

အရှင်ဇနကာဘိဝံသ

၏

တစ္စည်းဘာသာဋီကာ

ပထမအုပ်

[ကစ္စည်းကျမ်းကို နိဿယအဓိပ္ပာယ် စုံလင်စွာ တန်ဆာဆင်ထားသဖြင့်
ဆိုင်ရာ စာမေးပွဲအတွက် တာဝန်ယူပါလိမ့်မည်။]

သာသနာ - ၂၅၃၉

ကောဇာ - ၁၃၅၇

ခရစ် - ၁၉၉၅

ကစွည်းဘာသာဋီကာ
အခြေခံ နိဒါန်း

ကစွတေ ဝတ သဒ္ဒမ္မော၊ သတ္တု သာတ္ထသဗျဉ္ဇနော၊
သဇ္ဇိတော ကစွာနာဒီဟိ၊ မဂ္ဂုရူဘိ နိသေဝိတော။
ဂတာ နော ပါဠဝံ တတ္ထ၊ သတ္ထဿ ယဿ တေဇော၊
တက္ကစွာနာသယံ ဗျာရုံ၊ သဇ္ဇေသံ သောတုနံ ဟိတံ။

သတ္တု- အနုအကြမ်း၊ ၂ စုပြုမ်းလျက်၊ နည်းလမ်းသွန်သင်၊ ရှင်တော်မြတ်ဘုရား
၏။ သာတ္ထ သဗျဉ္ဇနော- အနက်အဓိပ္ပာယ်၊ သွယ်သွယ်ပြည့်စုံ၊ သဒ္ဓါစုံသဖြင့်၊
ကုံလုံမြင့်ကြွယ်၊ တင့်တယ်သားနားပေထသော၊ ကစွာနာဒီဟိ-တေဒဂ်ရ၊ မဟာကစွာန
ထေရ်၊ စသည် နောက်လည်း၊ အရှင်ကစွည်းစသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်၊ သဇ္ဇိတော-
အကျဉ်းအကျယ်၊ နည်းသွယ်သွယ်ဖြင့်၊ ခြယ်လှယ်ပြုပြင်၊ တန်ဆာ ဆင်အပ်သည်
လည်း ဖြစ်ပေထသော၊ မဂ္ဂုရူဘိ- ကျောက်ထီးတမျှ၊ လေးစားရသည့်၊ ငါ့ကျေးဇူးရင်၊
ဆရာရှင်တို့သည်၊ နိသေဝိတော- နေ့စဉ် အမြဲ၊ အာရုံစွဲ၍၊ မှီဝဲပို့ချအပ်သည်လည်း
ဖြစ်ပေထသော၊ သဒ္ဒမ္မော- သူတော်တိုင်းပင်၊ လွန်ခင်မင်သည့်၊ ၃ အင် ပိဋကတ်၊
တရားတော်မြတ်သည်၊ ကစွတေ ဝတ- ပါဠိ အနက်၊ စုံမပျက်ဘဲ၊ ဆက်လက်
ခုတိုင် ထွန်းတောက်နိုင်ပေသည်တကား။

ယဿ သတ္ထဿ- ခုခါ ခေါ်မှီး၊ သဒ္ဓါကြီးဟု ကစွည်းထေရ်ရှင်၊ စီရင်
လက်စွမ်း၊ အကြင်ကစွည်းကျမ်း၏၊ တေဇော- ရှေ့ပိုင်းကျခြင်း၊ သိလွယ်ခြင်းဟု၊
ကြောင်းရင်း ၂ပါး၊ အစွမ်းအားကြောင့်၊ နော- အများထိုထို၊ တို့လိုနောက်ပွား၊
စာသင်သားတို့သည်၊ တတ္ထ သဒ္ဒမ္မေ- အကွရာပုဒ် ဗျည်း၊ သဒ္ဓါနည်းဖြင့်၊ သီးသီး
ပြည့်စုံ၊ ထိုပိဋကတ် ၃ ပုံ၌၊ ပါဠဝံ- ဘုရားအလိုတော်၊ ကောင်းစွာပေါ်အောင်၊
မြင်မြော်စိစစ်၊ ကျမ်းကျင်သူအဖြစ်သို့၊ ဂတာ- ဝိရိယ ဉာဏ်၊ အခြေခံအလိုက်၊
အထိုက်အလျောက်၊ ပေါက်ရောက်ကြရပေပြီ၊ တက္ကစွာနာသယံ- ထိုကစွည်း
ကျမ်းလျှင်၊ မူရင်းတင်၍၊ အစဉ်မှီကာ၊ တည်ရာရှိသော၊ သောတုနံ ဟိတံ-
ကြည့်ရှုပို့ချ၊ များလှစာသင်၊ သူတော်စင်တို့၊ ဉာဏ်တွင် ရွှင်မြူး၊ ကျေးဇူးများ
လောက်သော၊ ဗျာရုံ- အကျယ်တဝင့်၊ ဖွင့်၍ပြရာ၊ ဘာသာဋီကာကို၊ သဇ္ဇေသံ-
ဆရာသီးသီး၊ နည်းစုံမှီး၍၊ အပြီးတီထွင်၊ စီရင်ပေးအံ့သတည်း။

သတ္တု။ ။ ဘုရားရှင်၏ မဟာကရုဏာတော်သည် သတ္တဝါတို့အပေါ်၌
လွန်စွာ ပြင်းပြတော်မူ၏။ သတ္တဝါတို့အတွက် အရှည်ကိုမြင်မြော်သော ဉာဏ်တော်
ကလည်း ကြီးမားတော်မူ၏။ ထိုမဟာကရုဏာနှင့် ဉာဏ်တော်ကြီးကြောင့် သတ္တဝါ
များ၏ လက်ရှိဆင်းရဲပုံကိုလည်းကောင်း၊ နောက်နောင်အခါ သံသရာတစ်လျှောက်လုံး
ဆင်းရဲရဦးမည့် အချက်တွေကိုလည်းကောင်း၊ မြှင်မြင်တော်မူကာ ကျွတ်ထိုက်
သော သတ္တဝါတွေကို နေ့မအား ညဉ့်မအား မနားမနေ သွန်သင်ပြသ ဆုံးမတော်မူသည်။
(သားသမီး တစ်ယောက်ကို လိမ္မာအောင် စောင့်ရှောက်ရာ၌ အချောနည်းဖြင့်ချည်း
စောင့်ရှောက်၍ မဖြစ်နိုင်- ကြမ်းသင့်ရာဝယ် ကြမ်းပေးရသကဲ့သို့ လည်းကောင်း၊

သူနာတစ်ယောက်ကို ရောဂါကင်းပျောက်အောင် သမားတော်ကြီးက ဆေးကုရာ၌ ချိုချိုအေးအေး မွှေးကြိုင်သော အားတိုးဆေးချည်း ပေး၍မဖြစ်၊ ဆေးခါးကြီးများ ကိုလည်းပေးကာ (ခွဲတန်ခွဲ ဖြတ်တန်ဖြတ်ကာ ကုသရသကဲ့သို့လည်းကောင်း) ထို့အတူ ဘုရားရှင်လည်း သတ္တဝါများကို မြှောက်ကာပင့်ကာ အချိန်နည်းဖြင့်သာ ဆုံးမတော်မူသည် မဟုတ်၊ သတ္တဝါများ၏ ဓာတ်ခံလိုက်၍ ခြောက်တန်လျှင်ခြောက် ငေါက်တန်လျှင်လည်း ငေါက်၍ ဆုံးမတော်မူရပေသည်။ [အာဠာဝကဘိလူးစသည် ဆုံးမတော်မူရပုံကိုသတိပြုပါ။] ထိုသို့ နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဆုံးမတော်မူပြီးနောက် (ရောဂါပျောက်သည့်အခါ သူနာအားလုံးပင် သမားတော်ကို ကျေးဇူးတင်သကဲ့သို့) ကိလေသာရောဂါပျောက်၍ တရားထူးသို့ ရောက်ကြသည့် အခါ ဝေနေယျအားလုံးပင် ဘုရားရှင်ကို “တို့ဆရာမှ ဆရာ” ဟု အရာရာ ကျေနပ်၍ လေးမြတ်ကြည်ညို ရှိသေအားကိုးကြလေရကား “သတ္တာဒေဝ မနုဿာနံ” ဟူသော ဂုဏ်တော်ကြီးဖြင့် ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် ပျံ့လှိုင်ကျော်စောတော်မူရပေသည်။

ယခုခေတ်ဖြစ်ပုံ။ ။ ယခုအခါကား လောကီကျောင်းများ၌ ရိုက်နက် ငေါက်ငမ်း၍ဆုံးမနည်းကို လုံးဝအပြစ်တင်၍ ချိုချိုသာသာ ဆုံးမရသော နည်းသစ် ကိုထွင်ကြလေပြီ။ သာသနာတော်၌လည်း စာသင်သားအများပင် အကြမ်းဆုံးမ မခံ ချင်ကြ၊ အုပ်ချုပ်သော ဆရာတော်များကို ဂရုမစိုက်ဘဲ သူတို့၏ ဥပဒေကျူးကျော် ခတ်ကားပြစ်ကိုမူ လျစ်လျူရှုကြစေလိုဟန် တူ၏။ များစွာသော အုပ်ချုပ်သူ တို့လည်း ငယ်ရွယ်သူတို့၏ချို့ယွင်းမှုကို တရားရေးအေး အမြိုက်ဆေးဖြင့် တိုက်ကျွေး ၍ မရနိုင်ကြောင်းကိုလည်းသိရ၊ ခပ်ထန်ထန်လည်း မဆုံးမပုံကြတော့သဖြင့် သူ့ ထိုက်နှင့်သူ့ကံ ပေယျာလကန် ကြရလေတော့သည်။ မိမိသည်ကား ဆရာတော် တို့၏ အဆုံးအမကို လေးစားစွာ လိုက်နာခဲ့ရ၏။ ထို အဆုံးအမကြောင့်ပင် ပညာရေး ဆိုင်ရာဝယ် ကောင်းစွာအထမြောက်၍ ယခုအခြေအနေတိုင်အောင် သာသနာဝန်ကို ဆောင်နိုင်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် မည်သည့် စာသင်သားမဆို မိမိဆရာသမား၏ မေတ္တာ ကရုဏာရင်းကို နားလည်လျှင် အကြမ်းဆုံးမနည်းကိုလည်း လက်ခံသင့်ကြ ပေသည်။ မိမိအပေါ်၌ ကရုဏာနှင့် မေတ္တာနည်းပါးသည်ဟု ထင် လျှင်ကား ထိုဆရာအထံမှ ခပ်မြန်မြန် ခွာသင့်ကြပေသည်။

သာတ္ထသဗျဉ္ဇနော။ ။ ကျွတ်ထိုက်သော ဝေနေယျတို့ကို သွန်သင်ပြသကြောင်း တရားတော်အပေါင်းသည် အနက်အဓိပ္ပာယ်လည်းစုံ၊ သဒ္ဓါအရေးအရာလည်း စုံလှပေ၏။ ချဲ့ဦးအံ့- သတိပဋ္ဌာန် အကြောင်းကို ဟောတော်မူရာ၌ သတိပဋ္ဌာန်နှင့် သက်ဆိုင်သော အနက်အဓိပ္ပာယ်ဟူသမျှ ကြွင်းကျန်နေသည်ဟူ၍ မရှိရ၊ ဆိုင်ရာ အနက်အဓိပ္ပာယ်တွေ အပြည့်အစုံ ပါဝင်နေကြသည်ကို “သာတ္ထ” ဟု ဆိုလိုသည်။ ပြတော်မူလိုရာ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို စကားပရိယာယ်အမျိုးမျိုး လဲလှယ်၍ ပြသဖြင့် ကြားနာသူတို့ နားလည်လောက်အောင် စကားလုံးသဒ္ဓါတွေ စုံလင်နေခြင်းကို “သဗျဉ္ဇန” ဟု ဆိုလိုသည်။

နှိုင်းယှဉ်အာရုံပြုဖွယ်။ ။ ယခုကာလ၌ များစွာသောစာချုပ်ဂိုလ် ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ် တို့သည် ဆိုင်ရာကျမ်းစာ၏ စာသားအဓိပ္ပာယ်ကို အကုန်အစင်နားမလည်ကြ၊

အချိန်ဒါန်း

ထို့ကြောင့် ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ပို့ချရေးသားအပ်သော ကျမ်းစာ၏ဆိုင်ရာ အဓိပ္ပာယ်များ မစုံမလင် ရှိတတ်၍ သာတ္ထု မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ပြင် မိမိသိသမျှ အဓိပ္ပာယ်ကိုပင် နာယူ ကြည့်ရှုသူတို့ နားလည်အောင် စကားပရိယာယ် လဲလှယ်၍ မပြောပြနိုင် မရေးသား နိုင်ကြသဖြင့် သဗျဉ္ဇနလည်းမဖြစ်နိုင်၊ ထိုသို့ အချက်ပိုင်ပိုင် နိုင်နိုင်နင်းနင်း စကား ပရိယာယ် မသုံးခြင်းကြောင့်ပင် စကားမရှည်တန်ဘဲနှင့်လည်း ရှည်မျော နေတတ်၏။ အချို့သူတို့က ဓာတုဗေဒ အကြောင်းအရာတွေကို မြန်မာလို စုံလင်စွာ ပြန်ဆို၍ မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့်မြန်မာစကား၌ စကားပရိယာယ် မပြည့်စုံ- ဟု စွပ်စွဲကြ၏။ အမှန်မှာ မြန်မာစကား၏ ပရိယာယ် မပြည့်စုံမှုမဟုတ်၊ သူတို့၏ မြန်မာစကားလုံးကို နှံ့နှံ့စပ်စပ်ဖြစ်စေ အလားတူထွင်၍ဖြစ်စေ မသုံးတတ်မှုသာ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ဤသို့လျှင် ယခုခေတ်ဖြစ်နေပုံကို စဉ်းစားကြည့်လိုက်သောအခါ ဘုရားတရားတော်၏ သာတ္ထု သဗျဉ္ဇန ဖြစ်ပုံမှာ လွန်စွာ အားရဖွယ်ရှိကြောင်း ကောင်းကောင်းထင်လာပေမည်။

သဒ္ဓိတောကစွာနာဒိဟိ။ ။ ဤသဒ္ဓါကြီးကစွည်းကျမ်းကို အရှင်ကစွာယနထေရ် စီရင်သောကြောင့် ဌာနအားလျော်စွာ အရှင်မဟာကစွည်းထေရ်ကို ထုတ်ဖော် ချီးကျူးရပေသည်။ ချဲ့ဦးအံ့- “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခုနံ သံခိတ္တေန ဘာသိတဿ ဝိတ္ထာရေန အတ္ထံ ဝိဘန္တောနံ၊ ယဒိဒံ မဟာကစွာနော” ဟု ဧတဒဂ်ရ မဟာကစွာနထေရ်သည်ပင် ဤ ကစွာယန (သဒ္ဓါကြီး) ကျမ်းကို စီရင်အပ်သည်- ဟုလည်းကောင်း၊ သာသနာသက္ကရာဇ် ၆၀၀ (ခြောက်ရာ) ကျော် ၉၀၀(ကိုးရာ) အတွင်းလောက်မှ ပေါ်ပေါက်သော အရှင်ကစွာယန မည်သော ထေရ်တစ်ပါး စီရင်အပ်သည်ဟုလည်းကောင်း ဝါဒကွဲပြား၏။ ထိုတွင် “ကတ္တာနာမ- ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်မည်သည်။ပေ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ထပိတောအာယသ္မာမဟာကစွာယနော” ဟူသော နျာသဉ္ဇလည်းကောင်း၊ “ကစွာယနဉ္စာ စရိယံ နမိတ္တာ” ဟူသော ရူပ သိဒ္ဓိနှင့် “ဧတဒဂ္ဂေ ထပိတံ မဟာသာဝကာနံ နိရုတ္တိံ လက္ခဏာစရိယဘူတံ မဟာကစွာယနထေရဉ္စ” ဟု ဖွင့်ပြသော ထိုဒီကာ၌လည်းကောင်း ဧတဒဂ်ရ ရဟန္တာ အရှင်မဟာကစွည်းဟုပင် ဆိုလိုကြသည်။

သဒ္ဓနိတိအယူ။ ။ သဒ္ဓနိတိ ပဒမာလာဝယ် ပုရိသပုဒ်ကို ရုပ်စဉ်ရာ၌ “ဘောပုရိသ” ဟု အာလုပ်ဧကဝုစ် တစ်ရုပ်သာပြု၍ “အယံ အာယသ္မတာ မဟာ ကစွာယနေန ပဘိန္ဒပဋိသမ္ဘိဒေန ကတသ္မာ နိရုတ္တိပိဋကတော ဥဒ္ဓရိတော၊ပေ၊ ပဒမာလာနယော” ဟု မိန့်ပြီးလျှင်... “ယမကထေရေန ကတာယ ပန စူဠနိရုတ္တိယံ “ဘောပုရိသ” ဣတိရဿဝသေန အာလပနေကဝံစနံ ဝတ္တာ “ဘောပုရိသ” ဣတိ ဒိယဝသေန အာလပန ဗဟဝစနံ ဝုတ္တံ” ဟု မိန့်၏။ ထို့နောက် ကစွာယနပွ ကရဏေ ပန “ဘောပုရိသ-ဘောပုရိသ” ဣတိ ပဒဒ္ဓယံ အာလပနေကဝံစနဝသေန (အကာရပိတာဒုန္တာနမာသုတ်, အာကာရော ဝါသုတ်တို့၌) ဝုတ္တံ” ဟု မိန့်ပြန်၏။ ဤသို့ ရဟန္တာအရှင်မဟာကစွည်း စီရင်အပ်သော “မဟာနိရုတ္တိ” ခေါ် နိရုတ္တိ ပိဋကကျမ်း၊ ယမကမဟာထေရ် စီရင်အပ်သော စူဠနိရုတ္တိကျမ်း၊ ကစွည်းကျမ်းဟု ကျမ်း၃မျိုးကို ပြထားသဖြင့် ဤကစွာယန (ကစွည်း) ကျမ်းကား ဧတဒဂ်ရ အရှင်

မဟာကစွည်း စီရင်သည်- ဟု သဒ္ဒန်တီဆရာ မယူဆချေ၊ [မဟာနိရတ္တိ- စူဠနိတ္တိ ကျမ်းများကား သဒ္ဒန်တီဆရာတို့ လက်ထက်လောက်က မြန်မာနိုင်ငံ၌ ရှိသေး သော်လည်း ရုပ်စဉ် ပဒမာလာလောက်ကိုသာပြ၍ သုတ်နှင့်ရုပ်စီရင်ပုံကို မပြသော ကြောင့် ကစွည်းသဒ္ဒါကြီးကျမ်းက ဖုံးလွှမ်းကွယ်ပစေခဲ့ဟန် တူသည်။]

ဆက်ဦးအံ့- “ပဘိန္ဒူပဋိသမ္ဘိဒေန” ဟူသော စကားကို ထောက်၍သာ နိရတ္တိ ပိဋကကျမ်းကိုတေဒဂ်ရ ပထမ မဟာကစွည်းထေရ် စီရင်တော်မူသည်-ဟု ဆိုကြသော်လည်း ထိုနိရတ္တိပိဋကကိုပင် ထိုအရှင်မြတ် စီရင်မည်ဟု မထင်ပေ၊ ဘာ ကြောင့်နည်း... တေဒဂ်ရ အရှင်မဟာကစွည်းထေရ်မြတ်သည် နေတ္တိကိုမိမိတပည့် တို့အား ဧမ္မုတောအုပ်၌ ဟောပြတော်မူပြီးနောက် ထိုဟောအပ်သည့်အတိုင်း မြတ်စွာဘုရားအား ထပ်၍လျှောက်လေရာ မြတ်စွာဘုရားက “သာဓု သာဓု ကစွာနု၊ သာဓု ခေါတွံ ကစွာနု ဣမံ ဓမ္မသံဝဏ္ဏနံ အဘာသိ” ဟု ချီးမွမ်းတော်မူသည်။ နိရတ္တိပိဋကကိုလည်း ထိုအရှင်မြတ် ဟောရိုးမှန်လျှင် ဘုရားရှင်ထံ လျှောက်၍ ဘုရားရှင် ချီးမွမ်းတော်မူခြင်းကို ခံရလေရာ၏။ ထို့ပြင် အရှင်မဟာကစွည်းကို အကျယ် ဝေဖန်နိုင်သည့် အရာဝယ် တေဒဂ် ထားတော်မူရကား နိရတ္တိပိဋကကို ဟောရိုးမှန်လျှင် နောက်ထပ် မဖြည့်စွက်သာအောင် ပြည့်စုံစွာဟောထားခဲ့ရာ၏။ ထို့ပြင် ဘုရားလက်ထက်တော်၌ ယခုကာလလောက် သဒ္ဒါကို စိစစ်ဖွယ်မလို၊ ပြောရိုးဆိုစဉ်ဖြင့်ပင် ထင်ရှားပြီးဖြစ်ရာ၏။ မည်သည့်ကျမ်းစာမဆို ထိုအချိန် ထိုအခါဝယ် အသုံးဝင်မှ သာလည်း ပေါ်လာမြဲဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဤသဒ္ဒါကြီးထက် ရှေးကျသော နိရတ္တိ ပိဋကကိုပင် တေဒဂ်ရ မဟာကစွည်းထေရ် စီရင်သည်ဟု ယူဆဖို့ ခဲယဉ်းလေသည်။

မဂ္ဂုဂ္ဂဘိ နိဿပိတော။ ။ ဤစကားဖြင့် မိမိ၏ ကျေးဇူးတော်ရင် ဆရာတော်အားလုံးပင် သဒ္ဒမ္ပကို အမြဲအစွဲ ပို့ချတော်မူကြသော စာချဆရာတော်များ ချည်း ဖြစ်ကြောင်းပြ၏။ ချဲ့ဦးအံ့- ပိဋကတ်တော်ကို စာချဆရာတော်အဆက်ဆက်တို့ အပင်ပန်းခံ၍ ဆောင်ရွက်ခြင်းကြောင့်သာ ယခုလက်ရှိ သာသနာတော်ကို ငါတို့ တွေ့မြင်ကြရပေသည်။ အရှင်မဟာကဿပ အရှင်ဥပါလိစသော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ သည် ပိဋကတ်တော်ကိုပို့ချတော်မမူခဲ့ကြလျှင် ဘုရားရှင်ပ ရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူပြီးနောက် သာဝက တစ်ဆက်လောက်သာ သာသနာတော်တည်တံ့၍ အမြန်ဆုံး ကွယ်ပခဲ့ရာ ၏။ ထိုသို့ မကွယ်နိုင်စေခြင်းငှာ ပထမသံဂါယနာတင်စဉ်ကပင် ရဟန္တာ အရှင် မြတ်တို့သည် ဒီယနိကာယ်ကို အရှင်အာနန္ဒာ အားလည်းကောင်း၊ မဇ္ဈိမ နိကာယ်ကို အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ တပည့်တို့အားလည်းကောင်း၊ သံယုတ္တနိကာယ်ကို အရှင် မဟာကဿပအားလည်းကောင်း၊ အဂ္ဂုတ္တရနိကာယ်ကို အရှင်အနုရုဒ္ဓါအားလည်း ကောင်း မိမိတို့တပည့်များကို ပို့ချဖို့ရန် အသီးသီးတာဝန်လွှဲခဲ့ကြပေသည်။ ပိနည်း ကိုကား ဘုရားလက်ထက်တော်မှစ၍ အရှင်ဥပါလိသည်ပင် တာဝန်ယူခဲ့ပေသည်။

ဆက်ပါဦးအံ့- နောက်နောင်အခါသာသနာ့ဝန်ဆောင်လုပ်ရမည့် ယခုလက်ရှိ သာသနာ့ အညွန့်အညှောက်ကလေးများသည် စာချဆရာတော်တို့အထံ၌ မှီခိုကြမှသာ ကြီးပွားတိုးတက်နိုင်ကြပေမည်။ “စာချဆရာတော်” ဟူရာ၌လည်း ဘုန်းကံကြီးမား၍

အချိန်ဒါန်း

ထိုထိုဤဤ အသွားအလာများနေသော စာချဆရာတော် ဖြစ်နေပြန်လျှင်၊ သို့မဟုတ် ကျောင်းတိုက်၌ ပရိသတ်ရှုပ် အလုပ်အပျက်များနေပြန်လျှင် ထိုဆရာတော်၏ ဘုန်းဒဏ်ကို တပည့်များခံရတတ်သောကြောင့် ထိုကဲ့သို့ဒဏ်မသင့်နိုင်မည့် ဆရာတော် ကို မူလအရပ်ဆရာများက ရွေးချယ်ပို့အပ်ဖို့ အရေးကိုလည်း မတွေးဘဲ မနေထိုက်ချေ။ မိမိဆရာတော်များကား မိမိကို ထိုဘုန်းဒဏ်မသင့်စေဘဲ ပရိသတ်ပို့ချရေးကိုသာ အလေးဂရုပြုတော်မူကြသော သာသနာ့တာဝန်ဆောင်များချည်း ဖြစ်ပေရကား မိမိ ၏ဆရာတော်များကို ရဟန်း၊ ရှင်၊ လူ ခပ်သိမ်းသူကပင် ရိုသေခန့်ညားကြရပေသည်။

ကစ္စတော ဝတ သဒ္ဓမ္မော။ ။ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံဝင်တော်မူသည်မှာ ဤနိဒါန်းရေးချိန်၌ ၂၄၉၀ (နှစ်ထောင်လေးရာကိုးဆယ်) ရှိခဲ့ပြီ။ ဓမ္မစကြာတရားတော် စသော သဒ္ဓမ္မများသည် ပါဠိအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ အနက်အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် လည်းကောင်း ချို့ယွင်းပျက်စီးခြင်း မရှိသေးချေ။ အရာဝတ္ထုတစ်မျိုး၏ ကြာရှည် ခံခြင်းသည် ထိုအရာဝတ္ထု၏ အနှစ်သာရရှိကြောင်း သက်သေခံတစ်ရပ် ဖြစ်၏။ ဘုရားရှင်၏ သဒ္ဓမ္မတော်များသည် များလည်းအလွန်များ၏။ အခြားသော ဘုရားရှင် အမည်ခံ ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ဓမ္မကား ဤမျှလောက်မများချေ။ ထိုများလွှာစွာသော သဒ္ဓမ္မ တိုင်းကိုပင် အဋ္ဌကထာ ဋီကာ အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ခေတ်အလိုက် ပေါ်ပေါက်ကြသော ပညာရှိတို့ တန်ဆာဆင်ထားပြန်၏။ ထိုပညာရှိအများ၏ လက်ခံလေးစားခြင်း မပျောက်ကွယ်နိုင်ခြင်းသည် သဒ္ဓမ္မ၏ အဖိုးတန်ကြောင်း သတ္တဝါတို့အား အကျိုးများ ကြောင်း သက်သေခံတစ်ရပ် ဖြစ်ပြန်၏။ ထိုသို့ အဖိုးတန်၍ အကျိုးများသောကြောင့် ပင် ရဟန္တာအဆက်ဆက် မင်းအဆက်ဆက်နှင့် စာချဆရာတော် အဆက်ဆက်တို့ အသက်နှင့်လဲ၍ စွဲစွဲမြဲမြဲဆောင်တော်မူခဲ့ကြလေရာ ယနေ့တိုင်အောင်ပင် ထွန်းလင်း တောက်ပလျက် ရှိပါပေသည်။

ဂတာပေ၊ တောစသာ။ ။ သက္ကတ ဗျာကရဏ်ကျမ်းတို့သည် ဘုရားပွင့်တော်မမူမီ အလွန်ရှေးကျသော ကာလ၌ပင် “အဋ္ဌက၊ ဝါမက” စသော ရသေ့တို့ စီရင်ထားသဖြင့် လည်းကောင်း၊ နောက်နောက်အခါ ပါဏိနိဆရာကြီး စသော ရသေ့တို့ စီရင်ထားသဖြင့် လည်းကောင်း အများအပြားပင် ထင်ရှားရှိခဲ့ကြသော်လည်း မာဂဘောသာဖြင့် စီရင်အပ်သော ဗျာကရဏ်ကျမ်းမျိုးကား သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းတော်များ၏ ခေတ်ကျမှ ဖြစ်ရသောကြောင့် သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်းတို့ထက် များစွာနောက်ကျပေသည်။ ထိုမာဂဘောသဒ္ဓါကျမ်းတို့တွင်ကား ဤကစ္စည်းကျမ်းသည် ရှေ့ပိုင်းအတော်ကျ၏ -ဟု ဆိုရပေမည်။ ထို့ထက်ရှေးကျသော မဟာနိရတ္တိ-စူဠနိရတ္တိ စသည်တို့ ရှိသော်လည်း ထိုအချိန်အခါမှာ ကစ္စည်းကျမ်းလောက် စုံလင်ဟန်မတူသောကြောင့် ကွယ်ပခဲ့ကြ လေပြီ။ [ဤကစ္စည်းကျမ်း၏ ပေါ်ပေါက်ရာကာလကို သကမဗ္ဗဒါတာဒီနန္ဒသုတ်၌ ခန့်မှန်းထားသည်။] ထိုသို့ ကစ္စည်းကျမ်းသည် ရှေးခေတ်အားလျော်စွာ အတော်စုံလင် သည့်ပြင် ဝတ္တိဥဒါဟရဏ်တို့ဖြင့် နောက်ဆရာတို့ တန်ဆာဆင်ထားခြင်း၊ နှာသ စသည်တို့က ထပ်၍ဖွင့်ပြခြင်းတို့ကြောင့် သိလွယ်ရကားအများသုံးဖြစ်ကာ သိဟိုဠ် ကျွန်းမှာ ထင်ရှားခဲ့ပေသည်။ ငါတို့ မြန်မာနိုင်ငံသို့လည်း ဝတ္တိဥဒါဟရဏ် နှာသ

စသည်တို့ဖြင့် စုံစုံလင်လင်တန်ဆာဆင်၍ ဝင်ရောက်လာသောအခါ မြန်မာ ဆရာတော်တို့လည်း ကြိုဆိုလက်ခံခဲ့ကြရကား ယခုခေတ်တိုင်အောင် နောင်လာနောက် သားတို့ လည်း ဤကစွည်းကျမ်း၏ စွမ်းပကားကြောင့်ပင် ဘုရားတရားတော်ကို သိမြင်ကြရပေသည်။

တက္ကစွာနာသယံ ဗျာချံ။ ။ ယခုအခါ၌ ငါတို့၏ကျေးဇူးရှင်တစ်ပါး အပါအဝင် ဖြစ်သော အဘယာရာမ ဆရာတော်၏ ဉာဏ် ဝီရိယတော်အစွမ်းကြောင့် မောဂ္ဂလ္လာန် မည်သော သဒ္ဒါကျမ်းကား မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပညာရှိကြီးတို့၏လက်ဝယ် တင့်တယ်စ ပြုလာလေပြီ။ ထိုမောဂ္ဂလ္လာန် သဒ္ဒါကျမ်းသည် ကစွည်းကျမ်းထက် များစွာ စုံလင် သည်ကား မှန်၏။ သို့ရာတွင် မိမိ၏အာသိသမှာ လက်ရှိပုဂ္ဂိုလ်အများ လေးစား သင်ယူကြရာ၌ လွယ်လွယ်ကူကူ အချိန်မကြာစေဘဲ ပေါက်ရောက်စေ လိုခြင်းသာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အများသုံးဖြစ်နေသော ကစွည်းကျမ်းကိုပင် မိမိမှည့်နေကျ “ကစွည်းဘာသာဋီကာ” ဟူသော အမည်ဖြင့် ဖွင့်ပြရပေတော့မည်။

သဇ္ဇေသံ။ ။ ထိုသို့ ဖွင့်ပြရာ၌ “ကလာပ်”ဟု နာမည်တွင်သော ကာတန္တ ဗျာကရဏ်း-မုဒ္ဒဗောဓဗျာကရဏ်း- သာရသုတဗျာကရဏ်းများနှင့် သဒ္ဒကိတိ နာသ စသော အဖွင့်ဋီကာများအပြင် မောဂ္ဂလ္လာန်စာကိုယ် ပဉ္စိကာနိဿယသစ်များကို လည်းကောင်း၊ သပြေကန် နိဿယသစ်ကိုလည်းကောင်း အမှီပြုကာ ထိုကျမ်းတို့မှ အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းကျမ်းတွင်းသို့ သက်ဆိုင်ရာထည့်သွင်း၍ ခေတ်အလိုက် ရှင်းလင်းစွာ စီရင်ပါမည်။ [သက္ကတဋီကာများကို မိမိကိုယ်တိုင် စုံလင်စွာ မကြည့် အား၍ လည်းကောင်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ သပြေကန်နိဿယတို့၌ စုံလင်စွာ ပါရှိပြီးဖြစ်၍ လည်းကောင်း ပါဏိနီ-မဟာဘာဿ-တတွဗောဓိနီ စသော တချို့ သာဓကတို့မှာ ထိုနိဿယများမှ သာဓကများသာ ဖြစ်ပါသည်။]

စီစဉ်ပုံ။ ။ ဤကစွည်းဘာသာဋီကာကို စီစဉ်ချိန်၌ ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ ပြီးစီးနေပြီ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်ရှိသော အဓိပ္ပာယ်များကို ဤကစွည်းဘာသာ ဋီကာ၌ ပြမည်မဟုတ်။ သုတ်နက် သုတ်အဓိပ္ပာယ်နှင့် ရုပ်တွက်ပုံကိုလည်း အခြေပြု သဒ္ဒါ၌ ပြပြီးဖြစ်၍ ဤ၌ ထူးရာလောက်ကိုသာ ပြထားတော့၏။ ရှင်းပြဦးအံ့-မိမိ သည် အဆင့်အတန်းမခွဲခြားဘဲ စာသင်နည်းကို ကြာမြင့်သောကာလကပင် ရုတ်ချခဲ့၏။ ထို့ကြောင့် မိမိကျမ်းစာများကို အခြေပြုသူတို့အတွက်တစ်မျိုး၊ အခြေရပြီးသူတို့အတွက် တစ်မျိုးဟု ခွဲခြားစီစဉ်ထားပါသည်။ ထိုသို့ စီစဉ်ထားသဖြင့် အကျိုးများကြောင်းကို ကြည့်ရှုသူတိုင်းစဉ်းစားမိပါလိမ့်မည်။ ဤသို့မိမိဆိုင်ရာ လေးနက်သော အဓိပ္ပာယ်ကိုသာ အပြည့်သိပ်လျက် ကျိတ်လိတ်ကျစ်လျစ်စွာ အထူးသတိပြု၍စီစဉ်ပါသော်လည်း မိမိ ဉာဏ်၏ မန့်စပ်မှု သတိချွတ်ယွင်းမှုများကြောင့် မပြည့်မတင်း အမှားအယွင်း တွေ့ပါလျှင် ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ကာ ကြည့်ရှုကြပါစေသတည်း။

ယဒိ ဥတ္တံ အယုတ္တေတ္ထံ၊ ပမာဒေန ဘမေန ဝါ၊
ဝစော မယာ ဒယာဝန္တော၊ သန္တော သံသောယေန္တုတ္တံ။

၁၃၀၈-ခု အသျှင်ဇနကာဘိဝံသ

ကစွည်းဘာသာဋီကာ

ဂန္ထဝရမ္မ အပ္ပဋ္ဌိ

ပဏာမနှင့်
ပဋိညာဉ်

(အဟံ-ငါသည်၊) သေဋ္ဌ-အထူးသဖြင့် ချီးမွမ်းအပ် မြတ်
တော်မူပေထသော၊ တိလောကမဟိတံ-၃ပါးသောလောကသည်
ပူဇော်အပ်တော်မူပေထသော၊ အဂ္ဂ-အမျိုးဇာတ်အားဖြင့် မြတ်တော်မူ
ပေထသော၊ ဗုဒ္ဓဉ္စ- မြတ်စွာဘုရားကို လည်းကောင်း၊ အမလံ- ကိလေသာ အညစ်
အကြေး ရှိတော်မမူသော၊ ဓမ္မဉ္စ- တရားတော်ကို လည်းကောင်း၊ ဥတ္တမံ- မြတ်
သော၊ ဂဏဉ္စ- အရိယာ သံဃာတော် အပေါင်းကိုလည်းကောင်း၊ အဘိဝနိယ-
အထူးအားဖြင့် ရှိခိုးပြီး၍၊ သတ္တုဿ- နတ်လူတို့၏ ဆရာဖြစ်တော်မူသော၊ တဿ
(ဗုဒ္ဓဿ)- ထိုမြတ်စွာဘုရား၏၊ ဝစနတ္ထဝရံ- ပါဠိတော်၏အနက်မြတ်ကို၊ သုဗုဒ္ဓံ
- လွယ်ကူစွာသိဖို့ အကျိုးငှာ၊ သုတ္တဟိတံ- ပိဋက ၃- ပုံ၏ အစီးအပွားဖြစ်သော၊
သုသန္တိကပ္ပံ- ကောင်းသော သန္တိကျမ်းကို၊ ဝက္ခာမိ- ဆိုပေအံ့။

အနုသန္ဓေ။ ။ ကျမ်း၏ အစဉ် ပဏာမစသော ပုဗ္ဗကိစ္စကို ပြုတော်မူလိုသော
အရှင်ကစွည်းဆရာသည် “သေဋ္ဌ တိလောကမဟိတံ” စသော ဂါထာ ၂ ရပ်ကို
မိန့်တော်မူ၏။ (ဤကား အနုသန္ဓေခေါ် စကားဆက်သွယ်၍ ပြခြင်းတည်း၊) [ဤ
၂ ဂါထာကို အရှင်ကစွည်းဆရာ၏ ဂါထာမဟုတ်၊ ဝုတ္တိဆရာ၏ ဂါထာဟုလည်း
ယူကြသေး၏၊ သို့သော် အရှင်ကစွည်းဆရာ၏ ဂါထာအဖြစ်ဖြင့် ချာသဖွင့်သော
ကြောင့် ထိုအတိုင်းပင် ဤဉ္စဖြင့်ရတော့မည်။]

ပဏာမ မင်္ဂလာ။ ။ ထိုဂါထာတို့၌ “သေဋ္ဌ၊ ပေ၊ ဂဏမုတ္တမဉ္စ” ပါဠိဖြင့်
ပဏာမ မင်္ဂလာကို ပြ၏၊ ထိုတွင် “သေဋ္ဌ၊ တိလောကမဟိတံ၊ အဂ္ဂ” တို့သည်
ဗုဒ္ဓ၏ ဝိသေသနပုဒ်များတည်း၊ “အမလံ” သည် ဓမ္မ၏ ဝိသေသန၊ “ဥတ္တမံ” ကား
ဂဏံ၏ ဝိသေသနတည်း၊ ထိုဝိသေသနဟူသည် ထူးအောင်ပြုတတ်သော ဂုဏ်ပုဒ်
ပင်ဖြစ်ရကား “သေဋ္ဌ၊ တိလောကမဟိတံ၊ အဂ္ဂ၊ ဂုဏ်တော်တို့နှင့် ပြည့်စုံတော်မူသော
ဘုရားရှင်ကိုလည်းကောင်း၊ အမလဂုဏ်တော်နှင့် ပြည့်စုံတော်မူသော တရားတော်ကို
လည်းကောင်း၊ ဥတ္တမဂုဏ်တော်နှင့် ပြည့်စုံတော်မူသော အရိယာဂိုဏ်း သံဃာတော်
ကိုလည်းကောင်း ရှိခိုးပါ၏” ဟုဆိုလိုသည်။

သေဋ္ဌ- သေဋ္ဌပုဒ်သည် ပထမတ္ထ သဒ္ဒါနောင် ဝိသေသအနက်၌ ကုဋ္ဌပစ္စည်း သက်၍ပြီးသော ပုဒ်တည်း။ ထို့ကြောင့် “သေဋ္ဌ- အထူးသဖြင့် ချီးမွမ်းအပ်” ဟု သဒ္ဒါနက် ပေးရ၏။ အထူးချီးမွမ်းလောက်အောင် မြင့်မြတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ရကား “သေဋ္ဌ- မြတ်သော” ဟု သင်္ကေတအနက် (အများပြောရိုးဖြစ်သော ဝေါဟာရအနက်) လည်းပေးနိုင်သည်။ “ဘုကြောင့် အထူးချီးမွမ်းအပ် မြတ်သနည်း...” ဟု မေးလျှင် “သီလ သမာဓိ ပညာ ဂုဏ်တော်အားဖြင့် သတ္တဝါအများထက် သာလွန်သောကြောင့် အထူးချီးမွမ်းအပ် မြတ်သည်” ဟု ဖြေ။

တိလောကမဟိတံ- လောကဟူသည် သတ္တလောက (သတ္တဝါအပေါင်း) တည်း။ ငါတို့ ဘုရားရှင်သည် လူ့လောက၊ နတ်လောက၊ ဗြဟ္မာ့လောကအားဖြင့် ၃ ပါး သော လောက၏ ပူဇော်ခြင်းကို ခံတော်မူရ၏။ “ဘုကြောင့် ပူဇော်ခံတော် မူရသနည်း” ဟု မေးလျှင် “ရှေးကောင်းမှု ပါရမီတော်၏ ကြီးကျယ်ခြင်း (ရှေးဘုန်း ရှေးကံ ကြီးမားခြင်း) ကြောင့် အပူဇော်ခံရသည်” ဟု ဖြေ။

အဂ္ဂ- သေဋ္ဌနှင့် အဂ္ဂသဒ္ဒါသည် “အမြတ်” ဟောချင်းတူသော်လည်း ဤ ဂါထာ၌ အမျိုးအားဖြင့် မြတ်သည်ကို “အဂ္ဂ” ဟုဆိုလို၏။ ထင်ရှားစေအံ့- တချို့ ပုဂ္ဂိုလ်များသည် သီလ သမာဓိ ပညာ ရှိကြ၍ ရှေးဘုန်းရှေးကံလည်း ကြီးမားရကား ချီးမွမ်းလည်းခံရ၊ ပူဇော်လည်းခံရတတ်၏။ သို့သော် အမျိုးအားဖြင့်မူ အောက်တန်း ကျနေတတ်သေး၏။ ငါတို့ ဘုရားရှင်ကား လူ့လောကဝယ် အမြတ်ဆုံး ဖြစ်သော ခတ္တိယဇာတ်၌ လည်းကောင်း၊ ထိုခတ္တိယဇာတ်တွင်လည်း အမြင့်ဆုံးသာကိယမျိုး ၌လည်းကောင်း ဖြစ်တော်မူရကား အမျိုးအားဖြင့်လည်း မြင့်မြတ်တော်မူပေသည်။

ဆောင် ဗုဒ္ဓပဏာမ၊ ဝစနဝယ်၊ သေဋ္ဌပုဒ်ဖြင့်၊ ဂုဏ်ကြီးမြင့်ကြောင်း၊ ထပ်လောင်း တိလောက- မဟိတဖြင့်၊ ပုညရှေးကံ၊ ကြီးမားဟန်တည်း။ အဂ္ဂဖြင့်ကား၊ မျိုးဇာတ်အားဖြင့်၊ မြင့်မားဘိဟူ၊ ပြတော်မူသည်၊ သုံးဆူဝီသေသ အထူးတည်း။

ဓမ္မမမလံ- “ဓမ္မ” ဟူသည် ပရိယတ်တရား၊ မဂ် ၄ ပါး၊ ဖိုလ် ၄ ပါး၊ နိဗ္ဗာန်အားဖြင့် ၁၀ပါးသော တရားတော်တည်း။ ထိုတရားတော်အားလုံးပင် ကိလေသာ မြူအညစ်တို့ကို ဆေးကြောဖို့ရာ ရေစင်ရေကောင်းသဖွယ် ဖြစ်ရကား ရေစင်ရေကောင်း ဝယ် အနယ်မြေ့မှုန် မပါသကဲ့သို့ တရားတော်၌လည်း ကိလေသာ မြူအညစ်အကြေး မပါသဖြင့် အမလဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံပါပေသည်။

ဂဏမုတ္တမဉ္စ- အရိယာသံဃာဂိုဏ်းကြီးသည် သီလံ စသော ဂုဏ်အားဖြင့် လည်းကောင်း၊ ကိလေသာတို့မှ စင်ကြယ်ခြင်းဂုဏ်အားဖြင့်လည်းကောင်း လောက၌ ရှိသမျှသော ဂိုဏ်း (အသင်းအဖွဲ့) များထက် သာလွန်မြင့်မြတ်ရကား “ဥတ္တမ” ဂုဏ်နှင့်ပြည့်စုံပါပေသည်။ ဤနည်း၌ ဥတ္တမသဒ္ဒါသည် အမြတ်အနက်ကို ဟောသော အနိပ္ပန္န ပါဠိပဒိကပုဒ်တည်း။ [ဓာတ်ပစ္စည်းခွဲ၍ ပြီးစေဖို့မလို- နဂိုအတိုင်း

အထည်ကိုယ် ပြီးပြီးသားဖြစ်သော နာမ်ပုဒ်တစ်မျိုးကို “အနိပ္ပန္န=ဓာတ်ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြီးစေအပ်သည်မဟုတ်သော+ပါဠိပဒိက= နာမ်ပုဒ်တစ်မျိုး” ဟုခေါ်သည်။]

တစ်နည်း- ဥတ္တမံ၌ “ဥ+တမ” ဟုခွဲ၍ ဥသဒ္ဒါသည် ဥဒ္ဒတအနက်ကို ဟော၏။ မနောဂိုဏ်းဝင် ပုလ္လိင် တမ သဒ္ဒါကား အဝိဇ္ဇာတည်းဟူသော အမှောင် အနက်ကို ဟော၏။ [ဥဒ္ဒတံ + တမော+ ယေနာတိ- ဥတ္တမော၊ ယေန- အကြင် အရိယာသံဃာအပေါင်းသည်၊ ဥဒ္ဒတံ-ပယ်နုတ်အပ်ပြီးသော၊ တမော-အဝိဇ္ဇာမှောင် သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏။] ဤနည်း၌ “ဥတ္တမံ-ပယ်နုတ်အပ်ပြီးသော အဝိဇ္ဇာမှောင် ရှိတော်မူသော (အဝိဇ္ဇာမှောင်ကို ပယ်နုတ်တော်မူပြီးသော)” ဟု ပေး။

အဘိဝန္တိယ။ ။ အဘိဝန္တိယကို ဝက္ခာမိ၌စပ်။ “အထူးအားဖြင့် ရှိခိုးပြီး၍+ ဆိုပေအံ့” ဟုလို၊ ဤ၌ အဘိ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်းကောင်း၊ ပဏာမမင်္ဂလာ၏ အကျိုးစသည်ကိုလည်းကောင်း သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာငိုကာ အဘိဝါဒိယပုဒ်အဖွင့် မှာရှု။

သတ္တုဿ၊ ပေ၊ သုသန္တိကပ္ပံ- ရတနတ္ထုယ ပဏာမကို ပြုပြီး၍ ကျမ်း၏ အမည်စသည်ကို ပြတော်မူလိုရကား “သတ္တုဿ၊ပေ၊ သုသန္တိကပ္ပံ” ဟူသော ၂ ပါဒ ကို မိန့်၊ “ထို ဘုရားစကားတော်၏ အနက်မြတ်ကို လွယ်ကူစွာသိကြဖို့အကျိုးမှာ ပိဋက ဥပုံ၏ စီးပွားဖြစ်သော ကောင်းသော သန္တိကျမ်းကို ဆိုပေအံ့” ဟုလို။ ဤပါဠိ၌ “သတ္တု ဿ” သည် တဿ၏ဝိသေသနတည်း၊ တဿ၌ “တ” သဒ္ဒါ ကား ဆိုခဲ့ပြီးသော “သေဋ္ဌံ တိလောကမဟိတံ အဂ္ဂံ ဗုဒ္ဓံ” ကိုပြန်၍ ညွှန်ပြ၏။ “သေဋ္ဌစသောဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံတော်မူသော ထိုဘုရားရှင်” ဟုလို။

ဝစနတ္ထဝရံ သုဗုဒ္ဓံ- “ဝစန” ဟူသည် ဘုရားစကားတော်တည်း၊ ထိုဘုရားစကားတော်ကိုပင် “ပါဠိတော်” ဟုလည်းကောင်း၊ “ပိဋက” ဟု လည်းကောင်း ခေါ်သည်။ “အတ္ထဝရံ” ဟူသည် ဘုရားစကားတော်ဖြင့် ပြအပ်သော မြတ်သော အနက်အဓိပ္ပာယ်တည်း၊ ဥပမာ- “အသေဝနာစ ဗာလာနံ” သည် ဝစန၊ “လူမိုက် တို့ကို မပေါင်းရခြင်း” သည် အတ္ထဝရ ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း၊ ထိုဗုဒ္ဓဝစန၏ အတ္ထ ဝရစုကို အကျဉ်းချုပ်လိုက်လျှင် သီလ သမာဓိ ပညာ (သိက္ခာ သုံးပါး) ၌ အတွင်း ဝင်၏။ ထပ်မံ၍ ချုံးလိုက်လျှင် လောကီအနက် (လောကီ သီလ သမာဓိ ပညာ) လောကုတ္တရာအနက် (လောကုတ္တရာ သီလ သမာဓိ ပညာ) ဟု ၂ မျိုးမျှသာ ထွက် သည်။ သုဗုဒ္ဓံ၌ သု သဒ္ဒါသည် သုခ (လွယ်ကူဟူသော) အနက်ကို ဟော၏။ ဗုဒ္ဓံ ကား ဗုခ ဓာတ် တုံ ပစ္စည်းတည်း၊ ဤသုဗုဒ္ဓံကို ဝက္ခာမိ၌ စပ်၍ “စာသင်သားတို့၏ လွယ်ကူစွာ သိဖို့ အကျိုးငှာ+ ဆိုပေအံ့” ဟုမှတ်။

သုတ္တဟိတံ-သုတ္တသဒ္ဒါသည် ပိဋက ဥပုံ ပါဠိတော်အားလုံးကိုဟော၏။ သုတ္တဿ -ပိဋက ဥပုံ၏။ ဟိတံ- စီးပွားတည်း၊ သုတ္တဟိတံ- ပိဋက ဥပုံ၏စီးပွား၊ဤသုတ္တ ဟိတံကို သုသန္တိကပ္ပံ၌စပ်၍ “ပိဋက ဥပုံ၏ စီးပွားဖြစ်သော ကောင်းသော သန္တိ ကျမ်း” ဟုမှတ်။ “ရွှေငွေ စသောစီးပွားသည် ဥစ္စာရှင်၏ချမ်းသာခြင်းဟူသောအကျိုး ကို ဆောင်နိုင်သကဲ့သို့သန္တိကျမ်းတည်းဟူသောစီးပွားလည်း ပိဋက ဥပုံ၏ အနက်

ဥယျောဇဉ်
ဥယျောဇနယောတု
လဘန္တိ - ရနိုင် သိနိုင်ကြကုန်၏။ တဉ္စာပိ- ထိုဘုရား ဟောတော်မူအပ်
သော နည်းကိုလည်း၊ တဿ - ထို မြတ်စွာဘုရား၏။ ဝစနတ္ထသုဗောဓနေန -

အဓိပ္ပာယ်ကို သိလွယ်ခြင်းဟူသော အကျိုးကို ဆောင်နိုင်သည်။ ဟူလို၊ ဤသို့ ပိဋက၏ စီးပွားဖြစ်ခြင်းသည်ပင် ပိဋက ၃ ပုံအား သင့်လျော်ခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် သုတ္တဟိတံကို “သုတ္တာနုကုလံ-ပိဋက ၃ပုံအား လျှောက်ပတ်သော” ဟု ဖွင့်ကြသည်။

သုသန္တိကပ္ပံ-သု သဒ္ဓါသည် “သောဘန သန္တရ” အနက်ကို ဟော၏။ “သဒ္ဓါ ငယ်ကျမ်းကလေးများကဲ့သို့ ကျဉ်းလည်းမကျဉ်း၊ ပါဏိနီ စသော သတ္တတသဒ္ဓါကျမ်း ကြီးများကဲ့သို့ ကျယ်လည်းမကျယ်ဘဲ အလယ်အလတ်ကျမ်းဖြစ်၍ တင့်တယ် ကောင်းမြတ်သည်” ဟူလို၊ သန္တာနံ-ပုဒ် ၂ ပါးကို စပ်ခြင်းသည်၊ သန္တိ- သန္တိ မည်၏။ သန္တိစ- သရ သန္တိလည်း၊ သန္တိစ- ဗျဉ္ဇနသန္တိလည်း၊ သန္တိစ= ဝုတ္တ သန္တိ လည်း၊ သန္တယော-တို့၊ ဣတ္ထ- ဤကျမ်း၌၊ ကပ္ပိယတိ- ပြုစီရင်အပ်၏။ ဣတိ- ထို ကြောင့်၊ ကပ္ပေါ- မည်၏။ သန္တိနံ-သန္တိတို့၏။ ဝါ-သန္တိတို့ကို၊ ကပ္ပေါ-ပြုစီရင်ရာ ကျမ်းသည်၊ သန္တိကပ္ပေါ- မည်၏။ သောဘနော- တင့်တယ်သော၊ (တစ်နည်း) သန္တရော- ကောင်းသော+သန္တိကပ္ပေါ- သန္တိကျမ်းသည်၊ သု သန္တိကပ္ပေါ- မည်၏။ [သုတ္တဟိတမေတ္တ၌ ဣတ္ထကား နောက်ဂါထာနှင့် တွဲရမည့်ပုဒ်တည်း၊ ဂါထာဖြစ်၍ ရှေ့ပိုင်းမှာ ပါနေသည်။]

ဥယျောဇဉ် ဥယျောဇနယောတု။ ။ပထမဂါထာဖြင့် ပဏာမ မင်္ဂလာစသည်ကို ပြပြီး၍ ဖွဲ့ခဲ့အခါ၌ ဥယျောဇဉ်နှင့် ဥယျောဇနယောတုကို ပြလိုသောကြောင့် သေယျ စသော ဂါထာကိုမိန့်၊ ဘုရားစကားတော်၏ အနက်စုတွင် အမြတ်ဆုံးအနက်ကား- (သေယျခေါ်) လောကုတ္တရာ ၉ ပါးတည်း၊ ထိုလောကုတ္တရာအနက်ကို ဘုရားဟော တော်မူအပ်သော နည်းဖြင့်သာ ရနိုင်၏။ ဘုရားဟောတော်မူအပ်သော နည်းလမ်း ကိုလည်း ဘုရားပါဠိတော်၏အနက်ကို ကောင်းစွာသိပြီးသုမူသာ တစ်ဆင့်တိုးတက်၍ သိနိုင် ရနိုင်၏။ ဘုရားပါဠိတော်၏ အနက်ကိုလည်း အကွရာ၌လည်းကောင်း၊ ပုဒ်၌ လည်းကောင်း မတွေ့ဝေဘဲ ခွဲခွဲခြားခြား သိမှသာ တစ်ဆင့် တိုးတက်၍ သိနိုင် ရနိုင်၏။ “ဤသို့လျှင် အက္ခရာပဒကို သိရခြင်းသည် အကြောင်း၊ ပါဠိတော် ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် ကို သိရခြင်းသည် အကျိုး၊ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သိရခြင်းသည် အကြောင်း- ဘုရားဟော နည်းလမ်းကို သိရခြင်းသည် အကျိုး၊ နည်းလမ်းကိုသိရခြင်း သည် အကြောင်း- အမြတ်ဆုံးဖြစ်သော လောကုတ္တရာ တရားကို သိရခြင်းသည် အကျိုးဟု အကြောင်းအမျိုးမျိုး အကျိုးအဆက်ဆက် ရှိရာတွင် အက္ခရာပဒကို သိခြင်းသည် အရင်းခံ မူလအကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် သေယျမည်သော အထွတ်အထိပ်အကျိုးကို သိလို ရလိုသော အမျိုးသား အမျိုးသမီးသည် အက္ခရာပုဒ်ကို နားလည်အောင် သင်ယူ လေ့ကျက် ဆောင်ရွက် မှတ်သားပါလေ” ဟုတိုက်တွန်းသည်။

ပါဠိတော်၏အနက်ကို ကောင်းစွာသိခြင်းဖြင့်၊ ဗုဒ္ဓာ လာဘန္တိ၊ အတ္ထုဇ္ဇ - ပါဠိတော်
၏ အနက်ကိုလည်း၊ အက္ခရာပဒေသု - အက္ခရာပုဒ်တို့၌၊ အမောဟဘာဝါ - တွေ
ဝေခြင်း မရှိသူ၏အဖြစ်ဖြင့်၊ ဗုဒ္ဓာ လာဘန္တိ၊ တတော - ထို့ကြောင့်၊ (ဝါ-ထို
ဆိုအပ်ခဲ့သော အကြောင်းအမျိုးမျိုး အကျိုးအဆက်ဆက်ကြောင့်၊ (သေယျတ္ထိ -

သေယျ- [ရှေ့ဂါထာမှ “ဧတ္ထ” ကို ဤဂါထာ၌ ယူ၍ အနက်ပေး၊] သေယျသည်
ဝိသေသအနက်၌ သက်သော လူယပစ္စည်းနှင့် ပသတ္ထကို (သ) ပြု၍ပြီးသော
အံဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်တည်း၊ ဤ“သေယျ”ကို လာဘန္တိ၌ ကံအဖြစ်ဖြင့်စပ်၊
ဗျာသစသည်၌ကား သေယျကို သိဝိဘတ်ဆုံးသောပုဒ်ဟု ယူ၍ “ယံသေယျ-သည်၊
အတ္ထိ-ရှိ၏” ဟု ဖွင့်ကြ၏၊ သို့သော် “ဧတ္ထ- ဤဝစနတ္ထဝရ၌” ဟု ဝစနတ္ထဝရကို
စွဲခဲ့သောကြောင့် သေယျအရလည်း ဝစနတ္ထဝရပင် ရသင့်၏၊ ဝစနတ္ထဝရကား
ပုလ္လိင်ဖြစ်၍ သိဝိဘတ်ဆုံးရိုးမှန်လျှင် “သေယျော” ဟုသာ ရှိရလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့်
ဗျာသအကြံကို စဉ်းစားကြပါကုန်။

ဇိနေရိတနယေ ဗုဒ္ဓာ လာဘန္တိ = [ဇိန-ဘုရား+ဤရိတနယ- ဟောတော်မူအပ်
သောနည်း။] သီလကို ရှေးဦးစွာဖြည့်ကျင့်ခြင်း၊ ထို့နောက် သမာဓိကို ဖြည့်ကျင့်ခြင်း၊
ထို့နောက် ဝိပဿနာကို အားထုတ်ခြင်း၊ ဤသို့ စသောနည်းကို “ဇိနေရိတနယ”
ဟုခေါ်၏၊ ဘုရားဟောတော်မူအပ်သော နည်းအတိုင်း ကျင့်သော်လည်း နဂိုက
တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေ တည်နေခဲ့၍ ဉာဏ်ရှိသူတို့သာ ရနိုင်ကြ၏၊ ဉာဏ်မရှိသော
ဒွိဟိတ်- အဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်များ မရနိုင်၊ ထို့ကြောင့် “ဗုဒ္ဓာ လာဘန္တိ” ဟုဆိုသည်၊
မဂ်ဖိုလ်ကိုရခြင်းဟူသည် ထိုးထိုးထွင်းထွင်း သိခြင်းပင် ဖြစ်သောကြောင့် “လာဘန္တိ =
ပဋိဝိဇ္ဇန္တိ- ထိုးထွင်း၍ သိကြကုန်၏” ဟုအဓိပ္ပာယ်နက်ဖွင့်ကြ၏၊ သို့သော်
“မဂ်ရသည်၊ ဖိုလ်ရသည်၊ နိဗ္ဗာန်ရသည်” ဟု ပြောရိုးအတိုင်း “လာဘန္တိ- ရနိုင်
ကုန်၏” ဟူသော သဒ္ဒါနက်ဖြင့်ပင် ယခုအခါ အဓိပ္ပာယ် ထင်ရှားပြီ။]

တဉ္စာပိတဿဝစနတ္ထသုဗောဓနေန- တဉ္စာပိ၌ စ- အဝိ ၂ပုဒ်လုံးပင်
ဆိုခဲ့ပြီးသော ဇိနေရိတနယကိုင့်သော အပေက္ခာအနက်ရှိ၏၊ ထို ဇိနေရိတနယဟု
ခေါ်အပ်သော နည်းမှန် လမ်းမှန်ကိုလည်း ထိုဘုရားစကားတော်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို
မှန်ကန်စွာ သိခြင်းဖြင့်သာ သိနိုင်ကြသည်။ ချဲ့ဦးအံ့- “အသေဝနာစ ဗာလာနံ”
စသော ပါဠိ (ဘုရားစကား) တော်ကို မြင်ရ ကြားရသည့်အခါ “လူမိုက်တို့ကို
မပေါင်းရခြင်း” ဟူသော အနက်အဓိပ္ပာယ်အမှန်ကို လွယ်ကူစွာ သိသော ဉာဏ်သည်
(အနက်ဉာဏ် ကြီးခြင်း၊ အဓိပ္ပာယ်မှန် သိခြင်းသည်) ဝစနတ္ထသုဗောဓန မည်၏၊
ထိုဝစနတ္ထ သုဗောဓနဉာဏ်ရှိမှသာ ဘုရားအလိုတော်ကျဖြစ်သော နည်းမှန်ကို
ကောင်းစွာသိနိုင်မည်၊ ဤ၌လည်း “ဗုဒ္ဓာလာဘန္တိ” ပုဒ်တို့ကို လိုက်၍ စပ်စေ၊
သို့သော် ဗုဒ္ဓာအရ၌ကား တိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်သာမက၊ ဆရာအထံ သင်ယူ၍ သိသော
ဒွိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်လည်း ပါဝင်နိုင်သည်။

ကော၊ ဉ- ပါးသော လောကုတ္တရာတရားကို အလိုရှိသော အမျိုးသားသည်။ ဝိဝိဓံ၊ အထူးထူး အပြားပြားရှိသော။ ဝါ၊ များသော။ ပဒံ (အက္ခရာပဒံ)၊ အက္ခရာပုဒ်ကို။ သုဏေယျ၊ နာယူပါလော။ ဝါ၊ နာယူလေ့ကျက် ဆောင်ရွက်ပါလော။

အတ္ထဉ္စ အက္ခရာပဒေသု အမောဟဘာဝါ- အတ္ထဉ္စ ၈ သဒ္ဒါသည် ၀စနတ္ထ သုဗောဓနေနပုဒ်၌ လာသော အတ္ထကို ပြန်၍ငဲ့သော အပေက္ခာအနက်ရှိ၏။ “အတ္ထဉ္စ- ၀စနတ္ထ သုဗောဓနေနပုဒ်၌ ပြခဲ့သော အတ္ထကိုလည်း” ဟုဆိုလိုသည်။ “အမောဟ- တွေဝေခြင်းမရှိသူ၏။ ဘာဝေါ- ဖြစ်ကြောင်း” ဟူသည် အက္ခရာ ကိုလည်းကောင်း၊ ပုဒ်ကိုလည်းကောင်း မြင်ကြားရသောအခါ အမှားအမှန် ဝေဖန်သိတတ်သော ဉာဏ်တည်း။ ထိုဉာဏ်မျိုးရှိမှလည်း ဘုရားစကားတော်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သိနိုင်သည်။ အက္ခရာပုဒ်တို့၌ တွေဝေနေသေး၍ သဒ္ဒါနည်းကို နားမလည်သေးလျှင် ကား--

“ယော နိရုတ္တိံ န သိက္ခေယျ၊ သိက္ခန္တော ပိဋကတ္တယံ၊
ပဒေ ပဒေ ဝိသီဒေယျ၊ ဝနေ အန္တဂဇော ယထာ။”

အကြင်သူသည် နိရုတ္တိ (သဒ္ဒါနည်း)ကိုမသင်၊ (ထိုသူသည်) ပိဋကတ် ၃ ပုံ ကို သင်နေသော်လည်း တောထဲ၌ ဆင်ကန်းသည် ခြေလှမ်းတိုင်း တွန့်ဆုတ် တွန့်ဆုတ် ဖြစ်နေသကဲ့သို့၊ ပုဒ်တိုင်း တွန့်ဆုတ်တွန့်ဆုတ် ဖြစ်နေရာ၏” ဟု ရှေး ဆရာတို့ မိန့်သည့်အတိုင်းပင် ဖြစ်နေပေလိမ့်မည်။

အက္ခရာပဒ အမောဟဘာဝ။ ။ အက္ခရာပဒေသု အမောဟဘာဝါ၌ အက္ခရာ အမောဟဘာဝ- ပဒ အမောဟဘာဝဟု ၂ မျိုးခွဲ၊ သန္တိ ပထမခန်း၌ ပြထားသည့် အတိုင်း အ အာ စသည်ကို “သရ” ဟုလည်းကောင်း၊ က ခ စသည်ကို “ဗျဉ္စန” ဟုလည်းကောင်း၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ရဿ ဒီဃ-ဝဂ္ဂ အဝဂ္ဂ နိဂ္ဂဟိတ ဃောသ စသည်တို့၌ ရေးနည်း ရွတ်နည်းနှင့်တကွ ခွဲခြားနားလည်သော ဉာဏ်သည် အက္ခရာအမောဟ ဘာဝမည်၏။ နာမ်ကျမ်းစသည်၌ ပြထားသည့်အတိုင်း အကာရန္တ ပုဒ်စသည်၊ ဣတ္ထိလိင်-ပုလ္လိင် စသည်၊ သုဒ္ဒနာမ် သမာသ်နာမ် တဒ္ဒိတ်နာမ် ကိတ် နာမ်နှင့် အာချာတ်ပုဒ် ဥပသာရပုဒ် နိပါတ်ပုဒ် စသည်ဖြင့် ခွဲခြားသိတတ်သော ဉာဏ်သည် ပဒအမောဟဘာဝ မည်၏။ [သန္တိစပ်ပုံကို နားလည်ခြင်းလည်း အက္ခရာ နားလည်ခြင်းဖြစ်သောကြောင့် အက္ခရာအမောဟဘာဝ၌ ပါဝင်၏။] အချုပ်မှာ သဒ္ဒါကျမ်းဆိုင်ရာကို နားလည်သောဉာဏ်သည် အက္ခရာပဒ အမောဟဘာဝ ဉာဏ် မည်၏-ဟုမှတ်။

အက္ခရာ အမောဟ စသည်ပုံစံ။ ။ “အသေဝနာစ ဗာလာနံ” စသော ဂါထာ၌ “အ” သည် သရ-ရဿ-ကဏ္ဍဌာန်၌ဖြစ်၍ သကဌာနကရီဏ်း သံပုဋပယတ်တည်း၊ (အ) ကို ဤပုံရေး၍ လည်ချောင်းကို မဖွင့်မဟဘဲ ပိတ်၍ ရွတ်ရသည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ခွဲခြား၍သိခြင်းသည် အက္ခရာ၌မတွေ့မဝေသော အက္ခရာအမောဟ ဘာဝ

တည်း၊ သေဝနာ၌ သေဝဓာတ် ယုပစ္စည်းကို အနဂြို၊ အာပစ္စည်းလည်း သက်၍
ပြီးသော ဣတ္ထိလိင် အကာရန္တ ကိတ်နာမ်ပုဒ်တည်း၊ “န+သေဝနာ၊ အသေဝနာ”
ဟု နနိပါတ ပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရဲ တွဲသည့်အခါ သမာသနာမ်ဖြစ်၏။ ဤသို့စသည်ဖြင့်
ခွဲခြားနားလည်ခြင်းသည် ပဒ အမောဟဘာဝတည်း။

[ဆောင်] သရ-ဗျဉ္ဇန၊ ရဿ-ဒီဃာ၊ ဝဂ္ဂါ-ဝဂ္ဂ၊ နိဂ္ဂဟိတနှင့်၊ ယောသစတည်း၊
ခွဲခြားပြီး၍၊ ရေးနည်းရွတ်ပုံ၊ အဖုံဖုံဖြင့်၊ အစုံသီဟန်၊ ထိုသည့်
ဉာဏ်ကို၊ မှတ်ရန်အကွရ- အမောဟတည်း၊ ထိုမှတစ်ဖန်၊
အကာရန္တ၊ အကာရနှင့်၊ လိင်ခွဲထုတ်၊ နာမ်ပုဒ်စသည်၊ အလီလီကို၊
ထိုဤခွဲခေ၊ သိနိုင်ပေက၊ ပဒအမောဟ-ဟူ၍ ပြသည်၊ မှတ်ကြနာသ
အဆိုတည်း။

သေယျတ္ထိကော ပဒမတော- အတ္ထော ယဿ အတ္ထိတိ အတ္ထိကော- အလို
ရှိသူ၊ သေယျ အတ္ထိကော သေယျတ္ထိကော- အမြတ်ဆုံးအနက်ကို အလိုရှိသူ၊ “သေ
ယျတ္ထိကော” ဟု ယောက်ျားစုကို အရကောက်ရသော ပုလ္လိင်ပုဒ်ဖြင့် ပြထားခြင်းသည်
ပဓာနနည်းအားဖြင့် ပြထားခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် အမျိုးသမီးများလည်း သေယျတ္ထိ
ကောအရတွင် အပဓာနအားဖြင့် ပါဝင်နိုင်သည်။ ပဒမတောကို “ပဒ+အတော” ဟု
ပုဒ်ခွဲ၊ ပဒ၌ “အကွရပဒ” ဟုဆိုလိုလျက် ဆန်းပျက်မည် စိုးသောကြောင့် အကွရ
သဒ္ဒါကို ဝဏ္ဏနာသ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် (သုတ်ကြီးဖြင့်) ချေထားသည်။ မှန်၏- ဤ
၂ ဂါထာသည် ၁၄ လုံးဖွဲ့ သက္ကရီဆန်း (ဝံသတ္ထာဂါထာ) တည်း၊ “အကွရပဒ”
ဟု အကွရသဒ္ဒါကို ထည့်၍ဆိုထားလျှင် ၁၄ လုံးဖွဲ့ သက္ကရီဆန်း ပျက်ဖွယ်ရှိ၏။
ထို့ကြောင့် ဆန်းမပျက်စေခြင်းငှာ အကွရသဒ္ဒါကို ချေထားရ၏။ အနက်ပေးသည့်
အခါ၌ကား “ပဒ- အကွရ၊ပုဒ်ကို” ဟု အကွရအနက်ကို ဆောင်ယူ၍ ပေးရ
သည်။

ဝိဝိဓံသုဏေယျ- ဤဝိဝိဓံကိုပဒ၌စပ်၊ အကွရအမောဟဘာဝ၌ ပြခဲ့သည့်
အတိုင်း သရ ဗျဉ္ဇန ရဿ ဒီဃ စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးကွဲပြားခြင်းကို “ဝိဝိဓအကွရ”
ဟု ဆို၏။ ပုရိသစသော ဘူ စသော ပကတိနှင့် သိ-တိ-ဏ စသော ဝိဘတ်ပစ္စည်း
ကို ကွဲပြားများပြားခြင်း၊ ပဒအမောဟဘာဝ၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အကာရန္တပုဒ်
စသည်ဖြင့် ကွဲပြားများပြားခြင်းကို “ဝိဝိဓ ပဒ” ဟု ဆိုသည်။ သုဏေယျ၌ ဧယျ
ဝိဘတ်သည် အဇ္ဈိဋ္ဌ (တိုက်တွန်းခြင်း) အနက်ကို ဟော၏။ “သုဏေယျ-
ဆရာထံ၌ နာယူပါ လော၊ သင်ယူပါလော” ဟု သင်ယူခြင်းကို ပြသော်လည်း
သင်ယူရုံသာမက၊ အရကျက်၍ နှုတ်တက်ဆောင်ခြင်း မှတ်သားခြင်းတိုင်အောင်
ကာရဏပစာရအားဖြင့် ယူရသည်။ သို့သော် စာအုပ်ပေါများသော ယခုကာလဝယ်
သင်ယူပြီးနောက် အရ မကျက်သော်လည်း ထပ်ကာ ထပ်ကာ ကြည့်ရှုမှတ်သားခြင်းဖြင့်
အကွရအမောဟ ဉာဏ် ပဒအမောဟဉာဏ်များကို ရနိုင်သောကြောင့် ထပ်ကာထပ်ကာ
ကြည့်ရှုခြင်း မှတ်သားခြင်း တို့ကိုလည်း “သုဏေယျ” အရ၌ ယူထိုက်သည်။

သညာပဉ္စက စသည်

သည် နိမိတ္တံ ကတ္တာရံ၊ ပရိမာဏံ ပယောဇနံ၊
တာဝုတ္တာ သဗ္ဗတန္ဒြာနံ၊ အတ္ထံ ဝဒေ ဝိစက္ခဏော။

“ပညာရှိလည်း ကျမ်း၏ အမည်ကိုလည်းကောင်း၊ ကျမ်းပြုခြင်း၏ အကြောင်းကို လည်းကောင်း၊ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ကို လည်းကောင်း၊ ကျမ်း၏အတိုင်းအရှည်ကို လည်းကောင်း၊ ကျမ်း၏အကျိုးကို လည်းကောင်း (တာဝ) ရှေးဦးစွာ (ဥတ္တာ) ဆိုပြီး၍ အလုံးစုံသော ကျမ်းဂန်တို့၏ အနက်ကို ဖွင့်ဆိုရာ၏” ဟူသော ရှေးဆရာတို့၏ ဥပဒေသနှင့်အညီ ထိုသညာ စသည်ကို ဖွင့်ပြဦးအံ့။

သညာ ။ ။ သုသန္တိကပွဲဖြင့် ကျမ်း၏အမည်ကိုပြ၏။ ဤကျမ်းသည် “သန္တိကပ္ပ၊ ဝါ- သန္တိကျမ်း” မည်၏- ဟူလို၊ ဤ “သန္တိကပ္ပ” ဟူသော နာမည်သည် သန္တိနာမ် ၂ ပိုင်းလုံး၏ နာမည်ပါတည်း။ ပါရာဇိက သံဃာဒီသေသ်တို့ကို ပြရာကဏ္ဍကို အစဖြစ်သော ပါရာဇိကနာမည်ဖြင့် “ပါရာဇိကကဏ္ဍ” ဟု ခေါ်ရသကဲ့သို့၊ သန္တိနာမ် ၂ ကျမ်းလုံးပြရာ ကဏ္ဍကိုလည်း အစဖြစ်သော သန္တိနာမည်ဖြင့် “သန္တိကပ္ပ” ဟု ခေါ်ရသည်-ဟူလို၊ အချို့က “သန္တိကပ္ပဟူသော နာမည်သည် ကစွည်းတစ်ကျမ်းလုံး၏နာမည်” ဟုလည်း ဆိုကြသေး၏။ ထိုအဆိုကိုကား စဉ်းစားသင့်သည်။ ဘာကြောင့်နည်း- အာချာတ်ကျမ်း၏ ဂန္ဓာရမ္မ၌ “ဣဒံ အာချာသဒ္ဓံ” ဟုလည်းကောင်း၊ ကိတ်ကျမ်း၏ ဂန္ဓာရမ္မ၌ “ကိတကပ္ပံ” ဟုလည်းကောင်း သီးခြားနာမည် ပြုလတ္တံ့ ဖြစ်ရကား အာချာတ်ကျမ်းနှင့် ကိတ်ကျမ်းများကို ဤ “သုသန္တိကပ္ပံ” အရတွင် မပါဝင်သောကြောင့်တည်း။ နာမ်ကျမ်းအတွက်ကား ဂန္ဓာရမ္မဂါထာ အထူးမပြောဘဲ သဖြင့် ဣသုသန္တိကပ္ပဟူသော နာမည်အတွင်း၌ နာမ်ကျမ်းကိုလည်း သွင်းထားသည်ဟု ယူဆသင့်သည်။

နာသ။ ။ ။ အယံပန-ဤသန္တိကျမ်းကိုကား၊ အာဒိဝသေန- အစဖြစ်သော သန္တိပုဒ်၏ အစွမ်းဖြင့်၊ လဒ္ဓနာမောတိ-ရအမ်သော နာမည်ရှိသော ကျမ်းဟူ၍၊ ဝေဒီ တဗ္ဗော၊ (ကသ္မာ) ဥပရိ-အထက်၌၊ နာမကပ္ပဿ-နာမ်ကျမ်း၏ အတွက်၊ အာရမ္မန္တ ရာဘာဝါ-ဂန္ဓာရမ္မတစ်မျိုး မရှိတော့သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း။ [သန္တိ ကပ္ပ နာမကပ္ပ အာချာတ်ကပ္ပ ကိတ်ကပ္ပ ဟု လေးကျမ်းကို ပေါင်း၍ “ကစွည်းကျမ်း” ဟု လည်း အပေါင်းနာမည်ကို မှတ်သင့်သေး၏။ “ကစွာယနဿ+ဣဒံ၊ ကစွာယနံ” ဟု ဣဒံ တဒ္ဓိတ်ပြု၊ “ဣဒံ- ဤကျမ်းသည်၊ ကစွာယနဿ- ကစွည်းဆရာ၏၊ [သန္တိ ကံ-ဥစ္စာတည်း” ဟုအနက်ပေး။]

နိမိတ်။ ။ ကျမ်းပြုခြင်း၏ အကြောင်းကို “နိမိတ္တံ” ဟုခေါ်၏။ ထိုနိမိတ်သည် အဇ္ဈတ္တနိမိတ်၊ ဗဟိဒ္ဓနိမိတ်ဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ အပြင်ပ၌ စာသင်သားအပေါင်းသည် ဗဟိဒ္ဓနိမိတ်၊ အဇ္ဈတ္တသန္တာန် (စိတ်အစဉ်) ၌ ဖြစ်သော ကရုဏာအကြောင်းသည် အဇ္ဈတ္တနိမိတ်တည်း။ ထိုနိမိတ် ၂ ပါးကို “သုဗုဒ္ဓံ” ပါ၌ ဖြင့်ပြ၏။ သဒ္ဓါအရာ၌ မကျွမ်းကျင်ကြသော စာသင်သားအပေါင်းကိုမြင်၍ သနားကရုဏာ ဖြစ်သောကြောင့် ထိုစာသင်သားတို့ လွယ်ကူစွာ သိကြဖို့ အကျိုးငှာဤကစွည်းကျမ်းကို စီရင်ရသည်-ဟူလို၊ [နာသ၌ တစ်မျိုးဆိုထားသေး၏။]

ကတ္တာ။ ။ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ဟူသော ကတ္တားကား အရှင်မဟာကစ္ဆည်း ဆရာတည်း။ “ဝက္ခာမိ-ငါဆိုအံ့” ဟုဆိုသဖြင့် ဆိုတတ်သူ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ကို လိုက်၍ရှာလျှင် အရှင်ကစ္ဆည်းကိုပင် တွေ့ရမည်။ ထို့ကြောင့် ဝက္ခာမိဖြင့် ဆိုတတ်သူ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ကို ပြ၏ဟု ဖွင့်ကြသည်။ သို့သော် ထိုဝက္ခာမိပုဒ်က အရှင်ကစ္ဆည်းဆရာ တည်းဟူသော ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ကို မပြနိုင်၊ သာမိဝိဘတ် ဟောအပ်သော (အဟံ ဟူသော) ကတ္တား သာမန်ကိုသာ ပြနိုင်သောကြောင့် ထိုစကားကိုစဉ်းစားသင့်သည်။

ပရိမာဏ။ ။ ကျမ်း၏ အကျယ်အဝန်း အတိုင်းအရှည်ကို “ပရိမာဏ”ဟု ခေါ်၏။ ထိုပရိမာဏသည် ပရိစ္ဆေဒပရိမာဏ၊ သမူဟပရိမာဏဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် အပိုင်းအခန်း၏ အတိုင်းအရှည်သည် ပရိစ္ဆေဒပရိမာဏမည်၏။ သန္တိဋ္ဌိ ၅ ပိုင်း၊ နာမ်ဋ္ဌိ ၈ ပိုင်းသည် ဤသန္တိကပ္ပ၏ ပရိမာဏတည်း။ [“နာမ်အပိုင်း” ဟူရာ၌ ကာရက သမာသံ တဒ္ဓိတ်တို့ပါ ပါဝင်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် “ဣတိ နာမကပ္ပေ ကာရကကပ္ပေါ ဆဋ္ဌော” စသည်ဖြင့် နိဂုံးဝါကျများကို ပြလိမ့်မည်။] ကစ္ဆည်း တစ်ကျမ်းလုံး၏ ပရိစ္ဆေဒ ပရိမာဏသည် သန္တိငါးပိုင်း၊ နာမ် ၈ ပိုင်း၊ အာချာတ် လေးပိုင်း၊ ကိတ် (ဥဏာဒ်ပါ) ၆ ပိုင်းအားဖြင့် ၂၃ ပိုင်း ရှိ၏-ဟု နျာသဆို၏။ သမူဟပရိမာဏအားဖြင့်ကား ကစ္ဆည်းတစ်ကျမ်းလုံး၌ သုတ်ပေါင်း ၇၁၀ (ခုနစ်ရာ တစ်ဆယ်) ရှိသည်ဟု နျာသဆို၏။ သို့သော် ယခုကာလ သုတ်စဉ်၌ ထိုမျှလောက်မရှိ ၆၇၂ (ခြောက်ရာခုနစ်ဆယ်နှစ်)သုတ်သာ ရှိတော့ရကား တချို့သုတ်များကို နောက် ဆရာတို့ ဖြုတ်ပယ်ထားဟန်တူ၏။ နျာသ သုတ်စဉ်မှာပင် ကာရက၌ (ယခုကာလ သုတ်စဉ်တွင် မပါသော) သုတ်ပိုများစွာ တွေ့ရသည်။ ထိုပရိမာဏကို သုသန္တိကပ္ပံ ဝယ် သုန္ဒရ အနက်ဟော သု သဒ္ဓါဖြင့် ပြ၏-ဟု ဖွင့်ကြ၏။ ဆိုင်ရာ ပရိစ္ဆေဒတို့ကို တစ်ကန့်စီတစ်ကန့်စီ ကန့်သတ်ထားသောကြောင့် လည်းကောင်း သုတ်ပေါင်း မနည်း မများ ရှိသောကြောင့် လည်းကောင်း “သု- ကောင်းသည်” ဟုလို။

မှတ်ချက်။ ။ နျာသ၌ ပရိစ္ဆေဒ-ရိမာဏကို ပြရာဝယ် သန္တိတစ်ပိုင်း၊ နာမ် တစ်ပိုင်း၊ အာချာတ်တစ်ပိုင်း၊ ကိတ်တစ်ပိုင်းဟု ၄ ပိုင်း ကန့်သတ်ပြီးလျှင် “ဧတာ နိယေဝ-ဤ ၄ ပိုင်းဟိုကိုပင်။ စတ္တာရိပကရဏာနီတိ- ၄ကျမ်းတို့ဟူ၍။ ဝုစ္ဆန္တိ- ဆိုအပ်ကုန်၏” ဟု မိန့်၏။ ထိုစကားကို ကောက်ချက်ချလျှင် အရှင် ကစ္ဆည်းဆရာသည် ရှေးဦးစွာ သန္တိကျမ်းနှင့် နာမ်ကျမ်းကို တစ်တွဲတွဲ၍ စီရင်လိုသောကြောင့် ထို ၂ ကျမ်းလုံးအတွက် “သေဋ္ဌံ တိလောက မဟိတံ” စသော ဂန္ထာရမ္မ ဂါထာကို ပြ၏။ ထို့နောက် အာချာတ်ကျမ်းကို စီရင်ပြန်လိုသည့်အခါ “အာချာတသာဂရ” စသော ဂန္ထာရမ္မဂါထာကိုပြ၏။ ထို့နောက် ကိတ်ကျမ်းကိုစီရင်ပြန်လိုသည့်အခါ “ဗုဒ္ဓံ ဉာဏ သမုဒ္ဓံ” စသော ဂန္ထာရမ္မကိုပြ၏။ ဤသို့ ပြပုံကိုထောက်၍ “သုသန္တိ ကပ္ပံ” ဟူသော နာမည်သည် သန္တိနှင့်နာမ် ၂ ကျမ်းလုံး၏ နာမည်ဖြစ်ကြောင်း သာ၍ ထင်ရှားပြန်သည်။ [ကာရကသမာသံ တဒ္ဓိတ်တို့ကား နာမ်ကျမ်းတွင် ပါဝင်ကြ၏။]

ပယောဇဉ်။ ။ ဤကျမ်းကို သင်ယူသဖြင့် ရနိုင်မည့်အကျိုးကို “ပယောဇဉ်” ဟုခေါ်၏။ ထိုပယောဇဉ်သည် မုချပယောဇဉ် အနုသင်္ဂီ ကပယောဇဉ်ဟု ၂ မျိုးရှိ၏။

ထိုတွင် ဧကန်မချ ရနိုင်မည့်အကျိုးသည် မချပယောဇဉ်မည်၏။ ဆက်သွယ်၍ ရနိုင်မည့် အကျိုးသည် အနုသင်္ဂီက ပယောဇဉ်မည်၏။ [အနု-အစဉ်လိုက်၍၊ သင်္ဂီက- ငြိကပ်ပါလာသော အကျိုး။] ထိုတွင်မချပယောဇဉ်သည် အကွရာပုဒ်ပါ၌ တို့ကိုနားလည်၍ ထိုပုဒ်ပါ၌တို့၏အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို နားလည်ခြင်းတည်း။ ထိုမချပယောဇဉ်ကို “သုဗုဒ္ဓါ” ပါ၌ဖြင့် ပြ၏။ ပုဒ်အနက်တို့ကို နားလည်ခြင်းကြောင့် ပါဠိတော်၌ မပြုကျင့်အပ်ဟု တားမြစ်ထားသော အရာကို ရှောင်ခြင်း- ပြုကျင့်ရမည်ဟု ညွှန်ပြထားသော အရာကို ပြုကျင့်ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ ထိုသို့ ရှောင်ကြဉ်ပြုကျင့်ခြင်းကြောင့် “ငါသည်ရှောင်သည်ကိုရှောင်၍၊ ကျင့်သင့် သည်ကိုကျင့်ရပေပြီတကား” ဟု နုသောရွှင်လန်းမှု ပါမောဇ္ဇသည် လည်းကောင်း၊ ထိုပါမောဇ္ဇမှ ရင့်သန်တိုးတက်၍ နှစ်သက်ခြင်းပီတိသည်လည်းကောင်း၊ ထိုပီတိကြောင့် ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါး၏ ငြိမ်းအေးမှု ပဿဒ္ဓိသည်လည်းကောင်း၊ ထိုပဿဒ္ဓိကြောင့် ကိုယ်စိတ် ၂ ဖြာချမ်းသာမှု သုခသည်လည်းကောင်း၊ ထိုသုခကြောင့် စိတ်တည်ကြည်မှု သမာဓိသည်လည်းကောင်း၊ ထိုသမာဓိကြောင့် ယထာဘူတဉာဏ် (အဟုတ်အမှန်ကို သိခြင်း) သည်လည်းကောင်း၊ ထိုယထာဘူတဉာဏ်ဖြင့် မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန်ကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းသည်လည်းကောင်း အနုသင်္ဂီကအကျိုးတည်း။ ထိုအနုသင်္ဂီကအကျိုးကို “သေယျဇိနေရိတနယေန” စသော ဒုတိယဂါထာဖြင့် ပြသည်။

[ဆောင်] အကူရပဒ၊ ယင်းအတ္တကို၊ သိရမှုလျှင်၊ ပယောဇဉ်မချ၊ ထိုမှ တစ်ဆင့်၊ ရှောင်သင့်ပြုဖွယ်၊ ရှောင်ဖယ်ပြုရေး၊ ယင်းကို တွေး၍၊ နုသေးရွှင်ပျ၊ ပါမောဇ္ဇတည်း။ ယင်းမှတိုးတက်၊ နှစ်သက်ပီတိ၊ ပဿဒ္ဓိနှင့်၊ ဆက်ဘိသုခ၊ နောက်မှသမာ-ဓိပညာတက်၊ ဖိုလ်မဂ်နိဗ္ဗာန်၊ အတန်တန်ထိ၊ သင်္ဂီအနု၊ ပယောဇဉ်ပြုသည်၊ မှတ်ရူနောင်လာ အချုပ်တည်း။

ဥယျောဇနစသည်။ ။ “သေယျတ္ထိကော ပဒမတော ဝိဝိဓံ သုဏေယျ” ဖြင့် ဥယျောဇဉ်ကိုပြ၍ “သေယျ၊ပေ၊အမောဟဘာဝါ” ဖြင့် ဥယျောဇနဟေတုကိုပြ၏။ “အကွရာပုဒ်တို့၌ တွေဝေမှုကင်း နားလည်ခြင်းမှစ၍ သေယျတိုင်အောင် အကျိုးကို ရနိုင်သောကြောင့်+အကူရပဒကို သင်ယူဖို့ရာတိုက်တွန်းရပါသည်” ဟုလို၊ ထို့ပြင် တစ်ကျမ်းလုံးဖြင့် ပြအပ်သောအနက်ကို “အဘိဓေယျ” ဟုခေါ်၏။ အဘိဓိယတေ-ဟောပြောအပ်၏။ ဣတိ အဘိဓေယျ၊ ထိုအဘိဓေယျကို သုသန္တိကပ္ပံဝယ် သန္တိဟူသောပါ၌ “ပဒမတော” ဝယ် “ပဒံ” ဟူသော ပါ၌တို့ဖြင့်ပြ၏။ ဤတစ်ကျမ်းလုံးဖြင့် ပြမည့်အနက်များကား သန္တိစပ်ပုံနှင့် အာကာရန္တ စသောပုဒ်အမျိုးမျိုးများ ဖြစ်သည်-ဟုလို၊ [သညာစသည်တို့ကို ကျမ်းအစဉ်ပြခြင်း၏ အကျိုးကို လည်းကောင်း၊ ကြွင်းသောပြဖွယ်အနက်များနှင့် ဥဒါန်းလင်္ကာကိုလည်းကောင်း ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ ၌ ဆိုထားပြီး၊ ထိုအဆိုကို နည်းမှီ၍ ဤကျမ်း၌လည်း သိပါလေ။]

ဂန္ထာရမ္မအဖွင့်ပြီး၏။

သန္ဓိပထမပိုင်း

၁။ သဗ္ဗဝစနာနံ- ခပ်သိမ်းသောသဒ္ဓါတို့၏၊ အတ္ထော-ကို၊ အက္ခရေ ဟေဝ- တို့ဖြင့်သာ၊ သညာယတေ- ကောင်းစွာသိ အက္ခရသညာတော အပ်၏၊ ဟိ- မှန်၏၊ အက္ခရ ဝိပတ္တိယံ- အက္ခရာပျက်ခြင်း သည်၊ (သတိ- ဖြစ်လတ်သော်) အတ္ထဿ - အနက်၏၊ ဝါ - ကို၊ ဒုန္နယတာ - မသိအပ်သည်၏ အဖြစ်သည်၊ ဝါ - ခဲယဉ်းစွာ သိအပ်သည်၏ အဖြစ်သည်။

၁။ အတ္ထော အက္ခရသညာတော-“ဝက္ခာမိ သုသန္ဓိကပ္ပံ” ဟူသော ပဋိညာဉ် အားလျော်စွာ ယခုအခါ၌ ပဋိညာတပကရဏကို ပြတော်မူလိုသော အရှင်မဟာ ကစ္စည်းဆရာသည် “အတ္ထော အက္ခရသညာတော” စသည်ကို မိန့်။ [ပဋိညာတ= ဝန်ခံအပ်သော+ပကရဏ=ကျမ်းဂန်၊] ဤအတ္ထောအက္ခရသညာတောကို တချို့က “ပရိဘာသာသုတ်”ဟု ဆို၍ အချို့ကမူ “ပုဗ္ဗဝါကျ” ဟုဆို၏၊ [ပုဗ္ဗေ-သုတ် အားလုံးတို့၏ ရှေ့၌+ထဝိတံ-(ကျမ်း၏ အကျိုးကိုပြုဖို့ရာ) အရှင်ကစ္စည်းဆရာ ထားအပ်သော+ဝါကျ-ဝါကျသည်၊ ပုဗ္ဗဝါကျ-မည်၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ “အဘိဓေယျ ပယောဇန ဝါကျ”ဟု ဆို၏၊ ပုဗ္ဗဝါကျဟုဆိုသော ဝါဒနှင့် သဘောတူပင်၊ နိဒ္ဒေသ ၌ကား ဤဝါကျကို ဘုရားဟော ပါဠိတော်ရင်းမှ အရှင်ကစ္စည်းဆရာ ယူထားသည်ဟု ဖွင့်သေး၏၊ ပါဠိတော်အရပ်ရပ်၌ မတွေ့အပ်သောကြောင့် နိဒ္ဒေသစကားကို စဉ်းစားကြပါလော။]

ထိုတွင် ပုဗ္ဗဝါကျဆိုသော ဆရာတို့၏ အလိုကား-ပရိဘာသာဟူသည် “ပရသမညာ ပယောဂေ-နယေ ပရံ ယုတ္တေ” စသော သုတ်များကိုသို့ တစ်နေရာ၌ ဆိုထားရုံမျှဖြင့် ဟိုနေရာသည်နေရာမှာ သုံးစွဲရသော သုတ်မျိုးတည်း၊ ဥပမာ- ကပ်ဖိုက်စွကြိုလာတိုင်း “နယေ ပရံ ယုတ္တေ” သုတ်ကို သုံးစွဲရသကဲ့သို့တည်း၊ ဤ အတ္ထောအက္ခရသညာတောသည်ထိုကဲ့သို့ နောက်ထပ် သုံးစွဲစရာ မရှိသောကြောင့် ပရိဘာသာသုတ်မဟုတ်နိုင်၊ (သညာသုတ်စသည် မဟုတ်နိုင်ကြောင်းမှာ ဆိုဖွယ်မရှိပြီ) ထို့ကြောင့် “ခပ်သိမ်းသော သဒ္ဓါတို့၏ အနက်ကို မှန်ကန်သောအက္ခရာ တို့ဖြင့်သာ သိနိုင်၏၊ သို့ဖြစ်၍ အနက်အဓိပ္ပာယ်အမှန်ကို သိဖို့ရာအက္ခရာ အများ အမှန်ကို သိတတ်သောအက္ခရ ကောသလ္လညာဏ်ကို မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်စေကြပါလော” ဟု တိုက်တွန်းရာရောက်အောင် သုတ်အားလုံးတို့၏ ရှေ့က “အတ္ထော အက္ခရသညာ တော” ဟူသော ဝါကျကို အရှင်ကစ္စည်းဆရာ မိန့်တော်မူသည်ဟု ဆိုလိုကြသည်။

သဗ္ဗဝစနာနမတ္ထော။ ။ “သဗ္ဗဝစနာန၊ ပေ၊ သုတ္တန္တေ သု” တို့ကား အတ္ထော အက္ခရ သညာတော၏ အဖွင့်တည်း၊ ထိုအဖွင့်၌ “သဗ္ဗဝစနာနမတ္ထော အက္ခရေ ဟေဝ သညာယတေ” သည် တစ်ဝါကျ၊ “အက္ခရဝိပတ္တိယံ၊ ပေ၊ ဟောတိ” သည် တစ်ဝါကျ၊ “တသ္မာ၊ ပေ၊ သုတ္တန္တေ သု” သည် တစ်ဝါကျ၊ ဤသို့အားဖြင့် ၃ ဝါကျ ရှိ၏၊ ထိုတွင် ၁ နံပါတ်ဝါကျသည် အတ္ထော အက္ခရသညာတော၏ တိုက်ရိုက် အဖွင့် တည်း၊ ၂-၃ နံပါတ် ဝါကျတို့ကား ဆက်သွယ်၍ ပြုအပ်သော အဖွင့်တည်း၊ ဆက်ဦးအံ့- (၁) ဝါကျ အတ္ထောကို “သဗ္ဗဝစနာနံ အတ္ထော”ဟု ဖွင့်၍ အက္ခရ

သည်၊ ဟောတိ-တသ္မာ-ထို့ကြောင့်၊ အကွရကောသလံ- အကွရကောသလ္လဉာဏ်
 သည်၊ သုတ္တန္တေသု- ပိဋက သုံးပုံတို့၌၊ ဗဟူပကာရံ-များသောကျေးဇူးရှိ၏။
 [ထိုထိုသုတ်များ၏ အနက်ကို အခြေပြုသဒ္ဒါ၌ ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဤ၌ သုတ်
 နက်ကို ပြတော့မည်မဟုတ်၊ ပို့ချသောဆရာတို့ကမူ သုတ်နက်ကိုပါ ထည့်သွင်း
 ပို့ချကြပါလေ။]

သညာတောကို “အကွရေဟေဝ သညာယတေ”ဟု ဖွင့်၏၊ ထိုသို့ ဖွင့်ရာ၌
 “အတ္ထော” ပုဒ်က “မည်သည့်အရာ၏+အနက်” ဟုသမ္မန်ကို ငဲ့သောကြောင့်
 “ဝစနာနံ” ဟု သမ္မန်ပုဒ်ကို ထည့်၍ ဖွင့်ရသည်၊ ထိုဝစနဟူသည် ပါဠိစကားဖြစ်စေ၊
 မြန်မာစကားဖြစ်စေ၊ အခြားလူမျိုး၏ စကားဖြစ်စေ ပြောအပ်သမျှစကားလုံး
 (သဒ္ဒါ)တွေတည်း၊ ထိုသို့သဒ္ဒါ (စကား) အားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်အောင် “သဗ္ဗဝစနာနံ”
 ဟု သဗ္ဗသဒ္ဒါကို ထည့်ရပြန်သည်၊ ထိုတွင် ဗုဒ္ဓေါသည် ပါဠိသဒ္ဒါ (ပါဠိစကား)
 “ဘုရား” သည် မြန်မာသဒ္ဒါ (မြန်မာစကား)၊ သက်တော်ထင်ရှား မြတ်စွာ
 ဘုရားသာ “အတ္ထ” ဟုခေါ်ရသော အနက်တည်း၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဝစနနှင့် အတ္ထ
 ကို ခွဲခြားပါ။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ တစ်မျိုးဖွင့်သေး၏၊ ရှုလေတော့။]

အကွရေဟေဝ။ ။ အကွရသညာတောသည် “အကွရေဟိ” ပုဒ်နှင့် “သညာ
 တော” ပုဒ်ကို စပ်ထားသော တတိယာတပျူရိသ် သမာသ်ဟု သိစေလိုသောကြောင့်
 “အကွရေဟိ” ဟု ဖွင့်သည်၊ ထို့နောက် “သဗ္ဗဝါကျ-အလုံးစုံသော ဝါကျသည်၊
 သာဝဓာရဏံ- အဝဓာရဏနှင့်တကွဖြစ်၏” ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ၊ ဝါကျ
 တိုင်း၌ ဧဝ ပါနိုင်သောကြောင့် “အကွရေဟေဝ” ဟု ဧဝသဒ္ဒါထည့်၍ ဖွင့်၏၊
 အကွရေဟေဝ၌ “အကွရ” အရ ဝိပတ္တိမဖြစ်သော (မမှားမယွင်း ပီပီသသရှိသော)
 အကွရကိုယူ၍ ဧဝဖြင့် ဝိပတ္တိဖြစ်သောအကွရ မပီမသအကွရများကို ကန့်သည်။

သညာတော။ ။ “သညာယတေ” ဟု ဖွင့်သဖြင့် သညာတော၌ တပစ္စည်းသည်
 ကံအနက်ဟောဟု သိစေပြန်၏၊ ထို “အကွရေဟေဝ+သညာယတေ” ဟူသော
 အဖွင့်ကို ကြည့်၍ “သညာယတေတိ သညာတော၊ အကွရေဟေဝ+ သညာတော-
 အကွရသညာတော” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုပါ။ “သဗ္ဗဝစနာနမတ္ထော” စသော ဝါကျ၏
 အချုပ်မှာ- “ပါဠိသဒ္ဒါ- သက္ကတသဒ္ဒါ- မြန်မာသဒ္ဒါ- အခြားလူမျိုးတို့ သဒ္ဒါ၊ ဤ
 သဒ္ဒါအားလုံးတို့၏ အနက်ကို ပါဠိ-သက္ကတ- မြန်မာဆိုင်ရာ (ဘာသာစကား ဖြစ်
 သော) မှန်ကန်သော ပီသသော အကွရတို့ဖြင့်သာ သိရမှတ်သားရသည်” ဟုလို။

အကွရဝိပတ္တိယံဟိ၊ ပေ၊ ဟောတိ- “အကွရတို့ဖြင့်သာ အနက်ကိုသိရ၏”
 ဟူသော ရှေးဝါကျ၏ မှန်ကန်ကြောင်းကို ခိုင်မြဲအောင် ထောက်ခံလိုသောကြောင့်
 “အကွရ ဝိပတ္တိယံဟိ” စသောဝါကျကိုမိန့်သည်၊ (ဒဠိကရဏဝါကျဟုခေါ်၏၊ သဘာဝ
 ဒဠိ ဗျတိရေကဒဠိ နှစ်မျိုးတွင် ဗျတိရေကဒဠိတည်း၊ ဒဠိ-ခိုင်မြဲအောင်+ ကရဏ-
 ပြုသောဝါကျ၊) အကွရဝိပတ္တိဟူသည် က အကွရဖြင့် ရွတ်ဆိုရေးသားရ မည်အောင်
 ခ ဖြင့် ရွတ်ဆိုရေးသားခြင်း စသည်ဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာအတိုင်း သိလေ။

အကွရအရတွင် ပုဒ်ပါဝင်ပုံ။ ။ လက် ခြေ နား နှာ စသော အင်္ဂါသည် လူတစ်ကိုယ်လုံး၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်၍ ထိုလက်ခြေစသော အင်္ဂါတစ်ခုခု ချို့ယွင်းလျှင် လူတစ်ကိုယ်လုံးလည်း နဂိုအတိုင်းမှ ဖောက်ပြန်တော့သကဲ့သို့၊ ထိုအတူ အကွရာ သည်ပုဒ်၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်၍ အစိတ်အပိုင်း အကွရပျက်လျှင် အကွရအပေါင်း ဖြစ်သောပုဒ်လည်းပျက်တော့သည်။ ထို့ကြောင့် “အကွရသညာတော- အကွရဝိပတ္တိယံ - အကွရကောသလ္လံ” တို့၌ အကွရအရတွင် ပုဒ်လည်းပါဝင်သည်ဟုမှတ်။

အတ္ထဿ ဒုန္နယတာ- “အတ္ထဿ-အနက်၏” ဟုပေးရာ၌ တာပစ္စည်းမှာစပ်၊ “အနက်၏+အဖြစ်” ဟူလို၊ “အနက်ကို” ဟုပေးရာ၌ “ဒုန္နယ” တွင်စပ်၊ “အနက်ကို+မသိနိုင်” ဟူလို၊ ဒုန္နယ၌ နယသည် နိဓာတ် ကံဟော (အ) ပစ္စည်းဖြင့် ပြီး၏။ နိဓာတ်လည်း သိခြင်းအနက်ကိုဟော၏။ “နိယတေ-သိအပ်၏၊ ဣတိနယော” ဟုပြု၊ ဒုကနိပါတ် အင်္ဂုတ္တိုရ် အဋ္ဌကထာ၌ကား နိဓာတ်၏ ဆောင်ခြင်းအနက်ကိုပင် ယူ၍၊ “ဒုန္နယာ ဒုန္နိဟာရာ ဒုက္ကထာ” ဟုဖွင့်၏။ ဒု သဒ္ဒါသည် အဘာဝ (သိမှု မရှိခြင်း) အနက်ကိုဟော၏။ ထို့ကြောင့် “နနိယတေ-မသိအပ်၊ (အမှန်ကို မသိလျှင် အမှားကို သိအပ်၏) ဣတိ ဒုန္နယော” တစ်နည်း ဒု-အတွက် ကိစ္စ (ခဲယဉ်းစွာ) ဟူသော အနက်ကိုယူ၍ “ကိစ္ဆေန-ခဲယဉ်းသဖြင့်+နိယတေ-သိအပ်၏၊ ဣတိ ဒုန္နယော၊ ဒုန္နယဿ-၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းတည်း” ဤဝိဂြိုဟ်အရ “လုံးလုံးမသိခြင်း၊ သို့မဟုတ် အမှန်မသိဘဲ အမှားသိရခြင်း၊ သို့မဟုတ် ခဲယဉ်းယဉ်း ကြံစည်မှ သိရခြင်းသည် ဒုန္နယတာမည်၏” ဟုမှတ်။

ထင်ရှားစေအံ့- “အသေဝနာစ ဗာလာနံ” ဂါထာ၌ “အာသေဝနာစ ဗာလ နံ၊ ပနဒိတာနင်းစ သေဝနာ” ဟုရွတ်ဆိုရေးသားလျှင် “အာ-လ-ပန်-ဒိ-နင်း” ဟူသော အကွရာတို့သည် ပျက်ကုန်၏။ အကွရပျက်လျှင် “အာသေဝနာပုဒ် ဗာလနံ ပုဒ် ပနဒိတာနင်းပုဒ်တို့လည်း ပုဒ်ပျက်များပင် ဖြစ်ကြတော့၏။ ထိုသို့ အကွရပျက်၍ ပုဒ်ပျက်သောကြောင့် အာသေဝနာ၌ “မမှီဝဲမပေါင်းသင်းရခြင်း” ဟူသော အနက်ကို မသိနိုင်၊ “မှီဝဲပေါင်းသင်းရခြင်း” ဟူသော အနက်မှားကိုသာ သိရတော့၏။ ဗာလနံ၌လည်း “လူမိုက်တို့ကို” ဟူသောအနက်ကို ခဲယဉ်းစွာ ကြံစည်မှ သိရပေလိမ့် မည်။ “ပနဒိတာနင်း” ဟူသော ပျက်ပုံမျိုး၌ကား လုံးလုံးပင် အနက်ထင်တော့မည် မဟုတ်။

[အောင်] အကွရပျက်၊ ပုဒ်လည်းပျက်သော်၊ အနက်အမှန်၊ မသိဟန်နှင့်၊ သိပြန်ကလည်း၊ အမှားချည်းသာ၊ တစ်နည်းမှာမူ၊ လွန်စွာခဲကတ်၊ ကြံစည်တတ်မှ၊ သိနိုင်ရ၊ အတ္ထဒုန္နယခေါ်။

တသ္မာ အကွရကောသလ္လံ၊ ပေ၊ သုတ္တန္တေ သု- “သဗ္ဗဝစနာနုပေ၊ သညာယတေ” ဟူသော မူလဝါကျ၏ အကျိုးဖလကို ပြလိုသောကြောင့် “တသ္မာ” စသောဝါကကို မိန့်သည်။ တသ္မာ၌ တသဒ္ဒါဖြင့် မူလဝါကျကို ပြန်၍ ညွှန်းသည်။ “ခပ်သိမ်း... သဒ္ဒါတို့၏ အနက်ကို အကွရာတို့ဖြင့်သာ သိအပ်၏” ဟုဆိုသဖြင့် အကွရပုဒ် အမှားအမှန်ကို ဝေဖန်၍ သိတတ်သော အကွရကောသလ္လညာဏ်သည် ပီဋက ၃ ပုံ၌

များစွာကျေးဇူးရှိပေသည် ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို သိရသည်။ ထိုသို့ သိရခြင်းကား “သဗ္ဗဝစနာနမတ္ထော အက္ခရေဟေဝ သညာယတေ” ဝါကျ၏ အကျိုးဖလပင်တည်း။ အက္ခရပဒေသု အမောဟဘာဝါ၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း သရ ဗျဉ္ဇန ရဿ ဒီယ စသည်ဖြင့် အက္ခရာတို့ကို ခွဲခြားနားလည်သော ဉာဏ်သည်လည်းကောင်း၊ လိင်ဓာတ်ဟူသော ပကတိနှင့် ဝိဘာတ်ပစ္စည်းကို ခွဲခြား၍သိခြင်း- အကာရန္တပုဒ် စသည်ကို ခွဲခြား၍သိခြင်း စသည်ဖြင့် ပုဒ်တို့ကို ခွဲခြား၍ သိသောဉာဏ်သည်လည်းကောင်း အက္ခရကောသလ္လ ဉာဏ် မည်၏။ အချုပ်မှာ- သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ ဆိုသမျှကို စွမ်းနိုင်သလောက် နားလည်သောဉာဏ်ကို “အက္ခရကောသလ္လဉာဏ်” ခေါ်သည်ဟု မှတ်။

[ဆောင်] အက္ခရ-ပဒ, အမောဟ၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း; မဆိုင်းမတွ, သရဗျဉ္ဇန, ရဿ ဒီယာ, ဝဂ္ဂါဝဂ္ဂ, နိဂ္ဂဟိတနှင့်, ယောသံစတည်း, ရေးနည်းရွတ်ဟန်, အကာရန္တ, အာကာရတည်း, စရှိခွဲထုတ်, နာမ်ပုဒ်အာချာတ်, နိပါတ် ဥပသာ, ကောင်းစွာသိမှ, အက္ခရ-ကောသလ္လ ဟုခေါ်။

ဆိုလိုရင်း။ ။ “အတ္ထော အက္ခရသညာတော” ဟုမိန့်တော်မူသော အရှင်ကစွည်းဆရာ၏ ဆိုလိုရင်းကား-မည်သည့်သဒ္ဒါမဆို, ထိုထိုသဒ္ဒါတို့၏ အနက် အဓိပ္ပာယ်ကို အက္ခရာပုဒ်တို့ဖြင့် သိရသောကြောင့် ပါဠိတော်အတွက် ပါဠိအက္ခရာ၌ ကျွမ်းကျင် နားလည်သော ဉာဏ်သည် ကျေးဇူးများ၏။ သက္ကတကျမ်းစာအတွက် သက္ကတ အက္ခရာ၌ ကျွမ်းကျင်သောဉာဏ်သည် ကျေးဇူးများ၏။ မြန်မာကျမ်းစာအတွက် မြန်မာအက္ခရာ၌ ကျွမ်းကျင်သောဉာဏ်သည် ကျေးဇူးများ၏။ ဤနေရာ၌ကား ပါဠိသဒ္ဒါကိုသာ ပြလိုသော ကျမ်းဖြစ်၍ သေယျမည်သော လောကုတ္တရာ ၉ ပါးကို အလိုရှိသော အမျိုးသားအမျိုးသမီးတို့သည် ထိုလောကုတ္တရာတရားကို ပြရာ ပါဠိအက္ခရာ၌ ကျွမ်းကျင်သောဉာဏ်ကို မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်လာအောင် ယခုပြမည့် ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းကို ကြိုးပမ်းကြပါဟု- ဆိုလိုသည်။

မှတ်ချက်။ ။ ကုသလဿ-ကျွမ်းကျင်သူ၏။ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းဉာဏ်သည်။ ကောသလ္လ-မည်၏။ အက္ခရေသု-အက္ခရာပုဒ်တို့၌+ ကောသလ္လ-ကျွမ်းကျင် နားလည်သူ၏ ဖြစ်ကြောင်းဉာဏ်သည်။ အက္ခရကောသလ္လ-မည်၏။ ဗဟူပကာရ်ကို “ဗဟု+ဥပကာရ်” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ သုတ္တန္တအရလည်း သုတ္တန်ပါဠိတော်သာမက “အတ္ထေ-အနက်တို့ကို၊ သူစေတိ- ပြတတ်၏” ဟူသော ဝိဂ္ဂိုဟ်အရ ဆိုင်ရာ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုပြတတ်သော သုတ်ဝိနည်း အဘိဓမ္မာ အားလုံးကိုပင် “သုတ္တန္တ”ဟုခေါ်သည်။ “ဥပကာရသဒ္ဒါသည် သမ္ပဒါန်ကိုင့်၏” ဟု အယူရှိ၍ “သုတ္တန္တေသု သုတ္တန္တာန-ပိဋက ၃ ပုံ တို့အား” ဟုပေးကြ၏။ နဂိုကပင် အာဓာရကိုင့်၍ “သုတ္တန္တေသု” ဟုကျမ်းဆရာကိုယ်တိုင် ထားခဲ့ပါလျက် “သုတ္တန္တာန” ဟု ပြင်၍ အနက်ပေးကြရာ၌ ကျမ်းဆရာ၏ အဘော်ကျမည်မထင်၊ [အက္ခရေဟေဝ သညာယတေ-စသော ၃ ဝါကျတွင်] နံပါတ် ၁ ကျက် ကာရဏဝါကျ, ၁ နံပါတ်ကို ဖလဝါကျ, ၃ နံပါတ်ကို လဒ္ဒဂုဏဝါကျဟု ကြံ၍တစ်မျိုးအနက်ပေးကြသေး၏။ ဝါကျဉာဏ်မရင့်သန်သေးသူတို့မှာ ရှုပ်ထွေးစရာဖြစ်သောကြောင့် ထိုအနက်ပေးပုံကို လျစ်လျူရှုတော့သည်။]

အက္ခရာပါဒယော ၂။ တေ စ ခေါ အက္ခရာအပိ- ထို အက္ခရာတို့မည်သည်လည်း၊
 ဧကစတ္တာလီသံ သုတ္တန္တေ သု- ပိဋကသုံးပုံတို့၌၊ သောပကာရာ (သု + ဥပ
 ကာရာ)-လွန်စွာကျေးဇူးပြုတတ်ကုန်သော၊ အကာရာ ဒယော-
 အ အက္ခရာ အစရှိကုန်သော၊ ဧကစတ္တာလီသံ ၄၁-လုံးတည်း၊ တံ ယထာ- ထို
 အက္ခရာတို့ ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ အ- အ လည်းကောင်း၊ (ဤနည်းအတိုင်းပေး)
 ဋ- ဋ လည်းကောင်း၊ အံ- အံ လည်းကောင်းတည်း၊ ဣတိ- ဤ ၄၁-လုံး တို့
 သည်း၊ အက္ခရာ နာမ - အက္ခရာတို့ မည်၏၊ တေန - ထိုအက္ခရာဟု အမည်မည်

၂။တေစခေါ အက္ခရာအပိ- အတ္ထော အက္ခရာသညာတော ဝါကျ၌ “အက္ခရ”
 ဟူသောစကားကို သုံးစွဲခဲ့၏။ ထိုအက္ခရာဟူသည် အဘယ်အရာများနည်းဟု
 မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဤအက္ခရာပါဒယော စသောသုတ်ကိုမိန့်သည်။ အတ္ထော
 အက္ခရာသညာတောဝါကျ၌ ပြခဲ့သော အက္ခရာဟူသည် ယခုပြမည့် အ အစရှိသော
 ၄၁ လုံးပင်ဖြစ်သည်-ဟူလို၊ ဤသုတ်၌ “အက္ခရာ+အပိ+အာဒယော+ဧကစတ္တာလီသံ”
 ဟု ၄ ပုဒ်ရှိ၏။ ထိုတွင် အက္ခရာအပိကို “တေစခေါ အက္ခရာအပိ”ဟု
 ထည့်၍ဖွင့်ခြင်းသည် အပိသဒ္ဒါ၏ အပေက္ခာအနက် ထင်ရှားအောင် ဖွင့်ခြင်းတည်း၊
 ချဲ့ဦးအံ့၊ အပေက္ခာဟူသည် ရှုငဲ့ခြင်းတည်း၊ “အက္ခရာ အာဒယော ဧကစတ္တာလီသံ”ဟု
 အပိသဒ္ဒါမပါဘဲဆိုလျှင် တတ္ထောဒန္တာစသော သုတ်တို့ကဲ့သို့ ရှေ့ကိုင်သံမပါ၊ အပိ
 သဒ္ဒါနှင့်တကွ ဆိုခြင်းကြောင့်ကား၊ အတ္ထော အက္ခရာသညာတောဝါကျ၌ ဆိုခဲ့သော
 အက္ခရာကိုပြန်၍ ငဲ့သံပါ၏။ ထို့ကြောင့် “တေစ-ထိုအတ္ထောအက္ခရာသညာတော၌ ပြ
 အပ်ခဲ့သော အက္ခရာတို့ဟူသည်လည်း” ဟု အပေက္ခာအနက်ထင်ရှားအောင် လက်ညှိုး
 ညွှန်သကဲ့သို့ “တေစ” ဟုထည့်၍ဖွင့်သည်။ တေစနှင့်အက္ခရာအပိသည် အတူပင်ဟူလို။
 [တေစ၌ စသဒ္ဒါကို သမ္ပိဏ္ဍနအနက်ရှိ၏-ဟု ဆိုကြသေး၏၊ စဉ်းစားပါလေ၊ ခေါ
 ကားအနက်အထူးမရှိ၊ စကားချောမောအောင် အပိုထည့်အပ်သော နိပါတ်မျှသာ။]

အကာရာဒယော သောပကာရာ-သုတ်၌ပါသော အာဒယောကို “အကာ
 ရာဒယော”ဟု ဖွင့်၏။ ထိုသို့ဖွင့်ပြသဖြင့် “အာဒယော-အစတို့သည်”ဟု အနက်
 မပေးရဟု လည်း ကောင်း “အ+အာဒယော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ “အ-အစရှိကုန်သော”
 ဟု အနက်ပေးရမည် ဟုလည်းကောင်း သိစေသည်။ အာဒယောပုဒ်၏ ဝိဂြိုဟ်မှာ
 ရူပသိဒ္ဓိ၌ပါလေပြီ၊ သောပကာရာကို ဧကစတ္တာလီသံ၌စပ်၊ ဤကစွည်းကျမ်း၌
 ပြမည့်အက္ခရာသည် ပိဋက ၃ ပုံတို့၌ ကျေးဇူးများသော ၄၁ လုံးသာတည်း၊
 သက္ကတ၌ “ရိ၊ ရိ၊ လိ၊ လိ၊ အိုက်၊ အောက်” သရများနှင့် တာလုဇ မုဒ္ဒဇ (သ)
 ဗျည်းများရှိသေး၏။ ထို သရ ထိုဗျည်းများကား ပိဋကတော်၌ အသုံးမရှိ၍
 ကျေးဇူးမများသောကြောင့် ဤကျမ်း၌ မပြတော့ပြီ-ဟူလို။

တံ ယထာ၊ပေ၊ အက္ခရာနာမ-“တံ ယထာ”သည် ပုစ္ဆာဝါကျ တစ်ဝါကျ၊
 “အအာ၊ ပေ၊ဋအံ” သည်ဝိသန္ဓနဝါကျတစ်ဝါကျ၊ “ဣတိ အက္ခရာနာမ”ကား
 ထိုအဖြေကို ပြန်၍ဖုံးသော နိဂုံးဝါကျ တစ်ဝါကျတည်း၊ ထို ၃ ဝါကျတွင် “တံ
 ယထာ”သည် ၄၁ လုံးသရုပ်ကိုမေးသော ပုစ္ဆာဝါစကနိပါတ်တည်း၊ “တံ ယထာတိ-

ခြင်းဖြင့်၊ ကွ- အဘယ်သုတ်၌၊ အတ္ထော-အကျိုးသည်၊ (အတ္ထိ-ရှိသနည်း) အတ္ထော အကွရ သညာတော- အတ္ထော အကွရသညာတောသုတ်၌ အကွရဟု ခေါ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏။

ဥဒါဟရဏ နိဒဿနေ နိပါတော” ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိ (ယောစာရော တမောကာသံသုတ်၏) ငိုကာအဖွင့်၌ “နိပါတော”ဟု ဧကဝုဇ်ထားပုံကိုထောက်၍ တံယထာသည် နိပါတ်ပုဒ်တစ်ပုဒ်တည်းသာတည်း-ဟုသိ၊ သို့ဖြစ်၍ “တံယထာ”ကို “တော+ကတမေ”ဟု ၂ ပုဒ်ခွဲ၍ ဖွင့်ရာ၌ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်သာမှတ် ၊ တစ်နည်း- တံနိပါတ် ယထာနိပါတ်ဟုခွဲ၊ တံကို “တေ” ဟုလည်းကောင်း၊ ယထာကို “ကတမေ”ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်သည်ဟုသော်လည်းကြံ။

အ အာပေဋ္ဌ အံ ဣတိ အကွရာနာမ။ ။ တံယထာဖြင့် ၄၁ လုံး သရုပ် သကောင်ကို မေးသောကြောင့် “အ-အလည်းကောင်း” စသည်ဖြင့် သရုပ် သကောင်ပေါ်အောင် တစ်လုံးစီခွဲ၍ပေးမှ အဘော်ကျမည်၊ (အ) နောင်သိသက်ချေ၊ ဤသို့လျှင် (အ) သည်တစ်ပုဒ်၊ (အာ) သည်တစ်ပုဒ် စသည်ဖြင့် ၄၁ ပုဒ်ဟုမှတ်။ [ရှေးဆရာတို့ကား “အ အာပေဋ္ဌ အံဟူသည်တည်း” ဟုတစ်ပုဒ်တည်းကြံ၍ ပေးကြ၏၊ ထိုရှေး နည်းလည်း “သိ ယော အံ ယော နာ ဟိ သနံ၊ ပေ၊ သိသု” ဟူသော ဝိဘတ် ၁၄ လုံးသရုပ်ပြဝါကျကို သမာဟာရဋ္ဌနိသမာသံ တစ်ပုဒ်တည်းဟု ဖွင့်သော နျာသနနှင့် ညီပါပေသည်။] ဣတိလည်း နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်၍ “ဣတိ- ဤ၄၁လုံးတို့သည်” ဟုပေးနိုင်သည်၊ နာမသဒ္ဓါလည်း ပဌမာသိဆုံးသော နိပါတ်ပင်၊ ထို့ကြောင့် “အကွရာ+နာမ-အကွရာတို့+ မည်၏” ဟုပေးသည်၊ က ခ စသည်၌ အသရပါ၏၊ ထိုအသရကို ရွတ်၍ဖြစ်ရုံထည့်ထားအပ်သည်၊ အကွရာကား သရမဖက် “ကံ-ခံ” စသော ဗျည်းသက်သက်သာတည်း၊ [ဧဝံ လဒ္ဓသညေ အကာရာဒယော သရူပတော အာဟ အ အာ ဣစ္စာဒိ၊ ကကာရာဒိသု အကာရော ဥစ္စာ-ရဏတ္ထော” မောဂ္ဂလ္လာန် ပဉ္စိကာ။]

တေန ကွတ္ထောပေ၊ သညာတော- ကွတ္ထောကို “ကိသိံ” သုတ္တေ ပယော ဇနံ”ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ပဉ္စိကာ ဖွင့်သောကြောင့် “ကွ+အတ္ထော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ အနက်ပေးလိုက်သည်၊ တချို့ကျမ်း၌ “ကိ ပယောဇနံ”ဟုဖွင့်ပုံကို ထောက်လျှင် “ကော+အတ္ထော” ဟုပုဒ်ဖြတ်၍ “အဘယ်အကျိုးသည် (အတ္ထိ-နည်း)”ဟု ပေးရလိမ့်မည်။ ဤ “တေနကွတ္ထော” ကား အကွရာအမည်ကို အဘယ်သုတ်မှာ သုံးစွဲသနည်း” ဟု အကွရာအမည်မှည့်ရခြင်း အကျိုးကိုမေးသော ပုစ္ဆာဝါကျတည်း၊ “အတ္ထော အကွရ သညာတော” ကား ဝိသဇ္ဇနဝါကျတည်း၊ ဤသုတ်က အကွရာ ဟုအမည်မှည့်သဖြင့် အတ္ထောအကွရသညာတောသုတ်၌ အကွရာဟုခေါ်ဝေါ် သုံးစွဲရ ခြင်းအကျိုးရှိသည် ဟုလို၊ [အကွရသဒ္ဓါ၏ ဝစနတ္ထနှင့် အ အာ စသည်တို့၏ ရှေ့နောက်စဉ်ပုံကို ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှု။]

မှတ်ချက်။ ။ “တေန ကွတ္ထော အတ္ထော အကွရသညာတော”ဟု အကွရာ အမည်မှည့်ရကျိုးကိုပြသော ဤစကားအလိုအားဖြင့် ဤအကွရာပါဒယောသုတ်ကို “အကွရာ”ဟု နာမည်မှည့်သော သညာသုတ်ဟု ဆိုလို၏၊ သို့သော် ကလာပ်ကျမ်း၌

တတ္ထောဒန္တာ ၃။ အကာရာဒိသု- အ အက္ခရာ အစရှိကုန်သော၊ တတ္ထ အက္ခရာသု- ထိုအက္ခရာတို့တွင်၊ သြဒန္တာ အဋ္ဌ အက္ခရာ-တို့သည်၊ သရာနာမ- သရာအဋ္ဌ သရတို့မည်သည်၊ ဟောန္တိ -ကုန်၏။ တံယထာ-ထိုသရတို့ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ အ-အလည်းကောင်း၊ ပေ၊ သြ-သြလည်းကောင်းတည်း၊ ဣတိ- ဤရှစ်လုံးသော အက္ခရာတို့သည်၊ သရာနာမ-သရတို့မည်၏။ တေန-ထိုသရဟူသော အမည်မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ကွ-၌၊ အတ္ထော-သည်၊ (အတ္ထိ-နည်း) သရာ သရေ လောပံ- သရာ သရေ လောပံ စသော သုတ်၌ သရဟု ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၃)

အက္ခရာနာမည် ဝဏ္ဏနာမည်မှည့်သောသုတ်မပါ၊ အ အာစသည်တို့၏ အက္ခရာဝဏ္ဏ ဟူသော နာမည်သည် တမင်တကာမှည့်ရသော နာမည်မဟုတ်၊ လူကလေးမွေးလာရာ၌ “လူ” ဟုနာမည်မမှည့်ဘဲ လူဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသကဲ့သို့ ထိုအတူ အ အာ စသည်တို့၏ ဝဏ္ဏဖြစ်ကြောင်း အက္ခရာ ဖြစ်ကြောင်းမှာလည်း နဂိုအတိုင်းပင် ထင်ရှားပြီးဖြစ်သည်။ အက္ခရာပါဒယော၏ စာသွားနှင့် (နာမသဒ္ဒါမထည့်ဘဲ ဖွင့်ပြ သော) ဝုတ္တိ၌လည်း နာမည်မှည့်ပုံ မထင်ရှား၊ ထို့ကြောင့် နာသစသော နောက် ဆရာတို့က သညာသုတ်ဟု ဆိုကြသော်လည်း အရှင်ကစ္ဆည်းအလို “သညာသုတ်” မဟုတ်တန်ရာ၊ အက္ခရာသရုပ်ကိုပြသော သုတ်သာဖြစ်မည်ထင်သည်။ သို့ဖြစ်လျှင် “တေန ကွတ္ထော” စသော စကားလည်းနောက်ဆရာတို့ ထည့်ထားအပ်သော စကားများသာ ဖြစ်တန်ရာသည်ဟု ကြံမိပေသည်။

၃။ သုတ်လက္ခဏာ ၆ ပါး။ ။ “အက္ခရာပါဒယော” စသော ဝါကျကို “အတ္ထေ+သုစေတိတိ သုတ္တံ” အရ ဆိုင်ရာအနက်တို့ကို ပြတတ်သောကြောင့် သုတ်ဟုခေါ်၏။ ထိုသုတ်၏ အမှတ်လက္ခဏာ (ဂုဏ်အင်္ဂါ)ကား ၆ ပါးရှိသည်။

(က) အပ္ပ အက္ခရ-အက္ခရာနည်းပါးခြင်း။ ။ [“သုတ်”ဟူသည် နှုတ်တက်အရ ကျက်ရမည့် ဝါကျတိုကလေးဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ကျက်ရာ၌ လွယ်ကူစေခြင်းငှာ အက္ခရာနည်းနိုင်သမျှနည်းအောင် သုတ်ကို တည်ထားရသည်။ ထိုသို့ အက္ခရာ နည်းပါးစေလိုသောကြောင့်ပင် သရ-ရဿစသော နာမည်ကို တင်ကြို၍ မှည့်ထား ရသည်။ မှန်၏-ထိုသို့ နာမည်မမှည့်လျှင် “သရာ သရေ လောပံ” ဟုသုတ်တည်၍ မဖြစ် “အာဒယော အဋ္ဌ အက္ခရာ အကာရာဒိသု အဋ္ဌသု လောပံ” ဟု ရှည်လျားစွာ တည်ရလိမ့်မည်။]

(ခ) အသန္နိဒ္ဓ (အသန္နေဟ)- ယုံမှားဖွယ်မရှိရခြင်း။ ။ [အက္ခရာ နည်းပါး သော်လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ် ယူဆရာ၌ ယုံမှားဖွယ် မရှိစေရ။ ထို “သရာ သရေ လောပံ” သုတ်သည်ပင် အက္ခရာ နည်းသော်လည်း “သရ ရှစ်လုံးတွင် ဘယ် အလုံး မဆို- နှောင်းလျှင် ရှေ့သရကို ချေ” ဟူသော အနက် အဓိပ္ပာယ်ကား

ယုံမှားဖွယ်မရှိ၊ သိသာထင်ရှားလေသည်။ ထို့အတူ “သိ-သော-သျှာစ” စသော သုတ်တို့၌ အက္ခရာ အလွန်နည်းသော်လည်း ယုံမှားဖွယ် မရှိကြချေ။ ထို့ပြင်- သဗ္ဗော စံ တိ သုတ်၌ “(တ) ဗျည်းကိုသာ စ ပြုသည်” ဟု ယုံမှားမည်စိုး၍ “တိ တစ်ခုလုံးကို စပြု” ဟုသိသာရန် “သဗ္ဗော” ဟုထည့်ခြင်း၊ သိလာဃသုတ်လာ “ပစ္စာသုဏ” ၌ သုဓာတ်၏ ဂတိအနက်စသည်၌ ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် “သုဏ” ဟု ကြားနာခြင်း အနက်ဟောသော သွာဒိဂိုဏ်း ထင်ရှားအောင် ဏ အက္ခရာ ထည့်ခြင်း စသည်များလည်း သန္တိဒ္ဒမဖြစ်အောင် ထည့်ခြင်းပင်တည်း။]

(ဂ) သာရတ္ထ- (သာရ+အတ္ထ)-အနှစ်သာရရှိခြင်း။ ။ [အနက်အဓိပ္ပာယ်မရသော အပိုအကာအကွရာတွေမပါစေဘဲ သုတ်တိုင်းမှာ အနှစ်ချည့် ဖြစ်စေရခြင်း။]

(ဃ) သဗ္ဗတောမုခ- ထက်ဝန်းကျင် အစီအရင်သို့ လှည့်နေသော အပေါက်ဝ လည်း ရှိစေရခြင်း။ ။ [သရ သရေ လောပံ သုတ်သည်ပင် (အ) နှောင်းရာစသည်၌ (အ) ကို (အာ) ကိုချေခြင်း စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဒီဃ-ရဿ ပြုသောသုတ်တို့၌ ရဿအမျိုးမျိုးကို ဒီဃပြုနိုင်ခြင်း စသည်ဖြင့် လည်းကောင်း ထိုထိုအစီအရင်သို့ လမ်းပေါက်လှည့်နေပုံကို သိပါ။]

(င) အက္ခောဘ- စောဒက လှုပ်ချောက်ချား၍ မရနိုင်ခြင်း။ ။ [“ဤသုတ်၌ ဤပုဒ်ကို အဘယ့်ကြောင့် ထည့်ရသနည်း၊ ဤပုဒ်ကို ပယ်ထိုက်သည်မဟုတ်ပါ လော” စသည်ဖြင့် လှုပ်ချောက်ချား၍ မရ၊ အားလုံးပုဒ်တွေ ဆိုင်ရာ အနက်အဓိပ္ပာယ် ကိုပြုသောကြောင့် နုတ်ပယ်၍ မဖြစ်အောင် (စ-ပိ-ဝါ တို့သော်မှ သူ့ဆိုင်ရာအနက်ကို ပြနိုင်လောက်အောင်) သုတ်တည်ရသည်။ “ဝါတိ ကိမတ္ထံ” စသည်ဖြင့် ကိထုတ်ခြင်း များလည်း စောဒကတို့ လှုပ်ရှားမည့်အချက်ကို ပယ်ဖျက်လို၍ ထုတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ မုဒုဇောခဋီကာသစ်၌ “အက္ခောဘ- အနက်မရသောပုဒ် မပါရခြင်း” ဟု ရှိ၏။]

(စ) အနဝဇ္ဇ- အပြစ်မရှိခြင်း။ ။ [အလိုမရှိအပ်သော အနက်အဓိပ္ပာယ်များ မပါစေရခြင်း။] ဤသို့ သုတ်လက္ခဏာ ၆ ပါးရှိသည်ဟု ရှေးဆရာတို့ ဖွင့်ကြသည်။

အပ္ပက္ခရ မသန္တိဒ္ဒံ၊ သာရတ္ထံ သဗ္ဗတောမုခံ၊

အက္ခောဘ-မနဝဇ္ဇဉ္စ၊ ဝိဒူ သုတ္တန္တိ တဗ္ဗိဒူ။

[အပ္ပက္ခရ-နည်းသော အက္ခရာရှိသော၊ အသန္တိဒ္ဒံ-ယုံမှားဖွယ်လည်း မရှိသော၊ သာရတ္ထံ-ကောင်းမြတ်သောအနက်ရှိသော၊ သဗ္ဗတောမုခံ-အလုံးစုံသော ထက်ဝန်းကျင် ၌ လှည့်သော အဝရှိသော၊ အက္ခောဘံ-သူတစ်ပါးတို့ မချောက်မချားအပ်သော၊ အနဝဇ္ဇဉ္စ- အပြစ်လည်းမရှိသော ဝါကျကို၊ သုတ္တန္တိ-သုတ်ဟူ၍၊ တဗ္ဗိဒူ- ထိုသုတ်ကို သိသောပညာရှိတို့သည်၊ ဝိဒူ-ဆိုကုန်၏။]

သုတ် ၆ မျိုး။ ။ ပြခဲသောဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသောသုတ်သည် သညာ-
 ပရိဘာသာ- ဝိဓိ-နိယမ-အတိဒေသ-အဓိကာရ ဟု ၆ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် “သမ္မာ
 ဉာယတိ စောယာတိ သညာ” ဟူသည်နှင့်အညီ ကောင်းစွာ သိကြောင်းဖြစ်သော
 အမှတ် သင်္ကေတသည် (ဝါ-နာမည်သည်) သညာ မည်၏။ မှန်၏-နာမည်ဟူသည်
 (လူတစ်ယောက်ကို ခေါ်ဝေါ်ဖို့ရာ မောင်ဖြူ၊ မောင်မဲစသည်ဖြင့် မှတ်သားထားရ
 သကဲ့သို့) တစ်စုံတစ်ခုသောခြံပုံကို ခေါ်ဝေါ်ဖို့ရာ သင်္ကေတ (အမှတ်အသား) ထား
 ရသည်။ ထိုသညာကိုပြသောကြောင့် တတ္ထော ဒန္တာ စသောသုတ်သည် သညာသုတ်
 မည်၏။ [ပရိဘာသာစသည်တို့၏ သဘောကိုဆိုင်ရာသုတ်ကျမှ ပြအံ့။]

သညာ စ ပရိဘာသာ စ, ဝိဓိ နိယမောပိစ၊

အတိစေသာ-ဓိကာရောတိ, ဆောဝါ သုတ္တလက္ခဏံ။

သညာပြရကျိုး။ ။ ထိုထို သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ သညာခန်းကို ရှေးဦးစွာပြလေ့ရှိ၏။
 ထိုသညာကိုပြရခြင်း နာမည်မှည့်ရခြင်းသည် စာသားနည်းသွားသဖြင့် ကျမ်းဂန်ကို
 ပေါ့ပါးစေခြင်း အကျိုးရှိ၏။ မှန်၏- (အ) စသည်ကို “သရ” ဟု နာမည်မမှည့်လျှင်
 “သရာ သရေ လောပံ” ဟု သုတ်တည်၍မဖြစ် “အာဒယော အဋ္ဌအက္ခရာ အကာရာ
 ဒီသု အဋ္ဌသု လောပံ” စသည်ဖြင့် တည်ရလိမ့်မည်။ ထိုသို့ တည်ရသဖြင့် ကျမ်းဂန်
 ကြီးလေးကျယ်ဝန်းဖွယ် ရှိ၏။ ထိုသို့ ဂန္ထဂရ (ကျမ်း၏ကြီးလေးမှု) မဖြစ်ဘဲ ဂန္ထလဟု
 (ကျမ်း၏ပေါ့ပါးမှု) ဖြစ်စေခြင်းငှာ သညာသုတ်များကို ပြထားလေ့ရှိကြသည်။
 “သဒ္ဒသတ္ထသ-သဒ္ဒါကျမ်း၏၊ လာဃဝေန- ပေါ့ပါးသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်၊ ပဝတ္တ
 နတ္ထ- ဖြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ သညာဝိဓာန်-နာမည်စီရင်မှုကို၊ အာရဒ္ဒံ-အားထုတ်
 အပ်၏”- မောဂုလ္လာန်ပဋိကာ၊ ရူပသိဒ္ဓိဋ္ဌိကာ: “အခေါ်အဝေါ် အသုံးအစွဲကို
 နားလည် စေဖို့ရာ သညာဝိဓာန်ခန်းကို အားထုတ်ရသည်” ဟုဆို၏။

ဝုတ္တိ ၃ မျိုး ။ ။ ဝုတ္တိသဒ္ဒါသည် ဖြစ်ခြင်းအနက်- အသက်မွေးခြင်းအနက်-
 ဖွင့်ခြင်းအနက် စသည်ဖြင့် အနက်များစွာကို ဟောနိုင်၏။ ဤနေရာ၌ ဖွင့်ခြင်း
 အနက်ဟောတည်း။ ဝတုဓာတ် တိပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသောကြောင့် “သုတ္တတ္ထံ- သုတ်
 အနက်ကို၊ ဝတ္တတိ-ဖွင့်တတ်၏။ ။ ဣတိ ဝုတ္တိ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ထိုဝုတ္တိသည် သုတ္တ
 ဝုတ္တိ ပက္ခိပနဝုတ္တိ အနုဝတ္တနဝုတ္တိ ဟု ၃ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် သုတ်၌ပါသောပုဒ်ကို
 ဖွင့်သော ဝုတ္တိသည် သုတ္တဝုတ္တိမည်၏။ ရှေ့သုတ် နောက်သုတ်တို့မှ လိုက်လာသော
 ဝုတ္တိသည် အနုဝတ္တနဝုတ္တိမည်၏။ ရသင့်၍ထည့်ရသော ဝုတ္တိသည် ပက္ခိပနဝုတ္တိမည်၏။
 ဤ ဝုတ္တိ၌ “တတ္ထ၊ ဩဒန္တာ, အဋ္ဌ, သရာနာမ” တို့သည် သုတ်ပုဒ်အတိုင်း
 ဖွင့်ပြသော သုတ္တဝုတ္တိတည်း။ “အက္ခရေသု, အကာရာဒီသု, အက္ခရာ” တို့ကား
 ရှေ့သုတ်၌လာသော “အက္ခရာ အာဒယော” တို့ကို ဝိဘတ်ပြင်၍ လိုက်စေသော
 အနုဝတ္တနဝုတ္တိ တည်း။ “ဟောန္တိ” ကား ရသင့်၍ ထည့်ရသောပက္ခိပနဝုတ္တိတည်း။
 ဤသို့လျှင် ဝုတ္တိ ၃ မျိုးရှိသည် ဟု ပြောစမှတ်ပြုကြသည်။

[ဆောင်] သုတ်-ပက်-အနု-ဝုတ် ၃ခု, ကြည့်ရှုတွေ့တိုင်းသုတ်။

လဟုမတ္တာ
တယောရဿာ

၄။ အဋ္ဌသု- ရှစ်လုံးကုန်သော၊ တတ္ထ သရေသု - ထိုသရတို့တွင်၊
လဟုမတ္တာ- လျင်မြန်သော ရွတ်ရာကာလ ရှိကုန်သော၊ တယော
သရာ ရဿာ နာမ ဟောန္တိ၊ တံ တယာ- ထိုရဿတို့ ဟူသည်
အဘယ်နည်း၊ အ-လည်းကောင်း၊ ပေ၊ဥ-လည်းကောင်းတည်း၊ ဣတိ-ဤ ၃လုံးသော
သရတို့သည်၊ ရဿာနာမ- တို့မည်၏၊ တေန- ထိုရဿဟု အမည်မှည့်ခြင်းဖြင့်၊
ကွ၊ အတ္ထော (အတ္ထိ)၊ ရသံ-ရသံ စသော သုတ်တို့၌ ရဿဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းအကျိုး
ရှိ၏။ (၄)

၄။ လဟုမတ္တာ-လဟုသဒ္ဒါသည် “အလျင်အမြန်” ဟူသောအနက်ကိုဟော၏။
ဣတ္ထိလိင် “မတ္တာ” သဒ္ဒါကား ဤနေရာ၌ ရွတ်ရာကာလအနက်ကို ဟော၏။ ထို့
ကြောင့် “လျင်မြန်သော ရွတ်ရာကာလရှိကုန်သော”ဟု အနက်မှန်ပေးပါ။ ထိုမတ္တာ
ကို (သက္ကတသံလိုက်၍) “မတြာ”ဟု ခေါ်ကြ၏။ ထိုမတြာသည် “ဓမ္မတြာဖြစ်လျှင်
လက်ဖြောက်တစ်ချက်တီးခန့်ကာလ သို့မဟုတ် တစ်ကြိမ်လျှပ်ပစ်ခန့် သို့မဟုတ်
မျက်စိတစ်မှိတ်ခန့်ကာလနှင့် ညီမျှ၏”ဟု မှန်းဆကြသည်။

သက္ကတကျမ်းတို့ကာလ- ထိုင်၍နေသူသည် ဆိုင်းတီးရာ၌ စည်းလိုက်သကဲ့သို့
လက်ဖြင့် ဒူးကို ပုတ်ကာ ပုတ်ကာ (အ) ဆိုလျှင် တစ်ချက်ပုတ်၊ ဣဆိုလျှင်
တစ်ချက်ပုတ်၊ ဥ ဆိုလျှင်တစ်ချက်ပုတ်၍ ရွတ်ဆိုရာ၌ လက်၏ဒူးပေါ်သို့ရောက်ရာ
အချိန်အခါနှင့် အ-ဟု ရွတ်ဆိုရာ အချိန်အခါသည် ညီမျှ၏။ ထိုမျှလောက်
တိုသောကာလကို “မတြာ”ခေါ်သည်ဟု ဆိုသည်။

ကာလေန ယာဝတာ ပါဏိ၊ ပယျေတိ ဇာဏုမဏ္ဍလံ။

သ မတ္တာ ကဝိဘိ ညေယျာ၊ တျတ္တဉ္စာ-မရဝေဒိဘိ။

ယာဝတာကာလေန- အကြင်မျှလောက် ကာလဖြင့်၊ ပါဏိ-လက်သည်၊
ဇာဏု မဏ္ဍလံ- ပုဆစ်ဒူးဝန်းပေါ်သို့၊ ပယျေတိ (ပရိ+ဧတိ)- တစ်ဖန် ရောက်၏။
သ-ထိုမျှလောက်ကာလကို၊ မတ္တာ- မတြာဟူ၍၊ ကဝိဘိ-ပညာရှိတို့သည်၊ ညေယျာ-
သိအပ်၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ အမရဝေဒိဘိစ-အမရ ပညာရှိတို့သည်လည်း၊ ဥတ္တံ-
ဆိုအပ်ပြီ။ [ဇာဏုမဏ္ဍလေဟုလည်း ပါ၌ရှိသေး၏။ “ပယျေတိ-မှောက်ရာကလုန်၊
လုန်ရာကမှောက်၏”ဟုလည်း အနက်ပေးကြသေး၏။] လဟုမတ္တာပုဒ်၏ ဝိဂြိုဟ်နှင့်
လဟုသဒ္ဒါဆိုရကျိုးကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပါရှိလေသည်။ ဤ၌ကား ရဿသရတို့ကို
ရွတ်ဆိုရာကာလသည် လက်ဖြောက်တစ်ချက်တီးခန့်၊ သို့မဟုတ် မျက်စိတစ်မှိတ်ခန့်
ကြာသည်ဟု အချုပ်မှတ်ခဲ့ပါ။

တယောရဿာ။ ။သက္ကတ၌ “ရိလိ”ဟုရဿအပိုရှိသေး၏။ ထိုရဿများသည်
ပါဠိ၌ ကျေးဇူးမများ (အသုံးမရှိ)၊ ပါဠိသုံးရဿကား ၃ လုံးသာ ရှိ၏ဟု သီစေ
လို၍ “တယော” ဟု ဂဏန်းပိုင်းခြားထားသည်။ တယောဟူသော သင်္ချာဖြင့် ရိ-
လိရဿတို့ကို တားမြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။ မောဂ္ဂုလ္လာန်၌ကား “ဧတံ၊ ဩတံ”
ရဿကိုလည်းပြသေး၏။ ထိုအဆိုကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။

၅။ အဋ္ဌသု တတ္ထ သရေသု- တို့တွင်၊ ရဿေဟိ-တို့မှ၊ အညေ အညော ဒီဃာ တခြား ကုန်သော၊ ပဉ္စသရာ ဒီဃာနာမ ဟောန္တိ၊ တံယထာ- ထိုဒီဃတို့ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ အာ-အာလည်းကောင်း၊ ပေ၊ ဩ-ဩလည်းကောင်းတည်း၊ ဣတိ- ဤငါးလုံးသော သရတို့သည်၊ ဒီဃာနာမ- ဒီဃတို့မည်၏၊ တေန- ထိုဒီဃဟု အမည်မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ကွ အတ္ထော- (အတ္ထိ)၊ ဒီဃံ-ဒီဃံ စသောသုတ်တို့၌ ဒီဃဟု ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၅)

သညာ သညီ ဝိသေသန။ ။ သညာသုတ်ဟူသမျှ၌ သညာပုဒ် သညီပုဒ် ဝိသေသနပုဒ်ဟု ၃မျိုးကိုရသင့်သမျှ ခွဲပြုလေ့ရှိကြ၏။ ထိုတွင် သညာဟူသည် နာမည်တည်း၊ သညီဟူသည် ထိုနာမည်ရှိသော ခြပ်တည်း၊ [သညာ ယဿ အတ္ထိတိ သညီ၊] ထိုသညာ သညီတို့ကို အထူးပြုသောပုဒ်သည် ဝိသေသနတည်း၊ သညာကို အထူးပြုလျှင် သညာ၏ ဝိသေသန၊ သညီကို အထူးပြုလျှင် သညီ၏ဝိသေသန၊ ဤသုတ်၌ ရဿာသည် သညာ၊ တယောသည် (တယောအရ သရ ၃ လုံးသည်) သညီ၊ လဟုမတ္တာသည်သညီ၏ ဝိသေသန၊ ရေ့သုတ်၌ သရာသည် သညာ၊ အဋ္ဌ သည်သညီ၊ ဩဒန္တာသည်သညီ၏ ဝိသေသန၊ (တတ္ထလည်း) ထို ၁ လုံးတို့တွင်ရှစ်လုံး ဟု သညီကိုပင် အထူးပြုရာရောက်သောကြောင့် သညီ၏ ဝိသေသန၌ သွင်းရသည်။

[ဆောင်] သညာ သညီ၊ တစ်လီ ဝိသေသန၊ ဤသုံးဝ၊ ခွဲထ သညာသုတ်။

၅။ တတ္ထ၊ ပေ၊ ဟောန္တိ- တတ္ထောဒန္တာသုတ်မှ တတ္ထပုဒ်သည် လည်းကောင်း ဝိဘတ်ပြောင်း၍ အဋ္ဌ-သရာပုဒ်တို့သည်လည်းကောင်း လိုက်လာသောကြောင့် “တတ္ထ+ အဋ္ဌသု-သရေသု-သရာ” ပုဒ်တို့သည် အနုဝတ္ထနုဂုတ္တိ၊ အညေပုဒ်သည် အပါဒါန်ကို ငဲ့သောပုဒ်ဖြစ်ရကား “ဘာမှ+တစ်ပါးတခြားနည်း” ဟုမေးဖွယ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ရှေ့သုတ်မှရဿာသည် ဝိဘတ်ပြောင်း၍ အပါဒါန်အဖြစ်ဖြင့် လိုက်လာသော ကြောင့် ရဿေဟိလည်း အနုဝတ္ထနုဂုတ္တိပင်၊ အညေ+ဒီဃာနာမတို့ကား သုတ်၌ ပါသော ပုဒ်တို့ကို ဖွင့်သောကြောင့် သုတ္တဂုတ္တိ၊ ပဉ္စ+ဟောန္တိ တို့သည် ပက္ခိပနဂုတ္တိ။

ဒီဃာ။ ။ ဒီဃတို့ကို ရွတ်ဆိုရာကာလသည် ရဿထက်၂ဆကြာသောကြောင့် ၂ မကြာ ကာလရှိ၏ဟု သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ ဆို၏။ ဒီဃအမည်ရခြင်း၏ အကြောင်းကို လည်းကောင်း အညေသဒ္ဒါဆိုရခြင်း၏ အကျိုးကိုလည်းကောင်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြထား၏။ သဒ္ဒနိတိ၌ကား “အက္ခရာနံ ဟိ သဏ္ဍာနာဘာဝတော သဏ္ဍာနဝသေန ဒီဃ ရဿတာ နပလတ္တတိ၊ ဥစ္စာရဏကာလဝသေန ပန လတ္တတိ=အက္ခရာတို့၏ (အတို၊ အရှည်) ပုံသဏ္ဍာန် မရှိသောကြောင့် ပုံသဏ္ဍာန်နှင့် စပ်၍ဒီဃရဿ နာမည်ကို ရအပ်သည်မဟုတ်၊ ရွတ်ရာကာလနှင့် စပ်၍သာရအပ်သည်” ဟုဆို၏။ အက္ခရာ ဟူသည် နှုတ်ဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော အသံနှင့် ထိုအသံ၏ (က-ခ စသော) နာမည်ပညတ်တည်း၊ ထိုအသံ ထိုပညတ်၌ ပုံသဏ္ဍာန်မရကောင်းသည်ကား မှန်ပါ ပေ၏။ သို့သော် ထိုရွတ်သံကို အတုလိုက်၍ ရေးသားအပ်သော စာလုံး အက္ခရာ တို့ကား (လူအစစ်၏ လူရုပ်ကဲ့သို့) အက္ခရာအစစ်၏ အရုပ်များတည်း၊ လူရုပ်ရေးရာ၌

သေသာ ဗျဉ္ဇနာ ၆။ အဋ္ဌ - ရှစ်လုံးကုန်သော၊ သရေ - တို့ကို၊ ထပေတွာ - ထား၍၊ သေသာ - ကြွင်းကုန်သော၊ ကကာရာဒယော - က အကွရာ အစရှိ ကုန်သော၊ နိဂ္ဂဟိတန္တာ - နိဂ္ဂဟိတ်အဆုံး ရှိကုန်သော၊ အကွရာ - အကွရာတို့သည်၊ ဗျဉ္ဇနာနာမ - ဗျည်းတို့မည်သည်၊ ဟောန္တိ - တံယထာ - ထိုဗျည်း

လူအစစ်နှင့် တူနိုင်သမျှတူအောင် ရေးရသကဲ့သို့၊ အကွရာအရပ်ရေးရာ၌လည်း အကွရာအစစ်နှင့် တူနိုင်သမျှတူအောင် ရေးဖို့တာဝန်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ရသရုပ်ရေးရာ၌ “အ-ဣ-ဥ” ဟု တိုတိုသေးသေးရေး၍ ဒီဃရုပ်ရေးရာ၌ “အာ-ဤ” စသည်ဖြင့် ရှည်ရှည်ကြီးကြီး ရေးကြရသဖြင့် စာလုံးအရပ်မှာ အရှည်အတို ပုံသဏ္ဍာန် ရှိရပြန်သည်။

ပရိဝါအဋ္ဌကထာ။ ။ (ကမ္မဝဂ္ဂ) အဋ္ဌကံထာ၌ သိထိလ ဓနိတ စသည်ကို ခွဲပြရာဝယ် ရှည်သောကာလဖြင့် ရွတ်ဆိုထိုက်သော “အာ ဤ” စသည်ကိုဒီဃ၊ ထိုဒီဃကို ရွတ်ရာကာလ၏ ထက်ဝက်သောကာလဖြင့် ရွတ်ဆိုထိုက်သော “အ ဣ” စသည် ကို “ရဿ” ဟုဆို၏။ ဒီဃကိုပင် ဂရဟုလည်းကောင်း၊ ရဿကိုပင် လဟု ဟု လည်းကောင်းမိန့်၏။ ဒီဃန္တိ - ဒီဃေန ကာလေန ဝတ္တဗ္ဗ အာကာရာဒိ၊ ရဿန္တိ - တတော ဥပဗေန ကာလေန ဝတ္တဗ္ဗ အကာရာဒိ၊ ဂရုကန္တိ - ဒီဃမေဝပေ၊ လဟုကန္တိ - ရဿမေဝ။ [“ဗုဒ္ဓရက္ခိတတ္ထေရော - နက္ခမတိ” ဟု သံယုဂ်နှောင်းရာ၌ ဂရုကား “ဒုမိ ဂရ” သုတ်အရာတည်း။]

မှတ်ချက်။ ။ ဤအဋ္ဌကထာ၌ (မတြာ မည်မျှကြာအောင် ရွတ်ရမည် - ဟု မသတ်မှတ်ဘဲ) ရှည်သောကာလဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော အာ စသည်ကို ဒီဃ၊ ထို၏ ထက်ဝက်ကာလဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော အ စသည်ကို ရဿဟုဆိုထားသဖြင့် “ဒီဃ ရွတ်ရာဝယ် ၂ မတြာ၊ ရဿကို ရွတ်ရာဝယ် ၁ မတြာကြာ၏” ဟု သတ်မှတ်ချက် သည် လောကီ သဒ္ဒါဆရာတို့အလိုသာ၊ သာသနာတော်ကျမ်းဂန် အလိုအားဖြင့်ကား နဂိုက လေးလေး ရွတ်တတ်သူဖြစ်လျှင် ရဿသက်သက်ကို ၁ မတြာထက်ပို၍ ဗျည်းနှင့် ရဿကို ၁ မတြာခွဲထက်ပို၍ ကြာသော်လည်းကောင်း၊ ဒီဃသက်သက် ရွတ်ရာ၌ ၂ မတြာထက်ပို၍ ဗျည်းနှင့် ဒီဃတွဲရာ၌ ၂ မတြာထက်ပို၍ ကြာသော် လည်းကောင်း၊ ကမ္မ ဝါစာ၌ ကံမပျက်ဟု သိသာ၏။ ဤသို့ သာသနာတော်ကျမ်းဂန်၌ မတြာ သတ်မှတ်ချက် မပါသောကြောင့် အရှင်ကစွည်းဆရာလည်း “ဧကမတ္တာ တယော ရဿာ၊ ဒွိမတ္တာ ဒီဃာ” ဟု မဆိုဘဲ “လဟုမတ္တာ တယော ရဿာ၊ အညေ ဒီဃာ” ဟု ဆို၍၊ လဟုသဒ္ဒါဖြင့် က ကိ ကု စသည်ကိုလည်းကောင်း၊ အညေသဒ္ဒါ ဖြင့် ကာ ကိ စသည်ကိုလည်းကောင်း သွင်းယူလေသည်။ ထိုသွင်းယူခြင်း သည်အဋ္ဌကထာနှင့် တစ်ထပ်တည်းကျသောကြောင့် အရှင်ကစွည်းဆရာ၏ ဉာဏ် သည် ရှိခိုးပူဇော်ရန် ထိုက်တန်ပါပေသည်။

၆။ ထပေတွာ အဋ္ဌသရေ သေသာ - အညေနှင့် သေသာပုဒ်တို့သည် အပါဒါန်ကိုငဲ့သော အပါဒါန်ပုဒ်တို့တည်း။ ထို့ကြောင့် “အညေ၊ သေသာ” ရှိရာတိုင်း ၌အပါဒါန်သော်လည်းထည့်ရသည်။ အပါဒါန်ကို တိုက်ရိုက်မထည့်လိုလျှင် အပါဒါန် အစား ကံပုဒ်နှင့် ထပေတွာဖြစ်စေ၊ ဝဇ္ဇေတွာ ဖြစ်စေထည့်ရသည်။ ထိုသို့ ဥပဒေသ

တို့ဟူသည်အဘယ်နည်း၊ က-ကလည်းကောင်း၊ ပေ၊အံ-အံလည်းကောင်းတည်း၊ ဣတိ-ဤ၃၃ လုံးသောအက္ခရာတို့သည်၊ ဗျဉ္ဇနာနာမ-ဗျည်းတို့မည်၏။ တေန-ထို ဗျည်းဟု နာမည်မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ကွ အတ္ထော (အတ္တိ)၊ သရာပကတိ ဗျဉ္ဇနေ-သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေ စသောသုတ်၌ “ဗျည်း” ဟုခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (ဂ)

ရှိသောကြောင့် ရှေ့သုတ်၌အပါဒါန်ကို တိုက်ရိုက်ထည့်၍ “ရသေဟိအညေ” ဟု ဖွင့်ခဲ့ပြီးလျှင် ဤသုတ်၌ “ထပေတွာ အဋ္ဌ သရေ သေသာ” ဟု တစ်မျိုးဖွင့်ပြသည်။ ရှေ့သုတ်၌ “ရသေဟိ အညေ” ဟုအပါဒါန်ထည့်ပုံကိုထောက်၍ ဤသုတ်၌လည်း “အဋ္ဌဟိ သရေဟိ သေသာ” ဟုဖွင့်နိုင်၏။ ဤသုတ်၌ ထပေတွာ ထည့်ပုံကို ထောက်၍ရှေ့သုတ်၌လည်း “ထပေတွာ ရသေ အညေ” ဟု ဖွင့်နိုင်သည်။ ဤ သို့လျှင် အရာရာ၌ ရှေ့ထောက်၍နောက်ကို သိရ၊ နောက်ထောက်၍ ရှေ့ကိုသတိပြုပါ။ [နိယာမံ] အညေ သေသာ၊ ပုဒ်နှစ်ဖြာ၏၊ ရှေ့မှာမဟုတ်၊ ဝဇ္ဇေတွာ ထပေတွာထုတ်မူ၊ ထိုပုဒ်၏ကံ၊ တစ်ဆံမသွေ၊ အညေသေသာ၊ ပုဒ်နှစ်ဖြာ၏၊ အပါဒါန်ဖြစ်မြဲ။

ဗျဉ္ဇနာ။ ။ဗျဉ္ဇိယတိ ဧတေဟိတိ ဗျဉ္ဇနာနိ။ ဧတေဟိ-ဤအက္ခရာတို့သည်၊ အတ္ထော-အနက်ကို၊ ဗျဉ္ဇိယတိ-ထင်ရှားပြအပ်၏။ ဣတိ-ထိုသို့အနက်ကို ထင်ရှား ပြတတ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဗျဉ္ဇနာနိ-တို့မည်၏။ “အနက်ကို ထင်ရှားပြ” ဟူရာ၌ ဗျည်းတို့ကိုယ်တိုင် အနက်ကိုဟောနိုင်သည်မဟုတ်၊ သရတို့က အနက်ကို ဟောရာဝယ် ဗျည်းတို့က ထိုအနက်ကို ထင်ရှားအောင် ကူညီ၍ ထွန်းပြကြသည်- ဟု သက္ကတ ဋီကာတို့ဆိုကြ၏။ ဥပမာ-ထမင်းစားရာ၌ ဟင်းကောင်း ဟင်းလျာသည် ထမင်းဝင်အောင် ကူညီထောက်ပံ့သကဲ့သို့တည်း၊ ထို့ကြောင့်ပင် ဟင်းလျာကိုလည်း “ဗျဉ္ဇန” ဟု ခေါ်ရသည်။ ဤစကားအရ “ပုရိသ” ဝယ် “ဥ ဣ အ” သရတို့က ယောက်ျားဟူသော အနက်ကိုဟော၍ “ပ-ရိ-သံ” ဗျည်းတို့က ထိုအနက်ကိုထင်ရှား အောင် ကျေးဇူးပြုကြသည်-ဟုမှတ်၊ ဤကား သက္ကတဋီကာ-ပဉ္စိကာတို့ အဆိုတည်း။ [ကဝိရာဇဋီကာ] ၁။ ဗျဉ္ဇိယန္တိ ဧတေဟိတိ-သရပဋိပဇ္ဇာ (သရတို့ဖြင့် သိအပ် ကုန် သော) အတ္တာ ဇောတိယန္တေ တျတ္ထော၊ ၂-ဗျဉ္ဇိယန္တိ ဧတေ ဟိတိ ဗျဉ္ဇနာနိ သရာနမတ္ထပဋိပါဒနေ (သရတို့ကအနက်ကို သိစေရာ၌) ဥပကာရကာနိ၊ ယထာ-သူပါဒီနိ (ပဲဟင်း စသည်တို့သည်) ဩဒနဿေ တျတ္ထော၊ (ကာတန္တ ဝုတ္တိ ပဉ္စိကာ)။

သဒ္ဒါဟူသမျှကို ဗျဉ္ဇနခေါ်နည်း။ ။ ဤသညာခန်း၌ က စသော ၃၃ လုံးကိုသာ “ဗျဉ္ဇန” အမည် ပေးထားသော်လည်း “သာတ္ထံ သဗျဉ္ဇနံ” ဟူသော ပါဠိတော်၊ “ဒသမာ ဗျဉ္ဇနဗုဒ္ဓိယာ ပဘောဒေါ” စသော အဋ္ဌကထာတို့၌ သရရာဇာ ဗျည်းပါ သဒ္ဒါအားလုံးကိုပင် “ဗျဉ္ဇန” ဟု ခေါ်၏။ ဝိဂြိုဟ်ကိုလည်း “ဗျဉ္ဇိယတိ ဧတေ ဟိတိ ဗျဉ္ဇနာနိ” ဟုပင် ပြုရသည်။ ဤ၌ “အနက်ကို ပြတတ်” ဟူသည်

ဝဂ္ဂါပဉ္စ ၇။ တေသံ ခေါ ဗျဉ္ဇနာနံ- ထို ၃၃ လုံးသော ဗျည်းတို့တွင်၊
 ကကာရာဒယော-ကုန်သော၊ မကာရန္တာ-မအက္ခရာ အဆုံးရှိသော
 ပဉ္စသောမန္တာ ဗျည်းတို့သည်၊ ပဉ္စ ပဉ္စ အက္ခရာဝန္တာ -ငါးလုံးငါးလုံး အက္ခရာ
 ရှိကုန်သော၊ ဝဂ္ဂါနာမ - ဝဂ်တို့ မည်သည်၊ ဟောန္တိ၊ တံ ယထာ- ထိုဝဂ်တို့

ထွန်းပြရုံပြသော “အပြ” မဟုတ်၊ ဟောတတ်သော “အပြ” ပင်တည်း။ သို့ဖြစ်လျှင်
 ကခစသော ဗျည်းတို့လည်း အနက်ကို ထွန်းပြရုံမက ဟောလည်းဟောပြတတ်သော
 ကြောင့် ပြခဲ့သော ကဝိရာဇဋီကာနှင့် ပဒ္မိကာတို့အဆိုကို ပါဠိကျမ်းဂန်တို့၏ အလို
 မှ တစ်မျိုးဟုမှတ်သင့်သည်။

[ဝိမတိဋီကာ] ဒသဓာ ဗျဉ္ဇန ဗုဒ္ဓိယာ ပဘောဒေါတိ- ယထာမိပ္ပေတတ္ထ ဗျဉ္ဇနတော
 (လိုအပ်သောအနက်ကို ပြတတ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်) ဗျဉ္ဇနသင်္ခါတာနံ
 အက္ခရာနံ ဇနိကာ ဗုဒ္ဓိ (စိတ်) ဗျဉ္ဇနဗုဒ္ဓိ၊ တာယ ဗျဉ္ဇနဗုဒ္ဓိယာ အက္ခရာ
 သမုဋ္ဌာပက စိတ္တဘောဒေနောတိ အတ္ထော၊ (ပရိဝါ ကမ္မဝဂ္ဂ)။

သရတို့ကို ဗျည်းမခေါ်ရ။ ။အနက်ကိုထင်ရှားပြတတ်သောကြောင့် “ဗျဉ္ဇန”
 ဟုခေါ်လျှင် သရတို့လည်း အနက်ကို ထင်ရှားပြတတ်ရကား “ဗျဉ္ဇန” မည်သင့်သည်
 မဟုတ်ပါလော၊ အဖြေကား သရဟူသော နာမည်ထူးကို ရပြီးဖြစ်သောကြောင့်
 “ဗျဉ္ဇန” အမည်ကို (ရနိုင်သော်လည်း) မယူကြတော့ပြီ၊ မှန်၏-ဗျဉ္ဇနဟူသော
 နာမည်သည် အက္ခရာအားလုံးနှင့် ဆိုင်၏၊ သရဟူသောနာမည်ကား အ စသော
 အက္ခရာ ရှစ်လုံး နှင့်သာဆိုင်၏။ အများနှင့် မဆိုင်သော နာမည်ထူးကို ရပြီးသူသည်
 အများနှင့် ဆိုင်သော နာမည်ကို မယူလိုတော့ချေ။ ဥပမာ- “ရဟန်း” ဟူသော
 နာမည်ရပြီးသူသည် “လူ” ဟူသော နာမည်ကို မယူလိုသကဲ့သို့တည်း။

ဧကမတ္ထော ဘဝေ ရသော၊ ဒွိမတ္ထော ဒီဃ ဥစ္စတော၊
 တိမတ္ထောတု ယုတော ညေယျာ၊ ဗျဉ္ဇနန္ဒုမတ္တကံ၊
 ဒုရရာနေ စ ဂါနေ စ၊ ရောဒနေ စ ယုတော မတော။

ဧကမတ္ထော- ၁ မတြာရှိသောသရသည်၊ ရသော-ရသမည်သည်၊ ဘဝေ-
 ၏၊ ဒွိမတ္ထော- ၂မတြာရှိသော သရကို၊ ဒီဃ (ဒီဃော)- ဟူ၍၊ ဥစ္စတော-
 ဆိုအပ်၏၊ တိမတ္ထောတု- ၃ မတြာရှိသောအက္ခရာကိုကား၊ ယုတော-ပလုတ်ဟူ၍။
 ညေယျာ- ၏၊ ဗျဉ္ဇနန္ဒု- ဗျည်းသည်ကား၊ အနုမတ္တကံ-မတြာဝဂ်ရှိ၏၊ ဒုရရာနေစ-
 အဝေး ကိုဟစ်၍ ခေါ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဂါနေ စ - ဆွဲဆွဲငင်ငင် သီချင်းဆိုရာ၌
 လည်းကောင်း၊ ရောဒနေ စ- ငိုရာ၌လည်းကောင်း၊ ယုတော- ပလုတ်သံဟူ၍၊
 မတော-သိအပ်၏၊ မုဒုဗောဓဋီကာ။

၇။ ပဉ္စပဉ္စအက္ခရာဝန္တာ ။ ပဉ္စပဉ္စသော အက္ခရာဝန္တာဟု ပါဠိပျက်တတ်၏၊
 ပဉ္စပဉ္စသော၏ အဖွင့်ဖြစ်သောကြောင့် “ပဉ္စ ပဉ္စ အက္ခရာဝန္တာ”ဟု ရှိရမည်၊
 မှန်၏၊ ပဉ္စ ပဉ္စသော၌ “ပဉ္စ ပဉ္စ” အရ ငါးလုံး ငါးလုံးသော အက္ခရာကို ယု -
 ဟုသိစေလို၍ “ပဉ္စ ပဉ္စအက္ခရာ” ဟုလည်းကောင်း၊ သော ပစ္စည်းသည် တဒသထ္ထိတိ
 ဝီဓ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် အဿထ္ထိအနက်၌ သက်၏ဟု သိစေလို၍ “ဝန္တာ”ဟုလည်းကောင်း

ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ က-ကလည်းကောင်း၊ပေ၊ မ-မ လည်းကောင်း တည်း၊
ဣတိ-ဤ ၂၅ လုံးသော ဗျည်းတို့သည်၊ ဝဂ္ဂါနာမ- တေန- ထိုဝဂ်ဟု အမည်မှည့်
ခြင်းဖြင့်၊ ကွ အတ္ထော- (အတ္ထိ)၊ ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ- ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ သုတ်၌ ဝဂ်ဟု
ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၉)

ဖွင့်သည်၊ “ပဉ္စ ပဉ္စ ယေသံတိ ပဉ္စ ပဉ္စသော” ဟု ဝိဂ္ဂိဟ်ပြု၊ ယေသံ-အကြင်
ဝဂ်တို့၏၊ ပဉ္စ ပဉ္စ- ငါးလုံး ငါးလုံးသော အက္ခရာတို့သည်၊ သန္တိ-ရှိကုန်၏၊
ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ တေ- ထိုဝဂ်တို့သည်၊ ပဉ္စ ပဉ္စသော- ပဉ္စ ပဉ္စသောတို့မည်၏။
ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဤနည်းအပြင် ဝိဘာဂအနက်၌ “သော” ပစ္စည်းသက်သော နည်း
လည်း ရှိသေး၏။ ထို ၂ ရပ်လုံးပင် ပဉ္စ ပဉ္စသောကို ဝဂ္ဂါ၌စပ်၍ “ငါးလုံးငါးလုံးစီ
ရှိသောဝဂ်” ဟု အဓိပ္ပာယ်မှတ်ပါ။ အချို့ကား ပဉ္စ ပဉ္စကို မန္တ၌လည်းကောင်း၊
ပဉ္စပဉ္စအက္ခရ ဝန္တောကို မကာရန္တာ၌လည်းကောင်း စပ်ကြသေး၏။ ထိုသို့စပ်ရာ၌
“ငါးလုံး ငါးလုံးရှိကုန်သော မအဆုံးရှိသောဗျည်း” ဟုအနက်အဓိပ္ပာယ် မဟုတ်သော
ကြောင့် စဉ်းစားသင့်သည်။ ဤကား ကစွည်းဝတ္ထိရှိတိုင်း ဖွင့်ပြခြင်းတည်း။

စိစစ်ဖွယ်။ ။ဤကစွည်းဝတ္ထိဖွင့်ပုံ၌ အပြစ်မကင်းတတ်ချေ၊ ထင်ရှားစေအံ့-
နာသ၌ ပဉ္စပဉ္စကို ဝိစ္ဆာဟုဆို၏။ ဝိစ္ဆာတို့မည်သည် “ဂါမေဂါမေ” ကဲ့သို့ ဝိဘတ်
တူ ၂ ပုဒ် ရှိရိုးတည်း၊ ဤ၌ “ပဉ္စပဉ္စ” ဟု တစ်ပုဒ်တည်းရှိသောကြောင့် “ဝိစ္ဆာ”ဟု
ဆိုသော နာသကို ပထမ စဉ်းစားသင့်၏။ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌ “ပဉ္စစ ပဉ္စစ ပဉ္စပဉ္စ”
ဟု ဒွန် သမာသ်ပြု၏။ ဒွန်ဆိုလျှင် ပဉ္စငါးခုလုံး မရ၊ ပဉ္စ ၂ခုသာ ရသောကြောင့်
ထို ဋီကာကိုလည်း စဉ်းစားသင့်၏။ ထို့နောက် “အဿတ္ထိအနက်၌ သောပစ္စည်း
သက် သည်” ဟုဆိုရာ၌လည်း ထိုအဿတ္ထိအနက်၌ သော ပစ္စည်းလည်းမဟုတ်၊သ
ပစ္စည်းသာ ဖြစ်သင့်ကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိ တဒဿတ္ထိတိ ဝိစသုတ်အဖွင့် ကြည့်ပါ။

ကလာပ်။ ။တေ ဝဂ္ဂါ ပဉ္စ ပဉ္စ ပဉ္စ (သုတ်) -တေကာဒယော မာဝသာနာ
ဝဏ္ဏာ ပဉ္စ ပဉ္စ ဟုတွာ ပဉ္စေဝ တေ ဝဂ္ဂသညာ ဘဝန္တိ (သုတ်နက်)၊ ဤကလာပ်
ပဉ္စ ပဉ္စ ၂ခုသည် ဝိစ္ဆာတည်း၊ ပဉ္စတစ်ခုကား ဝဂ္ဂါ၏ ဝိသေသနတည်း၊ က အစ
မအဆုံး ရှိကုန်သော ထိုဝဏ္ဏတို့သည် ၅ လုံးစီ ၅လုံးစီ ဖြစ်ကုန်၍ ထိုပဉ္စကတို့သည်ပင်
ဝဂ်အမည်ရှိကုန်၏-ဟူလို၊ ဤသုတ်ဝတ္ထိကို ထောက်၍ ကစွည်း၌လည်း “ဝဂ္ဂါ+ပဉ္စ+
ပဉ္စသော+မန္တာ” ဟု ၄ ပုဒ်ခွဲ၍ “မန္တာ-မအဆုံးရှိသော ၂၅ လုံးသောဗျည်းတို့သည်၊
ပဉ္စသော+ ၅လုံး ၅လုံး အစုအားဖြင့်၊ ပဉ္စ-၅ ပါးကုန်သော၊ ဝဂ္ဂါ-ဝဂ်တို့မည်၏” ဟု
သုတ်နက်ပေးပါ။ ပဉ္စသော၌ သောပစ္စည်းက ဝိစ္ဆာအနက်၌သက်သောကြောင့်
ကလာပ်၌ “ပဉ္စပဉ္စ” ဝိစ္ဆာကို ဤကစွည်း၌ “ပဉ္စသော” ဟု ဆိုထားသည်၊ ဝိစ္ဆာ
အနက်၌ သောပစ္စည်းသက်နိုင်ကြောင်းကိုလည်း “သော ဝိစ္ဆာပကာရေသု” ဟူသော
မောဂ္ဂုလ္လာန် ဇာဒိကဏ္ဍသုတ်ဖြင့် သိပါ။ ထို့ကြောင့် တေသံ ခေါ် ဗျဉ္ဇနာနံ ကကာ
ရာဒယော မကာရန္တာ ပဉ္စ ပဉ္စ ဟုတွာ ပဉ္စေဝ တေ ဝဂ္ဂါနာမ ဟောန္တိ”ဟု
ဝတ္ထိဖွင့်သင့်၏၊ ဤသို့ဖွင့်မှလည်း ဝဂ် ၅ ဝဂ်ရှိကြောင်း၊ တစ်ဝဂ်လျှင် ၅ လုံးစီ
ရှိကြောင်း ထင်ရှားသည်။

အံ ဣတိ နိဂ္ဂဟိတံ ၈။ အံဣတိ-အံဟုရွတ်ဆိုအပ်သော ဤဗိန္နုသည်၊ နိဂ္ဂဟိတံ နာမ ဟောတိ၊ တေန-ထိုနိဂ္ဂဟိတံဟုအမည်မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ကွ အတ္ထော (အတ္ထိ)၊ အံ ဗျဉ္ဇနေ နိဂ္ဂဟိတံ- အံဗျဉ္ဇနေ နိဂ္ဂဟိတံသုတ်၌ နိဂ္ဂဟိတံဟု ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၁၀)

ပရသမညာ ၉။ ပန-အဖို့တစ်ပါးကား၊ သက္ကတဂန္ဓေသု-သက္ကတ ကျမ်းတို့၌၊ ပယောဂေ ဝန္တော တိဝါ” ဟု သီဟိုဠ်မှရှိ၏။] အယောသာတိဝါ- အယောသ ဟူသည်လည်း ဖြစ်သော၊ ယာ သမညာ - အကြင် အမည်တို့သည်၊ (သန္တိ-

၈။ အံဣတိ-ဣတိသဒ္ဒါသည် ညွှန်ပြခြင်း (နိဒဿန) အနက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ဣတိသဒ္ဒါက (သဒ္ဒါစည်းကမ်းကျအောင်ရေးလျှင် “အ-ဣတိ” ဟု ရေးရသဖြင့် မိမိအနား၌ကပ်လျက်ရှိသော) ဗိန္နုပျောက်ကလေးကိုသာ လက်နှင့်ထောက်၍ ပြသကဲ့သို့ ညွှန်ပြသည်။ “ဤဗိန္နုပျောက်ကလေးသာ နိဂ္ဂဟိတံမည်၏၊ အံ၌ အ သရကား ရွတ်၍ ဖြစ်ဖို့ရာ အပိုထည့်ထားအပ်သည်” ဟုလို၊ ဤဗိန္နုပျောက်သည် မကိုဋ်ဥသျှောင် ဝယ် ကြယ်ပွင့်သဏ္ဍာန်ရှိ၏။ ပုံစံကိုကား ယခုကာလရေးသည့်အတိုင်း အပျောက် လုံးကလေးကိုပင် သက္ကတ၌ ပြသည်။

ဗိန္နု၊ စူဠာမဏာကာရော၊ နိဂ္ဂဟိတန္တိ ဝုစ္စတေ၊
 ကေဝလဿာ ပယောဂတ္တာ၊ အကာရော သန္နိဓိယတေ။

စူဠာမဏာကာရော (စူဠာမဏီ+အာကာရော)-မကိုဋ်ဥသျှောင်ဝယ် ကြယ်ပွင့် ဝယ် သဏ္ဍာန်ရှိသော၊ ဗိန္နု-အပျောက်လုံးကို၊ နိဂ္ဂဟိတန္တိ-ဟူ၍၊ ဝုစ္စတေ-ဆိုအပ် ၏၊ ကေဝလဿ- အ သံရမဖက် သက်သက်သူ ဗျည်း၊ အပယောဂတ္တာ-သုံးစွဲ၍ မဖြစ်နိုင်ခြင်းကြောင့်၊ ဝါ-ရွတ်၍ မဖြစ်ခြင်းကြောင့်၊ အကာရော-အသရကို၊ သန္နိ ဓိယတေ- အနီး၌ ထားအပ်၏။

ပဗ္ဗာသယ၊ ပရာသယဗျည်း။ ။က-အစ၊ ဋ္ဌအဆုံး ၃၂လုံးသော ဗျည်းသည် မှီရာသရနောက်ရှိသောကြောင့် “ပရာသယ”ဗျည်းမည်၏။ အမှန်အတိုင်း ရေးလျှင် ဗျည်းကိုရှေ့၊ သရကိုနောက်ထား၍ ရေးရသည်။ နိဂ္ဂဟိတံကား ရှေ့၌မှီရာသရရှိသော ကြောင့်ပုဗ္ဗာသယမည်၏။ အမှန်အတိုင်း ရေးလျှင် နိဂ္ဂဟိတံကို နောက်၊ သရကို ရှေ့ထား၍ ရေးရသည်။ အခြေပြု၌ ပြထားသော ရေးပုံဇယားကို ကြည့်ပါ။ [ပုဗ္ဗော အာသယော ယဿာတိ ပုဗ္ဗာသယော၊ ပရော အာသယော ယေသံတိ ပရာသယာ၊ “ယဿ-အကြင်နိဂ္ဂဟိတံဗျည်း၏၊ ပုဗ္ဗော-ရှေ့ဖြစ်သော၊ အာသယော-မှီရာသရသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ ယေသံ-အကြင်ကစသော ဗျည်းတို့၏၊ ပရော-နောက်ဖြစ်သော” ဟုပေး။]

၉။ ပရသမညာပယောဂေ-အရှင်ကစွည်းဆရာသည် မိမိကစွည်းကျမ်း၌ အသုံး များမည်ဖြစ်သော သရစသော၊ ဂ-ပ စသော၊ ပရသမပဒစသော ‘နာမည်တို့ကို သန္တိ၊ နာမံ၊ အာချာတ်ကျမ်းတို့၌ အတော်များစွာ နာမည်မှည့်ထား၏။ ထိုနာမည်များ

ရှိကုန်၏) တာ သမညာ- ထိုအမည် တို့ကိုလည်း၊ ပယောဂေ- ယှဉ်စပ်သင့်သည်။ ဝါ- သုံးစွဲသင့်သည်။ သတိ- ရှိသော်၊ ဧတ္ထာပိ- ဤ ကစွည်းကျမ်း၌ လည်း၊ ယုဇ္ဇန္တေ- ယှဉ်စပ်အပ်ကုန်၏။ ဝါ- သုံးစွဲအပ်ကုန်၏။ တတ္ထ - ထိုယောသ အယောသတို့တွင်၊ ယောသာနာမ- ယောသတို့ မည်သည်။ [“ယောသဝန္တော နာမ- ယောသဝန္တ တို့မည်သည်” ဟု သီဟိုဠ်မှရှိ၏။ သက္ကတနှင့်လည်း ညီ၏။] ဂ- ဂ လည်းကောင်း၊ ပေ ၊ ငွ- ငွ လည်းကောင်းတည်း၊ ဣတိ- ဤ ၂၁လုံးတို့သည်၊ ယောသာနာမ- ယောသ တို့မည်၏။ အယောသာနာမ- အယောသတို့ မည်သည်။ က- က လည်းကောင်း၊ ပေ၊ သ-သ လည်းကောင်း တည်း၊ ဣတိ- ဤ ၁၁ လုံးတို့သည်၊ အယောသာနာမ- အယောသတို့ မည်၏။ တေန- ထိုယောသ အယောသဟု နာမည် မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ကွ အတ္ထော (အတ္ထိ)၊ ဝဂ္ဂေ

လည်း သက္ကတကျမ်းတို့၌လာသော နာမည်များပင်ဖြစ်၏။ ထိုနာမည်များအပြင် ကစွည်းကျမ်း၌ မပြုအပ်သော “ယောသ၊ အယောသ၊ ဥပဓာ၊ လိင်္ဂ၊ ပဒ၊ သဝဏ္ဏ” စသော နာမည်တွေ ရှိသေး၏။ ထိုနာမည်များကိုလည်း ဤကစွည်း၌သုံးစွဲခွင့်ကြိုလျှင် သုံးစွဲပါလေဟု ပရိဘာသာပြုသော သုတ်တည်း။

ပရသမညာ၏ ဝိဂ္ဂဟ။ ။ပရသဒ္ဒါသည် အညအနက်ဟော၊ ပရ-တိုက်ရိုက် မှည့်ထားအပ်သော နာမည်မှတခြားကုန်သော၊ သမညာ-အမည်တို့တည်း၊ ပရသမညာ တိုက်ရိုက်မှည့်အပ်သော နာမည်မှ တခြားဖြစ်သော နာမည်တို့၊ ဤကားဤကျမ်း၏ အလိုတည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိနှင့် နျာသတို့၌ “ပရ၏ အပါဒါန်ကို ကစွည်းကျမ်း၊ ကစွည်း ဆရာခံ၍ “ပရသ္မိ + သမညာ၊ ပရေသံဝါ သမညာ ပရသမညာ”ဟုဆို၏။ အနက် ကိုရူပသိဒ္ဓိဘာသာ ငိုကာမှာ ရှ၊ ထို့ပြင်-အက္ခရ၊ သရ စသောနာမည်ကို သက သမညာ၊ ယောသ စသည်ကို ပရသမညာ”ဟု နျာသ၌ ခွဲသေး၏။ သရစသော နာမည်လည်း သက္ကတကျမ်း၏ နာမည်များပင် ဖြစ်ရကား ထိုစကားကို စဉ်းစားကြ ပါလေ။

ယာစ ပန၊ ပေ၊ အယောသာတိဝါ- သညာသုတ်များကို ပြုပြီး၍ ပရိဘာသာသုတ် များကို ပြကြောင်း ထင်ရှားစေလိုသောကြောင့် “ပန” ထည့်၍ဖွင့်သည်။ ယာစ၌ စကို တာနှင့် တွဲ၍ “တာစ”ဟု အနက်ပေး၊ အနိယမ၌ရှိသော “စ”ကို နိယမနှင့် တွဲရခြင်းသည် ထုံးစံတည်း၊ ထိုစသဒ္ဒါဖြင့် ဆိုအပ်ပြီးသောအက္ခရ သရစသော နာမည်များကိုပေါင်းသည်။ သက္ကတကျမ်းဟူသည် “ပါဏိနိကျမ်း၊ ကလာပဇော ကာ တန္တ ကျမ်း၊ စန္ဒြဇောစနိကျမ်း၊ သာရသုတကျမ်း၊ မုဒုဗောကျမ်း” စသည် တည်း၊ ယော သာတိဝါ အယောသာတိဝါ၌ ဝါသဒ္ဒါကို “အတ္ထန္တ ရဝိကပ္ပန” အနက် ဟောဟုကြံ။ [အတ္ထန္တ ရ= အနက်တစ်မျိုးကို+ဝိကပ္ပန=သီးခြားစီရင်ခြင်း၊ ယောသ အယောသဟူသော အနက်အပြင် ပဒ-လိင်္ဂ-ဥပဓာစသောအနက်များ (အမည်များ) ကို ဝါသဒ္ဒါကပြသည်-ဟူလို၊ အချို့ကား ဝါသဒ္ဒါကို “အဝုတ္တသမုစ္စည်း”ဟု ဆို ကြ၏။ အဓိပ္ပာယ်မှာသဘောတူပင်၊ သို့ရာတွင် ဝါသဒ္ဒါဖြင့်ပြသမျှ၌ သမုစ္စည်းသုံး ရမည့်အရာဝယ် အတ္ထန္တ ရဝိကပ္ပနဟုသုံးစွဲလေ့ရှိ၏။ ဝါယောပဌမောသုတ်ကို ကြည့်ပါ။]

ဃောသာ ဃောသာနံ တတိယ ပဌမာ-ဝဂ္ဂေ၊ ပေ၊ ပဌမာသုတ်၌ ဃောသ
အယောသဟု ခေါ်ဝေါ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ (၁၁)

ပရသမညာ အချို့ကား

- (က) ဒသ သမာနာ=သရ ဆယ်လုံးတို့သည် “သမာန” တို့မည်၏။
- (ခ) တေသံ ဒွေဒွေ အညောအညဿ သဝဏ္ဏာ= ထိုသရဆယ်လုံးတို့တွင် ၂လုံး
၂လုံးတို့သည် အချင်းချင်း၏ “သဝဏ္ဏ” တို့မည်၏။
- (ဂ) ဝဂ္ဂါနံ ပထမ ဒုတိယာ သစ အယောသာ= ဝဂ်တို့တွင် ပထမ ဒုတိယနှင့်
သ တို့သည် “အယောသ”တို့မည်၏။
- (ဃ) ဃောသဝန္တော အညေ= အခြားအကွရာတို့သည် “ယောသဝန္တ” တို့မည်၏။
- (င) အနုနာသိကာ င ၉ ဣ န မာ= င ၉ ဣ န မ တို့သည် “အနုနာသိက”
တို့မည်၏။
- (စ) အန္တဋ္ဌာ ယ ရ လ ဝါ= ယ ရ လ ဝ တို့သည် “အန္တဋ္ဌာ”တို့မည်၏။
- (ဆ) ဓာတုဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတ မတ္တဝံ လိ ဂ် = ဓာတ်ဝိဘတ် (ပစ္စည်း) သည် ကြည့်အပ်
သော အနက်ရှိသော သဒ္ဒါသည် “လိဂ်”မည်၏။
- (ဇ) ပုဗ္ဗပရာ အတ္ထော ပလဒ္ဓါ ပဒံ= ရအပ်သော အနက်ရှိကုန်သော ရှေ့ပကတိနှင့်
နောက်ဝိဘတ်တို့သည် (ဝိဘာတျန္တ တို့သည်) ပုဒ်မည်၏။
- (ဈ) အာမန္တိတေ သိ သမ္ပန္နိ= ခေါ်ခြင်းအနက်၌ သိသည် “သမ္ပန္နိ”မည်၏။
- (ည) ဤ ဒုတ် ဣတ္ထိချာ နဒိ= ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောကုန်သော ဤ ဦ တို့သည်
“နဒိ” မည်၏။
- (ဋ) အန္တာ ပုဗ္ဗော ဥပဓာ= အဆုံးဝဏ္ဏမှ ရှေ့ဝဏ္ဏသည် “ဥပဓာ” မည်၏။
- (ဌ) ကြိယာ ဘာဝေါ ဓာတု= ကြိယာကို ထင်ရှားပြသော သဒ္ဒါသည် “ဓာတ်”
မည်၏။
- (ဍ) အဒဿနံ လောပေါ (ပါဏိနိ)= မမြင်ရခြင်းသည် “လောပ” မည်၏။

တာ ပယောဂေါ၊ပေ၊ ယုဇ္ဇန္တေ - ပယုဇ္ဇနံ-ယုဉ်စပ်သုံးစွဲခြင်းသည်၊ ပယောဂေါ-
မည် ၏။ ထိုထိုသုတ်၌ ယုဉ်စပ်ထားခြင်းဟူသည် ထိုနာမည်များကို သုံးစွဲထားခြင်းပင်
တည်း၊ ဥပမာ- ဃောသ အယောသနာမည်ကို “ဝဂ္ဂေ ဃောသာယောသာနံ တတိ
ယ ပဌမာ” သုတ်၌ ယုဉ်စပ်ထားခြင်း သုံးစွဲထားခြင်းကဲ့သို့တည်း၊ ဧတ္တာပိ၌ အပိသည်
သက္ကတကျမ်းတို့အပေါ်၌ ဤကျမ်းကိုပေါင်းပေးခြင်း သမ္ပိဏ္ဏနအနက်ရှိ၏။ “ထို
သက္ကတကျမ်းတို့၌သာ သုံးစွဲရသည်မဟုတ်သေး၊ ဤကစွည်းကျမ်း၌လည်း ဤပရိ
ဘာသာသုတ်အရသုံးစွဲနိုင်သည်” ဟူလို၊ ထိုပြခြင်းသော ပရသမညာတို့တွင် သဝဏ္ဏ၏

ပြောင်းပြန်ဖြစ်သော အသဝဏ္ဏအမည်၊ ယောသ အယောသအမည်၊ ပဒအမည်၊ လိင်အမည်၊ (နဒိမှာစသုတ်၌) နဒိအမည်၊ (ဂဟသုပဓိသေဝါ သုတ်၌) ဥပဓာအမည်၊ ဓာတ်အမည်များကို ဆိုင်ရာသုတ်၌ သုံးစွဲထားလိမ့်မည်။

ယောသ အယောသ- “ပရတော ယောသ= သူတစ်ပါးထံမှ တရားသံ” စသည်၌ ယောသသဒ္ဒါသည် “အသံရိုးရိုး”ကို ဟောသော်လည်း “ယောသေတွာ- ကြွေးကြော်၍၊ ယောသနသီလော- ကြွေးကြော်ခြင်း အလေ့ရှိသူ” စသည်၌ကား ခပ်ကျယ်ကျယ်အသံကို “ယောသ”ဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပင်ကိုသဘောအတိုင်း (အားမစိုက်ရာဘဲ) ကျယ်ကျယ်လောင်လောင်ထွက်သော အသံသည် ယောသမည်၏။ ပင်ကို သဘောအတိုင်း မကျယ်မလောင်ထွက်သောအသံသည် အယောသမည်၏။ “က ခ ဂ ဃ င” တို့ကို အသံမှန်အတိုင်းရှုတ်ကြည့်ပါ။ “က ခ”တို့၏ အသံ သည်တိမ်၍၊ ဂ ဃ ငတို့၏ အသံကကျယ်ကြောင်း သိသာပါလိမ့်မည်။ ယောသော ဧတေသံ အတ္ထိတိ ယောသဝဇ္ဇော၊ နတ္ထိ ယောသော ဧတေသံတိ အယောသာ၊ “ဧတေသံ-ဤ အက္ခရာတို့၏၊ ယောသော= ကျယ်လောင်မြည်ဟိန်းသော အသံသည်” ဟုလေး။ ဝန္တု ပစ္စည်းဖြင့် “ယောသဝန္တု”ဟု သက္ကတနာမည်မှည့်၏။ အယောသ၌ကား (နတ္ထိ+ ယောသော+ ဧတေသံဟု ဗဟုဗွိဟိ ပြုနိုင်သောကြောင့်) ဝန္တုမပါဘဲ “အယောသ” ဟုသာမှည့်သည်။ [ဤယောသ အယောသနှင့်စပ်၍ မှတ်ထိုက်သော သီထိလ ဓနိတ စသည်ကို ရူပသီဒ္ဓိ၌ ရှုကြလေ။]

ပရိဘာသာသုတ်။ ။ ပရိတော-ထက်ဝန်းကျင်၌၊ ဗျာပိတာ-ပျံ့နှံ့သော၊ ဘာသာ-စကားသည်၊ ပရိဘာသာ-မည်၏။ ဤဝိဂြိုဟ်အရ တစ်နေရာ၌ ပြလိုက်လျှင် တစ်ကျမ်းလုံးပျံ့နှံ့သွားသော စကားသည် ပရိဘာသာမည်၏။ [ရူပသီဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာ ပရသမညာသုတ်၌ “သမန္တတော ဘာသီယတီတိ ပရိဘာသာ”ဟု ပြုသော ဝိဂ္ဂဟ လည်း ဤသဘောပင်။] ဤပရသမညာ-ပုဗ္ဗမဓော-နယော ပရံ ယုတ္တော သုတ်တို့သည် တစ်ကျမ်းလုံးပျံ့နှံ့၏။ ခွင်းစရာကပ်စရာ ရှိသမျှနှင့် တိုက်ရိုက်မပါသော နာမည်များကို ယုလိုသမျှ၌ ဤသုတ်တို့၏ အရာချည်းတည်း။ “ပရိသံခိတ္တစိဟနေန-ထက်ဝန်းကျင် ချုံ၊ အပ်သော အမှတ်အသားဖြင့်၊ ဘာသီယတေ-ဆိုအပ်၏။ ဣတိ ပရိဘာသာ”ဟု မုဒုဗောဓဋီကာ ဝိဂြိုဟ်ပြုသေး၏။ ထိုဝိဂြိုဟ်ကား ဤ၌မလျော် “ကဝဂ်ကို ကု၊ စဝဂ် ကိုစု” စသည်ဖြင့် အကျဉ်းချုပ် မှတ်သားပြသော မုဒုဗောဓသုတ်များနှင့်သာ လျော် သည်။] သညဂံ ပရိဘာသာစသော ပရိဘာသာ ၃ မျိုးကို ပုဒ်စစ်မှာရှုလေတော့။

မှတ်ချက်။ ။ ဤ “ပရသမညာ ပယောဂေ”သုတ်ကို ထောက်လျှင် အရှင် ကစ္စည်းဆရာသည် ကစ္စည်းကျမ်းကို စီရင်ခိုက်၌ သက္ကတဗျာကရိုဏ်းတို့ကို ကြည့်ရှု၍ စီရင်ကြောင်းသိသာ၏။ ဤသို့ ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းတို့တွင် ရှေးအကျဆုံး ကစ္စည်းကျမ်း သော်မှ သက္ကတကိုမှီရသောကြောင့် အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ ပြလေ့ရှိသော သဒ္ဒ ဝိနိစ္ဆယတို့၏ အခြေအမြစ်ကိုအနှစ်ကျအောင် သိဖို့အရေးမှာ သက္ကတဗျာကရိုဏ်း နှင့်ဝေး၍မဖြစ်နိုင်ကြောင်း-သက္ကတဗျာကရိုဏ်းကိုလည်း သင်ယူထိုက်ကြောင်းကို ပရမသညာသုတ်ကပင် ညွှန်ပြလေသည်။

ပုဗ္ဗမော... ၁၀။ အတ္တ-ထိုတကြအယံ အစရှိသော ပြယုဂ်၌၊ သန္တိကတ္တု
 ကာမော-သန္တိစပ်မှုကိုပြုလိုသော အမျိုးသားသည်၊ ပုဗ္ဗဗျဉ္ဇနံ
 သရေန ဝိယောဇယေ -ကို၊ အခောဋ္ဌိတံ-အောက်၌ တည်သည်ကိုလည်းကောင်း၊
 အဿရံ- သရမရှိသည်ကို လည်းကောင်း၊ ကတွာ-ပြု၍၊ [သရဋ္ဌ-သရကိုလည်း၊
 ဥပါရိ-အထက်၌၊ ကတွာ-ပြု၍၊] သရေန-သရမ၊ဝါ-သရနှင့်၊ ဝိယောဇယေ-
 ခွင်းရာ၏၊ တတြာယမာဒိ-တတြာယမာဒိ အစရှိသည်တည်း၊ [တတြ-ထိုနိဗ္ဗာန်ကို
 ရခြင်း၌၊ အယံ-ဤသို့လသည်၊ အာဒိ-အစတည်း။] (၁၂)။

၁၀။ တတ္ထသန္တိကတ္တုကာမော။ ။ဤ၂ ပုဒ်ကား ဝိယောဇယေ၏ အာဇာရနှင့်
 ကတ္တားကို ပြလို၍ ထည့်ရသော ပက္ခိပနဂုတ္တိတည်း၊ တတ္ထကို “တတြာယမာဒိ
 အာဒိ ပယောဂေ”ဟု နိဒ္ဒေသ ဖွင့်၏၊ သို့သော် “သန္တိကတ္တုကာမော-သန္တိစပ်လိုသော”
 ဟုနောက်စကားထောက်လျှင် “တတြာယံ”ဟု သန္တိစပ်ပြီး ပြယုဂ်ကိုမစွဲဘဲ “တတြာ+
 အယံ” ဟူသော သန္တိစပ်ဖို့ရာ (ပုဒ်ဖြတ်) ပြယုဂ်ကိုသာ စွဲသင့်၏။ “သန္တိ ကပ္ပေ
 သရသဟိတံ စသည်ဖြင့်လာသော ရူပသိဒ္ဓိအလိုမူ “တတ္ထ-ထိုသန္တိကျမ်း၌”ဟု
 စွဲသင့်သည်၊ သန္တိ-ပုဒ်၂ပါးတို့၏ စပ်ခြင်းကို+ ကတ္တုကာမော-ပြုလိုသူသည်၊ သန္တိ
 ကတ္တုကာမော-မည်၏၊ “သန္တိစပ်မှုကို ပြုလိုသူ” ဟူသည် ရှေး၌ပြခဲ့သော “သေ
 ယျတ္ထိက”ပင်တည်း-ဟု နှလုံးပြု၍ “အမျိုးသားသည်”ဟု အနက်ပေးလိုက်သည်၊
 “သန္တိစပ်လိုသော တပည့်သည်”ဟုလည်းကောင်း၊ “သန္တိစပ်လိုသော ဆရာသည်”
 ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်ကြသေး၏၊ ထို့နောက် “ပုဗ္ဗဗျဉ္ဇနံ” သည်သုတ်၌ပါသော
 ပုဗ္ဗကိုဖွင့်သော သုတ္တဂုတ္တိတည်း၊ “ပုဗ္ဗ= ပုဗ္ဗဗျဉ္ဇနံ”ပုဒ်တို့ဖြင့် သရနှင့်ဗျည်း ပူးတွဲ
 နေရာဝယ် သရ၏ ရှေ့ကနေသော က အစ ဥ အဆုံး ဗျည်းစုကိုသာ ခွင်းရမည်-
 ဟုလည်းကောင်း၊ နိဂ္ဂဟိတံကား သရ၏ နောက်၌နေသောကြောင့် မခွင်းရဟု
 လည်းကောင်း ပြသည်။

အခောဋ္ဌိတံ အဿရံ ကတွာ-အခောဋ္ဌိတံ အဿရံတို့သည် သုတ္တဂုတ္တိ၊
 ကတွာကား ပက္ခိပနဂုတ္တိတည်း၊ အခော+ဋ္ဌိတံ-အောက်၌တည်”ဟု ဆိုသော်လည်း
 “စာရေးရာ၌ စာကြောင်း၏အောက်”မဟုတ်၊ ရုက္ခာရုဋ္ဌနည်းအားဖြင့် ရှေ့ကိုပင်
 “အောက်”ဟုခေါ်ရသည်၊ ထိုသို့ရှေ့ဟူသော အောက်၌ထားသည့်အခါ အစဉ်မပျက်
 စေရဟု သိစေလို၍ ကလာပ်၌ “အနတိက္ကမယံ ဝိသီလေသယေ”ဟု သုံးတံတည်လေ
 သည်။ [အနတိက္ကမယံ-အစဉ်ကိုမလွန်စေဘဲ၊ ဝိသီလေသယေ=ခွင်းရာ၏။] “တတြ”၌
 တြဗျည်းကို ရှေ့သို့ခွင်းသည့်အခါ တ၏ရှေ့ရောက်အောင် အစဉ်ကို လွန်မသွားစေရ-
 ဟုလို၊ ထိုကဲ့သို့ ခွင်းရာ၌ သရအစစ်လည်းမပါစေရ (ဗျည်းချည်းသက်သက်
 ခွင့်ထားရသည်) ဟုသိစေလို၍ “အဿရံ”ဟု မိန့်ရပြန်သည်။ [သက္ကတ၌ “သုရ”
 သည် ပါဠိ၌ “သရ”ဟုဖြစ်၏၊ ရှေ့ကပုဒ်နှင့် တွဲသည့်အခါ ပျောက်နေသော ဝ
 အက္ခရာအစား ဒွေးသော်ရောက်၍ “သရ”ဟု ဖြစ်ရသည်၊ “နတ္ထိ သရော
 ယဿာတိ အဿရံ (ဗျဉ္ဇနံ)” ဟုပြု။]

၁၁။ ယုတ္တေ - ဆောင်ကပ်သင့်ရာ ဌာန၌၊ အဿရံ - နယေ ပရံ ယုတ္တေ သော၊ အဓောဋ္ဌိတ် - သော၊ ဗျဉ္ဇနံ - ကို၊ ပရက္ခရံ - သို့၊ နယေ - ဆောင်ကပ်ရာ၏၊ တတြာဘိရတိ မိစ္ဆေယျ - တတြာဘိရတိ မိစ္ဆေယျ၊ စသည်တည်း။

သရဉ္စဥပရိကတ္တာ။ ။ “တတြ” ၌ အသရမု တြဗျည်းကို ခွင့်ပေးသည့်အခါ အသရကို အထက်၌ထားသည်ကိုပြု၍ ခွင်းပါ-ဟူလို၊ ဤဥပရိလည်း ရုက္ခာရဋ္ဌ နည်းပင်တည်း၊ နောက်ကိုပင် “အထက်” ဟု ဆိုသည်။ “သရဉ္စ ဥပရိ ကတ္တာ” ဟူသော ဤပါဠိသည် မူလပါဠိဟောင်းမဟုတ်၊ နောက်မှထည့်ပါ၌ဟု နိရုတ္တိမဉ္ဇူသာ ဆိုသည်။ ထိုသို့ဆိုသင့်၏ - “ရွာမှ+ဖဲ” ဟုရာဝယ် ရွာလည်း နဂိုသဘောမှ မရွေ့ သကဲ့သို့၊ ထို့အတူ “သရမှ+ခွင်း” ဟူရာ၌လည်း သရကိုနဂိုသာဘာမှ ရွေ့၍ (ရှေ့တိုး၍) ထားဖွယ်မလို၊ နှာသနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့၌လည်း ဤစကား၏ အဖွင့် မပါ၊ ထို့ကြောင့် နိရုတ္တိမဉ္ဇူသာ စကားသည် သင့်မြတ်ပါပေ၏။ [သစ်ပင်တက်ရာ၌ လွန်ပြီးတက်ပြီးအရပ်ကို “အခော-အောက်” ဟု ခေါ်၍ မတက်ရသေးသော အရပ်ကို “ဥပရိ-အထက်” ဟုခေါ်ရသကဲ့သို့၊ ရှေ့ဖြစ်၍လွန်ပြီးကို အခော၊ နောက် မှ တွေ့ရမည်အရာကို “ဥပရိ” ဟု ခေါ်ခြင်းသည် ရုက္ခာရဋ္ဌနည်း (သစ်ပင်တက် နည်း) မည်၏။] သရေန ဝိယောဇယေ တို့၏ အဖွင့်ကို ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာ မှရှု။

ဤသုတ်ဆိုရကျိုး။ ။ ဤသုတ်မရှိသော်လည်း “သရာသရေ လောပံ” စသော သုတ်ဖြင့် ဗျည်း၏ မှီရာသရကို ချေခြင်း၊ ဒီဃပြုခြင်း၊ စသည်စီရင်နိုင်၏။ မခွင်း ဘဲထားလျှင် သရရှိကြောင်း မထင်ရှား၍ ဉာဏ်နသော စာသင်သားတို့ တွေဝေ ဖွယ်ရှိ၏။ ထိုသုတ် မတွေ့ဝေစေခြင်းငှာ ဤခွင်းသုတ်ကို ဆိုရကြောင်းဖြင့် “အသံမော ဟတ္ထော-ယံယောဂေါ” ဤသုတ်သည် မတွေ့ဝေစေခြင်း အကျိုးရှိ၏” ဟုကလာပ် ပုတ္တိဖွင့်၏။ သဒ္ဓနိတ်၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ပင်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် အချို့ သက္ကတကျမ်း များ၌ကား ဉာဏ်ကြီးသူများ တွေဝေဖွယ် မရှိသောကြောင့် ဤခွင်းသုတ်မျိုးကို မပြုကြ၊ ထို့ကြောင့် ရုပ်တွက်၍ အတော်နားလည်သောအခါ ဤခွင်းသုတ်ကို လည်းကောင်း နောက်လာမည့် ကပ်သုတ်ကိုလည်းကောင်း ဆိုဖွယ် မလို-ဟုမှတ်။ [တတြာယမာဒိ၌ “တတြာယံ” သာ ဤသုတ်ဆိုရရာ ပုံစံဖြစ်၏။ အာဒိကား ဓမ္မပဒပါဠိတော်၌ တွဲဖက်ဖြစ်၍ အပိုပါနေသည်၊ ရုပ်ကို ဒီဃသုတ်ကျမှ တွက်။]

၁၁။ ပုံစံနက်။ ။ တတြ-ထို ဝိဝေက၌၊ အဘိရတိ-အလွန်မွေ့လျော်ခြင်းကို၊ ဣစ္ဆေယျ= အလိုရှိရာ၏၊ မ- ငါ့ကို၊ အကောဋ္ဌိ- ဆဲဖူးပြီ၊ မ-ကို၊ အဝဓိ- ညှဉ်း ဆဲဖူးပြီ၊ မ-ကို၊ အဇိနိ- အောင်ဖူးပြီ၊ မေ- ငါ၏ (ဥစ္စာကို)၊ အဟာသိ- ဆောင်ယူ ဖူးပြီ၊ “တတြာဘိရတိ” သာ ပုံစံထုတ် လိုရင်းတည်း။ “ဣစ္ဆေယျ” ကိုကား တွဲဖက်၍ ဓမ္မပဒပါဠိတော်အတိုင်း ထည့်ထားသည်၊ ရုပ်ကို ဒီဃသုတ်ကျမှတွက်။ [ဤ သန္နိကျမ်း၌ ပုဒ်စပ် ပုဒ်ဖြတ်ကို နားလည်ခြင်းသာ လိုရင်းဖြစ်၍ ပုံစံများကို အနက်ထင်နိုင်ခြင်းသည် လိုရင်းမဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် ပုံစံနက်များကို အလိုရှိသူတို့ ယုတ္တိရာ အဓိပ္ပာယ်၌ သွင်းပြထားသည်၊ ထိုပုံစံနက်များသည် အနက်ဉာဏ်မကြီး

ယုတ္တေတိ- ယုတ္တေပုဒ်ကို၊ ကသ္မာ- အဘယံကြောင့်၊ ဝုတ္တံ ဆိုအပ်သနည်း၊ အက္ခောစ္ဆိ မံ အဝဓိ မံ အဓိနိ အဟာသိ မေ- အက္ခောစ္ဆိ မံ+ အဝဓိ မံ+ အဓိနိ မံ+ အဟာသိ မေ, စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ (ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်၏။) ပန-မှန်၏။ ဧတ္ထ- ဤပြယုဂ်တို့၌၊ ယုတ္တံ- ဆောင်ကပ်သင့်ရာဌာနသည်၊ နဟောတိ မဟုတ်။ (၁၃)။... သန္တိကပ္ပေ- သန္တိကျမ်း၌၊ ပဌမော ကဏ္ဍော, ဣတိ- ပြီးပြီ။

သေးသူအတွက် အလွန်ခက်သောကြောင့် ပုံစံနက်ကို ထည့်၍မချဘဲ ပုဒ်စပ် ပုဒ်ဖြတ်ကိုသာ နားလည်အောင် ပို့ချသင့်ပါသည်။ သီဟိုဠ်နိဿယများ၌လည်း ပုံစံကို အနက်မပေးကြပါ။]

ဝုတ္တိဖွင့်ပုံ။ ။ “အဿရံ အဓောဋ္ဌိတံ” တို့သည် ရှေ့သုတ်မှ လိုက်လာသော အနုဝတ္တနဝုတ္တိတည်း။ ခေါ်ကား စကားချောအောင် ထည့်အပ်သော ပက္ခိပနဝုတ္တိ၊ အနက်ထူးမရှိ။ “အဿရံ-သရမရှိသော အက္ခရာ” ဟုဆိုသဖြင့် ဗျည်းဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားရကား ထိုအဿရံ သဒ္ဒါ၏ အစွမ်းကြောင့် ရအပ်သော “ဗျဉ္ဇနံ” လည်း ပက္ခိပနဝုတ္တိ ပင်။ ပရက္ခရံကား ပရံကိုဖွင့်သော သုတ္တဝုတ္တိတည်း။ နောက်သို့ကပ်ရာ၌ “တတြ+ အယံ” ကဲ့သို့ သရသို့ကပ်ရသော ရုပ်လည်းရှိ၏၊ များကဲ့သို့ ဗျည်းသို့ ကပ်ရသော ရုပ်လည်းရှိ၏။ [“မံ+ယံ+အာယံ” ဟု ဖြစ်ရာဝယ် ယံ ကို အာသို့ ကပ်ပြီးမှ (မံ) ကို ယဗျည်းသို့ တစ်ဆင့်ကပ်ရသည်။] “ပရသရံ” ဟု ဖွင့်လျှင် သရသို့ ကပ်ခြင်းနှင့်သာ ဆိုင်၍ ဗျည်းသို့ကပ်ခြင်းနှင့် မဆိုင်ရကား သရ အက္ခရာ ဗျည်းအက္ခရာ ၂မျိုးလုံး ကပ်နိုင်အောင် ပရကို “ပရသရံ” ဟု မဖွင့်ဘဲ “ပရက္ခရံ” ဟု ဖွင့်သည်။

နယေ ယုတ္တေ။ ။နယေ၌ နိဓာတ် ယျေဝိဘတ်၊ နိဓာတ်၏ “ဆောင်ခြင်း” အနက်ကိုပင် “ကပ်” ဟု အဓိပ္ပာယ်ဆိုကြ၏။ ယျေ ဝိဘတ်လည်း စိမံခြင်း (ဝိမိ) အနက်ကိုဟော၏။ နယေ၏ ကတ္တာကိုလည်း “သန္တိကပ္ပကာမော” ဟုထည့်၊ ယုတ္တေကို “ယုတ္တေ ဌာနေ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်၏။ ယုတ္တသဒ္ဒါသည် “ဟိယုတ္တံ-သင့်၏” ဟူရာ၌ကဲ့သို့ “သင့်-လျော်-တော်-တန်” ဟူသောအနက်ကိုဟော၏။ “နောက်အက္ခရာသို့ ကပ်ရာဝယ် ကပ်သင့်ရာဌာန၌သာ ကပ်၊ ကပ်သင့်မှကပ်၊ မကပ်သင့်လျှင် ကပ်၍မလျော်လျှင် မကပ်ရ” ဟုဆိုလိုသည်။

ရက္ခသကုဏနည်း။ ။ သစ်ပင် ၂ ပင်ရှိရာဝယ် တစ်ပင်၌ ငှက်နားနေ၏။ ထိုငှက်နားရာ သစ်ပင်ကိုပင် ခုတ်လှဲလိုက်လျှင် ငှက်သည် အခြားသစ်ပင်သို့ အလိုလိုပျံသွားသကဲ့သို့၊ ရှေ့နောက်သရရှိရာတွင် ဗျည်း၏မှီရာ ရှေ့သရကို ချေလိုက်လျှင် ဗျည်းသည် နောက်သရ (နောက်အက္ခရာ) သို့ အလိုလိုကပ်၏။ ကပ်ဖို့ ရာသုတ်ဖြင့် တမင်တကာ စိမံနေဖွယ်မလို-ဟု အယူရှိသော မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် မုဒ္ဒဇောဓ စသော သက္ကတကျမ်းတို့၏ ဤကဲ့သို့ ကပ်သုတ်လည်းမပါ။ သို့ရာတွင် ကလာပ် ကျမ်း၌ ခွင်းသုတ် ကပ်သုတ် ၂မျိုးလုံးပါသောကြောင့် ကလာပ်ကျမ်းကိုမှီသော ဤ ကစွည်းကျမ်းလည်း ခွင်းသုတ် ကပ်သုတ်များကို ပြထားလေသည်။

ယုတ္တေတိကသ္မာပေ၊ အဟာသီမေ- ကလာပ်၌ “ဗျဉ္ဇနမဿရံ ပရံဝတ္ထုနယေ= သရမရှိသော ဗျည်းကို နောက်ဝတ္ထုသို့ ဆောင်ရာ၏” ဟု ယုတ္တေသဒ္ဒါမပါဘဲ သုတ် တည်သကဲ့သို့ ဤကစွည်းကျမ်း၌လည်း ယုတ္တေမပါဘဲ သုတ်တည်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် ယုတ္တေသဒ္ဒါကို ဆိုရပါသနည်းဟူသော ပုစ္ဆာကို ပုတ္တိဆရာ ကိုယ်တိုင် “ယုတ္တေတိ ကသ္မာ” ဟု ထုတ်ပြ၍ “အက္ခောစ္ဆိမံ စသော ပြယုဂ်ဝယ် (မ) သုံးလုံး၏ နောက်၌ရှိသော နိဂ္ဂဟိတ်ကို နောက်သရသို့ ဆောင်ကပ်ဖို့ရာ မသင့်” ဟုပြခြင်းအကျိုးငှာ ယုတ္တေသဒ္ဒါကို ဆိုရပါသည်ဟု အဖြေကိုပြသည်။ “အက္ခောစ္ဆိမံ+အဝဓိ” ၌ (မ) -နောက်ရှိ နိဂ္ဂဟိတ်ကို နောက် သရသို့မကပ်သင့်၊ ဘာကြောင့်နည်း... နိဂ္ဂဟိတ်မည်သည် ရှေ့သရကိုသာမှီသော ပုဗ္ဗာသယဗျည်း ဖြစ်သော ကြောင့်တည်း။ “အဝဓိမံ+ အဓိနိ” ၌လည်းကောင်း၊ “အဓိနိမံ+အဟာသီ” ၌ လည်းကောင်းနည်းတူ၊ ဤသို့လျှင် နောက်သရသို့ ဆောင်ကပ်ခြင်း၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကို တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ ယုတ္တေသဒ္ဒါကို ထည့်၍ အရှင်ကစွည်းဆရာ ဆိုတော်မူသည်၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ ရူပသိဒ္ဓိလည်း “ယုတ္တဂ္ဂဟာဏံ နိဂ္ဂဟိတနိဝေသေဓနတ္ထံ” ဟု မိန့်လေသည်။

ဗာလာဝတာရဋီကာဟောင်း။ ။ ဗုဒ္ဓမံ+သရဏမံ+ဂစ္ဆာမိ” ၌ (မိ) ဗျည်းသည် သရမရှိသောကြောင့် အဿရံလည်းဟုတ်၊ ပုဗ္ဗဗျဉ္ဇနလည်းဟုတ်၏။ သို့သော် ထို (မိ) ဗျည်းကို နောက် သ-ဂတို့သို့ မကပ်သင့်၍ ယုတ္တမဖြစ်သကဲ့သို့၊ အက္ခောစ္ဆိမံ၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကို မဒါ သရေ သုတ်ဖြင့် (မိ) ပြုလိုက်လျှင် “အက္ခောစ္ဆိမမံ+အဝဓိမမံ+ အဓိနိမမံ” ဟုဖြစ်၏။ ထိုသို့ နိဂ္ဂဟိတ်မှဖြစ်သော (မိ) တချို့ကို နောက်အက္ခရာသို့ မကပ်ဖို့ရာ ယုတ္တေသဒ္ဒါကို ထည့်ရသည်။ နိဂ္ဂဟိတ်သက်သက်ကို နောက်သရသို့ ကပ်ဖို့ရာမှာ နဂိုကပင် ယုံမှားစရာမရှိ၊ ဘာကြောင့်နည်း-- နိဂ္ဂဟိတ်မည်သည် ရှေ့သရကို မှီလေ့ရှိသော ပုဗ္ဗာသယဗျည်း ဖြစ်သောကြောင့်တည်းဟု ပြ၍ “ယုတ္တ ဂ္ဂဟာဏံ နိဂ္ဂဟိတ နိဝေသေဓနတ္ထံ” ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိအဆိုကို ပယ်ချလေသည်။

[ဆောင်] အက္ခောစ္ဆိမံ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို၊ မြစ်ရန်မှန်းဆ၊ ယုတ္တေပြဟု၊ ရူပသိဒ္ဓိမှာ ဖွင့်တုံပါလည်း၊ ဗာလာဋီကာဏံ၊ တစ်နည်းကြံ၍၊ ဗုဒ္ဓမံကိုရူ၊ (မိ)ဗျည်းစုသို့၊ မိန္ဒုမှဖြစ်၊ (မိ) ဗျည်းသစ်ကို၊ ရှိလစ်နောက်နှင့်၊ မကပ်သင့်ဟု၊ ပယ်လွှင့် လိုသော်၊ ယုတ္တေမျှော်သည်၊ စာတော်ပြန်တို့မှတ်ဖွယ်ကို။

မှတ်ချက်။ ။ “အဿရံ ဗျဉ္ဇနံ နယေ- သရကင်းသော ဗျည်းကို နောက် အက္ခရာသို့ ကပ်” ဟု သုတ်က ဆိုထား၏။ “အက္ခောစ္ဆိမံ” ၌ နိဂ္ဂဟိတ်သည် သရမကင်းသောကြောင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကို နောက်သို့ကပ်ခြင်း၌ အဿရံဖြင့်ပင် တားမြစ်နိုင်ရကား ယုတ္တေဖြင့် တားမြစ်ဖွယ်မလို၊ ထိုကြောင့် “ယုတ္တေတိ ကသ္မာ- အက္ခောစ္ဆိ မံ” စသည်ဖြင့် ဖွင့်သော ပုတ္တိဆရာစကားသည် သုတ်တည်သော အရှင် ကစွည်းဆရာ၏ အဘော် ကျမည်မထင်၊ ထို အက္ခောစ္ဆိ မံ စသည်ကို အတည်ပြု၍ ဖွင့်ရသော ရူပသိဒ္ဓိလည်း ပုတ္တိဆရာ နောက်လိုက်ပင်ဖြစ်သည်။ ဗာလာဝတာရဋီကာ ဟောင်း၏ အဆိုကား သုတ်တည်သော အရှင်ကစွည်း၏ အလိုကျဖွယ်ရှိ၏။ သို့ရာတွင် “အက္ခောစ္ဆိမံ” ဟုသာ ပါဠိရှိ၍ “အက္ခောစ္ဆိမံ” ဟု ပါဠိမရှိသောကြောင့် ပုံစံကိုကား စဉ်းစားသင့်၏။ “ယုတ္တေတိ ကသ္မာ၊ ဗုဒ္ဓမံ + သရဏမံ + ဂစ္ဆာမိ”

သရာ သရေ
လောပံ
၁၂။ ပရေ- နောင်သော၊ သရေ-သရကြောင့်၊ သရာ
ရှေ့သရတို့သည်၊ လောပံ ပပေါ့နွှိ၊ ယသယိ- နြိယာနိ သမထင်တာ
နိ၊ နော ဟေတံ ဘန္တေ၊ သမေတ- ယသ္မာ သံဃေန- ယသယိန္တိ
ယာနိ၊ ပေ၊ သံဃေန၊ စသည်တည်း။ (၁၃)

ဟုရှိမှ အရာရာသင့်ဖွယ်ရှိသည်။ [နိဒ္ဒေသ၌ တစ်မျိုး ဖွင့်ထားသေးသည်ကား
လုံးလုံးအမှားပင်၊ “ဧတ္ထ ပန ယုတ္တံ န ဟောတိ” ဝါကျလည်း ရှေးပါဌ်ဟုတ်ဟန်မတူ၊
ဘာကြောင့်နည်း.... နောက်နောက်များ၌ ဤဝါကျမျိုးမပါ၊ နှာသ စသည်မှာလည်း
အဖွင့်မတွေ့ရ၊ စာသွားလည်း မကောင်းလှသောကြောင့်တည်း၊ သို့ရာဝယ် ပါဌ်ရှိနေ
သောကြောင့် ဒဠိဝါကျကြံ၍ “ပန-မှန်၏” စသည်ဖြင့် အနက်ပေးရတော့သည်။]

ဣတိ သန္တိကပွေ၊ပေ၊ ကဏ္ဍော-ဤကား နိဂုံးဝါကျတည်း၊ ဂန္ဓာရမ္ဘခန်း၌
သန္တိကျမ်း နာမ်ကျမ်း အာချာတ်ကျမ်း ကိတ်ကျမ်းဟု ၄ ကျမ်းရှိကြောင်းကို နှာသ
ဖွင့်ခဲ့သောကြောင့် ဤ၌ သန္တိကပွကို “သန္တိကျမ်း”ဟုဆိုရတော့သည်၊ အိမ်တစ်ထောင်
ဝယ် အခန်းငယ် အသီးသီးရှိသကဲ့သို့ ဤသန္တိကျမ်း၌လည်း အခန်းငယ် ၅ ခန်းရှိ
၏၊ ထိုအိမ်ခန်း၌ သဘောတူသော အိမ်ထောင် ပရိဘောဂများကို ပေါင်း၍ထားသကဲ့သို့
ဤအခန်းငယ်များ၌လည်း သဘောတူအနက်များကို ပေါင်း၍ပြထား၏၊ ဤပထမ
ခန်းကား သညာနှင့် ပရိဘာသာသုတ်တို့ကို ပေါင်း၍ပြရာ အခန်းတည်း၊ ဣတိကား
ပရိသမာပနတ္ထ (အပြီးဟူသော အနက်ပြု)-နိပါတ်တည်း၊ သညာနှင့် ပရိဘာသာကို
ပြရာ ပထမအခန်း ပြီးပြီဟူလို။

၁၂။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ [ယဿ+ ဣန္ဒြိယာနိ၊ သမထံ+ ဂတာနိ၊
နောဟိ+ဧတံ ဘန္တေ၊ သမေတု+အာယသ္မာ သံဃေန။] ယဿ-အကြင်သူ၏၊ ဣန္ဒြိ
ယာနိ- ဣန္ဒြေတို့သည်၊ သမထံ-ငြိမ်သက်ခြင်းသို့၊ ဂတာနိ- ရောက်ကုန်၏၊
ဘန္တေ- မြတ်စွာဘုရား၊ ဧတံ- ဤသို့ဖြစ်ခြင်းသည်၊ နောဟိ- မသင့်ပါ၊ အာယ
သ္မာ-အရှင်သည်၊ သံဃေန- သံဃာနှင့်၊ သမေတု- ညီညွတ်ပါလော၊ ယသယိ-
န္တိယာနိကို အခြေပြု၍ ရုပ်တွက်ခဲ့ပြီ။ [“သမထင်တာနိ= သမထံ+ဂတာနိ” ကား
ဤသုတ်နှင့်မဆိုင်၊ “ယသယိ-န္တိယာနိသမထင်တာနိ”ဟု တွဲဖက်ပါဠိဖြစ်၍ အပိုပါ
နေသည်။] “နောဟေတံ၊သမေတာ ယသ္မာ” တို့ကိုလည်း ရုပ်တွက်ပါစေ၊ အခြေပြု၌ပင်
ညွှန်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်၍ ဤ၌ မထူးသောရုပ်များကို တွက်ပြတော့မည်မဟုတ်၊ ဤကစွည်း
ဝတ္ထိကို လေ့လာသူများသည် အခြေပြုသဒ္ဒါကိုဖြစ်စေ၊ အလားတူသုတ်နက်နှင့်
ရုပ်တွက်ကိုပြသော ကျမ်းကိုဖြစ်စေ လေ့လာပြီးမှသာ ဤကစွည်းဝတ္ထိကို လေ့လာ
သင့်ကြောင်းကို နိဒါန်း၌ ပြခဲ့ပြီ။

ကာရိ ကာရိယ၊ နိမိတံ။ ။ ဝိဓိသုတ် ရှစ်မျိုးရှိကြောင်းကို အခြေပြု၌ ပြခဲ့ပြီ။
ထိုရှစ်မျိုး၌ ကာရရိ-ကာရိယ-နိမိတ္တ-ဝိသေသန၊ ဤလေးမျိုးကို ခွဲနိုင်၏၊ [ကရဏံ
ကာရော= ပြုခြင်း၊ ကာရော ယဿ အတ္ထိတိ ကာရိ၊ ဤကာရိကိုကာရိယီ ဟုလည်း

ဆို၏။ ကာရိယံ-ပြုဖွယ်။ ကာရိယံ ယဿ အတ္ထိတိ ကာရိယံ၊ ကရိယတေ-ပြုစီရင်ခြင်း၊ ကာရိယံ- ပြုစီရင်ခြင်း။] ဆက်ဦးအံ့-ယဿ+ ဣန္ဒြိယာနိဝယ် သန္တိ ပါသော အသရသည် ချေမှုကို ပြုဖွယ်ရှိသောကြောင့် ကာရီ (ကာရိယံ)မည်၏။ သရာသရေ လောပံဖြင့် ထိုသရကိုချေခြင်းသည် ကာရိယ (ပြုခြင်း) မည်၏။ နောက်ဣကား ထိုကာရိယ၏အကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် နိမိတ္တမည်၏။ ထိုတွင် သုတ်၌ပါသော သရာပုဒ်သည် ကာရီကိုညွှန်ပြသောပုဒ်တည်း။ အနက်၏ ကာရီဟူသော အမည်ကို ပုဒ်၌ တင်စား၍ သရာဟူသော ပုဒ်ကိုလည်း ကာရီပုဒ်ဟုခေါ်ရသည်။ (နောက် နောက်၌လည်း နည်းတူ) လောပံသည် ကာရိယကို ညွှန်ပြသောပုဒ်တည်း။ သရေသည်နိမိတ်ကို ညွှန်ပြသောပုဒ်တည်း။ ဤသုတ်၌ ဝိသေသနမပါ။

အနိဋ္ဌိတံ ပဒံ ကာရီ၊ နိဋ္ဌိတံ ကာရိယံ ဘဝေ၊

တဿ ဟေတု နိမိတ္တန္တိ၊ တဗ္ဗေဒကံ ဝိသေသနံ။

အနိဋ္ဌိတံ- ပြုစီရင်၍ မပြီးသေးသော၊ ပဒံ-ပြုစီရင်ရာပုဒ်သည်။ ကာရီ-ကာရီမည်၏။ နိဋ္ဌိတံ-ပြု၍ပြီးသော၊ ပဒံ- ပုဒ်သည် (ချေဟု ပြုစီရင်ခြင်းကို ညွှန်ပြသော ပုဒ်သည် ဟုလို)။ ကာရိယံ-ကာရိယမည်သည်။ ဘဝေ-ဖြစ်၏။ တဿ-ထိုကာရိယ၏။ ဟေတု-အကြောင်းသည် (အကြောင်းကိုပြသောသရပုဒ်မျိုးသည်)။ နိမိတ္တံ-နိမိတ်မည်၏။ တဗ္ဗေဒကံ- ထိုကာရီ ကာရိယ နိမိတ်တစ်ခုခုကို အထူးပြုသောပုဒ်သည်။ ဝိသေသနံ- ဝိသေသနမည်၏။ [ဤဂါထာ၌ အနိဋ္ဌိတံ-ပြု၍မပြီးသေး" စသော စကားကို ထောက်၍ "ချေမှု အာဒေသပြုမှု ဒီဃ ရသပြုမှုရှိသော သုတ်တို့၌သာ ကာရီ ကာရိယနိမိတ္တတို့ကို ခွဲဝေကောင်း၏" ဟု ယူဆလျက် "ကာရီ ကာရိယ၊ နိမိတ္တံ-ဝိသေ၊ ခွဲစိတ် ဝေ၊ လော ဒေ ဒီ ရသံသုတ်" ဟု နိယာမဆိုကြဟန်တူသည်။

ပစ္စယ-အာဂမဝိမိဋ္ဌိလည်း ခွဲနိုင်ပုံ။ ။ မုဒ္ဒဗောဓဋီကာ၌ကား ပစ္စယဝိမိ အာဂမဝိမိဋ္ဌိလည်း ကာရီ ကာရိယ နိမိတ္တီကိုရ၏ဟုဆို၏။ ချဲ့ဦးအံ့- "ဣတ္ထိယ မတော အာပစ္စယော" ၌ အကာရန္တုမှ နောက်ဖြစ်သော နေရာကွက်လပ်သည် အာပစ္စည်းကို စီရင်ခြင်း ရှိသောကြောင့် ကာရီမည်၏။ "ဂေါသရေပထသာဂမော" ၌ ပုထ၏ အဆုံး ကွက်လပ်သည် (ဂ) လာမှုကို စီရင်ခြင်းရှိသောကြောင့် ကာရီမည်၏။ အာပစ္စည်း ဂအက္ခရာတို့ကား ပြုစီရင်အပ်သောကြောင့် ကာရိယမည်၏။ ဤသို့လျှင် လော၊ ဒေ၊ ဒီ၊ ရသံ ၄ သုတ်အပြင် ပစ္စယဝိမိ အာဂမဝိမိတို့၌လည်း ဤကာရီ ကာရိယ နိမိတ္တ ကို ရနိုင်၏။ ပစ္စယဖြင့် ဝိဘတ်သက်သော ဝိဘတ္တိဝိမိကိုလည်းကောင်း၊ အာဒေသဖြင့် ပကတိဝိမိ ကိုလည်းကောင်း ယူလျှင် ဝိမိရစ်မျိုးလုံးပင် ဤကာရီ ကာရိယ နိမိတ္တအခွဲတို့ ရနိုင်သည်ဟု မှတ်။

နိမိတ် ၂ မျိုး။ ။ "ဝါပရော အသရူပါ" ကဲ့သို့ ပဉ္စမိနိမိတ်၊ "သရာ သရေ လောပံ" သုတ်၌ သရေကဲ့သို့ သတ္တမိနိမိတ်ဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ပဉ္စမိနိမိတ်ဖြင့် ညွှန်ပြရာ၌ နောက်ဘက်ကို (ရှေ့သရမှ နောက်သရ စသည်ကို) စီရင်ရ၏။ သတ္တမိ နိမိတ်ဖြင့် ညွှန်ပြရာ၌ ရှေ့ဘက်ကိုသာ (နောက်သရကြောင့် ရှေ့သရ) စသည်ကို စီရင်ရ၏။ ထို့ကြောင့် ဓောဂုလ္လာနိဋ္ဌိ "ပဉ္စမိယံ ပရဿ၊ သတ္တမိယံ ပုဗ္ဗဿ" ဟု ပရိဘာသာ သုတ်ကို ပြထားသည်။

ဝါ ပရော သုဿ ဝါ - အသရူပါ-သော၊ သရမ္မာ-ရေ၊ သရမ္မာ ပရော-သော၊ သရော-
 သည်၊ ဝါ - ဝိကပ်အားဖြင့်၊ လောပံ ပပွေတိ၊ စတ္တာရောမေ
 အသရူပါ ဘိက္ခဝေ မ္ဗော၊ ကိန္နု-မာဝ သမဏိယော- စတ္တာရောမေ၊ ပေ၊
 သမဏိယော စသည်တည်း၊ ဝါတိ-ဝါဟူသော ပုဒ်ကို ကသ္မာ-အဘယ့်ကြောင့်၊

ယဿ နိဒ္ဒိဿေ ကာရိယံ၊ သ ကာရိယံ ပဝုစ္စတိ၊
 ယံ ကရိယတေ တံ ကာရိယံ၊ အာဒေသပစ္စယာဂမံ၊
 ယမ္မာ ပရံ ပရေ ယသ္မိံ၊ တံ နိမိတ္တံ ဒ္ဒိဓာ မတံ။

ယဿ-အကြင်အရာ၏ (အတွက်)၊ ကာရိယံ- စီရင်ဖွယ်ကို၊ နိဒ္ဒိဿေ-ညွှန်ပြအပ်
 ၏၊ သ-ထိုအရာကို၊ ကာရိယံ-ကာရိယီဟူ၍၊ ပဝုစ္စတိ-ဆိုအပ်၏၊ ယံ-အကြင်အရာကို၊
 ကရိယတေ-ပြုစီရင်အပ်၏၊ အာဒေသပစ္စယာဂမံ-အာဒေသပစ္စည်း၊ အာဂုံဖြစ်သော၊
 တံ-ထိုအရာကို (အာဒေသဖြင့် လောပ စသည်အားလုံးကိုယူ)၊ ကာရိယံ- ဟူ၍၊
 ပဝုစ္စတိ-၏၊ ယမ္မာ- အကြင် ပစ္စမိနိမိတ်မှ၊ ပရံ- နောက်၌၊ ကာရိယံ ဟောတိ-
 ကာရိယဖြစ်၏၊ ယသ္မိံ-အကြင်သတ္တမိနိမိတ်သည်၊ ပရေ-နှောင်းလသော်၊ ကာရိယံ
 ဟောတိ-၏၊ တံ နိမိတ္တံ- ထိုနိမိတ်ကို၊ ဒ္ဒိဓာ-ရှေ့နိမိတ် နောက်နိမိတ် (ပစ္စမိနိမိတ်
 သတ္တမိနိမိတ်)အားဖြင့် ၂ ပါးပြား၏ ဟူ၍၊ မတံ-သိအပ်၏။ [မုဒ္ဒဗောဇဋီကာ
 အဆိုကိုမှီသော ဆရာတို့၏ ဂါထာ။]

သုတ်တည်ပုံ။ ။ သုတ်တို့ကို တည်သည့်အခါ ဤသရာသရေ လောပံသုတ်ကဲ့သို့
 ကာရိ ကာရိယ နိမိတ္တ ၃ ပါးကိုပြု၍ သုတ်တည်တတ်၏။ နိမိတ်ကို အလိုက်ခံ၍
 “ယမေဒန္တဿာဒေသော” သုတ်ကဲ့သို့ ကာရိ ကာရိယ ၂မျိုးမျှဖြင့်သော်လည်းသုတ်
 တည်တတ်၏။ ကာရိကို အလိုက်ခံ၍ “ကစာသဝဏ္ဏံ လုတ္တေ” သုတ်ကဲ့သို့ ကာရိ
 ယ နိမိတ္တ ၂ မျိုးမျှဖြင့်သော်လည်း သုတ်တည်တတ်၏။ ကာရိနိမိတ်တို့ကို အလိုက်
 ခံ၍ “ဒီယံ” သုတ်ကဲ့သို့ ကာရိယတစ်ခုတည်း ဖြစ်သော်လည်း သုတ်တည်တတ်
 ၏။ “ယောသုစ” သုတ်ကဲ့သို့ နိမိတ်တစ်ခုတည်းဖြစ်သော်လည်း သုတ်တည်တတ်
 ၏။ “ဣမသဒ္ဒဿစ” ကဲ့သို့ နိမိတ်တစ်ခုတည်းဖြစ်သော်လည်း သုတ်တည်တတ်၏။

ကာရိ ကာရိယံနိမိတ္တံ၊ တိဟိ သုတ္တမုဒါဟဋံ၊
 ကွစိ ကာရိ ကာရိယေဟိ၊ ကာရိဝဇ္ဇေဟိဝါ ကွစိ။

ကာရိ-ကာရိလည်းကောင်း၊ ကာရိယံ-လည်းကောင်း၊ နိမိတ္တံ-လည်းကောင်း၊
 (ဣတိ-ဤသို့) တိဟိ-၃ မျိုးတို့ဖြင့်၊ သုတ္တံ-သုတ်ကို၊ ဥဒါဟဋံ-ထုတ်ပြအပ်၏၊
 ကွစိ- အချို့အရာ၌၊ ကာရိကာရိယေဟိ- ကာရိ ကာရိယတို့ဖြင့်၊ ဥဒါဟဋံ-၏၊
 ကွစိ-၌၊ ကာရိဝဇ္ဇေဟိဝါ-ကာရိ ကြည့်အပ်သော ကာရိယ နိမိတ်တို့ဖြင့်လည်း၊
 (ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ကာရိယတစ်ခုတည်းကိုယူ)၊ သုတ္တံ-ကို၊ ဥဒါဟဋံ-၏ [သရေဋ္ဌနိမိတ္တ
 သတ္တမိဟု လည်း ကောင်း၊ ဩပသိလေသိကာ ဓာရသတ္တမိဝိဘတ် ဟုလည်းကောင်း၊
 အဆိုကွဲပြားပုံ ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

၃၃။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ စတ္တာရော+ဣမေ၊ ကိန္နု+ဣမာဝ၊ ပဉ္စ+ဣန္ဒြိ
 ယာနိ၊ တယော+အသု။ [ဘိက္ခဝေ-ရဟန်းတို့၊ ဣမေ မ္ဗော- ဤတရားတို့သည်။]

ပုတ္တ-ဆိုအပ်သနည်း၊ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ၊ တယဿု ဓမ္မာ ဧဟိတာ ဘဝန္တိ- ပဉ္စိန္ဒြိ ယာ
နိပေ၊ ဘဝန္တိ- အစရှိသောပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ပုတ္တ- ဆိုအပ်၏။(၁၅)

စတ္တာရော- ၄ပါးတို့တည်း၊ ဣမာဝ- ဤမိန်းမတို့သည်သာ၊ သမဏိယောကိန္နု-
ရဟန်းမတို့တဲ့လော၊ ပဉ္စ- ငါးပါးကုန်သော၊ ဣန္ဒြိယာနိ- ဣန္ဒြေတို့၊ တယော-
၃ပါးကုန်သော၊ ဓမ္မာ- တရားတို့သည်၊ (အဿု-အနက်မရှိ)၊ ဧဟိတာ-
စွန့်အပ်ကုန်သည်၊ ဘဝန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏။ စတ္တာရောမေ ကိန္နုမာဝတို့သာ ပုံစံရင်းတည်း၊
ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ၊ သမဏိယောတို့ကား တွဲဖက်ပါဠိဖြစ်၍ ထည့်ရသည်။ ရုပ်ကို
အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ကိ ရုပ်၌လည်း “ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ-တယဿု” တို့သာ ပုံစံတည်း၊
“ဓမ္မာ ဧဟိတာ ဘဝန္တိ” တို့ကား တယဿု၏ တွဲဖက်ဖြစ်၍ အပိုထည့်ရသော
ပုဒ်များ ဖြစ်သည်။ “ပဉ္စိန္ဒြိယာနိကို ပဉ္စ+ဣန္ဒြိယာနိ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဝါပရော
အသရူပါသုတ်ဖြင့် နောက် ဣသရကိုချေသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့်
မချေရ၊ သရ သရေ လောပံ သုတ်ဖြင့် ရှေ့သရကိုချေ၊ ဤကို နောက်ဣသုကိုပံ၊
ပြီး၏။ [တယဿုကို “တယော+အဿု”တည်၍ ဤနည်းအတိုင်း တွက်ပါ၊
နောက်သရကို ချေသင့်သော်လည်း ဟုဆိုရုံသာထူး၏။]

အသရူပါ- ရူပသဒ္ဓါသည် ဤကျမ်းအလို “ရုပ်သွင်သဏ္ဍာန်” ဟူသော
အနက်ကိုပင်ဟော၏၊ တူသော ရုပ်သွင်ရှိသော သရသည် “သရူပမည်၏။ သမာနံ
ရူပံ ယေသံတီ သရူပါ- တူသောရုပ်သွင်ရှိသော သရတို့၊ (သမာနကို တေသုပုဒ်ဖြင့်
သပြ)၊ န+ သရူပါ အသရူပါ- တူသောရုပ်သွင်ရှိသော သရမှတစ်ပါးသော သရ
တို့၊ ရုပ်သွင်တူမတူကိုလည်း ပြယုဂ်ထဲ၌ ကြည့်ရမည်။ ဘာကြောင့်နည်း.. “သရူပ
မဟုတ်သော ရှေ့သရမှ +နောက်သရကိုချေ”ဟု ဆိုထားသဖြင့် ရှေ့သရနှင့်
နောက်သရကိုကြည့်ရမှ သရူပဟုတ်မဟုတ်ကို ဆုံးဖြတ်ခွင့်ရှိသောကြောင့်တည်း၊
ထို့ကြောင့် ပြယုဂ်ထဲ၌ “စတ္တာရော+ဣမေ”ကဲ့သို့ ပုဒ်စပ်ရာဌာန၏ ရှေ့နောက်
သရ ၂ လုံးသည် ရုပ်သွင်မတူလျှင် အသရူပဟုမှတ်။ [သဒ္ဓနီတိ၌ သရူပကို
တစ်မျိုးဖွင့်၏၊ ရူပသီဒ္ဓိဘာသာဋီကာ ပရသမညာသုတ်၌ ပြထားသည်။]

ဆက်ဦးဆုံး-အလွန်တူသော ညီနောင် ၂ယောက်တို့ အကြီး အငယ်သာ
ကွာခြားသကဲ့သို့၊ အနင့်အာလည်း ရဿ-ဒီဃ အသံလိုက်၍ ရေးသားရသဖြင့်
အကြီးအငယ် ပုံ သဏ္ဍာန်သာ ကွဲပြား၏၊ ရုပ်ချင်းကား အတူပင်၊ ရှေ့နောက်သရတို့
(အ)ချည်း ဖြစ် နေရာ အာချည်း ဖြစ်နေရာတို့၌ သရူပ ဖြစ်ပုံမှာ ဆိုဖွယ်မရှိပြီ၊
ဣနှင့် ဤ၊ ဥနှင့် ဦတို့လည်း နည်းတူ၊ ရှေ့ နေနှင့် နောက်၊ ရှေ့ဩနှင့်နောက်
ဩတို့လည်း ပြယုဂ် တွင်း၌ သရူပတို့ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် အ အာ ဣ ဤ ဥ
ဦ တို့သည် မိမိတို့နှင့် ရုပ်သွင်မတူသော အသရူပ သရ ၆ လုံးစီ ရှိရကား
“အနောင် ၆ လုံး၊ အာ နောင် ၆ လုံး” စသည်ဖြင့် ၆ လုံးစီ ချေနိုင်၏။ ဧ ဩ
တို့နောင်ကား ၇ လုံးစီချေနိုင်၏။ အားလုံးပေါင်းလျှင် ဤသုတ်ဖြင့် ချေနိုင်သော
သရပေါင်း ၅၀ ရှိသည်ဟု ယူသင့် သည်။ [အဝဏ္ဏာဒိနံ သေသာ ဆ ဆ အသရူပါ၊
ဧကာရဿ သတ္တ၊ တထောကာ ရဿ၊ သဒ္ဓနီတီ)။]

ပုဒ်စစ်၌ကား “ဧ နှင့် ဧ, ဩနှင့် ဩ” တို့ကို အသရူပဟု ယူ၍ ဧနောင် ရှစ်လုံး ဩနောင် ရှစ်လုံး ချေနိုင်၏-ဟုဆိုထား၏။ ထိုစကားကို “ဧကရာဇာ သတ္တ, တထာဩကာရဿ”ဟူသော သဒ္ဒန်တီ စကားဖြင့် စဉ်းစားကြပါလေ။

ပဉ္စမိဝိဘတ်၏ အစွမ်း။ ။ သတ္တမိ ဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြရာ၌ သတ္တမိ နိမိတ်ကို (ဩပသိလေသိကာစရာကို) ယူခြင်း၏ အစွမ်းကြောင့် ဝဏ္ဏကာလ ခြားရာတို့၌ သန္တိ အစီအရင်ဟူသမျှ မဖြစ်သကဲ့သို့ ထို့အတူ “အသရူပ” ကဲ့သို့ ပဉ္စမိ ဝိဘတ် ဖြင့် ညွှန်ပြရာ၌လည်း ဝဏ္ဏကာလခြားနေလျှင် သန္တိအစီအရင် မဖြစ်ပေ။ မှန်၏- လူ ၂-၃-၄ ယောက် စီတန်းသွားရာဝယ် ပထမလူ နောက်လူဟုဆိုလျှင် ပထမလူနှင့် အခြားမရှိသော ဒုတိယလူကို ဆိုဘိသကဲ့သို့ “မှ” ဟု ပေးရသော ပဉ္စမိဖြင့် ညွှန်ပြ ရာ၌လည်း မိမိနောက်၌ အခြားမရှိသော သရ-ဗျည်းကိုသာ ယူရသည်။ [ပဉ္စမိနိဒ္ဒေသေန ပဉ္စမိဝိဘတ်ကို ညွှန်ပြသဖြင့်၊ ကာရိယမာန်- ပြုအပ်လတ္တံ့၊ သော၊ ကာရိယ- အပြု အစီအရင်ကို၊ ဝဏ္ဏန္တ ရေန- ဝဏ္ဏတစ်ပါးသည်၊ အဗျဝတီတဿ- မခြားအပ်သော၊ ပရဿ-နောက်၏ (ကာရိယဟူ၍)၊ ဧ ယျ- သိအပ်၏၊ သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ။]

ဝါ၏အနက်။ ။ ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါကို နှာသ၌ ဝိကပ်အနက်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဝဝတ္ထိက ဝိဘာသာအနက်ရှိ၏- ဟုဖွင့်၏။ နှာသအလိုကား ရှေ့နောက် သရ ၂ လုံးရှိလျှင် သရာ သရေသုတ်က သရူပဖြစ်စေ၊ အသရူပဖြစ်စေ ရှေ့သရကို ချေ သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် နောက်သရကို ချေခြင်းသည် သရာ သရေသုတ်မှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ခြင်းသာဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဒါကို ဝိကပ် အနက်ရှိ၏-ဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်။ [ဝိသိဋ္ဌေန-အခြားသုတ် အစီအရင်မှ ထူးခြား သောအားဖြင့်၊ ဝါ-အခြားသုတ်အစီအရင်မှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံအားဖြင့်၊ ကပ္ပန-ပြု စီရင်ခြင်းသည်၊ ဝိကပ္ပန- ဝိကပ်မည်၏၊ [ရူပသိဒ္ဓိအလိုကား ပြယုဂ်တစ်ခုတည်းဝယ် ရုပ် ၂ မျိုး ရှိရာ၌သာ ဝိကပ်အနက် ရထိုက်၏၊ ဥပမာ-ဤသုတ်က စီရင်၍ “စတ္တာရော မေ”ဟု လည်းကောင်း၊ ဤသုတ်မစီရင်ဘဲ “စတ္တာရော+ဣမေ” ဟု လည်းကောင်း ရုပ် ၂ မျိုးရှိရာ၌သာ ဝိကပ်အနက် ရထိုက်သည်၊ ထိုသို့ ၂ မျိုး မရှိရာ၌ ဝဝတ္ထိက ဝိဘာသာအနက်ရှိသော ဝါသဒ္ဒါသာ ဖြစ်သင့်၏-ဟု ဆိုလိုသည်။ ဤဘာသာ ဋီကာ၌ ဝိကပ်အနက်ကိုသာ ပြထား၏။ ရူပသိဒ္ဓိအလိုကို ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။ ဝါသဒ္ဒါ၏ ဤပြခဲ့သော ၂ နက်အပြင် သမုဗ္ဗယ၊ ပဒပူရဏ၊ သမ္ပိဏ္ဏန၊ အတ္တန္တ ရဝိကပ္ပန၊ ကွစိ၊ နိဝတ္တာပန အဝစာရဏ၊ အနုကမုန အနက်များလည်း ထိုထိုသုတ်၌ အနည်းငယ် တွေ့ရသေး၏။ ဆိုင်ရာသုတ်ကျလျှင် ထင်ရှားလိမ့်မည်။

[ဆောင်] သမုဗ္ဗ, ပဒပူရိဏ, သမ္ပိဏိဝိကပ်, အတ္တန္တ ရာ, ကုစာနိဝတ်, ဝဝတ် တစ်ရပ်, အနုကမု, ကိုးရပ် ဝါအနက်။ ... (သပြေကန် နိဿယ)။

ဝုတ္တိဖွင့်ပုံ။ ။ သရမှာ သရော လောပံတို့သည် ရှေ့သုတ်မှ လိုက်သော အနုဝတ္တန ဝုတ္တိများတည်း။ ချဲ့ဦးအံ- ကာရိ ကာရိယ နိမိတ္တ ဝိသေသနတို့တွင် နောက်သုတ်၌ပါသော ကာရိစသည်တို့က ရှေ့သုတ်၌ရှိသော ကာရိစသည်ကို သတ် ဖြတ် တားမြစ်ခဲ့သောကြောင့် နောက်သုတ်၌ မပါသော ကာရိစသည်သာ လိုက်ရိုးရှိ၏။ ဤဝါပရောသုတ်၌ကား “အသရူပပရော”ဟု ဝိသေသနတို့သာ ပါသောကြောင့်

ရှေ့သုတ်လာ သရာ သရေတို့သည် ဤသုတ်သို့ ဝိသေသျှအဖြစ်ဖြင့် လိုက်လာကြ ရသည်။ ထိုသို့လိုက်လာရာ၌ နောက်သုတ်ကပုဒ်များနှင့် ဝိဘတ်တူအောင် လိုက်မြဲ ထုံးစံရှိရကား သရာပုဒ်ကသရောဟု ဧကဝုစံ ပြောင်း၍လည်းကောင်း၊ သရေပုဒ်က “သရမှာ”ဟု ပဉ္စမိဝိဘတ် ပြောင်း၍လည်းကောင်း လိုက်လာခဲ့ကြရသည်။

ကာရိနာ ဟညတေ ကာရိ၊ ကာရိယံ ကာရိယေန စ၊

နိမိတ္တံ တု နိမိတ္တေန၊ တသေသ မနုဝတ္တတေ။

ကာရိနာ-နောက်သုတ်လာ ကာရိသည်၊ ကာရိ-ရှေ့သုတ်ရှိ ကာရိကို၊ ဟညတေ- (မလိုက်နိုင်အောင်) သတ်အပ်၏၊ ကာရိယေန-သည်၊ ကာရိယံ-ကို၊ ဟညတေ- ၏၊ နိမိတ္တေန-သည်၊ နိမိတ္တံ-ကို၊ ဟညတေ-၏၊ တသေသ- ထိုသတ်အပ်သည်မှ ကြွင်းသောပုဒ်သည်၊ အနုဝတ္တတေ-နောက်သုတ်သို့လိုက်၏၊ [ဤကား ယေဘုယျသာ၊ အဝံမိစ သုတ်၌ကား- “အဝ” အပြုဟူသော ကာရိယ ရှိပါလျက် ရှေ့သုတ်မှ “အာဝ” ဟူသော ကာရိယ လိုက်လာသည်။]

ဝါတိ၊ပေ၊ဘဝန္တိ- “ပဉ္စ+ ဣန္ဒြိယာနိ” ၌ ရှေ့အသရနှင့် နောက်ဣသရတို့သည် အသရူပတို့တည်း၊ “တယော+အသု” ၌ ရှေ့ဩနှင့် နောက်(အ)တို့လည်း အသရူပ တို့ပင်တည်း၊ ထိုသို့ အသရူပဖြစ်သော်လည်း နောက်သရကို မချေရဟု တားမြစ် ခြင်းအကျိုးငှာ ဝါသဒ္ဓါကိုထည့်၍ သုတ်တည်ရသည်။ [အသရူပဖြစ်သော ရှေ့ သရမှ+နောက်သရကိုချေ”ဟု ဤသုတ်က စီရင်ခြင်းသည် သရာ သရေသုတ်မှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ခြင်းသာဖြစ်၏-ဟု ဝါသဒ္ဓါက ဆိုသဖြင့် အသရမှ နောက်ပင် ဖြစ်သော်လည်း ဤသုတ်က မစီရင်သော ရုပ်တွေရှိသေး၏-ဟု စကား တစ်မျိုး ထွက်ပေါ်လာသည်။ ထိုသို့ ဤသုတ်က မစီရင်သော ရုပ်များရှိသေး၏ဟု ဝါသဒ္ဓါက ပြခြင်းကိုပင် “ထိုရုပ်များ၌ ဤသုတ်က မစီရင်ရ-ဟု ဝါသဒ္ဓါက တားမြစ်ရာရောက်သည်” ဟုဆိုလိုသည်။]

ယောဂဝိဘာဂ။ ။[ယောဂဝိဘာဂ ၃ မျိုးကို အခြေပြုသန္တိအဆုံး၌ ပြထားပြီ။] ဤသုတ်က အသရူပကိုဖြုတ်၍ “ဝါပရော”ဟူသော ဒွိဓာကရဏ ယောဂ ဝိဘာဂ ပြုလျှင် “သရမှာ- ရှေ့သရမှ၊ ပရော-နောက်သရသည်၊ လောပံ ဝါ ပပေါတိ” ဟု သုတ်နက်ပေးရသောကြောင့် အသရူပ မဟုတ်သော (သရူပဖြစ်သော်လည်း) နောက်သရကို ချေနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် “ပပံ-များသောရေကို၊ အဝန္တံ-ရကုန်ပြီ” ဤ၌ ပပံကို “ပ+အာပံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ “ဝါပရော” ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ပ၏ (အ) မှ နောက်ဖြစ်သော အာကိုချေ၊ ကဗဠံ- ထမင်းလုတ်ပမာ ဆင်၏အစာဖြစ်သော မြက်ဆုပ်ကို၊ ပဒါတဝေ=ပ+အာဒါတဝေ-ယူခြင်းငှာ၊ နာလံ -မစ္စမ်းနိုင်၊ ဤ၌လည်း ပ၏ (အ)မှ နောက်ဖြစ်သော အာကိုချေ၊ အာဒယောကို “အ+အာဒယော” ပုဒ်ဖြတ်၊ ရှေ့ (အ)ကိုချေလျှင် မူလ (အ) ပျောက်၍ “အာဒယော-အစတို့သည်” ဟု အနက်ပေးရလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ရှေ့ (အ) ကို မချောဘဲ ဤယောဂ ဝိဘာဂ ဖြင့် နောက်အာကိုချေပြီးမှ၊ ပုဗ္ဗောစဖြင့် ရှေ့ အကို ဒီဃပြု၊ “ဣတိ (ဣ+ဣတိ) ဣဟု၍” ၌လည်း နောက်ဣကို ချေ-ဟု သဒ္ဒနီတိ မိန့်သည်။

၁၄။ ပုဗ္ဗသရေ-သည်၊ လုတ္တေ-သော်၊ ပရော၊သော၊
 ကွစာ-သဝဏ္ဏံ လုတ္တေ သရော-သည်၊ကွစိ-၌၊အသဝဏ္ဏံ ပပေါတိ-၏၊ သင်္ချိနော-
 ပေတိ ဝေဒဂု၊ ဗန္ဓုသေ- ဝ သမာဂမော- သင်္ချိနောပေတိ၊ ပေ၊ သမာဂမော
 စသည်တည်း၊ ကွစိတိ-ကွစိ ဟူသောပုဒ်ကို၊ကသ္မာဂုတ္တံ၊ ယသယံ-မြို့ယာနိ၊တထု-
 ပမံဓမ္မဝရံ အဒေယယိ- ယသယံ- မြို့ယာနိ၊ပေ၊ အဒေယယိ စသော ပြယုဂ်တို့၌
 တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ (၁၆)

ဝါ ပရောတိ ဝိဘာဂေန၊ သရူပါပိ ပရော လောပေါ၊

ပပံ ပဒါတဝေ ဣတိ၊ အာဒယောတိ နိဒဿနံ။

ဝါပရောတိ ဝိဘာဂေန- ဝါပရောဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ သရူပါပိ-
 သရူပသရမှလည်း၊ ပရောလောပေါ- နောက်သရကိုချေ၊ ပပံ၊ ပေ၊အာဒယောတိ-
 ပပံ၊ ပဒါတဝေ၊ ဣတိ၊အာဒယော ၄ ပုဒ်တို့ကား၊ နိဒဿနံ-ဥဒါဟရုဏ်တည်း။
 [“ပဿရာသရူပေါ” (၃၂) “ကွစိ ဣသ္မာ ဣတိဿ” (၃၃) သဒ္ဒနိတိ သန္နိသုတ်၊
 ပဿရာ-ပ၏ အသရမှ၊ ပရော-သော၊ သရူပေါ- သရူပ သရသည်၊ လောပံ
 ပပေါတိ၊ ကွစိ- ၌၊ ဣသ္မာ-ဣသရမှ၊ ပရော-သော၊ ဣတိဿ-ဣတိသဒ္ဒါ၏၊
 ဣ-ဣသည်၊ လောပံ- ပပေါတိ။] အချို့ကား နာလံကို “န-အလံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍
 နောက် (အ)ကို ဤယောဂဝိဘာဂဖြင့် ချေပြီးမှ ရှေ့ အကို ဒီဃပြုကြသေး၏။
 ရိုးရာအတိုင်း ရှေ့ အကို ချေ၍ နောက်အကို ဒီဃပြုလျှင် အပြစ်မရှိသောကြောင့်
 ထိုနည်းကို ဆင်ခြင်ပါ။

၁၄။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ [န+ဥပေတိ၊ ဗန္ဓုဿ+ဣဝ၊ တထာ+ဥပမံ၊
 ဝေဒဂု-၄ပါးသောမဂ်ဉာဏ်ဖြင့် သစ္စာတို့ကို သိပြီးသော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်သည်၊
 သင်္ချိ- ရတ္တမုဋ္ဌ ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသော နာမည်ပညတ်သို့၊ န ဥပေတိ- မကပ်ရောက်၊
 ဗန္ဓုဿ- ဆွေမျိုး၏၊ သမာဂမော ဣဝ- ပေါင်းသင်းခြင်းကဲ့သို့၊ တထာ ဥပမံ-
 ထိုတောအုပ်လျှင် ဥပမာရှိသော ဓမ္မဝရံ- တရားတော်မြတ်ကို၊ အဒေယယိ-ဟော
 တော်မူပြီ၊ “နောပေ တိ၊ ဗန္ဓုသေဝ” တို့သာ ပုံစံထုတ်လိုရင်းတည်း၊ ကြွင်း ပုဒ်စုမှာ
 ပါဠိ၌ တွဲဖက်ဖြစ်၍ ထည့်ရသည်။ ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့်တွက်၊ ဧ-ဩ
 အစဉ်ကျအောင် ဗန္ဓုသေဝကို ရှေ့၊ နောပေတိကို နောက်ထားလျှင် သာ၍ အဆင်
 ပြေမည်၊ အလားတူရုပ်များကို ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ်နှင့် ဘာသာဋီကာမှာရှိ “ကွစိတိ
 ကသ္မာ” စသည်၌လည်း “ယသယံမြို့ယာနိ၊ တထုပမံ” တို့သာ ပုံစံတည်း၊ “ယဿ
 +ဣမြို့ယာနိ” ဟုပုဒ်ဖြတ်၊ သရာ သရေဖြင့် ရှေ့သရကိုချေ၊ ကွစာသဝဏ္ဏံ
 လုတ္တေသုတ်ဖြင့် နောက် ဣသရကို ဧအသဝဏ် ပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါမြစ်
 သောကြောင့် မပြုရ၊ သဗျည်းကို နောက်ဣသိုကပ်ဟု ဆို၍တွက်၊ “တထုပမံ-
 တထာ+ဥပမံ” တည်၍လည်း နည်းတူ၊ “ဥကို ဩအသဝဏ် ပြုသင့်သော်လည်း”
 ဟု ဆိုရုံနှင့် ဥကို ဒီဃသုတ်ဖြင့် ဒီဃပြုရုံသာ။

ပုဗ္ဗသရေ လုတ္တေ- သုတ်၌ “လုတ္တေ” ဟုသာရှိသော်လည်း သရာ သရေ
 သုတ်မှ လိုက်လာသော သရေပုဒ်နှင့်တကွ ပုဗ္ဗသဒ္ဒါကို ထည့်၍ “ပုဗ္ဗသရေ
 လုတ္တေ” ဟု ဖွင့်သည်၊ “ရှေ့သရကျေ” ဟုရာ၌လည်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ ရှေ့အသဝဏ်

သရ ၂ လုံးကျေခြင်းကိုသာ အလိုရှိ၏။ သို့သော် “အတေဝ=အတိ+ဣဝ, ဝေါဒကံ =ဝိ+ဥဒကံ, ဘာဂီရထော-ဒကံ+ ဘာဂီရထိ+ဥဒကံ” စသော ပြယုဂ်များ၌ ရှေ့ဣဝဏ် ကျေခြင်းကိုလည်း မောဂ္ဂုဏ္ဍာန်၌ပြု၍ ရူပသိဒ္ဓိဝါဒကို မပြည့်စုံဟု ဆိုလေသည်။

ပရော သရော- သရော သရေနှင့် ဝါပရောသုတ်တို့မှ (ဧကဝုစိဝိဘတ်ပြောင်း၍) သရောနှင့် ပရောပုဒ်တို့ လိုက်လာကြ၏။ “နောက်သရ” ဟူရာ၌ အယု ဝဏ္ဏာနဿော ပုဒ္ဓိသုတ်နှင့်အညီ ဧပြုရာဌာနသည် ဣဝဏ်, ဩပြုရာဌာနက ဥဝဏ်ဖြစ်သောကြောင့် ဣဝဏ် ဥဝဏ် ၄လုံးကိုယူ။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဣဝဏ်နှင့် ဥသရကိုသာ ယူသည်မှာ မပြည့်စုံကြောင်း ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌ ဆိုထားပြီး။] ထို ၄ လုံးတွင်လည်း ဣဝဏ် သည် ဧနှင့်, ဥဝဏ်သည် ဩနှင့် ဌာနာသန္တဖြစ်သောကြောင့် ဣဝဏ်ကို ဧ, ဥ ဝဏ်ကို ဩပြုရသည်။ [ဌာနာသန္တ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာရှု။]

အသဝဏ္ဏ-အသဝဏ္ဏပုဒ်၏ ဝစနတ္ထနှင့် အဓိပ္ပာယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ်နှင့် ဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ။ သဒ္ဓနိတိ၌ကား “ဝဏ္ဏဓာတ်သည် ဝစန (ရွတ်ဆိုခြင်း) အနက်ဟော” ဟုယူ၍ “ဝဏ္ဏန္တိ ဥစ္စာရေန္တိ (ရွတ်ဆိုရကုန်၏) ဧတ္ထာတိ ဝဏ္ဏော” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၏။ ထိုဝိဂြိုဟ်အရ ရွတ်ဆိုရာဌာန်ကို “ဝဏ္ဏ” ဟုယူပြီးလျှင် “သမာနော ဝဏ္ဏော ယေသံတံ သဝဏ္ဏာ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ တူသောဌာန်ရှိသော ရှေ့သရ ခြေကံ လုံးကို “သဝဏ္ဏ” ဟုလည်းကောင်း “န သဝဏ္ဏော အသဝဏ္ဏော” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ သဝဏ္ဏမဟုတ်သော ဧ-ဩသရကို “အသဝဏ္ဏ” ဟုလည်းကောင်း ဆို၏။ အရကောက် ခြင်းမှာ ရူပသိဒ္ဓိနှင့် မထူးခြားသော်လည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုပုံကား ရူပသိဒ္ဓိနှင့် မတူချေ။

ကွစိသဒ္ဓါဆိုရကျိုး ။ ။ ယသယိန္ဒြိယာနိ စသော ပြယုဂ်၌ ဧ ဩ မပြုဖို့ရာ ရှေ့သုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါလည်း တားမြစ်နိုင်သည်မဟုတ်ပါလော, အဘယ်ကြောင့် ထိုဝါသဒ္ဓါကို မလိုက်စေဘဲ ကွစိသဒ္ဓါကို ဆိုရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- “တချို့တလေ အနည်းငယ်၌သာ ဤသုတ်၏ ဧ-ဩ အပြုဖြစ်သည်” ဟု ပြလို သောကြောင့် ဝါသဒ္ဓါကို အလိုက်မခံဘဲ ကွစိသဒ္ဓါကို ဆိုရသည်။ ချဲ့ဦးအံ့- “ကောစိ-အချို့သူသည်၊ ကေစိ-အချို့ဆရာတို့သည်” ဟူရာ၌ စိနိပါတ်ဆုံးသော ပုဒ်များသည် အပ္ပဝါစက (နည်းနည်းပါးပါးဟူသော အနက်ဟော) ဖြစ်သကဲ့သို့, ထို့အတူ “ကွစိ” နိပါတ် လည်း အပ္ပဝါစကတည်း။ ထို့ကြောင့် “ရှေ့သရကျေလျှင် နောက်ဣဝဏ် ဥဝဏ်ကို ဧ- ဩပြုရသော ဤသုတ်အစီအရင်သည် ပိဋက၌ နည်း နည်းပါးပါးသာရှိ၏။ ရှေ့သရကျေသော်လည်း ဣဝဏ် ဥဝဏ်ရှိလျက် ဧ-ဩ မပြု ရသောပုံစံတွေကား “ယဿ+ဣန္ဒြိယာနိ, တထာ+ ဥပမံ, ယဿ+ဣဒါနိ, သညာ + ဣတိ, ဆာယာ+ဣဝ, မာတု+ဥပဋ္ဌာနံ, မဓု+ ဥဒကံ” စသည်ဖြင့် များပြား စွာရှိ၏ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို ကွစိသဒ္ဓါကပြသည်။ ဝါသဒ္ဓါကား ဤကဲ့သို့ မပြ နိုင်၊ ဝိကပ်အနက်နှင့် ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာအနက်ကိုသာ ပြနိုင်၏။ ထို့ကြောင့်ဝါသဒ္ဓါကို အလိုက်မခံဘဲ ကွစိသဒ္ဓါကို သီးခြားထည့်ထားရပေသည်။ ဤစကားအရ “ကွစိ- အချို့အရာ၌ (တချို့တလေ နည်းနည်းပါးပါး၌)” ဟုပေး၍ “ဝါ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ တစ်နည်း, ဝါ-ပါဠိတော်မြတ် သတ်မှတ်ပြီးသော ရုပ်အားလျော်စွာ” ဟု အနက်ပေးသင့်

ကြောင်း “ဝါ- အချို့” ဟု မပေးသင့်ကြောင်းကို သတိပြုပါ။ [ကွစိ နဝါနှင့်၊ ဝါ ဝိဘာသာတို့အထူးကို နှုတ်သတိပြု၍ တစ်မျိုးပြသေး၏။ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ သုတ်ကျမှ ပြဦးမည်။]

[ဆောင်] ဝါသဒ္ဓါ၏၊ ဝဝတ္ထိတ၊ ဝိကပ္ပနက်၊ တစ်ချက်ချက်ပြ၊ ကွစိကလျှင်၊ စီရင်ဖွယ်မှာ၊ နည်းငယ်သာဟု၊ ဆိုင်ရာသုတ်နေ၊ ပြဆိုလေ၏။ ၂ ထွေ သဒ္ဓါ၊ နက်ချင်းကွာသဖြင့်၊ ရှေ့ဝါသဒ္ဓံ၊ လိုက်မခံဘဲ၊ ထပ်မံသီးခြား၊ ကွစိထားသည်၊ မှတ်သားဆရာအလိုတည်း။

လုတ္တေ သဒ္ဓါပို။ ။ သရာ၊ သရေ လောပသုတ်မှ လောပသဒ္ဓါကိုလိုက်စေလျှင် “ကွစာသဝဏ္ဏံ လုတ္တေ” ဟု လုတ္တေသဒ္ဓါထည့်ခြင်းသည် ပို၏။ ထို့ကြောင့် “ထို လုတ္တေ သဒ္ဓါပိုဖြင့် နောက်သရကျေရာ၌ ရှေ့ဣဝဏ္ဏံ ဥဝဏ္ဏံကိုလည်း- ဩအသဝဏ္ဏံပြုရခြင်းဟူသော အနက်ပိုကိုသိရသည်” ဟုရှေးဆရာတို့ မိန့်ကြသည်။ ပုံစံကား- “ဣသေလယော၊ မုနေလယော၊ ရထေသဘော၊ သောတ္ထိ”တည်း။ “ဣသိ+အာလယော၊ မုနိ+အာလယော၊ ရထိ+ အာသဘော၊ သု+ဣတ္ထိ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဝါပရော အသရူပါဖြင့် နောက်သရကိုချေ၊ ဤသုတ်၌ လုတ္တေသဒ္ဓါပိုဖြင့် ရှေ့ဣ ဤကို ၆၊ သ၌ ဥကို ဩပြု။

[ဆောင်] ကွစာသဝဏ္ဏံဆို၊ လုတ္တေပိုဖြင့်၊ ထိုထိုနောက်သရ၊ ကျေပြန်ကလျှင်၊ ရှေ့မှတစ်ဖန်၊ ဣဥဝဏ္ဏံ၊ ပြုရန်အသဝဏ္ဏံတုံ။

သုတ်၏အာဘော်။ ။ “ကွစာသဝဏ္ဏံ လုတ္တေ=သရ ကျေပြီးသော် တချို့အရာ၌ အသဝဏ္ဏံပြု” ဟု သာမညဆိုထား၏။ “လုတ္တေ” အရ ရှေ့သရကျေခြင်း နောက်သရ ကျေခြင်း ၂ မျိုးလုံးနှင့်ဆိုင်၏။ “ထို့ကြောင့် ရှေ့သရကျေလျှင်နောက်သရကို အသဝဏ္ဏံပြု၊ နောက်သရကျေလျှင် ရှေ့သရကို အသဝဏ္ဏံပြု” ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ဤအတိုင်းမှန်လျှင် “ဣသေလယော” စသော ပုံစံများကို လုတ္တေသဒ္ဓါပိုဖြင့် စီရင်ဖွယ်မလို၊ သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် စီရင်နိုင်သည်။ ဤအယူသည် ပုံစံအားလုံးကို သိမ်းကျုံးမိ၍ အရှင်ကဗျာ၏ အာဘော်လည်းကျမည်ထင်၏။ ထို့ကြောင့်... “သရော ခေါ သရေ ပုဗ္ဗေဝါ ပရေဝါ လုတ္တေ ကွစိ အသဝဏ္ဏံ ပပေါတိ” ဟု ဝုတ္တိ ဖွင့်သင့်သည်။

ယောဂဝိဘာဂ။ ။ လုတ္တေကိုဖြုတ်၍ “ကွစာသဝဏ္ဏံ” ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ရှေ့သရမကျေဘဲလည်း နောက်ဥကို ဩအသဝဏ္ဏံပြုသေး၏။ ပုံစံကား- “ပစ္စောရသ္မိ= ပတိ+ဥရသ္မိ-ရင်အလယ်၌၊ ဗရောဒကေ=ဗဟု+ဥဒကေ-များသောရေ၌” တည်း။ ရှေ့ပုံစံ၌ တိကိုစပြုပြီးနောက် ဤယောဂဝိဘာဂဖြင့်ဥကိုဩပြု၊ စဒ္ဒေဘော်လာ၊ နောက်ပုံစံ၌ ဤယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဥကိုဩပြု၊ ဟ၌ ဥကို ဝမောဒဒန္တာနံသုတ်ဖြင့် ဝ-ပြု၊ ဒေါသေသစသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဟနှင့် ဝကို ရှေ့နောက်ပြန်။

[ဆောင်] ကွစာသဝဏ္ဏံ၊ ဝိဘာဂဖြင့်၊ သရမကျေ၊ ဖြစ်တုံလေလည်း၊ အထွေထွေဥ- ဩ၊ ပြုနိုင်သောဟု၊ ဗရောဒက၊ ပစ္စောရသ္မိ၊ ပုံစံရှိ၊ သတိပြုကြဖွယ်။

ဒီဃ ၁၅။ ပုဗ္ဗသရေ လုတ္တေ သရော ပရော ကွစိ ဒိဃံ ပပေါတိ၊ (အနက် ထင်လောက်ပြီ)၊ သဒ္ဓိဓ ဝိတ္တံ ပုရိသဿ သေဋ္ဌံ၊ အနာဂါရေဟိ စူ- ဘာယံ-သဒ္ဓိဓ၊ ပေ၊ စူဘာယံ၊ စသည်တည်း၊ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ပဉ္စဟု-ပါလိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော၊ နတ္ထ-ညံ ကိဉ္စိ-ပဉ္စဟု ပါလိ၊ပေ၊ ကိဉ္စိ၊ စသော ပြယုဂ် တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။(၁၇)

၁၅။ ပုံစံနက်။ ။ [သဒ္ဓါ+ဣဓ၊ စ+ဥဘာယံ၊ ပဉ္စဟု+ဥပါလိ၊ နတ္ထိ+အညံ၊] ဣဓ-ဤလောက၌ ပုရိသဿ-ယောကျ်ား၏၊ သေဋ္ဌံ-မြတ်သော၊ ဝိတ္တံ-ဥစ္စာကား၊ သဒ္ဓါ-သဒ္ဓါတည်း၊ အနာဂါရေဟိ-အိမ်ရာမထောင်သော ရဟန်းတို့နှင့်လည်းကောင်း၊ ဥဘာယံ (ဥဘယေတိ)- ၂ပါးစုံတို့နှင့်၊ (အသံသဋ္ဌော-မရောနှော)၊ ဥပါလိ-ဥပါလိ၊ ပဉ္စဟု-၅ပါးကုန်သော၊ အင်္ဂေဟိ-အင်္ဂါတို့နှင့်၊ သမန္နာဂတော-ပြည့်စုံသူသည်၊အညံ -တစ်ပါးသော၊ ကိဉ္စိ- တစ်စုံတစ်ခုသည်၊ နတ္ထိ-မရှိ၊ “သဒ္ဓိ-ဓ၊ စူ-ဘာယံ” တို့သာ ပုံစံရင်းတည်း၊ “ဝိတ္တံ ပုရိသဿ သေဋ္ဌံ- အနာဂါရေဟိ”တို့ကား တွဲဖက်ဖြစ်၍ ပါနေသည်။ ရုပ်ကိုအခြေပြုအတိုင်းတွက်၊ ကိရုပ်များနောက်၌ လာလိမ့်မည်။

ပုဗ္ဗသရေ လုတ္တေ-“ပုဗ္ဗောစ”သုတ်က ရှေ့သရကိုဒိဃပြုသောကြောင့် ဤသုတ်က နောက်သရကို ဒိဃပြုကြောင်း သိသာ၏၊ နောက်သရကို ဒိဃပြုလျှင် လုတ္တေအရ ရှေ့သရကျေခြင်းကို ယူရကြောင်းထင်ရှား၏၊ ထို့ကြောင့် “ပုဗ္ဗသရေ”ဟု သရလိုက် ပုဒ်နှင့်တကွ ပုဗ္ဗသဒ္ဓါကိုထည့်၍ဖွင့်နိုင်သည်၊ ဤပုဗ္ဗသရေအရ၌ သရ ရလုံးပါဝင် ၏၊ ဘာကြောင့်နည်း... ရှေ့၌ ရဿကျေကျေ၊ ဒိဃကျေကျေ၊ နောက် ရဿကို ဒိဃ ပြုရသောကြောင့်တည်း၊ ပရော သရော အရ၌ကား ရဿ ဥလုံးသာ ရ၏၊ “ဒိဃ” ပြုဟူရာ၌လည်း ဌာနာသန္တဖြစ်သော သဝဏ္ဏသရချင်းသာ ဒိဃပြုရ၏၊ အ ကို အာ၊ ဣကို ဤ၊ ဥကို ဦ ဒိဃပြုရသည်- ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် ဒိဃအရ အာ ဤ ဦ သုံးလုံး ကိုသာ ရတော့သည်။ [ဌာနာသန္တအဓိပ္ပာယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ ကွစာ သဝဏ္ဏံ သုတ်မှာ ရှု။]

[ဆောင်] ရဿ ဥရ၊ ဒိဃပြုဟု၊ မိန့်မှုသာမန်၊ ဖြစ်တဲ့ပြန်လည်း၊ ဌာန်အာသန္တ၊ စွမ်းဗလကြောင့်၊ သဝဏ္ဏချင်း၊ ဒိဃသွင်း၊ မယွင်းမှန်အောင်ပြု။

ကွစိတိ ကသ္မာ။ ။ရှေ့သုတ်မှလိုက်လာသော ကွစိသဒ္ဓါကိုပင် ရည်ရွယ်၍ “ကွစိ တိ ကသ္မာ”ဟု ပုဏ္ဏထုတ်သည်၊ “ပဉ္စဟု+ ဥပါလိ”၌ ရှေ့ဣကိုချေ၍ နောက်ဥကို ဒိဃပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ဥသို့ကပ်၊ “နတ္ထိ+အညံ” ၌လည်း နည်းတူဆို၍တွက်၊ ကွစိသဒ္ဓါက “တချို့ပြယုဂ်၌သာ ဒိဃ ပြု”ဟု ဆိုသဖြင့် ဒိဃမပြုနိုင်ရာ ပြယုဂ်တွေများစွာရှိလေသည်-ဟုပြသည်၊ “ပဉ္စဟု+ ဥပါလိ” ၌ ဥပါလိသဒ္ဓါသည် “အရှင်ဥပါလိ” ဟူသော နာမည်ကို ဟောသောသဒ္ဓါ ဖြစ်သောကြောင့် ဥကို ဒိဃပြုလိုက်လျှင် “ဥပါလိ” နာမည် မထင်ရှားဘဲ “ဦပါလိ” ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် နာမည်ဟောသဒ္ဓါဖြစ်၍ ဒိဃမပြုဘဲ ထားရသည်၊ “နတ္ထိ+အညံ” ၌လည်း ညဝယ် သံယုဂ်နှောင်းလျက်ရှိ၏၊ သံယုဂ်နှောင်းရာ၌ကား နဂိုဒိဃကိုပင် ရဿပြုရတတ်သေး၏။ သို့ဖြစ်၍ အကိုဒိဃ မပြုဖို့ရန်တားမြစ်ရသည်။

၁၆။ ပရသရလောပေ- နောက်သရကျေခြင်းကို၊ ကတေ-ပြုအပ်
 ပုဗ္ဗောစ ပြီးသော်၊ ပုဗ္ဗော-သော၊ သရောစ-ရသံ သရသည်လည်း၊ ကွစိ
 ဒီဃံ ပပွေ၊တိ၊ ကိ သူ-ဓ ဝိတ္တံ ပုရိသဿ သေဋ္ဌံ၊ သာဓူ-တိ ပဋိဿုဏီတွာ-
 ကိ သူ၊ဓ၊ပ၊ ပဋိဿုဏီတွာ၊ စသည်တည်း၊ ကွစိတိ ကသ္မာ ပုတ္တံ၊ ဣတိဿမုဟုတ္တမ္ပိ=
 ဣတိဿမုဟုတ္တမ္ပိစသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ပုတ္တံ-၏။ (၁၈)။

[ကသ္မာပုဒ်သည် ကိသဒ္ဓါမှ ဖြစ်လာသောပုဒ်တည်း။ ထို့ကြောင့်“ကွစိတိ ကသ္မာ”စသည်
 ပုစ္ဆာထုတ်၍ ပြထားသောရုပ်များကို “ကိရုပ်=ကိပုံစံ”ဟု ခေါ်ရသည်။]

သဒ္ဓနီတိသုတ်။ ။ “န သံယောဂပုဗ္ဗော ဝိနာ အကာရိက္ခေဟိ တဗ္ဗာဝံ”
 [အကာရိက္ခေဟိ- အ-အက္ခရာ ဣက္ခသဒ္ဓါတို့ကို၊ ဝိနာ-ကြည့်၍၊ သံယောဂပုဗ္ဗော-
 သံယုဂ်၏ ရှေ့ဖြစ်သော သရသည်၊ တဗ္ဗာဝံ-ထို ဒီဃအဖြစ် အသဝဏ်အဖြစ်သို့၊
 န- မရောက်] သံယုဂ်နှောင်းရာ၌ အသရနှင့် ဣက္ခပုဒ်၏ ဣသရမှတစ်ပါး အခြား
 သရကို ဒီဃနှင့် အသဝဏ်မပြုရ၊ “ပညာဝါ-ဿ=ပညာဝါ+အဿ”၌ အသရမျိုး
 ကိုကား သံယုဂ်နှောင်းသော်လည်း ဒီဃပြုတော့၊ “ဥပေက္ခတိ= ဥပ+ဣက္ခတိ”၌
 သံယုဂ် နှောင်းသော်လည်း ဣကို အေသဝဏ်ပြုတော့-ဟူလို၊ [“အဝေစ္စ=အဝ+ဣစ္စ”၌
 လည်း စွသံယုဂ်နှောင်းလျက် ဣကို အေသဝဏ်ပြုသည်ပင်။]

သံယုဂ်နှောင်းလျက် ဒီဃပြုရာ။ ။ သံယုဂ်နှောင်းလျက် ရဿကို ဒီဃပြုရသော
 အသရပုံစံအနည်းငယ်ရှိကြောင်းကို သဒ္ဓနီတိ၌ ထုတ်ပြထားပုံကား- န-မာ-ဒါ-
 ဝါ-သ္မာ-တြ-ဏှာ-တွာ-သ တို့၏ သရကိုချေပြီး၍၊ အယျ-အည-အဂ္ဂ-အဿ-
 အဿ-အန္တေဝါသိက-အတ္တတို့၏ အသရကို သံယုဂ်နှောင်းသော်လည်း ဒီဃပြု၊
 ပုံစံကား- နာ-ယျော=န+အယျော၊ နာ-ညမညဿ=န+အညမညဿ၊ နာဂ္ဂန္တိ=န+
 အဂ္ဂန္တိ၊ နာ-ဿုဓ=န+အဿုဓ၊ နာ-ဿ=န+ အဿ၊ မာ-ယျော=မာ+အယျော၊
 မာ- သု=မာ+အသု၊ တဒါ-သု=တဒါ+အသု၊ ကုဒါ-သု=ကုဒါ+အသု၊
 ကဒါ-သု=ကဒါ+အသု၊ သတ္တဟာရဂံဝါ-ဿ= သတ္တဟာရဂံဝါ+အဿ၊
 တသ္မာသု=တသ္မာ+အသု၊ တတြာ-ဿ= တတြာ+အဿ၊ တဏှာ-ဿ=
 တဏှာ+အဿ၊ ကတွာ-တြ= ကတွာ+အတြ၊ သာ-န္တေဝါသိကော= သ+
 အန္တေဝါသိကော၊ သာ-တ္ထံ= သ+အတ္ထံ၊ သာ-တ္ထိကာ= သ+အတ္ထိကာ၊ စသည်တည်း၊
 ဤပြခဲ့သော ပုံစံသည် များလှပြီဟု ထင်ရသော်လည်း ပိဋကသမုဒ္ဒရာဝယ် ဤမျှ
 လောက်သော ပုံစံကို ဒီဃပြုနိုင်ရုံမျှဖြင့် များသည်ဟုမဆိုသာ၊ သံယုဂ်နှောင်း
 ရာဝယ် ဒီဃမပြုရသော ပုံစံတွေသာ မရေမတွက်နိုင်အောင် ရှိပေသည်။

[ဆောင်] န-မာ-ဒါ-ဝါ၊ တြ-သ္မာနှင့်၊ ဏှာ တွာ-သ၏၊ သရရှိသို့၊ ချေဘိ
 ပြီးမှ အယျ-ညတည့်၊ အဂ္ဂ အဿု၊ အဿရူလေ၊ အန္တေဝါသိ၊
 အတ္တရှိတောင်း၊ သရပေါင်းကို၊ နှောင်းလျက်သံယုဂ်၊ ဒီဃလုပ်၊
 ပြယုဂ်တွေ့တိုင်းသာ။

ပုမေဒန္တဿာ
ဒေသော

၁၇။ ပရေ သရေ၊ အန္တဘူတဿ- ပုဒ်အဆုံးဖြစ်၍ ဖြစ်သော၊
ကောရဿ-အေက္ခရာ၏၊ ကွစိ-၌၊ ယကာရာဒေသောယအပြု
သည်၊ ဟောတိ၊ အဓိဂတော ခေါ်များ-ယံ ဓမ္မော၊ တျာ-ဟံ ဧဝံ
ဝဒေယျံ၊ တျာ-ဿ ပဟိနာ ဟောန္တိ- အဓိဂတော ခေါ် များယံပေ၊ တျာဿ ပဟိနာ
ဟောန္တိ၊ စသည်တည်း၊ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ နေ-နာဂတာဣတိ၊ နေတ္ထ- နေ-
နာဂတာ ဣတိ၊ နေတ္ထ၊ စသောပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။(၁၉)။

၁၆။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။[ကိံသု+ဣဓ၊ သာဓု+ဣတိ၊ ဣတိ+အဿ၊]
ဣဓ-၌၊ ပုရိသဿ-၏၊ သေဋ္ဌံ-သော၊ ဝိတ္တံ-ကား၊ ကိံသု-အဘယ်ပါနည်း၊ သာဓု
ဣတိ-ကောင်းပြီဟူ၍၊ ပဋိသုဏိတာ-ဝန်ခံ၍၊ [ကိံရုပ်ကိုအနက်ပေးခဲ့ပြီ] “ကိံသုဓ-
သာဓုတိ” တို့သာ ပုံစံတည်း၊ ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်၊ ကိံရုပ်၌ “ဣတိဿ”
သာလိုရင်း၊ “ဣတိ+အဿ” ဟုပုဒ်ဖြတ်၊ နောက် (အ)ချေ၊ ပုဗ္ဗောစဖြင့် ရှေ့ဣကို
ဒိဃပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ။

ပရသရလောပေကတေ- “ရှေ့သုတ်မှ လုတ္တေနှင့် ဒိဃပုဒ်တို့ကို စသဒ္ဓါဖြင့်
ငင်သည်” ဟုနာသရူပသိဒ္ဓိတို့ ဖွင့်ကြ၏၊ ထို့ကြောင့် “ပုဗ္ဗသရေ လုတ္တေ”ဟု
ရှေ့သုတ်၌ ဖွင့်သကဲ့သို့၊ ဤသုတ်၌လည်း “ပရသရေလုတ္တေ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်း
ဖွင့်သင့်၏၊ “ပရသရလောပေ ကတေ”ဟု ဖွင့်ခြင်းကား စနစ်မကျ၊ သို့သော်
သုတ်၏အနက်ကို နားလည်ခြင်းသာ လိုရင်းဟု သဘောထား၍ “ပရသရလောပေ
ကတေ”ဟု ဖွင့်ဟန်တူသည်။ [လုတ္တေ ဒိဃပုဒ်တို့ကိုငင်ရခြင်း၏ အကျိုးမှာ
ရူပသိဒ္ဓိ၌ပြထားပြီ။]

၁၇။ ပုံစံနက်နှင့်ရုပ်တွက်။ ။[မေ+အယံ၊ တေ+အဟံ၊ တေ+အဿ၊ နေ+ အနာ
ဂတာ၊ နေ+ဧတ္ထ။] မေ-ငါသည်၊ အဓိဂတော-ရအပ်သော၊ အယံဓမ္မော-ဤတရား
သည်၊ တေ-သင့်အား၊ အဟံ-ငါသည်၊ ဧဝံ-ဤသို့၊ ဝဒေယျံ-ဆိုရာ၏၊ အဿ-
ထိုရဟန္တာ၏၊ တေ-ထိုကိလေသာတို့သည်၊ ပဟိနာ- ပယ်အပ်ကုန်သည်၊ ဟောန္တိ-
ဖြစ်ကုန်၏၊ နေ-ထိုကုန်သည်တို့သည်၊ အနာဂတာ-မလာကုန်၊ ဣတိ-ဤသို့ဆို၏။
“နေ-နာဂတာဣတိ”ဟု ဣတိကိုရှေ့ဘက်မှာ ရှိစေ၊ “ဣတိ ဧနောဝဒတိ”ဟု
နိရုတ္တိ မဉ္ဇူဖြင့်သည်၊ နေ-ထိုကုန်သည်တို့သည်၊ ဧတ္ထ-ဤအရပ်သို့၊ (အာဂတာ-
လာကုန်၏)။ မေ တေ သဒ္ဓါတို့၏ အဆုံးဖြစ်သော သေရကို ယပြုရသောကြောင့်
“များ-ယံ၊ တျာ-ဟံ၊ တျာ-ဿ” ပုံစံတို့ကိုပြသည်။ “ပဗ္ဗတျာ-ဟံ=ပဗ္ဗတေ+အဟံ”
၌လည်း ပဗ္ဗတေ၌ တေ၏အဆုံးဧကိပင် ယပြုရသည်။ ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့်တွက်၊
ယေ ကေ စေတို့၏ ဧကိုယပြုသော ပုံစံများကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာသင်္ခိုကာမှာ။ [ကွစိ
သဒ္ဓါက “အချို့အရာ၌ ယပြုဟုဆိုခြင်းသည် “မေ တေတို့၏ ဧဟူသော အနည်းငယ်
ကိုသာ ယပြု” ဟုဆိုရာရောက်၍ “အခြားသေရကို ယမပြုရ” ဟုတားမြစ်ရာလည်း
ရောက်၏၊ ထို့ကြောင့် “နေ+ အနာဂတာ”၌ ဤသုတ်ဖြင့် နေ၏အဆုံး ဧကိုယပြု
သင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ။ ပါပရော အသရူပါသုတ်ဖြင့်နောက်

(အ)ကိုချေ၊ နေ-နာဂတာ ပြီး၏။ “နေ+စတ္တ” ဌ်လည်း နည်းတူ၊ ရှေ့သေရချေဟု ဆိုရုံသာထူး၏။

နေတ္တအတွက် မှတ်ချက်။ ။ “နေတ္တ+နေ+စတ္တ” ဌ် ၂ လုံးရှိ၏။ “ဒသသမာနာ” ဟူသော ကလာပ်သုတ်၌ ရှေ့သရ ၁၀ လုံး (အအာ၊ ဣတ္တိ၊ ဥဉ္စိ၊ ရိရိ၊ လိလိ) တို့သာ “သမာန” မည်၏ဟုဆိုသောကြောင့် ထို ၂ လုံးသည် အသမာန (အသ ရူပ) မည်၏ ဟုယူဆ၍ “ဝါပရော အသရူပါ” သုတ်ဖြင့် နောက်ကို ချေရိုးပြုကြသည်။ သို့သော် ထိုကလာပ်သုတ်၏ဆိုလိုရင်းမှာ “ဧ ဧ၊ ဩ ဩ” တို့သည် အချင်းချင်း အသံမတူ၊ (ဧ-အိုက်၊ အို- အောက်) ဟု ရွတ်ရသောကြောင့် သမာနတွင်း မသွင်း ဘဲထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသရ ၄လုံးကို အသရူပဟု ဆိုလိုရင်းမဟုတ်။ ဧ=ဧဟု ၂လုံးယှဉ်နေရာ၌ ထို ၂ လုံးအချင်းချင်းသည် အဘယ်မှာ သရူပမဟုတ်ဘဲ ရှိအံ့ နည်း။ သဒ္ဒနိတိ၌လည်း “သုတ် မေတ်၊ တေတေ အာဂန္တုကာ ဘိက္ခု” တို့၌ “မေ+ ဧတ်၊ တေ+ဧတေ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ “သရာ လောပ ပပေါဒ္ဓိ သရေ” သုတ်ဖြင့် ရှေ့ဧ ကိုသာ ချေ၏။ ရူပသိဒ္ဓိ-သရေဂုဏ်သုတ်၌လည်း ရှေ့သေရကို ပကတိမပြုဘဲ သရာသရေဖြင့် ချေပုံကို ပြရာဝယ် ဤ နေတ္တပုံစံလည်း ပါ၏။ ထို့ကြောင့် နေတ္တ၌ ဝါပရောဖြင့် ချေခြင်းကို စဉ်းစားကြပါကုန်။

ကောရဿ ယကာရာဒေသော- သုတ်၌ “ယံ+ဧ+အန္တဿ+အာဒေသော” ကို ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဒေန္တဿကို “ကောရဿ အန္တဘူတဿ” ဟု ဖွင့်၍ ယံ+အာဒေသောကို “ယကာ ရာဒေသော” ဟုဖွင့်သည်။ “အန္တဘူတဿ-အစိတ်ဖြစ်၍ ဖြစ်သော” ဟု အန္တအတွက် “အစိတ်” ဟူသော အနက်ကို ပေးရိုးရှိသော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ “အန္တဂ္ဂ ဟဏံတိ ကိ- မေဓစက္ကံ ပဝတ္ထေန္တော” စသည်ကိုထောက်၍ “အဆုံး” ဟူသော အနက်သာသင့်၏။ အကျယ်ကိုရှု-ဘာသာဋီကာမှာရှု၊ ဒေန္တ၌ “ဒ” ကား သက္ကတကို နည်းမှီ၍ အပိုလာထားသော အာဂမအက္ခရာတည်း။ မှန်၏- သက္ကတ၌ “ဧတ်၊ ဥတ်၊ ဩတ်” ဟု (တ) အနုဗန်နှင့်တကွ ပြရာဝယ် သဝဏ္ဏသရကိုမယူရ၊ ဧတစ်လုံး ဥ တစ်လုံး ဩတစ်လုံးသာ ယူရ၏။ “အဝဏ္ဏ ဝေဏ္ဏ ဩဝဏ္ဏ” စသည်ဖြင့် ဝဏ္ဏ သဒ္ဓါနှင့်တကွ ဆိုရာ၌ကား “အ အာ၊ ဧဧ၊ ဩဩ” စသည်ဖြင့် သဝဏ္ဏဖြစ်သော ဌာန်တူသရ ၂လုံးကို ယူရသည်။ ဧတ်-ဥတ်-ဩတ်တို့မှ (တ်) လည်း သဒ္ဓိစပ်သည့် အခါ “ဒေန္တ ဩဒုဒန္တ” (ဟုဒိ) အဖြစ်ဖြင့်စပ်၏။ ဤကစွည်း၌လည်း ထိုသက္ကတ ထုံးစံလိုက်၍ သဝဏ္ဏ ၂လုံးတွင် တစ်လုံးတည်းကိုသာ ယူစေလိုရာဝယ် “တတ္ထောဒန္တာ၊ ယမေဒန္တဿ၊ ဝမောဒုဒန္တာနံ” ဟု ဩတ်-ဥတ်၌ (တ်) အနုဗန်အစား ဒလာ၍ သုတ်တည်ထား၏။ သဝဏ္ဏသရ ၂ လုံးကို ယူလိုရာ၌ကား “ဣဝဏ္ဏောယံနဝါ၊ အယုဝဏ္ဏာနန္တ” စသည်ဖြင့် ဝဏ္ဏသဒ္ဓါနှင့်တကွပြလတ္တံ့။

[အောင်] ကျမ်းသက္ကတ၊ နုဗန် (တ)ကာ၊ သရတစ်လုံး၊ ယူစေထုံးတည်း၊ ၂လုံး သရ၊ ယူလိုကမူ၊ ဝဏ္ဏသဒ္ဓါ၊ တွဲကပ်ပါ၏။ မက္ခာသက္ကတ၊ အညီပြုဖို့၊ (တ)ကိုယ်စား၊ (ဒ)လာထားသည်၊ မှတ်သားကစွည်း၊ သုတ်တိုင်းတည်း။

၁၈။ ပရေသရေ၊အန္တ ဘူတာနံ-ပုဒ်အဆုံးဖြစ်၍ဖြစ်ကုန်သော၊
 ဝမောဒုဒန္တာနံ ဩကာရ ကာရာနံ- ဩအက္ခရာဥအက္ခရာတို့၏၊ကွစိ-၌၊ ဝကာ
 ရာဒေသော ဟောတိ၊ အထဗ္ဗ-ဿ၊ သွ-ဿ ဟောတိ၊ ဗဟ္မာ-ဗာဓော၊ ဝတ္ထေ-
 ထ္ထ ဝိဟိတံ နိစ္စံ၊ စက္ကာ- ပါတ မာဂစ္ဆတိ- အထဗ္ဗဿ၊ပေ၊ စက္ကာပါတ မာဂစ္ဆတိ၊
 စသည်တည်း၊ ကွစိတိ ကသ္မာ၊ စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ၊ ကိန္နုမာဝ သမဏိ
 ယော- စတ္တာရော၊ပေ၊ သမဏိယော၊စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊
 ဝုတ္တံ-၏။ (၂၀)

ယံ အာဒေသော- သုတ်၌ ယံနှင့်အာဒေသောသည် ဝိသေသန ဝိသေသျှအဖြစ်
 ဖြင့် အရတူ၏။ ထို့ကြောင့်“အာဒေသော”နှင့် လိင်ချင်းတူအောင်“ယောဒေန္တဿာ
 ဒေသော” ဟုဆိုလျှင် သဒ္ဒါသွားသင့်မြတ်ဖွယ်ရှိသော်လည်း ယံ၌ နိဂ္ဂဟိတံ(မ်)ပြု၍
 သန္တိစပ် လျက် “ယမေဒန္တဿာဒေသော” ဟုထားမှသာ၍ ချောမောသောကြောင့်
 “ယော”ဟု မထားဘဲ ဝါစာသိလိဋ္ဌ (စကားချောမောခြင်း) အကျိုးငှာ ယံဟု
 နုပုလ္လိင်ဖြင့်ထားသည်၊ [ဗာလာဝတာရ၌ကား “ယမေ”ကို “ယံ+ေ”ဟု ပုဒ်မပြတ်ဘဲ
 “ယော+ေ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၏၊ ယဝမဒနဖြင့် (မ်)လာလျှင် “ယော+မေ”ဟုဖြစ်၏၊
 လောပဉ္စ တကြာ ကာရောဖြင့် (မ်)ဗျည်းကြောင့် ယော၏ဩကိုချေ၊ ထိုကျေရာ၌
 (အ) လာလျှင်ယမေ ဖြစ်သည်ဟု ဗာလာဝတာရီကာဟောင်းရုပ်တွက်ပြသည်။]
 “အာဒေသော”ဟု မထည့်ဘဲ “ယမေဒန္တဿ”လောက်သာ သုတ်တည်လျှင် “ယံ-
 ယလာသည်”ဟု အနက်ပေး၍ အာဂမဝိဓိသုတ်ဟု ထင်မှားမည်စိုးသောကြောင့်
 “အာဒေသဝိဓိ”သုတ်ဟု ထင်ရှားစေခြင်းငှာ “အာဒေသော”ဟု ထည့်ရသည်၊
 အာဒေသောပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟကို ရူပသိဒ္ဓိမှာ။

၁၉။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ [အထခေါ+အဿ၊ သော+အဿ၊ ဗဟု+
 အာဗာဓော၊ ဝတ္ထု+ဇတ္ထ၊ စက္ခု+အာပါတံ၊ ကိန္နု+ဣမာဝ၊] အထခေါ-ထိုအခါ၌၊
 အဿ-ထိုသူအား၊ သော-ထိုသဘောသည်၊ အဿ-ထိုသူအား၊ ဟောတိ- ဖြစ်၏၊
 ဗဟုအာဗာဓော-များသောအနာရှိ၏၊ ဇတ္ထ-ဤအရပ်၌၊ ဝတ္ထု-တည်ရာမြေကို၊ နိစ္စံ
 -အမြဲ၊ ဝိဟိတံ-စီရင်အပ်၏၊ စက္ခုအာပါတံ-စက္ခု၏ ရှေးရှုကျခြင်းသို့၊ အာဂစ္ဆတိ-
 ရောက်၏၊ စတ္တာရောမေ စသည်ကို ရှေး၌အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊
 စတ္တာရော-ကိန္နုတို့၌ ဩဥတို့ကို ကွစိသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် ဝ မပြုရ-ဟုဆို။

ဩကာရကာရာနံ- [ဩကာရ+ဥကာရာနံ] ဩကို ဝပြုရာ၌ ရူပသိဒ္ဓိဝယ်
 “က ခ ယသတ” စသည်တို့၏ ဩကိုသာ ဝပြု-ဟု သတ်မှတ်၍ ဥအတွက်ကား
 များပြားသည့်အတွက် အထူးမသတ်မှတ်ချေ၊ သဒ္ဓနီတိ၌ကား “ခ တ ထ ဒ န သ ဟ”
 တို့၏ ဥကိုဝပြုဟု ဥအတွက်လည်း သတ်မှတ်၏၊ ထို့ပြင် - ဟေတု ဓာတု စသည်
 တို့၏ ဥကို (ပါဠိတော်နှင့် ရှေးအဋ္ဌကထာတို့၌) ဝ ပြုရပ်ကို မတွေ့ရ၊ အချို့ဆရာ
 တို့ အလိုအားဖြင့်သာ ဟေတုစသည်တို့၏ ဥကို ဝပြု၍ “ဟေတွတ္ထေ၊ ဓာတွတ္ထေ၊

ခလွာဘိဓာဝတိ= ခလု+အဘိဓာဝတိ, စိတြဂ္ဂါ.ဒယော= စိတြဂု+ အာဒယော,ဘွာ- ပါနလာနိလံ=ဘူ+ အာပ+အနလ+အနိလံ-မြေရေ မီးလေ၊ မဇ္ဈ-သဝေါ= မခု+ အာသဝေါ” စသည်ဖြင့်တွေ့ရသည်-ဟု သဒ္ဒန်တီဆိုသည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “ယဝါ သရေ”ဟု သုတ်တည်၍ ဥသာမက ဦးကိုပါ ဝပြုရုပ်ကို “ဘွာ-ပါနလာနိလံ” ကိုပင် ထုတ်၏၊ မည်သည့် သြ-မည်သည့် ဥဝဏ် ကိုဝပြုရမည်-ဟု သတ်မှတ်ချက်မပါ။ “ရူပသိဒ္ဓိ- သဒ္ဒန်တီ သတ်မှတ်ချက်ထက်ပို၍ ဝ ပြုဖွယ်ရုပ်ရှိလျှင်လည်း ပြုလေ” ဟုဆိုလိုဟန်တူသည်။ [ကစွည်းသုတ်ရင်းဖြင့် ဥကို ဝမပြုနိုင်၊ “ဝမောဒဒန္တာနံဝယ် “ဝ” ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဦးကိုလည်း ဝပြု”ဟု ကြံ။]

[ဆောင်] က ခ ယ သ, တ စသည် သြ, ဝပြုလောဟု, ရှုမှတ်ပြုလျက်, ဥအတွက်ကား, အလွန်များသဖြင့်, မှတ်သားမပြု, နီတိရှုရာ, ခတထာနှင့်, ဒနာသဟ, ခုနစ်ဝဥလဲ, ဝပြုဘဲဟု, မှတ်စွဲပြု၍, ဟေတု ဓာတု, စိတြဂုနှင့်, ခလုတစ်ဆူ, မခုဘူမှ, ဥဦဝကား, ဋကထာမရှိ, ပါဠိမသုံး, နောက်ရေးထုံးဟု, ပေါင်းရုံးခွဲခြား, စနစ်ထားလည်း, မှတ်သားတစ်ဖန်, မောဂ္ဂလ္လာန်ဝယ်, ကေနံမှတ်ချက်, မရှိတွက်ကြောင့်, ထိုထက်ပို၍, ပြုခွင့်တွေ့က, ဧဝေဝေါ, မရှိရာသည်, ရဲစွာပြုစေလိုသတည်း။

အန္တသဒ္ဓါ။ ။ ရှေ့သုတ်မှ အန္တသဒ္ဓါအလိုက်ခံ၍ “ဝမောဒဒါနံ” ဟုဆိုလျှင်ဒါ၌ အာသဒ္ဓါပိုနေ၏။ “ဝမောဒဒနံ”ဟု ဆိုပြန်လျှင် သရတစ်လုံးတည်းကို ယူလိုရာ၌ “တ” အနုဗန် ပါရိုးဖြစ်သော သက္ကတထုံးစံနှင့် မညီ၊ ဤသို့ အန္တသဒ္ဓါမပါလျှင် အဆင်မပြေသောကြောင့် ရှေ့သုတ်မှ အန္တသဒ္ဓါ အလိုက်မခံဘဲ “ဝမောဒဒန္တာနံ” ဟု အန္တသဒ္ဓါထည့်ရတော့သည်။ ဤသို့ ကြံခြင်းသာအရှင်ကစွည်းဆရာ၏ ရည်ရွယ် ရင်း ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၏။ သို့သော် နောက်ဆရာတို့ကား ရှေ့သုတ်၌ အန္တသဒ္ဓါရှိလျက် အန္တသဒ္ဓါကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းကြောင့် အန္တသဒ္ဓါပို၏။ ထိုသဒ္ဓါဖြင့် ဣတိ-ဟောတိ- ပိလပတိ-စသည်တို့၏ ဣကိုလည်း ဝပြု-ဟု ကြံကြသည်။ “သမန္တပါသာဒိကာ- တွေ-ဝ=သမန္တပါသာဒိကာ+ဣတိ+ဧဝ, ဟောတွေ-ဝ-ဟောတိ+ ဧဝ, ပိလပတွေ- ဝ သောဒိဇော=ပိလပတိ+ဧဝ သောဒိဇော, အနုသေတွေ-ဝ=အနုသေတိ+ဧဝ” စသည်တည်း။ ရူပသိဒ္ဓိအလိုမူ “ပုထသယ ဗျဉ္ဇနေ” သုတ်၌လိုက်လာသော အန္တသဒ္ဓါပိုဖြင့် “တိ၌ ဣကို ဥပြုပြီးမှ ဝမောဒဒန္တာနံ သုတ်ရင်းဖြင့် ဥကို ဝပြုသည်။] မောဂ္ဂလ္လာန် ၌ကား ဝိတိသေဝေဝါ= ဧဝကြောင့် ဣတိ၏ ဣကိုဝိကပ်ဝပြု”ဟု သုတ်တည်၍ ဣတိသဒ္ဓါ၏ တိမှ ဣမဟုတ်သော (ဟောတိ+ဧဝစသည်)၌ကား ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဝပြုဟု စီရင်သည်။

[ဆောင်] ဝမောဒဒ, သုတ်အန္တဖြင့်, ဧဝသဒ္ဓါ, နှောင်းလေရာဝယ်, ရှေ့မှာဣတိ, ဟောတိစစ, ဣ-ဝပြု၏, ရူပသဒ္ဓိတတ်, တစ်မျိုးမှတ်ဖို့, ပုထသသ္ဌိ, အန္တ အလိုက်ဖြင့်, သိုက်မြိုက်စေမှု, ဣဥပြု၍, ဥကိုထပ်လော, သုတ်ဝမောဖြင့်, ဝပြုသင့်၏, မောဂ္ဂလ္လာန်ကြည့်သော်, ဝိတိသေဝေဝါ, သုတ်တည်ပါသည်, ရုပ်သာအပြီး လိုရင်းတည်း။

သဗ္ဗောစံတိ ၁၉။ ပရေ သရောသဗ္ဗော-သော၊ တိဣတိ-တိဟူသော၊ ဒေသော တိသဒ္ဓေါ- ဤတိသဒ္ဓါသည်၊ ဗျဉ္ဇနော-ဗျည်းသည်၊ (ဟုတွာ- ဖြစ်၍) ကွစိ စကာရံ ပပေါတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ၊ ဣစ္စဿ ဝစနိယံ၊ ပစ္စုတ္တရိတွာ၊ ပစ္စာ-ဟရတိ၊ စသည်တည်း၊ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝတ္တံ၊ ဣတိ-ဿမဟုတ္တမ္ဗိ- ဣတိ-ဿ မဟုတ္တမ္ဗိ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝတ္တံ။ (၃၂)

၁၉။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ဣစ္စေတံ=ဣတိ+ဧတံ၊ ဣစ္စဿ=ဣတိ+အဿ၊ ပစ္စုတ္တရိတွာ=ပတိ+ဥတ္တရိတွာ၊ ပစ္စာဟရတိ=ပတိ+အာဟရတိ၊ ဣတိဿ=ဣတိ+အဿ၊ ဣတိ-ဧတံ-ဤသို့ဖြစ်ခြင်းသည်၊ ကုသလံ- ကောင်း၏၊ ဣတိ- ဤသို့၊ ဝစနိယံ- ဆိုဖွယ်သည်၊ အဿ-ဖြစ်၏၊ ပတိဥတ္တရိတွာ-တစ်ဖန်တက်၍၊ ပတိ အာဟရတိ- တစ်ဖန်ဆောင်၏၊ ဣတိ- ဤသို့၊ အဿ- ထိုရဟန်း၏၊ မဟုတ္တမ္ဗိ- တစ်မဟုတ်မျှလည်း၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်၊ “ပတိ+ဥတ္တရိတွာ စသည်၌ ပတိ ၏ တိကို စပြု”ဟုဆို၊ ကိရုပ်၌ ဣတိဿကို “ဣတိ+အဿ”ဟုတည်၊ ဤသုတ် ဖြင့် တိကို စပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့်မပြုရ၊ ဝါပရောဖြင့် နောက် အ-ကိုချေ။

တိဣစ္စေသော တိ သဒ္ဓေါ- ယခုစာမူများ၌ “ဣစ္စေသော တိသဒ္ဓေါ”ဟုသာ ရှိ၏။ ဗာလာဝတရာ ဋီကာဟောင်း၌ကား “တိဣစ္စေသော တိသဒ္ဓေါ”ဟု တွေ့ရ ၏။ ဣစ္စေသောကို “ဣတိ+ ဒေသော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ ဣတိသဒ္ဓါသည် (အံဣတိနိဂ္ဂဟိ တံသုတ်လာ ဣတိသဒ္ဓါကဲ့သို့ အခြားမဲ့ဆိုခဲ့ပြီးသော တိသဒ္ဓါကို ပြန်၍ ညွှန်ပြ ခြင်း နိဒဿနအနက် ရှိသောကြောင့် “တိဣစ္စေသော”ဟု ရှိသော ထိုဋီကာဟောင်း ပါ၌သာ မူမှန်ဖြစ်ရာ၏၊ မှန်၏- ကစ္စည်းဝတ္တိ၌ “တိ ဣစ္စေသော၊ ဣစ္စေတေ” စသည်ဖြင့် များစွာတွေ့ရသော ဣတိအားလုံးပင် ဆိုခဲ့ပြီးသဒ္ဓါကိုသာ ပြန်၍ညွှန်ပြ လေ့ရှိ၏၊ ဥပမာ- “ဣဝဏ္ဏ၊ဝဏ္ဏာ ဣစ္စေတော၊ သို့ သဣစ္စေတေသံ”စသည်တည်း၊ “တိ ဣစ္စေသော တိသဒ္ဓေါ- တိဟု ဆိုအပ်သော ဤ(တိ) သဒ္ဓါ”ဟုရာ၌လည်း အခြားပုဒ်ကို ပြုစီရင်၍ ဖြစ်လာသော “တိ” မဟုတ်၊ “တိဟုဆိုအပ်သော နဂို တိသဒ္ဓါ”ဟု ဆိုလိုသည်။

ဆက်ဦးအံ- သဗ္ဗောသည် သုတ္တဝတ္တိ၊ (တိဟူသော သုတ်ပုဒ်ကို ဖွင့်သော) တိဣစ္စေသော တိသဒ္ဓေါပုဒ်၊ (စံကိုဖွင့်သော)စကာရံပုဒ်တို့လည်း သုတ္တဝတ္တိ၊ဗျဉ္ဇနော - ပက္ခိပန ဝတ္တိ၊ ဤ “ဗျဉ္ဇနော” ဟူသော ပက္ခိပနဝတ္တိကိုထောက်၍ နျာသဝယ် တိ၌ ဣကို ယပြု၍ “တျ”ဟု သရမဖက် ဗျည်းချည်းသက်သက်ဖြစ်မှ(စ)ပြု၏၊ ထိုစီရင်ပုံသည် “ယဝတံတလန ဒကာရာနံ ဗျဉ္ဇနာနိ”သုတ်၌ တျ လျ နျ ချ တို့ကို “ဗျည်း”ဟု ဝတ္တိဆရာ ဆိုပုံနှင့်လည်းကောင်း၊ “ဧတ္ထစ တိသဒ္ဓဗျဉ္ဇနောတိ တျကာရ သံယောဂေါ ဝစ္စတိ”ဟု သဒ္ဓနိတိ ဆိုပုံနှင့်လည်းကောင်း ညီပါပေ၏၊ သို့သော် “ဗျဉ္ဇနော”ဟု ထည့်ဖွင့်သော ဝတ္တိနှင့်တကွ နျာသဆိုပုံသည် သုတ်တည်သော အရှင်ကစ္စည်း၏ အာဘော်ကျမည်မဟုတ်၊ ဘာကြောင့်နည်း...အရှင်ကစ္စည်းဆရာသည် “ဗျဉ္ဇနော”ကဲ့သို့ ထူးခြားသောပုဒ်မျိုးကို ရှေ့သုတ်မှ လိုက်စရာမရှိလျှင် သုတ်၌ တိုက်ရိုက် ထည့်၍ သုတ်တည်လေ့ရှိသောကြောင့်တည်း။

ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ဗျဉ္ဇနောဟု အဖွင့်မပါဘဲ “တိ”အတိုင်းကိုပင် စပြု၏။ ထိုရူပသိဒ္ဓိဖွင့်ပုံသာ အရှင်ကစွည်း၏ အာဘော်ကျဖွယ်ရှိ၏။ ဤကစွည်းဝတ္ထိ ဖွင့်တိုင်းရုပ်တွက်ရလျှင် “ဣတိဇတံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါဖြင့် တိ၏ ဣကို ယပြု (တျ) ဤသုတ်ဖြင့် တျဗျည်းကို စပြု-ဟု ဆို၍ တွက်ရမည်။

နျာသ။ ။ ဣမဿပန- ဤသုတ်ကိုကား၊ စံတိတိ-စံတိဟူ၍၊ ဝတ္ထဗ္ဗေ- သဗ္ဗောမပါဘဲ ဆိုထိုက်ပါလျက်၊သဗ္ဗောစံတိတိ-ဟူ၍၊ ဝစန-ဆိုခြင်းသည်၊ တကာရ ပဋိ ဗဒ္ဓဿ-တနှင့် စပ်သော၊ (တချို့စာ၌ “တိကာရ ပဋိဗဒ္ဓဿ-တိနှင့်စပ်သော”ဟု ရှိ၏)၊ ယကာ ရဿပိ-ယ၏လည်း (တနှင့်စပ်သော “ယ”ဟူသည် “တျ”ပင်တည်း၊) အာပဇ္ဇနတ္ထံ- စအဖြစ်သို့ ရောက်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ ဤကား နျာသအဆိုတည်း၊ ဤသို့ နျာသဆိုသော်လည်း “သဗ္ဗော”ထည့်ထားခြင်းမှာ “ယမေဒန္တံ၊ ဝမောဒု” သုတ်တို့ကဲ့သို့ ဣသရကိုသာ စပြုရမည်လောဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိ၍ “သဗ္ဗော-တ ဗျည်းရော ဣသရပါစပြု” ဟု ဆိုလိုရင်းဖြစ်သည်။

ဇစ္စန္ဓော စသည်ပြီးပုံ။ ။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ “အတိ၊ ပတိ၊ ဣတိသဒ္ဓါတို့၏ တိကို သာစပြု” ဟုဆို၏။ တချို့ကား ဇာတိ စသည်တို့၏ တိကိုလည်း ဤသုတ်ဖြင့်စပြု၍ “ဇစ္စန္ဓော=ဇာတိ+အန္ဓော= သန္ဓေကန်း” စသောရုပ်များကိုလည်း ပြီးစေကြ၏။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ဇစ္စန္ဓောကို ယဝတံသုတ်၌ပြု၏။ မောဂ္ဂုလ္လာန်ပြုအပ်သော “အပုစ္ဆန္တ တာယ=အပုတိ+ အဏ္ဏတာယ-မပုပ်သော အရှိသည်၏အဖြစ်သို့” ဟူသော ရုပ် လည်း ဇစ္စန္ဓောကဲ့သို့ ဖြစ်နိုင်၏။ ဇစ္စဗမိရော စသည်၌ကား နောက်သရမရှိသောကြောင့် သရေဟူသော အလိုက်ကိုကြည့်၍ “သဗ္ဗော စံတိ” ဟူသော ဝိနာဓိကာရယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် သရမနှောင်းသော်လည်း ဇာတိ၏ တိကိုစပြု၊ ဒွေဘင်္ဂလာ၊ က္ခစာဒိမဇ္ဈတ္တရာ နံသုတ်ဖြင့် ဇာဉ္ဇိအာကို ရဿပြု၍ “ဇစ္စ ဗမိရော= ဇာတိ+ ဗမိရော- ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် နားပင်းသူ၊ ဇစ္စမူဂေါ = ဇာတိ+ မူဂေါပဋိသန္ဓေအားဖြင့် (အ)သူ၊ ဇစ္စဇေဋ္ဌာ= ဇာတိ+ဇေဋ္ဌာ- ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ထိုင်းမှိုင်းသူ”ဟူသော ပြယုဂ်ကိုလည်း ထုတ်ပြ ကြသေး၏။

မဏိမဉ္ဇူသာ၌မူ “ဗမိရောယေဝ အဗမိရော”ဟု (အ)ကို တဗ္ဗာဝဂုတ္တိ (ထို ဗမိရအနက်၌ဖြစ်၏)ဟု ကြံ၍ ဇာတိအဗမိရော ဖြစ်ပြီးမှ တိကိုစပြု၏။ (ရူပသိဒ္ဓိ အလိုယဝတံဖြင့်စီရင်)၊ ဇစ္စမူဂေါဇစ္စဇေဋ္ဌာတို့၌လည်းနည်းတူ၊ သဒ္ဓနီတိ၌ကား “ဇာတိယာ ဇစ္စော ကုစိ ဗျဉ္ဇနော”ဟု သုတ်တည်၍ ဗျည်းနှောင်းရာ၌ ဇာတိကိုစပြု ၏။ ဤဆိုပုံသည်ရှင်းလင်းရှင်းရှင်း၍ “ဗြာဟ္မဏဇစ္စာတိ- ဗြာဟ္မဏဇာတိကာ”ဟုဖွင့်သော ပါထေယျအဂ္ဂညသုတ် အဋ္ဌကထာနှင့် ညီသည်ဟုထင်သည်။ ဤသို့လျှင် ရှေးဆရာ တို့နည်းအမျိုးမျိုး ပြကြသော်လည်း “ခွေးကိုက်လိုသေသေ၊ တုတ်နှင့်ပစ်လို သေ သေ၊ ယုန်ရသည်သာ ပဓာန”ဟူသကဲ့သို့ ဇာတိနှင့်ဇစ္စတို့ အနက်တူဟု သိရခြင်း သာ ပဓာနဖြစ်သောကြောင့် ရှေးနည်းများကိုမှတ်သားထားဖို့သာ နောက် စာသင်သား တို့ တာဝန်ဖြစ်သည်။

[ဆောင်] ဇစ္စ ဗမိရော၊ ပြီးစေသောဟု၊ သဗ္ဗောစံတိ၊ ယောဂဝိဘာ၊ တချို့မှာ၏၊ မဉ္ဇူသာမူ၊ တဗ္ဗာဝဂုတ်၊ (အ) ကိုလုပ်၍၊ ဖော်ထုတ်တစ်ဖန်၊ နည်းသစ်ကြံဆ၊ ဇစ္စန္ဒသို့၊ ယဝတံဖြင့်၊ ပြီးအောင် ချင့်၏။ တစ်ဆင့်နီတိ၊ ဗျည်းနှောင်းဘိလည်း၊ ဇာတိကိုရှု၊ ဇစ္စပြုဟု၊ နယုပဒေ၊ မျိုးစုံဖွေသည်၊ မှတ်စေငါတို့ သိဖွယ်ကို။

၂၀။ ပရေ သရေ၊ ဓလ္လတီ-ဓဟူသော၊ ဧတဿ-ဤအက္ခရာ၏၊
 ဒေါဿ စ ကွစိ- ဌှိ၊ ဒကာရာဒေသော-ဒအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဧကမိဒါ-ဟံ
 ဘိက္ခဝေ သမယံ-ဧကပေ၊သမယံ၊ ဟူသည်တည်း။ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ဣဓေဝ
 မရဏံ ဘဝိဿတိ- ဣဓေဝ၊ ပေ၊ ဘဝိဿတိ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း
 အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏၊ စဂ္ဂဟဏေန-စ သဒ္ဓါဖြင့်၊ ဓ ကာရဿ-ဓအက္ခရာ၏၊ ဟ
 ကာရာ ဒေသော-ဟအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ သာဟု ဒဿန မရိယာနံ- သာဟု ဒဿ
 န မရိယာနံ၊ စသည်တည်း။

သုတ္တဝိဘာဂေန- သုတ်ကို ဝေဖန်ခြင်းဖြင့်၊ ဗဟုဓာ- များသောအစီ
 အရင်သည်၊ သိယာ- ဖြစ်နိုင်၏၊ ဒဿ- ဒ၏၊ တော- တ အပြုသည်၊ (ဟောတိ
 - ဖြစ်၏) [နောက်၌လည်း “ဟောတိ” ကိုထည့်] ယထာ - ဥဒါဟရဏ်ကား၊

၂၀။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ဣဒ- ဤလောက၌၊ အဟံ-
 သည်၊ ဧကံသမယံ-အခါတစ်ပါး၌၊ ဣဓေဝ-ဤအရပ်၌ပင်၊ မရဏံ-သေခြင်းသည်၊
 ဘဝိဿတိ- ဖြစ်လတ္တံ့၊အရိယာနံ- အရိယာတို့ကို၊ ဒဿနံ-မြင်ရခြင်းသည်၊
 သာဓု-ကောင်း၏၊ “ဧကမိဒါဟံ” ကဲ့သို့ “ဧကသဒ္ဓါ၏ နောက်၌ရှိသော ဣဓေဝဒ္ဓါ၏
 ဓကို ဒအမြဲပြု”ဟု သဒ္ဓနီတိဆို၏၊ သို့သော် အမ္မဋ္ဌသုတ် အဋ္ဌကထာ၌ကား “ဧကမိ
 ဒါဟန္တိ ဧတ္ထ ဣဒါ တိ နိပါတ မတ္တံ၊ ဧကံ အဟံ တိ အတ္ထော= ဣဒဿည် (ဣဓမု
 ဖြစ်လာသည်မဟုတ်) အနက်မရှိသော နိပါတ်ပုဒ်မျှသာတည်း”ဟု ဖွင့်သည်၊
 “ဣဓေဝ=ဣဓ+ဝ” စသည်၌ကား ကွစိသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် ဒ မပြုရ၊ (“ဣဓေဝ”
 ဟု မဖြစ်-ဟူလို)။

စဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ မရိယာနံ- “ဒေါဿစ”၌ စသဒ္ဓါကို “ဒေါစ”ဟု
 ရွှေ့ပြီးလျှင် “ဒေါစ-ဒလည်းပြု”ဟုဆိုသဖြင့် “ဒမုတစ်ပါး အခြားအရာလည်းပြု”ဟု
 ဆည်းယူရာ ရောက်၏၊ ထိုသမုစွည်းအနက်ရှိသော စသဒ္ဓါဖြင့် “သာဟုဒဿနံ”ဟု
 ပြီးသည်၊ သဒ္ဓနီတိ၌ “ရမိရံ”မှ ဓကို ဟပြု၍ “ရဟိရံ-သွေး” ဟူသော ပုံစံကို
 လည်း ထုတ်သေး၏၊ ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ “သာဟု ဒဿနမရိယာနံ” အဖွင့်၌ကား
 “သာဟုတိ သန္တရံ ဘဒ္ဒကံ”ဟု ဖွင့်၏။ ထိုအလို “သာဓုမှ သာဟု ဖြစ်လာခြင်းမဟုတ်၊
 သာဟုပုဒ်ရင်းသည်ပင် သန္တရအနက်ဟော” ဟုဆိုလိုသည်။

သုတ္တဝိဘာဂေန ဗဟုဓာ သိယာ- [သုတ္တ-သုတ်ကို၊ ဝိဘာဂ-ဝေဖန်ခြင်း၊]
 သုတ်တစ်သုတ်တည်းမှ ၂ သုတ် ၃သုတ်စသည်ဖြင့် အများအပြားဖြစ်အောင် ခွဲခြား
 ဝေဖန်မှုကို သုတ္တဝိဘာဂဟုလည်းကောင်း၊ ယောဂဝိဘာဂဟုလည်းကောင်း ခေါ်၏၊
 ထိုဝိဘာဂသည် ဝိနာဓိကာရ၊ ဒွိဓာကရဏ၊ ဝိသုံကရဏဟု ၃ မျိုးရှိ၏၊ အကျယ်ကို
 အခြေပြု၌ ပြခဲ့ပြီး ယခု ပြအပ်လတ္တံ့သော “တော ဒဿ၊ ငှော တဿ” စသော
 သုတ်ကလေးများသည် “ဒေါဿစ” သုတ်နှင့် မဆက်သွယ်ဘဲ သီးခြား ပြုအပ်
 သော သုတ်ကလေးများဖြစ်၍ “ဝိသုံ ကရဏ ယောဂဝိဘာဂ” မည်၏။ [ဝိသုံ=

သုဂတော- သုဂဒေါ၊ ဟူသည်တည်း၊ တဿ-တ၏၊ င္ဍော- ငှု အပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ ယထာ-ကား၊ ဒုက္ကဋ်-ဒုက္ကတိ ဟူသည်တည်း၊ ဓဿ-၏၊ တော-သည်၊ 'ဟောတိ၊ ယထ၊၊ ဂန္ဓဗ္ဗော- ဂန္ဓဗ္ဗောဟူသည်တည်း၊ ဣဿ-တ ၂ လုံး၏၊

သီးခြား+ ကရဏ=ပြုအပ်သော ယောဂဝိဘာဂ] ထို “တော ဒဿ” စသော သုတ္တဝိဘာဂဖြင့် အစီအရင်အများအပြားပင် ဖြစ်နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုများပြားသောအစီအရင်ကို ပြဦးအံ့-ဟူလို။

မှတ်ချက်။ ။ နျာသ ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ သုတ္တဝိဘာဂဟု မဆိုကြ၊ “ဒေါဓဿစ” ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဒကို တ၊ တကိုငှစသည်ပြုနိုင်၏ဟု ဆိုကြသည်။ [“စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ဣမဿ-ဤအေကုရာ၏၊ အည-အခြားသော ဟအဖြစ်ကိုလည်းကောင်း၊ ဒဿေန္ဓကာသာဟု ဒဿန မရိယာနန္တိ အာဒိမာဟ” ဤကား နျာသ ဆိုပုံတည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိဆိုပုံကိုလည်း ဝဂ္ဂေ ယောသာယောသာနံသုတ်အဆက်မှာရှု] ထို့ကြောင့် ထိုကျမ်းဆရာတို့လက်ထက်က “သုတ္တဝိဘာဂေန ဗဟုဓာ သိယာ” ဟူသော ဝါကျနှင့် “တော ဒဿ၊ င္ဍော တဿ” စသော သုတ်ကလေးများလည်း ရှိသေးဟန်မတူ၊ နောက်မှထည့်ဟန်တူသည်။ သို့သော် ယခုအခါ၌ သုတ္တဝိဘာဂ (သုတ်ကလေးများ) ရှိနေပြီဖြစ်သဖြင့် ထိုသုတ်ကလေးများဖြင့်ပင် ရုပ်ပြီးပုံကို ပြတော့အံ့၊ နျာသနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့ အလိုအတိုင်း “စသဒ္ဓါဖြင့် ဒကို တပြု” စသည်ဖြင့်လည်း ရုပ်တွက်နိုင်သည်ဟုမှတ်။ [သံပျင်ဋီကာ၌ သုတ္တဝိဘာဂနှင့် စသဒ္ဓါကို သဘောတူဟု ဆိုထားသော်လည်း ထိုစကားကိုမမှတ်ထိုက်၊ နျာသ ရူပသိဒ္ဓိတို့ အလိုအားဖြင့် ဝိသုကရဏ ယောဂဝိဘာဂလည်းမရှိ၊ (ဝိနာဓိကာရ၊ ဒွိဓာကရဏ) ယောဂဝိဘာဂ ၂ မျိုးသာ ရှိသည်ဟုမှတ်။]

တော ဒဿ၊ ယထာ-သုဂတော- [“တောဒဿ” သည် သုတ်၊ “ယထာ” ကား ဥဒါဟရဏ်ကို မေးသော ပုစ္ဆာဝါကျ၊ “သုဂတော” ကား ပုံစံတည်း။] သုဂတဂုဏ်တော်ကိုဖွင့်ရာ၌ “သမ္မာ ဂဒတ္တာတိ သုဂတော” ဟူသော အဖွင့်လည်းပါ၏။ ထိုအဖွင့်အလို “သမ္မာ- ကောင်းစွာ၊ ဂဒတိ- ဆိုတော်မူတတ်၏၊ ဣတိ၊ သုဂဒေါ- သုဂဒ မည်တော်မူ၏” ဟုဖြစ်သင့်လျက် ဒကိုတပြု၍ “သုဂတော” ဟု ဖြစ်ရသည်။ သုဂတောကို “သုဂဒေါ” တည်၊ တော ဒဿသုတ်ဖြင့် ဒကို တပြုဟု ဆို၍တွက်၊ “ကုစ္ဆိတံ- စက်ဆုပ်အပ်စွာ၊ သီဒတိ-ဆုတ်နစ်တတ်၏” နှင့်အညီ ကု ပုဗ္ဗသီဒဓာတ်ဖြင့် ပျင်းရိသုကို “ကုသိဒေါ” ဟု ခေါ်၏၊ ဒကိုတပြု၊ “ကုသိတော” ဟု ပြီးသည်။ [သိ၌ ဒိဃဖြင့်သာ သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ ရှိ၏။]

ဒုက္ကဋ်-ဒုပုဗ္ဗကရဓာတ် တပစ္စည်းဖြင့် ဒုက္ကတံဟုပြီးရင်းတည်း၊ “င္ဍော တဿ” သုတ်ဖြင့် တကို ငှုပြု၍ “ဒုက္ကဋ်” ဟု ပြီးရသည်။ [ဒုက္ကဋ်-မကောင်းသဖြင့်ပြုအပ်၏၊ ပပုဗ္ဗဟရဓာတ် တပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော “ပဟင္ဍော-ပုတ်ခတ်အပ်၏” လည်းနည်းတူ။] ဆက်ဦးအံ့- သဒ္ဓါကျမ်းတို့မည်သည် ရွတ်ဆိုသံသို့လိုက်၍ ပြီးအောင် စီရင်ပေးရ၏၊ နောက်လူတို့ ရွတ်ဆိုနေသော အသံ (သဒ္ဓ-သဒ္ဓါ)လည်း မူလပထမ (ရှေးလူကြီးတို့ သုံးစွဲအပ်သော) အသံသဒ္ဓနှင့် မတူတတ်လည်း ရှိတတ်၏။ ဤ၌လည်း မူလပထမတုန်းက

ကြော-တြအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ယထာ၊ အတြဇော-အတ္တဇောဟူသည်တည်း၊
ဂဿ-၏၊ ကော-က အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ယထာ၊ ကုလူပကော-ကုလူပဂေါ၊
ဟူသည်တည်း၊ ရဿ လော ဟောတိ၊ ယထာ၊ မဟာသာလော- မဟာသာရော၊

“ဒုက္ကတ”ဟု ဒန္တဇ (တ) အက္ခရာဖြင့် ရွတ်ဆိုခဲ့သော်လည်း ကာလကြာသော
ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ဒေသ (ရေမြေ) ကွဲပြားသောကြောင့်ဖြစ်စေ မုဒုဇ (င) ဖြင့်
ရွတ်ဆိုကြပြန်လေသည်။ ထိုအသံကိုလိုက်၍ သဒ္ဒါဆရာတို့က တကိုဋ္ဌပြုဟု စီရင်
ပေးရသည်။ “မသိဘူး” ဟူသောအသံကို တချို့အရပ်၌ “မဆိဘူး” ဟုပြော၏။
မြန်မာသဒ္ဒါကျမ်းသစ်ထွင်လျှင် “ဆော သဿ=သကိုဆပြု၍ (မဆိဘူး)” ပြီးကြောင်းကို
စီရင်ရလိမ့်မည်ကဲ့သို့တည်း၊ နောက်၌လည်း ဤနည်းမှတ်ပါ။

ဂန္ထဗ္ဗော- ဂမုဓာတ် တဗ္ဗပစ္စည်းဖြင့် “ဂန္ထဗ္ဗော” ပုဒ်ရင်းတည်း၊ အမိဝမ်းသို့
သွား ထိုက်သူ (ပဋိသန္ဓေနေမည်သူ) ကိုဟောရာ၌ကား “ဂန္ထဗ္ဗော” ဟု သုံးစွဲရိုးရှိပြန်၏။
ထို့ကြောင့် “ဂန္ထဗ္ဗော” တည် “ဓောတဿ”ဖြင့် တကိုဋ္ဌပြု။ [“ဓောတဿဂဗ္ဗောက္က
မနာသန္ဓေ သတ္တေ”- (သဒ္ဒနိတိသုတ်)၊ ဂဗ္ဗောက္ကမနာသန္ဓေအမိ-ဝမ်းသို့ သက်ရောက်
ခါနီးသော၊ သတ္တေ-သတ္တဝါကို ဟောရာ၌၊ တဿ-ကို၊ ဓော-မပြု] ဤသို့လျှင်
တကိုဋ္ဌပြုရာ ရုပ်သည် တချို့တလေ နည်းနည်းပါးပါးသာရှိ၍ ဓ မပြုရာရုပ်သာ
များသောကြောင့် ဤသုတ္တဝိဘာဂများ၌လည်း “ကွစိ” သဒ္ဒါ အမြဲလိုက်ပါလျက်
ရှိသည်ဟုမှတ်။ [ကချေသည် နတ်သားစောင်းသမား အနက်ကိုဟောသော ဂန္ထဗ္ဗပုဒ်
၌ကား “ဂေါမိ- နတ်ပြည်၌၊ ဂါယန နုဋနာဒိဝသေန+သိချင်းဆိုမှု ကမူ စသည်၏
အစွမ်းဖြင့်၊ ဓနာတိ- တုန်လှုပ်တတ်၏” ဟုဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “ဂေါသဒ္ဓါပ ပဒ၊ ဓဓာတ်
ဏပစ္စည်း၊ ဓ၏ ဥကို သြပြု၊ သြကို အပြု၊ ဝကို ဗပြု၊ ဂေါ၏ သြကိုချေ၊
ထိုကျေရာ၌ (အ) လာ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လည်းလာ၍ ပြီးသည်။]

အတြဇော- “အတ္တတော-မိမိမှ၊ ဇာတော-ဖြစ်သော သားအရင်း” ဟူသော
ဝိဂြိုဟ်အရ “အတ္တဇ” သာပုဒ်ရင်း၊ “တြော ဣဿ”ဖြင့် တ ၂ လုံးကို တြပြု၍
“အတြဇော” ကား နည်းနည်းပါးပါးသာရှိ၏။ ဂေါတြဘူပုဒ်မှ “ဂေါတြဘူ” ဖြစ်ပုံလည်း
နည်းတူ၊ ဆက်ဦးအံ့-သန္နိဟူသည် ပြေပြစ်ချောမောအောင် စီရင်ခြင်းတည်း၊
ထိုသန္နိသည် “ပဒသန္နိ၊ ဝဏ္ဏသန္နိ” ဟု ၂မျိုးရှိ၏။ ယသင်္ဂြိုဟာနိ စသည်ကဲ့သို့
၂-ပုဒ် ၃-ပုဒ် စပ်ခြင်းသည် ပဒသန္နိမည်၏။ သုဂတောစသည်ကဲ့သို့ အက္ခရာ
ပြောင်းလဲခြင်းသည် ဝဏ္ဏသန္နိမည်၏။ ဤအက္ခရာပြောင်းလဲရာ၌ ဆက်စပ်ခြင်း
မရှိသော်လည်း စကားချောမောခြင်း ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ပုဒ် ၂-ခုစပ်ရာ၌ ချောမော
သကဲ့သို့ အက္ခရာ ပြောင်းလဲခြင်းလည်း ချောမောရကား အက္ခရာပြောင်းလဲခြင်းကို
သန္နိဟု ခေါ်ရသည်။

ကုလူပကော- “ကုလံ-အမျိုးသို့၊ ဝါ-အမျိုးရှိရာအိမ်သို့+ဥပဂစ္ဆတိ-ကပ်တတ်
၏” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ဥပရှေးရှိသော ဂမုဓာတ်၊ ကွဲပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော “ကုလူပဂေါ”
သာပုဒ်ရင်း၊ တချို့အရာ၌ “ကော ဂဿ” သုတ်ဖြင့် ဂကို ကပြု၍ “ကုလူပကော” ဟု
ဖြစ်ရသည်။ [“ကုလံ+ဥပဂေါ” မှ လာ၏ အ သရချေ၊ နောက် ဥကို ဒိသပြု]-

ဟူသည်တည်း၊ ယဿ ဇော ဟောတိ၊ ယထာ၊ ဂဝဇော-ဂဝယော၊ ဟူသည်
တည်း၊ ဝဿ-ဝ ၂-လုံး၏၊ ဗျော-ဗ ၂-လုံးအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ယထာ၊ ကုဗ္ဗတော
ကုဝုတော ဟူသည်တည်း၊ ယဿ ကော ဟောတိ၊ ယထာ သကေ- သယေဟူသည်

“ခီရပကော-နီရည်ရှိသော အမိနွားမသို့ကပ်တတ်သော နွားငယ်”လည်း နည်းတူ၊
ဤကဲ့သို့ ဝဏ္ဏသန္တိများဝယ် “နောက်၌ မည်သည့်နိမိတ်နောင်းမှ”ဟု နိမိတ်ကို
မငဲ့ရတော့ပြီ။ [“သုဂတောတျာဒိသု-တို့၌၊ အနိမိတ္တာဒေသ သံသိဒ္ဓိ-နိမိတ်မရှိသော
အာဒေသ၏ ပြီးခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)” သံပျင်ဋီကာ။]

မဟာသာလော- “မဟန္တော သာရော (ဥစ္စာနစ်) ယဿဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ
များသော ဥစ္စာနစ်ရှိသူကို “မဟာသာရော”ဟု ခေါ်ရင်းစွဲတည်း၊ တချို့ဒေသ၌
ရနှင့်လ ပြောင်းလွဲ၍ “မဟာသာလော”ဟု ခေါ်၏၊ “ပကေ-ညွန့်၌၊ ပလိပန္နော-
နစ်မြုပ်ပြီ၌” “ပရိပန္နော”ဟုတည်း၊ ရကို လပြု၊ “ပလိဗောဓော-ထက်ဝန်း
ကျင်နှောင့်ယှက်တတ်သော အန္တရာယ်”၌လည်း “ပရိဗောဓော”ဟုတည်း၊ ရကို
လပြု၊ စသည်တည်း။

ဂဝဇော- ဂေါဝိယ-နွားကဲ့သို့၊ အယတိ-ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ ဂဝယော-
မည်၏၊ ဂေါသဒ္ဓုပပဒ အယဓာတ် အပစ္စည်း၊ (နျာသ၌ “ဏ” ပစ္စည်းဟုဆို၏၊
သို့သော် “နိဿယော”စသည်ကဲ့သို့ ဝုမိမထင်ရှားရာ၌ အပစ္စည်းသာမှတ်၊)
“ဂေါအယ”ဟု ဖြစ်သည့်အခါ ဩသရေစသုတ်ဖြင့် ဩကိုအဝပြု “ဂဝယ”ဟုဖြစ်၏၊
ဇော ယဿ သုတ်ဖြင့် ယကို ဖြေပြန်လျှင် “ဂဝဇော”ဟုပြီး၏၊ သက္ကတအဘိဓာန်၌
“ဂဝယော” တစ်ပုဒ်သာရှိ၍ ပါဠိ၌ “ဂဝယ-ဂဝဇ”ဟု ၂-ပုဒ်ရှိသောကြောင့်
“ဂဝယ”ပုဒ်ရင်းမှ “ဂဝဇ” ဖြစ်လာသည်ဟု ကြံဟန်တူသည်၊ “ဂေါသဒိသေ-
နွားနှင့်တူသော၊ ဂလ ကမ္မလ ဟိနေ-လည်မျို၌ တွဲလဲကျသော အသားဆိုင်
မပါသော၊ ပသုဘောဒေ- သားကောင်အထူး၌” ဟု ထောမနိမိ ဖွင့်၏၊ ဤအဖွင့်
အလိုအားဖြင့် လည်ပင်းက နွားနှင့်မတူဘဲ နောက်ပိုင်းသာတူသောကြောင့် “နွားနောက်”
ဟုရှေးက မြန်မာပြန်ကြ၏၊ ဆရာတို့ကား “တောနွား”ဟုပြန်သည်။

ကုဗ္ဗတော- ကရဓာတ် အန္တပစ္စည်း၊ တနာဒိ ဩပစ္စည်း၊ ဩကို ဥပြု၊ က၏
အကိုလည်းဥပြု၊ (ကုရအန္တ)ရ၌ ဥကို လမည်၊ ဝပြု၊ ရချေ (ကုဝန္တ)၊ ဝ
ဒွေဘော်လာ၊ ဝ ၂-လုံးကို ဗ ၂-လုံးပြု၍ (ကုဗ္ဗန္တ) နာမိင်္ဂ၊ သသက်၊ ဂစ္ဆတော
ကဲ့သို့ စီရင်၍ “ကုဗ္ဗတော” ဟုဖြစ်၏၊ “ပါပကမ္မံ ပကုဗ္ဗတော =မကောင်းမှု
ပြုသူ၏” ဟူသော ပါဠိမှ ယူထားသောကြောင့် “ကုဗ္ဗတော”ဟု ပုံစံထုတ်သည်၊
ကုဗ္ဗန္တော-ဟု သိဝိဘတ်ဖြင့် ထုတ်လျှင်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်သာ၊ ရုပ်တွက်ရာ
၌ကား “ကုဝုတော” ဟုတည်း၊ ဗျောဝု သာသုတ်ဖြင့် ဝ ၂-လုံးကိုဗ ၂-လုံးပြုဟု
ဆိုပါ၊ ကု- စက်ဆုပ်အပ်သော၊ ဝတ- အကျင့်ရှိသူ၊ “ကုဝတ” မှ ဝဒွေဘော်လာ၊
ဗ္ဗပြု၍ “ကုဗ္ဗတော- စက်ဆုပ်အပ်သော အကျင့်ရှိသူ” ဟုတစ်နည်း ကြံကြ
သေး၏၊ “သီလဗ္ဗတ (သီလ + ဝတ) ပရာမာသော၊ ဥဒယဗ္ဗယော (ဥဒယ +
ဝယော) လည်း နည်းတူ၊ [ဝ ၂-လုံးဖြစ်မှ ဗ ၂-လုံးပြုခြင်းသည် ရူပသိဒ္ဓိအလိုတည်း၊

တည်း၊ ဇေယျ ဟောတိ၊ ယထာ၊ နိယံပုတ္တံ-နိဇပုတ္တံဟူ သည်တည်း၊ တဿ
 ကော ဟောတိ၊ ယထာ၊ နိယကော နိယတော၊ ဟူသည်တည်း၊ ဣဿ-တ
 ၂လုံး၏၊ ဇော-ဈ ၂လုံးအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ယထာ၊ ဘဇော-ဘတ္တော၊
 ဟူသည်တည်း၊ ပဿ ဖော ဟောတိ၊ ယထာ၊ နိပုတ္တိ-နိပတ္တိ၊ ဟူသည်တည်း၊
 ကဿ ခေါ ဟောတိ၊ ယထာ၊ နိက္ခမတိ-နိကမတိ၊ ဟူသည်တည်း၊ ဣဇောဝမာဒိ-
 ဤသို့အစရှိသော ပြယုဂ်တို့ကို၊ ယောဇေတဗ္ဗာ-ယုဂ်စေထိုက်ကုန်၏။ (၂၇)

သို့သော် ဝ ၂လုံးကို ဗ ၂လုံးပြုခြင်းထက် ဝ တစ်လုံးကို ဗတစ်လုံး ပြုခြင်းက “ဗျာ
 ကရဏံ-ဗျာကတောဗျဉ္ဇနံ” စသည်ဖြင့်သာ၍များ၏။ သဒ္ဒနိတိ၌လည်း “ဗော
 ဝဿ”ဟု ဝ တစ်လုံးကို ဗ တစ်လုံးပြုခြင်းသာ ပြသည်။ ဝ ၂ လုံးလိုရာဝယ် ဝကို
 ဗပြု ပြီးမှ ဒွေးဘော်လာ။]

သကေ- “ကမ္မသကာ”ကို “ကမ္မဿယာ-ကံသာလျှင် မှီခိုရာရှိကုန်၏”
 ဟု ဓမ္မ သင်္ဂဏီ မူလဒီကာဖွင့်၏။ ထိုအဖွင့်အတိုင်း သီဓာတ်အပစ္စည်းဖြင့် “သယ”
 ဟု ဖြစ်ပြီးမှ “ကော ယဿ”ဖြင့် ယကိုကပြု၍ “သက”ပြီးသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။
 ဤ အလို “သကေ=သယေ-မှီရာတို့ကို”ဟု ပေးသင့်မည်ထင်သည်။ နျာသ၌ကား
 “သဿ+ဣဒံ” တဒ္ဓိတ်ဝိပြုဟ်ပြု၍ ဣဒံအနက်၌ ဣပစ္စည်းသက်၊ ဣ အနုဗန်ဈေး၊
 ယဝမဒနဖြင့် ယဗျည်းလာ၊ (သယ) နာမ်ငဲ့၊ ဒုတိယာယောသက်၍ “သယေ” ဟု
 ဖြစ်ပြီးမှ ယကို ကပြု၍ “သကေ” ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ သို့ဝိဘတ်ဖြင့်လည်း
 “သကေ” ဖြစ်နိုင်၏။

နိယံပုတ္တံ- နိဿာယ- မိမိကိုမှီ၍၊ ဇာတော-ဖြစ်သောသား၊ (သားရင်းသည်)၊
 နိဇော-နိဇမည်၏။ ဤ၌ “နိဇံ”ကား အဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်တည်း။ နိဇံသာလိုရင်း၊
 ပုတ္တံကား အနက်ထင်ရှားအောင် ထည့်အပ်သော တွဲဘက်ပုဒ်သာ၊ နိယံကို “နိဇံ”
 တည်။ “ယော ဇေယျ”သုတ်ဖြင့် ဇကိုယပြု။

နိယကော- နိပုဗ္ဗ ယမုဓာတ် တပစ္စည်းဖြင့် “နိယတော”ဟု ပုဒ်ရင်းတည်း။
 [နျာသ၌ နိပုဗ္ဗ ယတိဓာတ် ဣပစ္စည်းဖြင့် “နိယတော”ပြီးသည်ဟုဆို၏။] ကော
 တဿ ဖြင့် တကိုကပြု၍ “နိယကော”ဟု ဖြစ်သည်။ “နိယတော-မြဲ၏” ဟုပေး။]

ဘဇော- “သူဓစား-သူရင်းငှား” ဟူသောအနက်ကိုဟောရာ၌ ဘရဓာတ်၊
 ကတ္တားဟော တပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသည်။ ထို့ကြောင့် “ဘတ”ဟု ဖြစ်သည့်အခါ တ
 ဒွေးဘော်လာ၍ “ဘတ္တော”ဟု ပုဒ်ရင်းဖြစ်၏။ ဘဇောကို “ဘတ္တော”တည်၊ ဇော
 ဣဿသုတ်ဖြင့် တ ၂လုံးကို စ ၂လုံးပြု။ [“ဘဇော-မွေးစားအပ်သူ” ဟူရာ၌
 ကံဟော ရိစ္ဆပစ္စည်းသက်၍ ဘဇောဟုပြီးသည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ ရိစ္ဆပစ္စည်းမှာ ရှု။]

နိပုတ္တိ-နိပုဗ္ဗပဒဓာတ် တိပစ္စည်းဖြင့် “နိပတ္တိ”သာ ပုဒ်ရင်းတည်း။ နိပုတ္တိကို
 “နိပတ္တိ”ဟုတည်း။ “ဖော ပဿ”သုတ်ဖြင့် ပကိုဖပြု (နိပတ္တိ)，ဝဂ္ဂေ ယောသာ
 ယောသာနံ သုတ်ဖြင့် အသဒိသဒွေးဘော် (ပံ)လာ၊ (နိပုတ္တိ-ပြီးခြင်း)၊ နျာသ၌ကား
 “နိပတ္တိ”တည်၍ သဒိသဒွေးဘော် (ပံ)လာပြီးမှ ရိုရင်းပကို ဖပြုသည်။

နိက္ခမတိ-နိပုဗ္ဗ ကမုဓာတ် တိဝိဘတ် အပစ္စည်းဖြင့် “နိကမတိ- ထွက်သွား
၏” ဟုပြီးရာ၌ ရူပသိဒ္ဓိအလို ကကိုခပြုပြီးမှ (ကံ)လာ၊ နျာသအလိုအားဖြင့် က
ဒွေးဘော်လာပြီး၍ “နိက္ခမတိ” ဟုဖြစ်မှမူလ (က)ကိုခပြု၊ [ဤနိက္ခမတိရုပ်ကို
ဣစ္စေဝမာဒိ၌ အာဒိအတွက်ပြသော ရုပ်ဟု နျာသဆို၏၊ နျာသလက်ထက်က မူနှင့်
ယခု ကစွည်းမူမှာ မတူတော့ပြီဖြစ်၍ ထိုစဉ်က မူအတိုင်း နျာသဖွင့်သည်-ဟုသာ
မှတ်။]

ဣစ္စေဝမာဒိ-“ဤသို့စသောပုံစံများကို ယှဉ်စပ်သုံးစွဲလေ” ဟုညွှန်ပြသော
ကြောင့် သဒ္ဓနိတိလာ အချို့သုတ်နှင့် ပုံစံများကိုပြဦးအံ့။

ခြော ဒဿ။ ။ ဒကို ဒြပြု၊ ဣန္ဒိယံ=ဣန္ဒြိယံ၊ ဒုဒ္ဒဒါမော=ဒုဒြဒါမော၊ ဘဒ္ဒေါ=ဘဒြော။
[“ခြော ဒဿ” သည် သုတ်၊ ရှေးရှေးရုပ်သည် တည်ရုပ်၊ နောက်နောက်ရုပ်ကား
အပြီးရုပ်။]

ဃော ခဿ ။ ။ ခကို ဃပြု၊ နိဇဏ္ဍာ= နိဃဏ္ဍာ။

ဒေါ ဒဿ။ ။ ဒကို ဒပြု၊ ပဿေနဇိ= ပဿေနဒိ။

ပညတ္တိ ပညာသာနံ ညဿ ဣဏ္ဍာ။ ။ ပညတ္တိ ပညာသပုဒ်တို့၏ ညကို ဣပြု၊
ပညတ္တိ= ပဏ္ဍတ္တိ၊ ပညာသံ=ပဏ္ဍာသံ။

ပဉ္စဝိသတိယာ ပဉ္စဿ ပဏ္ဍော။ ။ ပဉ္စဝိသတိသဒ္ဓါ၏ ပဉ္စကို ပဏ္ဍပြု၊ ပဉ္စဝိသတိ=
ပဏ္ဍဝိသတိ။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ တေသုပုဒ်ဖြင့် ပဏ္ဍပြု၏။]

ဏော နဿ ။ ။ နကို ဏပြု။ ပနိဓာနံ= ပဏိဓာနံ၊ ပနိဓိ=ပဏိဓိ၊ ပနိပါတော=
ပဏိပါတော၊ [ပ+ နိပုဗ္ဗ ဓာဓာတ်၊ ပဥပသာရသည် သက္ကတ၌ “ပြ” တည်း၊
ပြ၌ ရနောက်ဖြစ်၍ နိ၌ နကို ဏပြန်စေရသည်၊ “ရဟာဒိတော ဏ”
သုတ်လာ ဥပဒေ မျိုးတည်း၊ ထိုသုတ်က ဓာတ်နောင်သာစီရင်၍ ဤပုံစံ၌
ပဥပသာရ နောက် ဖြစ် သောကြောင့် ထိုသုတ်ဖြင့် မစီရင်နိုင်၊ “ဏော
နဿ” သုတ်မျိုးမပါသော ကစွည်း အလို ဒေါဓဿစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် စီရင်။]

ဏဿစ နော။ ။ ဏကိုလည်း နပြု၊ တရုဏော=တလုနော-တရုဏံ=တလုနံ၊
[ရကိုကား မဟာသာလောကဲ့သို့ လပြု။]

ဓော ဒဿ ။ ။ ဒကိုပြု၊ ကမ္မာသဒမ္ပံ=ကမ္မာသခမ္ပံ။ [ဓော ဟဿ-ဟကို ပြု၊
တံဟိတံ=တံဓိတံ၊ ထို့နောက် နိဂ္ဂဟိတံကို မဒါသရေ၌ မဒါယောဂဝိဘာဂဖြင့်
(ဒိ)ပြု၊ တဒ္ဓိတံဟု ပြီး၏၊ သဒ္ဓနိတိ၌ မလာ၊ ဖြစ်သင့်၍ ထည့်အပ်သောသုတ်။]

ဝေါယဿ။ ။ ယကိုပြု။ အာယုဓံ=အာဝုဓံ၊ [အာယုဿ ယဿ ဝေါ ပဏ္ဍတ္တိ
ယံ=နာမည်ပညတ်ကို ဆိုလိုရာ၌ အာယု၏ ယကို ပြု၊ ဒီဃာယု ကုမာရော=
ဒီဃာဝု ကုမာရော။] “ဧရံ- ဆွေးမြည့်ခြင်းသို့+ အယတိ-ရောက်တတ်၏”နှင့်
အညီ ဣပစ္စည်းသက်၍ “ဧရာယု”ပုဒ်ရင်းမှ ရကို လ, ယကိုဝ, ဝကိုဗပြု၍
“လောဗု-သားအိမ်” ဟုဖြစ်၏။

လူဝဏ္ဏောယံ နဝါ ၂၁။ ပရေ သရေ- အသရူပသရကြောင့်၊ ပုဗ္ဗော-သော၊
 လူဝဏ္ဏော-သည်၊ နဝါ-အချို့အရာ၌၊ ယကာရံ-ယအဖြစ်သို့၊
 ပပေါတိ၊ ပဋိသန္တာရ ဝုတျ-သေ၊ သဗ္ဗာဝိတျာ-နဘူယတေ- ပဋိသန္တာရ၊ ပေါ
 လဿဋ္ဌော။ ။ လက် ဥပြု၊ သိဟလော=သိဟဋ္ဌော၊ ဂရုလော=ဂရုဋ္ဌော။

ဝနပ္ပတိဿပဿမော။ ။ဝနပတိသဒ္ဓါ၏ ပကို မပြု၊ ဝနပ္ပတိ=ဝနဗ္ဗတိ၊ [ယခုစာ
 များ၌ကား “ဝနပ္ပတိ” ဟုသာ ရှိ၏၊ သက္ကတ၌ သနင့်ပတွဲလျက်ရှိသောကြောင့်
 (သိ) အစား ပတစ်လုံး ဒွေးဘော်လာရသည်။]

ပေါဝိဿ ဝဿစ။ ။ ဝိ ဝတို့ကို ပပြု၊ ဝိစေဿတိ= ပစေဿတိ၊ (ကစွည်းဝုတ္တိ၌ကား
 နိဂ္ဂဟိတဉ္စသုတံ၌ ပြုလတ္တံ့၊ ပစ္စဝေက္ခဏာ= ပစ္စပေက္ခဏာ၊ [ယခု ပါဠိများ၌
 ပစ္စဝေက္ခဏာဟုချည်း ရှိ၏၊ ပတိ+အဝပုဗ္ဗဏုက္ခဏာတတ်ယုပစ္စည်း၊ နကို ဏပြု။]
 ဝေါပဿ-ပကို ဝပြု၊ ကာပညံ=ကာဝညံ။

ဧဋ္ဌတော မုခဿ မူဂေါ ။ ။ [ဧဋ္ဌနောက် မုခကို မူဂပြု၊ ဧဋ္ဌမုခေါ=ဧဋ္ဌမူဂေါ၊] မုခကို
 မူကပြု၍ “ဧဋ္ဌမူကော”ဟု လည်းရှိသတတ်။

နဿနိဂ္ဂဟိဟံ၊ တယာနမေကောစော။ ။ နကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြု၊ တ-ယတို့တွင် တစ်ခု
 သော တကိုစပြု၊ အာကာသာနန္တာယတနံ- အာကာသာနန္တာယတနံ၊
 [အာကာသာနံ စာယတနံ၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကို (၌)ပြု၊ ရူပသိဒ္ဓိ ပရဒွေဘာဝေါသုတ်နှင့်
 သုတ္တတဒ္ဓိတ်ခန်း၌ တစ်မျိုးစီရင်၏။]

တ္တာနံ ဋ္ဌယုဂံ။ ။ တတို့ကို ဋ္ဌအစုံပြု၊ အတ္တကထာ= အဋ္ဌကထာ၊ ပိဋကတ္ထော=ပိဋကဋ္ဌော
 အတ္ထိကတွာ= အဋ္ဌိကတွာ၊ ဝေါတ္ထပနံ= ဝေါဋ္ဌပနံ၊ ကေနတ္ထေန= ကေနဋ္ဌေန
 ဤသို့စသည်ဖြင့် များ၏။

ဇာတိယာ ဇစ္စော ကုစိ ဗျဉ္ဇနေ။ ။ ဗျည်းနှောင်းရာ၌ ဇာတိကို တချို့ ဇစ္စပြု၊ ဇာတိ
 ဗမိရော= ဇစ္စဗမိရော၊ ဇာတိမူဂေါ=ဇစ္စမူဂေါ။

ဧဝံ ခေါန္တရေ ဝိယဗျာ။ ။ ဧဝံ+ခေါတို့၏ အကြားရှိ ဝိယကို ဗျာပြု၊ ဧဝံဝိယခေါ-
 ဧဝံ ဗျာခေါ၊ [“ဝိယာသိဉ္စတိ=ဗျာသိဉ္စတိ” စသည်ဖြင့် ပါဠိရှိသောကြောင့်
 “ဧဝံ+ ခေါန္တရေ” ကို ဥပလက္ခဏနည်းသာဟု သဒ္ဓနိတိနိဿယဆို၏၊
 “ဧဝံခေါန္တရေ”ဟု မှတ်သားဖွယ် တစ်ခုကိုသာပြသော်လည်း အလားတူ
 အခြားနေရာ၌ ဧဝံနှင့် ခေါတို့၏ အကြား မဟုတ်သော်လည်း ဝိယကို
 ဗျာပြုနိုင်သေး၏-ဟူလို။]

ဝါစာယ ဗျောပထေ။ ။ ပထနှောင်းရာ၌ ဝါစာကို ဗျပြု၊ ဝါစာပထော=ဗျပုထော
 (ပဋေးဘော်လာ)။ [သံ+နိပုဗ္ဗ သဒ္ဓကို သီဒပြု၍ “သန္နိသီဒေသု=သန္နိသိဝေသု”
 ဟုဖြစ်ရာ၌ သီမှ ဤကို ရသေ၊ ဒကို ဝပြု၊] ဤသို့ စသည်ဖြင့် သဒ္ဓနိတိလာ
 ပုံစံများကို ဒေါဓဿစသုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့် ဖြစ်စေ၊ သုတ္တဝိဘာဂ (သုတ်သီးခြား)
 လုပ်၍ ဖြစ်စေ စီရင်နိုင်သည်။

အနာယတေ စသည်တည်း၊ နဝါတိကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ပဉ္စဟ-ဂေဟိ သမန္နာ-
ဂတော၊ မုတ္တစာဂိ+အနုဒ္ဒတော ပဉ္စပေ၊ အနုဒ္ဒတော စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်
ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ၊ (၂၁)

၂၁။ ပုံစံနက်။ ။ဝုကျသ္မာ=ဝုတ္တံ+အသ္မာ၊ ဝိတျာနာယတေ=ဝိတ္တံ+အနာ
ယတေ၊ ပဋိသန္တာရဝုတ္တံ-ပဋိသန္တာရ ၂ ပါးဖြင့် အသက်မွေးခြင်းရှိသူသည်၊
အသ္မာ- ဖြစ်ရာ၏၊ သဗ္ဗာဝိတ္တံ-အလုံးစုံသောစည်းစိမ်ကို၊ အနာယတေ-ခံစားအပ်၏၊
ပဉ္စဟိ-ကုန်သော၊ အဂေဟိ-အင်္ဂါတို့နှင့်၊ သမန္နာဂတော- ပြည့်စုံသူ၊ မုတ္တစာဂိ-
လွတ်လွတ်ကျွတ်ကျွတ် စွန့်လေ့ရှိသူ သည်၊ အနုဒ္ဒတော- မတန်လှုပ်၊ (ဤ)ကို ယ
ပြုရသော ပုံစံမပါသေးရကား “နဒျာသန္နော= နဒီ+ အာသန္နော၊ ဒါသျာဟံ=
ဒါသိ+အဟံ” တို့ကိုထုတ်၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်။

ကွစိ၊ နဝါ။ ။ကွစိနှင့် နဝါသည် အနက်အဓိပ္ပာယ်တူ၏။ ထိုကွစိ နဝါ သဒ္ဒါ
တို့ဖြင့် ရုပ်တစ်မျိုးတည်းသာ ရှိကြောင်းကိုပြ၏။ ဆိုလိုရင်းကား-ကွစိပါရှိရာသုတ်ဖြင့်
စီရင်အပ်သော ရုပ်တို့သည် (ဤသုတ်စီရင်ထားသော ရုပ်ကတစ်မျိုး၊ ဤသုတ်မစီရင်
အပ်သော ရုပ်ကတစ်မျိုးဟု ၂ မျိုးမရှိ၊ ဤသုတ်ဖြင့် စီရင်ထားသော) ရုပ်တစ်မျိုး
သာရှိကြောင်းကိုပြသည်- ဟူလို၊ ဥပမာ-ကွစာသဝတ္ထံ လုတ္တေသုတ်၌ ထိုကွစိ
သဒ္ဒါသည် “နောပေတိ၊ ဗန္ဓုဿေဝ” စသည်ဖြင့် ရုပ်တစ်မျိုးစီသာ ရှိကြောင်း၊ န+
ဥပေတိ၊ ဗန္ဓုဿ+ ဣဝ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်ရုပ်မျိုး ပါဠိမှာ မရှိကြောင်း ပြသကဲ့သို့တည်း၊
နဝါသဒ္ဒါဖြင့် ပြရာ၌လည်း နည်းတူသို့သော် “ဣဝဇ္ဈော ယံ နဝါ” သုတ်၏ ပုံစံ
ဖြစ်ထိုက်သော “ဗျာကာသိ”၌ “ဝိယာကာသိ”ဟုလည်း ဝိကပ်ရုပ်ရှိသောကြောင့်
ရုပ်တစ်မျိုးသာပြ၏” ဟူသော ထိုစကားကို ယေဘုယျနည်းအားဖြင့် ဆိုထားသည်ဟု
မှတ်ပါ။

ဝါ၊ ဝိဘာသာ။ ။ ဝါနှင့် ဝိဘာသာလည်း အနက်အဓိပ္ပာယ်တူ၏။ ရုပ်
၂မျိုးရှိကြောင်းကိုပြ၏။ ရုပ် ၂ မျိုးဟူသည်ကား-ဝါသဒ္ဒါပါရှိရာ သုတ်ဖြင့် စီရင်
ထားသော ရုပ်က တစ်မျိုး၊ မစီရင်ဘဲ အခြားနည်းဖြင့် ပြီးသော ရုပ်ကတစ်မျိုးဟု
၂ မျိုးရှိကြောင်းကိုပြသည် -ဟူလို၊ ဥပမာ-“ဝါပရော အသရူပါ” သုတ်ဖြင့်
စီရင်၍ “စတ္တရောမေ” ဟုလည်းကောင်း၊ ထိုသုတ်က မစီရင်ဘဲ ပုဒ်ဖြတ်ထားတိုင်း
“စတ္တာရော+ဣမေ” ဟုလည်းကောင်း ရုပ် ၂မျိုး ရှိနိုင်ခြင်းမျိုးတည်း၊ ဤစကားလည်း
များရာလိုက်၍ ယေဘုယျနည်းအားဖြင့်ပင် ဆိုသည်ဟုမှတ်။ [“ဝါ” ဟူသည်
ဝိကပ်အနက်ရှိသော ဝါတည်း၊ ယထာဝဝတ္ထိတ ရူပပရိဂ္ဂဟ အနက်ရှိသော ဝါသဒ္ဒါ
ကား ထိုကဲ့သို့ ရုပ် ၂မျိုးကိုမပြ၊ ပါဠိတော်နှင့် လျော်အောင် နိစ္စဝိမိ စသည်ကိုပြသည်။

ကွစိ နဝါစ ဧကတ္တာ၊ ယေဘုယျေန-က ရူပကာ၊

ဝါ ဝိဘာသာ သမာနတ္တာ၊ ပါယေနော .ဘယ ရူပကာ။

ကွစိ-ကွစိ သဒ္ဒါသည်လည်းကောင်း၊ နဝါစ- နဝါ သဒ္ဒါသည်လည်းကောင်း၊
ဧကတ္တာ-တူသောအနက်ရှိကုန်၏၊ ယေဘုယျေန- များသောအားဖြင့်၊ ဧကရူပကာ-

• ဧဝါဒိဿရိ၊
ပုဗ္ဗောစ ရဿော

၂၂။ သရမာ-မှ၊ ပရဿ-သော၊ ဧဝဿ-၏၊ အာဒိဿ- အစ
ဖြစ်သော၊ ဧကာရဿ-၏၊ နဝါ-အချို့အရာ၌၊ ရိကာရော- ရိ
အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ပုဗ္ဗော-သော၊ သရောစ-သည်လည်း၊ ရဿော
ဟောတိ၊ ယထရိဝ ဝသုဓာတလဉ္စ သဗ္ဗံ၊ တ ထရိဝဂုဏဝါသုပူဇနီယော-ယထရိဝ၊
ပေ၊ သုပူဇနီယော စသည်တည်း၊ နဝါတိ ကသ္မာဝုတ္တံ၊ ယထာဧဝ၊ တထာဧဝ-
ယထာဧဝ၊ တထာဧဝ ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ။ (၂၇)

သန္တိကပ္ပေ- သန္တိကျမ်း၌၊ ဒုတိယော ကဏ္ဍော ဣတိ-ပြီးပြီ။

ရုပ်တစ်မျိုးကို ပြတတ်ကုန်၏။ ဝါ-ဝါသဒ္ဓါသည်လည်းကောင်း၊ ဝိဘာသာ-
ဝိဘာသာသဒ္ဓါသည်လည်းကောင်း၊ သမာနတ္ထာ-တူသောအနက်ရှိကုန်၏။ ပါယေန-
များသောအားဖြင့်၊ ဥဘယရူပကာ-ရုပ် ၂မျိုးကို ပြတတ်ကုန်၏။ [ဤကား နျာသ
ပွင့်ပုံကိုမှီသော ကဗ္ဗာယနဝဏ္ဏနာ ဂါထာတည်း။] ဤစကားကို ထောက်၍ က္ခစာ
သဝဏ္ဏသုတ်မှ လိုက်သော ကွစိသဒ္ဓါရှိပါလျက်၊ ကွစိနှင့်နဝါတို့ ပရိယာယ်ဖြစ်ကြောင်း
ပြခြင်းအကျိုးငှာ ဤသုတ်၌ “နဝါ” သဒ္ဓါကိုထပ်၍ မိန့်ရပြန်သည်။ ထိုသို့
အနက်တူ နဝါသဒ္ဓါရှိသောကြောင့်ပင် ကွစိသဒ္ဓါလည်း ဤသုတ်သို့မလိုက်ဘဲ
ဆုတ်နစ်လေတော့သည်-ဟုမှတ်။

၂၂။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ ယထရိဝ (ယထာဧဝ) -အကြင်အခြင်းအရာ
ဖြင့်သာလျှင်၊ သဗ္ဗံ-အလုံးစုံသော၊ ဝသုဓာတလဉ္စ- မြေအပြင်သည်လည်း၊ (အတ္ထိ-
ရှိ၏) တထရိဝ (တထာဧဝ)-ထိုအခြင်းအရာဖြင့်သာလျှင်၊ ဂုဏဝါ-ဂုဏ်ရှိသူကို၊
သုပူဇနီယော- ကောင်းစွာပူဇော်ထိုက်၏။ ယထာဧဝ-အကြင်အခြင်းအရာဖြင့်
သာလျှင်၊ တထာဧဝ-ထိုအခြင်းအရာဖြင့်သာလျှင်၊ ဤသုတ်သည် ရိပြုခြင်းဟူသော
အာဒေသဝိဓိ-ရဿဝိဓိ မျိုးကိုပြသော ဝိဓိသုတ်တည်း။ သုတ်အဓိပ္ပာယ်နှင့် ရုပ်ကို
အခြေပြု၍ ပြခဲ့ပြီ။ “ယထာ+ဧဝ၊ တထာ+ ဧဝ” တို့၌ ဤသုတ်ဖြင့် ဧဝ၏ အစကို
ရိပြုပြီးလျှင် ရှေ့အာကို ရဿပြုသင့်သော်လည်း နဝါသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မပြုရဟု
ဆိုရုံသာ။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား ယထရိဝ တထရိဝ တို့သည် “ယထာ+ဧဝ၊ တထာ
+ဧဝ” မှ ဖြစ်လာသော ပုဒ်များမဟုတ်၊ သီးခြား နိပါတ်များသာတည်းဟု ဆို၏။
အဘိဓာန် အဗျယဝဂ်၌လည်း သီးခြားနိပါတ်ပုဒ်အဖြစ် လာပေသည်။ ထိုအတိုင်းဆိုလျှင်
ဤသုတ် အပိုသာတည်း။]

စ သဒ္ဓါ ၃ မျိုး။ ။ ကစ္ဆည်းကျမ်း၌ စ သဒ္ဓါ၏ အနက်များကို “အနကမုန၊
သမ္ဘိဏ္ဍနနှင့်၊ သမုစ္စယ တစ်ဖြာ၊ အဝဓာ၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌ” ဟု၅မျိုးတွေ့ရ၏။ ထိုတွင်
အနကမုနတ္ထစသဒ္ဓါကို ပုဗ္ဗောစသုတ်၌ ရူပသိဒ္ဓိဝယ် ပြခဲ့ပြီ။ သုတ်တစ်သုတ်တည်း၌
ဝါကျ ၂ ခု (စကား ၂ ရပ်) ရှိရာ နောက် ဝါကျ၌ ထိုင်၍ ရှေ့ဝါကျအနက်ပေါ်သို့
ပေါင်းပေးသော စသဒ္ဓါသည် သမ္ဘိဏ္ဍနတ္ထစသဒ္ဓါမည်၏။ ဤသုတ်၌ “ဧဝါဒိဿရိ”
သည်တစ်ဝါကျ၊ နောက်ဝါကျ၌ ထိုင်သော “စ” သည် ရှေ့ဝါကျ၏ “ရိပြုခြင်း”

ဟူသော ဒုတိယအနက်ကို ပေါင်း၍ပေးသောကြောင့် သမ္မိဏ္ဍနတ္ထ စသဒ္ဒါမည်၏။ [ရှေ့နောက် ၂ သုတ်ရှိရာဝယ် နောက်သုတ်၌ စဖြင့် ရှေ့သုတ် အနက်ပေါ်သို့ ပေါင်းပြန်လျှင်လည်း သမ္မိဏ္ဍနပင်။] ဒေါသေစ သုတ်လာ စသဒ္ဒါကဲ့သို့ သုတ် ၌ တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်သော အနက်တစ်မျိုးကို တိုးလာအောင် ဆည်းယူသော စသဒ္ဒါသည် သမုစ္စယတ္ထ စသဒ္ဒါမည်၏။ ဤသို့လျှင် အနုကဗုဒ္ဓ သမ္မိဏ္ဍန သမုစ္စ ယတ္ထဟု စသဒ္ဒါ ၃မျိုးကိုမှတ်ပါ။

[ဆောင်] ရှေ့နောက်ဆက်ပြု၊ ၂ ဝါကျတွင်၊ နောက်က ဝါကျ၊ စ ထိုင်နေလျက်၊ ရှေ့နက်ငဲ့စောင်း၊ နောက်နက်ပေါင်းက၊ သမ္မိဏ္ဍတည်း၊ သမုစ္စယဖြစ်၊ အနက်သစ်ကို၊ ဆည်းလစ်ပေတတ်၊ အနုကဗုဒ္ဓလျှင်၊ ရှေ့ပါ၌ငင်သည်၊ သုံးအင် (စ) နက် အထူးတည်း။

အမှာ။ ။အဋ္ဌကထာတို့၌ကား သမုစ္စယနှင့် သမ္မိဏ္ဍနကို ခွဲခြားလေ့ မရှိကြ။ ဤ သမ္မိဏ္ဍနမျိုးကို (ဆိုအပ်ပြီးသော အနက်ကိုဆည်းသော) ဝုတ္တသမုစ္စည်းဟု လည်းကောင်း၊ ဤ သမုစ္စည်းမျိုးကို (မဆိုအပ်သောအနက်ကို ဆည်းသော) အဝုတ္တသမုစ္စည်းဟု လည်းကောင်း၊ သမဏောစ ဗြဟ္မာဏောစ၌ကဲ့သို့ သမုစ္စည်းကို (အပြန်အလှန် ဆည်းယူသော) အညမညသမုစ္စည်း ဟုလည်းကောင်း ခေါ်ကြသည်။ သမုစ္စည်းကိုလည်း သမ္မိဏ္ဍနတ္ထဟု ဖွင့်လေ့ရှိ၏။ [အဝဓာရဏတ္ထနှင့် ဝါစာသီလိဋ္ဌ စသဒ္ဒါတို့မှာ ဤ သမုစ္စယ အနက်နှင့် ယုံမှားဖွယ်မရှိ၊ နောက်၌ ထင်ရှားလတ္တံ့။]

ဒုတိယော ကဏ္ဍော-သဘောတူ အနက်တို့ကိုပြရာ သုတ်များကို တစ်ခန်းခွဲခြား ထားသည်ဟု ဆိုခဲ့ပြီ။ ဤဒုတိယအခန်းသည် သရသန္ဓိတို့ကို ပြရာအခန်းတည်း။ ချဲ့ဦးအံ- သန္ဓိယန္တိ ဧတ္ထ ပဒါနိ အက္ခရာနိစာတိ သန္ဓိ၊ ဧတ္ထ-ဤပုဒ်အပေါင်း၌၊ ပဒါနိ-ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ်တို့ကို၊ သန္ဓိယန္တိ-စပ်ထားအပ်ကုန်၏။ (ဤဝိဂ္ဂဟဖြင့် ပဒသန္ဓိကို ပြ၏။) ဧတ္ထ-ဤတစ်ပုဒ်တည်း၌၊ အက္ခရာနိ- အက္ခရာတို့ကို၊ သန္ဓိယန္တိ- ချောမောအောင် ကောင်းစွာ ထားအပ်ကုန်၏။ (ဤဝိဂ္ဂဟဖြင့် ဝဏ္ဏသန္ဓိကိုပြ၏။ သုဂတော၌ ဒကိုတပြုသဖြင့် ချောမောသည်-ဟူလို) ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ သန္ဓိ-မည်၏။

သရာနံ- သရတို့၏၊ ငာစံနည်း-သရေသု-သရတို့ကြောင့်၊ သန္ဓိ-သန္ဓိသည်၊ သရသန္ဓိ-မည်၏။ ယသင်္ဂါယနိ စသည်ကဲ့သို့ ရှေ့+ နောက် သရတို့တွင် တစ်ခု ခုကို ချေခြင်း၊ အာဒေသပြုခြင်း တစ်မျိုးမျိုးကို စီရင်၍ စပ်ခြင်းသည် “သရာနံ+ သန္ဓိ”အရ “သရသန္ဓိ”မည်၏။ “ကေမိဒါဟံ”ကဲ့သို့ နောက်သရကြောင့် ရှေ့ဗျည်း ကိုစီရင်ခြင်းသည် “သရေသု+သန္ဓိ”အရ “သရသန္ဓိ”မည်၏။ ထိုသရသန္ဓိ တို့ကို ပြရာ ဒုတိယကဏ္ဍကား ဤတွင်ပြီးပြီ-ဟူလို။ [သုဂတော စသော ရုပ်တို့၌ ဝုတ္တိ ဆရာ၏လက်ထက်မှ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ထည့်စွက်ရသော ပုံစံဖြစ်၍ လုံးဝ သရ မပါဘဲ ရှိရသည်။ အရှင်ကစွည်း၏ ဒုတိယခန်း သုတ်အားလုံးကား သရနှင့် ဆိုင်ဏကီ စီရင်သော သတ်များချည်းသာတည်း။]

သရာ ပကတိ ၂၃။ပရေ ဗျဉ္ဇနေ သရာ (ခေါအနက်မရှိ) ပကတိရူပါနိ-ပကတိ
 ဗျဉ္ဇနေ ရုပ်တို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာ၊ ပမာဒေါ မဇ္ဈဇော
 ပဒံ၊ တိဏ္ဍော ပါရဂုံတော အဟု-မနောပေ၊ ပါရဂုံတော အဟု
 စသည်တည်း။ (၃၆)

* ၂၃။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ ဓမ္မာ-စေတသိက် ခန္ဓာတရားတို့သည်၊
 မနော ပုဗ္ဗင်္ဂမာ-စိတ်သာဓုရှေ့သွားရှိကုန်၏၊ ပမာဒေါ-မေ့လျော့ခြင်းသည်၊ မဇ္ဈဇော-
 သေ ခြင်း၏၊ ပဒံ-အကြောင်းတည်း၊ တိဏ္ဍော-ကူးပြီးသည်၊ ပါရဂုံတော- ကမ်း
 တစ်ဖက်သို့ ရောက်ပြီးသည်၊ အဟု-ဖြစ်ပြီ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုနည်းမရှိ၍တွက်၊
 “ပါရဂုံတော+အဟု” ၌ ဝါပရောဖြင့် နောက်သရချေဖို့ရန် တားမြစ်သည်ဟု
 နှာသဖွင့်သေး၏၊ ဤသုတ်က ရှေ့သရကိုသာ စီရင်သောကြောင့် ထိုအဖွင့်ကို
 စဉ်းစားပါလေ။

ပကတိရူပါနိ-“ပကတိရူပါနိ”ဟု ဖွင့်သောကြောင့် သုတ်၌ “ပကတိ”ဟု
 ဧကဝုစ်မရှိရ “ပကတိ”ဟု (ရတ္တိကဲ့သို့) ဗဟုဝုစ်ရှိရမည်ဟု ကြံကြ၏၊ သို့သော်
 “ပကတိရူပါနိ” ဟုဖွင့်ခြင်းမှာ ပကတိပြုရမည့် သရတွေများကြောင်း ထင်ရှားအောင်
 ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဖွင့်ခြင်းဖြစ်သည်၊ သုတ်၌ “ပကတိ” ဟု (ရတ္တိ-ကဲ့သို့) ဧကဝုစ်ထား
 ခြင်းကား သရတွေများသော်လည်း ပကတိအတိုင်း ဖြစ်ရခြင်းအားဖြင့် သဘောတူ
 တစ်ခုတည်း ဖြစ်သောကြောင့် ထားခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ “ပကတိ”ဟု
 ဧကဝုစ်ဖြင့်သာ ရှိရမည်၊ ဥပမာ-“ပကတိ စဿ သရန္တဿ”သုတ်၏ ဝုတ္တိ၌
 “ပကတိရူပါနိ”ဟု ဗဟုဝုစ်ဖွင့်သော်လည်း သုတ်၌ “ပကတိ”ဟု ဧကဝုစ်သာ
 ရှိသကဲ့သို့တည်း၊ [သရလောပေါ သုတ်၌ကား သုတ် ဝုတ္တိ ၂ ဌာနလုံးပင်
 “ပကတိ” ဟု ဧကဝုစ်ချည်း ရှိသည်။]

ပကတိရုပ်နှင့် ပတိသေ။ ။ပကတိ၌ ပပုဗ္ဗ ကရဓာတ် တိပစ္စည်း၊ ပဥပသာရ
 သည် အစပထမဟူသောအနက်ကိုဟော၏၊ ပထမ-ရှေးဦးစွာ+ ကရိယာတိ-ပြုအပ်
 ၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ပကတိ-မည်၏၊ မနော+ပုဗ္ဗင်္ဂမာ၌ မနောဝယ် ဩသရသည်
 အစပထမ ပြုအပ်သော (နဂိုရှိနေသော) ပကတိသရတည်း၊ ဤ သုတ်ကလည်း
 “ထိုဩသရကို ပကတိအတိုင်း ရှိပါစေ” ဟု ဆိုသဖြင့် “ရဿသုတ်ဖြင့် ဥရသ-ဘိ
 လည်းကောင်း၊ လောပဉ္စ တတြာကာရော သုတ်ဖြင့် ချေခြင်းကို လည်းကောင
 မပြုနှင့်”ဟု တားမြစ်ရာရောက်၏၊ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် ဗျည်းနှောင်းရာ၌
 ရှေ့သရကို စီရင်မည့် ဒိဃံ-ရဿ-လောပဉ္စ တတြာကာရော သုတ်တို့၏ အစီအရင်ကို
 တားမြစ်သောသုတ်တည်းဟုမှတ်။

တားမြစ်ရကျိုး။ ။ ဒိဃံ စသောသုတ်များ၌ လိုက်လာသော ကွစိသဒ္ဒါက
 ဒိဃစသည်ကို နေရာတိုင်း မပြုဖို့ရန် တားမြစ်ပြီးဖြစ်သော်လည်း ကွစိ၏ တားမြစ်မှုမှာ
 မိမိသုတ်ဖြင့် မစီရင်ရုံသာ တားမြစ်နိုင်၏၊ အခြားသုတ်ဖြင့် စီရင်မှုကို မတားမြစ်နိုင်၊
 ဥပမာ- မနော၌ ဩကိုရဿသုတ်လာ ကွစိသဒ္ဒါက ရဿမပြုဖို့ရန် တားမြစ်နိုင်
 သော်လည်း လောပဉ္စသုတ်ဖြင့် ချေမှုကို မတားမြစ်နိုင်သကဲ့သို့တည်း၊ ထို့ကြောင့်
 ဗျည်းနှောင်းရာ ထိုသုတ်လုံးဖြင့် မစီရင်ဖို့ရန် ဤသုတ်က ပကတိပြု၍ တားမြစ်ရ

သရေကွစိ ၂၄။ ပရေ သရေ သရာ ကွစိ ပကတိရူပါနိ ဟောန္တိ။ ကော ဣမံ ပထဝီ ဝိစေသတိ- ကော+ဣမံ- ပထဝီ ဝိစေသတိ, စသည် တည်း။ ကွစိတံ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ အပ္ပဿတော-ယံ ပုရိသော-အပ္ပဿတော ယံ ပုရိ သော, စသော ပြယုဂံတို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ၏။ (၃၅)

၂၄။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ကော-အဘယ်သူသည်၊ဣမံ ပထဝီ-ဤမြေကို၊ ဝိစေသတိ-စိစစ်နိုင်မည်နည်း၊ အပ္ပဿတော-နည်းသော သုတရိုးသော၊ အယံ ပုရိ သော- ဤယောကျ်ားသည်၊ “ကော+ဣမံ” ဟုတည်း, သရာ သရေဖြင့် ရှေ့သြ ကိုချေ၍ ကကို ဣသိုကပ်လျက် “ကိမံ”ဟုလည်းကောင်း, ဣကိုစ အသဝဏ်ပြု၍ “ကေမံ” ဟုလည်းကောင်း ဒီဃပြု၍ “ကိမံ” ဟုလည်းကောင်း, ဝမောဒဒန္တာနံ သုတ်ဖြင့် သြကိုပြု၍ “ကွစိ”ဟုလည်းကောင်း ဖြစ်သင့်သော်လည်း သရေကွစိသုတ် ဖြင့် ရှေ့သရကို ချေလည်းမချေ၊ ဝလည်းမပြုရ (ပကတိအတိုင်းထားဟု) တားမြစ်၍ “ကော ဣမံ”ဟုပြီး၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိစသည်၌ ပြသော ပုံစံများဝယ် ရှေ့သရအစီအရင် တားမြစ်ပုံကို သိပါ။ ကိရုပ်၌ “အပ္ပဿတော+အယံ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်, သရာ သရေ လောပံသုတ်ဖြင့် ရှေ့သြကို ချေရာ၌ “သရေ ကွစိ” သုတ်က တားမြစ်သင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် မတားမြစ်ရ၊ သရာ သရေ လောပံသုတ်ဖြင့် ချေမြဲချေ၊ ဒီဃသုတ်ဖြင့် နောက်အကို အာဒီဃပြု။

ပတိသေဓပင်။ ။နောက်သရနောင်းရာ၌ ရှေ့သရကို စီရင်သောသုတ်များ ကား ဒုတိယကဏ္ဍ၌ ပြခဲ့သော “သရာ သရေ လောပံ, ပုဗ္ဗောစ, ယမေဒန္တဿာ ဒေသော, ဝမောဒဒန္တာနံနှင့် ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ” သုတ်များတည်း။ “ထိုသုတ်များ၏ အစီအရင်ကို အချို့အရာ၌ မပြုပါနှင့်, ပကတိရုပ်အတိုင်း ရှိပါစေ” ဟု တားမြစ်သော ပတိသေဓ ဝိမိ သုတ်ပင်တည်း။ [ဝါပရော, ကုစာသဝဏ္ဏံ, ဒီဃံ တို့ကိုပါ တားမြစ်သည်-ဟု ဆိုကြသေးသော်လည်း ဤသုတ်က ရှေ့သရ အစီအရင်ကိုသာ တားမြစ်သဖြင့် နောက်သရကို ချေသော ဝါပရောနှင့် မဆိုင်၊ ကုစာသဝဏ္ဏံ ဒီဃံ တို့ကား သရာ သရေ၏ နောက်လိုက်သာဖြစ်၍ သရာ သရေကို တားမြစ်ရုံမျှဖြင့် “အရင်းလဲ, အဖျားထင်း” ဖြစ်တော့သည်။] ဤသုတ်၌ ကွစိပါ၍ ရှေ့သုတ်၌ ကွစိမပါခြင်း၏ အကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာမှာရှု။

ဤသုတ်ဆိုရကျိုး။ ။ ပုဗ္ဗောစ- စသောသုတ်များ၌ ကွစိသဒ္ဓါ ရှိကြပြီးဖြစ်၍ ထိုသုတ်တို့က အချို့အရာ၌ မစီရင်ဖို့ရန် ကွစိသဒ္ဓါက တားမြစ်ပြီး မဟုတ်ပါလော, ဤသုတ်ဖြင့် တားမြစ်ရခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးထူးရှိသေးသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-ထိုကွစိသဒ္ဓါသည် မိမိဆိုင်ရာ သုတ်ဖြင့် စီရင်မှုကိုသာ တားမြစ်နိုင်၏။ အခြား သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်မှုကို မတားမြစ်နိုင်၊ ဥပမာ-ဒီဃသုတ်ဖြင့် ကိရုပ်ဖြစ်သော “ပဉ္စဟိ+ဥပါလိ” ၌ ဣကို ဒီဃမပြုဖို့ရန် ကွစိသဒ္ဓါကတားမြစ်နိုင်၏။ သရာ သရေ ဖြင့် ရှေ့သရ မချေဖို့ရန် မတားမြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ပဉ္စဟိ၌ ဣသရသည် ပကတိ အတိုင်းမတည်ရဘဲ သရာ သရေဖြင့် ချေခြင်းကို ခံရသကဲ့သို့တည်း။ ဤ “သရေ

ဒီဃံ

၂၅။ ပရေ ဗျဉ္ဇနေ သရာ ကွစိ ဒီဃံ ပပေါန္တိ။ သမ္မာ ဓမ္မံ
 ဝိပဿတော ဧဝံ ဂါမေ မုနိ စရေ၊ ခန္တီ ပရမံ တပေါ တိတိက္ခာ
 -သမ္မာ ဓမ္မံပေါ တပေါ တိတိက္ခာ၊ စသည်တည်း။ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ဣဓ
 မောဒတိ၊ ပစ္စမောဒတိ၊ ပတိ-လီယတိ၊ ပဋိ-ဟညတိ-ဣဓ မောဒတိ။ပေါ ပဋိဟ
 ညတိ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ။ (၃၇)

ကွစိ” ဖြင့် တားမြစ်ရာ ပုံစံတို့၌ကား “ထိုသရာ သရေ စသော သုတ်အားလုံးဖြင့်ပင်
 သုတ်အင်္ဂါညီညွတ်သော်လည်း မစီရင်ရ၊ ပကတိအတိုင်း နေပါစေ”ဟု တားမြစ်သည်။
 ဤသို့ သရနောင်းရာ၌ ရှေ့သရကို စီရင်သော သုတ်အားလုံး၏ အစီအရင်ကို
 တားမြစ်နိုင်ခြင်း အကျိုးထူးရှိ၍ ဤပတိသေဓ ဝိဓိသုတ်ကို အားထုတ်ရပေသည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ ဤသရေကွစိသုတ်၌ ရူပသိဒ္ဓိဝယ် ပကတိပြုရာ ဌာနများကို
 သတ်မှတ်ထားသော်လည်း မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား အထူးသတ်မှတ်၍ မပြု။ “ကတမာ
 စာနန္ဒ+အနိစ္စသည်”ဝယ် အာနန္ဒနှင့် အနိစ္စသည်တို့ကို ရွတ်ဆိုရာကာလ၏
 အကြား၌ ခေတ္တရပ်နားရာ ကာလခြားသောကြောင့် သန္နိမစပ်ရ။ အာနန္ဒ၌ အဆုံး
 အသရကို ပကတိပြုရသည်-ဟုလို၊ “ရာဇပုတ္တာ ဇရာမရော =ရာဇပုတ္တ+အဇရာ
 မရော”၌ “ရာဇပုတ္တ-မင်းသား”ဟုအာလုပ်ပုဒ်ဖြစ်သော်လည်း ထိုခေတ္တရပ်နားရာ
 ကာလမခြားသောကြောင့် ရှေ့သရချေ၊ နောက်သရ ဒီဃပြု-ဟုမိန့်၏။

သဒ္ဓနီတိ။ ။သဒ္ဓနီတိ၌ကား “ယတ္ထ သန္နိတော သရေ န ပဒံ သုခုစ္စာရဏီယံ၊
 န တတ္ထသရာနံ သန္နိ=အကြင်အရာ၌ သရကို သန္နိစပ်အပ်သော် ပုဒ်သည် ရွတ်၍
 မချောမော၊ ထိုအရာ၌ သရတို့၏ သန္နိမဖြစ်”ဟု သုတ်တည်၏။ “ဧဝမေဝ
 အဇ္ဈတ္တံ အရူပသည်”၌ သန္နိစပ်လျှင် “ဧဝမေဝ အဇ္ဈတ္တ မရူပသည်”ဟု ရွတ်၍
 မချောမောဘဲ ရှိသောကြောင့် သန္နိမစပ်ရ။ “ပကတိပြုရမည်” ဟုလို၊ ထို့ပြင် -
 “ယတ္ထ သန္နိတော သရော အတ္ထံ ဒူသေတိ၊ န တတ္ထ သန္နိ=အကြင်အရာ၌သန္နိစပ်အပ်
 သော သရသည် အနက်ကိုပျက်ဆီးတတ်၏။ (အနက်မထင်နိုင်)၊ ထိုအရာ၌
 သန္နိမဖြစ်”ဟုဆို၍ “အာယသ္မာ+အာနန္ဒော”ကို ထုတ်၏။ သန္နိစပ်လိုက်လျှင်
 “အာယသ္မာနန္ဒော”ဟု “အရှင်အာနန္ဒာ” ဟူသောအနက် ပျက်သွားလိမ့်မည်။
 ထို့ကြောင့် သန္နိမစပ်ဘဲ ပကတိပြုရသည်-ဟုလို၊ အချုပ်မှာ သန္နိစပ်သည့်အတွက်
 အရွတ်ခက်လျှင်လည်းကောင်း၊ အနက်ပျက်သွားလျှင်လည်းကောင်း သန္နိမစပ်ဘဲ
 ပကတိပြုရမည်-ဟုမှတ်၊ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ခေတ္တရပ်နားရာ ကာလခြားသောကြောင့်-
 သန္နိမစပ်ရခြင်း”လည်း ဤအရွတ်ခက်သောကြောင့် မစပ်ရခြင်း၌ ပါဝင်သည်။]
 [ဆောင်] ရွတ်ခိုက်ရပ်နား၊ ကာလခြားနှင့် တစ်ဆင့်ရွတ်ခက်၊ အနက်ပျက်မည်၊
 ဤ ၃ လီကြောင့်၊ ထို ဤ သန္နိ၊ မလိုဘိ၊ ပကတိသာပြု။’

၂၅။ ပုံစံနက်နှင့်ရုပ်တွက်။ ။[သမ္မ+ဓမ္မံ၊ မုနိ+စရေ၊ ခန္တီ+ပရမံ] သမ္မဓမ္မံ-
 ကောင်းသော တရားကို၊ ဝိပဿတော-ရှုသောသူ၏၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ ဂါမေ-ရွာ၌၊

မုနိ- ရဟန်းသည်၊ စရေ-ကျင့်ရာ၏၊ တိတိကွာ-သည်းခံခြင်းဟူသော၊ ခန္တိ- အဓိဝါသန ခန္တိသည်၊ ပရမံ-မြတ်သော၊ တပေါ-အကျင့်တည်း၊ ဣဓ-ဤလောက၌၊ မောဒတိ-ဝမ်းမြောက်ရ၏၊ ပေစ္စ-တမလွန်ဘဝ၌၊ မောဒတိ-၏၊ ပတိလိယတိ- တွန့်ဆုတ်၏၊ ပဋိဟညတိ- သွဉ်းဆဲ၏၊ “သမ္မ+ဓမ္မ” ဟုပုဒ်ဖြတ်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဓမ္မဉာဏ်ကြောင့် မှု၏ (အ)ကို အာဒိယပြု၊ “မုနိ+စရေ” စသည်ကို အခြေပြုမှီ၍တွက်၊ ကိပုံစံများ၌ “ဣဓ+မောဒတိ” ဟုတည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဓ၏ အကို အာဒိယ ပြုသင့် သော်လည်း ကွစီသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် မပြုရ ပြီး၏။ “ပစ္စ+ပတိ+ပဋိ” တို့၌ လည်း နည်းတူ၊ “အ-ဤ” ဒီယမပြုရ-ဟု ဆို [ဒီယပြုရာ ဌာနများကို “သုစုစ္စာ ရဏ၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ၂နေရာပြ၏၊ အကျယ်ကိုရူမာရူပါ။]

မှတ်ချက်။ ။ သမ္မာသည်အကာရန္တ နိပါတ်ဟု နာသဆို၏၊ [ထိုအဆိုအတိုင်း မှန်လျှင် သုစုစ္စာရဏဖြစ်အောင် “မ္မာ” ဟုဒီယပြုထားသည်-ဟု ကြံသင့်၏၊ သို့သော် “အမာနသံ ရတိ ဟောတိ၊ သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿတော” ဟူသော ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၏ ဋီကာ၌ “သမ္မာ= ဉာယေန- အသင့်အားဖြင့်” ဟုဖွင့်သောကြောင့် “သမ္မ” ပုဒ်ရင်းမဟုတ်၊ “သမ္မာ” ဟု အကာရန္တ နိပါတ်ပုဒ်သာဖြစ်သင့်သည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ဤပြုယုက်ကို ဤသုတ်၌ မထုတ်ထိုက်ဟု သဘောရ၍ ဤသုတ်၌မပြဘဲ နောက်သုတ်ကျမှ “မ္မာ” ၌ အာကို ရသပြုဖို့ရာ “သမ္မ-ဒက္ခတော” ဟု ထုတ်သည်၊ “မုနိ” သည် ဣ ပစ္စည်းဖြစ်၍ လည်းကောင်း၊ “ခန္တိ” သည် တိပစ္စည်းဖြစ်၍ လည်းကောင်း နဂိုက ရသပုဒ်ရင်း တည်း၊ ပုံစံ ၂မျိုးလုံးပင် ဂါထာပါဒဖြစ်သောကြောင့် ဆန်းစောင့်ခြင်းငှာ “နိ-န္တိ” ဟု ဂရရိမှ ဂါထာတည်သောကြောင့် ဂါထာစောင့်ခြင်းငှာ လဟုရသကို ဂရဒီယပြုရသည်။

ဗျဉ္ဇနေ ပဇေ။ ။ “သရေ ကွစီ” သုတ်မှ သရေသဒ္ဒါမလိုက်ဘဲ “သရာပကတိ ဗျဉ္ဇနေ” သုတ်မှ ဗျဉ္ဇနေသဒ္ဒါသည် မဏ္ဍုက တတိက အဓိကာရနည်းဖြင့် (သရေ ကွစီသုတ်ကို ခုန်ကျော်၍) လိုက်လာသည်၊ မေးဖွယ် -သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေသုတ်မှ ဗျဉ္ဇနေသဒ္ဒါ လိုက်မည်ဖြစ်လျှင် “သရေ ကွစီ၊ သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေ၊ ဒီယံ၊ ရသံ” ဟု သုတ်အစဉ် ထားသင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် “သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေ” သုတ်ကို ရှေးဦးစွာစဉ်ရပါသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- “သရာ သရေ လောပံ” သုတ်မှ “သရေ” ဟူသော နိမိတ်သည် ဒုတိယတစ်ပိုင်းလုံး (အဓိ ကာရ နည်းအားဖြင့်) လိုက်သကဲ့သို့၊ “ဗျဉ္ဇနေ” ဟူသော ဤနိမိတ်လည်း (သရေ ကွစီကိုချန်၍) တတိယပိုင်း တစ်ပိုင်းလုံး လိုက်ကြောင်းကို သိစေခြင်းငှာ “သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေ” သုတ်ကို အစဆုံး တည်ထားရသည်။ [နာသ။]

[ဆောင်] အဓိကာရာ၊ နည်းအလာဖြင့်၊ သရာ သရေသုတ်၊ သရေပုဒ်သို့၊ ဤ သုတ်၌ ပေ၊ ဗျဉ္ဇနေလည်း၊ မသွေစိုက်စိုက်၊ တစ်ပိုင်းလုံးလိုက်ဖို့၊ သိုက်မြိုက် စွာဘိ၊ သရာ ပကတိ၊ အာဒိတည်လေသည်။

အကွရာစဉ်ရာ၌ သရကို ရှေ့-ဗျည်းကိုနောက်ထား၍ ပြခဲ့သည်အားလျော်စွာ သုတ်ကိုစဉ်ရာ၌လည်း “သရေကွစီ၊ သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေ” ဟု သရနိမိတ်ကို ပြသော “သရေ ကွစီ” သုတ်ကိုရှေးဦးစွာ ပြသင့်သည် မဟုတ်ပါလော-ဟုမေးရာ

ရသံ ၂၆။ ပရေ ဗျဉ္ဇနေ သရာ ကွစိ ရသံ ပပေါန္တိ၊ ဘောဝါဒိနာမ
 သောဟောတိ၊ ယထာဘာဝိ ဂုဏေန သော-ဘောဝါဒိ နာမ၊ ပေ၊
 ဂုဏေန သော၊ စသည်တည်း။ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ သမ္မာသမာဓိ၊ သာဝိတ္တိံ ဆန္ဒ
 သော မုခံ၊ ဥပနိယျတိ ဇီဝိတ မပ္ပမာယု-သမ္မာပေ၊ ဇီဝိတမပ္ပမာယု၊ စသောပြယုဂ်တို့၌
 တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ။ (၃၈)။

၌လည်း “အဓိကာရနည်းအားဖြင့် ဗျဉ္ဇနေဟူသော ပုဒ်၏ တတိယတစ်ပိုင်းလုံး
 လိုက်ရမည့် ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း သိစေခြင်းငှာ သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေသုတ်ကို ရှေးဦးစွာ
 တည်ထားရသည်”ဟု ဤအဖြေအတိုင်းပင် ဖြေရသည်။]

၂၆။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။[ဘောဝါဒိ+နာမ၊ ယထာဘာဝိ+ဂုဏေန]
 သော-ထိုသူသည်။ ဘောဝါဒိနာမ- ဘော ဘောဟုဆိုလေ့ရှိသူမည်သည်။ ဟောတိ-
 ၏။ သော-ထိုသူသည်။ ဂုဏေန-ဂုဏ်အားဖြင့်၊ ယထာဘာဝိ-ယထာဘာဝိ မည်၏။
 သမ္မာသမာဓိ-ကောင်းသော သမာဓိ၊ သာဝိတ္တိံ- သာဝိတ္တိဆန်းဂါထာသည်။ ဆန္ဒသော-
 ဗေဒင်ဆန်း၏။ မုခံ- အဦးအစတည်း။ ဇီဝိတံ- ဇီဝိတဟုဆိုအပ်သော၊ အပွဲ-
 အနည်းငယ်သော၊ အာယု-အသက်ကို၊ ဥပနိယျတိ-မရဏသို့ရောက်အောင်
 ပို့ဆောင်အပ်၏။ ဝါဒိ-ဘာဝိတို့သည် ဇာတိပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသောဤကာရန္တတို့တည်း။
 ဂါထာဖြစ်၍ ဆန္ဒာနရက္ခဏ အကျိုးငှာ ဤသုတ်ဖြင့် ရသယပြုရသည်။ သမ္မာ၊
 သာဝိတ္တိံ၊ ဥပနိတို့၌ကား ကွစိသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် ရသယပြုရာ ရုပ်ကို အခြေပြု၌
 တွက်ခဲ့ပြီ။ “သမ္မာ+ သမာဓိ”ဟု တည်၊ ရသံ သုတ်ဖြင့်နောက် သဗျည်းကြောင့်
 မ္မာ၌ အာကို ရသယပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။
 နောက်ရုပ်များကိုလည်း ဤနည်းအတိုင်းဆို၍တွက်။ [ရသယပြုရာ ၃ ဌာနကို
 ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။]

မှတ်ချက်။ ။ပါဠိကျမ်းစာကို ရွတ်အံ့သူတို့သည် “နမော တဿ” စသော
 ဘုရားရှိခိုးပါဠိတော်ကို ရှေးဦးစွာ ရွတ်ဆိုကြသကဲ့သို့ ဝေဒကျမ်းကို ရွတ်အံ့
 သင်ယူသော ဗြာဟ္မဏလူမျိုးတို့လည်း “သာဝိတ္တိ”ခေါ်သော ဂါထာကို ရှေးဦးစွာ
 ရွတ်ဆိုရသတုံ၊ ထို့ကြောင့် “သာဝိတ္တိံ ဆန္ဒသောမုခံ” ဟု မဇ္ဈိမပဏ္ဍာသ-သေလသုတ်
 စသည်၌ ဘုရားရှင် မိန့်တော်မူသည်။ [ဝေဒေ အဇ္ဈာယန္တေဟိ ပဌမံ အဇ္ဈယိတဗ္ဗ
 တော သာဝိတ္တိံ ဆန္ဒသော မုခံတိ-သုတ္တနိပါတ် သုန္ဒရိက ဘာရဒွါဇ သုတ်ဖွင့်၊]
 ထိုသာဝိတ္တိဆန်းဂါထာသည် စလုံးဖွဲ့အားဖြင့် ၃ပါဒသာရှိ၍ အက္ခရာ ၂၄ လုံးရှိရကား
 “ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ ဓမ္မံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ သံဃံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ” ဟူသော ၃
 ပါဒ ၂၄ လုံးရှိသောသရဏဂုံ ဂါထာနှင့် တိုက်ဆိုင်လျက်ရှိလေသည်။ ထို့ကြောင့်
 “ဗုဒ္ဓံ သရဏံ”စသော သရဏဂုံဂါထာလည်း ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏဖြစ်သော ဘုရားရှင်
 တို့၏ အရိယာသာဝိတ္တိံ ဂါထာတော်ပင်တည်း။

[သုတ္တနိပါတ်၌] ဣစ္ဆေ ဘဂဝါ ပရမတ္ထဝေဒါနံ တိဏ္ဍံ ပိဋကနံ အာဒိဘူတံ
 ပရမတ္ထ ဗြာဟ္မဏေဟိ သဗ္ဗဗုဒ္ဓေဟိ ပကာသိတံ အတ္ထသမ္ပန္နံ
 ဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ “ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ ဓမ္မံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ သံဃံ
 သရဏံ ဂစ္ဆာမိ”တိ အရိယံ သာဝိတ္တိံ သန္ဓာယ ပုစ္ဆတိ။

လောပဉ္စ ၂၇။ ပရေ ဗျဉ္စနေ သရာ ကွစိ လောပံ ပပေါန္တိ။ တတြ လော တတြာကာရော ပေ-ထိုကျေခြင်းကို၊ ကတေ-ပြုအပ်ပြီးသော်၊ အကာရာ ဂမောစ-အ အကွရာလာသည်လည်း၊ ဟောတိ- ၏၊ သ သီလ ဝါ၊ သ ပညဝါ၊ သေဓမ္မော သနန္တ နော၊ သဝေ ကာသာဝ- မရဟတိ၊ သမာန ကာမောပိ ဘဝေယျ၊ သ ဝေမုနိ ဇာတိဘယံ အဒဿိ-သသီလဝါ၊ပေ၊ သဝေ မုနိ ဇာတိဘယံ အဒဿိ စသည်တည်း၊ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ သော မုနိ၊ တေနသော မုနိ၊ ဒေသော ဓမ္မော ပဒိဿတိ၊ နသော ကာသာဝ မရဟတိ-သော မုနိ၊ပေ၊ မရဟတိ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ။ (၃၉)

၂၇။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။သော-ထိုသူသည်၊ သီလဝါ-သီလရှိသူတည်း၊ ပညဝါ- ပညာရှိသူတည်း၊ ဒေသော ဓမ္မော- ဤသဘောသည်၊ သနန္တ နော-ရှေး၌ ဖြစ်သော ထုံးစံတည်း၊ သော- ထိုသူသည်၊ ဝေ-စင်စစ်၊ ကာသာဝံ- သင်္ကန်းကို၊ အရဟတိ-ထိုက်တန်၏၊ သော-သည်၊ မာနကာမောပိ-မြတ်နိုးလိုသည်လည်း၊ ဘဝေယျ-ဖြစ်ရာ၏၊ သောမုနိ-ထိုရဟန်းသည်၊ ဝေ-စင်စစ်၊ ဇာတိဘယံ- ဇာတိဘေးကို၊ အဒဿိ-ရှုပြီ၊ သော-ထိုသူသည်၊ မုနိ-မုနိမည်၏၊ တေန- ထိုကြောင့်၊ သော-ထိုသူသည်၊ မုနိ-မည်၏၊ သော-ထိုသူသည်၊ ဝေ-စင်စစ်၊ ကာသာဝံ-ကို၊ န အရဟတိ- မထိုက်၊ ရုပ်ကိုအခြေပြု နည်းမှီ၍တွက်၊ ကိ-ရုပ်ကိုလည်း “သော=မုနိ” ဟုတည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သော၏ ဩကိုချေ၍ ထိုကျေရာ၌ (အ)လာသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါဖြစ်သောကြောင့် မချေ၊ မလာရဟုဆို၍တွက်။

သမုစ္ဆည်း တစ်မျိုး။ ။ [လောပဉ္စ၌ စ သဒ္ဒါကို“ဗျဉ္စနေစ” ဟု ဗျဉ္စနေ နောင်ထိုင်စေ၍ ထိုစဖြင့် သရကိုဆည်းသောနည်းကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြထားပြီး၊ ဤ၌ တစ်နည်း ပြအံ့၊] “အကာရောစ-အ လည်းလာသည်”ဟု အကာရောနောင် ရွေ့၍ ထိုင်သော စသဒ္ဒါဖြင့် “အ လာရုံသာမက၊ ဩ ဥလည်းလာ”ဟုဆည်း၍ “ကစ္စိနော တွံ၊ ဇာနေမုတံ”ရုပ်များကို ဗာလာဝတာရ ပြ၏။ စုဋ္ဌနိရတ္တိ၌ကား “ဤလည်းလာ”ဟု ဆည်း၍ “အာသီဝိသော”ရုပ်ကို ထုတ်လေသတုံ၊ ကစ္စိ-အသို့ နည်း၊ အာသီဝိသော (အာသုဝိသော)-လျှင်သော အဆိပ်ရှိသော မြွေ၊ “ကစ္စိန+တွံ၊ ဇာနေမ+တံ၊ အာသု +ဝိသော”ဟုတည်၊ လောပဉ္စ တတြာကာရော သုတ်ဖြင့် နောက်ဗျည်းကြောင့် ရှေ့ ဥ-အ တို့ကိုချေ၊ တတြာကာရောစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ထိုကျေရာ၌ ဩ-ဥ-ဤလာ၊ ကစ္စိနော တွံ၊ ဇာနေမု တံ၊ အာသီဝိသော ဟု ပြီး၏။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဇျောမ ဝိဘတ်ကို ဧမုပြု၍ “ဇာနေမ”ကိုပြီးစေ၏၊ သဒ္ဒနိတိ၌ကား ဥကို ဣပြု၍ “အာသီ ဝိသော”ဟု ဆိုသည်။]

ယောဂဝိဘာဂ။ ။ “ဗျဉ္စနေ”ဟူသော လိုက်ပုဒ်ကိုကြည့်၍ “လောပဉ္စတတြာ ကာရော”ဟု ဝိနာမိကာရ ယောဂဝိဘာဂလုပ်လျှင် ဘာမျှ မနှောင်းသော်လည်း ချေနိုင်ပြန်၏။ ထို့ကြောင့် “အဘိလာပမတ္တဘေဒေါသေ= ဤ တေန သမယေန

ပရဒ္ဒေဘာဝေါ
ဌာနေ

၂၈။ ဌာနေ-သင့်လျော်ရာ ဌာန၌၊ သရမ္မာ-သရမ္မ၊ ပရဿ-
သော၊ ဗျဉ္ဇနဿ-၏၊ ဒွေဘာဝေါ - သဒိသ ဒွေ:ဘော်သည်၊
ဟောတိ၊ ဣဓပ္ပမာဒေါ ပုရိသဿ ဧန္တုနော၊ ပဗ္ဗန္တံ ကိတ္တယိ
ဿာမိ၊ စာတုဒ္ဒသိံ ပဉ္စဒသိံ၊ အဘိက္ကန္တတရော စန္ဒော - ဣဓပ္ပမာဒေါ၊ ပေ၊
အဘိက္ကန္တတရော စန္ဒော စသည်တည်း၊ ဌာနေတိ - ဌာနေပုဒ်ကို၊ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊

စသော သဒ္ဓါအပေါင်းသည် ရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဓါမျှဖြင့်သာ ကွဲပြား၏။ ဝစနောဒေါ
သေ=ဤအရာသည် ပုစံအားဖြင့်သာ ကွဲပြား၏” စသည်တည်း။ သေကို “သော”
ဟုတည်း။ “လောပဉ္စ တတြာကာရော” ဟူသော ဝိနာဓိကာရယောဂ ဝိဘာဂဖြင့်
ဘာမျှမနှောင်းသော်လည်း ဩကိုချေ၊ ထိုကျေရာ၌ (အ)လော၊ လောပဉ္စကိုဖြုတ်၍
“တတြာကာရော” ဟူသော ဒွိဓာကရဏ ယောဂဝိဘာဂ လုပ်လျှင်ကား အခြားသုတ်ဖြင့်
ချေပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် (အ) လာရုံလည်း ဖြစ်နိုင်၏ဟု ရူပသိဒ္ဓိသန္တိအဆုံး၌
ဆို၏။ ပုံစံကား- “တဒမိနာပိ=တံ ဣမိနာပိ” တည်း။ ရုပ်ပြီးပုံကို ထိုမှာ ရှုလေ။

[ဆောင်] သုတ်လောပဉ္စ၊ စသဒ္ဓကို၊ ဗျဉ္ဇနေနောင်၊ တိုင်အောင်ရွှေပြီး၊ သရေဆည်း၏။
တစ်နည်းမှတ်လော၊ အကာရောစ၊ ထိုင်သောစရူ၊ ဩ-ဤ- ဥတို့၊ လာမူ
တစ်ဖြာ၊ ဆည်းယူရာတည်း။ ဝိနာယောဂ၊ ဝိဘာဂဖြင့်၊ ဘာမျှမနှောင်း၊
စီရင်ကောင်း၏။ တစ်ကြောင်းဒွိဓာ၊ ဝိဘာဂါဟု၊ တတြာကာရော၊ သုတ်
သဘောတုံ၊ လာရုံသက်သက်၊ အစွန်းထွက်သည်၊ မှတ်ချက်လေးနည်း
- အသုံးတည်း။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ကစွည်းပုံစံအတိုင်း ဧတ-တတို့၏ အဆုံးဩ
ကိုသာ ဤသုတ်ဖြင့် ချေဖို့ရန် မှတ်ချက်ချသော်လည်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ “ဩဒနမ-
ဝဏ္ဏေ” ဟုသုတ်တည်၍ ကစွည်းပြယုဂ်များအပြင် “ဒိသ္မာ ယာစက မာဂတေ (ယာ
စကေ+အာဂတေ၊ အကရမုသ တေ ကိစ္စံ (အကရမုသေ+တေ၊ အဂ္ဂ မက္ခာယတိ
(အဂ္ဂေါ+ အက္ခာယတိ၊ သွာတနံ (သွေ+တနံ) တဗျည်းကြောင့် ဒီဃလည်းပြု၊
ဟိယျတ္တနံ (ဟိယျော+တ္တနံ)၊ ကရဿ (ကရောဿ)” ပုံစံများနှင့်တကွ၊ သရနှောင်း
ရာ၌ “သေ+အတ္ထော” စသော ပုံစံများကိုလည်း ထုတ်ပြုလေသည်။ [ဝဏ္ဏေ-အက္ခရာ
နှောင်းရာ၌(သရဖြစ်စေ ဗျည်းဖြစ်စေ နှောင်းရာ၌-ဟုလို၊) ဩဒနံ-ဩတို့၏။
အ-အ၊ အပြုသည်။ ဟောတိ။] ကစွည်းအလိုသော် ဩတို့ကို ချေ၍ ထိုကျေရာ၌
(အ) လာဟုဆို။ ဒီဃံသုတ်ဖြင့် (တ)ဗျည်းကြောင့် အကို အာဒီဃပြု၊ သွာတနံ
ပြီး၏။ ကြွင်းရုပ်များ ထင်ရှားပြီ။

[ဆောင်] ဧတ-တနော၊ အဆုံးဩမျှ၊ ချေကုန်ကြဟု၊ ရူပသိဒ္ဓိ၊ အဆိုရှိလည်း၊
ထို၏နောက်ကြံ၊ မောဂ္ဂလ္လာန်-နီတိ၊ ပုံစံကြည့်၍၊ ထို၏အပြင်၊ ဩမြင်မူ၊
အစဉ်မသွေ၊ ချေသင့်ချေ၍၊ ထိုကျေရာ၌၊ အ-လာထိုက်သည်၊ သိုက်မြိုက်
ဖွင့်နည်း တစ်မျိုးတည်း။

ဣဓ မောဒတိ၊ ပေစ္စမောဒတိ-ဣမောဒတိ၊ ပေစ္စ မောဒတိ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ။ (၄၀)

၂၈။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ [ဣဓ+ပမာဒေါ၊ စသည်ဖြင့် ဒွေးဘော်အက္ခရာကို ဖြုတ်၍ပုဒ်ဖြတ်။] ဣဓ-ဤလောက၌၊ ဇန္တုနော-သတ္တဝါဟု ဆိုအပ်သော၊ ပုရိသဿ- သတ္တဝါ၏။ ပမာဒေါ-မေလျော့ခြင်း၊ ပဗ္ဗန္တံ-ရဟန်းဖြစ်ပုံကို၊ ကိတ္တ ယိဿာမိ- ပြောပြပေအံ့၊ စာတုဒသိ-၁၄ရက်မြောက်၌ လည်းကောင်း၊ ပဉ္စဒသိ- ၁၅ရက် မြောက်၌လည်းကောင်း၊ အဘိက္ကန္တတရော- အလွန်နစ်သက်ဖွယ်သော၊ စန္ဒော- လ၊ ကိရုပ်အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊ ဣဓပမာဒေါရပ်ကိ အခြေပြု၌တွက်ခဲ့ပြီ။ ပဗ္ဗန္တံ (ပ+ ဝဇံ) ဒေါဓဿစ၌ “ဗော ဝဿ”ဟူသော သုတ္တံဝိဘာဂဖြင့် ဝ ကို ဗပြု၊ ဤသုတ် ဖြင့် ဝိဒွေးဘော်လာ၊ စာတုဒသိ အဘိက္ကန္တတရော တို့ကိုလည်း နည်းမှီ၍ တွက်၊ “ပဉ္စဒသိ”ကား ပုံစံထုတ်လိရင်းမဟုတ် “စာတုဒသိ ပဉ္စဒသိ၊ ယာစ ပက္ခဿ အဋ္ဌမိ” ဟူသော ပါဠိတော်၌ တွဲဘက်ဖြစ်၍ ထည့်အပ်သော ပုဒ်တည်း၊ စာတုဒသိလည်း “စတု+ဒသိ” တုန်းက ဒွေးဘော်ပြု၍ “စာတုဒသ-၁၄ရက်တို့” ဟု ဖြစ်သည်။ ထို့နောက် “စတုဒသန္တ-ပူရဏိ-စာတုဒသိ” ဟုဖြစ်၏။ သို့သော် လွယ်ကူစေခြင်းငှာ “စာတ- ဒသိ”ဟုတည်၊ ပရဒွေဘာဝေါ ဌာနေသုတ်ဖြင့် ဒ၏ ဒွေးဘော် (ဒိ)လာဟု ဆို၍ တွက်ပါ။

ကိရုပ်။ ။ “ရှေ့သရရှိခြင်း၊ နောက်ဗျည်းရှိခြင်း”ဟု အင်္ဂါ ၂ ပါးရှိရာ၊ “ဣဓ+ မောဒတိ” ၌လည်း ခ၌ အသရရှိခြင်း၊ နောက်၌ (မိ) ဗျည်းရှိခြင်းဟု အင်္ဂါ ၂ပါး ညီညွတ်လျက်ရှိ၏။ သို့သော် (မိ) ဗျည်းက ဒွေးဘော်လာသင့်ရာဌာန မဟုတ်ရကား ဌာနေသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် ဒွေးဘော်မလာရ၊ “ဣဓ+မောဒတိ”ဟု တည်၊ ပရဒွေဘာဝေါ ဌာနေသုတ်ဖြင့် မိ ၏ ဒွေးဘော် (မိ) လာသင့်သော်လည်း ဌာနေ သဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မလာရဟု ဆို၍ဟွက်၊ “ပစ္စ+မောဒတိ”လည်း နည်းတူ၊ တချို့ကား- “ရှေ့သရမှ နောက်ဗျည်းဖြစ်ခြင်း၊ ဒွေးဘော်ပြုရာ ဌာန ဖြစ်ခြင်း”ဟု သုတ် အင်္ဂါ ၂ပါးဆို၍ “ဣဓ-မောဒတိ”သည် နဂိုကပင် ဒွေးဘော်ပြုရာဌာန၌ မပါဝင်သောကြောင့် ကိပုံစံ မဖြစ်ထိုက်ဟု ကြံကြ၏။ သို့သော် သုတ်၌ပါသောဌာနေ သဒ္ဒါ သည် သုတ်အင်္ဂါမဟုတ်၊ ကွစိသဒ္ဒါ ဝါသဒ္ဒါတို့ကဲ့သို့ သုတ်အစီရင်ကို ဝိသေသနပြုသော သဒ္ဒါတစ်မျိုးသာ ဖြစ်သည်။ ထိုဌာနေသဒ္ဒါ ရှိသောကြောင့်ပင် သရေ ကွစိ သုတ်မှ ကွစိသဒ္ဒါလည်း ဤသုတ်သို့ မလိုက်ဘဲ ဆုတ်နစ်ခဲ့လေသည်။ ဌာနေပုဒ်နှင့်စပ်၍ ဒွေးဘော်ပြုရာဌာနများကို အခြေပြု၌ လင်္ကာဖြင့် ပြထား၏။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပုံစံအကျယ်ရှိလေသည်။

သရမှာပရဿ ဗျဉ္စနဿ-“ဣဓ+ ပမာဒေါ”၌ ဓ ဝယ် အသရရှိ၏။ ထိုကဲ့ သို့သော သရမှ နောက်ဗျည်းကို ဒွေးဘော်ပြုရသည်။ “ပရဿ” သည် သုတ်၌ပါသော ပရ၏ အဖွင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ “ပရဿ ဒွေဘာဝေါ”ဟု ဆိုသင့်လျက် တေသုဝုဒ္ဓိ သုတ်ကြီးဖြင့် (တစ်နည်း “ပရ”ဟူသော ဤနိပါတ်တနဖြင့်) သ ဝိဘတ် ချေ၊ “ပရဒွေဘာဝေါ”ဟုဖြစ်၏။ ထို့ပြင်- ဒွေးဘော်လာရာ၌ လာသော အက္ခရာဝယ်

သရပါရဦးမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဗျဉ္ဇနသ” ဟုမိန့်သည်။ “ဣဓ+ ပမာဒေါ” ၌ ပ ဝယ် အသရပါသော်လည်း ဒွေးဘော်လာသည့်အခါ (ဝိ) ဗျည်း၏ ဒွေဘော် (ဝိ)ဗျည်းသာ လာပါ၊ ထိုလာသော ဗျည်း၌ သရမပါစေရဟုဆိုသည်။

ဒွေးဘော်နှင့် အာဂမဝိစိ။ ။ဒွိန္ဒ- ၂လုံးတို့၏ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ သည်၊ ဒွိဘာဝေါ-မည်၏။ ဒွိဘာဝေါဇဝ-သည်ပင်၊ (သုတ္တံ၌ ဣပစ္စည်းသက်၍) ဒွေဘာဝေါ- မည်၏။ “၂လုံးတို့၏ဖြစ်ကြောင်း” ဟူသည် နောက်ထပ်တစ်လုံး အပိုလာခြင်းပင် တည်း။ မှန်၏ “ဒုတိယော-၂ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း” ဟူရာ၌ ပထမတစ်ခုကို မရ၊ ဒုတိယ တစ်ခုကိုသာ ရသကဲ့သို့ ဒွိဘာဝအရလည်း နောက် ထပ်တစ်ခု လာခြင်းကိုသာရသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဥပက္ခဋ သိက္ခာပုဒ်အဖွင့် တေရ သကဏ်ဋီကာ၌ “စီဝရံ စေတာပေန္တိ ပရိဝတ္တေန္တိ ဧတေနာတိ စီဝရစေတာပနံ၊ နာကာရာဂမံ ကတွာ စီဝရစေတာပန္နန္တိ ဝုတ္တံ” ဟုမိန့်သည်။ ဤဋီကာ၌ (နိ) ဒွေဘော်ပြုခြင်းကိုပင် “နကာရာ ဂမံ ကတွာ” ဟုဆိုသည်။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် အဋ္ဌကထာ၏ မူလဋီကာ၌လည်း အဝိဇ္ဇာ၌ ဇ ဒွေဘော်ပြုခြင်းကိုပင် “ဇကာရဿစ ဒုတိယဿ အာဂမံ ကတွာ အဝိဇ္ဇာတိ ဝုတ္တာ” ဟု မိန့်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒွေဘော်ပြုခြင်းသည် ဝိစိရူစံမျိုးတွင် အာဂမဝိတည်းဟုမှတ်။

ဝါဒတစ်မျိုး။ ။ “ဒွိန္ဒ-၂လုံးတို့၏ ဘာဝေါ-ဖြစ်ခြင်း” ဟု ဝိဂြိုဟ်နက်ပေး၍ ပတစ်လုံး၏ ပ၂လုံးဖြစ်ခြင်း (ပကိုပွပြုခြင်း)ကို “ဒွေဘာဝ” ဟု ယူပြီးလျှင် “ဗျဉ္ဇန ဒွေဘာဝ၊ ဝိဘာတုန္တပဒ ဒွေဘာဝ၊ ဓာတု ဒွေဘာဝ” ဟုဒွေဘာဝ ၃ မျိုးရှိကြောင်းကို ဆိုကြ၏။ ထိုတွင် ဤသုတ်လာဒွေဘာဝသည် သရမပါ-ဗျည်းချည်းသာ ဒွေးဘော်လာ ရသောကြောင့် ဗျဉ္ဇန ဒွေဘာဝမည်၏။ “ဝိစ္ဆာဘိက္ခုညေသု ဒွေ” ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ် စသည်ဖြင့် “ရက္ခံ” ဟူသော ဝိဘာတုန္တပဒကို “ရက္ခံရက္ခံ” ဟု ၂ပုဒ်ပြုခြင်းသည် ဝိဘာတုန္တပဒဒွေဘာဝ မည်၏။ “တိတိက္ခတိ” ၌ တိဇ ဓာတ်မှ တိကိုတိတိဟု ဒွေးဘော်ပြုခြင်းသည် ဓာတုဒွေဘာဝ မည်၏ဟု ပုံစံပြကြသည်။

စိစစ်ချက်။ ။ “ဘာဝေါ-ဖြစ်ခြင်း” ဟုအနက်ပေးမှုကို ပထမစဉ်းစားသင့်၏။ ဘာကြောင့်နည်း... “ဒွေဘာဝေါ” ပုဒ်၏ ပရိယာယ် “ဒွိတ္တံ” ပုဒ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ များစွာ သုံးစွဲထား၏။ ထိုဒွိတ္တံ၌ တ္တပစ္စည်းကား သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ဖြစ်သော (“ဘာဝေါ- ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ” ဟုအနက်ပေးရသော) ဘာဝ အနက်၌ သက်သောကြောင့်တည်း။ ထို့ပြင်- “ရက္ခံ-ရက္ခံ” ကို ဒွေဘာဝဟု ဆိုခြင်းလည်း စဉ်းစားသင့်၏။ ဘာကြောင့် နည်း... “ဝိစ္ဆာဘိက္ခုညေသု-ဝိဇ္ဇာ၊ အာဘိက္ခည အရာတို့၌၊ ဒွေ-၂ပုဒ်တို့သည်။ ဟောန္တိ” ဟု ဒွေသဒ္ဒါဖြင့် ပြ၍ ဒွေဘာဝသဒ္ဒါဖြင့် မပြသောကြောင့်တည်း။ မှန်၏- “ဒွေ” ဟုဆိုရာ၌ ၂ ပုဒ်လုံးဒြပ်ကိုရ၍ “ဒွေဘာဝ” ဟု ဆိုရာ၌ကား ၂ ခု၏ ဖြစ်ကြောင်း နောက်တစ်ခု လာခြင်းကြိယာသာ ရသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဆရာတို့ ဝါဒကိုပြခဲ့သော စိစစ်ချက်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ မူလဋီကာ တေရသကဏ် ဋီကာတို့၌ “နကာရာဂမံ၊ ဇကာရဿစ ဒုတိယဿ အာဂမံ” ဟူသော စကားဖြင့်လည်းကောင်း စဉ်းစားကြပါကုန်။

သဒ္ဒါသဒွေးဘော်လာရာ အက္ခရာများ။ ။ နောက်၌ အသဒ္ဒါသ ဒွေးဘော်ကို ပြလတ္တံ့ဖြစ်၍ ဤသုတ်၌ သဒ္ဒါသဒွေးဘော်ဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ နောက်သုတ်၌

ဝဂ္ဂေယျောသာ-ယောသာနံ ၂၉။ ဌာနေ-ဌံ၊ ဝဂ္ဂေ-ဝဂ်ဌံ၊ သရမှာ-မိမိမှိရာသရမှာ၊
 တတိယ ပဌမာ ပုဗ္ဗေသံ-ရှေ့ဖြစ်ကုန်သော၊ ယောသာ ယောသ ဘူတာနံ-
 ယောသ အယောသ ဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဗျဉ္ဇနာနံ-
 ဗျဉ်းတို့၏၊ ယထာသင်္ချံ - သင်္ချာအစဉ် အတိုင်း၊ တတိယ ပဌမက္ခရာ -
 တတိယက္ခရာ၊ ပဌမက္ခရာတို့သည်၊ ဒွေဘာဝံ- အသဒိသဒွေဘော် အဖြစ်သို့၊
 ဂစ္ဆန္တိ-ရောက်ကုန်၏၊ ဒေသေဝ စန္ဒြာနပ္ပလော၊ ယတြာဋ္ဌိတံ နပ္ပသဟေယျ မစ္စ၊
 သေလေ ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဒနိ ဌိတော၊ စတ္တာရိ ဌာနာနိ နရော ပမတ္တော- ဒေသေဝ
 စန္ဒြာန၊ ပေ၊ ဌာနာနိ နရော ပမတ္တော၊ စသည်တည်း၊ ဌာနေတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊
 ဣမ စေတသော၊ ဒဋ္ဌံ ဂဏှာတိ ထာမသာ- ဣမ စေတသော ဒဋ္ဌံ ဂဏှာတိ
 ထာမသာ၊ စသော ပြုယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ (၄၂)
 သန္တိကပေ-ဌံ၊ တတိယော-သော၊ ကဏှော-သည်၊ ဣတိ-ပြီး။

“ဒုတိယက္ခရာ ရှိရာဝယ် ပဌမက္ခရာလာ၍၊ စတုတ္ထက္ခရာရှိရာဝယ် တတိယက္ခရာ
 လာ” ဟုဆိုလတ္တံ့ဖြစ်သောကြောင့် ဒုတိယက္ခရာ စတုတ္ထက္ခရာတို့ကို ချန်လှပ်၍
 ဤသုတ်၌ ဒွေဘော်လာရာ အက္ခရာတို့သည် ဝဂ်တစ်ခု တစ်ခု၌ ပထမ တတိယ
 ပဉ္စမ အက္ခရာ ဥလုံးစီနှင့် အဝဂ်တွင် ယ-လ-ဝ-သ ငှလုံးတို့တည်း- ဟုမှတ်၊
 ပုံစံများကို ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှုပါ။ [ရ-ဟ-ဠ-အံနှင့် သရတို့မှာ ဒွေဘော်လာသော
 ပြုယုဂ်မရှိ။]

[ဆောင်] ဝဂ်တွင် ပ-တ၊ ပဉ္စမနှင့်၊ ယ လ ဝ သာ၊ဗျဉ်းတို့မှာ၊ ဒွေဘာ
 သဒိသပြု။

၂၉။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ [အနက်ပေးပုံကြည့်၍ ပုဒ်ဖြတ်ပုံကိုသိလောက်ပြီ။]
 စသော ဝေစ- ဤတရားသည်ပင်၊ ဈာနပ္ပလော- ဈာန်ဟူသော အကျိုးရှိ၏၊
 ယတြ-အကြင်အရပ်၌၊ ဌိတံ-တည်သူကို၊ မစ္စ-သေမင်းသည်၊ နပ္ပသဟေယျ-
 မလွမ်းမိုးနိုင်ရာ၊ သေလေ- ကျောက်အတိပြီးသော၊ ပဗ္ဗတမုဒ္ဒနိ-တောင်ထိပ်၌၊
 ဌိတော ယထာ- တည်သူကဲ့သို့၊ စတ္တာရိ ဌာနာနိ-၄ ဌာနတို့ကို၊ ပမတ္တော-
 မေ့လျော့သော၊ နရော-လူသည်၊ ဣမ-ဤသာသနာတော်၌၊ စေတသော-စိတ်၏၊
 ဒဋ္ဌံ-မြစ္စာ၊ ထာမသာ- အစွမ်းဖြင့်၊ ဂဏှာတိ-ယူ၏၊ “စန္ဒြာနပ္ပလော၊ ယတြာဋ္ဌိတံ၊
 မုဒ္ဒနိဌိတော၊ စတ္တာရိ ဌာနာနိ” တို့သာ ပုံစံလိုရင်းတည်း၊ ကျန်ပုဒ်တို့မှာ တွဲဘက်ဖြစ်၍
 ပါနေသည်၊ [ဈာနပ္ပလော=ဈာနဖလောလည်း ပ ဒွေဘော်လာဖို့ရာ ပုံစံဖြစ်ထိုက်၏။]

“ဋ္ဌ”ဟုရေးရာ၌ ငှနှင့် ဌဆင့်ထားကြောင်း၊ “ဌ”ဟု ရေးရာ၌ ငှမပါကြောင်း
 ကိုနားလည်ပြီး ဖြစ်ပါလိမ့်မည်။ “န+ပသဟေယျ= နပ္ပသဟေယျ”ကား ရှေ့သုတ်၏
 အရာတည်း၊ ရုပ်ကို အခြေပြုမိ၍တွက်၊ ကိရုပ်ကို “ကိမုဒါဟရဏာနိ-ကိဥဒါဟရဏံ
 တို့”ဟု ဗဟုဝစ်ဖြင့်ဆိုသော နှာသအလိုအားဖြင့် “၁ -ဣမ စေတသော၊ ၂-ဒဋ္ဌံ
 ဂဏှာတိ ထာမသာ”ဟု ၂ ရုပ်ဖြစ်ဟန်တူ၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် ဣမကို “ဣမ”ဟု
 တည်၊ ဝဂ္ဂေ ယောသာ စသောသုတ်ဖြင့် ဣသရမှ နောက်ဖြစ်သော ဇ၏ အသဒိသ
 ဒွေဘော် (ဒိ) လာသင့်သော်လည်း ဌာနေသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် မလာရ-ဟု ဆို၍

တွက်ရလိမ့်မည်။ သို့သော် ဝိဘတုန္တ “ဣဓ” တစ်ပုဒ်တည်းကို သန္တိရုပ် လျဉ်းပါး ရခြင်းကား မကောင်းလှ၊ အားလုံးမှ ပုံစံတစ်ခုတည်း ဆိုဖို့ရာလည်း ကျမ်းရင်းရှာဖို့ လိုပါသေးသည်။ သဒ္ဒန်တိဋ္ဌိကား-“ဌာနေတိ ကသ္မာ၊ ခဉ္စ ဂဏှာတိ ထာမသာ”ဟု ပုံစံတစ်ခုတည်း ပြသဖြင့် ရှင်းပေ၏။ “ဂဏှာတိ+ ထာမသာ”ဟုတည်း၊ ဣသရမှ နောက်ဖြစ်သော ထ၏ အသဒိသဒ္ဓေးဘော် (တ်) လာသင့်သော်လည်း စသည်ဆို။

ဝဂ္ဂေ ဟောသာ၊ ဝေ၊ တတိယာ ပဌမာ-ဝဂ္ဂသဒ္ဓါဖြင့် အဝဂ်တို့ကို (ဤသုတ်ဖြင့် ဒွေးဘော်လာရာမဟုတ်)ဟု တားမြစ်၏။ ထိုဝဂ္ဂပုဒ်ကို “ဝဂ္ဂေ ဟောသာ ဟောသာ နံ၊ ဝဂ္ဂေ တတိယ ပဌမာ”ဟု ၂ချက်စပ်၍ “အကြင်ဝဂ်၌ရှိသော ဟောသ အဟော သတို့သည် ဒွေးဘော်လာရာ ဌာနဖြစ်၏။ ထိုဝဂ်၌ရှိသော တတိယ ပဌမက္ခရာတို့သာ ဒွေးဘော်လာကြ၏” စသည်ဖြင့် သိလေ။ [ရူပသိဒ္ဓိဋ္ဌိကား “ဌာနာသန္နအားဖြင့် ကဝဂ် ဟောသ အဟောသရှိရာ၌ ကဝဂ်ထဲက တတိယ ပဌမက္ခရာသာ ဒွေးဘော် ဖြစ်၏”ဟု ဆို၏။ နောက်ဝဂ်များ၌လည်း သိလေ-] ထိုသို့ ဒွေးဘော်လာရာ၌ “ဟောသာ ဟောသာနံ”ဟုလာရာ ဌာနဘက်ကလည်း ၂ခု၊ “တတိယ ပဌမာ”ဟု လာမည့်ဘက်ကလည်း ၂ခုပြသောကြောင့် သင်္ချာ ၂ခု ညီမျှရကား သင်္ချာအစဉ်ကျအောင် ဒွေးဘော်လာရမည်-ဟု သိစေလို၍ “ယထာ သင်္ချံ”ဟု ဝတ္တိ၌ ထည့်၍ဖွင့်ရသည်။ “သင်္ချာစဉ်”ဟူသည် ၁-ဟောသအက္ခရာရှိရာ၌ (၁) တတိယက္ခရာလာ၊ ၂-အဟောသရှိရာ၌ (၂) ပဌမက္ခရာလာ-ဟုလို။

ဟောသာ ဟောသာနံ-ဝဂ်တစ်ခု၌ ဂ ဃ င စသည်ဖြင့် ဟောသ ၃လုံးစီ၊ က -ခ စသည်ဖြင့် အဟောသ ၂လုံးစီ ရှိကြောင်းကို ပရသမဉ္စာပယောဂေ သုတ်၌ ပြခဲ့ ပြီ၊ ဤသုတ်သည် သဒိသဒ္ဓေးဘော် ရောက်မည်စိုး၍ သတ်မှတ်ပြသော နိယမသုတ် ဖြစ်ရကား သဒိသဒ္ဓေးဘော် မရောက်ဖို့ရန် ရှောင်ကြဉ်၍ ဟောသ အဟောသအရကို ယူရလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် လာမည့်အက္ခရာက တတိယက္ခရာဖြစ်၍ လာရာဌာနဝယ် တတိယက္ခရာကို ယူလျှင် သဒိသဒ္ဓေးဘော်ဖြစ်လိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ဟောသ အရ တတိယက္ခရာကို မယူရ၊ ပဉ္စမက္ခရာလည်း တတိယက္ခရာ လာဖို့ရာ ဌာန မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် ပဉ္စမက္ခရာကိုလည်း ရှေ့သုတ်မှ လိုက်လာသော ဌာနေသဒ္ဓါဖြင့် ဖယ် ထုတ်ရမည်။ ဤစကားအရ “ဟောသ ၃လုံးတွင် စတုတ္ထက္ခရာ ၁လုံးကိုသာ ယူရမည်” ဟုသိသာပြီ။ အဟောသ ၂ လုံးတွင်လည်း လာမည့်အက္ခရာက ပထမ ဖြစ်သောကြောင့် သဒိသဒ္ဓေးဘော် မဖြစ်ဖို့ရန် ဒုတိယက္ခရာ တစ်လုံးကိုသာ အဟောသအရ ယူ ရတော့သည်။ ဤကား ရူပသိဒ္ဓိကိုမှီသော အဓိပ္ပာယ်တည်း။

[ဆောင်] တစ်ဝဂ် တစ်ဝဂ်၊ စိစစ်တွက်က၊ ဟောသ ၃လုံး၊ အဟော ၂ လုံးဟု၊ စံထုံးမူလ၊ ရှိကုန်ကြလည်း၊ သဒိသဒ္ဓေး၊ ရောက်မည့်ရေးကို၊ မျှော်တွေး ပယ်လို၊ ဤသုတ်ဆိုသဖြင့်၊ ထိုသဒိသ၊ မရောက်ရအောင်၊ တတိယ ပဌမာ၊ လာမည့်တာကို၊ ဦးစွာပယ်လျက်၊ ပဉ္စမက်ကား၊ လိုက်ငြားဌာန၊ သဒ္ဓါပြု၍၊ ပယ်ချလေလော၊ သို့ဖြစ်သောကြောင့်၊ ဟောသအရ၊ စတုတ္ထနှင့်၊ အဟောသမှ၊ ဒုတိယယူသည် ..... ကျမ်း-ရူပသိဒ္ဓိ အဖွင့်တည်း။

ပုဗ္ဗေသံ ဗျဉ္ဇနာနံ၊ပေ၊ သရမှာ- သရမှာကို ပုဗ္ဗေသံ၌ စပ်၍ “မိမိသရမှာ+ ရှေ့ဖြစ်ကုန်သော” ဟု နှာသ စသည်၌ ဖွင့်ကြ၏၊ “စ+ဈာနပ္ပလော”၌ ဈာသည့် ဒွေးဘော်လာရာ ဋ္ဌာနတည်း၊ ထိုဒွေးဘော်လာရာဖြစ်သော မိမိ၏+သရဟူသည် အာသရတည်း၊ ထိုသို့ မိမိ၏ အာသရမှ ရှေ့ဖြစ်သော ဈာသည့်ကို “သရမှာ ပုဗ္ဗေသံ ဗျဉ္ဇနာနံ” ဟု ဆိုလိုသတတ်၊ ဤအဖွင့်အတိုင်းမှန်လျှင် သူ့နည်းနှင့်သူ အဓိပ္ပာယ် ရသော်လည်း စည်းကမ်းကား မကျချေ၊ ထင်ရှားစေအံ့- “ပရဒွေဘာဝေါဋ္ဌာနေ” သုတ်၌ “ရှေ့သရမှ နောက်ဈာသည့်ကိုသာ ဒွေးဘော်ပြု” ဟုတိုက်ရိုက်ဆိုထား၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၌ မိမိသရမှ ရှေ့ဈာသည့်ကိုဟု ပြောင်းပြန်ဆိုခြင်းသည် မကောင်း၊ ပုဗ္ဗေသံလည်း မည်သည့်သုတ်ကမျှ လိုက်ခြင်းမရှိ၊ သက်သက်ထည့်ရသော ပက္ခိပန ဝုတ္တိသာဖြစ်၏၊ သူ့အတွက် အဓိပ္ပာယ်မလှသည့်ပြင် အဓိပ္ပာယ်ပင် ကောက်ကွေ့နေ သေး၏၊ ထို့ပြင် “ပဉ္စမိယံ ပရဿ” ဟူသော သက္ကတကျမ်းတို့၏ ပရိဘာသာအရ “သရမှာ” ကဲ့သို့ ပဉ္စမိဝိဘတ်ဖြင့် နိမိတ်ပြုလျှင် “ရှေ့ကိုမစီရင်ရ၊ နောက်ကိုသာ စီရင်ရမည်” ဟူသော ထုံးစံနှင့်လည်း ပြောင်းပြန်ဖြစ်နေ၏၊ ထို့ကြောင့် နှာသ စသည်တို့ ဖွင့်တိုင်းမှန်လျှင် “ပုဗ္ဗေသံ” စသော ကစွည်းဝုတ္တိစကားသည် စည်းကမ်း မကျချေ။

ဝုတ္တိအာဘော်။ ။ သို့သော် ကစွည်းဝုတ္တိဆရာ၏အာဘော်ကား နှာသစသည်တို့ ဖွင့်သလို ဟုတ်ဟန်မတူ၊ ဝဂ္ဂေကို “ပုဗ္ဗေသံ ဗျဉ္ဇနာနံ”၌ စပ်၍ တစ်ဝက် တစ်ဝက်၌ ပဉ္စမက္ခရာကို ချန်ပြီးလျှင် “ထိုပဉ္စမက္ခရာမှ ရှေ့ဖြစ်ကုန်သော ဈာသည့်များ” ဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်၊ ထိုရှေ့ဈာသည့်တို့တွင်ကား ပထမ တတိယတို့က လာမည့်အက္ခရာ ဖြစ်သောကြောင့် ထိုပထမ တတိယက္ခရာကိုပယ်၍ စတုတ္ထ ဒုတိယကိုသာဆိုလိုသည်၊ သရမှာ၏နောက်၌ “ပရေသံ”ဖြစ်စေ “ပရဘူတာနံ” ဖြစ်စေ ဝုတ္တိဖွင့်စဉ်က ပါဖွယ်ရှိ၏၊ နောက်ဆရာတို့ လက်ထက်ကျမှ “ပုဗ္ဗေသံ”ကို အကြံလွန်၍ (ပရေသံ= ပရဘူတာနံတို့ကို) ဖြုတ်ပစ်ခဲ့ဟန်တူသည်၊ ဤသို့ကြံရလျှင် ဝုတ္တိဆရာ၌ အပြစ်မရသည့်ပြင်- အမြော်အမြင်ကြီးစွာ ဖွင့်ပါပေသည်-ဟုသာ ချီးမွမ်းဖွယ်ရှိပေ လိမ့်မည်၊ ရူပသိဒ္ဓိဆရာကမူ မိမိတို့ လက်ထက်၌ တွေ့ရသော ကစွည်းဝုတ္တိကို လည်းကောင်း၊ နှာသဖွင့်ပုံကိုလည်းကောင်း သဘောမတူသဖြင့် ဝုတ္တိကိုတစ်မျိုး ပြင်၍ ဖွင့်ထား၏၊ ရူစားကြလေတော့။

တတိယော ကဏ္ဍော။ ။ အခြားသဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ ပကတိသန္တိသုတ်များကို ကဏ္ဍတစ်ခု သီးခြားပြု၍ ပြလေ့ရှိ၏၊ ဤကစွည်းကျမ်းကား ပကတိသန္တိနှင့် ဗျဉ္ဇနသန္တိကို ပူးတွဲ၍တစ်ကဏ္ဍ ဖွင့်ထားသည်၊ ဒိသံမှစ၍ ဈာသည့်နောင်းရာ၌ လည်းကောင်း၊ ဒွေးဘော်သုတ်တို့က ဈာသည့်ကိုလည်းကောင်း စီရင်ခြင်းကြောင့် “ဗျဉ္ဇနာနံ ဗျဉ္ဇနေသု ဝါသန္တိ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ဗျဉ္ဇနသန္တိချည်းတည်း၊ ဝိဂြိုဟ်နက်ကို သရသန္တိ နည်းမှီး၍ ပေးပါ။

အံ ဗျဉ္ဇနေ ၃၀။ ပရေ ဗျဉ္ဇနေ၊ နိဂ္ဂဟိတံ- နိဂ္ဂဟိတံသည်။ အံ ဣတိ-အံဟု နိဂ္ဂဟိတံ ရွတ်ဆိုအပ်သော ဤဗိန္ဒုသည်။ ဟောတိ- ဧ၊ ဧဝံ ဝုတ္တေ၊ တံ သာဓုတိ ပဋိသုဏိတွာ-ဧဝံ ပေ၊ ပဋိသုဏိတွာ စသည်တည်း။ (၅၈)

၃၀။ ပုံစံအနက်။ ။ ဧဝံ-ဤသို့၊ ဝုတ္တေ-ဆိုအပ်သော်၊ တံ-ထိုစကားကို၊ သာဓုတိ (သာဓု ဣတိ)- ကောင်းပါပြီဟူ၍၊ ပဋိသုဏိတွာ- ဝန်ခံ၍၊ “ဧဝံ+ဝုတ္တေ၊ တံ+ သာဓု”ဟု ပုံစံ ၂ ခုတည်း၊ ရုပ်ကို အခြေပြု မှီးတွက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံ ကို အံပြုရာ၌ အသရမပါဘဲ ဗိန္ဒုပျောက်ချည်း ပြုရသောနည်း၊ အသရနှင့်တကွ “အံ” ပြုရသောနည်းဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ၂ နည်းပြ၏။ ထိုတွင် “အံဣတိ” ဟု ဣတိ သဒ္ဒါထည့်၍ ဖွင့်သော ဝုတ္တိအလိုအားဖြင့် (အံ ဣတိ နိဂ္ဂဟိတံ) သုတ်၌ကဲ့သို့ ဤ၌ ဣတိ သဒ္ဒါလည်း အံ၌ပါသော ဗိန္ဒုပျောက်ကိုသာ ညွှန်ပြသည်။ “အံ ၌ အသရ ကိုကား ရွတ်ဖြစ်ရုံ အကျိုးငှာထည့်ထားသည်” ဟုလို့ သို့ဖြစ်လျှင် ဤသုတ်သည် နိဂ္ဂဟိတံကို ဗိန္ဒု (နိဂ္ဂဟိတံ) ထပ်ပြုသော ပကတိပြုခြင်းမျိုးပင်တည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ နောက်နည်းကို ရူပသိဒ္ဓိမှာရှု။

နိဂ္ဂဟိတံ ထပ်၍ ပြုရကျိုး။ ။ “နိဂ္ဂဟိတံကို နိဂ္ဂဟိတံ ထပ်၍ပြုခြင်းသည် (ကျက်ပြီး ထမင်းကို ထပ်၍ချက်ခြင်းကဲ့သို့) အကျိုးမရှိသည် ဟေတုလော”ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-နိဂ္ဂဟိတံကို နိဂ္ဂဟိတံ ထပ်၍ပြုခြင်းသည် အခြားသုတ် များ၏ အစီအရင်ကို တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိပါသည်။ ချဲ့ဦးအံ- ဤသုတ်မရှိလျှင် “နတံ+ကမ္မံ”၌ ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေသုတ်ဖြင့် ဝါမြစ်၍ နိဂ္ဂဟိတံကို ဝဂ္ဂန္တံမပြုဘဲ ထားနိုင်သော်လည်း ဗျဉ္ဇနေစ သုတ်ဖြင့် ချေခွင့်ရှိပြန်၏။ ထိုသို့ ဗျဉ္ဇနေစ သုတ်ဖြင့် မချေဖို့ရာ နိဂ္ဂဟိတံ ထပ်ပြုရသည်။ “ဧတံ မင်္ဂလမုတ္တမံ”၌ ဧတံဝယ် ကုစီသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် ဗျဉ္ဇနေစဖြင့် မချေဘဲ ထားရသော်လည်း ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေဖြင့် ဝဂ္ဂန္တံ (မံ) ပြုခြင်းကို မတားမြစ်နိုင်၊ ထို ဝဂ္ဂန္တံသုတ် အစီအရင် ကို တားမြစ်ခြင်းငှာ နိဂ္ဂဟိတံရုပ်များဝယ် ထိုသုတ်တို့၌လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဒါက တားမြစ်ပြီးပါဟု ဆိုသော်လည်း ဝါသဒ္ဒါသည် “ဧဝံ+ဟိ= ဧဝံ၌ သံ+ ယောဇနံ= သညောဇနံ” စသည်ဖြင့် ဒွိရုပ် (ရုပ် ၂မျိုး) ရှိကြောင်းသာ များသောအားဖြင့် ပြတတ်သောကြောင့် ဧဝံ, သရဏံ တို့၌ ထို ၂ သုတ် အစီအရင်ကို တားမြစ်ခြင်းငှာ နိဂ္ဂဟိတံထပ်၍ ပြုရသေးသည်။

[ဆောင်] ဝဂ္ဂံ ဝဂ္ဂေ၊ ဗျဉ္ဇနေနှင့်၊ ဧဟေ တစ်ဝ, သယေစတို့, မြစ်ချဖို့ရန်, တည်ရ ပြန်, အံ ဗျဉ္ဇနေသုတ်။

အချို့ကား-“ဧဝံ ဝုတ္တေ၊ တံ သာဓု” ပုံစံလောက်ကိုသာရှု၍ အံဗျဉ္ဇနေ၌ ဗျဉ္ဇနေ အရ (ဝ) ဗျည်း, (သ) ဗျည်းကိုသာ ယူပြီးလျှင် နောက် ၃ သုတ်ဆိုင်ရာ ဝဂ်ဗျည်း နှင့် ဧ-ဟ-ယ ဗျည်းတို့ကို မယူစေလိုကြ၊ သို့ဖြစ်လျှင် ဤသုတ်သည် ဗျဉ္ဇနေစ သုတ်ဖြင့် ချေခြင်း အစီအရင်တစ်ခုကိုသာ တားမြစ်ရာရောက်သဖြင့် နျာသနှင့် လည်းကောင်း, လောပါ ဒေသကာရိယေ (ချေခြင်း ဝဂ္ဂန္တံ စသည်ကို ပြုခြင်းသည်) သမ္ပတ္တေ တဒပဝါဒတ္ထံ”ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိနှင့်လည်းကောင်း မညီ။

ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ ဥပဇေ-သော၊ ဝဂ္ဂဘူတေ-ဝဂ်ဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဗျဉ္ဇနေ-
 ကြောင့်၊ နိဂ္ဂဟိတံ ဝဂ္ဂန္တံ၊ ဝါ- ဝိကပ်အားဖြင့်၊ ပပေါတိ၊
 တနိဇ္ဈတံ၊ ဓမ္မဉ္ဇရေ သုစရိတံ၊ စိရပ္ပဝါသိ ပုရိသံ၊ သန္တံ တဿ မနံ ဟောတိ၊
 တကာရုဏိကံ၊ ဧဝခေါ ဘိက္ခဝေ သိက္ခိ တမ္ပံ- တနိဇ္ဈတံ၊ ပေ၊ ဧဝခေါ ဘိက္ခဝေ
 သိက္ခိတမ္ပံ၊ စသည်တည်း၊ ဝါဂ္ဂဟဏေန- ဝါသဒ္ဓါဖြင့်၊ နိဂ္ဂဟိတံ-နိဂ္ဂဟိတံသည်။

၃၁။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ တံ-ထိုနိဗ္ဗာန်သည်၊ နိဇ္ဈတံ-စုတေရခြင်းမရှိ၊
 [သိမုဋ် “တံနိဇ္ဈတံ-ထိုနိဗ္ဗာန်သည်+ငြိမ်းအေး၏” ဟုမူကွဲရှိ၏၊] သုစရိတံ ဓမ္မ-
 သုစရိတံတရားကို၊ စရေ- ကျင့်ရာ၏၊ စိရပ္ပဝါသိ (စိရံ+ပဝါသိ)=ကြာရှည်စွာ ကွဲ
 နေသော၊ ပုရိသံ-ကို၊ တဿ-ထိုသူ၏၊ မနံ-စိတ်သည်၊ သန္တံ- ငြိမ်သက်သည်၊
 ဟောတိ၊ ကာရုဏိကံ-ကာရုဏာရှိသော၊ တံ-ထိုသူကို၊ ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ဧဝ-ဤသို့၊
 သိက္ခိတမ္ပံ-ကျင့်ရာ၏၊ *ပုဂ္ဂလံ- ပုဂ္ဂိုလ်ကို၊ [သိမုဋ်တချို့၌ “ပုလ္လိဂံ-ပုလ္လိင်” ဟု
 ရှိ၏၊] ကတံ-ပြုအပ်သော၊ တံ ကမ္ပံ-ထိုအမှုသည်၊ နဿဓု- မကောင်း၊ “တံ+
 နိဇ္ဈတံ” စသည်ဖြင့် တည်၍ အခြေပြု ရုပ်တွက်ပုံအတိုင်း တွက်ပါ၊ စိရပ္ပဝါသိ၌ကား
 “စိရံ ပဝါသိ” ဟုတည်၍ နိဂ္ဂဟိတံကို ပဝဂ္ဂန္တံ (မ်) ပြု၊ မ်ကို ပသိကပ် (စိရမ္ပ
 ဝါသိ)၊ ယဝမဒန သုတံ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် မကိုပပြု၊ ပြီး၏။ [ဤကား ကစွန်း ပုတ္တိ
 တွက်ပုံတည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ပဒွေးဘော်လာပြီးနောက် ဗျဉ္ဇနေစသုတံဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံ
 ကိုချေသည်။]

ဝဂ္ဂန္တံ ဝဂ္ဂေ- ဝဂ္ဂဿ-ဝဂ်၏၊ အန္တော-အဆုံးဗျည်းတည်း၊ ဝဂ္ဂန္တော- ဝဂ်၏
 အဆုံးဗျည်း၊ ဤဝိဂ္ဂဟအရ “ဝဂ်၏အဆုံးဗျည်း” ဟူသည် “ငံ၊ ဉံ၊ ဏံ၊ နံ၊ မံ”
 တို့တည်း၊ [ဝဂ္ဂန္တံ မည်သော အက္ခရာသည် ငါးလုံးရှိ၍ များသော်လည်း ဝဂ္ဂန္တံ ချင်း
 သဘောတူသောကြောင့် (ဝဂ္ဂန္တံ ဇာတ်ကိုင့်၍) ဝဂ္ဂန္တံ ဟု ဧကဝစ်ဖြင့်ပြထားသည်၊]
 ဝဂ္ဂန္တံ ပြုရာ၌ အမှတ်မရှိ-ဝဂ်ဗျည်းနှောင်းလျှင် အမှတ်မရှိသော ဝဂ္ဂန္တံ ပြုရမည်လော၊
 ဥပမာ-က-ခ စသော ဝဂ်ဗျည်းနှောင်းလျှင် “ငံ၊ ဉံ” စသည် ပြုချင်ရာပြုရမည်
 လောဟု တွေးတောဖွယ် ရှိသောကြောင့် “ဝဂ္ဂန္တံ၊ ဝဂ္ဂေ” ဟု ဝဂ္ဂသဒ္ဓါတစ်ခုကို အပို
 ထည့်ထားသည်၊ [“ဝဂ္ဂေ-ဝဂ်ဗျည်းကြောင့်၊ ဝဂ္ဂန္တံ-ထိုဝဂ်၏ အဆုံးဗျည်းသို့” ဟု
 အနက်ပေးစေလိုသည်။]

ချဲ့ဦးအံ- “ဝဂ္ဂေန္တံ ဝါ” ဟု ဝဂ္ဂသဒ္ဓါ တစ်ခုတည်းဆိုလျှင် “ဝဂ္ဂေ-ဝဂ်ဗျည်း-
 ကြောင့်၊ နိဂ္ဂဟိတံ-သည်၊ အန္တံ-ဝဂ်၏အဆုံးဖြစ်သော င-ဥ-န-ဏ-မ အဖြစ်သို့၊
 ပပေါတိ” ဟု အနက်အဓိပ္ပာယ် ပြီးနိုင်၏၊ သို့ပါလျက် “ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ” ဟု
 ဝဂ္ဂသဒ္ဓါတစ်ခုကို အပိုဆိုထားခြင်းကြောင့် “အကြင်ဝဂ်၏ အက္ခရာသည် နှောင်း၏၊
 ထိုဝဂ်၏သာဝဂ္ဂန္တံ ပြုပါ” ဥပမာ= “ကဝဂ်ထဲက တစ်လုံးလုံးနှောင်းလျှင် ကဝဂ်၏
 ဝဂ္ဂန္တံ (ငံ) ပြုပါ” ဟုလို၊ ဤကား-နျာသကိုမိုသောအဓိပ္ပာယ်တည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား
 “ဌာနာသန္တံ၏အစွမ်းဖြင့် က ဝဂ်နှောင်းရာ၌ ကဝဂ္ဂန္တံ (ငံ) ပြု” ဟု ဆို၏၊
 အကျယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ မှာရှု။

[ဆောင်] ဝဂ္ဂေန္တံ ဝါ၊ ဤမျှသာပေ၊ မဆိုလောဘဲ၊ ဝဂ္ဂေတစ်ခု၊ အပိုပြုပုံ၊ ဆင်ခြင်တုံလျှင်၊
 အကြင်ဝဂ်တည်၊ နှောင်းလျက်ရှိက၊ ထိုသည့်ဝဂ္ဂန်၊ ပြုဖို့ရန်သာ၊ ဧကန်
 တိတိ၊ ထင်ရှားဘိ၊ မှတ်သိ နျာသဆို။

လ-ကာရာဒေသော-လအပြုသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ပုဂ္ဂလံ-ပုဂ္ဂလံ၊ ဟူသည်တည်း။
ဝါ-ပုဒ်ကို၊ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ န တံ ကမ္မံ ကတံ သာဓု-န တံ ကမ္မံ ကတံ သာဓု၊
စသောပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ (၄၉)

ဝါဂ္ဂဟဏေန၊ ပေါလကာရာဒေသော-အထက်၌ “ပရော ဝါ သရော” သုတ်
ရှိ၏။ ထိုသုတ်မှဝါသဒ္ဓါကို သိဟဂတိက အဓိကာရနည်းအားဖြင့် ဤသုတ်သို့ပြန်၍
လိုက်စေရလျှင် ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါမပါဘဲ “ဝဂ္ဂန္တံ ဝဂ္ဂေ” ဟု ပြီးနိုင်၏။ ထိုသို့
ပြီးနိုင်ပါလျက် ဝါသဒ္ဓါကို ဆိုခြင်းကြောင့် ဝါသဒ္ဓါပို၏။ သဒ္ဓါပိုလျှင် အနက်ပိုမြဲ
ဖြစ်ရကား ထိုဝါ သဒ္ဓါပို၏ အနက်ပိုကိုပြလိုသောကြောင့် “ဝါဂ္ဂဟဏေန” စသည်ကိုမိန့်၊
“ထိုဝါ သဒ္ဓါပိုဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို လ-ပြုခြင်းဟူသော အနက်ပိုကိုသိရသည်” ဟုလို၊
ဤစကား အရ “အပိုဖြစ်သော ဝါသဒ္ဓါသည်အတ္တန္တရဝိကပ္ပန (လ-ပြုခြင်းဟူသော
အနက် တစ်မျိုးကို စီရင်ခြင်း) အနက်ရှိသည်” ဟုမှတ်၊ လ-အပြုကို ဆည်းခြင်း
(သမုစ္စည်း) အနက်ရှိသည်ဟုလည်း ကြံကြ၏။ သို့သော် ဝါသဒ္ဓါဖြင့် လာလျှင်
အတ္တန္တရဝိကပ္ပန အနက်ကသာ သင့်လျော်သည်။ [ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံသုတ်၌
“အတ္တန္တရဝိကပ္ပန ဝါဓိကာရတော” ဟု ရူပသိဒ္ဓိဆိုပုံနှင့် ဝါယောပုဋ္ဌမောသုတ်၌
ကစ္စည်းဝုတ္တိ ဖွင့်ပုံများကို ထောက်ပါ။]

ပုဂ္ဂလံ။ ။ ပုံသဒ္ဓါပု ပဒ ဂမုဓာတ်၊ ကိပစ္စည်း၊ ဓာတွန် (မိ)ကိုချေ၊ ဗျဉ္ဇနေစ
ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံချေ၊ ဂဒ္ဓေးဘော်လာ၊ ကိပစ္စည်းချေ (ပုဂ္ဂ)၊ နာမ်ငဲ့၊ အံသက် (ပုဂ္ဂံ)၊
နိဂ္ဂဟိတဉ္စသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံလာ (ပုဂ္ဂံ) ဟုဖြစ်၏။ ဤအနေတိုင်အောင် ကိတ်
ရုပ်တွက်ပြီးဖြစ်ရမည်။ ထို့နောက် သန္နိရုပ်သက်သက် တွက်သည့်အခါ “ပုဂ္ဂလံ” ကို
“ပုဂ္ဂံ” (ပုဂ္ဂံ အံ) တည်း၊ ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ဂွံ၌ နိဂ္ဂဟိတံကို
(လ)ပြု၊ လကို အံသို့ကပ်၊ ပုဂ္ဂလံ ပြီး၏ဟုဆို၍တွက်၊ ဤကား နျာသ အဖွင့်
အတိုင်းတည်း။

စိစစ်ချက်။ ။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ဗြဟ္မဝိဟာရနိဒ္ဒေသ၌လည်း “ပုံ ဝုစ္စတိ နိရယော
(ငရဲကို ပုံဟုခေါ်အပ်၏)၊ တသ္မိံ ဂလန္တိတိ ပုဂ္ဂလာ၊ ဂစ္ဆန္တိတိ အတ္ထော” ဟု ရှိ၏။
ထိုအလို ပုံသဒ္ဓါပု ပဒ ဂလဓာတ် (အ)ပစ္စည်းဖြင့် “ပုဂ္ဂလံ” သဒ္ဓါပြီး၏။ ထို့နောက်
သီစ သည် သက်လျှင် ပုဂ္ဂလော၊ ပုဂ္ဂလာ၊ ပုဂ္ဂလံ စသည်ဖြစ်၏။ နျာသ စီရင်သလို
ပုဂ္ဂလံ ပြီးအောင် ရုပ်စီရင်နေဖွယ်မလို၊ ထို့ကြောင့် ဝုတ္တိဝယ် “ပုဂ္ဂလံ” ဟူသော
ပါဠိပျက်ကို တွေ့၍ “ပုဂ္ဂံ+အံ” မှ ပုဂ္ဂလံဖြစ်အောင် နျာသ၌ ပြဟန်တူ၏။ ဤ
နျာသအလိုအားဖြင့် သီကို ဩ၊ ယောကို အာ ဧ စသည်ပြု၍ “ပုဂ္ဂံ+ဩ၊ ပုဂ္ဂံ+
အာ၊ ပုဂ္ဂံ+ဧ” စသည်မှ “ပုဂ္ဂလော” စသည်ဖြစ်နိုင်ကြောင်းကို ကြံရတော့မလို ဖြစ်
နေ၏။ အချို့ သီဟိုဠ်မှ ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ကား “ပုဂ္ဂလံ” ဟု မရှိဘဲ “ပုလ္လိဂံ” ဟု ရှိ၏။
ထိုသို့ရှိမှလည်း “ပုမ+လိဂံ” မှ “ပုမဿ လိဂံ၊ ဒီသ သမာသေသု” စသော သုတ်
တို့ဖြင့် “ပု+လိဂံ” ဖြစ်အောင် စီရင်၍ ထို (ပုံ) ၏ အဆုံး နိဂ္ဂဟိတံကို (လံ)
ပြုရသောကြောင့် သာ၍အဆင်ပြေဖွယ်ရှိ၏။ ရူပသိဒ္ဓိမှာလည်း “ပုလ္လိဂံ” ရုပ်ပါသည်။

ဧဟေညံ ၃၂။ ပရေ-သော၊ ဧကာရ ဟကာရေ- ဧ အက္ခရာ ဟ အက္ခရာကြောင့်၊ နိဂ္ဂဟိတံ၊ ဥကာရံ-အဖြစ်သို့၊ ဝါ၊ ပဋ္ဌေါတိ-
ဝိကပ်ရောက်၏။ ပစ္စတ္တညေဝ ပရိနိဗ္ဗာယိသာမိ၊ တညေဝေတ္ထ ပဋိပုစ္ဆိသာမိ၊

ဝါတိကသ္မာ, န တံ ကမ္မံ- သုတ်၌ပါသော ဝါသဒ္ဓါအပိုဖြင့် ပြခဲ့သော အတ္တန္တရ
ဝိကပ္ပနအနက်အပြင် ဝိကပ်အနက်ကိုလည်း ပြနိုင်သောကြောင့် “ဝါတိကသ္မာ”
ဟု မိန့်ရပြန်သည်။ ဤစကားအရ သုတ်၌အပိုဆိုအပ်သော ဝါသဒ္ဓါသည်သမုစ္စည်းဟု
ခေါ်ကြသော အတ္တန္တရ ဝိကပ္ပနအနက်, တစ်စုံတစ်ခု အနက်ထူးကို မပြုဘဲ ရုပ်
၂ မျိုးရှိကြောင်းကိုသာ ပြသော ဧကဝလဝိကပ္ပန အနက်အားဖြင့် အနက် ၂ မျိုး
ရှိသည်ဟုမှတ်။ [ဧကဝလ=အတ္တန္တရ မဖက် သက်သက် + ဝိကပ္ပန=ထူးအောင်
စီရင်ခြင်း, တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ခြင်း။] “ဤသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို ဝဂ္ဂန္တံပြုခြင်းမှာ
တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ခြင်းသာ ဖြစ်၏။ ဤသုတ်ဖြင့် ဝဂ္ဂန္တံမပြုဘဲလည်း ရုပ်ရှိနိုင်သည်”
ဟု ဝိကပ်အနက်ရှိသော ဝါသဒ္ဓါကပြ၏။ ထို့ကြောင့် “တံ+ကမ္မံ”ကို “တံ+ ကမ္မံ”
ဟုပင်တည်း၊ ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို ဝဂ္ဂန္တံ(င်) ပြသင့်သော်လည်း
ဝါသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် မပြုရ။ အံ ဗျဉ္ဇနေ နိဂ္ဂဟိတံသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို အံပြု၊
(အကားရွတ်ဖြစ်ရုံသာ, နိဂ္ဂဟိတံထပ်ပြုခြင်းဖြစ်သည်။)တံ ကမ္မံပြီး၏။ “ကတံသာဓု”
ကား ဝဂ်ဗျည်းမနှောင်း, သဗျည်းနှောင်းသောကြောင့် ဤသုတ်၏ပုံစံမဟုတ်, တွဲဖက်
ဖြစ်၍ပါနေသည်။ ရူပသဒ္ဓိ၌ ဝိကပ္ပနတ္ထဝါကိုမပြဘဲ နိစ္စဝိမိ စသည်ကိုပြသော
ဝံဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထဝါနှင့် အတ္တန္တရ ဝိညာပနတ္ထဝါဟု ဝါအနက် ၂ မျိုးကိုပြသည်။]
[ဆောင်] ဤသုတ်၌ပြ, ဝါသဒ္ဓါကား, သမုစ္စယဟု, ခေါ်ရိုးပြု၍, ယခု
တစ်ဖန်, ခေါ်ဖို့ကြံသည်, အတ္တန္တရ, ဝိကပ္ပနနှင့်, ဧကဝလဝိကပ်,
ဤနှစ်ရပ်, ပြအပ်နိုင်လေသည်။

အရှင်ကစွည်းအာဆော်။ ။ နျာသနှင့်ရူပသဒ္ဓိ စသည်တို့က “ပရောဝါ
သရော” သုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါရှိပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါကို “သဒ္ဓါဝိ”
ဟု ယူပြီးလျှင် ထိုသဒ္ဓါပိုဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို (လ) လည်းပြုဟု ကစွည်းဝတ္ထိကိုထောက်ခံ
ဖွင့်ဆိုကြသော်လည်း အရှင်ကစွည်းဆရာ၏ အာဘောဂ (နှလုံးသွင်း)မှာ ထိုအတိုင်း
ဟုတ်ဟန်မတူ။ ကာတန္တ၌ “ဝဂ္ဂေ တဒ္ဓဂ္ဂပဉ္စမံ ဝါ”ဟု ဝါနှင့်တကွရှိသောကြောင့်
ထိုသုတ်အတိုင်းပင် “ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ”ဟု ဝါသဒ္ဓါနှင့်တကွ တည်ဟန်တူသည်။
ကာတန္တ၌ ဝါသဒ္ဓါကား ဖွင့်ရိုးဖွင့်စဉ် ဝိကပ္ပနတ္ထပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် “တွက်-
ရောသီ=တွံ+ကရောသီ” စသည်ဖြင့် ဝိကပ်ရုပ်နှင့်တကွ ပုံစံ ၂ ခုတွဲ၍ပြသည်။
သို့ဖြစ်လျှင် “ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ” သုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါလည်း အပိုမဟုတ်, ထုံးစံအတိုင်း
ဝိကပ္ပနတ္ထပင် ဖြစ်သင့်သည်။ [“ဝဂ္ဂေ-ဝဂ်ဗျည်းကြောင့်၊ အနုသုရော-နိဂ္ဂဟိတံသည်။
တဒ္ဓဂ္ဂပဉ္စမံ (တဗ္ဗဂ္ဂပဉ္စမံ)-ထိုနှောင်းသော ဝဂ်၏ ပဉ္စမအက္ခရာအဖြစ်သို့၊ ဝါ
အာပချတေ-ဝိကပ်ရောက်၏”ဟု ကာတန္တသုတ်နက်ပေး။] သဒ္ဓါနိတ်၌လည်း ဝါသဒ္ဓါ
ကို ဝိကပ်ရိုးရိုးသာကြံ၏။ “သလ္လိ နော=သံ+ လိနော, ပုလ္လိဂံ =ပုံ+လိဂံ” စသော
ရုပ်များ ပြီးဖို့ရန်ကား “လေ လကာရံ= လနှောင်းရာ၌ နိဂ္ဂဟိတံကို လပြု” ဟု
သီးခြား သုတ်တည်လေသည်။

ဧည့် ဝေါ ဘိက္ခုဝေ သိက္ခိတဗ္ဗံ၊ တဗ္ဗိ တဿ မုသာ ဟောတိ ပစ္စတ္တညေဝါပေါ၊ တဗ္ဗိ တဿ မုသာ ဟောတိ၊ စသည်တည်း၊ ဝါတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ဧဝမေတံ အဘိညာယ၊ ဧဝံ ဟောတိ သုဘာသိတံ-ဧဝမေတံ၊ ပေါ သုဘာသိတံ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ပေါ ငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ (၅၀)

သ-ယေစ ၃၃။ ပရေ- သော၊ ယကာရေ- ယ အက္ခရာကြောင့်၊ နိဂ္ဂဟိတံ- သည်း၊ ယကာရေန-နိမိတ်ဖြစ်သော ယအက္ခရာနှင့်၊ သဟ-တက္ခ၊ ဥကာရံ-သို့၊ ဝါ၊ ပပေျိတိ-၏၊ သညောဂေါ၊ သညုတ္တံ- သညောဂေါ၊ သညုတ္တံ၊ စသည်တည်း၊ ဝါတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ သံယောဂေါ၊ သံယုတ္တံ-သံယောဂေါ၊ သံယုတ္တံ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ (၅၁)

၃၂။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ [အနက်ကိုကြည့်၍ ပုဒ်ဖြတ်ပုံကို သိပါ။] ပစ္စတ္တံဧဝ-မိမိကိုယ်တိုင်ပင်၊ ပရိနိဗ္ဗာယိသာမိ- ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤသင်မေးအပ် သော အချက်၌၊ တံ ဧဝ-သင့်ကိုပင်၊ ပဋိပစ္ဆိသာမိ-ပြန်မေးအံ့၊ ဘိက္ခုဝေ-တို့၊ ဧဝံဟိ- ဤသို့သာ၊ ဝေါ- သင်တို့သည်၊ သိက္ခိတဗ္ဗံ- ကျင့်ရာ၏၊ တဿ-ထိုသူ ၏၊ တံ-ထိုစကားသည်၊ (ဟိ- အနက်မရှိ၊) မုသာ-ချွတ်ယွင်းသည်၊ ဟောတိ၊ ဧဝံ-ဤသို့၊ ဧတံ- ဤအကြောင်းကို၊ အဘိညာယ- သိ၍၊ ဧဝံ-ဤသို့ဆိုအပ်သော်၊ သုဘာသိတံ-ကောင်းစွာဆိုအပ်သည်၊ ဟောတိ၊ [ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ ကိရုပ်၌ “ဧဝံ+ဧတံ”တည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် နေောင်းသောကြောင့် နိဂ္ဂဟိတံကို ဥ ပြုသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ မဒါသရေသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို (မံ)ပြု၊ မကို ဧသို့ကပ်၊ ဧဝံ+ဟောတိ၌ ဟနောင်းသောကြောင့်ဟု ဆို၍ ဝါမြစ်၊ အံ ပျဉ္စနေ နိဂ္ဂဟိတံသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို အံပြု၊ ပြီး၏။] ရှေ့သုတ်မှ လိုက်သော ဝါသဒ္ဓါကို နှာသ၌ ဝိကပ်အနက်ရှိ၏ဟုဆို၏၊ ထိုအတိုင်း ပေးလိုက်သည်၊ ရူပ သိဒ္ဓိ၌ကား ဝဝတ္တိတဝိဘာသတ္တဟု ဆို၏၊ ရူလေတော့။

၃၃။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။သံယောဂေါ- ယှဉ်ခြင်း၊ သံယုတ္တံ-ယှဉ်စပ်အပ်၏၊ ရုပ်ကို အခြေပြု၍ တွက်ခဲ့ပြီး၊ ကိရုပ်၌ သံယောဂေါကို “သံ+ယောဂေါ” ဟုတည်း၊ သယေစသုတ်ဖြင့် ယကြောင့် နိဂ္ဂဟိတံကို ဥပြုသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ အံ ပျဉ္စနေ နိဂ္ဂဟိတံသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို အံပြု၊ သံယုတ္တံလည်း နည်းတူ။

သဟယကာရေန- သဟသည် သ၏အဖွင့်(သုတ္တဝုတ္တိ)တည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိအလို သဟမဟကို တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် ရေ၍၊ နှာသ-အလို တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ဖြင့် သဟကို သပြု၍ပြီးသည်၊ ထိုသို့ ဟကိုချေခြင်း၊ သို့မဟုတ် သဟကို (သ) ပြုခြင်း သည် ရွတ်ဆိုရာ၌ ချောမောခြင်း သုခုစွာရဏအကျိုးရှိ၏၊ သဟသဒ္ဓါသည် “နှင့်” ဟု အနက်ပေးရသော သဟယောဂပုဒ်ကိုဆို၏၊ ထို့ကြောင့် သဟယောဂပုဒ်ကို ရှာ သည့်အခါ ဤသုတ်၌ပင် “ယေ-ယကြောင့်” ဟူသော နိမိတ်ပုဒ်ကို တိုက်ရိုက်တွေ့ ရ ၏၊ “တိုက်ရိုက်တွေ့ ရသောအရာနှင့် မှန်းဆရှာဖွေအပ်သောအရာ ၂ မျိုးတွင် တိုက်ရိုက်

၃၄။ ပရေ သရေ နိဂ္ဂဟိတဿ-၏၊ မကာရ ဒကာရာဒေသာ- မ
မဒါသရေ အပြု၊ ဒအပြုတို့သည်၊ ဝါ၊ ဟောန္တိ-ဝိကပ်ဖြစ်ကုန်၏၊ တ-မဟံ
 ဗြူမိဗြာဟ္မဏံ၊ ဧတဒဝေါစ သတ္တာ-တမဟံ၊ ပေါ၊ ဧတဒဝေါစ သတ္တာ-စသည်
 တည်း၊ ဝါတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ အက္ခောန္တိမံပေါ၊ အဟာသိ မေ- အက္ခောန္တိမံပေါ၊
 အဟာသိ မေ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ၊ (၅၂)

တွေ့ရသော အရာသည် သာ၍ သေချာ၏၊ သာ၍ အားရှိ၏” ဟု ပရိဘာသာ
 ရှိသောကြောင့် ထို “ယေ” ဟူသော နိမိတ်ကိုပင် “သဟယောဂ” လုပ်၍ “ယကာ
 ရေန” ဟု ပက္ခိပနဝုတ္တိကိုဖွင့်ရသည်။ [“သုတာ- နမိတေသု သုတမေဝ ဗလဝံ
 =ကြားသိအပ်ပြီးနှင့် မှန်းဆအပ်သော အနက် ၂ မျိုးတွင် ကြားသိအပ်ပြီးက အားရှိ
 ၏” (ပရိဘာသာ)။]

ဝါနှင့်စသဒ္ဓါ။ ။ နျာသ၌ ဝါသဒ္ဓါကို ဝိကပ်အနက်ရှိသည်- ဟုပင်ဆို၏၊
 “ဝါတိ ကသ္မာ၊ သံယောဂေါ” ဟု မူလပုံစံ၏ ဝိကပ်ရုပ်ကိုပြသော ဝုတ္တိလည်း ဝါကို
 ဝိကပ်အနက်ပင် ဆိုလိုသည်။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ပြယုဂ်များကို တစ်ထစ်ချ သတ်မှတ်၍
 ရကောင်းလျှင် ဝါသဒ္ဓါကို ဝဝတ္တိတဝိဘာသာ အနက်ရှိ၏-ဟုချည်း ဖွင့်လေ့ရှိ၍
 ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါကိုလည်း ဝဝတ္တိတဝိဘာသာဟုပင် ဖွင့်သည်။ ထိုအဖွင့်၏
 အဓိပ္ပာယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာ ရူပယေစ၌ စသဒ္ဓါသည် ရှေ့သုတ်မှ “ဥံ” ကို
 ငင်ယူခြင်း အနုကမုန အနက်ရှိ၏-ဟု ဖွင့်ကြ၏။ [စဖြင့် ငင်ရကျိုး အကျယ်ကို
 ရူပသိဒ္ဓိဘာသာ ဋီကာ ပုဗ္ဗောစသုတ်၌ ဖွင့်ထားပြီ။]

၃၄။ ပုံစံနက်နှင့်ရုပ်တွက်။ ။ အဟံ-ငါသည်၊ တံ-ထိုသူကို၊ ဗြာဟ္မဏံ-
 ဗြာဟ္မဏဟူ၍၊ ဗြူမိ-မိန့်တော်မူ၏၊ သတ္တာ-သည်၊ ဧတံ-ဤစကားကို၊ အဝေါစ-
 မိန့်တော်မူပြီ၊ [အက္ခောန္တိမံ၊ စသည်ကို အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊ ရုပ်ကိုအခြေပြု၌ တွက်ခဲ့ပြီ။]
 ကံ-ရုပ်၌ “အက္ခောန္တိမံ+ အဝမိမံ+ အဓိနိမံ+ အဟာသိမေ” ဟုတည်း၊ မဒါသရေ
 သုတ်ဖြင့် အသရကြောင့် မ ၃ လုံးနောက်ရှိ နိဂ္ဂဟိတကို (မိ) ပြုသင့်သော်လည်း
 ဝါသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။

ဝါဟောန္တိ- ဤသုတ်၌ လိုက်လာသော ဝါကို နျာသ၌ ဝိကပ်ဟုပင် ဖွင့်၏၊
 ရူပ သိဒ္ဓိ၌ကား ဝဝတ္တိတဝိဘာသတ္ထဟု ဖွင့်၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ သတ်မှတ်ပုံကို ရူမာရူလေ၊
 သဒ္ဓနိတိ၌ကား “နပုံသဂေ ယတေတေဟိ ဒေါသရေ ပါယေန= နပုလ္လိင်၌ သရ
 နှောင်းရာဝယ် များသောအားဖြင့် ယ တ ဧတတို့မှ နောက်၌ နိဂ္ဂဟိတကို (ဒ) ပြု”
 ဟု (၁၄၂) သုတ်တည်၍ ယံ အဗြဝိ-ယံ+အဗြဝိ-အကြင်စကားကို ဆိုပြီ၊ တဒေဝါ
 ရမဏံ-တံ+ဧဝ အာရမဏံ-ထိုအာရုံကိုပင်၊ ဧတ-ဒဝေါစ သတ္တာ၊ စသည်ကို ပုံစံ
 ထုတ်၏၊ [“များသောအားဖြင့်ဒပြု” ဟုဆိုသောကြောင့် “ယမေတံ ဝါရိဇ” ၌ ပုပ္ဖကိုင့်၍
 နပုလ္လိင်၊ “ယ မဟံ ဝဒါမိ= အကြင်စကားကို ငါဆို၏” ၌ ဝစနံကိုင့်၍ နပုလ္လိင်
 ဖြစ်သော ယ အက္ခရာ၏နောက်၌ နိဂ္ဂဟိတကို ဒမပြုဘဲ(မ)အပြုလည်း အနည်းငယ်
 ရှိသေး၏-ဟုမှတ်။]

ယ ဝ မ ဒ န တ ရ
လာဇာဂမာ

၃၅။ ပရေသရေ၊ ယကာရော-ယ အက္ခရာသည်လည်းကောင်း၊
[ဤအတိုင်းပေး၊] လကာရော-သည်လည်းကောင်း၊ လူမေ-
ဤအက္ခရာတို့သည်၊ အာဂမာ-လာကုန်သည်၊ ဝါ၊ ဟောန္တိ-
ဝိကပ်ဖြစ်ကုန်၏။ နယံမဿ ဝိဇ္ဇာ၊ ယထယံဒံ စိတ္တံ၊ မိဂိ ဘန္တော ပုဒိက္ခတိ၊
သိတ္တာ တေ လဟု မေဿတိ၊ အသိတ္တာ တေ ဂရ မေဿတိ၊ အသော
ဘဒြော ကသာ မိဝ၊ သမ္မာ ဒညာ ဝိမုတ္တာနံ၊ မနသာ ဒညာ ဝိမုတ္တာနံ၊

၁၄၃။ မော လူတရေ= အခြားပုလ္လိင် လူတ္ထိလိင်ဖြစ်သော ယ တ တေတို့
နောက်ရှိ နိဂ္ဂဟိတံကို (မ)ပြု၊ ယမာဟု ဒေဝေသု သုဇမ္ပတိတံ= အကြင်သူ့ကို
နတ်တို့၌ သုဇမ္ပတိဟုခေါ်ကြ၏။ [“ယံ”ပုလ္လိင်၊] “တမတ္ထံ (တံ+အတ္ထံ) ပကာသေန္တော၊
တေ- မတ္ထံ (တေ+အတ္ထံ) ဝိဒိတွာ၊ ဒုတိယမ္ပိ နတ- မတ္ထံဒေါမိ”တို့၌လည်း
အတ္ထနှင့် လိင်တူသော ပုလ္လိင်တည်း၊ တ-မဗြဝိ မဟာရာဇာ= သိဉ္ဇည်းမင်းကြီးသည်၊
တံ မဒ္ဒိ- ထိုမဒ္ဒိကို၊ အဗြဝိ-ပြု၊ ဤ၌ “တံ” သည် လူတ္ထိလိင်တည်း။

၁၄၄။ သမာသေ ဒေါ တိလိဂေ= သမာသံ၌ကား လိင် ၃ ပါး၌ပင် နိဂ္ဂဟိတံကို
ဒပြု၊ ယဿ သဒ္ဒဿ ပဒဿဝါ အနန္တရံ ယဒနန္တရံ၊ ဤ၌ သဒ္ဒဿသင့်၍ ယဿ၌
ယသည် ပုလ္လိင်၊ ပဒဿသင့်လျှင် နပုလ္လိင်၊ “ယဿာ ဂါထာယ အနန္တရံ ယဒနန္တရံ”
၌ကား ဂါထာကိုင့်၍ လူတ္ထိလိင်၊ ယံ+အနန္တရံ- အကြင်သဒ္ဒါ၊ ပုဒ်၊ ဂါထာ၏
အခြားမဲ့၌၊ ထိုအတူ “တဒနန္တရံ-တံ+အနန္တရံ”လည်းသိလေ၊ တောဒတ္ထော- တေ+
အတ္ထော-ထိုသဒ္ဒါ၊ ပုဒ်၊ ဂါထာ၏အနက်၊ [သမာသံရုပ်တွက်ရာ၌ “ယ+ အနန္တရံ”
ဟုပကတိပြုပြီးသည့်အခါ နိဂ္ဂဟိတံသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံလာ၍ ထိုနိဂ္ဂဟိတံကို
ဒပြုသည်။]

၁၄၅။ သေသတော မောဒေါစ သရေဝါ ဗျဉ္ဇနေဝါ=သရနှောင်းသည်ဖြစ်စေ၊
ဗျည်းနှောင်းသည်ဖြစ်စေ ယ တတေတို့မှ ကြွင်းသော သဒ္ဒါတို့၏ နောက်၌ရှိသော
နိဂ္ဂဟိတံကို (မိ-ဒံ) ၂မျိုးလုံး သင့်သလိုပြု၊ ဧဝမေတံ အဘိညာယ၊ အဟမေဝ၊
တွမေဝ၊ ဗုဒ္ဓမ် သရဏမ် ဂစ္ဆာမိ၊ ဓမ္မမ်၊ ပေ၊ သံယမ် သရဏမ် ဂစ္ဆာမိ၊ သဒ္ဒါ၊
သဒ္ဒဟနာ၊ တဒ္ဒိတံ-စသည်တည်း၊ ဤ၌ “ဗုဒ္ဓံ+သရဏံ+ဂစ္ဆာမိ (စသည်) သံ+
ဓံ၊ သံ+ ဒဟနာ၊ တံ+ မိတံ”ဟု တည်၍ ဗျည်းနှောင်းရာ၌ နိဂ္ဂဟိတံကို
(ဒံ)ပြုသည်၊ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “မဒါ” ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဗျည်းနှောင်းရာ၌ “မ-ဒ”
ပြု၏၊ စူအဖွင့်၌ ရှုလေ။] မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ “မယဒါသရေ”ဟု သုတ်တည်၍
“တယံဒံ=တံ+ လူဒံ”၌ နိဂ္ဂဟိတံကို ယပြု ဟုလည်း မိန့်သေးသည်။

[ဆောင်] နိတိ ထုတ်သမျှ၊ အချုပ်ပြပိမံ၊ ဝါကျ၌မှာ၊ နပုံသာတည်း၊ သမာသ
ဝယံ၊ သုံးသွယ်လိင်္ဂံ၊ ယ တ တော၊ သဒ္ဒါနောက်ရှိ၊ နိဂ္ဂဟိတံကို၊ ဒပြုဆို၏၊
ထိုမှကြွင်းတောင်း၊ ပုဒ်ပေါင်း ယ-တ၊ တေတို့ဝယ်၊ (မိ) ပြုဖွယ်သာ၊
သွယ်သွယ်ကြွင်းသမျှ၊ ပုဒ်နှောင်မှကား၊ သရဗျဉ္ဇန၊ နှောင်းတိုင်း ရလျက်၊
မ-ဒ ၂ခု၊ သင့်ရာပြုသည်၊ မှတ်ရှု ယေဘုယျချည်းတည်း။

အတ္တံ ဒတ္တံ မဘိညာယ၊ စိရံ နာယတိ၊ ဣတော နာယတိ၊ယသ္မာ တိဟ ဘိက္ခဝေ၊ တသ္မာ တိဟ ဘိက္ခဝေ အဇ္ဇတဂ္ဂေ ပါဏုပေတံ၊ သဒ္ဓိရေဝ သမာ သေထ၊ အာရဂ္ဂေရိဝ သာသပေါ၊ သာသပေါရိဝ အာရဂ္ဂေ၊ ဆဋ္ဌဘိညာ၊ သဠာယတနံ-နယိမဿ၊ပေါ သဠာယတနံ၊ စသည်တည်း။

၃၅။ ယဝမဒနတရလာ။ ။ “ယောစ+ဝေါစ+မောစ+ ဒေါစ+နောစ+ တောစ+ ရောစ+ လောစာတိ ယဝမဒနတရလာ” ဟု အသမာဟာရဒ္ဒန်သမာသံ ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ရှေ့မှ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဝဝတ္တိတဝိဘာသာဟုဆို၍ “မည်သည့်သဒ္ဓါ နောင်သာ ယ-ဝ စသည်” လာရမည်ဟု သတ်မှတ်ပြ၏။ နှာသဉ်ကား (ဝါ၏ အနက်ကို အထူးမဆိုသဖြင့်) ဆိုရိုးဆိုစဉ် ဝိကပ်ပင် ဆိုလိုဟန်တူသည်။ “န+ ဣမဿ” စသည်တည်း၍ ရုပ်ကို အခြေပြုနည်းအတိုင်း တွက်၊ ဆ+ အဘိညာ၌ “လ-ဠ” မထူးသောကြောင့် သုတ်၌ လရိသော်လည်း ဠကြီး လာနိုင်သည်။ ကိရုပ်၌ “မဟိဒ္ဓိယာ+သော”ဟု တည်၊ ယဝမဒန စသော သုတ်ဖြင့် ယ စ သည်နောင် တစ်ခုခုလာသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် မလာရ၊ ပြီး၏။ “မံ+ အဝဓိ”တည်၊ အသရကြောင့် ယ စသည် လာသင့်သော်လည်း၊ စသည်ဆို၊ မံ+အဓိနိ၌ လည်းကောင်း၊ မံ+ အဟာသိ”၌လည်းကောင်းနည်းတူ။

ယ-လာ။ ။ [အနက်ပေးပုံကြည့်၍ ပုဒ်ဖြတ်ရပုံကိုလည်း သိပါ။] ဣမဿ- ဤသူ၏၊ ဝိဇ္ဇာ-အတတ်သည်၊ န-မရှိ၊ ဣဒံ ယထာ- ဤစိတ်ကဲ့သို့။

ဝ-လာပုံ။ ။မိဂီ=သမင်မသည်၊ ဘန္တော-တုန်လှုပ်လျက်၊ ဥဒိက္ခတိ-ကြည့်၏။

မ-လာပုံ။ ။ တေ-သင်၏၊ သိတ္တာ-ကိလေသာရေဝန်ကို သွန်ပြိုးသော အတ္တဘော လှေသည်၊ လဟု- လျင်စွာ၊ ဒေသတိ- နိဗ္ဗာန်ရောက်လတ္တံ့၊ တေ- သင်၏၊ အသိတ္တာ- မသွန်ရသေးသောလှေသည်၊ ဂရ-လေးစွာ၊ ဒေသတိ-လတ္တံ့၊ ဘဒြော-ကောင်းသော၊ အသော-မြင်းသည်၊ ကသာ-ကြိမ်မှ၊ အပဝဇ္ဇေတိ ဣဝ- ရောင်သကဲ့သို့၊ [မြင်းကောင်းသည် ကြိမ်မှ ရောင်ရှား၍ ကြိမ်အတိုမခံရအောင် သွားသကဲ့သို့၊ အကြင်သူသည် ကဲ့ရဲ့ဖွယ်ကိုရှောင်၏။ “ယော နိန္ဒံ အပဝဇ္ဇေတိ၊ အသော ဘဒြော ကသာမိဝ” ပါဠိရင်းတည်း။]

ဒ-လာပုံ။ ။ သမ္မာ-ကောင်းစွာ၊ အညာ-သိ၍၊ ဝိမုတ္တာနံ-ကိလေသာမှ လွတ်သူတို့၏၊ မနသာ-စိတ်ဖြင့်၊ အညာ-သိ၍၊ ဝိမုတ္တာနံ-တို့၏၊ အတ္တအတ္ထံ- မိမိအကျိုးကို၊ အဘိညာယ-သိ၍။

န-လာပုံ။ ။ စိရံ-ကြာမြင့်စွာ၊ အာယတိ-နောက်ကာလ၌၊ ဣတော-ဤ အခါမှ၊ အာယတိ-၌၊ [“နခေါ နေတန္တိ ဧတ္ထ-နခေါ တေ၊ နကာရော ပနေတ္ထ ဗျဉ္ဇန သန္တိ မတ္တမေဝ”ဟု သောမဟာဝဂ္ဂသံယုတ် ဆဋ္ဌဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ၌လည်း “နိ” ဗျည်းလာ။]

ဝါတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ဧဝံ မဟိဒ္ဓိယာ ဧသာ၊ အက္ခောဇ္ဈိမံ၊ပေ၊ အဟာသိ မေ၊ အဇေယျော အနုဂါမိယော-ဧဝံ မဟိဒ္ဓိယာ၊ပေ၊ အနုဂါမိယော၊ စသော ပြုယုဂ် တို့၌တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏၊ ဣဇေဝ-ဤသုတ်၌ပင်၊ စဂ္ဂ-ဟဏေန-ဖြင့်၊ မကာရဿ-မ အက္ခရာ၏၊ ပကာရော-ပအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ [ယထာ-ဥဒါ၊ ဟရုဏ်ကား၊ (အချို့စာ၌မပါ)]၊ စိရပ္ပဝါသိ ပုရိသံ- စိရပ္ပဝါသိ ပုရိသံ၊ စသည် တည်း၊ ကကာရဿစ- ကအက္ခရာ၏လည်း၊ ဒကာရော- ဒအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ယထာ-ကား၊ သဒတ္ထ ပသုတော သိယာ-သဒတ္ထ ပသုတော သိယာ၊ စသည်တည်း၊ ဒကာရဿ- ဒအက္ခရာ၏လည်း၊ တ ကာရော- တအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ယထာ-ကား၊ သုဂတော- သုဂတော၊ စသည်တည်း။ (၃၄)။

တ-လာပုံ။ ။ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ယသ္မာ-အကြင်ကြောင့်၊ ဣဟ-ဤလောက၌၊ တသ္မာ- ထိုကြောင့်၊ ပေ၊ အဇ္ဇတဂ္ဂေ-ယနေ့ကိုအစပြု၍၊ ပါဏုပေတံ-အသက်တို့ဖြင့် ဆည်းကပ်သည် မည်လောက်အောင်၊ [ပါဏေဟိ-အသက်တို့ဖြင့်၊ ဥပေတော- ဆည်းကပ်သူတည်း၊ ပါဏုပေတော-သူ၊ တံ ပါဏုပေတံ-ထိုအသက်တို့ဖြင့် ဆည်းကပ်သူ မည်လောက်အောင်၊ သရုဏံ-ကိုးကွယ်ရာဟူ၍၊ ဂတံ- ဆည်းကပ်သော၊ ဤသို့ အဋ္ဌကထာဖွင့်သည်။]

ရ-လာပုံ။ ။သဒ္ဓိဇေဝ-သူတော်ကောင်းတို့နှင့်သာ၊ သမာသေထ-ပေါင်းသင်း ရာ၏၊ အာရဂ္ဂေ-အပ်ဖျား၌၊ သာသပေါဣပ-မုန်ညင်းစေ့ကဲ့သို့၊ [“အာရာ” သဒ္ဓါသည် အပ်ကိုလည်းကောင်း၊ အပ်နဖားထွင်းသော စူးကိုလည်းကောင်း ဟော၏။]

လ-လာပုံ။ ။ ဆ အဘိညာ- ၆ ပါးသော အဘိညာဉ်တို့၊ သ အာယတနံ- ၆ ပါးသော အာယတန။

ဝါ-ပုံစံ။ ။ သော-ဤကောင်းမှုသည်၊ ဧဝံ မဟိဒ္ဓိယာ-ဤသို့ကြီးသော တန်ခိုးရှိ၏၊ သကတ္ထပသုတော-မိမိအကျိုး၌ လေ့ကျက်သည်၊ သိယာ-ဖြစ်ရာ၏၊ ကျန်ပုဒ်များကို အနက်ပေးခဲ့ပြီ။

မှတ်ချက်။ ။ “မိဂိ ဘန္တော ဝုဒိက္ခတိ” ကို “လုဒ္ဓံ ဥဒိက္ခန္တိ မိဂိဝ မံ ဥဒိက္ခတိ” ဟု ဥမ္မာဒန္တိ ဇာတကဋကထာ ဖွင့်သောကြောင့် (ဝ) အာဂုံမဟုတ် “ဘန္တာဝ= ဘန္တာဣဝ”ဟု ဥပမာဇောတက ဣဝသာဖြစ်သင့်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝလာရာ၌ “တိ ဝဂီကံ=တိ+ အဂီကံ” စသည်ကိုသာ ပုံစံထုတ်သင့်သည်၊ “တသ္မာတိဟာတိ- တသ္မာဣဇ္ဇေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တိကာရ ဟကာရာ နိပါတာ”ဟူသော မူလပဏ္ဏာသ မူလပရိယာယသုတ္တဋ္ဌကထာ အလိုအားဖြင့် တိနှင့် ဟအက္ခရာတို့သည် နိပါတ်သာ ဖြစ်သောကြောင့် “တ” သည် အာဂုံမဟုတ်၊ “အဇ္ဇတဂ္ဂေတိ အဇ္ဇတံ+အာဒိ ကတ္တာ”ဟု ဖွင့်သော ပါရာဇိကဏ် အဋ္ဌကထာ စသည်အလိုအားဖြင့် အဇ္ဇတံ၌ “တ”လည်း အာဂုံမဟုတ်၊ ဘော အနက်ဟော တာ ပစ္စည်း၏ ဒုတိယန္တဖြစ်သော

၃၆။ ပရေ ဗျဉ္ဇနေက္ခမီ၊ ဩကာရာဂမော- ဩလာသည်။
ကွစိ ဩ ဗျဉ္ဇနေ ဟောတိ-၏။ အတိပ္ပဂေါ ခေါတာဝ သာဝတ္ထိယံ ပိတ္တာယ စရိ
 တံ၊ ပရောသဟသံ-အတိပ္ပ၊ ပေ၊ ပရောသဟသံ၊ စသည်တည်း။ ကွစိတိ ကသ္မာ
 ဝုတ္တံ၊ ဧဝ ပဿထိမံ လောကံ၊ အန္တိဘူတော အယံ လောကော- ဧဝ

“တံ”ကို နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၍ သန္တိစပ်ခြင်းသာတည်း။ ထို့ကြောင့် မဟာဝဂ္ဂသံယုတ်
 ဝေဠုဝဂါမသုတ်၌ “တမတဂ္ဂေ မေတိ- တမအဂ္ဂေ၊မဇ္ဈေတကာရော ပဒသန္တိဝသေန
 ဝုတ္တော”ဟုအဋ္ဌကထာ ဖွင့်သောကြောင့် (တံ) လာရာ ပုံစံအတွက် “တမအဂ္ဂေ”ကို
 ထုတ်လိုက်၏-ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ မိန့်သည်။ [ဣမေ-ဤသူတို့သည်၊ တမတဂ္ဂေ=
 အဂ္ဂတမာ-အမြတ်ဆုံးတို့သည်။] “အဇ္ဇဒဂ္ဂေ”ဟုလည်း ပါ၌ရှိ၏။ “အဇ္ဇ+အဂ္ဂေ”ဟု
 ပုဒ်ဖြတ် (ဒိ) လာရာ ပုံစံဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် “အဇ္ဇဒဂ္ဂေတိပိ ပါဠော ဒကာရော
 ပဒသန္တိကရော”ဟု အဋ္ဌကထာမိန့်သည်။

စသဒ္ဓါ။ ။ လာစာဂမာ၌ စ သဒ္ဓါဖြင့် မကို ပပြု၊ ကကိုဒပြု၊ ဒကို တပြု-
 ဟုဆို၏။ သုတ်ရင်းက အာဂမဝိဓိသုတ်ဖြစ်ပါလျက် သုတ်စွန်း ဖြစ်သော စသဒ္ဓါက
 အာဒေသဝိဓိကို စီရင်ခြင်းမှာ အဆင်မပြေသကဲ့သို့ ရှိ၏။ ထိုအတိုင်း တွက်လိုလျှင်ကား-
 “သကတ္ထ ပသုတော”ဟုတည်း၊ ယဝမဒနသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့်ကကို ဒပြု၊ ပြီး၏။
 [အနုပုတ္တသဒတ္တော ပုဒ်ဖွင့်မှုလပ် အဋ္ဌကထာ၌လည်း “ကကာရဿာယံ ဒကာရော
 ကတော”ဟု ဖွင့်သည်။] “သုဂဒေါ” တံညံ၊ ယဝမဒနစသော သုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့်
 ဒကို တပြု၊ ပြီး၏။ [ဒေါသေစသုတ်၌ ဆိုပြီး သုဂတောကို ထပ်၍ ဆိုရာ၌
 အကျိုးထူးကို သွာနာသုတ် “အတြဇော” ပုဒ်ကျမှ ပြအံ၊ စီရပ္ပဝါသီကို ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ
 ဝဂ္ဂေသုတ်၌ တွက်ခဲ့ပြီ။]

စဖြင့် ဆည်းသော အခြားအက္ခရာများ။ ။ ဤစသဒ္ဓါဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌(ဂ)
 လည်း လာ-ဟု ဆည်း၏။ “အတိပ္ပဂေါ ခေါ”ဟု နောက်သုတ်၌ တွေ့ရလတ္တံ့။
 “သုဟု ဇုစ=သု+ဥဇုစ”၌လည်း (ဟ) လာ-ဟု သဒ္ဓနိတိ ဆို၏။ “မမေဝ တုဝံ
 သိက္ခသီ= လူကူသီ” ဟူသော အလမ္မုသာဇာတ်၌ သလည်းလာဟုလည်းကောင်း၊
 “တေစ နဝါ ဘိက္ခု”၏ အဖွင့်ဖြစ်သော ဥပရိပတ္တာသ အာနာပါနဿတိသုတ်
 အဋ္ဌကထာ၌ “တေ စာတိ စကာရော အာဂမသန္တိမတ္တံ”ဟု ဖွင့်သောကြောင့် (စ)
 လည်းလာဟု လည်းကောင်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ မိန့်၏။ ထိုတွင် ယ ဝ စသော
 အက္ခရာတို့လာရာ၌ ဗျည်းချည်းသာ လာရ၏။ စ အက္ခရာလာရာ၌ကား သရပါမှ
 ရုပ်ပြီးနိုင်သောကြောင့် ကစွည်းအလို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် လာသင့်၏။ ထို့ပြင်- ဟလာ
 ရာ၌လည်း အဋ္ဌကထာတို့ဝယ် ဟအာဂုံဟု မဆိုကြ။ “တတ္ထ မာပောဝန္တိ-
 ဟကာရော နိပါတ မတ္တံ”ဟု ဟနိပါတ်အဖြစ်ဖြင့်သာ ဆိုကြသည်။

[ဆောင်] ယဝမဒ၊ သုတ်၌စဖြင့်၊ ဂ-သ-ဟ-စာ၊ အက္ခရာ လေးလုံး၊ လာရိုး
 ထုံးဟု၊ အသုံးပါဠိ၊ ရှိတုံဘိလည်း၊ ဟ၏နိပါတ်၊ တစ်မျိုးမှတ်လျက်၊
 စအတွက်မှာ၊ သရပါ၍၊ တစ်ဖြာခွဲထုတ်၊ တေသုဝုဒ်ဖြင့်၊ လုပ်လေလာနည်း
 သင့်အောင်တည်း။

၊ပေ၊ အယံ လောကော၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ (၄၇)

၃၆။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ သာဝတ္ထိယံ-သာဝတ္ထိမြို့၌၊ ပိဏ္ဏာယ-ဆွမ်းအလိုငှာ၊ စရိတုံ-လှည့်လည်ခြင်းငှာ၊ တာဝ အတိပ္ပဂေါ- အလွန်စောသေး၏။ ပရော သဟဿံ- တစ်ထောင်ထက်အလွန်၊ ဧထ-လာကြကုန်၊ ဣမံ လောကံ- ဤလောကကို၊ ပဿထ-ကြည့်လှည့်ကုန်၊ အယံ လောကော- ဤသတ္တဝါအပေါင်းသည်၊ အန္တိ ဘူတော- အကန်းကဲ့သို့ ဖြစ်၍ဖြစ်၏၊ အတိပ္ပဂေါခေါကို အခြေပြုအတိုင်း တွက်၊ ပရော သဟဿံ၌ “ပရ+ သဟဿံ” တည်၊ ဩလာ၊ ရခွင်း၊ ချေကပ်၊ ကိရုပ်၌ “ဧထ+ ပဿထ” ဟုတည်၊ ကွစိ ဩ ဗျဉ္ဇနေသုတ်ဖြင့် ပ ဗျည်းကြောင့် ရှေ့၌ ဩလာသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် မလာရ၊ ပြီး၏၊ အန္တိ ဘူတောကို “အန္တ+ဘူတော” ဟုတည်၊ ကွစိ ဩ ဗျဉ္ဇနေသုတ်ဖြင့် ဘ ဗျည်းကြောင့် ရှေ့၌ ဩ လာသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မလာရ၊ ပုစ္စယာ ဒနိဋ္ဌာ နိပါတနာ သိဇ္ဇန္တိသုတ်ဖြင့် (ဤ) ပစ္စည်းသက်၊ နန္ဒခွင်း၊ ချေကပ်၊ အန္တိဘူတော ပြီး၏၊ [အချို့ကား =အယံ+လောကော”ကိုလည်း ကိရုပ်ဟု ဆိုကြသေး၏၊ လ ဗျည်းကြောင့် ဩ လာသင့်သော်လည်း- ဟု ဆို၊ သို့သော် နိဂ္ဂဟိတ်သည် နောက်သရကို မမှီသောကြောင့် ဩ လာဖို့ရန် မသင့်ရကား ကိရုပ် မဖြစ်ထိုက်။]

ကွစိတိ ကသ္မာ- ကွစိသဒ္ဒါဆိုသောကြောင့်တဒနုပရောဓေနနှင့်အညီ “အတိပ္ပ၊ ပရ ဟူသော တချို့တလေ သဒ္ဒါတို့မှ နောက်၌သာ ဩ လာရမည်” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ မိန့်၏၊ ပရော သဟဿံကဲ့သို့ “ပရောသတံ-တစ်ရာကျော်၊ ပရောပဏ္ဏာသံ- ငါးဆယ်ကျော်” စသည်ကိုလည်းသိလေ၊ [သဟဿတော- တစ်ထောင်ထက်+ပရ- အလွန်တည်း” ဟူသော တပျူရိသံဝိဂြိုဟ်အရ “သဟဿပရံ” ဟု ပြီးသင့်လျက် တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် သဟဿနှင့် ပရကို ရှေ့နောက်ပြန်၍ “ပရသဟဿ” ဟု ပြီးမှ ဩလာ၊ “သရဒေါသတံ- အနှစ်တစ်ရာပတ်လုံး” ကိုလည်း သဒ္ဒနိတိ၌ ထုတ်သေး၏၊ သို့သော်ထို “သရဒေါ” သည် မနောဂဏာဒိဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်၍ သမာသ်အလယ်၌ “ဧတေ သမော လောပေ” သုတ်ဖြင့် အ ကို ဩ ပြု ရုပ်သာ ဖြစ်သင့်သည်။]

အတိပ္ပဂေါ ဝိနိစ္ဆယ။ ။ ကစ္စည်း စသည်တို့၌ “ဂနှင့် ဩလာ၍ အတိပ္ပဂေါ ပြီးသည်” ဟု ဆိုကြသော်လည်း မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ “အတိပ္ပဂေါခေါ တာဝါတိပဂေါ သဒ္ဓေါ ပဌမန္တောဝ” ဟုဆို၏၊ ပဂေါသည် အတိပ္ပဗုဗ္ဗ ပဂသဒ္ဓါနောင်သိသက်၊ ဩ ပြု-ပ ဒွေဘော်လာ၍ ပြီးသော ပဌမန္တ နာမ်ပုဒ်ဖြစ်သည်-ဟု ဆိုလိုသည်၊ သဒ္ဒနိတိ၌ကား “ပဂေါသဒ္ဓေါ ပါတောသဒ္ဓေန သမာနတ္ထော နိပါတော= နံနက်စောစော အနက်ကိုဟောသော ပါတောသဒ္ဓါနှင့် အနက်တူ နိပါတ်ပုဒ်” ဟု ဆို၏၊ သက္ကတ အဘိဓာန်၌မူ “ပြဂေ=ပဂေ” နိပါတ်ကို တွေ့ရ၏၊ ထိုတွင် “အတိပ္ပဂဘာဝမေဝ- အလွန်စောသေးသည်၏ အဖြစ်ကိုပင်၊ ဒိသ္မာ-မြင်၍” ဟု ပဂ-ပုဒ်ကို ပြထားသော ပေါဋ္ဌပါဒသုတ္တဋ္ဌကထာ အလိုအားဖြင့် အတိပ္ပဂေါ၌ ပဌမန္တနာမ်ပုဒ်ဟု

နိဂ္ဂဟိတဉ္စ ၃၇။ [မဒါ သရေ- စသောသုတ်များမှ သရေ-စသောပုဒ်တို့
 လိုက်ကြသည်။] ပရေ-သော၊ သရေဝါ-ကြောင့်လည်းကောင်း၊
 ဗျဉ္စနေဝါ-လည်းကောင်း၊ ကွမိ၊ နိဂ္ဂဟိတဉ္စ-သည်လည်း၊ အာဂမော- လာသည်၊
 ဟောတိ၊ စက္ခု ဥဒပါဒိ၊ အဝံသိရော၊ ယာဝဉ္စိမ ဘိက္ခဝေ၊ ပုရိမံ ဇာတိ

ဆိုသော မောဂ္ဂလ္လာန်ဝါဒကပင် ပါဠိသုံးနှင့် သာ၍ သင့်၏။ နိပါတ်ဆိုလျှင် နဂို
 သြကာရန္တအတိုင်း “အတိပ္ပဂေါ ဘာဝမေဝ”ဟု ရှိရလိမ့်မည်။

ပဌမ- တစ်နေ့လုံးတွင် ရှေးဦးစွာ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္ထတိ-ဖြစ်၏။ ဣတိ၊ ပဂေါ
 -မည်၏။ နံနက်စောစောရစေ၊ ပဥပသာရသည် ပထမအနက်ဟောတည်း။ ထိုသို့
 (ပ) ဥပသာရ ဖြစ်သောကြောင့်ပင် “အတိပ္ပဂ” ဟု ပ ဒွေဘော်လာရသည်ဟု ကြံ၊
 ပဂေဝပုဒ်ကဲ့သို့ ပါဥပသာရနောင် ပါဿစန္ဒော ရသောဖြင့် ဂ လာ၊ ရသယုပြီးမှ
 သြလာ၍ အတိပ္ပဂေါ ပြီးသည်ဟုလည်း ကြံကြသေး၏။ ပေါဋ္ဌပါဒသုတ် ဋီကာသစ်
 ၌ကား ပဂသဒ္ဒါကို နာမ်-ဥပသာရ-နိပါတ်ဟု ချီးခွဲ၍ “အတိပ္ပဂဘာဝ မေဝ”
 ၌ နာမ်၊ ပဂေဝ (ပါ+ ဧဝ) ၌ ဥပသာရ၊ သက္ကတအလို “ပဂေ”နိပါတ်-ဟုဆိုလို
 သည်။ “ပါတောဝ- ပဂေယေဝ= အတိပ္ပဂေဝ”ဟူသော အလမ္ဗုသာ ဇာတကဋ္ဌကထာ
 ၌လည်း “ပဂေ” နိပါတ်ပင်။

[ဆောင်] အတိပ္ပဂေါ၊ ပုဒ်သဘောဝယ်၊ ပြောဟောဝါဒ၊ ကွဲပြားကြလည်း၊ ပဂဘာဝ၊
 ဋ္ဌကထာပြသည့်၊ ပဂကိုထုတ်၊ သက်သေလုပ်သော်၊ နာမ်ပုဒ်ဟုကြံ၊
 မောဂ္ဂလ္လာန်၊ လျော်ကန်သင့်ပေသည်။

သီးခြားသုတ်တည်ပုံ။ ။ ရှေ့သုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဂ လာသကဲ့သို့ ထိုအတူ
 သြ လည်းလာလျှင် ဖြစ်နိုင်သည်မဟုတ်လော၊ အဘယ်ကြောင့် သီးခြားလုပ်၍
 ဤသုတ်ကို တည်ရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- ရှေ့သုတ်၌လာသော
 ယ-ဝ စသည် တို့သည် ဗျည်းချည်းသာဖြစ်၍ စသဒ္ဒါလည်း ဗျည်းသာလာထိုက်
 ဗျည်းသာပြုထိုက်၏။ ဥပမာ- အစားကြီးသူသည် ထမင်းတစ်ပွဲပြင်ကို အကုန်စားပြီး
 နောက်၊ သည့်ပြင် ရှိသေးလျှင် ယူခဲ့ဟုဆိုရာ၌ “သည်ပြင်” ဟူသော စကားသည်
 သာမညဖြစ်နေသော်လည်း စားပြီးနှင့် အလားတူ “ထမင်း” ဟူ၍ သိရသကဲ့သို့၊
 ထိုအတူ စ သဒ္ဒါဖြင့် အပိုလာရာ-ပြုရာ၌လည်း သုတ်ရင်းနှင့် အလားတူသော
 “ဗျည်းသာ” လာထိုက် ပြုထိုက်၏။ သြကား ဗျည်းမဟုတ်ချေ၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့သုတ်
 ၏ စသဒ္ဒါဖြင့် မလာနိုင်ရကား သြလာသော သုတ်ကို သီးခြားတည်ရသည်။

[ဆောင်] ရှေ့သုတ်၌လာ၊ စသဒ္ဒါဖြင့်၊ ပမာသုတ်ရင်း၊ လာသည့်ခင်းသို့၊ မယွင်း
 ဗျည်းမျှ၊ လာသင့်စွတည်း၊ သရဩဗ္ဗ၊ ဇာတ်မတူ၍၊ တစ်ဆူကွဲပြား၊ သုတ်
 သီးခြားသည်၊ မှတ်သားကွစိဩသုတ်တည်း။

၃၇။ ပုံစံနက်။ ။ [အနက်ပေးပုံကြည့်၍ ပုဒ်ဖြတ်ရပုံကိုသိပါ။] စက္ခု-ပညာမျက်စိ
 သည်၊ ဥဒပါဒိ-ထင်ရှားဖြစ်ပြီ၊ အဝသိရော-ဦးခေါင်းစောက်ထိုး၊ ဘိက္ခဝေ-တို့၊
 ယာဝစ- အတိုင်းထက်အလွန်သာလျှင်၊ ဣမ-ဤလောက၌၊ ပုရိမံဇာတိ- ရှေးဘဝကို၊

သရာမိ၊ အထုံ ထူလာနိ သဗ္ဗသော၊ မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာ-စက္ခု၊ ဥဒပါဒါပေ၊ မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ၊ စသည်တည်း။ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ဣဓေဝ နံ ပသံသန္တိ၊ ပေစ္စ သဂ္ဂေပမောဒတိ၊ နဟိ ဧတေဟိ ယာနေဟိ ဂစ္ဆေယျ အဂတံ ဒိသံ- ဣဓေဝ၊ ပေ၊ နဟိ ဧတေဟိ ယာနေဟိ ဂစ္ဆေယျ အဂတံ ဒိသံ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ဝိသဒ္ဓဿ- ဝိသဒ္ဓါ၏လည်း၊ ပကာရော-ပအပြုသည်၊ ဟောတိ-၏။ ပစေဿတိ-ပစေဿတိ ဟူသည်တည်း၊ ဝိစေဿတိဝါ-ဝိစေဿတိ ဟုလည်း ရှိသေး၏။ (၅၇)။

သရာမိ- မှတ်မိ၏။ သဗ္ဗသော-အလုံးစုံအားဖြင့်၊ အထုံထူလာနိ-အငယ် အကြီးတို့ကို၊ [နောက်ပြယုဂ်အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊] ဣဓေဝ-ဤဘဝ၌ပင်၊ နံ-ထိုသူ့ကို၊ ပသံသန္တိ-ချီးမွမ်းကြကုန်၏။ ပေစ္စ- တမလွန်ဘဝ၌၊ သဂ္ဂေ-နတ်ပြည်၌၊ ပမောဒတိ-မွေ့လျော်ရ၏။ ဧတေဟိ ယာနေဟိ-ဤယာဉ်တို့ဖြင့်၊ အဂတံ-မရောက်အပ်ဖူးသော၊ ဒိသံ-နိဗ္ဗာန်အရပ်သို့၊ နဟိ ဂစ္ဆေယျ-မရောက်နိုင်ရာ၊ ပစေဿတိ ဝိစေဿတိ-စိစစ်နိုင်လတ္တံ့။

< ရုပ်တွက်။ ။ “ယာဝ+စိစ”၌ စဗျည်းကြောင့် ဝနောက်၌ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကို (၌) ပြု၊ ၌ကို စသို့ကပ်၊ “မနောပုဗ္ဗ+ဂမာ”၌ ဂဗျည်းကြောင့် နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို (င်) ပြု၊ ဂသို့ကပ်၊ ကြွင်းရုပ်များကို အခြေပြုရုပ်တွက်ပုံမှီ၍တွက်၊ ကိံရုပ်၌ “ဣဓ+ဧဝ” တည်း၊ နိဂ္ဂဟိတ်သုသုတ်ဖြင့် သေရကြောင့် နိဂ္ဂဟိတ်လာသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မလာရ၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ ပြီး၏။ “ပေစ္စ +သဂ္ဂေ”၌ သဗျည်းကြောင့် စွနောက် နိဂ္ဂဟိတ်လာသင့်သော်လည်း ဟုဆို၊ “နဟိ+ဧတေတိ” ဟုတည်၍ သေရကြောင့် ဟိနောက် ၌ နိဂ္ဂဟိတ် လာသင့်သော်လည်း ဟုဆို၊ “ဂစ္ဆေယျ+အဂတံ”ဟုတည်၍လည်း ရုပ်တွက်ကြသေး၏။ သို့သော် “ဂစ္ဆေယျ အဂတံ ဒိသံ”မှာ တွဲဖက်ပါဠိဖြစ်၍ ပါနေဟန်တူ၏၊ ပုံစံထုတ်လိုရင်း ဟုတ်ဟန်မတူ။

- စဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ဝိစေဿတိဝါ-နိဂ္ဂဟိတ်၌ စသဒ္ဓါသည်ဝိသဒ္ဓါ၏ ပအပြုကိုဆည်းယူခြင်း သမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏ဟု ပြလိုသောကြောင့် “စဂ္ဂဟဏေန” စသည်ကို မိန့်၊ “ဝိ+စေဿတိ”ဟုတည်း၊ နိဂ္ဂဟိတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဝိကို ပပြု၊ ပစေဿတိပြီး၏။ / “ဝိစေဿတိဝါ”ကား ဝိကို ပ မပြုဘဲလည်း ဝိကပ်ရုပ်ရှိသေး၏ဟု ပြသောပုံစံတည်း။ [ဝိစေဿတိကို ဝိစေဓာတ်ကြံ၍ နျာသရုပ်တွက်၏။ သို့သော် “ကော ဣမံ ပထဝီ ဝိစေဿတိ”ဟူသော ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ၌ ဝိစေဿတိကို “ဝိစိ နိဿတိ”ဟု ဖွင့်သောကြောင့် ဝိပုဗ္ဗစိဓာတ်သာဖြစ်သင့်သည်။ “ဝိစ္စေ”ဟု စွ ခွေဘော်မရှိသင့်။] မှတ်ချက်။ ။ဝိကို ပ ပြုခြင်းသည် ဒေါဿေစသုတ်၌ စသဒ္ဓါ (သို့မဟုတ် သုတ္တဝိဘာဂ)ဖြင့်ပြီးနိုင်၏။ ပစ္စဝေက္ခဏာ၌ ဒေါဿေစဖြင့်ပင် ဝကို ပပြု၍ “ပစ္စဝေက္ခဏာ”ဟုပြီးသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤ စသဒ္ဓါသည် ယဝမဒနသုတ်မှ အာဂမပုဒ်ကို ငင်ခြင်း အနုကမုနအနက်ရှိ၏ဟု ဌာနာယနသံခိပ် ဆရာတော်မိန့်၏။ ထိုသို့ ငင်သဖြင့် နောက်သုတ်သို့ “အာဂမ”ပုဒ် မလိုက်တော့ဟုသိစေရခြင်း အကျိုးရှိသော ကြောင့် အနုကမုနတ္ထကြံသောထိုဝါဒသည် ဝုတ္တိထက်ပင် ကောင်းသကဲ့သို့ ထင်ရပေသည်။

ကွစိ လောပံ ၃၈။ ပရေ သရေ၊ နိဂ္ဂဟိတံ-သည်၊ ကွစိ လောပံ ပပေါတိ၊ တာသာ-ဟံ သန္တိကေ၊ဝိဒူန-ဂ္ဂမိတံ-တာသာဟံ၊ပေ၊ဝိဒူနဂ္ဂ မိတိ၊ စသည်တည်း၊ ကွစိတိ ကသ္မာဝုတ္တံ၊ အဟ- မေဝ နန ဗာလာ၊ ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာန- အဟမေဝ၊ပေ၊ ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာန၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ (၅၃)။

နိဂ္ဂဟိတံ လာရာဋ္ဌာန။ ။ နဂိုပုဒ်ရင်း၌ နိဂ္ဂဟိတံမရှိပါဘဲ နိဂ္ဂဟိတံ အပိုလာခြင်းသည် အနက်ထင်မှားဖွယ်ပင် ရှိသေး၏။ ထို့ကြောင့် တွေ့ကရဋ္ဌာန၌ နိဂ္ဂဟိတံ မလာရ၊ နိဂ္ဂဟိတံလာရသည့်အတွက် ရွတ်ဆိုရာ၌ ချောမောမည့် သုခုစွာရဏဋ္ဌာန တစ်ခု၌သာ နိဂ္ဂဟိတံလာရသည်ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ဆို၏။ ထို့ကြောင့် ဥဒပါဒိ၏ ကတ္တား ဖြစ်သော စက္ကပုဒ်၊ အဝံသီရော၌ “အဝ” ဥပသာရပုဒ်၊ ယာဝဉ္စိ၌ ယာဝနိပါတ်ပုဒ်တို့ဝယ် ရွတ်၍ ချောမောစေခြင်း အကျိုးငှာ နိဂ္ဂဟိတံလာရသည်။ [အဝံသီရော၌ အမြဲ နိဂ္ဂဟိတံလာဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ဆို၏။] “အဏုစ ထူလဉ္စ အဏုထူလာနိ” ဟု ဒွန်သမာသံပြီးသည့်နောက် နိဂ္ဂဟိတံလာ၍ “အဏု ထူလာနိ” ဟုပြီးသည်၊ “ပုဗ္ဗဂံမာ”၌လည်း ပုဗ္ဗသဒ္ဒါပပဒ ဂမုဓာတ် ဖြင့် “ပုဗ္ဗဂမာ”ဟု ပြီးသည့်နောက်မှ နိဂ္ဂဟိတံလာသည်။

ပုရိမံဇာတိ။ ။ “ပုရိမံဇာတိ” ဟု ယခုတွေ့ရသော ပါဠိ၌ နျာသဝယ် “ပုရိမံဇာတိ” ဟု ပဌမန္တ အဖြစ်ဖြင့်ပြ၏။ “သရာမိ” ဟူသော ကြိယာလည်း နျာသအလို မပါသင့်၊ ထိုနျာသဆိုတိုင်း “ပုရိမံဇာတိ” ပုဒ်သာကောင်း၏။ ဘာကြောင့်နည်း... သရာမိနှင့်တကွ “ပုရိမံဇာတိ” ဟုဆိုလျှင် အံဝိဘာတ်ဆုံးသောကြောင့် ပုရိမံ၌လည်း နိဂ္ဂဟိတံဟုမဆိုသာ၊ ပုရိမံ-ရှေးဖြစ်သော၊ ဇာတိ-ကို” ဟုအနက်ပေးရသော အံဝိဘာတ်ပင် ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “ပုရိမာစ သာ ဇာတိဇာတိ ပုရိမာဇာတိ” ဟုသမာသံပြီးသည့် နောက်မှ နိဂ္ဂဟိတံလာ၍ “ပုရိမံဇာတိ” ဟု ပြီးသော သမာသံပုဒ်သာ (နျာသအတိုင်း) သင့်သည်။ နိဿယ၌ကား ပါဠိရှိအတိုင်းပင် ပေးလိုက်ရတော့သည်။

၃၈။ ပုံစံနက်နှင့်ရုပ်တွက်။ ။တာသံ- ထိုရဟန်းမတို့၏၊ သန္တိကေ- အထံ၌၊ ဝိဒူနံ-ပညာရှိတို့ထက်၊ အဂ္ဂုဏတိ-မြတ်၏ဟူ၍၊ အဟံဧဝ- ငါသည်သာ၊ ဗာလာ နန- မိုက်သတဲ့လော၊ [ဘိက္ခုနီကုမာရိဘူတဝဂ် ဆဋ္ဌသိက္ခာပုဒ်ပါဠိဖြစ်၍ “ဗာလာ” ဟု ဣတ္ထိလိင်ဖြင့်ရှိစေ၊] ဧတံ-အတ္ထံ-ဤအကြောင်းကို၊ ဝိဒိတွာန-သိ၍၊ ရုပ်ကို အခြေပြုမှီ၍ တွက် [အဂ္ဂ-မိတိ=အဂ္ဂ+ဣတိ”ကား မဒါသရေသုတ်၏အရာတည်း၊] ကံ-ရုပ်၌ “အဟံ+ဧဝ”တည်း၊ ကွစိလောပံသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကိုချေသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါဖြစ်သောကြောင့် မချေရ၊ မဒါသရေဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို (မိ)ပြု၊ ဧသို့ကပ် “ဧတ-မတ္ထံ” လည်းနည်းတူ။

ဗျဉ္ဇနေနှင့်ကွစိတိမလိုက်ပုံ။ ။နိဂ္ဂဟိတံသုတ်၌ “သရေ-ဗျဉ္ဇနေ” ဟူသော နိမိတ်၂ခုတို့ လိုက်ပါကြသကဲ့သို့ ဤသုတ်၌ထို “သရေ-ဗျဉ္ဇနေ” ၂ပုဒ်လုံးကို လိုက်စေလျှင် “ဗျဉ္ဇနေစ” ဟူသော နောက်သုတ်ပင် မတည်ရဘဲ ပြီးနိုင်သည် မဟုတ်လော၊

၃၃။ ပရေ ဗျဉ္ဇနေ နိဂ္ဂဟိတံ- ကွစိလောပံ ပပေါတိ၊ အရိယသစ္စာန ဗျဉ္ဇနေစ ဘဿနံ ဧတံ ဗုဒ္ဓါနသာသနံ- အရိယသစ္စာန ဘဿနံ၊ ဧတံ ဗုဒ္ဓါန သာသနံ၊ စသည်တည်း။ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ဧတံ မင်္ဂလ မုတ္တမံ၊ တံ ဝေါ ဝဒါမိ ဘဒ္ဒန္တေ- ဧတံ မင်္ဂလာပေါ ဘဒ္ဒန္တေ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုး ငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ (၅၄)။

သို့ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဗျဉ္ဇနေသဒ္ဓါ မလိုက်သနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေ ကား -ကွစိ ဩ ဗျဉ္ဇနေသုတ်မှ ဗျဉ္ဇနေသဒ္ဓါကို အလိုက်ခံလျှင် (ဤသုတ်၌ ကာရီ မရှိရကား) ဩ-ဟူသော ကာရီပါလိုက်လာလိမ့်မည်။ ထိုသို့ “ဩ” ဟူသော ကာရီကို မလိုက်စေလို၍ “ဗျဉ္ဇနေ” နိမိတ်ကိုပါ အလိုက်မခံဘဲ ချန်လှပ်လိုက်ရ သည်။ ထို “ကွစိ ဩ ဗျဉ္ဇနေ” သုတ်၌ရှိသော ကွစိသဒ္ဓါကို ထပ်မံ၍ ထည့်ရခြင်းမှာလည်း ကွစိလိုက်လာလျှင် ဩပါ လိုက်မည်စိုး၍ ထိုဩကို မလိုက်စေလိုသောကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ (နျာသ)

[ဆောင်] နိဂ္ဂဟိတဉ္စသုတ်၌ပြသည်၊ သရဗျဉ္ဇနေ၊ နိမိတ်နှစ်ထွေသို့၊ မသွေစိုက်စိုက်၊ ဗျဉ္ဇနေလိုက်က၊ ထိုမျှမပြီး၊ ဩလည်းလိုက်ရော၊ စိုးရိမ်သောကြောင့်၊ ထိုဩနှင့်ရုပ်၊ ဗျဉ္ဇနေပုဒ်မျှ၊ မလိုက်စေရ၊ ကွစိ ဤနည်းပင်။

၃၃။ ပုံစံနက်နှင့်ရုပ်တွက်။ ။အရိယသစ္စာနံ- အရိယသစ္စာတို့ကို၊ ဘဿနံ- မြင်ခြင်း၊ ဧတံ- ဤသည်ကား၊ ဗုဒ္ဓါနံ- ဘုရားရှင်တို့၏၊ သာသနံ- ဆုံးမတော်တည်း၊ ဧတံ-ဤတရားသည်၊ ဥတ္တမံ-မြတ်သော၊ မင်္ဂလံ-မင်္ဂလာတည်း၊ ဘဒ္ဒန္တေ-အရှင်တို့၊ တံ-ထိုတရားကို၊ ဝေါ- အရှင်တို့အား၊ ဝဒါမိ-ဟောအံ့၊ ရုပ်ကို အခြေပြုမိ၍တွက်၊ ကိံရုပ်၌ “ဧတံ မင်္ဂလံ”ဟုတည်၊ ဗျဉ္ဇနေစသုတ်ဖြင့် (မ)ဗျည်းကြောင့် တံ၌ နိဂ္ဂဟိတံကိုချေသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မချေရ၊ ပြီး၏။ [“မင်္ဂလံ +ဥတ္တမံ”ကား မဒါသရေ၏ အရာတည်း။] “တံ+ဝေါ”ဟု တည်၍ နောက်ရုပ်ကို လည်းတွက်။

စသဒ္ဓါအနက်။ ။စသဒ္ဓါသည် ကွစိ ဩဗျဉ္ဇနေသုတ်မှ ကွစိသဒ္ဓါကို ငင်ခြင်း အနုကနုနအနက်ရှိ၏။ ထိုသို့ငင်သဖြင့် နောက်နောက်သုတ်သို့ ကွစိသဒ္ဓါ မလိုက် တော့ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိသည်- ဟုနျာသ ဆိုလိုသည်။ စသဒ္ဓါက မငင်သော်လည်း ပရောဝါသရောသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါရှိသောကြောင့် ထိုဝါသဒ္ဓါဖြင့် ကွစိကို နှစ်စေနိုင်သည် မဟုတ်ပါလော-ဟု တစ်ဆင့် မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား ပရောဝါသရောသုတ် အတွက်ကား ဝါသဒ္ဓါဖြင့် တားမြစ်နိုင်ပါ၏။ သို့သော် ဗျဉ္ဇနေစ ဝိသညာဂေါ သုတ်သို့ မဏ္ဍုက ဂတိကနည်းအားဖြင့် ကွစိသဒ္ဓါခုန်၍ လိုက်မည်စိုးသောကြောင့် ထိုသို့ မလိုက်ဟုလည်း သိစေဖို့ရာ စသဒ္ဓါ ငင်ရသည်။ -(နျာသ)။ [နိဂ္ဂဟိတံချေခြင်း ၏ အကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြထား၏။]

[ဆောင်] ပရောဝါ၊ ဝါအရှိကြောင့်၊ ကွစိသဒ္ဓါ၊ မလိုက်ပါလည်း၊ နောက်လာဗျဉ္ဇနော၊ ဝိသညာတွင်၊ လိုက်မည့်အင်ကြောင့်၊ သည်တွင်ရုပ်လော၊ ဆိုသဘောဖြင့်၊ လိုက်သောကွစိ၊ စ-ငင်ဘိ၊ မုတ်သိ ဗျဉ္ဇနေစ။

၄၀။ နိဂ္ဂဟိတမှာ-မှ၊ ပရော သရော-သည်၊ လောပံ-သို့၊ ပရော ဝါ သရော ဝါ၊ ပပျေတိ-၏၊ အဘိနန္ဒ-တိ သုဘာသိတံ၊ ဥတ္တတ္ထံ-ဝ၊ ယထာဗီဇံ-ဝ၊ ယထာဓညံ-ဝ-အဘိနန္ဒတိ၊ ပေ၊ ယထာဓညံ-ဝ၊ စသည်တည်း၊ ဝါတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ အဟ-မေဝ နန ဗာလာ၊ ဧတ- ဒဟောသိ- အဟမေဝ၊ ဧတ ဒဟောသိ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏ (၅၅)

ဗျဉ္ဇနောစ
ဝိသညောဂေါ

၄၁။ နိဂ္ဂဟိတမှာ-မှ၊ ပရသ္မိ-နောက်ဖြစ်သော၊ သရေ-သည်၊ လုတ္တေ - ကျေပြီးသော်၊ ဗျဉ္ဇနောစ - ဗျဉ်းသည်လည်း၊ သသညော ဂေါ-သံယုဂ်နှင့်တကွ ဖြစ်သည်၊ ယဒိပိ (ဟောတိ)- အကယ်၍မူလည်းဖြစ်အံ့၊ ဝိသညောဂေါ-ကင်းသော သံယုဂ်ရှိသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဧဝံ- သတေ အာသဝါ၊ ပုပ္ဖံ- သာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ- ပုပ္ဖံ- သာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧဝံသ၊ ပေ၊

၄၀။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ သုဘာသိတံ-ကောင်းစွာဆိုအပ်သော စကားကို၊ အဘိနန္ဒ-လွန်စွာနှစ်သက်ကုန်ပြီ၊ ဣတိ-အပြီးတည်း၊ [“အဘိနန္ဒန္တိ သုဘာ သိတံ” ဟု စာအများရှိ၏၊ ၉ လုံးဖြစ်၍ ဂါထာပါဒလည်း မဟုတ်နိုင်။ ၉ လုံးဖွဲ့ ဆန်းမှာလည်း ဤပါဒမျိုးမပါ၊ စုတ္တိယဝါကျဖြစ်လျှင်လည်း ဤသို့ ပါဠိ မစီထိုက်၊ အချို့ကား အဘိနန္ဒန္တိကို “အဘိနန္ဒ+ဣတိ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ “အလွန်နှစ်သက်၏ဟူ၍” ဟု အနက်ပေးကြ၏၊ သဒ္ဒါအနက် ၂ မျိုးလုံး ယုတ္တိမရှိ၊ ထို့ကြောင့် “ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒတိ” ဟု ဓမ္မစကြာစသော ပါဠိတော်များ၌ လာသည့်အတိုင်း “အဘိနန္ဒတိ” သာ ပါဠိမှန်တည်း၊ ထိုအတိုင်းမှန်လျှင် “သုဘာသိတံ” လည်း အပိုပင်။]

ဥတ္တတ္ထံ ဣဝ- လှော်အပ် ဦးအပ်ပြီးသော ရွှေကဲ့သို့၊ ယထာဗီဇံ ဣဝ- မျိုးစေ့ကဲ့သို့၊ ယထာ ဓညံ ဣဝ-စပါးကဲ့သို့၊ ဧတံ-ဤအကြံသည်၊ အဟောသိ- ဖြစ်ပြီ၊ [အဟံ ဧဝ-စသည်ကို အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊] ရုပ်ကို အခြေပြုမှီ၍ဆို၊ ကိံရုပ်၌ “အဟံ+ဧဝ” ဟု တည်၊ ပရောဝါသရောသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတမှ နောက်ဖြစ်သော ဧကို ချေးသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် မချေးရ၊ နိဂ္ဂဟိတကို (မိ) ပြ၊ “ဧတဒဟောသိ” ကို “ဧတံ+အဟောသိ” တည်၊ ဝါမြစ်၍ (ဒိ) ပြ၊ ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါက နှာသ၌ ဝိကပ်ပင် ဆိုလိုဟန်တူ၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “ဝဝတ္တိတဝိဘာသတ္ထံ” ဟု ဆိုသည်၊ ရူလေတော။

၄၁။ ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်။ ။ ဧဝံ-ဤသို့လျှင်၊ အဿ-ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏၊ တေ အာသဝါ- ထိုအာသဝေါတို့သည်၊ အဿာ-ထိုမိန်းမ၏၊ ပုပ္ဖံ-ဥတုပန်းသည်၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ဖြစ်၏၊ ဧဝံ-ဤသို့၊ အဿ-ဖြစ်ရာ၏၊ အဂ္ဂိ အာဂါရံ-မီး၏တည်ရာ အိမ်၊ ဝါ-မီးတင်းကုပ်၊ ကြွင်းပုဒ်များကို အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊ “ဧဝံသ” ကို အခြေပြု၌ တွက်ခဲ့ပြီ၊ ပုပ္ဖံသာကိုလည်း “ပုပ္ဖံ+အဿာ” ဟု တည်၍ ထိုအတိုင်းတွက်၊ “သစေ ဘုတ္တော ဘဝေယျဟံ၊ သာဇီဝေါ ဂရဟိတော မမ= ဘဝေယျဟံ+အဿ အာဇီဝေါ” ဟု ဖြတ်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သ တစ်လုံးချေ။

ဥပဇ္ဇတိ၊ စသည်တည်း၊ လုတ္တေတိ-လုတ္တေပုဒ်ကို၊ ကသွာ ဝုတ္တံ၊ ဧဝ-မဿ၊
 ဝိဒူနဂ္ဂမိတိ-ဧဝမဿ၊ ဝိဒူနဂ္ဂမိတိ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊
 ဝုတ္တံ-၏၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ တိဏ္ဍံ- ၃လုံးကုန်သော၊ ဗျဉ္ဇနာနံ- ဗျည်းတို့၏၊
 အန္တရေ- အလယ်၌၊ ယေ- အကြင် ဗျည်းတို့သည်၊ သရူပေါ- တူသော ရုပ်သွင်

ကို ရုပ်၌ ဧဝမဿကို “ဧဝ+အဿ” ပုဒ်ဖြင့်၊ ပရောဝါ သရော သုတ်ဖြင့်
 နိဂ္ဂဟိတံမှ နောက်ဖြစ်သော အသရကို ချေသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့်
 မချေရ၊ ထိုသို့ သရမကျေသောကြောင့် “ဗျဉ္ဇနောစ ဝိသညောဂေါ” သုတ်ဖြင့် သကို
 သံယုဂ်ဗျည်းဖြစ်သော်လည်း သံယုဂ်ကင်းသော “သ” မပြုရ၊ မဒါသရေဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံ
 ကို (မိ)ပြု၊ ပြီး၏။ ဝိဒူနဂ္ဂံကိုလည်း “ဝိဒူနံ+အဂ္ဂံ” တည်း၊ ရှေ့အတိုင်းဆို၍ တားမြစ်
 ထိုနောက် ကွစိလောပံသုတ်၌ တွက်ခဲ့သည့်အတိုင်း တွက်လေ။ [ပရော ဝါသရော”
 သုတ်ဖြင့် နောက်သရချေ၍ လုတ္တေဖြစ်ခြင်း၊ သံယုဂ်ဗျည်းရှိခြင်း၊ ဤအင်္ဂါ ၂ ပါး
 ညီမှ ဤသုတ်က ဝိသညောဂပြုနိုင်သည်။ ဧဝမဿ-ဝိဒူနဂ္ဂံတို့၌ကား “ဿ-ဂ္ဂ”
 သံယုဂ်ဗျည်း ဖြစ်သော်လည်း နောက်သရကို မချေရ။ “လုတ္တေ” အင်္ဂါနှင့်မညီ
 သောကြောင့် ဝိသညောဂ မပြုနိုင်၊ ထို့ကြောင့် “လုတ္တေတိ ကသွာ” ဟု ပုစ္ဆာ
 ထုတ်သည်။]

ယဒိပိ ဗျဉ္ဇနော သသညောဂေါ-သုတ်၌ ဗျဉ္ဇနောစ ဝိသညောဂေါ”ဟု
 သသညောဂမပါဘဲ “ဗျဉ္ဇနော” ဟုသာ ရှိသော်လည်း ဝိသညောဂပြုရမည့် ဗျည်းဖြစ်ရ
 ကား ဗျဉ္ဇနောအရ၌ သသညောဂဗျည်းဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ ထို့ကြောင့်
 “သသညောဂေါ”ဟု ထည့်၍ ပကတိပနဝုတ္တိ ဖွင့်နိုင်သည်။ ဥပမာ- “ထေရော
 အဘိဓမ္မံ ဘာသတု=ထေရ်သည် အဘိဓမ္မာကို ဟောတော်မူပါ”ဟု တိုက်တွန်းရာ၌
 “ထေရော” အရ ကြီးရင့်သော ထေရ်အားလုံးနှင့် ဆိုင်သော်လည်း “အဘိဓမ္မတာသတု”
 ဟူသော နောက်စကားကိုထောက်လျှင် “ထေရော”အရ အဘိဓမ္မာတတ်သော
 ထေရ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာသကဲ့သို့တည်း။ [ဤအရာမျိုးကို “သဒ္ဓန္တရ သန္တိဓာန=
 အနီး၌တည်သော သဒ္ဓါတစ်မျိုးဖြင့် သိရသော အနက်၊ ဝါ-သဒ္ဓန္တရိတ်ထောက်၍
 သိရသောအနက်”ဟု ဆိုရသည်။]

သသညောဂေါဝိသညောဂေါ- [“သသညောဂေါ”၌ သမပါဘဲ “သညော
 ဂေါ”ဟုလည်း မူကွဲရှိ၏။ ဤ၌ သ ပါသော မူအတိုင်းပြုအံ့။] သံယုဇ္ဇတိ-ယုဒ်စပ်
 ကပ်အပ်၏။ ဣတိ သညောဂေါ-မည်၏။ သာ ၂ လုံးတွဲ၍ နေရာ၌ ရှေ့သ သည်
 နောက်သသို့ ယှဉ်ကပ်အပ်သောကြောင့် “သံယောဂ=သညောဂ” မည်၏။ သညောဂေန
 သဟ ဝတ္တတိတိ သ သညောဂေါ- သညောဂခေါ်သော ရှေ့ဗျည်းနှင့်တကွ
 ဖြစ်သော နောက်ဗျည်းတည်း။ ဤစကားအရ သာ ၂ လုံးရှိရာ၌ ရှေ့ သသည်
 သညောဂ၊ နောက်သသည် သသညောဂဟုမှတ်၊ ဝိဂတော သညောဂေါ ယဿာတိ
 ဝိသညောဂေါ၊ ယဿ-အကြင် နောက်ဗျည်း၏။ ဝိဂတော-ကင်းသော၊ သညောဂေါ-
 သညောဂဗျည်းသည်၊ အတ္ထိ- ရှိ၏။ ဣတိ- ထို့ကြောင့်၊ ဝိသညောဂေါ- မည်၏။
 နဂိုက သသညောဂဖြစ်နေသော “ဿ”ဗျည်းသည် ကင်းသော သညောဂ ရှိရကား

ရှိကုန်၏။ တေသံဝိ-ထိုဗျည်းတို့၏လည်း၊ (အာဒိဿ-အစတစ်လုံး၏) လောပေါ
ကျေခြင်းသည်၊ ဟောတိ-၏။ အဂျာဂါရံ၊ ပဋိသန္တာရ ဝုတျဿ-အဂျာဂါရံ၊
ပဋိသန္တာရ ဝုတျဿ၊ စသည်တည်း။ (၅၆)

သန္တိကပ္ပေ-၌၊ စတုတ္ထော-သော၊ ကဏ္ဍော-သည်၊ ဣတိ-ပြီ။

(သညောင် အဖြစ်မှ ကင်းရကား) သ တစ်လုံးတည်း ဖြစ်သွားရတော့သည်-ဟူလို။
[ဤ သို့ “သညောင်ဂေါ” ဟု သပါနေခြင်းသည် နှာသဖွင့်ပုံနှင့်ကား မထပ်မီချေ။ နှာသ
အလို၊ “သ” မပါဘဲ “သညောင်ဂေါ” ဟုသာ ရှိဟန်တူသည်။ ရူပသိဒ္ဓိမှာလည်း သ
ပါပုံ မရ ထိုသ မပါသော “သညောင်ဂေါ” ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာ။]

မှတ်ချက်။ ။ မည်သည့်နည်းနှင့်ဖြစ်စေ အစဗျည်းတစ်လုံးကျေခြင်းကိုပင်
“လောပေါ” ဟု စကားမသုံးဘဲ ယဉ်ကျေးအောင် “ဝိသညောင်ဂေါ-ဝိသညောင်ဂပြု”
ဟုသုံးနှုန်းခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပမာ- ရှင်ဘုရင်သေသည်ကို “သေသည်” ဟုမဆိုဘဲ
“နတ်ရွာစံတော်မူသည်” ဟု သုံးနှုန်းသကဲ့သို့တည်း။ ဤ၌ “နတ်ရွာစံလျှင် သေပြီး
မှ စံရသကဲ့သို့၊ ဝိသညောင် ဖြစ်ရာ၌လည်း တစ်လုံးကိုချေပြီးမှ ဖြစ်ရသောကြောင့်
နတ်ရွာစံခြင်းနှင့် ဝိသညောင်ဖြစ်ခြင်း၊ သေခြင်းနှင့် တစ်လုံးကျေခြင်း တူသည်” ဟု
ဆိုလိုသည်။ ထို့ပြင်-ဿ ၂လုံးရှိရာ၌ ရှေ့သကို (သားဂမော သေသုတ်ဖြင့် နောက်မှ
လာရသောကြောင့်) “အာဂန္တုကဗျည်း” ဟု ခေါ်၍ နောက်သကို မူလရှိရင်းဖြစ်သော
ကြောင့် “အာဝါသိကဗျည်း” ဟု မြန်မာအခေါ်ရှိသေး၏။ အဂ္ဂဓာတ် ဣပစ္စည်းဖြင့်
ပြီးသော (အာဂျာဂါရံဝယ်) အဂ္ဂိ စသည်၌ ထိုကဲ့သို့ (အာဂန္တုက, အာဝါသိက)
ခွဲ၍မရသောကြောင့် ထိုစကားကို အရာတိုင်း၌ နဲ့ သောစကားမဟုတ်ဟု မှတ်။

စဂ္ဂဟဏေန၊ ပေဝုတျဿ-ဗျဉ္ဇနောစ၌ စသဒ္ဓါသည် ဗျည်း ၃လုံးပူးတွဲနေသော
သံယုဂ်ကို ဆည်းခြင်း သမုစ္စည်းအနက် ရှိ၏-ဟုပြလိုသောကြောင့် “စဂ္ဂဟဏေန”
စသည်ကိုမိန့်၊ “တိဏ္ဍံ ဗျဉ္ဇနာနံ” ဟူသည် “ဂ္ဂ” ၌ ဂဗျည်း ၂လုံး ယဗျည်းတစ်လုံး
အားဖြင့် ဗျည်း ၃လုံးတို့တည်း။ ဤစကားအရ “တိဏ္ဍံ ဗျဉ္ဇနာနံ ဧက တြိဋ္ဌိတိ”
လည်း သံယောဂပင်တည်း။- ဟုမှတ်။ “အန္တရေ” ကား မဇ္ဈေ၏ပရိယာယ်တည်း။
ထို့ကြောင့် “သရူပါနမေကသေသုသကိ” သုတ်၌ “သရူပါနံ သမာနရူပါနံ ပဒဗျဉ္ဇနာနံ
မဇ္ဈေ” ဟု အန္တရေ၏အစား “မဇ္ဈေ” တည်၍ ဖွင့်သည်။ ထိုအန္တရေ မဇ္ဈေ ၂ပုဒ်
လုံးပင် နိဒ္ဒါရဏ သုံးရမည့်အရာဝယ် နိဒ္ဒါရဏမသုံးဘဲ သမ္ပန်နှင့်တွဲ၍ “ဗျဉ္ဇနာနံ
+ အန္တရေ၊ ဗျဉ္ဇနာနံ+မဇ္ဈေ” ဟု သုံးလေ့ရှိ၏။ ထိုကဲ့သို့သုံးလေသမျှ၌ အန္တရေ
မဇ္ဈေမထည့်လျှင် “ဗျဉ္ဇနာနံ-ဗျည်းတို့တွင်” ဟု နိဒ္ဒါရဏပေးရသည်ဟု ချည်းမှတ်။
ထို့ကြောင့် “ဗျဉ္ဇနာနံ အန္တရေ-ဗျည်းတို့၏ အလယ်၌” ဟူသော စကားသည်
သဒ္ဓါအသုံးတစ်မျိုးသာတည်း။ တကယ့်ကိုယ် အလယ်တည့်တည့်က သရူပဗျည်းကို
ယူရမည်-ဟုမမှတ်ရ။ ဂ္ဂ ၂- လုံးကဲ့သို့ ရှေ့က သရူပဗျည်း ၂လုံးကို
ယူရမည်ဟုသာ မှတ်ပါ။

၄၂။ ပရေ သရေ၊ ပုထ ဣစ္ဆေတဿ (ပုထ-ဣထိ တေဿ) - ပုထဟူသော ဤနိပါတ်ပုဒ်၏။ အန္တေ- အဆုံး၌၊ ကုစိ- ၌၊ ဂကာရာဂမော- ဂ အက္ခရာလာသည်၊ ဟောတိ၊ ပုထဂေဝ

တေသံပိ လောပေါ။ ။ “တေသံပိ လောပေါ” ဟု စာအများရှိကြ၏။ နျာသ ၌ကား တပုလ- ထိုစသဒ္ဒါ၏အကျိုးကို၊ ဒသေန္တော “တိဏ္ဍမ္မိ ဗျဉ္ဇနာန မန္တ ရေ ယေ သရူပါ၊ တေသံပိ အာဒိဿ လောပေါ ဟောတိတိ အာဟ” ဟု ပါဠိရှိ၏။ ထိုပါဠိ၌ တိဏ္ဍမ္မိဟု ပိသဒ္ဒါသည်လည်းကောင်း၊ အာဒိဿပါဠိသည်လည်းကောင်း ယခုရှိသော စာမူများမှပို၏။ ရူပသိဒ္ဓိတော်၌လည်း “ပိသညော ဂဂ္ဂဟဏေန စေတ္ထ သညော ဂါနံ အာဒိလော ပမာဟ” ဟု အာဒိသဒ္ဒါ ပါသည်။ တစ်လုံးကိုချေရာ၌လည်း သာကဲ့သို့ ရှိရာတွင် ရှေ့တစ်လုံးကိုချေ၊ မြန်မာစာရေးအားဖြင့် အထက် အောက်ဆင့်၍ “ဂ္ဂ-တ္ထ” ဟု ရေးလေ့ရှိရာ၌လည်း အထက်တစ်လုံးကိုချေ၊ မှန်၏ - မြန်မာရေးနည်း ၌ အထက်ကနေသော အက္ခရာသည် သီဟိုဠ် သက္ကတ စသော ရေးနည်းအားဖြင့် ရှေ့ကနေမည့် အက္ခရာပင်တည်း။ ရုပ်ကို အခြေပြု၌ တွက်ခဲ့ပြီ။ “ရတျော- ညဉ့်တို့ သည်” စသော နာမ်ပုဒ်များလည်း ဤသုတ်၏ စသဒ္ဒါဖြင့် တ-တစ်လုံးကို ချေသည်။

ပိသညောဂ တစ်နည်းပြုပုံ။ ။ သဒ္ဒနီတိ၌ “သညတ္တော ဗျဉ္ဇနော ပိသညော ဂေါ” ဟု သုတ်တည်၍ “ဂါထာအရာ၌ သံယုဂ်ဗျည်းကို သံယုဂ်ကင်းသော ဗျည်း ပြု” ဟုဆို၏။ ပုတ္တာနံ ဟိ ဝဇော ဒုခေါ= သားတော် သမီးတော်တို့ကို ညှင်းဆဲခံ ရခြင်းသည် ဆင်းရဲ၏နိရယမိ အပစ္စိသံ=ငရဲ၌ ကျက်ခဲ့ရပြီ (ပုံစံ)။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ကား “အာဟိတော-ဂိနိ” ပြ၏။ ထိုပုံစံများ၌ ရှေ့သုတ်မှ လိုက်လာသော “နိဂ္ဂဟိတမှာ ပရသ္မိ သရေ လုတ္တေ” ပုဒ်တို့ကိုကြည့်၍ “ဗျဉ္ဇနော ပိသညောဂေါ” ဟူသော ပိနာမိ ကာရ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် “ဒုက္ခော၊ အပစ္စိသံ၊ အာဟိတော+ အဂ္ဂိနိ” မှ “က- သံ-ဂံ” ဗျည်းတို့ကိုချေ၊ ဒုက္ခ၌ သရူပ မဟုတ်သော်လည်း ချေသည်ကို သတိပြု၊ အဂ္ဂိနိ၌ကား ဝါပရော အသရူပါဖြင့် ဩမှ နောက်ဖြစ်သော အသရကိုလည်း ရှေးဦးစွာချေရဦးမည်။

[ဆောင်] သုတ် ဗျဉ္ဇနော၊ ပိသညော၌၊ အလိုက်ကြည့်စွာ၊ ဝိဘာဂဖြင့်၊ ဂါထာ၌သုံး၊ သံယုဂ် ၂ လုံးတွင်၊ ရုပ်သွင်တူသော၊ မတူသောတည့်၊ ပိသညောဂါ၊ ပြုသင့်ရာ၊ လျော်စွာ ကြည့်၍ပြု။

စတုတ္ထော ကဏ္ဍော- ဤစတုတ္ထပိုင်းသည် နိဂ္ဂဟိတ်နှင့်စပ်သော နိဂ္ဂဟိတ သန္နိနှင့် ယဝမဒန စသောသုတ်တို့၌ အာဂမသန္နိများလည်း ပါဝင်သောကြောင့် မိဿကသန္နိကို ပြရာအခန်းဟု ဆိုထိုက်၏။ ရူပသိဒ္ဓိ၌မူ အာဂမဝိစိသုတ်များကို ရှေ့၌ပို့၍ နိဂ္ဂဟိတ်ဆိုင်ရာ သက်သက်ကိုပြသော “နိဂ္ဂဟိတသန္နိခန်း” ဟု တစ်ခန်း ခွဲခြားလျက် ရှိသည်။

၄၂။ ပုထဣစ္ဆေတဿအန္တေ - [ပုထဒေဝ-တသီးတခြားသာ]- ရုပ်ကိုအခြေပြု အတိုင်းတွက်၊ “အန္တေ” ဟု ထည့်၍ ဖွင့်နိုင်ခြင်း၏ အကြောင်းကား ရူပသိဒ္ဓိ၌

ပုထေဂေဝ၊ ဟူသည်တည်း။ ကမ္ဘာတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ပုထေဝ- ပုထေဝ၊ ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ။ (၃၂)

၄၃။ ပရေ သရေ၊ ပါဏုဇ္ဈေတဿ-ဟူသော ဤနိပါတ်ပုဒ်၏၊ ပါဿစန္ဒောရဿော အန္တေ-၌၊ ကမ္ဘိ-၌၊ ဂကာရာဂမော- ဟောတိ၊ အန္တော- ပါ၏ အဆုံးဖြစ်သော၊ သရောစ- သရသည်လည်း၊ ရဿော ဟောတိ၊ ပဂေဝ ဝုတျဿ-ပဂေဝ ဝုတျဿ၊ စသည် တည်း။ ကမ္ဘာတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ပါဗေဝ ဝုတျဿ- ပါဗေဝ ဝုတျဿ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏ (၃၃)

တိုက်ရိုက်ပါသည်။ သက္ကတ၌ ကွဲပြားခြင်း (ဘိန္ဒု)အနက်၊ ဝိနာအနက်၊ နာနာ အနက်ကိုဟောသော “ပြီထက်” အဗျယပုဒ် ရှိ၏။ (ဂ်) သည် နောက်ပုဒ်နှင့် သန္တိစပ်သောအခါ (ဂ်) ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ထို “ပြီထ”သည် ပါဠိ၌ “ပုထ” ဖြစ်၍ နောက်ပုဒ်နှင့် စပ်သောအခါ(ဂ်)လာရသည်။ ယ ဝ မ ဒ န သုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် (ဂ်) လာနိုင်ရိုးမှန်လျှင် ဤသုတ်ပိုသကဲ့သို့ ထင်ရ၏။ ဤသုတ် မပိုလျှင်လည်း ထို စသဒ္ဒါဖြင့် ဂ-လာဖို့မလို၊ ဤသုတ်ကို ယောဂဝိဘာဂ လုပ်လျှင် မည်သည့်ပုဒ်နောင် မဆို ဂ-လာနိုင်သည်။

ကမ္ဘာတိ ကသ္မာ- “သရနောင်းရာ၌ ပုထနိပါတ်၏ အဆုံး”ဟု ဆိုထားသဖြင့် (ဂ) လာရာဌာနသည် “သရနောင်းရာ ပုထ၏အဆုံး”ဟူသော ဤဌာနတစ်ခုသာ ရှိသဖြင့် “ကမ္ဘိ-အချို့အရာ၌” ဟုအထူးပြုဖွယ်မလို၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်လာ ကမ္ဘိ သဒ္ဒါသည် “ပုထဂေဝ=ပုထေဝ”ဟုရပ် ၂မျိုးရှိကြောင်းကို ပြသော ဝါတ္ထ (ဝါသဒ္ဒါ၏ အနက်ရှိ၏) ဟု နှာသဖွင့်သည်။ ထိုအတိုင်းဆိုလျှင် “ကမ္ဘိ- ဝိကပ်အားဖြင့်”ဟု ပေးရလိမ့်မည်။ ဤနိဿယ၌ကား (ဂ) လာရာဌာန နည်းပါးရှိကြောင်း ထင်ရှားစေဖို့ရာ (ထင်ရှားအောင်ပြောပြသော ဘူတကထနဝိသေသန အနေအားဖြင့်) “ကမ္ဘိ- အချို့ အရာ၌”ဟုပင် အနက်ပေးလိုက်သည်။ [ပုထေဝကို “ပုထ+ေဝ”ဟုပင် တည်း၊ ဂေါသရေ စသောသုတ်ဖြင့် ဧ သရကြောင့် (ဂ်) လာသင့်သော်လည်း ကမ္ဘိသဒ္ဒါဖြစ် သောကြောင့် မလာရ၊ ပြီး၏။]

၄၃။ ပါဗေဝ-ရှေးဦးကပင်၊ ဝုတ္တိ-ဖြစ်ခြင်းသည်၊ အဿ-ဖြစ်ရာ၏၊ “ဝုတျဿ” ကား တွဲဖက်ဖြစ်၍ ပါနေသည်။ “ပဂေဝ”သာလိုရင်းတည်း။ ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့် ၍တွက်၊ဤသုတ်လာ ကမ္ဘိသဒ္ဒါလည်း နှာသအလို ဝါတ္ထ (ဝါသဒ္ဒါ၏ အနက် ဟော) တည်း။ ထို့ကြောင့် “ပဂေဝ=ပါဗေဝ”ဟု ၂ရပ်ရှိရသည်-ဟူ၏။ ဤနိဿယ အလိုသော် ကမ္ဘတ္ထ (ကမ္ဘိ၏အနက်ဟောပင်) တည်း။ ကိံရုပ်၌ “ပါဗေဝ”ဟုပင်တည်း။ ပါဿစန္ဒော ရဿေသုတ်ဖြင့် ပါ၏အဆုံး၌ ဂ လာ၍ ပါ၏အာကိုလည်း ရဿ ပြုသင့်သော်လည်း ကမ္ဘိသဒ္ဒါဖြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ပြီး၏။

စသဒ္ဒါ၏အနက်။ ။ “ပါဿ”တစ်ဝါကျ၊ “စန္ဒောရဿော”သည် တစ်ဝါကျဟု ခွဲ၍ နောက်ဝါကျ၌ စသဒ္ဒါသည် ရှေ့ဝါကျလာ ပါ၏ အဆုံး၌ ဂလာခြင်းဟူသော

အတ္တောအဘိ
အဇ္ဈောအဓိ

၄၄။ ပရေ သရေ၊ အဘိက္ကဇ္ဇေတဿ-အဘိဟူသော ဤ ဥပသာရပုဒ်၏။ အတ္တဒေသော-အတ္တ အပြုသည်။ ဟောတိ ၏။ အပ္ပဒိရိတံ၊ အပ္ပဂ္ဂစ္ဆတိ- အပ္ပဒိရိတံ၊ အပ္ပဂ္ဂစ္ဆတိ၊ စသည်တည်း။ (၄၅) ပရေ သရေ၊ အဓိက္ကဇ္ဇေတဿ-အဓိဟူသော ဤဥပသာရပုဒ်၏။ အဇ္ဈောဒေသော-အဇ္ဈအပြုသည်။ ဟောတိ။ အဇ္ဈောကာသေ၊ အဇ္ဈောဂမာ- အဇ္ဈော ကာသေ၊ အဇ္ဈောဂမာ၊ စသည်တည်း။ (၂၄၊ ၂၅)

ပထမအနက်ပေါ်ဝယ် ရသာပြုခြင်းဟူသော ဒုတိယအနက်ကို ပေါင်းသော သမ္မိတ္ထန အနက်ရှိ၏-ဟု နျာသဆို၏။ သို့သော် နောက်သုတ်များသို့ “အာဂမော ကွစီ” တို့ မလိုက်ရအောင် ရှေ့သုတ်မှ “အာဂမော-ကွစီ” ပုဒ်တို့ကို ငင်သော အနုကမုန ဟု ကြံရလျှင် “ပါဿစ” ဟု ရှေ့ဝါကျ၌ စထိုင်လျက်ရှိပုံနှင့် သာ၍ သင့်လျော်မည် ထင်သည်။ ဤနည်းအလို “ပါဿစ- ပါနိပါတ်၏လည်း” ဟု သုတ်နက်ပေးရမည်။ [ဤအလင်္ကာကျမ်းတို့၌ “စ-ဝါ-ဝိ” စသောနိပါတ်များကို ရှေ့ပုဒ်၌မှီသော ပုဒ်များဟု ဆို၏။ ထို့ကြောင့် ဤ(စ) လည်း “ပါဿစ” ဟုရှေ့ပုဒ်နှင့် တွဲမှီကာ ရှေ့ဝါကျ၏ အဆုံးသာ ဖြစ်သင့်သည်။ သို့ဖြစ်လျှင် ၂ ဝါကျရှိရာတွင် ရှေ့ဝါကျ၌ ထိုင်သောကြောင့် သမ္မိတ္ထန လုံးဝ မဟုတ်သင့်ပြီ။]

မှတ်ချက်။ ။ သက္ကတ၌ “ပြဂေ” နိပါတ်၊ အတိပါတောကာလတ္ထ (အလွန် စောသေးဟူသော အနက်ဟော) ဟုဆို၏။ ထို “ပြဂေ” ပုဒ်သည် ပါဠိ၌ “ပဂေ” ဖြစ်၍ စဝနှင့်တွဲသောအခါ “ပဂေစဝ= ပဂေဝ” ဖြစ်ရသည်ဟု ကြံလျှင် ဤသုတ်အပိုပင် ဖြစ်သည်။ နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်သော်လည်း “ပြဂီယတေ အတြတိ ပြဂေ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသေး ၏။ အတြ-ဤအချိန်၌၊ ပြဂီယတေ-အပြားအားဖြင့် အသံပြုအပ်၏။ (တိတ်ဆိတ်နေ သော အိပ်ချိန်မှ အိပ်ရာထသူတို့ ဆူညံအပ်၏-ဟုလို) ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ပြဂေ- မည်၏။ အတိပ္ပဂေါတုနံးက “ပဂေါ” ၌လည်း ဤဝိဂြိုဟ် ဖြစ်နိုင်၏။

၄၄, ၄၅။ ။ ဤ၂သုတ်ကို တားမြစ်မည့် “တေန ဝါ ဣဝဏ္ဏေ” သုတ်ရှိသော ကြောင့် ဤ၂သုတ်၌ ကွစီသဒ္ဒါ မလိုက်ဘဲ ရှိရသည်။ အဘိဥဒိရိတံ-အလွန်ဆိုအပ်၏။ အဘိဥဂ္ဂစ္ဆတိ-ပုံနှံ့၍ တက်၏။ အဓိဩကာသေ-လွင်တီးခေါင်၌၊ အဓိအာဂမာ- လွှမ်းမိုးခြင်းငှာ လာပြီ။ ရုပ်ကိုအခြေပြု၌ ပြခဲ့ပြီ။

အတ္တော အဘိသုတ် မရှိသော်။ ။ အဘိ+ ဥဒိရိတံ၌ဘ ခွင်း၊ ချောက်ပ် (အဘုဒိရိတံ)၊ အသဒိသဒ္ဓေတော် လာလျှင် “အပ္ပဒိရိတံ” ဟု ပြီးနိုင်၏။ သို့သော် တစ်ရံတစ်ခါ “ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ” သုတ်ဖြင့် ဣကို ယပြု၍ “အဘျဒိရိတံ” စသည်ဖြင့် ဖြစ်သွား လိမ့်မည်။ ထိုသို့ မဖြစ်အောင် “အတ္တော အဘိ” ဟုသုတ်တည်ရသည်ဟု နျာသ ကြံ၏။ ဤနျာသကြံသလိုကြံလျှင် “အဓိဩကာသေ” ဟုတည်း၊ ဣကို ယပြု၊ ယဝတံသုတ်ဖြင့် ချက် ဈပြု၊ အသဒိသဒ္ဓေတော်လာ၍ “အဇ္ဈောကာသေ” စသည်ဖြင့် ပြီးနိုင်သော်လည်း တစ်ရံတစ်ခါ ချက်ဈမပြုဘဲ “အဇ္ဈောကာသေ” စသည်ဖြင့် ဖြစ်နေ

တေန ဝါ ဣဝဏ္ဏေ ၄၆။ ပရေ၊ ဣဝဏ္ဏေ-ကြောင့်၊ တေစ အဘိ အဓိ

သည်လည်း၊ အဗ္ဘော အဇ္ဈော ဣတိဝုတ္တရူပါ- အဗ္ဘော အဇ္ဈောဟူ၍ ဆိုအပ်ပြီး သော ရုပ်ရှိကုန်သည်၊ ဝါ - ဝိကပ်အားဖြင့် န ဟော၍၊ အဘိစိတ်၊ အဓိရိတ်-

မည်စိုးသောကြောင့် “အဇ္ဈော အဓိ” သုတ်ကို တည်ရသည်-ဟု ကြံဖွယ်ရှိ၏။ သို့သော် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား ဤ ၂ သုတ်လုံး မရှိ၊ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဒွေဘော်ပြု၍ လည်းကောင်း၊ ချကို ဈပြု၊ ဒွေဘော်လည်းပြု၍လည်းကောင်း၊ အဗ္ဘုဂ္ဂတော- အဇ္ဈိဏမုတ္တောတို့ကို ပြီးစေသည်။

ဗျည်းနှောင်းရာ၌ အဇ္ဈ အဒ္ဓပြု။ ။ သဒ္ဓနိတိ၌ ဗျည်းနှောင်းရာဝယ် အဓိကို သရနှင့်တကွ အဇ္ဈပြု၍ “အဂါရံ အဇ္ဈသော ဝသီ” ဟုထုတ်၏။ သော-ထိုမင်း သည်၊ အဂါရံ- အိမ်ကို၊ အဇ္ဈဝသီ-စိုးအုပ်နေပြီ၊ “အဇ္ဈသော” ကို “အဓိ+သော” တည်၊ “အဓိသု ဇ္ဈော သုတ်ဖြင့် သဗျည်းကြောင့် အဓိကို အဇ္ဈပြု-ဟုလို၊ “ဘူဓာတ်မှ ဖြစ်သော ပုဒ်နှောင်းရာ၌ အဓိကို အဒ္ဓပြု” ဟုလည်း ဆိုသေး၏။ အဒ္ဓဘူတော စသည်တည်း၊ အဒ္ဓဘူတောကို “အဓိ+ဘူတော” ဟုတည်၊ “အဒ္ဓော ဘူမယေ ပရေ” သုတ်ဖြင့် ဘူ ဓာတ်မှဖြစ်သော ဘူတောပုဒ် နှောင်းရာ၌ အဓိကို အဒ္ဓပြု= ဟုလို။ [ဂါထာ၌သာ ဗျည်းနှောင်းရာ၌ အဇ္ဈပြုနိုင်၏။ ဂါထာမဟုတ်လျှင် ဗျည်းနှောင်းရာ၌ မပြုနိုင်-ဟု သဒ္ဓနိတိ ဆိုသည်။]

[အောင်] ဂါထာ၌ရှိ၊ ဗျည်းနှောင်းဘိလည်း၊ အဓိကိုရှု၊ အဇ္ဈပြုလော၊ ဓာတုဘူမု၊ ဖြစ်ရပုဒ်တုံ၊ နှောင်းလျက်ကြိုသော်၊ တစ်ဖုံကွဲလစ်၊ အဒ္ဓဖြစ်သည်၊ နည်းသစ်နိတိ အဓိနိတည်း။

၄၆။ အဘိဣစ္ဆိတ်-အလွန်အလိုရှိအပ်၏။ အဓိရိတ်-အလွန်ဆိုအပ်၏။ ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်၊ ကံ ရုပ်၌ အဘိ+ဤရိတ်-လွမ်းမိုး၍ ဆိုအပ်ပြီး၊ အဓိ+ဣဏ မုတ္တော-လွန်ကဲသော ကြွေးမြီမှလွတ်၏။ “အဗ္ဗိရိတ်” ကို အဘိ+ဤရိတ်” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ တေန ဝါ ဣဝဏ္ဏေ သုတ်ဖြင့် ဤသရကြောင့် အဗ္ဘအပြုကို တားမြစ်သင့်သော်လည်း၊ ဝါသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မတားမြစ်ရ၊ အဗ္ဘော အဘိသုတ်ဖြင့် အဘိကို အဗ္ဘပြု၊ ဗ္ဘုဒ္ဓင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ ပြီး၏။ အဓိ+ ဣဏမုတ္တော” တည်၍ နည်းတူဆိုတွက်၊ အဇ္ဈော အဓိသုတ်ဖြင့် အဓိကို အဇ္ဈပြုရုံသာ။

တေစခေါ၊ ပေ၊ ဣစ္ဆေတေ- “တေ” ကားသုတ်၌ပါသော “တေ” တည်း၊ စသဒ္ဓါကား ရှေး၌ဆိုအပ်ပြီးသော အဘိအဓိတို့ကို ညွှန်ပြကြောင်း ထင်ရှားဖို့ရာ အပေက္ခာအနက်ရှိသော ပက္ခိပနပုတ္တိတည်း၊ “အဘိ အဓိ ဣစ္ဆေတေ” ကား “တေ” ၏ အနက်ကိုဖွင့်ပြသော သုတ္တပုတ္တိတည်း၊ ထို့ကြောင့် “တေ-ဧတေ” ၂ ပုဒ်လုံး၏ အနက်ပါအောင် “ထို...ဤ” ဟုပေးလိုက်သည်။ ရှေးဆရာတို့ကား “သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်ဆင့်၍ ထုတ်မူ၊ နောက်ပုဒ်တစ်ခုအနက်မဲ့သာများသတည်း” ဟုသောနိယာမ်အရ “တေ+ ဧတေ” ဟုရှိရာ၌ဧတေဟူသော နောက်သဗ္ဗနာမ်၏အနက်ကို မဆိုလိုကြချေ။ “အဗ္ဘော

အဘိဋ္ဌိတံ၊ အဓိရိတံ၊ စသည်တည်း။ ဝါတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ အတ္တိရိတံ၊ အဇ္ဈိဏမုတ္တော-
အတ္တိရိတံ၊ အဇ္ဈိဏမုတ္တော စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ချက်ကို ပြန်နုတ်ခြင်း
အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ (၂၆)

အဇ္ဈော ဣတိ ဝုတ္တ ရူပါ” ကား ရှေ့ ၂ သုတ်မှ လိုက်လာသော “အဇ္ဈော-အဇ္ဈော”
ကိုဖွင့်သော အနုဝတ္တနဝုတ္တိတည်း။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ရှေ့ ၂ သုတ်မှ “အဘိ အဓိ”
၂ပုဒ်လည်း လိုက်၏ဟုဆို၏။ ထိုအတိုင်းဆိုလျှင် “အဘိ အဓိ ဣစ္ဆေတေ”လည်း
အနုဝတ္တဝုတ္တိပင်။ တေ သဒ္ဓါဖြင့် “အဘိ အဓိ”ဟူသော ကာရီကိုလည်းကောင်း၊
အဗ္ဘ အဇ္ဈ အပြုဟူသော ကာရိယကိုလည်းကောင်း၊ ပြန်၍ ညွှန်ပြသည်- ဟုလည်း
ဆိုကြသေး၏။ သို့သော် ဝုတ္တိ၌ကား တေကို အဗ္ဘော အဇ္ဈော ဣတိ ဝုတ္တရူပါနှင့်တွဲ၍
အနက်ပေးလို့ မဖြစ်။]

အဇ္ဈောပေ၊ ဝုတ္တ ရူပါ။ ။အဗ္ဘော အဘိ သုတ်၌ “အဗ္ဘော”ဟုလည်းကောင်း၊
အဇ္ဈောအဓိသုတ်၌ “အဇ္ဈော”ဟုလည်းကောင်း ဆိုခဲ့၏။ ထို့ကြောင့် “အဗ္ဘော
အဇ္ဈောတိ ဝုတ္တရူပ= အဗ္ဘော အဇ္ဈောဟုဆိုအပ်ပြီးသောရုပ်” ဟူသည် အဗ္ဘ အဇ္ဈရုပ်
တည်း။ “အဘိ အဓိ ဟူသော ဤသဒ္ဓါတို့သည် အဗ္ဘ အဇ္ဈရုပ်ရှိကြသည် မဟုတ်”
ဟုရာ၌ “အဘိ အဓိကို အဇ္ဈ အဗ္ဘ မပြုရ” ဟုဆိုလိုရင်းဖြစ်သည်။ [အဗ္ဘော အဇ္ဈော
ဣတိ+ဝုတ္တာနိ+ရူပါနိ+ယေသံတိ အဗ္ဘော အဇ္ဈော ဣတိ ဝုတ္တရူပါ၊ ယေသံ-
အကြင် အဘိ အဓိ သဒ္ဓါတို့၏။ အဗ္ဘော အဇ္ဈော ဣတိ- အဗ္ဘော အဇ္ဈောဟူ၍၊
ဝုတ္တာနိ-ဆိုအပ်ခဲ့ကုန်သော၊ ရူပါနိ-အဗ္ဘအဇ္ဈရုပ်တို့သည်၊ အတ္ထိ- ရှိကုန်၏။
ဣတိ၊ တေ-ထို အဘိ အဓိ သဒ္ဓါတို့သည်၊အဗ္ဘော အဇ္ဈော ဣတိ ဝုတ္တရူပါတို့
မည်၏။] (ဤ အဗ္ဘော အဇ္ဈောတို့သည် ရှေ့ ၂ သုတ်၌ပါသော အဗ္ဘော အဇ္ဈောတို့ကို
အတုပြုသော အနုကရဏသဒ္ဓါများတည်း။)

ဝါတိကသ္မာ။ ။ “ဣဝဏ်နောင်းရာ၌ အဗ္ဘ အဇ္ဈ မပြုရဟု တားမြစ်သော်လည်း
အမြဲမဟုတ်၊ ဝိကပ်သာ” ဟု ဝါသဒ္ဓါက ဆိုသောကြောင့် အချို့ ဣဝဏ်နောင်းရာဝယ်
အဗ္ဘ အဇ္ဈ ပြုနိုင်သေး၏ဟု ချွင်းချက်ပြုရာရောက်၏။ ထို့ကြောင့် “အတ္တိရိတံ-
အဇ္ဈိဏမုတ္တော”တို့၌ ဣဝဏ်နောင်းပါလျက် ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါ၏ ခွင့်ပြုချက်
ကြောင့် အဗ္ဘ အဇ္ဈ ပြုခွင့်ရသည်။

ဤသုတ်ဆိုရကျိုး။ “တေန ဣဝဏ္ဏေ”သုတ်၏တားမြစ်ချက်ကို ဝါသဒ္ဓါက
ထပ်၍ ကန့်ကွက်မည့်အစား၊ ဤသုတ်ကို လုံးဝ မဆိုတော့ဘဲ “အဗ္ဘော အဘိဝါ” ဟု
ထိုသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါထည့်လျှင် အဘိဋ္ဌိတံ၌ အဗ္ဘ မပြုဘဲလည်းကောင်း၊ ထိုဝါကို
အဗ္ဘော အဓိသုတ်သို့ လိုက်၍ “အဓိရိတံ”၌ အဇ္ဈ မပြုဘဲလည်းကောင်း
ပြီးနိုင်သည်မဟုတ်ပါလော... အဘယ့်ကြောင့် အဗ္ဘ အဇ္ဈ အပြုကို တားမြစ်သော
ဤပတိဿေဓိမိသုတ်ကိုဆိုရပါသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-ဤသုတ်ကို
မဆိုဘဲ “အဗ္ဘော အဘိဝါ” ဟုဝါသဒ္ဓါထည့်ထားလျှင် ဣဝဏ်မှတစ်ပါး အဝဏ်
ဥဝဏ်-ဩ နောင်းရာတို့၌လည်း အဗ္ဘ အဇ္ဈအပြုကို ဝိကပ်ဟုချည်း ထင်မှတ်ဖွယ်ရှိ၏။
စင်စစ်မှာ ဣဝဏ်မှတစ်ပါး အဝဏ်စသည်နောင်းရာ၌ ဝိကပ်မဟုတ်၊ အမြဲပင်
အဗ္ဘ အဇ္ဈပြုရသည်။ ဤသို့လျှင် ဣဝဏ်နောင်းရာ၌သာ ဝိကပ် အဗ္ဘ အဇ္ဈ ပြုရ

အတိဿစန္ဒဿ ၄၇။ ပရေ ဣဝဏ္ဏေ၊ အတိ ဣစ္ဆေတဿ-အတိဟူသော ဤ ဥပသာရပုဒ်၏။ အန္တဘူတဿ-အဆုံးဖြစ်၍ ဖြစ်သော၊ တိသဒ္ဒဿ-တိသဒ္ဒါ၏။ သဗ္ဗောစံတိတိ ဝုတ္တရူပံ- သဗ္ဗောစံတိသုတ်၌ ဆိုအပ်ခဲ့သော စပြုရုပ်သည်။ နဟောတိ-မဖြစ်၊ အတိ-သိဂဏော၊ အတိ- ရိတ်- အတိ သိဂဏော၊ အတိရိတ်၊ စသည်တည်း။ ဣဝဏ္ဏေတိ-ဣဝဏ္ဏေပုဒ်ကို၊ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ အစန္တံ- အစန္တံ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ချက်ကို ပြန်၍နုတ်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ- ၏။ (၂၃)

ကြောင်းကို သိစေခြင်းအကျိုးငှာ “အတ္တော အဘိဝါ” ဟု ဝါသဒ္ဒါဖြင့် သုတ်မတည်ခဲ့ဘဲ “တေနဝါ ဣဝဏ္ဏေ”ဟူသော ပဋိသေခေဝိဓိသုတ်ကို သီးခြား ထုတ်ဆိုရသည်။ [ဆောင်] တေနဝါသုတ်၊ သီးခြားထုတ်သဖြင့်၊ အချုပ်မှတ်ရန်၊ ဣဝဏ္ဏေဒွေမှ၊ ကြွင်းသရကြောင့်၊ အတ္တဇ္ဈပြု၊ အမြဲရှုလော၊ ၂ခုဣဝဏ္ဏံ၊ နှောင်းလေပြန်မူ၊ ရံဖန်ဝိကပ်၊ စီရင်အပ်သည်၊ မှတ်ဖွယ်၍သုတ် ဆိုကျိုးတည်း။

နသဒ္ဒါဖြင့် ဆိုရကျိုး။ ။ “တေဝါ ဣဝဏ္ဏေ”ဟုဆိုလျှင်ဣဝဏ္ဏံနှောင်းရာ၌ ဝိကပ် အတ္တ အဇ္ဈပြုကြောင်း သိသာသည်မဟုတ်ပါလော၊ ယခုမူ (မိးစ တစ်ဖက်၊ ရေမှုတ် တစ်ဖက်ကဲ့သို့) နဖြင့်လည်း တားမြစ်၊ ဝါဖြင့်လည်း ခွင့်ပြုထားသောကြောင့် စကားရှုပ်လျက်ရှိရာ၊ အဘယ်အကျိုးငှာ နသဒ္ဒါကို ထည့်ရပါသနည်းဟု မေးဖွယ် ရှိ၏။ အဖြေကား- “ဟဲ့သမီး... တချို့လူမှတစ်ပါး လူတွေနှင့် စကားမပြောနဲ့” ဟု တားမြစ်ရာ၌ ပြောရမည့်လူမှာ နည်းနည်းပါးပါးသာ ရှိ၍ မပြောရမည့်လူတွေသာ များသကဲ့သို့၊ ထို့အတူ ဣဝဏ္ဏံနှောင်းရာ၌ အတ္တ အဇ္ဈ မပြုရသော ရုပ်တွေသာ များ၍ ပြုရသောရုပ်က နည်းပါးကြောင်း သိစေခြင်းအကျိုးငှာ န သဒ္ဒါဖြင့် တေနဝါ ဣဝဏ္ဏေ”ဟုဆိုသည်။ (ချာသ)

[ဆောင်] ဣဝဏ္ဏံသရ၊ နှောင်းသမျှ၌၊ အတ္တဇ္ဈဟု၊ အပြုနည်းပါး၊ မပြုများဟု၊ မှတ်သားစေလို၊ စိတ်၌သို့၍၊ မိန့်ဆိုအပ်စွာ၊ တေနဝါ၊ မှတ်ပါ (န) ထည့်ကျိုး။

၄၇။ အတိ ဣသိဂဏော-လွန်ကဲများပြားသော ရသေ့အပေါင်း၊ အတိ၍ရိတ်- အလွန်ဆိုအပ်၏။ အစန္တံ-အပိုင်းအခြားကို လွန်သည်၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုမိ၍တွက်၊ အစန္တံကို “အတိ+ အန္တံ”တည်၊ အတိဿ စန္ဒဿသုတ်ဖြင့် တိ၏စအပြုကို တားမြစ်သင့်သော်လည်း ဣဝဏ္ဏံမနှောင်းသောကြောင့် မတားမြစ်ရ၊ ထို့နောက် သဗ္ဗောစံတိ သုတ်ဖြင့်စီရင်။

အတိ ဣစ္ဆေ တဿ၊ပေး၊ ဝုတ္တရူပံ-“တေနဝါ ဣဝဏ္ဏေ”သုတ်မှ တေသဒ္ဒါသည် ဝိဘတ်ပြင်၍ “တံ”ဟုလိုက်၏။ ထို့ကြောင့် သုတ်နက်ပေးရာ၌ “တံ- ထို သဗ္ဗောစံ တိသုတ်၌ ဆိုအပ်ပြီးသော စ အပြုသည်”ဟု ပေးရသည်။ ဝုတ္တံ၌ကားထို “တံ” ၏ကိုယ်စား “သဗ္ဗောစံတိတိ ဝုတ္တရူပံ”ဟုအနဝတ္တနဝုတ္တိဖွင့်ရသည်။ အန္တံဿကိုလည်း

ကွစိ ပတိ ပဋိဿ ၄၈။ သရေဝါ- ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဗျဉ္ဇနေဝါ- လည်းကောင်း၊ ပတိဣဇ္ဈတဿ-ပတိဟူသော ဤဥပသာရ ပုဒ်၏။ ကွစိ ပဋိ အာဒေသော ဟောတိ၊ ပဋိဂ္ဂိ ဒါတဗ္ဗော၊ ပဋိဟညတိ- ပဋိဂ္ဂါပေ၊ ပဋိဟညတိ, စသည်တည်း။ ကွစိတိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ပစ္ဆန္တိမေသု ဇနပဒေသု, ပတိလီ ယတိ, ပတိရူပဒေသဝါသောစ-ပစ္ဆန္တိမေသုပေ၊ ဝါသောစ, စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝုတ္တံ-၏။ (၄၇)

“အန္တဂူတဿ တိသဒ္ဓဿ” ဟုဖွင့်၏။ ထိုအန္တကို “အစိတ်”ဟု ပေးရိုးရှိသော်လည်း “အစိတ်”ဆိုလျှင် (အ) လည်းအစိတ်အပိုင်း, တိလည်း အစိတ်အပိုင်းဖြစ်၍ ရောထွေးနေ၏။ အဆုံးဟု ဆိုလျှင်ကား အတိ၌ “တိ” သာရတော့၍ သန့်ရှင်းသည်။ ထို့ကြောင့် နျာသ၌ “အန္တဿာတိ ဝစနံ သကလဿဝါ အာဒိဿ ဝါ ပရိဝဇ္ဇနတ္ထံ” ဟုမိန့်သည်။ [“အန္တဿ သဒ္ဓါသည် (အတိ) တစ်ပုဒ်လုံးကို လည်းကောင်း, အစ ဖြစ်သော(အ)ကိုလည်းကောင်း ရှောင်ကြဉ်ရခြင်း အကျိုးရှိသည်”ဟုဆိုသဖြင့် “အဆုံး” ဖြစ်ကြောင်းသိသာသည်-ဟူလို။]

စသဒ္ဓါ၏အနက်။ ။အတိဿစ၌ စသဒ္ဓါ၏ အနက်ကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ အဝုတ္တ သမုစ္စည်းဟုဆို၍ ထိုစဖြင့် တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်သော ဣတိ-ပတိတို့ကို ဆည်း၏ဟု ဆို၏။ သို့သော် တေန ဝါ ဣဝဏ္ဏေ, အတိဿစန္တဿ”ဟု သုတ်စဉ်ပုံကြည့်လျှင် စသဒ္ဓါသည် ရှေ့သုတ်မှ “တေ+န+ ဣဝဏ္ဏေ” တို့ကိုငင်သော အနက်မှနဟု ထင် ရသည်။ “ဣဝဏ္ဏေနှောင်းရာ၌ အဘိအစိတို့၏ အဗ္ဗ-အဇ္ဈအပြု မဖြစ်သကဲ့သို့ အတိ၏ အဆုံးဖြစ်သော တိ၏ စ အပြုလည်း မဖြစ်”ဟူလို၊ ထိုသို့ ငင်သောကြောင့်ပင် နောက်သုတ်သို့ ထိုပုဒ်များ မလိုက်ကြတော့ပြီ။ ထို့ပြင်- “အတိဿ”ဟု အတိတစ်ခု ကိုသာ ပြခြင်းသည် ဥပလက္ခဏ(မှတ်ပြခြင်း)သာတည်း။ ထို့ကြောင့်အတိဿအရ၌ ဣတိ-ပတိတို့ကိုပါ သွင်းယူနိုင်သည်။ ဤကားရူပသိဒ္ဓိမှ တစ်မျိုးကြံရသောနည်းတည်း။

ဝါသဒ္ဓါကို မလိုက်စေရ။ ။ တေနဝါ ဣဝဏ္ဏေသုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါကို ဤသုတ်သို့ မလိုက်စေရ၊ ဘာကြောင့်နည်း... ဣဝဏ္ဏေနှောင်းရာ၌ စမပြုရခြင်းသည် ဝိကပ်မဟုတ်, အမြဲမပြုရသောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် “အတိသိဂဏော”ကဲ့သို့ အစိသိဂဏော” စသည်ဖြင့် တချို့တလေမျှ (စ) ပြုရပ်မရှိနိုင်ချေ။ တချို့ကား မြစ်အပ်သော သဗ္ဗော စံတိသုတ်၌ ကွစိသဒ္ဓါ လိုက်ပြီးရှိသောကြောင့် ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါ မလိုက်ရ-ဟု အကြောင်းပြကြသေး၏။ လုံလောက်မည်မထင်၊ ဘာကြောင့်နည်း- ထိုသဗ္ဗောစံတိသုတ် ၌ လိုက်သော ကွစိသဒ္ဓါက ဣဝဏ္ဏေနှောင်းရာ၌ ကွစိဟုမဆိုလို, “ဣတိ+အဿ” ကဲ့သို့ ဣဝဏ္ဏမှတစ်ပါး အခြားသရနှောင်းရာ၌သာ ကွစိဟု ဆိုလိုသောကြောင့်တည်း။

၄၈။ [“မည်သည့်နိမိတ်ကြောင့်” ဟုမဆိုသောကြောင့် “သရေ ဝါ ဗျဉ္ဇနေ ဝါ”ဟု နိမိတ် ၂ခုကိုထည့်၍ ဖွင့်နိုင်သည်။] ပတိအဂ္ဂိ-မီးကြိုကို၊ (တောမီးလောင်လာ သောအခါ တောကျောင်းကလေး၏ အနီးအပါးရှိ သစ်ပင်များကို ကြိုတင်၍ ရှိထားလျှင် ကျောင်းသို့ တောမီး မကူးနိုင်၊ ထိုသို့ မကူးနိုင်အောင် ကြိုတင်၍

၄၉။ ပရေ ဗျဉ္ဇနေ၊ ပုထုဏ္ဏဇ္ဇေတဿ-ပုထုဟူသော ဤ ပုထုဿ ဗျဉ္ဇနေ နိပါတ်ပုဒ်၏။ အန္တော-အဆုံးဖြစ်သော၊ သရော- အသရသည်၊ ဥကာရော- ဥ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ပုထုဇ္ဇနေ၊ ပုထုဘူတံ-ပုထုဇ္ဇနေ၊ ပုထုဘူတံ၊ စသည်တည်း။ အန္တဂ္ဂဟဏေန-လိုက်သော အန္တသဒ္ဓါပိုဖြင့်၊ ပရေ၊ သရော-ကြောင့် အပုထုဿာပိ-ပုထုမဟုတ်သော သဒ္ဓါ၏လည်း။ အန္တဿ-အဆုံးသရ၏။ ဥ ကာ ရော-ဥ အပြုသည်၊ မနည်-မနည်၊ စသည်တည်း။ (၄၄)

ရှိအပ်သောမီးကို) ဒါတဗ္ဗော-ပေးထိုက်၏။ ပဋိဟညတိ-ထိပါးနှိပ်စပ်အပ်၏။ ပတိအန္တိမေသု- မဇ္ဈိမဒေသ၏ အစွန်အဖျားဖြစ်ကုန်သော၊ ဇနပဒေသု- ဇနပုဒ်တို့၌၊ ပတိလိယတိ-တွန့်ဆုတ်၏။ ပတိရူပဒေသဝါသောစ-သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော အရပ်၌ နေရခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ ရုပ်ကို အခြေပြု၌ တွက်ခဲ့ပြီး၊ ကံရုပ်၌ “ပတိ+ အန္တိမေသု”ဟုတည်။ ကွစိ ပဋိ ပတိဿသုတ်ဖြင့် ပတိကို ပဋိပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ (ထို့နောက် သဗ္ဗောစံတိစသောသုတ်ဖြင့် စီရင်)၊ ပတိလိယတိကို “ပတိ+လိယတိ”ဟုပင်တည်၊ စသည်တွက်၊ ပတိရူပဒေသ ဝါသောစ လည်း နည်းတူ။

ပဋိအပြုနည်းပုံ။ ။ ဥပသာရပုဒ် ၂၀ တွင် ဒန္တဇ (တ)ဖြင့် “ပတိ”ဟုသာရှိ၏။ ထိုပတိကို မုဒ္ဒဇ (င) ဖြင့် ပဋိပြုဖို့ရန် သက္ကတ၌ စည်းကမ်းမရှိ၊ ပတိဟညတိ (ပတိဃော) ပုဒ်များသော်မှ ဒန္တဇ(တ) ဖြင့် သက္ကတ၌ ရှိ၏။ ပါဠိ၌ကား မုဒ္ဒဇ (င) ဖြင့် အနည်းငယ်တွေ့ရသောကြောင့် “ကွစိ ပဋိ ပတိဿ” ဟု ကွစိသဒ္ဓါနှင့် တကွ တည်ဟန်တူသည်။ ထို့ကြောင့် ပါဠိ၌ ပတိဥပသာရ အတိုင်းသာ အရှိများစေ၍ ပဋိအပြုကား နည်းနည်းပါးပါးသာ ရှိစေရမည်။ ပတိသန္တိ-ပတိစ္ဆန္တိ- ပတိပေတေတိ၌ ပတိပုဒ်ရင်းအတိုင်းရှိမှ သာ၍ကောင်း၏။ သို့သော် မုဒ္ဒဇ “ပဋိ” ဖြင့် ရှိပြန်လျှင်လည်း ပါဠိပျက်ဟုကား မဆိုရ။

[ဆောင်] ကွစိပဋိ၊ သုတ်ဆိုရှိလည်း၊ ကွစိသဒ္ဓါ၊ သုတ်၌ပြသဖြင့်၊ မူလ ပတိ၊ များစွာရှိ၊ ပဋိပြုနည်းစေ။

၄၉။ [ပုထုဇ္ဇနေ-အရိယာတို့မှ သီးခြားဖြစ်သောလူ၊ ဝါ-ပုထုဇဉ်၊ ပုထုဘူတံ၊ များစွာဖြစ်၍ ဖြစ်သည်။ မနောအည-စိတ်ကို လွန်စွာနှစ်သက်စေတတ်သော အာရုံ၊ ပုထုဇ္ဇနေ ပုထုဘူတံကို အခြေပြု အတိုင်းတွက်။] “ပုထုဏ္ဏဇ္ဇေတဿ”ဟု (နိပါတ်လည်း မဆို၊ ပါဠိပဒိကလည်း မဆိုဘဲ) သာမည ဆိုထားသော်လည်းဂေါသရေ ပုထုဿာဂမော သုတ်၌ “နိပါတဿ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ဖွင့်သောကြောင့် ဤပုထုလည်း နိပါတ်ပင်။ ထိုသုတ်၌ကဲ့သို့ သရမနောင်းဘဲ ဤသုတ်၌ ဗျည်းနောင်းသဖြင့် ပုထု၏ (အ)ကို ဥ ပြုရသည်။ ဤသို့ အကို ဥ ပြုခြင်းမှာလည်း သက္ကတပုဒ်ရင်းနှင့် ဆက် သွယ်၍ ပြလိုခြင်းကြောင့် ဖြစ်ဟန်တူ၏။ ထင်ရှားစေအံ့-သက္ကတ၌ “ပြီထက်” ဟုနိပါတ်ပုဒ်ရှိ၍ ဇနောနှင့်တွဲသောအခါ “ပြီထက်ဇနော”ဟုဖြစ်၏။ ထို “ပြီထက်”သည်

၅၀။ ပရေ ဗျဉ္ဇနေ၊ အဝဏ္ဏစေတသယ-အဝဟူသော
 သြ အဝဿ ဤဥပသာရပုဒ်၏။ ကွစိ-၌၊ ဩကာရာဒေသော-ဩအပြုသည်။
 ဟောတိ၊ အန္တကာရေန သြနဒ္ဓါ-အန္တပေ၊ သြနဒ္ဓါ၊ စသည်တည်း။ ကွစိတိ ကသ္မာ

ပါဠိ၌ “ပထ” ဟုဖြစ်၍ အ ကို ဥ ပြုပြီးလျှင် ပျောက်လေသော (က်)အစား နောက်
 ပုဒ်ကို ဒွေဘော်ပြုလျက် “ပထုဇ္ဇနော”ဟု ပါဠိဖြစ်ရသည်။ ဤသို့လျှင် သက္ကတနှင့်
 ပါဠိပုဒ်နေပုံကို ဆက်သွယ်မိအောင် အရှင်ကဗျားဆရာလည်း “ပထသုဗျဉ္ဇနေ”ဟု
 သုတ်တည်လေသည်။

တစ်နည်းကြံဖွယ်။ ။ သက္ကတ၌ အများအနက်၊ အဝအဖြိုးအနက်၊ လိမ္မာသူ
 အနက် ဟော “ပြီထု” နာမ်ပုဒ် ရှိသကဲ့သို့၊ ပါဠိ၌လည်း “ဗြဟာ မဟန္တံ ဝိပလံ၊
 ဝိသာလံ ပုထုလံ ပုထု”ဟု ဝိသေသျှ ဝိနဝဂ်၌ “ပထု” နာမ်ပုဒ်ကိုလည်း တွေ့ရ၏။
 “ဝဇ္ဇ နေတု ဝိနာ နာနာ၊ အန္တရေန ရိတေ ပုထု” ဟုကြည့်ဖဲခြင်း အနက်ဟော
 ပုထု နိပါတ်ကိုလည်း တွေ့ရ၏။ “ပထုနံ ဇေနာဒိဟိ၊ ကာရဏေဟိ ပုထုဇ္ဇနော”
 ဟူသော အဋ္ဌကထာတို့၌ကား ဝိဘတ်မကျေဘဲ “ပထုနံ” ဟုရှိရာဝယ် နာမ်ပုဒ်ပင်
 တည်း။ ဤသို့ ပုထုနာမ်ပုဒ်- နိပါတ်ပုဒ် ကြံသော နည်းအလို “ပထသု ဗျဉ္ဇနေ”
 ဟူသော ဤသုတ်သည်အပိုပင်ဖြစ်တော့၏။ သို့ရာတွင် “ပထုဇ္ဇနော”ဟု ဇ္ဇ ဒွေဘော်
 ရှိရခြင်းမှာ သက္ကတ(က်) အစားပင်ဖြစ်၍ သက္ကတနှင့် အဆက်အသွယ် မကင်းဟုကား
 မှတ်ရပေလိမ့်မည်။ ထို့ပြင် “ပထုဇ္ဇနန္တောဂဓတ္တာ၊ ပုထုဂါယံ ဇေနော ဣတိ” ဟူသော
 အဋ္ဌကထာ၌ “ပထဝါယံ”ဟု မရှိစေရ၊ ပျောက်လေသော(က်)အစား (ဂ်) လာထား
 သော “ပထဝါယံ”ပါဠိသာ ပါဠိမှန်ဖြစ်သင့်၏။ ပုထုဘူတ၌ကား ဘူ၌ ဒွေဘော်မရှိ
 သောကြောင့် “ပြီထက်” မှ ဆက်သွယ်လာသောပုဒ်ဟု မဆိုထိုက်။ ပြီထု=ပုထုပုဒ်သာ
 ဖြစ်ထိုက်ရကား ဤသုတ်နှင့် မဆိုင်ချေ။

အန္တဂူဟဏေန-အတိသသန္တသသုတ်မှ လိုက်လာသော အန္တသဒ္ဓါသည်ပို၏။
 ဘာကြောင့်ပိုသနည်း-“ပထသ-ပထ၏+အ-အတည်း၊ ပထ-ပထ၏အ” ဤသို့
 ဆဋ္ဌိတပျှူရိသ်သမာသ်ပြုလျှင် အန္တသဒ္ဓါမပါဘဲပင် “ပထသ-ပထ၏အ၏” ဆိုလိုရင်း
 အနက် ထွက်နိုင်သောကြောင့်တည်း။ ထိုအန္တ ပိုဖြင့် ပထမှ တစ်ပါးသော အခြား
 (မနေ) စသော သဒ္ဓါတို့၏ အဆုံးသရကိုလည်း သရနေောင်းရာ၌ ဥ ပြုခြင်းဟူသော
 အနက်ပိုလည်းရနိုင်သည်။ [အည၌ အာပုဗ္ဗ ဉာဓာတ်၊ သံဟနညာယဝါ ရောယော-
 သုတ်ဖြင့် ရပစ္စည်းသက်၊ ရံ အနဗန်ချေ၊ ဥဒွေဘော်လာ၊ ရသသုတ်ဖြင့် အာကို
 ရသယပြု၍ “အည”ဟု ပြီး၏။ အာ (ဘုသော)- လွန်စွာ၊ ဉာတိတောသေတိ-
 နှစ်သက်စေတတ်၏။ ဣတိ၊ အည-မည်၏။ မနံ-စိတ်ကို +အည-လွန်စွာနှစ်သက်
 စေတတ်သော အာရုံသည်။ မနညံ-မည်၏။ “မန အည”ဟု ပြီးသောအခါ န၏
 အ ကို သြ ပြု၊ ထိုသြကို ဤ အန္တသဒ္ဓါဖြင့် ဥ ပြု၍ပြီးသည်။ ရူပသိဒ္ဓိ၌
 “ဧဝမံ”စသော ရုပ်များ ကိုလည်း ရှုလေဦး။]

၅၀။အန္တကာရေန-မောဟတည်းဟူသော အမိုက်မှောင်သည်။ သြနဒ္ဓါ-
 မြေးယုက် ပုံးကွယ်အပ်ပါကုန်လျက်၊ (ပဒိပံ-ဉာဏ်ရောင်ဓာတ်မီးကို၊ နဂဝေသထ-
 မရှာမှီးဘဲ နေကြကုန်ဘိသနည်း”ဟူသော ဓမ္မပဒပါဠိတော်ကို ဝိသာခါ သဟာယိကာ

ဝတ္ထု၊ အဝဿုဿတု မေ သရီရေ မံသလောဟိတံ-အဝဿုဿတု၊ပေ၊ လောဟိ
တံ၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝတ္ထု-၏။ (၄၅)

အနုပ၊ပေ၊ ယောဂတော ၅၁။ အနုပဒိဋ္ဌာနံ-မပြအပ်သေးသော၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတာနံ-
ဥပသာရပုဒ်နိပါတ်ပုဒ်တို့၏၊ (ရူပံ- ရုပ်ကို)၊ သရသန္တိဟိ-
သရသန္တိ တို့နှင့်လည်းကောင်း၊ ဗျဉ္ဇနသန္တိဟိ- ဗျဉ္ဇနသန္တိတို့နှင့် လည်းကောင်း၊
ဝတ္ထု သန္တိဟိစ-ဝတ္ထုသန္တိတို့နှင့် လည်းကောင်း၊ ယထာယောဂံ- ယှဉ်ထိုက်သည်
အားလျော်စွာ၊ ယောဇေတဗ္ဗံ- ယှဉ်စေရာ၏၊ ပါပဏံ၊ ပေ၊ ပရာမာသော-ပါပဏံ
၊ပေ၊ ပရာမာသော၊ ဟူသည်တည်း၊ ဧဝံ-ဤသို့လျှင်၊ သရေစ- သရအရာ၌လည်း၊
ဟောန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏။

ဝတ္ထုမှ ပါဠိဖြစ်၍ “ဩနဒ္ဓါ” ဟု ဗဟုဝစ်ရှိစေ၊) မေ- ငါ၏၊ သရီရေ- ကိုယ်၌၊
မံသလောဟိတံ- အသားအသွေးသည်၊ အဝဿုဿတု-ခန်းမြောက်ပါစေတော့၊ ရုပ်
ကို အခြေပြု၌တွက်ခဲ့ပြီ၊ အဝဿုဿတုကို “အဝ+သုဿတု” ဟု တည်၊ ဩ
အဝဿုဿတုဖြင့် နောက်ဗျည်းကြောင့် အဝကို ဩပြုသင့်သော်လည်း ကွစီသဒ္ဓါ
မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။ [ကစည်းနှင့် သက္ကတကျမ်းတို့၌ ဩ ဥပသာရ
မပါ၊ အဝ ဥပသာရသာပါ၏၊ ထို့ကြောင့် အဝကို ဩပြုရသည်၊ “ဩဥပသာရရှိ၏”
ဟုယူဆသော မောဂ္ဂလ္လာန်အလို ဤသုတ်အပိုပင်။]

၅၁။ ပါပဏံ (ပ+ အာပဏံ)-ရောက်ခြင်း၊ ပရာယနံ- (ပရာ+အယနံ)-
-လဲလျောင်းရာ၊ ဥပါယနံ (ဥပ+အယနံ)-ကပ်ရောက်ခြင်း၊ ဥပါဟနံ (ဥပ+အာဟနံ)-
ဖိနပ်၊ နျာယောဂေါ နိ+ အာယောဂေါ)- အမြဲအလွန်အားထုတ်ခြင်း၊ [“နျာယော-
နည်းလမ်း”ဟုရှိလျှင် သာ၍ သုံးစွဲရိုးကျ၏၊ “နိ+အာယော”ဟုဖြတ်၊] နိရုပမိ-
(နိ+ ဥပမိ)-ဥပမိမရှိရာ နိဗ္ဗာန်၊ အနုဗောဓော (အနု+ဗောဓော)-လျော်စွာသိခြင်း၊
ဒုဂူပသန္တံ (ဒု+ ဥပသန္တံ)-မကောင်းသဖြင့် ငြိမ်းသည်၊ သုဂူပသန္တံ (သု+ ဥပသန္တံ)
-ကောင်းစွာငြိမ်းသည်၊ ဒွါလယော (ဒု+ အာလယော)-မကောင်းသဖြင့် ငြိတွယ်ခြင်း၊
သွာလယော (သု+အာလယော)-ကောင်းစွာငြိတွယ်ခြင်း၊ ဒုရာချာတံ (ဒု+ အာချာတံ)
- မကောင်းသဖြင့် ဟောအပ်၏၊ သွာချာတော (သု+ အာချာတော)- ကောင်းစွာ
ဟောအပ်၏၊ ဥဒ်ရိတံ (ဥ+ဤရိတံ)- ဆိုအပ်၏၊ သမုဒ္ဓိဋ္ဌံ (သံ+ဥဒ္ဓိဋ္ဌံ)-ကောင်းစွာ
ပြအပ်၏၊ဝိယဂ္ဂံ (ဝိ+ အဂ္ဂံ)- အထူးသဖြင့် မြတ်၏၊ ဝိဇ္ဈဂ္ဂံ (ဝိ+ အဓိ+အဂ္ဂံ)-
အထူးသဖြင့် အလွန်မြတ်၏၊ [“ဝိဇ္ဈဂ္ဂံ=ဝိဇ္ဇာ+အဂ္ဂံ-အတတ်တို့တွင် အမြတ်ဆုံး”ဟု
ပုဒ်ဖြတ်သေးသည်ကား ဥပသာရတို့ကို ပြနေသော ဤနေရာနှင့် မလျော်။]

ဗျဂ္ဂံ (ဝိ+အဂ္ဂံ)- အထူးသဖြင့် မြတ်၏၊ အဝယာဂမနံ (အဝ+ အာဂမနံ-
အယုတ် သဖြင့် လာခြင်း၊ အန္ဓေတိ (အနု+ဇေတိ)-အစဉ်လိုက်၏၊ အနုပဃာတော
(အနု+ ဥပဃာတော)- အစဉ်ကပ်၍ ညှဉ်းဆဲခြင်း၊ အနုစ္ဆရိယံ (အနု+အစ္ဆရိယံ)-
အဖန်ဖန်အံ့ဩအပ်၏၊ [“အနု+ အစ္ဆရိယံ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်နိုင်သော်လည်း အနုဥပသာရ၏

ပရိဂ္ဂဟော၊ ပေ၊ အဘိက္ကမော- ပရိဂ္ဂဟော၊ ပေ၊ အဘိက္ကမော၊ စသည်တည်း။
ဧဝံ-ဤသို့လျှင်၊ ဗျဉ္ဇနေစ- ဗျည်းအရာ၌လည်း၊ (ဟောန္တိ- ကုန်၏၊) သေသာ-
ကြွင်းကုန်သော၊ သဗ္ဗေ-အလုံးစုံသော ပြယုဂ်တို့ကို၊ ယောဇောဗ္ဗာ- ယှဉ်စေထိုက်
ကုန်၏။ (၅၉)

သန္နိကပေ-၌၊ ပဉ္စမော-သော၊ ကဏ္ဍော-သည်၊ ဣတိ-ပြီး-
သန္နိကပေါ်-သန္နိကျမ်းသည်၊ နိဋ္ဌိတော- ပြီးပြီ။

အရာဖြစ်၍ “အန+အစ္စရိယံ”ဟု ဖြတ်သောနည်းသာ အာဘော်ကျသည်။ နျာသ
၌ကား “အန+အာစ္စရိယံ”ဟုဖြတ်၍ အာဥပသာရအတွက် ပုံစံဟုဆို၏။ အာဥပသာရ
မှန်သော်လည်း အာဘော်ကျမည်မထင်။ ပရိယေသနာ (ပရိ+ဧသနာ)- ရှာမှီးခြင်း၊
ပရာမာသော (ပရ+ အာမာသော)-မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်ခြင်း။ [“ဧဝံ သရေ
ဟောန္တိ” ကား သရသန္နိအတွက် နိဂုံးဝါကျတည်း။]

ပရိဂ္ဂဟော(ပရိ+ဂဟော)-သိမ်းဆည်းခြင်း၊ ပဂ္ဂဟော (ပ+ဂဟော)- ချီးမြှောက်
ခြင်း၊ ပက္ကမော (ပ+ကမော)-ဖဲသွားခြင်း၊ ပရက္ကမော (ပရာ+ ကမော)-လုံ့လ
ပြုခြင်း၊ [“ပရံ+အာကမော”ဟုလည်း ပုဒ်ဖြတ်နိုင်၏။ သို့သော် “ပ-ပရာ”ဟု
ဥပသာရအစဉ်ကျအောင် “ပရာ+ကမော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်သည်။] နိက္ကမော (နိ+ကမော)
ထွက်မြောက်ခြင်း၊ နိက္ကသာဝေါ (နိ+ ကသာဝေါ)-ကိလေသာ ဖန်ရည်မရှိသူ၊
နိလ္လယနံ (နိ+လယနံ)-ပုန်းအောင်းရာ၊ ဒုလ္လယနံ (ဒု+လယနံ)-မကောင်းသဖြင့်
ပုန်းအောင်းရာ၊ ဒုတ္တိက္ခံ (ဒု+ ဘိက္ခံ)-ငတ်မွတ်ခေါင်းပါးခြင်း၊ ဒုဗ္ဗတ္တံ (ဒု+ဥတ္တံ)-
မကောင်းသဖြင့် ဆိုအပ်၏။ [“ဒုဗ္ဗဋ္ဌိ= ဒု+ ဝုဋ္ဌိ-မှီးခေါင်ရခြင်း”ရှိလျှင် ဒုတ္တိက္ခံနှင့်
သာ၍ လိုက်လျော၏။] သန္နိဋ္ဌံ (သံ+ဒိဋ္ဌံ)- ကောင်းစွာမြင်အပ်၏၊ ဒုဂ္ဂဟော (ဒု+
ဂဟော)-မကောင်းသဖြင့် ယူခြင်း၊ ဝိဂ္ဂဟော (ဝိ+ဂဟော)-ငြင်းခုံခြင်း၊ နိဂ္ဂတော
(နိ+ဂတော)-ထွက်မြောက်ခြင်း [“နိဂ္ဂဟော-နိပ်ခြင်း” ဟုလည်း ရှိသင့်၏။]
အဘိက္ကမော (အဘိ+ကမော)-ရှေ့တိုးခြင်း၊ ပဋိက္ကမော (ပဋိ+ကမော) နောက်ဆုတ်
ခြင်း၊ အတိက္ကမော (အတိ+ကမော)-လွန်သွားခြင်း၊ “ဧဝံ ဗျဉ္ဇနေစ” ကား
ဗျဉ္ဇနသန္နိအတွက် နိဂုံးဝါကျတည်း။

သုတ္တာတိဒေသသုတ်။ ။ ဤသုတ်ကို ဗာလာဝတာရ စသည်တို့က ဝိဇိသုတ်
ဟု ဆိုကြ၏။ ထို့ကြောင့် ရှေးရှေးသုတ်ဖြင့် မပြီးနိုင်သမျှ ရုပ်ကို ဤသုတ်ဖြင့်
စီရင်စေလို ကြ၏။ ရူပသိဒ္ဓိ စသည်တို့ကမူ အတိဒေသသုတ်ဟု ဆို၏။ မပြရသေးသော
ပြယုဂ်တွေ ရှိပေသေး၏။ ထိုပြယုဂ်များ၏ ရုပ်ကို (ရုပ်ပြီးပုံကို) ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းကို
မှီ၍ သိပါလေ၊ ဆိုခဲ့ပြီးသော သုတ်တို့ဖြင့် (စသဒ္ဓါ၊ ဝါသဒ္ဓါ၊ ယောဂ ဝိဘာဂတို့နှင့်တကွ)
စီရင်ပါလေ-ဟု ဆိုခဲ့ပြီးသော သုတ်တို့ကို ညွှန်ပြသော သုတ္တာတိဒေသသုတ်ဟု
ရူပသိဒ္ဓိက ဆိုလိုသည်။ နျာသလည်း သုတ္တာတိဒေသသုတ်ဟုပင် ဆိုလို၏။
ထို့ကြောင့် ပါပဏံ စသည်ကို သရာ သရေ စသော သုတ်ဖြင့် နျာသ စီရင်သည်။

အနုပဒိဋ္ဌာနံ ဥပသဂ္ဂနိပါတာနံ- “အနုပဒိဋ္ဌာနံ” ၏အရကို “ဥပသဂ္ဂနိပါတာနံ” ဟုဖွင့်၏။ ထိုသို့ ဖွင့်ပြသော ဝုတ္တိဆရာ၏ အလိုကား ဤပဉ္စမခန်းသည် “ဂေါသရေ ပုထဿာဂမော” သတ်မှတ်၍ ဥပသာရနိပါတ်ပုဒ်များကိုသာ စီရင်သော အခန်းတည်း။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်လည်း မပြအပ်သေးသော ဥပသာရနိပါတ်ပုဒ်တို့၏ ရုပ်ပြုံးပုံကိုသာ ညွှန်ပြထိုက်သည်ဟု ယူလိုသည်။ ထို့ကြောင့် “ဥပသဂ္ဂနိပါတာနံ” ဟု ဖွင့်၍ ပြယုဂ်များကိုလည်း ဥပသာရဆိုငိုရာကိုချည်း ထုတ်ပြလေသည်။

ရူပသိဒ္ဓိ စသည်တို့ကမူ “ဥပသာရနိပါတ်သာမက၊ သန္တိအစီအရင်နှင့် စပ်ဆိုငိုသော ပုဒ်အားလုံး၏ ရုပ်ပြုံးဖို့ရာ ညွှန်ပြသောသုတ်” ဟု ယူ၍၊ နဥပဒိဋ္ဌာ ဥပသဂ္ဂ နိပါတာ ဒေယော” ဟု အာဒိသဒ္ဓါနှင့်တကွ ပြပြီးလျှင် “ပရိယုဒါဟာသိ-အရိယဿ” စသောပုံစံများကို ထုတ်ပြသည်။ အရိယဿ၌ ဥပသာရနိပါတ် မပါ၊ နာမ်ပုဒ်သာ တည်း။ ထိုတွင် ရူပသိဒ္ဓိဝါဒသာ သုတ်တည်သော အရှင်ကစွည်းဆရာ၏ အဘော်ကျဖွယ်ရှိ၏။ ဘာကြောင့်နည်း... ဆိုအပ်ပြီးသောသုတ်တို့ဖြင့် တိုက်ရိုက် မပြအပ်သေးသော (တိုက်ရိုက်မပြီးနိုင်သေးသော) ပြယုဂ်တို့မှာ ဥပသာရနိပါတ်ပုဒ် သာမက၊ နာမ်ပုဒ်အများပင် “အရိယော၊ ဗဂုဗောဓော” စသည်ဖြင့် ရှိသေးသော ကြောင့်တည်း။

သရသန္တိဟိပေ၊ ယောဇောတဗ္ဗံ- ဥပသဂ္ဂနိပါတာနံ၏ စပ်ရာ တိုက်ရိုက်မပါ သောကြောင့် “ရူပံ” ဟု ထည့်ရသည်။ ထိုရူပံကိုလည်း ယောဇောတဗ္ဗံစပ်၊ ဥပသာရ နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ ရုပ်ကို ယှဉ်စေရာ၏၊ ယှဉ်စေရမည်၊ ယှဉ်စပ်သုံးစွဲပါလေ-ဟူလို၊ အဘယ်တို့ဖြင့် ယှဉ်စေရမည်နည်း- ဟုမေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “သရသန္တိဟိ” စသည်ကိုမိန့်၊ သရသန္တိ တို့ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဗျဉ္ဇနသန္တိတို့ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝုတ္တသန္တိတို့ဖြင့် လည်းကောင်း၊ ထိုက်သင့်သလို ယှဉ်စေရမည်ဟူလို၊ သရသန္တိ၌ သွင်းသင့်လျှင် သရသန္တိ၌သွင်း၍၊ ဗျဉ္ဇနသန္တိ၌ သွင်းသင့်လျှင် ဗျဉ္ဇနသန္တိ၌ သွင်း၍၊ ဝုတ္တသန္တိ၌ သွင်းသင့်လျှင် ဝုတ္တသန္တိ၌ သွင်း၍ စီရင်ရမည်-ဟူလို။ [နိဂ္ဂဟိတ သန္တိမှာ ဗျဉ္ဇန မျိုးဖြစ်၍ ဗျဉ္ဇနသန္တိအရတွင် ပါဝင်လေသည်။]

ဝုတ္တသန္တိ။ ။ “ဝုတ္တသန္တိ” ဟူသည် သီးခြား သန္တိတစ်မျိုးမဟုတ်၊ ဂါထာအရာ၌ ဆန်းကိုစောင့်ရှောက်ခြင်း၊ ဂရ လဟုကို စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ စုဏ္ဍိယဝါကျအရာ၌ သုခုစွာရဏဖြစ်စေခြင်းအကျိုးငှာ အကွရာချေခြင်း ဒိဗ္ဗ ရဿ တစ်ခုခုဖြင့်စသည်ဖြင့် စီရင်အပ်သော သန္တိပင်တည်း။ ဝုတ္တသန္တိသည် ဂါထာဟူသော အနက်ကိုဟော သော်လည်း ဤနေရာ၌ ဂါထာဖြင့် စုဏ္ဍိယကို ပါယူ၊ “ဝုတ္တေသု-ဂါထာစုဏ္ဍိယတို့၌၊ ဝိဟိတော- စီရင်အပ်သော +သန္တိ-သန္တိသည်။ ဝုတ္တသန္တိ-မည်၏” ဤစကားအရ ဝုတ္တသန္တိဟူသည် ဆိုအပ်ပြီးသော သရသန္တိ ဗျဉ္ဇနသန္တိ ၂မျိုး၌ ထိုက်သလို ပါဝင်ပြီး ဖြစ်သော သန္တိတည်း- ဟုသိသာပြီ။ ထို့ကြောင့် ဝုတ္တသန္တိအတွက် ဝုတ္တိဆရာသည် ပုံစံအထူးမပြတော့ချေ။ [ဤဝုတ္တသန္တိကိုပင် မိဿကသန္တိ (သရ ဗျဉ္ဇန ရောသောသန္တိ) ဟုလည်းကောင်း၊ သာဓာရဏသန္တိ (သရ ဗျဉ္ဇန ၂ မျိုးလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော သန္တိ) ဟုလည်းကောင်း ခေါ်သေး၏။]

[သဒ္ဓနီတိ] သော ဧဝ (ထိုမိဿကသန္တိ သာဓာရဏသန္တိကိုပင်) ဂါထာသု ဆန္ဒာနု ရက္ခဏတ္တံ ဝုတ္တိအနုရက္ခဏတ္တံစ စုဏ္ဍိယပဒေသု သုခုစွာရဏတ္တံ လောပေါ ဂမာဒိဝေသန သာဓိတတ္တာ ဝုတ္တသန္တိတိစ ဝုစ္စတိ။

ရုပ်တွက်။ ။ [ရုပ်တွက်ပုံ ဆိုရိုးကို ရှေးရုပ်များအတိုင်း ဆိုပါ၊ စီရင်မည့် သုတ်ကိုသာ ပြအံ့၊ ပုဒ်ဖြတ်ပုံကိုလည်း ပြခဲ့ပြီ။] ပါပဏံ၊ ဥပါဟနံ၊ အနန္တရိယံ၊ ပရာမာသောတို့၌ သရာသရေလောပံသုတ်ဖြင့် ချေ၊ ကပ်၊ ပရာမာသောသည် အာ ဥပသာရ၏ ပုံစံတည်း။ ပရာယနံ၊ ဥပါယနံ- သရာ သရေ လောပံ၊ ဒီဃံ၊ နှာယောဂေါ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ၊ နိရုပဓိ၊ ဒုရာချာတ်၊ ဥဒိရိတ်၊ ဝိယဂ္ဂံ၊ အဝယာဂမနံ၊ ပရိယေသနာ-ယဝမဒန၊ အနဗောဓောကို “အန+ ဗောဓော” ဟုတည်၍ သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေဖြင့် နု၏ ဥကို ဥဟု ပကတိပြု၊ ဤရုပ်ကား သရကြောင့် စီရင်သည်မဟုတ်၊ သရကို စီရင်သည်။ ထို့ကြောင့် “ဧဝံ သရေစ ဟောန္တိ” ၌ “သရေစ-သရကြောင့်လည်း” ဟုမပေးဘဲ “သရအရာ၌လည်း” ဟု ပေးရသည်။

ဒုဂူပသန္တံ၊ သုဂူပသန္တံ- ယဝမဒန၊ တတိယပိုင်း ဒီဃံ၊ ဒွါလယော၊ သွာလယော၊ သွာချာတော၊ အန္ဓေတိ-ဝမောဒုဒန္တာနံ၊ သမုဒ္ဓိန္ဒ-ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေါ ဝိဇ္ဈဂ္ဂံ-အဇ္ဈော အဓိ၊ ဝါပရောဖြင့် ဝိ၌ ဣမှ နောက်ဖြစ်သော အကိုချေ၊ ဗျဂ္ဂံ- ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ၊ ဒေါသေစ၌ စသဒ္ဓါ (သို့မဟုတ် “ဗော ဝသ” ဟူသော သုတ္တဝိဘာဂ)ဖြင့် စီရင်၊ အနုပယာတောကို အန္ဓေတိ၏ နောက်၌ ပြသောကြောင့် “အန+ ဥပယာတော” ပုဒ်ဖြတ်၍ အနုဥပသာရ၏ ပုံစံဟုကြံသည်။ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်ရုံသာ။ [အန+ဥပယာတောဟု ပုဒ်မဖြတ်နိုင်၊ “န+ ဥပယာတော” ဟု သမာသံ တွဲပြီးသောအခါ “သရေအန်” သုတ်ဖြင့် နကို “အန်” ပြုထားသောကြောင့် “အန် +ဥပယာတော” ဟုသာ ပုဒ်ဖြတ်နိုင်သည်။ အနုဥပသာရ၏အရာဖြစ်၍ ထိုသို့လည်း ပုဒ်မဖြတ်သင့်။]

ပရက္ကမော-က ဒွေဇော်လာ၊ ရသံဖြင့် ရာ၌ အာကို ရသပြု၊ ဒုဗ္ဗတ္တံ၌ ဝဒ္ဓေဘော်လာ၊ ဒုဗ္ဗတ္တံ၌ ဝဒ္ဓေဘော်လာ၊ ဝ ၂လုံးကို ဗျ လုံး ပြု၊ သန္တိန္ဒ၌ ဝဂ္ဂန္တံပြု ကြွင်းရုပ်များ၌ သဒိသဒ္ဓေဘော်ဖြစ်စေ၊ အသဒိသဒ္ဓေဘော်ဖြစ်စေ လာရုံသာ။ “ဧဝံ သေသာ သဗ္ဗေ ယောဇေ တဗ္ဗာ” ဟု ဆိုသောကြောင့်ရှေ့၌ ယောဂ ဝိဘာဂ၊ စသဒ္ဓါ၊ ဝါသဒ္ဓါ၊ အန္တသဒ္ဓါပိုဖြင့် ပြခဲ့သောရုပ်များကိုလည်းကောင်း၊ သဒ္ဓနီတိ မောဂ္ဂုလ္လာန် တို့၌သာလာသည့် ရုပ်များကိုလည်းကောင်း သန္တိဆိုင်ရာ၌ ဤသုတ်က ညွှန်ပြသည် ဟုမှတ်၊ ထို့ကြောင့် အခြားကျမ်းလာ သန္တိရုပ်များကိုပြဦးအံ့။

(က) “ပရိယုဒါဟာသိ၊ ကရိယာ၊ အယိရော၊ ဗဟ္တာဗာဓော၊ န အဘိနေယျ၊ ခုံသ မကသ” တို့၌ ဒေါသေစသုတ်ဝယ် စသဒ္ဓါဖြင့် ရနှင့် ယ၊ ဟနှင့် ဝ၊ နနှင့်အ၊ သနှင့်ကတို့ကို ရှေ့နောက်ပြန်စေ၍ “ပယိရုဒါဟာသိ၊ ကယိရော၊ အရိ ယော၊ ဗဟ္တာဗာဓော၊ အနဘိနေယျ၊ ခုံသ မသက” ဟုဖြစ်၏။ [ပယိရုဒါဟာသိ၌ “ပရိ+ဥ+ အာဟာသိ” ဟုပုဒ်ဖြတ်၍ ယ ဝ မ ဒ နဖြင့် (ယံ-ဒိ) လာရသေး၏။ ဗဟ္တာ ဗာဓော၌ “ဗဟု+အာဗာဓော” ဟုဖြတ်၍ ဝမောဒုဒန္တာနံဖြင့် ဝပြုရသေးသည်။]

(ခ) “စေတိယာနိ၊ ဓတ္တိယာ၊ ပဒုမာနိ၊ သိနေဟော၊ ရတနံ၊ ကိရိယံ၊ ကိလေ သော” တို့၌ တေသုဒ္ဓိ သုတ်ကြီးဖြင့် ယ-မ-န-ရ-လ နှောင်းရာဝယ် ရှေ့ဝဏ္ဏ၏ သရကိုချေ၊ နောက်အက္ခရာသို့ ကပ်၍ “စေတျာနိ၊ ဓတျာ၊ ပဒ္ဓါနိ၊ သေဟော၊ ရတံ၊ ကြိယံ၊ က္လေသော” ဖြစ်၏။

- (ဂ) “ပရိယေသနာ” ၌ တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် ရိ၏ ဣကိုချေ၊ ရကိုလည်း ယပြု၊ ယကို နောက်ယသို့ကပ်၍ “ပယျေသနာ” ဟု ဖြစ်၏။ ပရိယတ္တိမှ “ပယျတ္တိ” ဖြစ်ပုံလည်း နည်းတူ၊ နာဘိယျောဋ္ဌိကား ဣချေ၊ ဘကိုယသို့ကပ်၊ (နာဘျော)၊ ရသယသုတ်ဖြင့် နာဋ္ဌိ ရသပြု၊ ယဝတ်ဖြင့် ဘျကို ဘပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ နဗ္ဗော ဟုဖြစ်၏။
ဩသဘျဉ် ဩသတ္တံဖြစ်ပုံလည်း ဤနည်းမှီလေ။
- (ဃ) ဂေဟသဒ္ဓါ၏ ဧကို သမာသံအရာ၌ တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် (အ)ပြု၊ “ဂဟကုဋံ၊ ဂဟပတိ၊ ဂဟဋ္ဌော” တဒ္ဓိတ်အရာ၌ကား ဣပြု၍ “ဂိဟိ-အိမိရီသူ” ဟုဖြစ်၏။
- (င) “ခေတ္တာနံ-လယ်တို့၏၊ အဓိပတိ-အရှင်သခင်ဖြစ်သော မင်းသည်၊ ခတ္တိယော-မည်၏” ၌ “ခေတ္တိယော” ပုဒ်ရင်းတည်း၊ တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် ဧကို(အ)ပြု၊ “ဟညေယေဝ-သတ်အပ်ရာသည်သာ” ၌ “ဟညယေဝ” ဟု ဂါထာအရာ၌ ဖြစ်၏။
- (စ) အာသု (လျင်မြန်သော) ဝိသံ ယဿာတိ အာသုဝိသော၊ ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံ ဝါသိဋ္ဌော” တို့၌ တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် သုဋ္ဌိ ဥကို ဣပြု၊ သိဋ္ဌိ ဣကို ဧပြု၊ “အာသိဝိသော၊ ဝါသေဋ္ဌော” ဟုဖြစ်၏။ သုဋ္ဌိ ဥကို ဩလည်းပြု၍ “သုဝဏ္ဏမယော” မှ “သောဝဏ္ဏမယော” ဟုလည်း ဖြစ်၏။ ဒုမ္မေဇ္ဇံဋ္ဌိကား မေ၏ ဧကို ဣပြု၍ “ဒုမ္မိဇ္ဇံ” ဟုဖြစ်၏။ သကဒါဂါမိဋ္ဌိမှ “သကံ+အာဂါမိ” တည်၊ ဒိလာ၊ တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် ဣကို (အ)ပြု၊ ကံ+အဟံ” ၌ ကွစိလောပံဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၍၊ ကခွင်းချေကပ် “ကဟံ” ဖြစ်ပြီးနောက် က၏အကိုပြု၍ “ကေဟံ” ဟုလည်း ဖြစ်၏။
- (ဆ) “ပတိဇာတော ဗျည်းကြောင့် တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် ပတိကို ပစ္စပြု၊ ဒိဃံဖြင့် ဗျည်းကြောင့် ဒိဃပြု၊ “ပစ္စာဇာတော-စွဲ၍ဖြစ်သူ” ဟု ဖြစ်၏။ “ပတိ+အာဇာတော” ဟု ပုဒ်ဖြတ်လျှင်ကား သဗ္ဗောစံတိသုတ်ဖြင့်ပင် ပြီး၏။ ဗြဟ္မာကြီးသည် ရှေးဘဝ၌ “သဟက” မည်၏။ ထို့ကြောင့် “သဟကပတိ” မှ ကကို တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ပြု၊ “သဟံပတိ= သဟမ္ပတိ” ဟုဖြစ်၏။
- (ဇ) တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် အပ္ပက္ခရပုဒ်ကို ဗဟုက္ခရဖြစ်အောင်လည်းကောင်း၊ ဗဟုက္ခရပုဒ်ကို အပ္ပက္ခရ ဖြစ်အောင်လည်းကောင်းပြု၊ “အာစေရော၊ ကစွာယနော၊ နောနိတံ” ဟူသောဗဟုက္ခရပုဒ်မှ “အာစေရော၊ ကစွာယနော၊ နောနိတံ” ဟု အပ္ပက္ခရပုဒ်ဖြစ်၏။ သရတိ၊ သကေဟိ၊ သ္မာမိ၊ သ္မာမိနိ၊ သတ္တော၊ မစ္စော၊ တဏှာ၊ ပမံ၊ ဒွေ” ဟူသော အပ္ပက္ခရပုဒ်တို့မှ “သရတိ၊ သုဝကေဟိ၊ သုဝါမိနိ၊ သတ္တဝေါ၊ မာတိယော၊ တသိနာ၊ ပခုမံ၊ ဒုဝေ” ဟု ဗဟုက္ခရဖြစ်၏။
- (ဈ) သုခုစ္စာရဏ (ရွတ်၍ လွယ်ကူ ချောမောစေခြင်း) အကျိုးငှာ တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် အက္ခရာတစ်လုံးကိုလည်း ချေနိုင်၏။ ပဋိသင်္ခါယယောနိသော= ပဋိသင်္ခါယောနိသော၊ သယံ အဘိညာယ သစ္စိကတွာ= သယံ အဘိညာ သစ္စိကတွာ၊ သဟယေစ= သယေစ၊ ဒွါသဋ္ဌိ ပဋိပဒါ၊ ဒွဋ္ဌိပဋိပဒါ၊ ဒွါသဋ္ဌိ အန္တရကပေါ= ဒွန္တရ ကပေါ၊ ပဋိပဒါ= ပဋိပ၊ ဤပြုခဲ့သော အစီအရင်များကား စုဏ္ဏိယဝါကျ၌ အတွေ့ များ၏။ ယခုပြုလတ္တံ့သော အစီရင်တို့ကား ဂါထာ၌သာ တွေ့ရသည်။

(ည) “ပညဝတံ+ဣဝ, အရဟတံ+ဣဝ, တာရာစိတံ+ဣဝ, ဥရဂံ+ဣဝ ဘုသံ+ဣဝ” တို့၌ မဒါသရေဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို (မိ) ပြု, ဒီယံဖြင့် မအာဂုံဗျည်းကြောင့် ရှေ့သရကို ဒီယပြု၍ “နယိဒံ ပညဝတာမိဝ, ဓမ္မော အရဟတာမိဝ, နဘံ တာရာစိတာမိဝ, သုပဏ္ဏော ဥရဂါမိဝ, ဝရမှာကံ ဘုသာမိဝ” ဟုဖြစ်၏။ [ဘုသံ+ ဧဝ” ဟုပုဒ်ဖြတ်၍ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဧကို ဣပြုသောနည်းလည်း ရှိ၏။]

(ဋ) “ဩက္ကန္တာမသေ, ကရောမသေ, ဂိမေသု” တို့၌ တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ဖြင့် ဧကို ဣပြု၍ “ဩက္ကန္တာမသိ ဘူတာနိ, ယံ ကရောမသိ ဗြဟ္မာနော, ဣဓ မောမန္တ ဂိမိသု” ဟုဖြစ်၏။ “အဗန္ဓိ+သော, အဝါယန္တော, အဝိနော” တို့၌ကား ဩကို ဥပြုပြီး “န တေနတ္ထံ အဗန္ဓိသု, အဝါယန္တု သုယုဒ္ဓေန, အဝိန ဟနကာ သန္တာ” ဟု ဖြစ်၏။

(ဌ) “အဒုဿ, ဆမာယ, သောမနဿ ဒေါမနဿံ, နန” တို့၌ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် “အ-ယ-ဿ-န” တို့ကိုချေ၍ “ဒုဿ မေ ခေတ္တပါလဿ, စန္ဒေဝ ပတိ တော ဆမာ, ပုဗ္ဗေဝစ သောမန ဒေါမနဿံ, ဧဝမေဝ န ရာဇာနံ” ဟု ဖြစ်၏။ [“လာဗူနိ သီဒန္တိ သီလာ ပလဝန္တိ” ၌လည်း “အလာဗူနိ” ဟု ဖြစ်သင့်လျက် (အ)ကိုချေသည်ဟု ဗာလာဝတာရဆို၏။ သို့သော် “လာဗု-အလာဗု” မှာ ပရိယာယ်သာဖြစ်၍ “လာဗူနိ” လည်း ပုဒ်ရင်းဖြစ်နိုင်သည်။ အပိစ၌ ဣကို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့်ချေ, ဒေါဓဿစ၌ စဖြင့် ပက်စပြု, နောက်စသို့ ကပ် “အစွာယံ မဇ္ဈိမော ခဏ္ဍော” ဟုဖြစ်၏။ [အစွ+ အယံ]၊ အတိစ၌ တိကို ချေလျှင်လည်း “အစွာယံ မဇ္ဈိမော ခဏ္ဍော” ဟုပင်ဖြစ်၏။ [ယခု ပါဠိများ၌ “အထာယံ မဇ္ဈိမော ခဏ္ဍော” ဟု ပျက်သည်။]

(ဍ) “အယာစိသု, ဝိပဿိသု” စသည်၌ “စိ-သိ” အရာဝယ် လဟုဖြစ်မှ ဂါထာတုံ၏။ ထိုကဲ့သို့ အရာ၌ နိဂ္ဂဟိတံကို နောက်အက္ခရာ၏ အဆုံးသို့ ပြောင်းရွှေ့နိုင်၏။ နိတိ၌ “ဌာနန္တ ရဂတိ နိဂ္ဂဟိတဿ” ဟုသုတ်တည်၏။ ကစွည်းအလို ကွစိဓာတုသုတ်ကြီးဖြင့် ပြောင်းသင့်သည်။ “တေ တံ အသေ အယာစိသု, ယထာဘူတံ ဝိပဿိသု” စသည်တည်း။ ထို့အတူ ဂါထာ၌ ပိုဏ်းနေသင့်အောင် “အဘာသိတ္ထ” စသည်၌ ဣကို (အ)ပြု၊ ဣကို ထပြု၍ “ဣမာဂါထာ အဘာသထ, ဥဒကေနာ ဘိသိဉ္စထ” ဟု ဖြစ်၏။ [ဤ “ဣ” ကို ဟိယုတ္တနိဝိဘတ်ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယမိန့်၏။ သဒ္ဒနိတိ၌ အဇ္ဇတနိအာကို ဣ-ပြုသည်ဟု ကြံ၏။ “အဘာသိတ္ထ” မှ ဣကိုလည်း အ-ပြုသည်။]

(ဎ) “ဆန္နက” ၌ အ ကို ဧ, “ဥပဟတမနော” ၌ အကိုဩ, “သုတတ္ထော သု တိန္တော” တို့၌ ဥကို ဩပြု၍ “နဝဆန္နကေဒေါဏိဒိယုတိ, ပိတာပုံပဟတော မနော, သောတတ္ထော သောတိန္တော” ဟုဖြစ်၏။ တချို့စာ၌ “သောသိန္တော” ဟု ရှိ၏။ (မ) အာဂုံနောင်းရာ၌ “မဂ္ဂေါ-ကာရော” စသည်တို့၏ ဩကို “လောပဉ္စ တတြာကာရော” ဖြင့် ချေ, ထိုကျေရာ၌ (အ) လာ “မဂ္ဂ

မတ္တိ ဂမကော နဝိဇ္ဇတိ၊ ပစ္စယာကာရ မေဝေ” ဟု ဖြစ်၏။ ဗျည်းနှောင်းရာ၌လည်း ထို့အတူပင် စီရင်၍ “တုဝံစ မနုဿေခစ (သေခေါ... ပုဒ်ရင်း) ထေရဝါဒါန မုတ္တမော (ထေရော... ပုဒ်ရင်း)” ဟု ဖြစ်၏။

(ဏ) နပုလ္လိင်၌ တေသုဂုဒ္ဓိဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို သရနှင့်တကွ ဥပ္ပါရ၍ “တံ+တေ၊ ဧတံ+ ကိဉ္စိ” တို့မှ “တဒတေ၊ ဧတဒ ကိဉ္စိ” ဟု ဖြစ်၏။ “သဒိဉ္စသေ တံ တဒတေ သမိဇ္ဈတု၊ ဗြဟ္မဏသေတဒကိဉ္စိ သေယျော” ပုံစံ။

မှာထားချက်။ ။ များစွာသော ပြယုဂ်များသည် သဒ္ဓနီတိ သန္နိခန်း၌လည်းသော ပြယုဂ်ချည်းတည်း၊ ထိုကျမ်းတို့က သန္နိခန်း၌ ပြထားသောကြောင့်ပင် ဤကျမ်း၌လည်း သန္နိခန်းမှာ ပြလိုက်သည်။ သန္နိဟူရာ၌ ပုဒ် ၂ ခုစပ်သော “ပဒသန္နိ” သာ သန္နိမဟုတ်၊ တစ်ပုဒ်တည်း၌ ချောမောပြေပြစ်အောင် စီရင်မှုလည်း ဝဏ္ဏသန္နိပင်၊ ထို့ကြောင့် ၂ပုဒ်စပ်မဟုတ်သမျှ၌ ဝဏ္ဏသန္နိဟုချည်းမှတ်၊ ကျန်းဂန်များကို ကြည့်ရှုရာ၌ ဤပြခဲ့သော ပုဒ်များဝယ် မိမိကိုယ်တိုင် တွေ့ဝေယုံမှားခဲ့ရသောကြောင့် နောက်သားတို့ မတွေ့ဝေစေခြင်းငှာ ထုတ်ပြလိုက်သည်။ သတိပြု၍ ကြည့်ရှုလေ့လာပါကုန်။

လေ့ကျင့်ခန်း

မှာထားချက်။ ။ သန္နိစပ်မှုဟူသည် ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ လွန်စွာအသုံးဝင်၏။ သုဒ္ဓနာမ် သမာယံ တဒ္ဓိတံ ကိတ်ပုဒ်များနှင့် အာချာတ်ပုဒ်တို့ပင် သန္နိ အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် “သန္နိကိစ္စံနာမ လောဏာဓူပနံ ဝိယ သဗ္ဗဗျူဉ္ဇနေသု” ဟု သဒ္ဓနီတိ မိန့် သည်။ [သန္နိကိစ္စံနာမ-ပုဒ်တို့ကိုစပ်ခြင်း၊ ချောမောအောင်ပြုခြင်းမည်သည်။ သဗ္ဗ ဗျူဉ္ဇနေသု-အလုံးစုံသော ဟင်းကောင်းဟင်းလျာတို့၌၊ လောဏာဓူပနံ ဝိယ - ဆား (ကရဝေး၊ ဇိယာ စသော) အစိုးအထုံများနှင့်တူ၏။ မည်သည့်ဟင်းကောင်းမဆို ဆား အစိုး အထုံမပါလျှင် အရသာမရှိသကဲ့သို့၊ မည်သည့်ပုဒ်၌မဆို သန္နိမပါလျှင် ဟာတာတာ ဖြစ်နေတတ်သည်-ဟူလို] ထို့ကြောင့် ဤနေရာ၌ ရပ်တန့်၍ ရက် ပေါင်း အတော်ကြာအောင် လေ့လာဖို့ရာ သန္နိရုပ်များကို လေ့ကျင့်ခန်းထုတ်ပြဦးအံ့။

[လေ့ကျင့်ခန်း၌ ပြထားသောရုပ်များမှာ ပုဒ်ဖြတ်ပြီးဖြစ်၍ မခဲယဉ်းပါ။ တစ်ရက်လျှင် ၃-၄-၅ သုတ်လေ့ကျင့်ပါ။ နှုတ်တက်မရသော်လည်း ရလုမတတ် ဖတ်၍၊ နောက်တစ်ရက် လေ့ကျင့်မည့်အခါ ဆရာကဖြစ်စေ တပည့်အချင်းချင်းဖြစ်စေ တစ်ဦးကပုဒ်ဖြတ်လျှင် အများကပုဒ်စပ်ဆို၊ တစ်ဦးကပုဒ်စပ်လျှင် အများက ပုဒ်ဖြတ်ဆို၊ ရုပ်အကျဉ်းလည်းတွက်ကာ ပျော်ပျော်ကြီး လေ့ကျင့်ကြပါလေ။ သန္နိ ကိစ္စ၌ သုတ်အဓိပ္ပာယ်ကို သိခြင်းထက် ပုဒ်စပ် ပုဒ်ဖြတ်ကိုသိခြင်းက ကျမ်းဂန်၌ သာ၍ ကျေးဇူးများပါသည်။]

‘သရာ သရေ လောဝံ။ ။ [ရှေ့ပုဒ်ကား ပုဒ်ဖြတ်ရုပ်၊ ထိုအတိုင်း ပုဒ်ဖြတ်၍ နောက်ရုပ်ပြီးအောင်တွက်ပါ။) တတြ+လူမေ=တတြိမေ။ ။ န+အသိ=နသိ။ ။ ဧကေန + ဦနံ= ဧကေနနံ။ ။ အဇ္ဇ + ဥပေါသထော=အဇ္ဈပေါသထော။ ။

ယဿ+ဧတေ = ယဿေ .တေ။ ။ သောတုကာမာ+အတ္ထံ = သောတုကာမတ္ထံ။ ။
 သောတုကာမော+အမှ = သောတုကာမ-မှ။ ။ မာ+အာဝုသော = မာ . ဝုသော။ ။
 စာတုရာ + ဣတ္ထိယော = စာတုရိတ္ထိယော။ ။ သဗ္ဗာ+ဤတိယော = သဗ္ဗိတိ
 ယော။ ။ တဒါ+ဥဋ္ဌဟိ = တဒုဋ္ဌဟိ။ ။ နာဂနာသာ+ဥရူ = နာဂနာသူရူ။ ။
 တဿ + ဧဝံ = တဿေ-ဝံ။ ။ ဘိက္ခုနိ+ ဤရိတံ = ဘိက္ခုနိ-ရိတံ။ ။ ရာဇိနိ+
 ဥရူ = ရာဇိနရူ။ ။ ဥစ္ဆ+အဂ္ဂံ = ဥစ္ဆ-ဂ္ဂံ။ ။ အာနေန္တ+ဧတံ = အာနေန္တေ-
 တံ။ ။ ဝိဇ္ဇူ+ဩဘာသော = ဝိဇ္ဇောဘာသော။ ။ ဇမ္ဗူ+အာဒိနိ = ဇမ္ဗာဒိနိ။ ။
 သရဂူ+ဥမိ = သရဂူမိ။ ။ ယံမေ+ အာသိ = ယံမာ-သိ။ ။ ဂါထာမေ+
 ဥဒိရိတာ = ဂါထာ မုဒိရိတာ။ ။ သုတံ မေ+ ဧတံ = သုတံ မေတံ။ ။
 ဥရော+အဿ = ဥရဿ။ ။ သတ္တော+ ဥပလစ္စတိ = သတ္တုပလစ္စတိ။
 အောက်ပါပုံစံများ၌ သရ ၂ လုံး ၃ လုံး ၄ လုံးကို ချေလိမ့်မည်။ ။ ယာ+ အ+
 အန္တိ = ယန္တိ။ ။ ဧ+အ+ဧယျ = ဧယျ။ ။ ဟူ+ အ+ ဧယျ = ဟေယျ။ ။ ဥပ+ဣ+
 အ+ဧယျာသိ+ ဥပေယျာသိ။ ။ အဇ္ဈံ+ဣ+အ+ဧယျာသိ = အဇ္ဈေယျာသိ။
 ။ ဂဿေဝါ၌ အ+ အာ+ဣ+ဤ+ဧ = ဧ။ ။ [ဤ၌ သရ ၄ လုံးကျေသည်။
 ထိုသို့ကျေရာ၌ နှာသ သဒ္ဒါနိတိတို့ဝယ် တစ်ပြိုင်နက်ချေဟုဆို၏။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ကား
 တစ်လုံးစီ အစဉ်အတိုင်း ချေစေလိုသည်။]

ဝါပရော အသရူပါ။ ။ [မကျေလျှင် ဆိုရိုးကျအောင် ရုပ်တွက်ပါစေ- [သော+
 အပိ = သော . ပိ။ ။ သာ+ ဣဝ = သာ . ဝ။ ။ တတော+ဧဝ = တတော . ဝ။ ။
 လတာ+ဣဝ = လတာ . ဝ။ ။ ကဋိ+အဋ္ဌိ = ကဋိဋ္ဌိ။ ။ ဟောတိ+အကုဗ္ဗတော =
 ဟောတိ ကုဗ္ဗတော။

ဝါပရော ယောဂဝိဘာဂ။ ။ ပ+အာပံ = ပ-ပံ။ ။ ပ+ အာဒါတဝေ = ပဒါတဝေ။ ။
 အ+အာဒယော = အာဒယော။ ။ ဣ+ဣတိ = ဣတိ။

ကုစာ . သဝတ္ထံ လုတ္တေ။ ။ [ဆိုရိုးကျေလျှင် အကျဉ်းချုပ်မျှသာ တွက်ပါစေ။]
 အတိ+ ဣဝ = အတေ-ဝ။ ။ မာလုတ+ဤရိတံ = မာလုတေရိ-တံ။ ။ စန္ဒ+
 ဥဒယော = စန္ဒော-ဒယော။ ။ ဝိ+ဥဒကံ = ဝေါဒကံ။ ။ ဘာဂီရထိ+ ဥဒကံ =
 ဘာဂီရထော-ဒကံ။ ။ ထူလ+ဥရူ = ထူလောရူ။

လုတ္တေပိုနှင့် ယောဂဝိဘာဂ။ ။ ဣသိ+အာလယော = ဣသေလယော။ ။ မုနိ+
 အာလယော = မုနေလယော။ ။ ရထိ+အာသဘော = ရထေသဘော။ ။ သု+
 ဣတ္ထိ = သော-တ္ထိ။ ။ ဗဟု+ဥဒကေ = ဗတေဒကေ။ ။ ပတိ+ဥရသ္မိ = ပဇ္ဇောရသ္မိ။

ဒိဗံ-ပုဗ္ဗောစ။ ။ [“ရှေ့သရချေ, နောက်သရကို ဒိဗယု” ဤသို့ သုတ်နာမည်
 မဖော်ဘဲ ရုပ်တွက်ခြင်းကို ရုပ်အကျဉ်းတွက်နည်းဟုခေါ်သည်။ န+ အယျော =

နာယျော။ ။ န+အညမညဿ=နာ.ညမညဿ။ ။ န+အဂ္ဂန္တိ= နာဂ္ဂန္တိ။ ။
 မာ+အယျော=မာယျော။ ။ ကုဒါ+အဿု= ကုဒ.ဿု။ ။ သတ္တာဟာရကံဝါ+
 အဿ= သတ္တာဟာရကံဝါ.ဿ။ ။ ဒွိ+အာပေါ= ဒီပေါ။ [ဒွိစာ အာပေါသန္တတိ
 ဧတ္ထာတိ ဒီပေါ=ရေ၏ ဂြာစွဲ၍ စီးရာကျွန်း၊ “ဒွိ+အာပ”မှ ဒွိကို ဒီပြုထားသည်။]

ယမေဒန္တဿာဒေသော။ ။ ကေ+အဟံ= ကျာ.ဟံ။ ။ စေ+အဿ= ဈ.ဿ။ [“ကိ+
 အဟံ”ပုဒ်ဖြတ်၍လည်း “ကျာ.ဟံ”ပြီးသေး၏၊ ဤသုတ်အရာမဟုတ်။]

ဝမောဒုဒန္တာနံ။ ။ အဂမာနုခေါ+ဣမ=အဂမာနုနိဓမ္မ။ ။ အနု+အာဂန္တု န- အနာ
 ဂန္တုန။ ။ ဟေတု+အတ္ထော=ဟေတု.တ္ထော။ ။ ဓာတု+အတ္ထော= ဓာတု.
 တ္ထော။ ။ ခလု+ အဘိဓာဝတိ= ခလ္လဘိဓာဝတိ။ ။ စိတြဂု+အာဒယော=
 စိတြဂါ.ဒယော။ ။ ဘူ+အာပါနလာနိလံ=ဘူပါနလာနိလံ။ ။ မဓု+ အာသဝေါ=
 မဓ္ဓာ.သဝေါ။ ။ သမန္တပါသာဒိကာတိ+ဧဝ=သမန္တပါသာဒိကာတွေ့.ဝ။ ။
 ဟောတိ+ ဧဝ= ဟောတွေ့ .ဝ။ ။ ဝိလပတိ+ဧဝ= ဝိလပတွေ့.ဝ။ ။ အနုသေတိ+
 ဧဝ= အနုသေတွေ့.ဝ။ ။ [ဤရုပ်များ၌ ရူပသိဒ္ဓိအလိုလည်း တွက်ပြပါ။]

သဗ္ဗောစံတိ ယောဂဝိဘာဂ စသည်။ ။ ဇာတိ+ဗမိရော=ဇေဗမိရော။ ။
 ဇာတိ+မူဂေါ=ဇေမူဂေါ။ ။ ဇာတိ+ဧဋ္ဌော= ဇေဧဋ္ဌော။ ။ [သဒ္ဓနိတိတွက်ပုံ၊
 မဏိမဉ္ဇူ ကြံပုံပါ တွက်ပြပါ။]

ဒေါ သေစ, စသဒ္ဓါ (သို့မဟုတ်- သုတ္တဝိဘာဂရုပ်များ)။ ။ ကုသိဒေါ=
 ကုသိတော။ ။ ပဟတော= ပဟဋ္ဌော။ ။ ဂေါတ္တဘူ=ဂေါတြဘူ။ ။ ခိရပဂေါ=
 ခိရပကော။ ။ ပရိပန္နော=ပလိပန္နော။ ။ ပရိဗောဓော= ပလိဗောဓော။ ။
 ဣန္ဒိယံ=ဣန္ဒြိယံ။ ။ ဒုဒ္ဓဒါမော= ဒုဒြဒါမော။ ။ ဘဒ္ဓေါ= ဘဒြော။ ။ နိဓဏ္ဍာ=
 နိယဏ္ဍာ။ ။ ပသေနဇိ=ပသေနဒိ။ ။ ပညတ္တိ= ပဏ္ဏတ္တိ။ ။ ပညာသံ=
 ပဏ္ဏာသံ။ ။ ပ+နိဓာနံ= ပဏိဓာနံ။ ။ ပ+ နိပါတော= ပဏိပါတော။ ။ ပ+
 နိဓိ= ပဏိဓိ။ ။ တရဏော= တလုနော ။ ကရဏံ= ကလုနံ။ ။ ကမ္မာသ
 ဒမ္မံ= ကမ္မာသ ဓမ္မံ။ ။ အာယုဓံ= အာဝုဓံ။ ။ ဒီဃာယု= ဒီဃာဝု။ ။ သီဟ
 လော= သီဟဋ္ဌော။ ။ ဂရုလော ဂရုဋ္ဌော။ ။ ကာပညံ= ကာဝညံ။ ။ ဧရာယု=
 ဧလာဝု။ ။ သန္တိသိဒေသု= သန္တိသိဝေသု။ ။ ဧဋ္ဌမုခေါ= ဧဋ္ဌမူဂေါ။ ။ အာကာ
 သာနန္တယတနံ= အာကာသာနန္တယတနံ။ ။ အတ္တကထာ=အဋ္ဌကထာ။ ။
 ပိဋနတ္ထော= ပိဋနဋ္ဌော။ ။ ကေနတ္ထေ န= ကေနဋ္ဌေန။ ။ အတ္ထိကတွာ=
 အဋ္ဌိကတွာ။ ။ ဝေါတ္တပနံ=ဝေါဋ္ဌပနံ။ ။ ဧဝံ ဝိယခေါ= ဧဝံ ဗျာခေါ။ ။ ဝိယ
 +သိဉ္စတိ=ဗျာသိဉ္စတိ။ ။ ညေညေ ဝိယ=ညေညေဗျာ။ ။ ဝါစာ+ပထော= ဗျပထော။

ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ။ ။နဒိ+ အာသန္နော= နဒျာသန္နော။ ။ ဒါသိ+ အဟံ=ဒါသျာ။
ဟံ။ ။ ဝိ+အာကာသိ= ဗျာကာသိ။ ။ ဝိ+ အာကတော= ဗျာကတော။

လောပဉ္စ တတြာ .ကာရော။ ။ (စသဒ္ဒါ၊ ယောဂဝိဘာဂ) မဂ္ဂေါ+အတ္ထိ= မဂ္ဂမတ္ထိ။ ။
အဂ္ဂေါ+ အက္ခယယတိ= အဂ္ဂမက္ခယယတိ။ ။ယာစကော+ အာဂတော= ယာစကမာ
ဂတော။ ။ အကရမ္ပသေ+တေ= အကရမ္ပသတေ။ ။သွေ+တနံ= သွာ.တနံ။ ။
ဟိယျော+ တ္တနံ= ဟိယျတ္တနံ။ ။ သော+ အတ္ထော= သောအတ္ထော။ ။
သော+ ဣဒါနိ= သေဣဒါနိ။ ။ အဘိလာပမတ္တဘောဒေါ သော=
အဘိလာပမတ္တဘောဒေါ သေ။ ။ တံ + ဣမိနာပိ= တဒမိနာပိ။

ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ။ ။ ပုဂ္ဂံ+ အံ= ပုဂ္ဂလံ၊ [ဒျာသအလို တွက်ပါ]။ ။ ပုံ+ လိဂံ=
ပုလ္လိဂံ။ ။ ပဋိသံ+လိနော= ပဋိသလ္လိနော။ ။ သံ+လက္ခဏာ= သလ္လက္ခဏာ။

မဒါ သရေ။ ။[ယောဂဝိဘာဂ]။ ။ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ= ဗုဒ္ဓမ် သရဏမ် ဂစ္ဆာမိ။ ။
သံ+ဓာ=သဒ္ဒါ။ ။သံ+ ဒဟနာ= သဒ္ဒဟနာ။ ။ တံ+ ဟိတံ= တဒ္ဒိတံ။ [ရှေးဦး
စွာ ဒေါသေစဉ် စဖြင့် ဟကို ဒပြရသေးသည်။]

ယဝမဒန၊ ဝေ၊ လာဓာဂမာ။ ။[စ၏ပုံစံများ]။ ။အတိပ္ပခေါ=အတိပ္ပဂေါခေါ။ ။ သု+
ဥဇစ= သုဟုဇစ။ ။ သု+ ဥဋ္ဌိတံ= သုဟုဋ္ဌိတံ။ ။ဣက္ခသိ= သိက္ခသိ။ ။တေ+
နဝါ= တေစ နဝါ။

ဗျဉ္စနောစ ဝိသညောဂေါ။ ။ သစေ ဘုတ္တော ဘဝေယျံ+အဟံ+ အဿ+ အာဇီဝေါ=
ဘဝေယျာ-ဟံသာဇီဝေါ။ ပုတ္တာနံ ဟိ ဝဇော ဒုက္ခော= ဝဇော ဒုခေါ။ ။
အပစ္စိသံ+အပစ္စိသံ။ ။ အာဟိတော+အဂ္ဂိနိ= အာဟိတောဂိနိ။

အမှာ။ ။ဤမှ နောက်၌ “အနုပဒိဋ္ဌာနံ” သုတ်၏ အဆက်ဝယ် လေ့ကျင့်ဖွယ်ရုပ်
များစွာရှိ၏။ ထိုရုပ်များကို ပြန်၍ကြည့်ရှုလျက် လေ့ကျင့်ကြပါလေ။ အကြီးတန်း
စသော အထက်တန်းစားမေးပွဲကို ဝင်ရောက် ဖြေဆိုမည့် ပုဂ္ဂိုလ်များကား ထိုထိုသုတ်၌
ပြခဲ့သော လင်္ကာဆောင်ပုဒ်ကို အရကျက်၍ အဓိပ္ပာယ်အားလုံးကိုပင် ဆရာက
ပုစ္ဆာထုတ်၍ လေ့ကျင့်ခန်း လုပ်ကြပါကုန်။

သန္နိဘာသာဋီကာ ပြီးပြီ။

နာမ်ဘာသာဋီကာ

၅၂။ ဇိနဝစနယုတ္တံဟိ ဣတိ- ဇိနဝစနယုတ္တံဟိ ဟူသော၊
ဇိနဝစနယုတ္တံဟိ ဇေတံ- ဤသုတ်ကို၊ အဓိကာရတ္ထံ- အဓိကာရ အကျိုးရှိ၏ဟူ၍၊
ဝေဒိတဗ္ဗံ-သိထိုက်၏။ (၆၀)

အနုသန္ဓေ။ ။ “ပဒမတော ဝိဝိဓံ သုဏေယျ” ဟုတိုက်တွန်းခဲ့သည်အားလျော်
စွာ သန္တိကျမ်းဖြင့် အက္ခရာကောသလ္လဉာဏ်ကို ရင့်သန်စေပြီး၍ ယခုအခါ၌ နာမ်
ကျမ်းဖြင့် ပဒကောသလ္လဉာဏ်ကို ရင့်သန်စေတော်မူလိုသော အရှင်ကစ္ဆည်းဆရာသည်
“ဇိနဝစနယုတ္တံဟိ” စသော နာမ်ကျမ်းကို မွိုန်တော်မူ၏။ ချဲ့ဦးအံ့-သန္တိကျမ်း၌
ပဒသန္တိ ဝတ္ထုသန္တိ ၂မျိုးကို ပြထား၏။ ထို ၂မျိုးကို သိလျှင် “ယသယိန္ဒြိယာနိ” ဟု
ဿနှင့် ဣကိုစပ်၍ သိဖြစ်ခြင်းသည် မှန်ကန်သော အက္ခရာပင်တည်း။ သုဂဒေါမှ
“သုဂတော” ဟု တအက္ခရာဖြစ်ခြင်းသည် မှန်ကန်သော အက္ခရာပင်တည်း။ ဤသို့
စသည်ဖြင့် သိသော အက္ခရာကောသလ္လဉာဏ် ရင့်သန်၏။ ယခုအခါ၌ “ပုရိသော”
သည် မှန်သောပုဒ်တည်း။ သိ ဝိဘတ်ဖြင့် “ပုရိသံ” ဟု ဖြစ်ခြင်းကား မမှန်သော
ပုဒ်တည်း။ ဤသို့စသည်ဖြင့် ပဒကောသလ္လဉာဏ် ရင့်သန်စေခြင်း အကျိုးငှာ ဤ
နာမ်ကျမ်းကို စီရင်တော်မူသည်။

မာရ်အောင်တော်ပုံ။ ။ “မာရေတိ- သတ်ဖြတ်နှိပ်စက်တတ်၏။ ဣတိ-
ထို့ကြောင့်၊ မာရော- မာရ်မည်” နှင့် အညိ၊ သေအောင်သော်လည်း သတ်တတ်-
ဂုဏ်ကိုသော်လည်း ဖျက်ဆီးတတ်သောကြောင့် “မာရ်” မည်သော မာရ်ငါးပါးကား-
ဒေဝပုတ္တ၊ ကိလေသ၊ အဘိသင်္ခါရ၊ ခန္ဓ၊ မဇ္ဈတည်း။ ပဉ္စမာရေ- မာရ်ငါးပါးတို့ကို၊
ဇိတဝါ-အောင်တော်မူပြီ၊ ဣတိဇိနော၊ “ဇိတဝါ” ဝယ် “အတိတေ တတပန္နု
တာဝီ” ဖြင့် တပန္နု ပစ္စည်းသက်ထားသောကြောင့် “ဘုရားရှင်သည် မာရ်ငါးပါးလုံးကို
ဗောဓိပင်တုန်းကပင် အောင်မြင်တော်မူခဲ့ပြီ” ဟု အတိတ်အနက်ဆိုလိုသည်။ မှန်၏-
မာရ်နတ်ကို “ဒေဝပုတ္တ မာရ်” ဟုခေါ်၏။ ဘုရားရှင်သည် သည်းခံတော်မူခြင်းဟူသော
ခန္တီဗိုလ်နှင့်ပညာဗိုလ် စသောဗိုလ်အပေါင်းတို့ဖြင့် မာရ်နတ်၏အစွမ်းသတ္တိ အားတက်
သရောရှိမှုတွေကို ဖြိုဖျက်နှိမ်နင်းတော်မူခြင်း၊ မာရ်နတ်၏နယ်ပယ်ဖြစ်သော ကာမ
ဓာတ်ကို လွန်မြောက်တော်မူနိုင်ခြင်းဖြင့် “ဒေဝပုတ္တမာရ်” ကိုတွန်းလှန်တော်မူနိုင်ခဲ့ပြီ။

ကိလေသာတွေကို “ကိလေသမာရ်” ဟုခေါ်၏။ ထိုကိလေသမာရ်ကို
အရဟတ္တမဂ် ခဏ၌ သတ်ဖြတ်လိုက်ပြီ၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်သည် ဘဝသစ်ကို
ပြုစီမံတတ်သောကြောင့် “အဘိသင်္ခါရမာရ်” မည်၏။ အဝိဇ္ဇာ တဏှာကို သတ်ဖြတ်
လိုက်လျှင် အဝိဇ္ဇာတဏှာ အဖော်မပါသော ကံများလည်း နောင်တစ်ဖန် အကျိုးမပေး
ကြတော့သဖြင့် အဘိသင်္ခါရ မာရ်ဟူသော အမည်ပင် မရကြတော့ချေ။ ထို့ကြောင့်
ကိလေသာတို့ကို အောင်သည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် အဘိသင်္ခါရ မာရ်ကိုလည်း အောင်ပြီ
ဖြစ်တော့၏။ ဤသို့လျှင် ကိလေသာနှင့် အဘိသင်္ခါရမာရ်တို့ကို နောက်တစ်ဖန်
မဖြစ်စေသောအားဖြင့် အောင်မြင်တော်မူခဲ့ပြီ။

လိင်္ဂ ၃ နိပစ္စတေ ၅၃။ ယထာ ယထာ- အကြင်အကြင်သို့သော အပြားအားဖြင့် (ပြီးစေအပ်သော်)၊ ဇိနဝစနယုတ္တံဟိ- ဘုရားပါဠိတော် အား လျော်သည်သာလျှင်ဖြစ်သော၊ လိင်္ဂ-လိင်သည်၊ (ဟောတိ-၏)တထာ တထာ- ထို ထို အပြားအားဖြင့်၊ ဣဓ-ဤကစွည်းကျမ်း၌၊ လိင်္ဂဉ္စ-လိင်ကို လည်း၊ နိပစ္စတေ- ပြီးစေအပ်၏၊ တံ ယထာ- ထိုလိင်ဟူသည် အဘယ်နည်း၊... ဒေသော နော သတ္တာ၊ ပေ၊ ရာဇာ-ဒေသော နော သတ္တာ၊ ပေ၊ ရာဇာ စသည်တည်း။ (၆၁)

ရုပ်ခန္ဓာကို “ခန္ဓမာရ်”ဟုခေါ်၏။ သေခြင်းသဘောကို “မဇ္ဈမာရ်”ဟု ခေါ်၏။ ခန္ဓာတော် ရှိသေးသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ပရိနိဗ္ဗာန်စံရဦးမည် ဖြစ် သောကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဤမာရ် ၂ ပါးကို မုချအောင်ပြီး-ဘုရား မဆိုသာ၊ သို့သော် ထိုခန္ဓာတော်နှင့် မဇ္ဈ ၂ မျိုးလုံးပင် ဒုက္ခသစ္စာဖြစ်ရကား ဒုက္ခသစ္စာဖြစ်သော ခန္ဓ-မဇ္ဈမာရ် ၂ ခုကို ပရိညာကိစ္စဖြင့် ပိုင်ပိုင်နင်းနင်း သိသောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ထိုဒုက္ခသစ္စာ ခန္ဓာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော သမုဒယတဏှာကို ပယ်သောအားဖြင့် လည်းကောင်း အောင်မြင်တော်မူပြီဟုပင် ဆိုရတော့သည်။ ရန်သူကို မသတ်နိုင်သေး သော်လည်း ရန်သူ၏ သဘောကို ကောင်းကောင်းသိထား၍ ထိုရန်သူ၏ အကြောင်း ရင်း အခြေအမြစ်ကို ဖြတ်နိုင်လျှင် တစ်နည်းအားဖြင့် ရန်သူကိုနိုင်သည် မည်သကဲ့သို့ တည်း။ ဤစကားအစဉ်ဖြင့် ရှေ့မာရ် ၃ပါးကို မုချအောင်တော်မူပြီးခြင်း၊ နောက် မာရ် ၂ပါးကို ပရိယာယ်အားဖြင့် အောင်တော် မူပြီးခြင်းကြောင့် ဘုရားရှင်အ- “ဇိန” ဟူသော ဘွဲ့တော် တင်ထားသည်-ဟူလို။

[ဆောင်] ဘုန်းတော်ထိန်လျှမ်း၊ ကျွန်ထိပ်ပန်းကား၊ ဒ. ဥမ်း ဝိုင်ရင်း၊ နယ်ပယ်ကွင်းမှ၊ လွတ်ကင်းထွက်ငြား၊ မာရ်နတ်သားတည်း။ ထပ်ပွား သာသနာ၊ မပြစ်နိုင်စေ၊ ကိလေ-ဘိသင်၊ မာရ်နှစ်အင်လောင်း၊ အကြောင်းသမုဒယ၊ ပယ်ချပိုင်ပိုင်၊ သိနိုင်သမ္မ၊ ခန့်-မဇ္ဈဟု၊ ၂ခုမာရ်နှင်၊ ပေါင်းငါးအင်ကို၊ ပင်ဇောခိမင်း၊ အောင်မြေတွင်း၌၊ မကြွင်းကုန်စင်၊ အောင်ပွဲယဉ်သည်၊ ... မြတ်ရှင် ၄၊ ဘွဲ့တော်ဘုရား။

အဓိကာရတ္ထံ-အဓိကာရော အတ္ထော ယဿာတိ အဓိကာရတ္ထံ= အဓိကာရ အကျိုးရှိသောသုတ်၊ ဤသုတ်သည် ရှေ့နောက်သုတ်များသို့ လိုက်ခြင်းအကျိုး ရှိသော အဓိကာရသုတ်တည်း။ [“အဓိကာရတ္ထံ-လိုက်ခြင်းအကျိုးငှာ”ဟုပေးကြသည်ကို ဆင်ခြင်၊ အဓိကာရ ၃ မျိုးရှိကြောင်းနှင့် ထို ၃ မျိုးတွင် သီဟဂတိက အဓိကာရ ဖြစ်ကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်ပြထားပြီ။]

၅၃။ [ဒေသော-ဤပုဂ္ဂိုလ်ကား၊ နော၊ ငါတို့၏၊ သတ္တာ-ဆရာ၊ ဗြဟ္မာ-ဗြဟ္မာ၊ အတ္တာ-အတ္တ၊ သခါ-မိတ်ဆွေ၊ ရာဇာ-မင်း၊] ဤသုတ်သည် “လိင်္ဂကို ဘုရား ပါဠိ တော်နှင့် လျော်အောင် အပြီးအစီး တည်ထားရမည်”ဟု ရုပ်တည်ဖို့ရန် ပရိ ဘာသာပြုသောသုတ်တည်း။ ပရိဘာသာ ၃မျိုးတွင်ကား လိင်္ဂကိုအပြီးအစီး တည်သော

ပါ” ဟု စီရင်ရာရောက်သောကြောင့် “ဝိဇ္ဇာပရိဘာသာသုတ်” ဟုဆိုကြသည်။ [လိင်၊ ပါဠိပဒိက၊ နာမတို့၏အကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိအလိုကျ ထိုဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ]

သဒ္ဓနီတိ။ ။သက္ကတ ဗျာကရုဏ်းနှင့် ကစွန်းကျမ်းတို့က ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော ပကတိရုပ်ကိုသာ “လိင်” ဟု ဆိုကြသော်လည်း သဒ္ဓနီတိ၌မူ “ဝိသဒ္ဓတ္တာဒိ သဟိ တံ လိနတ္ထ ဂမကံ နိပ္ပန္နဝစနံ လိင်” ဟုလည်းကောင်း၊ ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိ ဝဇ္ဇိတ။ မတ္ထဝံ လိင်” ဟုလည်းကောင်း ၂သုတ်တည်၍ “နိပ္ပန္နလိင်-အနိပ္ပန္နလိင်” ဟုလိင် ၂မျိုးခွဲလေသည်။ “ပုရိသော-တိသော” စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်သက်၍ ရုပ်ပြီးစေအပ်ပြီးသော လိင်သည် နိပ္ပန္နလိင်မည်၏။ “ပုရိသ-တိသော” စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော ပကတိရုပ်သည် အနိပ္ပန္နလိင်မည်၏။ ဤ၌ “နိပ္ပန္နလိင်” ဟူသည်ကို သက္ကတ၌ “လိင်” ဟု မခေါ်ဘဲ “ပဒ” ဟုသာခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဝိဘတ်သက်ပြီး (ရုပ်ပြီးပြီ) ပုဒ်၌ “လိင်-နာမ” ဟု သုံးနှုန်းထားသည်ကို တွေ့ရလျှင် သက္ကတနှင့် ကစွန်းကျမ်းအလို “ဘူတပုဗ္ဗဂတိကနည်း” အရ ဝိဘတ်မသက်သေးခင် ရှေး၌ပြခဲ့သော နာမည်ကိုလိုက်၍ သုံးစွဲအပ်သော နာမည်ဟုလည်းကောင်း၊ သဒ္ဓနီတိ အလို “နိပ္ပန္နဝစနံ လိင်” အရ မုချလိင်မည်၏ဟုလည်းကောင်း မှတ်ပါ။

ယထာယထာ တထာ တထာ။ ။[ယထာ ယထာ၏ စပ်ရာပုဒ်သည် တိုက်ရိုက်မပါ။ တထာ တထာ၏ စပ်ရာ နိပစ္စတေ ကြိယာကိုပင် လက္ခဏပုဒ် ပြင်၍ ထည့်မှ စပ်ပုဒ်ပေါ်လာသည်။ ထို့ကြောင့် “ယထာ ယထာ- အကြင်အကြင် အပြားအားဖြင့်” ၏ နောက်၌ “နိပါတိယမာနံ-ပြီးစေအပ်သော်” ဟု ပါဠိထည့်၍ အနက်ပေးရမည်။ ဤ၌ကားလွယ်ကူအောင် ပါဠိမထည့်ဘဲ အနက်ကိုသာ ထည့်လိုက်သည်။ “ယထာ” ပုဒ်ကို “ကဲ့သို့” ဟု ဥပမာအနက်မပေးရဘဲ “အကြင်အခြင်းအရာ၊ အကြင်အပြား အကြင်နည်းအားဖြင့်” ဟု အာကာရအနက် ပေးရာ၌ တထာ၏စပ်ရာ ကြိယာကို “သော်” ဟု ပေးရသော လက္ခဏအနက် သုံးစွဲခြင်းသည် ကျမ်းရိုးထုံးစံတည်း။ [သို့သော် တစ်ရံတစ်ခါ၌ကား ဥပမာမဟုတ်ပါဘဲလျက် ယထာစပ်ရာ ကြိယာ တိုက်ရိုက် ပါသည်ကိုလည်း တွေ့ရသေးသည်။]

[ဆောင်] ယထာ တထာ၊ ဥပမာ မဟုတ်၊ အာကာရထုတ်မူ၊ တထာစပ်ရာ၊ ကြိယာသည်၊ မှန်စွာ လက္ခဏ ဖြစ်မြဲတည်း။

ယထာ ယထာ၊ ပေ၊ နိပစ္စတေ။ ။သက္ကတ၌ “ရာမ” ဟု သရဆုံးသော လိင်၊ “လိဟိ” စသည်ဖြင့် ဗျည်းဆုံးသောလိင်ဟု လိင် ၂မျိုး ပြား၏။ ထိုတွင် သရ ဆုံးသော “ဗုဒ္ဓ၊ ပုရိသ” စသော အပြားသည်လည်းကောင်း၊ ဗျည်းဆုံးသော “ကိ- ဣဒံ” ဟူသော အပြားသည်လည်းကောင်း၊ ဘုရားပါဠိတော်နှင့် သင့်လျော်သော လိင်တည်း။ “လိဟိ” စသည်ကား ဘုရားပါဠိတော်နှင့် မလျော်သော လိင်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ဗုဒ္ဓ၊ ပုရိသ” စသော အကြင်အကြင် အပြားအားဖြင့် ပြီးစီးစေရလျှင် (အပြီးအစီး တည်ထားရလျှင်) ဘုရားပါဠိတော်နှင့် လျော်သော လိင်ဖြစ်၏။ ထိုဖိန ဝစနယုတ္တဖြစ်လောက်အောင် “ဗုဒ္ဓ၊ ပုရိသ” စသောအပြားအားဖြင့် လိင်ကို အပြီးအစီးတည်ထားရမည်-ဟူလို။ [“နိပစ္စတေ” ပုဒ်သာ မှန်ကြောင်းနှင့် ထို၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌ ရှု။

“နာသ” ၌ကား “လိင်္ဂဉ္စ နိပ္ပဇ္ဇတေ” ဟူသော ပါဠိကိုပြု၍ လိင်္ဂဉ္စ၌ စသဒ္ဒါကို နိပ္ပဇ္ဇတေနှင့် ထိုင်စေပြီးလျှင် ထိုစသဒ္ဒါဖြင့် “ထဝိယတေ” ကြိယာကို ဆည်း၏- ဟုဖွင့်သည်။ ထိုနာသအလိုအားဖြင့် “ဤသုတ်သည် ဘုရားပါဠိတော်အား လျော်စွာ ရုပ်တည်ဖို့ရန်လည်းကောင်း၊ ရုပ်ပြီးဖို့ရန်လည်းကောင်း ပရိဘာသာပြုသော သုတ်” ဟု ဆိုလိုသည်။ [လိင်္ဂ-လိင်္ဂကို၊ ဇိနဝစနယုတ္တံဟိ-ဘုရားပါဠိတော် အားလျော်စွာသာလျှင်၊ ထဝိယတေစ-တည်လည်းတည်ထားအပ်၏၊ (ရုပ်တည်အပ်၏-ဟူလို၊) နိပ္ပဇ္ဇတေစ-ပြီး လည်းပြီးစေအပ်၏၊ ဤသို့နာသအလိုသုတ်နက်ပေးရမည်၊ ဤနာသကို ရူပသိဒ္ဓိ မကြိုက်၊ ဇိနဝစနနှင့်လျော်စွာရုပ်ပြီးဖို့ရန်ကို “တဒနပရောဓေန” ဟူသော ပရိဘာသာ သုတ်ကစီမံသည်ဟု ရူပသိဒ္ဓိဆိုလိုသည်။ အကျယ်ကိုရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

သမုစ္စည်း ၃ မျိုး။ ။ ဤလိင်္ဂဉ္စ စသဒ္ဒါ၏ သမုစ္စည်းအနက်ကို “ကြိယာသမုစ္စည်း၊ ကာရကသမုစ္စည်း၊ ဝါကျသမုစ္စည်း” ဟု ၃ မျိုး ပြောလေ့ရှိကြ၏။ “လိင်္ဂ- လိင်္ဂကို၊ နိပ္ပဇ္ဇတေ-ပြီးလည်းပြီးစေအပ်၏၊ ထဝိယတေစ-တည်လည်းတည်ထားအပ်၏” ဟု အနက်ပေး၍ ဤအနက်ပေးပုံ၌ စသဒ္ဒါသည် ထဝိယတေ ကြိယာကို ဆည်းသော ကြိယာသမုစ္စည်းတည်း-ဟု ပြောကြ၏။ ရူပသိဒ္ဓိအလို “လိင်္ဂဉ္စ-လိင်္ဂကိုလည်း (စသဒ္ဒါဖြင့်) ဓာတုစ- ဓာတ်ကိုလည်း၊ နိပ္ပဇ္ဇတေ-ပြီးစီးစေအပ်၏” ဟုပေး၍ ဤအနက်၌ စသဒ္ဒါသည် “ဓာတု” ဟူသော ကမ္မကာရကကို ဆည်းသော ကာရက သမုစ္စည်းတည်း၊ “လိင်္ဂဉ္စ နိပ္ပဇ္ဇတေ၊ ဓာတုစ နိပ္ပဇ္ဇတေ” ဟု ၂ ဝါကျခွဲလျှင်ကား စသဒ္ဒါသည်၊ “ဓာတုစ နိပ္ပဇ္ဇတေ” ဟူသော ဝါကျကိုဆည်းသော ဝါကျသမုစ္စည်းတည်း၊ ဤသို့လျှင်... “လိင်္ဂဉ္စမှာ၊ စသဒ္ဒါ၊ ၃ ဖြာ သမုစ္စည်း၊... ကြိယာ ဝါကျ၊ ကာရက၊ သုံးဝ သရုပ်တည်း”... ဟု ပြောလေ့ရှိသော်လည်း လိင်္ဂဉ္စဟူ သော ကာရကနှင့် ထိုင်သော စသဒ္ဒါဖြင့် “ဓာတုစ” ဟူသော ကာရကကို ဆည်းသည်- ဟူသော ရူပ သိဒ္ဓိနည်းသာ “စဝိသဒ္ဒါ၊ ဆည်းလေရာ၊ ကံမှာကံချင်း၊ ကတ္တာချင်း” ဟူသော ထုံးစံနှင့် ညီညွတ်၍ အရှင်ကစ္စည်း၏ အဘော်ကျဖွယ်ရှိသည်။

ဧသော နော သတ္တာပေ၊ ရာဇာ- “နော” သည် ပုံစံထုတ်လိုရင်း မဟုတ်၊ “ငါတို့၏+ ဆရာ၊ ငါတို့၏ + ဗြဟ္မာ” စသည်ဖြင့် အနက်အဆင်ပြေအောင် အပိုထည့် ပါဠိတည်း၊ ဧသော သတ္တာ စသည်တို့၌လည်း သိဝိဘတ်ဆုံးသောကြောင့် “လိင်္ဂ” အရ ဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်ကိုပင် ဝုတ္တိဆရာယူလိုသည်မဟုတ်လော- ဟုမေး ဖွယ်ရှိ၏။ လိင်္ဂအရ ဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်ကို ယူလို၍မဟုတ်၊ ဝိဘတ်မပါလျှင် အနက်ပေး၍ မဖြစ်သောကြောင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ “ဧသော၊ သတ္တာ” စသည်ဖြင့် ပုံစံထုတ်ရသည်။ ဝိဘတ်မသက်ခင် သဒ္ဒါကို လိင်္ဂဟု အခြေယူလေ့ရှိသော ကလာပ်ဝုတ္တိလည်း ဝိဘာတုပုဒ်ကိုပင် ပုံစံထုတ်၏။ လိင်္ဂသက်သက် ပုံစံထုတ်လိုလျှင် “သတ္တာ၊ ဗြဟ္မာ၊ အတ္တ၊ သခ၊ ရာဇ၊ ပုရိသ၊ စိတ္တ၊ ကညာ” စသည်ဖြင့် ဝိဘက်မသက်ရသေးသော ပကတိရုပ်ကိုသာ ထုတ်သင့်သည်။ [ဧသော-စသည်ကို ဤသုတ်၌ ရုပ်တွက်ဖွယ် မလိုသေး၊ “ဧသော” ကို လိင်္ဂဉ္စ နိပ္ပဇ္ဇတေဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ ဘုရားပါဠိ တော်အား လျောက်ပတ်စွာ “ဧတ” လိင်္ဂတည်း၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပကတိရုပ် တည်တတ်ရုံမျှကိုသာ လေ့လာခဲ့ပါ။ နောင်ခါ အလွယ်တကူ ရုပ်ပြီးပါလိမ့်မည်။]

တတောစ ဝိဘတ္တိယော ၅၄။ ဇိနဝစန ယုတ္တေဟိ-ဘုရား ပါဠိတော်အားလျော်ကုန်
 သော၊ တတော လိင်္ဂဟိ- ထိုလိင်တို့မှ၊ ဝိဘတ္တိယော-
 ဝိဘတ်တို့သည်၊ ပရာ-နောင်းကုန်သည်၊ ဝါ-နောက်၌ သက်ကုန်သည်၊ ဟောန္တိ-
 ကုန်၏။ (၆၅)

၅၅။ တာယော ဝိဘတ္တိယော- ထိုဝိဘတ်တို့သည်၊ ကာစ
 သိယောပေ၊ သို့သု ပန- အဘယ်တို့နည်း၊ သိယောဏုတိ- သိ၊ ယောတို့သည်၊
 ပဌမာ-ပဌမာဝိဘတ်မည်၏၊ [ဤအတိုင်းပေး] သို့ သုဏုတိ -သို့၊ သု တို့သည်၊
 သတ္တမိ- သတ္တမိဝိဘတ် မည်၏၊ ဝိဘတ္တိ ဣစ္စနေန (ဝိဘတ္တိ+ဣတိ+အနေန) -
 ဝိဘတ်ဟူသော ဤအမည်မှည့်ခြင်းဖြင့် ၊ ကွ-၌၊ အတ္ထော၊ အတ္ထိ-နည်း၊ အမှဿ
 မမံ သဝိဘတ္တိဿသေ-အမှဿ၊ပေ၊ သေ သုတ်၌ ဝိဘတ်ဟုခေါ်ဝေါ်ရခြင်းအကျိုး
 ရှိ၏။ (၆၇)

၅၄။ ရှေ့သုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော လိင်္ဂကို ပြုပြီး၍ ထိုလိင်္ဂနှင့်
 ဝိဘတ်သက်ရမည်-ဟု ဝိဘတ္တိဝိမိ (ဝိဘတ်သက်ဖို့ရန် အစီအရင်)ကို ပြုလိုသောကြောင့်
 “တတောစ ဝိဘတ္တိယော” သုတ်ကို မိန့်သည်၊ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌ “သိယော အံယော”
 သုတ်အဖွင့်ဝယ် “ဝိဘတ္တိဝိမာနေ”ဟူသော စကားကို ထောက်၍လည်းကောင်း
 “တတော ဝိဘတ္တိယောတိ ဝိဘတျုပ္ပတ္တိံ ကတွာ” ဟူသော နှာသစကားကို
 ထောက်၍လည်းကောင်း ဤသုတ်ကို ဝိဘတ်အားလုံး သက်မှုနှင့်ဆိုင်သော ဝိဘတ္တိဝိမိ
 သုတ်ဟု ဆိုသင့်၏၊ အချို့ကား ဆိုင်ရာသုတ်များဖြင့် ဝိဘတ်သက်သောအခါ
 (လိင်္ဂနှင့်သက်ရမည်ဟူသော)အစီအရင်ကို သိစေသော “ဝိဇ္ဇာပရိဘာသာ” သုတ်ဟု
 လည်းဆိုကြသေး၏။ [ဤသုတ်လာ စသဒ္ဓါ၏ အနက်ကိုလည်းကောင်း ဝိဘတ္တိပုဒ်၏
 ဝစနတ္ထနှင့် အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်းကောင်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ပြထားပြီ။]

၅၅။ ကာ စ ပ န တာယော ဝိဘတ္တိယော-“တတောစ ဝိဘတ္တိယော=ထို
 လိင်္ဂနှင့် ဝိဘတ်သက်”ဟုဆိုထားသော်လည်း ဝိဘတ်၏သရုပ်သကောင်ကို မပြရ
 သေးသောကြောင့် “တတောစ ဝိဘတ္တိယော” သုတ်၌ ဆိုထားသော ဝိဘတ်ဟူသည်
 အဘယ်အရာများ ဖြစ်ပါလိမ့်မည်နည်း-ဟု မေးလိုသော ဆန္ဒသည် သောတုအများ၌
 ဖြစ်ပွယ်ရှိ၏။ ထိုဆန္ဒအားလျော်အောင် “ကာ စ ပန တာယော ဝိဘတ္တိယော”ဟူသော
 ပုစ္ဆာဝါကျကို ဝုတ္တိဆရာကိုယ်တိုင် ထည့်သွင်းပြထားလေသည်။ .

မှတ်ချက်။ ။ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဤပုစ္ဆာဝါကျကို “သိယောပေ၊ သို့သု”ဟူသော
 သုတ်၏ နောက်၌ မထားဘဲ၊ “တတောစ ဝိဘတ္တိယော” သုတ်၏အဆုံး၌ ထား၏၊
 ထိုသို့ ထားခြင်းသည် သာ၍အဆင်ပြေ၏၊ ဘာကြောင့်နည်း...“ ထိုဝိဘတ်တို့သည်
 အဘယ်နည်း”ဟု မေးပြီးနောက်မှ “သိယောပေ၊ သို့သု”ဟု ဝိဘတ်တွေကို
 ဖော်ပြလိုက်လျှင် ထိုအမေးကို ဖြေပြီးသား ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

တဒနုပရောဓေန ၅၆။ ယထာ ယထာ-အကြင် အကြင်သို့သော အပြားအားဖြင့် (ပြီးစေအပ်သော်)၊ တေသံ ဇိနဝစနာနံ-ထိုဘုရားပါဠိတော်တို့ အား၊ အနုပရောဓော-မဆန့်ကျင်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ တထာ တထာ-ထိုထို အပြားအားဖြင့်၊ ဣဓ-ဤကစွည်းကျမ်း၌၊ လိင်္ဂဉ္စ-လိင်ကိုလည်း၊ နိပစ္စတေ-ပြီးစေအပ်၏။ (၆၄)

သိယော ဣတိ ပဌမာ၊ပေ၊ သတ္တမိ- [“သိယောဣတိ ပဌမာဝိဘတ္တိ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိ သိဟိန္ဒုမူ၌ ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါပါ၏။] ဤစကားကား “သိယော ၂ လုံးကို ပဌမာဝိဘတ် ခေါ်၏၊ ပေ၊ သို့သု ၂လုံးကို သတ္တမိဝိဘတ်ခေါ်သည်”ဟု ပဌမာစသော အမည်ကိုပြသော စကားတည်း၊ သိစ-သိဝိဘတ်လည်း၊ ယောစ-ယော ဝိဘတ်လည်း၊ ပေ၊ သုစ-သု ဝိဘတ်လည်း၊ သိယော အံယော နာဟိ သနံ သွာဟိ သနံ သို့သု-သိယော အံယော နာဟိ သနံ သွာဟိ သနံ သို့သု ဝိဘတ်၊ ဤသို့ သမာဟာရ ဒွန်တွဲ၍ နပုံဧကတ်ငဲ့ထားသည်၊ ထို့နောက် “ဝိဘတ္တိ ဣစ္စနေ န” စသော စကားကိုတွေ့ရ၏၊ ထိုစကားအလိုအားဖြင့် ဤသုတ်သည် ဝိဘတ် အမည်မှည့်သော သညာသုတ်တည်း- ဟုဆိုဖွယ်ရှိ၏၊ သို့သော်-သုတ်စဉ်စာသွားကို ထောက်လျှင် “သညာသုတ်” မဖြစ်နိုင်၊ “တတော စ ဝိဘတ္တိယော”ဟုဆိုပြီးနောက် “ထိုဝိဘတ်တို့ကား အဘယ်နည်း”ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဝိဘတ်သရုပ်ကို ထုတ်ပြသော ဝါကျတစ်မျိုးသာ ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၏၊ နှာသလည်း သရုပ်ပြဟုပင် ဖွင့်ပေးသည်။

သဒ္ဓနိတိ၌လည်း “သိယော၊ပေ၊ သို့သု” သုတ်တည်ပြီးလျှင် “ယာ ဝိဘတ္တိ ယောတိ မေ ဝုတ္တာ၊ တာ သရူပတော သိယော၊ ပေ၊ သို့သုတိ စုဒ္ဓသ ဘဝန္တိ”ဟု ဝုတ္တိဖွင့်၏၊ ဤသဒ္ဓနိတိ၌ သရူပတောကိုထောက်၍လည်း သရုပ်ပြဟုပင် သိသာ၏၊ ကလာပ်၌လည်း “တသ္မာ ပရာ ဝိဘတ္တိယော”ဟု သုတ်တည်၍ ထိုသုတ်၏ ဝုတ္တိ၌ ပင် သိစသော ဝိဘတ်များကိုပြ၏၊ သီးခြားသုတ်တစ်မျိုးကို မပြတော့၊ မောဂ္ဂလ္လာန် ၌လည်း “သိယော အံယော” စသည်ကို သီးခြားသုတ်မတည်ဘဲ “ဒွေဒွေ ကာနေ ကေသု နာသွာ သိယော ၊ပေ၊ သို့သု”ဟု တစ်သုတ်တည်းသာ တည်၏၊ အာချာတ်၌လည်း ဝတ္တမာန်စသော နာမည်ကိုသာ မှည့်၍ ဝိဘတ်အမည်မှည့်သော သုတ်ကို သီးခြားမပြတော့ချေ၊ ထို့ကြောင့် “ဝိဘတ္တိ ဣစ္စနေန ကွတ္တော”စသော စကားသည် နှာသ လက်ထက်တိုင်အောင် မရှိခဲ့သေးဘဲ ရူပသိဒ္ဓိဆရာတို့ ခေတ်မှ တွေ့ရသော နာနာကံပေါ်ထည့်ပါ၌သာ ဖြစ်ဟန်တူသည်။

၅၆။ ယထာ ယထာ ပေ၊ နိပစ္စတေ- ကစွည်းသဒ္ဓါကျမ်းသည် ပါဠိသဒ္ဓါကျမ်းတို့တွင် အတော်ရှေးကျ၏၊ ပါဠိသဒ္ဓါကျမ်းများ မပေါ်မီက သက္ကတ ဗျာကရုတ်းကိုသာ လေ့လာနေသူတို့သည် “သိ-အော်-ဇေ” စသည်ဖြင့် ပဌမာ စသည်၌ ဧကဝုစံ ဒွိဝုစံ ဗဟုဝုစံအားဖြင့် ၃ လုံးစီ ရှိသော နာမ်ဝိဘတ် ၂၁ လုံးကိုသာ နားလည်နေကြသည်၊ ထိုသူတို့သည် “သိ-ယော”စသည်ဖြင့် ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ ၂ လုံးစီ (ဝိဘတ် ၁၄ လုံးကို) ကြားသိရသောအခါ များစွာအံ့အားသင့်ကြ ပေလိမ့်မည်။

အာလပနေ သိ ၅၇။ အာလပနတ္ထေ-၌၊ သိ-သည်။ ဂသညော ဟောတိ။
 ဂသညော ဘောတိ အယျေ- အိုအရှင်မ၊ ဘောတိ ကညေ -အို
 သတို့သမီး၊ ဘော တိ ခရာဒိယေ-အို ခရာဒိယာ၊ အာလပနေတိ-
 အာလပနေပုဒ်သည်။ ကိမတ္ထံ- အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း၊ သာ အယျာ-ထိုအရှင်မသည်။

ဆက်ဦးအံ့- သက္ကတ၌ သိ ဝိဘတ်ဖြင့် ရာမး, အော်ဝိဘတ်ဖြင့် ရာမော်, ဧသံ ဝိဘတ်နှင့်ရာမား-ဟု ရုပ်ပြီး၏။ ထိုအတိုင်းသာ ပါဠိ၌ပြီးစေရလျှင် “ပုရိသး, ပုရိသော်, ပုရိသား”ဟု ပြီးစေရလိမ့်မည်။ ထိုနည်း (ထိုအပြား) အားဖြင့် ပြီးစေခြင်းကား ပါဠိတော်နှင့် မလျော်ချေ။ ထို့ကြောင့် အကြင်အကြင် “ပုရိသော-ပုရိသာ” စသော အပြားအားဖြင့် ရုပ်ပြီးစေရသည်ရှိသော် ဘုရားဟောဖော် ပါဠိတော် အားလျော်၏။ ထိုထို “ပုရိသော-ပုရိသာ”စသော အပြားအားဖြင့် ဤကစွည်းကျမ်း၌ ရုပ်ပြီးစေရမည်-ဟုပြုလို၍ တဒနပရောဓေနသုတ်ကို မိန့်တော်မူ သည်။ ဤစကားစဉ်အရ “ဤသုတ်သည် သက္ကတနှင့်မတူသော ရုပ်ပြီးပုံကို လည်းကောင်း၊ ဒွိဝစ်ကို တားမြစ်ခြင်း ကိုလည်းကောင်း ပြသော ပရိဘာသာ သုတ်”ဟုမှတ်။ နိပုစ္ဆတေ အရလည်း “ပုရိသော”စသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးစေသော အပြီးဟုမှတ်၊ နျာသ၌ “နိပုစ္ဆတေ”ဟု ရှိ၏။ ထိုနိပုစ္ဆတေလည်းရုပ်ပြီးစေသော အပြီးပင်။]

[ဆောင်] သက္ကတကျမ်း, ရုပ်ပြီးခန်းနှင့်, စည်းကမ်းတစ်မျှ, နည်းမတူကြောင်း, ထပ်လောင်းအသစ်, ဒွိဝစ်မြစ်ဖို့, ရှင်ကစွည်းထေရ်, မိန့်လေသည်, သုတ်မည်တဒန။

မူကွဲ။ ။ “တေသံ ဇိနဝစနာနံ အနုပရောဓော”ဟူရာ၌ “အနုပရောဓေန” ဟု မူကွဲရှိ၏။ “တေသံ”သည် တဒန၌ တ၏ အဖွင့်, ဇိနဝစနာနံကား ဇိနဝစနယုတ္တံဟိမှ လိုက်ပုဒ်၊ “ယထာ ယထာ တေသံ ဇိနဝစနာနံ အနုပရောဓော, တထာ တထာ” တိုင်အောင်သော စကားသည် “တဒနပရောဓေန” ပုဒ်၏အဖွင့်။ “တဒနပရောဓေန- ထိုဇိနဝစနနှင့် မဆန့်ကျင်သဖြင့်”ဟူသော စကားနှင့် “အကြင် အကြင် အပြားအားဖြင့် ပြီးစေအပ်သော် ဇိနဝစနနှင့် မဆန့်ကျင်၊ ထိုထို အပြား အားဖြင့်” ဟူသော စကား၂ရပ်တို့ အဓိပ္ပာယ်ထပ်နေပုံကို ကြည့်ပါ။ ထို့ပြင်- ယထာဝါကျ, တထာဝါကျဟု ၂ဝါကျကွဲ နေရာ၌ တထာ၏ စပ်ရာကြိယာကိုပင် “သော်”ဟု ပေးရသော လူကွဲဏကြိယာ ပြင်၍ ယထာ၏စပ်ရာ ကြိယာလုပ်ရသည်။ တထာ၏စပ်ရာ ကြိယာသည် ယထာဝါကျ၌ “နိပုစ္ဆတိ”ဟု ပမာန်ကြိယာ ဖြစ်ရိုး မရှိ၊ ထို့ကြောင့် “တေသံ ဇိနဝစနာနံ အနုပရောဓေန “နိပုစ္ဆတိ” ဟုတွေ့ရသောနျာသ ပါဠိလည်း မူဟောင်းမဟုတ်တန်ရာ၊ “အနုပရောဓော ဟောတိ”ဟု ရှိသော ပါဠိသာမူဟောင်းဖြစ်ရာ၏။ ဂူပသိဒ္ဓိ၌လည်း “ဥပရောဓော န ဟောတိ”ဟု သဘောတူပင် ရှိ၏။ ဤစကားစဉ်အရ ဝတ္တိ၌ “အနုပရောဓော”သာ မူမှန်ဟုမှတ်။ [ဥပရောဓော- ဆန့်ကျင်ခြင်းသည်၊ န-မဟုတ်၊ အနုပရောဓော-ဆန့်ကျင်ခြင်းမဟုတ်၊ ဝါ-မဆန့်ကျင်၊ တေသံ- ထိုဇိန ဝစနတို့အား+ အနုပရောဓော- မဆန့်ကျင်ခြင်းသည်၊ တဒနပရောဓော- မည်၏။]

ဣတိ- ဤသို့စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးရှိ၏။ သီတိ-သီဟူသောပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ ဘောတိယော အယျာယော-အိုအရှင်မတို့၊ ဣတိ-ဤသို့စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏။ ဂဏ္ဍဇ္ဇနန-ဂဟူသော အမည်ကို မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ဣ- အဘယ်သုတ်၌၊ အတ္ထော-သည်၊ အတ္ထိ-နည်း၊ ယတေစ-ယတေစ၊ စသော သုတ်၌ ဂဟ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၇၀)

၅၇။ ဂသညော- “အာလပနေသိဂေါ” ဟုဆိုလျှင် “သိ-သီဝိဘတ်သည်၊ ဂေါ-ဂအပြုသည်” ဟု အပြု အာဒေသနှင့် ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဂအမည်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစေခြင်းငှာ “ဂသညော”ဟု သညာသဒ္ဒါထည့်၍ သုတ်တည်ရသည်။ “ဂ ဣတိ သညာ ယဿာတိ ဂသညော”ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၊ နောက်၌သညော-ကေဝုဏ်၊ သညာ-ဗဟုဝုဏ်ဖြင့်တွေ့ရသမျှ၌ ဤကဲ့သို့ ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသ်ပုဒ်ချည်းမှတ်၊ နဂို “သညာ”သဒ္ဒါသည် ဣတ္ထိလိင်သာ ဖြစ်၍ (ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသ် မဟုတ်လျှင်) “သညော”ဟု မရှိနိုင်။

ဘောတိ၊ပေ၊ ခရာဒိယေ-နာသ၌ “ဘောတိ”ပုဒ်ကစ၍ အားလုံးကို ရုပ်တွက်ပြထား၏။ ထိုရုပ်များကို ဆိုင်ရာသုတ်သို့ မရောက်သေးဘဲ တွက်စေခြင်းသည် စာသင်ငယ်များကို မနိုင်ဝန်ထမ်းစေခြင်းနှင့် တူ၏။ ထို့ကြောင့် ဘောတိအယျေ-စသောရုပ်များကို ဤသို့ မတွက်သေးဘဲ “ဘဝတော ဘောတော -ယတေစ” စသော သုတ်များသို့ ရောက်မှတွက်စေသင့်၏။ ထိုအခါ လွယ်ကူစွာ တွက်တတ်ပါလိမ့်မည်။ [“ ခရာတိယေ၊ ခရာဒိယေ”ဟု ပါဠိ ၂ တွေ့ရှိသော်လည်း ဧကက နိပါတ် ခရာဒိယဇာတ်မှ “အဋ္ဌက္ခာရံ ခရာဒိယေ”ပါဠိကို ပုံစံထုတ်သောကြောင့် “ဘောတိ ခရာ ဒိယေ”သာ ပါဠိမှန်တည်း။]

အာလပနေတိ ကိမတ္ထံ- “သိ ဂ သညော”ဟုသာ သုတ်မတည်ဘဲ အပို ထည့်အပ်သော အာလပနေပုဒ်သည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း... ဟု ပုစ္ဆာထုတ်သည်။ “သာ အယျာ”၌ သီဝိဘတ်မှန်သော်လည်း အာလုပ် သီမဟုတ်၊ ထိုကဲ့သို့ လိင်တ္ထသိကို ဤသုတ်ဖြင့် (ဂ) မမှည့်ရဟု တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ “အာလပနေ” ပုဒ်ကို ထည့်၍ သုတ်တည် ရသည်-ဟု ဖြေသည်။ ထို့ကြောင့် “အာလပနေတိ ကိမတ္ထံ” သည် ပုစ္ဆာဝါကျ။ “သာ အယျာ”ကား ဝိသဇ္ဇနဝါကျတည်းဟု မှတ်။

သီတိ ကိမတ္ထံ-“အာလပနေ ဂ သညော” ဟုသာ သုတ်မတည်ဘဲ “သိ”ကို ထည့် ရခြင်းသည်၊အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း-ဟု ပုစ္ဆာဝါကျထုတ်၍ “ဘောတိယော အယျာယော” စသော ပြယုဂ်များ၌ အာလုပ်ဟုတ်သော်လည်း (သီဝိဘတ်မဟုတ်) ယောဝိဘတ် ဖြစ်နေသောကြောင့် ဂ မမှည့်ရဟု တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိသည်-ဟု ဝိသဇ္ဇနဝါကျကို မိန့်သည်။ နောက်၌လည်း ဤနည်းမှီ၍ ပုစ္ဆာဝါကျ ဝိသဇ္ဇနဝါကျကို ခွဲပါလေ၊ [ဤ “ကိမတ္ထံ”ဟု ပြသော ပုစ္ဆာဝါကျများ၏ အဖြေကို ကြည့်၍ ဤသုတ်၌ “အာလုပ်ဖြစ်ခြင်း၊ သိဖြစ်ခြင်း” ဤအင်္ဂါ ၂ ပါးပြည့်စုံမှ “ဂ” အမည်မှည့်နိုင်သည်- ဟုမှတ်၊ နောက်၌လည်း ဤကဲ့သို့ ပုစ္ဆာဝါကျတို့ကို ကြည့်၍ သုတ်အင်္ဂါကို သိပါလေ။]

ဣန္ဒြေဝဏ္ဏာ ဈာနာ ၅၈။ ဣန္ဒြေဝဏ္ဏာ ဣတိ-ဣဝဏ် ဥဝဏ် ဟူကုန်သော၊
 စတေ-ဤသရတို့သည်။ ယထာသင်္ချ-သင်္ချာစဉ်အတိုင်း၊ ဈာ
 လ သညာ -ဈာ, လ အမည်ရှိကုန်သည်။ ဟောန္တိ ဣသိန္ဒေ- ရသေ့အား, ရသေ့
 ၏၊ ဒဏ္ဍိန္ဒေ-တုတ်ရှိသူအား,၏၊ အဂ္ဂိန္ဒေ-မီးအား,၏၊ ဂဟပတိန္ဒေ- သူကြွယ်
 အား, ၏၊ သေတုန္ဒေ- တံတားအား, ၏၊ ဧတုန္ဒေ-မှန်ကင်းအား,၏၊ ဘိက္ခု
 နေ-ရဟန်းအား,၏၊ သယမ္ဘုန္ဒေ- ဘုရားအား,၏၊ အဘိဘုန္ဒေ-လွမ်းမိုးနိုင်သူအား,
 ၏၊ ဈာလက္ခန္ဓေန ဈာလဟူသော အမည်ကို မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ကွ အတ္ထော အတ္ထိ,
 ဈာလတော သဿ နော ဝါ-၏။ (၂၉)

၅၈။ ယထာ သင်္ချ- “(၁) ဣန္ဒြေ, (၂) ဥဝဏ္ဏ”ဟု မှည့်ရမည့်
 သညိဘက်က ၂ ခုရှိ၏။ “(၁) ဈာ, (၂)လ”ဟု သညာဘက်ကလည်း ၂ ခုရှိ၏။
 ဤသို့ သင်္ချာစဉ်း ညီမျှနေရာ၌ သင်္ချာအစဉ်အတိုင်း (၁) ဣန္ဒြေကို (၁) ဈာအမည်
 မှည့်၍, (၂) ဥဝဏ္ဏ ကို (၂) လအမည် မှည့်ရသည်။ ဤသို့ သင်္ချာစဉ် အတိုင်း
 သညိနှင့် သညာကို တွဲဖက်ရသောကြောင့် “ယထာသင်္ချ”ဟု ထည့်၍ ဖွင့်နိုင်သည်။
 ယထာက္ခမံ ဟု လာရာ၌လည်း ဤနည်းပင်၊ ပြယုဂ်များတွင် ဣသိ, အဂ္ဂိ,
 ဂဟပတိ-ဣ ကာရန္တ, ဒဏ္ဍိ-ဤကာရန္တ, သေတု, ဧတု ဘိက္ခု-ဥကာရန္တ,
 သယမ္ဘု အဘိဘု- ဥကာရန္တ၊ ဤသို့ ကာရန်စုံအောင် ပုံစံထုတ်ထားသည်။
 ရုပ်ကိုလည်း ဆိုင်ရာသုတ်ကျလျှင် အလွယ်တကူ နားလည်ပါလိမ့်မည်။

ဂရ, လဟု သညာ။ ။သန္ဓိခန်း၌ ပြခဲ့သော သရ ရဿ ဒိဃ စသော
 အမည်များသည် အက္ခရာ ၂လုံး ၃လုံးစီ ရှိသောကြောင့် ဂရသညာ (လေးသောနာမည်)
 များဖြစ်၏။ ဤနာမ်ခန်း၌ လာသည့် ဂ-ဝ-ဈာ-လ-ဃ အမည်များကား အက္ခရာ
 တစ်လုံးတည်းသာ ရှိသောကြောင့် လဟုသညာ (ပေါ့သောနာမည်)များ ဖြစ်၏။
 ထိုနာမည်သည်လည်း အန္တတ္ထသညာ (အနက်သို့ အစဉ်လိုက်သော= အနက်အတိုင်း
 မှန်သောအမည်) ရှဋ္ဌိ သညာ (မှည့်ခေါ်တင်စားထားသောနာမည်) ဟု ၂မျိုးရှိ၏။
 ဤစကားစဉ်ဖြင့် ဂရသညာသည် ခေါ်လွယ်ခြင်းအကျိုး, နာမည်နှင့်လျော်ကန်သော
 အနက်မှန် အန္တတ္ထကို သိစေခြင်း အကျိုးအားဖြင့် အကျိုး ၂မျိုးကို ပြီးစေနိုင်၏။
 လဟုသညာကား ခေါ်လွယ်ရုံ အကျိုးကိုသာ ပြီးစေသည်-ဟုမှတ်။

[ဆောင်] သရ ရဿ, ဒိဃ စသည်, အလိလိကို, နာမည်ဂရ, သညာဟုမှတ်။
 ယင်းပညတ်ကို, အန္တတ္ထသညာ, မှတ်တို့ရာ၏။ သညာဂရ, နာမည်ပြု
 သဖြင့်, ခေါ်မှု တစ်လိ, နာမည်နှင့်တန်, အနက်မှန်ကို, သိပြန်စေရိုး,
 ကျိုး ၂မျိုးရ, မှတ်ကုန်ကြလေ။ ဂ-ဝ-ဈာ-လ, စသည်မှာမူ, သညာလဟု,
 ရှဋ္ဌိရှိ၍, လဟုသညာ, အကျိုးမှာကား, ခေါ်ရာကာလ, လွယ်ရုံမျှသည်,
 မှတ်ကြတစ်မျိုးသာလျှင်တည်း။

တေလူတ္တိချာပေါ ၅၉။ တေ လူဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ- ထို လူဝဏ် ဥဝဏ်တို့သည်၊
 ယဒါ၊ အကြင် အခါ၌၊ လူတ္တိချာ-လူတ္တိလိင်ကို ဟောကုန်၏၊
 တဒါ၊ ထိုအခါ၌၊ ပသညာ-ပ အမည်ရှိကုန်သည်၊ ဟောန္တိ- ကုန်၏၊ ရတ္တိယာ-
 ဖြင့်၊ လူတ္တိယာ- ဖြင့်၊ ဝဓယာ- ချွေးမဖြင့်၊ ဓေနယာ- နွားမဖြင့်၊ လူတ္တိချာတိ-
 လူတ္တိချာပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ လူသိနာ, ဘိက္ခုနာ.. စသောပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်
 ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ပလ္လစ္စနေန-ပဟု အမည်မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ကွ အတ္တော အတ္တိ၊
 ပတော ယာ-၏။ (၁၈၂)

အာယော ၆၀။ အာကာရော-အာအက္ခရာသည်၊ ယဒါ-၌၊ လူတ္တိချော-
 လူတ္တိလိင်ကိုဟော၏၊ တဒါ-၌၊ ပသညော-ယံအမည်ရှိသည်၊
 ဟောတိ၊ သဒ္ဓါယ-သဒ္ဓါဖြင့်၊ ကညာယ- သတို့သမီးဖြင့်၊ ဝိဏာ ယ-စောင်းဖြင့်၊ ဂင်္ဂါ
 ယ- ဂင်္ဂါမြစ်ဖြင့်၊ ဒိသာယ-အရပ်ဖြင့်၊ သာလာယ-ရေပုံ ဖြင့်၊ မာလာယ-ပန်း
 ဖြင့်၊ တုလာယ-ချိန်ခွင်ဖြင့်၊ ဒေါလာယ-ယောဉ်ဖြင့်(ပုခက်ဖြင့်)၊ ပဘာယ-အရောင်

၅၉။ ပေါ, သညာ- တေ (လူဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ) သည် သညီပုဒ်, ပေါကား
 သညာပုဒ်တည်း သညီသည် လူဝဏ်-ဥဝဏ်ဟု ၂မျိုးရှိသောကြောင့် “တေ” ဟု
 ဗဟုဝစ်ဖြင့်ပြု၍, ထို ၂မျိုးလုံးမှာ “ပ” အမည် တစ်ခုတည်းသာ ရှိသောကြောင့်
 “ပေါ” ဟု သညာပုဒ်၌ ဧကဝစ်ဖြင့် ပြုရသည်၊ ဤသို့ သုတ်၌ “ပေါ” ဟု ဧကဝစ်
 သိဝိဘတ်ဖြင့် ပြထားသော်လည်း ဝုတ္တိ၌ကား “ပလ္လတိ သညာ ယေသံတိပသညာ”ဟု
 ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “လူဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ”ဟူသော အဘိဓမ္မာပုဒ်၏ ဝစ်နှင့်တူစွာ ဗဟုဝစ်ဖြင့်ပင်
 ဖွင့်ပြရသည်။ [အချို့ကား “ပသညာ”ဟူသော ဗဟုဝစ်ကိုထောက်၍ “ပေါ”
 ၌လည်း “တတော ယောနမောတု” တုသဒ္ဓါဖြင့် ယောကို ဩပြု-ဟု ကြံကြသေး၏၊
 အရှင်ကစ္ဆည်း၏ အာဘော်ကျမည် မထင်။]

ပုံစံများ။ ။ “ရတ္တိယာ, လူတ္တိယာ”သည် လူဝဏ်ကို ပမုည့်ရသောပုံစံ,
 “ဝဓယာ ဓေနယာ” သည် ဥဝဏ်ကို ပမုည့်ရသောပုံစံတည်း၊ “ဝဓူ” က ဦကာရန္တ
 ဖြစ်၍ ဥ ဦ အစဉ်ကျအောင် “ဓေနယာ, ဝဓယာ”ဟု, ရှေ့နောက်စဉ်လျှင် သာ၍
 အဆင်ပြေမည်၊ သို့သော် ကစ္ဆည်းဝုတ္တိ၌ ဤကဲ့သို့ အဆင်မပြေသော ပုံစံတွေများ
 စွာ တွေ့ရှိရကား နောက်၌ စိစစ်တော့မည်မဟုတ်၊ လူသိနာ ဘိက္ခုနာတို့သည်
 လူတ္တိလိင်ဟော မဟုတ်, ပုလ္လိင်ဟော ပုဒ်များတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့်
 “ပ” မမှည့်ရဟု တားမြစ်ခြင်းငှာ “လူတ္တိချာ”ပုဒ်ကို (သုတ်၌) ထည့်ထားရသည်။
 [လူတ္တိချာပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ စသည်ကို] ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်ပြထားပြီ။

၆၀။ လူတ္တိချော- အာချာယတိ-ဟောတတ်၏၊ လူတိ-ကြောင့်၊ အာချော-
 မည်၏၊ အာချော၌ အာပုဗ္ဗချာဓာတ်, အပစ္စည်း၊ ချာ၏ အာကိုချေ, နောက် (အ)
 ကပ်၍ “အာချ”ဟုဖြစ်၏၊ နာမိင်, သိကိုဩပြု၍ “အာချော”ဟု ဖြစ်၏၊ အဘိဓမ္မာ
 ပုဒ်က အာအက္ခရာဖြစ်၍ “အက္ခရ”ဟုပုလ္လိင်ဖြစ်သောကြောင့် “အာချော”ဟုပုလ္လိင်ဖြင့်

ဖြင့်၊ သောဘာယ- တင့်တယ်ခြင်းဖြင့် [“သောဘာယ” ရှိလျှင် ပါဠိပျက်] ပညာယ-ပညာဖြင့်၊ ကရုဏာယ-သနားခြင်းဖြင့်၊ နာဝါယ-လှေ့ဖြင့်၊ ကပါလိကာယ-အိုးခြမ်းကွဲဖြင့်၊ အာတိ-အာပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ ရတ္ထိယာ ဣတ္ထိယာ-ရတ္ထိယာ ဣတ္ထိယာ စသော၊ ပေ၊ ၏ ဣတ္ထိချောတိ-သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ သတ္တာရာ ဒေသိတော အယံ ဓမ္မော-သတ္တာရာ၊ပေ၊ ဓမ္မောတို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ယဣစ္စနေန-ယဟု အမည်မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ကွအတ္ထော အတ္ထိ၊ ယတော နာဒိနံ-၏။ (၁၇၇)

ရှိစေရသည်။ [အာပုဗ္ဗ+ချာဓာတ်နောင် ကွိပစွန်းသက်လျှင် “အာချာ” ဟု အာ ကာရန္တ ပုလ္လိင်လည်း သင့်၏] ဣတ္ထိ-ဣတ္ထိလိင်ကို၊ အာချော-ဟောသော အကွရာသည်၊ ဣတ္ထိချော-မည်၏။

သော ဘာယ ကပါလိကာယ- ပဘာယ၏နောက်၌ “သောဘာယ- ရေအလျဉ်ဖြင့်” ဟုရှိ၏။ သောတသဒ္ဒါသည် ဣတ္ထိလိင်မရှိ၊ ပုံ-နပုံသာရှိသောကြောင့် မကောင်း၊ “ကန္တိသောဘာ ဇုတိစ္ဆဝိ”နှင့် အညီ “သောဘာယ” သာ မူရင်းဖြစ်၏။ “ကပါလိ ကာယ” ၌ “ကပလာယ-ကမ္မလာယ” ဟု ပါဠိအမျိုးမျိုးရှိ၏။ ကပလပုဒ်ပင် မရှိ၊ ဦးခေါင်းခွံ၊ အိုးခြမ်းကွဲအနက်ဟော “ကပါလ” နှင့် ကမ္မလာသဒ္ဒါလည်း နပုလ္လိင်သာ၊ ထို့ကြောင့် သက္ကတအဘိဓာန်ကိုမိမိ၍ “ကပါလိကာယ” ဟု ဆရာတို့ ပြင်ကြသည်။

အာတိ၊ပေ၊ ဓမ္မော- ရတ္ထိ၊ ဣတ္ထိတို့သည် ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောကုန်သော်လည်း အာ အကွရာ မဟုတ်သောကြောင့် “ဣ-ဤ” တို့ကို ယမမှည့်ရဟု တားမြစ်ခြင်းငှာ “အာ” ဟုသုတ်၌ ထည့်ရသည်။ “သတ္တာရာ ဒေသိတော” စသည်၌ “သတ္တာရာ” သာပုံစံတည်း။ “ဒေသိတော အယံ ဓမ္မော” ကား တွဲဖက်ပုဒ်များတည်း။ သတ္တုတည်၊ နာသက်၊ ဥကို အာရပြု၍ “သတ္တာရ+နာ” ဟုဖြစ်၏။ ဤ “သတ္တာ၌” အာ ဟုတ်သော်လည်း ဣတ္ထိလိင်ကို မဟောသဖြင့် “ဣတ္ထိချော” ဟုသော လိုက်ပုဒ်က တားမြစ်၍ ယ မမှည့်ရ။

မှတ်ချက်။ ။ ကိ ပုံစံတို့မည်သည်သုတ်၌လာသော သုတ်အင်္ဂါ တချို့နှင့်သာ ညီညွတ်၍ အခြားအင်္ဂါ တချို့နှင့် မညီသော ပုံစံများ ဖြစ်ရသည်။ ဤသုတ်၌ “အာ အကွရာ လည်း ဖြစ်ခြင်း၊ ဣတ္ထိလိင်ကိုလည်း ဟောခြင်း” ဟု အင်္ဂါ ၂ပါး ရှိ၏။ ရတ္ထိ ဣတ္ထိတို့သည် ဣတ္ထိလိင်ကိုဟောခြင်း ဟူသော အင်္ဂါနှင့် ညီညွတ်သော်လည်း အာ အကွရာ ဖြစ်ခြင်းဟူသော အင်္ဂါနှင့် မပြည့်စုံသောကြောင့် “အာ” သဒ္ဒါက တားမြစ်၍ ယမမှည့်ရ၊ ထို “အာ” ဟုသည်လည်း သဒ္ဒါ-ကညာ စသည်ကဲ့သို့ ပုဒ် အဆုံးဖြစ်သော “အာ” တည်း။ “သတ္တာရ+နာ” ၌ ထွာမှ အာသည် ပုဒ်အဆုံးမဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် ဤ “သတ္တာရာ” ပုံစံကို မနှစ်သက်ကြ “သာ- ခွေးသည်” ဟုရာ၌ နာဝိဘတ်ဖြင့် “သာနာ” ဟုရှိ၏။ ထို “သာနာ” ကို ပုံစံထုတ်ရလျှင် အာ အကွရာ ဟုတ်သော်လည်း ဣတ္ထိလိင်ကို မဟောသောကြောင့် “ယ” မမှည့်ရ-ဟု တားမြစ်သည်။

၆၁။ သေ-သဖြစ်သော၊ ဝိဘတ္တိမို-ကြောင့်၊ သ ကာရာဂမော-
သာဂမော သေ သအက္ခရာလားသည်။ ဟောတီ-၏။ ပုရိသဿ-အား၊ [အား
 - ဟုပေးသမျှ၌ “၏” ဟုလည်းပေးနိုင်သည် ချည်းမှတ်၊ ကျန်ပုဒ်များ၏ အနက်
 ထင်လောက်ပြီ၊ ဣဝဏ္ဏ၊ ဝဏ္ဏာဈုလာ သုတ်ကို ကြည့်၍ ပေး။] သေတီ - သေ
 ဟူသော ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထ-နည်း၊ ပုရိသသို့-ပုရိသသို့ပြယုဂ်၌...၏။ [“သဝိဘတ်
 မနှောင်းဘဲ- သို့ဝိဘတ် နှောင်းသောကြောင့် သမလာရ” ဟု တားမြစ်သည်-
 ဟူလို။] (၈၆)

၆၂။ ဧကဝစနေသု-ကုန်သော၊ ဝိဘတ္တဒေသေသု-
 ဝိဘတ် အပြုဖြစ်ကုန်သော၊ သံသာသု- တို့ကြောင့်၊
သု-စ သကာရာဂမော ဟောတီ၊ ဧတိဿံ - ထိုသူမ၌၊ ဧတိဿာ - အား၊ ဣမိဿံ
 ဤ သူမ၌၊ ဣမိဿာ- အား၊ တိဿံ- ထိုသူမ၌၊ တိဿာ- အား၊ ယဿံ- အကြင်
 သူမ၌၊ ယဿာ - အား၊ အမုဿံ - ထိုသူမ၌၊ အမုဿာ - အား၊ သံသာသ္မိတိ
 - သံသာသု ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထ - နည်း၊ အဂ္ဂိနာ ပါဏိနာ - အဂ္ဂိနာ၊

၆၁။ သေ ဝိဘတ္တိမို-သုတ်၌ “သေ” ဟု သာမည ဆိုထားသော်လည်း “ဝိဘတ်
 သ ကိုယူ” ဟု သိစေလိုသောကြောင့် “သေ ဝိဘတ္တိမို” ဟု ဝိဘတ္တိသဒ္ဒါ ထည့်၍
 ဖွင့် သည်။ ပုရိသ-အဂ္ဂိ-ဘိက္ခု-ဣသိ တည်၍ အခြေပြုတိုင်း ရုပ်တွက်၊ သယမ္ပ၊
 အဘိဘူ၊ ဒဏ္ဍိတို့၌ကား ရသယုဖွယ်ရှိသေး၍ နောင်ခါမှ တွက်တတ်လိမ့်မည်၊
 ဤသုတ်ဖြင့် ပုလ္လိင်အရာ၌သာ “သ” လာ-ဟု အများဆိုကြ၏။ သို့သော် “ဗုဒ္ဓ-
 မာတုဿ-ဘုရားမယ်တော်အား” ဟု ဣတ္ထိလိင်အရာ၌လည်း အနည်းငယ်လာသေး
 သည်ဟုမှတ်။

ဇာတ်ကိုဝှဲ၍ “သေ” ဟုဆို။ ။စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိ “သ” ၂ လုံးရှိ၍ “သာဂ-
 မော သေသု” ဟု ဗဟုဝစ်ဖြင့်ထားပါတော့လား၊ အဘယ့်ကြောင့် “သေ” ဟု
 ဧကဝစ်ဖြင့် ထားရသနည်းဟု-မေး၊ သဒ္ဒါကျမ်း၌ ဇာတ်ကိုဝှဲ၍ထားခြင်း၊ ခြပ်ကိုဝှဲ
 ၍ထားခြင်း ဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် သ တစ်လုံးနှင့်တစ်လုံး တူသော အခြင်း အရာ
 သည် ဇာတိ (ဇာတ်) မည်၏။ သဝိဘတ် ၂ လုံးကား-ခြပ်တည်း၊ ဇာတ်ကိုဝှဲလျှင်
 တစ်မျိုး တစ်စားတည်းဖြစ်၍ ဧကဝစ်ဖြင့်ချည်းထားရ၏။ ခြပ်ကို ဝှဲလျှင်ကား
 ဗဟုဝစ်ဖြင့်ချည်းထားရပေလိမ့်မည်၊ ဤသုတ်၌မူဇာတ်ကိုဝှဲ၍ “သေ” ဟု ဧကဝစ်
 ဖြင့်ထားရသည်။

[အောင်] ဇာတ်ကို အနေ၊ ဟောရိုးထွေ၊ ထားလေ ဧကဝစ်။
 ခြပ်ကိုကား၊ ဟောနည်းပြား၊ ထားငြား ဗဟုဝစ်။

၆၂။ ရှေ့သုတ်နှင့်ဤသုတ်၌ရပုံ။ ။ [ဧကဝစနေသုစဉ် (စ) သည် ရှေ့သုတ်မှ
 သာဂမောကိုငင်ခြင်း အနုကမုနအနက်ရှိ၏။] ရှေ့သုတ်သည် များသောအားဖြင့်
 ပုံ-နပုလ္လိင်အရာ၌သာ (သ)လာ၍ ဤသုတ်ကဣတ္ထိလိင်အရာ၌သာ (သ) လာသည်။
 ဤသို့လိင်မတူသောကြောင့် ရှေ့သုတ်နှင့် တစ်ပေါင်းတည်း မတည်ဘဲ(သ်) လာသော

ပါဏိနာ စသော ပြုယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏။ ဧကဝစနေသွိတိ-ဧက-
 ဝစနေသု ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ တာသံ သဗ္ဗာသံ- တာသံ သဗ္ဗာသံ၊ စသော ပြုယုဂ်
 တို့၌...၏။ တာသံ- ထိုသူမတို့အား၊ သဗ္ဗာသံ- အလုံးစုံ သူမတို့အား၊ ဝိဘတ္တာ
 ဒေသေသွိတိ- ဝိဘတ္တာဒေသေသုပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊မနသာ၊ပေ၊ ထာမသာ-
 မနသာ၊ပေ၊ ထာမသာ စသော ပြုယုဂ်တို့၌...၏၊မနသာ-စိတ်ဖြင့်၊ ဝစသာ-စကားဖြင့်၊
 ထာမသာ-အစွမ်းဖြင့်။ (၂၀၆)

သုတ်ကို ၂ သုတ်ခွဲ၍ တည်ရသည်- ဟုရှေးဆရာတို့ မိန့်ကြသည်။ [“ဗုဒ္ဓမာတုဿ”ဟု
 ဣတ္ထိလိင်အရာ၌လည်း အနည်းငယ် (သံ) လာသေးသောကြောင့် “များသောအားဖြင့်”
 ဟု ဆိုသည်။] တစ်နည်း--“ရှေ့သုတ်သည် ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌သာ လာ၍၊ ဤ
 သုတ်က ဝိဘတ်အပြု နှောင်းရာ၌ လာသောကြောင့် နိမိတ်ချင်း မတူသဖြင့် ၂
 သုတ်ခွဲ၍ တည်ရသည်”ဟု ကြံလျှင် သာ၍ သင့်မည်ထင်သည်။

[ဆောင်]-ပုံး-နပုန်းမှာ၊ ရှေ့သုတ်အရာတည်း၊ ဤမှာ ဣတ္ထိ-လိင်ကွဲဘိ၍၊ သ-
 လာမည့်သုတ်၊ ၂ မျိုးထုတ်ဟု၊ အချုပ်ရေးက၊ မိန့်ခဲ့ကြလည်း၊ တစ်နည်း
 ခွဲမှတ်၊ ဝိဘတ်ကြောင့်သာ၊ ရှေ့သုတ်လာ၍၊ နောက်လာသုတ်မူ၊
 ဝိဘတ်ပြုဟု၊ နှစ်ခုနိမိတ်၊ မတူဟိတ်ကြောင့် ကျိတ်လိတ်ခွဲခြား၊ နှစ်သုတ်
 ထားသည်၊ မှတ်သား (သ) လာဖို့ရာတည်း။

ကိမတ္ထံ-သုတ်၌ “သံသာသု” ပုဒ်ကို အဘယ်အကျိုးငှာ ဆိုအပ်သနည်း၊
 အဂ္ဂိနာ ပါဏိနာတို့၌ (ဧကဝစနေသု-အရ) ဧကဝစဝိဘတ်နှောင်းသော်လည်း
 သံသာအပြု မဟုတ်သောကြောင့် (သ) မလာရဟု တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ ဆိုရ
 သည်။ “ဧကဝစနေသု” ပုဒ်သည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း၊... တာသံ သဗ္ဗာသံတို့၌
 သံသည် သဗ္ဗတောနံ သံသာနံ သုတ်ဖြင့် နံဝိဘတ်ကို ပြုထားသော (သံ)တည်း၊
 ဤသို့ ဝိဘတ္တာဒေသ (သံ) ဟုတ်သော်လည်း ဧကဝစ (သံ) မဟုတ်၊ ဗဟုဝစ (သံ)
 ဖြစ်သောကြောင့် ထိုသံနှောင်းရာ၌ (သ)မလာရ-ဟု တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိသည်။

ဝိဘတ္တာဒေသေ သွိတိ ကိမတ္ထံ-“ဝိဘတ္တာဒေသေသု” ပုဒ်ကို ဝုတ္တိ၌ အဘယ်
 အကျိုးငှာ ထည့်၍ဖွင့်ရသနည်း၊... မနသာ ဝစသာ ထာမသာ-တို့၌ သာနှောင်း
 သော်လည်း သာသည် ဝိဘတ်ကိုပြုထားသော (သာ) မဟုတ်၊ နာကို အာပြု၍ (သ)
 လာထား သော (သာ)တည်း။ ထိုသို့ ဝိဘတ်ကို ပြုသော (သာ) မနှောင်းသောကြောင့်
 (သ) မလာရဟု တားမြစ်ခြင်းငှာ “ဝိဘတ္တာဒေသေသု” ဟုထည့်၍ ဖွင့်ရသည်။
 အချုပ်မှာ- ဤသုတ်၌ “သံသာသု ဧကဝစနေသု- ဝိဘတ္တာဒေသေသု” ဟူသော
 ၃ ပုဒ်ကိုပင် ကြည့်၍ “သံသာအပြုလည်း ဖြစ်ခြင်း၊ ဧကဝစလည်း ဖြစ်ခြင်း၊
 ဝိဘတ်ကို ပြုထားသော သံသာလည်းဖြစ်ခြင်း”ဟု ဤသုတ်၏ အင်္ဂါ ၃ ပါး
 ရှိကြောင်း ကိုလည်း သိနိုင်သည်။

၆၃။ ဧကဝစနေသု၊ ဝိဘတ္တာဒေသေသု၊ သံသာသု-တို့ကြောင့်၊ တော
ဧတိမာသမိ ဣမာ ဣစ္စေတေသံ- တော ဣမာ ဟူသော ဤသဒ္ဒါတို့၏။ အန္တော
 -အဆုံးဖြစ်သော၊ သရော-သရသည်။ ဣကာရော-ဣအပြုသည်။ ဟောတိ၊ ဧတိသံ
 ဧတိသာ ဣမိသံ ဣမိသာ (ရှေ့သုတ်အတိုင်းအနက်ဆို)၊ သံသာ သ္မိတိ ကိမတ္ထံ၊
 တောယ-ဣမာယ-ပေ၊ ရှိ၏။ [ရှေ့၌ဆိုခဲ့ပြီးကိုနည်းမိ၍ဆိုပါ။] တောယ၊ ဣမာယ-
 ဤသူမဖြင့်၊ ဧကဝစနေသ္မိတိ ကိမတ္ထံ၊ တောသံ ဣမာသံ၊ ပေ၊ (၂၁၇)

ကိံရုပ်။ ။ အဂ္ဂိနာကို “အဂ္ဂိ” လိင်တည်း၊ နာ ဝိဘတ်သက်၊ သံသာသေ့က
 ဝစနေသု စသုတ်ဖြင့် ဧကဝစ ဝိဘတ်နှောင်းသောကြောင့် (သ) လာသင့်သော်လည်း
 သံသာ အပြုမနှောင်းသောကြောင့်- သမလာရ၊ ပြီး၏။ ဤသို့စသည်ဖြင့် ကိံရုပ်များကို
 နောင်ခါ တွက်တတ်ပါလိမ့်မည်။ ဧတိသံ စသည်ကလည်း ဆိုင်ရာသုတ်စုံမှ
 တွက်ပါ။

၆၃။ **ဧတိမာသံ**- ရှေ့သုတ်မှ စကိုလိုက်စေ၍ ထိုစ၏အနက်ကို ရူပသိဒ္ဓိ၌
 ဖွင့်ပြသေး၏။ တောစ- တောသဒ္ဒါလည်း၊ ဣမာစ- ဣမာသဒ္ဒါလည်း၊ ဧတိမာယော-
 တော ဣမာ သဒ္ဒါတို့၊ ဤသို့ အသမာဟာရ ဒွန်တွဲ၍ “ဧတိမာယော” ဟု ပြီးပြီး
 နောက် နံကို သံပြု၍ “ဧတိမာသံ” ဟု ဖြစ်၏။ ထိုသို့ ဒွန်တွဲ၍ “ဧတိမာသံ” ဖြစ်ရာ
 ၌ နာညံ သဗ္ဗနာမိကံ သုတ်၏ အစီရင်နှင့်မဆန့်ကျင်ပါလော၊ [ထိုသုတ်က ဒွန်
 သမာသ်အရာဝယ် သံ-သာနံပြုခြင်းစသော သဗ္ဗနာမိအစီအရင်များ မဖြစ်ရ- ဟု
 တားမြစ်ထား၏။ ဤကား “တော ဣမာ” ဟု သဗ္ဗနာမိဖြစ်ပါလျက် နံကို သံပြုခြင်း
 ဟူသော သဗ္ဗနာမိ အစီအရင် ဖြစ်နေပြန်သောကြောင့် ထိုနာညံ သဗ္ဗနာမိကံ သုတ်
 အဆိုနှင့် ဆန့်ကျင်နေရကား ထိုကဲ့သို့ မဆန့်ကျင်အောင် “ဧတိမာနံ” ဟု ထားသင့်သည်
 မဟုတ်ပါလော-ဟူလို။]

အဖြေကား-သုတ်၌ပါသော တော ဣမာတို့သည် “ဤသူမ” ဟု အနက်ပေး
 ရသော သဗ္ဗနာမိအစစ်များ မဟုတ်ကြ၊ သဗ္ဗနာမိအစစ်၏ အတုဖြစ်သော အနုကရဏ
 သဒ္ဒါများ ဖြစ်ကြသည်။ ပရိစ္ဆတ္တတ္ထာနုကရဏ-အပရိစ္ဆတ္တတ္ထာနုကရဏ ၂မျိုးတွင်ကား
 မူလပုဒ်၏ ရုပ်နေရုပ်ထားကို မစွန့်သောကြောင့် အပရိစ္ဆတ္တတ္ထာနုကရဏဟု ဆိုသင့်၏။
 [မူလပုဒ်ဟူရာ၌ “ဧတိမာ” ဟူသော ဒွန်ပုဒ်ကို မဆိုလို၊ ဣမာဟူသော သဗ္ဗနာမိ
 တစ်ပုဒ်ကိုသာ ဆိုလိုသည်။] ထိုသို့ အပရိစ္ဆတ္တတ္ထာနုကရဏ ဖြစ်သောကြောင့်
 “ဧတိမာသံ” ဟု နံကိုသံပြုသောပုဒ်ဖြင့် သုတ်တည်လေသည်။ [အနုကရဏ
 အကျယ်ကို နောက်သုတ်၌ ပြအံ့။]

သံသာသ္မိတိပေ၊ ဣမာသံ-ဤသုတ်၌ “သံသာပြုဖြစ်ခြင်း၊ ဧကဝစ သံသာ
 လည်း ဖြစ်ခြင်း၊ တော ဣမာလည်းရှိခြင်း” ဟု သုတ်အင်္ဂါ ၃ ပါးရှိ၏။ ထိုတွင်
 သံသာ သ္မိတိ ကိမတ္ထံဖြင့် ပထမအင်္ဂါအတွက် ကိံထုတ်သည်။ တောယ ဣမာယ
 တို့၌ ဧကဝစဖြစ်ခြင်း- တော ဣမာ ဖြစ်ခြင်းဟု အင်္ဂါ ၂ ပါးညီညွတ်သော်လည်း
 သံသာအပြု မနှောင်းသောကြောင့် (ဣ)မပြုရ၊ ဧကဝစနေသ္မိတိ ကိမတ္ထံဖြင့် ဒုတိယအင်္ဂါ

တဿာဝါ

၆၄။ ဧကဝစနေသုဝိဘတ္တာဒေသေသုသံသာသု၊ တဿာ-တာ
သဒ္ဓါ၏။ အန္တဿ-အဆုံးဖြစ်သော၊ ဣတ္ထိယံ-ဣတ္ထိလိင်၌၊ ဝတ္တ
မာနဿ-ဖြစ်သော၊ အာကာရဿ-အာအက္ခရာ၏၊ ဣကာရော၊ ဝါ ဟောတိ -
ဝိကပ် ဖြစ်၏။ တိဿံ-ထိုသူမ၌၊ တိဿာ-အား၊ တဿံ- ၌၊ တဿာ- အား။
(၂၁၆)

အတွက် ကိံထုတ်ပြန်၏။ ဧတာသံ ဣမာသံတို့၌ သံအပြုရှိခြင်း-ဧတာ
ဣမာလည်းဖြစ်ခြင်းဟု အင်္ဂါ ၂ ပါး ညီညွတ်သော်လည်း ဧကဝစမဟုတ်သောကြောင့်
(ဣ) မပြုရဟု တားမြစ်သည်။ ဤအစဉ်ကိုကြည့်၍ ကိံရပ်များကို နောင်ခါ
တွက်တတ်ပါလိမ့်မည်။

ကိံတစ်မျိုးထုတ်ဖွယ်။ ။ သုတ်၌အင်္ဂါ ၃ ပါး ပြထားသောကြောင့် “ဧတိမာ
သမိတိ ကိံမတ္ထံ” ဟု တတိယအင်္ဂါအတွက် ကိံတစ်မျိုးထုတ်၍၊ အဖြေပုံစံကိုလည်း
“တိဿံ တိဿာ” စသည်ဖြင့် ထုတ်နိုင်၏။ တိဿံ တိဿာတို့၌ သံသာအပြုဖြစ်ခြင်း-
ဧကဝစလည်း ဖြစ်ခြင်းဟု အင်္ဂါ ၂ ပါး ညီညွတ်သော်လည်း “ဧတာ ဣမာ”
မဟုတ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဣ မပြုရဟု တားမြစ်နိုင်သည်။ ဤနည်းကိုမှီ၍
ကိံဟုသမျှကို သုတ်အင်္ဂါရှိသလောက် ထုတ်နိုင်သည်-ဟုမှတ်ပါ။

၆၄။ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ပြသောကြောင့် ဤသုတ်အစီအရင်သည် အမြဲမဟုတ်၊
ဝိကပ်တည်း။ ရှေ့သုတ် အစီအရင်ကား နိစ္စ (အမြဲ)တည်း။ ထို့ကြောင့် ရှေ့သုတ်၌
“ဧတိဿံ၊ ဣမိဿံ၊ ဧတိဿာ၊ ဣမိဿာ” ဟုသာ ရုပ်ရှိ၍ “ဧတဿံ၊ ဣမဿံ”
စသည်ဖြင့် ရုပ်မရှိရ။ ဤသုတ်ကား “တိဿံ၊ တိဿာ” ဟု ဤသုတ်က စီရင်ထားသော
ရုပ် “တဿံ တဿာ” ဟု ဤသုတ်က မစီရင်သော ရုပ်ဟု ပုံစံ ၂ မျိုးရှိရသည်။
ဤသို့ သံသာနောင်းရာဝယ် ဧတာ ဣမာ အတွက် နိစ္စဝိမိဖြစ်၍၊ တာအတွက်
အနိစ္စဝိမိ ဖြစ်သောကြောင့် “တေတိမာသမိ” ဟု တစ်သုတ်တည်းပေါင်း၍ မတည်းဘဲ
“ဧတိမာသမိ၊ တဿာဝါ” ဟု ၂ သုတ်ခွဲ၍ တည်ရသည်။ တာ၌အာသဒ္ဓါသည်
ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယောသုတ်ဖြင့် သက်ရသော ဣတ္ထိဇောတက ပစ္စည်းတည်း။
ထို့ကြောင့် “ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနဿ အာကာရဿ” ဟု ဖွင့်သည်။ ရုပ်ကို
“ဃပတော သ္မိံ သာနံ သံသာ” သုတ်ကျမှတွက်။

အနုကရဏ အနုကာရိယ။ ။ သုတ်၌ပြထားသော “တဿာ” သည် ပြယုဂ်
တဿာ၏ အတုဖြစ်သော အနုကရဏ သဒ္ဓါတည်း။ ထို့ကြောင့် “တဿာ-ထိုသူမ
၏” ဟု အနက်မပေးဘဲ “တဿာ-တာသဒ္ဓါ၏” ဟု ပေးရသည်။ ချဲ့ဦးအံ့- ပါဠိ
အဋ္ဌကထာနှင့် ပြယုဂ်အတွင်း၌ တွေ့ရသော “တဿာ” သည် အစစ်ဖြစ်သော
“အနုကာရိယ” သဒ္ဓါတည်း။ ဟောရိုးဟောစဉ် “ထိုသူမ-ထိုမိန်းမ၏” စသော
အနက်ရှိသောကြောင့် “အတ္ထပဒတ္တကပုဒ်” ဟုလည်း ခေါ်ရ၏။ တဿာဝါသုတ်၌
ပါသော “တဿာ” ကား ထိုအစစ် တဿာ၏ အတုဖြစ်သောကြောင့် အနုကရဏ
သဒ္ဓါတည်း။ “တဿာ-ထိုသူမ၏” ဟုမပေးဘဲ “တာ သဒ္ဓါ၏” ဟု ပေးရသော
ကြောင့် “သဒ္ဓ ပဒတ္တကပုဒ်” ဟုလည်း ခေါ်ရသည်။

တတော တဿ
ဿာယ

၆၅။ တတော တာ ဧတာ ဣမာတော- ထိုတာ, ဧတာ, ဣမာ သဒ္ဓါတို့မှ၊ ပရဿ,သဿ ဝိဘတ္တိဿ- သဝိဘတ်၏။ ဿာယာဒေသော, ဝါ ဟောတိ- ဝိကပ်ဖြစ်၏။ တိဿာယ ထိုသူမအား၊ ဧတိဿာယ, ဣမိဿာယ-ဤသူမအား၊ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ တိဿာံပေ။

ပရိစ္စတ္တတ္ထ-အပရိစ္စတ္တတ္ထ။ ။ထိုအနုကရဏသဒ္ဓါလည်း မူလအစစ်ပုဒ်၏ လိင်-ဝုစ်-နှင့် ရုပ်နေပုံကိုစွန့်လျှင် (မူလအစစ်၏ လိင်-ဝုစ်-ရုပ်နေပုံနှင့် မတူလျှင်) ပရိစ္စတ္တတ္ထာ နုကရဏမည်၏။ သ ဆဿဝါ သုတ်၌ “ဆဿ” ပုဒ်သည် မူလ အစစ်ဖြစ်သော ဆ သင်္ချာ၏ ဗဟုဝုစ်ကိုစွန့်၍ ကေဝုစ်ဖြစ်နေသောကြောင့် ပရိစ္စတ္တတ္ထာ နုကရဏ မည်၏။ ယောသု ဒွိန္ဒု ဒွေစ သုတ်၌ ဒွိန္ဒု ကား မူလ ဒွိပုဒ်၏ ဗဟုဝုစ်ကို မစွန့်သောကြောင့် အပရိစ္စတ္တတ္ထာနုကရဏ မည်၏။ ဤသုတ်၌ “တဿာ” ပုဒ်လည်း အစစ်ဖြစ်သော “တဿာ”ပုဒ်၏ ဣတ္ထိလိင်ကိုလည်းကောင်း, သာ အပြုဖြင့် “တဿာ”ဟူသော ရုပ်နေပုံကိုလည်းကောင်း မစွန့်သောကြောင့် အပရိစ္စတ္တတ္ထာ နုကရဏ ပင်တည်း။

ဝိဂ္ဂဟ။ ။အနုကရိယတေ-အတုပြုအပ်၏။ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ အနုကာရိယံ-မည်၏။ အနုကရောတိ- အတုပြုတတ်၏။ ဝါ-တူ၏။ ဣတိ, အနုကရဏံ-မည်၏။ နတ်အစစ်ကဲ့သို့ အတုပြုအပ်သော မူလအစစ်ပုဒ်သည် အနုကာရိယ မည်၏။ နတ်ရုပ်ကဲ့သို့ အတုပြုတတ်သော (အတုဖြစ်သော) ပုဒ်သည် အနုကရဏ မည်၏။ ယဿ- အကြင် အနုကရဏသဒ္ဓါ၏။ ပရိစ္စတ္တော-စွန့်အပ်သော၊ အတ္ထော - မူလပုဒ်၏ သရုပ်သဘောသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏။ ဣတိ,တိ-ထို အနုကရဏသည်၊ ပရိစ္စတ္တတ္ထံ-မည်၏။ ပရိစ္စတ္တတ္ထံ-စွန့်အပ်သော သရုပ်သဘောရှိသော အနုကရဏ သည်၊ န-မဟုတ်၊ အပရိစ္စတ္တတ္ထံ-စွန့်အပ်သော သရုပ်သဘောရှိသော အနုကရဏ မဟုတ်၊ မူလသဘောကို မစွန့်သော အနုကရဏ-ဟူလို၊ ပရိစ္စတ္တတ္ထကို ပစ္စက္ခ, အပရိစ္စတ္တတ္ထ ကို အပစ္စက္ခ ဟုလည်း ခေါ်၍ အနုကာရိယကို “အနုကရဏီယ” ဟုလည်း ခေါ်ကြသေးသည်။ [ထို့ပြင်- “အနုကရဏ-အတု ပြုအပ်သောပုဒ်၊ အနုကာရိယ-အတုပြုရာပုဒ်” ဟုလည်း ဆိုကြသေး၏။ ထိုအဆိုကိုကား ဆင်ခြင်သင့် သည်။ ဘာကြောင့်နည်း...အတူ (အတု) ပြုလုပ်တတ်သော ဥပမာဝါစကပုဒ်ကို “အနုကရောတိ” ဟုအလင်္ကာ၌ ကတ္ထရုပ်ဖြင့် ပြထားသောကြောင့်တည်း၊] သဒ္ဓေါ ယေဝ ပဒတ္ထော ယဿာတိ သဒ္ဓ ပဒတ္ထကံ၊ “တဿာ=တာ သဒ္ဓါ၏”စသည်ကဲ့သို့ သဒ္ဓါသာလျှင် ပုဒ်အနုကရိယောပုဒ်တည်း၊ အတ္ထော ပဒတ္ထော ယဿာတိ အတ္ထပဒတ္ထ ကံ၊ “တဿာ-ထိုသူမ၏” စသည်ကဲ့သို့ အနုကံတည်းဟူသော ပုဒ်နုကရိယော ပုဒ်တည်း။

ကိံထုတ်ဖွယ်။ ။ဤသုတ်၌ ကိံဝါကျများ မပါသော်လည်း “သံသာအပြုဖြစ် ခြင်း, ကေဝုစ်ဖြစ်ခြင်း, တာ သဒ္ဓါဖြစ်ခြင်း”ဟူသော အင်္ဂါ၃ပါးကို ကြည့်၍ “သံသာသို့တိ ကိမတ္ထံ, တာယံ တာယ၊ ကေဝစနေသို့တိ ကိမတ္ထံ, တာသံ၊ တဿာတိ ကိမတ္ထံ, ဧတိသံ ဧတိဿာ”ဟု ကိံဝါကျထုတ်နိုင်သည်။ နောက် နောက်သုတ်များ၌လည်း ဤကဲ့သို့ ကိံထုတ်နိုင်ပုံများကို သိပါလေ။ [တာယံ- ထိုသူမ၌၊ တာသံ- တို့အား, ဟုအနုကံပေး။]

တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ သံဟဿာနံ- တစ်ထောင်တို့အား၊ နံမှိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဒွိသု- ၂ ခုတို့၌၊ တိသု- ၃ ခုတို့၌၊ စဂ္ဂဟဏေန- ဖြင့်၊ သဉ္စ- သံသည်လည်း။

၆၇။ ဒွါဒိတော-ဒွါဒိ၌ အာဒိအရ ဒသတိုင်အောင်သာ သဒ္ဒနိတိယူ၍ “ဒွါဒိတော ဒသန္တာ နာဂမော နံမှိ” ဟုသုတ်တည်၏။ ဒသတိုင်အောင် ယူလျှင် “ဧကာဒသန္တံ၊ပေ၊ အဋ္ဌာရသန္တံ” တို့၌လည်း ဒသသဒွါ ပါသောကြောင့် ထိုအဋ္ဌာရသ တိုင်အောင်ပင် ဒွါဒိ ၌ အာဒိအရ ယူနိုင်ပြန်၏။ ထို့ကြောင့် “ဒွါဒိတော- ဒွိအစ အဋ္ဌာရသ အဆုံးရှိသော သင်္ချာသဒွါတို့မှ” ဟုသုတ်နက်ပေးနိုင်သည်။

တိတ္ထံ-“ဣတ္ထ မိတ္ထန္တံ တိဟိ သင်္ချာဟိ” သုတ်ဖြင့် ဣတ္ထံ ဣတ္ထန္တံ ပြုလတ္တံ့ ဖြစ်၏။ “သာဝကာသဝိဓိတော တု၊ ဗလိ နိရဝကာသကော=ကျယ်သော အရာရှိသော ဝိဓိထက်ကျယ်သောအရာမရှိ (ကျဉ်းသောအရာရှိ) သော ဝိဓိသည် (သူ့ဆိုင်ရာ၌) အားရှိ၏” မီးရောင်သည်အိမ်အတွင်း၌ လရောင်ထက် အားကောင်းသကဲ့သို့တည်း။ နောစ ဒွါဒိတော နံမှိ သုတ်သည် ဒွိအစ အဋ္ဌာရသတိုင်အောင် စီရင်နိုင်သဖြင့် အရာကျယ်၏။ ဣတ္ထ မိတ္ထန္တံ သုတ်ကား တိသင်္ချာတစ်မျိုးသာ စီရင်နိုင်သဖြင့် အရာကျဉ်း၏။ ထို့ကြောင့် တိသင်္ချာအရာ၌ နောစ ဒွါဒိတောနှင့် ဣတ္ထ မိတ္ထန္တံတို့ အစီအရင်ပြိုင်သော်လည်း ဣတ္ထမိတ္ထန္တံ သုတ်က အားရှိသောကြောင့် “တိတ္ထံ” ရုပ်ကို ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်ဘဲ ဣတ္ထမိတ္ထန္တံ သုတ်ဖြင့်သာ စီရင်သင့်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ [တိတ္ထံကို ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်သင့်သော်လည်း သင်္ချာအစဉ်မပျက် စေလိုသောကြောင့် ဝတ္ထိဆရာ ထည့်ထားသည်။ ဝတ္ထိဆရာကိုယ်တိုင် ဒွါဒိတော အရ၌ တိသင်္ချာကိုပါ ယူစေလိုကြောင်းကိုလည်း “ဒွိသု တိသု” ဟူသော ကိရုပ်ကို မြင်သဖြင့် သိနိုင်သည်။] ဒွိန္တံ စတုန္တံ ကိုအခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်၊ ပဉ္စန္တံ စသည်ကို ပဉ္စာဒိန မတ္တံ သုတ်ကျမှတွက်၊ တိတ္ထံဟု မုဒ္ဒဇ (ဣ) ဖြင့်ရှိရကြောင်းလို ဣတ္ထ မိတ္ထန္တံ သုတ်ကျမှ ပြအံ့။

ဒွါဒိတော၊ပေ၊ သဟဿာနံ- “သဟဿ” သင်္ချာသည် ဒွါဒိအရ၌ မပါဝင်သော ကြောင့် (န) မလာရဟု ပြခြင်းငှာ “ဒွါဒိတောတိ ကိမတ္ထံ” ဟူသော ပုစ္ဆာဝါကျနှင့် “သဟဿာနံ” ဟူသော ဝိသဇ္ဇနဝါကျကို မိန့်သည်။ “သဟဿ” တည်၊ နံသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် (နံ) လာသင့်သော်လည်း ဒွါဒိတော၌ အာဒိအရတွင် “သဟဿ” သဒွါ မဝင်သောကြောင့်(နံ)မလာရ။ သုနံဟိသုစဖြင့် ဒိဃပြု၍ “သဟဿာနံ” ဟု ပြီးစေ။

မှတ်ချက်။ ။ ဒွါဒိတောအရ ဧကုနဝိသတိ (၁၉) စသောသင်္ချာသဒွါတို့လည်း မပါဝင်ချေ။ ထို့ကြောင့် ဝိသတိနံ-သတာနံ” စသောသင်္ချာတို့ကိုလည်း ကိပုစံထုတ်နိုင် ၏။ သဟဿသင်္ချာသည် နဂိုအတိုင်း ဧကဝုစံသာ၊ ဝဂ္ဂဘေဒဖြစ်မှ ဗဟုဝုစံ ဖြစ် နိုင်သကဲ့သို့ “ဝိသတိ=သတ” စသောသင်္ချာတို့လည်း ဝဂ္ဂဘေဒဖြစ်သည့်အခါဗဟု ဝုစံ ဖြစ်နိုင်ကြသည်။ ဝဂ္ဂဘေဒအကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိ သင်္ချာတဒ္ဓိတ်ခန်းမှာ ကြည့်။

နံမှိတိပေ၊တိသု- “နံဝိဘတ် နောင်းခြင်း၊ ဒွါဒိ သင်္ချာလည်း ဖြစ်ခြင်း၊ ဤအင်္ဂါ ၂ ပါးပြည့်စုံမှ” ဤသုတ်က (နံ)လာနိုင်သည်။ ဒွိသု တိသုတို့၌ ဒွါဒိသင်္ချာ

အာဂမော-လာသည်။ ဟောတိ၊ စတဿန္တံ-၄ ယောက်ကုန်သော၊ ဣတ္ထိနံ-
မိန်းမတို့အား၊ တိဿန္တံ-၃ ပါးကုန်သော၊ ဝေဒနာနံ-ဝေဒနာတို့အား။ (၂၂၉)

အမာ ပတော
သို့သွားနံဝါ

၆၈။ ပဏ္ဍိတောသွား(ပဏ္ဍိတိ ဧတသွား)-ပဟူသော ဤသဒ္ဒါမှ၊
(ပရေသံ-ကုန်သော)၊ သို့သွား ဣစ္ဆေတေသံ (သို့သွား ဣတိ
ဧတေသံ)-သို့သွားဟူသော ဤဝိဘတ်တို့၏၊ အံ အာ အာဒေ သာ-
အံ အာ အပြု တို့သည်၊ ယထာသင်္ချံ - တိုင်း၊ ဝါ ဟောန္တိ - ဝိကပ် ဖြစ်ကုန်၏။

ဟုတ်သော်လည်း နံဝိဘတ်မနောင်းသောကြောင့် (နံ) မလာရဟု တားမြစ်ခြင်းငှာ
“နံမှိတိ ကိမတ္ထံ”စသည်ကို မိန့်သည်။ [ဤကိရုပ်ကိုထောက်၍ ဒွါဒိတော၌
အာဒိအရဝယ် တိသင်္ချာကိုပါ ဝုတ္တိဆရာ သွင်းယူလိုကြောင်း သိသာသည်။]

စဂ္ဂဟဏေန သဗ္ဗဂမော-“နောစ”၌ စသည် သမုစ္စည်းအနက်ရှိရကား
ထိုစသဒ္ဒါဖြင့် “သံ” လာခြင်းကို ဆည်းယူရသည်။ သဗ္ဗဂမောကို “သံစ+
အာဂမော” ဟုပုဒ်ဖြတ်၊ သံစ၌ စသဒ္ဒါကား သုတ်ရင်းဖြင့် (န) လာခြင်းကို
ပေါင်း၏။ “န” လာရုံသာမက၊ သံလည်းလာ-ဟူလို၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်။
[ဣတ္ထိနံ ဝေဒနာနံ တို့ကား ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် တွဲဖက်ထည့်
အပ်သော ပုဒ်များတည်း။] ဤပြုခဲ့သော နည်းသည် ကစွည်းဝုတ္တိ၌ ယခုစာရှိပုံနှင့်
ရူပသိဒ္ဓိတို့ ဆိုပုံတည်း။ နှာသဒ္ဒါကား “သဗ္ဗဂမော”ဟုပါ၌ရှိ၏။ သံစ၌ စသဒ္ဒါ
ဖြင့် (နံ) လာခြင်းကို ဆည်း၍ “သန္တတကွ နအက္ခရာလာ”ဟု အဓိပ္ပာယ်ယူစေလို၏။
ထို့ကြောင့် “တိ+နံ” ဟုဖြစ်သောအခါ သန္တတကွ (နံ) လာ၍ “တိဿန္တံ”ပြီးသည်။

မှတ်ချက်။ ။များသောအားဖြင့် လာသောအက္ခရာတို့၌ “ယံ,ဝံ,မ်,ဒိ”
စသည်ဖြင့် သရမပါ။ “သံ”လာဟု ဆိုရာ၌လည်းအသရမပါဘဲ သာဗျည်း၂ လုံး
ချည်း လာဖွယ်ရှိ၏။ သို့ဖြစ်လျှင် သာဗျည်းကပ်ဖို့ရာ သရလိုနေပြန်၏။ “သံ”
လာဟုဆိုရာ၌ နိဂ္ဂဟိတံသည် ရှေ့သရကို မှီရသောကြောင့် ဧကန်အသရပါကြောင်း
ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိအလိုအတိုင်း “သံ” လာဟုဆိုခြင်းက သာ၍
သဘာဝကျသည်။ စတဿန္တံ၌လည်း နည်းတူ စတု၏ ဥကိုကား တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့်
(အ)ပြု၊ လောပဉ္စ တကြာကာရောဖြင့် ဥချေ၍ ထိုကျေရာ၌ (အ)လာဟုလည်း
တစ်နည်းပြသေး၏။]

စသဒ္ဒါ၏ အကျိုးတစ်မျိုး။ ။နောစ၌စကို ဒွါဒိတောနောင်ထိုင်စေ၍ “ဒွိအစရှိ
သော သင်္ချာမှလည်း”ဟု ဆိုသဖြင့် အခြားသဒ္ဒါမှ နောက်၌လည်း (နံ)လာဟု
အဓိပ္ပာယ်ရ၏။ ထို့ကြောင့် ဝုဒ္ဓိ၌ “ဝု+နံ”ဟု ဖြစ်သောအခါ ဤစသဒ္ဒါဖြင့် (နံ)
လာ၍ “ဝုန္တံ” ပြီး၏ဟု ရူပသိဒ္ဓိပုဂံတွက်သည်။ ဤစသဒ္ဒါဖြင့် ဗဟု-ကတိနောင်(နံ)
လာ၍ ဗဟုန္တံ-အများတို့အား၊ ကတိန္တံ-အဘယ်နှစ်ခုတို့အား”ဟုလည်း ပြီးနိုင်၏။
[မောဂ္ဂုလ္လာန်၌ကား “ဗဟုကတိန္တံ”ဟု သုတ်တည်၍ (နံ)လာသည်။]

၆၈။ အမာ, သို့သာနံ- အံစ-အံလည်း၊ အာစ- အာလည်း၊ အမာ - အံအာ
တို့၊ အမာနောင် ယောဝိဘတ်သက်၍၊ သဗ္ဗာသမာဝုသော သုတ်၌ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့်

မတျံ၊ မတိယံ-ပညာ၌၊ မတျာ၊ မတိယာ- ပညာမှ၊ နိကတျံ၊ နိကတိယံ- စဉ်းလဲခြင်း၌၊ နိကတျာ၊ နိကတိယာ-မှ၊ ဝိကတျံ၊ ဝိကတိယံ- အထူးပြုခြင်း၌၊ ဝိကတျာ၊ ဝိကတိယာ-မှ၊ ဝိရတျံ၊ ဝိရတိယံ-ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၌၊ ဝိရတျာ၊ ဝိရတိယာ-မှ၊ ရတျံ၊ ရတိယံ-မွေ့လျော်ခြင်း၌၊ ဝါ-ည၌၌၊ ရတျာ၊ ရတိယာ-မှ၊ ပုထဗျံ၊ ပုထဝိယံ-မြေ၌၊ ပုထဗျာ၊ ပုထဝိယာ-မှ၊ ပဝတျံ၊ ပဝတ္တိယံ-ဖြစ်ခြင်း၌၊ ပဝတျာ၊ ပဝတ္တိယာ-မှ။ (၁၈၄)

၆၉။ အာဒိ ဣစ္ဆေတသ္မာ-အာဒိဟူသော ဤသဒ္ဒါမှ၊ (ပုရဿ အာဒိတော ဩစ -သော)၊ သို့ ဝစနဿ၊ အံ ဩ အာဒေသာ- အံ အပြု၊ ဩအပြုတို့သည်၊ ဝါ ဟောန္တိ၊ အာဒိ၊ အာဒေါ-အစ၌၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ- အာဒိသို့၊

ချေထားသည်။ ထို့ကြောင့် ဝတ္တိ၌လည်း “အံ အာ အာဒေသာ” ဟု ဗဟုဝစ်ဖြင့် ဖွင့်၏။ သို့စ- သို့လည်း+ သ္မာစ-သ္မာလည်း၊ သို့သ္မာ- သို့သ္မာတို့၊ ဤ၌လည်း ယောကို ချေထားသည်။ ထို့နောက်မှ “တေသံ သို့ သ္မာနံ” ဟု နဂိုဝိဘတ်အတိုင်းဆုံးစေ၊ “သ္မာသို့နံဝါ” သုတ်၌ ဝိဘတ်စဉ်အတိုင်း သ္မာကို အစထားသကဲ့သို့ ဤသုတ်၌ ဝိဘတ်စဉ်မကျဘဲ သို့ကို အစထားခြင်းသည် နောက်သုတ်သို့ သို့ဝိဘတ်တစ်ခုသာ လိုက်ကြောင်းကို သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏- ဟုနာသ ဖွင့်သည်။

ဝါအနက်။ ။ ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဒါကို ဝိကပ်အနက်ရှိ၏ဟု နာသစသည်တို့ဆို ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ပုံစံများ၌လည်း “မတျံ၊ မတျာ” ဟု ဤသုတ် စီရင်ရာ ရုပ်ကို လည်းကောင်း၊ “မတိယံ၊ မတိယာ” ဟု ဝါသဒ္ဒါမြစ်၍ မစီရင်ရာ ရုပ်ကိုလည်းကောင်း ၂ ရုပ်စီ တွဲ၍ပြထားသည်။ “မတိ-နိကတိ-ပိကတိ- ဝိရတိ-ရတိ-ရတ္ထိ-ပုထဝိ-ပဝတ္ထိ” တည်၊ သို့သက်၊ တေ ဣတ္ထိချာပေါ သုတ်ဖြင့် ဣ-ဤတို့ကို ပအမည်မှည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သို့ကိုအံပြု၊ “မတိ-+အံ” စသည်ဖြစ်၏။ သ္မာသက်၍ အာပြုလျှင် “မတိ+အာ” စသည်ဖြစ်၏။ ထို့နောက် ပသညဿစ သုတ်ကျမှ ဆက်၍တွက်တတ် လိမ့်မည်။ မတိယံ မတိယာ စသည်တို့ကား “ဝါသဒ္ဒါ မြစ်ယောကြောင့် အံ အာ မပြုရ” ဟု ဆို၍ ဃပတော သို့ယံဝါ၊ ပတော ယာသုတ်တို့ဖြင့် ပြီးလတ္တံ့။

မှတ်ချက်။ ။ (ဥမ္မာဒန္တိဇာတ်) စသည်၌ “မတျာ” ဟု ရုပ်ရှိ၏။ ထိုရုပ်၌ မာတုတည်၊ ပမုည့်၊ အာပတော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နာကို အာပြု၊ ပသညဿစဖြင့် ပအမည်ရှိသော ဥကို ယပြု၊ ကပ်၊ (မတျာ) တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ရဿပြု၍ “မတျာ” ပြီးသည်ဟုဆိုရလျှင် (ရူပသိဒ္ဓိတွက်ပုံမှ တစ်နည်းဖြစ်သော်လည်း) သာ၍ သင့်မြတ် ဖွယ်ရှိ၏။ ပသညဿစ သုတ်၌ ထပ်၍စိစစ်ဦးမည်။ [“အာပတော” ယောဂ ဝိဘာဂကို (ရူပသိဒ္ဓိ) နဒိသဒ္ဒါ၏ နဇ္ဇာရုပ်၌ ပြထား၏။]

၆၉။ အံဩ အာဒေသာ-ရှေ့သုတ်၌ “သို့၊ အံ ဝါ” တို့ လိုက်လာသောကြောင့် “သို့ ဝစနဿ” ဟုလည်းကောင်း၊ “အံဩ အာဒေသာ” ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်သည်။

အာဒိမိ...တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးရှိ၏။ အာဒိသို့- အာဒိမိ-အစ၌၊ နာထံ- မြတ်စွာဘုရားကို၊ နမသံတွာန- ရှိခိုးပြီး၍၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ အညသ္မာပိ- အာဒိမိ အခြား သဒ္ဓါမှလည်း၊ (ပရဿ)သို့ဝစနဿ၊ အာ ဩ အံ အာဒေသာ- အာအပြု၊ ဩအပြု၊ အံအပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဒိဝါစ-နေ၌လည်းကောင်း၊ ရတ္တာစ- ညဉ့်၌ လည်းကောင်း၊ ဝေ-အကြင်သူတို့သည်၊ ဗလိ-ပူဇော်ဖွယ်ကို၊ ဟရန္တိ-ပို့ဆောင် ကြကုန်၏။ ဗာရာဏသီ-ဗာရာဏသီပြည်၌၊ ရာဇာ- မင်းသည်၊ အဟု-ဖြစ်ပြီ။ (၁၈၆)

အာဒေါကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်၊ အာဒိကို အံမောနိဂ္ဂဟိတံ ဈလပေဟိ သုတ်ကျမှတွက်၊ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါ၏ ဝိကပ်အနက်ရှိသောကြောင့် “အာဒိသို့၊ အာဒိမိ” တို့၌ အံ ဩ မပြုရဟု တားမြစ်သည်။ [ရှေ့သုတ်မှ အံလိုက်ခြင်းကို စဉ်းစားသင့်၏။ ဘာကြောင့်နည်း...တတိယာ သတ္တမိနန္ဒ သုတ်ဖြင့် သတ္တမိအနက်၌ ဒုတိယာ သက်လျှင် အာဒိဟု ပြီးနိုင်သောကြောင့်တည်း။]

စဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ အာဒေသာ-ဩစ၌ စသဒ္ဓါကို အာဒိတောနောင် ထိုင်စေ၍ “အာဒိတောစ= အာဒိသဒ္ဓါမှလည်း” ဟုဆိုသဖြင့် စသဒ္ဓါ၏ အခြားသဒ္ဓါကို ဆည်း ယူခြင်း (အဝုတ္တ သမုစ္စည်း) အနက်ရှိကြောင်း ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် ထိုစသဒ္ဓါဖြင့် ဆည်းယူအပ်သော သမုစ္စတဗ္ဗတ္တကို ပြလိုရကား “စဂ္ဂဟဏေန” စသည်ကို မိန့်၊ ဒိဝါကို ဒိဝတည်း၊ ရတ္တာကို ရတ္တိတည်း၊ ဗာရာဏသီကို ဗာရာဏသီတည်း၊ သို့ သက်၊ အာဒိတော ဩစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် သို့ကို အာ၊ ဩ၊ အံပြု၊ ဝ-တ္တတို့ကိုခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၍ “ဒိဝါ-ရတ္တာ”တို့ ပြီး၏။ သို့ကို အံပြု၍ “ဗာရာဏသီ+အံ”ဟု ဖြစ်ရာ၌ ကား “ဣတ္ထိ” ကဲ့သို့ အယောရဿသုတ်ကျမှ တွက်တတ်လတ္တံ့။

မှတ်ချက်။ ။အဘိဓာန် အဗျယဝဂ်၌ “ဒိဝါ”ကို နိပါတ်ဟုဆို၏။ “ဒိဝါ-နေကို၊ ကရောတိ- ပြုတတ်၏။ ဣတိ၊ ဒိဝါကရော-နေမင်း”ဟူရာ၌လည်း “ဒိဝ” ပုဒ်ရင်းဖြစ်လျှင် “ဒိဝါကရော”ဟု ရှိရာ၏။ “ဒိဝါကရော”ဟု ရှိသောကြောင့်လည်း ဒိဝါ ပုဒ်ရင်းဟု သိသာပြန်၏။ ထို့ကြောင့် ဒိဝါ ရုပ်ပြီးဖို့ရန် သို့ကို အာပြုခြင်းကို စဉ်းစားထိုက်၏။ “ရတျာ-ညဉ့်၌”ဟု သို့၏ အာ အပြုရပ်ကို ရူပသိဒ္ဓိပြ၏။ ထို ရတျာ လည်း အာပတော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အာပြုနိုင်သည်။ [ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာ ကြည့်ပါ။] ဗာရာဏသီ ရုပ်၌လည်း သို့ကို အံပြုခြင်းထက် တတိယာ သတ္တမိနန္ဒ သုတ်ဖြင့် တတိယာ အနက်၌ ဒုတိယာ အဝိဘတ်သက်ခြင်းက သာ၍ ခြေမြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ- တတိယာ သတ္တမိနန္ဒ သုတ်၌ “ဣမံ ရတ္ထိ- ဤ ညဉ့်၌” ဟုပုံစံထုတ်သည်။ ဤစကားစဉ်အရ စသဒ္ဓါဖြင့် သို့ကို အာ အံမပြုဘဲ ဩပြုခြင်း တစ်ခုသာ အရာရာနှင့် သင့်လျော်သည်-ဟုဆိုလိုသည်။ [စသဒ္ဓါကို “ဩစ-ဩလည်းပြု” ဟု နဂိုရှိတိုင်း ထိုင်စေ၍ ထိုစသဒ္ဓါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ အံကို ငင်သည်ဟု ဆိုကြ သေး၏။ ဘာကြောင့် ငင်ရသနည်း-ဟုဆိုလျှင် “ဩဟူသော ကာရိယကိုမြင်၍ ရှေ့သုတ်မှ အံ ကာရိယ မလိုက်ဝံ့သောကြောင့် ငင်ရသည်”ဟု ဆိုလိုသည်။]

၇၀။ ပရေ သရေ၊ ဈလဏ္ဏစွေတေသံ-ဈလဟူသော ဤ သဒ္ဒါတို့၏။
ဈလာနမိယုဝါ ဣယ ဥဝဏ္ဏတိ-ဣယဥဝဟူကုန်သော၊ ဧတေအာဒေသာ ယထာသနံ၊
သရေဝါ ဝါ ဟောန္တိ၊ တိယန္တံ- ၃ပါးသောအစွန်း၊ ပစ္ဆိယာ ဂါရေ-ခြင်း
 တောင်းအိမ်၌၊ အဂ္ဂိယာဂါရေ-မီးတင်းကုပ်၌၊ ဘိက္ခုဝါသနေ-ရဟန်းတို့၏ နေရာ၌၊
 နိသီဒတိ-ထိုင်၏၊ ပုထုဝါသနေ-သီးခြားဖြစ်သောနေရာ၌၊ နိသီဒတိ-၏၊ သရေတိ
 ကိမတ္ထံ၊ တိမလံ၊ပေ၊ ပုထုဘူတံ-၏၊ တိမလံ-၃ ပါးသော အညစ်အကြေး၊
 တိဖလံ-၃ လုံးသောသစ်သီး၊ တိစတုက္ကံ- ၃ ခု ၄ ခု အပေါင်း၊ တိဒဏ္ဍံ- ၃ ချောင်း
 သောတုတ်၊ တိလောကံ-၃ ပါးသောလောက၊တိနယနံ-၃ လုံးသောမျက်စိ၊ တိပါသံ-
 ၃ ခုသောကျော့ကွင်း၊ တိဟံသံ-၃ ကောင်သောဟင်္သာ၊ တိဘဝံ- ၃ ပါးသောဘဝ၊
 တိ ခန္ဓံ- ၃ ပါးသောခန္ဓာ၊ တိပိဋကံ- ၃ ပုံသောပိဋက၊ တိဝေဒနံ- ၃ ပါးသော
 ဝေဒနာ၊ စတုဒ္ဓိသံ-၄ ပါးသောအရပ်၊ ပုထုဘူတံ-များစွာဖြစ်၍ ဖြစ်၏၊ ဝါတိ၊
 ကိမတ္ထံ၊ ပဉ္စ ဟင်္ဂေဟိ၊ပေ၊စက္ကာယတနံ- ၏၊ ပဉ္စဟိ အင်္ဂေဟိ- ငါးပါးသောအင်္ဂါတို့ဖြင့်၊
 တိဟိအာကာရေဟိ- ၃ ပါးသော အခြင်းအရာတို့ဖြင့်၊ ဝါတိ-ဝါပုဒ် သည်၊ ဝိကပ္ပ

၇၀။ ပစ္ဆိ-(နှိုးစသည်ကိုရိုက်အပ်သော) ခြင်း+ အဂါရ-အိမ်၊ ငှက်ကလေးများ၏
 နေရာအိမ်ဖြစ်သော ခြင်းကို “ပစ္ဆိယာဂါရ”ဟုခေါ်သည်။ “တိ+ အန္တံ၊ ပစ္ဆိ+
 အာဂါရေ၊ အဂ္ဂိ+ အာဂါရေ”ဟုတည်း၊ ဣကိုဈုမုညံ၊ ဈလာနမိယုဝါ သရေဝါသုတ်
 ဖြင့် ဈုမုညံသော ဣကို “ဣယံ”ပြု၊ ယံကို နောက်သရသို့ကပ်၊ တိယန္တံ စသည်
 ပြီး၏။ ဘိက္ခု+အာသနေ၊ ပုထု+အာသနေ” တည်း၊ ဥကို လမုညံ၊ ဥကိုဥဝံပြု။

သရေတိ၊ ပေ၊ ပုထုဘူတံ- “နောက်၌ သရရှိခြင်း၊ ရှေ့၌ ဈ လမည်သော
 ဣဝဏ္ဏံ ဥဝဏ္ဏံရှိခြင်း၊ ဤအင်္ဂါ ၂ ပါးစုံမှ ဤသုတ်က ဣယ ဥဝပြု၏။ တိမလံ
 စသည်ကား နောက်၌ သရမရှိ (မ-စသော) ဈည်းသာရှိသောကြောင့် ဣယ-ဥဝ
 မပြုရဟု ပြခြင်းငှာ “သရေတိ ကိမတ္ထံ”စသည်ကိုမိန့်၊ “တိ+မလံ၊ တိ+ဖလံ၊ တိ+
 စတုက္ကံ၊ ပေ၊စတု+ ဒ္ဓိသံ၊ ပုထု+ဘူတံ”တည်း၊ ရှေ့ဣ-ဥတို့ကို ဈလမုညံ၊
 ဈလာနမိယုဝါ သရေဝါသုတ်ဖြင့် ဣကို ဣယံ၊ ဥကိုဥဝံ ပြုသင့်သော်လည်း သရ
 မနှောင်းသောကြောင့် မပြုရ၊ တိမလံ- စသည်ပြီး၏။

ဝါတိ၊ပေ၊စက္ကာယတနံ- “ပဉ္စဟိ+အင်္ဂေဟိ+ တိဟိ+အာကာရေဟိ၊ စက္ခု+
 အာယတနံ”ဟုတည်း၊ ဣဥတို့ကို ဈလာမုညံ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣ-ဥတို့ကို ဣယံ
 ဥဝံပြုသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ခွင်း၊ချေ၊ ကပ်၊ ပြီး၏။

ဝါတိ ဝိကပ္ပနတ္ထံ၊ပေ၊ ဝတ္ထုတ္ထယံ- အမာ ပတော သို့ သွားနာဝါသုတ်မှ လိုက်
 လာသော ဝါသဒ္ဓါတစ်ခု၊ သရေဝါဟု သုတ်၌ပါသော ဝါသဒ္ဓါ တစ်ခု၊ဟုဝါ ၂ ခု
 ရှိရကား လိုက်သောဝါသဒ္ဓါက “ဝိဘာသာ” အနက်ရှိသောကြောင့် ထိုဝါသဒ္ဓါအတွက်
 “ဝါတိ ကိမတ္ထံ- ပဉ္စဟင်္ဂေဟိ” စသည်ကိုဆိုခဲ့၍ သုတ်၌ပါသော ဝါ၏ အနက်ကိုပြလို

နတ္ထံ- သီးခြားပြုစီရင်ခြင်းအနက်ရှိ၏။ ဣကာရဿ-ဣ အက္ခရာ၏။ အယာဒေသော- အယ အပြုသည်။ ဟောတိ-၏။ ဝတ္ထုတ္တယံ- ဝတ္ထု ၃ ပါးအပေါင်း။ (၃၀)

ရကား “ဝါတိ ဝိကပ္ပနတ္ထံ”စသည်ကိုမိန့်သည်။ တစ်နည်း- “အနေကတ္တာ ဟိ နိပါတာ” ဟူသည်နှင့်အညီ ဤသုတ်၌ပါသော ဝါနိပါတ်ပင် ဝိဘာသာအနက်- ဝိကပ္ပနအနက် ၂ မျိုးကို ဟောနိုင်ရကား ရှေး၌ ဝိဘာသာ အနက်ကိုပြုပြီး၍ ယခု အခါ ဝိကပ္ပနအနက်ကို ပြလိုသောကြောင့် “ဝါတိ ဝိကပ္ပနတ္ထံ”စသည်ကို မိန့်၊ ဤနည်းအလို အမာ ပတောမှ ဝါသည် ဝိဘာသာအနက်ကိုသာ ပြနိုင်သောကြောင့် ဤသုတ်၌ ဝိဘာသာအနက်အပြင် ဝိကပ္ပနအနက်ကိုလည်း အလိုရှိရကား ထိုသုတ်မှ ဝါကို အလိုက်မခံဘဲ ဝါကို တိုက်ရိုက်ထည့်ရသည်-ဟု ကြံပါ။

ဣကာရဿ အယာဒေသော။ ။ဝိ(ဝိသံ) သီးခြား+ကပ္ပနံ-ပြုစီရင်ခြင်း၊ သုတ်၌ ဆိုထားသော အစီအရင်အပြင်၊ တစ်မျိုးတစ်စုံ တသီးတခြား စီရင်ခြင်းကို “ဝိကပ္ပန” ဟုဆို၏။ ဝါသဒ္ဓါသည် ထိုကဲ့သို့ တသီးတခြား စီရင်ခြင်း ဝိကပ္ပန အနက်ရှိ၏။ ထို ဝိကပ္ပနအနက်ဟူသည် အဘယ်နည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဣကာရဿ အယာဒေသော” ဟုမိန့်၊ ဤစကားအရ “ဣကာရဿ အယာဒေသော” ဟူသော ဝါကျလည်း ဝိကပ္ပနတ္ထံ၏ အဖွင့်ဝါကျတည်း=ဟုမှတ်။

ဝတ္ထုတ္တယံ- ဤ၌ “တယံ”သာလိုရင်းတည်း၊ ဝတ္ထုကား တွဲဖက်ဖြစ်၍ ထည့်ရသည်။ တယံပုဒ်လည်း “သမူဟတ္ထေ ကဏ်ဏာ” သုတ်ဖြင့် တီဇာန် ဣပစ္စည်း သက်၍ ပြီးသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်တည်း၊ ဣအနုဗန်ကိုချေလျှင် “တိ+အ” ဟုဖြစ်၏။ ဈုလာန မိယုဝါ သရေဝါသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် တိ၏ဣကို အယပြု၊ ယံကို အသို့ကပ် (တယ)နာမိင် သိအံပြု၊ တယံဟုပြီး၏။ ထို့နောက် “ဝတ္ထုနံ+တယံ”ဟု ဆဋ္ဌိတပွဲရိသံ တွဲ၍ “ဝတ္ထုတ္တယံ”ဟုဖြစ်သည်။ ဤကား လွယ်ကူအောင် “ဝတ္ထုတိ+အ” ဟု တည်၊ ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ဣကို အယပြု (ယ၌ သရမပါစေရ) ယံကို အံသို့ ကပ်၊ ပရဒွေဘာဝေါသုတ်ဖြင့် (တိ) ဒွေဘော်လာ။

မှတ်ချက်။ ။ရူပသိဒ္ဓိ- သမူဟတ္ထေ ကဏ်ဏာသုတ်၌ကား တေသုဒ္ဓိသုတ် ကြီးဖြင့် ဣကိုအယပြု၍ တယံကိုပြီးစေသည်။ အံသအနက်၌ အယပစ္စည်းသက်၍ ပြီးနိုင်ပုံကို လည်း ထိုသုတ်၏ ဘာသာဋီကာ၌ ပြထား၏။ ထို့ပြင်- “ဝနေ ကာပိလဝတ္ထေ”၌ “ကာပိလဝတ္ထုဿ- ကာပိလဝတ္ထုမြို့၏။ သမိပံ- အနီးတည်း”ဟု သမိပအနက်၌ ဣ ပစ္စည်းသက်၍ “ကာပိလဝတ္ထု+အ” ဟုဖြစ်သောအခါ ဥကို လမှည့်၊ ဈုလာန မိယုဝါ သရေဝါသုတ်ရင်းဖြင့်ပင် ဥကို အပြု၊ သို့သက်၊ သွာသို့နံဝါသုတ်ဖြင့် သို့ကိုပြု။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ဤသုတ်မရှိသော်လည်း “တိ+ အန္တံ၊ ဘိက္ခု+ အာသနေ” စသည်၌ ယဝဓဒနဖြင့် ယ- ဝ အက္ခရာလာလျှင် “တိယန္တံ- ဘိက္ခုဝါသနေ” တို့ပြီးနိုင်၏။ သို့သော် “ယသမ္ဘဝါသနေ- အဘိဘုဝါသနေ” တို့၌ကား “သယမ္ဘု+

ယဝကာရာစ ၇၁။ ပရေ သရေ၊ ဈလာနံ-ဈလတို့၏၊ ယကာရဝကာရာ ဒေသာ- ယ အပြု၊ ဝအပြုတို့သည်။ ယထာသချံ ဟောန္တိ၊ အဂျာ ဂါရံ-မီးတင်းကုပ်၊ စက္ခယတနံ- စက္ခယအယတနံ၊ မဟာဝီရ-ကြီးသော လုံ့လရှိသော မင်းမြတ်၊ တေ-သင်မင်းမြတ်၏၊ သ္မာဂတံ-ကောင်းသောလာခြင်းပါတည်း၊ စဂ္ဂဟထံ- စသဒ္ဒါသည်။ သမ္ဗိဇ္ဇာနတ္ထံ-ပေါင်းခြင်းအနက်ရှိ၏။ (၅၀၆)

အာသနေ, အဘိဘူ+အာသနေ”ဟုတည်၍ ဝလာရုံမျှဖြင့် မပြီးနိုင်, ကုစာဒိမဇ္ဈတ္တ ရာနံဖြင့် ဦးကို ရသယပြုဖို့ရာလည်း ကွစီပါနေသောကြောင့် မသေချာ၊ ထို့ကြောင့် ဤ၌ ဦးကို ဥဝပြုခြင်းငှာ ဤသုတ်ကိုတည်ရသည်-ဟု နှာသကြံလေသည်။ သို့သော် ကုစာဒိ မဇ္ဈတ္တရာနံသုတ်ဖြင့် ရသယပြုခွင့်ရှိလျှင် ကွစီသဒ္ဒါက မမြစ်နိုင်သော ကြောင့်လည်းကောင်း၊ “သယမ္ဘူ+အာသနေ” ၂ ပုဒ်စပ်၍ သန္တိအရာဖြစ်သောကြောင့် ဝ လာပြီးနောက် ရသယသုတ်ကလည်း ဦးကိုရသယပြုနိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်း ဤသုတ်မရှိသော်လည်း “သယမ္ဘူ ဝါသနေ” စသောရုပ်များသည် ပြီးနိုင်၏။ တိယန္တ မှစ၍ ပုထုဝါသနေတို့လည်း သန္တိရုပ်များတည်း၊ ထိုကဲ့သို့သန္တိအရာ၌ ဈ-လမှည့် ဖွယ်လည်း မလို၊ ထို့ကြောင့် “တိယန္တ” စသော ပုံစံအားလုံးကိုပင် စဉ်းစားသင့်၏။

ကလာပ်သုတ်။ ။ “ဤဒူတော ရိယုဝါသရေ=သရကြောင့် ဤဦးတို့၏ ဣယ-ဥဝ ဖြစ်ကုန်၏” နိယော်-ဆောင်သူ ၂ ယောက်တို့သည်၊ လုဝေါ-ရိတ်သူနှစ်ယောက်တို့ သည်၊ [အလားတူ နောက်နှစ်သုတ်၌လည်း၊ “သုမိယော်- ကောင်းသော ပညာရှိသူနှစ် ယောက်တို့သည်၊ မိတြဘုဝေါ-မိတ်ဆွေဖြစ်သူနှစ်ယောက်တို့သည်” ဟု ပုံစံထုတ်၏] “နိ-လူ, သုမိ-မိတြဘူ”တည်း, အော်ဝိဘတ်သက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နိလူတို့၏ ဤဦးတို့ကို (အစဉ်အတိုင်း) ဣယ- ဥဝပြု၊ နောက်နှစ်သုတ်ဖြင့် မိဘူတို့၏ ဤ ဦး တို့ကို ဣယ- ဥဝပြု၊ နိယော် စသည်ပြီး၏။

နှိုင်းယှဉ်ခြင်း။ ။ ဤကလာပ်သုတ်၏ ပုံစံများသည် သန္တိရုပ်မဟုတ်ကြ၊ နာမ်ရုပ်များ ချည်းသာတည်း၊ ထို့ပြင်- ဣ ဥကိုမပြုဘဲ- ဤ-ဦးတို့ကိုသာ ဣယ-ဥဝ ပြု၏။ ထို ကလာပ်သုတ်ကိုပင် နည်းမှီ၍ အရှင်ကစည်းလည်း “ဈလာနမိယုဝါ သရေဝါ”ဟု သုတ်တည်သည်ဖြစ်ရာ၏။ သို့ဖြစ်လျှင် ကစည်းဝုတ္တိလာ သန္တိပြုယုဂ် များမှတစ်ပါး နာမ် ပြုယုဂ်ကို ပါဠိအဋ္ဌကထာများ၌ ရှာ၍ထုတ်မှ အရှင်ကစည်း၏ အဘော်ကျဖွယ် ရှိသည်။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “ဗြူဝန္တိ (ဗြူ+အန္တိ) , ဘုဝနံ (ဘူ+အနံ)” တို့၌ ဈလာန မိယုဝါ သရေဝါသုတ်ဖြင့် ဦးကို ဥဝပြုလျက်ရှိ၏။ အရှင်ကစည်း၏ အဘော်ကျလှပြီ...ဟု မဆိုနိုင်သေးသော်လည်း ဘိက္ခု ဝါသနေ - စသည်ထက်ကား တော်ပေသေးသည်။

၇၁။ ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၍ ပြထားပြီး ဤရုပ်များလည်း “အဂ္ဂိ+အာဂါရံ” စသောပုဒ် ၂ခုကို စပ်ထားသော သန္တိရုပ်များပင် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဤရုပ်များကို ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ- ဝမောဒုဒန္တာနံ သုတ်တို့ဖြင့်ပင် ပြီးနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဝမောဒုဒန္တာနံသုတ်၌ စက္ခယတနံနှင့် တူသော စက္ခပါတရုပ်- (ရူပသိဒ္ဓိ၌) သ္မာဂတံရုပ်ကိုလည်းကောင်း, ဗျဉ္ဇနောစ ဝိသညောဂေါသုတ်၌ ဣဝဏ္ဏောယံ နဝါဖြင့် ဣကိုယပြုဟုနှာသ တွက်ပြသော အဂျာဂါရံရုပ်ကို လည်းကောင်း သန္တိခန်း၌

တွေ့ခဲ့ရသည်။

ရှေးဆရာတို့အလို။ ။ဤပြခွဲသည်အတိုင်း ပုံစံချင်းထပ်နေလောက်အောင် ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ-ဝမောဒဒန္တာနသုတ်တို့နှင့် အစီအရင်ချင်း တူနေသောကြောင့် ဤသုတ်ကို ဘာကြောင့် အရှင်ကစွည်းဆရာ ဆိုရသနည်း- ဟု မေးဖွယ်ရှိရကား- “သန္တိသုတ်၌ ဈ-လ အမည်မရသော ဣဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏတို့ကို စီရင်၍ ဤနာမ်ကျမ်းလာ (ဈလကန မိယုဝါမှ စ၍ ပသညဿစ တိုင်အောင်) သုတ်တို့ကား ဈ လ ပ အမည်ရသော ဣ ဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏတို့ကိုသာ စီရင်ရသောကြောင့် ဈ လ ပ အမည်၏ အစွမ်းဖြင့် တစ်မျိုး ပြခြင်းငှာ ဤသုတ်များကို အားထုတ်ရသည်” စသော အဖြေကို ပေးကြလေသည်။ သို့သော် ထိုအဖြေအားလုံးပင် (နျာသ စသည်ဝယ် ပါသမျှအားလုံးပင်) ကျေနပ် လောက်သော အဖြေမဟုတ်ကြချေ။ ထို့ကြောင့် အခြားကျမ်းရင်းအဆိုဖြင့် ထပ်မံစဉ်းစားသင့်သေးသည်။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ဤသုတ်ကို အာချာတ်ဗဟော တျာဒိခန်း၌ ပြ၍ ဓာတွန် ဥကို ဝပြုထား၏။ ကစွည်းပုံစံနှင့် နှိုင်းစာလျှင် တော်ပေသေး၏။ သို့သော် မပြည့်စုံသေးချေ။]

ကလာပ်။ ။အနေကာက္ခရယောတု အသံယောဂေါ ယဝါ၊ သရေ-ဝိဘတ်သရကြောင့်၊ အနေကာက္ခရယောတု-များသော အက္ခရာရှိသော လိင်တို့၏ကား၊ အသံယောဂေါ-သံယုဂ်အဆုံးရှိသော ဓာတ်မှ နောက်၌၊ ယဝါ-ဤဦတို့၏ ယ-ဝ အပြုတို့သည်၊ ဘဝန္တိ၊ ဂါမဏျော်-ရွာသူကြီး ၂ ယောက်တို့သည်၊ ယဝလ္လော-မုယောစပါးရိတ်သူ ၂ ယောက်တို့သည်။ ။ [ဤသုတ်သည် ယဝကာရာစသုတ်နှင့် တူ၏။ ပုံစံများကား နာမ်ပုဒ်တို့ချည်းသာတည်း။ ထို့ကြောင့် ကစွည်းဝုတ္တိ၌ ပြအပ်သော ပုံစံတို့သည် အရှင်ကစွည်း၏ အဘော်ကျမည်၊ မဟုတ်၊ နာမ်ပုဒ်များကိုသာ “ဂါမဏျော ယဝလ္လော” ပ၊ဖြစ်စေ၊ ပါဠိပုံစံကိုရှာကြံ၍ဖြစ်စေထုတ်သင့်သည်။ ဂါမဏီ (ပုလ္လိင်) တည်၊ ယောသက်၊ တတော ယောနမောတု၌ တုံသဒ္ဓါဖြင့် ယောကို သြ ပြု၊ ဤကို ဈမှည့်၊ ယဝကာရာစ သုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်အပြု သရကြောင့် ဤကို ယပြု၊ ကပ်၊ “ဂါ မဏျော”ပြီး၏။ ယဝလ္လော၌ “ယဝလူ”တည်၍တွက်၊ ဦကိုလမှည့်၍ ဝပြုရုံသာ၊ ဂဏ္ဍိဝဓန္ဓာလည်း ဤသုတ်၏ အရာတည်း။

စုဂ္ဂဟဏံ သမ္ပိဏ္ဏနတ္ထံ-ရှေ့သုတ်၌ဆိုအပ်ပြီးသော ဣယ ဥဝအပြုကိုပေါင်းခြင်းသည် သမ္ပိဏ္ဏနမည်၏။ ဈ လမည်သော ဣဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏတို့ကို ရှေ့သုတ်ဖြင့် ဣယ ဥဝပြု ရုံ သာမက၊ ဤသုတ်ဖြင့် ယဝလည်းပြုသေးသည်-ဟုလို၊ ဤသို့ သမ္ပိဏ္ဏန အနက်ရှိ သောကြောင့် ဝါသဒ္ဓါမပါသော်လည်း ဤသုတ်၏အစီအရင်သည် အမြဲမဟုတ်၊ရှေ့ သုတ်ဖြင့်လည်း ဣယ ဥဝ ပြုရသေးသည်-ဟု သိရကား ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါကို မပြတော့ချေ။

မှတ်ချက်။ ။ ဤ၌ ၂ သုတ်ကွဲနေရာဝယ် နောက်သုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့် ရှေ့သုတ်အစီအရင်ကို ပေါင်းနိုင်ကြောင်း ပြထားသောကြောင့် ဧဝါဒိဿရိ ပုဇ္ဇောစ ရသော သုတ်ကဲ့သို့ တစ်သုတ်တည်း၌ ၂ ဝါကျရှိရာဝယ် နောက်ဝါကျရှိသော စသဒ္ဓါက ရှေ့ဝါကျအနက်ပေါ်၌ ပေါင်းခြင်းတစ်မျိုး၊ ၂သုတ်ကွဲနေရာဝယ် နောက်သုတ်ရှိ စသဒ္ဓါက ရှေ့သုတ်အနက်ပေါ်၌ ပေါင်းခြင်းတစ်မျိုး-ဟု သမ္ပိဏ္ဏန ၂ မျိုးကိုမှတ်ခဲ့ပါ။

၇၂။ ပရေ၊ ဝိဘတ္တာဒေသေ-ဝိဘတ်အပြုဖြစ်သော၊ သရေ၊ ပသညဿ-
ပသညဿစ သော၊ ဣဝဏ္ဏဿ-၏၊ ယကာရာဒေသော ဟောတိ၊ ပထဗျာ-မြေ
 မှ၊ ရတျာ-ညဉ့်မှ၊ မတျာ-ပညာမှ၊ သရေတိ ကိမတ္ထံ၊ ပထဝိယံ၊ ပေ၊ ပထဝိယံ-
 မြေ၌။ (၁၈၅)

၇၂။ **ဝိဘတ္တာဒေသေ သရေ-** “ပအမည်ရှိသော ဣဝဏ္ဏ”ဟုဆိုသဖြင့်
 ဣတ္ထိလိင်အရာ၌ စီရင်သောသုတ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ ထိုဣတ္ထိလိင်အရာဝယ်
 ဝိဘတ်ကို ပြုရသော သရဟူသည် တတောယောနမောတုသုတ်၌ တုသဒ္ဓါ ဖြင့်
 ယောကိုပြုထားသော ဩသရေ၊ နာ သ သ္မာ သို့တို့ကို အမာပတောသုတ်ဖြင့်
 ပြုထားသော အာ အံသရတို့တည်း။ ထို့ကြောင့် နာမ်ဂိုဏ်း၌ “ရတျာ-ညဉ့်တို့
 သည်” စသော ရုပ်များကို တွေ့ရသည်။ ဤကစွည်းဝတ္တံ၌ကား “အမာပတော” သုတ်၌
 ပြခဲ့သောသွာကို အာပြု၍ပြီးသော ရုပ်လောက်ကိုသာ ပြထားသည်။

ရုပ်တွက်။ ။ပထဗျာကို “ပထဝီ”လိင်တည်း၊ မှ ဟူ၍၊ ပေ၊ သက်၊ ဝစ္စင်း၊
 ဤကိုပမုည့်၊ အမာပတော သ္မာသ္မိံနံဝါသုတ်ဖြင့် သ္မာကို အာပြု၊ ပသညဿစသုတ်
 ဖြင့် ပအမည်ရှိသော (ဤ) ကိုယပြု၊ ကပ်၊ဒေါဓဿစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဝကို ဗပြု၊
 ပထဗျာပြီး၏။ ရတျာကိုအခြေပြု၌ တွက်ထားပြီ။ မတျာကိုလည်း မတိတည်၍တွက်။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ “ဗျလာနမိယုဝါ၊ ယဝကာရာစ၊ ပသညဿစ” ဤ သုတ်
 သည် စာသွားတူ၏။ ရှေ့ ၂ သုတ်က ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်အရာ စီရင်၍ ဤသုတ်က
 ဣတ္ထိလိင်အရာ၌ စီရင်၏။ ဤသုတ်သည် ဝိဘတ်အပြု သရနှောင်းရာ၌ စီရင်သကဲ့သို့၊
 ရှေ့ ၂ သုတ်လည်း ဝိဘတ်အပြု သရနှောင်းရာ၌ စီရင်သော သုတ်များဖြစ်ရာ၏။
 ထိုသို့ဖြစ်မှလည်း သက္ကတသုတ်နှင့်လည်းကောင်း၊ ပသညဿစ သုတ်နှင့်လည်းကောင်း
 သင့်လျော်ညီညွတ်နိုင်မည်။ ထို့ကြောင့် ကစွည်းဝတ္တံလာ ရှေ့ ၂ သုတ်၏ ပုံစံများ
 သည် တွေးလေ တွေးလေ စဉ်းစားဖွယ်သာ ဖြစ်နေတော့သည်။ [အခြေပြု
 တတိယရိုက်အထိ စာအုပ်များ၌ “ဤကျမ်း၏အယူ” ဟုခေါင်းတပ်၍ ပြထားသော
 အယူအဆလည်း သက္ကတနှင့်မညီမျှသေးချေ။]

မှတ်ချက်။ ။ဤသုတ်၌ စသဒ္ဓါကို ရှေ့သုတ်မှ သကိုငင်သော အနုကဗုနဟု
 လည်းကောင်း၊ ရတ္တော စသောပုံစံများ၌ ဝိဘတ်အပြု ဩသရနှောင်းလျက် ယ မပြု
 ရဟုနစ်စေခြင်း (နိဝတ္တန) အနက်ရှိ၏ဟုလည်းကောင်း စသဒ္ဓါဖြင့်ဝအပြုကို တား
 မြစ်သည်ဟုလည်းကောင်း၊ အမျိုးမျိုးဖွင့်၏။ သို့သော် “ယဝကာရာစ- ပသညဿ
 စ”ဟု သုတ် ၂ ခုစဉ်နေပုံထောက်၍ စသဒ္ဓါဖြင့်ရှေ့သုတ်မှ “ယဝကာရာ” တစ်ပုဒ်
 လုံးကို (ယ-ဝအပြု-၂ လုံးကို) ငင်သည်ဟုဆိုရလျှင် သာ၍သင့်မည်ထင်၏။ ချဲ့ဦး
 အံ- “ဓေနာ-နွားမဖြင့်”ဟူသော သက္ကတပုံစံ၌ ဓေနနောင် အမာပတော သုတ်၌
 အာပတော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နာကိုအာပြု ဤသုတ်ဖြင့် ပမည်သော ဥကိုဝပြု၊
 အကယ်၍ ဤသုတ်၌ ဣဝဏ္ဏကိုသာယူစေလိုလျှင် “အံယမိတော ပသည တော”
 သုတ်ကဲ့သို့ “ပသညဿ ဣဝဏ္ဏဿစ”ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိအောင်(အသန္နိဒ္ဓ-ဟူသော

ဂါဝသေ ၇၃။ သေ-သော၊ ဝိဘတ္တိမှိ-ကြောင့်၊ ဂေါဣဇ္ဈတဿ-ဂေါဟူသော
 ဤသဒ္ဒါ၏၊ ဩကာရဿ-ဩအက္ခရာ၏၊ အာဝါဒေသော-
 အာဝအပြုသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဂါဝဿ-နွားအား။ (၁၇၄)

သုတ်လက္ခဏာနှင့်ညီအောင် သုတ်တည်ပေလိမ့်မည်။ ထိုသို့မတည်ဘဲ “ပသညဿစ”
 ဟု ဣဝဏ် ၂ဝဏ် ၂ မျိုးနှင့်ဆိုင်သော ပအမည် သာမညကိုဆိုထားသော ကျမ်း
 ဆရာလည်း ဣဝဏ် ၂ဝဏ် ၂ ပါးလုံးကိုပင် ယူစေလိုဟန်တူသည်။ သို့သော်
 ၂ဝဏ်ကို ပပြုရသော ပါဠိပုံစံတို့ကား ရှာကြံရလိမ့်မည်။

၇၃။ နှာသ။ ။ “ဂါဝ တစ်ပုဒ်၊ သေ တစ်ပုဒ်အားဖြင့် ဤသုတ်ကို ၂ ပုဒ်သာ
 ရှိ၏-ဟု ဆို၏။ ဂါဝကိုလည်း “ဂေါဿ+အာဝေါ”ဟု သမာသိဝိဂ္ဂဟပြု၍
 “ဂါဝေါ”ဟု သမာသိပုဒ် တစ်ပုဒ်တည်း ဖြစ်သည်-ဟု ဆိုလိုသည်။ [ဂေါဿ-
 ဂေါသဒ္ဒါ၏ ဩ၏၊ အာဝေါ-အာဝ အပြုတည်း၊ ဂါဝေါ-ဂေါသဒ္ဒါ၏ ဩ၏ အာဝ
 အပြု။] ဂေါဿသို့လည်း “ဂေါဿ+ဩ၊ ဂေါဩ”ဟု သမာသိတွဲ၍ သရာ သရေ
 ဖြင့် ရှေ့ဩကိုချေ၊ ဂေါ-ဟု ဖြစ်၏။ ထိုနောက်မှ သသက်၍ “ဂေါဿ”ဟု
 ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် “ဂေါဿ”အတွက် “ဂေါဣဇ္ဈတဿ ဩကာရဿ”ဟု
 ဖွင့်သည်-ဟူလို၊ ဤသုတ်၌လည်း “ဂါဝေါသေ”ဟုဆိုသင့်လျက် လောပဉ္စတ
 တြာကာရော သုတ်ဖြင့် သဗျည်းကြောင့် ဩကိုချေ၊ အ လာ၍ “ဂါဝသေ”ဟု
 ဖြစ်ရသတတ်၊ ဤနှာသအလို “သေ-ကြောင့်၊ ဂါဝ- ဂေါသဒ္ဒါ ဩ၏ အာဝ
 အပြုသည်၊ ဟောတိ -၏” ဟုသုတ်နက်ပေး၊ ရူပသိဒ္ဓိကား “ဂေါ+အာဝ+သေ”
 ၃ ပုဒ်ဟု ဆို၏။ ဂါဝဿကို အခြေပြု၍ ရုပ်တွက်ခဲ့ပြီ။

နိပ္ပန္နဖြစ်ပြီးမှ အနိပ္ပန္နဖြစ်ရပုံ။ ။ဂေါသဒ္ဒါသည် “ဂစ္ဆတိ-သွားတတ်၏”
 ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “ဂမုဓာတ်, ကိပစ္စည်း, ဓာတွန် (မ်) ကိတိချေ, နာမိဉ်,
 သိသက်, သိကို -ေါပြု၍ “ဂေါ”ဟု ရုပ်ပြီးပြီးသော- နိပ္ပန္နသဒ္ဒါတည်း။ [ဤ၌
 “နိပ္ပါဒိယိတ္ထ-ပြီးစေအပ်ပြီ”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ရုပ်ပြီးပြီးကို “နိပ္ပန္န”ဟုခေါ်၏။]
 ထိုသို့ နာမိ ဝိဘတ်သက်၍ ရုပ်ပြီးပြီးဖြစ်သော်လည်း နောက်ထပ် ဩကို
 အာဝပြုခြင်း စသည်ဖြင့် စီရင်ဖွယ်ရှိသောကြောင့် အနိပ္ပန္န (ရုပ်မပြီးသေးသော)
 သဒ္ဒါအဖြစ်ကို ပြန်၎င်းက “ဂေါ”ဟု ဩကာရန္တဖြင့် ရုပ်တည်ရပြန်သည်။

နိပ္ပန္နအပိ ဓာတူဟိ, သဒ္ဒါ ဂေါဣတိအာဒယော။
 အနိပ္ပန္နတ္ထံ ပေက္ခန္တိ, ဂါဝါဒိဝိဓိဘောဒတော။

ဓာတူဟိ- ဂမုဓာတ်ကို ကိပစ္စည်းတို့ဖြင့်၊ နိပ္ပန္နအပိ- ရုပ်ပြီးပြီးဖြစ်ပါကုန်
 သော်လည်း၊ ဂေါဣတိအာဒယော-ဂေါအစရှိကုန်သော၊ သဒ္ဒါ-သဒ္ဒါတို့သည်၊ ဂါ
 ဝါဒိဝိဓိဘောဒ တော- ဂေါ၏ဩကို အာဝပြုခြင်း အစရှိသောအစီအရင်၏ ထူးပြား
 ခြင်းကြောင့်၊ အနိပ္ပန္နတ္ထံ-ရုပ်မပြီးရသေးသော ပကတိလိင်အဖြစ်ကို၊ ပေက္ခန္တိ-ဉ်
 ကုန်၏၊ [ဣာဒိ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား နိပ္ပန္နဖြစ်ပြီးမှ အနိပ္ပန္နဖြစ်ခြင်းကို မလိုလား၍
 “ဂမာရော”သုတ်ဖြင့် ဂမုဓာတ်နောင် ရအနုဗန်ရှိသော ဩပစ္စည်းသက်, ဓာတွန်နှင့်တကွ
 ရအနုဗန်ချေ၍ “ဂေါ”ဟုကိတ်ပြီးမှ ဝိဘတ်သက်၍ “ဂါဝေါ” စသည်ကို ပြီးစေသည်။]

ယောသုစ ၇၄။ ပရေသု- ကုန်သော၊ ယော လူစွေတေသု- ယော ဟူသော ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ဂေါလုစွေတဿ ဩကာရဿ အာဝါဒေသော ဟောတိ၊ ဂါဝေါ- နွားတို့သည်၊ ဂစ္ဆန္တိ-သွားကုန်၏၊ ဂါဝေါ-နွားတို့ကို၊ ပဿန္တိ- မြင်ကုန်၏၊ ဂါဝိ-နွားတို့သည်၊ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဂါဝိ-တို့ကို၊ ပဿန္တိ၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ နာသ္မာသ္မိသု ဝစနေသု-နာသ္မာသ္မိသု ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ အာဝါဒေသော ဟောတိ၊ (ဣတိ-ဤသို့ သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏။) ဂါဝေန-ဖြင့်၊ ဂါဝါမှ၊ ဂါဝေ- ဌံ၊ ဂါဝေသု- တို့၌။ (၁၆၉)

၇၅။ အံမှိ ဝိဘတ္တိမှိ ဂေါလုစွေတဿ၊ ဩကာရဿ-၏၊ အာဝ **အဝံမှိစ** အဝဣတိ-အာဝ၊ အဝ ဟူကုန်သော၊ စတေ အာဒေသော-ဤ အာဒေသတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဂါဝံ၊ ဂဝံ-ကို၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ သာဒိသေသေသု- ကြွင်းသော သအစရိကုန်သော၊ ပုဗ္ဗုတ္တဝစနေသု-ရှေ့ ၂ သုတ်တို့၌ ဆိုအပ်ပြီးသော ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ဂေါ လူစွေတဿ ဩကာရဿ အာဝါဒေသော ဟောတိ၊ ဂဝဿ -အား၊ ၏၊ ဂဝေါ-တို့သည်၊ တို့ကို၊ ဂဝေန-ဖြင့်၊ ဂဝါ-မှ၊ ဂဝေ-၌၊ ဂဝေသု- တို့၌။ (၁၇၀)

၇၄။ ဂါဝေါတို့ကို အခြေပြု၌ ရုပ်တွက်ခဲ့ပြီး၊ ဂါဝေါ၌ ပထမာယောဝိဘတ် ဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင် ဂစ္ဆန္တိ ကြိယာကိုလည်းကောင်း၊ ဒုတိယာယော ဖြစ်ကြောင်းသိသာအောင် ပဿန္တိ ကြိယာကိုလည်းကောင်း ထည့်သည်၊ ဂါဝိကို “ဂေါ”တည်၊ ယောသက်၊ ယောသုစဖြင့် ဂေါ၏ဩကို အာဝပြု (ဂါဝ+ယော)၊ တေသုစုဒ္ဒိဖြင့် ယောကို ဤပြု၊ ဂါဝိပြီး၏- ဟု နှာသ ရုပ်တွက်၏၊ သဒ္ဒနိတိ၌ကား ဤဂါဝိကိုပြီးစေဖို့ရာ “အာဝေ ကတေ ယောနမိ=အာဝ ပြုအပ်ပြီးသော် ယောကို ဤ ပြု” ဟုပင် သုတ်တည်လေသည်။

ဆက်ဦးအံ-ဂေါနောင် (ဤ)ပစ္စည်းသက်လျှင် ဤသုတ်ဖြင့် (ယော မနောင်း သောကြောင့်) အာဝမပြုနိုင်၊ အာဝမပြုရလျှင် ဂါဝိသည် ဤသုတ်၏ ပုံစံမဖြစ်ထိုက်၊ ထို့ကြောင့် (ဤ) ပစ္စည်းမသက်ဘဲ ယောကို (ဤ) ပြု၍ ရုပ်တွက်ကြသည်၊ ဤဂါဝိ လည်း နွားသာမန်ဟော ပုလ္လိင်သာ ဖြစ်ထိုက်၏၊ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်လျှင်ကား ရူပသိဒ္ဓိ မာတုလာဒိန မာနတ္တမိကာရေ သုတ်အဆက်၌ (ဤ) ပစ္စည်းသက်၍ပင် ရုပ်တွက်၏၊ စဂ္ဂဟဏံ စသည်ကား လွယ်ပြီ၊ ရုပ်တွက်ပုံကိုလည်း အခြေပြု၌ ပြထားပြီ။

၇၅။ **စဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ဝစနေသု-** “အံမှိစ-အံကြောင့်လည်း” ဟုဆိုသဖြင့် “အခြားဝိဘတ်ကြောင့်လည်း” ဟုဆည်းခြင်း သမုစ္စည်း အနက်ထင်ရှား၏၊ ထို့ကြောင့် ထိုစသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းအပ်သော ဝိဘတ်တို့ကိုပြလို၍ “စဂ္ဂဟဏေန” စသည် မိန့်၊ အံဝိဘတ်တစ်ခုကြောင့်သာ အဝ ပြုရသေး၏၊ ထို့ကြောင့် သေသ၏ အပါဒါန်ကို အံဝိဘတ်ခံ၍ “သေသ - အံမှကြွင်းသော ဝိဘတ်တို့” ဟုမှတ်၊ ထိုကြွင်းသော

အာဝဿုဝါ ၇၆။ အံမှိ ဝိဘတ္တိမှိ၊ ဂါဝါဒေသဿ-ဂေါ၏ ဩ၏ အာဝ အပြုဖြစ်သော၊ အာဝဏ္ဏစေတဿ-အာဝဟူသော ဤသဒ္ဒါ၏၊ အန္တဿရဿ-အဆုံးသရ၏၊ ဥကာရာဒေသော ဝါ ဟောတိ၊ ဂါဝံ ဂါဝံ-ကို၊ အာဝဿေတိ-အာဝဿပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ ဂဝံ-ကို၊ အံမှိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဂါဝေါ-တို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ-ရပ်ကုန်၏။ (၁၇၁)

ဝိဘတ်တို့ကား “သ-စသော ဝိဘတ်များတည်း” ဟုသိစေလို၍ “သာဒိ=သ+အာဒိ” ဟု မိန့်သည်။ “ထို သ-စသော ဝိဘတ်တို့ဟူသည်” အဘယ်ဝိဘတ်များနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပုဗ္ဗတ္တဝစနေသု” ဟုမိန့်ပြန်သည်။ “ပုဗ္ဗ-ရှေ့ ၂ သုတ်တို့၌+ ဥတ္တဝစန-ဆိုအပ်ပြီးသော ဝိဘတ်တို့” ဟူသည် ဂါဝသေ၌ ဆိုအပ်သော သဝိဘတ်၊ ယောသုစ၌ သုတ်ရင်း စသဒ္ဒါတို့ဖြင့် ဆိုအပ်ပြီးသော ယော ၂ လုံး နာ-သွာ-သ္မိ-သု ဝိဘတ်တို့တည်း။ ရှေ့ ၂ သုတ်၌ သဝိဘတ်ကို အစထားခဲ့သောကြောင့် “သာဒိ” ဟု သဝိဘတ်ကိုပင် အစပြု၍ပြသည်။ အချုပ်ကား- “သုတ်ရင်းဖြင့် အံကြောင့် အဝပြုပြီး၍ ထိုအံမှကြွင်းသော “သ ၂ လုံး၊ ယော ၂ လုံး၊ နာ- သွာ-သ္မိ-သု” ဟူသော ဝိဘတ်ရှစ်လုံးကြောင့် ဂေါ၏ ဩကို စသဒ္ဒါဖြင့် အဝပြုပါ” ဟုလို။ [အချို့ကား- သေသ၏အပါဒါန်ကို သိ စသောဝိဘတ်များ ခံကြ၏။ ဆိုခဲ့ပြီးမဟုတ်၍ ထုံးစံမကျချေ။ “ဧရုဂေါ-နွားအိုသည်” စသောရပ်များ၌လည်း အချို့က “ဤသုတ်လာ စသဒ္ဒါ ဖြင့် ဧရုဂေါမှ ဩကိုအဝပြု” ဟု ဆိုကြသေး၏။ သို့သော် “ပဉ္စဂဝံ” ကဲ့သို့ အပစ္စည်း သက်၊ ဩသရေစသုတ်ဖြင့် အဝပြုပြီးနိုင်သောကြောင့် ထိုအဆိုကိုစဉ်းစားကြပါလေ။]

၇၆။ ဂါဝါဒေသဿ-အာဝဿကို “အာဝဏ္ဏစေတဿ” ဟုဖွင့်၏။ ထိုအာဝသည် အဘယ်မှဖြစ်လာသော အာဝနည်း-ဟုမေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဂါဝါ ဒေသဿ” ဟုဝိသေသနထည့်ရသည်။ ရှေ့သုတ်ဖြင့် ဂေါ၏ဩကို ပြုထားသော “အာဝ” ဟုလို၊ ရှေ့သုတ်ဖြင့် ပြုထားသော အာဝဖြစ်လျှင် ထိုအာဝကို လိုက်စေ၍ အာဝဿမထည့်ဘဲ “ဥဝါ” ဟု သုတ်တည်ပါတော့လော-ဟုမေး၊ အဖြေကား- အာဝကို လိုက်စေလျှင် တွဲဖက်ဖြစ်သော “အဝ” လည်း လိုက်လာမည်စိုးသောကြောင့် ထို “အဝ” အပြုကို နစ်စေခြင်းငှာ “အာဝဿ” ကိုထည့်၍ သုတ်တည်ရသည်။ အာဝဿ၌ သဝိဘတ်လည်း အန္တ (အဆုံး) ကိုငဲ့သော အန္တာ ပေက္ခဆဋ္ဌိတည်း-ဟု သိစေလို၍ “အန္တဿရဿ” ဟု ထည့်ပြန်သည်။ [ဂါဝံကို အခြေပြုကြည့်၍ ရပ်တွက်၊ ဂါဝံကား ဝိကပ်ရပ်တည်း။]

အာဝဿေတိ၊ ပေါ . တိဋ္ဌန္တိ- ဂဝံ၌ကား “ဂဝံ+အံ” ဟုဖြစ်သည့်အခါ အာဝဿု ဝါသုတ်ဖြင့် အဆုံးသရကို ဥပြုသင့်သော်လည်း အာဝအပြု မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ဝစ္ဆင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ ဂါဝေါကိုယောသုစသုတ်၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း “ဂါဝ+ ယော” ဟုဖြစ်သည့်အခါ အာဝဿုဝါသုတ်ဖြင့် အဆုံးသရကို ဥပြုသင့်သော်လည်း အံဝိဘတ် မနှောင်းသောကြောင့် မပြုရ၊ ယောကို ဩပြု၊ စသည်ဆို၊ ..ဤကိံ ၂ ချက်ကိုထောက်၍ “အံလည်းနှောင်းခြင်း၊ အာဝအပြုလည်း ဖြစ်ခြင်း” ဟုသုတ်အင်္ဂါ ၂ ပါးကို သိပါ။

တတော န-မံ၊ပေ၊
သမာသေ

၇၇။ အလုတ္တေ- အလုတ္တဖြစ်သော၊ သမာသေစ- သမာသ
၌လည်း၊ ပတိမိ- ပတိသဒ္ဒါကြောင့်၊ တတော ဂေါသဒ္ဒ
တော- ထိုဂေါသဒ္ဒါမှ၊ (ပရဿ) နံစနဿ အံ အာဒေသော
ဟောတိ၊ ဂေါ ဣစ္စေတဿ- ဂေါဟူသော ဤသဒ္ဒါ၏၊ ဩကာရဿ- ၏၊
အဝါဒေသော ဟောတိ၊ ဂဝံပတိ- ဂဝံပတိမည်သော ရဟန္တာ၊ အလုတ္တေတိ
ကိမတ္ထံ၊ ဂေါပတိ...၏၊ စဂ္ဂဟဏေန၊ အသမာသေစ - သမာသံမဟုတ်ရာ၌လည်း၊

၇၇။ တတော ဂေါသဒ္ဒတော- ဂါဝသေသုတ်မှ ဂေါသဒ္ဒါလိုက်လာရကား
“တတော”မပါသော်လည်း လိုက်လာသော ဂေါသဒ္ဒါဖြင့် ပြီးနိုင်သည် မဟုတ်ပါ
လော-ဟုမေး၊ အဖြေကား- ဂါဝသေသုတ်မှ ဂေါသဒ္ဒါ လိုက်လာသည်ကား မှန်ပေ
၏၊ သို့သော် ထိုဂေါသဒ္ဒါသည် သူ့ချည်းသက်သက်ထားလျှင် ပဉ္စမိနိမိတ် အဖြစ်
ဖြင့် “ဂေါတော”ဟု မလိုက်ဘဲ “ဂေါ-ဂေါသဒ္ဒါသည်” ဟုနဂိုအတိုင်း ကာရီအဖြစ်ဖြင့်
သာ လိုက်ပေလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် နိမိတ်အဖြစ်ဖြင့် ဝိဘတ်ပြောင်း၍ လိုက်လာစေ
ခြင်းငှာ “တတော” ဟုသုတ်၌ထည့်ရသည်။ “တတော” ဟူသော ဤနိမိတ်ကိုဖြင့်၍
ဂေါသဒ္ဒါလည်း ဝိဘတ်ပြောင်းလျက် “ဂေါတော” ဟုလိုက်လာ သည်-ဟုလို၊ ထို
“ဂေါတော” ဟူသောပုဒ်ကိုပင် ဝုတ္တိ၌ “ဂေါသဒ္ဒတော” ဟု ချဲ့၍ဖွင့်သည်၊ ထို့ပြင်
- “နံစနဿ အံအာဒေသော ပတိမိ” တို့သည် သုတ်ပုဒ်ကိုဖွင့်သော သုတ္တဝုတ္တိ
များတည်း၊ ဂါဝသေသုတ်မှ ဂေါသဒ္ဒါနှင့် အဝံမိစသုတ်မှ အဝသဒ္ဒါတို့ လိုက်လာရကား
“ဂေါဣစ္စေတဿ ဩကာရဿ အဝါဒေသော” တို့သည် အနုဝတ္တနုဝုတ္တိများတည်း။

အလုတ္တေသမာသေ- “ဂဝံပတိကို “ဂေါ+ပတိ” ဟုတည်း၊ ဂေါနောင်
နံ သက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နံကိုအံပြု၊ဂေါ၏ ဩကိုလည်းအဝပြု၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ် ဂဝံ-
ဟုပြီး၏၊ ပတိနောင် သိသက်၊ ချေ၊ “ဂဝံပတိ”ဟု သမာသံဝါကျဖြစ်၏၊ သမာသံ
ဆိုင်ရာ စပ်၍ “တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစ” သုတ်ဖြင့် နံဝိဘတ်ကို ချေခွင့်ရောက်
သည့် အခါ-ထိုသုတ်၌ စသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မချေရ၊ နာမိင့်၊ သိ သက်၊ ချေ၊
ဂဝံပတိ ပြီး၏၊ ဤသို့ သမာသံတွင်း၌ ရှိသော နံဝိဘတ်၏ မကျေခြင်းကို စွဲ၍
ဤဂဝံပတိကို အလုတ္တသမာသံ-ဟုခေါ်၏၊ အလုတ္တသမာသံမှန်လျှင် တစ်စုံ
တစ်ယောက်၏ နာမည်ကိုဟောရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤ“ဂဝံပတိ” ပုဒ်လည်း “ဂဝံ
ပတိ” မည်သော ရဟန္တာ၏ နာမည်၊ သို့မဟုတ် မင်းသားတစ်ဦး၏ နာမည်-ဟုမှတ်။

အလုတ္တေပေ၊ ဂေါပတိ- ဂေါပတိကို “ဂေါ+ပတိ” ဟုတည်း၊ ဂေါနောင်
နံသက်၊ တတောန-မံ ပတိမှာ လုတ္တေစသုတ်ရင်းဖြင့် ပတိသဒ္ဒါကြောင့် နံကိုအံပြု၍
ဩကိုအဝပြုသင့်သော်လည်း အလုတ္တသမာသံ မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ဤသုတ်၌
စသဒ္ဒါဖြင့် နံကိုအံပြု၊ ဂေါ၏ဩကိုလည်းအဝပြု၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ ပတိနောင်
သိသက်၊ ချေ၊ “ဂဝံပတိ”ဟု သမာသံဝါကျပြီး၏၊ ဆိုင်ရာသမာသံစပ်၍ တေသံ
ဝိဘတ္တိယော လောပါစသုတ်ဖြင့် ဂဝံ၌ နံဝိဘတ်ကိုချေ၊ ပကတိစဿ သရန္တဿ

နံစနသု အံ အာဒေသော ဟောတိ၊ ဂေါ ဣစ္စေတဿ ဩကာရဿ အဝါဒေသော ဟောတိ၊ ဂဝံ-နွားတို့အား။ (၁၇၅)

ဩသရေစ ၇၈။ ပရေ သရေ သမာသေစ- လုတ္တ သမာသ်၌လည်း၊ ဂေါ ဣစ္စေတဿ ဩကာရဿ အဝါဒေသော ဟောတိ၊ ဂဝါဿကံ- နွား၊ မြင်း၊ ဂဝေဠကံ-နွား၊ ဆိတ်၊ ဂဝါဇိနံ- နွား၊သစ်၊ စဂ္ဂဟဏေန သ္မိယော ဣစ္စေတေသု-သ္မိယော ဟုကုန်သော ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ဥဝဏ္ဏ ဣစ္စေဝ မန္တုာနံ-ဥဝဏ်၊ ဟူသော အဆုံးရှိကုန်သော၊ လိင်္ဂါနံ-လိင်တို့၏၊ ဥဝ အဝ ဥရာ ဒေသာ- ဥဝ၊ အဝ၊ ဥရ အပြုတို့သည်၊ ကွစိ ဟောန္တိ၊ ဘုဝိ-မြေ၌ ၊ ပသဝေါ- သားကောင်တို့သည်၊ တို့ကို၊ ဂုရဝေါ-ဆရာတို့သည်၊ တို့ကို၊ စတုရော-၄ ယောက်

သုတ်ဖြင့် “ဂေါ” ဟုလည်းကောင်း “ပတိ” ဟုလည်းကောင်း ပကတိပြု၊ နာမ်ငဲ့ သိသက်၊ ချေ၊ ဂေါပတိပြီး၏၊ ဤရုပ်၌ ပတိသဒ္ဒါ နှောင်းသော်လည်း အလုတ္တသမာသ် မဟုတ် (ဝိဘတ်ကို ချေရသော လုတ္တသမာသ်ဖြစ်) ရကား ဤသုတ်ရင်းဖြင့် မစိရင် နိုင်-ဟု တားမြစ်ခြင်းငှာ “အလုတ္တ”ဟု မိန့်သည်-ဟူလို။

စဂ္ဂဟပေ၊ ဂဝံ- “သမာသေစ-သမာသ်၌လည်း”ဟု ဆိုသဖြင့် သမာသ်အပြင် ဝါကျကိုလည်း ဆည်းကြောင်းထင်ရှား၏၊ ထို့ကြောင့် စသဒ္ဒါသည် သမုစ္စည်း အနက်ရှိ၏၊ ထိုစသဒ္ဒါ၏ သမုစ္စေတဗ္ဗတ္ထ (ဆည်းထိုက်သောအနက်) ပြုလိုသောကြောင့် “စဂ္ဂဟဏေန၊ပေ၊ ဂဝံ”ဟုမိန့်သည်၊ ရုပ်ကိုအခြေပြု၌တွက်ခဲ့ပြီ၊ အဝိဘတ် နိဝိဘတ် တို့ဖြင့် “ဂဝံ”ရုပ်ကို ဤကစွည်းကျမ်း၌ ပြထားပြီ၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “ဂဝံဝ သိင်္ဂီ နော သိင်္ဂီ” ဝမုမာနဿ ဝမုတိ”စသော ဒွါဒသနိပါတ် ကာမဇာတ် ပါဠိကို ထောက်၍ သဝိဘတ်ဖြင့် “ဂဝံသေန”ဟုသုတ်တည်၏၊ [သေန-သဝိဘတ် နှင့် တကွ၊ ဂေါဿ-ဂေါသဒ္ဒါ၏၊ ဂဝံ-ဂဝံအပြုသည်၊ ဝါဟောတိ-ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ သိင်္ဂီ နော-ဦးချိုရှိသော၊ ဂဝံ-နွား၏၊ သိင်္ဂီ -ဦးချိုသည်၊ ဝမုမာနဿ-နွားကြီးလေး ကြီးလေး၊ ဝမုတိဣဝ-ရှည်လာသကဲ့သို့။]

၇၈။ သမာသေ-ရှေ့သုတ်၌ အလုတ္တသမာသ်ကို ယူပြီးဖြစ်၍ ဤသုတ်၌ လုတ္တသမာသ်ကိုသာယူရသည်၊ “ဂေါစ- နွားလည်း+အသောစ-မြင်းလည်း၊ ဂဝါဿ ကံ- နွား၊ မြင်း၊ ဂေါစ ဧဠကောစ (ဆိတ်လည်း) ဂဝေဠကံ၊ ဂေါစ အဇိနောစ (သစ်လည်း) ဂဝါဇိနံ”ဟု သမာဟာရဒ္ဒန်သမာသ်ချည်းတွဲ၊ ဂေါ+စ+ အသော+ စ” ဟုသမာသ် ဝါကျပြီးစေ၊ ဆိုင်ရာသမာသ်စပ်၍ ဝိဘတ်ချေ၊ စနိပါတ်ချေ၊ “ဂေါအဿ”ဟု ပကတိပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် အသရကြောင့် ဂေါ၏ ဩကို အပြု၊ ဝခွင်း၊ ချေ၊ အကို ဒီယပြု၊ ကပ်၊ ကပစ္စည်းသက်၊ နပုံဧကတံငဲ့၊ သိသက်၊ အံပြု၊ ဂဝေဠကံ ဂဝါဇိနံလည်း နည်းတူ၊ ဤသို့ ဝိဘတ်ကျေသော လုတ္တသမာသ်အရာဝယ် ဂေါ၏ ဩကိုအပြုသည်၊ ဆိုင်ရာသမာသ်သုတ်များကို သမာသ်ကျမှ သေချာစွာ သိလတ္တံ့၊ “ဂဝါဿကံ”အရာဝယ် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ (က) မပါ “ဂဝါဿ”ဟုသာ ရှိ၏၊ ဂဝါဿံ ဒါသပေါရိသံ”စသော ပါဠိတော်နှင့် ညီပေသည်။]

တို့သည်၊ တို့ကို၊ သရေတိ ကိမတ္ထံ၊ ဂေါဓနော၊ ဂေါဝိန္ဒော-၏၊ ဂေါဓနော- နွား ဟူသော ဥစ္စာရှိသူ၊ ဂေါဝိန္ဒော-နွားတို့ကို ရသူ။ (၃၁)

စဂ္ဂဟဏေန၊ပေါစတုရော-သရေစ၌ စသဒ္ဓါသည် “သို့ယော ဝိဘတ်တို့ကြောင့် ဥဝ အဝ ဥရ အပြုကိုဆည်းသော (တစ်ဝါကျလုံးကို ဆည်းသော) ဝါကျသမုစ္စည်း” ဟု သိစေလို၍ “စဂ္ဂဟဏေန” စသည်မိန့်၊ ၁၇- သဒ္ဓါသည် “မြေ” ဟူသော အနက်ကို ဟောသော နာမ်ပုဒ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဘုဝိကို “ဘူ” တည်၊ သို့သက်၊ ဩသရေစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဘူ၏ ဦကို အဝပြု၊ တတော သို့မိသုတ်၌ တတောသဒ္ဓါပိုဖြင့် သို့ကို ဣပြု၊ ဝကို ဣသို့ကပ်၊ ဘုဝိပြီး၏၊ ပသု- ရုရ-စတုတည်၊ ယောသက်၊ ဤစသဒ္ဓါဖြင့် ဥကို ဥဝပြု၊ ဥရပြု၊ တတော ယောနမောတု သုတ်၌ တုသဒ္ဓါဖြင့် ယောကို ဩပြု၊ ဝံ ရံ တို့ကို ကပ်၊ ပသဝေါ၊ ဂုရဝေါ၊ စတုရော ပြီး၏။

မှတ်ချက်။ ။ဘုဝိ၌ သို့ကို ဣပြု၊ ဦကို လမည့်၊ ဈုလာန မိယုဝါ သရေဝါ ဖြင့် ဦကို ဥဝပြုလျှင် သာ၍ပင် ကောင်းသေး၏၊ ပသဝေါ ဂုရဝေါတို့လည်း ဘိက္ခုဝေါကဲ့သို့ လတောဝေါကာရောစ-ဝေဝေါသု လောစ တို့ဖြင့် ပြီးနိုင်၏၊ ထိုသို့ ပြီးနိုင်သော်လည်း ဤသုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့်လည်း တစ်နည်းပြီးနိုင်ပုံကို ပြလို၍ ဤသုတ်၌ ဆိုထားသည်၊ ဥပမာ-သုဂတော ရုပ်ကို ဒေါဓဿစ၌လည်းကောင်း ယဝမံဒနသုတ်၌ လည်းကောင်း ၂နည်း ပြီးပုံကို ပြထားသကဲ့သို့တည်း။

သရေတိ ကိမတ္ထံ- “ဂါဝေါ ဓနံ ယဿာတိ ဂေါဓနော” ဟူသော ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသ်၌ ဆိုင်ရာသမာသ် ရုပ်တွက်၍ ပကတိပြုပြီးသည့်အခါ “ဂေါဓနံ” ဟုဖြစ် ၏၊ ဤသုတ်၌ “သမာသေ” အရ သမာသ်ဟုတ်သော်လည်း သရမနှောင်း သောကြောင့် ဩသရေစသုတ်ဖြင့် ဩကို အဝ မပြုရ၊ နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ ဩပြု၊ ဂါဝေါ-နွားတို့ ကို၊ ဝိန္ဒော-ရသူတည်း၊ ဂေါဝိန္ဒော-နွားတို့ကိုရသူ၊ ဝါ- နွားသူဌေး၊ “ဂေါ+ဝိန္ဒ” တည်၊ “ဂါဝေါ=ဝိန္ဒော” ဟု သမာသ်ဝါကျ ပြီးစေ၊ ဆိုင်ရာသမာသ်စပ်၍ “ဂေါဝိန္ဒ” ဟု ပကတိပြု၍ ရှေ့နည်းအတိုင်းဖြစ်။

သဂဝစဏ္ဍော စသည်။ ။သဂဝစဏ္ဍော-မိမိ နွားအပေါင်း၌ ကြမ်းသော နွားလား၊ ပရဂဝစဏ္ဍော-အခြားနွားအပေါင်း၌ ကြမ်းသော နွားလား၊ ဤပြယုဂ်တို့၌ သဒ္ဓနိတိဝယ် “လုတ္တေ ဩသရေ ဗျဉ္ဇနေ” ဟု သုတ်တည်၍ ဗျည်းနှောင်းရာ၌ လည်း ဂေါ၏ ဩကို အဝပြု-ဟုဆို၏၊ သဂဝစဏ္ဍောကို “အတ္တနော ဂေါဂဏံ မဒ္ဒတိ” ဟု စတုကရုံတ္ထိုရ် အဋ္ဌကထာ ဖွင့်သောကြောင့် “ဂုန္နံ သမူဟော ဂဝေါ” ဟု သမူဟ အနက်၌ ဣ ပစ္စည်းသက်၊ ဣ အနုဗန်ချေ “ဩသရေစ” ဟူသော ဝိနာမိကာရ (သမာသေအလိုက်ကို ကြည့်သော) ယောဂဝိဘာဂဖြင့် တဒ္ဓိတ်၌လည်း ဩကို အဝပြု “ဂဝေါ” ဟုပြီး၏၊ “သဿ+ဂဝေါ၊ သဂဝေါ-မိမိနွားအပေါင်း၊ သဂဝေ+ စဏ္ဍော၊ သဂဝစဏ္ဍော” ဟု ကြံရလျှင် ဗျည်းမနှောင်းဘဲ (အသရနှောင်းလျက်) အဝပြုရသည်၊ ထို့အတူ “ဂေါတိ နိဗ္ဗတ္တံ ဂဝံ၊ ဂဝံစ တံ ပါနဉ္စာတိ ဂဝပါနံ=

တဗ္ဗိပရိတုပပဒေ ၇၉။ ပရေ ဗျဉ္ဇနေ၊ ဥပပဒေ- ဥပပဒ အဖြစ်၌၊ တိဋ္ဌမာနဿ-
ဗျဉ္ဇနေစ တည်သော၊ တဿ အဝသဒ္ဓဿ-ထိုအဝသဒ္ဓါ၏၊ တဿ
 သြကာရဿ- ထိုသြ အက္ခရာ၏၊ ဝိပရိတော- ဝိပရိတ်ဟု၊ ဥ
 အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ သူရိယေ - နေသည်၊ ဥဂ္ဂတေ - သက်လျှောသည်ရှိသော်၊
 ဥဂ္ဂစ္ဆတိ - သက်လျှော၏၊ ဥဂ္ဂဟေတွာ - အောက်သို့ ယူ၍၊ စဂ္ဂဟဏံ -

နွားတို့မှဖြစ်သော သောက်ဖွယ်”ဟု ဖြစ်၏။ ပုဂံဝေါကို သဒ္ဓနိတိ၌ ဝိဂြိုဟ်မပြုရ-
 ဟု ဆိုသော်လည်း “ပုမာ စ+သော= ဂေါစာတိ ပုဂံဝေါ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိ “ပုနူဂေါ”
 ကဲ့သို့ ဝိဂြိုဟ်ပြုနိုင်သည်ပင်။ ပုမဂေါ-ဟု ပြီးသည့်အခါ သမာသံအဆုံး၌ “ကွစိ
 သမာသန္တ” သုတ်ဖြင့် အပစ္စည်းသက်၍ ပြီးစေ။

၇၉။ တဿ အဝသဒ္ဓဿ၊ပေ၊ တဿ သြကာရဿ- [ပုတ္တိ၌ “ယဒါ”ဟု
 ရှိ၏၊ နိဒ္ဒေသ၌လည်းဖွင့်၏၊ သို့သော်-စာသွားစည်းကမ်းလည်းမကျ၊ နှာသ ရူပ
 သိဒ္ဓိ တို့၌လည်း မဖွင့်ကြသဖြင့် ထိုပါဠိလည်း ရှေးမှဟောင်းဟုတ်မည်မထင်။]
 “တဗ္ဗိ ပရိတော” သုတ်ပုဒ်၌ “တတဗ္ဗိပရိတော”ဟု ဆိုလိုလျက် စာသွားကျယ်ဝန်းမည်
 စိုးသောကြောင့် “တ” တစ်လုံးကို ဧကသေသံပြု၍ “တဗ္ဗိပရိတော”ဟု ဖြစ်ရသတတ်၊
 ထို့ကြောင့် တ-တစ်လုံးဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ အဝသဒ္ဓါကို စွဲကြောင်း သိစေလို၍
 “တဿ အဝသဒ္ဓဿ”ဟုလည်းကောင်း၊ တ-တစ်လုံးဖြင့် သြသဒ္ဓါကိုစွဲကြောင်း
 သိစေလို၍ “တဿ သြကာရဿ”ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်သည်။ ဤအဖွင့်နှင့်ညီအောင်
 “တဗ္ဗိပရိတော-ထိုအဝသဒ္ဓါ၏ ထိုသြအက္ခရာ၏ ဝိပရိတ်ဟု ဥအပြုသည်”
 ဟုအနက်ပေးရသည်။ [တဿ-ထိုသြ၏၊ ဝိပရိတော-ဝိပရိတ်တည်း၊ တဗ္ဗိပရိတော-
 ထိုသြ၏ ဝိပရိတ်၊ တဿ တဗ္ဗိပရိတော တတဗ္ဗိပရိတော- ထိုအဝသဒ္ဓါ၏+ထို
 သြ၏+ဝိပရိတ်၊ တတဗ္ဗိပရိတော”ဟု သမာသံပြီးမှ တ ၂ လုံးကို “သရူပါနမေက
 သေသ္မ သကံ” သုတ်ဖြင့် ဧကသေသံပြုသတတ်။] ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “တ+
 တဗ္ဗိပရိတ” ဟု တ ၂ လုံး မကြိတ် ရှေ့သုတ်မှ အဝကို လိုက်စေသည်။

ဥပပဒေတိဋ္ဌမာနဿ-ဥပသဒ္ဓါသည် သမိပအနက်ကိုဟော၏။ နာမ်အာချာတ်
 တို့၏အနီးကို “ဥပ” ဟုဆိုသည်။ ဥဂ္ဂတေ၌ အဝသည် “ဂတ”ဟူသော ကိတ်
 နာမ်၏ အနီးတည်း၊ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ၌ “အဝ”ကား အာချာတ်၏ အနီးတည်း၊ သမိ ပေ-
 အနီး၌+ ဥစ္စာရိတ်- ရွတ်ဆိုအပ်သော+ပဒံ-ပုဒ်သည်။ ဥပပဒံ-မည်၏။ “နာမ်
 အာချာတ်တို့၏ အနီးမှတည်နေသော အဝ”ဟုဆိုသဖြင့် ဂေါ၏သြမှဖြစ်သော “အဝ”
 မဟုတ်၊ “ဓာတ်နာမ်တို့၏ ရှေ့၌ နေလေ့ရှိသော ဥပသာရ အဝ” ဟုသိစေသည်။

ဆက်ဦးအံ- “ဥပပဒေ” အရလည်း အဝ ဥပသာရကို ရ၍ “တိဋ္ဌမာနဿ”
 အရလည်း (အဝသဒ္ဓဿကို စပ်ရသောကြောင့်) အဝ ဥပသာရကိုပင်ရ၏။ ထို့ကြောင့်
 “ဥပပဒေ၌ ဘာဝပ္ပဓာနနည်းကြံ၍ “ဥပပဒအဖြစ်၌”ဟု အနက်ပေးထားသည်။
 “ဥပပဒ အဖြစ်” ဟူသည်ကား အဝဥပသာရ၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ ဥပသာရဓာတ်
 (ဥပသာရ အမျိုးအစား)တည်း၊ ဤသို့ ကြံမှသာ “ဥပသာရအဖြစ်၌+ တည်သော
 အဝသဒ္ဓါ”ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ တစ်နည်း- “ဥပပဒေ- ဥပပဒအရာ၌၊ တိဋ္ဌမာနဿ-

သည်။ အဝဓာရဏတ္ထံ- နိဝတ္ထာ ပန အဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏။ အဝသာနေ- အဆုံး၌၊ အဝကံရဏေ-ကြံဖြန့်ခြင်း၌၊ အဝ ကံရတိ-ကြံဖြန့်၏။ (၆၄)

သော”ဟု ပေးလျှင်လည်း “ဓာတ်နာမ်တို့၏ ရှေ့ဖြစ်သော ဥပပဒနေရာ၌ တည်သော အဝသဒ္ဒါ”ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသဖြင့် ကောင်းသည်ပင်။ သို့သော် ဌာနိ အဝသဒ္ဒါ၏ ဥပပဒအမည်ကို ဌာနနေရာပေါ်၌ တင်စား၍ “ဌာနျူပစာရ” ဟုကား ဆိုရလိမ့်မည်။ ရူပသိဒ္ဓိ သိဟိုဠ်မူ၌ “ဥပပဒေ တိဌမာနဿ ဌာနေ”ဟု ဌာနေပုဒ်ကိုပင် တွေ့ရသည်။

ဝိပရိတော-ဝိ+ပရိပုဗ္ဗ လူဓာတ်, တပစ္စည်း၊ ရိ၌ လူကိုချေလျှင် နောက်လူကို ဒိဃပြု၍ “ဝိပရိတော”ဟု သက္ကတ၌ ရှိသည်။ ဝိပရိဝတ္တိတွာ-ပြောင်းပြန်ပြန်၍၊ အယတိ ပဝတ္တတိ-ဖြစ်တတ်၏။ လူတိ-ထို့ကြောင့်၊ ဝိပရိတော-မည်၏။ တိုရာမှရှည်၊ ငယ်ရာမှ ကြီးပွားခြင်းသည် လောကထုံးစံကျ၍ “ပြောင်းပြန်” ဟုမဆိုရ၊ ရှည်ရာမှ တိုခြင်း၊ ကြီးရာမှငယ်ခြင်းကား ထုံးစံမဟုတ်၊ ပြောင်းပြန်တည်း။ ထိုသို့ ပြောင်းပြန် ပြုမှုကိုပင် “ဝိပရိတ်ပြုသည်”ဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် အ လူ ဥတို့မှ အာ ဤ ဦ ဖြစ်ခြင်းသည် ဒိဃမည်၏။ (အယုဝဏ္ဏာနဉ္စာယောဝုဒ္ဓိ- သုတ်နှင့်အညီ) အ မှ အာ, လူဝဏ်မှ ဧ, ဥဝဏ်မှ ဩဖြစ်ခြင်းတို့သည် ဝုဒ္ဓိမည်၏။ အာ ဤ ဦ တို့မှ အ လူ ဥဖြစ်ခြင်းကား ဝိပရိတ်မည်၏။ [ကွစိဓာတုသုတ်၌ ဒိဃ ၃ခု မှ ရဿပြုခြင်းကို ဝိပရိတ်၌ သွင်းထားသည်။] ဧ မှ လူ ဖြစ်ခြင်း၊ ဩ မှ ဥ ဖြစ်ခြင်းတို့လည်း ဝိပရိတ်ပင်တည်း။ ဤသုတ်၌ကား ဩ၏ ဝိပရိတ်ဖြစ်သော ဥကိုသာယုစေလိုသည်။ [အောင်] ငယ်ရာမှကြီး၊ ထုံးတမ်းနည်းဖြင့်၊ ခေါ်မိုးစေမှု, အ လူ ဥကို, ပြုလေ ဒိဃ, ဝုဒ္ဓိရ၏။ ဒိဃဝုဒ္ဓိ, ပြောင်းပြန်လှည့်၍, အ လူနှင့် ဥ, တစ်ဖန်ပြု က, ခေါ်မှုဝိပရိတ်, အမည်ရသည်, မှတ်ကြနောင်လာ အချုပ်တည်း။

ဝိပရိတဆိုရကျိုး။ ။ဤသုတ်သည် အဝကို ဥပြုသော သုတ်တည်း။ ထို့ကြောင့် “အဝသုကာရော ဥပပဒေ ဗျဉ္ဇနေစ”ဟု သုတ်တည်လျှင် “အဝကိုဥပြု”ဟု အဓိပ္ပာယ်ရှင်းလင်းပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် “တဗ္ဗိပရိတုပပဒေဗျဉ္ဇနေ”ဟု သုတ်တည် ရပါသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- “အဝသုကာရော ဥပပဒေ ဗျဉ္ဇနေစ”ဟု သုတ်တည်လျှင် အဝကို ဥပြုရခြင်းဟူသော အနက်တစ်မျိုးသာ သိရ၏။ တဗ္ဗိပရိ တုပ-စသည်ဖြင့် သုတ်တည်ခြင်းကြောင့်ကား အဝကို ဥပြု- ဟုလည်း သိစေရ, ဥ အက္ခရာလည်း ဩ၏ ဝိပရိတ် အမည်ရသည်ဟု သိစေခြင်းအားဖြင့် တစ်ချက် ခုတ် နှစ်ချက်ပြတ်ဆိုသလို အနက် ၂ မျိုးကို သိရသည်။

[အောင်] ဥဟုခေါ်ဘိ, ရဿ၏ကား, ဩဝိပရိတ်, မည်လည်းရဟု, သိကြစေမှု, ရည်ရွယ်ပြု၍, အဝသုကာရော, သဘောဝိပိ, သုတ်မတည်ဘဲ, ဝိပရိတ်, ထည့်၍ပြု, ဆရာအဘော်တဲ့။

စဂ္ဂဟဏံ အဝဓာရဏတ္ထံ- “အဝ - ပိုင်းခြား၍ + ဓာရဏံ- မိမိအနက်ကို ဆောင်ခြင်း” ဤ အဝဓာရဏသည် သဒ္ဓိဌာနာဝဓာရဏ, နိဝတ္ထာပနာဝဓာရဏဟု

ဂေါဏ နံမို့ဝါ

၈၀။ နံမို့ ဝိဘတ္တိမို့၊ သဗ္ဗဿေဝ-သော၊ ဂေါသဒ္ဓဿ-၏။
 ဂေါဏာဒေသော ဝါဟောတိ၊ သတ္တန္တံ - ၇ ကောင်ကုန်သော၊
 ဂေါဏာနံ- နွားတို့အား၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဂေါနဉ္ဇေ-ဂေါနဉ္ဇေ စသော ပြယုဂ် တို့၌
 တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ တရမာနာနံ- မြစ်ကို ကူးကုန် သော၊ ဂေါနံ- နွားတို့
 တွင်၊ ပုဂံဝေါ-ရှေ့ဆောင်နွားလားသည်၊ ဥရံ- ဖြောင့်စွာ၊ ဧ ဂစ္ဆတိ- အကယ်၍
 သွားအံ့၊ နေတ္ထေ - ရှေ့ဆောင် နွားလားသည်၊ ဥရံ - ဖြောင့်စွာ၊ ဂတေ -
 သွားသည်၊ သတိ - ရှိသော်၊ သဗ္ဗာ - အလုံးစုံကုန်သော၊ ဂါဝီ - နွားမတို့သည်၊
 ဥရံ - ဖြောင့်စွာ၊ ယန္တိ - လိုက်ကုန်၏၊ ယောဂဝိဘာဂေန - ဂေါဏဟူသော

၂ မျိုးရှိ၏၊ ထိုတွင် ယတေစ သုတ်၌ (ယနောက်၌ အမြဲပြု) ဟုဆုံးဖြတ်သော အဝ
 ဓာရဏသည် သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ မည်၏။ [သန္နိဋ္ဌာန- ဆုံးဖြတ်ချက် ချတတ်သော+
 အဝဓာရဏ- အခြားအနက်တို့မှ ပိုင်းခြားကန့်သတ်၍ မိမိအနက်ကို ဆောင်တတ်သော
 သဒ္ဒါ၊] အခြားအနက်ကို တားမြစ်တတ် ဆုတ်နစ်စေတတ်သော အဝဓာရဏသည်
 နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏ မည်၏၊ [နိဝတ္တာပန- မလိုရာအနက်ကို ဆုတ်နစ်စေတတ်
 သော+အဝဓာရဏ၊] ဤသုတ်၌ စသဒ္ဒါသည် အဝသာနေ စသည်၌ ဥအပြုကို
 ဆုတ်နစ်စေတတ် (တားမြစ်တတ်) သောကြောင့် နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏတည်း။

ရုပ်တွက်။ ။ဥဂ္ဂတေ စသည်ကို “အဝဂတေ၊ အဝဂစ္ဆတိ၊ အဝဂဟေတွာ”
 ဟုတည်၊ အခြေပြုအတိုင်း ရုပ်တွက်၊ ပါဠိတော်များ၌ “ဥဇ္ဈာယန္တိ၊ ဥညာတံ”
 စသော ရုပ်များကိုလည်း “အဝဈာယန္တိ၊ အဝညာတံ” တည်၍တွက်၊ အဝသာနေ
 ကိုကား “အဝသာနေ” ဟုပင်တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အဝကို သြ၏ ဝိပရိတံ ပြုသင့်
 သော်လည်း စသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ အဝကိရဏေ အဝကိရတိ တို့၌လည်း
 နည်းတူ။

၈၀။ သဗ္ဗဿေဝ၊ သတ္တန္တံ-ရှေးရှေးသုတ်များ၌ ဂေါ၏ သြကိုသာ
 စီရင်ခဲ့ရကား ဤသုတ်၌လည်း သြကိုသာ စီရင်လေသလား-ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသော
 ကြောင့် “သဗ္ဗဿေဝ” ဟုမိန့်သည်၊ ဂေါ သဒ္ဒါ တစ်ခုလုံးကိုပင် “ဂေါဏ” ပြုပါ-
 ဟုလို၊ “ဂေါဏာနံ” သာ ပုံစံတည်း၊ “သတ္တန္တံ” ကား တွဲဖက်အပိုသာ၊ “သတ္တန္တံ”
 ဟူရာ၌ လည်း “သတ္တနံ-သတ္တဝါတို့အား” ဟုပါဠိရင်း ဖြစ်ကောင်းဖြစ်ပေလိမ့်မည်၊
 “သတ္တန္တံ” ဟု ရှိသည့်အတွက် အဓိပ္ပာယ်အထူးမတွေ့ရ၊ ပါဠိရင်းရှိလျှင်လည်း
 ပါဠိရင်းကို ရှာသင့်သည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်။

ဝါတိ၊ ပေ၊ သတိ- “ဂေါနဉ္ဇေ တရမာနာနံ” စသော ဂါထာကို မှတ်သားဖွယ်
 ကောင်းသောကြောင့် ဇာတ်ပါဠိတော်လာတိုင်း တစ်ဂါထာလုံး အစုံအလင် ထည့်ထား
 ဟန်တူသည်၊ ပုံစံပြုလိုရင်းမှာ “ဂေါနဉ္ဇေ” ၌ “ဂေါနံ” တစ်ပုဒ်သာတည်း။ [“သဗ္ဗာ
 ဂါဝီ” ၌ သဗ္ဗာဟူသော ဣတ္ထိလိင်ကိုထောက်၍ “ဂါဝီ” လည်း (နွားမ) ဖြစ်ကြောင်း
 သိသာ၏။] ဂေါတည်၊ နံသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဂေါကို ဂေါဏပြုသင့်သော်လည်း
 စသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ။

ယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ အညတြာပိ- အခြားပုဒ်ကြောင့်လည်း၊ ဂေါဏဒေသော ဟောတိ၊
ဂေါဏဘူတာနံ- နွားဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော သတ္တဝါတို့အား။(၁၇၃)

သုဟိနာသုစ

၈၁။ သုဟိနာ ဣတိ- သု,ဟိ, နာဟူကုန်သော၊ စေတသု- ဤ
ဝိဘာတ်တို့ကြောင့်၊ သဗ္ဗဿ၊ ပေ၊ ဝါ ဟောတိ၊ ဂေါဏေသု-
တို့၌၊ ဂေါဏေဟိ, ဂေါဏေဘိ-တို့ဖြင့်၊ ဂေါဏေန-ဖြင့်၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဂေါသု-
တို့၌၊ ဂေါဟိ, ဂေါဘိ- တို့ဖြင့်၊ ဂဝေန- ဖြင့်၊ စဂ္ဂဟဏေန- ဖြင့်၊ သျာဒိသေ
သေသု- ကြွင်းသော သိ အစရှိကုန်သော၊ ပုဗ္ဗုတ္တရဝစနေသုပိ - ရှေ့နောက်
ဝိဘာတ် တို့ကြောင့်လည်း၊ ဂေါဏ ဂု ဂဝယ, ဒေသာ-ဂေါဏပြု, ဂု အပြု, ဂဝယ
အပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဂေါဏော- သည်၊ ဂေါဏာ- တို့သည်၊ ဂေါဏံ- ကို၊

ယောဂဝိဘာဂေန- ဒေါဓဿစသုတ်၌ ပြခဲ့သော ယောဂဝိဘာဂ ၃မျိုးတွင်
နံမှီတိုဖြုတ်၍ “ဂေါဏ” ဟု တစ်သုတ်ခွဲရသော ဒွိဓာကရဏ ယောဂဝိဘာဂတည်း။
ဂေါဏဘူတာနံကို “ဂေါဘူတာနံ”တည်, နံဝိဘာတ်မနှောင်းဘဲ ဘူတသဒ္ဓါ
နှောင်းသောကြောင့် “ဂေါဏ” ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဂေါကို ဂေါဏပြု,
ပြီး၏။ [နာသဒ္ဓါကား=“သုဟိနာသုစ” သုတ်နှင့်ပေါင်း၍ “ဂေါဏနံ သုဟိနာသုစ”ဟု
တစ်သုတ်တည်း မတည်ဘဲ “ဂေါဏ နံမှီဝါ”ဟု ခွဲ၍တည်ခြင်းကို ဤနေရာ၌
“ယောဂ ဝိဘာဂ-သုတ်ကို သီးခြားခွဲဝေခြင်း” ခေါ်သည်- ဟုဆိုသေး၏။
ဂုတ္တိဆရာ၏ အဘော်ကျမည် မထင်။]

မှတ်ချက်။ ။ဂေါသဒ္ဓါသည် ဩကာရန္တ ဖြစ်သော သီးခြားသဒ္ဓါ တစ်ခု
ဖြစ်သကဲ့သို့ “ဂေါဏ” သဒ္ဓါလည်း အကာရန္တဖြစ်သော သီးခြားတစ်ခုပင်တည်း။
သို့သော် ဂေါဏသဒ္ဓါသည် (“ဗုဒ္ဓေါနှင့် ဇိနော” ကဲ့သို့) အလဲအလှယ် ပရိယာယ်
သဒ္ဓါဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစေလို၍ ဂေါကို ဂေါဏပြုသော သုတ်ကို မိန့်သည်။
ဥပမာ တရုဏနှင့်သုသုသည် သီးခြားသဒ္ဓါ တစ်ခုစီဖြစ်လျက် ပရိယာယ် ဖြစ်ကြောင်း
ထင်ရှားစေခြင်းငှာ “တရုဏဿ သုသုစ” သုတ်ကို တည်သကဲ့သို့တည်း။

၈၁။ **သုတ်ခွဲရကျိုး။** ။ဤသုတ်ကိုရှေ့သုတ်နှင့်ပေါင်း၍ “ဂေါဏ နံသုဟိနာ
သုစ”ဟု မတည်ဘဲ ၂သုတ်ခွဲ၍ တည်ရခြင်းသည် ရွတ်ဆိုရာ၌ မရှည်မမျော
ချောမောလွယ်ကူခြင်း အကျိုးရှိ၏- ဟုဆိုကြ၏။ ထို့ပြင်- ဝိဘာတ်အစဉ်ကျအောင်
“နာဟိ သုသုစ”ဟု မတည်ခြင်းလည်းရွတ်ဆို၍ ချောမောခြင်း အကျိုးရှိသည်ပင်။
မှန်၏- “နာဟိသုသုစ” ဟု တည်လျှင် ရွတ်၍ မချောရုံမက, ကာလကြာလျှင်
သု တစ်လုံးပင်ပျောက်ကွယ်၍ “နာဟိသုစ” ဟုဖြစ်ဖွယ်လည်း ရှိသည်။ [ရုပ်ကို
အခြေပြုမှီး၍တွက်၊ ဝါသဒ္ဓါ၏ အကျိုးပြု “ဂေါသု ဂေါဟိ ဂေါဘိ”တို့လည်း
လွယ်ပြီ၊ ဂေါတည်, ဆိုင်ရာ ဝိဘာတ်သက်၍ ဝါသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် ဂေါဏ
မပြုရဟု ဆိုရုံသာ၊ ဂဝေနကိုလည်း ထိုအတိုင်းဆို၍ အဝံမှီစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် အဝပြု။]

ဂေါဏေ-တို့ကို၊ ဂေါဏဿ-အား၊ ဂေါဏဗျာ-မှ၊ ဂေါဏမိ-၌၊ ဂုန္န-တို့အား၊ ဂဝယေဟိ၊ ဂဝယေဘိ-နွားတို့ဖြင့်။ (၁၇၂)

စဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ဂဝယာဒေသံ- [သျာဒိ=သိ+အာဒိ၊ ပုဗ္ဗတ္တရ=ပုဗ္ဗ+ ဥတ္တရ- နောက်၊] “သေသ-အကြွင်း” ဟူရာ၌ သေသ၏ အပါဒါန်ကို ဆိုခဲ့ပြီးသော “နံ- သု- ဟိ-နာ” ဝိဘတ်များကိုခံပါ။ ထို(နံ ၂လုံး ဟိ ၂လုံး သု-နာ) ဝိဘတ် ၆ လုံး မှ ကြွင်းသော သိစသော ဝိဘတ်များကို “သျာဒိသေသ” ဟုဆိုသည်။ ထိုသိစသော ဝိဘတ်ဟူသည်လည်း နာစသော ဝိဘတ်တို့၏ ရှေ့ကျသော “သိ ယော အံ ယော” တို့နှင့် နာ စသော ဝိဘတ်တို့၏ နောက်ကျသော “သ သျာ သ သိ” ဟူသော ဝိဘတ်ရှစ်လုံးတည်း-ဟု သိစေလို၍ “ပုဗ္ဗတ္တရဝစနေသု” ဟု မိန့်ပြန်သည်။ ထိုဝိဘတ် ရှစ်လုံးကြောင့် “ဂေါဏ” ပြုပါ-ဟူလို၊ ဝစနေသုပိဋိ အပိသဒ္ဒါဖြင့် သိ စသောဝိဘတ် ရှစ်လုံးအပြင် “နံ-ဟိ” ၄လုံးကို ဆည်း၏။ ထို့ကြောင့် “ပုဗ္ဗတ္တရဝစနေသု- ရှေ့နောက် ဝိဘတ်တို့ကြောင့် လည်းကောင်း၊ အပိ- အကြွင်းမဟုတ် ဤ- သုတ် ၌ ပါသော နံဟိ (နံ ၂လုံး ဟိ ၂လုံး) ၄လုံးတို့ကြောင့် လည်းကောင်း” ဟု ဆရာတို့ အနက် ပေးသည်။ ထိုနံဟိ ၄လုံးကြောင့် ဂုပြု-ဂဝယပြု၍ “ဂုန္န-ဂဝယေဟိ” ဟု ဖြစ်သည်-ဟူလို။

ရုပ်တွက်။ ။ “ဂေါဏော ဂေါဏာ ဂေါဏံ ဂေါဏေ ဂေါဏဿ ဂေါဏဗျာ ဂေါဏမိ” တို့၌ ဂေါတည်၊ သိ စသည် သက်၊ သုဟိနာသုစဉ် စသဒ္ဒါဖြင့် ဂေါသဒ္ဒါ ကို ဂေါဏပြု၊ ထို့နောက် သိကို သြပြု၍ “ပုရိသော” ကဲ့သို့လည်းကောင်း ယော စသည်ကို အာ စသည်ပြု၍ ပုရိသာ စသည်ကဲ့သို့လည်းကောင်း တွက်၊ ဂုန္နကို ဂေါတည်၊ နံ သက်၊ သုဟိနာသုစဉ် စသဒ္ဒါဖြင့် ဂေါကို ဂုပြု၊ ၁ -ပရဒ္ဒေဘာဝေါ သုတ်ဖြင့် (န) လာ၊ တစ်နည်း၊ ၂ နောစ ဒ္ဒါဒိတောနိမိဋ္ဌိ စသဒ္ဒါဖြင့် (န) လာ။ တစ်နည်း၊ ၃-နိဂ္ဂဟိတဉ္စသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ ဝဂ္ဂန္တံဝါဝဂ္ဂေဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကို (န) ပြု၊ တစ်နည်း၊ ၄- တေသုဂုဒ္ဓိ၊ ၅-ကွစိဓာတု၊ ၆-ပစ္စယာဒနိဋ္ဌာ၊ ၇- ယဒနပပန္နာဟူသော သုတ်ကြီး၄သုတ်ဖြင့် (န)လာ၊ ဂုန္နပြီး၏။ ဤသို့ နာသ၌ ၇ နည်းတွက်ပြသည်။ ဂဝယေဟိ ကိုလည်း ဂေါတည်၊ ဟိသက်၍၊ သုဟိနာသုစဉ် စသဒ္ဒါဖြင့် ဂေါကို ဂဝယပြု၊ ထို့နောက် ပုရိသေဟိကဲ့သို့တွက်။

[ဆောင်] နျာသ ကြံ၊ ရုပ်တွက်ဟန်၊ ဂုန္န ခုနစ်နည်း။
ပရဒ္ဒေဘာ၊ နောစဒ္ဒါ၊ စပါ နိဂ္ဂဟိတ်တည်း။
သုတ်ကြီး ၄သွယ်၊ ၄နည်းခြယ်၊ နငယ်လာသည်ချည်း။

မှတ်ချက်။ ။ ဂေါသဒ္ဒါမှ ဂေါဏ မဖြစ်နိုင်သကဲ့သို့ဂေါသဒ္ဒါမှ ဂဝယလည်းသာ၍ မဖြစ်နိုင်၊ ဘာကြောင့်နည်း.... ဂဝယသဒ္ဒါသည် ယခုမျက်မြင် နွားမျိုးကို မဟော၊ “နွားနောက်” ဟု ခေါ်ကြသော “တောနွား” တစ်မျိုးကို ဟောသောကြောင့်တည်း။ ထိုဂဝယသဒ္ဒါလည်း ဟိဝိဘတ်ဖြင့် “ဂဝယေဟိ၊ ဂဝယေဘိ” ဟုသာရှိနိုင်သည်မဟုတ်၊ “ဂဝယော-ဂဝယာ” စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်အားလုံးပင် ရှိနိုင်သည်။ ဂဝယပုဒ်ဖြစ်ပုံကို ဒေါဓေသစသုတ် ပြန်ကြည့်။

**အံမောပေ၊ ဈလ
ပေဟီ**

၈၂။ ဈလပဏ္ဏတီ- ဈလပ ဟူကုန်သော၊ ဧတေဟီ-ဤ
အက္ခရာတို့မှ၊ ပရဿ၊ အံဝစနဿ-၏လည်းကောင်း၊ မကာ
ရဿစ-၏လည်းကောင်း၊ နိဂ္ဂဟီတံ ဟောတိ၊ အဂ္ဂိ- မိးကို၊
ဤသို့စသည်ပေး၊ မဟေသိ- မြတ်စွာဘုရားကို၊ အဘိဘုံ- လွမ်းမိုးတတ်သူကို၊
ပဋျ- ပညာရှိသူကို၊ ဝဇံ- ချွေးမကို၊ ပုလ္လိဂံ- ယောက်ျား၏အသွင်၊ ပုဗ္ဗာဝေါ-
ယောက်ျား၏အဖြစ်၊ ပုကောံကိုလော -ဥဩဖို၊အံမောတိ ကိမတ္ထံ၊ အဂ္ဂိနာ၊ ပေ၊
ဝဓယာ-တို့၌...၏၊ အဂ္ဂိနာ- ဖြင့်၊ စသည်၊ ဈလပေဟီတိ ကိမတ္ထံ၊ သုခံ၊ ဒုက္ခံတို့
၌...၏၊ သုခံ- ချမ်းသာကို၊ ဒုက္ခံ-ကို၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ အာရမ္မဉ္ဇဟာဏံ- ဈလပေဟီပုဒ်ကို

၈၂။ပုတ္တိဖွင့်ပုံ။ ။ သုတ်၌ “အံမော” ဟု ပဌမန္တပုဒ်ကို “အံဝစနဿ
မကာရဿ”ဟု ဒွန်တိကျဖြင့် ဖွင့်ခြင်းကြောင့် “အံစ မောစ အံမော” ဟု ဒွန်
သမာသဝိဂြိုဟ် ပြုစေလို၏။ “အံမော” ဟူသော ပဌမန္တပုဒ်ကို “အံဝစနဿ
မကာရဿ”ဟု ဆဋ္ဌိယန္တပြောင်း၍ ဖွင့်ခြင်းဖြင့် အာဒေသ အာဒေသီ ၂မျိုးတွင်
အာဒေသီ၌ ပဌမန္တဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဆဋ္ဌိယန္တဖြင့်လည်းကောင်း အလိုရှိသလို
ထားနိုင်၏ဟု သိစေ၏။ [“အံမော၊ အံဝစနဿ မကာရဿ”တို့သည် အာဒေသရှိသော
“အာဒေသီ”ကို ညွှန်ပြသောပုဒ်များတည်း။ “နိဂ္ဂဟီတံ”ကား အာဒေသ (အပြု)
ကိုညွှန်ပြသော ပုဒ်တည်း။]

ဆက်ဦးအံ- အာဒေသီကာရီပုဒ်တို့ကို ရှေ့၊ အာဒေသ ကာရီယပုဒ်တို့ကို
နောက်-ဟုမှတ်သား၍ ရှေ့၌ ပဌမာဖြင့်ပြလျှင် နောက်၌ ပဌမာ ဒုတိယာ ၂မျိုးလုံး
နေနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် “အံမော နိဂ္ဂဟီတံ ဟောတိ”ဟု ရှေ့နောက် ပဌမာချည်း
ဖြစ်စေ၊ “အံမော နိဂ္ဂဟီတံ ပပေါတိ” ဟုရှေ့ပဌမာ၊ နောက်ဒုတိယာ ဖြစ်စေ နေ
နိုင်၏။ ရှေ့၌ဆဋ္ဌိဖြင့် ပြလျှင်ကား နောက်၌ ပဌမာဖြင့်သာ နေနိုင်၏။ ထို့ကြောင့်
ပုတ္တိ၌ အံဝစနဿ မကာရဿ နိဂ္ဂဟီတံ ဟောတိ”ဟု ရှေ့၌ ဆဋ္ဌိ၊ နောက်၌ ပဌမာ
ဖြင့် ပြသည်။ အချုပ်မှာ- ကာရိဘက်၌ ပဌမာ ဆဋ္ဌိ၊ ကာရီယဘက်၌ ဒုတိယာ
ပဌမာ ၂မျိုးစီ နေနိုင်သည်-ဟုမှတ်။ [သမာဟာရဒွန်ပုဒ်ဖြစ်လျက် “အံမော”
ဟုပုလ္လိင်ဖြင့် ထားနိုင်ပုံကိုကား သမာဟာရ ဒွန်သမာသံခန်း၌ ပြအံ။]
[ဆောင်] ကာရီပ-ဆ၊ ကာရီယ၊ ဒု-ပနေသင့်စွာ။
ရှေ့ဆ-နောက် ပ၊ ရှေ့က ပ၊ ဒု ပ နောက်နေရာ။

ရုပ်တွက်။ ။ “အဂ္ဂိ-ဘိက္ခု”စသည်တို့ ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ။
ဣသိ-ဂဟပတိ-ရတ္တိ တည်၍ အဂ္ဂိအတိုင်တွက်၊ ပဋျတည်၍ ဘိက္ခုအတိုင်တွက်။
ရတ္တိ၌ကား ပ အမည်မှည့်ရမည်။ ဒဏ္ဍိစသော ဒီဃဆုံးသော ပုဒ်များကို အယော
ရဿသုတ်၌ တွေ့ရဦးလတ္တံ့။ ပုလ္လိဂံ စသည်ကို “ပုမဿ လီဂါဒီသု သမာသေသု”
သုတ်ကျမှတွက်။

ကိရုပ်များ။ ။ အဂ္ဂိနာ စသည်ကို အဂ္ဂိ စသည်တည်း၊ နာသက်၊ ဣကို
ဈုမှည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဈ မှ နောက်ဖြစ်သော်လည်း အံဝိဘတ် မဟုတ်သောကြောင့်

အားထုတ်၍ယူခြင်းသည်၊ ဝိဘာသာ နိဝတ္တနတ္ထံ- ဝါသဒ္ဓါကို နှစ်စေရခြင်း အကျိုး ရှိ၏။ အဂ္ဂိ- ကို၊ ပေ၊ ဗုဒ္ဓိ- ပညာကို။ (၁၄၉)

သရလောပေါ၊ ပေ၊ ရ၃။ အမာဒေသ ပစ္စယာဒိမ္မိ- ကြောင့်၊ သရလောပေါဟောတိ၊ သရလောပေတု- ကား၊ ပကတိ- နောက်သရ၏ ပကတိ **ပကတိ** အဖြစ်သည်၊ ဟောတိ၊ ပုရိသံ- ကို၊ ပုရိသေ- တို့ကို၊ ပါပံ- ယုတ်မာသူကို၊ ပါပေ-တို့ကို၊ ပါပိယော၊ ပါပိဋ္ဌော - အထူးသဖြင့် ယုတ်မာသူ၊

နာကို နိဂ္ဂဟိတံမပြုရ၊ ရတ္တိယာစသည်၌ နာကို ပတောယာဖြင့် ယာပြုလေ၊ သုခံ ဒုက္ခံတို့၌ကား “သုခ-ဒုက္ခ”တည်း၊ သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အံကို နိဂ္ဂဟိတံ ပြုသင့်သော်လည်း ဈ ယ ပ တို့နောက် မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ [ကံ ၂ချက် ထောက်၍ ဈ ယ ပ နောက်ဖြစ်ခြင်း၊ အံ ဝိဘတ် မ အက္ခရာ တစ်ခုခု ဖြစ်ခြင်း” ဟု သုတ်အင်္ဂါ ၂ပါးကို သိပါ။]

ပုနာရမ္ဘ၊ ပေ၊ နိဝတ္တနတ္ထံ- ဤသုတ်ကို “ပဿညဿစ”သုတ်၏ နောက်၌ တည်၍ ဈယပတို့ကို ဈယာန မိယုဝါစသော သုတ်မှ လိုက်စေရလျှင် သာ၍ “အပ္ပက္ခရ” ဂုဏ်ရောက်မည် မဟုတ်ပါလော၊ ဈယပေဟိ- ဟုထပ်၍ ယူခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း...ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပုနာရမ္ဘဂ္ဂဟာဏံဝိဘာသာ နိဝတ္တနတ္ထံ”ဟု မိန့်သည်။ ပဿညဿစ သုတ်၏ နောက်၌တည်၍ “ဈယပေဟိ”ကို လိုက်စေလျှင် “ဈယာန မိယုဝါ”သုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါလည်း လိုက်လာပါလိမ့်မည်။ အံနှင့် မကို နိဂ္ဂဟိတံပြုခြင်းကား ဝိကပ်မဟုတ်၊ အမြဲတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဈ ယ ပ တို့နှင့် တွဲဖက်ဖြစ်သော ထိုဝါသဒ္ဓါကို တားမြစ် ဆုတ်နှစ်စေခြင်းမှာ ဈ ယ ပ တို့ကိုလည်း အလိုက်မခံတော့ဘဲ ထပ်မံ၍ “ဈယပေဟိ”ကို ယူရတော့သည်။ ဤသို့ ဝိကပ် မဟုတ်ကြောင်း သိစေလိုသောကြောင့်ပင် အဂ္ဂိ စသော မူလပုံစံများကို ထပ်မံ၍ ထုတ်ပြသည်။ [ပုန-တစ်ဖန်၊ ဝါ-ထပ်၍+အာရမ္ဘ- ဈယပေဟိဟု အားထုတ်၍+ ဂဟာဏံ-ယူခြင်း။]

ရ၃။ အမာဒေသ ပစ္စယာဒိမ္မိ- “ပစ္စယာဒိသု”ဟု မဆိုဘဲ “ပစ္စယာဒိမ္မိ”ဟု ကေဂုဏ်ဖြင့် ဆိုသောကြောင့် အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် အာဂုံသရ တစ်မျိုးကိုသာ ယူရမည်။ ထို “အာဂုံသရ” ဟူသည်လည်း အာချာတ်ကိတ်တို့၌ တွေ့ရသော (ဣကာရာဂမော အသဗ္ဗဓာတုကမ္မိ၊ ယထာဂမ မိကာရော သုတ်တို့ဖြင့် လာသော) ဣအာဂုံမျိုးတည်း။ အံအတွက် ပုံစံကို “ပုရိသံ-ပါပံ”ဟု လည်းကောင်း၊ အာဒေသအတွက် ပုံစံကို “ပုရိသေ-ပါပေ”ဟု လည်းကောင်းပြ၏။ [ပါပံ-မကောင်းမှုသည်၊ ပါပေ-မကောင်းမှု တို့ကို”ဟု နှာသအလိုအတိုင်း ပေးလျှင် ထို ၂မျိုးလုံး အာဒေသ၏ပုံစံတည်း၊] ပါပိ ယော ပါပိဋ္ဌောတို့ကား ပစ္စယ၏ပုံစံတည်း၊ အာဒိအတွက် ပုံစံမပါ၊ “အနုဘူယိတ္ထ” စသည်ကိုထုတ်၊ “အနုဘူယ+ ဝိတ္ထ”ဟု ဖြစ်ရာ၌ ဣ အာဂုံကြောင့် ယ၏အ ကိုချေ၊ ဒိဗ္ဗိဿတိ- သုဏိတဗ္ဗစသည်၌လည်း ဣအာဂုံကြောင့် ရှေ့သရကို ချေရသည်။ ပစ္စယ သဒ္ဓါဖြင့် တိ အန္တိ စသော အာချာတ် ဝိဘတ်များ ကိုလည်း (ရူပသိဒ္ဓိ၌) ယူသည်။

အမာဒေသ ပစ္စယာဒိဓိုတိ ကိမတ္ထံ၊ အပ္ပမာဒေါ အမတံ ပဒံ တိဉ္စိ..... ၏။
အပ္ပမာဒေါ- မမေလျော့ခြင်းသည်။ အမတံ ပဒံ - နိဗ္ဗာန်၏ အကြောင်းတည်း။
သရလောပေတိ ကိမတ္ထံ၊ ပုရိသဿ ဒဏ္ဍိနံ - တုတ်ရှိသူကို၊ တုဂ္ဂဟဏံ -

ပစ္စယ၌ ဝါဒကွဲပုံ။ ။ နျာသ၌ “ပစ္စယ” အရ (အ) စသော သရပစ္စည်းကို လည်းကောင်း၊ ဧတ္ထ စသော ပြယုဂ်၌ (ထ) စသော အစ၌ ဗျည်းရှိသော ပစ္စည်းကို လည်းကောင်း ယူ၏။ ထို့ကြောင့် “ဧတ” တည်း၊ ထပစ္စည်း သက်ပြီးနောက်၊ ဤ သုတ်ဖြင့် ဧတ၌ တ၏ အ ကိုချေသည်။ [“ဧတောထေသုစ” သုတ်မလို၊ (တ) ကို ထသို့ကပ်လျှင် “ဧတ္ထ” ပြီး၏။] ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “ပစ္စယ” အရ သရပစ္စည်းကိုသာ ယူ၏။ (“ထ” စသည်၌လည်း အနုဗန်ချေလျှင် သရသာ ကျန်သောကြောင့် သရပစ္စည်းများပင်တည်း။) ထို့ကြောင့် “ဧတထ” ဟု ဖြစ်ရာ၌ တ၏ အ ကိုဤသုတ်ဖြင့် မချေနိုင်၍ ဧတောထေသုစသုတ်ဖြင့် ဧတကို ပြေ၊ ဒွေဘော်လည်း လာရသည်။ ရူပသိဒ္ဓိအလို အံ၌လည်း သရ၊ အာဒေသ၌လည်း (အာ အပြု ဧ အပြု စသည်ဖြင့်) သရ၊ ပစ္စယ၌လည်း သရ၊ အာဂံ၌လည်း ဣသရ ဖြစ်၍ အားလုံး သရနှောင်းလျက်ချည်း ရှိရမည်။

ရုပ်တွက်။ ။ ပုရိသံကို အခြေပြု၌ တွက်ခဲ့ပြီ။ ပုရိသေ ပါပေတို့ကို သဗ္ဗယောနိ နမာဒေသတံ၌ တွက်။ “ပါဝ- ယုတ်မာသူကို” ဟု ပေးလျှင် ပုရိသံ အတိုင်းတွက်။ “ပါဝ- မကောင်းမှုသည်” ဟု ပေးလျှင် စိတ္တံကဲ့သို့ “သိ” သုတ်၌ တွက်။ ပါပိယော ပါပိဇ္ဇောတို့ကို “ပါဝ+ ိယ၊ ပါဝ+ ိဋ္ဌ” တည်း၊ ဤ သုတ်ဖြင့် ပ၏ အသရကို ချေ၊ ပံကို ဣသိုကပ်၊ နာမ်ငဲ့ သိသက်၊ ဩပြု။

အမာဒေသပေ၊ ဒဏ္ဍိနံ- “အပ္ပမာဒေါ+အမတံ” သာလိုရင်း၊ ပဒံကား တွဲဘက်ဖြစ်၍ ပါနေသည်။ သရလောပေါ သုတ်ဖြင့် နောက်သရကြောင့် ရှေ့ဩသရကို ချေသင့်သော်လည်း အံဝိဘတ်၊ အာဒေသ၊ ပစ္စည်း၊ အာဂံ သရတို့တွင် တစ်ခုမျှ မဟုတ်သောကြောင့် မချေရ။ ပုရိသဿ၌ “ပုရိသံ” တည်း၊ သသက်၊ သရလောပေါ သုတ်ဖြင့် နောက်သရကို ပကတိပြုသင့်သော်လည်း ရှေ့သရ မကျေသောကြောင့် မပြုရ။ သာဂမော သေသုတ်ဖြင့် (သံ) လာ၊ “ဒဏ္ဍိ” တည်း၊ အံသက်၊ သရလောပေါ သုတ်ဖြင့် နောက်အံကို အံဟု ပကတိ ပြုသင့်သော်လည်း ရှေ့သရ မကျေသောကြောင့် မပြုရ။ -ကိုဈာနည်၊ ရဿပြု၊ အံကို နံ ပြုပုံကို နံချတော ကတရဿာသုတ်၌ တွေ့ရ လတ္တံ့။

မှတ်ချက်။ ။ ပုရိသဿ၌ သဝိဘတ်သည် “အံ-အာဒေသ- အာဂမ” မဟုတ်။ သို့သော် နျာသ၌ ပစ္စယအရတွင် အာချာတ် ဝိဘတ်သာမက၊ နာမ် ဝိဘတ်များကို လည်း ယူလို၏။ ထိုပစ္စယ အရ၌ပင် (ထ ပစ္စည်းကဲ့သို့) အစ၌ ဗျည်းရှိသော ပစ္စည်းများကိုလည်း ယူလို၏။ ထို့ကြောင့် သ ဝိဘတ်ကိုလည်း ပစ္စယ၌ သွင်း၍ “ပုရိသဿ” ဟု ပုံစံပြုသော ပုတ္တိဆရာသည် နျာသနှင့် သဘောတူရာ ရောက်၏။ ရူပသိဒ္ဓိ အလိုမူ နာမ် ဝိဘတ်ကိုလည်းကောင်း၊ အစ၌ ဗျည်းရှိသောပစ္စည်းကို လည်းကောင်း မယူရကား “ပုရိသဿ” ဟု ကိပုံစံ မပြထိုက်။

- တုသဒ္ဓါသည်၊ အဝဓာရဏတ္ထံ- နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏၊ ဘိက္ခုနီ- ရဟန်းမသည်၊ ဂဟပတာနီ- အိမ်ရှင်မသည်၊ ပကတိဂ္ဂဟဏသာမဏ္ဍေန၊ ပကတိသဒ္ဓါ၏ အစွမ်းသတ္တိကြောင့်၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ သန္နိဘာဝေါစ- သန္နိအဖြစ်သည်လည်း၊ ဟောတိ- ၏၊ သေယျော၊ သေဋ္ဌော- အထူးသဖြင့် ချီးမွမ်းအပ်သူ၊ ဇေယျော၊ ဇေဋ္ဌော- အထူးသဖြင့် ကြီးသူ။ (၆၇)

တုဂ္ဂဟဏါပေါ ဂဟပတာနီ-ပြခဲ့သော အဝဓာရဏ ၂မျိုးတွင် တုသဒ္ဓါသည် နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ထို တု သဒ္ဓါဖြင့် ရှေ့သရကျေခြင်းကို တားမြစ်သည်။ ဘိက္ခုနီကို “ဘိက္ခု”တည်း၊ ဣနိပစ္စည်းသက်၊ (ဘိက္ခု+ဣနိ) ဤသုတ်ဖြင့်နောက် ဣနိပစ္စည်းကြောင့် ရှေ့ ဥသရကို ချေသင့်သော်လည်း တု သဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် မချေရ။ ဝါပရောသုတ်ဖြင့် နောက်ဣသရချေ၊ နာမိင့်၊ သိသက်၊ ချေ၊ ပြီး၏။ ဂဟပတာနီကိုလည်း ဤအတိုင်းဆို၍ ပတိသိန်နီမို သုတ် ကျမှတွက်၊ ဤသို့ တုသဒ္ဓါက ရှေ့သရကျေခြင်းကို တားမြစ်သောကြောင့် “တု- ရှေ့သရ မကျေသောအရာလည်း ရှိသေး၏” ဟု အနက်ပေးရသည်။ [ဆရာတို့ကား “တု- (ရှေ့သရကျေခြင်း ပကတိ ပြုခြင်း) ၂ ပါးစုံ မဖြစ်သည်လည်း ရှိသေး ၏” ဟု ပေးကြ၏။ ရှေ့သရကျေလျှင် ပကတိ မရပြုရကြောင်းမှာ ဆိုဖွယ်မရှိပြီ။

ပကတိဂ္ဂဟဏါပေါဇေဋ္ဌော- ဤသရလောပေါသုတ်ကို သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေ သုတ်၏ နောက်၌ တည်၍ ပကတိသဒ္ဓါ အလိုက်ခံလျှင် ပြီးနိုင်လျက် ဤနေရာ၌ တည်၍ ပကတိသဒ္ဓါ ထည့်ရခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း- ဟုမေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပကတိဂ္ဂဟဏသာမဏ္ဍေန” စသည်ကို မိန့်၊ ဆက်ဦးအံ- “သရကျေပြီးလျှင် ပကတိပြု” ဟု ပကတိပြုဖို့ရာ အရေးတကြီး တိုက်ရိုက်မှာနေသည်ကို ထောက်လျှင် ပကတိမပြုမည်ကို အလွန်စိုးရိမ်ရာ ရောက်၏၊ ထိုမျှ အရေးကြီးစွာ မှာထားနေရသဖြင့် ပကတိ မပြုဘဲ ဇွတ်ပေနေသော အရာလည်း ရှိသေးရာ ရောက်၏၊ ထို့ကြောင့် ပကတိမပြုသောအရာ ရှိသေးကြောင်းကို ပြစွမ်းနိုင်ခြင်းသည် ပကတိသဒ္ဓါ၏ သာမတ္ထပင်တည်း။ [ရှေးဆရာတို့ကမူ “မီးရှိခြင်းကြောင့် လင်း၍၊ မီးမရှိခြင်းကြောင့် မှောင်ရာဝယ် မီးတစ်ခုတည်းက အလင်း အမှောင် ၂ မျိုးကို ဖြစ်စေနိုင်သကဲ့သို့ ပကတိသဒ္ဓါ တစ်ခုတည်းကပင် သန္နိအစီအရင် မဖြစ်အောင် လည်းကောင်း၊ ဖြစ်အောင်လည်းကောင်း တတ်နိုင်သည်” ဟု အဓိပ္ပာယ် ပြော၍ “မီးကြောင့်လည်းပြောင်၊ မီးကြောင့်မှောင်၊ ထုတ်ဆောင်ဥပမာ” ဟု မိန့်ကြသည်။] သေယျော သေဋ္ဌော ဇေယျော ဇေဋ္ဌောတို့ကို ပသတ္တဿ သောစ- ဝုမုဿ ဇော ဣယိဋ္ဌေသု သုတ်တို့ကျမှတွက်၊ ထိုရုပ်များ၌ နောက်ဣသရဝယ် ပကတိ မပြုသည်ကို တွေ့လတ္တံ့။

ဤသုတ်ဆိုရကျိုး။ ။ “အမာဒေသ ပစ္စယာဒိမိ” ဝယ် အံ၌လည်းကောင်း၊ အာ ဇ စသော အာဒေသ၌လည်းကောင်း၊ အာဤဣနီ စသော ပစ္စည်း၌လည်းကောင်း၊ ဣအာဂံ၌လည်းကောင်း၊ အသီးအသီး အစ၌ သရပါရှိ၏။ [ပစ္စယ အရ၌လည်း ရူပသိဒ္ဓိ အလိုအားဖြင့် အစ၌ သရပါသော ပစ္စည်းချည်းသာတည်း။] ထို့ကြောင့်

အယောရသုပေါ
ယောသွပိစ

၈၄။ ဧက ဝစနယောဣတိ- ဧကဝုစိဝိဘတ်, ယောဝိဘတ်
ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု -ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်။ အယော-
သော၊ သရော- သည်၊ ရသံ အာပဇ္ဇတေ၊ ဣတ္ထိ- ကို၊
ဣတ္ထိယော တို့သည်, တို့ကို၊ ဣတ္ထိယာ- ဖြင့်၊ ဝဇံ-ဈေးမကို၊ ပေါ သယမ္ဘနာ-

ဤသုတ်သည် နောက်သရကြောင့် ရှေ့သရချေသောသုတ်ပင်ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်လျှင်
သရာ သရေ လောပံသုတ် ရှိပြီးဖြစ်လျက် ဤသုတ်ကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည်
အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း- ဟုမေးဖွယ်ရှိသည်။ အဖြေကား- သရာ သရေ လောပံသုတ်၌
“နောက်သရကို ပကတိပြု”ဟု မဆိုသောကြောင့် ရှေ့သရ ချေပြီးသောအခါ
နောက်သရကို ဒိဃပြုခြင်း, အသဝဏ်ပြုခြင်းစသော အစီအရင်များကိုခွင့်ပြုလျက်
ရှိ၏။ ဤသုတ်ကား နောက်သရကို ပကတိပြုသောကြောင့် အံ အာဒေသပစ္စယ
တို့၌ တစ်စုံတစ်ခု ပြုစီရင်မှုကိုတားမြစ်နိုင်၏။ ထိုသို့ အံ အာဒေသ ပစ္စယတို့၌
(ရှေ့သရ ကျေပြီးနောက်) ဆက်လက်၍ ပြုစီရင်မှုကို တားမြစ်ခြင်းငှာ ဤသုတ်ကို
မိန့်သည်။ [ဤသုတ်မရှိလျှင် ဝါပရော အသရူပါသုတ်ဖြင့် နောက်သရချေခြင်းကိုလည်း
မတားမြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် “ဝါပရောသုတ်ဖြင့် နောက်သရချေခြင်းကို တားမြစ်ခြင်းငှာ
ဤသုတ်ကို ဆိုသည်” ဟုလည်း ရူပသိဒ္ဓိ ပြသေး၏။]

[ဆောင်] သရာ သရေ , သုတ်ရှိပေလည်း, အံ အာဒေသ, ပစ္စယ၌, ပကတိမူ,
မပြုသည့်တွက်, ဆက်၍ဒိဃ, အသဝဏ္ဏတိုင်, မမြစ်ပိုင်၍, မြစ်နိုင်စေသော,
သရလော-ဟု, မိန့်ဟောတစ်လီ, သုတ်ကိုတည်း, မြတ်ထေရ် ကစွည်းအလို။

တစ်နည်းခွဲခြားချက်။ ။ သရာ သရေ လောပံသည် သန္နိစပ်မှုနှင့် ဆိုင်သောကြောင့်
၂ ပုဒ်ရှိရာ၌ ရှေ့သရကို ချေသောသုတ်တည်း၊ သရလောပေါကား သန္နိစပ်မှုနှင့်
မဆိုင်သောကြောင့် တစ်ပုဒ်တည်းဝယ် အံ-အာဒေသ-ပစ္စယ-အာပုံဖြစ်သော
သရနှောင်းရာ၌ ချေသောသုတ်တည်း၊ ဤကား ဤကျမ်းအလို ခွဲခြားချက်တည်း၊
သေယျောစသော အချို့ပုံစံများ၌ “သ+ ဣယ” ဟု ဖြစ်သည့်အခါ ရှေ့သရကို
နာသ၌ သရလောပေါဖြင့် ချေ၍, ရူပသိဒ္ဓိ၌ သရာ သရေဖြင့် ချေ၏။ ကစွည်း
ဝတ္ထိဝယ် “ပကတိဂ္ဂဟဏသာမတ္ထေန ပုန သန္နိဘာဝေါစ”ဟူသော စကားကို
ထောက်လျှင် ဝတ္ထိဆရာလည်း သရလောပေါဖြင့် ချေစေလို၏။ ထိုသေယျောစသော
ပုံစံသည် သန္နိစပ်ရသော ပုံစံမဟုတ်သောကြောင့် နာသနှင့် ကစွည်းဝတ္ထိတို့ ဆိုပုံက
သာ၍ စည်းကမ်းကျသည်။

၈၄။ အယော၊ ပေါ ဣစ္စတေသု- သုတ်၌ပါသော အပိသဒ္ဓါ စသဒ္ဓါတို့၏
အနက်ကို သီးခြားဖွင့်လတ္တံ့ဖြစ်၍ သုတ်နက်အဖွင့်၌ ထည့်၍မဖွင့်ဘဲထားသည်။ န
+ ယော, အယော၊ ယော (အာယောသုတ်အရ) ယမည်သောအာသရသည်။ န+
မဟုတ်၊ အယော-ယမည်သော အာသရမဟုတ်၊ ဤဝိဂ္ဂဟအရ ယ အမည်မရှိသောအာ
နှင့် ဤ ဥိ ဒိဃသရများရ၏။ “ဣတ္ထိ-ဣတ္ထိယာ, ဝဇံ-ဝဇယာ, ဒဏ္ဍိ- ဒဏ္ဍိနာ,
သယမ္ဘ-သယမ္ဘနာ”တို့ကား ဧကဝုစိ ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ပုံစံတည်း၊ ဣတ္ထိယော

ဖြင့်အယောတိ ကိမတ္ထံ၊ ကညံ၊ ကညာယော၊ကညာယ-တို့၌..၏၊ ဧကဝစနယော သို့တိ- ဧကဝစနယောသုပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဣတ္ထိဟိ၊ သယမ္ဘူဟိ-တို့၌... ၏၊ စဂ္ဂဟဏံ၊ အဝဓာရဏတ္ထံ- သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏၊ နဒိ-မြစ်ကို၊ ပေးအပိဂ္ဂဟဏေန- အပိသဒ္ဓါကြောင့်၊ ရသံ-သို့၊ န အာပဇ္ဇတေ- မရောက်သည်လည်း ရှိသေး၏၊ ဣတ္ထိ-သည်၊ ဘိက္ခုနီ-သည်။ (၁၄၄)

စသည်တို့ကား ယောနှောင်းရာ၌ ပုံစံတည်း၊ ဣတ္ထိ ဝရံတို့သည် ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်၍ (ပ) မှည့်ရသောပုံစံ, “ဒဏ္ဍိ” သည် ဈမုည့်ရသောပုံစံ၊ သယမ္ဘူကား လမုည့်ရသော ပုံစံတည်း၊ ဣတ္ထိ သယမ္ဘူတို့ကို အခြေပြု၌ ရုပ်တွက်ထားပြီး၊ ဝရံကိုလည်း “ဝဇ” တည်၍ ဣတ္ထိကဲ့သို့ တွက်၊ ဒဏ္ဍိကို ဒဏ္ဍိတည်း၊ ဣတ္ထိယော ဝရယောတို့၌ ဤသုတ်ဖြင့် ရသပြုရုံသာ၊ ဒဏ္ဍိနောကို ယောနံနောသုတ်၌တွက်၊ သယမ္ဘူဝေါကို လတော ဝေါကာရောစသုတ်၌ တွက်၊ ဣတ္ထိယာ ဝရယာတို့ကို ပတောယာသုတ်၌တွက်၊ ဒဏ္ဍိနာ သယမ္ဘူနာတို့၌ ဈလမုည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဤဦတို့ကို ရသပြုရုံသာ၊ ဤပုံစံများကို ထောက်လျှင် ယ မမှည့်ရဘဲ ဈလပ မုည့်ရသော ရုပ်များကိုသာ ဤသုတ်အရ စီရင်သကဲ့သို့ ထင်ရ၏၊ သို့သော် “သာ- ခွေးတို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ- တည်ကုန်၏” ဟူရာ၌ “သာ” လိင်တည်း၊ ယောသက်၊ အယောရသ သုတ်ဖြင့် အာကို အရသပြု၊ သဗ္ဗယောနိနမာဇဖြင့် ယောကို အာပြု၍ ရူပသိဒ္ဓိ ရုပ်တွက်သော ကြောင့် ယအမည်မရှိသော ပုလ္လိင် အာဒိဃကိုလည်း “အာယော”အရ၌ ယူသင့်သည်။

ကိရုပ်များ။ ။ “ကညံ”ကို ကညာတည်း၊ အံသက်၊ အာကိုဃမုည့်၊အယော ရသစသော ဤသုတ်ဖြင့် ဧကဝစံ အံဝိဘတ်ကြောင့် အာကို ရသပြုသင့်သော်လည်း ယအမည်ရှိသောကြောင့် မပြုရ၊ သရလောပေါ-ချေ၊ ကပ်၊ ပြီး၏၊ ကညာယော၌ ယောသက်၍ ဤအတိုင်း တားမြစ်၊ ကညာယာ၌ နာသက်၍ ဤအတိုင်း တားမြစ်၊ ထို့နောက် ယတော နာဒိနံ သုတ်ဖြင့် နာကို အာယပြု၊ ပြီး၏၊ ဣတ္ထိဟိ၌ ဤသုတ်ဖြင့် ယအမည်မရှိသော ဤသရကို ရသ ပြုသင့်သော်လည်း ဧကဝစံဝိဘတ် ယောဝိဘတ် မနှောင်းသောကြောင့် ရသ မပြုရ၊ သယမ္ဘူဟိလည်း နည်းတူ၊ ဤ ကိပုစ္ဆာ ၂ ဝါကျကိုထောက်၍ “ယ အမည်မရှိသော ဒိဃသရဖြစ်ခြင်း၊ ဧကဝစံ ဝိဘတ် ယောဝိဘတ်လည်း နှောင်းခြင်း”ဟု သုတ်အင်္ဂါ ၂ပါးကို သိပါ။

စဂ္ဂဟဏံ၊ပေ၊ နဒိယာ- ဤအဝဓာရဏကား ခိုင်မြဲအောင် ဆုံးဖြတ်ချက် ချသော သန္နိဋ္ဌာန အဝဓာရဏတည်း၊ ဧကဝစံဝိဘတ် ယောဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ယ အမည်မရှိသော ဒိဃကို အမြဲ ရသ ပြုပါ-ဟုလို၊ ထို့ကြောင့် “ရသံ-သို့၊ အာပဇ္ဇတေ- ရောက်သည်သာလျှင်တည်း”ဟု သုတ်နက်ပေးရသည်၊ “ရသအဖြစ်သို့ မရောက်မရှိရ-၊ ဧကန် ရောက်ရမည်-ဟုလို၊ နဒိ ကို နဒိတည်၍ ဣတ္ထိ ကဲ့သို့တွက်၊ နဒိယာကို ဣတ္ထိယာကဲ့သို့၊ နဒိယောကို ဣတ္ထိယောကဲ့သို့ တွက်၊ ဣတ္ထိ ဣတ္ထိယော ဣတ္ထိယာတို့ကဲ့သို့ ရသအပြု မြဲကြောင်းကို ပြလို၍ အလားတူ ပုံစံများကိုပင် ထပ်၍ တင်ပြသည်။

န သိ သို့မနပုံ
သကာနိ

၈၅။ သိသို့၊ အ နပုံသကာနိ- ကုန်သော၊ လိင်္ဂါနိ- ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်တို့သည်၊ ရသ-သို့၊ န အာပဇ္ဇန္တေ၊ ဣတ္ထိ-သည်၊ ပေ၊ သိသို့ တိ ကိမတ္ထံ၊ ဘောတိ ဣတ္ထိ၊ ပေ၊ ဘောဒဏ္ဍိ-တို့၌..၏။ ဘောတိ ဣတ္ထိ-အို မိန်းမပေ၊ အ နပုံသကာနိတိ-သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ သိခကာရုံ၊ ပေ၊

အပိဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ဘိက္ခုနီ- ယောသွပ်စဉ် အပိသဒ္ဓါက “ရသံ အာပဇ္ဇတေ အပိ- ရဿအဖြစ်သို့ ရောက်သည်လည်း ရှိသေး၏” ဟုဆိုသဖြင့် “မရောက်သည် လည်း ရှိသေး၏” ဟု မရောက်ခြင်းကို ဆည်းရာရောက်၏။ ထိုသို့ မရောက်ဖို့ရန် ဆည်းယူတားမြစ်ရာ၌လည်း လိင် ၃ပါးလုံးဝယ် ဝိဘတ်အားလုံး၌ တားမြစ်သည် မဟုတ်၊ ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်အရာဝယ် သိဝိဘတ်နှောင်းရာ၌သာ တားမြစ်ကြောင်းကို နောက်သုတ်ဖြင့် ထင်ရှားစေလတ္တံ့။ ထို့ကြောင့် “အပိ-သိ ဝိဘတ်ကြောင့် မရောက် သည်လည်း ရှိသေး၏” ဟုသုတ်နက်ပေးကြရသည်။ ဣတ္ထိတည်း၊ သိသက်၊ ပမုညံ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဧကဝုစံသိကြောင့် ဃအမည်မရှိသော (ဤ) ကို ဣရဿ ပြုသင့် သော်လည်း အပိသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ သိချေ၊ ပြီး၏။ ဘိက္ခုနီကိုလည်း နည်းတူတွက်၊ ပုလ္လိင်ဖြစ်သော ဒဏ္ဍိ၊ သယမ္ဘူ တို့ကိုလည်း ပုံစံထုတ်နိုင်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ အပိသဒ္ဓါက ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်အရာဝယ် သိဝိဘတ်ကြောင့် ရဿ မဖြစ်-ဟု တားမြစ်ထားသောကြောင့် စသဒ္ဓါက ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်အရာဝယ် သိ ဝိဘတ်မှတစ်ပါး အခြားဧကဝုစံဝိဘတ် ယော ဝိဘတ်တို့ကြောင့်လည်းကောင်း၊ နပုလ္လိင်အရာဝယ် သိနှင့်တကွ အားလုံးသောဧကဝုစံဝိဘတ် ယောဝိဘတ် တို့ကြောင့် လည်းကောင်း၊ အမြဲ ရဿပြု-ဟု သန့်ဋ္ဌာန်ကျ ဆုံးဖြတ်သည်ဟု-မှတ်။ [ဤနေရာဝယ် “ဧဝလည်းထိုင်၊ စလည်းထိုင်၊ လှံကိုင်ခွေးခေါ်နည်း” ကို ပြောလေ့ရှိကြ၏။ သို့သော် အပိသဒ္ဓါကလှံ ကိုင်ထားသကဲ့သို့ တားမြစ်သော်လည်း၊ စသဒ္ဓါက ခွေးခေါ်သကဲ့သို့ ခေါ်၍ ဆည်း၍ မယူဘဲ မြဲရုံသာမြဲစေသောကြောင့် ထိုနည်းကို ဤသုတ်၌ အသုံးပြုထိုက်သည်-ဟု မထင်၊ ထိုအဓိပ္ပာယ်ကို တယော နေဝစသုတ်အဖွင့် ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

၈၅။ ဤသုတ်သည် ရှေ့သုတ်လာ အပိသဒ္ဓါ၏အနက်ကိုပင် သတ်မှတ်ပြသော နိယမသုတ်တည်း။ မှန်၏- ရှေ့သုတ်လာ အပိသဒ္ဓါသည် “အချို့အရာ၌ ရဿ မပြုရ” ဟုတားမြစ်ခဲ့၏။ သို့သော် “မည်သည့်လိင်အရာဝယ် မည်သည့်ဝိဘတ် နှောင်းရာ၌ ရဿမပြုရ”ဟုကား သေချာတပ်အပ် မသတ်မှတ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် “ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် အရာဝယ် သိဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ရဿမပြုရ” ဟုဤသုတ်က သေချာတပ်အပ် သတ်မှတ်ပေးသည်။ ထို အပိနှင့် ဤသုတ်သည် အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် သဘောတူပင် ဖြစ်သည်-ဟုလို။ [“သိဒ္ဓေ သတိဝိ အာရမ္မော နိယမာယ ဝါ ဟော တိ အတ္တန္တရဝိညပနာယ ဝါ”ဟူသော အကျိုး ၂မျိုးတွင် ဤသုတ်သည် နိယမ အကျိုးရှိသော သုတ်တည်း။]

[ဆောင်] ရှေ့သုတ်၌လာ၊ အပိသဒ္ဓါက၊ နေရာဋ္ဌာန၊ လိင်္ဂဝိဘတ်၊ မသတ်မှတ်၍၊ သတ်မှတ်လိုဘိ၊ ဤ (န-သိ)ကြောင့်၊ ဣတ္ထိ ပုလ္လိင်၊ သိနှောင်းကြိမ်သော်၊ နှိုင်းချိန် ရဿ၊ မပြုရာ၊ သေချာသိနိုင်သည်။

စိတ္တံ- တို့၌...၏။ သုခကာရီ-ချမ်းသာကို ပြုလေ့ရှိသော၊ ဒါနံ-ဒါန၊ သုခကာရီ - သော၊ သီလံ-သီလ၊ သီယယာယီ- လျင်စွာသွားလေ့ရှိသော၊ စိတ္တံ- စိတ်။ (၁၅၀)

ဥဘာဒိတော ဂဓ။ ဥဘ ဣစ္စေဝမာဒိတော- ဥဘ အစရှိသော၊ သင်္ချာတော- နမိန္ဒ မှ၊ (ပရဿ) နံဝစနဿ ဣန္ဒ ဟောတိ၊ ဥဘိန္ဒ, ဒုဝိန္ဒ- ၂ ယောက်တို့အား၊ ဥဘာဒိတောတိ ကိမတ္ထံ၊ ဥဘယေသံ-တို့၌...၏။ ဒုဘယေသံ- ၂ယောက်တို့အား။ (၂၂၇)

ဣတ္ထိပေ၊ သယမ္မု- ဤရုပ်တို့ကား ဧကပုဗ္ဗိဘတ် နှောင်းပါလျက် ဣတ္ထိ လိုင် ပုလ္လိင်အရာဝယ် သီ ဝိဘတ် ဖြစ်နေသောကြောင့် ရှေ့သုတ်လာ အပိသဒ္ဓါနှင့် ဤသုတ်၏ တားမြစ်ချက်အရ ရဿ မပြုရသော ပုံစံတည်း။ ဣတ္ထိ ဝဇ္ဇ ဘိက္ခုနီတို့ သည် ဣတ္ထိလိုင် သီ နှောင်းပုံ၊ ဒဏ္ဍိ သယမ္မုတို့ကား ပုလ္လိင် သီ နှောင်းပုံတည်း။ ရုပ် ကို အခြေပြု၌ပြခဲ့ပြီ၊ ဘိက္ခုနီကိုလည်း “ဘိက္ခုနီ”တည်၍ ဣတ္ထိကဲ့သို့တွက်။

သိသ္မိပေ၊ ဘောသယမ္မု-လိုင်အနက်၌ သက်သောသိကိုသာ “သိ” ဟုခေါ်၍ အာလုပ် သိကိုကား ဂအမည်မှည့်ရသောကြောင့် “ဂ” ဟုခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၌ “သိသ္မိ”ပုဒ်ဖြင့် အာလုပ် သိကို မယူရသောကြောင့် “ဘောတိ ဣတ္ထိ- ဘောသယမ္မု”တို့၌ ရဿအပြုကို ဤသုတ်ဖြင့် မတားမြစ်နိုင်၊ ဈလပါ ရဿ သုတ်ဖြင့် ရဿပြုလိမ့်မည်။ ဘောတိ- ဘောတို့ကား အာလုပ်အနက် ထင်ရှားအောင် အပိုထည့်ပါ၌တည်း။ ဣတ္ထိကို “ဣတ္ထိ”တည်၊ အာလုပ်သိသက်၊ ဂမှည့်၊ နသိသ္မိ မနပုံသကာနိသုတ်ဖြင့် ရဿ အပြုကို တားမြစ်သင့်သော်လည်း သိမနှောင်းသောကြောင့် မမြစ်ရ၊ (ဤ) ကိုပမှည့်၍ ဈလပါရဿသုတ်ဖြင့် စီရင်လေ၊ သယမ္မုစသည်လည်း နည်းတူ။

အနပုံသကာနိတိ၊ ပေ၊စိတ္တံ-ဒါနံ၊ သီလံ၊ စိတ္တံ တို့သည် နပုလ္လိင်မြဲသော ပုဒ်များတည်း။ ထိုပုဒ်တို့နှင့် အရတူသောကြောင့် သုခကာရီ- သီယယာယီတို့လည်း နပုလ္လိင်ရှိသော ပုဒ်များ ဖြစ်ကြရသည်။ [အကယ်၍ “သုခကာရီ- ဓမ္မော၊ သံယ ယာယီ- ဇနော”ဟု ရှိလျှင်ကား ဓမ္မော ဇနောတို့နှင့် လိုင်တူအောင် သုခ ကာရီ သီယယာယီတို့လည်း ပုလ္လိင်ရှိသောပုဒ်များ ဖြစ်ကြရလိမ့်မည်။] ဤသုတ်က “အန ပုံသကာနိ”ဟု ဆိုသောကြောင့် (နပုလ္လိင်မဟုတ်သော) ပုလ္လိင် ဣတ္ထိလိုင်အရာ၌ သာ ရဿ အပြုကို တားမြစ်သည်။ နပုလ္လိင်ဖြစ်လျှင်ကား သိဝိဘတ် နှောင်းသော်လည်း ရဿအပြုကို မတားမြစ်၊ ထို့ကြောင့် “သုခကာရီ- သီယယာယီ” ဟု ရဿပြုရသည်။ ရုပ်ကိုအခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊ ပုဒ်ရင်းက “ဂေါတြဘူ”ဟု ဥိကာရန္တဖြစ်သော ပုဒ်လည်း “ဂေါတြဘူစိတ်” ဟူ သော အနက်ကို ဟောရာ၌ နပုလ္လိင် ဖြစ်သောကြောင့် ရဿအပြုကို ဤသုတ်ကမတားမြစ်နိုင်ရကား “ဂေါတြဘူ-ဂေါတြဘူ မည်သောစိတ်” ဟု ရဿပြုလျက် ရှိရသည်။

. ဂဓ။ ဥဘာဒိ၌ အာဒိသဒ္ဓါသည် “အတူ”ဟူသော အနက်ကိုဟော၏။ ထို့ကြောင့် ဥဘနှင့် အကွရာ ၂ လုံးချင်း ၂ ခုဟောချင်းတူသော ဒုဝိသဒ္ဓါကို ယူ-ဟု သိစေလို၍

ဣတ္ထပေသနျာဟိ ၈၇။ တိဟိ သနျာဟိ (ပရဿ) နံ ဝစနဿ ဣတ္ထံဣတ္ထံနံ
 ဣတိ- ဣတ္ထံ ဣတ္ထံနံ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ အာဒေသာ
 ဟောန္တိ၊ တိတ္ထံ၊ တိတ္ထံနံ- ဥယောက်တို့အား၊ တိဟိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဒွိနံ- ဒွိနံစသော
 ပြယုဂ်တို့၌.....၏။ (၂၃၁)

ယောသု၊ပေါဒီဗံ ၈၈။ ကတနိကာရလောပေသု ယောသု၊ သဗ္ဗေ- အလုံးစုံကုန်
 သော၊ သရာ-တို့သည်၊ ဒီဗံ အာပဇ္ဇန္တေ၊ အဂ္ဂိ-တို့သည်၊
 တို့ကို၊ (နောက်၌လည်း ဤနည်းအတိုင်း “တို့သည်၊ တို့ကို” ဟုပေး)၊ ယာနိ-

“ဒုဝိနံ” ဟု ပုံစံထုတ်သည်။ ရုပ်ကိုအခြေပြု၌ ပြထားပြီး “ဥာယေသံ၌ ဥာယပုဒ်ကား
 နံဝိဘတ် နှောင်းလျက် ၂ခု သနျာကို ဟောသော်လည်း အက္ခရာ ၂လုံးချင်း မတူ၍
 အာဒိဖြင့် မယူရ” ဟု သိစေလိုသောကြောင့် “ဥဘာဒိတောတိ ကိမတ္ထံ၊ ဥာ
 ယေသံ” ဟု မိန့်သည်။ ဥာယတည်၊ နံသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နံကို ဣနံ ပြသင့်
 သော်လည်း ဥဘာဒိ မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ။ သဗ္ဗနာမာနံ နံမှီစသုတ်ဖြင့် နံ
 ကြောင့် အကိုပြေ၊ သဗ္ဗတောနံ သံသာနံဖြင့် နံကိုသံပြု။ [နျာသ ၌ ဥဘိနံ ဒုဝိနံ
 ဥာယေသံ အားလုံးကို “ဒွိ” တည်း၊ နံသက်၊ ယောသုဒွိနံ ဒွေစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဒွိကို
 ဥာ-ဒုဝိ-ဥာယ ပြု၍ ရုပ်တွက်၏။ ထိုတွက်နည်းကား ယောသုဒွိနံ ဒွေစသုတ်၏
 ဝတ္ထိဆိုပုံအတိုင်း တွက်နည်းတည်း။]

၈၇။ တိဟိသနျာဟိ- တိသနျာတစ်ခုတည်းဖြစ်ပါလျက် “တိဟိ” ဟုဗဟုဝုစံ
 ဖြင့် ထားခြင်းမှာ အပရိစ္ဆတ္တတ္ထ အနုကရဏသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့်တည်း၊ နျာသ၌ကား
 “ဥဒသနျာ” ကို ဟောသော တိသဒ္ဓါ၏ အမြဲ ဗဟုဝုစံဖြစ်ကြောင်း သိစေခြင်းငှာ
 “တိဟိ” ဟု ဗဟုဝုစံထားကြောင်းကို ဖွင့်၏။ အနုကရဏ အမျိုးမျိုးကို တသာဝါသုတ်
 ၌ ပြခဲ့ပြီ။ တိသနျာသဒ္ဓါဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစေခြင်းငှာ “ဒီဗံ” မပြုဘဲ “တိဟိ”
 ဟု ရသဖြင့် ရှိသင့်၏။ တိဟိ-ဟု ဒီဗံဖြင့်ရှိလျှင် “တိ” သနျာလေးလားဟု ယုံမှား
 ဖွယ်ရှိသည်။

တိတ္ထံ တိတ္ထံနံ- သက္ကတ၌ “တြိ” ဟုရှိ၏။ ရနောက်၌ နငယ်ကို ဏကြီး
 ပြန်လေ့ရှိခြင်းကား သက္ကတထုံးစံတည်း။ ထို့ကြောင့် တိနောင် နံသက်၍ ဒေါမဿစ၌
 စသဒ္ဓါဖြင့်နကို ဏပြု၊ ဒွေဘော်လာလျှင် “တိတ္ထံ” ဟုပြီးနိုင်၏။ သို့သော် “တိတ္ထ
 နံ” ၌ကား ထိုနည်းအတိုင်းမပြီးနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ရုပ် ၂မျိုးလုံးကို လွယ်ကူစွာ ပြီးစေ
 ခြင်းငှာ ဤသုတ်ကို တည်ရသည်။ တိတ္ထံနံ၌ကား အလယ်၌ ဣခြားနေသောကြောင့်
 နံ၌ ဏကြီးမပြန်ရတော့ပြီ။ ရုပ်ကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီး ဒွိနံကား တိသဒ္ဓါမဟုတ်သော
 ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဣတ္ထံ-ဣတ္ထံနံမပြုရ။ နောစဒ္ဓါဒိတော နံမှီသုတ်ဖြင့် (နံ)
 လာ။

၈၈။ ယောသုကတနိကာရလောပေသု- ယောစ-ပဌမာယောလည်း၊ ယောစ-
 ဒုတိယာ ယောလည်း၊ ယော-ပဌမာယော ဒုတိယယောတို့၊ [“ယောယော” ဟု
 ဖြစ်သင့်လျက် ဧကသေသံပြု၍ “ယော” ဟုဖြစ်သည်၊] ကတာ+နိကာရလောပါ+
 ယေသံတိ- ကတနိကာရလောပါ၊ “ယေသံ-အကြင် ယောဝိဘတ်တို့၏” ဟုပေး၊
 “ကတနိကာရ၊ ကတလောပ” ဟု ၂မျိုးခွဲ၊ “ကုဏ္ဍနိကာရ-ပြုအပ်ပြီးသော နိအက္ခရာ”

အကြင်စိတ်၊ တာနီ-ထိုစိတ်၊ ကာနီ၊ ကတမာနီ-အဘယ်စိတ်၊ ဇောနီ-ဤစိတ်၊ အမုနီ၊ ထိုစိတ်၊ ဣမာနီ- ဤစိတ်တို့သည်၊ တို့ကို၊ ယောသ္မိတိ ကိမတ္ထံ၊ အဂ္ဂိပေ၊ အမုကော-တို့၌...၏၊ အဂ္ဂိ-မီးသည်၊ (သည်-ဟု ချည်းပေး၊) သဗ္ဗော-အလုံးစုံ၊ ယော-အကြင်သူ၊ ကတနီကာရလောပေသ္မိတိ- ကတနီကာရလောပေသု ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဣတ္ထိယော၊ ပေ၊ သယမ္ဘဝေါ- တို့၌...၏၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ ဝါ-အပို၊ အာရမ္ဘဂဟဏံ- ဤသုတ်ကို ယူခြင်းသည်၊ [“အာရမ္ဘဂဟဏံ - ဤသုတ်ကို

အဖြစ်ရှိသော ယောဝိဘတ်” ဟူသည် ယောနံ နိ နပုံသကေဟိ- အတော နိစွံသုတ်ဖြင့် နိပြုထားသော ယောဝိဘတ်တည်း၊ “ကတလောပ-ပြုအပ်ပြီးသော ကျေခြင်းရှိသော ယောဝိဘတ်” ဟူသည် ဗပတောစ ယောနံ လောပေါ သုတ်ဖြင့် ချေအပ်ပြီးသော ယောဝိဘတ်တည်း၊ ဆိုလိုရင်းကား- “ထိုသုတ်များဖြင့် ယောကို နိပြုပြီးသော်လည်းကောင်း၊ ချေပြီးသော်လည်းကောင်း ဤသုတ်ဖြင့် ဒီဃပြု” ဟုဆိုလိုရင်း ဖြစ်သည်။

သဗ္ဗေ သရာ ဒီဃံ-သုတ်၌ “သရာ” မပါသော်လည်း “ဒီဃပြု” ဟုဆိုသဖြင့် ဇျည်းကို ဒီဃ မပြုနိုင်ရကား “သရ”ဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ ထို့ကြောင့် “သရာ” ဟု ထည့်နိုင်သည်။ ထိုသရဟူသည်လည်း ဒီဃပြုရမည့် သရဖြစ်သောကြောင့် “ရဿသရ” ကို ယူ၊ ထိုရဿသရများလည်း လိင်အားလုံး၌ ဖြစ်သော သရအားလုံးကို ယူစေလို၍ “သဗ္ဗေ”ဟုထည့်၍ ဖွင့်ရပြန်သည်။ အချို့ရုပ်များကို အခြေပြု၌ ပြုထားပြီ၊ ပြုမထားသော ရုပ်များလည်း အလွယ်ပင်၊ “ကာနီ” ကိုကား “ကိ” တည်၍ ကိဿက ဝေစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ကိကိုကပြုရုံသာ ထူး၏။

ယောသ္မိတိ၊ ပေ၊ အမုကော- “အဂ္ဂိ”တည်၊ သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣက္ခိဒီဃပြုသင့်သော်လည်း ယောမနှောင်းသောကြောင့် ဒီဃမပြုရ၊ သေသတော သုတ်ဖြင့် သိချေ၊ ရတ္တိစသည်လည်း နည်းတူ၊ ကော၌ ကိတည်၊ သိသက်၊ ရှေ့အတိုင်းဆို၊ ကိဿကဝေစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ကိကိုကပြု၊ သိကို ဩပြု၊ အမုကော၌ “အမု”တည်၊ သိသက်၊ သဗ္ဗတောကောသုတ်ဖြင့် (က) လာ၊ ရှေ့အတိုင်းဆို၊ သိကိုဩပြု။

ကတနီကာရပေ၊ သယမ္ဘဝေါ-ဣတ္ထိယောကို “ဣတ္ထိ” တည်၊ ယောသက်၊ ဤကို ပမု၌၊ အယောရဿသုတ်ဖြင့် ဤကို ဣရဿပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် ယော ဝိဘတ်ကြောင့် ဣက္ခိ (ဤ) ဒီဃ ပြုသင့်သော်လည်း ကတနီကာရ ကတလောပ မဟုတ်သောကြောင့် ဒီဃမပြုရ၊ ပြီး၏။ ဝဓယော သယမ္ဘဝေါတို့၌လည်း ဝဓ သယမ္ဘူ တည်၍နည်းတူဆို၊ သယမ္ဘဝေါ၌ကား “ဒီဃမပြုရ” ဟုဆိုပြီးနောက် လဘောဝေါကာရောစသုတ်ဖြင့် ယောကို ဝေါပြုရုံသာ ထူးသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဣတ္ထိယော စသော ပုံစံ ၃ခု၌ ဒီဃကို ရဿပြုပြီးမှ တစ်ဖန် “ဒီဃ မပြုရ” ဟု တားမြစ်နေရသဖြင့် စည်းကမ်းမကျလှ၊ ထို့ကြောင့် “ရတ္တိယော၊ အဂ္ဂယော၊ ဘိက္ခဝေါ”တို့ကို ထုတ်ရလျှင် သာ၍ စည်းကမ်းကျဖွယ် ရှိမည်- ထင်သည်။

အားထုတ်၍ယူခြင်းသည်” ဟုလည်းရှိ၏၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ နိစ္စဒီပနတ္ထံ- နိစ္စဝိဓိကို ပြရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ အဂ္ဂိ၊ပေ၊ ကတမာနိ-အဘယ်စိတ်တို့သည်၊ တို့ကို။ (၁၄၇)

၈၉။ သုနံဟိ ဣတိ-သု၊ နံ ဟိ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု- ဤ သုနံဟိသုစ ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ သဗ္ဗေ သရာ ဒိဃံ အာပဇ္ဇန္တေ၊ အဂ္ဂိသု- တို့၌၊ ပေ၊ ပုရိသာနံ-တို့အား၊ ဧတေသ္မိတိ- ဤသုနံဟိ ဝိဘတ်တို့ကြောင့် ဟု သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ အဂ္ဂိနာ၊ပေ၊ ဣတိ- ဤ ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏။

ပုနာရဗ္ဗဂ္ဂဟဏံ၊ပေ၊ ကတမာနိ- ဤသုတ်မရှိလျှင် “ကုစာဒိ မဇ္ဈတ္တရာနံ ဒိဃံ ရဿာ ပစ္စယေသုစ” သုတ်ဖြင့် ဒိဃပြုနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ကို အပိုဆိုခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပုန၊ပေ၊ နိစ္စဒီပနတ္ထံ” ဟုမိန့်သည်။ “သိဒ္ဓေ သတိပိ အာရဇ္ဈော နိယမာယ ဟောတိ”နှင့် အညီ ဤသုတ်မရှိဘဲ ပြီးနိုင်လျက် အားထုတ်အပ်သော ဤသုတ်သည် မြဲခြင်း အကျိုးရှိသည်- ဟူလို၊ မှန်၏- ကုစာဒိ မဇ္ဈတ္တရာနံသုတ်၌ ကုစိသဒ္ဓါ ပါသောကြောင့် ထိုသုတ်၏ အစီအရင်သည် အမြဲမဟုတ်၊ အနည်းငယ်သာ- ဟုသိသာ၏။ “ကတနိကာရယော၊ ကတလောပယော နောင်းရာ၌ကား အမြဲစီရင်ပါ”ဟု ပြခြင်းငှာ ဤသုတ်ကို အားထုတ်ရသည်၊ ရုပ်များမှာ ရှေ့၌ ပြပြီးသော “အဂ္ဂိ”စသည်ပင်တည်း၊ ဤသုတ် အစီအရင်မြဲကြောင်း သိစေလို၍ ထိုရုပ်များကိုပင် ထပ်ပြသည်။

မှတ်ချက်။။ “ပုန-တစ်ဖန်” ဟူရာ၌ ရှေ့၌ ဆိုပြီးရှိ၍ ဤသုတ်ကို “တစ်ဖန်”ဟု ဆိုလိုသည်မဟုတ် အစီအရင်ချင်း ထပ်တူရှိ၍ ဤသုတ်ကို “အပို ထပ်သည်”ဟု ဆိုလိုသည်။ “အာရဗ္ဗ၊ ဝစန၊ ပတ္တိလ၊ ကုဏ၊ ယောဂ၊ လက္ခဏီ၊ သတ္တ၊ ဝါကျ၊ ယတန” ဤသဒ္ဓါ ၉မျိုးသည် “သုတ္တ”၏ ပရိယာယ်သဒ္ဓါများတည်း။ [ဂါထာ၌ “သုတ္တဿ-သုတ်၏၊ ဝါ-ကို၊အဘိဓာယက- ဟောတတ်သော အမည်တို့တည်း- ဟုပေး။] အာရဗ္ဗဂ္ဂဟဏံ ရှိရာ၌ကား “အာရဗ္ဗ”၌ တွာပစ္စယန္တ ဟုမှတ်၊ သဒ္ဓါဋီကာ အများကား “ပုနအာရဘိတော”စသည်ဖြင့် အာရဗ္ဗကိုသာ ဖွင့်ကြသည်။

အာရဇ္ဈော ဝစနံ ပတ္တိ၊ လက္ခဏံ ယောဂ လက္ခဏီ၊
သတ္တံ ဝါကျဉ္စ ယတွာဒိ၊ သုတ္တဿ အဘိဓာယက။။
၈၉။ သုတ်ရင်းပုံစံများ ထင်ရှားပြီး၊ “ဧတေသ္မိတိ” ၌ “ဧတေသု”ဖြင့် “သုနံဟိသု” ကိုပြန်၍ ညွှန်းသည်။ သုနံဟိသ္မိတိ ကိမတ္ထံ” ဟု ဆိုလိုလျှင်လည်း ဆိုနိုင်၏။ သို့သော် ဝုတ္တိအဖွင့်၌ပင် “သုနံဟိ ဣစ္စေတေသု-ဣတိ ဧတေသု”ဟု ဆိုခဲ့သောကြောင့် ထို “ဧတေသု”နှင့် ထပ်မိအောင် ဧတေသ္မိတိ ကိမတ္ထံ” ဟုဆိုသည်။အဂ္ဂိနာ စသော ပုံစံများ၌ “အဂ္ဂိ” တည် နာသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣကို ဒိဃ ပြုသင့်သော်လည်း သုနံဟိဝိဘတ် မနှောင်းသောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။ ပါဏိနာ ဒဏ္ဍိနာ တို့လည်း နည်းတူ၊ ဒဏ္ဍိတည်၍ အယော ရဿဖြင့် ရဿပြုရုံသာ ထူး၏။

စဂ္ဂဟဏံ၊ အဝ ဓာရဏတ္ထံ- နိဝတ္တာပန အဝဓာရဏအနက်ရှိ၏။ သုခေတ္တေသု-
ကောင်းသောခေတ်ဖြစ်ကုန်သော၊ ဗြဟ္မစာရီသု- မြတ်သောအကျင့်ကို ကျင့်လေ့
ရှိသူတို့၌၊ ဘဂဝါ-သည်၊ ဓမ္မ-ကို၊ အက္ခာသိ-ဟောတော်မူပြီ၊ ဘိက္ခုနံ-တို့အား၊
သကေဟိ ပါဏိတိ-မိမိလက်တို့ဖြင့်၊ ဒတွာ-ပေး၍။ (၈၇)

ပဉ္စာဒီနံ မတ္ထံ ၉၀။ သုနံဟိဣတိ၊ ဧတေသု၊ ပဉ္စာဒီနံ၊ သင်္ချာနံ- သင်္ချာသဒ္ဒါ
တို့၏၊ အန္တော-အဆုံးသရသည်၊ အတ္ထံ အာပဇ္ဇတေ+ပဉ္စသု- ၅
ယောက်တို့၌၊ ပေ၊ ဒသဟိ-ဆယ်ယောက်တို့ဖြင့်၊ ပဉ္စာဒီနံ ဣတိ-ပဉ္စာဒီနံ ပုဒ်

စဂ္ဂဟဏာပေ၊ ပါဏိဘိ-ဤ၌ “အဝဓာရဏ” ဟူသည် ဒီဃအပြုကို တားမြစ်
ခြင်း နိဝတ္တာပန အဝဓာရဏတည်း၊ “ဗြဟ္မစာရီ-ဘိက္ခု-ပါဏိ” တည်း၊ သု-နံ-
ဟိ သက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣ ဥတို့ကို ဒီဃ ပြုသင့်သော်လည်း စသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့်
မပြုရ၊ ပြီး၏။ ပါဏိဘိ၌ကား ဟိကို ဘိပြုလေဦး၊ နှာသ၌ ဤရုပ် ခုခုကိုသာ
ရုပ်တွက်ပြ၏။ သုခေတ္တေသု၊ သကေဟိတို့ကို တွက်မပြုတွဲဘက်ဖြစ်၍ အပိပိသည်-
ဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်။ ဤနှာသကိုမှီး၍ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း “စဂ္ဂဟဏ မိကာရကာရာနံ
ကစ္စံ နိဝတ္တ နတ္ထံ” ဟုဆိုသည်။

နိဒ္ဒေသ၌ကား (သုခေတ္တေသု သကေဟိတို့ကို ထောက်၍) “သုဟိသ္မကာရော
ဧ သုတ်ဖြင့် သုဟိ ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ဧပြုမည်ဖြစ်သောကြောင့် ထိုသုတ်အစီအရင်ကို
ငဲ့၍ စသဒ္ဒါက သုဟိနှောင်းသော အကာရန္တ အရာ၌သာ ဒီဃ အပြုကို တားမြစ်
သည်” ဟုဆိုသည်။ [နိဝတ္တနဉ္စ သုဟိသ္မကာရောဧတိ သုတ္တမပေက္ခာယ သုဟိပရေ
သု အကာရန္တေ သွေဝ ဟောတိ၊] “သုခေတ္တေသု (အကာရ) ဗြဟ္မစာရီ သု (ဣ)
ဘိက္ခုနံ (ဥ) သကေဟိ (အ) ပါဏိဘိ (ဣကာရ)” ဟု ပုံစံထုတ်သော ပုတ္တိဆရာ
ကား “ဣ ဥကာရန္တ သဒ္ဒါတို့ဝယ် သု နံ ဟိ ဥလုံးနှောင်းရာ၌ အချို့ ဒီဃအပြုကို
တားမြစ်၍ အကာရန္တ၌ကား သု ဟိ ဥလုံးနှောင်းရာ၌ အမြဲဒီဃ အပြုကို တားမြစ်
လိုဟန်တူသည်။ ထို့ကြောင့် နှာသ ရူပသိဒ္ဓိအဆိုနှင့် နိဒ္ဒေသအဆိုကို ပေါင်း၍ယူ
မှ ပုတ္တိဆရာ၏ အာဘော် ပြည့်စုံမည် ထင်သည်။ [“ဗြဟ္မစာရီ” ဟု ဣကာရန္တ
လည်း ရှိနိုင်ကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိ ဤကာရန္တပုလ္လိင် အဖွင့်မှာရှု။]

၉၀။ ပဉ္စာဒီနံ အန္တော-အန္တောသဒ္ဒါသည် သုတ်၌မပါ၊ ရှေ့သုတ်မှ
အလိုက်လည်းမရှိ၊ သို့သော် “ပဉ္စာဒီနံ” ၌ ဆဋ္ဌိ နိဝိဘတ်သည် အန္တကို ငဲ့သောကြောင့်
“အန္တော” ဟု ပက္ခိပနပုတ္တိ ဖွင့်နိုင်သည်။ ချဲ့ဦးအံ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည် “၏” ဟု
အနက်ထွက်၏။ “၏” ဟုဆိုလျှင် “သင်္ချာသဒ္ဒါတို့၏ +အပြု” ဟု အာဒေသကို
သော်လည်းကောင်း၊ “သင်္ချာသဒ္ဒါတို့၏+ကျေခြင်း” ဟု လောပကိုသော်လည်းကောင်း၊
“သင်္ချာသဒ္ဒါတို့၏+အစ၊ သို့မဟုတ် အလယ်ဟု အာဒိ မဇ္ဈကိုသော်လည်းကောင်း၊
“သင်္ချာသဒ္ဒါတို့၏+အဆုံး” ဟု အန္တကိုသော်လည်း ငဲ့လျက် စပ်လျက်ရှိရ၏။ ဤ
သုတ်၌ကား အာဒေသ စသည်ကိုငဲ့စပ်၍ မသင့်၊ အန္တကိုသာ ငဲ့စပ်သင့်သောကြောင့်

သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဒွိသု- ဥယောက်တို့၌၊ ဝေ၊ ဒွိဟိ-တို့ဖြင့်၊ အတ္တံ ဣတိ-အတ္တံဟူ၍၊ ဘာဝနိဒ္ဒေသော-ဘော အနက်ဟော ဣပစ္စည်းဖြင့် ညွှန်ပြခြင်းသည်၊ ဥဘယဿာ ဂမနတ္ထံ- ပါးစုံသော (ဿ) လာရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ အန္တော-အဆုံး ဖြစ်သော- ဥကာရော၊ ဥအက္ခရာသည်၊ အတ္တံ- အ အဖြစ်သို့၊ အာပဇ္ဇတေ၊ စတဿန္တံ- နံ သော၊ ဣတ္ထိနံ-တို့အား၊ တိဿန္တံ-နံသော၊ ဝေဒနာနံ-တို့အား။ (၂၅၂)

ပတိဿိနိမိ ၉၁။ ပရေ၊ ဣနိမိ၊ ပစ္စယေ-ကြောင့်၊ ပတိဿ-၏၊ အန္တော- အဆုံးဣသရသည်၊ အတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ ဂဟပတာနိ-အိမ်ရှင်မ သည်၊ ဣနိမိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဂဟပတိ- အိမ်ရှင် ယောက်ျားသည်၊ ဣတိ- ဤပြုယုဂ်၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၁၉၄)

“အန္တော”ဟု ထည့်ရသည်၊ ဤအရာမျိုးကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ “အန္တောပေက္ခာဆဋ္ဌိ”ဟု ဆိုလေ့ရှိသည်။ [ရူပသိဒ္ဓိ “ဧကာဒိတော ဒသသီ” သုတ်၏ ဋီကာ၌ ဆဋ္ဌိယန္တပုဒ်သည် အာဂမကိုလည်း ငဲ့စပ်၏-ဟု ဖွင့်သေး၏၊ သို့သော် အာဂမကို ငဲ့စပ်ရာ၌လည်း ဂေါသရေ ပုထဿာဂမောသုတ်၌ “ပုထဿ+အန္တေ”ကဲ့သို့ အန္တသဒ္ဓါပါရသေး သောကြောင့် “အန္တောပေက္ခာ”ပင် ဆိုသင့်သည်။]

[ဆောင်]ဆဋ္ဌိဝိဘတ်၊ ရှိတုံလတ်က အာဒေသနှင့်၊ လောပ-အာဒိ၊ မဇ္ဈိ-မန္တော၊ ငဲ့စပ်သောကြောင့်၊ သဘောချင့်လတ်၊ အန္တစပ်မှ၊ သင့်မြတ်ဖွယ်ရာ၊ ရှိနိုင် ပါ၍၊ အန္တောပေက္ခာ၊ ဖွင့်ရလေသည်၊ ဤဆဋ္ဌိ၊ မှတ်ပြီရူပသိဒ္ဓိ။

ပုံစံ။ ။ ဒသ သင်္ချာအထိသာ ပုံစံပြထားသော်လည်း ပဉ္စာဒီနံ၌ အာဒိအရ အဋ္ဌာရသတိုင်အောင်ယူနိုင်၏၊ အဋ္ဌာရသ၌လည်း “အဋ္ဌ+ဒသ”ပုဒ်ရင်းဖြစ်၍ ဒသ သဒ္ဓါပင် ဖြစ်ရကား ဧကာဒသမှ အဋ္ဌာဒသတိုင်အောင် ဒသနှင့်တူသောကြောင့် ပုံစံ မပြတော့၊ ရုပ်ကိုအခြေပြု၌ တွက်ထားပြီး။ [(အ)ထပ်ပြုရကျိုးကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြထားပြီ။]

အတ္တမိတိ ဘာ ဝနိဒ္ဒေသော-“ပဉ္စာဒီနံ မံ”ဟုဆိုလျှင် “အ၊ အဖြစ်သို့”ဟု လိုအပ်သော အနက်ပြီးနိုင်လျက် “အတ္တံ”ဟု ဘာဝအနက်ဟော (တ္တ) ပစ္စည်းဖြင့် ပြုခြင်းသည် သဒ္ဓါပို၏၊ ထိုသဒ္ဓါပိုသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း ... ဟု မေးဖွယ်ရှိသော ကြောင့် “အတ္တမိတိ”စသည်ကိုမိန့်၊ ဘာဝနိဒ္ဒေသ (တ္တ) ပစ္စည်းဖြင့် ညွှန်ပြခြင်းသည် စတဿန္တံ တိဿန္တံတို့၌ သေ ၂လုံးလာရခြင်း၊ စတဿန္တံ၌ ဥကို (အ) ပြုရခြင်း အကျိုးရှိသည်-ဟုလို၊ စတဿန္တံကိုစတုတည်း၊ နံသက် အတ္တံဟူသော ဘာဝ နိဒ္ဒေသကြောင့် (ဿ) လာ၊ ဥကိုလည်း (အ) ပြု၊ ပြီး၏၊ တိဿန္တံ၌ကား ဥကို (အ) ပြုဖို့ရာ (ဥ) ပင်မရှိ၊ ဤရုပ်တို့သည် နောစဒ္ဓါဒိတောနံမိသုတ်၏ စသဒ္ဓါဖြင့်လည်း ပြီးနိုင် ၏၊ သို့သော် ဤနည်းဖြင့်လည်းပြီးနိုင်၏-ဟု ပြီးနိုင်ပုံ တစ်နည်းကိုပြလို၍ ဤ သုတ်၌ ထပ်ပြပြန်သည်၊ ပစ္စန္ဒဂတိကနည်း-ဟု ဆိုကြသည်ကို ဆင်ခြင်။

၉၁။ ဤသုတ်၌ အထူးမရှိ၊ “ဂဟပတိ”တည်း၊ ပတိ ဘိက္ခုရာဇီကာရန္တေဟိ ဣနိ သုတ်ဖြင့် ဣနိပစ္စည်းသက်၊ သရလောပေါ စသောသုတ်ဖြင့် ဣနိပစ္စည်းကြောင့်ရှေ့သရ

န္တုဿန္တောယောသုစ

၉၂။ ပရေသု၊ သုနံဟိယော ဣတိ- ဟူကုန်သော၊
 စောသု- ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ နန္တုပစ္စယဿ အန္တော
 အတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ ဂုဏဝန္တေသု- ဂုဏရှိသူတို့၌ပေ၊ ဂုဏဝန္တာ- တို့သည်၊ ဂုဏ
 ဝန္တေ-တို့ကို၊ နန္တုဿေတိ ကိမတ္ထံ၊ ဣသိနံ-ရသေတို့အား၊ ဣတိ- ဤပြုယုဂ်၌..
 ၏၊ စောသ္မိတိ- ဤ သုနံဟိယော ဝိဘတ်တို့ကြောင့် ဟူသည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဂုဏဝါ-
 ဂုဏရှိသူ၊ ဣတိ-ဤပြုယုဂ်၌...၏၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ အညေသု ဝစနေသု- သုနံ
 ဟိယောမှ အခြား ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ အတ္တဉ္စ-အ၊ အဖြစ်သည်လည်း၊ ဟောတိ၊
 ဂုဏဝန္တသ္မိ- ဂုဏရှိသူ၌၊ ဂုဏဝန္တေန- ဖြင့်၊ အန္တဂ္ဂဟဏေန- အန္တသဒ္ဓါဖြင့်၊

ကိုချေသင့်သော်လည်း တုသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် မချေရ၊ ပတိသင်္ခီမိသုတ်ဖြင့်
 ဣနိပစ္စည်းကြောင့် ပတိ၏အဆုံး ဣကို (အ) ပြု၊ ဝါပရော အသရူပါသုတ်ဖြင့်
 နောက် ဣကိုချေ၊ ပုဗ္ဗောစသုတ်ဖြင့် ရှေ့ (အ)ကို အာဒိဃပြု၊ (ဂဟပတာနိ)
 နာမိဋံ၊ သိသက်၊ ချေ၊ ပြီး၏၊ ဂဟပတိကို “ဂဟပတိ”တည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့်
 ပတိ၏ အဆုံးဣကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း ဣနိပစ္စည်း မနှောင်းသောကြောင့်
 မပြုရ၊ သိသက်၊ ချေ၊ ပြီး၏။

၉၂။ သုနံဟိယော ဣစ္စေတေသု- သုတ်၌ “ယောသုစ” ဟု ယောဝိဘတ်
 သာပါသော်လည်း သုနံဟိသုစသုတ်မှ သုနံဟိသဒ္ဓါ လိုက်လာသောကြောင့် “သုနံဟိ
 ယော ဣစ္စေတေသု”ဟု ဖွင့်နိုင်သည်၊ ရုပ်ကိုအခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊ ဣသိနံ ကို
 “ဣသိ” တည်း၊ နံသက်၊ နန္တုဿန္တော ယောသုစ သုတ်ဖြင့် နိဝိဘတ်ကြောင့် သိ၌
 ဣကို (အ)ပြုသင့်သော်လည်း နန္တုသဒ္ဓါ မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ သုနံဟိသု
 စသုတ်ဖြင့် ဣကို ဤ ဒိဃပြုပြီး၏၊ “စောသ္မိတိ၊ပေ၊ ဂုဏဝါ”၌ စောသုဖြင့်
 “သုနံဟိယော ဣစ္စေတေသု” ကိုညွှန်ပြသည်၊ ဂုဏဝါ၌ “ဂုဏဝန္တာ”တည်း၊
 သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နန္တု၏ ဥကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း သုနံဟိယောဝိဘတ်
 မနှောင်းသောကြောင့် မပြုရ၊ အာသိ မိသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ အာပြု။ [ဤကိ
 ၂ ချက်ကို ထောက်၍ “သုနံဟိယော ဝိဘတ်နှောင်းခြင်း နန္တု၏ ဥလည်းဖြစ်ခြင်း”ဟု
 သုတ်အင်္ဂါ ၂ပါးကို သိပါ။]

စဂ္ဂဟဏေန ပေ၊ ဂုဏဝန္တေန-စသဒ္ဓါသည် သုနံဟိယောတို့မှတစ်ပါး အခြား
 ဝိဘတ်များကြောင့်လည်း နန္တု၏ (ဥ)ကို အပြုဖို့ရန် ဆည်းယူခြင်း သမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏၊
 ထိုသို့ဆည်းယူရာ၌ “ဂုဏဝန္တသ္မိ၊ ဂုဏဝန္တေန” ဟု ပုံစံ ၂ခုကိုသာ ပြသော
 ကစွည်းအလို သ္မိနှင့် နာဝိဘတ် ၂ခုကိုသာ ဆည်းယူသကဲ့သို့ ထင်ရသော်လည်း
 ရူပသိဒ္ဓိ၌ အံ နာ သ္မာ သ္မိံ ၎င်းကိုဆည်းယူသည်-ဟုဖွင့်သည်၊ အံဖြင့် ဂုဏဝန္တံ၊
 သ္မာဖြင့် ဂုဏဝန္တသ္မာကိုယူ၊ သုတ်ရင်းဖြင့် သုနံဟိယောကို လည်းကောင်း၊ စဖြင့်
 အံ နာ သ္မာ သ္မိံကိုလည်းကောင်း ယူသောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် မယူနိုင်သော
 ဝိဘတ်ကား သဝိဘတ်သာကျန်တော့သည်။ [ရုပ်ကိုအခြေပြုမှီး၍ တွက်။]

အန္တသဒ္ဒါဖြင့်၊ နှုပစ္စယဿ-၏၊ အန္တော-သည်၊ အတ္တံ- အာပဇ္ဇတေ၊ ယောနဉ္စ-
ယော ဝိဘတ်တို့၏လည်း၊ ဣကာရော- ဣ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဂုဏဝန္တိ-
ဂုဏ်ရှိသော အမျိုးတို့သည်၊ တို့ကို။ (၁၀၀)

သဗ္ဗဿ ဝါ ၉၃။ အံသ ဣတိ-အံ၊ သဟူကုန်သော၊ ဧတေသု- ဤ ဝိဘတ်
တို့ကြောင့်၊ သဗ္ဗဿဝန္တုပစ္စယဿ အတ္တံ၊ ဝါ ဟောတိ-
အံသေသု ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ သတိမံ- သတိရှိသော၊ ဘိက္ခု-ကို၊ သတိမန္တံ
ဘိက္ခုဝါ- သတိမန္တံ ဘိက္ခုဟုလည်း ရှိ၏၊ ဗန္ဓုမံ-ဆွေမျိုးရှိသော၊ ရာဇာနံ-မင်း
ကို၊ ဗန္ဓုမန္တံ ရာဇာနံဝါ-လည်းရှိ၏၊ သတိမဿ-သတိရှိသော၊ ဘိက္ခုနော-အား၊

မှတ်ချက်။ ။ ဤသုတ်-ယောသုစဉ် စသဒ္ဒါကို သမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏ဟု
တိုက်ရိုက်ဆိုထားပြီး၊ အချို့ကား စသဒ္ဒါဖြင့် “သုနဟိ” ကို ငင်သည်ဟု ဆိုကြသေး
၏၊ သို့သော် “ယောသု” ကဲ့သို့ နိမိတ်နောင်ထိုင်သော စသဒ္ဒါက အခြားနိမိတ်ကို
ငင်သည်ဟုထုံးစံမရှိ၊ အဝံမိစ္စဉ် “အဝစ-အဝအပြုသည်လည်း”ဟု ကာရိယနောင်
ထိုင်သော စဖြင့် “အာဝ” ဟူသော ကာရိယကို ငင်သည်-ဟု မဆိုခဲ့၊ အာဝကား
အနုဝတ္တန သဘောအားဖြင့် လိုက်ရိုးထုံးစံအတိုင်း လိုက်လာသည်-ဟု ဆိုခဲ့သည်၊
ထိုအဝံမိစ္စဉ် စသဒ္ဒါလည်း ဤသုတ်ကဲ့သို့ အဝုတ္တသမုစ္စည်းပင် ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့်
စ သဒ္ဒါ၏ အနုကမုနတ္ထဆိုခြင်းကို ဆင်ခြင်ပါ။

အန္တဂ္ဂဟဏာပေ၊ ဂုဏဝန္တိ- ပဉ္စာဒီနမတ္တံ သုတ်၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်၏ အန္တောပေက္ခ
ဖြစ်သောကြောင့် အန္တသဒ္ဒါမပါဘဲ “အန္တော”ဟု ထည့်နိုင်သကဲ့သို့ ဤသုတ်၌လည်း
“န္တုဿ” ၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ကို အန္တောပေက္ခကြံလျှင် “အန္တော”မပါဘဲ ပြီးနိုင်၏၊
ထို့ကြောင့် အန္တသဒ္ဒါပိုသည်၊ “ထိုအန္တ သဒ္ဒါပိုဖြင့် သိရသော အနက်ပိုတစ်မျိုးကား
အဘယ်ပါနည်း”ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “အန္တဂ္ဂဟဏေန” စသည်ကို မိန့်၊
အန္တ သဒ္ဒါပိုဖြင့် “န္တု၏ ဥကို အပြု၍ ယောဝိဘတ်ကို ဣပြုခြင်း” ဟူသော
အနက်ပိုကိုသိရသည်-ဟုလို့၊ ဂုဏဝန္တိကို “ဂုဏဝန္တု”တည်း၊ ယောသက်၊ နှုဿန္တော
ယောသုစသုတ်၌ အန္တသဒ္ဒါပိုဖြင့် နှု၏ ဥကို (အ) ပြု၊ ယောကိုလည်း ဣပြု၊ ခွင်း၊
ချေ၊ ကပ်၊ ပြီး၏၊ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား နှု၏ ဥကို သုတ်ရင်းဖြင့် (အ) ပြု၍၊
အန္တသဒ္ဒါပိုဖြင့် ယောကိုသာ ဣပြု၏၊ ထိုအတိုင်းက သာ၍ စည်းကမ်းကျသည်၊
ဘာကြောင့်နည်း၊... ယောနှောင်းရာ၌ နှု၏ ဥကို သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် ပြုနိုင်သောကြောင့်
တည်း၊ “ဂုဏဝန္တိ” ရုပ်ကို နပုလ္လိင်ဟု သဒ္ဒါနိတိ ဆိုကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌
ပြထားပြီး။]

၉၃။ သဗ္ဗဿဝန္တုပစ္စယဿ-“ရှေ့သုတ်သည် နှု၏ အဆုံးဥသရကိုသာ
စီရင်သောကြောင့် ဤသုတ်လည်း ထိုကဲ့သို့ နှုအဆုံးကိုသာ စီရင်လေသလား” ..ဟု
ယုံမှားဖွယ်ရှိရကား “သဗ္ဗဿ”ဟု သုတ်၌လည်းကောင်း “သဗ္ဗဿဝ”ဟု ဧဝနင့်တကွ
ဝုတ္တိ၌လည်းကောင်း မိန့်သည်၊ ထိုသဗ္ဗဿဖြင့် “နှု၏အဆုံး ဥကိုသာ မပြုသင့်၊
နှုတစ်ခုလုံးကိုပြု” ဟု သိစေသည်၊ “နှုပစ္စည်း” ဟူရာ၌ “ဝန္တု မန္တု တဝန္တု

သတိမတော ဘိက္ခုနော ဝါ- သတိမတော ဘိက္ခုနော ဟုလည်း ရှိ၏။ ဗန္ဓုမဿ-
 သော၊ ရညော-အား၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဗန္ဓုမတော- သော၊ ရညော-အား၊ သုကံ-
 အခွန်ကို၊ ဒေတိ-ပေး၏။ ဧတေသ္မိတိ- ဤ အံ၊ သ တို့ကြောင့် ဟူသည်။ ကိမတ္ထံ၊
 သတိမာ-သော၊ ဘိက္ခု-သည်၊ ဗန္ဓုမာ-သော၊ ရာဇာ-သည်၊ ဣတိ- ဤပြယုဂ်တို့၌
 တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၁၀၆)

တာဝန္တု အာဝန္တု” ပစ္စည်းတို့၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်သော နှုတ်ပင် အပေါင်း
 “ဝန္တု”စသည်၏ ပစ္စယ အမည်ကို အစိတ် (နှု) ပေါ် တင်စား၍ ဧကဒေသျှ
 ပစာရအားဖြင့် “နှုပစ္စယ”ဟု ခေါ်သည်။

ရုပ်တွက်။ ။ “သတိမံ၊ သတိမဿ၊ ဗန္ဓုမံ၊ ဗန္ဓုမဿ” တို့ကို အခြေပြု၌
 ရုပ်တွက်ခဲ့ပြီ။ “သတိမန္တံ၊ သတိမတော၊ ဗန္ဓုမန္တံ ဗန္ဓုမတော” တို့ကား ဝါသဒ္ဓါ၏
 ဝိကပ်ရုပ်များတည်း။ “သတိမန္တု”တည်း၊ အံသကံ၊ ဤသုတ်ဖြင့် အံဝိဘတ်ကြောင့်
 နှုကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါ တားမြစ်သောကြောင့် မပြုရ။ ခွင်း၊ ချေ၊
 ကပ်၊ ဗန္ဓုမန္တံလည်း နည်းကူ၊ သတိမတော ဗန္ဓုမတော၌ ဤအတိုင်း တားမြစ်၍
 တောတိတာ သသ္မိနာသု သုတ်ဖြင့် တောပြု။ [“ရညော သုကံ ဒေတိ” တို့ကား
 သဝိဘတ် ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် အပိုထည့် ပါ၌တည်း။] သတိမာ ဗန္ဓုမာ
 ဟူသော ကိရုပ်၌လည်း သိသကံ ဤသုတ်ဖြင့် နှုကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း
 အံသဝိဘတ် မနှောင်းသာကြောင့် မပြုရဟု ဆို၍ အာသိမိသုတ်ဖြင့်တွက်။

မှတ်ချက်။ ။ “သတိမံ၌ နှုကို (အ) ပြု၍ မကိုခွင်းပြီးသည်အခါ “သတိမံ
 အ+ အ+ အံ”ဟု သရ ငှလုံး ဆက်နေ၏။ သရလောပေါသုတ်၌ “သရာနံ-
 ရှေ့သရတို့၏+ လောပေါ-ကျေခြင်းတည်း၊ သရလောပေါ- ရှေ့သရတို့၏ကျေခြင်း”
 ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင် ရှေ့သရအများကို ချေနိုင်သောကြောင့် သရလောပေါသုတ်ဖြင့်
 ရှေ့သရ ၎င်းကို တစ်ပြိုင်နက်ချေ၊ တစ်လုံးစီချေသော နည်းလည်းရှိ၏။ ရုပ်ပြီးသည်သာ
 ပစာနတည်း။ ထို့ပြင်= နိဒ္ဒေသ၌ “ဤသုတ်ကို ပုလ္လိင်= နပုလ္လိင်အရာဝယ် မန္တု
 ပစ္စည်း၏ နှုကိုသာ စီရင်သောသုတ်” ဟုဆို၏။ “ဝေတ္တိတ ဝိဘာသတ္တာ
 နာတိပုသဂေါ” ဟု ဆိုသော ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ပင် ဆို၏။ သို့သော်-
 “ဟိမဝံ ပဗ္ဗတံဣဝ (ဝိဓုရဇာတ်)” ၌ ဟိမဝန္တံအရာဝယ် နှုကို အံပြု၍ “ဟိမဝံ”
 ဟုလည်းကောင်း၊ သန္တံ ဝါ ယဒိဝါ အသံ (သတ္တိကုမ္ဘဇာတ်)” ၌ သန္တံမှ နှုကိုနှု
 ငဲ့၍ “အသံ”ဟုလည်းကောင်း၊ “ကိစ္စာနုကုဗ္ဗဿ ကရေယျ ကိစ္စံ (ဒုက၊ ပုဋ္ဌာတ္တ
 ဇာတ်)” ၌ ကုဗ္ဗန္တသအရာဝယ် နှုကို နှုကိုသို့ ငဲ့၍ “ကုဗ္ဗဿ” ဟု လည်းကောင်း
 ရှိသောကြောင့် မန္တုပစ္စည်းသာမက ဝန္တုကိုလည်း (အ) ပြုနိုင်ကြောင်းကို မောဂ္ဂလ္လာန်
 ပုံစံများဖြင့် သိနိုင်သည်။ [ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်အရာ၌သာ စီရင်သည်- ဟူသော စကား
 ကား သင့်ပါပေသည်။ ဘာကြောင့်နည်း... ဣတ္ထိလိင် ၌ “ပုဏန္တိ-သတိဝန္တိ” စသည်ဖြင့်
 (ဤ) ပစ္စည်းနှင့်တကွ ပြလေ့ရှိသောကြောင့်တည်း။]

သိမ့်ဝါ ၉၄။ သိမ့်ဝါ ဝိဘတ္တိမိန္ဒြိယန္တု၊ အန္တသေ- အဆုံးသရ၏၊ အတ္တံ ဝါ ဟောတိ၊ ဟိမဝန္တော- ဆီးနှင်းရှိသော၊ ဝါ- ဟိမဝန္တာ မည်သော၊ ပဗ္ဗတော- တောင်သည်၊ ဝါတိ၊ ကိမတ္ထံ၊ ဟိမဝါ- သော၊ ပဗ္ဗတော-သည်၊ ဣတိ-ဤ ပြုယုဂ်တို့၌....၏။ (၁၀၅)

အဂ္ဂိသိမ့် ၉၅။ သိမ့်ဝါ ဝိဘတ္တိမိန္ဒြိယန္တု၊ အဂ္ဂိသေ-အဂ္ဂိသဒ္ဓါ၏၊ အန္တသေ- အဆုံးသရ၏၊ ဣနိ၊ ဝါဟောတိ-၏၊ ပုရတော-ရှေ့၌၊ အဂ္ဂိနိ- မီးသည်၊ ပဗ္ဗတော- နောက်၌၊ အဂ္ဂိနိ-သည်၊ ဒက္ခိဏတော- လက်ယာဘက်၌၊ အဂ္ဂိနိ-သည်၊ ဝါမတော-လက်ဝဲဘက်၌၊ အဂ္ဂိနိ- သည်၊ ဝါတိကိမတ္ထံ၊ အဂ္ဂိ- မီးသည်၊ ဣတိ- ဤပြုယုဂ်တို့၌.....၏။ (၁၄၅)

ယောသုကတရဿော ၉၆။ ယောသု အကတရဿော ဈော အတ္တံအာပဇ္ဇတေ၊ ဈော အဂ္ဂယော-မီးတို့သည်၊ တို့ကို၊ ပေယောသ္မိတိ ကိမတ္ထံ၊ အဂ္ဂိသု- တို့၌၊ ဣတိ-ဤပြုယုဂ်တို့၌....၏၊ အကတရဿောတိ ကိမတ္ထံ၊ ဒဏ္ဍိနော- တုတ်ရိုသုတို့သည်၊ တို့ကို၊ ဣတိ-ဤပြုယုဂ်တို့၌.....၏၊ ဈောတိ ကိမတ္ထံ၊ ရတ္တိယော- ပညတ်တို့သည်၊ တို့ကို၊ ဣတိ.....၏။ (၁၄၈)

၉၄။ ရုပ်ကို အခြေပြု၍ ပြထားပြီး၊ ဟိမဝါကိုလည်း “ဟိမဝန္တု”တည်း၊ သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သိကြောင့် နန္ဒါ၏ ဥကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ထို့နောက် အာသိမ့်သုတ်ဖြင့် စီရင်၊ ဤကစ္ဆည်းဝတ္တိ အလိုအားဖြင့် ဝါကို ဝိကပ္ပနတ္ထဟု ဆိုလိုသော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ကားဝဝတ္တိတဝိဘာသာ-ဟု ဆို၍ ဟိမဝန္တု သဒ္ဓါမှ အခြား သဒ္ဓါတို့၌ (အ) မပြုဖို့ရန် သတ်မှတ်သည်-ဟု ဆို၏၊ ထိုစကား အတွက် စိစစ်ချက်ကို ထိုဘာသာဋီကာမှာရှု။

၉၅။ ရုပ်ကို အခြေပြုမိုး၍ တွက်၊ အဂ္ဂိ၌ ဝါသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် ဣနိ မပြုရ- ဟုဆို၊ ဤကျမ်း၌လည်းကောင်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်းကောင်း “အဂ္ဂိ၏ ဣကို ဣနိပြု” ဟုဆိုထားသော်လည်း သဒ္ဓါနိတိ၌ကား “အဂ္ဂိနိ”ပုဒ်ကဲ့သို့ “အဂ္ဂိနိ”ပုဒ်ရင်းလည်းရှိသည်-ဟု ဆိုထား၏၊ “အဂ္ဂိနိ-သမ္ပဇ္ဇလိတံ ပဝိသန္တိ”ဟူသော သုတ္တနိပါတ် ကောကာလိကသုတ်၌ “အဂ္ဂိနိ”ဟု ဒုတိယန္တပုဒ်ကို ထောက်လျှင် သဒ္ဓါနိတိ အဆိုက သာ၍ သင့်သည်၊ “အဂ္ဂိနိ၊ အဂ္ဂိနိ-အဂ္ဂိနယော” စသည်ဖြင့် အဂ္ဂိကဲ့သို့ ရုပ်စဉ်၊ “အဂ္ဂိနိ” သာမက၊ မီးဟူသော အနက်ကို ဟောရာ၌ “ဂိနိ” ပုဒ်လည်းရှိ၏- ဟု ဆို၏၊ “ထိုစကားလည်း ကေဝံဂ္ဂိ ဂိနိ ဘာဏုမာ”ဟူသော အဘိဓာန်နှင့် “ဆန္ဒာ ကုဋိ အာဟိတော ဂိနိ” (သုတ္တနိပါတ် ဓနိယသုတ်) စသည်ကို ထောက်၍ သင့်ပေသည်သာ၊ ဂိနိ၊ ဂိနိ-ဂိနယော”စသည်ဖြင့် ရုပ်စဉ်။

၉၆။ အကတရဿော ဈော- ကတော ရဿော ယဿာတိ ကတရဿော၊ ယဿ-အကြင်သရ၏၊ ကတော-ပြုပြင်အပ်သော၊ ရဿော-ရဿအဖြစ်သည်၊ အတ္တိ

ဝေဝေါသုလောစ ဇြာ။ ဝေဝေါဣတိ- ဝေ, ဝေါ ဟူကုန်သော၊ စတေသု- ဤ အာဒေသတို့ကြောင့်၊ ပေ၊ အာပဇ္ဇတေ၊ ဘိက္ခဝေ- ရဟန်းတို့၊ ဘိက္ခဝေါ- အိုရဟန်းတို့၊ ရဟန်းတို့သည်၊ တို့ကို၊ ဟေတဝေ- အကြောင်းတို့၊ ဟေတဝေါ-အိုအကြောင်းတို့၊ တို့သည်၊ တို့ကို၊ အကတရဿောတိ-ကိမတ္ထံ၊ သယမ္ဘဝေါ-ဘုရားတို့သည်၊ တို့ကို၊ ဝေဿဘုဝေါ- ဝေဿဘု ဘုရားတို့သည်၊ တို့ကို၊ ပရာဘိ ဘုဝေါ- သူတစ်ပါးကို လွမ်းမိုးတတ်သူတို့သည်၊ တို့ကို၊ ဣတိ- ဤ...၏၊ ဝေဝေါ သို့တိ ကိမတ္ထံ၊ ဟေတုနာ-အကြောင်းဖြင့်၊ ဧကတုနာ-မှန်ကင်း ဖြင့်၊ သေတုနာ-တံတားဖြင့်၊ ဣတိ-ဤ...၏၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနုကမုနတ္ထံ- ငင်ခြင်းအနက်ရှိ၏၊ [ပဉ္စာဒီနမတ္တံသုတ်မှ အတ္တံကို ငင်သည်၊ ထိုသို့ ငင်သဖြင့် နောက်သို့ မလိုက်တော့ဟု သိစေကျေး ရှိ၏။] (၁၅၆)

ဣတိ, သော ကတရဿော၊ ဒဏ္ဍိနောဉ္ဇ နဂိုက “ဒဏ္ဍိ”ဟု ဤကာရန္တတည်း၊ အယော ရဿသုတ်ဖြင့် ဤကို ဣရဿပြု၍ “ဒဏ္ဍိ” ဟုရဿဖြစ်ရသည်၊ ထိုရဿ မျိုးကား ပင်ကို ရဿမဟုတ်- ပြုပြင်ထားသော ရဿဖြစ်၍ ကတရဿ မည်၏၊ န+ ကတရဿော, အကတရဿော၊ ပြုပြင်ထားအပ်သော ရဿမဟုတ်, ပင်ကိုအတိုင်း ရဿဖြစ်နေသော “အဂ္ဂိ, မုနိ, ဣသိ, ဂဟပတိ”တို့၌ ဣရဿတည်း။

ယောသ္မိတိ၊ ပေ၊ ရတ္ထိယော- “အဂ္ဂိ”တည်း, သုသက်, ဈမညံ (အကတရဿ ဖြစ်နေသောကြောင့်) ဤသုတ်ဖြင့် (အ) ပြုသင့်သော်လည်း ယောဝိဘတ် မနှောင်း သောကြောင့် မပြုရ, သုနဟိသုစသုတ်ဖြင့် ဣကို ဤဒီဃပြု, ပြီး၏၊ “ဒဏ္ဍိ” တည်း, ယောသက်, ဈမညံ, အယောရဿသုတ်ဖြင့် ဤကို ဣရဿပြု၊ (ဤအချိန်၌ ယောလည်း နှောင်းရသလည်း ဖြစ်နေပြီ) ဤသုတ်ဖြင့် ယောဝိဘတ်ကြောင့် ဣကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း အကတရဿမဟုတ် (ကတရဿဖြစ်) သောကြောင့် မပြုရ၊ ယောနံနောသုတ်ဖြင့် ယောကိုနောပြု ပြီး၏၊ “ရတ္ထိ”တည်း, ယောသက်, (ဤအချိန်မှာ အကတရဿလည်း ဟုတ်, ယောလည်းနှောင်း၏) ဤသုတ်ဖြင့် ယောဝိဘတ်ကြောင့် အကတရဿဖြစ်သော ဣကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း ဈ အမည် မရှိသောကြောင့် (အ) မပြုရ, ပြီး၏၊ ဤကံ ဥချက်အရ “အကတရဿ လည်းဖြစ်ခြင်း, ယောလည်း နှောင်းခြင်း, ဈအမည်လည်းရှိခြင်း”ဟု သုတ်အင်္ဂါ ဥပါးကို သိနိုင်သည်။

ဇြာ။ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခဝေါ- အကတရဿာ လတော ယှာလပဒုဿ ဝေဝေါသုတ် ဖြင့် အာလုပ်ယောကို ဝေဝေါပြုနိုင်သောကြောင့် “ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခဝေါ- အို ရဟန်းတို့” ဟုလည်းပေးနိုင်၏။ “လတော ဝေါကာရောစ” သုတ်ဖြင့် ပဌမာ ဒုတိယာယောတို့ကို ဝေါသာပြု၍ ဝေမပြုနိုင်သောကြောင့် “ဘိက္ခဝေ- ရဟန်းတို့သည်, တို့ကို”ဟုကား မပေးနိုင်၊ ဘိက္ခဝေါကိုကား “တို့သည်, တို့ကို” ဟုလည်း ပေးနိုင် သည်၊ ရုပ်ကို ထိုသုတ်များကျမှ တွက်။

မာတုလာဒီနံ ဥဂေ။ ပရေ၊ ဤကာရေ- ဤအက္ခရာ ဖြစ်သော၊ ပစ္စယေ-
 မာတုလာဒီနံ ကြောင့်၊ မာတုလာဒီနံ- မာတုလာ အတူရှိကုန်သော
 မာတုလာဒီနံ လာဒီတို့၏၊ အန္တော- အဆုံးသရသည်၊ အာနတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊
 မာတုလာဒီနံ- ဦးကြီး ဦးလေး၏မယားသည်၊ ဝါ-အဒေါ်သည်၊ အယျိကာနီ-
 အဘွားသည်၊ ဝရဏာနီ- ဝရဏနတ်၏ မယားသည်၊ ဤကာရေတိ ကိမတ္ထံ၊
 ဘိက္ခုနီ- ရဟန်းမ၊ ရာဇီနီ- မိဖုရား၊ ဇာလိနီ- ဇာလိနီနတ်သမီး၊ ဂဟပတာနီ-
 အိမ်ရှင်မ၊ ဣတိ - ဤ.....၏၊ အာနတ္တဂ္ဂဟဏေန - အာနတ္တံဟူသော ဘာဝ

ကိရုပ်များ။ ။ “သယမ္ဘူ” တည်၊ ယောသက်၊ လမုည့်၊ အယောရဿသုတ်ဖြင့်
 ဦးကို ဥရဿပြု၊ လတော ဝေါကာရောစဖြင့် ယောကို ဝေါပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့်
 ဝေါအပြုကြောင့် လမည်တော ဥကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း အကတရဿ မဟုတ်
 (ကတရဿဖြစ်) သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။ ဝေဿဘူ၊ ပရာဘိဘူ တည်၍လည်း
 နည်းတူတွက်၊ “ဟေတု” တည်၊ နာသက်၊ လမုည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် လမည်သော
 ဥကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း ဝေ ဝေါ အပြု မနှောင်းသောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။
 ကေတု သေတု တည်၍လည်းနည်းတူတွက်လေ။

၉၈။ မာတုလာဒီနံ- အာဒိသဒ္ဓါသည် “အတူ” ဟူသော အနက်ကို ဟော၏။
 အတူဟူရာ၌လည်း (ဤ) ပစ္စည်းနှောင်းခြင်း- အာနုပြု၍ ပြီးနိုင်ခြင်းအားဖြင့်
 မာတုလာဒီနံဟူသည်ကို ယူသင့်၏။ အက္ခရာ ဘုလုံးချင်း- မယားဟူသော အနက်ဟော
 ချင်း တူသည်ကို မယူသင့်၊ ဘာကြောင့်နည်း...အာစရိယာနီ- ဆရာ၏မယား၊ ဝါ-
 ဆရာကတော်” ဟူရာ၌အက္ခရာ ဘုလုံး ရှိသောကြောင့် လည်းကောင်း၊ “ခတ္တိယာနီ-
 မင်းသမီး” ဟူရာ၌ မယားအနက်ဟော မဟုတ်သောကြောင့် လည်းကောင်းတည်း။
 [နိဒ္ဒေသ၌ကား (ဤ) ပစ္စည်းမသက်လျှင် ပုလ္လင်အနက်ဟောချင်း တူသည်ကို
 “အတူ” ဟု ဆိုလိုသည်၊ သို့ရာဝယ် “ခတ္တိယော” ဟု ပုလ္လင်ဟောသဒ္ဓါသည်
 ဤပစ္စည်းသက်သည့်အခါ အာနုမပြုဘဲ “ခတ္တိယိ- မင်း၏မယား” ဟု ရှိသောကြောင့်
 ထိုနိဒ္ဒေသစကားကို စဉ်းစားသင့်၏။]

မောဂ္ဂလ္လာနံ။ ။ “မာတုလာ ဒီတွာနီ ဘရိယာယံ = မယားဟူသော အနက်ကို
 ဟောရာ၌ မာတုလာ စသောသဒ္ဓါနောင် အာနီပစ္စည်းသက်” ဟု သုတ်တည်၍
 “မာတုလာနီ” စသည်ကို ထုတ်၏၊ ဤ၌ “ဘရိယာ” အနက်ဟူသည် “ဦးကြီး
 ဦးလေး ၏ မယား၊ ဝရဏနတ်၏မယား” ဟူသော အနက်တည်း၊ ဤကဲ့သို့ မယား
 အနက်ကို ဟောရာ၌ အမြဲ “အာနီ” ပစ္စည်းသက်ရမည် ဟူ၏။ [ကစ္စည်းသုတ်ဖြင့်
 လည်း အမြဲ အာနုပြုရမည်-ဟုလို၊] မယားအနက်ကို မဟောရာ၌ကား “ခတ္တိယာနီ
 ခတ္တိယာ -မင်းသမီး” ဟု အာနီပစ္စည်း (အာနုအပြု) မမြဲဘဲ အာပစ္စည်းလည်း သက်
 နိုင်သည်။ “ခတ္တိယ၏မယား” ဟူသော အနက်၌ကား (ဤ) ပစ္စည်းသာ သက်၍
 အာနုမမြဲဘဲ “ခတ္တိယိ” ဟုဖြစ်၏။ ရုပ်ကို အခြေပြုမိုး၍တွက်၊ အာစရိယာနီ၊
 သာကိယာနီ (သာကိမင်း၏မယား) ခတ္တိယာနီ တို့ကိုလည်း အာစရိယာ-သာကိယာ-
 ခတ္တိယတည်၍ တွက်။

နိဒ္ဒေသဖြင့်၊ ယောနာသ လူစွေတေသု- ယော၊ နာ၊ သ ဟူသော ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ နဒီ လူစွေတသ-နဒီဟူသော ဤသဒ္ဒါ၏၊ ဒီသဒ္ဒါ- ဒီ သဒ္ဒါ၏၊ ဝိဘတ္တိယာ-ဝိဘတ်နှင့်၊ သဟ- တက၊ ဇော ဇာ အာဒေသာ- ဇော ဇာ အပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ နဇော-မြစ်တို့သည်၊ သဒ္ဒန္တိ- စီးကုန်၏၊ နဇော-မြစ်သည်၊ တရဂ်-လှိုင်းတံပိုးကို၊ ကတံ-ပြုအပ်၏၊ နေရဉ္စရာယ- နေရဉ္စရာမည်သော၊ နဇော- မြစ်၏၊ တိရေ-ကမ်း၌။ (၁၈၉)

သွာဟိ သ္မိံ နံ
မှာဘိမှိဝါ

၉၉။ သဗ္ဗတော- အလုံးစုံသော၊ လိင်္ဂတော-လိင်္ဂမှ (ပရေသံ) သွာ ဟိ သ္မိံ လူစွေတေသံ-သွာ၊ ဟိ၊ သ္မိံဟူသော ဤဝိဘတ်တို့၏၊ ယထာသင်္ချ-သင်္ချာစဉ်အတိုင်း၊ မှာဘိမှိ လူတိ-မှာ-ဘိ၊ မှိ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ အာဒေသာ-တို့သည်၊ ဝါ ဟောန္တိ၊ ပုရိသမှာ ပုရိသသွာ

ဤကာရေတိ၊ ပေ၊ ဂဟပတာနိ- “ဘိက္ခု၊ ရာဇေ၊ ဇာလ၊ ဂဟပတိ” တည်၊ လူနိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အဆုံးသရကို (အာန) ပြုသင့်သော်လည်း (ဤ) ပစ္စည်းမနှောင်း (လူနိပစ္စည်းနှောင်း) သောကြောင့် မပြုရ၊ ဇ-လ တို့ကိုခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၍၊ ရာဇိနိ၊ ဇာလိနိ ပြီး၏၊ ဘိက္ခု+လူနိ၌ ဝါပရောဖြင့် နောက်လူကို ချေ၊ နာမိင်၊ သိသက်၊ ချေ၊ ပြီး၏၊ ဂဟပတာနိကို ပတိသိနိမှိသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

အာနတ္တဂ္ဂပေ၊ တိရေ- “မာတုလာဒီန မာန မိကာရေ” ဟုဆိုလျှင် “အာန-အာနအဖြစ်သို့” ဟု လိုအပ်သော အနက်ပြည့်စုံရကား ဣ ပစ္စည်း သည်ပို၏၊ ထိုသဒ္ဒါပို၏အနက်ပိုကို ပြလိုသောကြောင့် “အာနတ္တဂ္ဂဟဏေန” စသည်ကို မိန့်သည်။ “အာနတ္တဂ္ဂဟဏေန” ဟု ဆိုသော်လည်း အာနတ္တသဒ္ဒါတစ်ခုလုံး ပိုသည်ဟု မမှတ်ရ၊ ဣ ပစ္စည်းသာ ပိုသည်၊ ပဉ္စာဒီနမတ္ထံသုတ်၌ “အတ္တမိတိ ဘာဝနိဒ္ဒေသေန” ဟုဆိုသကဲ့သို့ “အာနတ္တမိတိ ဘာဝနိဒ္ဒေသေန” ဟု ဆိုလိုရင်း ဖြစ်သည်-ဟုမှတ်။

နဇောကို “နဒီ” တည်၊ ယောသက်၊ အာနတ္တဟူသော ဘာဝနိဒ္ဒေဖြင့် ယောဝိဘတ်နှင့်တကွ ဒီသဒ္ဒါကို ဇောပြု၊ ပြီး၏၊ နဇော၌ နာသက်၍ ဝိဘတ်နှင့်တကွ ဇောပြုဟု ဆိုရသော၊ ယော၊ နာ၊ သနှောင်းရာ၌သာမက၊ သွာ သ္မိံနှောင်းရာ၌လည်း နဇော၊ သ္မိံ၌ ဇွဲပြု၍ “နဇ္ဇံ” ဟုလည်း ရှိသေး၏၊ ဤရုပ်များ ပြီးပုံကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ တစ်မျိုးပြထားသေးသည်။ [သဒ္ဒနိတိ၌ကား ယောနှောင်းရာ၌ ဝိဘတ်နှင့်တကွ မပြဘဲ ဒီကိုသာ ဇောပြု၍ “နဇောယော သန္တန္တိ၊ နဇောယော-တို့ကို၊ ပဿန္တိ” ဟုလည်း တစ်နည်းပြသေး၏။]

၉၉။ သဗ္ဗတော လိင်္ဂတော- ဤ“လိင်္ဂ”သဒ္ဒါသည် “လိင်္ဂ နိပစ္စတေ” သုတ်မှ လိုက်လာသော သဒ္ဒါတည်း၊ မှန်၏-“လူတော ပရံ ဝိဘတ္တိပစ္စယာဒီဝိဓာနေ သဗ္ဗတ္ထ လိင်္ဂဂ္ဂဟဏ မနုဝတ္တတေ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဆိုသောကြောင့် ဝိဘတ်ပစ္စည်းကို စီရင်သော သုတ်တိုင်း၌ “လိင်္ဂ နိပစ္စတေ” သုတ်မှ လိင်္ဂ သဒ္ဒါ လိုက်နိုင်၏၊ ဤသုတ်ကား ဝိဘတ်ကို စီရင်သောသုတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “လိင်္ဂတော” ၌ လိင်္ဂသဒ္ဒါ သည် ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော “ပုရိသ” စသည်ကို

မှ၊ပေ၊ သွာ ဟိ သို့နံတိ ကိမတ္ထံ၊ ဝဏ္ဏဝန္တံ- အဆင်းရှိသော၊ အဂန္ဓကံ- အနံမရှိသော၊ ဝိရုဋ္ဌပုပ္ဖံ- မိုးရွေပန်းကို၊ မဟန္တံ- ကြီးသော၊ ဆတ္တံ-ထီးကို၊ မဟာဆတ္တံ- ကြီးသောထီးကို၊ မဟန္တံ-သော၊ ဓဇံ- တံခွန်ကို၊ မဟာဓဇံ- ကြီးသော တံခွန်ကို၊ ဣတိ- ဤပြုယုဂ်တို့၌...၏။ (၈၁)

ဟောသောသဒ္ဓါဟုမှတ်၊ ထိုလိင်သည် “အကာရန္တ အာကာရန္တ ဣကာရန္တ” စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးရှိရာ “ထိုအမျိုးမျိုးသော လိင်အားလုံးနောင်၌ပင်မှာ-ဘိ-မိ-ပြုနိုင်သည်” ဟုသိစေလို၍ “သဗ္ဗတော” ဟု ထည့်ရ၏။

နိဒ္ဒေသ စသည်ဆိုပုံ။ ။နိဒ္ဒေသစသည်၌ကား လိင်အရ ပုံ-နပုံ စသော လိင်များကို ယူ၍ “သဗ္ဗံ ပုံ- နပုံသကလိင် သင်္ကေတံ ဧဝံ (ဤသို့ “သဗ္ဗတော” ဟူ၍) ဝတ္တံ, သပဒေသော ဟေတ္တ သဗ္ဗသဒ္ဓေါ (“ဣတ္ထိလိင် မပါ၍ သဗ္ဗတော၌ သဗ္ဗသဒ္ဓါသည် အကြွင်းအကျန် အနက်ရှိသော သဗ္ဗသဒ္ဓါဖြစ်၏)” ဟုဆို၏။ ထိုစကား၌ လိင်အရ ပုလ္လိင်စသည်ကို ယူခြင်းကစ၍ လွဲမှားလေသည်၊ ပုလ္လိင်စသည်ကို ယူရာ၌ “သဗ္ဗတော” ထားရိုးမရှိ “တဿဝါ နတ္တံ သဗ္ဗတ္ထ” ကဲ့သို့ သဗ္ဗတ္ထ-ဟု အာဓာရ ဖြင့်သာ ထားလေ့ရှိ၏။ လိင်တစ်ခု ၂ခုကို ယူလိုရာ “ဣတ္ထိယံ ဘာသိတ ပုမိတ္ထိ” စသည်၌လည်း အာဓာရဖြင့်ပင် ထားလေ့ရှိသည်။

ပုရိသမှာ၊ပေ၊ပုရိသသ္မိ- ပုရိသမှာ, ပုရိသေဘိ, ပုရိသမိတို့သာ ပုံစံတည်း၊ ပုရိသသ္မာစသည်ကား ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ ရုပ်တွက်လေ၊ “ဝဏ္ဏဝန္တံ၊ အဂန္ဓက, ဝိရုဋ္ဌပုပ္ဖ, မဟန္တံ, ဆတ္တံ, ဓဇ, မဟာဆတ္တံ, မဟာဓဇ”တည်း, အံသကံ ဤသုတ်ဖြင့် အံကိုမှာဘိမိ ပြုသင့်သော်လည်း သွာ-ဟိ -သ္မိဝိဘတ် မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ (“ဝဏ္ဏ ဝန္တံ+အံ)၌ နှုသုသန္တော ယောသုစဉ် စသဒ္ဓါဖြင့် စီရင်၊ ကျန်ရုပ် များ၌ ခွင်း, ချေ,ကပ်ရုံသာ။ [ဤသုတ်၌ တတိယာ ဟိမှစ၍ ဝိဘတ်စဉ်ကျအောင် “ဟိသ္မာသ္မိနံ” ဟု မဆိုဘဲ “သ္မာဟိသ္မိနံ” ဟု သ္မာကိုစ၍ ဆိုခြင်းသည် ဒီဃော ရေဟိသုတ်သို့သွာ တစ်လုံးသာ လိုက်ကြောင်း သိစေရကျိုး ရှိ၏။ဟု နိဒ္ဒေသဖွင့်၏။]

မှတ်ချက်။ ။ မှာ ဘိ မှိ ပြုရာ၌ နာမ်ဂိုဏ်းများဝယ် မှာ မှိအပြုကိုပုလ္လိင် နပုလ္လိင်၌သာ သုံးစွဲ၍ ဘိအပြုကိုကား “ရတ္ထိဟိ ရတ္ထိဘိ” စသည်ဖြင့် လိင် ဥပါးလုံး၌ပင် ရှိကြ၏။ သို့သော် - “ကုသဝတိမှိ နဂရေ, ယထာ ဗလကယောနိမှိ” ဟု ဂါထာအရာ၌ ဣတ္ထိလိင်ဝယ် သ္မိ၏ မှိအပြုကို တွေ့ရသေးသောကြောင့် ဂါထာဖြစ်လျှင် ဣတ္ထိလိင်လည်း အနည်းငယ် (မှာ,မှိ) ပြု၊ ပုံ-နပုလ္လိင်၌မူ ဂါထာစုဏ္ဏိယ ၂ ဌာန ၌ပင် မှာ မှိ ပြု-ဟု ဥပဒေသ ထားကြသည်။

[ဆောင်] ဣတ္ထိလိင်ဂါ, ပါဠိဂါထာဝယ်, မှိ မှာပြုထုံး, နည်းငယ်သုံး၏။ ပုန်းနပုန်းမှာ, ဂါထာစုဏ္ဏိ, ထူးမရှိတည်း၊ ဘိအပြုကား, ထူးမခြား သည်, မှတ်သား သုံးလိင်ချည်းသာတည်း။

နတ်မေဟီ
ကတာကာရေဟီ

၁၀၀။ ကတာကာရေဟီ- ပြုအပ်ပြီးသော အ၊ အဖြစ် ရှိကုန်
သော၊ တဏှမ ဣစ္စေတေဟီ- တ၊ ဣမဟူသော ဤသဒ္ဒါတို့မှ၊
(ပရေသံ) သွာ သွိ-နံ-တို့၏၊ မှာ မှိ ဣတိ-မှာ၊ မှိ ဟူကုန်
သော၊ ဧတေ အာဒေသာ-တို့သည်၊ နေဝဟောန္တိ- မဖြစ်ကုန်သည်သာတည်း၊
အသ္မာ ဌာနာ-ထိုအရပ်မှ (ဤအရပ်မှ)၊ ဘယံ-ဘေးသည်၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ဖြစ်၏၊ အသ္မိ
ဌာနေ-ဌံ၊ ဘယံ-ဘေးသည်၊ တိဋ္ဌတိ-တည်၏၊ အသ္မာ-ထိုအရပ်မှ၊ (ဤအရပ်မှ)၊
အသ္မိ-ဌံ၊ ကတာကာရေ ဟီတိ-သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ တမှာ- ထိုအရပ်မှ၊ တမှိ-ဌံ၊
ဣမမှာ- ဤအရပ်မှ၊ ဣမမှိ-ဌံ၊ ဣတိ-ဤပြုယုဂ်တို့၌... ၏၊ (၂၁၄)

၁၀၀။ ကတာကာရေဟီ။ ။ကတော အာကာရော ယေသံဟီ ကတာကာရာ၊
ယေသံ-အကြင် တ၊ ဣမ သဒ္ဒါတို့၏၊ ကတော-ပြုအပ်ပြီးသော၊ အကာရော-
အအက္ခရာ အဖြစ်သည်၊ အတ္ထိ၊ ဣတိ ကတာကာရာ- တို့မည်၏၊ “အကာရော”၌
ဘာဝ သဒ္ဒါ မပါဘဲ ဘာဝအနက်ကို ပဓာနယူရသော ဘာဝပဗ္ဗဓာနနည်း ကြံ၍
“ပြုအပ်ပြီးသော အ အက္ခရာအဖြစ်”ဟု ပေးသည်၊ “အအက္ခရာအဖြစ်” ဟူရာ၌
(အ) ဖြစ်အောင် ပြုစီရင်ခြင်း ကြိယာရ၏၊ ထို့ကြောင့် အအက္ခရာဖြစ်အောင်
ပြုစီရင်ခြင်း ရှိသော တ-ဣမကို “ကတာကာရ”အရယူပါ၊ ဤသို့ယူမှ “ကတော
အကာရော” ဟူသော သမာသ်ပုဒ်အနက်နှင့် ယဿအရ အညပုဒ် အနက်တို့
အရပြား၍ သဒ္ဒါ စည်းကမ်းကျသည်။

အသ္မာဌာနာပေါ၊ အသ္မိ-သသ္မာ သ္မိ သံသာသ္မတ္ထံသုတ်ဖြင့် တကို (အ)
ပြုခြင်းကို ရည်ရွယ်၍ “ထိုအရပ်”ဟု ပေးရသည်၊ ဣမသဒ္ဒသ္မာစသုတ်ဖြင့် ဣမကို
(အ)ပြုခြင်းကို ရည်ရွယ်၍ “ဤအရပ်”ဟု ပေးသည်၊ “ဌာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဌာနေ
တိဋ္ဌတိ” တို့ကား အပါဒါန်အနက်၊ ဩကာသအနက် ထင်ရှားအောင် တွဲဖက်ထည့်
ပါ၌တည်း၊ အသ္မာ အသ္မိသာ လိုရင်း ဖြစ်သည်၊ အသ္မာကို “တ”တည်း၊ သ္မာသက်၊
တကို (အ) ပြု၊ သ္မာဟိသ္မိ-နံ မှာဘိမိဝါသုတ်ဖြင့် သ္မာကို မှာပြုသင့် သော်လည်း
ဤသုတ်ဖြင့် မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏၊ ဣမတည်၍လည်း နည်းတူတွက်၊
အသ္မိ-ဌံ သ္မိသက်၍တွက်။

ကတာကာရေဟီတိ၊ ပေါဣမမှိ-တ၊ ဣမသဒ္ဒါ ၂ မျိုးကို (အ)ပြုနိုင်သောကြောင့်
(အ) မပြုရသော ပုံစံကိုလည်း တ-ဣမ ၂ မျိုးကဲ့၍ ပြုသည်၊ တမှာကို “တ”တည်း၊
သ္မာသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သ္မာဝိဘတ်၏ မှာ အပြုကို တားမြစ်သင့်သော်လည်း
ကတာကာရ မဟုတ်သောကြောင့် (အ-ပြုထားသော တသဒ္ဒါ မဟုတ်သောကြောင့်)
မတားမြစ်ရ၊ သ္မာဟိသ္မိ-နံမှာ ဘိမိဝါသုတ်ဖြင့် သ္မာကို မှာပြုမြဲပြု၊ ပြီး၏၊ တမှိ-
ဣမမှာ-ဣမမှိ တို့ကိုလည်း နည်းမှီး၍တွက်။ [ဓမ္မဂ္ဂဏ္ဍာန်၌ကား ဤကဲ့သို့
တားမြစ်သောသုတ် မရှိ၍ (သျှာဒိကဏှ၊ ၁၃၂ သုတ်၌) “အမှာ အမှိ” ဟု
ပုံစံထုတ်သည်။]

သုဟိသုကာရော ၈ ၁၀၁။ သုဟိ ဣတိ-သု, ဟိ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု- တို့ကြောင့်၊ ပေ၊ အာပဇ္ဇတေ၊ သဗ္ဗေသု၊ ပေ၊ ဣမေသု- ဤသူတို့၌၊ ကုသလေသု- ကုသိုလ်တို့၌၊ ပေ၊ သဗ္ဗေဟိ-တို့ဖြင့်၊ ပေ၊ အမေဟိ။ (၈၀)

သဗ္ဗနာမာနံ
နံမှီစ

၁၀၂။ နံမှီ ဝိဘတ္တိမှီ၊ သဗ္ဗေသံ-ကုန်သော၊ သဗ္ဗနာမာနံ- သဗ္ဗနာမ်တို့၏၊ အန္တော- အဆုံးဖြစ်သော၊ အကာရော ဧတ္တံ အာပဇ္ဇတော၊ သဗ္ဗေသံ, သဗ္ဗေသာနံ- အလုံးစုံတို့အား၊ ပေ၊

ဣတရေသံ, ဣတရေသာနံ- အခြားသူတို့အား၊ ကတမေသံ, ကတမေသာနံ- အဘယ်သူတို့အား၊ သဗ္ဗနာမာနမိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဘဂဝန္တောနံ- ဘုန်းတော်ရှိကုန်သော၊ ဗုဒ္ဓါနံ- ဘုရားရှင်တို့၏၊ အာစိဏ္ဏ သမာစိဏ္ဏော- အလေ့အကျက်တော်တည်း၊ ဣတိ- ဤပြုယုဂ်တို့၌.....၏၊ အကာရောတိ ကိမတ္ထံ၊ အမူသံ, အမူသာနံ- ထိုသူတို့အား၊ ဣတိ-၏၊ နံမှီတိ ကိမတ္ထံ၊ သဗ္ဗေ-အလုံးစုံတို့သည်၊ ဣမေ- ဤသူတို့သည်၊ ဣတိ-၏၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနုကမုနတ္ထံ-ငင်ခြင်းအနက်ရှိ၏။ (၂၀၂)

၁၀၁။ သုဟိသုကာရော- “ဟိသုသုကာရော”ဟု ဝိဘတ်အစဉ်အတိုင်းမဆိုမူ၍ “သုဟိသု”ဟု ဆိုခြင်းသည် သုခုစွာရဏ အကျိုးရှိ၏။ “မည်သည့်လိင်အရာ၌”ဟု မသတ်မှတ်ဘဲ “အကာရော”ဟု ဆိုထားသော်လည်း ဣတ္ထိလိင်အရာဝယ် အကာရန္တ မရှိသောကြောင့် ပုံ-နပုလ္လိင်၏ “အကာရ”ဟု သိသာ၏။ ရုပ်တွက်ပါ။

၁၀၂။ သဗ္ဗနာမာနံ-သဗ္ဗေသံ နာမာနိ သဗ္ဗနာမာနိ၊ သဗ္ဗေသံ- အလုံးစုံသော အနက်တို့၏၊ နာမာနိ- နာမ်တို့တည်း၊ သဗ္ဗနာမာနိ- အလုံးစုံသော အနက်တို့၏ နာမ်တို့၊ သဗ္ဗသဒ္ဓါသည် အလုံးစုံသောယောကျ်ား, အလုံးစုံသော မိန်းမ, အလုံးစုံသောစိတ်, ဤသို့ စသည်ဖြင့်အနက်အားလုံးကို ဟောနိုင်သကဲ့သို့, ယ စသည်တို့လည်း အကြင်ယောကျ်ား, အကြင် မိန်းမ, အကြင်စိတ်, အကြင်သစ်ပင် စသည်ဖြင့် အလုံးစုံသောအနက်ကို ဟောနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် “သဗ္ဗေသံ- အလုံးစုံသော အနက်တို့၏”ဟု ပေးလိုက်သည်။ ဤပေးပုံသည်....

“သဗ္ဗသာဓာရဏကာနိ, နာမာနိဇ္ဈေဝ အတ္တတော၊

သဗ္ဗနာမာနိ ဝုစ္ဆန္တိ, သတ္တဝီသတိ သင်္ခါတော”

ဟူသော သဒ္ဓနိတိ ပဒမာဏာနှင့် ညီသကဲ့သို့ ထင်သည်။ [သဗ္ဗသာဓာရဏကာနိ- အလုံးစုံတို့နှင့် ဆက်ဆံကုန်သော၊ နာမာနိ-နာမ်တို့တည်း၊ ဣဇ္ဈေဝ အတ္တတော- ဤအနက်ကြောင့်ပင်၊ သဗ္ဗနာမာနိ- သဗ္ဗနာမ်တို့ ဟူ၍၊ ဝုစ္ဆန္တိ၊ သင်္ခါတော- အရေအတွက်အားဖြင့်၊ သတ္တဝီသတိ- ၂၇ ပုဒ်တည်း။] ရူပသိဒ္ဓိ၌ တစ်မျိုးဆိုသေး၏။ သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း၌ ရှုလေ၊ ဗာလာဝတာရ ဋီကာဟောင်း၌လည်း “သဗ္ဗေသံ- အလုံးစုံသော သဒ္ဓါတို့၏၊ ဝိသေသန ဝသေန- ဝိသေသန၏ အဖြစ်ဖြင့်၊ ဥပလဗ္ဘမာနာနိ-

အတောနေန ၁၀၃။ တသ္မာ အကာရတော- ထိုအ အက္ခရာမှ၊ (ပရဿ) နာဝစနဿ ဧနာဒေသော ဟောတိ၊ သဗ္ဗေန- အလုံးစုံဖြင့်၊ ယေန အကြင်သူဖြင့်၊ ပေ၊အတောတိ ကိမတ္ထံ၊ မုနိနာ- ရဟန်းဖြင့်၊ ပေ၊ ဣတိ- ဤပြယုဂ်...၏၊ နာတိ ကိမတ္ထံ၊ တသ္မာ-ထိုသူမှ၊ ဣတိ-၏။ (၇၉)

ရထိုက်ကုန်သော။ နာမာနိ-နာမ်တို့တည်း၊ သဗ္ဗနာမာနိ-တို့” ဟု တစ်မျိုးအနက်ဆို၏။ “သဗ္ဗော ဧနော, သဗ္ဗော ရက္ခော” စသည်ဖြင့် အလုံးစုံသော သဒ္ဒါတို့၏ ပိသေသန ဖြစ်နိုင်သော နာမ်များဟု ဆိုလိုသည်။

သဗ္ဗနာမ်အပြား။ ။ “သဗ္ဗ, ကတရ” စသည်ဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိနှင့် သဒ္ဓနီတိတို့၌ ၂၇ ပုဒ်ပြ၏။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “ဥဘ, ဒ္ဓိ, ဝီ, စတ” ဤငါးပါးကိုပယ်၍ “တျ”ကို ထည့်လျက် ၂၄ ပါး ပြ၏။ ထိုတွင် မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုအတိုင်း ဥဘစသည်ကို သဗ္ဗနာမ်တွင်း၌ မသွင်းခြင်းသာ ကောင်း၏။ ဘာကြောင့်နည်း... သဗ္ဗနာမ်ဟူသည် ပုရိသာဒိ ဝိဇ္ဇာဒိ စသည်ကိုသို့ ရုပ်တူနေသဖြင့် “သဗ္ဗနာမ်ဝိဇ္ဇာဒိ” ဟု တစ်စုံတစ်ခု ရသော နာမ်စုတည်း၊ သဗ္ဗနာမ်စု၏ ထူးခြား၍ အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော အစီအရင်များကား ပဋ္ဌမာ ယောဝိဘတ်ကို ပြုရခြင်း၊ သွာသို့သတို့ကို များသောအားဖြင့် အာ-ဧ-အာယ မပြုရခြင်း၊ သို့သတို့ကို သံ-သာ ပြုရခြင်း၊ နံကို သံ-သာနံ ပြုရခြင်း၊ ယ ပနောင် သို့ကို အာယ-ယာ မပြုရခြင်းများတည်း၊ ဥဘ စသည်တို့၌ ကား၊ ထိုကဲ့သို့ စီရင်ဖွယ် တားမြစ်ဖွယ် မရှိ၊ ထို့ကြောင့် ဥဘ စသည်ကို သဗ္ဗနာမ် တွင်း၌ မသွင်းခြင်းသာ သင့်မြတ်သည်။ ဧကသချာ၌ကား “ဧကိဿာ ဧကိဿ” ဟု သဗ္ဗနာမ် အစီအရင်ရှိပေသည်။

ရုပ်တွက်။ ။ သဗ္ဗသ- စသည်ကို သဗ္ဗတော နံ သံသာနံသုတ်ကျမှ ရုပ်တွက်။ ဗုဒ္ဓါနံ စသည်၌ “ဗုဒ္ဓ-ဘဂဝန္တံ” တည်, နံသက်, န္တံ၊ သန္တော ယောသု စသုတ်ဖြင့် န္တံ၏ ဥကို (အ)ပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဒွ-န္တ တို့၏ (အ)ကို ဧ ပြုသင့်သော်လည်း သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ, သုနံဟိသုစ သုတ်ဖြင့် အာဒိယ ပြု၊ ဤသို့ ပြုခြင်းငှာ “သဗ္ဗနာမာနမိတိ ကိမတ္ထံ” စသည်ကို မိန့်သည်။ အာစိဏ္ဏ သမာစိဏ္ဏော ကား (တို့၏+ အလေ့အကျက်) ဟု နံဝိဘတ်ဖြစ်ကြောင်းထင်ရှားဖို့ရာ တွဲဖက်ထည့်ပါဌ်တည်း။ “အမူသံ- အမူသာနံ”တို့၌ သဗ္ဗနာမ် ဟုတ်သော်လည်း အကာရန္တ သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဧ မပြုရ-ဟုပြုခြင်းငှာ “အကာရတောတိ” စသည်ကိုမိန့်။ “သဗ္ဗေ, ဣမေ” ရုပ်တို့၌ကား သဗ္ဗနာမ်လည်းဟုတ်- အကာရန္တလည်း ဟုတ်သော်လည်း နံဝိဘတ် မနှောင်းသောကြောင့် ဧ မပြုရဟု ပြုခြင်းငှာ “နံမှိတိ” စသည်ကိုမိန့်။ အမူသံ စသည်ကို သဗ္ဗတော နံ သံသာနံ သုတ်ဖြင့် “သဗ္ဗေ-ဣမေ” ကို သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဋ္ဌမောသုတ်ဖြင့် တွက်တတ်လတ္တံ့။ စ သဒ္ဓါကား ရှေ့သုတ်မှ ဧကို ငင်ခြင်း အနုကဗုဒ္ဓ အနက်ရှိ၏။

၁၀၃။ တသ္မာ အကာရတော- သုတ်၌ပါသော “အတော”ကို ပြန်၍ ပြရာရောက်အောင် “တသ္မာ”ဟု ထည့်ဖွင့်ဟန်တူသည်။ “တသ္မာ-ထိုအတောဟု ဆိုအပ်ခဲ့သော၊ အကာရတော-အအက္ခရာမှ”ဟု ဆိုလိုသည်။ ရုပ်ကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊ အနေနကို “အနိမိ နာမိစ” သုတ်ကျမှတွက်။

သော ၁၀၄။ တသ္မာ အကာရတော-မှ၊ ပရဿ သိဝစနဿ ဩကာရာ ဒေသော ဟောတိ၊ သဗ္ဗော-အလုံးစုံသည်။ ပေ၊ ကော-အဘယ်သူသည်၊ အမှကော-ထိုသူသည်၊ ပုရိသော၊ သီတိ ကိမတ္ထံ၊ ပုရိသာန-တို့အား၊ ဣတိ...၏၊ အတောတိ၊ ပေ၊ သယမ္ဘူ-သည်၊ ဣတိ... ၏။ (၆၆)

သောဝါ ၁၀၅။ တသ္မာ အကာရတော၊ပေ၊ ဝါ ဟောတိ၊ အတ္ထသော- အနက် အားဖြင့်၊ အတ္ထ-ကို၊ ဇာနာတိ-သိနိုင်၏၊ ဗျဉ္ဇနသော- သဒ္ဓါ အားဖြင့်၊ အတ္ထ-ကို၊ ဇာနာတိ- ၏၊ အက္ခရသော- အက္ခရာအားဖြင့်၊ သုတ္တသော- သုတ် (ရှေ့အတိုင်းပေး)၊ ပဒသော-ပုဒ်၊ ယသသော-အခြံအရံ၊ ဥပါယသော- ဥပါယ်တံမျဉ်၊ သဗ္ဗသော- အလုံးစုံ၊ ထာမသော- အစွမ်း၊ ဌာနသော- တစ်ခဏချင်း အားဖြင့်၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ပါဒေနဝါ - တစ်မတ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ ပါဒါရဟေနဝါ - တစ်မတ်တန်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ အတိရေကပါဒေနဝါ- တစ်မှတ် ထက်အပိုဖြင့် လည်းကောင်း၊ ယော ဘိက္ခု- အကြင် ရဟန်းသည်။

၁၀၄။ သိကို ဧလည်းပြု။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ကုစေဝါ (ကုစိ + ဧ,ဝါ)”ဟု သုတ်တည်၍ သိကို ဧလည်းပြု၏၊ ဝနပ္ပဂုဗ္ဗေ ယထာ ဖုဿိတဂ္ဂေ၊ ဖုဿိတဂ္ဂေ-ကောင်းစွာ ပွင့်သော အဖျားရှိသော၊ ဝနပ္ပဂုဗ္ဗေ- တောအုပ်သည်၊ (သဿိရိကော) ယထာ- အသရေ ရှိသကဲ့သို့၊ “နတ္ထိ အတ္တကာရေ-နတ္ထိ ပရကာရေ၊ သုခေ-ဒုက္ခေ၊ ဇီဝေ နဟေဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ၊ တတော ဝါတာတပေ ယောရေ-သဉ္ဇာတေ ပဋိဟညတိ၊ ဝိရတ္တေ ကာတိယာယနေ”တို့လည်း သိကို ပြုရာ ပုံစံများတည်း၊ ထိုတွင် “သုခေ ဒုက္ခေတို့သည် နပုလ္လိင်၊ ဝိရတ္တေ ကာတိယာယနေ (ကစ္စာယနေ) သည် ဣတ္ထိလိင်” ဟုသဒ္ဓနိတိ ဆို၍ “တိလိဂံတော ဌာန သိယောနမေ” ဟုသုတ် တည်၏၊ [ပဌမာ ယောကို ပြုရာ ပုံစံများကို သဗ္ဗယောနိနမာဓေ သုတ်၌ ပြအံ့။] ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ကိရုပ်များလည်း ထင်ရှားပြီ၊ ပုရိသာန၌ သီဝိဘတ် မဟုတ်သောကြောင့်၊ သယမ္ဘူ၌ သီဝိဘတ် ဟုတ်သော်လည်း အကာရန္တ နောင် မဟုတ်သောကြောင့် ဩမပြုရဟု ဆို။

[အောင်] ပုလ္လိင်သိမှန်၊ ဩပြုရန်ကား၊ ထုံးစံထွေထွေ၊ များသိလေ၏၊ ကုစေဝါသုတ်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ထုတ်၍၊ ချို့ပုဒ်သိစု၊ ဧလည်းပြုဟု၊ နည်းဥပဒေ၊ တစ်မျိုးထွေသည်၊ ဂုဗ္ဗေ ဝနပ္ပ ပုဒ်မျိုးတည်း။

၁၀၅။ နာဝစနဿ-အတောနေနသုတ်မှ မဏ္ဍုက ဂတိက အဓိကာရနည်းဖြင့် “နာ” ပုဒ်လိုက်လာသောကြောင့် နာဝစနဿဟု ဖွင့်နိုင်သည်။ “အတ္ထ-ဗျဉ္ဇန” စသည်တည်း၊ နာသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နာကို သောပြု၊ ပြီး၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဤသုတ် တို့မပြု၊ ဝိဘာဂေဓာသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် “သော” ပစ္စည်းသက်၍ “အတ္ထသော” စသည်ကိုပြီးစေသည်၊ ဝါပုံစံများ၌ “ပါဒ-ပါဒါရဟ-အတိရေကပါဒ”တည်း၊ နာသက်၊

ထေယျစိတ္တေန-ခိုးသူ၏ ဖြစ်ကြောင်း စိတ်ဖြင့်၊ ပရဿ-သူတစ်ပါး၏၊ ဘဏ္ဍ-
ဘဏ္ဍာကို၊ ဂဏှာတိ-ယူ၏၊ သော ဘိက္ခု-သည်၊ ပါရာဇိကော- ပါရာဇိက
ကျသည်၊ အသံဝါသော-သံဝါသ မရှိသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဣတိ... ၏။

ဒီယောရေဟိ

၁၀၆။ ဒီဃ ဩရ ဣတိ-ဒီဃ၊ ဩရဟူကုန်သော၊ စတေဟိ-
ဤသဒ္ဒါတို့မှ၊ (ပရဿ) သွာဝစနဿ၊ သော အာဒေသော ဝါ
ဟောတိ၊ ဒီဃသော-အလျားမှ၊ ဩရသော- ဤဘက်မှ၊ ဒီဃမှာ- မှ၊ ဩရမှာ-မှ၊
ဒီယောရေဟိတိ ကိမတ္ထံ၊ သရမှာ- သရမှ၊ ဝစနမှာ- သဒ္ဒါမှ၊ ဣတိ... ၏။ (၃၁၂)

သဗ္ဗယောနိန

၁၀၇။ တသ္မာ အကာရတော (ပရေသံ) သဗ္ဗေသံ-ကုန်သော၊
မာဇ ယောနိနံ- ယော ဝိဘံတံ၊ နိ အက္ခရာတို့၏၊ ယထာသင်္ချံ
အာဇအာဒေသာ ဝါ ဟောန္တိ၊ ပုရိသာ-တို့သည်၊ ပုရိသေ-တို့ကို၊ ရူပါ-ရုပ်တို့
သည်၊ ရူပေ-တို့ကို၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ အဂ္ဂယော-မီးတို့သည်၊ တို့ကို၊ မုနယော-
ရဟန်း၊ ဣသယော- ရသေ့၊ ဣတိ.....၏၊ ယောနိနန္တိ ကိမတ္ထံ၊ ပုရိသဿ၊

ဤသုတ်ဖြင့် နာကိုသောပြုသင့်သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ အတောနေန
ဖြင့် နာကို နေပြု၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ ပြီး၏။

မှတ်ချက်။ ။ ယော ဘိက္ခု စသည်ကား အပိုထည့်ပါ၍တည်း၊ ထိုပါဠိများ၌
“ပါဒေန” စသော ဥပုသ်နှင့် ဘဏ္ဍပုဒ်သည် အရတူ၏၊ တစ်မတ်ဟူသည်
သူတစ်ပါး၏ ဘဏ္ဍာပင်တည်း၊ ဤသို့ အရတူသော ပုဒ်တို့သည် တစ်ဝါကျအတွင်း၌
ဝိဘတ်လည်း တူကြရ၏၊ ဤ၌ကား “ပါဒေန” စသည်နှင့် ဘဏ္ဍပုဒ်တို့
ဝိဘတ်မတူချေ၊ ထို့ကြောင့် “ယော ဘိက္ခု” စသော တွဲဖက်ပါဠိများသည် ပါဠိသွား
မဖြောင့်ကြ၊ ဒုတိယ ပါရာဇိက ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ၌လည်းထိုဝါကျကို
မတွေ့ရသောကြောင့် နောက်မှ ထည့်ပါ၍တွေ့သာ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

၁၀၆။ “ဒီဃတော နဝဝိဒတ္ထိယော- အလျားမှ ကိုးထွာ” ဤသို့စသည်ဖြင့်
တိုင်းတာရာ၌ “ဒုရန္တိက” စသော သုတ်ဖြင့်ပမာဏအနက်၌ အပါဒါန်မှည့်၍၊
အပါဒါနေ ပဉ္စမိသုတ်ဖြင့် သွာသက်၊ ထိုသွာကို ဤသုတ်ဖြင့် သောပြု၍
“ဒီဃသော၊ ဩရသော” ဟုပြီး၏၊ ဝါသဒ္ဒါတားမြစ်မှုကြောင့် သော-မပြုဘဲ
“ဒီဃမှာ၊ ဩရမှာ” ဟုလည်း ဝိကပ်ရုပ်ရှိသည်၊ “သရမှာ၊ ဝစနမှာ” တို့ကား
ဒီဃ၊ ဩရနေောင်မဟုတ် ၍ သော မပြုရ၊ သွာကို မှာပြု။

၁၀၇။ သဗ္ဗေသံ ယောနိနံ-ယောသည် ပဌမာယော ဒုတိယယော ဟု ၂ မျိုး
ရှိသည်၊ နိလည်း ပဌမာယော၏ အာဒေသဖြစ်သော နိ၊ ဒုတိယယော၏ အာဒေသနိဟု
၂ မျိုး ရှိ၏၊ ထိုယော ၂ မျိုးလုံး- နိ ၂ မျိုးလုံးကို ယူစေခြင်းငှာ “သဗ္ဗ” သဒ္ဒါကို
ထည့်ရသည်၊ ဤကား နှာသအဆိုတည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “သဗ္ဗဂ္ဂဟဏံ သဗ္ဗာဒေသတ္ထံ”
ဟုမိန့်၏၊ ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာ ရှုလေ။

အား၊ ၏၊ ရူပဿ-အား၊၏၊ ဣတိ... ၏၊ အကာရတောတိ ကိမတ္ထံ၊ ဒဏ္ဍိနော-
တို့သည်၊ တို့ကို၊ အဋ္ဌိနိ- အရိုးတို့သည်၊ တို့ကို၊ အဂ္ဂိ-မီးတို့သည်၊ ပဇ္ဇလန္တိ-
တောက်ကုန်၏၊ မုနိ- တို့သည်၊ စရန္တိ-လှည့်လည်ကုန်၏၊ ဣတိ... ၏။ (၆၉)

သွာသ္မိံနံဝါ ၁၀၈။ တသ္မာပေ၊ ဝါ ဟောန္တိ၊ ပုရိသာ၊ ပုရိသသ္မာ-မှ၊ ပုရိသေ၊
ပုရိသသ္မိံ-၌၊ အကာရတောတိ ကိမတ္ထံ၊ ဒဏ္ဍိနာ-မှ၊ ဒဏ္ဍိသ္မိံ-၌၊
ဘိက္ခုနာ-မှ၊ ဘိက္ခုသ္မိံ-၌၊ ဣတိ...၏။ (၉၀)

ရုပ်တွက်။ ။ ပုရိသာ ပုရိသေတို့ကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီး၊ ရူပါနိ “ရူပ”
တည်၊ ယောသက်၊ အတောနိစ္စံ သုတ်ဖြင့် ယောကို နိပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် နိကို အာပြု၊
ပြီး၏။ ရူပေ၌ ဒုတိယာယောကို နိပြုပြီးမှ ဧပြု၊ အချုပ်ကား- အတောနိစ္စံသုတ်က
နပုလ္လိင်အရာ၌ အကာရန္တနောင် ယောကို အမြဲနိပြုရမည်-ဟု ဆိုထားသောကြောင့်
နပုလ္လိင်မှန်လျှင် ရှေးဦးစွာ နိပြုပြီးမှ အာ ဧ ပြုရမည်။

ကိံရုပ်များ။ ။ အဂ္ဂိတည်၊ ယောသက်၊ ဈမုညံ၊ ယောသွကတရဿော ဈော
သုတ်ဖြင့် ဈမည်သော ဣကို (အ)ပြု၊ [ဤသို့ပြုပြီးသည့်အခါ အကာရန္တဖြစ်နေပြီ၊]
ဤသုတ်ဖြင့် အ အက္ခရာနောင် ဖြစ်သောကြောင့် ယောကိုအာပြုသင့်သော်လည်း
ဝါသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။ မုနိ ဣသိ တည်၍လည်း နည်းတူတွက်။
[ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “ဝါကို ဝဝတ္ထိဘဝိဘာသာ အနက်ရှိ၏” ဟုဆို၍ အဂ္ဂယော
စသည်၌ အသန္တဝိမိအဖြစ်ကို ဝါသဒ္ဓါက သတ်မှတ်သည်- ဟုဆိုသည်။ အကျယ်ကို
ထို၏ ဘာသာဋီကာမှာရှု၊] ပုရိသ ရူပဿတို့၌ “ပုရိသ-ရူပတည်၊ သသက်၊ အ
အက္ခရာနောင် ဖြစ်သော်လည်း ယော၊ နိမဟုတ်သောကြောင့် အာ ဧ မပြုရ၊ ဒဏ္ဍိ-
အဋ္ဌိ-အဂ္ဂိတည်၊ ယောသက်၊ ယော ဝိဘတ် ဟုတ်သော်လည်း (အ) နောင်မဟုတ်
သောကြောင့် အာဧ မပြုရဟု၊ ဆို၍ အယောရဿ၊ ယပတောစ ယောနံ လောပေါ၊
ယောနံ နော၊ ယောသု ကတနိကာရသုတ်တို့ဖြင့် ဆက်၍ စီရင်လေ။

၁၀၈။ သဗ္ဗေသံ- သွာ သ္မိံကို အာ၊ ဧပြုရာ၌ သွာ တစ်ခုလုံးကို အာပြု၊
သ္မိံတစ်ခုလုံးကို ဧပြုဟု သိစေခြင်းငှာ “သဗ္ဗေသံ” ဟု ဝိသေသန ကူမရလေသည်။
[ရုပ်ကို အခြေပြု မိုး၍တွက်၊ ကိံရုပ်၌ “ဒဏ္ဍိ” တည်၊ သွာသက်၊ ဈမုညံ၊ အယော
ရဿဖြင့် ရဿပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် သွာကို အာပြုသင့်သော်လည်း (အ) နောင်
မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ဈလတောစဖြင့် သွာကို နာပြု၊ ဘိက္ခုနာ- ဒဏ္ဍိသ္မိံ
ဘိက္ခုသ္မိံ၌လည်း ဤနည်းမိုး။]

မှတ်ချက်။ ။ နျာသ၌ ရှေ့သုတ်ဝယ် ယော ၂ လုံး-နိ ၂ လုံးကို ယူစေခြင်းငှာ
“သဗ္ဗ” ဟု ဝိသေသန ကူမရကြောင်းကို- ဖွင့်ခြင်းသည် ဤသုတ်လာ “သဗ္ဗေသံ”
ထောက်၍ မသင့်ချေ၊ ဤသုတ်၌ ထိုကဲ့သို့ ယူဖို့ရာ သွာ ၂ လုံးမရှိ၊ ရှေ့သုတ်လာ
သဗ္ဗနှင့်ဤသုတ်က သဗ္ဗလည်း စာသွားတူ၍ အဓိပ္ပာယ်လည်း အတူပင်ဖြစ်သင့်သည်၊
ထို့ကြောင့် “သဗ္ဗာ ဒေသတ္ထံ” ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိအဖွင့်သာ သင့်ဖွယ်ရှိသည်။

အာယစတုတ္ထက

ဝစနဿတု

၁၀၉။ တသ္မာ အကာရတော (ပရဿ) စတုတ္ထေကဝစ နဿအာယာဒေသော ဝါ ဟောတိ၊ ဒေဝမနဿာနံ- နတ်လူတို့ ၏၊ အတ္ထာယ-အကျိုးငှာ၊ ဟိတာယ- စီးပွားအလို့ငှာ၊ သုခါယ-ချမ်းသာခြင်းငှာ၊ ဗုဒ္ဓေါ-သည်၊ လောကေ-၌၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ပွင့်တော်မူ၏။ အတောတိ ကိမတ္ထံ၊ (အတောနေနမှလိုက်သော အတောသည် ဘာအကျိုးရှိသနည်း၊) ဣသိဿ-ရသေ့အား၊ ဣတိ... ၏၊ စတုတ္ထိတိ ကိမတ္ထံ၊ ပုရိသဿ-၏၊ မုခံ- မျက်နှာ၊ ဣတိ... ၏၊ ဧကဝစနဿေတိ ကိမတ္ထံ၊ ပုရိသာနံ-တို့အား၊ ဒဒါတိ-

၁၀၉။ ။ အတ္ထာယ ပေ၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ- ဤသုတ်ဖြင့် အာယပြုရာ ဌာနကို ၄ ဌာနဟု သတ်မှတ်ကြ၏၊ ၁-တဒတ္ထသမ္ပဒါနံအရာ၊ ၂- တုမတ္ထသမ္ပဒါနံအရာ ၃- နိဓာတ်၊ ၄- ဂတိ အနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ကံအရာ၊ ၄-ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသ အရာတည်း၊ ထိုတွင် တဒတ္ထ တုမတ္ထသမ္ပဒါနံတို့၏ ပုံစံကို ကာရက (သိလာဃသုတ်) ၌ တွေ့ရလတ္တံ့၊ နိဓာတ်၏ကံကား “ဒကာယ-ရေသို့၊ နေတိ-ဆောင်၏” တည်း၊ ဤ၌ “ဒက” တည်း၊ သိလာဃစသောသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ဒကကို သမ္ပဒါနံမှည့်၊ သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထိဖြင့် သသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အာယပြု၊ ဂတုတ္ထဓာတ်၏ ကံ၌ ပုံစံကို ထိုသိလာဃသုတ်၌ (ဂတုတ္ထကမ္ပနိ အရ) ပြလတ္တံ့၊ “ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသ” ဟူသည် အခြားဝိဘတ် ဖြစ်သင့်လျက် စတုတ္ထိဝိဘတ် ဖောက်ပြန်နေခြင်းတည်း၊ ပုံစံကား= “အသက္ကတာစ ဓနဉ္စယာယ- ဓနဉ္စယသည် အရိုအသေ မပြုအပ်ကုန် (စတုတ္ထနိပါတ်၊ ကာဠဟုဇာတ်) ဤ၌ “ဓနဉ္စနေန” ဟု တတိယာ ဖြစ်သင့်လျက် စတုတ္ထိ ဖောက်ပြန်နေပုံ၊ ဝိရမထာ- ယသ္မန္တော မမ ဝစနာယ= အရှင်တို့... တပည့်တော်ကို ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်ကြကုန်” -ဤပိတိမောက်၌ ပဉ္စမိ ဝိဘတ်ဖြင့် ဝစနာ (ဝစနတော)ဟု ဖြစ်သင့်လျက် စတုတ္ထိ ဖောက်ပြန်နေပုံ၊ “မဟာ ဂဏာယ ဘတ္တာ မေ= ငါ၏များစွာသော ဟင်္သာအပေါင်း၏ အရှင် (မဟာဟံသဇာတ်) ဤ၌ “မဟာဂဏာယ” ဟု ဆဋ္ဌိ ဖြစ်သင့်လျက် “မဟာဂဏာယ” ဟု စတုတ္ထိ ဖောက်ပြန်ပုံတည်း၊ သိလာဃ သုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သမ္ပဒါနံမှည့်။

“တဒတ္ထေစ တုမတ္ထေစ၊ နိ ဂတုတ္ထာန ကမ္ပနိ၊
ဝိဘတ္တိ ဝိပလ္လာသေစာ-ယာဒေသော စတုဓာ ဘေ”။

[တဒတ္ထေစ- တဒတ္ထသမ္ပဒါနံ၌ လည်းကောင်း၊ ပေ၊နိဂတုတ္ထာနံ- နိဓာတ် ဂတိအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏၊ ကမ္ပနိ-ကံ၌လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ္တိ ဝိပလ္လာသေစ- ဝိဘတ်ဖောက်ပြန်ခြင်း၌ လည်းကောင်း၊ အာယာဒေသော- အာယ အပြုသည်၊ စတုတ္ထာဘေ- ၄ ပါးပြား၏။] ဤသုတ်၌ ထုတ်ထားသော အတ္ထာယ စသည်ကို တုမတ္ထသမ္ပဒါနံခန်း၌ ပြလတ္တံ့၊ အတ္ထ-ဟိတ-သုခ တည်၍တွက်။

ကိံ ရုပ်များ။ ။ ဣသိဿ၌ စတုတ္ထိ သ ဟုတ်သော်လည်း အကာရန္တ နောင် မဟုတ် (ဣကာရန္တ ဖြစ်)သောကြောင့် အာယ မပြုရ၊ ပုရိသဿ၌ အကာရန္တ လည်း ဟုတ်- သဝိဘတ်လည်းဟုတ်၏၊ သို့သော် စတုတ္ထိမဟုတ် (ဆဋ္ဌိသဖြစ်) သောကြောင့်

ပေး၏၊ ဣတိ...၏၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ သမဏဿဝါ-ရဟန်းအားလည်းကောင်း၊
ဗြာဟ္မဏဿဝါ-ပုဏ္ဏားအားလည်းကောင်း၊ ဒါတာ-ပေးတတ်သည်၊ ဟောတိ-
၏၊ ဣတိ...၏၊ တုဂ္ဂဟဏေန-တုသဒ္ဓါဖြင့်၊ ဣဉ္စ- ထွံအပြုသည်လည်း၊ ဟောတိ၊
အတ္တတ္ထံ- အကျိုးငှာ၊ ဟိတတ္ထံ- စီးပွားအလိုငှာ၊ သုခတ္ထံ- ချမ်းသာခြင်းငှာ။
(၃၀၄)

တယောနေဝစ ၁၁၀။ သဗ္ဗနာမေဟိ-ကုန်သော၊ တေဟိ အကာရန္တေဟိ-
ထိုအကာရန္တ လိုင်တို့မှ၊ (ပရေသံ) သွာ သို့ သ ဧကဝစန
သဗ္ဗနာမေဟိ ဣစ္စေတေသံ- သွာ, သို့, သ ဧကဝုစ ဟူကုန်သော ဤ
ဝိဘတ်တို့၏၊ တယော-၃ ပါးကုန်သော၊ အာ ဧ အာယာဒေသာ- တို့သည်၊ နေဝ
ဟောန္တိ- မဖြစ်ကုန်သည်သာတည်း၊ သဗ္ဗသွာ-မှ၊ သဗ္ဗသို့- ဌှိ၊ သဗ္ဗဿ- အား၊

အာယ မပြုရ၊ ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစေလို၍ “မုခံ” ဟု တွဲဖက်ပုဒ်ကို
ထည့်ထားသည်။ “ယောကျား၏+ မျက်နှာ” ဟူလို၊ သမဏဿ ဗြာဟ္မဏဿ
တို့၌ကား အကာရန္တ လည်းဟုတ်- စတုတ္ထိ သဝိဘတ်လည်း ဟုတ်၏၊ သို့သော်ဝါသဒ္ဓါ
မြစ်သောကြောင့် အာယ မပြုရ၊ [“ဒါတာ ဟောတိ သမဏဿဝါ” ဟူသော ဤ
ပြယုဂ်ကို ထောက်၍ ဒါဓာတ်၏ သမ္ပဒါန်၌ အာယ အပြုမရှိ-ဟု ဥပဒေသပြုကြသည်။]

တုဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ သုခတ္ထံ- “အာယတု-အာယ အပြုသည်လည်း”
ဟုပေးရသော တုသဒ္ဓါဖြင့် ထွံ အပြုကို ဆည်း၍ “အတ္တတ္ထံ” စသည်ဖြစ်၏၊ “အတ္တ”
တည်၊ သီလာဗသုတ်ဖြင့် သမ္ပဒါန်မှည့်၊ စတုတ္ထိသသက်၊ ဤသုတ်၌ တုသဒ္ဓါဖြင့်
သကို ထွံပြု၊ ပြီး၏၊ ဟိတတ္ထံ သုခတ္ထံလည်း နည်းတူ၊ ဣဉ္စ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် အတ္ထံ
အပြု အံ အပြုကိုလည်း ဆည်းယူ၍ “ကိမတ္ထံ- အဘယ်အကျိုးငှာ၊ အတ္တတ္ထံ-
မိမိအလိုငှာ၊ တဒတ္ထံ-ထိုအကျိုးငှာ” စသည်၌ သကို အတ္ထံပြု၊ “ဒဿနံ- ပူးမြင်ခြင်းငှာ၊
အလဂဒ္ဒပရိယေသနံ (အလဂဒ္ဒ ပရိယေသနတ္ထံ)- မြွေဆိုးကိုရှာခြင်းငှာ” ဤ၌
သကိုအံပြုသည်။

မောဂ္ဂုလ္လာနံ။ ။ “စောဒနာ ကိမတ္ထာယ= စောဒနာခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးငှာ
နည်း၊... ဒိဋ္ဌဓမ္မဟိတတ္ထာယ= ဒိဋ္ဌဓမ္မစီးပွားအကျိုးငှာတည်း”၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့်
“ကိမတ္ထ- ဟိတတ္ထတို့နောင် သဝိဘတ်ကို အာယ အပြု တွေ့ရသောကြောင့်
ကိမတ္ထ- ဟိတတ္ထတို့၌ သ၏ ထွံအပြုမဟုတ်၊ “ကိဿ=အတ္ထော ကိမတ္ထော၊
ဟိတသဒါတော အတ္ထောဟိတတ္ထော” ဟု သမာသံတွဲ၊ အတ္တတ္ထံ စသည်၌လည်း
“အတ္တနော+အတ္ထော၊ အတ္တတ္ထော” ဟု သမာသံ၊ ထို့နောက် တဒတ္ထသမ္ပဒါန်
အနက်၌ အံဝိဘတ်သက်၍ “ကိမတ္ထံ” စသည်ဖြစ်၏- ဟုဆိုလိုသည်၊ ဤစကားအရ
မောဂ္ဂုလ္လာနံအလို “ထွံ အပြု-အတ္ထံ-အံ အပြု” မရှိဟုမှတ်။

[ဆောင်] အာယ စတုတ်, ကစ္စည်းသုတ်လာ, တုသဒ္ဓါဖြင့်, ထွံပါ အတ္ထံ,
အံပြုရန်ဟု, ကျန်းဂန်အလျောက်, ဖွင့်ပေါ်ပေါက်လည်း, ထို့နောက်
မောဂ္ဂုလ္လာနံ, အတ္တတ္ထံကို, ကြံကာသမာသံ, အံဝိဘတ်ဟု,
တပ်အပ်ထင်ရှား, နည်းသစ်ထားသည်, ရှေးနိဿယပါတည်း ။

ယသွာ- အကြင်သူမှ ပေါ၊ ဣမဿ-ဤသူအား၊ သဗ္ဗနာမေဟိဟိ ကိမတ္ထံ၊ ပါပါ- မကောင်းမှုမှ၊ ပါပေ-၌၊ ပါပါယ- မကောင်းမှုအလိုငှာ၊ ဣတိ- ဤပြုယုဂ်တို့၌ မတားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ [“တားမြစ်ခြင်း” ဟု မဆိုနှင့်] စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနုကဗုဒ္ဓတ္ထံ- ငင်ခြင်းအနက်ရှိ၏၊ [အတောနေန သုတ်မှ လိုက်သော အတောကို ငင်သည်-ဟုလို၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ တစ်မျိုးဆို၏၊ ရှုလေ။] (၂၀၁)

၁၁၀။ တေဟိပေါ နေဝ ဟောန္တိ- “သွာသို့ နံဝါ”ဖြင့် သွာကို အာ, သို့ကို ပြောခဲ့၏၊ အာယ စတုတ္ထေက စသော ရှေ့သုတ်ဖြင့် စတုတ္ထိကေဝုစံ သကို အာယပြုခဲ့၏၊ “ထို ၂ သုတ်၏ အပြုတို့သည် သဗ္ဗနာမ် အကာရန္တ နောင်မဖြစ်ကြရ” ဟု တားမြစ်သည်၊ နေဝ၌ ဝေသည် မိမိတားမြစ်ချက်ကို ခိုင်မြဲစေသော သန္နိဋ္ဌာန အဝဓာရဏတည်း၊ [“ဝေဂ္ဂဟဏံ သဗ္ဗဒါပိ န ဟောန္တိတိ ဉာပနတ္ထံ”-နာသ။] ဤ နာသ ဖွင့်ပုံလည်း သန္နိဋ္ဌာန အဝဓာရဏနှင့် သဘောတူပင်၊ မှန်၏- “သဗ္ဗဒါပိ န ဟောန္တိ = အာ, ဧ, အာယ အပြုတို့ အခါခပ်သိမ်း မဖြစ်ကုန်” ဟုဆိုခြင်းနှင့် “နေဝ ဟောန္တိ = ဧကန်မှချ မဖြစ်ကုန်”ဟု သန္နိဋ္ဌာန်ကျ ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် သဘောတူပင်တည်း။

ရုပ်တွက်။ ။ သဗ္ဗသွာကို သဗ္ဗတည်, သွာသက်, သွာသို့နံဝါသုတ်ဖြင့် သွာ ကို အာ ပြုသင့်သော်လည်း တယော နေဝစ သဗ္ဗနာမေဟိသုတ်ဖြင့် မြစ်သောကြောင့် မပြုရ, ပြီး၏၊ သဗ္ဗသို့လည်း နည်းတူ၊ သဗ္ဗဿ၌ကား အာယ စတုတ္ထေက သုတ် ဖြင့် အာယပြုသင့်သော်လည်း-ဟုဆိုရုံသာ၊ ဤသုတ်က သဗ္ဗနာမ် အကာရန္တ နောင် သာ တားမြစ်၏၊ သုဒ္ဓနာမ် နောက်၌ကား မတားမြစ်၊ ထို့ကြောင့် “ပါပ”, တည်, သွာ, သို့, သသက်, ဤသုတ်ဖြင့် အာ- ဧ-အာယ အပြုကို တားမြစ်သင့်သော်လည်း သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သောကြောင့်မဖြစ်ရ၊ ထို့နောက် အာ-ဧ-အာယပြု, ပြီး၏။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ “သဗ္ဗဒိတောပိ သွာသို့သာနံဇာဓေအာယာ ဟောန္တေဝ၊ နိရုတ္တိကာရာနုမတ္တတာ, ဗုဒ္ဓဝစနေသန္ဓသနတောစ=သဗ္ဗစသော သဗ္ဗနာမ်အကာရန္တ နောင် သွာသို့သတို့၏ အာ ဧ အာယအပြု (ကစွည်းကဲ့သို့ မရှိမဟုတ်) ရှိကုန် သည်သာ၊ ဘာကြောင့်နည်း.....နိရုတ္တိကာရဆရာသည် ခွင့်ပြုအပ်-ပါဠိတော်၌လည်း တွေ့မြင်ရသောကြောင့်တည်း-ဟုမိန့်၍ “အသွာ လောကာ ပရမာစ, ဉာယာဓံသတေ နရော”- ဉာယသဗ္ဗနာမ်နောင် သွာကိုအပြုပုံတည်း၊ “တုဟံ မန္တေ ပရတ္ထဒွေဒါ= တေမန္တေ- ထိုမန္တန်၌”- တ သဗ္ဗနာမ်နောင် သို့ကို ပြောပုံ၊ “ယာယေဝ ခေါ ပနတ္ထာယ အာဂစ္ဆေယျာထော၊ တမေဝတ္ထံ သာဓုကံ မနသိကရေယျာထော”- ယ သဗ္ဗနာမ်နောင်သကို အာယပြုပုံ၊ ဤသို့ပုံစံထုတ်၏၊ ထိုပြင်-ထို၏ နိဿယသစ်၌ “ယာယနော အနုကမ္မာယ (ဒုက ဘာရတတ္ထေရဂါထာ), သဗ္ဗာစ (အလုံးစုံမလည်း) သဝတိ သဗ္ဗတာစ သဝတိ (နေတ္ထိ, ပဒဝိစယာဟာရ ဝိဘင်္ဂ), သမာဂန္တဝ သဗ္ဗာ (ထက်ဝန်းကျင်အလုံးစုံမှ) ဝါရန္တိ စကျမံ (သယံ ပဋိဘာနထေရာပဒါန်), နော

၁၁၁။ တသ္မာ ယတော- ထိုယမှ၊ (ပရေသံ) နာဒီနံ- နာ
 ယတော နာဒီနံ အစရှိကုန်သော၊ ဧကဝစနာနံ- ဧကဝစ် ဖြစ်ကုန်သော။
 ဝိဘတ္တိဂဏာနံ- ဝိဘတ်အပေါင်းတို့၏၊ အာယာဒေသော ဟောတိ၊ ကညာယ-
 သည်၊ ကမ္မံ- အမှုကို၊ ကတံ-ပြုအပ်၏၊ ကညာယ-အား၊ ဒီယတေ- ပေးအပ်၏၊
 ကညာယ-မှ၊ နိဿဋ်-ကျွတ်သော၊ ဝတ္ထံ-အဝတ်၊ ကညာယ-၏၊ ပရိဂ္ဂဟော-
 ဥစ္စာ၊ ကညာယ-၌၊ ပတိဋ္ဌိတံ- တည်သော၊ သီလံ- သီလ၊ ယတောတိ ကိမတ္ထံ၊
 ရတ္ထိယာ- ညဉ့်ဖြင့်၊ ပေ၊ ဝဇယာ-ဖြင့်၊ ဣတိ...၏၊ နာဒီနမိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဝိနွံ-
 အတတ်ကို၊ ဝိဏံ- စောင်းကို၊ ဂံ- ဂင်္ဂါမြစ်ကို၊ ဣတိ...၏၊ ဧကဝစနာနမိတိ
 ကိမတ္ထံ၊ သဗ္ဗာသု- အလုံးစုံသော မိန်းမတို့၌၊ ယာသု- အကြင်သူမ၊ (တို့၌-ဟု

မယ့် ဘယံ နာဂေါ၊ အလံ ဒုက္ခယ ကာယစီ (ဘူရိဒတ်) ဧကေ ပုရိသေ အဘိရုဋ္ဌေ
 (ယောကျာ်းတစ်ယောက် တက်စီးလတ်သော်၊ လက္ခဏအနက်၌ သို့သက်၊ မိလိန္ဒပဉ္စာ)
 ဤပုံစံများကို ထုတ်ပြထားသေး၏၊ ထိုမျှလောက် အာ ဧ အာယပြုပုံကို တွေ့ထား
 သဖြင့် . ဤ တယောနေဝစသုတ်၏ တားမြစ်မှုသည် အရာမရောက်သကဲ့သို့
 ရှိတော့၏။

၁၁၁။ နာဒီနံ- အာဒိသဒ္ဓါ ပကာရ (အတူ) အနက်ဟောတည်း၊ နာဝိဘတ်နှင့်
 ဧကဝစ်ချင်းတူသော ဝိဘတ်များကိုယူ-ဟုဖွင့်ကြ၏၊ သို့သော် အာယ စတုတ္ထေက
 ဝစနဿတု သုတ်မှ ဧကဝစနသဒ္ဓါလိုက်လာသောကြောင့် ဧကဝစ်ချင်း တူသည်ဟု
 အထူးဆိုဖွယ်မရှိ၊ ထို့ကြောင့် နာဒီ၌ အာဒိကို “အစ” အနက်ဟောဟု ကြံလိုက်သည်၊
 နောက်၌ မှတ်ချက်ပြဦးမည်၊ “ကညာယ ကတံ” စသည်၌ နာ-သ-သ္မာ-သ-သို့
 ဝိဘတ်ဖြစ်ကြောင်း သိစေလို၍ ကတံ စသည်ကို အပိုထည့်ပြသည်၊ မှန်၏၊-
 ကတံသည် တတိယာကတ္တာကို ငဲ့သောကြိယာတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကညာယ -
 သည်” ဟု တတိယာ ကတ္တာအနက်ပေးရသည်။ ကညာတည်း၊ ကတ္ထရိစသုတ်ဖြင့်
 နာသက်၊ အာကို ယမှည့် ဤသုတ်ဖြင့် နာကို အာယပြု၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ ပြီး၏၊
 “ဖြင့်” ဟု ပေးရာ၌လည်း ကရဏေ တတိယာသုတ်ဖြင့် နာ သက်၊ ဒီယတေကား
 သမ္ပဒါန်ကိုငဲ့သော ကြိယာ၊ နိဿဋ်ကား အပါဒါန်ငဲ့သော ပုဒ်၊ ပရိဂ္ဂဟောကား
 သမ္ဗာန်ကိုငဲ့သောပုဒ်၊ ပတိဋ္ဌိတံကား အာဓာရကိုငဲ့သော ပုဒ်တည်း။

ယတောတိပေ၊ ဝဇယာ- “ရတ္ထိ၊ ဣတ္ထိ၊ ဓေန ဝဇ”ဟု ဣ ဤ ဥ ဦ
 ကာရန်အစဉ်အတိုင်းတည်၊နာသက်၊ ပမှည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နာကို အာယပြုသင့်
 သော်လည်း ယနောင် မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ အယောရဿသုတ်ဖြင့် ဤ ဦ
 တို့ကို ရဿပြု၊ ပတောယာသုတ်ဖြင့် နာကို ယာပြုပြီး၏၊ သ စသော ဝိဘတ်
 သက်၍လည်း ရုပ်တွက်ပါ။

နာဒီနပေဂံ- “ဝိဇ္ဇာ၊ ဝိဏာ၊ ဂင်္ဂါ” တည်၊ အံသက်၊ ယမှည့်၊ ဤသုတ်
 ဖြင့် ယနောင်လည်းဖြစ်- ဧကဝစ်လည်းဖြစ်သော အံကို အာယပြုသင့်သော်လည်း
 နာစသော ဝိဘတ် မဟုတ်သောကြောင့်မပြုရ၊ ခွင်း၊ချေ၊ကပ်၊ပြီး၏။ [နာဒီ၌ အာဒိ

ဆက်)၊ တာသု-ထိုသူမ၊ ကာသု- အဘယ်သူမ၊ ဣမာသု- ဤသူမ၊ ပဘာသု- အရောင်တို့၌၊ ဣတိ.....၏။ (၈၇၉)

၁၁၂။ တသ္မာ ပတော၊ပေ၊ အာဒေသော ဟောတိ၊ ရတ္တိယာ ည၌ ပတော ယာ ဖြင့်။ [အား၊မှ၊၏၊၌၊ ဟုလည်း ပေးနိုင်သည်]၊ပေ၊ ဒေဝိယာ- မိဖုရားဖြင့်၊ နာဒိနမိတိ ကိမတ္ထံ၊ ရတ္တိ-ည၌သည်၊ ရတ္တိ-ကို၊ ပေ၊ ဣတ္ထိ-ကို၊ ဣတိ...၏၊ ပတောတိ ကိမတ္ထံ၊ ကညာယ-ဖြင့်။ [အား၊ စသည်လည်း ပေးနိုင်၏]၊ပေ၊ ပဘာယ- အရောင်ဖြင့်၊ သောဘာယ- တင့်တယ်ခြင်း ဖြင့်၊ ဣတိ...၏၊ ဧက ဝစနာနမိတိ ကိမတ္ထံ၊ ရတ္တိနံ-တို့အား၊ ဣတ္ထိနံ၊ ဣတိ...၏။ (၁၈၃)

အရ ဧကဝစ်ချင်းတူသည်ကိုယူစတမ်းဆိုလျှင် အံကိုလည်း ယူရလိမ့်မည်။ ထိုသို့ မယူနိုင်သောကြောင့်လည်း “အတူ”ဟူသော အနက်ကို မယူရ၊ အစအပိုင်းအခြား ဟူသော “မရိယာဒ” အနက်ကိုသာ ယူရကြောင်း (မှတ်ချက်) ထင်ရှားသည်။]

ဧကဝစနာန၊ပေ၊ ပဘာသု- “သဗ္ဗာ၊ ယာ၊ တာ (ကိံနောင် သိသက်၊ ကိံကို က ပြုပြီးမှ အာပစ္စည်းသက်) ကာ၊ ဣမာ ပဘာ” တည်၊ သုသက်၊ ဃမုဗ္ဗံ၊ ဃနောင်လည်းဟုတ်- နာဒိလည်း ဟုတ်သောကြောင့် သူကို အာယပြုသင့်သော်လည်း ဧကဝစ် မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဤကိံပုံစံ၌ ဗဟုဝစ်ဝိဘတ်ကို ယူထား၏။ ကိံပုံစံမည်သည် သုတ်အင်္ဂါရှိသမျှတွင် တစ်ပါးနှင့်သာ မညီသော ပုံစံဖြစ်ရမည်။ ဤသုတ်၌ “ဃနောင်ဖြစ်ခြင်း၊ နာဒိဖြစ်ခြင်း၊ ဧကဝစ်ဖြစ်ခြင်း”ဟု အင်္ဂါ ၃ပါးရှိရာ သဗ္ဗာသု၌ ရှေ့အင်္ဂါ ၂ပါး ညီညွတ်လျက်ရှိသော်လည်း နောက်ဆုံးအင်္ဂါနှင့် မညီသောကြောင့် မပြုရ။ ထို့ကြောင့် နာဒိ၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ဧကဝစ်ချင်း တူသည်ကို ယူရမည်-ဟု ဖွင့်ပြချက်ကို ဤ၌ ဗဟုဝစ်ပါ ယူထားပုံဖြင့်လည်း ပယ်ဖျက်ပါလေ။ ဧကဝစနာန ဟူသော ဝိသေသနကိုမကြည့်ဘဲ နာဒိချည်း သက်သက်ဆိုလျှင် နာမုစ၍ နောက်ဝိဘတ် ဧကဝစ် ဗဟုဝစ်အားလုံးကို ယူနိုင်သည်-ဟုလို။

၁၁၂။ ရတ္တိယာမှစ၍ ဓေနယာအထိ ရှေ့သုတ်၌ တွက်ပြခဲ့ပြီ။ ထိုရှေ့သုတ် ဖြင့် မမြစ်ရသည်သာ ထူး၏။ “ယာဂ- ဒေဝီ” တည်၍လည်း ဓေန- ဣတ္ထိ တို့ကဲ့သို့ တွက်၊ ရတ္တိ ဣတ္ထိတို့၌ သိဝိဘတ်၊ ရတ္တိ ဣတ္ထိ၌ အံ ဝိဘတ်ဖြစ်၍ နာဒိ မဟုတ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်ရ၊ သိချေ။ အံကိုကား အံမော နိဂ္ဂဟိတံ ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံပြု၊ ဤကိုလည်း ရှေးဦးစွာ ရသပြု၊ [ရတ္တိ၌ “ရတ္တိ”ဟုဒိဃဖြင့် ရှိတတ်၏။ ပနောက်လည်းဖြစ်၊ ဧကဝစ်လည်း ဖြစ်သော ပုံစံကို ပြနေသော အရာ ဖြစ်၍ ရတ္တိဟု ဗဟုဝစ်ပုံစံမလို။] ကညာယ- စသည်၌ကား ဧကဝစ်လည်းဖြစ်- နာဒိလည်း ဖြစ်သော်လည်း ပနောက်မဟုတ် (ဃနောက်) ဖြစ်သောကြောင့် ယာ မပြုရ၊ ရှေ့သုတ်ဖြင့် အာယပြု။ [ပဘာယနောက်၌ “သောဘာယ”ဟု ရှိသင့်၍ “သောဘာယ”ဟု မရှိသင့်ပုံကို “အာယော”သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။] “ရတ္တိနံ”၌ နံသက်၊

သခတော ဂဿဝါ ၁၁၃။ တသ္မာ သခတော (ပရဿ) ဂဿ၊ အကာရ၊ပေ၊
 ဧ အပြုတို့သည်၊ ဝါ ဟောန္တိ၊ ဘောသခ၊ပေ၊ ဘောသခေ- အိုမိတ်ဆွေ။ (၁၃၂)
 ယတေ ၁၁၄။ တသ္မာ ယတော (ပရဿ) ဂဿ၊ ဧကာရာဒေသော
 ဟောတိ၊ ဘောတိအယျေ- အိုအရှင်မ၊ ပေ၊ စဂ္ဂဟဏံ- သည်၊
 အဝဓာရဏတ္ထံ- သန္နိဋ္ဌာန အဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏။ [ဤနောက်၌ “သန္နိဋ္ဌာန”

ပလည်းဟုတ်, နာဒိလည်း ဟုတ်သော်လည်း ဧကဝုစ် မဟုတ်သောကြောင့် ယာ
 မပြုရ, သုနံဟိသုစ သုတ်ဖြင့် ဒီယပြု ပြီး၏၊ ဣတ္ထိဟု ဒီယအတိုင်း တည်၍လည်း
 နည်းတူတွက်၊ ဒီယ မပြုရရုံသာ။

၁၁၃။ အကာရ၊ ပေ၊ ဧကာရာဒေသာ- သုတ်၌ ဂဿကို “ဂဿ+ဧ” ဟု
 ပုဒ်ဖြတ်၍ သာဓွင်း, ချေ, ကပ်လျှင် “ဂဿ” ဟု ဖြစ်၏၊ ဧကိုကား “အစ+အာစ+
 ဣစ+ ဤစ+ဧတတိ= အ အာ ဣ ဤ ဧ”ဟု ဒွန်သမာသ်တွဲ၊ အစ- အလည်း၊ပေ၊
 အ အာ ဣ ဤ ဧ-တို့၊ “အ အာ ဣ ဤ ဧ”ဟု သမာသ်ဖြစ်ပြီးမှ ရှေ့သရ
 ငှလုံးကိုချေ၍ “ဧ”ဟု ဖြစ်နေသည်၊ ထို့ကြောင့် “သခတော-မ၊ ပရဿ- သော၊
 ဂဿ-၏၊ ဧ-အ အာ ဣ ဤ ဧအဖြစ်တို့သည်၊ ဟောန္တိ”ဟု သုတ်နက်ပေးစေလို၍
 သုတ်၌ပါသော “ဧ”ကို အကာရ အာကာရ ဣကာရ ဤကာရ ဧကာရာဒေသာ”ဟု
 ဖွင့်သည်၊ [ရှေ့သရငှလုံးကို ချေရာ၌ နျာသက တစ်ပြိုင်နက် ငှလုံးကို ချေဟု ဆို၏၊
 ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား တစ်လုံးစီ အစဉ်အတိုင်း (ရှေ့ကစ၍ဖြစ်စေ- နောက်ကစ၍ဖြစ်စေ)
 ချေဟု ဆို၏၊ ရုပ်ပြီးသည်သာ ပဓာန တည်း၊] သခေကို အခြေပြု၌ တွက်ထား၏၊
 သခေကဲ့သို့ “သခ, သခါ, သခိ, သခိ”တို့ကိုလည်း အ-အာ-ဣ-ဤ ပြု၍တွက်။

မှတ်ချက်။ ။ဤသုတ်၌ ဝုတ္တိဖွင့်ပုံသည် ကစွည်းဆရာ၏ အာဘော်မကျ၊
 “ဂဿဝါ”ဟု ဝါသဒ္ဓါနှင့်တကွ ပြသောကြောင့် ဧ-အပြု မမြဲဟု သိသာ၏၊
 ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဧပြု၍ “ဘောသခေ”ဟု ဖြစ်၏၊ ဝါသဒ္ဓါမြစ်၍
 ဧမပြော “အကာရပိတာ ဒုန္နာနမာ- အာကာရော”တို့ဖြင့် စီရင်၍ “ဘောပုရိသ-
 ပုရိသာ” ကဲ့သို့ “ဘောသခ-ဘောသခါ”ဟုလည်း ဖြစ်နိုင်သည်၊ သခိ သခိတို့ကား
 ပုလ္လိင်မဟုတ် ဣတ္ထိလိင်သာဟု မောဂ္ဂုလ္လာန်ဆို၏၊ သခေနှင့် နဒါဒိ ဤပစ္စည်းသက်,
 ဈပလပါရဿဖြင့် ဝိကပ်ရဿပြု၍ “သခိ-သခိ-အိုမိတ်ဆွေမှ”ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့်
 “သခတော ဂဿဝါ။ ။ တသ္မာ သခတော ဂဿ ဧကာရာဒေသော ဟောတိဝါ၊
 ဘောသခေ၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဘောသခ, ဘောသခါ”ဟု ဝုတ္တိ ဖွင့်သင့်သည်။
 [ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ဝါသဒ္ဓါအတွက် တစ်မျိုးဖွင့်လေသည်။]

၁၁၄။ အယျေ-ကညေ-ခရာဒိယေတို့သာ ပုံစံတည်း၊ ဘောတိကား အာလုပ်
 အနက်ထင်ရှားအောင် အပိုထည့်ပါဌ်သာ၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ အခြေပြုအတိုင်း “အယျာ”

ဟုရှိသေးသည်ကား အပိုသား၊ အဝဓာရဏတ္ထံ၌ “သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ” ဟု မှတ်ထားသော စာသင်သားက “သန္နိဋ္ဌာနံ” ဟု မှတ်ချက် ရေးထားသည်ကို ကူးမှားလာခြင်းသာ ဖြစ်ဟန်တူ၏။] (၁၇၈)

၁၁၅။ တတော အဗ္ဗာဒိတော- ထို “အဗ္ဗာ” အတံ့ရှိသော န အဗ္ဗာဒိတော သဒ္ဒါမှ၊ (ပရဿ) ဂဿ-၏၊ ဧကာရတ္ထံ- အေဖြစ်သည်၊ နဟောတိ- မဖြစ်၊ ဘောတိ အဗ္ဗာ၊ ဘောတိ အနာ၊ ဘောတိ အဗ္ဗာ၊ ဘောတိ တာတာ-အိုအမိ၊ အဗ္ဗာဒိတောတိ ကိမတ္ထံ၊ ဘောတိ ကညေ-သမိ၊ ဣတိ-၏။ (၁၈၁)

၁၁၆။ အကတရဿာ- သော၊ တသ္မာ လတော- ထိုလမှ၊ အကတ ရဿာပေ၊ (ပရဿ) ယှာလပနဿ-၏၊ ဝေဝေါအာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ဝေဝေါ ဘိက္ခဝေ၊ ဘိက္ခဝေါ- အိုရဟန်းတို့၊ ဟေတဝေ၊ ဟေတဝေါ- အို အကြောင်းတို့၊ အကတရဿာတိ ကိမတ္ထံ၊ သယမ္ဘဝါ- အို ဘုရားတို့။

ဟု တစ်ခါတည်း တည်၍ တွက်နိုင်၏။ သို့မဟုတ် “အယျ” တည်၊ ဣတ္ထိယမတော အာပဲစ္စယော သုတ်ဖြင့် အာပစ္စည်းသက်၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ (အယျာ) နာမိဒဲ၊ အာလုပ်သိသက်၊ ဤသို့လည်း တွက်နိုင်၏။ ကညာဒိဂိုဏ်းဝင် ပုဒ်မှန်သမျှ ဤနည်းချည်းတည်း။

ဃတေစ “ဃတော+စေ” ပုဒ်ဖြတ်၊ စသဒ္ဒါသည် အေပြုကို ခိုင်မြဲစေသော သန္နိဋ္ဌာန အဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏။ “စေ-သောပြု” ဟု အေပြုကို သန္နိဋ္ဌာန်ကျ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသဖြင့်လည်း ဧမှတစ်ပါး အခြားအပြုကို မပြုစေလိုရာ ရောက်၏။ ထို့ကြောင့် “ကညေ” မှတစ်ပါး “ဘောတိကည- ဘောတိကညာ” ဟု အာလုပ်ရုပ် မရှိရာ ဆိုရာရောက်ပြန်သည်။ သို့သော် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ဘောတိကညာ” ဟု အာလုပ်သိကို ချေသော ရုပ်ကို လည်းကောင်း၊ နိဿယ၌ “ဥဋ္ဌေဟိ ပုတ္တိက (ချစ်သမီး) သုမေဓာ” ဟူသော ထေရီဂါထာ၌ ရဿရု်ကိုလည်းကောင်း ပြထားသဖြင့် “ဘောတိကညေ၊ ဘောတိကည၊ ဘောတိကညာ” ဟု ကညာဒိဂိုဏ်း၌ အာလုပ်သိဖြင့် ၃ ရုပ် ရှိနိုင်ကြောင်း မိန့်သည်။

၁၁၅။ အဗ္ဗာဒိ၌ အာဒိသဒ္ဒါသည် “အတူ” ဟူသောအနက်ကိုဟော၏။ အဗ္ဗာ သဒ္ဒါနှင့် အက္ခရာ ၂ လုံးရှိချင်း မိခင်အနက်ဟောချင်း တူသော “အနာ-အဗ္ဗာ-တာတာ” သဒ္ဒါတို့ကို အာဒိသဒ္ဒါဖြင့်ယူရသည်။ ထိုအဗ္ဗာ အတူရှိသော သဒ္ဒါနောင် ဂသိကို ဧမပြုနှင့်ဟု ရှေ့သုတ် အစီအရင်ကို တားမြစ်သည်။ [မှဒ္ဒဗောဓ၌ “သရ ၂ လုံးရှိချင်း- မိခင်အနက်ဟောချင်း” တူသည်ကို ယူ၍ သရ ၂လုံးရှိသော (မိခင် အနက်ကိုလည်းဟောသော) အတ္တာ-အလ္လာ သဒ္ဒါကိုလည်း ယူ၏။ မိခင် အနက်ကို ဟောသော်လည်း “အဗ္ဗာလာ၊ အဗ္ဗိကာ” သဒ္ဒါကို မယူ၊ “ဟေ အဗ္ဗာလေ၊ ဟေ အဗ္ဗိကေ-အိုအမိ” ဟု “ဘောတိကညေ” ကဲ့သို့ဖြစ်သည်။] ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြုမှာ။

ဣတိ...၏။ လတောတိ ကိမတ္ထံ၊ နာဂိယော-အို နဂါးမတို့၊ ဓေနယော- အိုနွားမတို့၊ ယာဂုယော- အို ယာဂုတို့၊ ဣတိ...၏။ အလပနဿေတိ ကိမတ္ထံ၊ တေ ဟေတဝေါ- ထိုအကြောင်းတို့သည်၊ တေ ဘိက္ခဝေါ- ထိုရဟန်းတို့သည်၊ ဣတိ...၏။ (၁၅၇)

ဥပမာ ၁၁၇။ တသ္မာ ဈူလတော (ပရဿ) သဿ ဝိဘတ္တိဿ ဈူလတော သဿ နော အာဒေသော ဝါ ဟောတိ၊ အဂ္ဂိနော၊ အဂ္ဂိဿ- မီးအား၊ နောဝါ သခိနော၊ သခိဿ-မိတ်ဆွေအား၊ပေ၊ သယမ္ဘဿ- ဘုရားအား၊ သဿေတိ ကိမတ္ထံ၊ ဣသိနာ ဘိက္ခုနာ၊ ဣတိ...၏။ ဈူလတောတိ ကိမတ္ထံ၊ ပုရိသဿ-အား၊ ဣတိ...၏။ (၁၂၄)

၁၁၆။ ကိပုံစံ ၃ မျိုး။ ၁- အကတရဿ ဖြစ်ခြင်း၊ ၂-လအမည်ရှိခြင်း၊ ၃- အာလုပ်ယော ဖြစ်ခြင်း၊ဤသို့ သုတ်အင်္ဂါ ၃ပါးရှိ၍ ကိ ၃ချက် ထုတ်ထားသည်၊ “သယမ္ဘ”တည်း၊ အာလုပ် ယောသက်၊လမ္ပည့်၊ အယော ရဿ စသော သုတ်ဖြင့် ဦးကို ဥရဿပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် အာလုပ်ယောကို ဝေဝေါပြုသင့်သော်လည်း အကတရဿ မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ လတော ဝေါကာရောစ သုတ်ဖြင့် ဝေါပြု ပြီး၏။ ဤရုပ်၌ အင်္ဂါ ၂ပါး ညီသော်လည်း အကတရဿ အင်္ဂါ ချို့ယွင်းသောကြောင့် မစီရင်နိုင်၊ နာဂိယောကို “နာဂိ” တည်း၊ အာလုပ်ယောသက်၊ ပမ္ပည့်၊ [အယောရဿဖြင့် ဤကို ဣရဿပြု၊] ဓေန- ယာဂုတည်း၊ အာလုပ်ယောသက်၊ ပမ္ပည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဝေဝေါပြုသင့်သော်လည်း လနောင် မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။ [တေဟေ တဝေါ၌ “တေ” ကား ပဌမာယောဖြစ်ကြောင်း (အာလုပ်ယော မဟုတ်ကြောင်း) ထင်ရှားအောင် ထည့် ပါ၍] ဟေတု တည်း၊ ပဌမာ ယောသက်၊ လမ္ပည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် (အကတရဿလည်း ဟုတ်- လအမည်လည်း ဟုတ်သော ဟေတုနောင်) ယောကို ဝေဝေါ ပြုသင့်သော်လည်း အာလုပ်ယော မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ လတော ဝေါကာရောစဖြင့် ဝေါပြု၊ ပြီး၏။ ဘိက္ခဝေါလည်း နည်းတူ။

မှတ်ချက်။ ။ “နာဂိယော” ၌ နာဂိမှ ဤကို ရဿပြုရသော ကတရဿတည်း၊ ကိပုံစံများ၌ သုတ်အင်္ဂါ၃ပါးရှိလျှင် ၂ပါးနှင့် ညီညွတ်၍ ၁ပါးသာ ချို့ယွင်းစေရိုးတည်း၊ ဤနာဂိယော၌ကား အကတရဿလည်း မဟုတ်- လလည်း မမည်သောကြောင့် အင်္ဂါ ၂ပါး ချို့ယွင်းလျက် ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် နာဂိယော အရာဝယ် “ရတ္ထိယော” ကို ထုတ်ရလျှင် သာ၍ သင့်ဖွယ်ရှိ၏။ “ရတ္ထိယော”ကား ဓေနယော- ယာဂုယောကဲ့သို့ “အကတရဿ”လည်းဟုတ်၊ အာလုပ်လည်း ဟုတ်သဖြင့် လအမည်မရခြင်း အင်္ဂါတစ်ပါးသာ ချို့ယွင်းသည်။

၁၁၇။ အဂ္ဂိနော အဂ္ဂိဿ-ဤသို့ ၂ရုပ်စီ ပြရာ၌ “အဂ္ဂိနော” သည် ဤ သုတ်ဖြင့် စီရင်အပ်သောပုံစံ၊ “အဂ္ဂိဿ”ကား ဝါသဒ္ဓါကြောင့် ဤသုတ် မစီရင်ရသောပုံစံ တည်း၊ ရုပ်ကိုအခြေပြု၌ပြထားပြီ၊ သခိနောကိုလည်း သဓန္တဿ နောနာနံ သေသု

၁၁၈။ တေဟိ ဃပဇ္ဈလ ဣစ္စေတေဟိ- ထို ဃ,ပ,ဇ,လ,
 ဃပတောစ ယောနံ မည်သော သရတို့မှ၊ (ပရေသံ) ယောနံ လောပေါ ဟောတိ၊
 လောပေါ ကညာ,ကညာယော-တို့သည်, တို့ကို၊ [ဤအတိုင်းပေး၊]
 အာယု, အာယုနိ-အသက်တို့သည်,တို့ကို၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊အနုကမုနတ္ထံ-၏။(၁၄၆)
 ၁၁၉။ တသ္မာ လတော (ပရေသံ)* ယောနံ ဝေါ
 လတော ဝေါကာရောစ ကာရော ဝါ ဟောတိ၊ ဘိက္ခဝေါ, ဘိက္ခူ-တို့သည်,
 တို့ကို၊ သယမ္ဘဝေါ, သယမ္ဘူ - တို့သည်, တို့ကို၊ ကာရဂ္ဂဟဏံ - ကာရသဒ္ဓါသည်။

ကျမှတွက်၊ အဂ္ဂိဿ စသည်၌ကား ဤသုတ်ဖြင့် နော ပြုသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါ
 မြစ်သောကြောင့် မပြုရ-ဟုဆို၍ (သ) လာ၊ ဣသိနာ ဘိက္ခုနာတို့၌ နာသက်,
 ဈမှည့်- လမှည့်, ဈနောက် လနောက် ဖြစ်သော်လည်း သဝိဘတ် မဟုတ်သောကြောင့်
 နောမပြုရ-ဟုဆိုရုံသာ၊ ပုရိသဿ၌ကား သဝိဘတ် ဟုတ်သော်လည်း ဈ လ
 နောက် မဟုတ်သောကြောင့် နော မပြုရဟု ဆို။

၁၁၈။ စ သဒ္ဓါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ “ဈလတော”ကို ငင်၏၊ ထို့ကြောင့်
 “စဂ္ဂဟဏ မနုကမုနတ္ထံ”ဟု မိန့်သည်၊ ထိုသို့ ငင်သဖြင့် နောက်သုတ်သို့ မလိုက်
 တော-ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ရှေ့သုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါကိုကား စသဒ္ဓါဖြင့် မငင်၊
 (အနုဝတ္ထနသဘောအားဖြင့် လိုက်ရိုးလိုက်စဉ်လိုက်) သောကြောင့် နောက်သုတ်သို့
 လည်း လိုက်လိမ့်ဦးမည်၊ “ကညာ” ကား ဃနောင်, ရတ္ထိ-ဣတ္ထိ-ယာဂူ-ဝရု
 တို့ကား ပ နောင်, အဂ္ဂိ စသည်တို့ကား ဈလနောင် ယောချေသော ပုံစံများတည်း၊
 ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်။ အဋ္ဌိကို အဋ္ဌိတည်၍ အဂ္ဂိအတိုင်း, အာယုကို အာယုတည်၍
 ဘိက္ခုအတိုင်းတွက်၊ အဋ္ဌိ-နပုလ္လိင်၊ အာယု-ပုလ္လိင်, နပုလ္လိင်တည်း၊ အဂ္ဂိမုစ၍
 သယမ္ဘူတို့ကား ပုလ္လိင်တည်း။

ကညာယော စသည်တို့ကို ဝါမြစ်၍ ယောမချေရ-ဟု ပြခြင်းငှာ ထုတ်သည်၊
 ကညာ, ရတ္ထိ, ဣတ္ထိ, ယာဂူ, ဝရုတည်း၊ ဃ,ပမှည့်, ဣတ္ထိ ဝရုတို့၌ အယောရဿ
 သုတ်ဖြင့် ရဿပြုပြီးလျှင် ဤသုတ်ဖြင့် ယောကို ချေသင့်သော်လည်း ဝါမြစ်သော
 ကြောင့် မချေရ-ဟုဆို၊ ကညာယော စသည်ပြီး၏၊ အဂ္ဂယောကို ယောသွကတ
 ရဿော ဈော၌, ဘိက္ခဝေါ သယမ္ဘူဝေါတို့ကို နောက်သုတ်၌, အဋ္ဌိနိ အာယုနိ
 တို့ကို ယောနံနိ နပုံသကေဟိသုတ်၌ တွက်ပါ၊ ဤသုတ်၌ကား ဝါသဒ္ဓါ မြစ်သော
 ကြောင့် ယောကို မချေရ-ဟု အပိုဆိုရုံသာ ထူးသည်။ [ဤရုပ်အားလုံးကို အာလုပ်
 ယောဖြင့်လည်း တွက်နိုင်သည်။]

၁၁၉။ ဤသုတ်နှင့် အကတရဿာ လတော သုတ်တို့ စီရင်ရာ ဌာနထူးပုံကို
 စဉ်းစားသင့်၏၊ ရှေ့ အကတရဿာသုတ်သည် အကတရဿလည်းဖြစ်- အာလုပ်
 ယောလည်း ဖြစ်လျှင် လနောင် ဝေ-ဝေါ ၂မျိုးလုံး ပြု၏၊ ထို့ကြောင့် “ဘောန္တော
 ဘိက္ခဝေ-ဘိက္ခဝေါ”ဟူသော ရုပ် ၂မျိုးကိုသာ စီရင်နိုင်၏၊ ဤသုတ်ကား ၁-အက

ကိမတ္ထံ-နည်း၊ ယောနံ- ယောဝိဘတ်တို့၏၊ နောစ- နောပြုရကျိုးရှိသည်လည်း၊
 ဟောတိ၊ ဇန္တုနော- သတ္တဝါတို့သည်၊ တို့ကို(အို သတ္တဝါတို့-ဟုလည်း ပေးနိုင်သည်။)
 စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အဝဇာရဏတ္ထံ- နိဝတ္တာပန အဝဇာရဏ အနက်ရှိ၏၊ အမူ
 ပုရိသာ- ထိုယောကျ်ားတို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ-တည်ကုန်၏၊ အမူ ပုရိသေ-တို့ကို၊
 ပဿထ-ကြည့်ကြကုန်လော။ (၁၅၅)

ဣတိ-ဤကား၊ နာမကပ္ပေ-၌၊ ပဋ္ဌမော ကဏ္ဍော- ပထမခန်းတည်း။

တရဿလည်း ဖြစ်- ပဋ္ဌမာ ဒုတိယာ လည်း ဖြစ်လျှင်လည်းကောင်း၊ ၂-
 ကတရဿလည်းဖြစ်- အာလုပ် ပဋ္ဌမာ ဒုတိယာယောလည်းဖြစ်လျှင် လည်းကောင်း၊
 လနောင်ဝေါသာ ပြု၏၊ ဝေမပြုနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ၁-ဘိက္ခဝေါ- ရဟန်းတို့သည်၊
 တို့ကို-ဟု လည်းကောင်း၊ ၂-သယမ္ဘဝေါ- အို ဘုရားတို့၊ ဘုရားတို့သည်၊
 တို့ကို-ဟုလည်းကောင်း” ဖြစ်နိုင်သည်။ အချုပ်မှာ- “အကတရဿာ လတောသုတ်မှ
 ကြွင်းသမျှ၌ ဝေါပြုခွင့်ကြိုလျှင် ဤသုတ်ကချည်း ပြုသည်” ဟုလို။

[ဆောင်] အကတရသ်ထုတ်၊ ထိုရှေ့သုတ်ကား၊ အာလုပ်ယောတစ်ခု၊
 ဝေဝေါ ပြု၏၊ ယခုလတော၊ ဝေါကာရောမူ၊ ကြွင်းယောဟူသမျှ၊
 အကတနှင့်၊ ကတရသ်စုံ၊ ဝေါပြုကြိုလျှင်၊ အကုန်သိမ်းခါ၊
 ပြုနိုင်ရာသည်၊ မှတ်ပါ ၂သုတ် အထူးတည်း။

ကာရဂ္ဂ၊ပေ၊ဇန္တုနော- “လတော ဝေါစ” ဟုသာ သုတ်မတည်ဘဲ “လတော
 ဝေါကာရောစ” ဟု ကာရသဒ္ဒါထည့်၍ ဆိုသဖြင့် ကာရသဒ္ဒါပို၏၊ ထိုကာရသဒ္ဒါဖြင့်
 ဟောတု-ဇန္တု- သဗ္ဗညု စသော သဒ္ဒါတို့ နောင် ယောကို နောပြု၍ “ဇန္တုနော-
 ဟောတုနော- သဗ္ဗညုနော- သဟဘုနော” စသော ပုံစံများ ဖြစ်သေး၏၊ အားလုံး
 ရုပ်များကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊ သဗ္ဗညုနော၌ “သဗ္ဗညု”တည်း၊ ယောသက်၊
 လမှည့်၊ အယောရဿဖြင့် ရဿပြုရုံသာ ထူး၏၊ သဟဘုနောလည်း နည်းတူ။

စဂ္ဂဟဏံ၊ပေ၊အမူ- စသဒ္ဒါကား “အမူ” နောင် ယောဝိဘတ်သက်၍
 ထိုယော၏ ဝေါအပြုကို တားမြစ်ခြင်းဟူသော နိဝတ္တာပန အဝဇာရဏ အနက်ရှိ၏။
 [နိဝတ္တာပန-ဆုတ်နစ်စေသော၊ ဝါ-တားမြစ်သော၊ အဝဇာရဏ-ပိုင်းခြားသတ်မှတ်
 တတ်သော သဒ္ဒါ၊] အမူကို “အမူ”တည်း၊ ယောသက်၊ လမှည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် လ
 နောင် ယောကို နောပြုသင့်သော်လည်း စ သဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ယပတောစ
 ယောနံလောပေါဖြင့် ယောကို ချေ၊ ယောသုကတနိကာရ စသောသုတ်ဖြင့် ဒီဃပြု၊
 ပြီး၏၊ ပဋ္ဌမာယော ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် “တိဋ္ဌန္တိ” ဟုလည်းကောင်း၊
 ဒုတိယာယောဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် “ပဿထ” ဟုလည်းကောင်း ထည့်ပြသည်။

အမှသာ မမံ ၂၂၀။ သေ ဝိဘတ္တိမိ- ကြောင့်၊ သဝိဘတ္တိဿ - သော၊ သဝိဘတ္တိဿ သေ သဗ္ဗဿေဝ-အလုံးစုံသာလျှင် ဖြစ်သော၊ အမှသာဒုဿ မမံ အာဒေသော ဟောတိ၊ ပုရိသေန- သည်၊ မမံ-ငါအား၊ ဒီယတေ- ပေးအပ်၏၊ မမံ-ငါ၏၊ ပရိဂ္ဂဟော-ဥစ္စာ။ (၂၄၃)

၂၂၁။ ပဌမေ ယောမ္မိ၊ပေ၊ ဟောတိ၊ မယံ- ငါတို့သည်၊ ဂစ္ဆာမ- မယံ ယောမ္မိ သွားကုန်၏၊ မယံ၊ ဒေမ-ပေးကုန်၏၊ အမှဿေတိ- အမှသာပုဒ်သည်၊ ပဌမေ ကိမတ္ထံ၊ ပုရိသာ-တို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ- တည်ကုန်၏၊ ဣတိ- ၏၊ ယောမ္မိတိ ကိမတ္ထံ၊ အဟံ - ငါသည်၊ ဂစ္ဆာမိ - ၏၊ ဣတိ - ၏၊ ပဌမေတိ

၂၂၀။ ပထမကဏ္ဍ၌ ဝိဘတ်နှင့်တကွ မစီရင်ဘဲ ဝိဘတ်ကြောင့် ရှေ့နာမ်၏ အဆုံးကို ဖြစ်စေ၊ နောက်ဝိဘတ်ကိုဖြစ်စေ စီရင်ခဲ့၏။ ဤဒုတိယကဏ္ဍ၌ကား အများအားဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ ရှေ့အားလုံးကိုဖြစ်စေ၊ အဆုံးကိုဖြစ်စေ စီရင်လိမ့်မည်။ ဤသို့ စီရင်ပုံချင်း မတူတတ်၍ ရှေ့၌ တစ်ပိုင်း ကန့်သတ်ခဲ့ရသည်။

သဗ္ဗဿေဝ၊ပေ၊ သဝိဘတ္တိဿ- “အမှသာ- ငါအား” ဟု အနက်ပေးမှားမည် စိုး၍ “အမှသာဒုဿ” ဟု “သဒ္ဓ” ထည့်၍ ဖွင့်၏။ ထိုသို့ဖွင့်သဖြင့် အမှသာဒုဿမှသာ “ငါ အနက်ဟော အမှ၏ အနက်ရဏ သဒ္ဓါတည်း” -ဟု သိရသည်။ အမှသာဒုါကို မမံ ပြုရာ၌ မှကိုသာ ပြုရမည်လော-ဟု တွေးတောဖွယ် ရှိသောကြောင့် “သဗ္ဗဿေဝ” ဟုဖွင့်ပြန်သည်။ အမှ တစ်ခုလုံးကိုပင် မမံ ပြုရမည်-ဟုလို့၊ ထိုသို့ ပြုရာ၌ ဝိဘတ်နှင့်တကွ ပြုပါ-ဟု သိစေလို၍ “သဝိဘတ္တိဿ” ဟု ဆိုရပြန်သည်။ သဟ ဝိဘတ္တိယာ ယော ဝတ္တတိတိ သဝိဘတ္တိ၊ ယော-အကြင်အမှသာဒုါသည်။ ဝိဘတ္တိယာ -နှင့်၊ သဟဝတ္တတိ၊ ဣတိ၊ သော၊ သဝိဘတ္တိ-မည်၏။

သေ ဝိဘတ္တိမိ-“သေ” ၌ သ ဟူသည် အဘယ်က “သ” ပါနည်း၊ သဟကို ပြုထားသော “သ” ပါလော-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ “ဝိဘတ္တိမိ” ဟု ပကိပနဝတ္တိ ဖွင့်ရပြန်သည်။ သဟမှဖြစ်သော သ-မဟုတ်၊ သဝိဘတ်-ဟူလို့၊ ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါသည် ဝိပုဗ္ဗ-ဘဇဇာတ်၊ ဣတ္ထိယမတိယဝေါဝါသုတ်ဖြင့် တိပစ္စည်းသက်၍ ဣတ္ထိလိင် ရှိသော်လည်း ဣတ္ထိလိင်မှ ပုလ္လိင်ဟောက်ပြန်၍ လိင်ဝိပလ္လာသအားဖြင့် “ဝိဘတ္တိမိ” ဟု ဆိုထားသည်။ [“မမံ ဒီယတေ” ၌ မမံဝယ် စတုတ္ထိ သဝိဘတ်ဖြစ်ကြောင်း သိစေ လို၍ သမ္ပဒါန်ကိုငဲ့သော “ဒီယတေ” ကြိယာကို ထည့်သည်။ ဒီယတေ၌ တေဝိဘတ် လည်း ကံဟောဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် “ပုရိသေန” ဟု အဝတ္တကတ္တားကို ထည့်သည်။ မမံပရိဂ္ဂဟော၌ကား မမံ၌ ဆဋ္ဌိသဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် သမ္ပန်ကို ငဲ့သော “ပရိဂ္ဂဟော” ပုဒ်ကို ထည့်သည်။ “ငါ၏+ဥစ္စာ” ဟူလို့ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်။]

၂၂၀။ မယံ ဂစ္ဆာမ၊ ဒေမ- ဂစ္ဆာမ ဒေမတို့ကား မယံ၏ ပဌမာ (ကတ္တာ) ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် အပိုထည့်ပါ၍တည်း၊ ရုပ်တွက်လေး “ပုရိသာ” သည်

ကိမတ္တံ၊ တွံ-သင်သည်၊ အမှာကံ-ငါတို့ကို၊ ပဿသိ-ကြည့်၏၊ ဣတိ-၏၊ (၂၃၃)

၁၂၂။ ပေ၊ ဂုဏဝန္တော- ဂုဏ်ရှိသူတို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ၊ နန္ဒြေတိ၊ ပေ၊ နန္ဒြေသန္တော သဗ္ဗေ သတ္တာ- အလုံးစုံကုန်သော သတ္တဝါတို့သည်၊ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဣတိ-၏၊ ပဌမေတိ၊ ပေ၊ ဇနာ-လူတို့သည်၊ ဂုဏဝန္တော-ဂုဏ်ရှိသူတို့ကို၊ ပဿန္တိ-မြင်ကုန်၏၊ ဣတိ- ၏။ (၉၉)

၁၂၃။ [သုတ်နက်ရလျှင် သုတ်အဖွင့် (ဂုတ္တိ) ကို အနက်ထင်နိုင်သည်သာ နန္ဒြေ သေဝါ များ၏၊ ထို့ကြောင့် တရုဏ္ဏိ၊ ဂုတ္တိကို အနက်မပေးတော့ပြီ။] ဈာယိနော- မကောင်းမှုကို မီးရှို့လေ့ရှိသော၊ သီလဝန္တဿ- သီလရှိသူအား၊ သီလဝတော ဈာယိနောဝါ- “သီလဝတော ဈာယိနော” ဟုလည်း ရှိ၏၊ သေတိ ကိမတ္တံ၊ သီလဝါ- သီလရှိသူသည်၊ တိဋ္ဌတိ- တည်၏၊ ဣတိ-၏။ (၁၀၃)

ပဌမာယော နောင်းသော်လည်း အမှသဒ္ဓါမဟုတ်သောကြောင့် မယံ မပြုရ၊ သဗ္ဗယောနိနမာဇဖြင့် စီရင်၊ “အဟံ”သည် အမှလည်း ဟုတ်- ပဌမာလည်းဟုတ် သော်လည်း ယောဝိဘတ် မဟုတ် (သိဝိဘတ်ဖြစ်) သောကြောင့် မယံ မပြုရ၊ တွမဟံ သိမိစဖြင့် ရုပ်ပြီးလတ္တံ့၊ “အမှာကံ”ကား အမှသဒ္ဓါလည်းဟုတ်-ယောလည်းဟုတ်သော်လည်း ပဌမာ မဟုတ်သောကြောင့် မယံ မပြုရ၊ ဝါယောပုဌမော သုတ်၌ ရုပ်ပြီးလတ္တံ့။ [မိမိတစ်ယောက်တည်း၌ “မယံ” ဟု ဗဟုဝုစ သုံးစွဲနိုင်ကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိမှာရှု။]

၁၂၂။ နန္ဒြေသန္တော- “တုဿတော” ဟု ဖတ်ရ၊ နငယ်သံကို မကြာဝက်မျှ ထင်ရှားစေလျက် “နိတုဿ+နတော” ဟုဖတ်၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်၊ သဗ္ဗေ သတ္တာတို့ကား ပဌမာယော ဟုတ်သော်လည်း နန္ဒြေမဟုတ်သောကြောင့် “န္တော” မပြုရ၊ သဗ္ဗေကို သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဌမော၌တွက်၊ သတ္တာကား ပုရိသာအတိုင်းတွက်၊ ဂုဏဝန္တော ကား နန္ဒြေဟုတ်သော်လည်း ပဌမာယော မဟုတ် (ဒုတိယာယောဖြစ်) သောကြောင့် နန္တော မပြုရ၊ နန္ဒြေသန္တော ယောသုစ သုတ်၌တွက်။

၁၂၃။ “သီလဝန္တဿ”သာ လိုရင်း၊ ဈာယိနောကား တွဲဖက်ပါဌ်သာ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ “သီလဝတော”ကား ဝါသဒ္ဓါအတွက် ပြအပ်သော ရုပ်တည်း၊ တောတိတာ သသ္မိနာသု၌ တွက်။ [သူသေကောင် မီးရှို့မှုကို “ဖုတ်ကြည်း” ဟု ရှေးကခေါ်၏၊ ထိုအခေါ်အတိုင်း “ဈာယိနော- မကောင်းမှုကို ဖုတ်ကြည်းလေ့ရှိထသော” ဟုရှေးနိဿယတို့ ပေးသည်။] သီလဝါကား ဝန္တုပစ္စည်း ဟုတ်သော်လည်း သဝိဘတ် မနောင်းသောကြောင့် “နန္ဒြေသ” မပြုရ၊ အာသိမိ သုတ်၌တွက်။

အာ သိမိ ၁၂၄။ ပေ၊ ဂုဏဝါ- ဂုဏ်ရှိသူသည်၊ ပညဝါ-ပညာ (ရှိသူသည် ဟုဆက်)၊ သီလဝါ-သီလ၊ ဗလဝါ-ခွန်အား၊ ဓနဝါ-ဥစ္စာ၊ မတိမာ-ပညာ၊ သတိမာ- သတိ၊ ဓိတိမာ- လုံ့လရှိသူသည်၊ နှုဿေတိ ကိမတ္တံ၊ ပုရိသော တိဋ္ဌတိ၊ ဣတိ-၏၊ သိမိတိ ကိမတ္တံ၊ သီလဝန္တော- သီလရှိသူတို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဣတိ-၏။ (၃၈)

အံ နပုံသကေ ၁၂၅။ သိမိ ဝိဘတ္တိမိ၊ နပုံသကေ- နပုလ္လိင်၌၊ ဝတ္တမာနဿ- သော၊သဝိဘတ္တိဿ၊ သဗ္ဗဿေဝ၊ နှုပစ္စယဿ၊ အံ အာဒေ သော ဟောတိ၊ ဂုဏဝံ-ဂုဏ်ရှိသော၊စိတ္တံ-စိတ်သည်၊ တိဋ္ဌတိ-တည်၏၊ ရုစိမံ- အရောင်အဆင်း ရှိသော၊ ပုပ္ဖံ-ပန်းသည်၊ ဝိရောစတိ-တင့်တယ်၏၊ သိမိဘိ ကိမတ္တံ၊ တံ- သင်သည်၊ ဝဏ္ဏဝန္တံ- အဆင်းရှိသော၊ အဂန္ဓကံ- အနံ့မရှိသော၊ ဝိရုဋ္ဌပုပ္ဖံ- မိုးစွေပန်းကို၊ ပဿတိ- ရှု၏။ ဣတိ.... ၏။ (၁၃၈)

၁၂၄။ ဂုဏဝါကို အခြေပြု၌ တွက်ခဲ့ပြီ၊ ပညဝန္တု- သီလဝန္တု- ဗလဝန္တု- ဓနဝန္တု- မတိမန္တု- သတိမန္တု- ဓိတိမန္တု တည်း၊ သိသက်၍ ဂုဏဝါအတိုင်းတွက်၊ ပုရိသော၌ သိဝိဘတ်ဟုတ်သော်လည်း နှု မဟုတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊ သီလဝန္တော၌ နှု ဟုတ်သော်လည်း (ယောဝိဘတ်ဖြစ်၍) သိမဟုတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း အာမပြုရ၊ သီလဝန္တုတည်း၊ ယောသက်၊ နှုဿန္တောသုတ်ဖြင့် စီရင်။ [ဤ “အာ သိမိ” သုတ်ဖြင့် အာ ပြုခြင်းသည် နိစ္စဖြစ်၍၊ ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါ အလိုက်မခံဘဲ ဝုတ္တိဖွင့်သည်-ဟုဆိုကြ၏၊ ကျမ်းဆရာ၏ အဘော်ကျဟန် တူ သော်လည်း “ဂတိမန္တော၊ သတိမန္တော၊ ဓိတိမန္တောစ ယော ဣသိ”ဟု ပဌမာ သိဖြင့် ဂတိမာအပြင်- ဂတိမန္တောစသည်လည်း ရှိနိုင်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် အာ အပြုလည်း မမြဲဟုမှတ်၊ ဂတိမန္တော စသည်ကို သိမိဝါသုတ်ဖြင့် စီရင်။]

ယောနောင်းရာ၌ အာပြုပုံ။ ။ဤကစည်းကျမ်းအလို သိ ဝိဘတ်ဖြင့်သာ အာ အပြုရှိနိုင်သော်လည်း “ဝဏ္ဏဝါ-အဆင်းရှိကုန်သည်၊အဟေသု- ဖြစ်ကုန်ပြီ၊ (စတုတ္ထ ပါရာဇိက)၊ သီလဝါ-သီလရှိသူတို့သည်၊ ဟောထ-ဖြစ်ကြကုန်၏” (ပဉ္စဝုတ္တရ ပါဠိတော်)၊ စက္ခုမာ-စက္ခု ရှိသူတို့သော်မှ၊ အန္ဓိတာ- အကန်းဖြစ်ရကုန်သည်၊ ဟောန္တိ၊ (တိကန်ပါတ်ဇာတ်)၊ ဤပါဠိများကို ထောက်၍ ယောနောင်းရာ၌လည်း အာအပြုကို မောဂ္ဂလ္လာန်စီရင်၏၊ ဤ၌ အာသိမိဝယ် “အာ” ဟူသော ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် ယောနှင့်တကွ အာပြု။

၁၂၅။ စိတ္တံ-ပုပ္ဖံ တို့ကား နပုလ္လိင်ဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင်၊ တိဋ္ဌတိ- ဝိရောစတိတို့ကား ဂုဏဝံ ရုစိမံတို့၌ ပဌမာသိဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင်၊ ထည့် ပါဠိများတည်း။ ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်၊ ရုစိမံ၌လည်း “ရုစိမန္တု”တည်း၊ ကိံ ရုပ်၌ “ဝဏ္ဏဝန္တံ” သာလိုရင်း၊ “အဂန္ဓကံ ဝိရုဋ္ဌပုပ္ဖံတို့ကားတွဲဖက်၊ “ပဿသိ” ကား ဝဏ္ဏ ဝန္တံ စသည်၌ ပဌမာသိမဟုတ်၊ ကံပုဒ် (အံဝိဘတ်) ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင်ထည့် ပါဠိ၊ “တံ” ကား ပဿသိ၏ကတ္တာအဖြစ်ထည့်ပါဠိတည်း၊ ဝဏ္ဏဝန္တုတည်း၊ အံသက်၍

အဝဏ္ဏာစ ၈၈ ၁၂၆။ အံစ- အံ အပြုသည် လည်းကောင်း၊ အဝဏ္ဏာစ- အဝဏ်အပြုတို့ သည်လည်းကောင်း၊ ဟောန္တိ၊ ဘောဂုဏဝံ၊ ဘောဂုဏဝ၊ ဘောဂုဏဝါ- အို ဂုဏ်ရှိသူ၊ စဂ္ဂဟဏ်- သည်၊ အနုကဗုဒ္ဓတ္ထံ- ငင်ခြင်း အနက်ရှိ၏။ (၁၀၁)

တော တိ တာ ၁၂၇။ သသ္မိံ နာဏတိ -သ, သ္မိံ, နာဟူကုန်သော၊ စတေ သု- ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ သဗ္ဗဿေဝ၊ ပေ၊ နှုပစ္စယဿ ယထာ သင်္ချံ တောတိတာ အာဒေသာ ဝါ ဟောန္တိ၊ ဂုဏ ဝတော, ဂုဏဝန္တဿ- ဂုဏ်ရှိသူအား၊ ဂုဏဝတိ, ဂုဏဝန္တသ္မိံ-၌၊ ဂုဏဝတော, ဂုဏဝန္တေန- ဖြင့်၊ သတိမတော, သတိမန္တဿ- သတိရှိသူအား၊ ပေ၊ စတေသ္မိတိ- ဤသသ္မိံ နာ ဝိဘတ်တို့ကြောင့် ဟူသည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဂုဏဝါ-သည်၊ သတိမာ-သည်၊ ဣတိ-၏။ (၁၀၂)

နှုဿန္တော ယောသုစဉ်စသဒ္ဓါဖြင့် နှု၏ ဥကို (အ) ပြု၊ ခွင်း, ကျေ, ကပ်။ [ဤနပုလ္လိင်၌လည်း အံ အပြုမမြဲ၊ ထိုကြောင့် သဒ္ဓနိတိ၌ “နပုံသကေ အံဝါ” ဟု ဝါနှင့်တကွ သုတ်တည်သည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း “ဂုဏဝန္တံ” ဟု နပုလ္လိင်သိဖြင့် ပြ၏။ “ဂုဏဝန္တံ”တည်း၊ သိသက်, သိမိဝါဖြင့် ဥကို (အ) ပြု၊ သိသုတ်ဖြင့် သိကိုအံပြုလေ။]

၁၂၆။ စသဒ္ဓါဖြင့်ရှေ့သုတ်မှ “အံ” ကိုသာ ငင်သည်၊ ထိုသို့ငင်သဖြင့် နောက်သုတ်သို့ မလိုက်တော့-ဟု သိစေရကျိုးရှိသည်။ [သဒ္ဓနိတိ၌ ဂသိဖြင့် “ဂုဏဝံ” ကဲ့သို့သော နိဂ္ဂဟိတန္တရုပ်သည် သာသနာတော် ကျန်းဂန်တို့၌ မရှိ၊ “ယဿသိနံ ပညဝန္တံ ဝိသယု” (စတုက္က ဧကရာဇေတိ)၌ကား ဂါထာထည့်အောင် ပညဝန္တံ၌ နိဂ္ဂဟိတ်လာစေသည်၊ နံလည်း နိပါတ်မျှသာ၊ “ယဿသိ-များသော အခြံအရံရှိသော၊ ပညဝန္တံ - ပညာရှိသော၊ ဝိသယု- ဝိသယု” ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ပြင်- “ပညဝန္တံ” ဟူသော ယခင်ဇာတ်ပါဠိကိုလည်းကောင်း “မိတာ တုယု မဟာရာဇေ, ပညဝန္တံ ဇုတိန္ဒရံ” ဟူသော ဥပ္ပလဝဏ္ဏာထေရိကောပဒါန်ကိုလည်းကောင်း ထောက်၍ “ဂုဏဝန္တံ” ဟူသော ဂသိရုပ်လည်း ရှိသင့်ကြောင်းကို မိန့်ကြ၏၊ နှုဿန္တော ယောသုစဉ် စသဒ္ဓါဖြင့် နှု၏ ဥကို (အ)ပြု၊ သိချေ။]

[ဆောင်] အဝဏ္ဏာစ, သုတ်အရ၌, သဒ္ဓနိတိ, အံမရှိဟု, ပယ်တိ တစ်ကြောင်း၊ ၎င်းအပြင်, ပညဝန္တံ, ပါဠိရ၍, ဂသိနောင်းရာ, နှုဗျာဝယ်, (၁) သာ (အ) ဟု, တစ်နည်းပြုသည်, ပြီးမှ ဂုဏဝန္တံ တည်း။

၁၂၇။ သတိမတော စသည်ကို “သတိမန္တံ” တည်၍ အခြေပြု နည်းမှီးတွက်၊ ဂုဏဝန္တဿ, ဂုဏဝန္တသ္မိံ, ဂုဏဝန္တေန, သတိမန္တဿ- စသည်ကား ဝိကပ်ရုပ် များတည်း၊ နှုဿ သေဝါ- နှုဿန္တော ယောသုစ သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်၊ ကိရုပ်၌ နှုပစ္စည်း ဟုတ်သော်လည်း သ သ္မိံ နာ မဟုတ်သောကြောင့် တော စသည် မပြုရ၊ အာသိမိသုတ်ဖြင့် စီရင်။

၁၂၈။ ဂုဏဝတ်၊ ဂုဏဝန္တာရ-တို့အား၊ သတိမတ်၊ သတိမန္တာရ-
 နံမို့တံ ဝါ တို့အား၊ နံမို့တံ ကိမတ္ထံ၊ ဂုဏဝန္တာရ-တို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ၊ သတိမန္တာရ-
 တို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ။ (၁၀၄)

၁၂၉။ အံသိသု-တို့ကြောင့်၊ နပုံသကေ-၌၊ ဝတ္ထမာနဿ-
 ဣမသဒိဒ္ဓံသိသု သော၊ပေ၊ ဣဒံ-ဣဒံ အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ ဣဒံ စိတ္တံ-
 နပုံသကေ ဤစိတ်ကို၊ ပဿသိ-ရှုလော၊ ဣဒံ စိတ္တံ-သည်၊ တိဋ္ဌတိ၊
 ဣမံ စိတ္တံ ပဿသိ၊ ဣမံ စိတ္တံ တိဋ္ဌတိ၊ နပုံသကေတိ ကိမတ္ထံ၊ ဣမံ ပုရိသံ-ကို၊
 ပဿသိ၊ အယံ ပုရိသော တိဋ္ဌတိ၊ ဣတိ-၏။ (၂၂၂)

၁၂၈။ ဂုဏဝတ် သတိမတ်ကို အခြေပြု၍ကြည့်၊ ဂုဏဝန္တာရ သတိမန္တာရ
 တို့အား ဝိကပ်ရုပ်၊ နန္ဒဿန္တာရ ယောသုစ သုတ်ဖြင့် စီရင်၊ ကိရုပ်၌ နန္ဒဿန္တာရ
 ဟုတ်သော်လည်း နိဝိဘတ် မဟုတ်သောကြောင့် တံ မပြုရ၊ နန္ဒဿန္တာရသုတ်ဖြင့်
 စီရင်၊ [နန္ဒဿသေဝါ သုတ်မှ တောတိတာ သုတ်သို့ခုန်၍ (မဏ္ဍုက ဂတိကနည်းဖြင့်)
 လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါ ရှိပြီးလျက် ဤသုတ်၌ ဝါကိုထပ်၍ ဆိုခြင်းသည်
 နောက်သုတ်သို့ ထိုဝါသဒ္ဓါကို မလိုက်နိုင်ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ တစ်နည်း-
 နန္ဒဿန္တာရတို့ကို ပြရာ အခန်းသည် ဤတွင် ပြီးပြီ-ဟု သိစေခြင်းငှာ ဝါသဒ္ဓါကို
 ထပ်၍ဆိုသည်။]

[အောင်] နန္ဒဿ သေရိ၊ ဝါသုတိသည်၊ တောတိတာဆိုက်၊ ခုန်၍လိုက်လည်း၊
 နောက်၌ ထိုဝါ၊ မလိုက်ရာဟု၊ သိပါစေကြောင်း၊ ၎င်းပြင်လည်း၊
 ပစ္စည်းနတု၊ စီရင်မှုကား၊ ယခုသုတ်တွင်၊ အဆုံးပင်ဟု၊ သိစေချင်
 ဘိ၊ စိတ်ဝယ်ရှိ၍၊ နံမို့တံမှာ၊ သုတ်၌ဝါ၊ ထပ်ကာမိန့်သတတ်။

၁၂၉။ ဟောတိဝါ၌ ဝါကား နန္ဒဿ သေဝါသုတ်မှဝါမဟုတ်၊ နံမို့ တံဝါ
 သုတ်မှ ဝါတည်း၊ “အံသိသု” အစဉ်အတိုင်း “ဣဒံစိတ္တံ” ပဿသိ၊ ဣဒံ စိတ္တံ
 တိဋ္ဌတိ” ဟု အပုံစံကို ရှေ့၊ သိပုံစံကို နောက်ထား၍ အံဝိဘတ် ထင်ရှားအောင်
 “ပဿသိ” ဟု လည်းကောင်း၊ သိဝိဘတ် ထင်ရှားအောင် “တိဋ္ဌတိ” ဟု လည်းကောင်း၊
 နပုလ္လိင် ထင်ရှားအောင် “စိတ္တံ” ဟုလည်းကောင်း၊ ထည့်သည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊
 ဣမံ- စိတ္တံတို့ကား ဝိကပ်ရုပ်များတည်း၊ ကိရုပ်၌ ပုရိသံ- ပုရိသောတို့ကား “ဣမံ
 အယံ” တို့၏ နပုလ္လိင်မဟုတ်- ပုလ္လိင်ရုပ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင် ထည့်ပါ၌၊
 ဣမ တည်း၊ အံ သက်၊ ဤ သုတ် ဖြင့် ဣဒံ ပြုသင့်သော်လည်း နပုလ္လိင်
 မဟုတ်သောကြောင့်-မပြုရ- ဟုဆို၊ အယံ ကိုကား သိသက်၍ ဤအတိုင်းဆိုပြီးနောက်
 အနပုံသကဿာယံ သိမို့ သုတ်ဖြင့်စီရင်။

ဣဒံပုဒ်ရင်း။ ။ကစွည်း-မောဂ္ဂုလ္လာန်တို့၌ “ဣမ” ပုဒ်ရင်းဟုဆိုကြ၏၊ ကလာပ်
 နာမ် (၁၇၉) သုတ်၌လည်းကောင်း၊ သမာသ်ရူဋီ (ပကတိစသ သရန္တဿ သုတ်)
 အဖွင့်၌လည်းကောင်း၊ သဒ္ဓနီတိ၌လည်းကောင်း ဣဒံပုဒ်ဟု ဆို၏၊ ဣဒံ သဒ္ဓါကို
 အယံ-ဣမံပြု၍ “အယံ ပုရိသော ဣမံ စိတ္တံ” ရုပ်များ ဖြစ်ရသတို့၊ ထိုကျမ်းများ၏

အမုဿာဒုံ ၁၃၀။ ပေ၊ အဒုံ ပုပုံ-ဤပန်းကို၊ ပဿသိ-ရှလော၊ အဒုံ ပုပုံ-
 သည်၊ ဝိရောစတိ-တင့်တယ်၏၊ နပုံသကေတိ ကိမတ္ထံ၊ အမုံ ရာဇာနံ
 -ထိုမင်းကို၊ ပဿ သိ၊ အသုရာဇာ-ထိုမင်းသည်၊ တိဋ္ဌတိ-၏၊ ဣတိ- ၏။ (၂၂၅)
 ဣတ္ထိ ပုမ နပုံသက ၁၃၁။ ဣတ္ထိပုမ နပုံသကသနံ၊ ဣတိ- ဣတ္ထိပုမနပုံသကသနံ၊
 ဟူသော၊ ဧတံ- ဤသုတ်ကို၊ အဓိကာရတ္ထံ- အဓိကာရ
 သနံ၊ အကျိုးရှိ၏ ဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ- သိထိုက်၏။

ပုံစံကား- “ဣဒပုစ္စယတာ” တည်း၊ ဣမေသံ+ပစ္စယာ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရသော်လည်း
 သမာသံစပ်ပြီး၍ ပကတိပြုသောအခါ “ဣဒံ” ဟု ပြုရသောကြောင့် “ဣဒပုစ္စယတာ” ဟု
 ပါဠိရှိရသည်-ဟူလို။ [ဣမေသံ+ ပစ္စယာ၊ ဣဒပုစ္စယာ၊ ဣဒပုစ္စယာဧဝ ဣဒပုစ္စယတာ၊
 သဒ္ဒနိတိ “ဣမသံဒမံသိမိ နပုံသကေ” စသော သုတ်များကို ကြည့်။] သီလက္ခန်ဋီကာ
 သစ်၌မူ “ဣမပုစ္စယတာ” ဟု ပြီးမှ မ၍ကို ဒပြု-ဟုကြံ၍ “ဣမ” ပုဒ်ရင်းဟုပင်
 ဆိုလေသည်။

[ဆောင်] မောဂ္ဂုဏ္ဏာန၊ ကစ္ဆာနဋ္ဌိ၊ ဣမပုဒ်ရင်း၊ ဆိုတုံလျှင်းလည်း၊ မပွင်း
 နောက်ထပ်၊ ကလာပိနိတိ၊ ရှုဋီကြည့်သော်၊ ဣဒပုစ္စယံ၊ သက်သေ
 ခံကြောင်း၊ ဣဒံပုဒ်ကို၊ အရင်းဆို၊ သွင်းသို့မှတ်ထိုက်သည်။

၁၃၀။ အဒုံပုပုံ၌ပုပုံကို နပုလ္လိင်ထင်ရှားအောင်၊ ပဿသိကိုအံဝိဘတ် ထင်ရှား
 အောင်၊ ဝိရောစတိကို သိဝိဘတ်ထင်ရှားအောင် ထည့်သည်။ အမုံ ရာဇာနံ၊
 အသုရာဇာတို့၌ နပုလ္လိင်မဟုတ်- ပုလ္လိင်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် ရာဇာနံ-
 ရာဇာဟု ထည့်၏။ အမုံကို အမုတည်၊ အံသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အမုကို
 ဝိဘတ်နှင့်တကွ အဒုံပြုသင့် သော်လည်း နပုလ္လိင် မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ဥကို
 လမုည့်၊ အံမော နိဂ္ဂဟိတံ ဈလပေဟိသုတ်ဖြင့် အံကို နိဂ္ဂဟိတံပြု၊ ပြီး၏။ အသုကို
 ဤအတိုင်း မြစ်၍ အမုဿမောသံသုတ်ကျမှ တွက်။ [ရှု၌ “အမုဿာဒုံ” ဟူသော
 ဝိနာဓိကာရ ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် စီရင်အပ်သော “အဒုဿ” ရုပ် ရှိသေး၏။]

၁၃၁။ ယောသု ဒွိန္နံ ဒွေစ-စသော နောက် ၃ သုတ်သို့လိုက်ဖို့ အကျိုးငှာ
 ဤသုတ်ကို သီးခြားတည်ရသည်။ ဆက်ဦးအံ-ဤသုတ်ကို သီးခြားမတည်ဘဲ
 “ယောသု ဣတ္ထိပုမ နပုံသကသနံ ဒွိန္နံ ဒွေစ” ဟုသုတ်တည်လျှင် ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိ
 ၏။ သို့သော် သုတ်ရှည်လျား၍ ကျက်မှတ်ဖို့ ခဲယဉ်းသောကြောင့် ထိုသုတ်၌
 အကွရာနည်းပါးစေခြင်းငှာ ဤသုတ်ကို အဓိကာရသုတ်ပြု၍ သီးခြားတည်ထားရသည်။

ဣတိ၊ ပေ၊ သနံ- ဣတ္ထိစ- ဣတ္ထိလိင်လည်း၊ ပုမာစ- ပုလ္လိင်လည်း၊ နပုံသကဉ္စ-
 နပုလ္လိင်လည်း၊ ဣတ္ထိပုမနပုံသကံ- ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင် (သမာဟာရဒ္ဒန်)၊
 ဤသုတ်၌ကား ထိုဣတ္ထိလိင်စသည်ကိုဟောသော ဒွိစသော သင်္ချာသဒ္ဒါကို (အနက်
 အကြောင်းပြု၍ ကာရဏု ပစာရအားဖြင့်) “ဣတ္ထိပုမနပုံသကံ” ဟုခေါ်သည်။ ၁-
 ၂- စသောဂဏန်း ကိုဟောရာ၌ “သင်္ခါ” ဟုအဘိဓာန်၌ ပုဒ်ရင်းရှိ၏။ ဤ၌ကား

၁၃၂။ ယော ဣတိ-ယော ဟူကုန်သော၊ စတေသု- ဤ
 ယောသု ဒွိန္ဒုဒ္ဒေစ ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ဣတ္ထိပုမ နပုံသကေ- ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်
 နပုလ္လိင်၌၊ ဝတ္တမာနာန- ဖြစ်ကုန်သော၊ သဝိဘတ္တိန-ကုန်သော၊ ဒွိန္ဒု- ဒွိဟူကုန်သော၊
 သင်္ချာန- သင်္ချာတို့၏၊ ဒွေ- ဒွေ အပြုသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဒွေ- ၂ ယောက်ကုန်
 သော၊ ဣတ္ထိယော- မိန်းမတို့သည်၊ တို့ကို၊ ဒွေ- ၂ ပါးကုန်သော၊ ဓမ္မာ-တရား
 တို့သည်၊ ဒွေ- ၂ ခုကုန်သော၊ ရူပါနိ-ရုပ်တို့သည်၊ တို့ကို၊ ယောသ္မိတိ- ကိမတ္ထံ၊
 ဒွိသု- ၂ ယောက်တို့၌၊ ဣတိ-၏၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ယောနာ အံနံဣတိ- ယော၊
 နာ၊ အံ၊နံ ဟူကုန်သော၊ စတေသု- ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ဒုဝေ ဒွယ ဥဘ ဥဘယ
 ဒုဝိစ- ဒုဝေ၊ ဒွယ၊ ဥဘ၊ ဥဘယ၊ ဒုဝိ အံပြုတို့သည်လည်း၊ ဟောန္တိ၊ ဒုဝေ-၂
 ပါးကုန်သော၊ သမဏာ- ရဟန်းတို့သည်၊ ဒုဝေ-၂ ယောက်ကုန်သော၊ မြာဟူဏာ-
 ပုဏ္ဏားတို့သည်၊ ဒုဝေ-ကုန်သော၊ ဇာန -လူတို့သည်၊ ဒွယေန- ၂ ခုဖြင့်၊ ဒွယံ-
 ၂ ခုသည်၊ ဥဘိန္ဒု၊ ဥဘယေသံ၊ ဒုဝိန္ဒု- ၂ ယောက်တို့အား။ (၂၂၈)

ထိုသင်္ခါကို ပြတတ်သောကြောင့် ဒွိစသော သဒ္ဒါကိုလည်း (ကာရဏပုစာရအားဖြင့်)
 သင်္ခါဟု ခေါ်ရပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် “ဣတ္ထိပုမနပုံသကေ တံ သင်္ခါစာတိ
 ဣတ္ထိပုမနပုံသကသင်္ခါ” ဟုပြု၊ ဣတ္ထိပုမ နပုံသကေ- ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်
 နပုလ္လိင်ဟောသဒ္ဒါလည်း ဟုတ်၏၊ တံ- ထိုသဒ္ဒါဟူသည်၊ သင်္ခါစ- သင်္ခါသဒ္ဒါလည်း
 ဟုတ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ ဣတ္ထိပုမနပုံသကသင်္ခါ-မည်၏၊ ကမ္မဓာရေ သမာသံ
 ထုံးစံအတိုင်း သင်္ခါဟူသော နောက်ပုဒ်လိင်သို့ လိုက်၍ “ဣတ္ထိပုမနပုံသကသင်္ခါ”ဟု
 ဣတ္ထိလိင် အာကာရန္တဖြင့် ပြီးထိုက်သော်လည်း ဤ “ဣတ္ထိပုမနပုံသကသင်္ခါ”
 သုတ်ကိုပင် နိပါတကလုပ်၍ သင်္ခါသဒ္ဒါ၏ နပုလ္လိင်အဖြစ်ကို လည်းကောင်း၊ “ချ”
 ဟု ယသံယုဂ်နှင့်တကွ ပြီးခြင်းကိုလည်းကောင်း မှတ်၊ ထို့နောက် “သရော
 ရသော နပုံသကေ”ဖြင့် အာကို ရသပြု၊ နာမ်ငဲ့၊ သိအံပြု၍ “ဣတ္ထိပုမနပုံသက
 သင်္ခါ”ဟု ပြီးရကြောင်းကို ရူဋီကာဖွင့်သည်။

[ရူဋီကာ] ဣတ္ထိစ ပုမာစ၊ပေ၊ သင်္ခါဒီပနတော သင်္ခါစာတိ ကမ္မဓာရယေ
 ကတေ ဣမိနာနိပါတနေန (“ဣတ္ထိပုမနပုံသကသင်္ခါ” ဟူသောဤ
 နိပါတကဖြင့်) ဣစ သင်္ခါသဒ္ဒဿ နပုံသကတ္ထံ၊ သ-သကာရ
 သံယောဂ သိဒ္ဓိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ [ယခုစာအုပ်၌ “သင်္ချာဒီပနတော
 သင်္ချာစ”ဟု ပါ၌ပျက်သည်။]

၁၃၂။ ဣတ္ထိပုမနပုံသကေ- ဤအစဉ်အတိုင်း ဒွိသဒ္ဒါ၏ ဣတ္ထိလိင်-
 ပုလ္လိင်- နပုလ္လိင် ဟောကြောင်းကို ထင်ရှားစေလို၍ “ဣတ္ထိယော၊ ဓမ္မာ၊ ရူပါနိ”
 ဟုထည့်သည်။ ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်၊ ဒွိသုကား ဒွိသဒ္ဒါ ဟုတ်သော်လည်း ယောဝိဘတ်
 မနှောင်းသောကြောင့် ဒွေမပြုရ၊ သုနဟိသုစဖြင့် ဒီဃပြုလေ။ [ယောသုဒွိန္ဒု၌ ဒွိန္ဒု၏
 အပရိစ္စတ္တတ္ထ အနကရဏသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းကို တာဿဝါသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။]

<p>တီ စတုန့် တံသော ပါပေါ စတ္တာရိ စတ္တာရိ ဣတိ- တံသော၊ စတသော၊ တယော၊ စတ္တာရော၊ တီဏိ၊ စတ္တာရိ</p>	<p>၁၃၃။ ယော ဣတိ၊ စတောသု၊ ဣတ္ထိပုမနပုံသကေ ဝတ္တမာနာနံ၊ သဝိဘတ္တိနံ၊ တီစတုန့်-တိ၊ စတုဟူကုန် သော၊ သချာနံ- သချာသဒ္ဓါတို့၏။ တံသော၊ ပေ ။</p>
---	--

စဂ္ဂဟ၊ပေါ ဒုဝိန့်- “ဒွေစ- ဒွေလည်းပြု” ဟုဆိုသဖြင့် အခြားအပြုကို ဆည်းသော အဝုတ္တသမုစ္စည်း ဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုစသဒ္ဓါဖြင့် “ဒုဝေ” စသည် ဖြစ်သတတ်၊ ထိုအပြုများတွင် ဒုဝေပြုရာ၌ ဝိဘတ်နှင့်တကွပြု၍ နျာသ ရုပ်တွက်၏။ ဒွယ စသည်၌ကား နာ စသည်ကို နေ စသည် ပြုရဦးမည် ဖြစ်၍ ဝိဘတ်နှင့်တကွ ပြု၍မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် အားလုံးကိုက်ညီအောင် ဝိဘတ်နှင့်တကွ မဟုတ်ဘဲ “ဒုဝ”ပြု၊ ယောကို သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဌမောဖြင့် မပြုလျှင် “ဒုဝေ” ဟုပြီးနိုင်သည့်ပြင် “စက္ကာနိ ပါဒေသ ဒုဝေသု ဝိန့်တိ (ပါထေယျ၊ လက္ခဏသုတ်)၊ နာကဿ ဒန္တေသု ဒုဝေသု နိဗ္ဗိတာ (ဆဒ္ဒန္တဇာတ်)” တို့၌ ဒုဝေသု ရုပ်များလည်း ပြီးနိုင်ခြင်း အကျိုးရှိသည်။ ထို့ပြင်- ဒုဝိန့်လည်း ဒုဝိ မပြုတော့ဘဲ ဒုဝပြု၍ နံကို ကုန်ပြုလျှင် ပြီးနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် “စဂ္ဂဟဏေန ဒုဝ ဒွယ ဥဘ ဥဘယစ၊ ပေါ ယောနာအံနံ ဣစ္စေတေသု” ဟုလည်း ပြင်သင့်သည်။

ရုပ်တွက်။ ။ ဒုဝေကို ဒွိတည်း၊ ယောသက်၊ ဤသုတ်စသဒ္ဓါဖြင့် (နျာသအလို) ယောနှင့်တကွ ဒွိကို ဒုဝေပြု၊ နာနောင်းရာ၌ ဒွိကို ဒွယပြု၊ အတောနေနဖြင့် နာကို နေပြု၊ အံ နောင်းရာ၌လည်း ဒွယပြု၊ ယစ္စင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ နံနောင်းရာ၌ ဒွိကို ဥဘပြု၊ ဒုဝိပြု၊ ဥဘာဒိတောနမိန့်သုတ်ဖြင့် နံကို ဣန့်ပြု၊ စွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ ဥဘိန့် ဒုဝိန့် ပြီး၏။ နံကြောင့် ဒွိကို ဥဘယပြု၊ သဗ္ဗနာမာနံ နံမိစသုတ်ဖြင့် ယ၏ အကိုဇပြု၊ သဗ္ဗတောနံ သံသာနံဖြင့် နံကို သံပြု၊ ဥဘယေသံ ပြီး၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဒွယပြုရာ၌ “ဒွိန့် သမူဟော ဒွယံ” ဟု သမူဟတဒွိတ်ပြုလျှင် တယံ ကဲ့သို့ ဏပစ္စည်းသက်၍ “ဒွယ” ဟုဖြစ်နိုင်၏။ လိုရာဝိဘတ်သက်၍ “ဒွယံ၊ ဒွယေန၊ ဒွယဿ” စသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးနိုင်သည်။ ဥဘသဒ္ဓါလည်း ဒွိသဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော သဒ္ဓါတစ်မျိုးပင် (ဒွိသဒ္ဓါမှ ဖြစ်လာသော သဒ္ဓါမဟုတ်) ဟု ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်၏။ ဥဘယသဒ္ဓါကိုလည်း သဗ္ဗနာမိခန်း၌ သီးခြားသဗ္ဗနာမိပုဒ်ဟု ဖြကြ ၏။ တစ်နည်း- ဥဘသဒ္ဓါနောင် အံသ (အဖို့အစု) အနက်၌ “အယုဘဒွိတိဟံ သေ” ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာနံသုတ်ဖြင့် အယပစ္စည်းသက်၍ “ဥဘယံ” ဟုပြီးသော ပုဒ်တည်း။ မည်သည့်နည်းနှင့်ဖြစ်စေ ဒွိသဒ္ဓါမှ ဖြစ်လာသော ဥဘယ မဟုတ်ဟုကား ဆိုလိုကြ၏။ ထိုအဆိုသည်သာ “ဥဘ-ယံ တေ န သမေတိ” ဟူသော ဇာတ်၊ “ဥဘယာနိ ခေါ ပနဿ ပါတိမောက္ခာနိ” ဟူသော ပါတိမောကံပါဠိတော်များနှင့် ညီညွတ်၏။ ထို့ကြောင့် စသဒ္ဓါဖြင့် ဒွယ- ဥဘ-ဥဘယ အပြုတို့ကို ဆရာတို့ မနစ်သက်ကြချေ။

ဟူကုန်သော၊ စေတ အာဒေသာ-တို့သည်၊ ယထာသင်္ချ၊ ဟောန္တိ တိသော- ၃ ပါးကုန်သော၊ ဝေဒနာ-ဝေဒနာတို့သည်၊ တို့ကို၊ စတသော-၄ ပါးကုန်သော၊ ဒိသာ-အရပ်တို့သည်၊ တို့ကို၊ တယော- ၃ ယောက်ကုန်သော၊ ဇနာ- လူတို့သည်၊ ဇနေ- တို့ကို၊ စတ္တာရော- ၄ ယောက်ကုန်သော၊ ပုရိသာ-တို့သည်၊ ပုရိသေ-တို့ကို၊ တိဏိ-၃ ပါးကုန်သော၊ အာယတနာနိ-အာယတနာတို့သည်၊ တို့ကို၊ စတ္တာရိ- ၄ ပါးကုန်သော၊ အရိယသစ္စာနိ- အရိယသစ္စာတို့သည်၊ တို့ကို၊ ယောသ္မိတိ- ယောသုပဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ တိသု- ၃ ပါးတို့၌၊ စတူသု- ၄ ပါးတို့၌၊ ဣတိ-၏။ (၂၃၀)

၁၃၃။ တိစတုန္ဒံ၊ ပေ၊ ဣစ္စတေသု- တိစတုသင်္ချာသဒ္ဒါတို့သည် ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်ကို ဟောနိုင်၏။ ထိုကြောင့် “ဣတ္ထိပုမ နပုံသဂေ ဝတ္တမာနာနံ တိစတုန္ဒံ” ဟု မိန့်သည်။ ယထာသင်္ချဟူသည် “၁=ဣတ္ထိ၊ ၂=ပုမ၊ ၃=နပုံသဂ” လိင် ၃ မျိုးနှင့် “၁=တိသော စတသော၊ ၂= တယော စတ္တာရော၊ ၃=တိဏိ စတ္တာရိ” ဟု အာဒေသ ၃ ခုကို အစဉ်ကျအောင် ပြုခြင်းတည်း။ ထို့ပြင်- “တိစတုန္ဒံ” ဟု အာဒေသိ၌ ၂ ခုရှိသောကြောင့် “တိသော စတသော” ဟူသော အာဒေသကိုလည်း သင်္ချာအစဉ်ကျအောင် တိကို တိသောပြု၊ စတုကို စတသောပြု၊ တိကို တယောပြု၊ စတုကို စတ္တာရောပြု၊ တိကိုတိဏိပြု၊ စတုကို စတ္တာရိပြု-ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်း ယထာသင်္ချဖြင့် သိစေသည်။

တိသော ဝေဒနာ၊ ပေ၊ အရိယသစ္စာနိ- ဝေဒနာဒိသာတို့ကို ဣတ္ထိလိင် ထင်ရှားအောင် ထည့်၏။ ဝေဒနာ ဒိသာတို့နှင့် ပဌမာ ဒုတိယာ ယော ၂ မျိုးလုံး ကျေနိုင်သောကြောင့် “တို့သည် တို့ကို” ဟုပေးသည်။ ဇနာ ပုရိသာတို့ကို ပုလ္လိင် ထင်ရှားအောင်ထည့်၏။ တယော စတ္တာရောတို့၌ ပထမာ ဒုတိယာ ယော ၂ မျိုးလုံး ပါဝင်ကြောင်း ထင်ရှားဖို့ရာ “ဇနာ ဇနေ၊ ပုရိသာ ပုရိသေ” ဟုထည့်သည်။ အာယ တနာနိ အရိယသစ္စာနိတို့ကို နပုလ္လိင် ထင်ရှားအောင်ထည့်၏။ ရပ်ကိုအခြေပြုကြည့်၊ တိသု စတူသု တို့၌ ယောမနှောင်းသောကြောင့် တိသော စသည်မပြုရ ဒိဃပြုလေ။

မှတ်ချက်။ ။ “တိဏိ” ဟူရာ၌ “တိဏိ” ဟု တိ၌ ရသဖြင့် တချို့ ရွတ်ကြ၏။ သို့သော် အခြားသော နပုလ္လိင် နိပြုရပ်များ၌ နိ၏ရှေ့ဝယ် ဒိဃဖြင့် “အဋ္ဌိနိ- အာယူနိ” စသည် ရှိရိုးဖြစ်၏။ ဤရပ်၌လည်း သက္ကတထုံးစံကိုလိုက်၍ “တြိ” ပုဒ်နှင့် ယောကို နိပြု၊ နငယ်ကို ဣကြီးပြန်၍ တြိ၌ဣကိုဒိဃပြုလျက် “တြိဏိ” ပြီး၏။ ဤ၌ ရပ်ပြီးလွယ်အောင် တစ်ခါတည်း “တိဏိ” ပြုခြင်းမျှသာ ဖြစ်သည်။

[ဆောင်] သက္ကတရီ၊ တြိဏိနှင့်၊ ပါဠိလမ်းကြောင်း၊ နိပြုနှောင်းက၊ ဒိဃရှေ့ဝယ်၊ ပြုရိုးနွယ်ကို၊ သွယ်သွယ်မှီဘိ၊ အညီညို၊ တိဏိပါဠိ မှန်စေ။

ပဉ္စာဒီနမကာရော ၁၃၄။ ယော ဣတိ ဧတေသု၊ ဣတ္ထိ ပုမ နပုံသကေ ဝတ္တ
 မာနာနံ၊ ပဉ္စာဒီနံ- ပဉ္စ အစရှိကုန်သော၊ သင်္ချာနံ-တို့၏။
 သဝိဘတ္တိဿ-သော၊ အန္တဿ- အဆုံးဖြစ်သော၊ သရဿ-သရ၏။ အကာရော-
 အ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ပဉ္စ-ငါးခုတို့သည်၊ ပဉ္စ- ငါးခုတို့ကို၊ ပေ၊ ဒသ-
 ဆယ်ခုတို့သည်၊ ဒသ-တို့ကို၊ ပဉ္စာဒီနမိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဒွေ- ၂ ခုတို့သည်၊ တို့ကို၊
 တယော- ၃ ခုတို့သည်၊ တို့ကို၊ ဣတိ-၏။ (၂၅၁)

ရာဇဿ ရညော ၁၃၅။ သေ ဝိဘတ္တိမိ သဗ္ဗဿေဝ သဝိဘတ္တိဿ၊ ရာဇဿ-
 ရာဇ သဒ္ဓါ၏၊ ရညော ရာဇိနော ဣတိ- ရညော၊ ရာဇိနော
 ရာဇိနော သေ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ရညော၊ ရာဇိနော-
 မင်းအား၊ သေတိ ကိမတ္ထံ၊ ရညာ-ဖြင့်၊ ဣတိ-၏။ (၁၁၈)

၁၃၄။ ပဉ္စာဒီနံ- အာဒိသဒ္ဓါ၏ အနက်ကို အထူးမဖွင့်ကြ၊ အာဒိဖြင့် ပဉ္စနှင့်
 ရုပ်ပြီးပုံချင်းတူသော အဋ္ဌာရသတိုင်အောင် သင်္ချာသဒ္ဓါတို့ကို ယူရမည် ဖြစ်သော
 ကြောင့် အာဒိသဒ္ဓါ၏ “အတူ”ဟူသော အနက်ကို ကြံရလျှင် သင့်မည် ထင်၏။
 သို့သော် ထုံးစံအတိုင်း “ပဉ္စ အစရှိကုန်သော” ဟုပင် အနက်ပေးလိုက်သည်။
 နံဝိဘတ်လည်း အန္တ (အဆုံး) ကို ငဲ့သော အန္တာပေကူဆန္တိ ဖြစ်သောကြောင့်
 “အန္တဿ”ဟု ဝုတ္တိ၌ ထည့်၍ဖွင့်သည်။ ပဉ္စ၏ အဆုံးသရကို (အ) ပြုရာ၌
 အဆုံးသရသက်သက် ပြုရမည် မဟုတ်၊ ယောဝိဘတ်နှင့်တကွ ပြုရမည်ဟု သိစေ
 လို၍ “သဝိဘတ္တိဿ” ဟုဖွင့်သည်။ ယောဝိဘတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော အဆုံးသရကို
 (အ) ပြုပါ- ဟူလို။ [ဤအဓိပ္ပာယ်အရ “သဝိဘတ္တိနံ”ဟု ဗဟုဝစ်ဖြင့်ရှိသော ပါဠိ
 ကို ပါဠိပျက်ဟု မှတ်၊ အကို (အ) ထပ်ပြုရကျိုးကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်ပြထားပြီး။]

ပုံစံများ။ ။ဒေသတိုင်ရုံသာ ပုံစံပြထားသော်လည်း “ဧကာဒသ၊ ဒွါဒသ”မှစ၍
 အဋ္ဌာရသတိုင်အောင် သင်္ချာသဒ္ဓါတို့၌လည်း “ဧကာဒသ၊ ဒွါဒသ”ဟု ဒေသသဒ္ဓါ
 ရှိသောကြောင့် ထိုအဋ္ဌာရသတိုင်အောင်ပင် ပဉ္စာဒီနံအာဒိဖြင့် ယူနိုင်သည်။ အဋ္ဌာရသမှ
 အထက်၌ကား “ဧကုနဝိသတိ- ဝိသတိ”စသည်ဖြင့် သင်္ချာတစ်မျိုး ဖြစ်လေပြီ။
 “ပဉ္စ-ပဉ္စ”ဟု ၂ ခုစီ ပြသည်မှာလည်း ပဌမာ ယော-ဒုတိယာ ယော အတွက်
 ၂ မျိုး ခွဲပြလိုသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ “ပဉ္စ-ငါးခုတို့သည်၊ တို့ကို”ဟု ၂ နက်
 ပေးလျှင် လည်း “ပဉ္စ” တစ်ခုတည်းဖြင့် ပြီးနိုင်သည်သာ၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်။
 ကံရုပ်များကို လည်းရှေ့နား၌ တွေ့ခဲ့ပြီ။ ပဉ္စာဒီနံ အာဒိအရ မယူသောကြောင့်
 ဤသုတ်ဖြင့် (အ) မပြုရ- ဟုဖြစ်လေ။

၁၃၅။ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ ရညာ၌ကား သဝိဘတ် မနှောင်းသောကြောင့်
 ရညော ရာဇိနော မပြုရ၊ နာမိ ရညာ ဝါသုတ်ဖြင့်စီရင်၊ ရညော ရာဇိနော ၂ ရုပ်

ရည် နံမှီဝါ ၁၃၆။ “ဝါ ဟောတိ-ဝိကပ်ဖြစ်၏” ဟုပေး၊ အကြွင်းလွယ်ပြီ၊ ဣဒံ-ဤ တိုင်းနိုင်ငံသည်၊ ရည်၊ ရာဇနံ-မင်းတို့၏၊ ရန္တံ-နိုင်ငံတည်း။ [နဝိဘတ် ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် “ဣဒံ ရန္တံ” ဟု ထည့်သည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်။] (၁၁၉)

နာမှီ ရညာဝါ ၁၃၇။ [သုတ်၏အဖွင့် ဝုတ္တိလွယ်ပြီ၊] တေန ရညာ- ထိုမင်းသည်၊ ကတံ- ပြုအပ်၏၊ ဝါ- တစ်နည်း၊ ရာဇေန- သည်၊ ကတံ-၏။ နာမှီတိ ကိမတ္ထံ၊ ရညာ-၏၊ သန္တကံ-ဥစ္စာ၊ ဣတိ-၏။ (၁၁၆)

သွိမှီ ရညေ ရာဇိနိ ၁၃၈။ ။ပေ၊ ရညေ၊ ရာဇိနိ- မင်း၌၊ သီလံ- သီလသည်၊ တိဋ္ဌတိ-တည်၏။ (၁၂၁) [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ သမာသံ အရာ၌ကား “ကာသိရာဇေန ကုပ္ပါမိ” ဟု သွိကို ဧပြုရာ ရုပ်လည်း ရှိ၏။]

တုမှာမှာကံ တယိ မယိ ၁၃၉။ သွိမှီဝိဘတ္တိမှီ သဗ္ဗေသံ သဝိဘတ္တိနံ၊ တုမှ အမှသဒ္ဓါနံ- တုမှ အမှ သဒ္ဓါတို့၏၊ ယထာသဗ္ဗံ၊ တယိ မယိ ဣတိ- ဟူကုန်သော၊ ဧတေ အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ တယိ-သင်၌၊ မယိ-ငါ၌၊ သွိမှီတိ ကိမတ္ထံ၊ တွံ-သင်သည်၊ ဘဝသိ-ဖြစ်၏၊ အဟံ-သည်၊ ဘဝါမိ-၏။ ဣတိ-၏။ (၂၄၅) [ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်၊ တွံ အဟံ တို့ကား သွိဝိဘတ် မနှောင်းသောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် တယိ မယိ မပြုရ၊ နောက်သုတ်ဖြင့် စီရင်။]

အပြင် သဝိဘတ်ဖြင့် “ရညဿ” ရုပ်ကိုလည်း မောဂ္ဂလ္လာန် ပြသေး၏၊ သမာသံ မဟုတ်လျှင် “ရာဇဿ” ဟုကား မရှိနိုင်၊ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ပါသော “ရာဇဿ” ကို ပရိစ္စတ္တတ္ထ အနုကရဏ သဒ္ဓါဟုမှတ်၊ အကျယ်ကို တဿာဝါသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

၁၃၇။ ရှေ့သုတ်၌ဝါသဒ္ဓါရှိပြီး ဖြစ်လျက် ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် နောက်သုတ်များ၌ ဝါသဒ္ဓါ မလိုက်တော့-ဟု သိစေရကျိုး ရှိ၏၊ တေန ကတံ တို့ကို နာဝိဘတ် ထင်ရှားအောင် ထည့်သည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ “ရာဇေ နဝါ” ကား ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ ဤရာဇေန ရုပ်မျိုးလည်း သမာသံအရာ မဟုတ်လျှင် မရှိလျှင်-ဟုဆိုကြ၏၊ သမာသံအရာ၌ကား “ကာသိရာဇေန” စသည်ဖြင့် ရှိနိုင်သည်၊ နာဝိဘတ်ဖြင့် “သဗ္ဗဒတ္တေန ရာဇိနာ (ဧကာဒသ- ယုဇ္ဇယဇာတ်) ” ရှိသောကြောင့် ရာဇိနာရုပ်ကို ပြီးစေဖို့ရာ “ရာဇဿိ နာမှီ- နာကြောင့် ရာဇ၏ အကို ဣပြု” ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ် တည်သည်။ [ကံ-ရုပ်ကို (၁၃၅) သုတ်ဖြင့် စီရင်။]

တွမဟံ သိမိစ ၁၄၀။ ၊ပေ၊ တွံ-သင်သည်၊ အဟံ-ငါသည်၊ သိမိတိ ကိမတ္ထံ၊ တယိ-၌၊ မယိ-၌၊ ဣတိ-၏၊ စရူဟဏေန- ဖြင့်၊ တုဝံစ- တုဝံအပြုသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ တုဝံ-အရှင်သည်၊ သတ္တာ-ဆရာပါတည်း။ (၂၃၂)

တဝ မမ သေ ၁၄၁။ သေ၊ ဝိဘတ္တိမိ၊ပေ၊ ယထာသန္နံ၊ တဝ မမ ဣတိ စတေ အာဒေသာ ဟောန္တိ-တဝ-သင်အား၊ သင်၏၊ မမ- ငါအား၏၊ သေတိ ကိမတ္ထံ တယိ-၌၊ မယိ-၌၊ ဣတိ-၏။ (၂၄၁) [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။ တယိ မယိ၌ သ မနှောင်းသောကြောင့် တဝ မမ မပြုရ၊ (၁၃၉) သုတ်ဖြင့်စီရင်။]

တုယံ မယု ၁၄၂။ ၊ပေ၊ တုယံ-သင်အား၊ မယံ-ငါအား၊ ဓနံ-ဥစ္စာကို၊ ဒီယတေ- ပေးအပ်၏၊ သေတိ ကိမတ္ထံ၊ တယာ-သင်ဖြင့်၊ မယာ- ငါဖြင့်၊ ဣတိ-၏။ (၂၄၂) [ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်။ စသဒ္ဒါကား ရှေ့သုတ်လာ “တဝ မမ”အပြုကိုပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍန-ဟု ဆရာတို့ ကြံကြ၏၊ သ နှောင်းရာ၌ တဝ, မမ အပြုသာမကသေး, တုယံ-မယံ အပြုလည်း ရှိသေး၏ဟု တဝ- မမအပေါ်၌ တုယံ မယံ အပြုကို ပေါင်းပေးသည် ဟူလို၊ နှာသဒ္ဒါကား “သေ”ဟူသော နိမိတ်ကို ငင်သော အနုကမုန-ဟု ဆိုသည်။]

တံ မမိ ၁၄၃။ ၊ပေ၊ တံ- သင်ကို၊ မံ-ငါကို၊ အံမိတိ- အံမိပုဒ်သည်၊ ပေ၊ တံ မမိ တယာ-သင်ဖြင့်၊ မယာ- ငါဖြင့်၊ ဣတိ-၏။ (၂၄၅) [ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့်တွက်၊ တယာ မယာ၌ အံဝိဘတ် မနှောင်းသောကြောင့် တံ မံ မပြုရ၊ နာမိ တယာ မယာဖြင့် စီရင်။]

၁၄၀။ စသဒ္ဒါကို တွံ အဟံ နောင်ထိုင်စေ၍ “တွံ အဟံလည်းပြု”ဆိုသဖြင့် တုဝံ အပြုကိုလည်း ဆည်းသော အဝုတ္တသမုစ္စည်း-ဟု သိသာ၏၊ ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့်တွက်၊ သဒ္ဒါနိတိ၌ကား “အဟာ မဟကံ သိမိ-သိကြောင့် အမှကို အဟံပြု, အဟကံပြု”ဟုဆို၍ “အဟကံ-ငါသည်၊ ဂစ္ဆာမိ-သွား၏” ဟုပုံစံထုတ်၏၊ ဤ ကစ္စည်းကျမ်း၌ကား အဟကံပြုသောသုတ် မရှိရကား ဤသဒ္ဒါဖြင့်ပင် သိကြောင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ အမှကို အဟကံပြု-ဟုလည်း ကြံသင့်သည်။

[ဆောင်] တွ မဟံ သုတ်လာ, စသဒ္ဒါဖြင့်, နောက်မှာလည်းသိ, ဝိဘတ်ရှိက, တုမှအမှ, စဉ်တိုင်းကြံ, တုဝံ-အဟကံပြု။

တဝံ မမဉ္ဇ နဝါ ၁၄၄။ |ပေ၊ နဝါ- အချို့အရာ၌၊ ဟောန္တိ၊ တဝံ-သင့်ကို၊ မမံ-ငါ့ကို၊ ပဿတိ-မြင်၏။ နဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ တံ-သင့်ကို၊ မံ-ငါ့ကို၊ ပဿတိ-၏၊ ဣတိ-၏၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနုကမုနတ္ထံ- အံမှီပုဒ်ကို ငင်ခြင်း အနက်ရှိ၏။ (၂၃၄) [နဝါသဒ္ဓါသည် ကွစိသဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် နဝါ သဒ္ဓါဖြင့် အံ နောင်းရာဝယ် တဝံ-မမံ အပြုကား နည်းနည်းပါးပါးသာ ပါငြိ အဋ္ဌကထာ၌ ရှိ၏” ဟုပြ၏။ ထိုသို့ ပြသဖြင့်ရှေ့သုတ်လာ“တံ မံ”အပြုသာ များသည်-ဟုလည်း သိရပြန်သည်။]

နာမှိ တယာ မယာ ၁၄၅။ |ပေ၊ တယာ-သည်၊ မယာ-ငါသည်၊ ကတံ- ပြုအပ်၏၊ နာမှိတိ၊ပေ၊ တုမေဟိ-သင်တို့ဖြင့်၊ အမေဟိ- ငါတို့ဖြင့်၊ ဣတိ-၏။ (၂၃၈) [“ကတံ”ဟူသော ကံဟော ကြိယာကို ထောက်၍ “သည်”ဟု ပေးရသော အဝတ္တကတ္တာအနက်၌ ကတ္တရိစသုတ်ဖြင့် သက်သော နာဝိဘတ်ဟုမှတ်၊ ရုပ်တွက်ပါ၊ တုမေဟိ အမေဟိတို့ကား နာဝိဘတ် မဟုတ်၊ ဗဟုဝစ် ဟိ ဝိဘတ် ဖြစ်သောကြောင့် တယာ မယာ မပြုရ၊ သုဟိသ္မ ကာရောဓသုတ်ဖြင့် စီရင်။]

တုမှဿ တုဝံ တွမံမှိ ၁၄၆။ |ပေ၊ တုဝံ-နှင့်ကို၊ ကဋ္ဌိဂံရဿ-ထင်းနပ်ထင်းဖွဲလောက်၊ မညေ-မှတ်ထင်၏၊ တွံ-နှင့်ကို၊ ကဋ္ဌဿ-ထင်းတုံးလောက်၊ မညေ-၏။ (၂၃၆) [“ နင့်လိုလူစားကို ငါက ထင်းအနပ်အဖွဲကဲ့သို့ အသုံးမကျတဲ့အကောင်လို မှတ်ထင်သည်” ဟု မလေးမစား ပြောသော စကားတည်း၊ သမ္မဒါန်ခန်း၌ မညတိ သဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာဝယ် လာဦးလတ္တံ့၊ တုဝံ-တွံတို့သာ ပုံစံတည်း၊ ရုပ်တွက်ပါ။]

၁၄၆။ နိရတ္ထံဝ ကဋ္ဌင်္ဂရံ- နိရုပကာရံ နိရတ္ထကံ ကဋ္ဌေဏ္ဍဝိယ (ဓမ္မပဒ၊ ပူတိကတ္ထဝတ္ထု) နိရတ္ထံဝ ကဋ္ဌင်္ဂရံ-ဟူသည်၊ နိရုပကာရံ-ကျေးဇူးမများသော၊ နိရတ္ထကံ-အကျိုးမရှိသော၊ ကဋ္ဌေဏ္ဍဝိယ- ထင်းအပိုင်းအစ (အနပ်အဖွဲ)ကဲ့သို့၊ပေ၊ အဝသေသံ-ကြွင်းသော၊ သုသိရဉ္စ- အခေါင်းရှိသည်လည်းဖြစ်သော၊ ပူတိကဉ္စ-ပုပ်ဆွေးသည်လည်းဖြစ်သော၊ ဂဏ္ဍိဓာတ်- အဖုအဆစ်ဟူသမျှကို၊ ဆိန္ဒိတွာ- ဖြတ်၍၊ တတ္ထေဝ-ထိုတော၌ပင်၊ ဆဋ္ဌန္တိ-စွန့်ပစ်သွားကြကုန်၏၊ ဤအဋ္ဌကထာအလို အပုပ်အဆွေး ဖြစ်သောအဖုအဆစ်ကိုပင် ကဋ္ဌင်္ဂရ (ထင်းနပ်ထင်းဖွဲ)ဟုခေါ်၏၊ “ကဋ္ဌင်္ဂရော ဘုသံလ္လီဝေ (ကဋ္ဌင်္ဂရနှင့် ဘုသသည်အနက်တူ) ဘုသကား (နုပုလိင်)” ဟူသော အမရကောသ၊ ကလံ-အစိတ်အစိတ်ကို၊ ဂီရတိ-မျိုးတတ်၏၊ ဣတိ ကဋ္ဌင်္ဂရံ၊ မာသမုဂ္ဂါဒိ ကဋ္ဌေ- ပဲကြီး ပဲနောက် အစရှိသည်၌တည်သော၊ ထုသေ-အမှုန့်၊ အဖွဲ (အနပ်အဖွဲ အဖျင်း၌) ဖြစ်၏” ဟူသော ထောမနိဓိတို့ အလို ပဲရိုး ကောက်ရိုးများ၏ အမှုန့်

ပဒတော၊ပေ၊ ဝေါနော

၁၄၇။ ဗဟုဝစနေသု- ကုန်သော၊ ဒုတိယာစတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိ ဣစ္စေတောသု- ဒုတိယာ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိ ဟူသော

ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ပဒသ္မာ-မှ၊ ပရေသံ သဗ္ဗေသံ သဝိဘတ္တိနံ တုမှ အမှသဒ္ဓါနံ ယထာသန္နံ၊ နဝါ- အချို့အရာ၌၊ ဝေါနော အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ဝေါ-သင်တို့ကို၊ ပဟာယ-စွန့်၍၊ ဂမိဿာမိ သွားတော့အံ့၊ ရညော-မင်း၏၊ သုဒါ-စားဖိုသည်တို့သည်၊ မဟာနသေ-စားဖိုအိမ်၌၊ အဇ္ဇ-ယနေ၊ နော- ငါတို့ကို၊

အဖွဲအဖျင်းကိုလည်း ကဋ္ဌင်္ဂရ-ဟုခေါ်သည်။ “ကေန ဝါတေန ဣဂံတိ သုဒ္ဓသာလိတော အပဂစ္ဆတိတိကဋ္ဌင်္ဂရော” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသောသီဟိုဠ် အဘိဓာန် ငိုကာ အလိုမူ၊ “ကဋ္ဌင်္ဂရော” ဟု ပါဠိရှိ၍ သက္ကတအလိုအားဖြင့် ကဋ္ဌင်္ဂရော” ဟု ရှိရမည်။ [သုဒ္ဓသာလိတော-သန့်သော သလေးမှ၊ ကေန ဝါတေန-လေကြောင့်၊ ဣဂံတိ အပဂစ္ဆတိ- ကင်းတတ် (လွင့်သွားတတ်) ၏၊ ကသဒ္ဓုပပဒဣဂံဓာတ်၊ အရပစ္စည်း၊ ဥ အာဂုံ။]

၁၄၇။ (ယဒါ) ပဒသ္မာ၊ပေ၊ ဗဟုဝစနေသု- ပဒသ္မာ၏ ရှေ့၌ ယဒါပုဒ်ကို တွေ့ရ၏။ သို့သော် “ယဒါ” ရှိလျှင် “တဒါ” ဟု ထည့်ရလိမ့်မည်။ ထို “ယဒါ- တဒါ” ပုဒ်တို့လည်း ၂ ဝါကျ ကွဲနေရာ၌သာ ရှိနိုင်သည်။ ဤ၌ ၂ ဝါကျ ခွဲ၍ မရသဖြင့် တဒါ ထည့်ခွင့်မရှိလျှင် “ယဒါ” လည်းမပါထိုက်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း မပါ၊ နျာသ မှာလည်း မရှိ၊ နဝါသဒ္ဓါလည်း တဝံမမဉ္ဇ နဝါသုတ်မှ လိုက်ပုဒ်တည်း။ ထိုနဝါ၏၊ အဓိပ္ပာယ် ကို နောက်သုတ်ကျမှ ပြအံ့၊ ဤသုတ်၌ “ဒုတိယာ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိသု” ဟု (ဧကဝုစ ဗဟုဝုစ-ဟု မခွဲခြားဘဲ) သာမည ဆိုထားသော်လည်း နောက်သုတ်၌ “ဧကဝစနေသု” ဟု ဆိုလတ္တံ့ ဖြစ်သောကြောင့် (ကြွင်းသမျှကို သိမ်းယူရသော ပါရိသေသနည်းအားဖြင့်) ဤသုတ်လာ ဒုတိယာ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်တို့ကို ဗဟုဝုစဟု သိအပ်၏။ ထို့ကြောင့် “ဗဟုဝစနေသု” ဟု ပက္ခိပန ပုတ္တိကိုထည့်ရသည်။

ပဒသ္မာ ပရေသံ- “ပဒတော” ပုဒ်ကို ပရေသံထည့်၍ “ပဒသ္မာ ပရေသံ” ဟု ဖွင့်၏။ တုမှ အမှတို့ကို ဝေါနော ပြုရာ၌ တစ်ဝါကျ တစ်ဝါကျပယ် အစဆုံးဖြစ်နေသော “တုမှာကံ သတ္တာ” ကဲ့သို့ တုမှ အမှကို ဝေါနောမပြုရ၊ ပုဒ်မှ နောက်ဖြစ်သော (၁ ပုဒ်ဖြစ်စေ ၂ ပုဒ် ၃ ပုဒ် စသည် ဖြစ်စေ ရှေ့ကရှိနေသော) တုမှ အမှသဒ္ဓါကိုသာ ဝေါနော ပြုရသည်။ ထို့ကြောင့် ပုံစံများ၌ “ပဟာယ ဝေါ၊ မာနော၊ ဓမ္မံ ဝေါ၊ သံဝိဘဇေထ နော၊ တုဋ္ဌောသ္မိဝေါ (၂ ပုဒ်နောင် တုမှကို ဝေါပြု၊ သတ္တာ နော” ဟု ပုဒ်နောက်ဖြစ်သော တုမှ အမှတို့ကိုသာပြထားသည်။ “ဝေါပဟာယ ဂမိဿာမိ” ဟုလည်းကောင်း “နော အဇ္ဇမာ ဝိကန္တိသု” ဟုလည်းကောင်း ဝေါနော တို့ကို ဝါကျ အစ၌ထား၍ ပါဠိမစီရ- ဟူလို။

ဆက်ဦးအံ့- ပဟာယသဒ္ဓါသည် (တစ်စုံတစ်ရာကို+ စွန့်၍) ဟု ဒုတိယန္တပုဒ်ကို ငဲ့သော ကြိယာတည်း။ ထို့ကြောင့် ဝေါ ပုဒ်၏ ပဒတောပရအဖြစ် ထင်ရှားအောင်

မာဝိကန္တီသု- မခုတ်ဖြတ်ပါစေကုန်လင့်၊ ဒုတိယတ္ထေ- ဒုတိယာ ဝိဘတ်၏ အနက်၌၊ ဧဝံ-ဤနည်းချည်းတည်း၊ ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ဝေါ-သင်တို့အား၊ ဓမ္မ-ကို၊ ဒေသေသာမိ- ဟောပေအံ့၊ နော- အကျွန်ုပ်တို့အား၊ ရဇဇန- တိုင်းပြည်ဖြင့်၊ သံဝိဘဇေထ-ဝေပေးပါကုန်၊ စတုတ္ထတ္ထေ- စတုတ္ထိဝိဘတ်၏ အနက်၌၊ ဧဝံ- ဤနည်းချည်းတည်း၊ ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ဝေါ-တို့၏၊ ပကတိယာ- ပင်ကိုအတိုင်းအားဖြင့်၊ တုဋ္ဌော- အားရတော်မူသည်၊ အသ္မိ-ဖြစ်၏၊ နော- ငါတို့၏၊ သတ္တာ- ဆရာဖြစ်သော၊ ဘဂဝါ- မြတ်စွာသုရားသည်၊ အနုပ္ပတ္တော- ကြွရောက်တော်မူလာပြီ၊ ဆဋ္ဌတ္ထေ- ဆဋ္ဌိဝိဘတ်၏ အနက်၌၊ ဧဝံ-တည်း၊ နဝါတိ-သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဒေသော- ဤသူသည်၊ အမှာကံ-ငါတို့၏၊ သတ္တာ-ဆံရံတည်း၊ ဣတိ-၏၊ တုမှာ မှာကမိတိ- တုမှာမှာကံ ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဧထေ ဣသယော၊ ဤရသေ့တို့ကို၊ ပဿတိ- မြင်၏၊ ဣတိ-၏၊ ပဒတောတိ ကိမတ္ထံ၊ တုမှာကံ-တို့၏၊ သတ္တာ-ဆရာ၊ ဣတိ- ၏၊ ဧတေသ္မိတိ- ဤဒုတိယာ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိ ဝိဘတ်တို့ကြောင့် ဟူသည်၊ ကိမတ္ထံ၊ တုမေ-တို့သည်၊ ဂစ္ဆထ-သွားကုန်လော၊ ဣတိ...၏။ (၂၄၆)

လည်းကောင်း၊ ဒုတိယန္တဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် လည်းကောင်း ပဟာယပုဒ်ကို ပြထား၏။ ဂမိသာမိကိုကား ပဟာယဝေါသည် ဝုတ္တိဆရာစီကုံးအပ်သော လုပ်ပြယုဂ် မဟုတ်၊ ပါဠိတော်သုတ်တို့မှ လာသော ပြယုဂ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် ထည့် ထားသည်။ ထို့အတူ နောက်နောက် ပြယုဂ်များ၌လည်း ပဒတောပရ ထင်ရှားအောင် ရှေ့မှ တစ်ပုဒ် ၂ ပုဒ် ပြ၍ ပါဠိပြယုဂ် ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် တွဲဖက်ပါဠိ များကိုလည်း သုတ်၏ ပုံစံမဟုတ်ဘဲလျက် ထည့်စွက်ပြထားသည်-ဟုမှတ်။ [“မာ နော အဇ္ဈပေ၊ မဟာနဿ”ကား၊ မဟာဟံသဇာတ်တော် ပြယုဂ်တည်း၊ ဝိကန္တီသု- ၌ “ဝိပုဗ္ဗ၊ ကတိ=ဆေဒနေ”ဟူသော ဓာတ်ကျမ်းရှိ၍ “ခုတ်ဖြတ်ခြင်း” အနက် ဟောဟု-မှတ်။]

ရုပ်တွက်။ ။ ပဟာယဝေါ၌ ဝေါကို တုမှတည်း၊ ဒုတိယာယောသက်၊ ပဒ တော ဒုတိယာ-စသော သုတ်ဖြင့် ပဟာယပုဒ်မှ နောက်ဖြစ်သော တုမှကို ဝိဘတ် နှင့်တကွ ဝေါပြု၊ ပြီး၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် တွက်လေ။ ဧဝံ ဒုတိယတ္ထေ”ကား ဒုတိယာဝိဘတ်အတွက် ဤနည်းအတိုင်း သိလေ-ဟု ညွှန်လည်းညွှန်၊ နိဂုံးလည်း အုပ်သော စကားတည်း၊ ဧဝံ စတုတ္ထတ္ထေ”စသည်လည်း နည်းတူ၊ ဒေသော အမှာကံ ၌ အမှတည်း၊ နံသက်၊ ဒေသော ပုဒ်နောင်ဖြစ်၍ “ပဒတောပရ” လည်းဟုတ်၊ ဆဋ္ဌိ ဗဟုဝုစလည်း ဟုတ်သော်လည်း နဝါမြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် နောမပြုရ၊ တုမှာမေဟိ နမာကံဖြင့် နံကို အာကံပြု။ ဤသို့ နဝါမြစ်ချက်ကြောင့် သုတ် အင်္ဂါ ညီလျက် မစီရင်ရသော ပုံစံများကို နောက်ကျမှ ထုတ်ပြအံ့။]

ဧတေ ဣသယော၌ ဣသယောကိုဣသိတည်း၊ ယောသက်၊ဧတေပုဒ် နောင်ဖြစ် ၍ ပဒတောပရလည်းဟုတ်၊ ဒုတိယာဗဟုဝုစလည်း ဟုတ်ပါသော်လည်း တုမှ အမှ

တေမေကဝစနေ ၁၄၈။ ကေဝစနေသု-ကုန်သော၊ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိသု- တို့ကြောင့်၊
 သုစ (ရှေ့သုတ်အတိုင်းပေး) တေမေ အာဒေသာ ဟောန္တိ။ တေ-
 သင့်အား၊ ပဉ္စ- ငါးပါး ကုန်သော၊ ဂါမဝရာနိ- ရွာစားဆုတို့ကို၊ ဒဒါမိ-ပေး၏၊
 မေ-ကျွန်တော်မျိုးကား၊ ဂါမဝရံ- ရွာစားဆုကို၊ ဒဒါဟိ- ပေးတော်မူပါ၊ ဣဒံ-
 ဤနိုင်ငံသည်၊ တေ- အရှင်မင်းမြတ်၏၊ ရဋ္ဌ-နိုင်ငံပါတည်း၊ အယံ- ဤသူသည်၊
 မေ-ငါ၏၊ ပုတ္တော-သားတည်း၊ ပဒတောတိ ကိမတ္ထံ၊ တဝ-သင်၏၊ ဉာတိ-
 ဆွေမျိုး၊ မမ-ငါ၏၊ ဉာတိ-ဆွေမျိုး၊ ဣတိ-၏။ (၂၄၇)

မဟုတ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဝေါနော မပြုရ၊ ယောသွကတရသော ဈောဖြင့်
 စီရင်၊ တုမှာကံ သတ္တာ၌ တုမှာကံကို တုမှတည်း၊ နံသကံ၊ တုမှလည်းဟုတ်၊ ဆဋ္ဌိ
 ဗဟုဝုစ်လည်း ဟုတ်သော်လည်း ပုဒ်နောင်မဟုတ်သောကြောင့် ဝေါမပြုရ၊ တုမှာ
 မေဟိ နမာကံဖြင့် စီရင်၊ ဂစ္ဆေ တုမှေဋ္ဌိ-တုမှေကို တုမှတည်း၊ ပဌမာယောသကံ၊
 ပဒတော ပရလည်း ဟုတ်၊ တုမှ သဒ္ဓါလည်း ဟုတ်သော်လည်း ဒုတိယာယော
 မဟုတ်သောကြောင့် ဝေါ မပြုရ၊ သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဌမောသုတ်ဖြင့် ယောကို
 ဧပြု၊ ဤကံ ၃ ချက်ကို ထောက်၍ “တုမှ အမှ သဒ္ဓါဖြစ်ခြင်း၊ ပဒတောပရဖြစ်ခြင်း၊
 ဒုတိယာ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိ ဗဟုဝုစ်ဖြစ်ခြင်း” ဟု သုတ်အင်္ဂါ ၃ ပါးကို သိပါ၊ ဤအင်္ဂါ
 ၃ ပါးလုံး ညီညွတ်ပါလျက် ဝေါနောမပြုရာ၌ကား နဝါသဒ္ဓါက တားမြစ် သည်။

၁၄၈။ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိသု- “ကေဝစနေသု” ဟု ဆိုထားသောကြောင့် ရှေ့သုတ်
 ၌ လာသော “ဒုတိယာ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိသု” တစ်ပုဒ်လုံး လိုက်ထိုက်သော်လည်း
 “နအံမိ” သုတ်က ဒုတိယာဧကဝုစ် အံအတွက် တားမြစ်ထားသောကြောင့်
 “ဒုတိယာ” မလိုက်ဘဲ “စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိသု”ဟုသာ လိုက်ရတော့သည်။ [ဤသုတ်၌
 ပဒသော ပရေသံ ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ ရှေ့သုတ်အတိုင်းပင်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍
 တွက်၊ ကိရုပ်လည်း ထင်ရှားပြီ။]

သုစ သဒ္ဓါ။ ။ သိဟိန္ဒုမုဋ္ဌိ “တေမေကဝစနေ”ဟု “သုစ” မပါဘဲရှိ၏၊
 သို့သော် “စတုတ္ထိဆဋ္ဌိသု ကေဝစနေသု” ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သောကြောင့် “သု” မပါခြင်းကား
 မကောင်း၊ စသဒ္ဓါ၏ အနက်ကိုကား နျာသ ရူပသိဒ္ဓိတို့ မဖွင့်ကြသဖြင့် စသဒ္ဓါ
 မပါခြင်းသာ မူရင်းဖြစ်ကောင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်၊ နောက်ဆရာတို့ကား စသဒ္ဓါအတွက်
 “နဝါ”ကို ငင်သော အနုကမုနဟု ဖွင့်ကြသည်။

နဝါ သဒ္ဓါ။ ။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ နဝါသဒ္ဓါလိုက်လာ၏- ဟုဖွင့်၍ နဝါသဒ္ဓါကြောင့်
 “ဂါထာပါဒ၏အစဉ်လည်းကောင်း၊ စသဒ္ဓါ စေသဒ္ဓါ ဝါသဒ္ဓါစသည်တို့နှင့် ယှဉ်
 ရာ၌လည်းကောင်း၊ (ရူပသိဒ္ဓိ၌လာသော အာဒိဖြင့် ဟ- အဟတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌

န အံမှီ ၁၄၉။ အံမှီ-အံဖြစ်သော၊ ဝိဘတ္တိမှီ-ကြောင့်၊ ပေ၊ တေမေ အာဒေသာ-
 တို့သည်၊ နဟောန္တိ၊ တံ- သင်ကို၊ ဝဿသတံ- အနစ်တစ်ရာပတ်လုံး၊
 အရောဂံ- ရောဂါမရှိသည်ကို၊ ပဿေယျ-မြင်လို၏၊ သော-ထိုသူသည်၊ မံ-ငါ့ကို၊
 ဧတံ-ဤစကားကို၊ အဗြဝိ-ဆိုပြီး။ (၂၄၈)

ဝါ တတိယေစ ၁၅၀။ ပရေ-သော၊ တတိယေကဝစနေ-တတိယာ ဧကဂုဏ်
 ဝိဘတ်ကြောင့်၊ ပေ၊ ဝါဟောန္တိ၊ တေ-သင်သည်၊ ပါပံ၊
 မကောင်းမှုကို၊ ကတံ- ပြုအပ်ပြီး၊ မေ- ငါသည်၊ ပါပံ ကတံ၊ တယာ- သည်

လည်းကောင်း) ဝေါနောတေ မေ အပြု မဖြစ်”ဟုဆို၏၊ စုဏ္ဍိယဝါကျ၏ အစ၌
 ဝေါနော တေ မေ မပြုနိုင်ကြောင်းကား သုတ်၌ရှိသော “ပဒတော ပရေသံ” ပါ၌ဖြင့်
 ပြုပြီးဖြစ်၍ နဝါသဒ္ဒါက အထူးသတ်မှတ်ဖွယ် မလို၊ ထို့ပြင်- မောဂ္ဂလ္လာန်၌
 “အာလုပ် တစ်ပုဒ်တည်း ရှေးရှိပြန်လျှင် ရှေ့ရှိရာ မရောက်သောကြောင့် ဝါကျအစ၌
 တည်သော ထို အာလုပ်ပုဒ်နောင် ဝေါနော တေ မေ မပြုရ” ဟုဆိုသေး၏၊
 ပုံစံကား- “ဒေဝဒတ္တ တဝ ပရိဂ္ဂဟော= အို ဒေဝဒတ် ... သင်၏ အပိုင်ဥစ္စာ” တည်း၊
 အကယ်၍ ဝိသေသန ဝိသေသျှအဖြစ်ဖြင့် အာလုပ် ၂ ပုဒ် ရှေးရှိလျှင်ကား ဝေါ
 နော တေ မေ ပြုနိုင်သတဲ့၊ ပုံစံကား- “မာဝဏက ဧဋီလက... တေ ပရိဂ္ဂဟော-
 ဆံကျစ် ရှိသောလုလင်ငယ်.... သင်၏ အပိုင်ဥစ္စာ” တည်း၊ ဤသို့လျှင် ပဒတော
 ပရနှင့် စပ်၍ မှတ်ဖွယ်တို့ကို သက္ကတနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌လည်း များစွာလာသည်၊
 ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြထားသော အဓိပ္ပာယ်စုကား ကလာပိကျမ်းလာ စကားစုတည်း၊ [တချို့
 ပုံစံများကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာ ဋီကာ၌ ပြထားပြီး။]

[ဆောင်] သုတ်ရင်းအလာ၊ လိုက်နာဝါကြောင့် ဂါထာပါဒ၊ စုဏ္ဍိယတို့၊
 အစတိုင်းမှာ၊ မနေရာတည်း၊ စ-ဝါ-ဧဝ၊ ဟ-အဟနှင့်၊ ယှဉ်ကြပလေ၊
 မြဲမနေပင်၊ တစ်ထွေ အာလုပ်၊ တစ်ပုဒ်တည်းတည်၊ ရှေ့ဝယ်ရှိလည်း၊
 ရှိသည်မမည်၊ သို့ဖြစ်သည်ကြောင့်၊ ထိုဤစစ်ကြော၊ တေမေဝေါတို့၊
 ပဒတောပရေသံ၊ အနေမှန်အောင်၊ ဧကန်ယူတတ် စေလသေး။

၁၄၉။ ပဿေယျံ တံ၊ သော မံတို့၌ “တုမှ၊ အမှ”တည်၊ အံသက်၊ ပဒတော
 ပရဖြစ်သော တုမှ အမှတို့ကို တေ မေ ပြုသင့်သော်လည်း “နအံမှီ”သုတ်က
 မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ တံ မမံမှီသုတ်ဖြင့် အံဝိဘတ်နှင့်တကွ တံ-မံပြု။
 [ပဿေယျံ တံ စသော ပါဠိသည် မဟာ သုတသောမဇာတ်၊ ဟတ္ထိပါလဇာတ်တို့၌
 လာသော ပါဠိတည်း၊ ဟတ္ထိပါလဇာတ်၌ “သော”ဟု ကတ္တားထည့်ရမည်ဖြစ်၍
 “ပဿေယျံ”ဟု နာမယောဂကြိယာ ရှိရသည်၊ သုတသောမဇာတ်၌ “အဟံ”
 ထည့်ရမည်ဖြစ်၍ “ပဿေယျံ” ဟု အမှယောဂ ကြိယာ ဖြစ်သင့်၏၊ သို့သော်
 ဣန္ဒဝဇီရ ဂါထာပါဒ ဖြစ်သောကြောင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကျေ၍ “ပဿေယျံ တံ”ဟုပင်
 ရှိသင့်၏၊ “အာရောဂျံ”ဟုလည်း စာအများရှိ၏။ သို့သော် တံနှင့် အရတူသောကြောင့်
 “အရောဂံ”ဟု ရှိမှ သဒ္ဒါလည်းသင့် ဆန်းလည်းသင့်မည်၊ သီဟိုဠ်မှ၌လည်း
 “အရောဂံ”ဟုပင် ရှိသည်။]

ပါပဲ ကတံ၊ မယာ-သည်၊ ပါပဲ ကတံ၊ ပဒတောတိ၊ ပေ၊ တယာ- သည်၊ ကတံ၊ မယာ- သည်၊ ကတံ၊ ဣတိ-၏။ (၂၄၉)

**ဗဟုဝစနေသု
ဝေါနော**

၁၅၁။ ပရေသု- ကုန်သော၊ တတိယာ ဗဟုဝစနေသု- တတိယာဗဟုဝစ ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ [“ပရေ တတိယာ ဗဟုဝစနေ” ဟုလည်း မူကွဲရှိ၏။] ပေ၊ ဝေါနော အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ဝေါ- သင်တို့သည်၊ ကမ္မံ-ကို ၊ ကတံ၊ ပြီ၊ နော ကမ္မံ ကတံ၊ ပဒတောတိ၊ ပေ၊ တုမေဟိ- တို့သည်၊ ကတံ၊ အမေဟိ ကတံ၊ ဣတိ- ၏၊ ဗဟုဝစနဂ္ဂဏေန- “သု” ဟူသော ဗဟုဝစ သဒ္ဒါဖြင့်၊ ပဌမေ ပဌမာဖြစ်သော၊ ယောမိ-ယော ဝိဘတ်ကြောင့်၊ ဝေါနော အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ဝေါ- တို့သည်၊ ဂါမံ- ရွာသို့၊ ဂစ္ဆေ ယျာထ- သွားကုန်လော၊ နော-တို့သည်၊ ဂါမံ-သို့၊ ဂစ္ဆေယျာမ- သွားကုန်ရာ၏။ (၂၅၀)

၁၅၀။ တတိယေကဝစနေ- သုတ်၌ “တတိယေ” ဟု ဧကဝုစ ဗဟုဝစတို့နှင့် ဆက်ဆံသော သာမည သဒ္ဒါကို ဆိုထားသော်လည်း နောက်သုတ်၌ “ဗဟုဝစနေသု” ဟု ပြုလတ္တံ့ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်၌ ဧကဝုစဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် “တတိယေကဝစနေ” ဟု ဖွင့်သည်၊ ရှေ့မှလိုက်သော နဝါသဒ္ဒါ ရှိလျက် ဝါသဒ္ဒါ ကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းကြောင့် ထို နဝါသဒ္ဒါကို ရှေ့ န အမှီသုတ်နှင့် နောက်သုတ်များသို့ မလိုက်ဟု သိစေရကျိုးရှိသည်။

ပုံစံများ။ ။ ကတံ တေ၊ ကတံ မေတို့သာ ပုံစံ၊ ကတံ တယာ၊ ကတံ မယာတို့ကား ဝါအတွက် ဝိကပ်ရုပ်များတည်း၊ အဝုတ္တကတ္တားဖြစ်၍ “သည်” ဟု အနက်ပေးရသည်၊ ကတ္တရိစသုတ်ဖြင့် နာဝိဘတ်သက်၍ တေမေကို ဤသုတ်ဖြင့် ရုပ်တွက်၊ တယာ မယာကို ဝါဖြစ်သောကြောင့် တေမေ မပြုရ- ဟုဆို၍ နာမိ တယာ မယာဖြင့်တွက်၊ စသဒ္ဒါကား တေမေကို ငင်သော အနုကမုနတည်း၊ ထိုသို့ငင်သဖြင့် တေမေပုဒ်သည် နောက်သုတ်သို့ မလိုက်တော့-ဟု သိစေရကျိုးရှိ၏၊ တယာ ကတံ၌ တယာကိုကား ပဒတောပရ မဟုတ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် တေ မပြုရ၊ မယာကတံလည်း နည်းတူ။

၁၅၁။ သုတ်၌ “ဗဟုဝစနေသု” ဟု (မည်သည့်ဗဟုဝစဟု မသိသာစေဘဲ) သာမည ဆိုထားသော်လည်း ရှေ့သုတ်၌ တတိယာဟု ဆိုထားသဖြင့် ဤသုတ်၌ တတိယာ ဗဟုဝစ ဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏၊ ရှေ့သုတ်မှ “တတိယာ” လိုက်လာသည်- ဟူလို၊ ရုပ်ကို ကတ္တရိစဖြင့် အဝုတ္တကတ္တား အနက်၌ ဟိဝိဘတ်သက်၍ တွက်ပါ၊ တုမေဟိ အမေဟိတို့၌ကား ပဒတောပရ မဟုတ်သောကြောင့် ဝေါနော မပြုရ၊ သုဟိသွကာရော ဧဖြင့် စီရင်။

ဗဟုဝစန၊ ပေ၊ ဂစ္ဆေယျာမ-တတိယာ ဗဟုဝစသည် “ဟိ” တစ်လုံးတည်း ဖြစ်သောကြောင့် “ဗဟုဝစနေ+ဝေါနော” ဟု ဧကဝုစ သို့ ဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုသင့်လျက် ဗဟုဝစ သုဝိဘတ်ဖြင့် “ဗဟုဝစနေသု” ဟု ဆိုထားရာ၌ သဒ္ဒါအဆို ပိုလွန်ရကား

ပုမန္တဿာ သိမိ

၁၅၂။ သိမိ ဝိဘတ္တိမိ သဝိဘတ္တိဿ ပုမ ဣစ္စေဝမန္တဿ-ပုမ သဒ္ဒါ၏ အဆုံး (အ) သရ၏။ အာ အာဒေသော ဟောတိ၊ ပုမာ- ယောက္ခားသည်။ (အဖို့သည်၊ အထီးသည်)၊ တိဋ္ဌတိ-တည်၏။ သိမိတိ၊ ပေ၊ ပုမာနော- တို့သည်။ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဣတိ- ၏၊ အန္တဂ္ဂဟဏောန- အန္တ သဒ္ဒါပိုဖြင့်၊ သဝိဘတ္တိဿ-သော၊ မဃဝ ယုဝ ဣစ္စေဝမန္တဿ- မဃဝ ယုဝ သဒ္ဒါတို့၏ အဆုံး သရ၏။ (မာဒိနမန္တဿ ဟုလည်း ရှိ၏။) အာ အာဒေသော ဟောတိ၊ မဃဝါ-သိကြားသည်။ ယုဝါ- လုလင်ပျိုသည်။ (၁၃၆)

ထိုသဒ္ဒါပို၏ အနက်ပိုကို ပြလိုသောကြောင့် “ဗဟုဝစနဂ္ဂဟဏောန” ဟု မိန့်သည်။ “သု” ဟူသော ဗဟုဝစသဒ္ဒါပိုဖြင့် ပဌမာယောကြောင့် ဝေါနောပြုရခြင်းဟူသော အနက်ပိုကို သိရသည်- ဟူလို၊ ဂါမံ ဝေါဉ္စ ဝေါကို တုမှ တည်၊ ပဌမာယော သက်၊ ဗဟုဝစနေသု ဝေါနောသုတ်၌ “သု” ဟူသော ဗဟုဝစ သဒ္ဒါပိုဖြင့် ဝိဘတ် နှင့်တကွ တုမှကို ဝေါပြု၊ နောလည်း နည်းတူ။

ဝါဒန္တရ။ ။ နျာသ၌ ဗဟုဝစနသဒ္ဒါ တစ်ခုလုံးကို ပိုသောနည်းကိုလည်း ပြသေး၏။ ရှေ့သုတ်၌ တတိယာ ဧကဝုစကို စီရင်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်၌ “ဝေါနော” ဆိုရုံမျှဖြင့် တတိယာ ဗဟုဝစဖြစ်ကြောင်း သိသာရကား ဗဟုဝစနသဒ္ဒါ တစ်ခုလုံး ပိုသည်ဟု ဆိုလိုသတတ်၊ သို့သော် ဤသုတ်၌ ဗဟုဝစနသဒ္ဒါ ထောက်၍ ရှေ့သုတ်၌ ဧကဝုစဖြစ်ကြောင်း၊ ရှေ့သုတ်၌ တတိယာသဒ္ဒါကို ထောက်၍ ဤသုတ်၌ ဗဟုဝစနသဒ္ဒါသည် တတိယာဗဟုဝစကို ဟောကြောင်း သိနိုင်ရကား ဗဟုဝစနသဒ္ဒါ တစ်ခုလုံး ပိုနိုင်မည်မထင်၊ ဆင်ခြင်ကြပါကုန်။ [ရှေ့ထေ့ဘွဲ့၍ နောက်ကို သိရ၊ နောက်ထောက်၍ ရှေ့ကို သိရသောနည်းကို “ဧကပဿ ဒဿနနည်း(နံပါးတစ်ဖက်ကို ပြသောနည်း)” ဟု ဆိုကြသည်။]

၁၅၂။ **ပုမဣစ္စေဝမန္တ** - “ပုမဣတိ ဧဝံ+ အန္တ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဧဝံသည် နိပါတ် ဖြစ်၍ ဧဝံနောက်၌ သင့်ရာဝိဘတ် ကျေနိုင်၏။ ဤ၌ သ ဝိဘတ်အကျေကြိ။ “ပုမဣစ္စေဝ- ပုမဟူသော ဤသဒ္ဒါ၏+အန္တဿ- အဆုံးအသရ၏” ဟု အနက်ပေး လိုက ပေးနိုင်သည်။ ပုမာကို ရုပ်တွက်ပါ။ ပုမာနော၌ကား ယောဝိဘတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်ရ၊ ယောသွာနောသုတ်ဖြင့် စီရင်လတ္တံ့။

မှတ်ချက်။ ။ ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါမပါရကား ကစွည်းကျမ်းအလို သိဝိဘတ်ကြောင့် အမြဲ အာပြု၍ “ပုမာ” တစ်ရုပ်သာ ရှိသင့်သကဲ့သို့ ဖြစ်သော်လည်း “ယထာ ဗလကယောနိမိ၊ နဝိဇ္ဇတိ ပုမောသဒါ= ဗျိုင်းအောက်မျိုး၌ အဖို့မရှိ (ဥပါလိထေရာပဒါနံ)” “သောဋ္ဌသိတ္ထိသဟဿာနံ၊ နဝိဇ္ဇတိ ပုမော တဒါ (တောမိယ စရိယာပိဋက)” တို့၌ ပုမောဟုလည်း ရှိရကား ပုရိသောကဲ့သို့ သိဖြင့် ပုမောလည်း ရှိ၏- ဟု သဒ္ဒါနိတိ မိန့်သေးသည်။ ပုမောသာမက၊ ယောဝိဘတ်ဖြင့် ပုရိသာကဲ့သို့ “ပုမာ” ရုပ်ကိုလည်း မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယ၌ ပြသေး၏။ “ထိယော တဿ ပဇာ နန္တိ၊ န ပုမာ ဇာယရေကုလေ” ကား ပုံစံ။

အမာလပနေက ၁၅၃။ ပရေ- သော၊ အာလပနေကဝစနေ-အာလုပ် ဧကဝုဇ်
ဝစနေ ဝိဘတ်ကြောင့်၊ သ ဝိဘတ္တိဿ-သော၊ ပုမ ဣဇ္ဈေဝမန္တဿ-
 ၏၊ အံ အာဒေ သော- အံ- အပြု သည်၊ ဟောတိ၊ ဟေပုမံ-
 အို ယောက်ျား၊ အာလပနေတိ၊ ပေ၊ ပုမာ- သည်၊ ဣတိ-၏၊ ဧကဝစနေ တိ၊
 ပေ၊ ဟေ ပုမာနော-အိုယောက်ျားတို့၊ ဣတိ-၏။ (၁၃၈)

သမာသေစ ၁၅၄။ သမာသေစ- သမာသံဉ်လည်း၊ ပုမဣဇ္ဈေဝမန္တဿ-၏။
ဝိဘာသာ ဝိဘာသာ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ အံအာဒေသော ဟောတိ၊ [ဝိဘာသာ၏
 နောက်၌ “သမာသေ-သမာသံကို၊ ကတေ- ပြုအပ်ပြီးသော်” ဟု
 ရှိသေးသည်ကား အပိုပင်၊] ဣတ္ထိစ- မိန်းမလည်း၊ ပုမာစ- ယောက်ျားလည်း၊
 နပုံသကဉ္စ- နပုန်းလည်း၊ [နပုံသကောစ-ဟု ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်]
 ဣတ္ထိပုမန္တပုံသကာနိ- မိန်းမယောက်ျား နပုန်းတို့၊ ဣတ္ထိပုမန္တပုံသကာနံ - မိန်းမ
 ယောက်ျား နပုန်းတို့၏၊ သမူဟော-အပေါင်းတည်း၊ ဣတ္ထိပုမန္တပုံသက သမူဟော-

အန္တဂ္ဂဟ၊ ပေ၊ ယုဝါ- “ပုမဿ- ပုမသဒ္ဓါ၏+အ-အတည်း၊ ပုမ ပုမ၏
 အ” ဟု သမာသံတွဲလျှင် အန္တသဒ္ဓါ မပါဘဲ “ပုမဿာသိမိ” ဟု သုတ်တည်ရုံမျှဖြင့်
 “ပုမ၏ အ ကို အာပြု” ဟူသော အနက် ပြီးနိုင်သောကြောင့် အန္တသဒ္ဓါပို၏။
 ထိုအန္တသဒ္ဓါပို၏ အနက်ပိုကို ပြလိုသောကြောင့် အန္တဂ္ဂဟဏေန- စသည်ကိုမိန့်၊
 အန္တသဒ္ဓါပိုဖြင့် မဃဝ- ယုဝတို့၏ အဆုံး (အ) ကို ဝိဘတ်နှင့်တကွ အာပြု၍
 “မဃဝါ-ယုဝါ” ဟု ပြီးရသည် ဟူလို၊ ဤကစွည်း ဝုတ္တိ၌ “အာဒိ” မပါသော်လည်း
 ရူပသိဒ္ဓိ၌ “မဃဝ ယုဝါဒိနမန္တဿ” ဟု အာဒိ ပါ၏။ ထို ယုဝါဒိနံ၌ အာဒိဖြင့်
 (အကမန္တဿစသုတ်၏ ရူပသိဒ္ဓိကဉ်း) အဒ္ဓသဒ္ဓါကို ယူ၏။ “အတိတော အဒ္ဓါ”
 စသည်တည်း၊ ဓောဂ္ဂုလ္လာန် ပဒသာနေ၌ကား “ဝတ္တဟာ- ဝတ္တအသုရုကို
 ညှဉ်းဆဲတတ်သော သိကြား” လည်း ယုဝါနှင့် အတူဆိုသည်။

မှတ်ချက် ။ ။ မဃဝသဒ္ဓါကား ဝန္တုပစ္စည်း သက်၍လည်း ဂုဏဝါဒိ ဂိုဏ်းဝင်
 ဖြစ်နိုင်သေး၏။ “မယောဣတိ နာမံ ယဿာတိ မဃဝါ” ဟု ပြု၊ [မယော ဣတိ-
 မဃဟူသော၊ နာမံ- အမည်သည်၊ အတ္ထိ။] “မဃသဒ္ဓတော ဝန္တုပစ္စယေန
 သိဒ္ဓေါ-မဃဝါ သဒ္ဓေါပိ အတ္ထိ ”.... (မုဒ္ဒဗောဓ-၁၉၀ သုတ်ငိုကာ။)

၁၉၃။ **အာလပနေကဝစနေ-** အခြားသုတ်များ၌ အာလုပ်သိကို “ဂ” ဟု သုံးစွဲလေ့ရှိ
 ပါလျက် ဤသုတ်၌ “အာလပနေကဝစနေ” ဟု သုံးစွဲခြင်းသည် ဂသိ၏ နာမည်
 တစ်မျိုးကို သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ ပုမံကို ရုပ်တွက်ပါ၊ ပုမာ၌ အာလုပ် သိမဟုတ်
 (ပဌမာသိဖြစ်)သောကြောင့် အံ မပြုရ၊ ရှေ့သုတ်ဖြင့် စီရင်၊ ပုမာနော၌ကား၊ အာလုပ်
 ဟုတ်သော်လည်း ဧကဝုဇ်မဟုတ် (ဗဟုဝုဇ်ဖြစ်) သောကြောင့် အံမပြုရ၊ ယော
 သွာနောသုတ်ဖြင့် စီရင်၊ နောက်သုတ်၌ “ဝိဘာသာ” ဟုဆိုသောကြောင့် ဤသုတ်၌
 အံ အပြုအမြဲ(ဟေပုမံ- တစ်ရပ်သာရှိ၏) ဟုဆိုရာရောက်၏။ သို့သော် ဓောဂ္ဂုလ္လာန်
 ၌ကား ဟေပုမံအပြင် ဘောပုရိသကဲ့သို့ “ဟေပုမံ” ရုပ်ကိုလည်းပြသေးသည်။

မိန်းမယောက်ျား နပုန်းတို့၏ အပေါင်း၊ ဝိဘာသာတိ- ဝိဘာသာ ပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ဣတ္ထိ ပုမနပုံသကာနိ- မိန်းမ ယောက်ျား နပုန်းတို့၊ ဣတိ-၏။ [ရူပသိဒ္ဓိ ဤသုတ်ကို အထူးမဖွင့်။]

၁၅၄။ သမာသေ- ဣတ္ထိစ ပုမာစ နပုံသကဉ္စ” ဟု သမာသ်ဝါကျ ဖြစ်ပြီးနောက် ဒွန်သမာသ် ထုံးစံအတိုင်း သမာသ်စပ်မှု စသည်ပြု၊ ဝိဘတ်ချေ၊ စနိပါတ်ကို ချေ၊ “ဣတ္ထိ ပုမ နပုံသက” ဟု ပကတိပြု၊ ဤ“သမာသေစ ဝိဘာသာ” သုတ်ဖြင့် ပုမ၏အ ကို အ ပြု (ဣတ္ထိ ပုမ နပုံသက), ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို ဝဂ္ဂန္တံ(နိ)ပြု၊ ကွစာဒိ မဇ္ဈတ္တရာနသုတ်ဖြင့် ဣတိ ဤကို ဣရသပြု (ဣတ္ထိပုမနပုံသက), နာမိဋံ, ယောသကံ, အတော နိစ္စံဖြင့် ယောကို နိပြု, ယောသုကတစသော သုတ်ဖြင့် ဒီဃပြု, ဣတ္ထိ ပုမနပုံသကာနိ ပြီး၏။ ဤမျှသာ ပုံစံထုတ်လိုရင်းတည်း။ ဣတ္ထိပုမနပုံသကာနံ သမူဟော စသည်ကား အပိုထည့်ပါ၍သာ နှာသ၌ မဖွင့်သော ကြောင့် နောက်ထည့်အပ်သော ပါ၍သော်လည်း ဖြစ်ဟန်တူသည်။ [“ပဏ္ဍကောစ နပုံသက” ဟု အဘိဓာန်၌ နပုံသကပုဒ်ကို နပုလ္လိင်ဟုဆိုသောကြောင့် လည်းကောင်း, “ဣတ္ထိပုမနပုံသကာနိ” ဟု ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း “နပုံသကော” သည်ပါ၍ ပျက် “နပုံသကဉ္စ” သာပါ၍မှန်။]

ဝိဘာသာတိ၊ ပေ၊ နပုံသကာနိ- ဝိကပ်အနက်ရှိသော ဝါ သဒ္ဓါနှင့် ဝိဘာသာသဒ္ဓါ သည် သဘောတူ၏။ ဝိသိဋ္ဌေန- တစ်မျိုးတစ်ဖုံအားဖြင့်၊ ဘာသာ- ဆိုခြင်းသည်၊ ဝိဘာသာ-မည်၏။ သမာသ်အရာဝယ် ဤသုတ်က ပုမ၏ (အ)ကို အံပြုဟု ဆိုခြင်းသည် တစ်မျိုးတစ်ဖုံအားဖြင့် ဆိုခြင်းတည်း။ အံမပြုဘဲလည်း ရှိနိုင်သေး၏- ဟုလို့၊ သမာသ်ဆိုင်ရာ စီရင်ပြီး၍ “ဣတ္ထိပုမနပုံသက” ဟုပကတိပြုပြီးသောအခါ ဤဝိဘာသာသဒ္ဓါကြောင့် ပုမ၏ အ ကို အံမပြုဘဲ, ဤကို ရသပြု, နာမိဋံ, ယောသကံ, နိပြု, ဒီဃပြု၍ “ဣတ္ထိပုမ နပုံသကာနိ” ဟုလည်း ရှိနိုင်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ ဤသုတ်၌ ပုံစံသည် သုတ်တည်သော အရှင် ကစွည်းဆရာ၏ အာ ဘော်မကျ-ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယသစ် မိန်း၏။ “ဣတ္ထိပုမနပုံသက” ကဲ့သို့သမာသ် တွင်းရှိ ပုမကို စီရင်လိုလျှင် တတော နမံ ပတိမှာ လုတ္တေစ သမာသေသုတ်- ပုမဿ လိင်္ဂါဒီသု သမာသေသု သုတ်တို့ကဲ့သို့ နောက်ပုဒ်နိမိတ်ကို ထည့်၍ “သမာ သေစ ဝိဘာသာ ဥတ္တရပဒေ” ဟု သုတ်တည်ရာ၏။ ထိုကဲ့သို့ မတည်သဖြင့်သမာသ် အရာပင် ဖြစ်သော်လည်း သမာသ်ပုဒ်၏ အလယ်ရှိ “ပုမ”ကို စီရင်လိုသည်မဟုတ် ဣတ္ထိစ+ ပုမာစ- ဣတ္ထိပုမ= မိန်းမ ယောက်ျား၊ ဤပုံစံမျိုးကို စီရင်ဖို့ရာသာ ဤ သုတ်ကို တည်ခြင်းဖြစ်ရာ၏။ ထို့ကြောင့် ရှေ့သုတ်မှ “အံ+ အာလပနေကဝစနေ” ၂ ပုဒ်လုံးကို စသဒ္ဓါဖြင့် ငင်၍ အာလုပ် ဧကဝစ်ကြောင့် ဝိကပ် အံပြု၍ “ဟေ ဣတ္ထိ ပုမံ” ဟု လည်းကောင်း, ဘော ပုရိသ-ပုရိသာကဲ့သို့ ဟေ ဣတ္ထိပုမ, ဟေ ဣတ္ထိ ပုမာ-အို မိန်းမ ယောက်ျား” ဟုလည်းကောင်း အာလုပ်ဖြင့် ၃ ရပ် ရှိနိုင်ကြောင်း ကို သိပါ။ [ကစွည်း-ဝုတ္တိပြ “ဣတ္ထိပုမနပုံသကာနိ” ၌ကား နကို ဒွေးဘော်လာရုံမျှဖြင့် ပြီးနိုင်သည်။]

ယောသ္မာနော ၁၅၅။ ယောသု- ယော ဖြစ်ကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိသု- ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ပေ၊ အာနော အာဒေသော ဟောတိ၊ ပုမာနော- တို့သည်၊ တို့ကို၊ ဟေပုမာ နော- အိုယောကျားတို့၊ ယောသ္မိတိ ကိမတ္ထံ၊ ပုမာ- သည်၊ ဣတိ-၏။ (၁၃၇) [ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်၊ ပုမာ၌ကား ယောမနှောင်းသောကြောင့် အာနော မပြုရ၊ ပုမန္တဿာ သိမိ သုတ်ဖြင့် အာပြု။]

အာနေ သ္မိမိဝါ ၁၅၆။ သ္မိမိ- သ္မိဖြစ်သော၊ ဝိဘတ္တိမိ- ကြောင့်၊ [“သ္မိမိဝိဘတ္တိမိ-သ္မိ ဝိဘတ်ကြောင့်” ဟုလည်း ပေးနိုင်၏။ သုတ်တိုင်းမှာ ဤနည်းချည်း။]၊ ပေ၊ အာနေ အာဒေသော ဝါ ဟောတိ၊ ပုမာနေ- ယောကျား၌၊ ပုမေဝါ- ပုမေ ဟုလည်း ရှိ၏။ (၁၄၂)

ဟိ ဝိဘတ္တိမိစ ၁၅၇။ ဟိ ဝိဘတ္တိမိစ-လည်း၊ ပုမ ဣစ္စေဝ မန္တဿ- ပုမ၏ အဆုံး အသရ၏၊ အာနေ အာဒေသော ဟောတိ၊ ပုမာနေဟိ၊ ပုမာနေဘိ-တို့ဖြင့်၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ ဝိဘတ္တိဂ္ဂဟဏံ-ဝိဘတ္တိ သဒ္ဓါသည်၊ သဝိဘတ္တိဂ္ဂဟဏံ နိဝတ္တနတ္ထံ-သဝိဘတ္တိသဒ္ဓါကို နစ်စေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ပုမာနေဟိ-

၁၅၆။ ဝါသဒ္ဓါ ဆိုရပုံ။ ။ သမာသေစ ဝိဘာသာသုတ်မှ ဝိဘာသာကို အလိုက် မခဲဘဲဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါကိုဆိုခြင်းကြောင့် “ယောသ္မာနော” သုတ်သို့ ဝိဘာသာသဒ္ဓါ မလိုက်ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ ထိုသုတ်၌ ဝိဘာသာသဒ္ဓါ မလိုက်ဘဲ ပြတ်နေသောကြောင့် ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါကို ထပ်၍ ဆိုရသည်- ဟူလို၊ တစ်နည်း အမှဿ မမံ သဝိဘတ္တိဿ သေသုတ်မှ လိုက်လာသော သဝိဘတ္တိသဒ္ဓါသည် ဤသုတ်တွင် အဆုံးသတ်သောကြောင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ စီရင်ရာအခန်းသည် ဤတွင်ပြီးပြီ = ဟု သိစေခြင်းငှာ ဝါသဒ္ဓါကို ထပ်၍ မိန့်ရသည့်-ဟု ကဗ္ဗာနသံခိပ် ဆရာတော်ကြံတော်မူသတတ်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ပုမေ၌ ဝါ မြစ်သောကြောင့် အာနေ မပြုရ၊ သ္မာသ္မိနံဝါဖြင့် သ္မိကို ဖြေပြု။

၁၅၇။ ပုန ဝိဘတ္တိဂ္ဂဟဏံ- သုတ်တို့မည်သည် “အပုက္ခရ” အင်္ဂါနှင့်ညီညွတ်အောင် အက္ခရာ နည်းနိုင်သမျှ နည်းပါးစေရိုး ဖြစ်သည်အားလျော်စွာ အခြားသုတ်များ၌ “သိမိစ၊ အာသိမိ” စသည်ဖြင့် ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါ မဟုတ်ဘဲ သုတ်တည်လေ့ရှိသည့်ပြင် တတောစ ဝိဘတ္တိယော သုတ်မှ ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါလည်း လိုက်ပါလျက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၌ ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါကို ထပ်၍ မဆိုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော-ဟု စောဒနာဖွယ် ရှိသောကြောင့် “ပုနဝိဘတ္တိဂ္ဂဟဏံ” စသည်ကိုမိန့်၊ ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် အမှဿ မမံ သဝိဘတ္တိဿ သေ သုတ်မှ အစဉ် လိုက်လာသော သဝိဘတ္တိသဒ္ဓါကို ဆုတ်နစ်စေရခြင်း အကျိုး ရှိသည်- ဟူလို။

ချဲ့ဦးအံ့- အမှဿ မမံ သဝိဘတ္တိဿ သေ သုတ်မှ သဝိဘတ္တိသဒ္ဓါသည် အစဉ် တစိုက် လိုက်လာခဲ့ရာ အာနေသ္မိမိဝါ တိုင်အောင်ဝင် လိုက်လျက်ရှိသေး၏။ [သမာ

တို့ဖြင့်၊ စဂ္ဂဟဏေက- ဖြင့်၊ သိယော အံယော ဣတိ- သိယော၊ အံယော ဟုကုန်
 သော၊ ဧတေသု ဝိဘတ္တိသု- တို့ကြောင့်၊ မဃဝ ယဝ ဣစ္စေဝမန္တဿ- မဃဝ၊
 ယဝ တို့၏ အဆုံး သရ၏၊ (မဃဝ ယဝ ဣစ္စေဝ မာဒိနမန္တဿ- ဟုလည်း မူကွဲ
 ရှိ၏၊) အာန အာဒေသော- အာန အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ သဿှာ သု-သ၊ သှာ
 ဟုကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိသု- တို့ကြောင့်၊ ပုမကမ္မ ထာမန္တဿ စ -ပုမ၊ ကမ္မ၊ ထာမ
 တို့၏အဆုံးသရ၏လည်း၊ ဥကာရော-ဥအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ မဃဝါနော-သိကြား
 သည်၊ မဃဝါနာ-တို့သည်၊ မဃဝါန-ကို၊ မဃဝါနေ-တို့ကို၊ ယဝါနော- လုလင်ပျို
 သည်၊ ယဝါနာ-တို့သည်၊ ယဝါန-ကို၊ ယဝါနေ- တို့ကို၊ ပုမနော-အား၊ ပုမနာ-
 မှ ကမ္မနော-အမှုအား၊ ကမ္မနာ-မှ၊ ထာမနော-အစွမ်းအား၊ ထာမနာ-မှ။ (၁၄၀)

သေစ ဝိဘာသာသုတ်၌လည်း “ဟေ ဣတ္ထိပုမံ” ပုံစံပြီးဖို့ရာ ဝိဘတ်နှင့်တကွ
 အံပြုရသောကြောင့် သဝိဘတ္တိသဒ္ဓါ လိုက်လျက်ပင်၊] လိုက်ပုဒ်တို့ ထုံးစံမှာလည်း
 နောက်ကသုတ်၌ အလားတူပုဒ်မရှိလျှင် လိုက်မြဲလိုက်နေရိုးတည်း၊ ဥပမာ- နောက်
 သုတ်၌ ကာရိမရလျှင် ကာရိလိုက်၊ ကာရိယ မရှိလျှင် ကာရိယ လိုက်သကဲ့သို့
 တည်း၊ ထိုသို့ အစဉ်လိုက်လာသော သဝိဘတ္တိသဒ္ဓါကို အလားတူ ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါဖြင့်
 ခုခံတားမြစ်ဖို့ရာ ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါကို ထည့်၍ “ဟိ ဝိဘတ္တိမိစ” ဟု သုတ်တည်ရသည်၊
 ဥပမာ တောမီးလောင်လာသည့်အခါ မိမိတောကျောင်းကလေးကို မီးမကူးဖို့ရာ
 အနီးအပါး သစ်ပင်များကို တင်ကြို၍ မီးရှို့ရသကဲ့သို့တည်း။

[ဆောင်] ဟိမိစသော၊ မဆိုပါဘိ၊ ဝိဘတ္တိကား၊ လိုက်လာငြားလတ်၊ သဝိဘတ္တိ၊
 တားမြစ်ဖို့ဖို့၊ မီး၏အသွင်၊ ရှို့ကြိုတင်၊ အစဉ် ထုံးရှိသည်။

ပုံစံများ။ ။ “ပုမာနေဟိ-ဘိ” ဟု ဆိုပြီးနောက် “သဝိဘတ္တိဂ္ဂဟဏ နိဝတ္တနတ္ထိ၊
 ပုမာနေဟိ” ဟု ဆိုပြန်ရာ၌ ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါအတွက် ပုံစံ မထူးကြောင်း ပြဆို၍ “ပုမာ
 နေဘိ” ကိုပင် ထည့်၍ ပြသည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ ဟိကို ဘိပြုလျှင်
 ပုမာနေဘိ ပြီးသည်။

စဂ္ဂဟဏေက- သုတ်၌ ပါသော စသဒ္ဓါဖြင့် မဃဝ ယဝတို့၏ အဆုံး (အ)
 ကို အာန ပြု၊ ထိုသို့ပြုရာ၌ ကစွည်းဝတ္ထိဝယ် သိယော အံယော ၄ လုံးကြောင့်သာ
 ပြုသော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဝိဘတ်အားလုံးကြောင့်ပြု၍ “မဃဝါနေန- ယဝါနေန” စသော
 ရုပ်များကိုလည်းကောင်း၊ “အဒ္ဓါနံ- အဒ္ဓါနော”၌ အဒ္ဓါ၏ အကို အာနပြုဟုအကမ္မန္တဿ
 သုတ်၏ ရူပသိဒ္ဓိဘာသာ ဋီကာ၌လည်းကောင်း ပြ၏၊ ထို့ပြင်- ဤ စသဒ္ဓါဖြင့်ပင်
 သဿှာကြောင့် ပုမ ကမ္မ ထာမတို့၏ အဆုံး (အ) ကို ဥပြုဟုကစွည်းပုတ္တိဆို၏၊
 ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ဥနာမိစသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် (ပုမ-ကမ္မ-ထာမအပြင် အကမ္မန္တဿစ
 သက်ဋီကာ၌ အဒ္ဓါ၏ အဆုံးသရကိုပါ) ဥပြု-ဟု ဆိုသည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ ဆိုပုံကသုတ်ရင်း

သုသို့မာဝါ

၁၅၈။ သု ဣတိ- သုဟူသော၊ ဧတသ္မိဝိဘတ္တိမိ- ဤဝိဘတ်ကြောင့်၊ ပုမ ဣစ္စေဝမန္တဿ-၏။ အာ အာဒေသော- အာအပြုသည်၊ ဝါဟောတိ၊ ပုမာသု- တို့၌၊ ပုမေသုဝါ-ပုမေသု ဟုလည်း ရှိသေး၏။ (၁၄၃)။ [အခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်၊ ပုမေသုကား ဝိကပ်ရုပ် တည်း၊ ပုရိသေသုကဲ့သို့ တွက်။]

ဥနာမိစ

၁၅၉။ နာမိ ဝိဘတ္တိမိ ပုမဣစ္စေဝမန္တဿ၊ အာ ဥ အာဒေသော- အာ အပြု၊ ဥ အပြုတို့သည်၊ ဝါဟောန္တိ၊ ပုမာနာ၊ ပုမုနာ-ဖြင့်၊ ပုမေ နဝါ-ပုမေန ဟုလည်းရှိ၏။ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနုကမုနတ္ထံ -အာကိုင်ခြင်းအနက် ရှိ၏။ (၁၃၉)

ဥပြပုံနှင့် သာ၍ လိုက်လျော၏၊ သို့သော် ရုပ်ပြီးသာ ပဓာနဟု သဘောထား၍ ကစွည်း၌ ကစွည်းဝတ္တိအတိုင်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်း တွက်ကြပါလေ။ [ဤစကားစဉ်အရ “စသဒ္ဓါသည် မဆိုအပ်သေးသည်ကို ဆည်းယူသော အဝုတ္တသမုစ္စည်း အနက်ရှိ၏” ဟု ဆိုလိုသည်။]

- [ဆောင်] ၁။ ဟိဝိဘတ္တိမိ၊ စ၏ တွက်တာ၊ အနက်မှာကား၊ မဃဝါ ယုဝ၊ အဒ္ဒတို့၏၊ ဆုံးရှိ (အ) စု၊ အာနဟု၊ ပြုလေ ဝိဘတ်စုံ။
- ၂။ ထို့ပြင်- တစ်ခါ၊ သသ္မာကြောင့်၊ ပုမာ ကမ္မ၊ ထာမဒ္ဒ၏၊ (အ) ကို ဥလည်း၊ ပြုသတည်းဟု၊ ကစွည်း စာမူ၊ ဤသုတ်ယူလည်း၊ ကျမ်း ရူသိဒ္ဓိ၊ ဥနာမိစ၊ သုတ်၌ကျမှ၊ စဖြင့်ပြု၊ ဖွင့်ကြ အပုံပုံ။

ရုပ်တွက်။

။ မဃဝါနောကို မဃဝတည်၊ သိသက်၊ ဟိ ဝိဘတ္တိမိစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် မဃဝ၏အဆုံး (အ) ကို အာနပြု , ဝဇ္ဇင်း၊ ရေ၊ ကပ်၊ သောသုတ်ဖြင့် သိကို ဩပြု၊ ယုဝါနောလည်း နည်းတူ၊ ယော နောင်းရာ၌ (အ) ကို အာနပြု၍ မဃဝါနာ ယုဝါနာတို့ကိုတွက်၊ အဒ္ဒနောင် အံသက်၊ အာနပြု , “အဒ္ဓါနံ- အဇ္ဈန် ကို” ဟုပြီး၏။ တတောယောနမောတ၌ တုသဒ္ဓါဖြင့် ယောကို ဩပြုလျှင် “အဒ္ဓါ နော-တို့သည် တို့ကို” ဟုဖြစ်၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိလေ၊ ပုမတည်၊ သသက်၊ ဤသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ပုမ၏အဆုံး(အ)ကိုဥပြု၊ လမုဉ်း၊ ဈလတော သဿ နောဝါဖြင့် သကို နောပြု၊ ပုမုနောပြီး၏။ ဈလတောစသုတ်ဖြင့် သ္မာကို နာပြုလျှင် ပုမုနာ ဟု ပြီး၏။ ကမ္မုနော ထာမုနော အဒ္ဓါနော-ကမ္မုနာ ထာမုနာ အဒ္ဓါနာတို့လည်း နည်းတူ။

၁၅၉။ စသဒ္ဓါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ အာကိုငင်၏-ဟု ကစွည်းဝတ္တိဆို၏။ ထိုသို့ငင်သဖြင့် နောက်သုတ်သို့ အာဟူသော ကာရိယ မလိုက်ဟု သိစေရကျိုးရှိသည်။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား သသ္မာကြောင့် ပုမ ကမ္မ ထာမ အဒ္ဒတို့၏ အဆုံး (အ) ကို ဥပြု- ဟု ဆို၏။

အကမ္ဘန္တဿစ

၁၆၀။ နာမိ ဝိဘတ္တိမိ၊ ကမ္မဏ္ဍေဝမန္တဿစ- ကမ္မဟူသော ဤ သဒ္ဒါ၏ အဆုံးသရ၏လည်း၊ ဥ အ အာဒေသာ - ဥအပြု၊ အ အပြုတို့သည်၊ ဝါဟောန္တိ၊ ကမ္မနာ ကမ္မနာ- အမှုဖြင့်၊ ကမ္မေနဝါ-ကမ္မေန ဟု လည်း ရှိ၏။ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ နာသု ဣတိ-နာ၊ သု ဟူကုန် သော၊ စတေသု ဝိဘတ္တိသု- တို့ကြောင့်၊ မဃဝ ယုဝ ဣစ္စေဝမန္တဿ- မဃဝ ယုဝ သဒ္ဒါတို့၏ အဆုံးသရ၏၊ ကွစိ အာ အာဒေသာ ဟောတိ၊ မဃဝါနာ-သိကြားဖြင့်၊ မဃဝါသု- တို့၌၊ မဃဝေ သု၊ မဃဝေန ဝါ-မဃဝေသု၊ မဃဝေန ဟုလည်း ရှိ၏။ ယုဝါနာ- ဖြင့်၊ ယုဝါသု-တို့၌၊ ယုဝေ သု၊ ယုဝေန ဝါ-လည်း ရှိ၏။ (၁၉၇) ဣတိ၊ ဝေ၊ ကဏ္ဍော။

ရူပသိဒ္ဓိအလို စသဒ္ဓါ အဝုတ္တသမုစ္စည်း အနက်ရှိ၏။ အခြေပြုကြည့်၍တွက်၊ ပုမေ နကား ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ ဝါမြစ်သောကြောင့် အာ- ဥ မပြုရဟု ဆို၍ နာကို နေပြု။ [ဆောင်] ဥနာမိလာ၊ စသဒ္ဓါဖြင့်၊ အာကိုငင်မှု၊ ကမ္ဘည်းပြုလည်း၊ ပုမကမ္မ၊ ထာ မဒ္ဒတို့၊ သနှင့် သွာ၊ နောင်လေရာဝယ်၊ လျော်စွာ နှိုင်းဆ၊ ဥပြုရ၊ ရူပသိဒ္ဓိဆို။ ၁၆၀။ **ကမ္ဘန္တဿစ**- စသဒ္ဓါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ ဥကို ငင်သည်-ဟုကြံကြ၏။ စသဒ္ဓါ ဖြင့် မငင်သော်လည်းကဏ္ဍခြားနေသောကြောင့် နောက်သုတ်သို့ မလိုက်တော့ရကား စသဒ္ဓါဖြင့် အထူးမငင်ရဘဲ အနုဝတ္တန သဘောအားဖြင့် သူ့ဘာသာ “ဥ+ နာမိ+ ဝါ” ပုဒ်တို့ လိုက်ကြသည်- ဟု အယူရှိသောကြောင့် ဤကမ္ဘည်းဝုတ္တိနှင့် ရူပသိဒ္ဓိ တို့၌ အနုကမုနဟု မဖွင့်ကြဘဲ စသဒ္ဓါ၏ သမုစ္စည်းအနက်ကိုသာ ဖွင့်ကြသည်။ **အ-ထပ်၍ ပြုရကျိုး။** ။ “ကမ္မ၏ အဆုံး အသရကို အ-ထပ်ပြုခြင်းသည် ဘာအကျိုးရှိသနည်း” ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား အကို (အ) ထပ် မပြုလျှင် “ကမ္မနာ-ကမ္မေန” ဟုသာ ရုပ်ဖြစ်၍ “ကမ္မနာ”ဟု မဖြစ်နိုင်ရကား “ကမ္မနာ” ရုပ်လည်း ရှိသေးစေခြင်းငှာ အ-ထပ်ပြုရသည်။ ထို့ကြောင့် အကို (အ)ထပ်ပြုခြင်းသည် တစ်ပါးသော အစီအရင် “ဥ အပြု၊ နေ အပြု” တို့ကို တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ [ဆောင်] ဥ-နေဟု၊ အပြုနှစ်ဝ၊ တားမြစ်ချဖို့၊ ကမ္မ၌ဆို၊ အ-နဂို၊ (အ) ကို ထပ်၍ပြု။

စသဒ္ဓါနှင့် အန္တသဒ္ဓါပို့။ ။ ကမ္ဘန္တဿစ၌ စကို အဝုတ္တသမုစ္စည်း ကြံ၍ နာသု နောင်ရာ၌ မဃဝ ယုဝတို့၏ အကို အာပြု၊ မဃဝါသု စသည်ဖြစ်၏။ [အန္တ သဒ္ဓါပို့၏ အကျိုးကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ရှု။] မဃဝါနာ မဃဝါသု- ယုဝါနာ ယုဝါသုတို့သာ ပုံစံ တည်း၊ မဃဝေသု မဃဝေန ယုဝေသု ယုဝေနတို့ကား ကွစိအတွက် ဝိကပ် ရုပ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကွစိ နာသု ဣစ္စေတေသု” ၌ ကွစိသဒ္ဓါကို ဝါတ္ထ (ဝါ၏ အနက်ရှိသည်) ဟု ကြံ၊ ရုပ်လွယ်ပြီ။

တုမှာမေဟီ ၁၆၁။ တေဟီ တုမှ အမေဟီ- ထိုတုမှ အမှသဒ္ဒါတို့မှ၊ (ပရသသ) နံဝစနဿ-၏။ အာကံ ဟောတိ၊ တုမှာကံ- တို့အား၊ အမှာကံ၊ နမိတိ-နာမ်ပုဒ်သည်။ ပေ၊ တုမေဟီ- တို့ဖြင့်၊ အမေဟီ၊ လူတိ-၏။ (၂၄၄) [သီဟိုဠ်မှ၌ “တုမှာ-မေဟီ” ဟုမှ၌ ဒီဃဖြင့် ရှိ၏။]

ဝါယော-ပွဋ္ဌမော ၁၆၂။ တေဟီ တုမှ အမေဟီ-တို့မှ၊ (ပရော) အပွဋ္ဌမော ယော အာကံ ဝါဟောတိ၊ တုမှာကံ-တို့ကို၊ ပဿာမိ၊ မြင်၏။ တုမေ ပဿာမိ ဝါ-တုမေ ပဿာမိ ဟုလည်း ရှိ၏။ အမှာကံ-တို့ကို၊ ပဿသိ- ရှုလော့၊ အမေ ပဿသိဝါ- လည်းရှိ၏။ ယောတိ၊ ပေ၊ တုမေ ဟီ၊ အမေဟီ-တို့ဖြင့်၊ လူတိ-၏။ အပွဋ္ဌမောတိ၊ ပေ၊ တုမေ-တို့သည်၊ ဂစ္ဆထ-သွား ကုန်လော၊ မယ-တို့သည်၊ ဂစ္ဆာမ-သွားကုန်အံ့၊ လူတိ-၏။ ဝိကပ္ပနတ္ထေန- ဝိကပ်

၁၆၁။ ရူပ သိဒ္ဓိ၌ သဿ သုတ်မှ အံပုဒ်ကို (သီဟဂတိက အဓိကာရနည်းအားဖြင့်) လိုက်စေ၍ ဤသုတ်ဖြင့် နာမ်ကို အံလည်းပြု၍ “တုမှ၊ အမံ” ဟု ပြ၏။ ကညာန တုမှ ကုလေ ဒဟရာ နမိယျရေ= ဘာကြောင့် သင်တို့၏ ဓမ္မပါလအမျိုး၌ ငယ် ရွယ်သူတို့ မသေကြသနည်း (ဓမ္မပါလဇာတ်)၊ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် အမှကို အသွပြု၍ “အသွာကံကို” ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြသေး၏။ “သော အသွာကံ ဓမ္မတာ=ဤကား ငါတို့၏ ထုံးစံ(ဒုက၊ ဒုတ္တိယ မက္ကဋဇာတ်)” တေသု ဝုဒ္ဓိသုတ်ဖြင့်ပင် ဟိသုတို့ကြောင့် အမှကို “အသွာ”ပြု၍ “အသွာဟိ ပရိစိဏ္ဍောသိ၊ မေတ္တစိတ္တာဟိ နာယက (ဂေါတမီ ထေရီ ကာပဒါန်) ဘတ္တိရသွာသုယာ တဝ ဘတ္တိ+ အသွာသု၊ (အသိတိ၊ စူဠဟံသ ဇာတ်)” ဒုတိယယောနှင့်တကွ အမှကို အသွာလည်းပြု၏။ “အသွာတိဇပုဋ္ဌိ ပဇာ အနေကား= များစွာ သော သတ္တဝါတို့သည် ငါတို့ကို တောင့်တကြကုန်၏။” သဂါ ထာဝဂ္ဂ၊ ဗကဗြဟ္မ သံယုတ်) [အားလုံး မောဂ္ဂလ္လာန် မိန့်သည်၊ အမှကို အသွပြု၊ ယောကို ပြု၍ “အသွေ+ အဘိဇပုဋ္ဌိ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်လျှင် သာ၍ သင့်မည်ထင်၏။]

[အောင်] တုမှာမေနှံ၊ အံလိုက်ဟန်ကြောင့်၊ တုမှ မှုဟု၊ တစ်ဖန် ရှုလော့၊ တေသု ဝုဒ်ဖြင့်၊ ပြုလုပ်လေက၊ အမှသာတည့်၊ သုနံဟိကြောင့်၊ ဖြစ်ဘိ အသွာ၊ ဒုတိယာဝယ်၊ ယောပါ ပြုရန်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၊ ကျမ်းဂန် ထောက်လေသည်။

၁၆၂။ **အပွဋ္ဌမော-** “ပဋ္ဌမာ မဟုတ်” ဟု ဆိုသဖြင့် ဒုတိယာ ယောဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ တုမှာကံ အမှာကံတို့ကို ရုပ်တွက်ပါ။ တုမေ အမေတို့ကား ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါသည် ဤနည်းအရ “ကေဝလဝိကပ္ပ၊ အနက်ရှိ၏” ဟုလည်း မှတ်။ [ကေဝလဝိကပ္ပကို “သုတ္တဝိကပ္ပ” ဟုလည်း သုံးနှုန်းကြသေး၏။] ရုပ်ကို သဗ္ဗယောနိနမာဇ သုတ်ဖြင့် ဒုတိယာယောကို ပြု၍တွက်၊ ပဿာမိ-ပဿသိ ကြိယာတို့ကား ဒုတိယာယောဝိဘတ် ထင်ရှားအောင်ထည့်သည်။

အနက်ရှိသော၊ ဝါတိ- ဝါဟူသော ပုဒ်ဖြင့်၊ ယောနံ- ယော ဝိဘတ်တို့၏၊ အံ အာနံ- အံ အပြု၊ အာနံ အပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ တုမှ၊ တုမှာနံ- သင်တို့သည်၊ တို့ကို ၊ အမှံ၊ အမှာနံ- ငါတို့သည်၊ တို့ကို။ (၂၃၇)

သဿံ ၁၆၃။ ပေ၊ တုမှ-သင့်အား၊ ဒီယတေ- ပေးအပ်၏၊ တဝ-အား၊ ဒီယတေ၊ တုမှ-၏၊ ပရိဂ္ဂဟော-အပိုင်ဥစ္စာ၊ အမှံ-၏၊ ပရိဂ္ဂဟော၊ မမ-၏၊ ပရိဂ္ဂဟော၊ သဿေတိ- သဿပုဒ်သည်၊ ပေ၊ တုမှေသု၊ အမှေသု-တို့၌

ယောတိ၊ ပေ၊ မယံ- တုမှေဟိ အမှေဟိတို့၌ ယောဝိဘတ် မဟုတ်သောကြောင့် အာကံ မပြုရ၊ တုမှေ မယံတို့၌ကား ယောဝိဘတ် ဟုတ်သော်လည်း ဒုတိယာယော မဟုတ်၊ ပဌမာယော ဖြစ်သောကြောင့် အာကံမပြုရ၊ သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဌမောဖြင့် ဧပြု၍ တုမှေကိုလည်းကောင်း၊ မယံ ယောမှီ ပဌမေဖြင့် မယံကို လည်းကောင်း တွက်လေ၊ ဂစ္ဆထ ဂစ္ဆာမတို့ကို ပဌမာယောဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင် ထည့်သည်။

ဝါတိ၊ ပေ၊ အမှာနံ- ဝါသဒ္ဓါ၏ ဝိကပ္ပနတ္ထ ၂ မျိုးကို ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေသုတံ၌ ပြခဲ့ပြီ၊ ထို ၂ မျိုးတွင် ဤဝိကပ္ပနကား (သမုစ္စည်းဟု ခေါ်ကြသည့်) အတ္တန္တရ ဝိကပ္ပနတည်း။ [အတ္တန္တရ-အံ အာနံပြုခြင်း ဟူသော အနက်တစ်မျိုးကို+ ဝိကပ္ပန- သီးခြား စီရင်ခြင်း။] သုတ်အစီအရင်မှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်နိုင်သော ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ပဌမာ ဒုတိယာ ယော ၂ မျိုးလုံးပင် အံအာနံ ပြု၍ “တုမှံ တုမှာနံ အမှံ အမှာနံ” ဟု ဖြစ်သည်။ တုမှ အမှတည်၊ ယောသက်၊ ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ယောကို အံ အာနံ ပြု၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ် ပြီး၏။ [ဤ“ဝါတိဝိကပ္ပနတ္ထေန” စသော ဤစကားနှင့် ရှေ့၌ တုမှေ အမှေ စသော ဝိကပ်ပုံစံများကို ထောက်၍ ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါသည် ကေဝလ ဝိကပ္ပနတ္ထ-အတ္တန္တရ ဝိကပ္ပနတ္ထ ၂ မျိုးလုံးကိုပင် ဟောသည်-ဟု ကစွည်းဂုဏ္ဍိဆရာ ယူလိုပေသည်။]

မှတ်ချက်။ ။ အံ အာနံ ပြုရာ၌ “ယောသု” ဟု ဗဟုဝစ်ဖြင့် ဆိုခြင်းကြောင့် ပဌမာ ဒုတိယာ ယော ၂ မျိုးလုံးကိုပင် ပြု၊ သဒ္ဓနိတိ၌ကား “အံအာနန္ဓ အပ္ပဌမောယော” ဟု သုတ်တည်၍ ဒုတိယာယောကိုသာပြု၏။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ “အာနံ” အပြု မပါ၊ “ဒုတိယေ ယောမှီ ဝါ” ဟု တည်၍ ဒုတိယာ ယောကို အံပြုသေး၏။ ရူပ သိဒ္ဓိ၌မူယော ၂ မျိုးလုံး၏ အံ အာနံ အပြုကိုပင်မပြု။ “သောအမှံ အနုကမ္မကော” ကဲ့သို့ ကံအနက် ပေးဖို့ရာ “အမှံ- အမှာနံ-တုမှံ- တုမှာနံ” တွေ့ရ လျှင် ဆဋ္ဌိကံသာ ဖြစ်ထိုက်သည်- ဟု ယူလိုဟန်တူသည်။

[ဆောင်] ကစွည်း ဆိုဟန်၊ အံ အာနံဝယ်၊ ၂ တန် ယောနှင့်၊ လျော်ကန်သင့်၏၊ တစ်ဆင့် နိတိ၊ ဆိုပုံကြည့်က၊ ဒုတိယယော၊ မှတ်လောတစ်ဖန်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ဝယ်၊ အာနံကိုချ၊ အံသာ ပြ၏၊ ရူပသိဒ္ဓိမှာ၊ ၂ ဖြာ လုံးလုံး၊ မသုံးဖယ်ကြည့်၊ ပါဠိမြင်မူ၊ ဆိုချင် ဆဋ္ဌိ ကံသာတည်း။

ဣတိ-၏။ (၂၄၁) [ဒီယတေကို စတုတ္ထိသဝိဘတ် ထင်ရှားအောင် ထည့်၍၊ ပရိဂ္ဂဟောကို ဆန္ဒိသဝိဘတ် ထင်ရှားအောင် ထည့်သည်။ ရုပ်တွက်ပါ။ တဝ မမ တို့ကား ဝိကပ်ရုပ်တည်း။ ဤသုတ်ဖြင့် မြစ်၍ တဝ မမ သေ သုတ်ဖြင့် စီရင်၊ ကိရပ်လည်း လွယ်ပြီ။]

သဗ္ဗနာမကာရတေ ၁၆၄။ သဗ္ဗေသံ-ကုန်သော၊ သဗ္ဗနာမာနံ--သဗ္ဗနာမ်
ပဌမော တို့၏ အကာရတော-အ အက္ခရာမှ၊ (ပရော) ပဌမော-
သော၊ ယော- ယောဝိဘတ်သည်၊ ဧတ္တံ-ဧ အဖြစ်သို့၊ အာပဇ္ဇတေ-၏။ သဗ္ဗေ-
အလုံးစုံတို့သည်၊ ယေ-အကြင်သူတို့သည်၊ တေ- ထိုသူ၊ ကေ-အဘယ်သူ၊ တုမေ-
-သင်၊ အမှေ-ငါ၊ ဣမေ-ဤသူ(တို့သည်၊ ဟု ဆက်)၊ သဗ္ဗနာမာနမိတိ-
သဗ္ဗနာမာနံပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ဒေဝါ- နတ်တို့သည်၊ အသုရာ- အသူရာ(တို့သည်၊
ဟုဆက်)၊ နာဂါ- နဂါး၊ ဂန္ဓဗ္ဗာ- ဂန္ဓဗ္ဗနတ်၊ မနုဿာ-လူတို့သည်၊ ဣတိ-၏။
အကာရတောတိ-သည်၊ ပေ၊ အမူပုရိသာ- ထိုယောကျ်ားတို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဣတိ-
၏။ ယောတိ- ယောပုဒ်သည်၊ ပေ၊ သဗ္ဗော- အလုံးစုံသည်၊ ယော- အကြင်သူသည်၊
သော-ထိုသူ၊ ကော- အဘယ်သူသည်၊ အယံ-ဤသူသည်၊ ဣတိ-၏။ ပဌမဂ္ဂဟာဏံ-
ပထမ သဒ္ဒါသည်၊ ဥတ္တရသုတ္တထံ- နောက်သုတ်၌ အကျိုးရှိ၏။ (၂၀၀)

၁၆၄။ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်များကို သဗ္ဗနာမာနံ နံမှီစသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီး သဗ္ဗနာမ်တို့တွင်
“သဗ္ဗ” ကဲ့သို့ အကာရန္တဖြစ်သော သဗ္ဗနာမ်နောင် ပဌမာယောကို ဖြေ၍ “သဗ္ဗေ”
စသည်ဖြစ်၏။ ရုပ်တွက်ပါ။ ကိံတည်၊ ယောသက်၊ ကိံသကာဝေစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့်
ကိံကို “က” ပြုပြီးသောအခါ အကာရန္တ ဖြစ်သောကြောင့် “ကေ” ဟုလည်း ပုံစံ
ထုတ်သည်။ ကိံရုပ်များ၌ ဒေဝ-အသုရ စသည်တို့ကား သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်၊
သုဒ္ဓနာမ်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဧ မပြုဘဲသဗ္ဗယောနိနမာစ သုတ်ဖြင့်
ပဌမာယောကို အာပြုရသည်။ အမူပုရိသာ၌ ပုရိသာကား တွဲဖက် ထည့်ပါ၍သာ၊
“အမူ”တည်၊ ပဌမာ ယောသက်၊ သဗ္ဗနာမ် ဟုတ်သော်တည်း အကာရန္တ မဟုတ်
သောကြောင့် ဧမပြုရ၊ လမုည့်၊ ယောဈေ၊ ဒီဃပြု၊ သဗ္ဗောစသည်ကား “သဗ္ဗနာမ်
အကာရန္တ” ဟုတ်သော်လည်း ပဌမာယော မဟုတ်သောကြောင့် ဧ မပြုရ၊
အယံကိုကား အနပုံသကာသာယံ သိမှီသုတ်ဖြင့် စီရင်။

ပဌမဂ္ဂဟာဏံ၊ ပေ၊ ဣ- “သဗ္ဗနာမ် အကာရန္တ နောင်ယောကို ဖြေ” ဟု
ဆိုလျှင် ဒုတိယာယော၏ သဗ္ဗယော နိနမာစသုတ်ဖြင့် ဖြေပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဤ
ယောဝိဘတ်၏ ပဌမာယောဖြစ်ကြောင်း သိသာထင်ရှားပြီ။ ထို့ကြောင့် ဝါယော
ပုဌ မောသုတ်မှ “ယော” ပုဒ်လည်း လိုက်စေ၍ “သဗ္ဗနာမကာရတေ” ဟုသာ သုတ်

ဒွန္ဒုဌာဝါ ၁၆၅။ ဒွန္ဒုဌာ - ဒွန်သမာသံ၌ တည်သော၊ တသ္မာ သဗ္ဗနာမကာရ တော-မှ၊ (ပရော) ပဌမော ယော ဧတ္တံ ဝါ အာပဇ္ဇတော၊ ကတရ ကတမေ- အဘယ်သူ အဘယ်သူတို့နည်း၊ ကတရကတမာဝါ-ကတရ ကတမာဟု လည်းရှိ၏။ သဗ္ဗနာမာနမိတိ- သဗ္ဗနာမာနံ ပုဒ်သည်။ ပေ၊ ဒေဝါသုရ နာဂ ဂန္ဓဗ္ဗ မနဿာ-နတ်၊ အသုရာ၊ နဂါး၊ ဂန္ဓဗ္ဗနတ်၊ လူတို့၊ ဣတိ-၏။ ဒွန္ဒုဌာတိ- ဒွန္ဒုဌာ ပုဒ်သည်။ ပေ၊ တေ- ထိုသူတို့သည်။ သဗ္ဗေ- အလုံးစုံတို့သည်။ ဣတိ-၏။ (၂၀၈)

တည်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ “သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဌမော” ဟု ပထမသဒ္ဒါကို ထည့်ခြင်းသည် အဘယ်အကျိုး ရှိပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပဌမဂ္ဂဟဏံ” စသည်ကိုမိန့်၊ ဤသုတ်၌ ပထမသဒ္ဒါမပါဘဲ ပြီးနိုင်သော်လည်း နောက် ဒွန္ဒုဌာဝါသုတ်၌ လိုက်စေခြင်း၊ အကျိုးငှာ ပထမသဒ္ဒါကို ထည့်၍ ဆိုရသည်-ဟူလို၊ ချဲ့ဦးအံ့- သဗ္ဗယောနိနမာ သေုတ်ဖြင့် ဒုတိယာယောကို မပြုခဲ့ပြီးနောက် ဒွန္ဒုဌာဝါသုတ်က ယောကို ဝိကုပ်စေ ပြုရာ၌ ဒုတိယာယောကိုပါ အပြု မမြဲကြောင်း ပြလိုလေသလား- ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ဒုတိယာယော မဟုတ်၊ ပဌမယောဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင် ဤသုတ်မှ ပဌမာပုဒ်ကို ထို ဒွန္ဒုဌာဝါသုတ်သို့ လိုက်စေဖို့ရာ ဤသုတ်၌ ပထမသဒ္ဒါ ထည့်၍ ပြရသည်။

မေးဖွယ်။ ။ သို့ဖြစ်လျှင် ထိုသုတ်ကျမှ “ဒွန္ဒုဌာဝါ ပဌမော” ဟု ထည့်ပါ တော့လော၊ အဘယ်ကြောင့် ဤသုတ်၌ ထည့်ထားရသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေ ကား ဤ သုတ်မှာလည်း ပဌမာယောအဖြစ်ကို သိသာထင်ရှားသည်ထက် ပို၍ သိသာစေခြင်း အကျိုးရှိသောကြောင့် ဤသုတ်၌ပင် ပထမသဒ္ဒါကို ထည့်ပေးရသည်။

[အောင်] ဒွန္ဒုဌာသို့၊ လိုက်စေဖို့ရာ၊ ပဌမာကို၊ ဤမှာထည့်လျက်၊ ဆိုသည်တွက် ကြောင့်၊ ဤဘက် သုတ်ဝယ်၊ နည်းငယ်တိတိ၊ အကျိုးရှိမှတ် သိပါလေ။

၁၆၅။ ဒွန္ဒုဌာဝါ-သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဌမောသုတ်ဖြင့် “ပဌမာယောကို ဧပြု” ဟုဆိုရာဝယ် ဒွန်သမာသံ၌လည်းအမြဲ ဧပြုမည်စိုးသောကြောင့် ဤသုတ်ကို အားထုတ်ရ ပြန်သည်။ သဗ္ဗနာမံဒွန်ပုဒ်နောက်၌ကား ဝိကုပ် ဧပြုပါ။ တစ်ရံတစ်ခါ ဧပြေဘဲ အာ လည်းပြုစေ-ဟူလို၊ ဒွန္ဒု- ဒွန်သမာသံ၌+တိဋ္ဌတိ-တည်၏။ ဣတိ၊ ဒွန္ဒု- မည် ၏။ ဒွန်သမာသံ၌ ပါဝင်သော ပုဒ် (ဒွန်သမာသံပုဒ်) သည် ဒွန္ဒု မည်၏။ ထိုဒွန် သမာသံပုဒ်သည် သဗ္ဗနာမံ အကာရန္တပုဒ်ဖြစ်လျှင် ပဌမာ ယောကို ဧပြု၍ “ကတရ ကတမေ” ဟု လည်းကောင်း ဝါမြစ်၍ ဧပြေဘဲ သဗ္ဗယောနိနမာသေုတ်ဖြင့်အပြု၍ “ကတရကတမာ” ဟုလည်းကောင်းဖြစ်၏။ ကတရောစ-အဘယ်သူလည်း၊ ကတ မောစ- အဘယ်သူလည်း၊ ကတရကတမေ- အဘယ်သူ အဘယ်သူတို့၊ ရုပ်ကို ဒွန် သမာသံ ထုံးစံအတိုင်း တွက်ရမည်ဖြစ်သော်လည်း လွယ်ကူအောင် “ကတရကတမ” တည်၊ ယောသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဧပြု-ဟု ဆို၍တွက်၊ ဒွန်သမာသံ အစီအစဉ်ကို နောင်ခါ သိလိမ့်မည်။

နာညသဗ္ဗနာမိကံ ၁၆၆။ ဒွန္ဒုဋ္ဌေ- ဒွန္ဒုဋ္ဌိ တည်သော သဗ္ဗနာမိဋ္ဌိ၊အည-ပဋ္ဌမာ
 ယော၏ အပြုမှ တစ်ပါးသော၊ သဗ္ဗနာမိကံ -သဗ္ဗနာမိတို့၏
 အစီအရင်ဖြစ်သော၊ ကာရိယံ-သံ၊ သာနံ စသော ကာရိယသည်၊ န ဟောတိ-
 မဖြစ်၊ ပုဗ္ဗာပရာနံ- အရှေ့အရပ် အနောက်အရပ်တို့အား၊ တို့၏၊ ပုဗ္ဗုတ္တရာနံ-
 အရှေ့အရပ် မြောက်အရပ်တို့အား၊ တို့၏၊ အရေတ္တရာနံ- အောက်အရပ်
 အထက်အရပ်တို့အား၊ တို့၏။ (၂၀၉)

မှတ်ချက်။ ။ ဒွန်သမာသံ နောင် အပြုကို ဝိကပ်-ဟု ဆိုသောကြောင့် ဒွန်
 သမာသံ မဟုတ်သော သဗ္ဗနာမိ အကာရန္တ ပုဒ်များနှင့် ပဋ္ဌမာယောကို ရှေ့သုတ်ဖြင့်
 အမြဲမပြု-ဟု ဆိုရာရောက်နေ၏။ သို့သော် “ဓာတုလင်္ဂေဟိ ပရာ ပစ္စယာ” သုတ်
 ၌ ပရာပုဒ်ကို အရှင်ကဗျား ဆရာကိုယ်တိုင် မိန့်လျက်ရှိ၏။ ထို “ပရာ” ကား သဗ္ဗ
 နာမိလည်း ဟုတ်၏။ ပဋ္ဌမာယော၏ အာ အပြုလည်း ဟုတ်၏။ ထို့ကြောင့်
 ဒွန်သမာသံ မဟုတ်ရာ၌လည်း ဧ အပြု မမြဲကြောင်းကို မှတ်ထိုက်ပြန်သည်။
 ထို့ကြောင့်ပင် ပုဗ္ဗ-ပရ စသော ပုဒ်များနှင့် ပဋ္ဌမာယောကို အာပြုသော ရုပ်
 များကိုလည်း နာမိဂိုဏ်း၌ ပြကြသည်။

ကိရုပ်များ။ ။ “သဗ္ဗနာမာနမိတိ” ကား “သဗ္ဗနာမ ကာရတော” မှသဗ္ဗနာ
 ပုဒ်တစ်စိတ်ကို ခွဲထုတ်သော ကိတည်း။ “ဒေဝါသုရနာဂ ဂန္ဓဗ္ဗ မနုဿာ” ပုဒ်
 သည် ဒွန်သမာသံ ဟုတ်သော်လည်း သဗ္ဗနာမိ မဟုတ်သောကြောင့် ပဋ္ဌမာယောကို
 ဧ မပြုရ၊ သဗ္ဗယောနိနမာဧ သုတ်ဖြင့် အာပြုရသည်။ “ဒေဝါသုရနာဂ ဂန္ဓဗ္ဗ မနုဿာ”
 (ဒွန်သမာသံ တွဲပြီးအနေအားဖြင့်) တည်၍ ရုပ်တွက်ပါ။ “တေ၊ သဗ္ဗေ” တို့သည်
 ဒွန်သမာသံ မဟုတ်။ “တေ” တစ်ပုဒ် “သဗ္ဗေ” တစ်ပုဒ် ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်
 ဖြင့် ဝိကပ် ဧ မပြုရ၊ ရှေ့သုတ်ဖြင့် အမြဲ မပြုရသည်။

၁၆၆။ **နာည သဗ္ဗနာမိကံ**- ဒွန်သမာသံ အရာဝယ် ရှေ့သုတ်ဖြင့် ပဋ္ဌမာယောကို
 မပြုခြင်းမှာ တစ်ပါး “အခြားသော သဗ္ဗနာမိ အစီအရင်များ” ဟူသည် သဗ္ဗတောနံ
 သံသာနံ သုတ်ဖြင့် “သံသာနံ” ပြုခြင်း၊ သဗ္ဗနာမာနံ နံမိစ သုတ်ဖြင့် “ဧ” ပြုခြင်း
 ဃပတော သို့သာနံ သံသာသုတ်ဖြင့် “သံသာ” ပြုခြင်း၊ ဣတ္ထိလိင်၌ နေတာ
 ဟိသ္မိမာယယာသုတ်ဖြင့် အာယ-ယာ အပြုကို တားခြင်း၊ ပုံ- နပုလ္လိင်၌ တယော
 နေဝစ သဗ္ဗနာ မေဟိဖြင့် “အာ-ဧ-အာယ” အပြုကို တားမြစ်ခြင်းများတည်း။
 ဒွန်သမာသံအရာဝယ် ရှေ့သုတ်ဖြင့် ဧ ပြုခြင်းမှတစ်ပါး သဗ္ဗနာမိနှင့်ဆိုင်သော
 ပြုဖွယ်ဟူသမျှကိုလည်း မပြုရ၊ တားမြစ်ဖွယ် ဟူသမျှကိုလည်း မတားမြစ်ရ-ဟု
 ကန့်ကွက်သော သုတ်ဖြစ်သည်။

ပုံစံများ။ ။ ထို့ကြောင့် နံဝိဘတ်ဖြင့် သံသာနံ အပြု မရှိကြောင်း ပြလို၍
 “ပုဗ္ဗာပရာနံ” စသော ပုံစံကို ထုတ်သည်။ “ပုဗ္ဗာပရာသံ- ပုဗ္ဗာပရာသာနံ” ဟုမရှိရ-
 ဟူလို၊ ပုဗ္ဗာစ-အရှေ့အရပ်လည်း၊ အပရာစ-အနောက်အရပ်လည်း၊ ပုဗ္ဗာပရာ-တို့
 (“ဒိသာ” ဟူသော ဣတ္ထိလိင် အဘိဓမ္မေယျသို့ လိုက်၍ ဣတ္ထိလိင် ချသည်)၊ ပုဗ္ဗာစ
 ဥတ္တရာစာတိ ပုဗ္ဗုတ္တရာ၊ အရောစ- အောက်အရပ်လည်း၊ ဥတ္တရာစ-အထက်အရပ်

ဗဟုဗ္ဗိဟိမ္မိစ ၁၆၇။ ဗဟုဗ္ဗိဟိမ္မိစ သမာသေ- ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသိ၌လည်း[အည-
 သော၊] သဗ္ဗနာမိကံ- သဗ္ဗနာမိတို့၏ အစီအရင်ဖြစ်သော၊
 ကာရိ ယံ-သံ၊ သာနံစသော ကာရိယသည်၊ န ဟောတိ၊ ပိယပုဗ္ဗာယ-
 ချစ်လင်ရှိဖူးသော မိန်းမအား၊ ၏၊ ပိယပုဗ္ဗာနံ- ချစ်လင်ရှိဖူးသော မိန်းမတို့အား၊
 တို့၏၊ (ချစ်မယား ရှိဖူးသော ယောက်ျား အမျိုးတို့အား၊ တို့၏) ပိယပုဗ္ဗေ-

လည်း၊ အဓရတ္တရာ- တို့၊ [“အဓရတ္တရာ” ဟု ရှိရာ၌ “အဓော” နိပါတ်ဖြစ်၍
 သဗ္ဗနာမိ မဟုတ်သောကြောင့် ပါဠိပျက်၊ “အဓရ” သဒ္ဒါသာ သဗ္ဗနာမိတည်း၊]
 ရုပ်ကို “ပုဗ္ဗပရ” တည်၊ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်၍ အာပစ္စည်းသက်၊ နာမိဉ်၊ နံသက်၊
 သဗ္ဗတောနံ သံသာနံ သုတ်ဖြင့် နံကို သံသာနံ ပြုသင့်သော်လည်း နာညံ
 သဗ္ဗနာမိကံသုတ်ဖြင့် မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏၊ [ဒိသာကို မဉ်ဘဲ “ဒေသော”
 ဟု ပုလ္လင် အဘိဓေယျ ကို ငဲ့လျှင်လည်းကောင်း၊ “ဌာနံ” ဟု ပုလ္လင် အဘိဓေယျကို
 ငဲ့လျှင်လည်းကောင်း “ပုဗ္ဗာပရေသံ” စသည် မဖြစ်ရဟု တားမြစ်ပုံကို သိပါ၊
 အခြေပြု၌ ပုလ္လင်ရုပ်အဖြစ်ဖြင့် ပြထားသည်၊ ဤ “ပုဗ္ဗာပရနံ” စသည်တို့လည်း
 အသမာဟာရ ဒွန်များဖြစ်၍ ဧကဝုစ မရှိသောကြောင့် သို့ သတို့၏ သံသာ အပြု
 ကိုကား တားမြစ်ဖွယ်မရှိသေးချေ။]

ဝုတ္တိအမျိုးမျိုး။ ။ ဤသုတ်၌ ဝုတ္တိဖွင့်ပုံသည် ရူပသိဒ္ဓိနှင့်မတူ၊ ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်ပုံက
 သန့်ရှင်း၏၊ ဤကစွည်းဝုတ္တိ၌ “သဗ္ဗနာမိကဝိဓာနံ” ဟု ဝိဓာနံ ပါနေသော ပါဠိ
 ကား သာ၍ မသန့်ရှင်း၊ ထင်ရှားစေအံ့- “သဗ္ဗနာမာနံ ဝိဟိတံ သဗ္ဗနာမိကံ” ဟု
 နျာသဝိဂ္ဂဟ ပြု၏၊ သဗ္ဗနာမာနံ- သဗ္ဗနာမိတို့၏၊ ဝိဟိတံ (-စီရင်အပ်သော) အစီ
 အရင်သည်၊ သဗ္ဗနာမိကံ-မည်၏၊ ဤဝိဂြိုဟ်နှင့်အညီ “သဗ္ဗနာမိကံ- သဗ္ဗနာမိ
 တို့၏ အစီအရင်ဖြစ်သော” ဟု အနက်ပေးလျှင် “ဝိဓာနံ” ဟု မရှိသင့်တော့၊ ရှိ
 လျှင် “သဗ္ဗနာမိတို့၏ အစီအရင်ဖြစ်သော အစီအရင်” ဟု စကားထပ်ဖွယ်ရှိ၏၊
 ထို့ကြောင့် “သဗ္ဗနာမိကဝိဓာနံ” ဟု ဝိဓာနံ ရှိခြင်းသည် အပိုသာ၊ ကလာပ်ဝုတ္တိ၌လည်း
 “ဝိဓာနံ” မပါ၊ “သဗ္ဗနာမေ+ဘဝံ သဗ္ဗနာမိကံ” ဟု ဘဝတဒ္ဓိတ် ကြံနိုင်သည်၊ “သဗ္ဗနာမိ
 ၌ ဖြစ်သော ကာရိယ” ဟုလို။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ “မာသပုဗ္ဗာ” စသော တတိယာတပျရိသံ
 သမာသိ၌လည်း ဤသုတ်ကို ယောဂဝိဘာဂလုပ်၍ အထူး တားမြစ်သေး၏၊ ရူပ
 သိဒ္ဓိမှာ ရှုလေ။]

၁၆၇။ အည မပါသင့်။ ။ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသိ ၌ သဗ္ဗနာမိပုဒ်နက်သည် ပဓာန
 မဟုတ်၊ အညပုဒ်တို့၏ အနက်သာ ပဓာနတည်း၊ ထို့ကြောင့် ပိယပုဗ္ဗ၌ ပုဗ္ဗသဒ္ဒါ
 ကဲ့သို့ သဗ္ဗနာမိ ပုဒ် ဆုံးလျက်ရှိသော်လည်း သဗ္ဗနာမိ အစီအရင်များ လုံးဝ မရှိနိုင်၊
 သို့ဖြစ်၍ “အည-ပဌမာယော၏ အပြုမှ တစ်ပါးဟု ဧ အပြုကို ချွင်းချက် မထား
 ဘဲ “သဗ္ဗနာမိ အစီအရင်ဟူသမျှ လုံးဝမဖြစ်” ဟု ယတိပြတ် တားမြစ်ထိုက်သော
 ကြောင့် “အည” ပုဒ်ကို မလိုက်သင့်-ဟု ဆရာတို့ မိန့်ကြသည်၊ ကာတန္တ (ကလာပ်)
 ဝုတ္တိ၌လည်း “ဗဟုဗ္ဗိဟိမ္မိ သမာသေ သဗ္ဗနာမိကံ ကာရိယံ န ဟောတိ” ဟု အည
 ကို မလိုက်စေဘဲ ဖွင့်သည်။ [“သဗ္ဗနာမိကံ” ဟု ဝိဓာနံ မပါပုံ ကိုလည်းသတိပြုပါ။]

ချစ်မယား ရှိဖူးသော ယောက်ျား၌၊ ပိယပုဗ္ဗဿ- ချစ်မယား ရှိဖူးသော ယောက်ျားအား၊ ၏၊ စေတီ- စပုဒ်သည်၊ ပေါ သဗ္ဗနာမိက ပီဇာနံ- သဗ္ဗနာမ်ဖြစ်သော အစီအရင် သည်၊ ဟောတိ ဖြစ်သေး၏၊ ဣတိ- ဤသို့ သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ ဒက္ခိဏ

ပုံစံများ။ ။ ပိယသဒ္ဒါသည် ချစ်အပ်သူကို ဟော၏။ “ချစ်အပ်သော မယား ချစ်အပ်သော လင်” ဟု သင့်သလို ပေးနိုင်၏။ “ပိယပုဗ္ဗဿ” သည် ယပတော သို့သာနံ သံသာသုတ်ဖြင့် သံဝိဘတ်၏ သာအပြု-ဟူသော သဗ္ဗနာမ် အစီအရင် မရှိကြောင်းကို ပြသော ဣတ္ထိလိင်ပုံစံတည်း။ “ပိယော ပုဗ္ဗေ ဧတိဿာ (ဣတ္ထိယာ) တိပိယ ပုဗ္ဗာ” ဟု ပြု။ [“ဧတိဿာ-၏၊ ပုဗ္ဗေ- ရှေး၌၊ ပိယော- ချစ်လင်သည်” ဟုပေး၊ ရူပသိဒ္ဓိဒီကာ ဝိဂြိုဟ်ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာ ငိုကာ၌ ပြထား၏။] ပိယပုဗ္ဗာတည်း၊ သသက်၊ အာကို ယမှည့်၊ ယပတော သို့ သာနံ သံသာသုတ်ဖြင့် သကို သာ ပြုသင့်သော်လည်း ဗဟုဗ္ဗိဟိမိစသုတ်ဖြင့် မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ယတော နာဒိနံ ဖြင့် အာယပြု စသည်။ [နာသ၌ သို့သက်၍ “နေတာဟိ သို့မာယယာ” သုတ်ဖြင့် အာယ အပြုကို တားမြစ်သင့်သော်လည်း ဤသုတ်က မြစ်သောကြောင့် မတားမြစ်ရဟု ဆို၍လည်း တစ်နည်း တွက်သေး၏။] “ပိယပုဗ္ဗာနံ” ကား ကညာနံ ပုရိသာနံတို့ကဲ့သို့ ၂ လိင် ဆက်ဆံ၏။ [အမျိုးကို အရကောက်လျှင် “ချစ်မယား ချစ်လင်ရှိသော အမျိုးတို့အား” ဟု နပုလ္လိင်လည်း ဖြစ်နိုင်၏။] သံသာနံ အပြု မရှိပုံကို ပြသော ပုံစံတည်း။ “ပိယာ ပုဗ္ဗာ ဧတဿ(ပုရိသဿာ) တိ ပိယပုဗ္ဗော” ဟု ရူပ သိဒ္ဓိဒီကာ၌ ပြ၏။ “ပိယာ- ချစ်အပ်သော၊ ပုဗ္ဗာ- ရှေးဇနီးဟောင်းသည်” ဟု ပေး၊ “ပိယာ ပုဗ္ဗေ ယဿ” ဟု လည်း ပြုနိုင်၏။ “ရှေး၌ ချစ်ဇနီးရှိသော ယောက်ျား” ဟုပေး၊ ဣတ္ထိလိင်၌ “ပိယောပုဗ္ဗေ ယဿာ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။

ပိယပုဗ္ဗဿ- ဤရုပ်သည် ပုံ- နပုံရုပ်နှင့် တူ၏။ ပုံ- နပုံအရာဝယ် သဝိဘတ် အတွက် သဗ္ဗနာမ် အစီအရင် အထူးမရှိ၊ ထို့ကြောင့် “ပိယပုဗ္ဗဿ” ကို ဆရာတို့ မနှစ်သက်ကြ၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း မပါ၊ နာသ၌ကား “ပိယပုဗ္ဗေ၊ ပိယပုဗ္ဗဿ” ၂ ရုပ်လုံးပင် ဣတ္ထိလိင်ဟု ကြံ၍ “ပိယပုဗ္ဗ” ဟု ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ ပြီးသည့်အခါ ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယောသုတ်ဖြင့် အာပစ္စည်း သက်၊ နာမိနံ၊ သိသက်၊ ယမှည့်၊ နေတာဟိ သို့မာယယာသုတ်ဖြင့် သို့၏ အာယ အပြုကို တားမြစ်သင့် သော်လည်း ဤသုတ်ဖြင့် မြစ်သောကြောင့် မတားမြစ်ရ၊ (သ သက်ရာ၌ “ယပတော သို့ သာနံသံသာ) ဖြင့် သကို (သာ) ပြုသင့်သော်လည်း ဤသုတ်ဖြင့် မြစ်သောကြောင့် မပြုရ-ဟု ဆို)၊ ကွစိ သမာသန္တ ဂတာန မကရန္တောသုတ်ဖြင့် အာကို အပြု၊ သွာသို့နံဝါဖြင့် ပြု၊ “ပိယပုဗ္ဗေ- ရှေး၌ ချစ်လင်ရှိသော မိန်းမ၌” ဟု လည်းကောင်း၊ ပိယပုဗ္ဗဿ- ရှေး၌ ချစ်လင်ရှိသော မိန်းမအား” ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်၏။ ယုတ္တိ မရှိသည့်ပြင် ဤကဲ့သို့ ပါဠိသုံးလည်း ရှိမည်မဟုတ်ချေ။

စေတီ၊ ပေါ ပီဇာနံ ဟောတိ-ဗဟုဗ္ဗိဟိမိစ၌ စသဒ္ဒါသည် (တယော နေဝစသုတ်က စသဒ္ဒါကဲ့သို့) သဗ္ဗနာမ် အစီအရင် ရှိသေးခြင်းကို ဆည်းသောသမုဗ္ဗည်း အနက်ရှိ၏။ [သုတ်ရင်း၏ တားမြစ်ချက်ကို နစ်စေသော နိဝတ္တာပန အနက်ရှိ၏-

ပုဗ္ဗသံ-တောင် အရှေ့ထောင့်အရပ်၌၊ (အရှေ့တောင်ထောင့်အရပ်၌)၊ ဒက္ခိဏ ပုဗ္ဗသမ္ဘာ-အား၊ ၏၊ ဥတ္တရပုဗ္ဗသံ- မြောက်အရှေ့ထောင့်အရပ်၌၊ (အရှေ့မြောက် ထောင့်အရပ်၌)၊ ဥတ္တရ ပုဗ္ဗသမ္ဘာ- အား၊ ၏။ (၂၁၀)

သဗ္ဗတောနံ ၁၅၈။ သဗ္ဗတော- အလုံးစုံသော၊ သဗ္ဗနာမတော- မှ (ပရဿ) သံသာနံ နံဝစနဿ၊ သံသာနံ ဣတိ- သံသာနံ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗေသံ၊ သဗ္ဗသာနံ- အလုံးစုံသော ယောက်ျား၊ နပုန်းတို့အား၊ သဗ္ဗာသံ၊ သဗ္ဗသာနံ- အလုံးစုံသော မိန်းမတို့အား၊ [ဤနည်းအတိုင်း ရှေ့ ၂ ပုဒ် ၌ ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်၊ နောက် ၂ ပုဒ်၌ ဣတ္ထိလိင် ရံအောင်ပေး]၊ ပေ၊ ဣမေသံ ဣမေသာနံ -ဤယောက်ျား နပုန်းတို့အား၊ ဣမာသံ-ဣမာသာနံ- ဤမိန်းမတို့အား၊ အမူသံ အမူသာနံ- ထိုယောက်ျား၊ နပုန်း၊ မိန်းမတို့အား၊ နမိတိ-နာမ်ပုဒ်သည်၊ ပေ၊ သဗ္ဗဿ- အလုံးစုံအား၊ ယဿ-အကြင်သူအား၊ တဿ- ထိုသူအား၊ ကဿ - အဘယ်သူအား၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသောသဗ္ဗနာမ် တို့၌၊ ဧဝံ- ဤအတူတည်း၊ ဣတိ -ဤပြုယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၂၀၃)

ဟုလည်း ဆိုကြသေး၏၊] ဒိသန္တ ရာဇဥတ္တဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသံ၌ သဗ္ဗနာမ် အစီအရင်များ ရှိသေး၏-ဟုလို၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ် ဆို၏။ ကာတန္တ၌ကား “ဒိသံဝါ” ဟု သီးခြားပင် သုတ်တည်လေသည်။ ဒိသန္တ ရာဇဥတ္တ အဓိပ္ပာယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ၌ ရှု၊ ဤ၌ “ဒက္ခိဏပုဗ္ဗာ” တည်၊ သို့သော်၊ အာကို ယမုညံ၊ ဤသုတ်ဖြင့် သဗ္ဗနာမ် အစီအရင်ကို တားမြစ်သင့်သော်လည်း စသဒ္ဓါက ကန့်ကွက်သောကြောင့် မတားမြစ်ရ၊ ယပတော သို့သာနံ သံသာသုတ်ဖြင့် သို့ကို သံပြု၊ သံသာသွေက စသောသုတ်ဖြင့် (သံ)လာ၊ ယောရသံဖြင့် အာကို ရဿပြု၊ ဒက္ခိဏပုဗ္ဗသမ္ဘာ၌ သ သက်၍ သာ ပြုရုံသာ၊ ဥတ္တရပုဗ္ဗသံ စသည်၌လည်း နည်းတူ။

၁၆၈။ သဗ္ဗေသံ သဗ္ဗေသာနံ စသည်ကို အခြေပြုမှီး၍ တွက်၊ သဗ္ဗေသံ စသည်၌ လည်း သဗ္ဗတည်၊ အာပစ္စည်း သက်၊ နာမ်ငဲ့၊ နံသက်၍ သံသာနံပြု၊ ကာသံ၌ ကိတည်၊ နံသက်၊ ကိဿကဝေစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ကိကို ကပြုပြီးမှ အာ ပစ္စည်း သက်ရသည်၊ အမူသံကား လိင် ၃ ပါးလုံးပင် ရုပ်တူနေ၏၊ အမုတည်၊ နံသက်၊ သံပြု၊ သဗ္ဗဿစသည်၌ သဗ္ဗနာမ် ဟုတ်သော်လည်း နာမ်မဟုတ်သောကြောင့် သံ-သာနံ မပြုရ။

မှတ်ချက်။ ။ သဗ္ဗတည်၊ နံသက်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ သဗ္ဗနာမာနံ နံမှီစသုတ်ဖြင့် နံကြောင့် (အ) ကို ဧပြုပြီးမှ သံ-သာနံပြု၏၊ နျာသ၌ သံသာနံပြုပြီးမှ ဧပြု၏၊ သဗ္ဗနာမာနံ နံမှီစ-ဟု သုတ်၌ နာမ်ဝိဘတ်ကို နိမိတ် လုပ်ထားသောကြောင့် နာမ်ဝိဘတ် မပျက်ခင် ဧပြုသော ရူပ သိဒ္ဓိနည်းက သာ၍ အဆင်ပြေ၏။ သို့သော် နာမ်၏ ကာရိယဖြစ်သော သံအပြုကိုပင် ကာရဏူပစာရအားဖြင့် နာမ်ဟု ဆိုလျှင် ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် နျာသလည်း မမှားချေ။

ရာဇဿ ရာဇု သုနံဟိသုစ

၁၆၉။ သုနံဟိ ဣတိ၊ ဧတေသု- တို့ကြောင့်၊ သဗ္ဗဿေဝ ရာဇ သဒ္ဓဿ ရာဇု အာဒေသော ဟောတိ၊ ရာဇုသု- တို့၌၊ ရာဇုနံ- တို့အား၊ ရာဇုဟိ၊ ဘိ-တို့ဖြင့်၊ သုနံဟိ သူတိ၊ ပေ၊ ရာဇာ- သည်၊ ဣတိ-၏၊ စဂ္ဂဟ ငါ၊ အဝဇာရဏတ္ထံ- အဝဇာရဏ အနက် ရှိ၏၊ ရာဇေသု-တို့၌၊ ရာဇာနံ- တို့ အား၊ ရာဇေဟိ၊ ဘိ-တို့ဖြင့်။ (၁၁၇)

သဗ္ဗဿိမ သေဝါ

၁၇၀။ ပေ၊ ဧသု၊ ဣမေသု- ဤသူတို့၌၊ ဧသံ၊ ဣမေသံ-ဤ သူတို့အား၊ ဧဟိ၊ ဧဘိ၊ ဣမေဟိ၊ ဣမေဘိ-တို့ဖြင့်၊ ဣမဿေတိ- ဣမဿပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ဧတေသု- ဤသူတို့၌၊ ဧတေသံ- ဤ သူတို့အား၊ ဧတေဟိ၊ ဧတေဘိ-တို့ဖြင့်၊ ဣတိ-၏။ (၂၂၀) [ဣမေသု ဣမေဟိ တို့သည် ဝါအတွက် ဝိကပ်ရုပ်များတည်း၊ ဤသုတ်သည် ပုံ-နပုလ္လိင်၌သာ စီရင်သည်ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဆို၏။]

အနိမိ နာမိစ

၁၇၁။ နာမိ ဝိဘတ္တိမိ၊ ပေ၊ အန ဣမိ ဣတိ၊ ဧတေ အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ အနေန ဓမ္မဒါနေန- ဤတရားအလှူကြောင့်၊ သာပဇာ - ထိုသတ္တဝါအပေါင်းသည်၊ သုခိတာ- သုခရှိသည်၊ ဟောတု -ဖြစ်ပါစေသတည်း၊ ဣမိနာ ဗုဒ္ဓပုဇေန- ဤဘုရားကို ပူဇော်ခြင်းကြောင့်၊ အမတံ ပဒံ- မသေရာ နိဗ္ဗာန်သို့၊ ပတွာန- ရောက်ရ၍၊ နာမိတိ- နာမိပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ဣမေသု-ဤသူ တို့၌၊ ပေ၊ ဣတိ-၏။ (၂၁၉)

၁၆၉။ ရုပ် လွယ်ပြီ၊ စသဒ္ဓါသည် အချို့အရာ၌ ရာဇု အပြုကို နစ်စေသော နိဝတ္တာပန အဝဇာရဏအနက်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ရာဇေသု စသည်၌ ရာဇု မပြုဘဲ သုဟိသုကာရာဇေ- သုနံဟိသုစ သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်ရသည်။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ဤ စသဒ္ဓါကို ဝိကပ်အနက်ရှိ၏- ဟုဆို၏၊ ရာဇုအပြု မမြဲခြင်းကိုချည်း ပြကြသော ကြောင့် အဓိပ္ပာယ် သဘောတူပင်။]

၁၇၁။ “အနေန၊ ပေ၊ သာပဇာ”ကား ဂါထာ ၂ ပါဒတည်း၊ ထိုဂါထာပါဒတို့၌ “အနေန” သာ ပုံစံထုတ်လိုရင်းဖြစ်၏၊ စကားအဆင်သင့်၍ စီကုံးထားသော ဂါထာပါဒကို ထုတ်ပြလိုက်ဟန်တူသည်၊ “ဣမိနာ ဗုဒ္ဓ၊ ပေ၊ ပဒံ” လည်းဂါထာ ၂ ပါဒပင်၊ “ဣမိနာ” သာ ပုံစံထုတ်လိုရင်းတည်း၊ ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်ပါ၊ ဣမေသု- စသည်၌ နာဝိဘတ် မနှောင်းသောကြောင့် “အန-ဣမိ” မပြုရ-ဟုမြစ်၊ ဤသုတ်လည်း ပုံ-နပုလ္လိင်ကိုသာ စီရင်သော သုတ်တည်း။ [နိရုတ္တိဒီပနီ၌ “အန” ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သို့ကြောင့် ဣမကို အနပြု၍ “အနမိ ကာလေ- ဤ ကာလ၌” ဟု ကြံ၏၊ သို့သော်-မှီသဒ္ဓါ၏ ပြူးခြင်းအနက်ကို ယူ၍ “အနမိ ကာလေ- မပြူးသင့်ရာအခါ၌၊ ဝါ-ငိုရမည့်အခါ၌” ဟု ကြံစေလိုသောကြောင့် “အနမိကာလေတိ- ရောဒနကာလေ” ဟု စူဠနေနဂ္ဂဟဇာတ် အဋ္ဌကထာဖွင့်ကြောင်းကို မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယသစ် မိန့်တော်မူ၏။]

အနပုံသက ၁၇၂။ သိမိ ဝိဘတ္တိမိ သဗ္ဗဿေဝ အနပုံသကဿ ဣမ
ဿာယံ သိမိ သဒ္ဓဿ အယံ အာဒေသော ဟောတိ။ အယံ ပုရိသော-သည်။
 အယံ ဣတ္ထိ-သည်။ အနပုံသကဿေတိ။ ပေ၊ ဣဒံ စိတ္တံ-
 သည်။ တိဋ္ဌတိ-၏။ ဣတိ-၏။ သိမိတိ။ ပေ၊ တံ- သင်သည်။ ဣမံ ပုရိသံ- ကျိ၊
 ပဿသိ- ရှုလော့။ ဣတိ- ၏ (၂၁၈)

၁၇၂။ **အနပုံသကဿ** - ဣတ္ထိစ ပုမာစ ဣတ္ထိပမံ (မိန်းမ ယောက်ျား)၊
 ဣတ္ထိပမကံ (ကစ္စည်းအလို-တေသုပုဒ်ဖြင့် , အခြားကျမ်းအလို အခြားသုတ်ကြီးဖြင့်)
 ပုံသကပြု၊ နပုံသကံ, နပုံသကံ၊ ပုံသကံ- မိန်းမယောက်ျားသည်။ န-မဟုတ်၊
 နပုံသကံ- မိန်းမယောက်ျားမဟုတ်(နပုန်းပဏ္ဍာန်-ဟု လို၊ ဤ “နပုံသကံ” ပုဒ်သည်
 နနိပါတ ဗုဗ္ဗပဒ ကမ္မဓာရသမာသံ ဖြစ်သော်လည်း (ယဒနပပနာ နိပါတနာ
 သိဇ္ဇန္တိသုတ်ကြီး ဖြင့်) န၏ (အ) အဖြစ်ကို တားမြစ်၍ နပုံသကံဟု ပြီးရသည်။
 [ဣတ္ထိစ ပုမာစ ဣတ္ထိပမံ၊ နပုတ္တိပမန္တိ သမာသေ နိပါတနေနိမိနာ နပုံသက
 နိဒ္ဒေသောတိ ဒဿေတိ-န ဣတ္ထိစာ ဒိနာ။ ..... ပဋိကာဠိကာ]

သဒ္ဓနိတိ, မဏိဒိပ။ ။ သဒ္ဓနိတိ၌ “ပုန္တံ = အဘိမဒ္ဓနေ” ဟူသော ဓာတ်
 ဖြင့် နကို နိဂ္ဂဟိတံပြု၊ ဣပစ္စည်းသက်၍ “နပုံသေတိ- ယောက်ျားကဲ့သို့ ရန်သူ
 များကို မနှိမ်နင်းနိုင်၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ နပုံသကော- မည်၏” ဟု ဆို၏။ ဤ၌
 လည်း နသဒ္ဓါကို ဆိုခဲ့သော နိပါတနကြောင့် (အ) မပြုရ၊ မဏိဒိပဋိကား-
 “ဣတ္ထိစ ပုမာစ ပုမာနော” ဟု ဝိရူပေကသေသံပြု၊ သဿ- မိမိ၏၊ ဣဒံ-
 ဥစ္စာတည်း။ သကံ- မိမိဥစ္စာ၊ ပုမာနံ- မိန်းမယောက်ျားတို့၏၊ သကံ- ဥစ္စာဖြစ်သော
 အင်္ဂါဇာတ်သည်။ ပုံသကံ- မည်၏။ “ပုမသက”ဟု ဖြစ်သင့်လျက် “ပုလ္လိဂံ” ကဲ့သို့
 မ၏ အ ကိုချေ၊ မ်ကို နိဂ္ဂဟိတံပြုသည်။ နတ္ထိ ပုံသကံဇေတဿာတိ နပုံသကော=မိန်းမ
 ယောက်ျားတို့ ဥစ္စာဖြစ်သော အင်္ဂါဇာတ် ၂ မျိုးလုံး မရှိသူတည်း-ဟုဆို သည်။
 ထိုသို့ အမျိုးမျိုး ဆိုကြသော်လည်း “နေဝိတ္ထိ န ပုမာ အာသိ= မိန်းမလည်း
 မဟုတ်- ယောက်ျားလည်း မဟုတ်-နပုန်းပဏ္ဍာန် ဖြစ်ခဲ့ရပြီ” ဟူသော မဟာနာရဒ
 ဇာတ်တော်နှင့်ကား ပဋိကာဠိကာ ညီညွတ်ပေသည်။

သဒ္ဓါ၌ နပုံသကခေါ်ပုံ။ ။ ပြခဲ့သော နည်းများကား လူသတ္တဝါကို ဟော
 သော နပုံသကသဒ္ဓါကို အရကောက်ရသော နည်းတည်း၊ နပုန်းပဏ္ဍာန်တို့၏ နေဝ
 ဝိသဒနာ ဝိသဒါကာရ (သန့်ရှင်းသည်လည်း မဟုတ်, မသန့်ရှင်းသည်လည်း မဟုတ်
 သောအခြင်းအရာ) ကဲ့သို့ သဒ္ဓါတို့၌လည်း ရုပ်အနေအထား ပုလ္လိင်လောက်လည်း
 မသန့်ရှင်း ဣတ္ထိလိင်လောက်လည်း မရုပ်သော သဒ္ဓါကို သဒ္ဓိသု ပစာရအားဖြင့်
 နပုံသကသဒ္ဓါ (ဝါ-နပုလ္လိင်ဟော သဒ္ဓါ) ဟု အဘိဓာန် စသည်၌ ရှေးဆရာတို့
 သတ်မှတ်ထားကြသည်။

ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်၊ ဣဒံ၌ ဣမလည်းဟုတ်, သိလည်း နှောင်းသော်
 လည်း နပုလ္လိင်ဖြစ်သောကြောင့် အယံ မပြုရ၊ ဣမသိဒမံသိသုသုတ်ဖြင့် စီရင်၊
 ဣမံ ပုရိသံ ၌ကား အံ ဝိဘတ်သကံ, သိ မနှောင်းသောကြောင့်အယံ မပြုရ-ဟု
 ဆိုရုံသာ၊ ပုရိသော ဣတ္ထိ စိတ္တံတို့ကား ပုလ္လိင်-ဣတ္ထိလိင်- နပုလ္လိင် ထင်ရှားအောင်
 အပို ပါဠိများသာတည်း။

အမုသာ ၁၇၃။ သိမ့် ဝိဘတ္တိမ့် အနပုံသကသ အမှသဒ္ဒသ၊ မကာရော သကာရံ ဝါ အာပဇ္ဇတော၊ အသုရာဇာ- ထိုမင်းသည်၊ အသုဏ္ဏတ္ထိ- သည်၊ အမုကော ရာဇာ- ထိုမင်းသည်၊ အမုကာဏ္ဏတ္ထိ၊ အနပုံ သကသေ-တိ၊ ပေ၊ အဒုပုပွဲ- ထိုပန်းသည်၊ ဝိရောစတိ- တင့်တယ်၏၊ ဣတိ- ၏၊ အမုသေတိ၊ ပေ၊ အယံ ပုရိသောတိဋ္ဌတိ၊ ဣတိ-၏၊ သိမ့်တိ ကိမတ္ထံ၊ အမု ပုရိသံ-ကို၊ ပဿသိ-လော၊ ဣတိ-၏။ (၂၂၃)

ဧတတေသံ ၁၇၄။ သိမ့် ဝိဘတ္တိမ့် အနပုံသကာနံ၊ ဧတ တ ဣတိ- ဧတ၊ တ ဟုကုန်သော၊ ဧတေသံ- ဤသဒ္ဒါတို့၏၊ တကာရော သကာရံ အာပဇ္ဇတော၊ ဧသော ပုရိသော - သည်၊ ဧသော ဣတ္ထိ-သည်၊ သောပုရိသော-ထိုသောကျားသည်၊ သာဏ္ဏတ္ထိ-သည်၊ ဧတတေသမိတိ၊ ပေ၊ ဣတရော-

၁၇၃။ အသုကို အခြေပြုအတိုင်း တွက်၊ ရာဇာ၊ ဣတ္ထိတို့ကား ပုလ္လိင် ဣတ္ထိလိင် ထင်ရှားအောင် ထည့်ပါ၌၊ သဒ္ဒနိတိ၌ သိဖြင့် “အမု” ရုပ်ကိုလည်း ပြ သေး၏၊ အမု-ကောတို့ကား ဝိကပ်ရုပ်၊ အမုတည်၊ သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် မကို သ ပြုသင့်သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ သဗ္ဗတောကော သုတ်ဖြင့် ကနောင် အာ ပစ္စည်း သက်ရမည်-ဟု(ရူပသိဒ္ဓိ၌ “ကာ” ဟူသော ဣတ္ထိလိင်သဒ္ဒါ ရုပ်တွက်ပုံကို နည်းမိ၍) ကြံကြ၏၊ သို့သော်- ရူပသိဒ္ဓိ၌ သဗ္ဗတောကောသုတ်ဝယ် “သိမ့်” ဟု မဆိုသောကြောင့် “အမု” တည်၊ ရှေးဦးစွာ (က) လာ၊ အာ ပစ္စည်း သက် နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ ချေ-ဟု ကြံမှ အဆင်ပြေမည်။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌- ဝိနာဓိကာရ ဖြင့် စီရင်ပုံကို “သဗ္ဗတောကော” သုတ်အဆက်မှာရှု။]

ကိရုပ်များ။ ။ အဒုပုပွဲ၌ ပုပွဲကို နပုလ္လိင် ထင်ရှားအောင် ထည့်သည်၊ အဒု ကို အမုတည်၊ သိသက်၊ နပုလ္လိင်ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် မကို သ မပြုရ၊ အမုသာဒု သုတ်ဖြင့် စီရင်၊ အယံ ပုရိသော၌ အယံကား ပုလ္လိင်လည်း ဟုတ်- သိ ဝိဘတ်လည်း နှောင်းသော်လည်း အမှသဒ္ဒါ မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ရှေ့ သုတ်ဖြင့် စီရင်၊ အမုပုရိသံ၌ကား သိမဟုတ် အံ ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်ရ၊ လ မှည့်၍ အံမော နိဂ္ဂဟိတံ ဈလပေဟိ သုတ်ဖြင့် စီရင်။

၁၇၄။ ဧသော-သော၊ ဧသော- သာတို့ကို အခြေပြုအတိုင်း တွက်၊ ဣတရော ဣတရာတို့၌ အာပစ္စည်းလည်း သက်၊ ဧတံ စိတ္တံ စသည်၌ ဧတ- တည်၊ သိဝိဘတ် ဟုတ်သော်လည်း နပုလ္လိင် ဖြစ်သောကြောင့် သ မပြုရ၊ သိသုတ်ဖြင့် သိ ကို အံပြု။ [ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါ မပါသောကြောင့် “ဧသော= သော၊ ဧသော= သာ” ဟု အမြဲ ရှိစေရမည်။]

သဒ္ဒနိတိ။ ။ (၁၇၆) ထိယံ တော သံ နံမိဝါ=ဣတ္ထိလိင်၌ နံဝိဘတ်ကြောင့် တ သဒ္ဒါသည် သ-အဖြစ်သို့ ဝိကပ်ရောက်၏၊ အဘိက္ကမော+သာနံ+ပညာယတိ-

အခြားသော၊ ပုရိသော-သည်၊ ဣတရာ-သော၊ ဣတ္ထိ-သည်၊ ဣတိ-၏၊ အနပုံ သကဿတိ ကိမတ္ထံ၊ ဧတံ စိတ္တံ- ဤစိတ်သည်၊ ဧတံ ရူပံ- ဤရုပ်သည်၊ တံ စိတ္တံ-ထိုစိတ်သည်၊ တံ ရူပံ- ထိုရုပ်သည်၊ ဣတိ-၏။ (၂၁၁)

တသာဝါနတ္ထံ သဗ္ဗတ္ထ

၁၇၅။ သဗ္ဗတ္ထ- ကုန်သော၊ လိင်္ဂေသု- လိင်္ဂတို့၌၊ သဗ္ဗနာမဿ၊ သဗ္ဗနာမဖြစ်သော၊ တဿ တကာရဿ- ထို တ အက္ခရာ၏၊ နတ္ထံ -န အဖြစ်သည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ နာယ၊ တာယ- ထိုသူမဖြင့်၊ နံ၊ တံ- ထိုသူ့ကို၊ နေ၊ တေ၊ ထိုသူတို့ကို၊ နေသု၊ တေသု-ထိုသူတို့၌၊ နမိ၊ တမိ- ထိုသူ၌၊ နာဟိ၊ တာဟိ၊ နာဘိ၊ တာဘိ- ထိုသူမတို့ဖြင့်၊ တို့မှ။ (၂၁၂)

ထိုသူမတို့၏ ရှေ့သို့တိုးခြင်းသည် ထင်ရှား၏။ (၁၇၇) အာစ+ တိလိင်္ဂေ= လိင်္ဂ ၃ ပါး၌ နံကြောင့် တသည် အာအဖြစ်သို့ ဝိကပ်ရောက်ကုန်၏။ နာသံ ကုဇ္ဇန္တိ ပဏ္ဍိတာ- ပညာရှိတို့သည် ထိုမိန်းမတို့အား စိတ်မဆိုးကြကုန် (န+အာသံ) ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ တ တည်၊ အာ ပစ္စည်းသက်၊ နံသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် တကို အာပြုခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ နံကို သဗ္ဗတော နံ သံ သာ နံသုတ်ဖြင့် သံပြု၊ သဗ္ဗာသံ သောကာ ဝိနဿန္တိ (သဗ္ဗေ+ အာသံ)=ထိုသူနှစ်ယောက်တို့၏ သောကအားလုံးတို့သည် ကင်းကုန်၏။ နေဝါသံ ကေသာ ဒိသန္တိ= ထိုမျောက်သတ္တဝါတို့၏ ဆံပင်တို့ကို လည်း မတွေ့အပ်ကုန်၊ ဤသို့ ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်ပုံစံကို တွေ့ရလျှင် “အာသံ စိတ္တာနံ” ဟု နပုလ္လိင်လည်း ဖြစ်သင့်တော့သည်- ဟု နိတိမိန့်သည်။ [ဆောင်] နံဝိ နှောင်းဘိ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ၊ တ ကို သ ဟု၊ ပြုရ တစ်ဖြာ၊ ၃ လိင်္ဂမှာမူ၊ အာလည်းဟူ၊ မှတ်ယူနိတိဆို။

၁၇၅။ သဗ္ဗနာမဿ တကာရဿ- ဧတသဒ္ဒါ၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော “တ” စသည်ကို မယူရ၊ နဂိုမူလအတိုင်း သဗ္ဗနာမဖြစ်သော တကိုသာ ယူရ မည်- ဟု သိစေလိုသောကြောင့် “ သဗ္ဗနာမံ တအက္ခရာ” ဟု ဖွင့်သည်၊ နာယ- စသည်သာ သုတ်ရင်း ပုံစံ၊ တာယ- စသည်ကား ဝါ၏ ပုံစံတည်း၊ နာယ တာယ၊ နာဟိ စသည်တို့သည် ဣတ္ထိလိင်တည်း၊ “တ” တည်၊ အာပစ္စည်းသက်၊ နာမိဌ၊ နာသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် တကို နပြု၊ အာကို ဃမုညံ၊ ဃတော နာဒီနံဖြင့် နာကို အာယ ပြု၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ သ စသည်သက်၍လည်း “နာယ” ဟု ရှိနိုင်၏။ နာဟိ၌ ဟိကို ဘိပြုလျှင် နာဘိ-ဟု ဖြစ်၏။ နံကား ၃ လိင်္ဂ ရကောင်း၏။ “နေ” ကား ပုလ္လိင်၊ ယောသက်၊ သဗ္ဗနာမ ကာရတေ ပဌမောသုတ်ဖြင့် ယောကို ဧပြု၊ ကြွင်းရုပ်စု ထင်ရှားပြီ။ [“နံ-တံ” တို့၌ နပုလ္လိင်ဟု ဆိုလျှင် ပဌမာသိကို အံပြုထားသော ရုပ်- ဟုလည်း ဆိုနိုင်၏။] ပုလ္လိင် ဣတ္ထိလိင်၌ကား သိနှောင်းရာ၌ “ဧတတေသံတော” သုတ်ဖြင့် သ- ပြုထားသောကြောင့် “န” အပြုကို ရူပသိဒ္ဓိ မောဂ္ဂလ္လာန်တို့ မပြုကြ၊ ထို့ပြင် -ပဒတော ပရ ဖြစ်ရာ၌သာ ပါဠိတော်များ၌ န အပြုကို တွေ့ရသည်- ဟု သဒ္ဒနိတိ ဆို၏။ “န နံ ဥမှယတေ ဒိသ္မာ၊ နစနပတိ နန္ဒတိ= သူ့ကိုမြင်၍ မပြုံးရွှင်၊ သူ့ကို မြင်၍ မနှစ်သက်” စသည်တည်း၊ “မည် သည့် ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌” ဟု သတ်မှတ်၍ မပြုသောကြောင့် ဝိဘတ်အားလုံး ကြောင့် (န) ပြုနိုင်သည်- ဟု သိပါ။

သ သွာ သို့ သံသာ
သွတ္တ

၁၇၆။ သဗ္ဗတ္ထ- ကုန်သော၊ လိင်္ဂေသု- တို့၌၊ သသ္မာသို့- သံသာ ဣတိ-သသ္မာ သို့သံသာ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု- ဤဝိဘတ်အာဒေသတို့ကြောင့်၊ [သသ္မာသို့ ဝိဘတ်၊ သံသာ အာဒေသတို့ကြောင့်-ဟူလို။] သဗ္ဗနာမဿ-သော၊ သဗ္ဗ သေဝ-အလုံးစုံသာလျှင် ဖြစ်သော၊ တဿ တကာရဿ-၏၊ အတ္တံ- သည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ အဿတဿ- ထိုသူအား၊ အသ္မာ တသ္မာ-မှ၊ အသို့ တသို့-၌၊ အသံ တသံ-ထိုသူမ၌၊ အဿာ တဿာ- ထိုသူမအား၊ တကာရဿေတိ၊ ပေ၊ အမုဿံ- ထိုသူမ၌၊ အမုဿာ- အား၊ ဣတိ- ၏၊ ဧတေသ္မိတိ- ဤသသ္မာသို့ သံသာ တို့ကြောင့်ဟူသည်၊ ပေ၊ နေသု၊ တေသု- ထိုသူတို့၌၊ ဣတိ-၏။ (၂၁၃)

တေဣမကိုနေပြု။ ။ တသဒ္ဓါကို (န) ပြုသကဲ့သို့ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ တေ- ဣမတို့ကိုလည်း နေပြု၏။ သို့သော် နေရာတိုင်း၌ ပြုရမည် မဟုတ်၊ ဒုတိယာနောင်းရာ အန္တာဒေသအရာ၌သာ ပြုရသည်။ အန္တာဒေသ (အနု+အာဒေသ) ဟူသည် ဆိုအပ်ပြီး သည်ကို တစ်ဖန် ထပ်၍ ဆိုအပ် (နောက်ထပ် ညွှန်ပြအပ်)သောအရာတည်း။ ဣမံ ဘိက္ခုံ ဝိနယံ အဇ္ဈာပယ၊ အထော ဧနံ ဓမ္မံ အဇ္ဈာပယ= ဤရဟန်းကို ဝိနည်း သရဇ္ဈာယ်စေ၊ ထိုနောက် အဲနီ (အဲသည်၊ အဲဒီ) ရဟန်းကို သုတ်အဘိဓမ္မာကို သရဇ္ဈာယ်စေလော၊ ဤ၌ နောက်ဝါကျဝယ် “ဧနံ” သည် ရှေ့ဝါကျ၌ ဆိုအပ်ပြီးသော ဣမံ ဘိက္ခုံကိုပင် ပြန်ညွှန်ပြသော အန္တာဒေသတည်း။ “ဣမေ ဘိက္ခုံ ဝိနယ မဇ္ဈာပယ , အထော ဧနေ ဓမ္မမဇ္ဈာပယ” ဟူသော ဗဟုဝစ် ဝါကျ၌လည်း နည်းတူ၊ [ဣမေတာန- မေနာ-ဗ္ဗာဒေသေ ဒုတိယာယံ (မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်)။] “ယတွာဓိ ကရဏမေနံ ဘိက္ခုံ (ဓမ္မ သင်္ဂဏီ နိက္ခေပကဏ္ဍ)” တမေနံ ဘိက္ခဝေနိရယပါလာ (ဥပရိပဏ္ဏာသ၊ ဗာလပဏ္ဍိတသုတ်) တို့၌လည်း အန္တာဒေသအရာ၌ပင် နေပြုသည်။ [ဆောင်] ရှေးဝါကျဖြင့်၊ ညွှန်ပြပြီးလတ်၊ နောက်ထပ်ညွှန်ရာ၊ အန္တာဒေသ၊ ဧတိမကို၊ ဒုတိယပိ၊ နောင်းဘိသမ္မု၊ ဧနပြု၊ ကျမ်းရှုမောဂ္ဂလ္လာန်။

၁၇၆။ အဿ၊ ပေ၊ အသို့ တသို့တို့သည် ပုံ-နပုံရုပ်တည်း။ အသံ အဿာတို့ကား ဣတ္ထိလိင်တည်း၊ ထိုတွင် အဿ- စသည်သာ ဤသုတ်၏ ပုံစံ၊ တဿ- စသည် ကား ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ အခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်၊ အမုဿံ အမုဿာတို့၌ သံသာ အပြုနောင်းသော်လည်း တ သဒ္ဓါမဟုတ် (အမုဿဒ္ဓါဖြစ်) သောကြောင့် (အ) မပြုရ၊ ယပတော သို့သာနံ သံသာသုတ်၌ တွက်တတ်လတ္တံ့၊ “နေသု တေသု” တို့၌ကား တသဒ္ဓါ ဟုတ်သော်လည်း သ သ္မာ သို့သံသာ မနောင်း သောကြောင့် (အ) မပြုရ။

ဣမသဒ္ဒသဓ ၁၇၇။ သဗ္ဗတ္ထ လိင်္ဂေသု၊ သသ္မာသ္မိံ သံသာဣတိ ဧတေသု၊ သဗ္ဗသေဝ ဣမသဒ္ဒသဓ အတ္တံ ဝါ ဟောတိ၊ အဿ ဣမသဓ-ဤသုအား၊ ပေ၊ အသံ ဣမိသံ- ဤသုမဒ္ဒံ၊ အဿာ ဣမိသဿာ- အား၊ ဣမသဒ္ဒသေတိ-ဣမသဒ္ဒသဓပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ဧတိသံ- ဤသုမဒ္ဒံ၊ ဧတိသဿာ-အား၊ ဣတိ-၏။ (၂၂၁)

သဗ္ဗတောကော ၁၇၈။ သိမိံ ဝိဘတ္တိမိံ၊ သဗ္ဗတော- အလုံးစုံသော၊ သဗ္ဗနာမတော- သဗ္ဗနာမ်မှ နောက်၌၊ ကကာရာဂမော-က အက္ခရာလာသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ သဗ္ဗကော- အလုံးစုံသည်၊ ယကော- အကြင်သူသည်၊ သကော- ထိုသူသည်၊ အမုကော၊ အသုကော- ထိုသူသည်၊ ဝါတိ- သည်၊ ပေ၊ သဗ္ဗော- အလုံးစုံသည်၊ ယော- အကြင်သူသည်၊ သော- ထိုသူသည်၊ ကော- အဘယ်သူသည်၊ သဗ္ဗနာမတောတိ၊ ပေ၊ ပုရိသော-သည်၊ ဣတိ-၏။ ပုန-တစ်ဖန်၊ သဗ္ဗတော ဂဟဏေန-သဗ္ဗတောသဒ္ဒါဖြင့်၊ အညသ္မာပိ- သဗ္ဗနာမ်မှ တစ်ပါးသော သုဒ္ဒနာမ်မှလည်း၊ (ပရေ- နောက်၌) က-ကာရာဂမော ဟောတိ၊ ဟိနကော- ယုတ်ညံ့သူ၊ ပေါတကော- သူငယ်။ (၂၂၄)

၁၇၇။ဣမသဒ္ဒသဓ- [“ဣမသဒ္ဒသဓ” ဟု သဒ္ဒ သဒ္ဒါထည့်၍ တည်ရကျိုးကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌ ပြထား၏။] စ သဒ္ဒါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ “အတ္တံ” ကို ငင်သည်၊ အဿ၊ အသ္မာ- စသည်သာ ပုံစံ၊ ဣမသဓ စသည်ကား ဝိကပ်ရပ်တည်း၊ အခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်၊ ဣမသဓ စသည်လည်း လွယ်ပြီ၊ ဣမိသံ ဣမိသဿာ စသည်ကို ဃပတော သို့သာနံ သံသာသုတ်၌ တွက်တတ်လတ္တံ့။

၁၇၈။ သိမိံ ဝိဘတ္တိမိံ - ဤကစွည်းပုတ္တိ၌ “သဗ္ဗကော- ယကော” စသော ပုံစံလောက်ကို ကြည့်၍ “သိဝိဘတ်ကြောင့်” ဟု နိမိတ်ကို ပြထား၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “သိမိဝိဘတ္တိမိံ” ဟု နိမိတ်ကို မပြ၊ ထိုသို့ မပြသဖြင့် “သဗ္ဗ” တည်၊ ဤ သုတ်ဖြင့် ကလာ-ဟု ဆိုပြီးမှ သိ စသည်သက်၍ “သဗ္ဗကော-သဗ္ဗကာ” စသည် ဖြင့်လည်းကောင်း၊ “အမုကော- အမုကာ-အမုက- အမုကော-အမုကေန” စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂ၌ “အမု” နောင် (က) လာပြီးမှ အာပစ္စည်း သက်၍ “အမုကာ” စသော ကညာဒိရုပ်သည် လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် “သိမိံ ဝိဘတ္တိမိံ” ဟု နိမိတ်မပါသော ရူပသိဒ္ဓိသာလျှင် သာ၍ အဆင်ပြေသည်၊ ကစွည်း ပုတ္တိ အလိုအားဖြင့် “သဗ္ဗ” တည်၊ သိသက်ပြီးမှ (က) လာ၊ “သကော” ၌ “တ” တည်၊ သိသက်၊ ဧတေသံ တော သုတ်ဖြင့် တကို သပြု၊ က-လာ စသည်။ [ဤ “သကော” ပြယုဂ်ကို ပါဠိ၌ “မိမိ၊ မိမိ၏ဥစ္စာ” အနက် ဟောသာ တွေ့ရသည်။]

ပုနသဗ္ဗတော၊ ပေ၊ ပေါတကော- “သဗ္ဗတောနံ သံသာနံ” သုတ်၌ “သဗ္ဗတော” သဒ္ဒါ ရှိပြီးဖြစ်သောကြောင့် ထို သဗ္ဗတောသဒ္ဒါကို အလိုက်ခံလျှင် ပြီးနိုင်လျက် ထပ်၍ ဆိုအပ်သော “သဗ္ဗတော” သဒ္ဒါကို သဒ္ဒါပိုဟု ဆို၏၊ ထိုသဗ္ဗတော သဒ္ဒါသည် “အလုံး

ဃပတောသ္မိသာ နံသံသာ

၁၇၉။ သဗ္ဗတော- သော၊ ဃပသညတော- ဃ၊ ပ အမည်ရှိ သော၊ သဗ္ဗနာမတော- မှ၊ (ပရေသံ) သ္မိ သ ဣတိ- သ္မိ သ ဣကုန်သော၊ ဧတေသံ - ဤဝိဘတ်တို့၏၊ ယထာ သင်္ချံ - သံသာ အာဒေသာ ဝါ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗသံ- အလုံးစုံသော မိန်းမ၌၊ သဗ္ဗဿာ- အား, ၏၊ သဗ္ဗာယံ, သဗ္ဗာယ-သဗ္ဗာယံ သဗ္ဗာယဟုလည်း ရှိ၏၊ ဣမိသံ- ဤမိန်းမ၌၊ ဣမိဿာ-အား, ၏၊ ဣမာယံ, ဣမာယ ဟုလည်း ရှိ၏၊ သဗ္ဗနာမတောတိ၊ ပေ၊ ဣတ္ထိယံ-၌၊ ဣတ္ထိယာ-အား, ၏၊ ဣတိ-၏၊ သ္မိသာန မိတိ၊ ပေ၊ အမုယော-ထိုမိန်းမတို့သည်, တို့ကို၊ ဣတိ-၏။ (၂၀၄)

စုံသော (အားလုံးသော)” ဟု အနက်ဟောသောကြောင့် သဗ္ဗနာမ် ဟုတ်- မဟုတ် အားလုံးကို ယူနိုင်ရကား သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သော ဟိန- ပေါတ စသော သုဒ္ဓနာမ် နောင်လည်း (က) အက္ခရာ လာရခြင်းဟူသော အနက်ပိုကို သိစေသည်၊ “ဟိန- ပေါတ” တည်, သဗ္ဗတောကော သုတ်၌ သဗ္ဗတော သဒ္ဒါပိုဖြင့် (က) လာ, သိ သက်, စသည် စီရင်၊ “ဟတ္ထိပေါတက- ဆင်ငယ်ကို” စသည်ဖြင့် ပါဠိ ရှိသော ကြောင့်လည်းကောင်း, “ဟိနကော-ဟိနကာ” စသည်ဖြင့် ပုရိသာဒိ- ကညာဒိ- စိတ္တာဒိ ရုပ်အားလုံး ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်း, (က) လာပြီးမှ ဆိုင်ရာ ဝိဘတ်ပစ္စည်းများ သက်ရသောနည်းကို အတည်ပြုပါ၊ (က)လာရာ ၌ အသရနှင့်တကွ လာရသည်ကိုလည်း သတိပြု။ [သုတ္တတဒ္ဒိတ်၌ ကပစ္စည်းဖြင့်လည်း “ဟိနကော” စသည်ဖြစ်နိုင်ပုံကို အာလုတဗ္ဗဟုလေသုတ် အဆက်ကြည့်ပါဦး။]

၁၇၉။ “သဗ္ဗသံ, သဗ္ဗဿာ” သည် ဤသုတ် ပုံစံ၊ “သဗ္ဗာယံ, သဗ္ဗာယ” ကား ဝိကပ် ပုံစံတည်း၊ သုတ်ပုံစံများကို အခြေပြု၌ တွက်ပြထားပြီး၊ ဝိကပ်ပုံစံတို့တွင် “သဗ္ဗာယံ” စသည်ကို ဃပတော သ္မိယံဝါသုတ်၌ တွက်ရလတ္တံ့၊ သဗ္ဗာယ- စသည်ကား ဃတော နာဒိနံသုတ်ဖြင့် အမုယာကို ပတောယာသုတ်ဖြင့် တွက်ပါ၊ “ဣတ္ထိယံ, ဣတ္ထိယာ” တို့၌ သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သောကြောင့် သံသာ မပြုရ၊ ဃပတော သ္မိ ယံဝါ- ပတော ယာ သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်၊ “အမုယော” ၌ကား သဗ္ဗနာမ် ဟုတ်သော်လည်း သ္မိသ မဟုတ်သောကြောင့် သံသာမပြုရ- ဟု ဆို။

သဒ္ဓနိတိ။ ။ နိတိ၌ “ နာ သ္မာ သ္မိ ဣဇ္ဇတာနိ သေ ဝ” ဟု သုတ်တည်၏၊ သဝိဘတ်ကို သာပြုသကဲ့သို့ နာ သ္မာ သ္မိ ဝိဘတ်တို့လည်း သာပြု- ဟုလို၊ “သဗ္ဗ သာ ဣတ္ထိယာ-မှ၊ အပေတိ- ဖဲ၏၊ သဗ္ဗဿာ ဣတ္ထိယာ-၌၊ ပတိဋ္ဌိတံ- တည် ၏” တို့ကား ပုံစံ၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား သ္မိကို တေသုဒ္ဓိဖြင့် “သာ” ပြု၍ “ဣမိဿာ- ဤသူမ၌” ဟူသော ရုပ်ကို ပြသည်။

[ဆောင်] ကစ္စည်းကျမ်းလား, သကို သာနှင့်, ရုမှာ သ္မိဝိ, သာပြုရှိလည်း, နိတိ၌ ချိန်, နာ သ္မာ သ္မိ, ကြိမ်ကြိမ် သာပြုဆို။

နေတာဟိ သို့ မာယယာ ၁၈၀။ ဗပ သညာဟိ- ဗပ အမည်ရှိကုန်သော၊ တောဟိ သဗ္ဗနာမာဟိ- ဤသဗ္ဗနာမ်တို့မှ၊ (ပရဿ) သို့ ၀စနဿ-၏၊ အာယ ယာအာဒေသာ- တို့သည်၊ နေဝ ဟောန္တိ- မဖြစ်ကုန်သည်သာတည်း၊ စေတိသံ၊ စောယံ၊ ဣမိသံ၊ ဣမာယံ- ဤသူမ၌၊ အမုသံ၊ အမုယံ- ထိုသူမ၌၊ သို့တိ၊ ပေ၊ တာယ ဣတ္ထိယာ - ထိုမိန်းမ၏၊ မုခံ- မျက်နှာ၊ တောဟိတိ- ဤ သဗ္ဗနာမ် တို့မှ ဟူသည်၊ ကိ၊ ပေ၊ ကညာယ-၌၊ ဝိဏာယ-စောင်း၌၊ ဂင်္ဂါယ-၌၊ ကပါလိကာယံ- ခွက်ငယ်၌။ (၂၀၇)

၁၈၀။ ။ **တောဟိ၊ ပေ၊ နေဝ ဟောန္တိ-** တောဟိ၌ တေသဒ္ဓါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ “ဗပတော” ကို ပြန်၍ ညွှန်ပြသည်။ “ထို ဗ- ပအမည်ရသော သဗ္ဗနာမ်” ဟု ဆိုလျှင် ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ ထို့ကြောင့်လည်း “တောဟိ” ဟု ဣတ္ထိလိင် “တော” သဒ္ဓါဖြင့် ညွှန်ပြရသည်။ “သဗ္ဗာ-တော” ကဲ့သို့ ဗမည်သော ဣတ္ထိလိင် သဗ္ဗနာမ်နောင် ဗတောနာဒိနံသုတ်ဖြင့် သို့ကို အာယ မပြုရ၊ “အမု” ကဲ့သို့ ပ-မည်သော သဗ္ဗနာမ်နောင် ပတောယာ သုတ်ဖြင့် သို့ကို ယာမပြုရ-ဟု တားမြစ်သည်။ သို့ဝိဘတ်ဖြင့် “တောယ- အမုယာ” ရုပ်မျိုး မရှိရ- ဟုလို့၊ ထို့ကြောင့် “စေတိသံ တောယံ” စသည်ဖြင့် အာယ မပြုရာပုံစံများကို ထုတ်ပြသည်။

မှတ်ချက်။ ။ “သဗ္ဗနာမ” သဒ္ဓါသည် နပုလ္လိင်ရှိသော သဒ္ဓါတည်း။ ထို့ကြောင့် “တောဟိ ဗပသညာဟိ သဗ္ဗနာမာဟိ” ဟု မရှိသင့်၊ တောဟိ သဗ္ဗနာမေဟိ ဗပသညေဟိ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်း ရှိသင့်၏။ သုတ်၌ကား “သဗ္ဗနာမေဟိ” မပါသောကြောင့် “တောဟိ” ဟုဆိုနိုင်သည်။

ရုပ်များ။ ။ စေတိသံကို “တော” တည်၊ သို့သက်၊ အာကို ဗမုညံ၊ ဗတော နာဒိနံသုတ်ဖြင့် သို့ကို အာယ ပြုသင့်သော်လည်း နေတာဟိ သို့မာယယာ သုတ်ဖြင့် မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ထို့နောက် ရှေ့သုတ်၌ တွက်ခဲ့သည့်အတိုင်း ဆက်၍ တွက်၊ တောယံ၌ကား “မပြုရ” ဟု မြစ်ပြီးနောက် ဗပတော သို့ယံဝါဖြင့် ယံပြု၊ ဣမိသံ စသည်၌ “ပတော ယာ သုတ်ဖြင့် ပ မည်သော သဗ္ဗနာမ်နောင် သို့ကို ယာပြုသင့်သော်လည်း” ဟု ဆိုရုံသာ၊ ကိရုပ်များတွင် တာယ၌ သို့မဟုတ် ဆဋ္ဌိ သဝိဘတ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင် “မုခံ” ဟု ထည့်သည်။ ဣတ္ထိယာကိုကား ဣတ္ထိလိင် ထင်ရှားအောင် ထည့်သည်။ တာတည်၊ သသက်၊ ဗမုညံ၊ ဤသုတ်ဖြင့် အာယအပြုကို တားမြစ်သင့်သော်လည်း သို့မဟုတ်သောကြောင့် မဖြစ်ရ၊ ဗတောနာဒိနံဖြင့် အာယပြု၊ ကညာယ- စသည်၌ကား (သို့ကို တားမြစ်နေသော သုတ်ဖြစ်၍) သို့သက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် တားမြစ်သင့်သော်လည်း သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သောကြောင့် မတားမြစ်ရ- ဟုဆို၊ ကပါလိကာယ ပုဒ်မှန်ကြောင်းကို အာယာသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

**မနောဂဏာဒိတော
သ္မိနာနမိအာ**

၁၈၁။ တသ္မာ မနောဂဏာဒိတော- ထို မနောဂိုဏ်း အတူ ရှိသော သဒ္ဓါအပေါင်းမှ၊ (ပရေသံ) သ္မိ နာဏုတိ-ဟူကုန် သော၊ ဧတေသံ- ဤဝိဘတ်တို့၏၊ ဣကာရ အာကာရာ ဒေသာ ယထာသင်္ချံ ဝါ ဟောန္တိ၊ မနသိ၊ မနသ္မိ- စိတ်၌၊ သိရသိ၊ သိရသ္မိ- ဦးခေါင်း၌၊ မနသာ၊ မနေန-ဖြင့်။ [ဤအတိုင်းပေး၊] ဝစ-စကား၊ သိရ-ဦးခေါင်း၊ သရ-ရေအိုင်၊ တပ-အကျင့်၊ ဝယ-အရွယ်၊ ယသ- အခြံအရံ (အကျော်အစော)၊ တေဇ-တန်ခိုး၊ မီး၊ အစွမ်း၊ ဥရ- ရင်ဘတ်၊ ထာမ- အစွမ်း၊ သ္မိနာနမိတိ၊ ပေ၊ မနော- စိတ်သည်၊ ပေ၊ တေဇော- တန်ခိုးသည်၊ အာဒိဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ အည သ္မာပိ - မနောဂိုဏ်းမှ တစ်ပါးသော သဒ္ဓါမှလည်း၊ (ပရေသံ) သ္မိနာန

အာယုပြုသင့်ပုံ။ ။ ဝုတ္တိ၌ “ နေဝဟောန္တိ- အာယအပြု၊ ယာအပြု ကေန မဖြစ်ဟု သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချ၍ ဖွင့်ပြသော်လည်း “တာယ- ထိုမိန်းမ၌၊ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော- ဖွဲ့ငြိသော စိတ်ရှိသည်” ဟုလည်းကောင်း၊ “ဒဏ္ဍိဏာယ ဒိသာယ- တောင်မျက်နှာအရပ်၌၊ ဥတ္တရာယ ဒိသာယ-၌၊ နိမိတ္တံ-သိမ်နိမိတ်သည်၊ ကံ- အဘယ်နည်း ” ဟု လည်းကောင်း သ္မိကို အာယုပြုသော ပါဠိတွေ ရှိရကား ရှုပသိဒ္ဓိ ၌ “တဿဝါနတ္ထံ” သုတ်မှ ဝါကို လိုက်စေ၍ ထို ဝါသဒ္ဓါကိုလည်း ကွစိ အနက် ဟောကြံပြီးလျှင် “အချို့အရာ၌ ဖြစ်သေး၏” ဟု မိန့်၏၊ သဒ္ဓနိတိကား ဤတစ်သုတ်လုံးကိုပင် မနှစ်သက်၍ “မတန္တရေ ယပေဟိ သ္မိ နာယယာ” ဟု သော သုတ်၏ နောက်၌ “ဟောန္တေဝ” ဟု ကန့်ကွက်သော သုတ်ကို မိန့်လေသည်။ [ဟောန္တေဝ- ငါတို့အလို၌မူ ယပမည်သော သဗ္ဗနာမ်နောင် သ္မိ၏ အာယ-ယာ အပြု ရှိကုန်သည်သာ၊] ဤအလိုသို့ဖြင့် “သဗ္ဗာယ၊ ဣမာယ၊ အမုယာ” စသော ရုပ်များလည်း ရှိနိုင်သည်။

၁၈၁။မနောဂဏာဒိတော-မနောပဘုတိ-မန အစရှိသော+ ဂဏော-သဒ္ဓါ အပေါင်းသည်၊ မနောဂဏော- မည်၏၊ ဤ “မနောဂဏ” ပုဒ်ဖြင့် မနောနှင့်လက္ခဏာ ချင်းတူသော “ဝစော၊ ဝယော” စသည်ကို ပြ၏၊ မနောဂဏော အာဒိ ယသာတိ မနောဂဏာဒိ၊ ယဿ- အကြင် သဒ္ဓါအပေါင်း၏၊ မနောဂဏော- မနောဂိုဏ်း ဟူသော၊ အာဒိ- အတူသည်၊ အတ္ထိ၊ ဣတိ၊ မနောဂဏာဒိ၊ ဤမနော ဂဏာဒိ ဟူသောပါဠိဖြင့် မနောဂိုဏ်းနှင့် လုံးဝမတူသော်လည်း တချို့တစ်ဝက် တူသော “ဗိလ၊ ပဒ” စသည်ကို ပြ၏၊ ထို့ကြောင့် “အာဒိဂ္ဂဟဏေန” စသော စကားရပ်၌ “ဗိလ၊ ပဒ” ၂ ခုကို ပုံစံပြထားသည်။ [မနောဂိုဏ်း၌ လက္ခဏာ ၃ ပါး ရှိကြောင်းကို လည်းကောင်း၊ ပဌမ မနောဂဏာဒိ၌ နာဝိဘတ် နောင်းရာ၌သာ အပြု၊ သ ဝိဘတ် နောင်းရာ၌သော အပြု၊ သ္မိဝိဘတ် နောင်းရာ၌ သိအပြုရှိခြင်း ဟူသော လက္ခဏာ ၁ ပါးသာရှိကြောင်းကိုလည်းကောင်း အခြေပြု နာမ်ဂိုဏ်း၌ ခွဲခြား ပြခဲ့ပြီ၊ “အာပ-သရဒ” စသည်တို့မှာ မနော ဂဏာဒိ ဟုတ်ပါသော်လည်း သာ- သော-သိအပြု မရှိသောကြောင့် ဤသုတ်များနှင့် မဆိုင်။]

ဣကာရ အာကာရာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ဝိလသိ-တွင်း၌၊ ဝါ- အစဉ်၊ ဝိလသာ-
ဖြင့်၊ ပဒသိ-ပုဒ်၊ နိဗ္ဗာန်၊ ခြေရာ၊ ခြေ၌၊ ပဒသာ-ဖြင့်။ (၉၅)

၁၈၂။ တသ္မာ မနောဂဏာဒိတော-မှ၊ (ပရဿ) သဿစ-၏လည်း၊
သဿစော ဩကာရေ- ဩ အပြုသည်။ ဟောတိ၊ မနသော-အား၊ ၏၊ ထာမ
သော၊ တပသော။ (၉၇) [ဤကစွန်းဝတ္ထိ၌ ဝါသဒ္ဓါ မလိုက်သော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိ၌
တဿ ဝါ နတ္ထံ သဗ္ဗတ္ထသုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါ လိုက်မြဲလိုက်၏- ဟု ဆိုသည်။ “မနဿ”
ဟု ဝိကပ်ရုပ် ရှိသောကြောင့် ဝါလိုက်ခြင်းသာ ကောင်း၏။]

ပုံစံများ။ ။ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ မနသ္မိ- မနေန စသည်တို့ကား
ဝိကပ် ရုပ် များတည်း၊ ဝိလတည်၊ သ္မိသက်၊ မနောဂဏာဒိတော၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့်
သ္မိကို ဣပြ၊ စသည်ဆို၊ “ဝိလ-ပဒ” ၂ ပုဒ်သာမက၊ ဒမ-ဝါဟ-ဇရ-စသည်
ကိုလည်း အာဒိဖြင့်ယူ [ထာမကို ဤကစွန်းဝတ္ထိဝယ် မနောဂဏ၌ သွင်းထား
သော်လည်း သဒ္ဓနီတိ ပဒမာလာ၌မူ မနောဂဏ၌ မသွင်းဘဲ အာဒိဖြင့် ယူရသော
မနောဂဏာဒိ၌ သွင်း၏။ “ထာမ ကတံ-အားဖြင့် ပြုအပ်သော အမှု၊ ထာမံ-ကို၊
ဒိသ္မာ- မြင်၍” စသည်၌ “ထာမော ကတံ၊ ထာမော ဒိသ္မာ” ဟု မနောဂိုဏ်း
လက္ခဏာ မရှိသောကြောင့် သဒ္ဓနီတိ သွင်းပုံက ကောင်းသည်။ အခြေပြု၌
ပြထားသော မနောဂိုဏ်း သဒ္ဓါစုတို့တွင် အဟ-ရဟ ၂ ခုကို မနောဂိုဏ်း၌
မသွင်းဘဲ “အဟ” ကို သီးခြား နှာမ်ပုဒ်တစ်မျိုးဟု လည်းကောင်း၊ ရဟကို
နိပါတ်ဟုလည်းကောင်း (ရဟသီကိုလည်း သတ္တမုန္တနိပါတ် ဟု လည်းကောင်း)
မောဂ္ဂလ္လာန် ဆို၏။

သို့သော် “အဟောရတ္ထံ” ဟု သမာသံအလယ်၌ ဩရှိသောကြောင့်လည်း
ကောင်း၊ “ရဟသီ” ကို နပုလ္လိင်ဟု သက္ကတအဘိဓာန် ဆိုသောကြောင့် လည်းကောင်း
ရူပသိဒ္ဓိနှင့် နိတိတို့ဝယ် မနောဂိုဏ်း၌ သွင်းပြထားကြသည်။ ထို့ပြင်- ဩဇ (အဆီ
အနှစ်ဩဇာ)၊ ဝါသ (အဝတ်ပုဆိုး) သဒ္ဓါတို့ကိုလည်း မနောဂိုဏ်း၌ မောဂ္ဂလ္လာန်
သွင်းပြလေသည်။] သဒ္ဓနီတိ၌ “မနောဂဏာဒိဟိဝါသ္မိ နောဏု၊ နာသ္မာနမာ” ဟု
သုတ်တည်၍ “အယသာဝ မလံ သမုဋ္ဌိတံ” ဟု သ္မာကို အာပြုရ သော ပုံစံထုတ်၏။
အယသာ-သံမှ၊မလံ-သံချေးသည်။ သမုဋ္ဌိတံဣဝ- ဖြစ်ပေါ်သကဲ့သို့၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌
လည်း သ္မာကို အာပြုသည်ပင်။

[အောင်] မနောဂဏာ၊ သ္မိ နာ၌၊ သ္မာကိုထည့်၊ အာပြုဘိ၊ နိတိမောဂ္ဂလ္လာန်ဆို။

၁၈၂။ အံကိုလည်း ဩပြု။ ။ သဿ စော၌ စသဒ္ဓါကို အဝတ္တသမုစွန်း
ကြံ၍ အံကိုလည်း ဩပြု၍ “အာဒါနေကုရတေ မနော = ယူခြင်း၌ စိတ်ကို ပြု၏။
ကဿပဿ ဝစော သုတွာ = ကဿပ ၏စကားကို ကြားရ၍၊ တပေါ ဣဓ
ပကြုဗ္ဗတံ = ဤလောက၌ အကျင့်ကိုပြု၏။ ယတော လဒ္ဓါနံ မဇ္ဇေယျ=အခြံအရံကို
ရ၍ မေလျောရာ၏” ဟု ပုံစံထုတ်၏။ သဒ္ဓနီတိ၌ကား “အံဝစနသော (အံဝစန
ဿ+ ဩ)” ဟု သီးခြားသုတ်တည်သည်။ ဤသို့ အံကို ဩပြုရာ၌ “ဝိလံ-ဗလံ”
စသော မနော ဂဏာဒိသဒ္ဓါစုနှင့်မဆိုင်၊ အာပေါစသော မနောဂဏာဒိတို့နှင့်ကား

**ဧတေသမော
လောပေ**

၁၈၃။ ဝိဘတ္တိလောပေ- ဝိဘတ်ချေခြင်းကို၊ ကတေ-ပြုအပ်ပြီး
သော်၊ ဧတေသံ မနောဂဏာဒိနံ-ဤမနောဂဏာဒိ သဒ္ဓါတို့၏၊
အန္တော- အဆုံးသရသည်၊ ဩတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ မနောမယံ-စိတ်
ကြောင့်ဖြစ်၏၊ အယောမယံ- သံဖြင့်ပြုအပ်၏၊ တေဇောသမေန- မီးနှင့် တူသဖြင့်၊
တပေါဂဏေန- အကျင့်ဂုဏ်ဖြင့်၊ သိရော ရဟေန- ဦးခေါင်း၌ ပေါက်သော
ဆံပင်ဖြင့်၊ အာဒိဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ အညေသံ- မနောဂိုဏ်းမှ တစ်ပါး
သောသဒ္ဓါတို့၏၊ အန္တော- အဆုံးသရသည်၊ ဩတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ အာပေါသမေန-
ရေနှင့် တူသဖြင့်၊ ဝါယော သမေန- လေနှင့် တူသဖြင့်၊ လောပေတိ- လောပေပုဒ်
သည်၊ ပေ၊ ပဒသာ-ပုဒ်ဖြင့်၊ တပသာ၊ ပေ၊ မနသာ-ဖြင့်၊ ဣတိ-၏၊ ဧဝံ-ဤ၊
အတူ၊ အညေဝိ- အခြားပြုယုဂ် တို့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာ-ကုန်၏။ (၄၈,၃၈၆)

ဆိုင်၏။ အဗျဂ္ဂမနသော နရော- စသည် ၌ကား “သော” သုတ်ဖြင့်ပင် သိကို
ဩပြုပြီးနောက် (သ) လာ၍ ပြီးလတ္တံ့။]

[အောင်] သဿစောသုတ်, စ သရုပ်ကို, အဂုတ်သမုစ္စည်း, ကြံသောနည်းဖြင့်,
အံလည်း ဩဟု တစ်နည်းပြု, ရူလေ ပုံစံကို။

၁၈၃။ ဤသုတ်ကား နာမ်ပုဒ်ရိုးရိုး၌ စီရင်သော သုတ် မဟုတ်, သမာသံ
တဒ္ဓိတ်အရာ၌ စီရင်သော သုတ်တည်း။ ထို့ကြောင့် မနောမယံ၌ မနတည်, နာသက်,
မနသာ-ဟုပြီးစေ၊ မနသာ- စိတ်ကြောင့်၊ နိဗ္ဗတ္တံ-ဖြစ်၏၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊
တပွကတိဝစနေ မယောသုတ်ဖြင့် မယပစ္စည်းသက်၊ တေသံ ဝိဘတ္တိယော
လောပါစ သုတ်ဖြင့် မနသာ၌ နာဝိဘတ်ကိုချေ၊ ပကတိစဿ သရန္တဿသုတ်ဖြင့်
မနကို မနဟု ပကတိပြု (မနမယ)၊ ဧတေသမော လောပေသုတ်ဖြင့်-ဝိဘတ်
ကျေပြီးသော် မန၏အဆုံး အသရကို ဩပြု (မနောမယ) နာမ်ငဲ့, သိသက်, အံပြု,
ပြီး၏၊ ဤသို့ တဒ္ဓိတ်အရာ၌ စီရင်သည်၊ အယော မယံလည်း “အယသာ”
နောင်မယ ပစ္စည်းသက်၍- နည်းတူတွက်၊ “တေ+ သမ” တည်, တေဇေနောင်
နာသက် ဇနပြု, သမနောင် သိသက်, အံပြု “တေဇေန+သမံ” ဟု သမာသံ
ဝါကျဖြစ်၏၊ တတိယာ တပျရိသံ သမာသံစပ်, သမာသံမှည့်, ဝိဘတ်ချေ, ပကတိ
ပြု (တေသေမ)၊ ဤသုတ်ဖြင့် (နာဝိဘတ်ကျေပြီးသော်) တေဇ၏အဆုံး အသရကို
ဩပြု (တေဇောသမ) နာမ်ငဲ့, နာသက်, ဇနပြု, တေဇောသမေန ပြီး၏၊ ဤသို့
သမာသံအရာ၌ စီရင်သည်၊ “တပေါဂုဏ-သိရောရဟ” ဟူသော သမာသံ
ရုပ်များကိုလည်း ရ၌ တွေ့ရလတ္တံ့၊ ဤ၌ “တပဂုဏ, သိရရဟ” တည်၍သာ
တွက်နိုင်ဦး။

အာဒိ၊ ပေ၊ ဝါယောသမေန- ဤ၌ “အာဒိ” ဟူသည် လိုက်လာသောမနော
ဂဏာဒိနံပုဒ်၏ အာဒိတည်း၊ ထိုအာဒိဖြင့် “အာပေါစ သရဒေါ ဝါယော, ရဇော
ရဇံတိ အာဒယော” ဟူသော မနောဂဏာဒိပုဒ်များကို ယူပါ-ဟူလို၊ “အာပသမ,

သ သရေဝါ
ဂမော

၁၈၄။ ပရေ-သော၊ ဝိဘတ္တာဒေသေ-ဝိဘတ် အပြုဖြစ်သော၊ သရေ-
ကြောင့် ၊ ဧတေဟေဝ မနောဂဏာဒီဟိ- ဤမနောဂဏာ ဒီသဒ္ဓါ
တို့မှပင်၊ (ပရသ္မိ-နောက်၌)၊ သကာရာဂမောဝါဟောတိ၊ မနသာ-
ဖြင့်၊ ဝစသာ-ဖြင့်၊ မနသိ-၌၊ ဝစသိ-၌၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ မနေန-ဖြင့်၊ တေဇေန၊
ယသေန၊ ဣတိ-၏၊ သရေတိ ကိမတ္ထံ၊ မနော- သည်၊ တေဇော၊ ယသော၊ ဣတိ-
၏၊ ပုန အာဒိဂ္ဂဟဏေန- အာဒိသဒ္ဓါပို့ဖြင့်၊ ပရေ-သော၊ အညသ္မိပိ-ဝိဘတ်အပြုမှ

ဝါယသမဟု တည်၍၊ ဤသုတ်၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် အာပ (ဝါယ) ၏ အဆုံးအသရ
ကို သြပြု၊ နာဓံငံ၊ နာသက်၊ နေပြု၊ ပဒသာ စသည်ကား ပဒတည်၊ နာသက်၊
ဧတေသမော လောပေသုတ်ဖြင့် ပဒ၏ အဆုံး အသရကို သြ ပြုသင့်သော်လည်း
နာဝိဘတ်မကျေသောကြောင့် မပြုရ၊ ၁၈၁ သုတ်ဖြင့် နာကို အာပြု၊ နောက်သုတ်ဖြင့်
(သ) လာ၊ တပသာ စသည်လည်း နည်းတူ၊ “ဝေမညေပိ” ၌ အညေပိအရ တွေ့
ကရအားလုံးကို မယူရ၊ မနောဂဏာဒီတွင် ပါဝင်သော ဝယ-တေ- စသည်ကို
သာ ယူရမည်။ “ဝယသာ၊ တေသော” စသည်ဖြင့် မနော ဂဏာဒီပုဒ်များကို
ယှဉ်စပ်ပါလေ-ဟူလို။

မှတ်ချက်။ ။ “မနောဂဏာဒီတော သ္မိ နာန မိအာ- သဿစော” ၂ သုတ်ကို
ထောက်၍ “နာဝိဘတ်၌ သာ အပြု၊ သ၌ သောအပြု၊ သ္မိ၌ သိအပြု” ရှိခြင်းဟူသော
လက္ခဏာ ၁ ပါး၊ သဿစောသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် အံဝိဘတ်ကို သြပြုသောကြောင့်
“မနော ကုရတေ၊ ဝစော သုတွာ” ကဲ့သို့ ကြိယာ၏ ကံအရာ၌ သြအက္ခရာရှိခြင်း
လက္ခဏာ ၁ ပါး၊ ဧတေသမော လောပေသုတ်ကို ထောက်၍ “မနောမယံ၊ တေ
ဇော သမေန” ကဲ့သို့ သမာသ်တဒ္ဓိတ်အလယ်၌ သြအက္ခရာရှိခြင်း လက္ခဏာ ၁ ပါး၊
ဤသို့ အားဖြင့် မနောဂိုဏ်း၏ (ပုရိသ- စိတ္တ-ကညာဒိဂိုဏ်းတို့ထက်) ထူးခြားသော
လက္ခဏာ ၃ ပါးကို မှတ်သားနိုင်ပြီ။ လက္ခဏာ ၃ ပါးလုံး မညီဘဲ ၁ ပါးသာ ဖြစ်
စေ ၂ ပါးသာဖြစ်စေ ညီလျှင် အာဒိဖြင့် ယူရသော “မနောဂဏာဒီ” ဟု မှတ်။
[ဆောင်] နာ-သ-သ္မိပိ၊ သာ-သော-သိဆုံး၊ ကြိယာ ကံ၊ သြခံ ဝိကပ်၊ သမာသ်
တဒ္ဓိ၊ လယ် သြရှိ၊ တိဝိ မနောဂိုဏ်း လက္ခဏာ။

၁၈၄။ ။ ဝိဘတ္တာဒေသေ ပရေ- “နာဝိဘတ်ကို အာပြု၊ သ္မိကို ဣပြု၊
သဝိဘတ်ကို သြပြု” ဤသို့စသော ဝိဘတ်ကိုပြု၍ ဖြစ်သော သရကိုသာ ယူစေလို
သောကြောင့် “ဝိဘတ္တာဒေသေ” ဟု ထည့်၍ ဖွင့်သည်။ မနေန- စသည်၌ မန
နောင် နာကို နေပြု ၍ ဝိဘတ်အပြု ဧသရ နှောင်းသော်လည်း ဝါဖြစ်သောကြောင့် (သ)
မလာရဟု ဆိုလို၏။ မနော စသည်၌မူသိကို သြပြုလျှင် ဝိဘတ်အပြု သရ နှောင်း
မည်စိုးသောကြောင့် “မန” တည်၊ သိသက်၊ သ သရေဝါဂမောသုတ်ဖြင့် သ လာ
သင့်သော်လည်း သရ မနှောင်းသောကြောင့် မလာရ-ဟု တားမြစ်ပြီးမှ ၊ သိကို သြပြု
၍ “မနော” ဟု တွက်ကြသည်။ ဤသို့သာ တွက်ရလျှင် မနေန၌လည်း “မန+နာ”
ဖြစ်ခိုက် “သရ မနှောင်းသောကြောင့်” ဟုဆိုရလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် “သရေတိ ကိမတ္ထံ၊

တစ်ပါးလည်းဖြစ်သော၊ ပစ္စယေ- ပစ္စည်းသရကြောင့်၊ သကာရာဂမော ဟောတိ၊ မာနသိကံ- စိတ်၌ ဖြစ်သည်၊ ဝါစသိကံ- နှုတ်၌ ဖြစ် သည်။ (၉၆)

မနော” စသည်ကို နှာသ၌လည်း မဖွင့်၊ ယုတ္တိလည်း မရှိရကား စဉ်းစားသင့်သည်၊ [သရေတိ ကိမတ္ထံ” မပါဘဲ “ယသေန- မနော တေဇော ယသော” ဟု တစ်ဆက် တည်းရှိလျှင် သင့်ဖွယ်ရှိ၏၊] မနသာ- စသော သုတ်ရင်း ပုံစံကို အခြေပြု ကြည့်၍ ရုပ်တွက်။

ပုန အာဒိ၊ ဝါစသိကံ- ဤသုတ်၌ အာဒိ သဒ္ဓါကို ထပ်၍ မဆိုသောကြောင့် “ပုနအာဒိဂ္ဂဟဏ” ဟူသည် မနောဂဏာဒိတောသုတ်မှ လိုက်လာသော (ဤ၌ “မနောဂဏာဒိတိ” ဟု ဖွင့်ရသော)-အာဒိသဒ္ဓါပင်တည်း၊ အာဒိသဒ္ဓါမပါဘဲ “မနော ဂဏတော (ဧတေဟိ မနောဂဏေဟိ) ဟုဆိုလျှင် မနောဂိုဏ်း သဒ္ဓါစုကို ယူနိုင်ပါလျက် အာဒိသဒ္ဓါ ပိုသည်ကို “ပုန အာဒိဂ္ဂဟဏ” ဟု ဝုတ္တိဆရာဆိုလေသည်၊ ထိုအာဒိသဒ္ဓါပိုဖြင့် မာနသိကံ၌ ဝိဘတ်အပြု သရ မဟုတ်သော ပစ္စည်းသရ ကြောင့် သ-လာ၍ရင်း ဟူသော အနက်ပိုကို သိရသည်-ဟုလို့၊ “မနသာ” နောင် ကတ အနက်၌ တမစိတေသုတ်ဖြင့် ဣကပစ္စည်းသက်၊ ဣ အနုဗန်ချေ၊ ဝိဘတ် ချေ၊ “မန” ဟု ပကတိပြု (မန -^၀-က) ဤသုတ်၌ အာဒိ သဒ္ဓါဖြင့် ပစ္စည်းသရ ကြောင့် (သ) လာ၊ နာမ်ငဲ့၊ သိ-အံပြု၊ ဝါစသိကံ၌လည်း “ဝစသာ” နောင် ဣကသက်၊ ဤ၌ကား လွယ်အောင် “မန+ ^၀က၊ ဝစ +^၀က” တည်၍ တွက်ပါ။

ရူနှင့် နိတိ။ ။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ “ဝိဘတ္တာဒေသေ” ဟု မပါ၊ မာနသိကံ စသည်၌ ဣကမှ ဣသရနောင်းရာ၌လည်း သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် (သ) လာ၏၊ သဒ္ဓါနိတိ၌လည်း “မနောဂဏတော ဝိဘတ္တာဒေသေဝါ ပစ္စယေဝါ သရေ ပရေ” ဟု သရေအရ ဝိဘတ္တာဒေသဖြစ်သော သရနှင့် ဣကပစ္စည်းမှဣသရ စသည်ကို ယူ၏၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ “ဝိဘတ္တာဒေသေသရေ” ဟု ဝိဘတ္တာဒေသသရတစ်မျိုးကိုသာ ယူမိ သောကြောင့် မာနသိကံ စသည်၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ယူရလေသည်၊ အမှန်မှာ- ထို အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် မနောဂဏတွင် ပါဝင်သော ပုဒ်များကို ယူလိုရင်း မဟုတ်၊ ဝိလ -ပဒ စသည်ကိုသာ ယူလိုရင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၌ ကစ္စည်းဝုတ္တိဖွင့်ပုံကို ဆင်ခြင်ကြပါကုန်။

အဗျဂ္ဂမနသောစသည်။ ။ “အဗျဂ္ဂမနသော- မပျံ့လွင့်သော စိတ်ရှိသော၊ နုရော-လူ” စသည်၌ “သဿဇော” သုတ်ဝယ် စသဒ္ဓါဖြင့် သိဝိဘတ်ကို ဩပြု၊ ဤသုတ် ဖြင့် သ-လာဟု ဆိုကြ၏၊ သို့သော် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ထိုကဲ့သို့ ရုပ်များကို သကတ္ထ (သုတ္တ) ၌ ဣ ပစ္စည်းသက်၊ ဣ အနုဗန်ချေ၊ သ သရေဝါဂမော သုတ်မျိုးဖြင့် (သိ) လာ၍ “အစေတသော- စိတ်မရှိသော၊ ပုတ္တော-သားသည်၊ ဇာတော- ဖွားပြီ” ဟု ပုံစံ ထုတ်၏၊ ထို့ကြောင့် “အဗျဂ္ဂ (မပျံ့လွင့်သော) မနော ယဿ” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၍ “အဗျဂ္ဂမနော” ပြီးသော သမာသ်ပုဒ်နောင် သုတ္တအနက်၌ ဣ ပစ္စည်းသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် (သိ) လာလျှင် (အဗျဂ္ဂမနသာ)နာမ်ငဲ့၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း

သန္တသဒ္ဒယ သောလာ၊
ဗောစန္ဒေ

၁၈၅။ ပရေ · ဘကာရေ သဗ္ဗဿ သန္တ သဒ္ဒယ
သကာရာဒေသော ဟောတိ၊ အန္တေ စ- သ အပြု၏
အဆုံး၌လည်း၊ ဗကာရာ ဂမောဟောတိ၊ သတ္တိရေဝ-

သူတော်ကောင်းတို့နှင့်သာ၊ သမာသေထ-ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရာ၏။ သတ္တိ-တို့နှင့်၊
သန္တဝံ- ပေါင်းသင်းခြင်းကို၊ ကုဗ္ဗေထ- ပြုရာ၏။ သတံ- သူတော်ကောင်းတို့၏။
သဒ္ဒမ္ပံ- သူတော်ကောင်းတရားကို၊ အညာယ- သိရလျှင်၊ သေယျော-ချီးမွမ်းအပ်
မြတ်သူသည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်နိုင်ပါ၏။ ပါပိယော- အထူးယုတ်မာသူသည်၊ န
ဟောတိ-မဖြစ်နိုင်၊ သုစိတ္တာ-လွန်စွာ ဆန်းကြယ်ကုန်သော၊ ရာဇေထာ- မင်း၏
ရထားတို့သည်၊ ဝေ- စင်စစ်၊ ဇီရန္တိ- ဆွေးမြေ့ရကုန်၏။ အထော- ထိုမြို့၊ သရိ
ရမ္မိ- ကိုယ်သည်လည်း၊ ဧရံ- ဆွေးမြေ့ခြင်းသို့၊ ဥပေတိ- ကပ်ရောက်ရ၏။ သတံ-
သူတော်ကောင်းတို့၏။ ဓမ္မောစ- တရားသည်ကား၊ ဧရံ- သို့၊ နဥပေတိ- မရောက်နိုင်၊
သန္တော- သူတော်ကောင်းတို့သည်၊ သတ္တိ- သူတော်ကောင်းတို့နှင့်တကွ၊ ဟဝေ-
စင်စစ်၊ ပဝေဒ ယန္တိ- ဝမ်းမြောက်နှစ်လို ပြောဆိုကြကုန်၏။ သဗ္ဗုတော- သူတော်
ကောင်းဖြစ်၍ ဖြစ်သူ၊ သဗ္ဗာဝေါ- ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်၊ ဘေတိ-ဘေပုဒ်သည်၊
ပေ၊ သန္တေဟိ- တို့သည်၊ ဘဂဝါ- မြတ်စွာဘုရားကို၊ ပူဇိတော- ပူဇော်အပ်ပြီ၊
ဣတိ-၏။ စဂ္ဂဟထံ-သည်၊ ကွစိ-အချို့အရာ၌၊ သကာရဿေဝ- သ အပြု၏သာ၊
ပသိဒ္ဓတ္ထံ- ပြီးခြင်းအကျိုးရှိ၏။ သက္ကာရော-သူတော်ကောင်းတို့ ပြုအပ်သော
ပူဇော်ဖွယ်၊ သက္ကတော- သူတော်ကောင်းတို့ ပြုအပ်သောအမှု။ (၁၁၂)

ရုပ်ဖြစ်၏။ “ထိရစေတသော-ခိုင်မြဲသော စိတ်ရှိသူ”။ “သဒ္ဓေယျဝစသာ- ယုံကြည်
ထိုက်သော စကားရှိသော မိန်းမကား ကညာဒီဂိုဏ်းတည်း။

၁၈၅။ သုတ်အဓိပ္ပာယ်ကို အခြေပြုအတိုင်း သိ၊ သတ္တိရေဝ၊ ပေ၊ နပါပိယော”
ကို (ဂါထာ အဓိပ္ပာယ်က မှတ်သားဖွယ်ကောင်းလှ၍) တစ်ဂါထာလုံး ထုတ်ပြ
ထားသည်။ ပုံစံပြလိုရင်းမှာ “သတ္တိ”သာတည်း၊ ဇီရန္တိ၊ ပေ၊ ပဝေဒယန္တိ”လည်း ထို
အတူ မှတ်သားဖွယ်ကောင်းသောကြောင့် တစ်ဂါထာလုံး ထုတ်ပြခြင်းသာတည်း၊
“သတ္တိ” သာ ပုံစံ ထုတ်ရင်း ဖြစ်သည်။ ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်၊ [သတ္တိရေဝကို
“သတ္တိ+စေ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ယ ဝ မ ဒ န သုတ်ဖြင့် (ရ်)လား၊] “သန္တဿ-ထင်ရှားရှိ
သည်၊ ဟုတွာ-ဖြစ်၍၊ ဘူတော- ဖြစ်သူတည်း” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “သန္တဟူတ”
ဟု သမာသံပုဒ် ဖြစ်သည့်အခါ၌ လည်းကောင်း၊ “သန္တဿ-ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထု
၏ + ဘာဝေါ- အဖြစ်တည်း” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “သန္တ+ဘာဝ” ဟု သမာသံပုဒ်
ဖြစ်သည့်အခါ၌ လည်းကောင်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် သန္တ ကို သပြု၍ (သ အပြု၏ အဆုံး၌)

ဗိလာ၊ သဗ္ဗတ၊ သတ္တဝ- ဟု ဖြစ်၏။ နာမ်ငဲ့၊ သိကို သြပြုလေ။ သန္တေဟိ၌ကား ဘ မနောင်းသောကြောင့် သန္တကို သ မပြုရ။

စဂ္ဂဟင်္ဂါ ပေ၊ သက္ကတော “သကာရသေဝဝ” ၌ ဧဝဖြင့် (ဗ) လာခြင်းကို ကန့်ကွက်သည်။ သန္တကိုသာ သပြု၊ (ဗ) မလာနှင့်- ဟူလို၊ “ဘေစ” ၌ စသဒ္ဓါ သည် (ဘ ကြောင့်လည်း (သ) ပြု- ဟုဆိုသဖြင့် ဘ မနောင်းဘဲလည်း သပြုဟု ဆည်းခြင်း) အဝတ္ထသမုစ္စည်း အနက်ရှိ၏။ [ဗောစ၌ (စ) ကား ရှေ့ဝါကျ၌ ရှိသော သ အပြုဝယ် (ဗ) လာမှုကို ပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဏန ရိုးရာသာတည်း။] သန္တေဟိ- သူတော်ကောင်းတို့သည်။ ကာရော- ပြုအပ်သော ပူဇော်ဖွယ်တည်း။ သက္ကာရော- ဖွယ်။ ဤဝိဂြိုဟ်အရ “သန္တကာရ” ဟု သမာသံပြီးရာအခါ၌လည်းကောင်း၊ “သန္တေဟိ+ကတော” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “သန္တကတ” ဟု သမာသံ ပြီးရာအခါ၌ လည်းကောင်း၊ ဤသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် သန္တကို သပြု၊ “သန္တကိုပြု၊ သ ဗျည်းစု နောက်၊ ဒွေးဘော်ရောက်၏” နှင့် အညီ၊ ပရဒွေဘာဝေါဖြင့် (က်)လာ၊ နာမ်ငဲ့၊ သိကို သြပြု၊ ပြီး၏။ “သန္တော- သူတော်ကောင်းဖြစ်သော+ ပုရိသော-ယောက်ျား တည်း။ သပ္ပရိသော- ကျား” ၌ လည်း နည်းတူ။ [“သမ္မာ+ ကာရော- ကောင်းစွာ ပြုခြင်း ရိသေခြင်း၊ သမ္မာ+ကတော- ကောင်းစွာ ပြုအပ်၏”-ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ကား “သံ+ကာရ၊ သံ+ ကတ] ဟု တည်၍ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ ဒွေဘော်လာရသည်။ ဤသုတ်နှင့် မဆိုင်။]

သဒ္ဓနိတိ ။ သဒ္ဓနိတိနာမ် (၁၈၉) သုတ်၌ သိ စသော ဝိဘတ်အားလုံးကြောင့် သန္တသဒ္ဓါကို သမ္ပိပြု၍ “သမ္ပိ-သမ္ပိ၊ သမ္ပယော၊ ဘောသမ္ပိ- ဘောန္တော သမ္ပိ၊ သမ္ပယော-သမ္ပိ=သမ္ပိ၊ သမ္ပယော၊ သမ္ပိနာ” စသော ပုလ္လိင်ရုပ်များကို ပြသေး၏။ (ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်မှု “သမ္ပိယော၊ သမ္ပိယာ” စသည် ဖြစ်သင့်လတ္တံ့။) ဤရုပ်စဉ်ကို ကြည့်လျှင် တတိယာ ပဉ္စမိ ဗဟုဝစ် သမ္ပိရုပ်အပြင် အာလုပ်ပဌမာ ဧကဝုစ်ဖြစ်သော သမ္ပိရုပ်များကိုလည်း သိရပြန်သည်။

[ဆောင်] အာလုပ် ပဌမာ၊ တတိယာ ပဉ္စမိ၊ ဤလေးဝိ၌၊ သမ္ပိရှိကြောင်း၊ နိတိ လောင်း၊ အပေါင်းမှတ်ကြဖွယ်။

[သမာသံတွင်း၌ “အသမ္ပိရူပေါ- မသူတော်၏ သဘာရိသူ(မသူတော်၏ အဖြစ်ဟူသော သဘောရိသူ)” ဟူသော ရုပ်ကိုလည်း ထုတ်ပြသေး၏။ မောဂ္ဂုလ္လာန် နိဿယသစ်၌ကား “အသမ္ပိရူပေါ- လူကြီးလူကောင်း မဟုတ်- လူယုတ်မာတို့၏ သဘောရိသူ” ဟု ပါဠိမှန် ဖြစ်သင့်ကြောင်း မိန့်၏။] “သဘာယံ- ပွဲထိုင်အခမ်းအနား၊ အစည်းအဝေး စသည်၌ + သာဓု- ကောင်းသူ၊ အသုံးကျသူသည်။ သမ္ဘော- မည်၏” ဂုဏ်သရေရှိသူလူကြီးလူကောင်းတည်း။ ထို့ပြင်- သီဒေတိ- နစ်မြုပ်စေတတ် ၏။ ဣတိ၊ သဒေါ-မည်၏။ ကိလေသာ ရစေ၊ သဒေ- နစ်မြုပ်စေတတ်သော ကိလေသာ တို့ကို၊ ဘိန္နတိ- ဖျက်ဆီးတတ်၏။ ဣတိ၊ သမ္ပိ-မည်၏။ နိဗ္ဗာန် ရစေ၊ ဤသို့ သဒ သဒ္ဓ၊ ပပဒ ဘိဒဓာတ်၊ ကိဇျေ၊ (သဒဘိ) တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ဖြင့် ဒဇျေ၊ ဒွေဘော်လာ “သမ္ပိ” ဟု သဒ္ဓနိတိ၌ တစ်နည်းပြသေး၏။

သိမ့် ဂစ္ဆန္တာဒိနံ ၁၈၆။ [သုတ်နက်အတိုင်း ဝုတ္တိပေး] ဂစ္ဆန္တာ၊ ဂစ္ဆန္တာ- သွားသူ
န္တ သဒ္ဓေါ အံ သည်၊ မဟံ၊ မဟန္တာ- မြတ်သူသည်၊ စရံ၊ စရန္တာ-
 လှည့်လည်သူသည်၊ ခါဒံ၊ ခါဒန္တာ- ခဲသူသည်၊ ဂစ္ဆန္တာ
 ဒိနမိတိ- ဂစ္ဆန္တာဒိနံပုဒ်သည်။ ပေ၊ အန္တာ- အဆုံးသည်၊ ဝါ- ကျင်နာသည်၊
 ဒန္တာ- ယဉ်ကျေးသည်၊ ဝန္တာ- အန်ဖတ် (ပျို့အန်ထားသော အစာ) သည်၊
 သန္တာ- ငြိမ်သက်သည်၊ ဣတိ-၏။ (၁၀၇)

၁၈၆။ **ဂစ္ဆန္တာဒိနံ-** ဂစ္ဆန္တာဒိန္ဒ အတူအနက်ဟော အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ဂစ္ဆန္တံ
 ရုပ်ပြီး ပုံချင်းတူသော သဒ္ဓါစုကို ယူ၊ များသောအားဖြင့် “အန္တ” ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော
 သဒ္ဓါအပေါင်းသည် “ဂစ္ဆန္တာဒိဂိုဏ်း” မည်၏။ [သုတော်ကောင်း အနက်ဟော “သန္တ”
 သဒ္ဓါကား အန္တပစ္စည်း မဟုတ်၊ သမုဓာတ်၊ တပစ္စည်းဖြစ်လျက် ဂစ္ဆန္တာဒိဂိုဏ်းဝင်
 ဖြစ်သောကြောင့် “များသောအားဖြင့်” ဟုဆိုသည်။] ထို ဂစ္ဆန္တာ ဒိသဒ္ဓါစု၏ နှစ်ကို
 သိနောင်းရာ၌ ဝိကပ် အံပြု၍ “ဂစ္ဆန္တာ၊ မဟံ” စသည်ဖြစ်၏။ ဝါဖြစ်၍ အံမပြုရာ၌
 ဂစ္ဆန္တာတည်း၊ သိကို သြပြု၍ “ဂစ္ဆန္တာ၊ မဟန္တာ” စသည်ဖြစ်၏။ ရုပ်တွက်ပါ။

ဂစ္ဆန္တာဒိနမိတိ၊ ပေ၊ သန္တာ- “အမဓာတ်၊ ဒမုဓာတ်၊ ဝမုဓာတ်၊ သမုဓာတ်၊
 တပစ္စည်း၊ ဂမ ခန ဟနာဒိနံ တံ တဗ္ဗာဒိသုနသုတ်ဖြင့် ဓာတွန် (မံ)ကို (နံ) ပြု၍
 ပြီးသော “အန္တာ” စသည်ကား ဂစ္ဆန္တာဒိ မဟုတ် (ပုရိသာဒိ ဖြစ်သောကြောင့်
 နှစ်ကို အံ မပြုရ၊ သိ-သြ ပြုရုံသာ။ [သုတော်ကောင်းဟော “သန္တ” နှင့် ငြိမ်သက်
 သူသာမန်ဟောသော ဤသန္တသည် ဓာတ်ပစ္စည်းချင်း တူသော်လည်း သုတော်ကောင်း
 အနက်ကို ဟောရာ၌ “သုတော်ကောင်း” ဟူသော နာမည်ပညတ် ခြပ်သည် ပဓာန
 ဖြစ်၏။ “ငြိမ်သက်” ဟူသော အနက်ကို ဟောရာ၌ ငြိမ်သက်ခြင်းကြိယာသည်
 ပဓာနဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် သန္တသဒ္ဓါတစ်ခုတည်းပင် နာမည်ပညတ်ကို ဟောရာ၌
 ဂစ္ဆန္တာဒိဂိုဏ်း ဖြစ်၍ ကြိယာကို အကြောင်းပြု ငြိမ်သက်သူသာမန်ဟောရာ၌
 ပုရိသာဒိဂိုဏ်း-ဟု မှတ်၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓန်တိ၌ “ပညတ္တိယံ သန္တဿ န္တာ သိမ့်”
 ဟု သုတ်တည်လေသည်။]

ဣတ္ထိလိင်္ဂံ အံပြုပုံ။ ။ သာ- ထိုသူမသည်၊ ဇာနံ-သိလျက်၊ “နဇာနမိတိ-
 မသိပါဟူ၍” ဧဝံ-ဤသို့၊ အာဟ- ပြော၏။ သာ ပဿံ ဧဝမာဟ-နပဿာမိတိ၊
 ဤ၌ “ဇာနံ၊ ပဿံ” တို့သည် သာနှင့် အရတူသော ပဌမန္တ ဣတ္ထိလိင်္ဂပုဒ်များတည်း။
 ထို့ကြောင့် ဣတ္ထိလိင်္ဂ သိနောင်းရာ၌လည်း နှစ်ကို အံပြုဟု သဒ္ဓန်တိ မိန့်၏။ “ယာ
 ပန ဘိက္ခုနီ ဇာနံ စောရိ၊ ပေ၊ ဝုဋ္ဌာပေယျ” ဟူသော ဘိက္ခုနီ သံဃာ ဒိသေသံ
 စသည်၌လည်းနည်းတူ။ [ထိပိယံ ဝါ (နိတိသုတ်)။] သို့သော် ဤဇာနံပဿံ တို့၌
 ဣတ္ထိဇောတက (ဤ) ပစ္စည်း မသက်ရသောကြောင့် ဣတ္ထိလိင်္ဂမှ ပုလ္လိင်ပြန်သော
 လိင်္ဂံဝိပလ္လာသ- ဟု ကြံလျှင် သာ၍ သင့်မည်။

ပဌမာယောကြောင့် အံပြုပုံ။ ။ သဒ္ဓန်တိ၌ ပဌမာယောကြောင့် နှစ်ကို အံပြုဖို့
 ရန် “အထဝါ ပုမေ ယော ပဌမေ” ဟု သုတ်တည်ပြန်၏။ အပိနုတုမေ၊ အာယ

သေသေသု

နိဂ

၁၈၇။ သေသေသု- သိမှ ကြွင်းကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယေသု- တို့ကြောင့်၊ ဂစ္ဆန္တာဒိနံ- ဂစ္ဆန္တာဒိရိုဏ်း သဒ္ဓါတို့၏၊ န္တသဒ္ဓေါ- ကိုး၊ န္တပစ္စယောဝ-ကိုကဲ့သို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော- မှတ်ထိုက်၏၊ ဂစ္ဆတော- သွားသူအား၊ ၏၊ ဂစ္ဆတိ-၌၊ မဟတော- ကြီးသူအား၊ ၏၊ မဟတိ-၌၊ ဂစ္ဆတာ- ဖြင့်၊ မဟတာ-ဖြင့်၊ သေသေသုတိ - သေသေသုပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ဂစ္ဆ- သွားသူ သည်၊ ပေ၊ စရံ - လှည့်လည်သူသည်၊ ခါဒံ- ခံသူသည်၊ ဣတိ-၏။ (၁၀၈)

သုန္ဓောံ ဇာနံ ပဿံ ဝိဟရထ၊ ဤ၌ “ဇာနံ၊ ပဿံ” တို့သည် တုမေနှင့် အရတူ သော ပဋ္ဌမာ ဗဟုဝစနန္တပုဒ်တို့တည်း။ သို့ဖြစ်၍ ပုလ္လိင်အရာဝယ် ပဋ္ဌမာယော နောင်းရာ၌ (ကစ္ဆည်းသုတ်ဖြင့် ပြုလိုလျှင်) သိမှိုကို ဖြုတ်၍ “ဂစ္ဆန္တာဒိနံ န္တ သဒ္ဓေါအံ” ဟူသော ဒွိဓာကရဏ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် န္တကို အံပြု၊ သဗ္ဗာသမာဝုသော သုတ်၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ယောကိုချေ-ဟု စီရင်၊ “ခေတ္တံ ကသံ ဝိဇံ ဝပံ၊ ဓနံဝိန္နန္တိ မာဏဝါ” ဟူသော ပဋ္ဌာစာရာထေရီ ဂါထာ၌ “ကသံ ဝပံ” တို့၌လည်း နည်းတူ။ [ဤ၌လည်း ဗဟုဝစ “ကသန္တာ” စသည်မှ ဧကဝုစံပြန်နေသော ဝစနဝိပလ္လာသ- ဟု ကြံရလျှင် သင့်မည်ထင်သည်။]

[ဆောင်း] ဣတ္ထိလိဂံ၊ သိဝစနနှင့်၊ ပုမလိဂေါ၊ ပဋ္ဌမာယောကြောင့်၊ ချို့သော (န) အံပြုရဟု၊ သဒ္ဓနိတိ၊ အမှန်ရှိလည်း၊ ဝိပလ္လာသ၊ ကြံလိုက်ရလျှင်၊ အားလုံး ပင်၊ အဆင်ပြေတော့သည်။

၁၈၇။ သေသေသုနိဂ- “သေသေသု” ၌ သေသ၏ အပါဒါန်ကို ရှေ့သုတ် ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော သိဝိဘတ်ကို ခံရသည်။ ထို့ကြောင့် “သိမှ+ကြွင်း” ဟုဆိုသည်။ “နံကို န္တကဲ့သို့ မှတ်” ဟူရာ၌ “နံကို န္တကဲ့သို့ ငဲ့” ဟု ဆိုလိုသည်။ န္တကဲ့သို့ ငဲ့ရာ၌ တကယ့်ကို “နံ” ဖြစ်သွားသည် မဟုတ်၊ န္တ နောင်းသော်လည်း န္တ နောင်း ရာ၌ စီရင်သလို စီရင်ပါ-ဟု စီရင်ဖို့ရာ ညွှန်ပြသော ကာရိယာတိဒေသသုတ်တည်း။ အကုယံကို ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ၊ အတိဒေသ ၆ မျိုးကို ရူပသိဒ္ဓိ (အမှ တုမုန္တံ” စသောသုတ်)မှာ ရှု။

သေသေသု ဝိဘတ္တိပစ္စယေသု- ဤကစ္ဆည်းဝုတ္တိ၌ သိမှ ကြွင်းသော ဝိဘတ် အားလုံးကို ယူထားသောကြောင့် ပဋ္ဌမာယောဖြင့် ဂုဏဝန္တောကဲ့သို့ ဂစ္ဆန္တာရုပ်၊ အံဖြင့် သတိမံကဲ့သို့ ဂစ္ဆရုပ် စသည်လည်း ရှိနိုင်၏-ဟု သိသာ၏။ ပစ္စည်းနောင်းရာ၌ န္တငဲ့ပုံကို “နံ၊ သတ မိကာရေ” သုတ်၌ “မဟတိ” ဟု တွေ့ရလတ္တံ့။ သဒ္ဓနိတိ၌ ကား- “ဂစ္ဆန္တာ မဟန္တာ၊ စရန္တာ” စသော ပဋ္ဌမာ ဗဟုဝစရုပ်ကို ပါဠိ၌ မတွေ့ ရ-ဟု မိန့်၍၊ ပဋ္ဌမာယောဖြင့် “အရဟန္တာ၊ ဘဝန္တာ၊ သန္တာ၊ အာယသုန္တာ တို့လောက်သာ ရှိနိုင်ကြောင်းကို ထုတ်ပြသည်။ အံဝိဘတ်ဖြင့်ကား သန္တသဒ္ဓါ၌သာ သတိမံကဲ့သို့ “သံ- သုတော်ကောင်းကို” ဟု ရုပ်ရှိကြောင်းမိန့်သည်။ ယံယံ ဟိရာဇ

ဗြဟ္မတ္ထ ၁၈၈။ ဗြဟ္မ အတ္တ သခ ရာဇ ဣစ္ဆေမာဒိတော- ဗြဟ္မ၊ အတ္တ သခ၊ ရာဇံ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့မှာ၊ (ပရဿ) အံ ဝစနဿ အာနံ ဝါဟောတိ၊ ဗြဟ္မာနံ၊ ဗြဟ္မံ- ဗြဟ္မာကို၊ အတ္တာနံ၊ အတ္တံ- အတ္တကို၊ သခါနံ၊ သခံ- မိတ်ဆွေကို၊ ရာဇာနံ၊ ရာဇံ-မင်းကို၊ အမိတိ- အံပုဒ်သည်။ ပေ၊ ရာဇာ-သည်။ ဣတိ-၏။ (၁၁၅)

သျှာစ ၁၈၉။ [ဤသုတ်၌ အားလုံး ထင်ရှားပြီ။ စ သဒ္ဒါကို (ဗြဟ္မတ္ထ သခ ရာဇ စသည်တို့နောင် အံ ဝိဘတ်၏ အာနံ အပြုပေါ်၌ သိ ဝိဘတ်၏ အာ အပြုကို ပေါင်းသော) သမ္ပိဏ္ဍနအနက်ရှိ၏- ဟု ကြံသင့်၏။ ဗြဟ္မတ္ထ စသည်တို့က နောက်သုတ်သို့လည်း လိုက်သောကြောင့် အနုကဗျာကား မဟုတ်နိုင်။ ရှေးဆရာတို့ကား ဝါစာသိလိဋ္ဌ (စကားပြေပြစ်ရုံ ထည့်အပ်သည်) ဟုလည်းကောင်း၊ ရှေ့သုတ်မှ ဝါ သဒ္ဒါကို နှစ်စေသော နိဝတ္တနတ္ထဟု လည်းကောင်း မိန့်ကြသေး၏။ ထို နိဝတ္တ နတ္ထ စ သဒ္ဒါဖြင့် ဤသုတ်က သိကို အာပြုခြင်းသည် မြဲ၏-ဟု သိစေလိုသတ့်။] (၁၁၇)

ဘဇတိ၊ သန္တံ ယဒိဝါ အသံ = မင်းမြတ်..... သူတော်ကောင်းမူလည်း ဖြစ်သော- သို့မဟုတ် သူယုတ်မာမူလည်း ဖြစ်သော အကြင်အကြင်သူကို ဆည်းကပ်၏။ (ဝိသတိ -သတ္တိဂုဗ္ဗဇာတိ)။ ဤ၌ “အသံ”ဟု ရှိသဖြင့် “သံ”ဟုလည်း ရှိသင့်သည်- ဟုလို။

မှတ်ချက်။ ။ “န္တကို န္တကဲ့သို့” ဟုရာ၌ မငဲ့လျှင် ရုပ်မပြီးနိုင်သော ရုပ်များ၌သာ ငဲ့ရမည်။ “ဂစ္ဆန္တဿ” ကဲ့သို့ ဂစ္ဆန္တတည်း၊ သသကံ၊ (သံ) လာရုံဖြင့် ပြီးသော ရုပ်များ၌ “န္တဿ သေဝါ” သုတ်ဖြင့် စီရင်လို၍ န္တကို န္တကဲ့သို့ ငဲ့ခြင်းဖြင့် ကျေးဇူး မများသည်ပြင် ရုပ်ထွေးသော အပြစ်ပင် မကင်းချေ။ ဂစ္ဆတောစသော ရုပ်များကို အခြေပြု ကြည့်တွက်။

၂၈၈။ ရာဇာဒိတော-အာဒိဖြင့် “အာတုမ” သဒ္ဒါကိုသာ ယူရိုးရှိသော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိ (သျှာစ-သုတ်) ၌ “အာဒိသဒ္ဓေန အာတုမာဒိသဒ္ဓတောစ” ဟု အာဒိဖြင့် ပြသောကြောင့် အာတုမသဒ္ဒါသာမက၊ အခြားသဒ္ဒါများကိုလည်း ယူစေလို၏။ ထို့ကြောင့် အာတုမသဒ္ဒါအပြင် သိကို အာပြု၍လည်းကောင်း၊ အံကို အာနံပြု၍ လည်းကောင်း၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ရာဇာဒိဂိုဏ်း၌ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဝင်နိုင်သော “အသ္မာ-ကျောက်ခဲ၊ ဘေသ္မာ-ကြောက်ဖွယ်” စသည်ကိုပါယူ။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “ရာဇာ ဒိယုဝါဒီဟာ” ဟုသုတ်တည်၍ ယုဝစသော သဒ္ဒါကိုလည်း ရာဇာဒိဂိုဏ်းကို စီရင်သော သုတ်များဖြင့် အာ-အာနံ စသည်ကို ပြု၏။ သို့ဖြစ်လျှင် “အဒ္ဓါနံ- အဓွနံကို” စသည် ကိုလည်း ဤသုတ်ဖြင့် စီရင်နိုင်ဖွယ်ရှိ၏။ သို့သော် ကစွည်း ဝုတ္တိနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ကား ဟိ ဝိဘတ္တိမို့ စ၏ စသဒ္ဒါဖြင့် အာနံပြု၍ မယဝါနော ယုဝါနော စသည်ကို ပြီးစေကြသည်။]

ယောနမာနော

၁၉၀။ [လွယ်ပြီ။] မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ရာဇာနော” အပြင် “ရာဇာ-မင်းတို့သည်၊ ရာဇေ-တို့ကို” ဟူသော ရုပ်ကို လည်းကောင်း၊ ထိုနိဿယသစ်၌ သုတ်ကြီးဖြင့် ယောကို ဣနောပြု၍ “ရာဇိနော- တို့သည်၊ တို့ကို” ဟုလည်းကောင်း ပြသေး၏။ “သမန္တပါသာဒိကာ နာမ၊ သောဠသာ သိသု ရာဇိနော” (တိပုပ္ဖိယထေရာပဒါနံ) စသည်ကား ပုံစံ။ (၁၀၄)

**သခတော-
စာယောနော**

၁၉၁။ တသ္မံ သခတောစ- ထိုသခသဒ္ဒါမှလည်း၊ ပေ၊ သခါ ယော၊ သခိနော-တို့သည်၊ ယောနမိတိ- ယောနံပုဒ်သည်၊ ပေ၊ သခါ-သည်၊ [သခတောစ၌ စဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ “ယောနံ” ပုဒ် ကိုငင်၏။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “သခါ-တို့သည်၊ သခေ-တို့ကို” ဟူသော ဝိကပ်ရုပ်ကိုလည်း ပြသေး၏။] (၁၃၀)

သ္မိမေ

၁၉၂။ ဤသုတ်မရှိလျှင် သ္မာသ္မိနံဝါ သုတ်ဖြင့် “သခ” ဟူသော အကာရန္တ နောင် သ္မိကို ဧပြုနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် “သိဒ္ဓေ သတိပိ အာရမ္မော နိယမာ ယ ဝါ- ဟောတိ” စသော ပရိဘာသာနှင့် အညီ ဤသုတ်ကို ဆိုခြင်းသည် သခ နောင် သ္မိကို အမြဲပြု၍ “သခေ”ဟုသာ ရှိစေ၊ “သခသ္မိ၊ သခမိ” ဟု မရှိစေရ -ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “နိစ္စက္ခော ယမာရမ္မော” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ မိန့်သည်။ (၁၃၅)

**ဗြဟ္မတော
ဂဿစ**

၁၉၃။ [လွယ်ပြီ။] စ သဒ္ဒါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ ဒေသဒ္ဒါကို ငင်သည်၊ ထိုသို့ငင်သဖြင့် နောက်သုတ်သို့ ဒေ သဒ္ဒါ မလိုက်တော့ဟု သိစေရကျိုး ရှိ၏။ “ဟေ ဗြဟ္မေ- အိဗြဟ္မာ”ဟု ဗြဟ္မာကို ခေါ်ရာ၌ အာလုပ်အနက် ထင်ရှားဖို့ရာ “ဟေ” နိပါတ်ကို သုံးစွဲထား၏။ ထို့ကြောင့် “ဟေ”ကို မလေးမစား ခေါ်ရာ၌သာ သုံးစွဲသည်မဟုတ်၊ လေးစား လောက်သူကို ခေါ်ရာ၌လည်း သုံးစွဲသည်ဟု မှတ်။ (၁၂၂)

**သခန္တသ္မိ
နောနာနံသေသု**

၁၉၄။ နောနာနံသ ဣတိ- နော၊ နာ၊ နံ၊ သ ဟူကုန်သော၊ ဒေတေသု- ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ တဿ သခန္တသ္မိ-ထိုသခ သဒ္ဒါ၏ အဆုံး သရ၏။ ဣကာရော ဟောတိ၊ သခိနော-တို့ သည်၊ တို့ကို၊ သခိနာ-ဖြင့်၊ သခိနံ-တို့အား၊ တို့၏၊ သခိဿ-အား၊ ၏။ ဒေတေသ္မိတိ- ဤနော၊ နာ၊ နံ၊ သတို့ကြောင့် ဟူသည်၊ ပေ၊ သခါရေဟိ-တို့ဖြင့်၊ ဣတိ-၏။ (၁၃၁။ [ရုပ်ကို အခြေပြု၌ ရှ၊ ကိရုပ်ကို ဤသုတ်ဖြင့် မြစ်၍၊ နောက် သုတ်ဖြင့် ဒီရင်။])

အာရောဟိမိဝါ

၁၉၅။ ဟိမိ ဝိဘတ္တိမိ- ကြောင့်၊ ပေ၊ အာရော- အာရ အပြု သည်၊ ဝါဟောတိ၊ သခါရေဟိ၊ သခေဟိ-တို့ဖြင့်၊ တို့မှ၊ (၁၃၄)။
[သခါရေဟိကို အခြေပြုကြည့်၊ သခေဟိကား ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ ဝါသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် အာရ မပြုရ-ဟု ဆို၍ ပုရိသေဟိ ကဲ့သို့ တွက်၊ “အာရော” ဟူသော ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် သ္မာကြောင့်လည်း အာရပြု၍ “သခါရမ္မာ” ဟု ဖြစ်၏။ “ဧတာဒိသာ သခါရမ္မာ၊ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇယေ” (နဝက နိပါတ်၊ ပူတိမ်သဇာတ်။)]

သုနမံသုဝါ

၁၉၆။ သု နံ အံ ဣတိ-သု၊ နံ၊ အံ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု- ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ တဿ သစ္စဿ-၏၊ အာရော၊ ဝါဟောတိ၊ သခါရေသု၊ သခေသု-တို့၌၊ သခါရာနံ၊ သခိနံ-တို့အား၊ သခါရံ၊ သခံ-ကို။ (၁၃၃)။ [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ သခေသု၊ သခိနံ၊ သခံတို့ကား ဝိကပ်ရုပ်များတည်း၊ သခိနံကို ၁၉၄ သုတ်ဖြင့် တွက်၊ ရှေ့သုတ်၌ ဝါရီလျက် ဤသုတ်၌ ဝါကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် နောက်သုတ်သို့ ဝါမလိုက်ရ-ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။]

ဗြဟ္မတောတု သ္မိနိ

၁၉၇။ တဿာ ဗြဟ္မတော၊ ပေ၊ ဗြဟ္မနိ-၌၊ တုဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ အဗြဟ္မတောပိ-ဗြဟ္မ မဟုတ်သော သဒ္ဓါမှလည်း၊ (ပရဿ) သ္မိ ဝစနဿ-၏၊ နိ-နိ- အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ကမ္မနိ-အမှု၌၊ စမ္မနိ- အရေ၌၊ မုဒ္ဒနိ-ဦးထိပ်၌။ (၁၂၅)

ဥတ္တံသနာသု

၁၉၈။ သနာဣတိ- သ၊ နာ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု- ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ တဿ ဗြဟ္မသဒ္ဓဿ-၏၊ အန္တော- အဆုံးသရသည်၊ ဥတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ ဗြဟ္မာနော-အား၊ ဗြဟ္မာနာ-ဖြင့်၊ သနာသုတိ- သနာသုပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ဗြဟ္မာ-သည်၊ ဣတိ-၏။ (၁၂၃)

၁၉၇။ တုဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ မုဒ္ဒနိ- တုသဒ္ဓါသည် သုတ်၌ တိုက်ရိုက် မဆိုအပ်သော (ဗြဟ္မမှတစ်ပါး) အခြားသဒ္ဓါများနောင် နိအပြုကို ဆည်းယူခြင်း သမုစွည်း အနက်ရှိ၏။ ကမ္မ စမ္မ မုဒ္ဒသဒ္ဓါအပြင် “အဒ္ဓ (အစွန့်)، ဝေသ္မ (အိမ်)، ဘသ္မ (ပြာ), ဃမ္မ (ဇွေအခါ)” တို့နောင်လည်း သ္မိကို နိပြု “အဒ္ဓနိ၊ ဝေသ္မနိ၊ ဘသ္မနိ၊ ဃမ္မနိ” ဟု ရှိသေး၏။ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ “တုသဒ္ဓေန ကမ္မ စမ္မ မုဒ္ဓါဒိ တော” ဟု အာဒိနှင့်တကွ မိန့်သည်။

၁၉၈။ ဥတ္တံ။ ။ ဥဿ-ဥ၏၊ ဘာဝေါ-အဖြစ်တည်း၊ ဥတ္တံ-ဥ၏အဖြစ်၊ “ဥ- သနာသု” ဟုဆိုလျှင် လိုအပ်သောအနက် ပြီးနိုင်လျက် “ဥတ္တံ” ဟု ဘာဝနိဒ္ဓေသ(တ္တ) ပစ္စည်းပိုဖြင့် ဆိုခြင်းကြောင့် အချို့အရာ၌ သ-နာ နှောင်းသော်လည်း ဥ-မပြုရ ဟု တားမြစ်ခြင်း ဟူသောအနက်ပိုကို ပြရခြင်းအကျိုးရှိသည်- ဟုရူပသိဒ္ဓိ၌ ဆိုသည်။

သတ္တု ပေ သိသို့ သိလောပေါစ ၁၉၉။ သိသို့-ကြောင့်၊ သတ္တုပိတု အာဒိနံ- သတ္တုပိတု အစရှိသော သဒ္ဒါတို့၏၊ အန္တော-အဆုံး ဥသရသည်၊ အာတ္တံ-အာအဖြစ်သို့၊ အာပဇ္ဇတေ-ရောက်၏၊ သိလောပေါစ ဟော

တိ၊ သတ္တာ-ဆရာ၊ ပိတာ၊ မာတာ၊ ဘာတာ-အစ်ကို၊ ကတ္တာ-ပြုတတ်သူ၊ သိသို့တိ- သိသို့ပုဒ်သည်၊ ပေ၊ သတ္တုဿ-အား၊ ပေ၊ ကတ္တုဿ-အား၊ ဣတိ-၏။ (၁၅၈)

အညေသ္မာရတ္တံ ၂၀၀။ အညေသု - သိမှ တစ်ပါးကုန်သော၊ စနေသု-ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ သတ္တုပိတာဒိနံ အန္တော အာရတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ သတ္တာရံ-ကို၊ ပေ၊ ကတ္တာရံ-ကို၊ သတ္တာရေဟိ-တို့ဖြင့်၊ ပေ၊ ကတ္တာရေဟိ၊ အညေသ္မိတိ- အညေသု ပုဒ်သည်၊ ပေ၊ သတ္တာ-သည်၊ ပေ၊ ကတ္တာ-သည်၊ ဣတိ ၏။ (၁၅၉)

သနာသုကို ဖြုတ်၍ “ဥတ္တံ” ဟူသော ဒွိဓာကရဏ ယောဂဝိဘာဂဖြင့်ကား နံဝိဘတ်ကြောင့် ဥ-ပြုဟု ဆိုကြသေး၏။ “ဗြဟ္မူနံ-တို့အား” ဟူသည်တည်း။ [ဆောင်] ဥတ္တံဘာဝ, နိဒ္ဒေသကြောင့်, သ-နာ နှောင်းမှု, အ ကို ဥ, မပြု တားမြစ်လေ။

ယောဂဝိကြိ, ယင်း ဥတ္တံကြောင့်, နံနှောင်းဝိမှု, ဥပြုဟူ, ဗြဟ္မူနံ ဖို့ပေ။

၁၉၉။ သတ္တုပိတာဒိနံ-ပိတုမပါဘဲ “သတ္တာဒိနမာ သိသို့” စသည်ဖြင့် ဆိုလျှင် သတ္တုကဲ့သို့ “တ္ထု” ဆုံးသော ပုဒ်ကိုသာ ယူခွင့်ရှိ၏။ ထိုပုဒ်မျိုးလည်း သတ္တာဒိဂုဏ်း၌ မရှိ၊ ထို့ကြောင့် “သတ္တုပိတာဒိနံ” ဟု ပိတုသဒ္ဒါကို ထည့်ရသည်။ ထိုပိတာဒိနံ၌ အာဒိဖြင့် ပိတုကဲ့သို့ တုလည်း ဆုံးသော, သိနှောင်းရာ၌ ဥကို အာပြု- သိချေ၍ လည်း ပြီးကောင်းသော “မာတု-ဘာတု-ကတ္တု-ဝတ္တု- နေတ္တု” စသည်ကိုယူ၊ သတ္တုနှင့်အလားတူကား မရှိ၊ သတ္တာ စသည်ကို အခြေပြုကြည့် တွက်၊ ကိရုပ်လည်း ထင်ရှားပြီ။

သိလောပေါစ- ဤစသဒ္ဒါသည် သမ္ပိဏ္ဍနအနက် ရှိ၏။ “သတ္တုပိတာ ဒိနမာသိသို့”သည် တစ်ဝါကျ, “သိလောပေါစ” ကား တစ်ဝါကျ၊ ဤ ၂ ဝါကျ ရှိရာတွင် ရှေ့ဝါကျ၏ ဥကို အာပြုခြင်းဟူသော ပထမအနက်ပေါ်၌ သိကို ချေခြင်း ဟူသော ဒုတိယအနက်ကို ပေါင်းပေးသော ဒုတိယတ္ထသမ္ပိဏ္ဍနအနက် ရှိသည်- ဟုလို။

စန္ဒြကာန္တနည်း။ ။ လရောင်နှင့် တွေ့လျှင် ရေထွက်သော ကျောက်တစ်မျိုးကို “စန္ဒြကာန္တကျောက်” ဟု ခေါ်၏။ ယင်းကျောက်ကို အခြားနေရာသို့ ယူသွား၍ ကျောက်မရှိသော်လည်း ထိုကျောက်ကြောင့် ထွက်ပြီးသောရေသည် ထိုနေရာ၌ မပျောက်မပျက် တည်ရှိသကဲ့သို့, ထိုအတူ “သတ္တု+သိ” ၌ သိကြောင့် ဥကို ပြုထား သော အာသည် သိကို ချေလိုက်သော်လည်း (အာ- အပြုမပျက်ဘဲ) တည်မြဲတည်နေ သည်။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၌ စန္ဒြကာန္တနည်းကို ထည့်သွင်းပြောပြကြလေသည်။

[ကျောက်နှင့်သိ၊ ကျောက်ကြောင့် ရေထွက်ခြင်းနှင့် အာ အပြု၊ ကျောက်ကို အခြား တစ်နေရာ၌ ရွှေ့ခြင်းကြောင့် ရေမပျက်ခြင်းနှင့် သိကို ချေခြင်းကြောင့် အာ အပြု မပျက်ခြင်းတို့ တူကြသည်။]

၂၀၀။ အညေသု- [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊] ရှေ့သုတ်ဖြင့် သိနှောင်းရာ၌ စီရင်ပြီး ဖြစ်ရကား “အညေသု” အရ သိမှတစ်ပါးသော ဝိဘတ် အားလုံးကို သိမ်းကျုံးထားသော်လည်း ဝါနံမိ-ဥသသ္မိသလောပေါစသုတ်တို့ကို ထောက်၍ နံကြောင့် အာရပြု မမြဲ၊ သ-ကြောင့် အာရ အပြု မရှိဟု ကစ္စည်းသုတ် စဉ်အလို သိသာ၏။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား အညေသွာရတ္တံ၌ “အာရတ္တံ” ဟု ဘာဝနိဒ္ဒေသဖြင့် ညွှန်ပြထားသောကြောင့် အချို့အရာ၌ မမြဲဟု ဆို၍ “သတ္တုနာ ပိတူဟိ ပိတူသု” ရုပ်များ ကိုလည်း ပြ၏။ သဒ္ဒနိတိ မောဂ္ဂလ္လာနံ နိဿယသစ်တို့၌ ဂသိမှ စ၍ အာရ အပြု မမြဲပုံကို ပြ၏။

ချဲ့ဦးအံ့- “ဘောသတ္တ၊ သတ္တာ” ဟု အာရ မပြုသော ရုပ်ရှိသကဲ့သို့ “ပုဗ္ဗမ ကတ္တာရ အနောမပည” ဟူသော ဝိဇုရဇာတ်၌ “ကတ္တာရ” ဟု အာရပြုရုပ်ရှိ၏။ အံဖြင့် “ဝနိတွာ မာတုဉ္စ ပိတုဉ္စ ပါဒေ” ဟု အာရ မပြုရုပ်ရှိ၏။ [ဤ၌ “မာတုစ ပိတုစ” ဆိုလိုလျက် နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ (ဥ) ပြုထားသည်-မာလည်း ကြိုသင့်၏။] ထို့ကြောင့် “အနကမ္မံ ပါဏသမံပိ ဘတ္တံ” ပုံစံက သာ၍ ရှင်းသည်။ ပဒမာယောဖြင့် “ဗြူ ဟေတာ သုညာဂါရာနံ” ဟုလည်းကောင်း “သတ္တာ တိဋ္ဌန္တိ- ဘဝန္တောသတ္တာ” ဟုလည်းကောင်း ရှိ၏။ ဗြူဟေတု တည်၊ ယောနှောင်းရာ၌ ဥကို အာပြု၊ ယောကို ချေ။ သတ္တာလည်း နည်းတူ၊ ဒုတိယာယောဖြင့် “မာတာ ပိတုစ ဝနိတွာ” ဟူသော ယေဒိသဇာတ်၌ ယောချေ၊ ဥကို ဒိဗပြုရုပ်လည်း ရှိ၏။ နာဝိဘတ်ဖြင့် သတ္တုနာရှိလျှင် သွာကို နာကဲ့သို့ ငဲ့၍လည်း ရှိနိုင်၏။ သို့ဖြင့် “နေတ္ထေ ဥရံ ဂတေ သတိ” ဝယ် “နေတ္ထေ” ဟု သို့ကို စပြုရုပ်ရှိသည်။

[ဆောင်] အညေသွာရ၊ သုဟံအရကို၊ သဒ္ဒနိတိ၊ မောဂ္ဂလ္လာနံညိုက၊ ဝိဘတ်စုစု၊ နှောင်းသမူလည်း၊ အပြု အာရ၊ မမြဲစွာ၊ မှတ်ကြ အားလုံးမှာ။

အာရပြုဖွယ်များ။ ။ “အညေသု ဝစနေသု” ဟု ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌သာ အာရ အပြုကို ဝတ္တိ ဖွင့်ထားသော်လည်း “သတ္တာရတော- ဆရာတစ်ပါးမှ၊ သတ္တာရ-သို့၊ ဂစ္ဆတိ- သွား၏” ဟူသော နိဒ္ဒေသပါဠိတော် “သတ္တာရဒဿနံ- ဘုရားကို ဖူးတွေ့ရခြင်း၊ ကတ္တာရနိဒ္ဒေသော- ကတ္တာကို ညွှန်ပြသောသဒ္ဓါ” ဤ ပုံစံတို့၌ ဝိဘတ်မနှောင်းဘဲ တောပစ္စည်း နှောင်းရာ- သမာသ်၏ နောက်ပုဒ် နှောင်းရာဝယ် ဥကို အာရပြုထား၏။ “ဧကပိတရော- တစ်ယောက်တည်းသော အဘရှိသု” လည်း နည်းတူ။ “အသကျမိတရာ - သာကီဝင်မင်းသမီး မဟုတ်” ၌ကား သိကြောင့် အာရ ပြုပြီးမှ အာပစ္စည်းသက်၊ သိချေ ဤသို့လျှင် အာရပြုဖွယ်တွေ များစွာရှိရကား “အညေသု” အရ သိမှ တစ်ပါးသော ဝိဘတ်ပစ္စည်းပုဒ်တို့ကိုယူ၍ သိနှောင်းရာ၌မူအာရတ္တံ ဟူသော ဘာဝနိဒ္ဒေသဖြင့် အာရပြု- ဟု ကြိုသင့်သည်။

[ဆောင်] အညေသွာရ၊ အညေအရ၌၊ ဝစနေ-ပစ္စည်း၊ ပုဒ်ကိုလည်းမှတ်၊ သိနှောင်း လတ်မူ၊ အာရတ် ဘာဝ၊ နိဒ္ဒေသဖြင့်၊ အာရ ပြုရန်၊ တစ်နည်းကြံ၊ လျော်ကန်လိမ့်မည်ထင်။

ဝါနံမိ ၂၀၁။ နံမိ ဝိဘတ္တိမိ၊ ပေါ ဝါ အာပဇ္ဇတော၊ သတ္တာရာနံ-
 တို့အား၊ ပေါ ဘာတရာနံ၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ သတ္တာနံ-တို့အား၊
 ပေါ ဘာတူနံ၊ ဣတိ-၏။ (၁၆၃) [နံဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ရှေ့သုတ်ဖြင့်
 အမြဲအာရပြုရမည်စိုး၍ အာရ အပြုမမြဲကြောင်းကိုပြသော သုတ်တည်း၊ ရုပ်ကို
 အခြေပြုအတိုင်းတွက်၊ သတ္တာနံ စသော ဝိကပ်ရုပ်များကို “ဝါသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့်
 အာရ မပြုရ” ဟု ဆို၍ နောက်သုတ်ဖြင့် တွက်။]

သတ္တနက္ခန္ဓ ၂၀၂။ နံမိ ဝိဘတ္တိမိ၊ တဿ သတ္တုဿ- ထို သတ္တုသဒ္ဓါ၏
 အန္တော- အဆုံး ဥသည်၊ အတ္တံ ဝါ အာပဇ္ဇတော၊ သတ္တာနံ-
 တို့အား၊ ပေါ ကတ္တာနံ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ သတ္တာရာနံ-တို့အား၊ ပေါ ဓိတရာနံ-သမီး
 တို့အား၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အညေသံပိ-သတ္တုမှ တစ်ပါး အခြား သဒ္ဓါတို့ကိုလည်း၊
 သင်္ဂဟတ္ထံ- သိမ်းယူခြင်း အနက်ရှိ၏။ (၁၆၄)

မှတ်ချက် ။ ။ “ကစွည်းသုတ်၌ ဝါနံမိနှင့် ရူပသိဒ္ဓိလာ သတ္တုနာကို
 ထောက်၍ “နံ နံနာ” ဝိဘတ် ၃ လုံးကြောင့် အာရ အပြု ဝိကပ်၊ သိ သဿ ၃ လုံး
 ကြောင့် အာရ အပြု မရှိ (လွတ်လပ်၏)၊ ကြွင်း ဝိဘတ်ရှစ်လုံးကြောင့် အာရ
 အပြုမြဲ၏” ဟု မှတ်ချက်ချ၍ “၃ ကြောင့် ဝိကပ်၊ ၃ ကြောင့် လပ်၊ ရှစ်ရပ်
 အာရမြဲ” ဟု ဆိုထားကြသော်လည်း “သတ္တာ တိဋ္ဌန္တိ” စသော အခြားကျမ်း၏
 ပုံစံများနှင့်ကား မညီတော့ချေ။

၂၀၂။ စဂ္ဂဟဏံ။ ပေါ။ တံ- “အညေသမိ” အရ အညေ- ဟူသည် ပိတုကတ္တု
 စသော သတ္တာဒိ ဂိုဏ်းဝင် ပုဒ်များတည်း၊ သတ္တုက္ခန္ဓ၌ စသဒ္ဓါသည် ထို ပိတု
 စသော သဒ္ဓါစုကို သိမ်းဆည်းခြင်း အဝတ္တသမုစွည်း အနက်ရှိသည်- ဟုဆိုလိုသည်၊
 ထို့ကြောင့် သုတ်၌ “သတ္တုနံ” ဟု သတ္တုတစ်ပုဒ်ကိုသာ ပြထားသော်လည်း စ
 သဒ္ဓါ၏ ဆည်းယူခြင်းကြောင့် ပုံစံ၌ “ပိတာနံ” စသည်ကိုပါ ထုတ်ပြနိုင်သည်၊
 ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်၊ သတ္တာရာနံ စသည်ကို ဝါသဒ္ဓါမြစ်၍ ဤသုတ်ဖြင့်
 အ မပြုရ၊ ရှေ့သုတ်ဖြင့်စီရင်။

မှတ်ချက် ။ ။ ဤ ကစွည်းဝတ္တိ၌ စ သဒ္ဓါကို သမုစွည်းအနက် ဖွင့်သော်
 လည်း စာသွားကို ထောက်လျှင် ဟုတ်မည်မထင်၊ ဘာကြောင့်နည်း “သတ္တုနံ” ဟု
 ဗဟုဝုစံဖြင့် ဆိုထားသည့်အတွက် ပိတု စသော သဒ္ဓါစုကို ယူလိုဟန်တူသည်၊
 မှန်၏- သတ္တုသဒ္ဓါ တစ်ခုကိုသာ ယူလိုလျှင် “သတ္တုသတ္တု” ဟု သုတ်တည်ရာ၏၊
 ထိုသို့ မတည်ဘဲ “သတ္တုက္ခန္ဓ” ဟု တည်သောကြောင့် သတ္တုနံ ဟူသော
 ဗဟုဝုစံသဒ္ဓါဖြင့် သတ္တာဒိဂိုဏ်းဝင်အားလုံးကို ယူစေလိုကြောင်း ထင်ရှားသည်၊
 ထိုသို့ သတ္တုနံဖြင့် ပိတုစသည်ကို ယူနိုင်ပြီး ဖြစ်ရကား စသဒ္ဓါဖြင့် ပိတု စသည်ကို
 သိမ်းယူဖွယ်လိုမည်မထင်၊ စသဒ္ဓါသည် ရှေ့သုတ်မှ ဝါနံမိကို ငင်သော အနုကမုနသာ
 ဖြစ်မည်ထင်သည်။ [ရှေးဆရာတို့ကား သတ္တုနံဟူသော ဗဟုဝုစံဖြင့် ဂိုဏ်းကို ငဲ့
 သည်-ဟု လည်းကောင်း၊ စသဒ္ဓါဖြင့် ပိတု စသည်ကို ငဲ့သည်-ဟု လည်းကောင်း
 ၂ မျိုးလုံးကိုပင် အတည်ပြုကြ၏၊ သတ္တုနံနှင့် စသဒ္ဓါတို့ အဓိပ္ပာယ် ထပ်နေပုံကိုကား
 မစိစစ်ကြတော့ချေ။]

ဥသသ္မိ
သလောပေါစ

၂၀၃။ သသ္မိ-ကြောင့်၊ သတ္တု ပိတု ဣစ္စေဝမာဒိနံ- သတ္တုပိတု
ဤသို့ အစရှိကုန်သော သဒ္ဓါတို့၏၊ အန္တဿ- အဆုံး ဥ၏၊
ဥတ္တံ- ဥအဖြစ်သည်။ ဝါဟောတိ၊ သလောပေါစ-သည်လည်း၊
(ဟောတိ)၊ သတ္တု၊ သတ္တုဿ၊ သတ္တုနော- ဆရာအား၊ ဒီယတေ- ပေးအပ်၏၊
ဝါ-တစ်နည်း၊ ပရိဂ္ဂဟော-ဥစ္စာ၊ ပိတု၊ ပေ၊ ဒီယတေ-၏၊ ဝါ၊ ပရိဂ္ဂဟော၊
ဘာတု၊ ပေ၊ ပရိဂ္ဂဟော-စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ဒုတိယတ္ထ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထံ- ၂ ခုမြောက်
အနက်ကို ပေါင်းခြင်းအနက်ရှိ၏။ (၁၆၂)

သတ္တုနံ ဆိုရကျိုး။ ။ ဤသုတ်ဖြင့် သတ္တာဒိဂိုဏ်းဝင် အားလုံးကို ယူလို
လျှင် “သတ္တုပိတာဒိနံ” ပုဒ်ကို အလိုက်ခံ၍ “အတ္တဉ္စ” ဟု ဆိုရုံမျှဖြင့် ပြီးနိုင်သည်
မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် သတ္တုသဒ္ဓါကို တစ်ဖန်ထပ်၍ “သတ္တုနတ္တဉ္စ”
မိန့်ရပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား -သတ္တုသဒ္ဓါ၌ (အာရ မပြုလျှင်)
အမြဲ(အ) အပြုကို စီရင်စေခြင်းအကျိုးငှာ သတ္တုသဒ္ဓါကို တစ်ဖန်ထပ်၍ မိန့်သည်၊
မှန်၏-ပိတု စသည်တို့၌ အာရ မပြုသော်လည်း “ပိတာနံ” အပြင် “ပိတူနံ” ဟု
လည်း ရှိသေး၏၊ သတ္တု၌ကား အာရ မပြုလျှင် (သတ္တုနံ ဟု မရှိစေရ) အမြဲ(အ)
ပြု၍ “သတ္တာနံ” ဟုသာ ရှိစေရမည်ဟု အရှင်ကစွည်းထေရ် မိန့်လိုသည်။ [ဤ
ကား ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်ပုံတည်း၊ အခြား သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ကား “သတ္တုနံ” လည်း ရှိစေ
လိုသည်သာ။]

[ဆောင်] သတ္တုနတ်သုတ်၊ ဂိုဏ်းလုံးချုပ်၍၊ ဂိုဏ်းရုပ်အကုန်၊ စီရင်တုံလျက်၊
တစ်ဖုံ သတ္တု၊ ထပ်၍ ပြုသဖြင့်၊ သတ္တု၌တွင်၊ မြစီရင်၊ အရှင်သိစေသည်။

၂၀၃။ ဥပြုရပုံ။ ။ ဤသုတ်ဖြင့် ဥကို ဥထပ်ပြုခြင်းသည် အညေသွာရတ္တံဖြင့်
အာရ အပြုကို တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ “အာရာဒေသာ-
ပဝါဒေါ-ယံ” ဟု မိန့်သည်၊ မှန်၏- ဤသုတ်က ဥ မပြုလျှင် အညေသွာရတ္တံ
သုတ်ဖြင့် အာရပြု၍ “သတ္တာရဿ” ဟု ရှိရာ၏၊ ဥကို ဥ ထပ်ပြုထားလိုက်သည့်အခါ
ထိုအာရအပြု ဆုတ်နစ်သဖြင့် “သတ္တု” ဟု ရုပ်ရှိနိုင်တော့သည်။ [အစီအရင်
တစ်မျိုးရှိလျှင် အခြား အစီအရင်များ ဆုတ်နစ်ရိုးရှိပုံကို သတိပြု၊] သတ္တုကို
အဖြေပြုကြည့်၍ တွက်ပါ။

[ဆောင်] သဝိဘတ်တွေ့၊ နှောင်းပချေသော်၊ အညေသွာရ၊ သုတ်အရဖြင့်၊
အာရ အပြုကို၊ တားမြစ်လို၊ ဥကို ဥထပ်ပြု။

သတ္တုဿ သတ္တုနော- ဤ ၂ ရုပ်ကား ဝါနံမှီသုတ်မှ လိုက်လာသော
ဝါသဒ္ဓါ၏ ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ သတ္တုတည်၊ သသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဥကို ဥပြုသင့်
သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ သံလာ၊ ပြီး၏၊ သတ္တုနောကိုလည်း
ဤအတိုင်းဆို၊ လမုည့်၊ သကို နှောပြုလေ၊ ပိတု ပိတုဿ စသည်လည်း နည်းတူ၊
“ဒီယတေ” ကြံယာကား စတုတ္ထိ သဝိဘတ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင်၊ ပရိဂ္ဂဟောပုဒ်
စသည်တို့ကား ဆဋ္ဌိသ ဝိဘတ် ထင်ရှားအောင် ထည့်ပါဌ်တို့တည်း။

**သကမန္တာတ
ဒီနဉ္စ**

၂၀၄။ သသ္မိံ၊ သကမန္တာတု ဣစ္ဆေဝမာဒိနံ၊ သကမန္တာတု ဤသ္မိံ အစရိကုန်သော သဒ္ဓါတို့၏။ အန္တော-သည်၊ ဥတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ သ လောပေါစ ဟောတိ၊ အဿရာဇိနော - ဤမင်း၏။ သကမန္တာတု ဣဝ-သကမန္တာတမင်း၏ကဲ့သို့၊ ဝိဘဝေါ-စည်းစိမ်သည်၊ (ဟောတိ-ဖြစ်၏) ဧဝံ-ဤအတူ၊ ကတ္ထု-ပြုတတ်သူအား၊ ဂန္တု-သွားတတ်သူအား၊ ဒါတု-ပေးတတ်သူအား၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ အာရမ္မဂ္ဂဟဏံ- ဤသုတ်ကို ယူခြင်းသည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ နိစ္စဒီပနတ္ထံ- နိစ္စဝိမိကို ပြုခြင်း အကျိုးရှိ၏။ သကမန္တာတု- သကမန္တာတမင်းအား၊ ၏၊ စဂ္ဂဟဏံ စ-သဒ္ဓါသည်၊ ဒုတိယ သမ္ပိဏ္ဏနတ္ထံ-၏။ (၁၆၇)

စဂ္ဂဟဏံ၊ ပေါ၊ ဣ- ဤသုတ်လာ စသဒ္ဓါလည်း (သတ္ထုပိတာဒီန- သုတ်လာ စသဒ္ဓါကဲ့သို့) ဥကို ဥပြုခြင်း ဟူသော ပထမ အနက်ပေါ်ဝယ် သချေခြင်း ဟူသော ဒုတိယအနက်ကို ပေါင်းပေးသော သမ္ပိဏ္ဏနတည်း။ [သတ္ထု သတ္ထုသကဲ့သို့ “မာတု မာတုဿ” ဟုလည်း ရှိ၏။ သို့သော် ပါဠိ၌ကား၊ နည်းပါးသည်-ဟု သဒ္ဓနိတိမိန့်သည်။]

၂၀၄။ သကမန္တာတု ဣဝ- “သကမန္တာတု” သာ လိုရင်း၊ ဣဝ အဿဇိနော ဝိဘဝေါ-တို့ကား စပ်ပုဒ်ရအောင် တွဲဖက်ထည့်အပ်သော ပုဒ်များသာ၊ “သကမန္တာတု” တည်၊ သသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဥကို ဥပြု၊ သကိုလည်းချေ၊ ပြီး၏။ အာဒိဖြင့် ကတ္ထု-ဂန္တု-ဒါတု စသည်ကို ယူစေလိုသောကြောင့် “ဧဝံကတ္ထု” စသည်ကိုမိန့်။

ပုန၊ ပေါ၊ နိစ္စဒီပနတ္ထံ- “သကမန္တာတု” ပုဒ်၌ ရှေ့သုတ်ဖြင့် စီရင်နိုင်သည် မဟုတ်ပါလော၊ ဤသုတ်ကို အဘယ့်ကြောင့် ဆိုပါသနည်း- ဟု ဝုတ္တိဆရာကိုယ် တိုင် အမေးထုတ်၍ “နိစ္စဒီပနတ္ထံ” ဟု ဖြေသည်။ “သိဒ္ဓေ သတိပိ အာရမ္မောနိယ မာယ ဝါဟောတိ” စသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ ဤသုတ်ကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် “သကမန္တာတု” ၌ အမြဲဥ ထပ်ပြုကြောင်း ပြ၏။ (သကမန္တာတု၊ သကမန္တာတု နောဟု မရှိနိုင်- ဟူလို။) ဤသို့ သဝိဘတ်ဖြင့် “သကမန္တာဟု” တစ်ရပ်သာ ရှိနိုင်ကြောင်း ထင်ရှားစေခြင်းငှာ နိစ္စဒီပနတ္ထံ၏ နောက်၌ “သကမန္တာတု” ဟု ထပ်၍ ပြပြန်သည်။ [သဒ္ဓနိတိ၌ကား ဤကစည်းအယူကို မနှစ်သက်၍ “မန္တာတု၊ မန္တာတုဿ၊ မန္တာတုနော” ဟု သတ္ထုကဲ့သို့ ၃ ရပ်ပင် ပြသည်။]

အာဒိဖြင့် ယူပုံ။ ။ ဤကစည်းဝုတ္တိ၌ မန္တာတာဒိနံဝယ် အာဒိဖြင့် “ကတ္ထု” စသည်ကို ယူထားခြင်းကိုလည်း ဆင်ခြင်သင့်၏။ ဘာကြောင့်နည်း၊ .....ကတ္ထုစသည်ကို ပိတာဒိ၌ ပါဝင်သင့်၍ (၁၉၉) သုတ်၌ “ကတ္ထုဿ” ပုံစံပြခဲ့သဖြင့် “မန္တာတု” ကဲ့သို့ “ကတ္ထု” ဟု ၁ ရပ်တည်း မမြဲသောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ “ဧဝံ မဟာမန္တာတု ဟဘတယော” ဟု မဟာမန္တာတု ပုဒ်တို့ကို ယူလေသည်။

စဂ္ဂဟဏံ၊ ပေါ၊ သမ္ပိဏ္ဏနတ္ထံ- ဤစသဒ္ဓါ၏ ဒုတိယတ္ထသမ္ပိဏ္ဏန ဟူသည် ရှေ့ သုတ်၌ကဲ့သို့ ဥပြုခြင်းအနက်ပေါ်မှာ သချေခြင်း အနက်ကို ပေါင်းခြင်းပင်တည်း။

ထို့ကြောင့် သီဟိုဠ်မှ၏ ကစွည်းဝုတ္တိ၌ “ ဒုတိယတ္ထလောပသမ္ပိဏ္ဍနတ္ထံ” ဟု လောပသဒ္ဒါနှင့် တူကွဲမင် ရှိလေသည်။ သို့သော် ဤဒုတိယသမ္ပိဏ္ဍနသည် သုတ်တည်သော အရှင် ကစွည်း၏ အာဘော် ကျမည်မထင်၊ အရှင်ကစွည်းအလိုမူရှေ့သုတ်မှ “ဥ-သလော ပေါ” ဟူသော ကာရိယ ၂ ခုဖြင့် “သသ္မိ” ဟူသော နိမိတ်ကို ငင်သော အနုကမုန ဟူသော ထင်၏။ ထို့ကြောင့် “စဂ္ဂဟဏေန ဒွိကာရိယနိမိတ္တာနိ အနုကမုတိ” ဟူသော နိဒ္ဒေသ စကားကပင် အာဘော်ကျမည် ထင်သည်။

မူကွဲ။ ။ “သက္ကမန္တာတာဒိနဉ္စ” ဟု မူကွဲရှိသေး၏။ ကမ္ဘာဦးက မန္တာတ်စကြာမင်းသည် ဘုန်းတန်ခိုးကြီးမားသဖြင့် တာဝတိံသာသို့ တက်သွားသည့်အခါ သိကြားမင်းက စည်းစိမ် တစ်ဝက်ခွဲ၍ ဆက်သရလေသည်။ ထိုနတ်ပြည်မှာပင် သိကြားပေါင်း ၃ ကျိပ် ခြောက်ယောက် လဲသည်တိုင်အောင် စံစားရသော မန္တာတ်မင်းကို သက္က မန္တာတ်မင်းဟု ဆိုလိုသတတ်၊ သို့သော် ထိုမင်းကို “သက္ကမန္တာတု” ဟု ကျမ်းဂန်၌ မသုံးစွဲ၊ “မဟာမန္တာတု” ဟုသာ သုံးစွဲသောကြောင့် ထိုမူကို ဆရာတို့ မနှစ်သက်ကြ။

သကမန္တာတု သဒ္ဒါဖြစ်ပုံ။ ။ ဆရာတို့ကား “သကမန္တာတု” ပုဒ်ကို နှစ်သက်ကြ၏။ သို့သော် ဤပုဒ်သည် ပိဋကတ်၌ တွေ့ရသော ပုဒ်မဟုတ်၊ သကမင်းမျိုး၌ တန်ခိုးအကြီးဆုံးမင်းကို “သကမန္တာတု” မင်းဟု ခေါ်လိုသည်။ ချဲ့ဦးအံ-ကမ္ဘာဦး၌ တရားစောင့်သော ဘုရင်တစ်ဦးသည် လူအများကို စောင့်ရှောက် တတ်ရကား လူတိုင်းက “မံ+ဓာတိ၊ မံ+ဓာတိ = ငါ့ကို စောင့်ရှောက်၏၊ ငါ့ကို စောင့်ရှောက်၏” ဟု ချီးမွမ်းခံရသောကြောင့် “မံ သဒ္ဒါပပဒ၊ ဓာ ဓာတ်နောင် တု ပစ္စည်း သက်၍ (မန္တာတု) ဥကို အာပြုသိချေပြီးလျှင် “မန္တာတာ” ဟု နာမည်ရ၏။ ထို မူလ မန္တာတ်မင်းကို “မဟာမန္တာတာ” ဟု ခေါ်၏။ ထို မူလ မန္တာတ်မင်း၏ နောက်၌ သကမင်းမျိုးတွင် ပါဝင်၍ မန္တာတ်မင်းကဲ့သို့ တရားလည်း စောင့်သောဘုန်းလည်း ကြီးသောမင်းကို (မန္တာတာ ဝိယာတိ မန္တာတာ၊ သကောစ+ သော+ မန္တာတာ စာတိ သကမန္တာတာ) နှင့် အညီ “မန္တာတ်မင်းနှင့်တူသော သကမင်း” ဟု ခေါ်သည်။

ဆက်ဦးအံ- သက္ကတကျမ်းစာ ရာဇဝင်တို့၌သာ ထင်ရှားသော သကလူမျိုးတို့သည် မိမိတို့နေရင်းဖြစ်သော ဧယျားတိုက် အလယ်ပိုင်းမှ ဣန္ဒိယနိုင်ငံတွင်းသို့ တိုးဝင် လာကြပြီးလျှင် ခရစ်မပေါ်မီ အနုစိတစ်ရာလောက်မှစ၍ ခရစ်ပေါ်ပြီးနောက် အနုစိလေးရာလောက် တိုင်အောင် ဣန္ဒိယနိုင်ငံ၏ အနောက်ပိုင်း မြောက်ပိုင်းတို့၌ အသီးအသီးအုပ်ချုပ်၍ မင်းလုပ်ကြကုန်သတတ်၊ ခရစ်သကရာဇ် ၁၅၀ မြောက်လောက် ရောက်သောအခါ ထိုသကမင်းမျိုး၌ ပါဝင်သော ဥဇ္ဇေနိပြည်၌ နန်းစံသော ဒုတြိဒါမ (သို့မဟုတ် “ရုတြိဒါမ”) မင်းသည် ဘုန်းတန်ခိုးအကြီးဆုံး ဖြစ်၏။ ဤ “သကမန္တာတာဒိနဉ္စ” သုတ်ကို တည်သော အရှင်ကစွည်းထေရ်လည်း ထိုသကမင်းများ ထွန်းကားရာ ခရစ်သကရာဇ် ၁၀၀ ကျော်မှ ၄၀၀ အတွင်း (သာသနာသကရာဇ် ၆၀၀ ကျော်မှ ၉၀၀ အတွင်း) ၌ ဖွားမြင်သော ထေရ်ဖြစ်ရကား မိမိတို့မင်းကို ထင်ရှားစေလိုသောကြောင့် ကစွည်းသုတ်စဉ်ကို စီရင်ရာတွင် “သကမန္တာတာဒိနဉ္စ” သုတ်ကို သွင်းတော်မူသည်- ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ သျာဒိကဏ္ဍ (၁၆၅) သုတ်၌ မှတ်ချက်ပြတော်မူသည်။ ဤစကားအရ “ကစွည်းကျမ်းလည်း သကမင်းမျိုးတို့ လက်ထက်

တတော ယောန ၂၀၅။ တတော အာရာဒေသတော- ထို အာရ အပြုမှ၊
 မောတု (ပရေသံ) သဗ္ဗေသံ-ကုန်သော၊ ယောနံ-တို့၏၊ ဩကာရာ
 ဒေသော-ဩ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ သတ္တာရော-တို့သည်၊ တို့ကို၊ မေ၊ ဝတ္တာရော-
 ပြောဆိုတတ်သူတို့သည်၊ တို့ကို၊ တုဂ္ဂဟဏေန- တုသဒ္ဓါဖြင့်၊ အညသ္မာ ပိ-အာရ
 အပြုမှ အခြားသော သဒ္ဓါမှလည်း၊ (ပရေသံ) ယောနံ-ဩကာရာ ဟောတိ၊
 စတုရော- ၄ ယောက်ကုန်သော၊ ဇနာ- လူတို့သည်၊ ဂါဝေါ- နွားတို့သည်၊
 ဥဘော- ၂ ယောက်ကုန်သော၊ ပုရိသာ-တို့သည်။ (၁၉၀)

တတော သ္မိမိ ၂၀၆။ တတော အာရာဒေသတော (ပရဿ) သ္မိဝစနဿ
 ဣကာရာဒေသော- ဟောတိ၊ သတ္တရိ- ဆရာ၌၊ ပေ၊
 ဝိတရိ- သမီး၌၊ ကတ္တရိ- ပြုတတ်သူ၌၊ ဝတ္တရိ- ပြောတတ်သူ၌၊ ပုန-တစ်ဖန်၊
 တတော ဂဟဏေန-တတော သဒ္ဓါဖြင့်၊ အညသ္မာပိ-အာရ အပြုမှ အခြားသော
 သဒ္ဓါမှလည်း၊ (ပရ သ)၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ ဘုဝိ- မြေ၌။ (၁၆၅)

ကျမှ ဖြစ်ပေါ်လာသောကျမ်း” ဟု ယူဆဖွယ်ရှိသည်။

၂၀၅။ တတော အာရာဒေသတော- “တတော- ထိုမှ” ဟု သာမညအားဖြင့်
 သုတ်၌ ဆိုထားသော်လည်း အညသ္မာရတ္တံသုတ်မှ အာရသဒ္ဓါ လိုက်လာသောကြောင့်
 “တတော အာရာဒေသတော” ဟု ဖွင့်ရသည်။ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်။

တုဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ပုရိသာ “တတော ယောနမော” ဟုသာ ဆိုလျှင်
 လိုအပ်သောအနက် ပြီးနိုင်လောက်လျက် တုသဒ္ဓါထည့်၍ ဆိုခြင်းသည် သဒ္ဓါပို၏၊
 ထို တု သဒ္ဓါပိုဖြင့် အာရ အပြု မဟုတ်သော “စတု-ဂဝ-ဥဘ” စသော သဒ္ဓါတို့
 နောင် ယောကို ဩပြုခြင်းဟူသော အနက်ပိုကို သိရသည်။ တုသဒ္ဓါ သမုစ္စည်းအနက်
 ရှိသည်-ဟု ဆိုလိုကြ၏။ သို့သော် ဝုတ္တိဆရာကမူ “သဒ္ဓါဓိကာ အတ္တာဓိကော” နှင့်
 အညီ၊ သဒ္ဓါပိုသည့်အတွက် အနက်ပိုရခြင်းဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်။ ရုပ်ကို အခြေပြု၌
 တွက်ပြထားပြီး၊ [“ဇနာ-ပုရိသာ” တို့ကား တွဲဖက် အပိုထည့် ပါဠိများတည်း၊ ဤ
 သုတ်နှင့်မဆိုင်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား စတု-ဂဝ-ဥဘ အပြင် နဒီနောင်လည်း ယောကို
 ဩပြုသေး၏၊ နဒါဒီဂိုဏ်း နဇ္ဇော ရုပ်တွက်ပုံကို ကြည့်ပါ။]

၂၀၆။ ပုနတတော၊ ပေ၊ ဘုဝိ- ရှေ့သုတ်မှ တတောသဒ္ဓါကို လိုက်စေ၍
 “သ္မိမိ” လောက်တွင် ဆိုက ပြီးနိုင်လျက် “တတောသ္မိမိ” ဟု တတော သဒ္ဓါကို
 ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် သဒ္ဓါပို၏၊ ထိုသဒ္ဓါပို၏ အနက်ပိုကို ပြလိုသောကြောင့် “ပုန
 တတော ဂဟဏေန” စသည်ကို မိန့်သည်။ တတော သဒ္ဓါပိုဖြင့် အာရ အပြု
 မဟုတ်သော “ဘူ” စသော သဒ္ဓါနောင်သို့ကို ဣပြုရခြင်းဟူသော အနက်ပိုကို
 သိရသည်-ဟူလို၊ ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့်၍တွက်၊ “ဒိဝိ-နတ်ပြည့်” လည်းနည်းတူ၊

နာ အာ ၂၀၇။ တတော အာရာဒေသတော (ပရဿ) နာဝစနဿ အာ အာဒေသော ဟောတိ၊ သတ္တာရာ-ဖြင့်၊ ပေ၊ ဝတ္တာရာ-ဖြင့်။ (၁၆၁) [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်၊ “တတော” ဟူသော လိုက်ပုဒ်ကို ကြည့်၍ “နာ အာ” ဟူသော ဝိနာဓိကာရ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အာရ အပြု မဟုတ်သောအခြား သဒ္ဒါနောင် နာကို အာပြု၍ “အတ္ထ ဝဿာ- အနက်၏ အစွမ်းဖြင့်” ဟုလည်း ဖြစ်သေး၏။]

အာရော ရဿ မိကာရေ ၂၀၈။ ပရေ-သော၊ ဣကာရေ- ဣ အကွရာကြောင့်၊ အာရာ ဒေသော- အာရ အပြု၏ အာသည်၊ ရဿ-သို့၊ အာပဇ္ဇတေ၊ သတ္တရိ-၌၊ ပေ၊ ဝတ္တရိ-၌။ (၁၆၆)

ပိတာဒိန မသိမိ ၂၀၉။ အသိမိ- သိမှ တစ်ပါးသော၊ ဝိဘတ္တိမိ-ကြောင့်၊ ပိတာ ဒိနံ-ပိတု အစရှိသော သဒ္ဒါတို့၏၊ အာရာဒေသော ရဿ အာပဇ္ဇတေ၊ ပိဘရာ-ဖြင့်၊ ပေ၊ ပိတရော-တို့သည်၊ တို့ကို၊ ပေ၊ အသိမိ ဂ္ဂဟဏံ- အသိမိ သဒ္ဒါပိုသည်၊ တောမိ-တော ပစ္စည်းသည်၊ ပရေ- နှောင်းလတ်သော်၊ ဣကာရာ ဒေသဉာပနတ္ထံ- ဣ အပြုကို သိရစေခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ မာတိတော- အမိမှ၊ ပေ၊ ဒုဟိတိသော- သမီးမှ။ (၁၆၈)

၂၀၈။ အာရာဒေသော ရဿဟူသည် ဒီဃ၏ ပြောင်းပြန်ဖြစ်သော သရ တည်း၊ ထို့ကြောင့် “အာရာဒေသော” ဟူရာ၌ အာရအပြု တစ်ခုလုံးကို ရဿပြု၍ မလျော်၊ အာရ၏ အာကိုသာ ရဿပြုရန် လျော်သည်၊ သို့ဖြစ်၍ “အာရော = အာရာဒေသော” ဟူသောစကားသည် အပေါင်းအာရ၏ အမည်ကို အစိတ်“အာ” ပေါ်၌ တင်စားထားသော ဧကဒေသု ပစာစကားတည်း-ဟု မှတ်။ [ရုပ်ကို အခြေ ပြုကြည့်၍တွက်။]

[ဆောင်] အာရအပြုကို၊ ရဿဆိုလည်း၊ ထိုတွင် အာမျှ၊ ရဿ သဘော၊ သင့်လျော်သောကြောင့်၊ အာရောအရ၊ အာကိုမျှ၊ ယူရ ဧကဒေသု။

၂၀၉။ ပိတာဒိနံ အသိမိ- အာဒိဖြင့် အာရ၏ အာကို ရဿပြု၍ ပြီးကောင်းသော “မာတု၊ ဘာတု၊ ဓိတု၊ ဒုဟိတု၊ ဇာမာတု (သားမက်)” စသည်တို့ကို ယူ၊ အသိမိ အရကား “ဂ-သိ-သ” တို့၌ အာရ အပြု မရှိသောကြောင့် လည်းကောင်း၊ သို့၌ ရှေ့သုတ်ဖြင့် စီရင်ပြီးသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ယောနာ စသော ကြွင်းဝိဘတ် ဆယ်လုံးကိုသာ ယူ။ ဂနှောင်းရာ၌ အာရပြုသော ကျမ်းများအလိုအားဖြင့်ကား (အာလုပ်သိ) ကိုလည်း “အသိမိ” အရ၌ ယူရမည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်။

အသိမိ၊ ပေ၊ ဉာပနတ္ထံ- အညေသွာရတ္တံသုတ်ဖြင့် အာရပြုရာ၌ သိနှောင်းရာဝယ် အာရ မပြုခဲ့သောကြောင့် ထို အာရ၏ အာကို ရဿပြုရာ၌ “အသိမိ” ဟုသိဝိဘတ် ကိုကန်မြစ်နေဖွယ် မလို၊ ထို့ကြောင့် သိဝိဘတ်ကို ကန်မြစ်သော အသိမိသဒ္ဒါသည်

တယာံ ပေ၊
တွတ္တံဝါ

၂၁၀။ တယာ တယံ ဣတိ-တံယာ၊ တယံ ဟူကုန်သော၊
ဧတေသံ ဤအပြုတို့၏၊ တကာရော-သည်၊ တွတ္တံ-သို့၊ ဝါ
အာပဇ္ဇတေ၊ တွယာ၊ တယာ-ဖြင့်၊ တွယံ၊ တယံ-၌၊ ဧတေသမိတိ-
ဤတယာအပြု၊ တယံ အပြုတို့၏ ဟူသည်။ ကံ မတ္တံ၊ တုဝံ၊ တဝံ- သင့်ကို၊
ဣတိ- ၏။ (၂၃၆).... ဣတိ နာမကပ္ပေ တတိယော ကဏ္ဍော။

အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း- ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “အသိမိဂဟဏံ” စသည်ကို
မိန့်၊ သိဝိဘတ်ကို ကန့်မြစ်သော အသိမိ သဒ္ဓါသည် တောပစ္စည်း နှောင်းရာ၌ ပိတု
စသည်တို့၏ ဥကို လှူပြုရခြင်းဟူသော အနက်တစ်မျိုးကို သိစေသည်။- “အသိမိ
သဒ္ဓါသည် အနက်တစ်မျိုးကို သိစေနိုင်သော အတ္ထန္တရ ဝိညာပန အနက်ရှိသည်” ဟု
ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် တောနှောင်းရာ၌သာမက၊ မာတိပက္ခော-ဟူရာဝယ် ပက္ခ
သဒ္ဓါ နှောင်းရာ၌လည်း လှူမြုခြင်းဟူသောအနက်ကို သိစေ၏-ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ဆိုသည်။

ရုပ်တွက်။ ။ “မာတု-ပိတု-ဓိတု- ဒုဟိတု” တည်၊ ကွစိတော ပဉ္စမျုတ္တေ
သုတ်ဖြင့် တောပစ္စည်းသက်၊ တွာဒယောစသော သုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ်အမည်
မှည့်၊ ပိတာ ဒိန မသိမိ သုတ်၌ အသိမိသဒ္ဓါပိုဖြင့် တောပစ္စည်းကြောင့် မာတု ၏
ဥကိုလှူပြု၊ ပြီး၏။ “မာတုယာ-အမိ၏၊ ပက္ခော- အသင်းတည်း၊ ဝါ-ဘက်သား
တည်း” ဟု သမာသိပြု၍ “မာတုပက္ခ” ဟု သမာသိပြီးသည့်အခါ၊ ဤအသိမိသဒ္ဓါ
ပိုဖြင့် ဥကိုလှူပြု။

ဥကို အ-အာလည်းပြု ။ ။ “မန္ဒာတု- မန္ဒာတ်မင်း၏ +ဇာတကံ-ဇာတ်
တော်တည်း” ဟု သမာသိပြု၍ “မန္ဒာတုဇာတကံ” ဟု ဖြစ်သည့်အခါ (ဥ)ကို (အ)
ပြု၍ “မန္ဒာတဇာတကံ” ဟု ဖြစ်၏။ ထို့အတူ “မာတာစ+ပိတာစ” ဟု သမာသိတွဲ၍
“မာတုပိတု” ဟု ပကတိ ပြီးသည့်အခါ မာတု၏ ဥကို အာပြု၊ နာမိင့်၊ ယောသက်၍
“မာတာပိတရော” ဟု ဖြစ်၏။ “မာတာပိတု ဥပဋ္ဌာနံ၊ မာတာဓိတရော၊ မာတာ
ပုတ္တာ၊ မာတာ ဘဂိနီ” စသည်တို့လည်း နည်းဟူ၊ ဤသို့ ဥကို (အ-အာ) ပြုရာ၌
ကစ္စည်းကျမ်းဝယ် သုတ်မရှိ၊ ဤအတ္ထန္တရဝိညာပန အနက်ရှိသော အသိမိ
သဒ္ဓါပိုဖြင့်ပင် စီရင်သင့်သည်။ [သဒ္ဓနိတိ၌ကား “မန္ဒာတုဿ- ဣံ သမာသေ၊
မာတာဒိနမာနိစ္စံ” ဟု ၂ သုတ်တည်လေသည်။]

[ဆောင်] အသိမိ ဆို၊ သဒ္ဓါပိုဖြင့်၊ ဥကို လှူပြု၊ နှောင်းမှု ပက္ခ၊ တောပစ္စယတုံး၊
ထိုမှ တစ်ရပ်၊ ကြိုကုန်လတ်မှု၊ သမာသိလယ် ဥ၊ အ-အာပြုသည်၊ ပိတု
အာဒိ ပုဒ်များတည်း။

၂၁၀။ တွယာ တွယံတို့သာ သုတ်၏ ပုံစံတည်း၊ တယာ တယံတို့ကား
ဝါ၏ ဝိကပ်ရုပ်များတည်း၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ တုဝံ တဝံတို့ကား တယာ တယံ
အပြုမဟုတ် ၍ တွ မပြုရ၊ တုမှဿ တုဝံ တွမံမိ- တဝံ မမဉ္စ သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်၊
[မောဂ္ဂုလ္လာနံ၌ သွာ ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ “သွာမိ တွမှာ” သုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ
တုမှကို တွမှာ ပြု၍ “ပတ္တာ နိဿံ သယံ တွမှာ” ဟု ပုံစံထုတ်၏။ ကစ္စည်း၌
ထိုသုတ်မျိုး မရှိ။]

**အတ္တန္တော ဟိသ္မိ
မနတ္တံ**

၂၁၁။ ဟိမ္မိ ဝိဘတ္တိမ္မိ၊ တဿ အတ္တနော- ထိုအတ္တသဒ္ဒါ၏။ အန္တော- အဆုံး (အ) သရသည်။ အနတ္တံ အာပဇ္ဇေတေ၊ အတ္တနေ ဟိ၊ အတ္တနေဘိ- မိမိတို့ဖြင့် ၊ အတ္တန္တောတိ- အတ္တန္တော ပုဒ် သည်။ ပေ၊ ရာဇေဘိ- မင်းတို့ဖြင့်၊ ဣတိ-၏။ ဟိသ္မိန္တံ- ဟိသ္မိပုဒ်သည်။ ပေ၊ အတ္တနော- အား၊ ဣတိ-၏။ အနတ္တမိတိ ဘာဝနိဒ္ဒေသေန- အနတ္တံ ဟူသော ဘာဝနိဒ္ဒေသဖြင့်၊ သဗ္ဗာသု-အလုံးစုံကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိသု- တို့ကြောင့်၊ အတ္တသဒ္ဒဿ- အတ္တသဒ္ဒါ၏။ သကောဒေသော- သက အပြုသည်။ ဟောတိ- ၏။ သကော- မိမိသည်။ သကော-တို့သည်။ သကံ-ကို။ သကေ-တို့ကို။ (၁၂၆)

၂၁၁။ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ ရာဇဗေဟိ၊ ရာဇေဘိတို့၌ အတ္တသဒ္ဒါ မဟုတ်သောကြောင့် အန မပြုရ၊ အတ္တနော၌ကား ဟိ မနှောင်းသောကြောင့် အန မပြုရ၊ သဿနောသုတ်ဖြင့် သကို နောပြု၊ [သိမ္မ၌ “အတ္တနာ” ဟု ရှိ၏။ သ္ဗာနာဖြင့် သ္ဗာ ကို နာပြု။]

အနတ္တ၊ ပေ၊ သကေ-“အတ္တန္တော ဟိသ္မိမနံ” ဟုဆိုလျှင် ပြီးနိုင်လျက် “မနတ္တံ” ဟု ဘောအနက်၌ ညွှန်ပြအပ်သော “တ္တ”ပစ္စည်းဖြင့် ဆိုခြင်းသည် သဒ္ဒါ ပို၏။ ထို တ္တပစ္စည်းသဒ္ဒါပိုဖြင့် ဝိဘတ်အားလုံးကြောင့် အတ္တသဒ္ဒါ၏ သကပြုခြင်း ဟူသော အနက်ပိုကို သိရသည်။ သကောကို အတ္တတည်၊ သိသက်၊ အတ္တန္တော ဟိသ္မိမနတ္တံသုတ်၌ အနတ္တံ ဟူသော ဘာဝနိဒ္ဒေသဖြင့် အတ္တကို သကပြု၊ သော သုတ်ဖြင့် သိကို သြပြု၊ ပြီး၏။ “သကော၊ သကံ-သကော၊ သကေန- သကေ ဟိ။ ပေ၊ သကေသု” ဟု ဝိဘတ် ၇ သွယ် ရုပ်စဉ်၍ ပုရိသာဒိရိုဏ်းကဲ့သို့ ရုပ်ပြီးစေ။

မှတ်ချက်။ ။ “အနတ္တမိတိ ဘာဝနိဒ္ဒေသေန” စသော ပါဠိကို နျာသ ရူပ သိဒ္ဓိ စသော ဋီကာများ မဖွင့်ကြ။ “သကော- စသော ရုပ်များသည် အတ္တသဒ္ဒါမှ ဖြစ် လာ၏” ဟု ဆိုခြင်းကိုလည်း စဉ်းစားသင့်၏။ ဘာကြောင့်နည်း....သကောပုဒ် သည် “မိမိ” ဟူသော အနက်ကို မဟော၊ “မိမိ၏ဥစ္စာ” ဟူသော အနက်ကိုသာ ဟောသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ “မိမိ” ဟူသော အနက်ကို တစ်ရံတစ်ခါ ဟော စေကာမူ “သ” နောင်သဗ္ဗတောကော သုတ်ဖြင့် (က) လာ၍ ပြီးနိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်းတည်း၊ ဤသို့ ရှေးဋီကာတို့လည်း မဖွင့်ကြ၊ ယုတ္တိလည်း မလှသော ကြောင့် ရှေးပါဠိ ဟုတ်ကောင်းမှ ဟုတ်မည်။

အတ္တနေသု။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “အတ္တနေဟိ” ကဲ့သို့ အတ္တနေသု ရုပ်ကို လည်းကောင်း “အာတုမနေဟိ၊ အာတုမနေသု” ရုပ်ကိုလည်းကောင်း ပြီးစေဖို့ရာ “သုဟိသုနကံ”ဟု သုတ်တည်၏။ ကစည်းကျမ်း၌ ထိုသုတ်မျိုး မရှိရကား “အနတ္တံ” ဟူသော ဘာဝနိဒ္ဒေသဖြင့်ပင် သုကြောင့် အနပြု၍ “အတ္တနေသု” ရုပ်ကို လည်းကောင်း သုဟိကြောင့် အနပြု၍ “အာတုမနေသု၊ အာတုမနေဟိ” ရုပ်ကို လည်းကောင်း ပြီးစေသင့်သည်။

[အောင်] သုဟိ နှောင်းကြ၊ အာတုမနေနှင့်၊ အတ္တနှောင်း သု၊ အန ပြုဖို့၊ မှတ်ရှုဘာဝ၊
- နိဒ္ဒေသ၊ ကြံကြ အနတ္တံ။

တတော-သို့နိ ၂၁၂။ တတော အတ္တတော- ထိုအတ္တသဒ္ဒါမှ၊ (ပရဿ) သို့ ဝစနဿ-၏။ နိ- နိ အပြုသည်။ ဟောတိ၊ အတ္တနိ-၌ (၁၂၉)

[အတ္တသဒ္ဒါသည် “စိတ္တေ ကာယေ သဘာဝေစ၊ သော အတ္တာပရမတ္တနိ” အဘိဓာန် နှင့်အညီ၊ စိတ်၊ ကိုယ်၊ သဘော၊ တိတ္ထိတို့ ကြိဆအပ်သော အတ္တ” ဤအနက်များ၌ ဖြစ်၏။ ကိုယ် ဟူသော အနက်ကိုပင် “မိမိ” ဟု မြန်မာပြန်သည်။]

သဿနော ၂၁၃။ တတော အတ္တတော (ပရဿ) သဿ ဝိဘတ္တိဿ နော ဟောတိ၊ အတ္တနော- အား၊ ၏။ (၁၂၇)

သ္မာနာ ၂၁၄။ တတော အတ္တတော (ပရဿ) သ္မာဝစနဿ နာ ဟောတိ၊ အတ္တနာ-မှ၊ ပုနဂ္ဂဟဏေန- ဤသုတ်ကို အပိုယူခြင်းကြောင့်၊ သဗ္ဗေသု-အလုံးစုံကုန်သော၊ ဝစနေသု-ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ တဿ အတ္တနော-

၂၁၄။ ပုနဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ အတြစ်- သ္မာနာသုတ် မရှိသော်လည်း အမှ တုမုန္တ၊ စသောသုတ်ဖြင့် အတ္တနောင်သ္မာကို နာကဲ့သို့ ငဲ့လျှင် သ္မာဖြင့် “အတ္တနာ” ရုပ်ပြီးနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် ပို၏။ ဤသို့ သုတ်ပိုကို ဆိုခြင်းသည် အဘယ် အကျိုးရှိသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပုနဂ္ဂဟဏေန” စသည်ကို မိန့်၊ သိဒ္ဓေ သတိပိအာရဇ္ဈော နိယမာယဝါ ဟောတိ အတ္တန္တရ ဝိညာပနာယဝါ” ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ၊ အခြားသုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်လျက်ဤသုတ်ကို အပိုဆိုခြင်းကြောင့် ဝိဘတ်အားလုံးနှောင်းရာ၌ အတ္တ၏ တတစ်လုံးကိုသာ ရ ပြုရခြင်းဟူသော အနက် တစ်မျိုးကို သိစေရခြင်းဟူသော အတ္တန္တရဝိညာပန အကျိုးရှိသည်- ဟုလို၊ အတြ ဇောကို အတ္တဇတည်၊ သိသက်၊ သ္မာနာဟူသော သုတ်ပိုဖြင့် အတ္တ၏ တကိုရ ပြု၊ သော သုတ်ဖြင့် သိကို ဩပြု၊ ပြီး၏။ အတြစ်- အတြဇေ စသည်ဖြင့် ပုရိသာဒိဂိုဏ်းရုပ် အားလုံးရှိစေ။

မှတ်ချက်။ ။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဇကြောင့် အတ္တ၏ တ ကို ရပြု၏။ ဤသို့ ဇကို နိမိတ်လုပ်သော ရူပသိဒ္ဓိစကားသည် သာ၍ စည်းကမ်းကျ၏။ ဘဒ္ဒကြောင့်နည်း... “အတ္တဇ” ဟု တည်၍ ဇ ကြောင့် တ ကို ရပြု-ဟု ဆိုလျှင် နိမိတ် (ဇ) နှင့် နိမိတ္တဝန် (တကို ရပြုခြင်း) တို့ ဆက်နေသောကြောင့်တည်း။ ဗုတ္တိဆရာကား နာမ် အခန်း ဖြစ်၍ ဝိဘတ်ကို နိမိတ် လုပ်ထား၏။ သို့သော် “အတ္တဇ+သိ” ဟု နိမိတ် ဝိဘတ်နှင့် နိမိတ္တဝန်တို့ ဆက်စပ်လျက် မရှိသောကြောင့် စည်းကမ်းမကျချေ။ ဤ အတြဇောရုပ်ကို ဒေါဿစ သုတ်၌လည်း တစ်နည်း ပြခဲ့သေး၏။ ထိုသုတ်၌ ပြခဲ့သော နည်းဖြင့်သာ ပြီးသည် မဟုတ်သေး၊ ဤနည်းဖြင့်လည်း ပြီးနိုင်သေး၏- ဟု ရုပ်ပြီးပုံ တစ်နည်းကို ပြခြင်းငှာ ဤသုတ်၌ ထပ်၍ ဆိုသည်။

မူကွဲ။ ။ “ပုနဂ္ဂဟဏေန” အရာဝယ် “ပုနာရန္တဂ္ဂဟဏေန” ဟု မူကွဲရှိ၏။ အာရန္တ သဒ္ဒါသည် သုတ္တသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ် ဖြစ်သောကြောင့် “အပို အားထုတ်အပ်

ထို အတ္တသဒ္ဓါ၏၊ တကာရသေဝ-တ အက္ခရာ၏သာ၊ ရကာရော၊ ရအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ အကြံစေ- မိမိ၌ ဖြစ်သော သားသည်၊ အကြံ- မိမိ၌ဖြစ်သော သားကို။ (၁၂၈)

ဈာလတောစ ၂၁၅။ ဈာလ ဣတိ-ဈ၊ လ ဟူကုန်သော၊ ဧတေဟိ-ဤ သဒ္ဓါတို့မှ (ပရဿ) သွာဝစနဿ နာဟောတိ၊ အဂ္ဂိနာ-မီးမှ၊ ပေ၊ သယမ္ဘုနာ- ဘုရားမှ၊ သွာတိ- သွာပုဒ်သည်၊ ပေ၊ အဂ္ဂယော- မီးတို့သည်၊ ဣသယော- ရသေ့တို့သည်၊ ဣတိ-၏။ (၁၄၁) [စသဒ္ဓါသည် ရှေ့သုတ်မှ “သွာနာ” ကို ငင်သော အနုကမုန-ဟု နှာသဆို၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “အဂ္ဂိသွာ” စသည်၌ နာ အပြု ကို တားမြစ်ခြင်း အနက်ရှိ၏-ဟု ဆိုသည်၊ ကိရုပ်များကို “ယောသွကတရ သော ဈော” သုတ်ကြည့်။]

ဃပတောသ္မိယံဝါ ၂၁၆။ တသ္မာ ဃပတော-ထို ဃပမှ၊ (ပရဿ) သ္မိဝစနဿ ယံ ဝါ ဟောတိ၊ ကညာယံ ကညာယ- ၌၊ ပေ၊ ဝဓယံ ဝဓယာ- ချွေးမ၌။ (၁၀၈) [ကညာယံ ရတ္တိယံ- စသည်သာ ဤသုတ် ၏ ပုံစံ၊ ကညာယ စသည်တို့ကား ဝိကပ်ရုပ်များတည်း၊ ဃတောနာဒီနံ၊ ပတော ယာ သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်။]

ယောနံနိ နပုံသကေဟိ ၂၁၇။ နပုံသကေဟိ လိင်္ဂေဟိ- နပုလ္လိင်တို့မှ (ပရေသံ) သဗ္ဗေသံ- ကုန်သော၊ ယောနံ-တို့၏၊ နိ- နိအပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ အဋ္ဌိနိ၊ အဋ္ဌိ- အရိုးတို့သည်၊ တို့ကို ၊ အာယူနိ၊ အာယူ- အသက်တို့ သည်၊ တို့ကို၊ နပုံသကေဟိတိ-သည်၊ ပေ၊ ဣတ္ထိယော- တို့သည်၊ တို့ကို၊ ဣတိ-၏။ (၁၉၉) [ပဌမာယော ဒုတိယာယော အားလုံးကို ယူစေ လို၍ “သဗ္ဗေသံ” ဟု ထည့်သည်၊ အဋ္ဌိ အာယူတို့ကား ဝါ၏ ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ ဈ-လ မှည့် ယောကို ချေ၍ ယောသုကတနိကာရ စသော သုတ်ဖြင့် ဒီဃပြု။]

သော ဤသုတ်ကို ဆိုခြင်းကြောင့်” ဟု အနက်အဓိပ္ပာယ်တူပင် ထွက်သည်၊ “ပုနာရဗ္ဗဂ္ဂဟဏေန” ဟု မူကွဲလည်း ရှိ၏၊ အဓိပ္ပာယ်ကို ယောသုကတနိကာရသုတ်၌ ရေးခဲ့ပြီ၊ “ပုန တတောဂဟဏေန” ဟုလည်း မူကွဲရှိသေး၏၊ “အတ္တန္တော ဟိသ္မိမ နတ္တံ” သုတ်မှ အတ္တသဒ္ဓါလိုက်လျှင် ပြီးနိုင်သောကြောင့် တတောသ္မိနိသုတ်၌ တတောသဒ္ဓါ ပိုခဲ့၏၊ တိုတတောသဒ္ဓါပိုသည်ပင် ဤသုတ်၏ ပုတ္တိ၌ လိုက်လာ ပြန်ရကား “ပုတ္တိ၌ အပိုလိုက်လာသော တတောသဒ္ဓါကိုပင် “ပုနတတော ဂဟဏေန” ဟု ဆိုလိုသတတ်၊ အနက်အဓိပ္ပာယ် ရှုပ်ထွေးသောကြောင့် “ပုနတ တောဂဟဏေန” ပါ၌ကား သင့်မြတ်ဖွယ် မရှိချေ။

အတောနိဗ္ဗ

၂၁၈။ အကာရန္တဟိ- အကာရန္တ ဖြစ်ကုန်သော၊ နပုံသက လိင်္ဂဟိ - တို့မှ (ပရေသံ) ယောနံ - တို့၏၊ နိဗ္ဗ- အမြဲ၊ နိ ပောတိ၊ ယာနိ-အကြင်စိတ်တို့သည်၊ ယာနိ-တို့ကို၊ တာနိ- ထိုစိတ်တို့သည်၊ ပေ၊ ကာနိ- အဘယ်စိတ်တို့သည်၊ ပေ၊ ဘယာနိ- ဘေးတို့သည်၊ ပေ၊ ရူပါနိ- ရုပ်တို့သည်။ ပေ။ (၀၆၉)

သိ

၂၁၉။ အကာရန္တဟိ- အကာရန္တ ဖြစ်ကုန်သော၊ နပုံသက လိင်္ဂဟိ- နပုလ္လိင်ရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ၊ (ပရဿ) သိဝစနဿ၊ နိဗ္ဗ- အမြဲ၊ ဒု-အံ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ သဗ္ဗ- အလုံးစုံသော စိတ်သည်၊ ယံ- အကြင်စိတ်သည်၊ တံ- ထိုစိတ် သည်၊ ကံ- အဘယ်စိတ်သည်၊ ရူပံ- ရုပ်သည်။ (၁၉၅) [သိ ကို “သိ+အံ” ဟုပုဒ်ခွဲ၊ ဝါပရောသုတ်ဖြင့် နောက် အ ကို ချေ၊ နိဂ္ဂဟိတ်သည် ရုက္ခသကုနနည်းဖြင့် အလိုလို ဣသို့ ရောက်၍ “သိ” ဟုသဒ္ဓိရုပ်ဖြစ် ၏၊ သိနောင် သိကျေ၊ အံနောင်လည်း သိကျေ၊ ပုံစံများကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်။]

သေသတော လောပံ ဂ-သိဝိ

၂၂၀။ နိဒ္ဒိဋ္ဌဟိ- တိုက်ရိုက် ညွှန်ပြအပ်ကုန်သော၊ တတော လိင်္ဂဟိ-ထိုလိင်္ဂတို့မှ၊ သေသတော- ကြွင်း သောလိင်္ဂမှ (နောက်၌)၊ ဂသိဣတိ- အာလုပ်သိ၊ လိင်္ဂ ဣသိဟူကုန်သော၊ ဧတေ-ဤဝိဘတ်တို့သည်၊ လောပံအာပဇ္ဇန္တေ၊ ဘောတိ ဣတ္ထိ-

၂၂၁။ အတောနိဗ္ဗ- ရှေ့သုတ်က “နပုံသကေဟိ” ဟု သာမည ဆိုထား သောကြောင့် အကာရန္တ စသော ကာရန်အားလုံးကို သိမ်းကျုံးနိုင်သော်လည်း အကာရန္တ နောင် နိ အမြဲပြုကြောင်း (နိဗ္ဗဝိစိဖြစ်ကြောင်း) ကို ပြခြင်းငှာ ဤသုတ် ကိုထပ်၍ အားထုတ်ရသည်။ အကာရန္တ နောင် အမြဲနိပြု-ဟု ဆိုသဖြင့်လည်း အခြား ကာရန်များ နောင်နိ အပြု မမြဲ- ဟု သိရပြန်သောကြောင့် ရှေ့သုတ်၌ “အဋ္ဌိနိ၊ အဋ္ဌိ” ဟု နိ မပြုရာ ရုပ်ကိုပါ ထုတ်ပြခဲ့ရသည်။ ဤသုတ်ဖြင့် အကာရန္တ ကို ယူထားသော ကြောင့် ရှေ့သုတ်ဖြင့် ကြွင်းသော ဣ-ဤ-ဥ-ဦ-ဩ ကာရန်များကိုသာ ယူကြ၏။ [အသဒ္ဒါ-စိတ္တဂေါ (အာ-ဩ ကာရန်) တို့သည် နာမ်ငဲ့ပြီးသည့်အခါ “အသဒ္ဓ၊ စိတ္တဂူ” ဟု အကာရန္တ ဥကာရန္တတွင် ပါဝင်နိုင်၏။ ဤအလို ဩကာရန် သီးခြား မရပြီ။]

ပုံစံကို နာမ်ဂိုဏ်း (ရတ္တာဒိ) နပုလ္လိင်ရုပ်များမှာ ကြည့်၊ ယာနိ ယာနိ- စသည်ဖြင့် ၂ ထပ်ပြထားသည်ကား ပဌမာယော- ဒွိတိယာယော ၂ မျိုးအတွက် ခွဲပြခြင်းတည်း၊ ကာနိကို ကိ တည်၊ ယောသကံ၊ ကိဿကံစေသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ကိ ကို ကပြ- စသည် စီရင်၊ ရူပါ-တို့သည်၊ “ရူပေ-တို့ကို” ကဲ့သို့သော ရုပ်များ၌ လည်း ဤသုတ်က နိဗ္ဗဝိစိ ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ယောကို နိပြုပြီးမှ သဗ္ဗယောနိနမာဖြင့် နိကို အာ ပြုရသည်။

အို မိန်းမ၊ သာ ဣတ္ထိ- ထိုမိန်းမသည်၊ ဘော ဒဏ္ဍိ- အို တုတ်ရီသူ၊ သော ဒဏ္ဍိ- ထိုတုတ်ရီသူသည်၊ ဘော သတ္တ - အို ဆရာ၊ [သော သတ္တာ- ထိုဆရာသည်၊] ဘော ရာဇ- အိုမင်း [သောရာဇာ- ထိုမင်းသည်၊] သေသတောတိ- သေသတော ပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ပုရိသော -သည်၊ ဂစ္ဆတိ- သွား၏၊ ဣတိ-၏၊ ဂသိတိ-ဂ၊ သိပုဒ် သည်၊ ပေ၊ ဣတ္ထိယာ- ဖြင့်၊ သတ္ထုဿ- အား၊ ၏၊ ဣတိ-၏။ (၇၄)

၂၂၀။ တတော နိဒ္ဒိဋ္ဌေဟိ လိင်္ဂေဟိ- ဤစကားကား သေသတော၌ သေသ ဟူသော အပါဒါနီပုဒ်၏ အပါဒါန်ကို ထည့်၍ ဖွင့်ပြသော ပက္ခိပနဂုတ္တိတည်း၊ ဤ၌ လိင်္ဂဟူသည် လိင်္ဂဥနိပစ္စတေ၌ ပြခဲ့သော ဝိဘတ် မသက်ရသေးသော နာမ် တည်း၊ တိုက်ရိုက်ညွှန်ပြအပ်ပြီးသော ထိုလိင်တို့ဟူသည် “သော၊ သိ၊ သျာစ၊ ယတေစ၊ အာသိမိ၊ အံနပုံသကေ၊ အဝဏ္ဏာစဂေ၊ ပုမန္တုဿာ သိမိ၊ သခတော ဂဿေ ဝါ ဗြဟ္မတော ဂဿစ၊ သတ္ထု ပိတာဒိနမာ သိသ္မိ သိလောပေါစ” စသော သုတ်တို့ဖြင့်စီရင်အပ်သော “ပုရိသ-စိတ္တ-ရာဇ-ကည-ဂုဏဝန္တ-ပုမ-မယဝ-သခ- ဗြဟ္မ- သတ္ထု-ပိတု” စသော လိင်္ဂများတည်း၊ သေသ၏ အပါဒါန်ကို ထိုသုတ်တို့ဖြင့် စီရင်အပ်သော “ပုရိသ-စိတ္တ” စသော လိင်္ဂများကို ခံပါ-ဟုလို၊ အချို့ကား သေသ၏ အပါဒါန်ကို လိင်္ဂရုပ်မခံဘဲ “သိ” စသော သုတ်များကို ခံကြ၏။ သေသတောအရ သုတ်ကို မရ၊ လိင်္ဂရုပ်ကို ရသောကြောင့် အပါဒါန်ကိုလည်း သုတ်ကို မခံဘဲ လိင်္ဂရုပ်ကိုခံမှ စည်းကမ်းကျ၍ “တတော နိဒ္ဒိဋ္ဌေဟိ လိင်္ဂေဟိ” ဟူသော ဂုတ္တိဖွင့်ပုံနှင့်လည်း ညီမျှမည်၊ “ထိုလိင်တို့မှ ကြွင်းသောလိင်” ဟူသည် အာလုပ်ဖြစ်သော ပုရိသလိင်၊ အဂ္ဂိ-ဘိက္ခုစသော လိင်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် နာမ်ရိုက်၌ သိချေ၍ ရုပ်ပြီးကောင်းသမျှ လိင်အားလုံးကိုယူ။ [“ဂသိဣစ္စေတေ” ကား သုတ်၌ပါသော ဂသိ၏ အဖွင့်တည်း၊ ဂ အတွက် အနက်တစ်မျိုး၊ သိအတွက် အနက်တစ်မျိုးရသောကြောင့် “ဂသိ ဣစ္စေတေ” ဟု ဗဟုဝစ်ဖြင့် ဖွင့်ပြသည်၊ အပိသဒ္ဒါ၏ အနက်ကိုလည်းကောင်း၊ ဂ-ဟု ဆိုရကျိုးကိုလည်းကောင်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက် ပြထားပြီ။]

ရုပ်များ။ ။ “ဘောတိ-သာ-ဘော-သော” တို့ကို အာလုပ်အနက် လိင်္ဂအနက် ထင်ရှားအောင် အပိုထည့်ပြဟန် တူ၏။ သို့သော် “ဘောတိ- သာ-ဘော” တို့၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့် ဂ-သိတို့ကို ချေရသေးသည်။ ဘောတိကို ဘဝတော ဘောတောသုတ်၌၊ ဘောကို ဘောဂေတုသုတ်၌ တွက်ရလတ္တံ့၊ သာကို စေတေသံတောသုတ်၌ တွက်ခဲ့ပြီ၊ ဣတ္ထိ ဒဏ္ဍိတို့ကို ဈလပါရသံသုတ်၌ သတ္တ-ရာဇတို့ကို အာကာရောဝါ သုတ်၌ တွက်ရလတ္တံ့၊ ဣတ္ထိ ဒဏ္ဍိတို့ကို ဣတ္ထိ ဒဏ္ဍိတည်း၊ သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သိချေ၊ ပြီး၏။ ထိုနောက် “သော သတ္တာ၊ သော ရာဇာ” ဟု ရှိ၏။ သတ္ထုပိတာ ဒိနမာသိသ္မိ သိလောပေါစသုတ်ဖြင့် သတ္တာရုပ်ပြီးခဲ့၍ သျာစသုတ်ဖြင့် ရာဇာ ရုပ်ပြီးခဲ့သောကြောင့် (နိဒ္ဒေသ၌ ပါဌ်မှန် လုပ်၍ ရုပ်တွက်ပြထားသော်လည်း) ပါဌ် ပျက်ငြိမ်ဟန်တူသည်။ “ဘောသတ္တာ၊ ဘော သတ္တာ- အို ဆရာ၊ ဘောရာဇေ၊ ဘော ရာဇာ- အိုမင်း” ဟု ပါဌ်မှန်ဖြစ်ရာ ၏၊ အကာရပိတာဒျန္တာနမာသုတ်၌ “သတ္တာ သော” ရုပ်တို့ကို တွက်ရလတ္တံ့။

သဗ္ဗသမာဓုသော၊ ၂၂၁။ အာဝုသော ဥပသဂ္ဂ နိပါတ ဣစ္ဆေဝမာဒိဟိစ -
 ပေါ ဒိဟိစ အာဝုသော - ဟူသော အာလုပ်ပုဒ်၊ ဥပသာရပုဒ်၊ နိပါတ်ပုဒ်
 ဤသို့ အစရှိသည်တို့မှလည်း၊ (ပရာသံ) သဗ္ဗသံ၊ ဧကဝစန
 ဗဟုဝစနာနံ- ဧကဝစ ဗဟုဝစ ဖြစ်ကုန်သော၊ ပဋ္ဌမာ၊ ပေါ သတ္တမီနံ- ပဋ္ဌမာ၊
 ပေါ သတ္တမိဖြစ်ကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိနံ-တို့၏၊ လောပေါ ဟောတိ၊ အာဝုသော-ငါ့
 ရှင်၊ တွံပန- သင်သည်ကား၊ အာဝုသော- ငါ့ရှင်တို့၊ တုမေပန သင်တို့သည်ကား၊
 ပဒသော- အစုစုဖြစ်သော၊ ဓမ္မံ-ပါဠိ အဋ္ဌကထာ ဓမ္မ ကို၊ ဝါစေယျ- ပို့ချအံ့၊
 ဝိဟာရံ- ကျောင်းသို့၊ သွေ- နက်ဖြန်၌၊ ဥပဂစ္ဆေယျ- ချဉ်းကပ်ရာ၏။

၂၂၁။ သဗ္ဗသံ၊ ပေါ သတ္တမီနံ -သဗ္ဗသံ ဝိဘတ္တိနံ အရ ဝိဘတ် ၇ သွယ်
 လုံး-ဧကဝစ ဗဟုဝစ ၂ ပါးလုံး ယူရမည် -ဟု သိစေလို၍ “ဧကဝစန၊ ပေါ သတ္တ
 မီနံ” ဟု ဖွင့်သည်၊ အာဝုသောပုဒ် ဥပါသာရပုဒ်နိပါတ်ပုဒ် စသည် နောင်ပဋ္ဌမာဒုတိယာ
 စသော ဝိဘတ်အားလုံး ဧကဝစ ဗဟုဝစ ၂ မျိုးလုံးကို ချေသော သုတ်တည်း၊
 နိပါတာဒိဟိ၌ အာဒိဖြင့် အချို့သော သုတ္တသဒ္ဒါ ပဒသဒ္ဒါ စသည်ကို ယူ၊ မှန်၏-
 သုတ္တ၊ ပဒတို့နှင့် ဝိဘာဂဓာစ သုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် “သော” ပစ္စည်းသက်၊
 နာမ်ငွေ၊ နာသက်၍ ဤသုတ်၌ အာဒိဖြင့် နာကိုချေ၊ “သုတ္တသော ပဒသော ဗျဉ္ဇန
 သော” စသည်ဖြစ်၏၊ [“အာဒိသဒ္ဒေန ကွစိ သုတ္တပဒါဒိဟိစ”- ရှု] အချို့ကား
 “သုတ္တပဒ” အရ ကစ္ဆည်းသုတ်မှာ လာသည့် “သိ-သော-သျာစ” စသော သုတ်
 ပုဒ်တို့ကို ယူ၏၊ ထိုပုဒ်များ နောင်၌ သိဝိဘတ် သက်လျှင် သေသတောလောပံ
 ဂသိဝိ သုတ်ဖြင့်ပင် ချေနိုင်၏၊ အခြားဝိဘတ်လည်း သက်ဖွယ်မလို၊ အကယ်၍
 သက်ခွင့် ကြုံပြန်လျှင်လည်း သုတ္တပဒါဒိဟိ၌ အာဒိဖြင့် ယူ၍ ချေနိုင်သည်ပင်၊
 ထို့ကြောင့် “သုတ္တ ပဒ” အရ ဝိဘာဂဓာစသုတ်၌ ရူပသိဒ္ဓိ ပြသည့် သုတ္တသော
 စသည်ကိုသာ ယူ။

အာဝုသောကို သီးခြားယူပုံ။ ။ “အာဝုသော” သည် နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊
 ထိုသို့ နိပါတ်ဖြစ်လျှင် နိပါတ အရ၌ ပါဝင်ပြီးဖြစ်လျက် အဘယ်အကျိုးငှာ
 သီးခြားယူရပါသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား- အာဝုသော နိပါတ်၌
 ဧကဝစ ဗဟုဝစ သင်္ချာ ၂မျိုးနှင့် ယှဉ်ကြောင်းကို ပြခြင်းငှာ အာဝုသောနိပါတ် ဖြစ်
 လျက် သီးခြား ခွဲရပေသည်၊ [အာဝုသောတိ ဣမဿ-ကို၊ ဝိသံဂဟဏံ- သီးခြား
 ယူခြင်းသည်၊ သ သင်္ချာတ္တ ဒီပနတ္ထံ- ဧကဝစ ဗဟုဝစ သင်္ချာ ရှိသည်၏အဖြစ်ကို
 ပြရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (ရှု)]

မှတ်ချက်။ ။ အာဝုသော နိပါတ်ကိုသာ ဧကဝစ ဗဟုဝစ သင်္ချာ၌ကြောင်းကို
 ပြသဖြင့် အခြား နိပါတ်တို့ နောင်၌ကား ဧကဝစ ဗဟုဝစ ၂ မျိုး မရှိ၊ ဧကဝစ
 တစ်မျိုးသာရှိသည်-ဟု ဆိုလိုရာရောက်၏၊ မှန်၏၊ လောကီ သဒ္ဒါဆရာတို့သည်
 ဥပသာရ နိပါတ်ပုဒ်တို့နှင့် ဗဟုဝစဝိဘတ် ကျေခြင်းကို အလိုမရှိကြ၊ ဧကဝစဝိဘတ်
 ကျေခြင်းကိုသာ အလိုရှိကြသည်၊ ထို့ကြောင့် “အာဝုသော” ဟူသော အာလုပ်ပုဒ်၏

ပ-မလည်းကောင်း၊ ပရာ- ပရာလည်းကောင်း၊ ပေ၊ အပ-အပ လည်းကောင်း၊ ဥပ-ဥပလည်းကောင်း၊ (ဣတိ-ဤသို့၊ ဝိသတိ- ၂၀ သော၊ ဥပသဂ္ဂါ-ဥပသာရ တို့သည်၊ ဟောန္တိ။) ပဟာရော- ပုတ်ခတ်ခြင်း၊ ပရာဘဝေါ-ပျက်စီးခြင်း၊

နောက်၌ကား (ပါဠိ၌) ဧကဝုဓံ ဗဟုဝုဓံ ၂ လုံးပင် ကျေလျက် ရှိ၏-ဟု ပြလို၍ အာဝုသော နိပါတ်ကိုသီးခြား ထုတ်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ သာသနာတော် (ပါဠိအဋ္ဌကထာ) ကျမ်းစာ တို့၌ကား “ဧဟိဘန္တေ = အရှင်ဘုရား ကြွပါ၊ ဧတဘန္တေ = အရှင်ဘုရားတို့ ကြွပါကုန်၊ အတ္ထိဓနံ = ဥစ္စာရှိ၏၊ ပုတ္တာ မေ အတ္ထိ = ငါ့မှာ သားသမီးတို့ ရှိကုန်၏” စသည်ဖြင့် ဘန္တေ နိပါတ် အတ္ထိ နိပါတ် စသည်တို့၌လည်း ဧကဝုဓံ ဗဟုဝုဓံသင်္ချာ ၂ မျိုးရှိ ကြသည်သာ၊ ထိုနိပါတ်များနောင် ပဋ္ဌမာ ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်များ ကျေနိုင်ပုံကို ရူပသိဒ္ဓိနိပါတ်ခန့်၌ ရှု။

[သဒ္ဓနီတိ] သဒ္ဓသတ္တဝိဒူ အသင်္ချသဒ္ဓတ္တာ (သင်္ချာ အထူးမရှိ၍ “အသင်္ချ” မည်သော သဒ္ဓါတို့၏ အဖြစ်ကြောင့်) ဥပသဂ္ဂနိပါတေဟိ ဗဟုဝုဓနလောပံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ သာသနိကာ ပန ဣစ္ဆန္တိ။

ဆက်ဦးအံ- ဥပသာရပုဒ်နောက်၌ ပဋ္ဌမာဧကဝုဓံကျေခြင်းကိုသာ ရူပသိဒ္ဓိ ၌လည်း ပြ၏။ [“တေသံ သင်္ချာကမ္မာဒိဘောဒါဘာဝါ တေတိ ပဋ္ဌမေကဝုဓနမေဝ ဘဝတိ”] ဤသို့ ရူပသိဒ္ဓိ ဆိုသော်လည်း သဒ္ဓနီတိ ပဒမာလာ၌ “ဥပသဂ္ဂ နိပါတေသု ဥပ သဂ္ဂါ သဗ္ဗေဝိ သဗ္ဗဝိဘတ္တိဝစနကာ = ဥပသာရ အားလုံးတို့သည် အလုံးစုံသော ဝိဘတ် ဝုဓံရှိကုန်၏” ဟုလည်းကောင်း၊ သဒ္ဓနီတိနာမ် (၂၅၅) သုတ်၌ “ဝိဘတ် တို့သည် အနက်အားလျော်စွာ သက်ထိုက်ကုန်၏” ဟုလည်းကောင်း မိန့်သောကြောင့် ဥပသာရပုဒ်တို့နောက်၌ ဝိဘတ်အားလုံး ဝုဓံအားလုံးပင် ထိုက်သင့် သလို သက်ခြင်းကို ဆရာတို့လည်း နှစ်သက်တော်မူကြသည်။

မှန်၏-“ပကာရေန ဇာနနာ-ပဇာနနာ” ၌ ပကာရေနဟူသော အနက်ဖြင့်ကို ထောက်၍ ပဥပသာရနောင် နာဝိဘတ် ကျေ၏။ “ပကာရေဟိ ဇာနာတိတိ ပညာ” ၌ကား ပဥပသာရနောင် ဟိဝိဘတ် ကျေသည်။ “ဥဒ္ဓံ ခိတ္တာနိ ဥက္ခိတ္တာနိ = အထက်၌ ပစ်လွှင့် အပ်ကုန်၏” ၌ ဥ-ဥပသာရနောင် သို့ဝိဘတ် ကျေ၏။ “ဣမေ ဘိက္ခု။ -တို့သည်၊ အနုသာရိပုတ္တံ- အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ အောက်ကျကုန်လျက်၊ ပညဝန္တော- ပညာရှိကုန်၏” ၌ ပညဝန္တောနှင့် ဝိဘတ်တူအောင် အနုနောက်၌ ပဋ္ဌမာ ဗဟုဝုဓံကျေ၏။ “ဥပေတေန အာဒိန္နာ ဥပါဒိန္နာ” ၌ ဥပေတေနအဖွင့်ကို ထောက်၍ ဥပနောင် နာဝိဘတ် ကျေ၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဥပသာရ ၂၀ နောင် ဧကဝုဓံ ဗဟုဝုဓံ ပဋ္ဌမာ ဒုတိယာ-စသော ဝိဘတ်တို့ ထိုက်သလို ကျေခြင်းကို ဆရာမြတ်နှင့် သဒ္ဓနီတိတို့ နှစ်သက်တော်မူကြသည်။

ပုံစံများ ။ ။ တုံပန- တုမေပန စသည်၌ “တုံ” သည် အာဝုသော နိပါတ်၏ ဧကဝုဓံဖြစ်ကြောင်းကို ပြ၍ “တုမေ” ကား အာဝုသော နိပါတ်၏ ဗဟုဝုဓံဖြစ်ကြောင်း ကိုပြသည်။ “ပဒသော” ကား အဗျယတဒ္ဓိတ်ပုဒ်တည်း၊ ထို အဗျယ တဒ္ဓိတ်လည်း နိပါတ်နှင့် သဘောတူပင်၊ ထို့ကြောင့် နိပါတာဒိဟိ၌ အာဒိ အရ ပုံစံကို ပြသည်-ဟု မှတ်၊ “သွေ” ကို ကာလသတ္တမီအနက်၌ ဖြစ်သော နိပါတ် (၇) ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြ၏။ ရုပ်ကို အခြေပြ၌ တွက်ပြခဲ့ပြီ။

နီဟာရော- ထုတ်ဆောင်ခြင်း၊ နီဟာရော- ထုတ်ဆောင်ခြင်း၊ ဥဟာရော-အထက်သို့ ဆောင်ခြင်း၊ ဒုဟာရော- မကောင်းသဖြင့် ဆောင်ခြင်း၊ သံဟာရော-ကောင်းစွာဆောင်ခြင်း၊ ဝိဟာရော- အထူးသဖြင့် ဆောင်ခြင်း၊ အဝဟာရော- အယုတ်အားဖြင့်ဆောင်ခြင်း၊ အနုဟာရော- အလျော်ဆောင်ခြင်း၊ ပရိဟာရော- ပယ်ရှားခြင်း၊ အဓိဟာရော- လွှမ်းမိုး၍ ဆောင်ခြင်း၊ အဘိဟာရော- ရှေးရှုဆောင်ခြင်း၊ ပတိဟာရော- တစ်ဖန်ဆောင်ခြင်း၊ သုဟာရော- ကောင်းစွာ ဆောင်ခြင်း၊ အာဟာရော- လွန်စွာဆောင်ခြင်း၊ အတိဟာရော- လွန်၍ ဆောင်ခြင်း၊ အပိဟာရော- ပိတ်၍ ဆောင်ခြင်း၊ အပဟာရော- ဖဲ့၍ဆောင်ခြင်း၊ ဥပဟာရော-ကပ်၍ ဆောင်ခြင်း၊ ဧဝံ- ဤသို့လျှင်၊ ဝိသတိ ဥပသဂ္ဂေဟိစ- ၂၀ သော ဥပသာရတို့နှင့်လည်း (ယောဇေတဗ္ဗာနိ)။

ယထာ-ယထာ သဒ္ဓါ၊ တထာ-တထာ သဒ္ဓါ၊ (ဤနည်းအတိုင်း ပေး)၊ အရေ-အရေ သဒ္ဓါ၊ဧဝမာဒိဟိ- ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ နိပါတေဟိစ- နိပါတ်တို့နှင့်လည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာနိ- ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အဝဓာရဏတ္ထံ- သန္နိဋ္ဌာနအဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏။ (၂၈၂)

ပ ပရာ၊ ပေ၊ ဥပ- ၎င်းတို့ကား ဥပသာရ ၂၀ ၏ သရုပ်ကို ပြသော စကားတည်း၊ သုတ်၏ ပုံစံ မဟုတ်သေး၊ ဤဥပသာရပုဒ်တို့၏ အနက်ကို ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်းကောင်း၊ အဘိဓာန် အဗျယဝဂ် စသည်၌လည်းကောင်း ရှု၊ ပဟာရော-စသည်ကား ပ-ပရာ အစဉ်အတိုင်း ပုံစံတည်း၊ “ပဟာရ” သည် ပဥပသာရနှင့် “ဟာရ” ဟူသော ကိတ်ပုဒ်ကို တွဲထားသော သမာသ်ပုဒ်တည်း၊ “ပဟာရဏံ-ပုတ်ခတ်ခြင်း+ပဟာရော- ပုတ်ခတ်ခြင်း” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု။

သမာသ်ရုပ်တွက်သည့်အခါ “ပပုဗ္ဗ ဟရတည်၊ ပနောင် သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ချေ၊ ဘာဝေစသုတ်ဖြင့် ဟရနောင် ဏပစ္စည်းသက်၊ ကာရိတ်မှည့်၊ ဏ အနုပန်ချေ၊ အသံယောဂန္ထသ-စသော သုတ်ဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၊ နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ ဩပြု၊ (ပ+ဟာရော)ပဟာရဏံ- ပုတ်ခတ်ခြင်း၊ ဣတိအတ္ထေ- ဤအနက်၌ ၊ ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ - စသော သုတ်ဖြင့် သမာသ်စပ်၍ ကမ္မဓာရ်အမည်မှည့်၊ သမာသ်လည်းမှည့်၊ သမာသ်၏ ဝိဘတ်တို့ကိုချေ၊ ပဟာရ-ဟု ပကတိပြု၊ နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ ဩပြု၊ ပဟာရော ပြီး၏၊ ပရာ ဘဝေါ၊ ပေ၊ ဥပဟာရောတို့ကိုလည်း ဤနည်းမိုး၍ တွက်ပါ။ [ဗျာသ၌ကား သမာသ် စပ်ပုံကို မပြဘဲ ရုပ်တွက်လေသည်၊ သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်၍ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း သမာသ် စပ်ရဦးမည်၊ သို့သော် ငယ်ရွယ်သူတို့ကိုကား “ပ+ဟာရ”တည်၊ ပနောင် သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ငေ၊ ဟာရနောင် သိသက်၊ ဩပြု၊ ပြီး၏-ဟု အလွယ်သာ တွက်ပြပါ။]

ယထာ၊ ပေ၊ အရေ-ဤနိပါတ်ပုဒ်များ၏ အနက်ကိုလည်း ရူပသိဒ္ဓိ စသည်၌ ရှု၊ ဝိဘတ်ကိုလည်း အနက်အားလျော်စွာ သက်စေရမည်၊ “ဟေ- အိုအချင်းတို့” ဟု ပေးရာ၌ “ဟေ”တည်၊ အာလုပ်ယောသက်၊ဤသုတ်ဖြင့် ချေ၊ “ဟေ-ဟဲ့ကောင်”ဟု ပေးရာ၌ အာလုပ်သိသက်၊ ချေ၊ ယထာ တထာ စသည်တို့နောင် ပဌမာ သိသက်၊ ငေ၊

ပုမဿ လိင်္ဂါဒီသု ၂၂၂။ သမာသေသု- သမာသံတို့၌၊ ပရပဒေသု- နောက်ပုဒ်
 သမာသေသု ဖြစ်ကုန်သော၊ လိင်္ဂါသု- လိင်္ဂ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့ကြောင့်၊
 ပုမ ဣတိ-ပုမဟူသော၊ စတဿ- ဤသဒ္ဒါ၏၊ အန္တော-
 အဆုံးသရသည်၊ လောပံ အာပဇ္ဇတေ၊ ပုလ္လိင်္ဂံ- ယောက်ျား၏အသွင်၊ ပုဗ္ဗာဝေါ-
 ယောက်ျား၏ အဖြစ်၊ ပုကော ကိလော- ဥဩဖိုး၊ ပုမသေတိ- ပုမဿပုဒ်သည်၊
 ပေ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ-မိန်းမ၏အသွင်၊ နပုံသကလိင်္ဂံ- နပုံ၏အသွင်၊ ဣတိ-၏၊
 လိင်္ဂါဒီသုတိ- လိင်္ဂါဒီသုပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ပုမိတ္ထိ- ယောက်ျားမိန်းမတို့၊ သမာသေသုတိ-
 သမာသေသု ပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ပုမဿ - ယောက်ျား၏၊ လိင်္ဂံ -အသွင်၊ ဣတိ-၏။
 (၃၄၂)

တတြကိုလည်း တြပစ္စယန္တ ဟု မယူဘဲ “တတြ” နိပါတ်ဟု ယူလိုဟန်တူသည်။ တတြ
 ၏ရှေ့၌ “ယတြ” ဟုလည်း သိဟိုင့်မှုရှိ၏။ ယတြ- တတြနောင် သို့သက်၊ ချေ၊
 ဤသို့ စသည်ဖြင့် အနက်အားလျော်စွာ ဝိဘတ်သက်၍ ဤသုတ်ဖြင့် ချေလေ။
 စဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ တ္ထ- စသဒ္ဒါသည် ဥပသာရနိပါတ်တို့ နောင်၌ ဧကန် ချေရ
 မည်-ဟု သဒ္ဒိဋ္ဌာန်ကျ ဆုံးဖြတ်သော သဒ္ဒိဋ္ဌာန အဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏။ [ဥပ
 သဂ္ဂ နိပါတ ပုဒ်တို့၏ စစနတ္ထနှင့် ဝိဘတ္တိယုတ္တ-အဝိဘတ္တိယုတ္တ နိပါတ် စသည်
 အခွဲကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ရှု။]

၂၂၂။ သမာသေသု- ပုမဿ-၏ +လိင်္ဂံ-တည်း၊ ပုလ္လိင်္ဂံ- ယောက်ျား၏အသွင်၊
 ပုမဿ+ ဘာဝေါ၊ ပုဗ္ဗာဝေါ၊ ပုမာစ-အဖိုလည်း ဟုတ်၏။ သော- ထို အဖိုဟူ
 သည်၊ ကောကိလောစ- ဥဩလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ ပုကောကိလော- ဤသို့
 လျှင် သမာသံအရာ၌ ရှေ့နောက် ၂ ပုဒ် ရှိရာဝယ် နောက်၌ လိင်္ဂံ-ဘာဝ- ကောကိ
 လ- စသော သဒ္ဒါ ရှိလျှင် ရှေ့ပုမ၏ အဆုံး (အ)ကို ချေသည်။ [၁-သမာသံ
 လည်း ဖြစ်ခြင်း၊ ၂-လိင်္ဂံ စသော သဒ္ဒါလည်း နှောင်းခြင်း၊ ၃- ရှေ့၌ ပုမသဒ္ဒါ
 လည်း ရှိခြင်း၊ ဟု သုတ်အင်္ဂါ ၃ ပါး။]

ပုမဏုစ္ဆေတဿ အန္တော- “ပုမဿ- ပုမသဒ္ဒါ၏+ အ-အဆုံးအ တည်း၊ ပုမ-
 ပုမ၏ အဆုံး အ” ဤသို့ ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “ပုမဿ- ပုမ၏ အဆုံး အ၏” ဟု သုတ်
 နက် ပေးရသည်။ ထို့ကြောင့် “ပုမဏုစ္ဆေတဿ အန္တော” ဟု အန္တောသဒ္ဒါထည့်၍
 ဖွင့်နိုင်သည်။ တစ်နည်း-ပုမဿ၌ (သ) သည် အန္တကို ငဲ့သော အန္တပေက္ခ
 ဆဋ္ဌိတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ပုမဏုစ္ဆေတဿ အန္တော” ဟု ဖွင့်နိုင်သည်။ “လိင်္ဂါဒီသု” ဟူ
 သော နိမိတ်ဖြင့် “ဣတ္ထိ ပုမ နပုံသကံ” စသည်တို့၌ နပုံသကသဒ္ဒါစသည် နှောင်း
 ရာဝယ် ပုမ၏ အ ကို ချေရမည်လော-ဟု တွေးတောဖွယ်ကို တားမြစ်၏။ သမာ
 သေ-ဟု ဧကဝုစံဖြင့် မဆိုဘဲ “သမာသေသု” ဟု ဗဟုဝုစံဆိုခြင်းကြောင့် “ပုဗ္ဗာ
 ဝေါ -ပုကော ကိလော-ပုနာဂေါ-ပုဂံဝေါ” စသည်ဖြင့် သမာသံတွေ များစွာရှိကြောင်း
 ကို သိစေသည်။ “ပုမာ စ သော နာဂေါ စာတိ ပုနာဂေါ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရသော်လည်း
 သမာသံပြီးသည့်အခါ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ၏ အနက်ကို မလိုက်ရဘဲ ရုဋ္ဌိအားဖြင့် ပုန်းညက်
 ပင်ကို “ပုနာဂ” ဟုခေါ်ရသည်။ ပုမာစ သော ဂေါစာတိ ပုဂံဝေါ-အထီးဖြစ်သော နွား၊

အံယမိတော ၂၂၃။ ပသညတော-သော၊ ဤတော-မှ (ပရဿ)အံဝစနဿ
 -၏၊ ယံ-ယံ အပြုသည်၊ ဝါဟောတိ၊ ဣတ္ထိယံ၊ ဣတ္ထိ-
 ပသညတော ကို၊ ပသ ညတောတိ၊ ပေ၊ ဒဏ္ဍိနံ - တုတ်ရှိသူကို၊
 ဘောဂိနံ- စည်းစိမ်ရှိသူကို၊ ဝါ-နဂါး ကို၊ ဣတိ-၏၊ အံမိတိ- အံပုဒ်သည်၊ ပေ၊
 ဣတ္ထိဟိ-တို့ဖြင့်၊ ဣတိ-၏။ (၁၈၈)

ဝါ-ရှေ့ဆောင် နွားလား၊ “ပုမ+ဂေါ” ဟု ပကတိပြုပြီးသည့်အခါ ကုစိသမာသန္တ
 သုတ်ဖြင့် (အ) ပစ္စည်းသက်၊ သြသရေစဖြင့် ဩကို အဝပြု၍ “ပုဂံဝ” ဟု ပြီးစေ။

ရုပ်တွက်။ ။ ရုပ်တွက်ရာ၌ သမာသံရုပ်လုပ်၍ မတွက်ဘဲအခြေပြု၍ ပြထား
 သည့်အတိုင်း အလွယ် တွက်နှင့်ပါ။ သမာသံခန်းကျလျှင် အလိုလို နားလည်ပါလိမ့်မည်။
 “ဣတ္ထိ+လိဂံ” တည်၊ ပုမဿ လိဂါဒီသု သမာသေသုသုတ်ဖြင့် နောက်လိဂံသဒ္ဒါ
 နှောင်းသော်လည်း ပုမသဒ္ဒါ မဟုတ်သောကြောင့် ဣတ္ထိ၏ အဆုံး ဣသရဂို မချေ
 ရ၊ ပြီး၏။ နပုံသက+လိဂံ တည်၍ နည်းတူဆို၊ ပုမ+ ဣတ္ထိ တည်၊ ပုမ၏” အဆုံး
 (အ)ကို ချေသင့်သော်လည်း လိဂံ စသော သဒ္ဒါမနှောင်းသောကြောင့် မချေရ၊ မခွင်း
 ချေကပ်၊ ပြီး၏။ “ပုမဿ+လိဂံ” ဟု တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နောက် လိဂံသဒ္ဒါကြောင့်
 ပုမ၏ (အ) ကို ချေသင့်သော်လည်း သမာသံ မဟုတ်သောကြောင့် မချေရ၊ ပြီး၏။

၂၂၃။ ဣတ္ထိယံကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ ဣတ္ထိကား ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊
 အယော ရဿသုတ်ဖြင့် တွက်၊ ဒဏ္ဍိနံ၌ ဒဏ္ဍိတည်း၊ အံသက်၊ ဈုမုညံ၊ (ဤ) မှ
 နောက်ဖြစ် သော်လည်း ပ အမည်မရှိ၊ (ပုလ္လိင်ဖြစ်၍ ဈုအမည်သာရှိ) သောကြောင့်
 ဤသုတ် ဖြင့် ယံ မပြုရ၊ နောက်သုတ်ဖြင့် စီရင်၊ ဘောဂိနံလည်း ဘောဂိတည်း၊
 နည်းတူ၊ ဣတ္ထိ၌ကား ပ အမည်ရှိသော (ဤ) နှောင်ဖြစ်သော်လည်း အံဝိဘတ်
 မဟုတ်သောကြောင့် ယံ မပြုရ။

မှတ်ချက်။ ။ “အံ ယံ” ဟုသာ မဆိုဘဲ “ဤတော ပသညတော” ဟု ထည့်
 ၍ဆိုရာ၌ “ဤတော” ဖြင့် ပ အမည်ရသော (ဣတ္ထိလိင် အရာ၌) ဣနှင့် ဥဝဏ်ကို
 ပယ်၏။ ထို့ကြောင့် အံဖြင့် “ရတ္ထိယံ-ယာဝုယံ-ဝဓယံ” ဟု မရှိရ၊ ပသညတောဖြင့်
 ဒဏ္ဍိ ကဲ့သို့ (ပုံ နပုံ အရာ၌ဈု အမည်ရှိ၍) ပအမည် မရှိသော ဤကို ပယ်၏။
 ထို့ကြောင့် အံဖြင့် “ဒဏ္ဍိယံ-သုခကာရိယံ” ဟု မရှိရ။ (နျာသ အဆို)

[ဆောင်] ပအမည်ခံ၊ ဥဝဏ်နှင့်ဣ၊ ပယ်ရန်ရှိ၍၊ ဆိုဘိ ဤတော၊ ဈုမည်သောဤ၊
 ပယ်ဖို့ရည်က၊ ပသည-ဟု၊ အံယမိတော၊ သုတ်ဖြင့် ပြောသည်၊ မှတ်လော
 နျာသ အဆိုတည်း

မောဂ္ဂုလ္လာနံ နိဿယ။ ။ ယံ-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် “ဗုဒ္ဓဿ ဇိန
 ဗောဓိယံ” ၌ အံကို ယံပြု- ဟုကြံကြသေး၏။ သို့သော် ဇိန ဗောဓိယန္တိ- ဇိန
 ဗုဒ္ဓါနံ ဗောဓိယာ၊ သဗ္ဗညု ဗောဓိမူလေတိ အတ္ထော” ဟု သတ္တမိအနက်၌ သို့ကို
 ယံပြုသော(ရတ္ထိယံ ကဲ့သို့) ရုပ်ဟု ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာ ဖွင့်သောကြောင့် ထိုယောဂ
 ဝိဘာဂကြံခြင်းကို မသင့်ဟု မောဂ္ဂုလ္လာနံနိဿယသစ်၌ မိန့်တော်မူသည်။

နံဇုတော ၂၂၄။ ကတရဿာ-သော၊ တဿာဇုတော- ထိုဇုမှ၊ (ပရဿ)
ကတရဿာ အံဝစနဿနံ ဟောတိ၊ ဒဏ္ဍိနံ-ကို၊ ဘောဂိနံ-ကို၊ ဇုတောတိ
 ကိမတ္ထံ၊ ဝေဿဘုံ- ဝေဿဘူတုရားကို၊ ဣတိ-၏။ ကတရ
 ဿာတိ ကိမတ္ထံ၊ ကုစ္ဆိ-ဝမ်းကို၊ ဣတိ- ၏။ (၁၅၃)

၂၂၄။ ကတရဿာ-ဒဏ္ဍိ၊ အံလက်၊ ဤကို ဇုမှည့်၊ အယောရဿဖြင့်ဤကို
 ဣရဿပြု၊ ဤသို့ ဇုမှည့်၍ ရဿ ပြုထားပြီးသော (ဣ) သရကို “ကတရဿဇု”
 ဟု ခေါ်၏။ ကတော ရဿော ယဿာတိ ကတရဿော၊ ယဿ-အကြင်
 ဇုမည်သော ဣသရ၏။ ကတော- ပြုအပ်ပြီးသော၊ ရဿော-ရဿအဖြစ်သည်။
 အတ္ထိဣတိ၊ ကတရဿော-မည်၏။ “ကတော ရဿော” ၌ ရဿအရ ဣသရကို
 ယူလျှင် ယဿ အရလည်း ဣသရ ရသောကြောင့် သမာသံပုဒ်နှင့် အညပုဒ်တို့အရ
 မပြားဘဲရှိရာ၏။ ထို့ကြောင့် ကတော ရဿော ဟူသော ဝါကျအနိက်၌ ရဿော
 အရ ဣသရကို မယူဘဲရဿ၏ အဖြစ်ဟူသော ရဿ သဘော (တိုသော သဘော)
 ကို ယူရမည်။ ရဿဘာဝဟု ဆိုလိုလျက် ဘာဝပုဒ် အကျေကြိရသည်- ဟူလို၊ ထို့
 ကြောင့် “ကတရဿာ- ပြုအပ်ပြီးသော ရဿအဖြစ်ရှိသော” ဟု အနက်ပေးသည်။

ဝါသဒ္ဓါ ပါသင့်ပုံ။ ။ ဤကစွန်းဝတ္ထိ၌ ဝါသဒ္ဓါ မပါသော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိ၌
 ယပတော သို့ယံဝါသုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါလိုက်သည်-ဟု ဆို၍ “ဒဏ္ဍိ”ဟု ဝိကပ်ရုပ်ကို
 ပြ၏။ ထို့ကြောင့် ဤကစွန်းဝတ္ထိ၌လည်း ဝါသဒ္ဓါ ပါသင့်သည်။ ဒဏ္ဍိနံ-
 ဘောဂိနံကို အခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်၊ ဒဏ္ဍိကိုကား ဝါမြစ်၍ နံ မပြုရ၊ အမော
 နိဂ္ဂဟိတံ ဇုလပေဟိဖြင့် အံကို နိဂ္ဂဟိတံပြု၊ ဝေဿဘူတည်၊ အံသက်၊ ဦကိုလမှည့်၊
 အယောရဿသုတ်ဖြင့် ရဿပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် ကတရဿဖြစ်သော ဥသရနောင်
 အံကို နံပြုသင့်သော်လည်း ဇု မမည်သောကြောင့် မပြုရ၊ အမော နိဂ္ဂဟိတံဖြင့်
 နိဂ္ဂဟိတံပြု ကုစ္ဆိ တည်၊ အံသက်၊ ဇုမှည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဇုနောင် အံကို
 နံပြုသင့်သော်လည်း ကတရဿ မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ၊ အံကို နိဂ္ဂဟိတံပြု။
 [ကုစ္ဆိသဒ္ဓါသည် ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် ၂ မျိုးရှိ၏။ ပုလ္လိင် ကုစ္ဆိကို ရည်ရွယ်၍ ဤ၌
 ကိံရုပ် ထုတ်သည်။]

ယောဂဝိဘာဂ။ ။ ကတရဿာကို ပြုတ်၍ “နံဇုတော” ယောဂဝိဘာဂဖြင့်
 အကတရဿ ဇုနောင် အံကို နံပြု၍ “မုနိနံ၊ မဟောသိနံ (မဟာဣသိနံ)” ရုပ်များ
 ဖြစ်၏။ နံ-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်ကား ကတရဿ အကတရဿ လနောင်
 အံကိုနံ ပြု၍၊ “ဘိဂ္ဂူနံ၊ အာဒိစ္စ ကုလကေတုနံ” ဟူသော အကတရဿ လနောင်
 အံပြု ရုပ်၊ ဝေဒဂုနံ (ဝေဒဂုတည်) ဟူသော ကတရဿ လနောင် နံပြုရုပ်များ ဖြစ်
 ၏-ဟု မောဂ္ဂုလ္လာန်သျှဒိကဏ္ဍ (၇၄) သုတ် နိဿယကို မိုး၍ဆို၊ ထိုနိဿယ၌
 “ရောဂနိဋ္ဌိ ပဘာဂံနံ” ဝယ် “ပဘာဂံရံ” ဟုလည်း ပါ၌ ၂ထွေ ရှိသင့်ကြောင်းကို
 ဆုံးဖြတ်ထားသည်။

[ဆောင်း] နံဇုတောမျှ၊ ဝိဘာဂဖြင့်၊ ကတရဿံ၊ ဇုနောက်အံကို၊ နံပြု ဆို၏။
 ထို့ပြင် တစ်ဖြာ၊ နံ ဝိဘာဂဖြင့်၊ ကတာ ကတ၊ လ နောက်မှ အံ၊
 မောဂ္ဂုလ္လာန်၊ နံလည်း ပြုလေသည်။

ယောနံ နော ၂၂၅။ ကတရဿာ ဈုတော (ပရေသံ) သဗ္ဗေသံ-ကုန်သော၊ ယောနံ-တို့၏၊ နော-နော အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဒဏ္ဍိနော-တို့သည်၊ တို့ကို၊ ဘောဂိနော-တို့သည်၊ တို့ကို၊ ဟေ ဒဏ္ဍိနော- အို တုတ်ရှိသူတို့၊ ဟေဘောဂိနော-အို စည်းစိမ်ရှိသူတို့၊ ကတရဿာတိ၊ ပေ၊ အဂ္ဂယော၊ မုနယော၊ ဣသယော၊ ဣတိ-၏၊ ဈုကောတိ၊ ပေ၊ သယမ္ဘဝေါ- ဘုရားတို့သည်၊ တို့ကို၊ ဣတိ-၏၊ ယောနန္တိ-ယောနံပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ဒဏ္ဍိနာ-ဖြင့်၊ ဘောဂိနာ-ဖြင့်၊ ဣတိ၏။-(၁၅၁)

သ္မိနိ ၂၂၆။ ကတရဿာ တသ္မာ ဈုတော (ပရဿ) သ္မိ ဝစနဿ နိ ဟောတိ၊ ဒဏ္ဍိနိ-၌၊ ဘောဂိနိ-၌၊ ကတရဿာတိ၊ ပေ၊ ဗျာဓိမိ-အနာ၌၊ ဣတိ-၏။ (၁၅၄) [ရုပ်ကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီး၊ ဗျာဓိမိ၌ကား “ဗျာဓိ” ဟု ဣကာရန္တဖြစ်၍ အကတရဿဖြစ်သောကြောင့် သ္မိကို နိ မပြုရ၊ မှီပြု။]

၂၂၅။ရုပ်ကို အခြေပြု၌ တွက်ထားပြီး၊ အဂ္ဂယော စသည်၌ ကတရဿမဟုတ်-အကတရဿ ဖြစ်သောကြောင့် ယောကို နော မပြုရ၊ ယောသ္မာကတရဿော ဈောသုတ်ဖြင့် စီရင်၊ သယမ္ဘုတည်း၊ ယောသက် ဦးကို လမှည့်၊ အယောရဿဖြင့် ရဿပြု၊ ကတရဿဖြစ်သော်လည်း ဈု မမည်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် နောမပြုရ၊ လတော ဝေါကာရောစ၌ ကာရသဒ္ဒါဖြင့် ယောကို နောပြု၊ ဒဏ္ဍိနာ စသည်၌ကား ယော မဟုတ်သောကြောင့် နောမပြုရ။ [“ယောနံ နော” ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် “သာရမတိနော” စသည် ပြီးပုံကို ရူပသိဒ္ဓိမှာ တိုက်ရိုက်ဆိုထားပြီး၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဒုတိယာယောကို နေပြု၍ ဒဏ္ဍိနေ-အရိယဝုတ္တိနေ-ဗြဟ္မစာရိနေ-စသော ရုပ်များကိုလည်း ပြသေး၏]

၂၂၆။ သဒ္ဒနိတိ၌ “ဝဇ္ဇဒဿျာ ဒီနမိနော အံယောသ္မိသုသု- အံယောသ္မိသု ဝိဘတ်တို့ကြောင့် ဝဇ္ဇဒဿိစသော သဒ္ဒါတို့၏အဆုံးသရကို ဣနပြု” ဟု သုတ်တည်၍ “ဝဇ္ဇဒဿိနံ-အပြစ်ကို ရှုလေ့ရှိသူကို၊ ဝဇ္ဇဒဿိနေ-တို့ကို၊ ဝဇ္ဇဒဿိနေ-၌ ဝဇ္ဇဒဿိနေသု-တို့၌” စသော ပုံစံများကိုပြ၏၊ ထိုတွင် “ဝဇ္ဇဒဿိနံ” သည် ဒဏ္ဍိနံနှင့် တူ၏၊ “ဝဇ္ဇဒဿိနေ” ကားယောကိုနေပြုသော “ဒဏ္ဍိနေ” နှင့်တူ၏၊ သ္မိသု တို့ဖြင့်ကား ဤသဒ္ဒနိတိသုတ်ဖြင့်သာ ရုပ်ပြီးနိုင်သည်၊ “မာတင်္ဂသ္မိ ယသဿိနေ၊ ဝေရိနေသု အဝေရိနော” စသော ပါဠိပုံစံကို ထောက်၍ “ဒဏ္ဍိနေ၊ ဒဏ္ဍိနေသု” စသော ဤကာရန္တရုပ်များလည်း သ္မိသုဝိဘတ်ဖြင့် ရှိနိုင်ကြောင်းကို သိပါ။

သဒ္ဒနိတိ။ ။ ဤနေရာဝယ် သဒ္ဒနိတိ၌ “ပုဏ္ဏမာ တောသ္မိနော အာယေ ဂါထာယံ” ဟု သုတ်တည်၍ ပုဏ္ဏမာနောင် သ္မိကို ဂါထာအရာ၌ အာယေပြု၏၊ ပုဏ္ဏမာ ယေ ဥပေါသထေ- လပြည့်ဥပုသ်နေ့၌၊ ထို့ပြင် “လဇ္ဇိတော သဗ္ဗဿ တဝိ ဘတ္တိကဿတာယေ” ဟု သုတ်တည်၍ ဂါထာအရာ၌ သ္မိဝိဘတ်နှင့်တကွ တဗ္ဗပစ္စည်းကို တာယေပြု၏၊ အလဇ္ဇိတာယေ လဇ္ဇန္တိ၊ လဇ္ဇိတာယေ န လဇ္ဇယေ=

ကိဿက ၂၂၇။ ပရေ-သော၊ ဝပစ္စယေ- ကြောင့်၊ ကိမိစ္ဆေတဿ-ကိ ဟူသော
 ၈၀၈ ဤသဒ္ဒါ၏၊ ကော-က အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဒေဝါနံ ပိယ တိဿ-
 ဒေဝါနံ ပိယ တိဿမင်း၊ တွံ-သင်သည်၊ ကွ-အဘယ်အရပ်သို့၊ ဂတော-သွား
 သည်၊ အသိ- ဖြစ်သနည်း၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ပရေ-သော၊ အဝပစ္စယေပိ- ဝ
 ပစ္စည်းမှ အခြားသော ပစ္စည်းဝိဘတ်ကြောင့်လည်း၊ ကော-က အပြုသည်၊
 ဟောတိ-၏၊ ကော-အဘယ်သူသည်၊ တံ- ထိုသူကို၊ နိန္ဒိတုံ-ကဲ့ရဲ့ခြင်းငှာ၊ အရ
 ဟတိ- ထိုက်အံ့နည်း၊ ကထံ- အဘယ်သို့လျှင်၊ တွံ- သင်သည်၊ ဓမ္မံ-တရားကို၊
 ဗောဓေယိ-သိသနည်း၊ ဝေတိ- ဝေပုဒ်သည်၊ ပေ၊ တွံ-သင်သည်၊ ဂုတော-အဘယ်
 အရပ်မှ၊ အာဂတော- လာခဲ့သည်၊ အသိ- ဖြစ်သနည်း၊ ဣတိ-၏။ (၂၇၀)

မရုက်ထိုက်သောအရာဝယ် ရုက်၏၊ ရုက်ထိုက်သောအရာဝယ် မရုက်ကြ။
 [ဆောင်း]နိတိကိုရူ သို့သုတို့၊ နောင်းမှု ဤကို၊ ဣနု ဆို၏၊ ထို၌ ဂါထာ၊ ရံတစ်ခါ
 ဝယ်၊ ပုဏ္ဏမာနောက်၊ သို့ရောက်က၊ မဖောက် အာယေ၊ ပြုပြန်စေ၏။
 တစ်ထွေတဗ္ဗ၊ သို့ဝစနနှင့် တကွ ပေါင်းစု၊ တာယေပြုသည်၊ မှတ်ရူနိတိ
 မှာချည်းတည်း။

၂၂၇။ [“ကောစ”ဟု နေရာလုံး၌ စသဒ္ဒါပါနေ၏၊ သီဟိုဠ်၌မူကား ၂နေရာ
 လုံးပင် စသဒ္ဒါ မပါ၊ ထို စသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းဖို့ရာ မလိုသောကြောင့် သီဟိုဠ်မူအတိုင်း
 ကောင်း၏။ ထို့ပြင် “ကထံ ဗောဓေယိတုံ ဓမ္မံ” ဟု မြန်မာမူလည်း အဓိပ္ပာယ်မရ၊ “ကထံ
 ဗောဓေသိ (ဗောဓေယိ) တွံ ဓမ္မံ” ဟု ရှိသော သီဟိုဠ်မူအတိုင်းသာ အဓိပ္ပာယ်ရသည်။]

ရုပ်တွက်။ ။ကွကို ရုပ်တွက်ရာ၌ နှာသဝယ် ပစ္စည်းမှန်လျှင် ဝကဲ့သို့ဗျည်းအစ၌
 ရှိသော ပစ္စည်းဖြစ်စေ၊ အာ ဤ-စသော သရသက်သက် ပစ္စည်း၊ ဝက စသော သရ
 အစ၌ရှိသောပစ္စည်းဖြစ်စေ၊ ထိုပစ္စည်းအားလုံးကိုပင် အမာဒေသ ပစ္စယာဒိမိ၌
 ပစ္စယအရ ယူထားသောကြောင့် က၏ အ ကို ဝ ပစ္စည်းနှောင်းရာ၌ သရလော
 ပေါသုတ်ဖြင့် ချေ၏၊ ရူ၌ကား ပစ္စယအရ သရပစ္စည်း- သရ အစ၌ရှိသော ပစ္စည်း
 များကိုသာ ယူသောကြောင့် က၏ အ ကို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ချေသည်၊ အခြေပြု-
 ကိဿကဝေစ၌ ရုပ်တွက်ပုံကို ကြည့်ပါ။

စဂ္ဂ၊ ပေ၊ ဓမ္မံ- ဝေစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဝ ပစ္စည်းမှ အခြားသော ပစ္စည်းဝိဘတ်များကို
 ဆည်း၍ ကော-ကထံ စသော ရုပ်များ ပြီး၏၊ ကောကို ထောက်၍ ဝိဘတ်ကို
 ဆည်းကြောင်း၊ ကထံကို ထောက်၍ ပစ္စည်းများကို ဆည်းကြောင်း သိရသည်၊
 ဤကား ကစွည်းဝုတ္တိအလိုတည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ဝိဘတ်ကို မဆည်းဘဲထ-ဟ-
 ထံ စသော ပစ္စည်းများကိုသာ ဆည်း၏၊ ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ကား “သေသေသုစ”
 သုတ်ဖြင့် က- ပြုသည်၊ ကောကို ကိံတည်၊ ကိဿကဝေစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ကိံကို

ကုဟိဟံသု။ ၂၂၈။ ဟိ ဟံ ဣတိ-ဟိ ဟံဟူကုန်သော၊ ဧတေသု- ဤပစ္စည်း တို့ကြောင့်လည်း၊ ကိမိစ္စေတဿ- ကိဟူသော ဤသဒ္ဒါ၏၊ ကု- ကု အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ကုဟိ- အဘယ်အရပ်သို့၊ ဂစ္ဆသိ- သွားမလိုနည်း၊ ကုဟံ- အဘယ်အရပ် သို့၊ ဂစ္ဆသိ-နည်း၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ အညတ္တာပိ- ဟိ ဟံ ပစ္စည်းမှ အခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ ပရေသု- နောင်းကုန်သော၊ ဟိဉ္စနံ ဒါစနံ ပစ္စေယေသု- ဟိဉ္စနံ ဒါစနံ ပစ္စည်းတို့ကြောင့်၊ ကု-သည်၊ ဟောတိ၊ ကုဟိဉ္စနံ ကုဒါစနံ- တစ်ရံတစ်ခါ၌။ (၂၂၇)

သေသေသု။ ၂၂၉။ သေသေသု- ဝပစ္စည်းမှ ကြွင်းကုန်သော၊ ပရေသု-ကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိပစ္စေယေသု- ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့ကြောင့်၊ ကိ ဣတိ ဧတဿ- ၏၊ ကော-က အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ကော ပကာရော- အဘယ်အပြားသည်၊ ကဟံ- အဘယ်အပြားသည်၊ ကံ ပကာရံ- အဘယ်အပြားကို၊ ကထံ-ကို၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနုကမုနတ္ထံ- ကကို ငင်ခြင်းအနက်ရှိ၏။ (၂၂၆)

ကပြု , သိကို သြပြု, ခွင်း, ချေ, ကပ်၊ ကထံကိုကား ကိမိမေဟိထံ သုတ်ကျမှ တွက်၊ ကုတော ဌ်ကား ဝ ပစ္စည်း မနောင်းသောကြောင့် ကိကို က မပြုရ၊ ကွစိတော ပဉ္စမုတ္တေ- သြတောထေသု စ သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်။

၂၂၈။ [သိမုဋ္ဌိ “ဟိ ဟံဣစ္စေတေသု ပရေသု” ဟု ရှိ၏။] စ သဒ္ဒါသည် သမုစ္စည်း အနက်ရှိ၍ ဟိဉ္စနံဒါစနံပစ္စည်းတို့ကို ဆည်းသည်၊ ရုပ်ကို “ဟိ ဟံ ဟိဉ္စနံ=ကိသဗ္ဗညေ၊ ပေ၊ ဒါစနံ” သုတ်တို့ကျမှ တွက်။

၂၂၉။ သေသေသု ဝိဘတ္တိ ပစ္စေယေသု- ဤသုတ် အမိပ္ပာယ်သည် ကိဿကဝေစ သုတ်၏ စသဒ္ဒါနှင့်တူ၏၊ အယောရဿ သုတ်၏အပိသဒ္ဒါကို နသိသိမ နပုံသကာ နိသုတ်က ထင်ရှားအောင် ဖွင့်ပြသကဲ့သို့ ကိဿကဝေစသုတ်၏ စသဒ္ဒါကိုပင် ဤသုတ်က ဖွင့်ပြသည်-ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် သေသေသု၌ သေသ၏ အပါဒါန်ကို ဝပစ္စည်းခံပြီး ဝပစ္စည်းမှ ကြွင်းသမျှ ပစ္စည်းဝိဘတ်တို့ကို “သေသေသု” အရ ယူစေလို၍ “ဝိဘတ္တိ ပစ္စေယေသု” ဟု ဖွင့်သည်၊ ဤကား ကစ္စည်းဝုတ္တိအလိုတည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ တစ်မျိုးဖွင့်သေးသည်ကိုလည်း ရှုလေဦး။

ကောပကာရောကထံ- “ကောပကာရော” သည် ဝိဘတ်နောင်းရာ၌ ကိသဒ္ဒါကို ကပြုသောပုံစံလည်းဟုတ်-ကထံ၏ အနက်ပြဝါကျလည်း ဟုတ်၏၊ နည်း ၄၀ တွင် “အမ္မသေစန ဝုရူပိဏနည်း” ဟု ဆိုသည်၊ ကောကို အခြေပြု၌ တွက်ပြထားပြီး၊ ကထံ ကို တဒ္ဓိတ် “ကိမိမေဟိထံ” သုတ်၌တွက်၊ ကစ္စည်းဝုတ္တိ အလိုအားဖြင့် ကိဿကဝေစ သုတ်၌စသဒ္ဒါဖြင့် ဖြစ်စေ၊ ဤသုတ်ဖြင့်ဖြစ်စေ ကိကို က ပြုနိုင်သည်၊ ရူပသိဒ္ဓိအလို

၂၃၀။ **တြထောထ** ဣတိ- **တြ**၊ တော၊ ထ ဟူကုန်သော၊ **တြထောထေသုစ** ဧတေသုစ- ဤပစ္စည်းတို့ကြောင့်လည်း၊ ကိမိစ္ဆေတဿ၊ ကု- ကုအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ကုတြ-အဘယ်အရပ်၌၊ ကုတော- အဘယ်အရပ်မှ၊ ကုတ္ထ-အဘယ်အရပ်၌၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနုကဗုနတ္ထံ- ငင်ခြင်းအနက်ရှိ၏။ (၂၆၂)

သဗ္ဗဿေတဿာ ၂၃၁။ တောထ ဣတိ- တော၊ ထဟူကုန်သော၊ ဧတေသု- ဤ ပစ္စည်းတို့ကြောင့်၊ သဗ္ဗဿ ဧတသဒ္ဓဿ အကာရော၊ **ကာရောဝါ** ဝါဟောတိ၊ အတော-ထိုအရပ်မှ၊ အတ္ထ- ထိုအရပ်၌၊ ဧတ္ထော- ထိုအရပ်မှ၊ ဧတ္ထ-၌။ (၂၆၃)

တြနိစ္စံ ၂၃၂။ ပရေ တြပစ္စယေ သဗ္ဗဿ ဧတသဒ္ဓဿ အကာရော နိစ္စံ ဟောတိ၊ အတြ- ဤအရပ်၌။ (၂၆၇)။ [ရှေ့သုတ်က အနိစ္စ- ဤသုတ်က နိစ္စဝိမိ ဖြစ်သောကြောင့် ရှေ့သုတ်နှင့် မတွဲဘဲဤသုတ်ကို ခွဲ၍ တည်ရ

အားဖြင့်ကား ကိဿကဝေစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့်သာပြုနိုင်သည်။ ကံပကာရံ ကထံ၌ ကံကို အံဝိဘတ်သက်၍ တွက်၊ ကထံ နောင်လည်း အံသက်၍ သဗ္ဗာသမာဂုသောဖြင့်ချေ။

ဤနည်းအတိုင်း ဝိဘတ် ၇ သွယ်လုံး သက်၍ “ကေနပကာရေန ကထံ၊ ကဿပကာရဿ ကထံ” စသည်ဖြစ်၏။ ကထံနောင် သဗ္ဗာသမာဂုသောဖြင့်ချည်းချေ။ ဘာကြောင့်နည်း.... ကထံပုဒ်က အဗျယတဒ္ဓိတ်ဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊ အဗျယတဒ္ဓိတ်နှင့် နိပါတ်ပုဒ်လည်း သဘောတူသောကြောင့်လည်းကောင်းတည်း။ [ကိသဒ္ဓါ၏ လိင် ၃ ပါး၌ ရုပ်စဉ်ပုံကိုလည်းကောင်း “ကောစိ-ယောကောစိ” စသည်ကိုလည်းကောင်း အခြေပြုနာမ်ဂိုဏ်း၌ ပြထားပြီ။] ဤ သေသေသုစသုတ်ကို ကိဿကဝေစသုတ်၏ အခြားမဲ့၌ ဆက်၍ထားလျှင် ကကို ငင်လို့ ကောင်းသော်လည်း မဏ္ဍုကကတိက နည်းဖြင့် က အက္ခရာ ခုန့်၍ လိုက်ပုံကို ပြလိုသောကြောင့် “ကုဟိဟံ သုစ” တစ်သုတ်ခြား၍ တည်သည်-ဟု နှာသဖွင့်သည်။

၂၃၀။ [သိမ့်၌ “ဣစ္ဆေတေသု” ဟု သာရှိ၏။ စ-မပါ။ စသဒ္ဓါအနက်ကို သီးခြားဖွင့်ပြမည့်အရာ၌ သုတ်၏ ဝုတ္တိဝယ် စသဒ္ဓါ မပါခြင်းသာ နည်းလမ်းကျ၏။ သိမ့်၌ “စဂ္ဂဟဏံ ကိ သဒ္ဓမနုကဗုနတ္ထံ” ဟု ရှိသော်လည်း စသဒ္ဓါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ ကုကိုလည်း ငင်သင့်သောကြောင့် “စဂ္ဂဟဏမနုကဗုနတ္ထံ” ဟူသော မြန်မာမူကပင် ကောင်းသကဲ့သို့ ထင်၏။ စသဒ္ဓါဖြင့် ကိဿ-ကုတို့ကို ငင်သည်-ဟူလို၊ ရုပ်ကို အခြေပြု၌ ညွှန်ပြထားပြီ။]

၂၃၂။ တောထဣစ္ဆေတေသု- ရှေ့သုတ်မှ “တြထောထ” ၃ ပစ္စည်းလုံးလိုက် သင့်သော်လည်း “တြနိစ္စံ” သုတ်က တြပစ္စည်းအတွက် နိစ္စဝိမိကို ပြလတ္တံ့ဖြစ် သောကြောင့် “တော-ထ” ၂ ပစ္စည်းသာလိုက်သည်။ တော ထပစ္စည်းနှောင်းရာ၌ တေ၏(အ) အပြု မမြဲသောကြောင့် “ဧတ္ထော၊ ဧတ္ထ” ဟု ဝိကပ်ရုပ်များကိုလည်း ပြရသည်။ ရုပ်ကိုအခြေပြု၌ ညွှန်ပြထားပြီ။ ဧတ္ထောတ္ထေကို (၂၃၃) သုတ်၌ တွေ့ရလတ္တံ့။

ပိုင်း] နာမ်ကျမ်း: ၂၆၁
သည်။ “သဗ္ဗဿ ဧတဿ” ဟုသာဆိုလျှင် “ဧတဿ- ထိုသူ၏” စသည်ဖြင့် အနက်ထင်မှားမည် စိုးသောကြောင့် ဧတသဒ္ဓါ ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစေဖို့ရာ “သဗ္ဗဿ ဧတသဒ္ဓဿ” ဟု သဒ္ဓထည့်၍ ဖွင့်သည်။]

၂၃၃။ တော ထ လူတိ ဧတေသု သဗ္ဗဿ ဧတသဒ္ဓဿ၊
ဧ-တောထေသုစ ဧကောရော- ဧ အပြုသည်၊ ဝါဟောတိ၊ ဧတ္ထော၊ အတော- ထိုအရပ်မှ၊ ဧတ္ထ၊ အတ္ထ- ဤအရပ်၌၊ (၂၆၄) [အတော အတ္ထတို့ကား ဝါ၏ ဝိကပ်ရုပ် များတည်း၊ သဗ္ဗဿ တုသာကာရောဝါဖြင့် စီရင်။]

၂၃၄။ ထံ ဒါနိ ဟ တော ဓ လူတိ ထံ၊ ဒါနိ၊ ဟ၊ တော၊
ဇ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု- ဤပစ္စည်းတို့ကြောင့်၊ သဗ္ဗဿဝ- သာလျှင်ဖြစ်သော၊ ဣမသဒ္ဓဿ- ဣမသဒ္ဓါ၏၊ ဣကာရော ဟောတိ၊ ဣတ္ထံ- ဤအပြား သည်၊ ဣဒါနိ- ဤအခါ၌၊ ဣဟ- ဤအရပ်၌၊ ဣတော- ဤအရပ်မှ၊ ဣဓ- ၌။ (၂၆၅)

၂၃၅။ ပရေ၊ ဓုနာမိ ပစ္စယေ ဓုနာပစ္စည်းကြောင့်၊ သဗ္ဗဿဝ
အ-ဓုနာမိစ ဣမသဒ္ဓဿ အကာရာဒေသော ဟောတိ၊ အဓုနာ- ဤအခါ၌၊ ဝါ-ယုဒုအခါ၌၊ စဂ္ဂဟဏံ- သည်၊ အဝဓာရဏတ္ထံ- အဝဓာရဏအနက်ရှိ၏။

၂၃၃။ ဧတောထေသုစ- သီဟိုဠ်နှင့် “ဧတောထေသုဝါ” ဟု ရှိ၏။ သဗ္ဗဿ တုသာကာရောဝါသုတ်မှ ဧတဿဝါတို့ကို စသဒ္ဓါဖြင့် ငင်နိုင်သောကြောင့် “ဧတောထေသုစ” ဟုရှိသော မြန်မာမူက ကောင်းပေသည်။ နှာသကား ဤသုတ် တစ်သုတ်လုံးကိုပင် အပိုဟု ဆို၏။ ဘာကြောင့်နည်း.... “ဧတ” တည်၊ တော၊ ထ ပစ္စည်းသက်၊ သရလောပေါသုတ်ဖြင့် (ပစ္စယအရတွင် ဗျည်းအစရှိသော ပစ္စည်းကိုပါ ယူထားသောကြောင့်) တ၏ အ ကို ချေ့တံကို တောသို့ကပ်လျှင် “ဧတ္ထော၊ ဧတ္ထ” ဟု ပြီးနိုင်သောကြောင့်တည်း။

ရူပသိဒ္ဓိအလို ဤသုတ်မပို။ ။ ရူပသိဒ္ဓိအလိုကား ပစ္စယာဒိမိ၌ “ပစ္စယ” အရ ဗျည်းပစ္စည်းကို မယူနိုင်၊ အစ၌ သရပါသော ဣယ၊ ဣဋ္ဌ၊ ဣက စသော ပစ္စည်းနှင့် သရသက်သက် (အ-ဣ) စသော ပစ္စည်းများကိုသာ ယူသောကြောင့် တောပစ္စည်း ထပစ္စည်း နှောင်းရာဝယ် သရလောပေါသုတ်ဖြင့် ရှေ့သရကို မချေနိုင်၊ သို့အတွက် “ဧတ္ထောကို ဧတတည်၊ တော ပစ္စည်းသက်၊ ဧတောထေသုစသုတ်ဖြင့် ဧတကို ဧပြ၊ (ဧတော) ပရဒ္ဓေဘာဝေါဋ္ဌာနေ သုတ်ဖြင့် သဒိသဒ္ဓေဘော် (တံ)လာ” ပြီး၏။ ဧတ္ထလည်းနည်းတူ၊ ထိုကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိအလို ဤသုတ် မပိုချေ။

၂၃၄။ [သီဟိုဠ်နှင့် “ဣဓ” ဟု ပုံစံပြုပြီးနောက် “စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏမဝဓာရတ္ထံ- ဣအပြုကို ခိုင်မြဲစေခြင်းသဒ္ဓိဋ္ဌာနာဝဓာရဏအနက်ရှိ၏” ဟု ပါသေး၏။ ထိုသို့ပါခြင်း သည် ကောင်းပေ၏။] ရုပ်ကို ပဉ္စမပိုင်း ပစ္စည်းသက်ရာ သုတ်များကျမှ တွက်။

[ဓနာပစ္စည်း နှောင်းရာ၌ ဣမ၏ (အ) အပြုကို ခိုင်မြဲစေသော သန္နိဋ္ဌာနာဝ ဓာရဏ အနက် ရှိသည်-ဟူလို၊ ရုပ်ကို ဓနာပစ္စည်းသက်သော သုတ်ကျမှ တွက်။] (၂၈၁)

တေရဟိမိစ

၂၃၆။ ပရေ၊ ရဟိပစ္စယေ-ရဟိပစ္စည်းကြောင့်၊ သဗ္ဗသေဝ ဣမသဒ္ဓဿ တောဒေသော ဟောတိ၊ တေရဟိ- ဤအခါ၌၊ ဝါ-ယခုအခါ ၌၊ (၂၈၀) [ဤသုတ်၌ သီဟိုဠ်မူဝယ် စသဒ္ဓါမပါ၊ ရူပသိဒ္ဓိ စသည်မှာလည်း မရှိ၊ သို့သော် တေ အပြု မြဲသောကြောင့် သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ အနက်ရှိသော စသဒ္ဓါ ပါခြင်းကို ရှေးဆရာတို့ အလိုရှိကြသည်၊ ရဟိပစ္စည်း သက်သောသုတ်ကျမှ တွက်။]

ဣတ္ထိယ မတော အာပစ္စယော

၂၃၇။ ဣတ္ထိယံ- ဣတ္ထိလိင်၌၊ ဝတ္တမာနာ- ဖြစ်သော၊ အကာရတော -အကာရန္တလိင်မှ (နောက်၌)၊ အာပစ္စယော ဟောတိ၊ သဗ္ဗာ-အလုံးစုံသော မိန်းမ၊ ယာ-အကြင်သူမ၊ သာ- ထိုသူမ[ဤနေရာ ၌ တာ-ဟု အချို့စာရှိ၏၊ ဗဟုဝစ်ဖြစ်၍ မကောင်း၊] ကာ- အဘယ်သူမ၊ ကတရာ- အဘယ်သူမ၊ [ကညာ-သတို့သမီး။] (၁၇၆)

၂၃၇။ [“ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနာယ” ဟု မြန်မာမှုရှိ၏၊ “အကာရတော” အရ “အကာရန္တလိင်” ကို ရသောကြောင့် ထို “အကာရတော” နှင့် အရတူအောင် “ဝတ္တမာနာဟု သွာကို အာပြုထားသော (သီဟိုဠ်မူအတိုင်း) သာ ရှိသည်၏။ နောက် ၌လည်း “ဝတ္တမာနေဟိ” ဟုပင် ၂၃၉ သုတ်၌ ဖွင့်လတ္တံ့၊ ထို့ပြင်- “ကတရာ” နေရာ ၌ သီမူဝယ် “ကညာ” ဟုလည်း ရှိသည်။

ဣတ္ထိဇောတကပစ္စည်း။ ။ဤအာပစ္စည်းနှင့် နောက်၌လာမည့် “ဤ-ဣနီ” ပစ္စည်းများကို ဣတ္ထိလိင်ရှိကြောင်း ထွန်းပြသောကြောင့် “ဣတ္ထိဇောတကပစ္စည်း” ဟု ခေါ်၏၊ ဣတ္ထိယာ-ဣတ္ထိလိင်ကို၊ ဇောတကော- ထွန်းပြတတ်သော ပစ္စည်းသည်၊ ဣတ္ထိဇောကကော-မည်၏၊] အကျယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ ဤသုတ်အဖွင့်မှာ ရှု၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်၊ သာကို “တ” တည်၊ အာပစ္စည်းသက်၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ ဧတတေသံတော သုတ်ဖြင့် တကို သပြေ၊ သေသတောလောပံဖြင့် သိချေ၊ ကာကိုကား ကိတည်၊ (အကာရန္တ မဟုတ်သောကြောင့် ဤအနိက်၌ အာပစ္စည်း မသက်နိုင်သေး) သိသက်၊ သေသေသုစသုတ်ဖြင့် ကိကို ကပြေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် အာပစ္စည်း သက်၊ သိချေ၊ ပြီး၏၊ [ဝိဘတ်နှင့် နာမ် အကြား၌ အာပစ္စည်း သက်ရသောကြောင့် ရုပ်အဆန်းတစ်မျိုး- ဟု မှတ်၊ နောက်ထပ် ဝိဘတ်သက်ခွင့် မရှိသောကြောင့် နာမ်ငဲ့ဖွယ်လည်း မလိုတော့ပြီ၊] ကတရာကို “ကတရ” တည်၊ သီမူ၌ပါသော ကညာကို “ကည” တည်၍ တွက်၊ နာမ်ငဲ့ရခြင်း၏ အကြောင်းကိုလည်း ရူပသိဒ္ဓိ (ဤသုတ်အဖွင့်) ၌ ရှု။

နဒါဒိတော ၂၃၈။ ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနာ၊ နဒါဒိတောဝါ- နဒ အတူရှိသော
 အကာရန္တလိင်မှ နောက်၌လည်းကောင်း၊ အနဒါဒိတောဝါ-
 ဝါဤ နဒ အတူမရှိသော ဥဩ ကာရန္တလိင်မှ နောက်၌လည်းကောင်း၊
 ဤ ပစ္စယော ဟောတိ၊ နဒိ- မြစ်သည်၊မဟိ-မြေ၊ ကုမာရိ-အပျို၊ တရုဏီ-
 နပျိုသူမ၊ သခိ-မိတ်ဆွေမ၊ ဣတ္ထိ-မိန်းမ၊ ဟတ္ထိ-ဆင်မ။ (၁၈၇)

၂၃၈။ နဒါဒိတောဝါ-“နဒေါ အာဒိ ယဿာတိ နဒါဒိ” ယဿ-
 အကြင်မဟ၊ ကုမာရစသော သဒ္ဓါအပေါင်း၏၊ နဒေါ-နဒဟူသော၊ အာဒိ-အတူ
 သည်၊ အတ္ထိဣတိ၊ သော- ထို မဟ ကုမာရ စသော သဒ္ဓါအပေါင်းသည်၊ နဒါဒိ-
 နဒါဒိ မည်၏၊ နဒါဒိ၌ အာဒိသဒ္ဓါသည် ပကာရ (အတူ) အနက်ရှိ၏၊ နဒနှင့်
 အကာရန္တ ချင်းလည်း တူ၊ ဤပစ္စည်းသက်၍ ပြီးကောင်းချင်းလည်းတူသော
 သဒ္ဓါစုကို “နဒါဒိ” ဟု ခေါ်သည်၊ ဝါသဒ္ဓါသည် အနဒါဒိကို သီးခြားစီရင်ခြင်း
 (ပကတိဝိကပ္ပန) အနက်ရှိသည်-ဟု ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ ဖွင့်၏။ [အနဒါဒိကို ပေါင်းခြင်း
 သမ္ပိဏ္ဏန၊ ဆည်းခြင်း သမုစ္စည်း အနက်ရှိ၏-ဟုလည်း ဖွင့်ကြသေး၏။]

အနဒါဒိဟူသည် နဒကိုသို့ အကာရန္တ မဟုတ်သော ပုထု- ဂေါ စသော
 ဥကာရန္တ ဩကာရန္တ သဒ္ဓါစုတည်း-ဟု ရူပသိဒ္ဓိဆို၏၊ နိဒ္ဒေသ၌ကား- ပုထု၊ ဂေါ
 တို့၏ (ပုထဝီ၊ ဂါဝီ) ပုံစံကို ကစွည်းဝတ္ထိ၌ မတွေ့ရသောကြောင့် နဒါဒိဖြင့် နဒ-
 မဟာကိုသို့ အဝိညာဏက (သက်မဲ့အနက်ဟော) သဒ္ဓါစုကို ယူ၍၊ အနဒါဒိဖြင့်
 ကုမာရ တရုဏ စသည်ကိုသို့ သဝိညာဏက (သက်ရှိအနက်ဟော) သဒ္ဓါစုကို
 ယူထိုက်၏-ဟု ကြံလေသည်၊ ဗာလာဝတာရ၌မူနဒါဒိဖြင့် မဟ-ကုမာရ စသည်ကို
 ယူ၍၊ အနဒါဒိဖြင့် သခ-ဟတ္ထတို့ကို ယူ၏၊ အားလုံးပင် ကစွည်းဝတ္ထိကို မှီ၍
 ကြံကြခြင်းဖြစ်သည်။

သုတ်၏အာဘော်။ ။ သုတ်တည်သော အရှင်ကစွည်း၏ အာဘော် (နုလုံး
 သွင်း) မှာ ကစွည်းဝတ္ထိ စသည်တို့ ဖွင့်တိုင်း ဟုတ်ဟန်မတူ ၊ နဒါဒိတော-နဒ
 အတူရှိသော လိင်တို့မှ နောက်၌၊ ဤ-ဤပစ္စည်းသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဝါ-အချို့
 အရာ၌ ဤပစ္စည်း မသက်ရ” ဤသို့ သုတ်နက်ပေး၍ ပုထု- ဂေါ စသော အားလုံး
 ကိုပင် နဒါဒိ၌ သွင်းပြီးလျှင် “နာဂိ၊ နာဂိနိ၊ ယက္ခိ၊ ယက္ခိနိ” တို့၌ နာဂ-ယက္ခ
 တို့သည်၊ နဒါဒိတွင် ပါဝင်ပါလျက် ဝါမြစ်၍ ဤပစ္စည်းမသက်ဘဲ ရံခါ ဣနိ
 ပစ္စည်းသက်ရသည်၊ ဝါသဒ္ဓါကိုလည်း (နောက်သုတ်၌ ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်သကဲ့သို့) ကတ္ထစိ
 နိဝတ္တနတ္ထ-ဟု ကြံ။

ပုံစံများ။ ။ ရုပ်ကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊ “ဟတ္ထိ-ဆင်မ” ဟု အနက်
 ပေးခြင်းမှာ သုတ်နှင့်လျော်အောင်သာ ပေးခြင်းဖြစ်၏၊ အမှန်မှာ- “ဟတ္ထော
 ယဿ အတ္ထိ တိ ဟတ္ထိ (နာမောင်းတည်းဟူသော လက်ရှိသော ဆင်)” အရ ဟတ္ထိ
 သဒ္ဓါသည် ဆင်အထီးကိုသာ ဟော၏၊ ဆင်အမကို ဟောရာ၌ ဣနိပစ္စည်းသက်၍
 (ဒဏ္ဍိနိကဲ့သို့) ဟတ္ထိနိဟုသာရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် “ဟတ္ထိ” ပုံစံကို ဗာလာဝတာရဋီကာ
 ဟောင်းလည်းမကြိုက်၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ကား ဟတ္ထတည်၊ ဤပစ္စည်းသက်၍ ဖြစ်သလိုသာ
 ရုပ်တွက်ကြရတော့သည်။

၂၃၉။ လူတ္တိယံ- ဤ၊ ဝတ္တမာနေဟိ- ကုန်သော၊ ဣဝံ ဣကံ
 ဣဝါ ဟေ၊ ဣတ္တိ ဣတ္တိ ဣတ္တိ- ဣဝံ၊ ဣကံ၊ ဣတ္တိ၊ ဣ၊ ဣ၊
 ဣကုန်သော၊ ဧတေဟိ- ဤပစ္စယန္တ လိင်တို့မှ နောက်၌၊ ဤပစ္စယော- ဟောတိ၊
 မာနဝိ- မနမင်း၏သမီးသည်၊ ပဏ္ဍဝိ- ပဏ္ဍု၏သမီးသည်၊ နာဝိကီ- လှေ သူကြီးကတော်
 သည်၊ ဝေနတေယျိ- ဂဠုန်မသည်၊ ကုန္တေယျိ- ကုန္တ၏သမီးသည်၊ ဂေါတမိ-
 ဂေါတမိသည်၊ ဂုဏဝတီ- ဂုဏ်ရှိသော မိန်းမသည်၊ သာမာဝတီ- ရွှေအဆင်းရှိသော
 မိန်းမသည်။ (၁၉၀)

၂၄၀။ လူတ္တိယံ၊ ဝတ္တမာနေဟိ- ဖြစ်ကုန်သော၊ ပတိ ဘိက္ခု
 ပတိ၊ ဟေ၊ ဣန္ဒီ ရာဇိကာရန္တေဟိ- ပတိ၊ ဘိက္ခု၊ ရာဇေ၊ ဤကာရန္တလိင်
 တို့မှ (နောက်၌)၊ ဣန္ဒီပစ္စယော ဟောတိ၊ ဂဟပတာနိ- အိမ်ရှင်မသည်၊ ဘိက္ခုနိ-
 ရဟန်းမ၊ ရာဇိနိ- မိဖုရား၊ ဟတ္ထိနိ- ဆင်မ၊ ဒဏ္ဍိနိ- တုတ်ရှိသူမ၊ မေဓာဝိနိ-
 ပညာရှိမ၊ တပဿိနိ- ရသေ့မသည်။ (၁၉၁)

၂၃၉။ ဣဝါ ပက္ခာဒိဟိ၊ ယေနဝါ သံသန္တံ တရတိ စရတိ ဝဟတိ ဣကော၊
 ဣယေျာ ကတ္တိကာဒိဟိ၊ ဝါဣပစ္စေ၊ ဂုဏာဒိတော ဝန္တု- စသော သုတ်တို့ဖြင့်
 သက်သော ဣဝစသော ပစ္စယန္တလိင်နောင် ဤပစ္စည်းသက်သောသုတ်တည်း၊
 မှန်၏- ထိုပစ္စယန္တလိင်များလည်း နဒါဒိ၌ အာဒိဖြင့် မယူနိုင်၊ ဘာကြောင့်နည်း...
 တဒ္ဓိတံ ပစ္စည်းဆုံးသော လိင်တစ်မျိုးဖြစ်၍ နဒနှင့် မတူသောကြောင့်တည်း၊ မာနဝိ
 စသည်တို့၏ “မနုနော+ အဝစ္စံ” စသော ဝိဂြိုဟ်ကို တဒ္ဓိတ်သုတ်များ၌ ရှု၊
 ဤ၌ကား “မာနဝ” တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဤပစ္စည်းသက်၊ နာမိင့် သိသက်၊ ချေ-
 ဟု ဤမျှသာ နားလည်နှင့်ဖို့ တာဝန်ရှိသည်။

ပုံစံများ။ ။မာနဝိ (မာဏဝိ) ပဏ္ဍဝိ-ဣဝပစ္စယန္တ၏ပုံစံ၊ နာဝိကီ-ဣကပစ္စ
 ယန္တ၊ ဝေနတေယျိ၊ ကုန္တေယျိ-ဣယျပစ္စယန္တ၊ ဂေါတမိ-ဣပစ္စယန္တ။ [ဣဖြင့်
 အစ၌ ဣ ရှိသော ဣယန- ဣနပစ္စည်း ပါယူ၍ “ဝတ္တယနိ-ဝတ္တနိ” ဟုလည်း
 ရှိ၏၊] ဂုဏဝတီ သာမာဝတီ- ဣပစ္စယန္တ၏ပုံစံ၊ “သတိမတိ -သတိရှိသောမိန်းမ”
 စသည်ဖြင့် မန္တပစ္စည်းဖြင့် “န္တ”လည်း “န္တ”အရ၌ ပါဝင်သည်၊ ပဏ္ဍဝ၊ နာဝိက၊
 ဝေနတေယျ ကုန္တေယျ၊ ဂေါတမတည်၊ ဤပစ္စည်းသက်၊ နာမိင့်၊ သိသက်၊ ချေ၊
 “ဂုဏန္တ၊ သာမာန္တ” နောင် ဤပစ္စည်းသက်ရာ၌ကား ဣဿ တ မိကာရေသုတ်
 ဖြင့် ဣကို တဖြူ။ [ဤသုတ်၌ ရူပသိဒ္ဓိဝယ် ရှေ့သုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါကို လိုက်စေ၏။]

၂၄၀။ ဂဟပတာနိ- ပတိနောင်ပုံစံ၊ ဘိက္ခုနိ- ဘိက္ခုနောင်၊ ရာဇိနိ- ရာဇ
 နောင်၊ ဟတ္ထိနိ စသည်ကား ဤကာရန္တ နောင် ပုံစံတည်း၊ ဂဟပတာနိ စသည်တို့၏
 ရုပ်ပြီးပုံကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီး၊ “ဟတ္ထိ၊ မေဓာဝိ၊ တပဿိ” တည်၊ ဣန္ဒီသက်၊
 ဇွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ နာမိင့် ، သိသက်၊ ချေလျှင် “ဟတ္ထိနိ” စသည် ပြီး၏။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌

နဒါဒိတော ဝါ ဤသုတ်မှ ဝါကို လိုက်စေ၍ ထိုဝါသဒ္ဒါဖြင့် “ဝိဒု-ယက္ခ” စသော ဥကာရန္တ အကာရန္တကို ဆည်းသည်- ဟူ၏။ ပုံစံနှင့်တကွ ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှု။ ပတိ-ဘိက္ခု-ရာဇတို့ကို ဥပလက္ခဏနည်း (မှတ်၍ ဆိုသောနည်း) ဟု ကြံလျှင် ပတိဖြင့် ဣသိစသော ဣကာရန္တစုကို ယူ၍ “ဣသိနိ-ရသေမ၊ ကပိနိ-မျောက်မ၊ ကိမိနိ-ပိုးလောက်မ၊ အရိနိ- ရန်သူမ၊စသောရုပ်များ ဖြစ်၏။ ဘိက္ခုဖြင့် “ပရစိတ္တဝိဒုနိ သူတစ်ပါးစိတ်ကို သိသော မိန်းမ၊ ဥတုနိ- ဥတုရှိသော မိန်းမ” တို့ကို ယူ၊ ရာဇဖြင့် “ယက္ခိနိ-နာဂိနိ ခတ္တိယာနိ- မင်းသမီး၊ သာကီယာနိ-သာကီမင်းသမီး၊ အရညာနိ- တော ၊ သီဟိနိ- ခြင်္သေ့မ” စသည်ကို ယူ၊ ထို့ပြင် ဣဒ္ဓိမန္တုနောင် ဣနိသက်၍ “ဣဒ္ဓိမန္တိနိ- တန်ခိုးရှိသော မိန်းမ” ဟုလည်း ဖြစ်၏။

မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်များ (တတိယကဏ္ဍ)

၂၆။ ဣတ္ထိယ-မတ္တာ။ ။ [ဣတ္ထိယံ+ အတော+အာ= ဣတ္ထိလိင်၌ ဖြစ်သော အကာရန္တနောင် အာပစ္စည်းသက်။] ဓမ္မဒိန္နာ-ဓမ္မဒိန္နာမည်သော ဘိက္ခုနီမ “ဣတ္ထိယမာ” ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သမာသိ၌ မာတုဓိတု စသည်နောင် အာပစ္စည်းသက်၊ နန္ဒမာတာ- နန္ဒ၏ မိခင်၊ အစ္စရိယံ နန္ဒမာတေ (အို နန္ဒမာတာ, အံ့ဖွယ်ကောင်းလေစွ)၊ ဘောတိ ဒေဝဓိတေ-အိုနတ်သမီး၊ သံဃမိတ္တာယ ရာဇဓိတာယ-သံဃမိတ္တာ မင်းသမီး၏၊ နသက္ကာ ကုလဓိတာဟိ၊ ပေ၊ ဂန္တု။ [“န+သကျဓိတရာ, အသကျဓိတရာတိ ဣဓာပိ သိမ္ပိ ပရေ ဥကာရဿ အာဒေသော ကတော, ဣတ္ထိလိင်ဘာဝဿ ဣစ္ဆိတတ္တာ အာပစ္စယော, တတော သိလောပေါစ ဒဋ္ဌဗ္ဗော”- သဒ္ဓနိတိ။]

၂၇။ နဒါဒိတောဝီ။ ။ နဒ အတူရှိသော သဒ္ဓါနောင် ငအနုဗန်ရှိသော ဤပစ္စည်း သက်၊ နဒီ, မဟိ, ကုမာရိ, တရုဏီ, ဝါရုဏီ, ဂေါတမိ။ “ဂေါတောဝါ-ဂေါနောင် ဝိကပ် ဝိပစ္စည်းသက်” ဂါဝိ, ဂေါ-နွားမ၊ အာကတိဂဏော. ယံ-ဤ ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးကောင်းသော သဒ္ဓါ ဟူသမျှကို ယူရသော ဝိကပ်တည်း။

၂၈။ ယက္ခာဒိတို့နိစ။ ။ ယက္ခာဒိတော+ ဣနိစ- ယက္ခစသော နာမ်နောင် ဣနိ ပစ္စည်းလည်းသက်, ရှေ့သုတ်လာ ဤပစ္စည်းလည်းသက်- ဟူလို၊ ယက္ခိနိ= ယက္ခိ, နာဂိနိ = နာဂိ, သီဟိနိ = သီဟိ။

၂၉။ အာရာမိကာဒိဟိ။ ။ အာရာမိက စသည်နောင် ဣနိ ပစ္စည်းသက်၊ အာရာ မိကိနိ- အရံစောင့်၏ မယား၊ အနန္တရာယိကိနိ- အန္တရာယ် မရှိသူမ၊ ရာဇိနိ- မင်းကတော်။ “သညာယံ မာနသော” ဂဏသုတ်၊ သညာယံ- အမည်ကို ဟောရာ၌၊ မာနသော- မာနသသဒ္ဓါကို၊ အာရာမိကာဒိသု- တို့၌၊ ဝတ္ထဗ္ဗော- ဆိုထိုက် ၏၊ မာနသိနိ- မာနသိနိမည်သော ငှက်မ။ [လူမိန်းမကို မဆိုလို၊ လူ့ကိုယ်နှင့်တူ၍ ဆန်းကျယ်သော အတောင်ရှိသော ငှက်တစ်မျိုးတည်း- ဟု ဆို၏။ လူကိန္နရာမျိုး ဖြစ်ဟန်တူသည်၊ သံကုနိ မာနသိနိဝ, ဇာတာ စိတ္တပတ္တာမဟိ” ဝေဿနံ၊] အမည်သည် မဟုတ်ဘဲ လူမိန်းမကို ဟောရာ၌ကား “မာနသိ” ဟု ဤပစ္စည်း သက်ရသည်။

၃၀။ ယုဝဏ္ဏေဟိ နိ။ ။ ဣဝဏ် ဥဝဏ် ဆုံးသော နာမ်နောင် နိ ပစ္စည်းသက်၊ သဒါ ပယတပါဏိနိ- အခါခပ်သိမ်း စင်ကြယ်သော လက်ရှိသူ။ [ပယတပါဏိနောင် နိပစ္စည်းသက်၊ ဤကို ရသယု၊ ဒဏ္ဍိနိ၊ ဘိက္ခုနိ၊ ခတ္တပန္နနိ (မင်းဆွေမျိုး ရှိသူမ) ခတ္တပန္နနောင် နိပစ္စည်းသက်၊ ဦးကို ရသယု၊ ပရစိတ္တဝိဒူနိ၊ ဤရုပ်များကား ကစွည်းအလို ဣနိပစ္စည်းသက်၍ ပြီးနိုင်ကြသည်။

မာတုစသည်နောင် ဣတ္ထိပစ္စည်း သက်ဖွယ်မလို။ ။ မာတု၊ ဓိတု၊ နတ္ထု (မြေးမ) ဒုဟိတု၊ ခေန (နွားမ) စသော သဒ္ဒါတို့နောင်ကား ဣတ္ထိပစ္စည်းနှင့် ကင်း၍ပင် ဣတ္ထိလိင်ကို ပြစွမ်းနိုင်သော သဒ္ဒါသတ္တိရှိသောကြောင့် ဣတ္ထိပစ္စည်း သက်ဖွယ်မလို၊ [မာတု အာဒိတော ကသ္မာ နဟောတိ၊ ဣတ္ထိပစ္စယံ ဝိနာပိ ဣတ္တတ္တာ . ဘိဓာနတော (မောဂ္ဂုလ္လာန်)။ “သဒ္ဒါသတ္တိ သဘာဝေန ဣတ္တတ္တဿ ကထနတော” ပဋိကာ၊] သမာသိဉ်မှအချို့သက်ကြောင်းကို ပြခဲ့ပြီ။

၃၁။ ဣမှာ ညတ္ထေ။ ။ အညတ္ထ (ဗဟုဗ္ဗိဟိ) သမာသိဉ်တ္ထိ (တိ) ပစ္စယန္တ နောင်နိ (ကစွည်းအလို “ဣနိ”) ပစ္စည်းသက်၊ သာဟံ- ထို ငါသည်၊ အဟိ သာရ တိနိ- မညဉ်းဆဲခြင်း၌ မွေ့လျော်ခြင်း ရှိသည်၊ မုဋ္ဌဿတိနိယာပျောက်သော သတိ ရှိသော၊ တဿာ-ထိုသူမ၏၊ ဝစ္ဆဂိဒ္ဓိနိ- သားငယ်၌ မက်မောခြင်းရှိသော၊ ဂါဝိ- နွားမ၊ အညတ္ထသမာသိဉ်မဟုတ်လျှင် “ဓမ္မရတိ- တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း” ဟု နိပစ္စည်း မသက်ရ။

၃၂။ ဗရဏျာဒယော။ ။ ဗရဏျာဒယော- ဗရဏီ အတူရှိသော သဒ္ဒါတို့ သည်၊ သာဝေဝါ- ကောင်းကုန်သည်၊ ဘဝန္တိ- ကုန်၏၊ “ဗရံ အဿာ အတ္ထိတိဗရီ” ဟု ပြီးသောသဒ္ဒါနောင် နိပစ္စည်းသက် (ဗရီနိ)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဤကို အ-ပြု၊ န ကို ဏပြု (ဗရဏီ)၊ “ပေါက္ခရံ ယသံ အတ္ထိတိ ပေါက္ခရီ” နောင် နိပစ္စည်းသက်၊ ဤ၌လည်း နည်းတူ၊ ကစွည်းအလို “ဣနိ” သက်ခြင်းသာ ထူး၏၊ သုတ်ကြီးဖြင့် ဣကို အပြုခြင်းမှာ ဤ နိပါတနသုတ်ဖြင့် စီရင်ခြင်းနှင့် သဘောတူပင်တည်း၊ ပေါက္ခရဏီ- ကြာရှိသောရေကန်၊ ဝါ- ရေရှိသော ရေကန်။ [“ဗရံ- အိမ်ကို၊ နယတိ- ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ၊ ဗရဏီ- မည်၏” ဟု သာရတ္ထ ဋီကာ ဖွင့်ရာ၌ကား ဗရသဒ္ဓါပ ပဒ နိဓာတ်၊ အ ပစ္စည်းဖြင့် “ဗရဏ” ဟုပြီးသော ကိတ်နောင် ဤပစ္စည်းသက်၍ ပြီးနိုင်၏၊ ဗရဏီ- အိမ်ရှင်မ။]

အာစရိယာဝါ ယလောပေါစ။ ။ အာစရိယနောင် ဝိကပ် ယကိုချေ၊ အာစရိ ယနောင် ဗရဏျာဒယော သုတ်ဖြင့် နိပစ္စည်း၊ (ကစွည်း၊ ဣနိသက်) ဤသုတ်ဖြင့် ယချေ “အာစရိနိ” ဟု ဖြစ်၏၊ ယ မချေလျှင် အာပစ္စည်းသက်၍ “အာစရိယာ” ဟု ဖြစ်၏၊ “ဝုဋ္ဌာပေဿာမိတိ-ဂဏံဝါ အာစရိနိ” ဝါ (ဆရာမူကို) ပရိယေသတိ၊ အာပုတ္တိ ဒုက္ခဋသမ္ပ ဘိက္ခုနိပါစိတံ ဂဗ္ဘိနိဝဂ် “သံဃမိတ္တာယပိ ရာဇဓိတုာယ အာစရိယာ (ဆရာမ) အာယုပါလိတ္ထေရိနာမ”-ပါရာဇိက ဋ္ဌကထာ။ [ဆရာ၏ မယား ဆရာကတော်ကို ဆိုလျှင် နောက်သုတ်ဖြင့် အာနိပစ္စည်းသက်- ဟူ၏၊ ကစွည်းအလို ဣနိ ပစ္စည်းသာ။]

၃၃။ မာတုလာဒိတ္တာနိ ဘရိယာ ယံ။ ။ မယားအနက်ကို ဆိုလိုရာ၌ မာတုလာ စသော လိင်နောင် အာနိ ပစ္စည်းသက်၊ မာတုလာနိ- ဦးလေး ဦးကြီး၏ မယား။

၂၄၁။ ပရေ ဤ ကာရေ- ဤအက္ခရာ ပစ္စည်းကြောင့်၊
 နှုတ်တမိကာရေ သဗ္ဗဿေဝ-သော၊ နှုတ်ပစ္စယဿ-၏။ တောအာဒေသော-
 တ အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ ဂုဏဝတိ၊ ဂုဏဝန္တိ- ဂုဏ်ရှိသူမသည်၊ ကုလဝတိ၊
 ကုလဝန္တိ- အမျိုးရှိသူမသည်၊ သတိမတိ၊ သတိမန္တိ- သတိရှိသူမသည်။ (၁၉၁)

(အဒေါ်)၊ ဝရဏာနိ- ဝရဏ၏ မယား၊ ဂဟပတာနိ- သူကြွယ်၏ မယား
 (အိမ်ရှင်မ)၊ အာစရိယာနိ- ဆရာကတော်၊ “အာရိယာယံ ခတ္တိယာ ဝါ”
 မယားကို မဟောရာ၌ ခတ္တိယနောင် ဝိကပ် အာနိပစ္စည်းသက်၊ ခတ္တိယာနိ၊
 ခတ္တိယာ- မင်းမျိုးဖြစ်သော မိန်းမ၊ မယားကို ဟောရာ၌ကား ဤပစ္စည်းသက်၍
 “ခတ္တိယံ- မင်းကတော်” ဟု ဖြစ်၏။

၂၄၂။ ဥပမာ သံဟိတ သဟိတသညတ သဟသဖဝါမ လက္ခဏာဒီ
 တူရူတူ ။ ။ ဥပမာ၊ ပေ၊ လက္ခဏာဒီတော- ဥပမာသဒ္ဒါ၊ ပေ၊ လက္ခဏ အစရှိ
 သော သဒ္ဒါမှ၊ ပရတော- နောက်ဖြစ်သော၊ ဥရတော- ဥရသဒ္ဒါမှ (နောက်၌)၊
 ဣတ္ထိယံ-၌၊ ဥ- ဥပစ္စည်းသက်၊ ကရဘောဝိယ+ဥရ+ယဿာတိ ကရဘောရ-
 လက်ဝါးစောင်းနှင့် တူသော ပေါင်ရှိသူမ၊ နာဂနာသာဝိယ+ ဥရ + ယဿာတိ
 နာဂနာသူရ- ဆင် နာမောင်းနှင့် တူသော ပေါင်ရှိသူမ၊ ရဗ္ဗောရ- ငှက်ပျောတုံး
 နှင့်တူသော ပေါင်ရှိသူမ၊ [ရဗ္ဗသဒ္ဒါ- ငှက်ပျောပင်ကို ဟော၏။] သံဟိတော+
 သဟိတော+သဟော- စေ့စပ်သော၊ ဥရ + ယဿာတိ သံဟိတောရူ၊ သဟိတောရူ၊
 သဟောရ- စေ့စပ် သော ပေါင်ရှိသူမ၊ သဖော- ခွာကဲ့သို့ စေ့အပ်သော+ဝါမော-
 တင့်တယ်သော + သညတော+ ကောင်းစွာလုံးလျက် တစ်ခဲနက်သော၊ လက္ခဏော-
 ကောင်းခြင်းအင်္ဂါ၊ လက္ခဏာရှိ သော+ ဥရ+ယဿာတိသဖောရူ၊ ဝါမောရူ၊
 သညတောရူ၊ လက္ခဏောရူ၊ “ဝါမူရူ၊ သညတူရူ၊ လက္ခဏူရူ” လည်း ရှိ၏၊ ဥကို
 သြအသဝဏ် မပြုရုံသာတည်း၊ “ဥ” ဟူသော ယော ဂဝိဘာဂဖြင့် ဗန္ဓုနောင်
 ဥပစ္စည်းသက်၍ “ဗြဟ္မာ+ ဗန္ဓု+ ယဿာတိ ဗြဟ္မဗန္ဓု- ဗြဟ္မာမိတ်ဆွေရှိသော
 ပုဏ္ဏေးမ” ဟု ဖြစ်၏။

၂၄၃။ ယုဝါတိ။ ။ ဣတ္ထိလိင်၌ ယုဝနောင် တိပစ္စည်းသက်၍ “ယုဝတိ-
 မိန်းမပျို(အပျို)” ဟု ဖြစ်၏။ “ယထာ တံ ယုဝါ ယုဝတိ” -သံဃာဒိသေသံ
 ဒုဋ္ဌာလ္လဝါစာ သိက္ခာပုဒ်။

၂၄၄။ ဂုဏဝတိ၊ ကုလဝတိ- စသည်သာ သုတ်၏ ပုံစံ၊ ဂုဏဝန္တိ၊ ကုလ
 ဝန္တိ- စသည်ကား ဝါအတွက် ဝိကပ်ရုပ်များတည်း၊ “ဂုဏဝန္တု ကုလဝန္တု သတိ
 မန္တု၊ ဂေါတ္တမန္တု” တည်း၊ အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ ဂုဏဝန္တိ စသည်၌ ဝါဖြစ်သော
 ကြောင့် နှုတ်တ မပြုရ-ဟု ဆို၍၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ မဟတီ၌ကား မဟန္တ တည်း၊
 (နှုတ်ပစ္စယန္တ မဟုတ်၊ အကာရန္တ ဖြစ်သောကြောင့်) ဒုဒါဒိတောဝါ ဤသုတ်ဖြင့်
 ဤ ပစ္စည်းသက်၊ သေသေသန္တု ဝ သုတ်ဖြင့် နှုတ် နှုတ်သို့ စီရင်ဖို့ရာ ညွှန်ပြသော

ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် နှစ်ကို တ ပြု၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ နာမိဋ်၊ သိသက်၊ ချေ၊
 ဘဝတော ဘောတော ၂၄၂။ ပရေ-သော၊ ဣတ္ထိဂတေ- ဣတ္ထိလိင်၌ ဖြစ်သော၊
 ဤကာရေ - ဤအကွရာကြောင့်၊ သဗ္ဗဿေဝ- သော
 ဘဝန္တသဒ္ဓဿ-ဘဝန္တသဒ္ဓါ၏၊ဘောတာဒေသော- ဘောတ အပြုသည်၊ ဝါဟောတိ
 ဘောတိ အယျေ၊ ဘောတိ ကညေ၊ ဘောတိ ခရာဒိယေ။ (၁၉၂)

ဘောဂေတု

၂၄၃။ ပရေ- သော၊ ဂေ-ဂသိကြောင့်၊ သဗ္ဗဿေဝ ဘဝန္တ
 သဒ္ဓဿ ဘော အာဒေသော ဟောတိ၊ ဘော ပုရိသ- အို
 ယောကျ်ား၊ ဘောအဂ္ဂိ- အို မီး၊ ဘော ရာဇ-အို မင်း၊ဘော သတ္တ- အို ဆရာ၊ဘော
 ဒဏ္ဍိ- အို တုတ်ရိသု၊ ဘော သယမ္ဘ- အို-ဘုရား၊ ဂေတိ- ဂေ ပုဒ်သည်၊ ပေ၊
 ဘဝတာ- အရှင်ဖြင့်၊ ဘဝ- အရှင်သည်၊ ဣတိ-၏၊ တုဂ္ဂဟဏေန- တုသဒ္ဓါဖြင့်၊

မဟန္တိ၌ ဝါမြစ်၍ ခွင်း ချေ ကပ်၊ “ဂစ္ဆတိ၊ ဂစ္ဆန္တိ၊ - သွားသော မိန်းမ” စသည်၌
 လည်း မဟတိ မဟန္တိနှင့်တူ၏။

၂၄၂။ [ပုံစံများကို အာလပနေ သိ ဂသညောသုတ်၌ အနက်ပေးခဲ့ပြီ။
 “ဘောတိ” သာ ပုံစံတည်း၊ အယျေ၊ ကညေ၊ ခရာဒိယေတို့ကို ဣတ္ထိလိင် အာလုပ်
 ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင် တွဲဖက် ထည့်ထားသည်။ ဘဝန္တ တည်း၊ နဒါဒိတော
 ဝါဤသုတ်ဖြင့် ဤပစ္စည်း သက်၊ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ နာမိဋ်၊ အာလုပ် သိသက်၊
 ဂမုညံ၊ ဤကိုလည်း ပမုညံ၊ ဈလပါရဿ သုတ်ဖြင့် ဤကို ဣရဿပြု သေသ
 တော လောပံ ဂသိပိ သုတ်ဖြင့် ဂသိကို ချေ၊ပြီး၏၊ ပဌမာ သိဖြင့် “ဘောတိ”
 ကိုလည်း အခြေပြုကြည့်၍ တွက်ပါ။

ဣတ္ထိဂတေ- သီဟိုဠ်မှဝယ် “ဣတ္ထိယံ ကတေ- ဣတ္ထိလိင်၌ ပြုအပ်သော”
 ဟု မူကွဲရှိ၏။ ဤ “ဣတ္ထိဂတေ” ဟူသော ပါဠိဖြင့် ဘဝန္တ နောင် တားမြစ်ဖို့ရာ
 ဣတ္ထိလိင်၌ သက်သော ဤပစ္စည်းမှတစ်ပါး အခြား ဤအကွရာ မရှိ၊ ထို့ကြောင့်
 “ဣတ္ထိဂတေ” ဟူသော ဝိသေသနကို “ ဘူတကထန (ဟုတ်မှန်တိုင်း ထင်ရှား
 အောင်ပြောပြသော) ဝိသေသန” ဟုမှတ်၊ ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါ မပါသောကြောင့်
 “ဘောတိ- အရှင်မသည်၊ ဘောတိ၊ ဘောတိယော- အရှင်မတို့သည်၊ ဟေ
 ဘောတိ- အို အရှင်မ စသည်ဖြင့်၊ “ဘောတ” အမြဲပြုလျက် “ဣတ္ထိ ကဲ့သို့
 ရုပ်စဉ်ရသည်၊ ဘဝန္တိ- စသော ရုပ်များ မရှိချေ။

၂၄၃။ ပုရိသ၊ အဂ္ဂိ စသည်တို့သည် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော အနက်များကို
 တွဲဖက်ပြထားသော ပုဒ်တို့တည်း၊ “ဘော” သာ ပုံစံဖြစ်သည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်
 ၍ တွက်၊ ပုရိသ-ရာဇ- သတ္တတို့ကို အာကာရောဝါသုတ်၌ ဒဏ္ဍိ၊ သယမ္ဘတို့ကို
 ဈလပါရဿသုတ်၌ တွေ့ရလတ္တံ့၊ အဂ္ဂိကိုကား အဂ္ဂိတည်၍ အာလုပ်သိသက်၊ ချေ
 ရုံသာ၊ ဘဝတာကို ဘဝန္တ တည်း၊ နာသက် ဤသုတ်ဖြင့် ဘဝန္တ ကို ဘောပြုသင့်သော်
 လည်း၊ ဂသိမနှောင်းသောကြောင့် မပြုရ၊ နှစ်ကို နှုတ်၍ တောတိတာ သသ္မိနာသု
 သုတ်ဖြင့် စီရင်၊ ဘဝံကိုလည်း ဤအတိုင်း တားမြစ်၍ သိမို ဂစ္ဆန္တာဒိနံ နှုတ်သဒ္ဓါ

အံသုတ်ဖြင့် စီရင်၊

အညသ္မိပိ-ဂသိမှ အခြားလည်း ဖြစ်သော၊ ဝစနေ- ဝိဘတ်ကြောင့်၊ သဗ္ဗဿ ဘဝန္တ သဒ္ဓဿ=၏၊ ဘောန္တ ဘန္တေ ဘောန္တော ဘဒ္ဒေ ဘောတာ ဘောတော

တူဂဟ၊ ဝေ၊ ဘောတော - “ဘောဂေ” ဟု မဲဆိုဘဲ တုသဒ္ဓါပိုကို ထည့်၍ဆိုခြင်းကြောင့် “သဒ္ဓါမိကာ အတ္ထာမိကာ” ဟူသော ပရိဘာသာ နှင့်အညီ အခြားဝိဘတ်ကြောင့်လည်း ဘဝန္တ ကို ဘောန္တ စသည်ပြုရခြင်း ဟူသော အနက်ပိုကို သိရသည်- ဟူသာ ဆိုလိုသည်၊ အညသ္မိပိ၌ အပိသဒ္ဓါဖြင့် ဤသုတ်လာ ဂသိကို ပေါင်းသည်၊ ထို့ကြောင့် “ဘောန္တ - ဘန္တေ - ဘောန္တော - ဘဒ္ဒေ” တို့သည် ဂသိ နှောင်းရာ၌ ပုံစံများတည်း-ဟုမှတ်၊ သဒ္ဓနိတိ၌လည်း “မတန္တရေ ဘဝန္တဿ ဘောန္တ ဘန္တေ ဘောန္တော ဘဒ္ဒေ ဂေ၊ ဂလောပေါစ” ဟု သုတ် တည်၏၊ “ဘောတာ” သည် နာကြောင့် ပုံစံ၊ “ဘောတော” ကား သကြောင့် ပုံစံတည်း၊ ဘောန္တ စသည်ကို “ဘဝန္တ” တည်၊ အာလုပ် သိသက်၊ ဂမှည့်၊ ဘောဂေတုသုတ်၌ တု သဒ္ဓါဖြင့် ဂသိကြောင့် ဘဝန္တ ကို ဘောန္တ-ဘန္တေ-ဘောန္တော ဘဒ္ဒေပြု၊ သေသတောသုတ်ဖြင့် ဂသိကို ချေ၊ ပြီး၏၊ ဘောတာ၊ ဘော တော၌ ဘဝန္တတည်း၊ နာ-သသက်၊ ဤသုတ်၌ တုသဒ္ဓါဖြင့် နာကြောင့် ဘောတာ၊ သကြောင့် ဘောတောပြု၊ သဗ္ဗာသမာဂုသော သုတ်၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ကွစိဓာတုဖြင့်ဖြစ်စေ နာ-သ တို့ကို ချေ-ဟု နှုသ တွက်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ ဘောဂေတုသုတ်ဖြင့် “ဘဝန္တ ကို ဘောပြု” ဟု ဤကစွည်းကျမ်းက ဆိုသော်လည်း မောဂလ္လာန်၌မူ “ဘောဂ္ဂတိ အာမန္တ နေ နိပါတော= ဘော ဟု သည် (ဘဝန္တမှ ဖြစ်လာသော ပုဒ် မဟုတ်) ခေါ်ခြင်းအနက်၌ ဖြစ်သော နိပါတ်ပုဒ်” ဟု ဖွင့်၏၊ သဒ္ဓနိတိ၌လည်း ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ ၂ မျိုးရသော နိပါတ်ပုဒ်-ဟု တစ်နည်း မိန့်သေး၏၊ ထိုအမိန့်အတိုင်းပင် ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ လိင် ၃ ပါးဝုစံ ၂ ပါးဖြင့် သုံးစွဲထားသည်ကို တွေ့ရ၏၊ “ဥမ္မုဇ္ဇဘော ပုထုသိလေ = အိုကျောက်ဖျားကြီး....ငုပ်လော” ဤကား ဣတ္ထိလိင် ဧကဝုစံ၊ ကုတောန အာဂစ္ဆယ ဘော တယော ဇနာ = အို ၃ ယောက်တို့ ဘယ်က လာခဲ့ကြသနည်း” ဤကား ပုလ္လိင် ဗဟုဝုစံ။

ဘော၏ ၃ ဌာန။ ။ ဤဘောသဒ္ဓါကို သုံးစွဲရာဌာနသည် ၃ ဌာနရှိ၏၊ ၁- ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါကို ခေါ်ရာဌာန၊ ၂-ဓမ္မသဘောကို ခေါ်ရာဌာန၊ ၃-သက်မဲ့ဝတ္ထုကို ခေါ်ရာဌာနတည်း၊ ထိုတွင် “ဘောပုရိသ” စသည်ကား ပုဂ္ဂလာလပနတည်း၊ “အစ္စရိယံ ဝတ ဘော- အံဩဖွယ်ကောင်းလေစွ ဟရိ၊ အနတ္တာကိရ ဘော- အနတ္တဆိုကိုး” စသည်ကား- ဓမ္မသဘောကို ခေါ်သော ဓမ္မာလပနတည်း၊ ဥမ္မုဇ္ဇဘော ဥတုသိလေ” ကား ကျောက်ဖျားဟူသော သက်မဲ့ဝတ္ထုကို ခေါ်သော နိဇ္ဇိဝါလပနတည်း၊ ဤကား သဒ္ဓနိတိ အဆိုတည်း၊ သီလက္ခနံ ဋီကာသစ်၌ ဓမ္မာလပနဘောကို “အမ္ဘော သဘာဝ ဓမ္မာ-အို သဘောတရားတို့” ဟု ဖွင့်၏၊ သဒ္ဓ နိတိ၌မူ “ဓမ္မာလပနဘော ဧကဝစနန္တော- ဓမ္မာလပနဘောသည် ဧကဝစနန္တ” ဟု ပွင့်သည်။

[နိတိ] ပုဂ္ဂလာလပနေစေဝ၊ ဓမ္မဿာလပနေပိစ၊
နိဇ္ဇိဝါလပနေဇာပိ၊ ဘောသဒ္ဓေါ တိသု ဒိဿတိ။

လူတိ- ဘောန္တ၊ ဘန္တေ၊ ဘောန္တော၊ ဘဒ္ဒေ၊ ဘောတာ၊ ဘောတော ဟူကုန် သော၊
ဧတေ အာဒေသာ- တို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဘောန္တ၊ ဘန္တေ၊ ဘောန္တော၊ ဘဒ္ဒေ-
အိုအရှင်၊ ဘောတာ- အရှင်ဖြင့်၊ ဘောတော- အရှင်အား၊ ၏။ (၁၁၀) -

အကာရပိတာ ၂၄၄။ ပရေ၊ ဂေ-ဂသိကြောင့်၊ အကာရော- အ အက္ခရာသည်
ဒန္တာနမာ လည်းကောင်း၊ ပိတာဒိနံ ပိတု အစရှိသော သဒ္ဒါတို့၏၊
အန္တော- အဆုံးသရသည် လည်းကောင်း၊ အာတ္တံ- အာအဖြစ်သို့၊ အာပဇ္ဇတေ၊
ဘော ပုရိသာ- အို ယောက်ျား၊ ပေ၊ ဘောသတ္တာ- အို ဆရာ။ (၇၂)

ဘောန္တေ ဘောန္တော ဘဒ္ဒေ။ ။ “ဘောဂေတု၌ တုသဒ္ဒါဖြင့် ဘန္တေ စသည်
ပြု” ဟု ကစွည်း ပုတ္တိအဖွင့်ကို သဒ္ဒနိတိ မောဂ္ဂလ္လာန်တို့ မနှစ်သက်ကြ၊ ဘန္တေကို
ဧကဝုဓ် ဗဟုဝုဓ် ၂ နက်ရ အာမန္တနံ နိပါတ်- ဟုပင် မိန့်ကြ၏။ “သုဏတု မေ
ဘန္တေ သံယော” ၌ သံယောအများကို ခေါ်သောကြောင့် “ဘန္တေ” သည်
ဗဟုဝုဓ်နန္တံ နိပါတ်ပင်တည်း၊ ဘဒ္ဒေကိုမူ “ဘဒ္ဒါ” ပုဒ်ရင်းတည်း၊ ကညာပုဒ်မှ
အာလုပ်ဖြင့် “ကညေ” ဖြစ်သကဲ့သို့ “ဘဒ္ဒေ” ဖြစ်ရသည်-ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် မိန့်၏။
ထိုအမိန့်အတိုင်းပင် လူတ္တိလိင် အာလုပ်အရာ၌သာ ပါဠိသုံးကို တွေ့ရ၏။ နိတိ၌မူ
“ဧကဝုဓ် ဗဟုဝုဓ် ၂ နက်ရ နိပါတ်” ဟုပင် မိန့်၏။

ဘောန္တောကိုကား အာလုပ် ဧကဝုဓ်ရုပ်ဟု ကစွည်းပုတ္တိက ဆိုထားသော်လည်း
ပါဠိပြယုဂ် ရှိနိုင်မည်မထင်၊ အာလုပ် ဗဟုဝုဓ်သာ ဖြစ်ခွင့်ရှိသည်။ “မာ ဘောန္တော
သဒ္ဒမကတ္ထ= သင်တို့သည် အသံမပြုကုန်လင့်” ဤကား အာလုပ် ဗဟုဝုဓ်။ “အပူ
သဒ္ဒါဘောန္တော နိသာမေန္တ= အရှင်တို့သည် တိုးသောအသံ ရှိကုန်သည်ဖြစ်၍
နားစိုက်ကြကုန်” ဤကား ပဌမာ ဗဟုဝုဓ်တည်း၊ ဘောတာ- ဘောတောတို့မှာ
ပါဠိသုံးလည်း ရှိပေသည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ဘောတာ- ဘောတောတို့ကို ရုပ်
တစ်မျိုးတွက်၏။ ရူလော့၊ [ဤ “ဘောဂေတု” သုတ်၏ နောက်၌ “ဩဘာဝေါ
ကွဓိ ယောသု ဝကာရဿ၊ ဘဒ္ဒန္တဿ ဘဒ္ဒန္တ ဘန္တေ” ဟု ၂ သုတ်ကို နှာသ
လက်ထက်၌ ရှေးပါဠိ မဟုတ်ဟု ပတ်နုတ်ထားသော်လည်း ထည့်သွင်း ပြထား၏။
အဓိပ္ပာယ်နှင့်တကွ ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာမှာ ရူ။]

၂၄၄။ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ သဒ္ဒနိတိ၌ကား အာ အပြုကို မနှစ်
သက်၊ ဂသိ နောင်းရာ၌ “ဘော ပုရိသာ၊ ဘော ရာဇာ” စသည်ဖြင့် ရုပ် မရှိနိုင်-
ဟု ယူ၍ “ဘော ပုရိသ ဘော ရာဇာ” စသည်ကိုသာ အလိုရှိ၏။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား
အဝေးကို လှမ်းခေါ်ရာ၌ “ဘော ပုရိသာ”ဟု ဒီဃဖြင့် ရှိ၍၊ အနီးနေသူကို
ခေါ်ရာ၌ “ဘောပုရိသ” ဟု ရဿဖြင့် ရှိရသည်- ဟု ခွဲထား၏။ သို့သော်
၃ မတြာ၊ ၃ မတြာထက်ပင် ရှည်လျားအောင် အဝေးကို လှမ်းခေါ်ရာ- ငိုရာ-
သီချင်းဆိုရာတို့၌ပင် “ဘောဒေဝဒတ္တ- အို ....ဒေဝဒတ်....” ဟု ရဿဖြင့်
သက္ကတ အသုံးရှိသောကြောင့် ထို ရူပသိဒ္ဓိ ခွဲခြားချက်ကို သဒ္ဒနိတိလည်း
မနှစ်သက်ချေ။

ဈာန်ပါ ရသံ ၂၄၅။ ပရေ ဂေ၊ ဈာန်ပါ ပရေ-ဈာန်၊ လ၊ ပု မည်ကိုန်သော၊
 စတေ-ဤ ဒီဃ သရတို့သည်၊ ရသံ အာပဇ္ဇန္တေ၊ ဘော
 ဒဏ္ဍိ- အို တုတ်ရှိသူ၊ ဘော သယမ္ဘ- အို ဘုရား၊ ဘောတိ ဣတ္ထိ- အို မိန်းမ၊
 ဘောတိ ဝဇ-အို ချွေးမ။ (၁၅၂)

အာကာရော ဝါ ၂၄၆။ ပရေ ဂေ၊ အာကာရော ရသံ ဝါ အာပဇ္ဇတေ၊ ဘော
 ရာဇ၊ ဘော ရာဇာ- အို မင်း၊ ဘော အတ္တ၊ ဘော အတ္တာ-
 အို အတ္တ၊ ဘော သဓ၊ ဘော သံခါ -အိုမိတ်ဆွေ၊ ဘောသတ္တ၊ ဘော သတ္တာ-
 အို ဆရာ။ (၇၃)

ဣတိ နာမကပ္ပေ စတုတ္ထော ကဏ္ဍော။

၂၄၅။ ဤသုတ်ဆိုရကျိုး။ ။ ဤသုတ် မရှိလျှင် အယောရဿမေကဝစန
 ယောသ္မပိစ သုတ်ဖြင့် ရဿ ပြုနိုင်၏၊ မှန်၏- ဈာန် လ ပ အမည်ရသော ဤ
 ဦးဒီဃတို့သည် ယ အမည် မရနိုင်သောကြောင့် “အယော” လည်း ဟုတ်၏၊
 ဂသိနောင်းသောကြောင့် စကဝစ်ဝိဘတ်လည်း နောင်းလျက် ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့်
 အယော ရဿစသော သုတ်ဖြင့် ရဿပြုနိုင်သည့် ထိုသုတ် ရှိပြီးလျက် ဤသုတ်ကို
 ဆိုခြင်းသည် နိယမတ္ထ (သတ်မှတ်ခြင်း) အကျိုးရှိ၏၊ သတ်မှတ်ပုံကား -“ဂသိ
 နောင်းရာ၌ ဒီဃသရစုကို ရဿပြုလျှင် ဈာန် လ ပ အမည်ရသော ဒီဃ တို့ကိုသာ
 ပြုပါ၊ ဈာန် လ ပ အမည် မရသော ဩဒီဃကိုကား ရဿ မပြုပါနှင့်” ဟု သတ်မှတ်
 သည်၊ ထို့ကြောင့် “သိဒ္ဓေသတိဝိ အာရဗ္ဗော နိယမာယဝါ ဟောတိ အတ္တန္တရ
 ဝိညာပနာယဝါ” ဟူသော ပရိဘာသာလာအကျိုး ၂ မျိုးတွင် နိယမ အကျိုး
 ရှိသည်-ဟု ဆိုလိုသည်။

မှတ်ချက်။ ။ “နိယမ- မြဲစေခြင်း” ဟု အချို့အရာ၌ အနက်ပေးသင့်၏၊
 ဤနေရာ ၌ကား “သတ်မှတ်ခြင်း” ဟူသော အနက်သာလျော်သည်၊ မှန်၏-မြဲစေ
 ခြင်းဟူသော အနက်ကို ဤသုတ်၌ဆိုလျှင် “ဈာန် လ ပ အမည်ရသော ဤဦးဒီဃတို့ကို
 အမြဲရဿပြု၊ ဈာန် လ ပ အမည် မရသော ဩဒီဃကိုကား ဝိကပ် ရဿပြု” ဟု
 အဓိပ္ပာယ် စကားကျ၏၊ အမှန်မှာ - ဩဒီဃကို မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ ရဿ မပြုရ၊
 ထို့ကြောင့် “ဘောဂေါ- အိုနွား” ဟူရာ၌ ဂေါဝယံ ဒီဃသည် ဂသိ နောင်းသော်လည်း
 ရဿ မပြုဘဲပြီးရသည်၊ သို့ဖြစ်၍ “နိယမ- မြဲခြင်း” ဟု ဤသုတ်၌ အနက် မပေး
 သင့်၊ ထိုသို့ သတ်မှတ်ပြသော နိယမသုတ် ဖြစ်သော်လည်း အာဒီဃအတွက်
 “အာကာရောဝါ” ဟု ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သတ်မှတ်လတ္တံ့ ဖြစ်သောကြောင့် ဤဈာန် လ ပ
 ဒီဃတို့ကို သတ်မှတ်ရာ၌ ဝါသဒ္ဓါ မပါရကား “အမြဲရဿ ပြုရမည်” ဟူသော
 အဓိပ္ပာယ်ကား ထင်ရှားလျက်ပင်၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓနီတိ၌ “ပ ဈာန် လ ပ = ဂသိ
 နောင်းရာ၌ မဇ္ဈမ မည်သော ဤဦးဒီဃတို့ကို အမြဲရဿပြု” ဟု သုတ်တည်လေသည်။

၂၄၆။ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်၊ ဘောရာဇာ စသည်ကား ဝါအတွက်
 ဝိကပ်ရပ်တည်း၊ ဝါမြစ်သောကြောင့် ရဿ မပြုရ-ဟုလို၊ ဤသုတ်သည် သတ်မှတ်

ခြင်း အကျိုးရှိသော သုတ်ပင် ဖြစ်၏။ မှန်၏ - ဤသုတ်လဲ အာ အက္ခရာသည် ဣတ္ထိလိင်ကို ထွန်းပြသော အာဒိဗမဟုတ်၊ အကာရပိတာဒုန္နာနမာ သုတ်ဖြင့် စီရင်ထားသော အာတည်း။ ဣတ္ထိလိင် အာ မဟုတ်လျှင် ယ အမည် မရသောကြောင့် အယောရဿသုတ်ဖြင့် ရဿ ပြုမည်ဆိုလျှင် ပြုနိုင်၏။ သို့သော် ဤသုတ် မရှိလျှင် အယောရဿသုတ်က ဂသိကြောင့် အာဒိဗကို အမြဲရဿ ပြုမည်စိုး၍ ဤသုတ် ကအာဒိဗကို ဝိကပ် ရဿပြုပါ-ဟု သတ်မှတ်ပေးရသည်။ ဤသုတ်က ဝိကပ် ရဿပြု- ဟု သတ်မှတ်သဖြင့် ရှေ့သုတ်က အမြဲရဿပြုဟု သတ်မှတ်ရာရောက်၏။

ဤသို့လျှင် ဈလပါရဿ- အာကံရောတိသုတ်တို့ဖြင့် အာ ဤ ဥဒိဗ တို့ကို ဂသိ နှောင်းရာ၌ ရဿပြုဖို့ရန် သတ်မှတ်သဖြင့် ဗျတိရေက (ပြောင်းပြန်ယူ ရသော) နည်း၊ အဝုတ္တသိဒ္ဓိ (မပြောဘဲပြီးသော) နည်းအားဖြင့် “ဩဒိဗကိုကား ရဿမပြုရ” ဟူသော သတ်မှတ်မှုလည်း ပြီးတော့သည်။ ထို့ကြောင့် “ဘောဂေါ” ဟု ရဿ မပြုဘဲအာလုပ်ရပ် ပြီးရသည်။ ဤ၌ “ဂေါ” သာ လိုရင်း၊ ဘောကား ဘဝန္တမှ ဖြစ်လာသောကြောင့် ဩကာရန္တ မဟုတ်၍ လိုရင်းမဟုတ်၊ ဂေါ၌ အာလုပ် ထင်ရှားအောင် ထည့်အပ်သော တွဲဖက်ပုဒ်သာ။

[ဆောင်] ၁။ အယော ရဿ၊ သုတ်အရဖြင့်၊ ဂသိ နှောင်းရာ၊ ဈလပါနှင့်၊ အာကို ရဿ၊ ပြုနိုင်ရလျက် ဈလပါနှော၊ အာကာရောထပ်၊ မိန့်ဆိုအပ်၊ သတ်မှတ်ချင်လိုကွဲ့။

၂။ သတ်မှတ်ရာတွင်၊ မပါဝင်ရ၊ ဩဒိဗမှာ၊ ရဿ ပြုမည့်၊ သုတ်မရှိ၍၊ ပကတိ ဩ၊ ပြီးရသော၊ ဘောဂေါ ပုံစံတို့။

သဒ္ဓနီတိ။ ။ ရာဇာဒိ သတ္တာဒိတော ဂဿတ္တံ = ရာဇ စသော သတ္တုစသော သဒ္ဓါ တို့နှင့် ဂသိကို အမြဲ(အ) ပြု၊ “ဓမ္မဉ္စရ မဟာရာဇ၊ န ရာဇ ကပဏော ဟောတိ၊ ဘောအတ္တ၊ ဘောသတ္တ၊ ဘောပိတ” ပုံစံ၊ ဤသုတ်အလို “ဘောရာဇာ၊ ဘောအတ္တာ- ဘောသတ္တာ- ဘောပိတာ” ဟု ဒိဗရုပ် မရှိစေရ၊ ကစွည်းသုတ်လာ “အကာရ ပိတာ ဒုန္နာနမာ” ကို မနှစ်သက်- ဟုလို့၊ “ဗြဟ္မာဒိကတ္တာဒိတော ဝါ= ဗြဟ္မစသော ကတ္တုစသော သဒ္ဓါတို့နှင့် ဂသိကို ဝိကပ် (အ) ပြု၊ ဘော ဗြဟ္မ၊ ဘောသဓ၊ ဘောကတ္တ- အို အမတ်၊ ဘောဓတ္တ- အိုအမတ်၊ ဝါတိကံ၊ ဓမ္မံ ပဏိတံ မနဇေသု ဗြဟ္မေ၊ ပေါ၊ ဟရေသဂါ ကိဿနမံ၊ ဧဟာသိ၊ ဥဋ္ဌေဟိ ကတ္တေ၊ တေနဟိ ဓတ္တေ” စသည်တည်း။ ဗြဟ္မေကို “ဗြဟ္မတော ဂဿစ” ဖြင့်၊ သခါကို “အကာရ ပိတာ ဒုန္နာနမာ” ဖြင့် (ကစွည်းသုတ်အတိုင်း) စီရင်နိုင်၏။ ကတ္တေ ဓတ္တေ၌ကား ကတ္တု ဓတ္တု တည်၊ (“ဣသေ- အို ရသေ” ကဲ့သို့) သဓတော ဂဿေ ဝါ၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ဂသိကို ပြု။

တွာဒယော ၂၄၇။ ယေသံ ပစ္စယာနံ- အကြင်ပစ္စည်းတို့၏၊ တော-
 တော ဟူ သော၊ အာဒိ- အစသည်၊ အတ္ထိ- ရှိ၏၊ (ဣတိ-
 ဝိဘတ္တိံ သညာယော ထို့ကြောင့်) တေ- ထိုပစ္စည်းတို့သည်၊ တွာဒယော- တွာဒိ
 တို့ မည်သည်၊ ဟောန္တိ- ဖြစ်ကုန်၏၊ တွာဒယော-တော အစရှိကုန်သော၊ တေ
 ပစ္စယာ- ထိုပစ္စည်းတို့ ကို၊ ဝိဘတ္တိံသညာဝ- ဝိဘတ် အမည်ရှိကုန်၏ ဟူ၍သာ၊
 ဒဋ္ဌဗ္ဗာ- မှတ်ထိုက်ကုန်၏၊ သဗ္ဗတော- အလုံးစုံမှ၊ ယတော- အကြင်အရပ်မှ၊
 တတော- ထိုအရပ်မှ၊ ကတော- အဘယ်အရပ်မှ၊ အတော- ထိုအရပ်မှ၊ ဣတော-
 ဤအရပ်မှ၊ သဗ္ဗဒါ - အလုံးစုံသော အခါ၌၊ ယဒါ - အကြင်အခါ၌၊ တဒါ-

၂၄၇။ဝိဘတ်အမည် မှည့်ရကျိုး။ ။ဤသုတ်သည် တောစသော ပစ္စည်းများကို
 ဝိဘတ်အမည်မှည့်သော သညာသုတ်တည်း၊ တော စသော ပစ္စည်းတို့ကို ဝိဘတ်ဟု
 နာမည်မှည့်ခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား-
 “ဝိဘတုန္တံ ပဒံ- ဝိဘတ် အဆုံးရှိမှ ပုဒ်မည်၏” ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ
 (အဝတ်မပါလျှင် လူထဲမဝင်နိုင်သကဲ့သို့) ဝိဘတ်မပါလျှင် ပုဒ်အရာ မဝင်ချေ၊
 ပုဒ်မဟုတ်လျှင်လည်း ဝါကျတွင်း၌ သုံးစွဲ၍ မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် ပုဒ်ဖြစ်ခြင်း
 အကျိုးငှာ တော စသော ပစ္စည်းများကို ဝိဘတ်ဟု အမည်မှည့်ရသည်၊ ဤသို့
 ဝိဘတ်အမည်ရသောကြောင့်လည်းကောင်း “မှ-တို့မှ” စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်၏အနက်
 ကို ဟောသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ တော စသော ပစ္စည်းများကို “ဝိဘတ္တိပစ္စယ”
 ဟု နာမည်မှည့်ကြသည်၊ ဝိဘတ္တိဘူတာ- (ဝိဘတ်အနက်ကိုလည်း ဟော၊
 ဝိဘတ်အမည်လည်း ရသောကြောင့်) ဝိဘတ်ဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ပစ္စယာ-
 ပစ္စည်းတို့တည်း၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယာ- ဝိဘတ်ဖြစ်၍ ဖြစ်သော ပစ္စည်းတို့။
 [ဆောင်] ဝိဘတုန္တံ၊ ဖြစ်သည် မှန်မှ၊ ပဒံ မည်ရိုး၊ ဤအကျိုးကို၊ မျှော်ကိုး ရည်
 မှတ်၊ တော-စလတ်၊ ဝိဘတ် မှည့်ရသည်။

မူကွဲ ။ ။“တော အာဒိ ယေသံ ပစ္စယာနံ တေ ဟောန္တိ တွာဒယော၊ တေ ပစ္စယာ
 တွာဒယော ဝိဘတ္တိံသညာဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ” ဟုသီဟိုဠ်မှရှိ၏၊ ထိုမှအတိုင်း အနက်ပေး
 လိုက်သည်၊ ထိုတွင် “တော အာဒိ၊ ပေ၊ ဟောန္တိ တွာဒယော” ဖြင့် သုတ်၌ပါသော
 တွာဒယော၏ ဝိဂြိုဟ်ကိုပြ၏၊ ထိုဝါကျဖြင့် “တော+အာဒိ ယေသန္တိ တွာဒယော”ဟု
 ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ ဝိဂြိုဟ်ပြုပါဟု ဆိုလိုသည်၊ ထိုတွာဒယောအရ ကွစိတော ပဉ္စ
 မျုတ္တောသုတ်ဖြင့် သက်ရသော တောပစ္စည်းမှစ၍ ဒါနိပစ္စည်းတိုင်အောင် ပစ္စည်းများကို
 ရ၏၊ ထိုပစ္စည်း ဆုံးသောပုဒ်များသည် လိင်-၃-ပါး ဝိဘတ် ၇ သွယ်တို့ဖြင့် ရုပ်စဉ်
 ၍ မရ၊ လိင် ၃ ပါး ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ ၂ ပါးတို့၌ “သဗ္ဗတော” စသည်ဖြင့်
 ရုပ်တစ်မျိုးစီသာ ရှိသောကြောင့် နိပါတ်ပုဒ်များတွင် ပါဝင်ကြရသည်။

ဝိဘတ္တိံသညာ=သညာယော။ ။ “ဝိဘတ္တိံသညာ=ဝိဘတ္တိံသညာယော” ဟု ပါဠိ
 ၂ ထွေရှိ၏၊ စာသွား ရိုးရိုးအားဖြင့် “ဝိဘတ္တိံသညာ” ဟုသာ ရှိထိုက်၏၊ ချဲ့ဦးဆုံး-

ထိုအခါ၌၊ ကံဒါ- အဘယ်အခါ၌၊ ဣဓ- ဤအရပ်၌၊ ဣဒါနိ- ဤအခါ၌၊ (ယခုအခါ၌)။ (၂၆၁)

ကွစိတော ပဉ္စမုတ္တေ ၂၄၈။ ပဉ္စမုတ္တေ ကွစိ တော ပဉ္စယော ဟောတိ၊ သဗ္ဗတော- မှ၊ ပေ၊ ဣတော-မှ၊ ကွစိတိ- ကွစိပုဒ်သည်၊ ပေ၊ ဣမ သွာ- ဤအရပ်မှ။ (၂၆၀) [ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၍ ပြထားပြီ။]

ဝိဘတ္တိနှင့် သညာသည် ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ တွဲစပ်ထားသော ပုဒ်တည်း။ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ထုံးစံမှာလည်း အဘိဓမ္မေယျပုဒ်၏ လိင်သို့ လိုက်မြဲဖြစ်၏။ ဤ၌ အဘိဓမ္မေယျ ပုဒ်၏လိင်ကား “တွာဒယော” ဟူသော ပုလ္လိင်တည်း။ ထို့ကြောင့် ယေသံ- အကြင် တော စသော ပစ္စည်းတို့၏၊ ဝိဘတ္တိ- ဝိဘတ်ဟူသော၊ သညာ-အမည် သည်၊ အတ္ထိ- ရှိ၏” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “ဝိဘတ္တိသညာ” ဟု သမာသံပြီးသည့် အခါ၊ ကွစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံ စသော သုတ်ဖြင့် သညာဟူသော နောက်ပုဒ်၏ အာကို ရဿပြု (ဝိဘတ္တိသညာ) ဟု အကာရန္တ ပုလ္လိင်ဖြစ်၏။ ထို့နောက် နာမိဋံ၊ ယောသက်၊ ယော ကို အာပြု၍ ပုရိသာကဲ့သို့ “ဝိဘတ္တိသညာ” ဟု ရိုးရိုးရှိထိုက်သည်။ သို့သော် ရူပ သိဒ္ဓိဒီကာ၌ “ဇတ္ထစ- ဤပါဠိ၌ကား၊ ကွစာဒိသုတ္တေ- ကွစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံ စသော သုတ်၌၊ ကွစိဂ္ဂဟဏေန- ကွစိသဒ္ဓါ၏ တားမှုကြောင့်၊ ဥတ္တရပဒေ- (ဝိဘတ္တိ+သညာ ၂ ပုဒ်တွင်) သညာဟူသော နောက်ပုဒ်၌၊ ရဿတ္တာဘာဝေါ- ရဿအဖြစ် မရှိခြင်း သည်၊ ဣမိနာ နိပါတနေန- ဤ (ဝိဘတ္တိသညာယော) ဟူသော နိပါတနေကြောင့်၊ (ဟောတိ-၏)” ဟု မိန့်ရကား သညာ၌ အာကို ရဿ မပြုဘဲ၊ ယောဝိဘတ် သက်ရုံသက်၍ “ဝိဘတ္တိသညာယော” သည် ရှေးပါဠိ၊ “ဝိဘတ္တိသညာ” ကား သဒ္ဓါသွားထုံးစံကျအောင် ပြင်ထားအပ်သော နောက်ပါဠိဟု မှတ်၊ သင့်မြတ်သည် ချည်းသာ။ [ရုပ်ကို နောက်သုတ်များ၌ တွက်ရလတ္တံ့။]

၂၄၈။ အခြာအနက်၌လည်း သက်ပုံ။ ။ ဤတောပစ္စည်းသည် ပဉ္စမိဝိဘတ်၏ အပါဒါနိအနက်ခေါ် “အဝမိ” အနက်သာမက၊ ပဉ္စမုတ္တေကို ဖြုတ်၍ “ကွစိတော” ဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့် လိင်္ဂတ္ထစသော အနက်တို့၌လည်း သက် သည်။ ချဲ့အံ့- [သိတ် ဥဏှံ ပတိဟနဟိ၊ တတော ပါဠိမိဂါနိစ” ဟူသော စူဠဝါသေနာသန ကုန္ဒက ပါဠိ၌ “တတော- ထိုကျောင်းသည်” ဟု လိင်္ဂတတ္ထ၌ တောပစ္စည်း သက်ရသည်။ “အနိစ္စတော” စသည်၌လည်း “အနိစ္စတော- အနိစ္စ ဟူ၍” ဟု အနက်ဖွင့် ရှိသေး၏။ ထိုအဖွင့်အလို တောပစ္စည်းကို “အနိစ္စ” ဟူသော လိင်္ဂတ္ထ၌ သက်သည်ဟု မှတ်၊ “ဟူ၍” ဟူသော အနက်ကား တောပစ္စည်း၏ အနက်မဟုတ်၊ တောပစ္စည်းနောက်၌ ကျေနေသော ဣတိသဒ္ဓါ၏ အနက်တည်း။ [“ဣတိနာ နိဒ္ဓိသိတဗ္ဗတော” သဒ္ဓနိတိသုတ်၊ “ဣတိနာ - ဣတိသဒ္ဓါဖြင့်၊ နိဒ္ဓိသိတဗ္ဗ- (တိုက်ရိုက် မပါသော်လည်း) ညွှန်ပြထိုက်သော၊ ပဌမတ္ထေ- ပဌမာအနက်၌၊ တော - တောပစ္စည်းသက်၊ (သုတ်နက်)။] ၂- “တယော ဝါတာတပေါယောရော၊ သုဉ္ဇာတော ပဋိဟညတိ” ဟူသော ယခင်

သြဿ၊ ပေါ
သဗ္ဗနာမေတိ
ယတ္ထ- အကြင်၌၊ တတြ၊ ဣ- တို့၌။ (၂၆၆)

၂၄၉။ သတ္တမ္ပတ္ထေ- သတ္တမိ ဝိဘတ်၏ အနက်၌၊ သဗ္ဗနာမေ
ဟိ-တို့မှ (နောက်၌)၊ တြထဏ္ဏတိ- တြ၊ ထဟူကုန်သော၊
ဧတေပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗတြ၊ သဗ္ဗတ္ထ- အလုံးစုံ၌၊ ယတြ၊
ယတ္ထ- အကြင်၌၊ တတြ၊ ဣ- တို့၌။ (၂၆၆)

သေနာသနက္ခန္ဓက ပါဠိတော်၌ပင် ပတိဟညတိဟူသော ကံဟောကြိယာကို ထောက်၍
“တတော (တေန ဝိဟာရေန)၊ ထိုကျောင်းသည်” ဟု အပုတ္တကတ္တာ အနက်၌
တောပစ္စည်း သက်၏။ ၃- “အန္တရာယေ အသေသတော- အကြွင်းမရှိကုန်သော
+ အန္တရာယ်တို့ကို” ဟူသော အဋ္ဌသာလိနီ ဂန္ဓာရမ္မ၌ ကံအနက်ဝယ် တောပစ္စည်း
သက်၏။ ၄- “ရာဇတောဝါ- မင်းကြောင့်လည်းကောင်း” ဟူရာ၌ ဟိတ်အနက်ဝယ်
သက်၏။ ၅- အဝမိခေါ် ပဋ္ဌမိအနက်ကို ပြခဲ့ပြီ။ ၆- “ပရတော- သူတစ်ပါး၏၊
ဒါန ပစ္စယာ- ဒါနဟူသော အကြောင်းကြောင့်” ဟူသော ဒွါဒသမ မဟာပဒုမဇာတ်၊
“ဥဘတော- ၂ ဖက်၏၊ အဝသုတော- စိုစွတ်သည်၌” ဟု သော ဘိက္ခုနီ ပါ
စိတ်တို့ဝယ် သာမိအနက်၌ သက်၏။ ၇- “အနိစ္စတော- အနိစ္စအားဖြင့်” ဟု ပေး
လျှင် တတိယာ ဝိသေသနအနက်၌ သက်၏။ ၈- “အာဒိတော- အစ၌” ဟု
ပေးရာဝယ် သတ္တမိ (ဘုမ္မတ္ထ) ၌ သက်၏။ ၉ - “ကာမာဝစရ ကုသလတော-
ကာမာဝစရကုသိုလ် နာမက္ခန္ဓာ ၄-ပါးတို့တွင်၊ အဋ္ဌ - ရှစ်ပါးသော စိတ်တို့”
ဟူသော အဋ္ဌသာလိနီဝယ် နိဒ္ဒါရဏအနက်၌ တောပစ္စည်းသက်၏။ [ဤ ကုသလ
တောကို လိင်္ဂတ္ထ ဟုလည်း ဖွင့်သေး၏။] ဤသို့လျှင် တောပစ္စည်းသက်ရာ အနက်
၉ ချက်ရှိသည်။

လိင်္ဂတ္ထေ ကတ္တုကုမ္ပေသု၊ ဟေတွတ္ထေ-ဝမိသာမိသု၊
ဝိသေသနေစ ဘုမ္မတ္ထေ၊ နိဒ္ဒါရဏေစ တော ဘဝေ။

၂၄၉။ “သဗ္ဗနာမေဟိ” ဟု ဆိုသောကြောင့် သဗ္ဗ၊ ကတရ- စသော သဗ္ဗ
နာမ်တို့ နောက်၌သာ တြ ထပစ္စည်းသက်၍ ပုရိသ၊ အနိစ္စ- စသော သုဒ္ဓနာမ်တို့
နောက်၌ မသက်၊ သဗ္ဗနာမ် ဟုဆိုသော်လည်း တုမှ အမှ-စသော သဗ္ဗနာမ်
နောက်၌ကား (ဇိနဝစနယုတ္ထ မဖြစ်သောကြောင့်) မသက်ရ၊ ရှေ့သုတ်၌ကား ဤ
ကဲ့သို့ “သဗ္ဗနာ မေဟိ” မပါသောကြောင့် သဗ္ဗစသော သဗ္ဗနာမ်နောက်၌လည်းကောင်း၊
ပုရိသ၊ အနိစ္စ-စသော သုဒ္ဓနာမ် နောက်၌လည်းကောင်း တောပစ္စည်း သက်နိုင်သည်၊
ရုပ်ကို “သဗ္ဗ-ယ-တ” တည်၍ အခြေပြုနည်းမှီး တွက်ပါ။

အခြားအနက်၌လည်း သက်ပုံ။ “သတ္တမိယာ” ပုဒ်ကို ဖြုတ်၍ “တြထ”
ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သတ္တမိအနက်မှ အခြားအနက်၌လည်း တြထ ပစ္စည်း
သက်၏။ ချဲ့ဦးအံ- (၁) “သန္တာဝတာယံ သမာပတ္တိ၊ ယတြဟိနာမ နတ္ထိ ဘာဝံပိ
အာရမဏံ ကရိတွာ ဌသတိ” ဟူသော ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိတော်၌ ယတြဟိ နာမကို
“ယာနာမ သမာပတ္တိ” ဟု အဋ္ဌသာလိနီ ဖွင့်သောကြောင့် တြပစ္စည်းသည် ပဌမာ
အနက်၌ သက်၏- ဟု သိရ၏။ “တတုဒံ နတ္ထိ အညတြ” ဟူသော ဗုဒ္ဓဝံသ၌
လည်း “အညတြာတိ အည” ဟု အဋ္ဌကထာ ဖွင့်သောကြောင့် ပဌမတ္ထပင်။

သဗ္ဗတောမိ

၂၅၀။ သဗ္ဗတောမိ- သဗ္ဗတောမိ- သဗ္ဗတောမိ- စတသ္မာ-
 ဤလိင်မှ (နောက်၌) ကွစိ-၌။ မိပစ္စယော ဟောတိ။ သဗ္ဗမိ၊
 သဗ္ဗသ္မိ- အလုံးစုံ သော အရပ်၌။ (၂၆၈) [“သဗ္ဗမိ” သာ သုတ်၏ ပုံစံ၊
 သဗ္ဗသ္မိကား ကွစိအတွက် များစွာသောအရာ၌ မိ ပစ္စည်းမသက်-ဟု ပြသောပုံစံတည်း။
 ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်၊ သတ္တမိယာ-ဟူသော အလိုက်ကို ကြည့်၍ “သဗ္ဗတောမိ”
 ဟူသော ဝိနာမိကာရယောဂဝိဘာဂဖြင့် ပဉ္စမိအနက်၌ မိ ပစ္စည်းသက်၍ “ဝိပုမုတ္တဿ
 သဗ္ဗမိ” ကို ထုတ်ကြ၏။ သို့သော် သဗ္ဗမိ-အလုံးစုံသော အာရုံ၌၊ ဝိပုမုတ္တဿ-
 ကိလေသာတို့မှ လွတ်တော်မူသော” ဟု ပေးလျှင် သတ္တမိ အနက်၌ပင် သက်သည်-
 ဟု ကြံသင့်သည်။]

ကိသ္မာဝေါ

၂၅၁။ သတ္တမုတ္တေ၊ ကိမိတိ-ကိ ဟူသော၊ စတသ္မာ- ဤ
 လိင်မှ (နောက်၌)၊ ကွစိ ပပစ္စယော ဟောတိ၊ ဒေဝါနံ
 ပိယတိဿ.... တံ ကွဂတော အသိ (ကိဿကဝေစသုတ်၌ အနက်ပေးခဲ့ပြီ။)
 (၂၆၉) [သို့နောင်းရာ၌သာ “ကိဿ၊ ကိသ္မိ” ဟု ကိံ၌ နိဂ္ဂဟိတံကို သဒ္ဒနိတိ
 ချေ၏။ သို့သော် သ္မာနောင်းရာလည်း နိဂ္ဂဟိတံကို ချေ၍ “ကိသ္မာ ဝေါ” ဟု
 သိဟိဋ္ဌိမှရ၏။ ထို့ပြင်-“ဒေဝါနံ ပိယတိဿ” ၏ နောက်၌ ”ကွစိတိ ကိမတ္ထံ၊
 ကသ္မိ ဂတောသိ” ဟုလည်း သိမုရိလေသည်။ ရုပ်ကို အခြေပြု၌ တွက်ထား၏။]

(၂) “မဟိဒ္ဓိကော ခေါ မဟာသမဏော၊ ယတြဟိနာမ ဗြဟ္မာပိ သဟမ္ပတိ
 ဥပသင်္ကမိဿတိ ဓမ္မဿဝနာယ” ဟူသော မဟာဝါဠရဝေလကဿပကထာ၌
 “ယတြ ဟိနာမာတိ ယံနာမ - အကြင်ရဟန်းကြီးသို့ ” ဟု သာရတ္ထဒီပနီ ဖွင့်သော
 ကြောင့် ဒုတိယတ္ထ တြပစ္စည်းသက်-ဟု သိသာ၏။ (၃) “ယတြဟိနာမ ကဋ္ဌာနိပိ
 ဖာလိယိ-သန္တိ” ဟူသော ထိုပါဠိ၌ ယတြဟိနာမကို “ယေန နာမ” ဟု ဖွင့်သော
 ကြောင့် တတိယတ္ထ၌ တြသက်၊ “ယတြ- အကြင်ရဟန်းကြီးသည်၊ ဖာလိ
 ယိဿန္တိနာမ- ခွဲအပ်ခွဲနိုင်ကုန်တုံဘိ၏” ဟုပေး၊ (၄) “သဗ္ဗတ္ထ မာနာနုသယေန နိရ
 နုသယော” ဟူသောယမိုက်ပါဠိ၌ “သဗ္ဗတ္တာတိ ဇတဿ ပန သဗ္ဗဋ္ဌာနတောတိ
 အယမတ္ထော န န သမ္ဘဝတိ၊ ထွကာရဉ္စိ ဘုမ္မတော အညတ္တာပိ သဒ္ဒဝိဂ္ဂ ဣစ္ဆန္တိ”
 ဟု အနုသယယမိုက်ဋီကာ ဖွင့်သောကြောင့် ပဉ္စမုတ္တ၌ ထ ပစ္စည်းသက် -ဟု မှတ်၊
 (၅) “တတြိဒံ ပမာဏံ” ဟူသော ကုဋီကာရသိက္ခာပုဒ် စသည်၌ “တဿာ
 ကုဋီယာ ဣဒံ ပမာဏံ” စသည် ဖွင့်သောကြောင့် သာမိအနက်၌ တြပစ္စည်းသက်-
 ဟု မှတ်။
 [ဆောင်] တြ ထဟု၊ ယောဂပြု၍၊ ပ-ဒ-တပဉ်၊ သာမိလျှင်၊ ငါးအင်အနက်၊
 တြသက်။

ဟိ ဟံ ဟိဉ္ဇနံ

၂၅၂။ သတ္တမုတ္တေ ကိမိတိ ဧတသ္မာ၊ ဟိ ဟံ ဟိဉ္ဇနံ ဣတိ-
 ဟိ၊ဟံ၊ ဟိဉ္ဇနံ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊
 ကုဟိ၊ ကုဟံ- အဘယ်အရပ်၌၊ ကုဟိဉ္ဇနံ- တစ်ရံတစ်ခါ၌၊ (၂၅၁) [ရုပ်ကို
 အခြေပြုမှာစွ၊ မောဂုလ္လာန်၌ကား “ဟိဉ္ဇနံ” ပစ္စည်း မပါ၊ ကုဟိ နောင် စ နံ နိပါတ်
 တွဲစပ်စားလျှင် “ကုဟိဉ္ဇနံ” ဖြစ်သည်ဟု ဆို၏၊ ဥပမာ- ကုဟိ နောင် စိ နိပါတ်
 တွဲစပ်စားလျှင် “ကုဟိဉ္ဇိ” ဟု ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း တဲ့၊ ထို နိဿယသစ်၌ ဝံပစ္စည်း
 သက်၍ “ကုဝံ-သတ္တော သမုပုဇ္ဇော၊ ကုဝံ သတ္တော နိရုဇ္ဈတိ” ဟူသော သဂါထာ
 ဝဂ္ဂ .ဘိက္ခုနီ သံယုတ် စသည်ကိုလည်း ပုံစံထုတ်ပြတော် မူသေး၏။]

တမှာစ

၂၅၃။ သတ္တမုတ္တေ၊ တမှာ- (တ) လိင်မှ နောက်၌၊ ဟိ ဟံ
 ဣတိ- ဟိ ဟံဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာစ- ဤပစ္စည်း
 တို့သည်သာ၊ ဟောန္တိ၊ တဟိ၊ တဟံ- ထိုအရပ်၌၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ဟိဉ္ဇနဂ္ဂဟဏ
 နိဝတ္တနတ္ထံ- ဟိဉ္ဇနံ သဒ္ဓါကို နစ်စေခြင်း အနက်ရှိ၏။ (၂၅၃) [စသဒ္ဓါက ရှေ့
 သုတ်မှ ဟိဉ္ဇနံကို နစ်စေသောကြောင့် “ဟိ ဟံ ဣစ္စေတေ ပစ္စယာစ” ဟု စသဒ္ဓါ
 ကို နောက်သို့ ရွှေ့၍ အနက်ပေးကြသည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုမှာစွ။]

ဣမ သ္မာ ဟ ဓာစ

၂၅၄။ သတ္တမုတ္တေ ဣမသ္မာ ဟစ ဣတိ ဧတေ ပစ္စယာ
 ဟောန္တိ၊ ဣဟ၊ ဣစ- ဤအရပ်၌၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊
 အဝဓာရဏတ္ထံ- နိဝတ္တာပန အဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏။ (၂၅၄)... [ဟစ ပစ္စည်းတို့
 သည် ဣမနောက်၌သာ သက်၏၊ သဗ္ဗစသော အခြားသဒ္ဓါ၏ နောက်၌ မသက်၊
 ဤသို့ အခြားသဒ္ဓါကို နစ်စေသောကြောင့် နိဝတ္တာပန အဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏-
 ဟု ဆိုသည်၊ သုတ်နက်ကိုလည်း “ဣမသ္မာစ- ဣမသဒ္ဓါမှ (နောက်၌) သာ” ဟု
 အနက်ပေးရသည်၊ ဤအဝဓာရဏကို “သန္နိဋ္ဌာနအဝဓာရဏ” ဟုလည်း ဆိုကြ
 သေး၏၊ စဉ်းစားကြပါလေ။]

ယံတော ဟိ

၂၅၅။ သတ္တမုတ္တေ၊ တသ္မာ ယတော- ထို (ယ) လိင်မှ
 နောက်၌၊ ဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ယတိ- အကြင် အရပ်၌။
 (၂၅၅) [ရုပ်ကို အခြေပြုမှာ စွပါ။]

ကာလေ

၂၅၆။ ကာလေ ဣတိ- ကာလေဟူသော၊ ဧတံ- ဤသုတ်ကို၊
 အဓိကာရတ္ထံ- အဓိကာရ အကျိုးရှိ၏ ဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ-
 သိထိုက်၏၊ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဤသုတ်ကို သီးခြား မပြု၊ “ကာလေတိ အဓိကာရောယံ”
 ဟုပြု၍ အခြားသုတ်နှင့် ဆက်ထားသည်။]

ကိ သဗ္ဗညေကာ
ပေါ ဒါစနံ

၂၅၇။ သတ္တဗျတ္ထေ-ဌိ၊ ကာလေ- အခါ ဟူသောအနက်၌၊
ကိ သဗ္ဗ အည ကေ ယ ကု ဣတိ- ကိ၊ သဗ္ဗ၊ အည၊
ကေယ၊ ကု ဟူကုန်သော၊ စတေဟိ-ဤလိင်တို့မှ(နောက်၌)၊
ဒါ ဒါစနံ ဣတိ- ဒါ၊ ဒါစနံ ဟူကုန်သော၊ စတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ကဒါ-
အဘယ်ခါ၌၊ သဗ္ဗဒါ- အလုံးစုံသော အခါ၌၊ အညဒါ- အခြားသော အခါ၌၊ ကေဒါ
- တစ်ပါးသောအခါ၌၊ ယဒါ- အကြင်အခါ၌၊ ကုဒါစနံ- တစ်ရံတစ်ခါ၌။ (၂၅၆)

တမှာ ဒါနိစ

၂၅၈။ သတ္တဗျတ္ထေ၊ ကာလေ၊ တ ဣတိ- တ ဟူသော၊
တေသ္မာ-၌၊ ဒါနိ ဒါတိ-ဒါနိ ဒါ ဟူကုန်သော၊ စတေ
ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တဒါနိ၊ တဒါ- ထိုအခါ၌၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနုကမုနတ္ထံ- ငင်
ခြင်း အနက်ရှိ၏။ (၂၅၈) [ရှေ့က ဒါကို စ သဒ္ဓါဖြင့် ငင်သည်- ဟူလို။ ရုပ်လွယ်
ပြီး တဒါပြုယုဂ်ကား ပေါများ၏။ “မဟတာ ပရိဝါရေန၊ တဒါနိ သော မဟိပတိ”
ဟူသော မောထေရီ အပဒါန်၌ “တဒါနိ” ပြုယုဂ်ရှိသည်။]

၂၅၇။ ကုဒါစနံ- ကိတည်း၊ ဒါစနံ ပစ္စည်းသက်၊ ဝိဘတ်မှည့်၊ ကုဟိ ဟံသုစ
သုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဒါစနံ ပစ္စည်းကြောင့် ကိကို ကုပြု ဤသို့လျှင် ကိသဒ္ဓါနောင်
ဒါစနံပစ္စည်း သက်ရပါလျက် အဘယ်ကြောင့် “ကုဟိ”ဟု ကုသဒ္ဓါကို ထည့်၍
ဆိုပါသနည်း၊ ကုနောင် ဒါစနံပစ္စည်း မသက်ပါတကား- ဟု စောဒနာဖွယ်ရှိ၏၊
အဖြေကား- ဒါစနံပစ္စည်းနောင်းရာ၌ ကိကို အမြဲကုပြုရသည်-ဟု သိစေခြင်း
အကျိုးငှာ ကုနောင် မသက်ရဘဲလျက် ကုသဒ္ဓါကို ထည့်၍ ဆိုထားသည်။ [“ကု
ဟိ” ၌ ကုသဒ္ဓါလည်း (ဖလူပစာရနည်းအားဖြင့်) ကိကိုပင် ကု-ဟု ဆိုထားသည်၊
ဥပမာ- “ထမင်းချက်သည်” ဟူရာ၌ ထင်းဖြစ်လတ္တံ့သော ဆန်ကိုပင် ဖလူပစာရနည်း
အားဖြင့် “ထမင်” ဟု သုံးစွဲထားသကဲ့သို့တည်း။]

[ဘောင်] ဒါစနံ နောင်းက၊ ကိသဒ္ဓကို၊ နိစ္စ ကုပြု၊ သိစေမှုကြောင့်၊ ထည့်၍ ကုကို၊
အရှင်ဆိုသတဲ့၊ ထိုကုသဒ္ဓါ၊ ကိမှလာ၍၊ ဥပစာ ဖလ၊ နည်းယူရသည်၊
မှတ်ကြ နောင်လာ အချုပ်တည်း။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ဒါစနံပစ္စည်းဟု မဆိုဘဲ ဒါပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော ကုဒါပုဒ်နောင်၊
စနံ နိပါတ်နှင့် တွဲစပ်၍ “ကုဒါစနံ” ဖြစ်သည်-ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် မိန့်သေး၏၊
ထို့ပြင်- “တံ ကုဒါသု ဘဝိဿတိ” စသည်ဖြင့် “ကုဒါ” ပါဠိသည် ကုဒါစနံထက်
ပင် အသုံးများ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ကု ပြုလတ္တံ့သော ကိသဒ္ဓါနောင်
ဒါပစ္စည်း လည်း သက်သင့်၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် ကုဟိဟံသုစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဟိဉ္ဇနံ
ဒါစနံသာမက၊ ဒါပစ္စည်းကိုလည်း ဆည်းယူသင့်သည်။

ဣမသ္မာ ရဟိ ၂၅၉။ သတ္တမျတ္ထေ၊ ကာလေ၊ ဣမသ္မာ-၌၊ ရဟိ ဝုနာ၊ ဒါနိ ဣတိ-ရဟိ၊ ဝုနာ၊ ဒါနိ ဟုကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ယောက္ခိ၊ ဧတရဟိ၊ အဝုနာ၊ ဣဒါနိ-ဤအခါ၌၊ စဂ္ဂဟံ-သည်၊ အနုကပုနတ္တံ-ဒါနိကို ငင်ခြင်းအနက် ရှိ၏။ (၂၅၉)

သဗ္ဗဿ ဘော ဒါမ္ဗိ ဝါ ၂၆၀။ ပရေ-သော ဒါမ္ဗိပစ္စယေ- ဒါပစ္စည်းကြောင့်၊ သဗ္ဗ ဣတိ-သဗ္ဗဟုသော၊ ဧတဿ- ဤသဒ္ဓါ၏၊ သကာရာ ဒေသော - သ အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ သဗ္ဗဒါ၊ သဒါ- အလုံးစုံသောအခါ၌၊ ဝါ- အခါခပ်သိမ်း။ (၂၇၇) [သဒါ ကို အခြေပြုအတိုင်း တွက်၊ -“သဗ္ဗဒါ”ကား ဝိကပ်ရုပ်တည်း။]

အဝဏ္ဏော ယေ လောပဉ္စ ၂၆၁။ ပရေ-သော၊ ယေ ပစ္စယေ-ယ ပစ္စည်းကြောင့်၊ အဝ ဏ္ဏော-သည်၊ လောပံ အာပဇ္ဇတော၊ ဗာဟုဿစွံ- ဗဟုသုတ ရှိသူ၏ဖြစ်ကြောင်း၊ ပဏ္ဍိစွံ- ပညာရှိ၏ဖြစ်ကြောင်း၊ ဝေပလ္လံ- ပြန်ပြောသည်၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ ကာရုညံ-သနားခြင်း၊ ကောသလ္လံ- ကျွမ်းကျင်သူ၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ သာမညံ- ရဟန်း၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ သောဟန္တံ- ကောင်းသော စိတ်ရှိသူ၏ ဖြစ် ကြောင်း။ (၃၆၉)

၂၅၉။ **ရဟိဝုနာစ**- “ရဟိစ+ဝုနာစ၊ ရဟိဝုနာ၊ စသဒ္ဓါ ဒါနိပစ္စယသမ္ပိဏ္ဍနံ ဣတ္ထာ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိဋီကာဖွင့်သောကြောင့် “ဣမသ္မာရဟိဝုနာစ” ဟု သိမူအတိုင်း သာ ပါဠိရှိသင့်၏၊ ဤ၌ အနုကပုနကိုပင် ရှုငိုကာ၌ “ဒါနိပစ္စယ သမ္ပိဏ္ဍန” ဟု တစ်နည်းဆိုသည်။ [“ဣမသ္မာ ရဟိဝုနာ ဒါနိစ” ဟုသော ပါဠိကိုပင် အတည်ပြု၍ “ဒါပစ္စည်း လိုက်မည်စိုးသောကြောင့် ဒါပစ္စည်းကို နှစ်စေခြင်းငှာ ဒါနိ ပစ္စည်းကိုယူထားသည်၊ စသဒ္ဓါကား ကာလေ သတ္တမျတ္ထေကို ငင်ခြင်းအနက် ရှိ၏” ဟု ဖွင့်သေး၏၊ ဆင်ခြင်။]

၂၆၁။ လောပဉ္စ၌ စကို အဝဏ္ဏောနောင် ထိုင်စေ၍ “အဝဏ်လည်းချေ” ဟုဆိုသဖြင့် ဣဝဏ်လည်းချေ-ဟု စသဒ္ဓါဖြင့် ဣဝဏ်ကျေခြင်းကို ဆည်းသည်- ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဖွင့်၏၊ ဤ၌ “ယ” ဟုသည်လည်း တဒ္ဓိတိ၌ လာမညံဏှပစ္စည်းမှ (ဏ အနုဗန်ချေ၍ ကျန်သော) ယပစ္စည်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် ရုပ်ကို တဒ္ဓိတိကျမှ သေချာစွာ တွက်သင့်၏၊ ဤ၌ကား ဤသုတ်နှင့် ယဝတံသုတ်၏ အစီအရင် သိသာ ရှုမျှသာ ရုပ်တွက်သင့်၏၊ တဒ္ဓိတိဆိုငါရာ ရုပ်တွက်ပုံမှာလည်း ကွဲစွည်းဝုတ္တိ၌ ဤ ရုပ်များ အပြည့်အစုံ မပါသောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ (ဏှတ္တတာ ဘာဝေတုသုတ်) ၌ ရုပ်ပြီးပုံကို ကြည့်ပါ။

ရုပ်တွက်။ ။ဗာဟုဿစွံကို “ဗာဟုသုတ+ယ” တည်၊ အဝဏ္ဏော ယေ လောပဉ္စသုတ်ဖြင့် တ၏ အ ကိုချေ၊ တကို ယသို့ကပ်၊ (ဗာဟုသုတျ၊) ယဝတံ တလဏ စသော သုတ်ဖြင့် တျကို စပြု၊ ပရဒေသာဝေါသုတ်ဖြင့် သဒိသဒ္ဓေဘော(စ်)

ဝုမုဿ ဇော
ဣယိဋ္ဌေသု

၂၆၂။ ဣယ ဣဋ္ဌ ဣတိ-ဣယ၊ ဣဋ္ဌ ဟူကုန်သော၊
ဇောသု ပစ္စယေသု- ဤပစ္စည်းတို့ကြောင့်၊ သဗ္ဗ
ဿေဝ- သော၊ ဝုမုဿဒုဿ- ဝုမုဿဒါ၏။ ဇော အာဒေသော-
ဇ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဇေယျော၊ ဇေဋ္ဌော- အလွန်ကြီးသူ။ (၃၉၁)

ပသတ္တဿ
သောစ

၂၆၃။ ဣယ ဣဋ္ဌ ဣတိ ဇောသု သဗ္ဗဿေဝ၊ ပသတ္တ
သဒ္ဒဿ၏။ သော အာဒေသော - သ၊ အပြုသည် လည်း
ကောင်း၊ ဇော အာဒေ သော စ - ဇ အပြုသည်လည်းကောင်း၊
ဟောတိ၊ သေယျော၊ သေဋ္ဌော၊ ဇေယျော၊ ဇေဋ္ဌော-အလွန် ချီးမွမ်းအပ်သူ။ (၃၉၂)

လာ၊ (ဗာဟုဿစ္စ) နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ အံပြု၊ ပြီး၏။ [တဒ္ဒိတ်ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့်
နာမ်ငဲ့ရသည်။] “ပဏ္ဍိစ္စံကို ပဏ္ဍိတ+ယ” တည်၍ နည်းတူတွက်၊ ဝေပုလ္လံကို
“ဝေပုလ+ယ” တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် လ၏ (အ) ကို ချေ၍ “ဝေပုလျ” ဟု ဖြစ်၏။
လျကို လပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ “ကာရုဏာ+ယ” တည်၊ ဏာ၏ အာကိုချေ၊ ယဝတ်
ဖြင့် ဣကို ဥပြု၊ ဒွေဘော်လာ။ [“ကရုဏာယေဝ+ ကာရုဏ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ရှိ
သောကြောင့် “ကာရုဏ- သနားခြင်း” ဟု ပေးသည်။] “ကောသလ+ယ” တည်
၍ ကောသလံကိုလည်း နည်းတူတွက်၊ “သမဏသ- ရဟန်း၏။ ဘာဝေါ-သည်။
သာမည-မည်၏” အရ “သာမဏ+ယ” တည်၊ ဏ၏ (အ) ကို ချေ၊ ယဝတ်
သုတ်ဖြင့် ဣကို ဥပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ “သောဟဒ+ယ” တည်၊ ဒ၏ (အ) ကိုချေ၊
ဒျကို ဇပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ နာမ်ငဲ့၊ သိ-အံပြု။ [ယဝတ်သုတ်သို့ မရောက်သေးသော်
လည်း ထိုသုတ်၏ အဓိပ္ပာယ်များသောကြောင့် ဤသုတ်၌ ရုပ်တွက် ပြထားသည်။]
မှတ်ချက်။ ။ ဤသုတ်က ဗျည်းဖြစ်သော ယပစ္စည်း နှောင်းရာဝယ်
အဝဏ်ကို ချေသောကြောင့် သရလောပေါသုတ်ဖြင့် မချေနိုင်ကြောင်း သိသာ၏။
သို့ဖြစ်၍ သရလောပေါသုတ်၌ ပစ္စယ အရ ရူပသိဒ္ဓိဝါဒကောင်း၍ နျာသ မကောင်း-
ဟု မှတ်။

၂၆၂။ ဣယိဋ္ဌေသု- “ဝိသေသေ တရတမိသိကိယိဋ္ဌာ” သုတ်ဖြင့်
ဝိသေသအနက်၌ သက်သော ဣယ-ဣဋ္ဌ ပစ္စည်းများတည်း၊ ထို့ကြောင့် “အထူးသဖြင့်
ကြီးသူ၊ အလွန်ကြီးသူ” စသည်ဖြင့် ဣယ-ဣဋ္ဌ ပစ္စည်းအတွက် “အထူး၊
အလွန်” ဟူသော အနက်များကို သုံးစွဲရသည်။ တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်းဖြစ်၍ တဒ္ဒိတ်ခန့်၌သာ
သေချာစွာ ရုပ်တွက်ရာ၏။ ဤ၌ကား ဤသုတ်ဆိုင်ရာမျှကိုသာ အခြေပြု၌ ပြခဲ့
သည့်အတိုင်း တွက်ပါ။

၂၆၃။ ပသတ္တ သဒ္ဓါကို ဇ ပြုသောနည်းသည် သဒ္ဓနိတိ ဓောဂုလ္လာန်တို့၌
မလာ၊ ပါဠိသုံးလည်း ရှိပုံမရ၊ သို့သော် မုဒ္ဒဇောဓ၌ “ပြသသူကို ဇ” ပြုသောကြောင့်
ထို သက္ကတနည်းလိုက်၍ ဤ၌ ဆိုဟန်တူသည်။ ပသတ္တ သဒ္ဓါမှ ဖြစ်လာသောကြောင့်
“ဇေယျော၊ ဇေဋ္ဌော- အလွန် ချီးမွမ်းအပ်သူ” ဟု အနက်ပေးရသည်။ ရုပ်ကို အခြေ
ပြုကြည့်တွက်။ [သဒ္ဓနိတိ၌ တမ ပစ္စည်းကြောင့် ချီးမွမ်းအပ်သူကို ဟောသော
“သတ္တ” သဒ္ဓါကို (သ) ပြု၍ “သတ္တမော- အလွန် ချီးမွမ်းအပ်သူ” ဟု ပြယုဂ်
ထုတ်သေး၏။]

ပိုင်း]

နာမ်ကျမ်း

၂၈၁

အန္တိကဿ
နေဒေါ

၂၆၄။ ဣယ ဣဋ္ဌ ဣတိ၊ ဧတေသု ပစ္စယေသု၊ သဗ္ဗဿ၊ အန္တိက
သဒ္ဓဿ- အန္တိကသဒ္ဓါ၏။ နေဒါဒေသော- နေဒ အပြုသည်။
ဟောတိ၊ နေဒိယော၊ နေဒိဋ္ဌော - အလွန်နိုးကပ်သောအရပ်။

(အလွန်နိုးကပ်သူ၊ စသည်။) ၃၉၃ ရုပ်ကို အခြေပြုမှာ ရှူ။

ဗာဠဿ
သာဓော

၂၆၅။ ဣယ၊ ပေါ ပစ္စယေသု သဗ္ဗဿ ဗာဠသဒ္ဓဿ
သာဓာဒေသော ဟောတိ၊ သာမိယော၊ သာမိဋ္ဌော- အလွန်
ပြင်းထန်သော အရာ (အလွန် ပြင်းထန်သူစသည်။) ၃၉၄။

ရုပ်ကို အခြေပြုမှာ ရှူ။

အပ္ပဿ ကဏ်

၂၆၆။ ဣယ၊ ပေါ ပစ္စယေသု သဗ္ဗဿ အပ္ပသံဒ္ဓဿ ကဏ်
အာဒေသော ဟောတိ၊ ကဏိယော၊ ကဏိဋ္ဌော - အလွန်
နည်းပါးသော အရာ။ (၃၉၅) ရုပ်ကို အခြေပြုမှာ ရှူ။

ယုဝါနဉ္စ

၂၆၇။ ဣယ၊ ပေါ ပစ္စယေသု သဗ္ဗဿ ယုဝသဒ္ဓဿ ကဏ် အာ
ဒေသော ဟောတိ၊ ကနိယော၊ ကနိဋ္ဌော- အလွန်ငယ်သူ၊ ဝါ-
ညီငယ်၊ စဂ္ဂဟဏ်-သည်။ အနံကဗုနတ္ထံ- ကဏ်ကို ငင်ခြင်း အနက်ရှိ၏။ (၃၉၆)

၂၆၇။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ကဏ်ကနပုယုဝါနံ” ဟု သုတ်တည်၍ အပ္ပကို မုဒ္ဒဇောဖြင့် ကဏ်ပြု၍ ယုဝ်ကို ဒန္တဇနဖြင့် “ကန်” ပြု၏။ မုဒ္ဒဇောခြေကား အပ္ပယုဝ ၂ မျိုးလုံးကိုပင် ဒန္တဇနဖြင့် ကန်ပြု၏။ ဤကစွည်း၌ ရှေ့သုတ်မှ ကဏ်အပြုကို ငင်ပါလျက် ပုံစံ၌ ဒန္တဇနဖြင့် “ကနိယော” ဟု တွေ့ရ၏။ ထို့ကြောင့် တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဇာကို နပြု- ဟု ရူပသိဒ္ဓိ အမိန့်အတိုင်း ရုပ်ပြီးစေ။ [“ဒုဟရောစ ယုဝါ သုသု” ဟု အဘိဓာန်ရှိသောကြောင့် ယုဝသဒ္ဓါကို ဒဟရ၏ ပရိယာယ်ဟု ဤနေရာ၌မှတ်။]

ယုဝါနံဟု ဗဟုဝုတ်ဆိုရကျိုး။ ။ ယုဝသဒ္ဓါ တစ်ခုတည်းဖြစ်သောကြောင့် “ယုဝဿစ” ဟု ဧကဝုတ်ဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော။ “ယုဝါနံ” ဟု ဗဟုဝုတ်ဖြင့် ဆိုခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း- ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- ဝိပလ္လာသနည်းကို ပြရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ ချဲ့ဦးအံ- နည်းလေးဆယ်၌ ဝိပလ္လာသ (ဖောက်ပြန်သော) နည်းဟု နည်းတစ်မျိုးရှိ၏။ ထိုဝိပလ္လာသသည် လိင်- ဝိဘတ္တိ- ဝစန-ကာလ-ပုရိသ- အက္ခရအားဖြင့် ၆ ပါးရှိ၏။ အကျယ်ကို ထိုနည်းလေး ဆယ်မှာရှု။ ထို ၆ ပါးတွင် “ယုဝဿ” ဟူသော ဧကဝုတ်မှ ဗဟုဝုတ် ဖောက်ပြန် သောကြောင့် ဤ “ယုဝါနံ” သည် ဝစနဝိပလ္လာသနည်းမည်၏။ ဤသို့ ကျမ်းဂန် တို့၌ ဝိပလ္လာသနည်းမျိုးရှိကြောင်း ပြလို၍ “ယုဝဿ” ဟု မထားဘဲ “ယုဝါနံ” ဟု ထားသည်။

[ဆောင်] ၁။ ဗဟုဝုတ်ဖန်၊ ယုဝါနံ၊ ဝိပလ္လာသ နည်း ပြတည်း။..... ၂။ ဝိဘတ်- လိင်၊ ဝစနနှင့်၊ ကာလ-ပုရိသ၊ အက္ခရံ၊ ခြောက်တန်ပြားတဲ့နည်း။

ဝန္တ၊ ပေါ လောပေါ ၂၆၈။ ဣယံ ပေါ ပစ္စယေသု၊ ဝန္တ၊ မန္တ၊ ဝိဏ္ဏတိ-ဝန္တ၊ မန္တ၊ ဝိ ဟူကုန်သော၊ ဒေတသံ ပစ္စယောနံ - တို့၏၊ -လောပေါ ဟောတိ၊ ဂုဏိယော၊ ဂုဏိဋ္ဌော- အလွန် ဂုဏိရှိသူ၊ သတိယော၊ သတိဋ္ဌော- အလွန် သူတိရှိ သူ၊ မေမိယော၊ မေမိဋ္ဌော- အလွန် ပညာရှိသူ။ (၃၉၇)

ယဝတံ တလန၊
ပေါ ရတ္တံ

၂၆၉။ ယကာရဝန္တာနံ- ယ အက္ခရာရှိကုန်သော၊ တ လ ဏ ဒ ကာရာနံ-တလဏဒ အက္ခရာတို့၏၊ ဗျဉ္ဇနာနိ- ဗျည်း တို့သည်၊ ယထာသင်္ချ- တိုင်း၊ စ လ ဥ ဧကာတရတ္တံသို့ အာပဇ္ဇန္တေ၊ ဗာဟုဿစ္စံ၊ ပေါ နေပုည- သိမ်မွေ့သူ၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ ပေါ သာမညံ၊ သောဟန္တံ၊ ယဝတမိတိ- ယဝတံ ပုဒ်သည်၊ ပေါ တိဏဒလ- မြက်၊ သစ်ရွက်၊

၂၆၈။ ဝိနဉ္စဉ် စသဒ္ဓါသည် “ဣယံဋ္ဌေသု” ကို ငင်၏၊ ထိုသို့ ငင်သဖြင့် နောက်သုတ်များသို့ မလိုက်တော့ဟု သိစေရကျိုးရှိ၏။ ဝန္တ၊ မန္တ၊ ဝိ နှစ်မျိုး တူသောကြောင့် မန္တကို မထည့်ဘဲ “န္တဝိနဉ္စလောပေါ” ဟုဆိုလျှင် အစိတ်ဖြစ်သော “န္တ” သာကျေသည်- ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် အစိတ် နှစ်မျိုး ချေသည် မဟုတ် “ဝန္တ၊ ပစ္စည်း၊ မန္တ၊ ပစ္စည်း” တစ်ခုလုံးကို ချေသည်-ဟု သိစေခြင်းမှာ “ဝန္တ၊ မန္တ” ဟု ပစ္စည်း တစ်ခုလုံးကို နားမည်တပ်၍ ဆိုသည်။

၂၆၉။ တလဏဒကာရာနံ- ကာရာညံ- နေပုည- သာမညံကို ထောက်၍ တလဏဉ် မုဒ္ဒဏေကို ကစည်းပုတ္တိဆိုလိုကြောင်း ထင်ရှား၏။ မှန်၏။-ကာရညံ သာမညံတို့၌ ဣကျိဉ ပြုကြောင်း ပြခဲ့ပြီ။ [သာမညံ၌ ရူပသိဒ္ဓိအလိုအားဖြင့်၊ “သမာနာနံ-တူသော အရာတို့၏၊ ဘာပေါ-သည်၊ သာမညံ-မည်၏” ဟု တစ်နည်း၊ ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်။]၊ နေပုည ဉ် “နိပုဏဿ- သိမ်မွေ့သူ၏+ ဘာပေါ-သည်၊ နေပုည-မည်၏” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “နိပုဏ+ယ” တည်၍ သာမညံကဲ့သို့တွက်၊ ဤသို့လျှင် ကစည်းပုတ္တိ ပုံစံများကို ထောက်လျှင် တလဏဉ် မုဒ္ဒဏေ ဖြစ်ကြောင်းသိသာ၏။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “တလန” ဟု ဒန္တဇနဖြင့် ပြု၍ မုဒ္ဒဏေ အတွက်မှာ ကာရ သဒ္ဓါဖြင့် ဣကျိ ဉ ပြုသည်၊ အကျယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှု။]

ဗျဉ္ဇနာနိ- “ဗာဟုဿုတ+ယ” တည်၊ တ၏ အကို ချေ၍ “တု” ဟု ဖြစ်သည်အခါ သရ မပါတော့ဘဲ တံ ဗျည်းနှင့် ယ ဗျည်းချည်းဖြစ်၍ တုကို “ဗျဉ္ဇနာနိ” ဟုဆိုသည်၊ လျှ-ဣ-ဒျတို့ ဗျည်းချည်း ဖြစ်နေပုံကိုလည်း သိပါ၊ ဗာဟုဿစ္စံ စသောရုပ်များကို အဝဏ္ဏောယေ လောပစ္စသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

အဘောဒဘောဒပဏ။ “ယဝတံ တလဏ ဒကာရာနံ ဗျဉ္ဇနာနိ” ဟူသောပါဠိ၌ အဘောဒဘောဒပဏနည်းဟု မှတ်၊ ရှုအံ- “ယ ရှိသော တလဏ ဒတို့၏+ဗျည်း” ဟု သောစကား၌ “တို့၏+ဗျည်း” ဟု သမ္ပန်+သမ္ပန္နိခွဲ၍ ဆိုထားသောကြောင့် ယရှိသော

ဣတိ-၏။ တံလဏ ဒကာရာနမိတိ-တလဏ ဒကာရာနံ ပုဒ်သည်။ ပေ၊ အာလသျှ-
ပျင်းရိသူ၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ အာရောဂျံ- ရောဂါမရှိသူ၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ ဣတိ-၏။
ဗျဉ္ဇနာနိတိ - ဗျဉ္ဇနာနိ ပုဒ်သည်။ ပေ၊ မစ္စုနာ- သေခြင်းဖြင့်၊ ဣတိ-၏။
ကာရဂ္ဂဟဏံ-ကာရသဒ္ဓါသည်။ ပေ၊ ယ ကာရဿ-ယ အက္ခရာ၏၊ မ ကာရာဒေသ

တလဏဒတိက တခြား၊ ဗျည်းတို့က တခြားဟု ထင်မှတ်ဖွယ်ရှိ၏။ အမှန်မှာ-ယ
ရှိသော တလဏနှင့် ဗျဉ္ဇနတို့၏ အရမှာ “တျ-လျ-ဇျ-သျှ” တို့ချည်း ရံသော
ကြောင့် အရ မကွဲပြားချေ၊ ဤသို့ အရ မကွဲပြားဘဲလျက် “တို့၏+ဗျည်း” ဟု
သမ္ပန် +သမ္ပန္နိခွဲ၍ ဆိုထားသောကြောင့် (မကွဲပြားဘဲလျက် ကွဲပြားသလိုဆိုသော)
“အဘောဒံ ဘေဒုပစာ” ဟု မှတ်။ [အဘောဒဿ- မကွဲပြားသောအနက်ကို+
ဘောဒဿ ဝိယ-ကွဲပြားသကဲ့သို့+ ဥပစာရော-တင်စားပြောဆိုခြင်းသည်။ အဘော
ဘောဒုပစာရော-မည်၏။]

ယဝတမိတိ၊ ပေ၊ တိဏဒလံ- တိဏဒ-မြက်လည်း၊ ဒလံစ- သစ်ရွက်လည်း၊
တိဏဒလံ- မြက်သစ်ရွက်၊ ဒွန်သမာသံ ပုံစံအတိုင်း စီရင်၍ “တိဏဒလံ” ဟု ဖြစ်
၏။ ထို့ကြောင့် “တိဏဒလံ” ဟု ဒွန်သမာသံ ပြီးပြီးအနေအားဖြင့် တည်၊ ယဝတံ
တလဏံ စသောသုတ်ဖြင့် တကို စ၊ ဏကို ဥ၊ ဒကို ဇ၊ လကို လပြုသင့်သော်
လည်း ယအက္ခရာ မရှိသောကြောင့် မပြုရ၊ ပြီး၏။ [တိဏဒလန္တိ ဧတ္ထ-၌၊ သတိဝိ
တံဒိမိ-တ အစရှိသော အက္ခရာ ရှိပါသော်လည်း၊ ယကာရဿ အဘာဝါ-ယ မရှိ
ခြင်းကြောင့်၊ ဣဝေတ္ထဝိဓာနံ န ဟောတိ- ဤသုတ်၌ ဆိုအပ်သော စလဥ ဇ
အစီအရင် မဖြစ်” ဟူသော နှာသကို ထောက်၍ တ ဏ ဒ လ ငှ လုံးကိုပင် စ
ဥ ဇ လံ မပြုရ-ဟု သိပါ။]

တံလဏ၊ ပေ၊ အာရောဂျံ- “အာလသျှ၊ အာရောဂျံ” တည်၊ သျှ-ဂျံတို့ဝယ်
ယ အက္ခရာ ရှိပါသော်လည်း တ လ ဏ ဒ မဟုတ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့်
စ လံ ဥ ဇ မပြုရ၊ [ဤ အာလသျှ အာရောဂျံတို့၌သာ မပြုရဟု မှတ်။
“သောမနသျှ- ဒေါဘဂျံ” စသည်၌ကား ကာရသဒ္ဓါပိုဖြင့် သျှကို သ၊ ဂျကို ဂ
ပြု၊ ဒွေးဘော်လာ၍ “သောမနဿ- ဒေါဘဂ္ဂ” စသည်ဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိ စီရင်သည်။]

ဗျဉ္ဇနာနိတိ၊ ပေ၊ မစ္စုနာ [“ဗျဉ္ဇနာနမိတိ” ဟု ပါဠိပျက်၏။ သုတ်၌
“ဗျဉ္ဇနာနိ” ဟု ရှိသောကြောင့် “ဗျဉ္ဇနာနိတိ ကိမတ္ထံ” သာ-ပါဠိမှန်၊] မစ္စုနာ၌
“မရ=ပါဏစာဂေ” ဟူသော ဓာတ်နောင် ဝဇာဒိဟိပဗ္ဗဒ္ဓဒယော နိပဗ္ဗန္ဓေ သုတ်ဖြင့်
တျုပစ္စည်းသက်၍ ဓာတွန်ရိကိုလည်း ချေ နာမိဇံ၊ နာဝိဘတ်သက် (မတျုနာ၊)
ယဝတံ စသော သုတ်ဖြင့် တျု၌ ဥသရနှင့်တကွ စ ပြုသင့်သော်လည်း ဗျည်းချည်း
မဟုတ်သောကြောင့် ဥသရနှင့်တကွ မပြုဘဲ ဝျုဗျည်းကိုသာ ခွဲ၍ စ ပြု၊ ဒွေးဘော်
လာ ပြီး၏။ [ရူပသိဒ္ဓိဝဇာဒိဟိသုတ်၌ ပြုယုဂ်အတိုင်း တွက်သည်။ နှာသ၌ကား
“မုသ=ပါဏစာဂေ” ဟူသော ဓာတ်နောင် တျုပစ္စည်းသက်၍ ထိုဝဇာဒိဟိသုတ်ဖြင့်
ဓာတွန် သကို လည်းကောင်း မု၌ ဥသရကိုလည်းကောင်း ချေသည်။]

ကာရဂ္ဂ၊ ပေ၊ ဩပမ္ပံ- “ယဝတံ တလဏဒါနံ ဗျဉ္ဇနာနိ စလဥ ဧတ္ထံ” ဟုဆိုလျှင်
ပြီးနိုင်လျက် “ဒကာရာနံ-ဧကာရတ္ထံ” ဟု ကာရသဒ္ဓါ ထည့်ခြင်းသည်ပို၏။ ထိုကာရ

ဥပနတ္ထံ- မအပြုကို သိစေခြင်း အကျိုးရှိ၏။ ဩပမ္ပံ- ဥပမာ၏ ဖြစ်ကြောင်း။ (၄၁)

အမှ၊ ဝေါ၊ သွာ ၂၇၀။ အမှ၊ ပေါ၊ ပိတာဒိဟိ-အမှ၊ တုမှ၊ န္တုပစ္စယန္တ၊ ရာဇေ၊ ဗြဟ္မံ၊ အတ္တံ၊ သခံ၊ သတ္တု၊ ပိတု အစရှိသော လိင်တို့မှ (ပရာ၊ နောင်း သော၊) သွာ-သွာံ ပိဘတ်ကို၊ နာဝ-နာဝိဘတ်ကိုကဲ့သို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ- မှတ်ထိုက်၏။ မယာ-ငါမှ၊ တယာ- သင်မှ၊ ဂုဏဝတု- မှ၊ (အားလုံး “မှ” ချည်းပေး) ဝတ္တုဥရာ- ပြောဆိုတတ်သူမှ၊ ဧတေဟိတိ- ဤ “အမှ တုမှ စသည်တို့မှ” ဟူသည်။ ပေါ၊ ပုရိသာ-မှ၊ ဣတိ- ဤသို့ စသော ပြုယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၃၂၀)

ဣတိ နာမကပေ ပဉ္စမော ကဏ္ဍော၊..... နာမကပေါ- နာမ်ကျမ်းသည်။ နိဋ္ဌိတော- ပြီးပြီ။

သဒ္ဓါပိုဖြင့် ယကို (မ) ပြုခြင်းဟူသော အနက်ပိုကိုသိရသည်- ဟူလျှ် “ဩပမာ+ယ” တည်၊ အဝဏ္ဏောယေ လောပဉ္စသုတ်ဖြင့် မာ၏ အာကိုချေ၊ ဤသုတ်၌ ကာရသဒ္ဓါ ပိုဖြင့် ယကို (မ) ပြု၊ မ်ကို နောက်မသို့ကပ်၊ နာမ်ငဲ့ သိသက်၊ အံပြု ပြီး၏။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ကာရသဒ္ဓါပိုဖြင့် မျကို (မ) ပြု၊ ဒွေးဘော်လာ၍ စီရင်သည်။ ရှု၌ ကာရသဒ္ဓါဖြင့် စီရင်ဖွယ်တွေများ၏။ ယဝတ်သုတ်ဖြင့် ဣတ္ထတာ ဘာဝေတံ သုတ်ကို စပ်ကြည့်ပါလေ။]

၂၇၀။ သွာ နာဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ- “သွာ ဝစနဿ နာဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ” ဟု မြန်မာမူရှိ၏။ “သွာဝိဘတ်၏ နာဝိဘတ်ကဲ့သို့ မှတ်ထိုက်၏” ဟု အစပ်မတံ၊ “သွာဝိဘတ်၏” ဟု ဆိုလျှင် “နာ အပြု” ဟု ရှိမှ အစပ်တည်၏။ ထို့ကြောင့် သီဟိုဠ်မူအတိုင်း “သွာ နာဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ” ဟု ရှိလျှင်ကောင်း၏။ ပိဘတ္တိ- ဟူသော ဣတ္ထိလိင်ကို ငဲ့၍ “ဒဋ္ဌဗ္ဗာ” ဟု ဣတ္ထိလိင် ထားသည်။ ရှု၌ကား “သွာဝစနံ နာဝ ဒဋ္ဌမ္ပံ” ဟု ဝစနံ ကို ငဲ့၍ “ဒဋ္ဌမ္ပံ” ဟု ထား၏။ သင့်သည်ချည်း။

န္တုနှင့် အာဒိ။ ။ န္တုအရ၌လည်း န္တုပစ္စည်းကို မယုဘဲ န္တုပစ္စည်းဆုံးသော “ဂုဏဝန္တု” စသည်ကို ယုစေလို၍ “န္တုပစ္စယန္တ” ဟု အနက်ပေးသည်။ ပိတာဒိဟိ၌ အာဒိဖြင့် တုပစ္စည်း ဆုံးသော “မာတု-ဘာတု- ဓိတု- ကတ္တု- ဝတ္တု” စသော သတ္တာဒိဂိုဏ်းဝင် လိင်စုကိုယူ၊ ထို့ကြောင့် “မာတရာ” စသည်ဖြင့် ပုံစံထုတ်သည်။ [“ဧတ္တာဒိသဒ္ဓေန- ဤသုတ်၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် တုပစ္စယန္တော ဂယုတိ” ရှုဋီကာ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်။]

နာမ်ဘာသာဋီကာ ပြီးပြီ။

ကာရက ဘာသာဠိကာ
မှတ်နှင့် ပွယ်အစီ

အနုသန္ဓေ။ ။ နာမ်ဝိဘတ်တို့၏ သက်ပုံပြရာ နာမ်အခန်းကို ပြုပြီး၍ ယခုအခါ၌ ထိုနာမ်ဝိဘတ်တို့၏ အနက်အမျိုးမျိုးကိုပြရာ ကာရက အခန်းကို ပြတော်မူလိုသော အရှင်ကစွည်းဆရာသည် “ယသ္မာ ဒပေတိ” အစရှိသော သုတ်ကို မိန့်တော်မူ၏။ ချဲ့ဦးအံ့- နာမ်အခန်း၌ မည်သည့် နာမ်နောင် (လိင်နောင်) မည်သည့် ဝိဘတ်သက်၍ မည်ကဲ့သို့ စီရင်သည့်အခါ “နာမ်ပုံဒ် တစ်ပုဒ် ဖြစ်၏” ဟု ပြ၏။ ဥပမာ- ပုရိသနောင် သိ ဝိဘတ်သက်၍ သိကို (သြပြပြီးသည့်အခါ) “ပုရိသော” ဟု နာမ်ပုဒ် တစ်ပုဒ်ဖြစ်၏- စသည်တည်း။ ဤသို့လျှင် နာမ်အခန်း၌ နာမ်ဝိဘတ် အမျိုးမျိုး သက်ပုံကို ပြခဲ့၏။ ယခု ကာရကခန်း၌ကား သိ ဝိဘတ် သည် လိင်အနက်ကို ထွန်းပြ၏။ အာလုပ် သိသည် အာလုပ်အနက်ကို ဟော၏။ နာဝိဘတ်သည် ကရိုဏ်းအနက် ဟိတ်အနက် ကတ္တာအနက် ဝိသေသနအနက်ကို ဟော၏။ စသည်ဖြင့် နာမ်ဝိဘတ်၏ အနက် အမျိုးမျိုးကို ပြသည်။

ကာရက။ ။ ကရောဟိ ကြိယံ အဘိနိပ္ပါဒေတိတိ ကာရကံ။ “ကရောတိတိ ကာရကံ” သာ လိုရင်း။ “ကြိယံ အဘိနိပ္ပါဒေတိ” ကား ကရောတိ၏ အဖွင့်တည်း။ မှန်၏- “ကရောတိ- ပြုတတ်၏” ဟူရာ၌ “ပြုခြင်း-လုပ်ခြင်း” ဟူသည် တစ်စုံတစ်ခုသော ကြိယာကို ဖြစ်စေခြင်းပင်တည်း။ ဥပမာ- “လမ်းကို သွား၏” ဟူရာ၌ ခြေကို မြှောက်လိုက်- ရှေ့တိုးလိုက်- အောက်ချလိုက် လုပ်ခြင်းကို “သွားခြင်းကြိယာ” ဟု ခေါ်၏။ ထိုသွားခြင်း ကြိယာသည် လမ်းမရှိလျှင် မဖြစ်နိုင်၊ လမ်းရှိမှ ဖြစ်နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် “သွားခြင်း ကြိယာကို လမ်းက ဖြစ်စေ၏- လမ်းက-ပြုလုပ်၏” ဟု ဆိုရသည်။ [ကရောတိ- ပြုလုပ်တတ်၏။ ကြိယံ-ကြိယာကို၊ အဘိနိပ္ပါဒေတိ-ဖြစ်စေတတ်၏။ လူတိ၊ ကာရကံ-မည်၏။ “ကြိယာ နိမိတ္တံ- ကြိယာ၏ အကြောင်းသည် (ကြိယာဖြစ်ဖို့ရန် အကြောင်းသည်)၊ ကာရကံ-ကာရက မည်၏” နှင့် အညီ “ကြိယာနိမိတ္တံ” ဟူသော နပုလ္လိင် အဘိဓမ္မာပုဒ်ကို ဝဲ၍ “ကာရကံ” ဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ထားသည်။]

သတ္တိ၊ ဒဗ္ဗ၊ သဒ္ဓကာရက။ ။ ထို ကာရကသည် သတ္တိကာရက ဒဗ္ဗကာရက၊ သဒ္ဓကာရက ဟု ၃ မျိုး ပြား၏။ ထိုတွင် ကြိယာကို ဖြစ်စေစွမ်းနိုင်သော သတ္တိသည် မူချအားဖြင့် ကာရက မည်၏။ (ကာရကအစစ် မည်၏ = ဟူလို)၊ ဥပမာ “မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ” ဟူရာ၌ လမ်းဒြပ်ဝယ် သွားအပ်သော “သတ္တိရှိ၏။ “သွား+အပ်” ဟူရာ၌ သွားခြင်း ကြိယာကို “သွား” ဟု ခေါ်၍ လမ်းပေါ်၌ ထိုကြိယာအပ်လျက် ကပ်လျက် ရောက်လျက်နေသည်ကို “အပ်” ဟု ခေါ်၏။ လမ်းဒြပ်၌ ထို သွားအပ် သောသတ္တိ ရှိ၏။ ထိုသတ္တိသည် မူချ (အစစ်) ဖြစ်သော ကမ္မကာရကတည်း။ လမ်းဒြပ်ကား ထိုသတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်၍ မူချပစ္စာရ အားဖြင့် ကာရက မည်၏။ ယခုကာလ၌ မဂ္ဂကို “ကမ္မ ကာရကံ” ဟု ခေါ်ပြန်၏။

ထိုသို့ ခေါ်ရာ၌ အနက်ဖြစ်သော လမ်းခြပ်၏ ကမ္မကာရက အမည်ကို မဂ္ဂဟူသော သဒ္ဒါပေါ်၌ တင်စား၍ ကာရဏပစာရအားဖြင့် မဂ္ဂသဒ္ဒါလည်း ကမ္မ ကာရကမည်၏- ဟု ဓုတ်၊ ဤစကားစဉ်အရ “ကာရက” ဟူသော နာမည် သည် အစစ်အမှန်အားဖြင့် သဒ္ဒါ၏နာမည်မဟုတ်-အနက် (သတ္တိ)၏ နာ မည်ဖြစ်သည်- ဟု နားလည်ပြီးလျှင် “အပေါ်ဒါနေ- အပေါ်ဒါန ကာရက၌” ဟု အနက် ပေးသည့်အခါ “အပေါ်ဒါနသတ္တိ အနက်၌” ဟု အဓိပ္ပာယ် မသိခဲ့ပါ။ ထိုကာရက ၃ မျိုးတွင် လမ်းခြပ်ကို မဂ္ဂ သဒ္ဒါက ဟော၍၊ သွားအပ်သော သတ္တိအနက်ကို အဝိဘတ်က ဟောသည်။ ထို ဝိဘတ်နက်ဖြစ်သော သတ္တိကိုပင် “ကို” ဟုလည်းကောင်း၊ “သို့” ဟုလည်းကောင်း ဖြန့်မာပြန်ရသည်။

ကာရကတ္တာ ကြိယာယေဝ၊ သတ္တိ မုချေန ကာရကံ၊
 ဒဗ္ဗိ ဌာနျူပစာရေန၊ တဒါဓာရဏ ဘာဝတော၊
 သဒ္ဒေါပိ အတ္ထဒ္ဓါရေန၊ ကာရကောတိ ပဝုစ္စတိ။

ကြိယာယ-ကြိယာကို၊ ကာရကတ္တာ- ပြုလုပ်တတ် ဖြစ်စေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သတ္တိဝေ- သတ္တိသည်သာ၊ မုချေန- အစစ်အမှန်အားဖြင့်၊ ကာရကံ- ကာရကမည်၏၊ [“မဂ္ဂ ဂစ္ဆတိ” ၌ လမ်းခြပ်က သွားခြင်းကြိယာကို ဖြစ်စေသည် မဟုတ်၊ အကယ်၍ လမ်းခြပ်က သွားခြင်းကြိယာကို ဖြစ်စေလျှင် ဆုံးငြောင့် ခံလှတ် စသည် ထူထပ်၍ သွားမဖြစ်လောက်အောင် ဆိုးဝါးနေသော လမ်းခြပ်လည်း လမ်းပင် ဖြစ်သောကြောင့် သွားခြင်း ကြိယာကို ဖြစ်စေရလိမ့်မည်၊ အမှန်မှာ- သွား၍ မဖြစ်လောက်အောင် ဆိုးဝါးနေသဖြင့် သွားစရာမဟုတ်- သွားအပ်သော သတ္တိမရှိသောကြောင့် သွားခြင်းကြိယာကို ထိုဆိုးဝါးနေသောလမ်းက မဖြစ်စေနိုင်၊ တို့ကြောင့် သွားခြင်းကြိယာကို ဖြစ်စေရာ၌ လမ်းခြပ်မဟုတ်၊ လမ်းခြပ်၌ရှိသော သွား၍ဖြစ်လောက်သော သတ္တိသာလျှင် သွားခြင်းကြိယာကို ဖြစ်စေသည်-ဟု သိသာသည်။]

ဒဗ္ဗိ- ဒြပ်သည်၊ တဒါဓာရဏ-ဘာဝတော- ထိုသို့တ္တိ၏ တည်ရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်-ဌာနျူပစာရေန-ဖြင့်၊ ကာရကံ-မည်၏၊ [သတ္တိသည် လမ်း၌ တည်သောကြောင့် ဌာနီတည်း၊ လမ်းခြပ်ကား တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဌာနတည်း၊ ဌာနီဖြစ်သော သတ္တိ၏ ကာရက အမည်ကို ဌာနလမ်းပေါ်၌ တင်စား၍ ဌာနျူ ပစာရအားဖြင့် လမ်းခြပ်လည်း ကာရကမည်၏၊ အစစ်အမှန်အားဖြင့်ကား လမ်းခြပ်သည် ကာရက မမည်နိုင်-ဟုလို့၊ သဒ္ဒေါပိ- သဒ္ဒါကိုလည်း၊ အတ္ထဒ္ဓါရေန- အနက်ကို အကြောင်းပြုသဖြင့်၊ ကာရကောတိ- ကာရကဟူ၍၊ ပဝုစ္စတိ-ဆိုအပ်၏။ [လမ်းစသော အနက်ခြပ်၏ ကာရကအမည်ကို မဂ္ဂစသော သဒ္ဒါပေါ်၌ တင်စား၍ ကာရဏပစာရအားဖြင့် “ကာရက” ဟု ခေါ်ရတော့သည်- ဟုလို့၊ အနက်ရှိသော ကြောင့်သာ သဒ္ဒါဖြစ်နိုင်၏၊ အနက်မရှိလျှင် သဒ္ဒါမဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် အနက်သည် သဒ္ဒါ ၏အကြောင်း၊ သဒ္ဒါကား အနက်၏ အကျိုးတည်း၊ အကြောင်းအနက်၏ အမည်ကို အကျိုးသဒ္ဒါ၌ တင်စားခြင်းကို ကာရဏပစာရဟု ခေါ်၏၊ ဤဂါထာ၏ လင်္ကာဆောင်ပုဒ်ကို အခြေပြုကာရက အချိန် ပြထားပြီ။]

ကာရက, အကာရက။ ။ “ကရော်တိ ကြိယံ အဘိဓိပ္ပာဒေတိတိ ကာရကံ” နှင့်အညီ၊ ကြိယာကို ဖြစ်စေနိုင်သော သတ္တိကိုသာ “ကာရက” ဟု ခေါ်၏။ ထို့ကြောင့် “ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်၍ တိုက်ရိုက်အားဖြင့် ကြိယာဟူသော အကျိုးလည်း ရှိသော အနက်သည် ကာရက မည်၏” ဟု ဆိုကြသည်။ ထို ကာရကသည် ကတ္တ၊ ကမ္မ၊ ကရဏ၊ သမ္ပဒါန်၊ အပါဒါန်၊ သြကာသဟု ၆-ပါး ပြား၏။ [အပါဒါန် ကို “အဝဓိ” ဟုလည်းကောင်း၊ သြကာသကို “အဓိကရဏ” ဟု လည်းကောင်း၊ “အာမာရိ” ဟုလည်းကောင်း ခေါ်သေး၏။] ထိုကဲ့သို့ ကြိယာကို မဖြစ်စေနိုင်သော အနက်သည် “အကာရက” မည်၏။ ထို့ကြောင့် ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော်လည်း ကြိယာဟူသော အကျိုးမရှိသော ဟိတ်-လက္ခဏ အစရှိသော အနက်သည်လည်းကောင်း၊ ကြိယာ၏ အကြောင်းမျှပင် မဖြစ်သော သမ္ပန်၊ အာလုပ်၊ နိဒ္ဒါရဏ အနက်သည်လည်းကောင်း အကာရကမည်၏ ဟု ဆိုကြ၏။ ထိုကာရက အကာရကတို့၏ ပုံစံကို ဆိုင်ရာသုတ်များ၌ တွေ့ရလေတ္တံ့။ ။

- [ဘာဒစိန္တာ] ကြိယာနိမိတ္တမေကန္တံ၊ ကြိယတ္ထံ ကာရကီရိတံ၊
- ကြိယာနိမိတ္တ မတ္တတု၊ အကြိယတ္ထံ မကာရကံ၊
- သာမ္ပာလပန နိဒ္ဒါရ-ဏ ဘာဂျာဒိ မကာရကံ၊

ကြိယာယေဝ တဒါ ရောဂါ ဘာဝတော တျူပလက္ခယေ။ ။
 ကြိယာနိမိတ္တ- ကြိယာ၏ အကြောင်းလည်း ဖြစ်သော၊ ကေန္တံ- ကေန်အားဖြင့်၊ ပါ-တိုက်ရိုက်၊ ကြိယတ္ထံ- ကြိယာအကျိုးလည်းရှိသော အနက်ကို၊ ကာရကံ- ဟူ၍ ဤရိတ်-ဆိုအပ်၏။ ကြိယာနိမိတ္တမတ္တံ- ကြိယာ၏ အကြောင်းမျှသာဖြစ်သော၊ အကြိယတ္ထတု- ကြိယာ အကျိုးမရှိသော အနက်သည်ကား၊ အကာရကံ- မည်၏။ သာမ္ပာလပန နိဒ္ဒါရဏ ဘာဂိ အာဒိ- သမ္ပန်၊ -အာလုပ်၊ နိဒ္ဒါရဏ အဖို့ရှိသော အနက် အစရှိသည်ကို၊ တဒါ- ထို သမ္ပန် အစရှိသော အခိုက်အတန့်၌၊ ကြိယာ ယ- ကြိယာနှင့်၊ ယောဂါ ဘာဝတော ဧဝ- ယှဉ်စပ်ခြင်း၏ မရှိခြင်းကြောင့်ပင်၊ အကာရကံ- ဟူ၍၊ ဥပလက္ခယေ- မှတ်သားရာ၏။ [“ဘိက္ခုဿ ပတ္တော-ရဟန်း ၏+သပိတံ၊ ဤ၌ “ရဟန်း၏” ဟူသော သာမိအနက်သည် ကြိယာ၌ မစပ်၊ ပတ္တော- ဟူသော ခြပ်၌သာ စပ်၏” စသည်ဖြင့် အာလုပ် နိဒ္ဒါရဏဘာဂိ (နိဒ္ဒါရဏ သမုဒါယ) အခိုက်၌လည်း ကြိယာနှင့် မစပ်ရပုံကို သိပါ။] ထို ကာရက အကာရက ၂ မျိုး လုံးကို ပြရာအခန်းကို “ကာရကခန်း” ဟု ခေါ်၏။ ဥပလက္ခဏ နည်းအားဖြင့် ကာရကကို မှတ်၍ “ကာရကခန်း” ဟု ခေါ်ထားသည်။ ဤအခန်း၌ အကာရကများ လည်း ပါဝင်လိမ့်မည်- ဟုလျှီ။

ယသ္မာဒပေတီ၊ ၂၇၁။ ယသ္မာဝါ- အကြင် ကာရကမှလည်း၊ အပေတီ-
 ဖြစ်၏။ ယသ္မာဝါ-လည်း၊ ဘယံ - ကြောက်ခြင်းသည်။
 ပေါ ပါဒါနံ၊ ၈၅၀-၈၅၁။ ဖြစ်၏။ ယသ္မာဝါ-လည်း၊ အာဒတ္တေ-ယူ၏။
 တံ ကာရကံ=သည်။ အပါဒါနံသည် အပါဒါနံ အမည်ရှိသည်။ ဟောတီ။

၂၇၁။ ယသ္မာ၊ ပေတဒပါဒါနံ- ကတ္တ၊ ကမ္မ၊ ကရဏစသော အစဉ်အားဖြင့်
 ကတ္တကရက အမည်ကို ရှေးဦးစွာ ပြသင်သော်လည်း အပါဒါနံသည် မှည့်သော
 သုတ်ကများ၍ အရာကျယ်သောကြောင့် အပါဒါနံသည်သုတ်ကို ရှေးဦးစွာ
 ပြတော်မူလိုသော အရှင်ကစွည်းဆရာသည် ယသ္မာ ဒပေတီ-စသော သုတ်ကို
 မိန့်တော်မူသည်။ [အပါဒါနံသည်သုတ်သည် ဒုရန္တိက သုတ်တိုင်အောင် ၅
 သုတ်ရှိ၍ များသည်ကို-“အရာကျယ်သည်” ဟု ဆိုသည်။]

ယသ္မာဝါ။ ။ ဤဝါသဒ္ဓါကို “ဝါကျဘောဒတ္တ” ဟု ကာတန္တဋီကာ၌ ဆို၏။
 ဝါကျဘောဒဟူသည် တစ်ဝါကျတည်း မဟုတ်ဘဲ ဝါကျချင်းကွဲအောင် ခွဲပေးခြင်း
 အနက်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ယသ္မာ ဝါ အပေတီ၊ ယသ္မာ ဝါ ဘယ ဇာယတေ၊
 ယသ္မာဝါ အာဒတ္တေ” ဟု ၃ ဝါကျခွဲယူရသည်။ အကယ်၍ ဝါကျသဒ္ဓါက ဝါကျ
 ကွဲအောင် မပြုလျှင် “ယသ္မာ အပေတီ ဘယံ အာဒတ္တေ” ဟု တစ်ဝါကျတည်းသာ
 ဖြစ်၍ အကြင်ကာရက တစ်ခုမှ ဖဲလည်းဖဲ၊ ကြောက်လည်းကြောက်၊ ယူလည်းယူ၏။
 ထိုသို့ ဖဲရာလည်း ဖြစ်၊ ကြောက်ရာလည်းဖြစ်၊ ယူရာလည်းဖြစ်သော (ထိုကြံယာ
 ၃ မျိုးလုံး၏ ဖြစ်ရာ) ကာရကတစ်ခုတည်းသာ အပါဒါနံ မှည့်ရလိမ့်မည်။ ယခုမှာ
 ဝါကျ ၃ မျိုး ခွဲ၍ ဝါသဒ္ဓါက ပြသောကြောင့် “အကြင်ကာရကမှ ဖဲ၏၊ ထိုဖဲရာ
 ကာရကလည်း အပါဒါနံမည်၏။ အကြင် ကာရကမှ ကြောက်၏၊ ထိုကြောက်ရာ
 ကာရကလည်း အပါဒါနံမည်၏။ အကြင် ကာရကမှ ယူ၏၊ ထိုယူရာ ကာရကလည်း
 အပါဒါနံမည်၏” ဟု ၃ မျိုးခွဲ၍ အပါဒါနံ မှည့်ကြောင်း သိသာသည်။

[ကာတန္တဋီကာ] ဝါသဒ္ဓါ ဝါကျဘောဒတ္တော၊ အညတံ (ဝါသဒ္ဓါက ဝါကျ
 ဘောဒအနက်ကို မပြုလျှင်) ယသ္မာ အပေတီ ဘယံ အာဒတ္တေ၊
 တဿေဝ အပါဒါနံသည် ဘဝတီ။

တစ်နည်း၊ သမုစ္ဆယတ္တတံ။ ။ အာဒတ္တေ ဝါ၌ ဝါသဒ္ဓါကို ကာရက
 သမုစ္ဆည်း ဟုလည်းကောင်း၊ ဝါကျသမုစ္ဆည်းဟုလည်းကောင်း (နိဒ္ဒေသဖွင့်၏။
 ထိုတွင် အာဒတ္တေ ဝါ၌ ဝါကို ယသ္မာနောင်ထိုင်စေ၍ “ယသ္မာဝါ အပေတီ၊ ယသ္မာ
 ဘယံ၊ ယသ္မာ အာဒတ္တေ ဟု” ယသ္မာဟုသော် ကာရက ၂ ခုကို ဆည်းယူ
 သောကြောင့် ကာရကသမုစ္ဆည်းဟုလည်းကောင်း; “ယသ္မာဝါ အပေတီ” စသည်
 ဖြင့် ဝါကျ ၃ ခု ရှိရကား ထို ဝါကျ ၃ ခုကို အချင်းချင်း ဆည်းသော အညမည
 ဝါကျ သမုစ္ဆည်း ဟုလည်းကောင်း ဆိုလိုဟန် တူသည်။ သို့သော် ကာရက
 သမုစ္ဆည်း ဟူရာ၌ “လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေ”၌ စသဒ္ဓါသည် “မာတု” ဟူသော ကမ္မ
 ကာရကကို ဆည်းသကဲ့သို့၊ ပုဒ်ချင်းမတူသော အခြား ကာရကတစ်မျိုးကိုသာ
 ဆည်းရိုးရှိ၏။ ဤ၌ “ယသ္မာ၊ ယသ္မာ၊ ယသ္မာ” ဟု ပုဒ်ချင်း တူနေသောကြောင့်

တံ- ထိုဥဒါဟရဏ်သည်။ ယထာ- အဘယ်နည်း၊ ဂါဓာ- ရွာမှ၊ မုနယော- ရဟန်းတို့သည်။ (ရသေ့တို့သည်) အပေဇ္ဇိ- ဖဲခွာကုန်၏၊ နဂရာ- မြို့မှ၊ ရာဇာ-သည်။ နိဂ္ဂတော- ထွက်၏၊ စောရာ- ခိုးသူမှ၊ ဘယ်- ကြောက်ခြင်းသည်။ ဇာယတေ- ဖြစ်၏၊ အာစရိယုပဇ္ဈာယေဟိ- ဆရာ၊ ဥပစ္စာယ်တို့မှ၊ သိဿော- တပည့်သည်။

ကာရကသမုစ္စည်း ဟူသည်ကို စဉ်းစားသင့်၏။ ဝါကျသမုစ္စည်း ဟူရာ၌လည်း “လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စဘော၊ ဓာတုစ ထပိယတေ” ကဲ့သို့ ကာရကကြိယာတို့ မတူဘဲ ရှိတတ်၏။ ဤ၌ ယသ္မာ-ဟု ကာရကတစ်မျိုးတည်းဖြစ်သောကြောင့် ဝါကျသမုစ္စည်း ဟူသည်ကိုလည်း စဉ်းစားသင့်၏။ ထို့ကြောင့် ဝါသဒ္ဓါ၏ ဝါကျ ဘောဒတ္ထ ဟူသော စကားကိုသာ မှတ်သားသင့်သည်။

အပါဒါနံ- “ဣတော အပနေတွာ အာဒဒါတိတိ အပါဒါနံ” နှင့်အညီ ဖဲခွာခဲရာ သတ္တိသည် အပါဒါနံ မည်၏။ ချဲ့အံ့- “ရွာမှ မုနိတို့ ဖဲသွားကုန်၏” ဟူရာ၌ ရွာသည် အပါဒါနံအစစ် မဟုတ်။ ထိုရွာ၌ မုနိတို့ နေထိုင်ခိုက်မှာလည်း ရွာ၌ အပါဒါနံသတ္တိ မရှိသေး။ ထိုရွာ၌ နေထိုင်၍ မုနိတို့မှာ ပျင်းရိငြိုးငွေ့သော ကြောင့်ဖြစ်စေ အခြားနေရာ၌ ကိစ္စတစ်စုံတစ်ခု ရှိသောကြောင့်ဖြစ်စေ ထိုရွာမှ ထွက်ခွာသွားလိုသောစိတ် ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ထိုအခါကျမှ ရွာ၌ ဖဲခွာသွားဖို့ရာ သတ္တိတစ်မျိုး ပေါ်လာသည်။ ဤသို့လျှင် ရွာ၏ ဖဲခွာရာသတ္တိသည်သာ အပါဒါနံ ကာရက အစစ်တည်း။ ရွာသည် သတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်၍ ဌာနျူပစာရ အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဂါမသဒ္ဓါကား အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရဏူပစာရ အားဖြင့်လည်းကောင်း အပါဒါနံကာရက မည်သည်။

[ဣတော- ဤကာရကမှ (ရွာစသည်မှ-ဟူလို)၊ အပနေတွာ- ဖဲဆောင်၍၊ အည- အခြား တစ်စုံတစ်ခုကို၊ အာဒဒါတိ- ယူတတ်၏၊ ဣတိ- ထိုသို့ ဖဲရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ တံ-ထိုကာရကသည်၊ အပါဒါနံ- မည်၏၊ သဒ္ဓနိတိ၌ “အပနေတွာ” ၏ ကံကို “အတ္တာနံစိတ္တံဝါ” ဟု ထည့်သည်။ ရွာမှ ဖဲရာ၌ မိမိကိုယ်ကို ရွာမှ ဖဲဆောင်၍ ကျောင်းစသော အခြားတစ်နေရာကို ယူ၏။ မကောင်းမှုမှ စိတ်ကို တားမြစ်ရာ၌ စိတ်ကို မကောင်းမှုမှ ဖဲဆောင်၍ အခြား အာရုံကောင်းတစ်ခုကို ယူ၏-ဟု ဆိုလိုသည်။ “အတ္တာနံ-မိမိကိုယ်ကို” ဟူသော ပါဠိဖြင့်ကာယသံယောဂ ပုဗ္ဗက အပါဒါနံကို ရည်ရွယ်၏။ “စိတ္တံဝါ” ဟူသော ပါဠိဖြင့် စိတ္တသံယောဂပုဗ္ဗက အပါဒါနံကို ရည်ရွယ်သည်။ ထို ၂ မျိုးကို နောက်၌ ပြအံ့။ “အပေစ္စ ဣတော အာဒဒါတိတိ အပါဒါနံ” ဟုလည်း သဒ္ဓနိတိ၌ ဝိဂ္ဂဟတစ်မျိုး ပြ၏။ “အပေစ္စ- (ကိုယ်အားဖြင့်ဖြစ်စေ စိတ်အားဖြင့်ဖြစ်စေ) ဖဲခွာ၍” ဟု အနက်ပေး၊ ပထမနည်း၌ အပကို “အပနေတွာ” ဖွင့်၍ ဒုတိယနည်း၌ “အပေစ္စ” ဟု ဖွင့်သည်။]

သဘောမပြောင်းမှ အပါဒါနံဖြစ်ပုံ။ ။ ရွာမှ မုနိတို့ ဖဲသွားရာ၌ ရွာသည်မုနိ တို့နှင့်ကွဲ၏။ မုနိတို့လည်း ရွာနှင့်ကွဲ၏။ ဤသို့ ၂ ဖက်လုံးပင်ကွဲကွာခြင်းတူပါလျက် အဘယ်ကြောင့် ရွာကိုသာ အပါဒါနံဟု ဆိုရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- ရွာနှင့် မုနိ ၂ ဖက်လုံးပင် ကွဲကွာခြင်း တူသော်လည်း ရွာသည် နဂို တည်မြဲတိုင်း သဘောမှမရွေ့၊ မုနိတို့ကသာ နဂိုအနေမှပြောင်းရွေ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ရွာ၌သာ

သိက္ခ-သိက္ခာကို၊ ဝါ-အတတ်ကို၊ ဂဏှာတိ-ယူ၏၊ အပါဒါနမိတိ- အပါဒါန်ဟူသော၊ အနေန-ဤအမည်ကို မှည့်ခြင်း၊ ဖြင့်၊ ကွ- အဘယ်သူတို့၊ အတ္ထော-သည်၊ (အတ္ထိ)၊ အပါဒါနံ ပဉ္စမိ-အပါဒါန ပဉ္စမိသုတ်၌ အပါဒါန်ဟု ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။

ဖဲခွာရာ သတ္တိရှိသဖြင့် ရွာကိုသာ-အပါဒါန် ဆိုရသည်။ [မြင်းစီးရာ၌ မြင်းပေါ်မှ လူလိမ့်ကျသည့်အခါ “အဿယောဓော အဿာ ပတတိ= မြင်းစီးသူရဲကောင်းသည် မြင်းမှ ကျ၏ ” ဟု မြင်းကို အပါဒါန်ဆိုရာ၌လည်း မြင်းသည် နဂို ပြေးမြဲသဘောမှ မပြောင်းရွေ့ဘဲ ပြေးမြဲပြေးသောကြောင့် မြင်းကိုသာ အပါဒါန် ဆိုရသည်။]

သမေပျပဂမေ ဒွိန္ဒံ၊ ပုဗ္ဗရူပါ ယဒစ္စတံ။
ဝုစ္စတေ တဒပါဒါနံ၊ မေတဉ္စာဝမိလက္ခဏံ။

ဒွိန္ဒံ- (ရွာနှင့် မုနိ၊ မြင်းနှင့် လူစသော) ၂ ဦးတို့၏၊ အပဂမေ- ကင်းကွာခြင်းသည်၊ သမေပိ- တူပါသော်လည်း၊ ယံ-အကြင် (ရွာ၊ မြင်း စသော) ဝတ္ထုသည်၊ ပုဗ္ဗရူပါ- ရှေ့သဘောမှ (နဂိုအနေမှ)၊ အစ္စတံ- မရွေ့ (မပြောင်း)၊ တံ- ထိုဝတ္ထုကို၊ အပါဒါနံ-ဟူ၍၊ ဝုစ္စတေ- ဆိုအပ်၏၊ ဧတဉ္စ- ဤအပါဒါန်သည်လည်း၊ အဝမိလက္ခဏံ- ပိုင်းခြားခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။

အဝမိလက္ခဏာ။ ။ အဝမိကို “သီမာ=မရိယာဒ (အပိုင်းအခြား)” ဟု ပရိယာယ် ဆိုကြ၏။ ထို့ကြောင့် (လယ်၌ ကန်သင်းသည် လယ်ကို ပိုင်းခြားသကဲ့သို့) အဝမိဟူသည် ဖဲခွာသွားသော ကြိယာကို ပိုင်းခြားတတ်သော အရာဝတ္ထုတည်း၊ ဥပမာ- မုနိတို့ ရွာမှ ဖဲခွာသွားကြရာ၌ မုနိတို့၏ ဖဲခွာသွားခြင်းကြိယာကို ရွာသည် (ဤရွာက ဖဲသွားကြသည်-ဟု) ပိုင်းခြားတတ်သကဲ့သို့တည်း၊ ဤသို့လျှင် အပါဒါန် ဟူသမျှ၌ ပိုင်းခြားခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏၊ (မုနိနှင့် ရဟန်းတို့ကဲ့သို့ မူလ ပေါင်းပြီးမှ ခွဲခွာသည်ဖြစ်စေ၊ ပူးပေါင်းခြင်း မရှိသဖြင့် ခွဲခွာမှု မထင်ရှားသည်ဖြစ်စေ) ပိုင်းခြားခြင်း အမှတ်လက္ခဏာကို တွေ့ရလျှင် အပါဒါန် မည်သည်ချည်း ဟု မှတ်၊ အဝဒဓာတိပရိစ္ဆိန္ဒတိ- ပိုင်းခြားတတ်၏၊ ဣတိ- ထို့ကြောင့်၊ အဝမိ-မည်၏။ [အဝပုဗ္ဗ၊ ဓာဓာတ်၊ သညာယံ ဒါဓာတော ဣသုတ်ဖြင့် ဣ ပစ္စည်းသက်၊ ဤ၌ ပိုင်းခြားတတ်သည်၏အဖြစ် ဟူသော ပိုင်းခြားခြင်းကြိယာကို ဘာဝပုဓာနနည်း အားဖြင့် ယူ၍ “အဝမိ+လက္ခဏံယသသာတိ အဝမိလက္ခဏံ” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၊ “အဝမိ - ပိုင်းခြားတတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော+လက္ခဏံ- အမှတ်အသား သည်”ဟုပေး။]

အဝမိ အသုံးအနှုန်း။ ။ အပါဒါန် ဟူသောနာမည်သည် “ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော” ကဲ့သို့ တစ်နေရာမှ ဖဲခွာ၍ အခြားတစ်နေရာကို ယူရာ၌သာ တိုက်ရိုက် သင့်လျော်၏။ “ခိုးသူမှလန့်၏” စသည်၌ကား အခြား အာရုံတစ်မျိုးကို မယူသော ကြောင့် တိုက်ရိုက်မသက်ဆိုင်ဘဲ ရူဠိနာမည်ဖြစ်ရတော့သည်။ [အဝမိ လက္ခဏာရှိခြင်း တူသောကြောင့် အပါဒါန်အမည်မှည့်ရသော သဒိသုပစာရနာမည် ဖြစ်သည်ကို ရူဠိ နာမည်ဟုဆိုသည်။] ထို့ကြောင့် မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် ထို၏မိုရာဆန်းကျမ်းတို့၌ အပါဒါန်

အမည်ကို မသုံးစွဲဘဲ “ပဉ္စမ္မာဝဓိသွာ=အဝဓိမှ နောက်၌ ပဉ္စမိသက်” ဟု “အဝဓိ” နာမည်ဖြင့် သုံးစွဲသည်။ ထိုကျမ်းများ အလိုအားဖြင့် “ခိုးသူမှ လန့်၏” ဟူရာ၌ လည်း ခိုးသူသည် လန့်ခြင်းကြိယာကို ပိုင်းခြားတတ်သောကြောင့် မုချ အဝဓိဖြစ်၏။

ယသွာဒပေတီ- [သက္ကတ၌ “ယသွာတ်” ဟု ရှိ၏။ သန္တိစပ်သည့်အခါ (တ) သည် (ဒ) ဖြစ်၏။ ထိုနည်းကိုလိုက်၍ ပါဠိ၌ “ယသွာ+အပေတီ” ဝှယ် ဒအက္ခရာလာ၍ သန္တိစပ်ထားသည်။] “ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော၊ နဂရာ နိဂ္ဂတော၊ ရာဇာ” တို့သည် “ယသွာ အပေတီ” ၏ ပုံစံများတည်း။ ယသွာ နဂရာတို့ကို အခြေပြုမှီး၍ ရုပ်တွက်။

ဘယံ ဇာယတေ- “စောရာ ဘယံ ဇာယတေ” သည် သုတ်၌ပါသော “ဘယံ” ၏ ပုံစံတည်း။ ဤအပါဒါန်မျိုးကို ဘယယောဂ အပါဒါန်ဟု ဆိုကြ၏။ “ဘယ” အရလည်း ဘေးအန္တရာယ်ကို မဆိုလို၊ စိတ်၌ဖြစ်သော ကြောက်လန့်ခြင်း ထိတ်လန့်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် “ဗျုတ္တိ ဝိဘောတိ=ကျားမှ ကြောက်၏။ စောရာ ဥဗ္ဗိဇ္ဇတေ-ခိုးသူမှ ထိတ်လန့်၏” ဟု ကာတန္တ၌ ပုံစံကို ထုတ်၏။ ဆရာ တို့လည်း “ဘယ- ကြောက်ခြင်း စိတ္တုတြာသဘေးသည်” ဟု အနက်ပေးတော် မူကြ၏။ [စိတ္တ-စိတ်၏+ဥတြာသ-ထိတ်လန့်ခြင်း၊ ဤဘယယောဂ၌ ဆဋ္ဌိ ဒုတိယာ တတိယာဖြင့် ပါဠိရှိပုံကို နောက်၌ ပြထားသည်။]

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ “ဘယံ ဇာယတေ၊ စောရာ ဘယံ ဇာယတီ” ဟု ဇနနကြိယာကို ထည့်ထားခြင်းသည် စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏။ ချဲ့ဦးအံ့-ဤ “ယသွာဒပေတီ” စသော သုတ်သည် “ယတော-ပေတီ ဘယမာဒတ္ထေဝါ တဒပါဒါနံ” ဟူသော ကလာပ်သုတ်အတိုင်း တည်ထားအပ်သော သုတ်တည်း။ ထိုကလာပ်ဝတ္ထိ၌ “ယသွာ ဒပေတီ၊ ယသွာ ဘယံ ဘဝတိ (ကြောက်ခြင်း ထင်ရှား၏)” ဟု ဖွင့်၍ ပုံစံကို လည်း ဘယံအတွက် “ဗျုတ္တိ+ဝိဘောတိ၊ စောရာ+ဥဗ္ဗိဇ္ဇတေ” ဟု ထုတ်ပြသည်။ ထိုကလာပ်၌ ဇနနကြိယာကို ထည့်၍ မပြချေ။ ဇနနကြိယာ၏ ယှဉ်ရာ၌ကား ယတောသဒ္ဓါဖြင့်ယူ၍ “သင်္ဂါသရာ ဇာယတေ- ဦးချိုမှ မြားဖြစ်၏” ဟု သီးခြား ထုတ်ပြလေသည်။ ထို့ကြောင့် ကလာပ်ကိုမှီ၍ တည်သောသုတ်ကို ကလာပ်အတိုင်းသာ ဝတ္ထိဖွင့်၍ ပြယုဂ်ထုတ်မှ လျော်သည်။

ထို့ပြင်- ပါဏိနီ၌ “ဘိတတ္တာနံ ဘယယောတု (ကြောက်ခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ကြောက်ခြင်းအကြောင်းသည် အပါဒါန်ဖြစ်၏)” ဟုလည်းကောင်း “နိကတ္တာ+ ပကတိ (ဇနနဓာတ်၏ ကတ္တား၏+ပင်ကိုမူလအကြောင်းသည် အပါဒါန် ဖြစ်၏)” ဟုလည်းကောင်း ၂ သုတ်ခွဲတည်၏။ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ဓာတုနာမာနသုတ်ဝယ် ဓာတုယောဂအရ ၌ “ဇနိယောဂေ ဇာယမာနဿ ပကတိစ” ဟု ဖွင့်၍ “ကာမတော ဇာယတိ သောကော” စသည်ကို ပုံစံထုတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဘယယောဂအပါဒါန်၌ ဇနနကြိယာကို မပါစေဘဲဇနနကြိယာ၏ ယှဉ်ရာ၌သာ ဇာယတေစသော ကြိယာကို ပါစေသင့်၏။ ဘယယောဂအပါဒါန်၌ “ဘေး” ဟု သည်လည်း စိတ္တုတြာသခေါ် စိတ်မှာဖြစ်သော ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်းတည်း။ ဇနနကြိယာ၏ ယှဉ်ရာ “ကာမတော ဇာယတိ ဘယံ” ၌ ဘေးကား အပြင်ပ၌ ဖြစ်သော ဘေးအန္တရာယ်နှင့် ဒုက္ခအမျိုးမျိုးတည်း။ ထို့ကြောင့် “စောရာ ဘယံ ဇာယတီ” ၌ ဇနနကြိယာ၏ ကတ္တားဖြစ်သော ဘယသည် စောရမှ ဖြစ်ခဲ့သောကြောင့် “ဘယံ-ဘေးသည်” ဟုသာ ပေးခွင့်ရှိ၍၊ ကစွည်းပုံစံကို စဉ်းစားသင့်ကြသည်။

အပါဒါန် ၂ မျိုး။ ။ ကာယသံယောဂ ပုဗ္ဗကအပါဒါန်၊ စိတ္တသံယောဂ ပုဗ္ဗက အပါဒါန်ဟု အပါဒါန် ၂ မျိုးရှိ၏။ ကာယသံယောဂေါ ပုဗ္ဗ ယဿာတိ ကာယသံယောဂ ပုဗ္ဗကံ၊ [ယဿ- အကြင် အပါဒါန်၏၊ ပုဗ္ဗ- ရှေးဦးစွာ၊ ကာယသံယောဂေါ- ကိုယ်ဖြင့်ပေါင်းစပ်ခြင်းသည်၊ အတ္ထိ-၏၊] “ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော” ဌိ ဂါမနှင့် မုနိတို့သည် (ရွာထဲ၌ မုနိတို့ နေကြသောကြောင့်) ရှေးဦးစွာ ပေါင်းစပ်မှု ဖြစ်ကြ၏။ ထိုပေါင်းစပ်မှုသည် မုနိတို့၏ ကိုယ်ဖြင့် ပေါင်းစပ်ခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ကာယသံယောဂတည်း။ ထိုသို့ ပေါင်းစပ်ပြီးနောက် ရွာမှ မုနိတို့ ဖွဲ့ခွာခဲ့သည့်အခါ ရွာသည် အပါဒါန် ဖြစ်ရ၏။ ဤအပါဒါန်မျိုးကို ကာယသံယောဂပုဗ္ဗက အပါဒါန်ဟု ခေါ်သည်။

“စောရာ ဘာယတိ” ၌ ရှေးဦးစွာ ခိုးသူကို မြင်၏။ ထိုသို့ မြင်ရာ၌ ခိုးသူ နှင့် မြင်သူ၏ စိတ်ဓာတ်သည် ပေါင်းစပ်မိသောကြောင့် စိတ္တသံယောဂဖြစ်၏။ ထို့နောက် “ခိုးသူသည် မကောင်းကျိုးကိုသာ ပေးတတ်၏”ဟု ကြံ၍ ခိုးသူမှ ရွံ့ကြောက်စိတ်ဖြစ်သည့်အခါ ခိုးသူကို မြင်နေရသော်လည်း စိတ်အားဖြင့် ခွဲခွာလိုစိတ် မကြည့်ချင်စိတ် ဖြစ်သောကြောင့် စိတ်ခွာ-ခွာလျက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် စောရာကို စိတ္တသံယောဂပုဗ္ဗကအပါဒါန်ဟု ဆိုကြ၏။ [စိတ္တသံယောဂေါ ပုဗ္ဗ ယဿာတိ စိတ္တသံယောဂပုဗ္ဗကံ။]

[တတွဗောဓိနိ] ပုဗ္ဗ ဟိ ဗုဒ္ဓိယာ ပါပံ သမ္ပတွာ တတော ဒေါသဒဿနေန နိဝတ္တတိ တျတ္ထေဝါတြ ဗုဒ္ဓိကတော အပါယော၊ [ရှေးဦးစွာ စိတ်ဖြင့် မကောင်းမှု (ခိုးသူ) သို့ ရောက်၍ ထိုမှ အပြစ်မြင်သဖြင့် ဆုတ်နစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဤ “ပါပါ ဇီဂုဇ္ဈတိ (စောရာ ဘာယတိ)” ပြယုဂ်၌ စိတ်ပြုအပ်သော ခွဲခွာမှု ရှိသည်သာ။]

ဘယယောဂစသည်ဆိုရပုံ။ ။ ထိုသို့ အပါဒါန် ၂ မျိုးရှိသော်လည်း စိတ္တသံယောဂ ပုဗ္ဗက အပါဒါန်ကို အရှင်ကစွည်းထေရ် စသည်တို့က အလိုမရှိကြ။ ဘာကြောင့်နည်း ..... ဖွဲ့ခွာပုံ မထင်ရှားသောကြောင့်တည်း။ ဤသို့လျှင် ယသ္မာဒပေတိ အရ ကိုယ်ဖြင့် ဖွဲ့ခွာမှု (ကာယသံယောဂပုဗ္ဗက အပါဒါန်)ကိုသာ ယူ၍၊ စိတ်ဖြင့် ဖွဲ့ခွာမှုကို မယူနိုင်သေးသောကြောင့် ဖွဲ့ခွာမှု မထင်ရှားသော အပါဒါန်များကို ယူခြင်းအကျိုးငှာ “ဘယံ-အာဒတ္တေ” စသည်ဖြင့် ကလာပ်နှင့် ဤကစွည်းကျမ်း ၌လည်းကောင်း “ဘိတတ္ထာနံ ဘယဟေတု” စသည်ဖြင့် ပါဏိနိ၌လည်းကောင်း အပါဒါန်အမည်မှည့်သော သုတ်များစွာကို ထုတ်ပြကြရလေသည်။

အချို့ကျမ်း၌ ဘယယောဂ စသည် မဆိုပုံ။ ။ မဟာဘဿဆရာကား စိတ်ဖြင့် ဖွဲ့ခွာရာ၌ ဖွဲ့ခွာခြင်းသဘောရှိသောကြောင့် (ယသ္မာဒပေတိနှင့် အလားတူသော) “ဓုဝမပါယေ ပါဒါနံ” သုတ်ဖြင့်ပင် အပါဒါန် အမည်မှည့်နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် “ဘိတတ္ထာနံ ဘယဟေတု (ဘယမာဒတ္တေဝါ)” စသော သုတ်တို့သည် အပိုသာ တည်းဟု ဆို၏။ ရှေ့၌ ပြခဲ့သော တတွဗောဓိနိလည်း ဤအတိုင်းပင်တည်း။ ထိုအယူကို သဘောတူသော မောဂ္ဂလ္လာန် အရှင်မြတ်လည်း ကစွည်းကျမ်းကဲ့သို့ သုတ်များစွာ မတည်ဘဲ “ပဉ္စမဂ္ဂဓိသ္မာ”ဟု တစ်သုတ်တည်းသာ တည်လေသည်။

ဘယယောဂ၌ ဒုတိယာစသည်လည်း သက်ပုံ။ ။ ဤဘယအနက်ရှိသောဓာတ် တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ ဒုတိယာ တတိယာ ဆဋ္ဌိတို့လည်း ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာစသောဆိုင်ရာ

သုတ်များဖြင့် သက်သေး၏။ ဘာယသိမ် သမဏ=ရဟန်း...ငါ့ကို ကြောက်သလား။ နာဟံ ဟံ ဘာယာမိ= ငါသင့်ကို မကြောက်၊ (သူစိလောမယက္ခသယုတ်)၊ နမံမိဂါ ဥတ္တသန္တိ=ငါ့ကို သမင်များ မလန့်ကြပါ (သုဝဏ္ဏသာမ)၊ ဤကား ဒုတိယာ သက်ပုံတည်း။ “ယံ ဩတ္တပ္ပတိ ဩတ္တပ္ပိတေန=လန့်ထိုက်သော ဒုစရိုက်ကြောင့် (မှ) မလန့်” (ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်၊ တတိယာ သက်ပုံတည်း)။ “သစေ ဘာယထ ဒုက္ခဿ = ဒုက္ခ၏(မှ) အကယ်၍ ကြောက်ကြကုန်အံ့ (ဥဒါန်း)၊ သဗ္ဗေတသန္တိ ဒဏ္ဍဿ၊ သဗ္ဗေဘာယန္တိ မဇ္ဈင်္ဂေနာ (ဓမ္မပဒ)၊ ဤကား ဆဋ္ဌိသက်ပုံတည်း။ [ပမာဒေ ဘယဒသိဝါ= ပမာဒ၌ ဘေးဟု ရှုလေ့ရှိသည်လည်း” ဟူသော ဓမ္မပဒ၌ သတ္တမိ သက်ဟုလည်း ဆရာတို့ ပြကြသေး၏။ သို့သော် ပမာဒေသည် ဘယ၌ စပ်ရသော သတ္တမိမဟုတ်၊ ဒသိ၌ စပ်ရသော သတ္တမိဟု ထင်သည်။ ပမာဒ၌ ရှုသည်။ ဘာဟု ရှုသနည်း.....ဟု မေးလျှင် “ဘေးဟု ရှုသည်” ဟု ဖြေ။]

ယသ္မာ အာဒတ္တေ-[အာပုဗ္ဗဒါဓာတ်၊ တေဝိဘတ်၊ (တံ) ဒွေးဘော်လာ၊ အာကို ရဿပြု၍ “အာဒတ္တေ”ဟု ပြီး၏။] ဤအာဒတ္တေအရ၌ တတ်သိလိုသော ဆန္ဒဖြင့် နာယုခြင်း- သင်အံခြင်း-သိခြင်း အားလုံးပါဝင်၏။ ဤသို့ သင်ယူရာ၌ သင်ပြ ပြောဟောပေးသော ဆရာသည် အပါဒါန်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “အာစရိ ယုပဇ္ဈာယေဟိသိက္ခံဂဏှာတိ သိသော” ဟု ပုံစံထုတ်သည်။ ဤသို့လျှင် တတ်သိလိုခြင်းဟူသော အကျင့်ကောင်း ရှေ့သွားရှိ၍ သင်ယူရာ၌သာ သင်ယူသူမှာ အတတ်ပညာ ရရှိ၍ သင်ပေးသောဆရာလည်း အပါဒါန်ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ကနဗျသည်က သိချင်းဆိုသည်ကို နားထောင်ရာ၌ ရအောင် သင်ယူခြင်း မရှိရကား ကချေသည်သည် အပါဒါန်မဖြစ်ဘဲ “နဋဿ ဂါထံ သုဏာတိ”ဟု သမ္ပန်သာ ပြမရလေသည်။

သာဓကများ။ ။ အာချာတော ပယောဂေ (ပါဏိနိဟုတ်)၊.... ဥပယောဂေ- ဗြဟ္မစရိယကို ကျင့်ခြင်းစသော ရှေ့သွားရှိသည်ဖြစ်၍ အတတ်ပညာ သင်ယူရာ၌၊ အာချာတာ- ချုပို့ သင်ပြသောဆရာသည်၊ အပါဒါန်- အပါဒါန်ဖြစ်၏.... ဧဝံ ပဋ္ဌနံ (ရွတ်ဖတ်ခြင်း)သဝဏံ ဉာဏံ (ယမှာ ဓမ္မံ ဝိဇာနေယျ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဒေသိတံ- ဟူသော ဓမ္မပဒကဲ့သို့ အကြင် ဆရာအထံမှ သိ၏။ ထိုဆရာသည် အပါဒါန်ဖြစ်၏။) အဇ္ဈယနံ (သရဇ္ဈာယ်ခြင်း) ဣစ္စာဒိ၊ .....အတြသုတ္တေ- ဤအာချာတော ပယောဂက သုတ်၌၊ ဥပယောဂေ ဣတိ-ဟူ၍၊ ကထနာတံ- ဆိုခြင်းကြောင့်၊ နဋဿ ဂါထံ သုဏာတိ- ဟူရာ၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သာ ဖြစ်၏။ နတုနဋာတံ-“နဋာတံ ဂါထံ သုဏာတိ” ဟု ပဉ္စမိ မဖြစ်။ (မုဒုဗောဓဋီကာ)

မှတ်ချက်။ ။ ဆရာအထံမှ အတတ်ကို သင်ယူရာ၌ ဆရာနှင့် အတတ် ပညာသည် ပူးပေါင်းမှု သံယောဂရှိသော်လည်း ထိုအတတ်ကို တပည့်က ယူသည့်အခါ အတတ်ပညာ၏ ဆရာအထံမှ ခွဲခွာလာခြင်းဟူသော အပဂမနသဘော မထင်ရှားချေ။ ထို့ကြောင့် “ယသ္မာ ဒပေတံ” ဖြင့် မပြီးသေးသောကြောင့် ဤ “အာဒတ္တေ” ဟူသော စကားကိုလည်းကောင်း ပါဏိနိ၌ “အာချာတော ပယောဂေ” ဟူသော သုတ်ကိုလည်းကောင်း မိန့်ကြရသည်။ [စလ၊ အစလအပါဒါန်အပြား၊ နိဒ္ဒိဋ္ဌ ဝိသယ စသောအပြားကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ရှု။]

ဓာတုပေါ
ဝိစ

၂၇၂။ ဓာတုနာမာနံ- ဓာတ်နာမ်တို့၏၊ ပယောဂေစ- ယှဉ်ရာ၌
 လည်းကောင်း၊ ဥပသဂ္ဂ ယောဂါဒိသ္မပိစ-ဥပသာရပုဒ်၏ ယှဉ်ရာ
 အစရှိသည်တို့၌ လည်းကောင်း၊ တံ ကာရကံ- ထိုကာရကသည်၊
 အပါဒါနသည် ဟောတိ၊ တာဝ- ရှေးဦးစွာ၊ ဓာတူနံ- ဓာတ်တို့၏၊ ပယောဂေ-
 ၌၊ (အပါဒါနံ- အပါဒါန်ဖြစ်ပုံကား၊) ပရာပုဗ္ဗဿ-ပရာ ရှေးရှိသော၊ ဇိ ဣတိ
 ဧတဿ ဓာတုဿ-ဇိ ဟူသော ဤဓာတ်၏၊ ပယောဂေ-၌၊ ယော- အကြင်အနက်ကို၊
 အသဟော-မလွမ်းမိုးအပ်၊ မလွမ်းမိုးနိုင်၊ သော- ထိုအနက်သည်၊ အပဒါနသညော-
 ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ တံ- ထိုဥဒါဟရဏ်သည်၊ ယထာ- အဘယ်နည်း၊ ဗုဒ္ဓသ္မာ
 ပရာဇေန္တိ အညတိတ္ထိယာ- ဟူသည်တည်း၊ [အညတိတ္ထိယာ- သာသနာအယူမှ
 တစ်ပါးသော အယူရှိသော တိတ္ထိတို့သည်၊ ဗုဒ္ဓသ္မာ- ဘုရားမှ၊ ပရာဇေန္တိ-
 ရှုံးကုန်၏၊]

၂၇၂။ ဓာတူနံ ပယောဂေတာဝ-“ဓာတု နာမာန၊ ပေါ ယောဂါဒိသ္မပိစ” ၌
 ယောဂသဒ္ဒါကို ဓာတုနာမာနတို့နှင့်လည်း ယှဉ်စပ်၍ “ဓာတုယောဂ၊ နာမယောဂ” ဟု
 မှတ်၊ ဤသို့ ဓာတုယောဂ- နာမယောဂ- ဥပသဂ္ဂယောဂ-နိပါတယောဂတို့တွင်
 ဓာတုယောဂကို ရှေးဦးစွာ ပြလိုသောကြောင့် “ဓာတူနံ ပယောဂေ တာဝ” ဟု
 မိန့်သည်၊ ယောဂသဒ္ဒါနှင့် ပယောဂသဒ္ဒါသည် အနက်တူ၏၊ ဤပယောဂ၏
 စပ်ဖို့ရာ တိုက်ရိုက်မပါသောကြောင့် “အပါဒါနံ” ဟု ထည့်သည်၊ “ပယောဂ=
 ယှဉ်ခြင်း” ဟူသည်လည်း အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် ဆက်သွယ် စပ်ယှဉ်ခြင်းတည်း၊
 ဥပမာ- “တိတ္ထိတို့သည် ရှုံးကုန်၏” ဟု ဆိုရုံမျှဖြင့် အဓိပ္ပာယ် မပြည့်စုံသေး၊ “ဘာ
 မှ ရှုံးသနည်း” ဟုမေးဖွယ်ရှိသေး၏၊ ဤသို့ အပါဒါန်ပါမှ အဓိပ္ပာယ်ပြည့်စုံသည်ကို
 အပါဒါန် ငဲ့သည်ဟု ဆို၏၊ ထိုသို့ အပါဒါန်ငဲ့လျက်ရှိသော (ရှေ့သုတ်၌လည်း
 မပြရသေး- နောက်သုတ်တို့၌လည်း ပြမည်မဟုတ်သော) ဓာတ်တို့ကိုသာ ဤဓာတူနံ
 အရ၌ ယူ၍ ထိုဓာတ်တို့၏ စပ်ယှဉ်ရာ၌ အပါဒါန်ဖြစ်ပုံကို ပြမည်-ဟူလို၊
 နာမယောဂ စသည် ဖြစ်ပုံ၌လည်း နည်းတူ၊ [ဤဓာတုအရ၌ အာချာတ်ဓာတ်ကိုသာ
 ယူလေ့ရှိ၏၊ ကိတ်ဓာတ်ဖြစ်လျှင် ကိတ်နာမ်ဖြစ်သောကြောင့် နာမယောဂ၌ ပါဝင်
 နိုင်သည်-ဟု ယူလိုဟန်တူ၏၊ ဤသဘောအတိုင်းပင် ကဗျာသားပုံစံများကို တွေ့ရ
 ပေသည်၊ သို့သော် ရှု၌ကား ဓာတ်ဖြင့် ပြီးသမျှကို ဓာတု အရ၌ သွင်း၍ အည-
 ဣတရစသော ဓာတ်ဖြင့် မပြီးသော နာမ်တို့သာ နာမ အရ၌ ယူသည်။]

ဇိဣန္ဒေတဿ၊ ပေါ အညတိတ္ထိယာ-ပရာ ရှေးရှိသော ဇိဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌
 မလွမ်းမိုးအပ် မလွမ်းမိုးနိုင်သောအရာသည် အပါဒါန်ဖြစ်၏၊ သာသနာပတိတ္ထိတို့သည်
 ဗုဒ္ဓကို မလွမ်းမိုးနိုင်ကြ၊ ထို့ကြောင့် ပရာဇေန္တိဝယ် ပရာပုဗ္ဗဇိဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌
 တိတ္ထိတို့မလွမ်းမိုးနိုင်သောဗုဒ္ဓသည် “ဗုဒ္ဓသ္မာ” ဟု အပါဒါန်ဖြစ်၏၊ ဒေဝဒတ္တောသည်၊
 အဇ္ဈယနာ-သရဇ္ဈာယ်ခြင်း (စာအံခြင်း)မှ၊ ပရာဇေယတိ-ရှုံး၏၊ ဝါ-ပင်ပန်း၏၊ မယ်-

ပပုဗ္ဗဿ-ပ ရှေးရှိသော၊ ဘူလ္လတိ ဧတဿ ဓာတုဿ- ဘူဟူသော ဤဓာတ်၏။ ယောဂေ-၌၊ ယတော- အကြင်အရပ်မှ၊ အစ္ဆိန္ဒပဘာဝေါ- အဆက်မပြတ် စ၍ ဖြစ်၏။ သော- ထိုအရပ်သည်၊ အပါဒါနသညော ဟောတိ၊ တံ-သည်၊ ယထာ-နည်း၊ ဟိမဝတာ၊ ပေ၊ ကုန္ဒဒိယော-ဟိမဝတာ၊ ပေ၊ ကုန္ဒဒိယောတို့ တည်း။ [ပဉ္စ မဟာနဒိယော- မြစ်ကြီးငါးသွယ်တို့သည်၊ ဟိမဝတာ- ဟိမဝန္တာ တောင်မှ၊ ပဘာဝန္တိ- စ၍ ဖြစ်ကုန်၏။ မဟာသရာ- အိုင်ကြီးတို့သည်၊ အနဝတတ္တမှာ- အနဝတတ်အိုင်မှ၊ ကုန္ဒဒိယော- မြစ်ငယ်တို့သည်၊ အစိရဝတိယာ- အစိရဝတီမြစ်မှ၊ ပဘာဝန္တိ။]

ငါတို့သည်၊ အဗ္ဗကာယ- မိန်းမမှ၊ ပရာဇိတာ- ရုံးရကုန်သည်၊ အမှ- ဖြစ်ကုန်၏။ (မဟာ ဝါ၊ ဘောသဇ္ဇကုန္ဒက) ဤ ပြယုဂ်များ၌လည်း နည်းတူ-ဤသို့လျှင် “ပရာ ပုဗ္ဗဇိဓာတ်လည်း ရှိခြင်း၊ မလွမ်းမိုးနိုင်သောအရာလည်း ဖြစ်ခြင်း” အင်္ဂါ ၂ ပါးစုံ လျှင် မလွမ်းမိုးနိုင်သောအရာသည် အပါဒါန်ဖြစ်သည်- ဟုမှတ်။ [“ယော အသ ဟော” ၌ ယော အသယော” ဟု သီဟိုဠ်မှရှိ၏။ သက္ကတ၌လည်း “အသယော” ဟုပင် ရှိ၏။ “သဟိတုံ အသက္ကာဏေယျော” ဟု ဖွင့်သော ရူဇိကာ အလိုလည်း အသယောပင်၊ သဟဓာတ် ထျ ပစ္စည်း။]

ပရာဇိယုဉ်ရာ၌ အခြားဝိဘတ်သက်ပုံ။ ။ ပရာပုဗ္ဗဇိဓာတ်၏ ယုဉ်ရာဖြစ် သော်လည်း လွမ်းမိုးနိုင်သောအရာဖြစ်မှုအပါဒါန် မဖြစ်၊ ကံသာဖြစ်၏။ ပုံစံကား- “ပဋိပက္ခေ ပရာဇေတိ- ဆန်ကျင်ဘက် ရန်သူတို့ကို အောင်နိုင်၏” တည်း။ ဤ ပုံစံ၌ ပရာပုဗ္ဗဇိဓာတ်၏ ယုဉ်ရာ ဖြစ်သော်လည်း အသယု မဟုတ်၊ လွမ်းမိုးအပ်သော (သယုဖြစ်သော) ကြောင့် ကံသာ ဖြစ်ရသည်။ “သစေ ကေဝဋ္ဌဿ ပရဇ္ဈိဿာမိ” ကား ကေဝဋ္ဌသည် (အသယု အနေအားဖြင့် ကြံစည်အပ်သောကြောင့်) အသယုဖြစ်၏။ သို့သော် သမ္ပန်ကို ဆိုလိုသောကြောင့် “ကေဝဋ္ဌဿ” ဟုရှိ၏။ ကေဝဋ္ဌဿ- ကေဝဋ္ဌပုဏ္ဏား၏ (အထံမှ)၊ သစေ ပရဇ္ဈိဿာမိ- အကယ်၍ ရုံးအံ့” ဟုပေး၊ “သော ဗြာဟ္မ ဧတော သဟဿေန ပရာဇိတော ပဇ္ဈာယိ = ထိုပုဏ္ဏားသည် တစ်ထောင်ဖြင့် ရုံးသည်ဖြစ်၍ မှိုင်နေလေပြီ” ဟူသော သြမသဝါဒ သိက္ခာပုဒ် ပါဠိတော်၌ကား သဟဿေနဟု တတိယာ ရှိပြန်၏။ ဤသို့လျှင် ပရာပုဗ္ဗ ဇိဓာတ်ယုဉ်ရာ၌ အသယု ဖြစ်လျက်လည်း အပါဒါန် မဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသေး၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဤပရာပုဗ္ဗ ဇိဓာတ်၏ ယုဉ်ရာ၌လည်း အပဂမန (ခွဲခွာခြင်း) သဘောရှိ၏။ မှန်၏-ဘုရားကို တိတ္ထိတို့ပြိုင်ကြရာ၌ ပြိုင်နေစဉ် စိတ်ဖြင့် ပူးပေါင်းမှု သံယောဂဖြစ်၏။ ထို့နောက် မနိုင်၍ အရုံးပေးရသည်အခါ စိတ်အားဖြင့် ခွဲခွာမှု အပဂမနဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် စိတ္တသံယောဂပုဗ္ဗက အပါဒါန်ကို အလိုရှိသော ဆရာတို့ အလိုအားဖြင့် ဤပရာပုဗ္ဗ ဇိဓာတ်ယောဂ အပါဒါန်ကို သီးခြားဆိုဖွယ်မလို၊ ယသ္မာ ဒပေတိဖြင့်ပင် ပြီး၏။ သို့သော် စိတ္တသံယောဂ အပါဒါန်ကို မလိုလားသော ကြောင့် ဤဓာတ်ယောဂ အပါဒါန်ကို ပါဏိနီ စသည်တို့ သီးခြား မိန့်တော်မူပြန်သည်။

နာမပုယောဂေပိ-နာမ်ပုဒ်၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း၊ တံ ကာရကံ အပါဒါနသည်
 ဟောတိ၊ ဥရသ္မာ-ရင်မှ၊ ဇာတော- ဖြစ်သော၊ ပုတ္တော-သား၊ ဘူမိတော-မြေမှ၊
 နိဂ္ဂတော- ထွက်သော၊ ရသော-အရသာ၊ မာတိတောစ- အမိမှလည်းကောင်း၊
 ပိတိတောစ- အဖမှလည်းကောင်း၊ ဥဘတော-၂ ပါးစုံမှ၊ သုဇာတော- ကောင်းစွာ
 ဖြစ်သော၊ ပုတ္တော- သား။

ဘူလုဇ္ဇေတဿ၊ ဝေ၊ ဟောတိ- [ပဥပသာရသည်“အစ” အနက်ဟောတည်း၊]
 ပ ပုဗ္ဗ ဘူဇာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ အစွန့်ပဘဝဋ္ဌာနသည် အပါဒါန် ဖြစ်၏။ “ဟိမဝတာ
 ပဘဝဋ္ဌိ ပဉ္စမဟာနဒိယော” ၌ ဟိမဝန္တာနှင့် မြစ်ကြီးငါးသွယ်တို့သည် လုံးဝ
 အဆက်ပြတ်သွားခြင်း မရှိသည်ကို “အစွန့်” ဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့ အဆက်မပြတ်ဘဲ
 မြစ်ကြီးငါးသွယ်တို့သည် ဟိမဝန္တာတောင်မှ စ၍ စီးလာကြသောကြောင့် အစွန့်
 ပဘဝဋ္ဌာန ဖြစ်သော ဟိမဝန္တာတောင်သည် “ဟိမဝတာ” ဟု အပါဒါန်ဖြစ်၏။
 အနဝတတ္တမှာ- အစိရဝတိယာတို့ အပါဒါန်ဖြစ်ပုံလည်း နည်းတူ။ ကုန္ဒဒိယော၌
 ကုသဒ္ဒါသည် ခုဒ္ဒက (အငယ်) အနက်ဟောတည်း။ ဤသို့ စ၍ဖြစ်ရာ- စီးလာရာ
 အရပ်ဖြစ်လျှင် အခြားဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း အပါဒါန်ဖြစ်၏။ ပုံစံကား-
 “အယ် သိတောဒကာ ဂင်္ဂါ၊ ဟိမဝန္တာစ သန္တတိ=အေးမြသော ရေရှိသော ဤ
 ဂင်္ဂါသည် ဟိမဝန္တာမှ စီးလာ၏”တည်း။

ဆက်ဦးအံ့- ပရာပုဗ္ဗ ဇီဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ “ဘုရားကို+ ရုံး၏” ဟု
 ကံအနက်၌ ဒုတိယာ သက်ရလေမည်လား-ဟု လျဉ်းပါးဖွယ်ရှိသောကြောင့် အပါ
 ဒါန် မှည့်ရသည်။ ပပုဗ္ဗဘူဇာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း “မြစ်ကြီး ၅ စင်းတို့သည်
 ဟိမဝန္တာ၌ စ၍ ဖြစ်၏” ဟု အာဓာရအနက်၌ သတ္တမိ သက်ရလေမည်လော-
 ဟု တွေးတောဖွယ် ရှိသောကြောင့် အပါဒါန် မှည့်ရလေသည်။

နာမပုယောဂေပိ၊ ဝေ၊ ပိတိတောစ- ဓာတုယောဂ အပါဒါန်ကို ပြုပြီး၍
 နာမယောဂ အပါဒါန်ကို ပြုလိုသောကြောင့် “နာမပုယောဂေပိ” စသည်ကိုမိန့်။
 [ဤ နာမပုယောဂ၌ နာမအရ ကိတ်နာမ် (ကိတ်ပုဒ်ဖြစ်သော နာမ်) ကိုသာ နိဒ္ဒေသ
 ယူ၏။ ကစွည်း ပုံစံမျှလောက်ကို ကြည့်၍ ယူဟန်တူသည်။ ရူပသိဒ္ဓိ၌မူ ကိတ်
 ဓာတ်မဟုတ်သော အညအနက်ရှိသော နာမ်-ဣတရစသော နာမ်တို့ကို ယူ၍၊
 ကိတ်ဓာတ်များကိုကား ဓာတုအရ၌ သွင်းထားသည်။] “ဇာတော” သည် ကိတ်
 နာမ်၊ နိဂ္ဂတော- သုဇာတောတို့က သမာသ်နာမ်တည်း။ ထိုနာမ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌
 “ဥရသ္မာ- ဘူမိတော- ဥဘတော-မာတိတော-ပိတိတော” ဟု အပါဒါန် ဖြစ်ရ
 သည်။ စာစပ်သည့်အခါ ဥရသ္မာကို ဇာတော၌ စပ်ရသောကြောင့် ဥရသ္မာကို
 ဇာတော၏ ယှဉ်စပ်ရာပုဒ် (နာမယောဂပုဒ်)ဟု ဆိုရသည်။ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍
 တွက်၊ ဘူမိတော စသည်တို့၌ နာမယောဂ ဖြစ်ပုံလည်း ဤနည်းပင်၊ ဘူမိတည်၊
 ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်မှည့် ကွစိတော ပဉ္စမုတ္တေသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်အနက်၌
 တောပစ္စည်းသက်၊ ပဉ္စမိဝိဘတ်မှည့်၊ ဥဘတော စသည်၌လည်းနည်းတူ၊ မာတိ
 ပိတိတို့၌ ပိတာဒိန မသိမိ သုတ်ဝယ် အသိမိသဒ္ဓါပိုဖြင့် တောပစ္စည်းကြောင့် ဥကို
 ဣပြု-ဟု ဆို။

ဥပသဂ္ဂ ယောဂါဒိသ္မပိစ- ဥပသာရ ပုဒ်၏ ယှဉ်ရာ အစရှိသည်တို့၌လည်း၊ တံ ကာရကံ အပါဒါနံသည် ဟောတိ၊ တံ-သည်၊ ယထာ-နည်း၊ အပသာလာယ အာယန္တိ ဝါဏီဇာ၊ ပေ၊ ပတိဒါတိ- အစရှိသည်တည်း၊ [ဝါဏီဇာ- ကုန်သည်

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ “ဥရသ္မာ ဇာတော၊ ဥဘတော သုဇာတော” တို့၌ ဇာတော့ကို ကိတ်နာမ်ဟု ယူ၍ ဥရသ္မာ ဥဘတောတို့ကို နာမယောဂ ဟု ဆိုခြင်းသည် “ဇနိကတ္တံ ပကတိ” ဟူသော ပါဏိနီသုတ်ကို မှီ၍ ဆိုဟန်တူ၏။ [ဇနိကတ္တံ ဇနိဓာတ်၏ကတ္တာ၏၊ ပကတိ-မူလအကြောင်းသည်၊ အပါဒါနံ-အပါဒါနံ ဖြစ်၏။] ထိုသုတ်ကို မှီ၍ ဆိုရိုးမှန်လျှင် ဓာတုယောဂ အပါဒါနံ၌သာ သွင်းသင့်၏။ နာမယောဂ ဟု မဆိုသင့်၊ ဘာကြောင့်နည်း၊ ဇာတောကိုလည်း ဇနိဓာတ်ဖြစ်၍ ဥရ-ဥဘတို့သည်မူလအကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့်တည်း၊ ထို့ပြင် “ဘူမိတော နိဂ္ဂတော ရသော” လည်း “နဂရာ နိဂ္ဂတော ရာဇာ” နှင့် ထပ်တူ ဖြစ်နေ၏။ ထို့ကြောင့် ဤကဗျာဦးပုတ္တိလာ နာမယောဂပြုယုဂ်များကို စဉ်းစားထိုက်သည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ဒေဝဒတ္တာ- ဒေဝဒတ်မာ၊ အညော- တစ်ပါးသူ၊ ဘိန္နော-ကွဲပြားသူ၊ ဣတရော- အခြားသူ” စသည်ဖြင့် အည-ဘိန္န-ဣတရ စသော နာမတို့၏ ယှဉ်ရာကိုသာ ပုံစံထုတ်၏။ အပရစသော နာမယောဂတို့အတွက်ကား ၊ ဒုရန္တိက သုတ်၌ သီးခြားပြုလေ့ရှိ၏။ [“ရင်၌+ဖြစ်သောသား၊ မြေ၌+ထွက်သောအရသာ” ဟု သတ္တမိသက်ရလေမည်လားဟု လည်းကောင်း၊ “၂ ပါးစုံသော မိဘကြောင့် + ကောင်းစွာ ဖြစ်သောသား” ဟု ဟိတ်အနက်၌ တတိယာသက်ရလေမည် လားဟု လည်းကောင်း ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဥရသ္မာ စသည်၌ အပါဒါနံမှည့်ရသည်။]

ဥပသဂ္ဂယောဂါဒိသ္မပိစ- နာမယောဂ ပုံစံကို ပြုပြီး၍ ဥပသဂ္ဂယောဂ ပုံစံကို ပြုလိုသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂစသည်ကိုမိန့်၊ အပသာလာယ၌ အပသည် ဥပသာရ တစ်ပုဒ်တည်း၊ အပနောင် သိသက်၊ သဗ္ဗာသ မာဂုသော သုတ်ဖြင့် ချေ၊ “သာလာယ” ကား အပဥပသာရ၏ ယှဉ်ရာဖြစ်၍ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါနံမှည့်၊ အပါဒါနော ပဉ္စမိသုတ်ဖြင့် သွာသက်၊ အာယပြု၍ပြီးသော ပုဒ်တည်း။ ဤ“အပ” ဥပသာရကို ဝဇ္ဇန(ကြဉ်ရှောင်ခြင်း) အနက်ဟောဟု ဖွင့်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် “သာလာယ- ကင်းတဲကို၊ အပ- ကြဉ်ရှောင်၍” ဟု အနက်ပေးစေလိုသည်။ [သက္ကတ၌ ကား ဤ “အပ”ကို ကမ္မပ္ပဝစနိယ ဟု ဆိုသည်။]

အပါဒါနိ ဥမျိုး။ ။ သဒ္ဒ အပါဒါနိ၊ အတ္ထ အပါဒါနိ၊ သဒ္ဒတ္ထ အပါဒါနိဟု အပါဒါနိ ဥ မျိုးရှိ၏။ “အပသာလာယ”၌ သာလာယသည် ပဉ္စမိဝိဘတ်သာ သက်၍၊ အပါဒါနိ အနက် မပေးရသောကြောင့် သဒ္ဒအပါဒါနိမည်၏။ “မာတုဇံ-သား မှ၊ ရဟိတာ-ကင်း၍” ၌ မာတုဇံသည် အနက်သာ အပါဒါနိဖြစ်၍ ပဉ္စမိဝိဘတ် မသက်ရသောကြောင့် အတ္ထအပါဒါနိ မည်၏။ “ဂါမာ အပေန္တိ” ၌ ဂါမာကား ပဉ္စမိလည်းသက်-အနက်လည်း အပါဒါနိ ဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဒတ္ထ အပါဒါနိမည်၏။

အပဂမနအနက်ကြပုံ။ ။ အပဥပသာရကို “အပဂမန- ဖဲခွာခြင်း” အနက် ရှိ၏- ဟု ကြံ၍ “သာလာယ-မှ၊ အပ- ဖဲကြဉ်၍” ဟု ပေးလျှင် သဒ္ဒတ္ထအပါဒါနိ ဖြစ်၏-ဟု ဆိုကြသေး၏။ ကင်းတဲသို့ ရောက်ပြီးမှ ကင်းတဲက ဖဲခွာလာကြသည်-ဟု ဆိုလိုသည်။

တို့သည်။ အပသာလာယ-ကင်းတဲကို ရှောင်လွှဲကုန်၍၊ အာယန္တိ-လာကုန်၏။ အာဗြဟ္မလောကာ-ဗြဟ္မာ့ပြည် တိုင်အောင်၊ သဒ္ဒေါ-ကျော်စောသံသည်။ အဗျူဂစ္ဆတိ-ပျံ့နှံ့၍ တက်၏။ ပဗ္ဗတာ-တောင်ကို၊ ပရိ-ကြည့်၍၊ ဒေဝေါ- မိုးသည်၊ ဝဿတိ-ရွာ၏။ ဗုဒ္ဓသ္မာပတိ-ဘုရားရှင်၏ ကိုယ်တော်စား၊ သာရိပုတ္တော- အရှင်သာရိပုတ္တရာ

သို့သော် ပါဠိသက္ကတသဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ ဤအပကို “ဝဇ္ဇန(ရှောင်ကြဉ်ခြင်း) အနက် ရှိ၏” ဟုသာ ဖွင့်ကြသည်။ [ကင်းတဲသို့ ရောက်သွားလျှင် ကင်းကောက်ပေးရမည် စိုးသောကြောင့် ကင်းတဲကို ရှောင်သွားကြရာ၌ “ကင်းတဲကို” ဟု ကံအနက်၌ ဒုတိယာ သက်ရလေမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ် ရှိသောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့်အပါဒါန် မှည့်ရသည်။]

အာပေါ အဗျူဂစ္ဆတိ-အပ ဥပသာရ၏ ယှဉ်ရာကို ပြုပြီး၍ အာ ဥပသာရ၏ ယှဉ်ရာကို ပြလိုသောကြောင့် “အာ ဗြဟ္မလောကာ” စသည်မိန့်၊ အာ ဥပသာရ သည် မရိယာဒါအနက် အဘိဝိဓိ အနက်ရှိ၏။ မရိယာဒါ သဒ္ဒါသည် အပိုင်းအခြား ဟူသော အနက်ကို ဟော၏။ လယ်ကို ကန်သင်းဖြင့် ပိုင်းခြားထားရာ၌ မိမိ ဟူသော ကန်သင်းပေါ်သို့ လယ်ကို မရောက်စေဘဲ ကန်သင်းကသာ လယ်ကို ပိုင်းခြားကန်သတ်ထားသကဲ့သို့ ထိုအတူပိုင်းခြားကန်သတ်ခြင်းအနက်သည် မရိယာဒါ အနက် မည်၏။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ “အာပဗ္ဗတာ ခေတ္တ”ဟု ပုံစံပြထားသည်။ အကျယ်ကို ထို၌ ရှုပါ။

မိမိအပေါ်သို့ ပျံ့နှံ့စေခြင်းအနက်သည် အဘိဝိဓိ မည်၏။ အာ ဗြဟ္မလောကာ သဒ္ဒေါ အဗျူဂစ္ဆတိ” ဤ၌ ကျော်စောသံသည် ဗြဟ္မာ့ပြည်ကို လွှမ်းမိုးပျံ့နှံ့၍ ဖြစ်သောကြောင့် ဗြဟ္မလောကာသည် လွှမ်းမိုးအပ် ပျံ့နှံ့အပ်သော မုချ အဘိဝိဓိတည်း။ အာသဒ္ဒါကား ထိုအဘိဝိဓိကို ထွန်းပြသောကြောင့် အဘိဝိဓိအနက်ရှိသည် မည်၏။ အာ-ဥပသာရနောင် သိသက်၊ ချေ။ ဗြဟ္မလောကာကိုကား အာ ဥပသာရ၏ ယှဉ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်မှည့်၍ အပါဒါနပဉ္စမိဖြင့် သ္မာသက်၊ စသည် စီရင်၊ အာ ဗြဟ္မလောကာ-ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် (ဗြဟ္မလောကာ-ကို၊ အာ-ပျံ့နှံ့၍)ဟု အနက်ပေး၍ “မှ” ဟု မပေးရသောကြောင့် သဒ္ဓ အပါဒါန်ပင်တည်း။ [ဤ၌လည်း အာ ဥပသာရကို ကမ္မပ္ပဝစနိယမှည့်၍ ကမ္မပ္ပဝစနိယ ယောဂ၌ ဒုတိယာ သက်ရလေမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် အပါဒါန် မှည့်ရသည်။]

ပရိပဗ္ဗတာ ဒေဝေါ ဝဿတိ-“ဥပရိ ပဗ္ဗတာ” ဟုချည်း ပါဠိရှိ၏။ ဥပရိသည် ဥပသာရမဟုတ်၊ -နိပါတ်သာ၊ ဥပသဂ္ဂယောဂပုံစံတို့ကို ပြရာဌာန ဖြစ်သောကြောင့် “ပရိပဗ္ဗတာ” ဟု ရှိရမည်။ “အပ-ပရိပိ ဝဇ္ဇနတ္ထေဟိ ယောဂေ”ဟူသော ရှု၌ လည်းကောင်း “အပပရိဟိဝဇ္ဇနေ” ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်းကောင်း ပရိဟုသာ ရှိကြသည်။ အချို့ကား- ဥ ဥပသာရနှင့် ပရိဥပသာရ ၂ ပါး ပေါင်းစပ်ထားသော ဥပရိ ဥပသာရဟုလည်း ဆိုကြသေး၏။ ထိုအဆိုသည် ပြခဲသောကျမ်းများအဆိုနှင့် မညီသည့်ပြင် “ပဗ္ဗတာ-တောင်၏၊ ဥပရိ=အထက်၌” ဟုအနက်ပေးရမည်ဖြစ်သော ကြောင့် ဝဇ္ဇနတ္ထအနက်လည်းမဖြစ်နိုင်၊ ပရိဥပသာရ၏ ယှဉ်ရာ ပဗ္ဗတာကို ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်မှည့်၍ ရုပ်တွက်ပါ။ [ဤ၌လည်း “တောင်ကို+ကြည့်၍” ဟု ကံအနက်၌

သည်။ တေမာသံ- ဝါတွင်း ၃ လပတ်လုံး၊ ဓမ္မဒေသနာယ-တရားဟောခြင်းငှာ၊ ဘိက္ခု-တို့ကို၊ အာလပတိ-ခေါ်၏။ အဿ- ထိုဆီကို အလိုရှိသူအား၊ တေလသ္မာပတိ- ဆီအစား၊ ယဋ်-ထောပတ်ကို၊ ဒဒါတိ-ပေး၏။

ဒုတိယာသက်ရလေမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့်- ပဗ္ဗတကို အပါဒါန်မှည့်ရသည်။ အချို့ကား-ဥပရိပါဋ်ကို အမှန်ယူ၍ “တောင်၏+အထက်၌” ဟု သမ္ဗန်အနက်၌ ဆဋ္ဌိ ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် အပါဒါန် မှည့်ရသည်-ဟု ဆိုကြ၏။]

သဒ္ဓနီတိ။ ။ “ဝဇ္ဇနတ္ထာပပရိယောဂေ”ဟု သုတ်တည်၍ ဝဇ္ဇနအနက်၌ “ပရိပဗ္ဗတာ ဒေဝေါ ဝဿတိ”ဟု ပုံစံထုတ်၍ ဥဒ္ဓံသမန္တတ္ထုပရိယောဂေ=ဥဒ္ဓံအနက် သမန္တအနက်ရှိသော ဥနှင့် ပရိ၏ ယှဉ်ရာ၌၊ “အပါဒါန် ဟောတိ”ဟု သီးခြားတစ် သုတ် တည်ပြန်၏။ ပုံစံကိုလည်း “ဥပရိပဗ္ဗတာ ဒေဝေါ ဝဿတိ”ဟု ထုတ်၏။ ဤ၌ “ဥ+ပရိ”ဟုသော ဥပသာရ ၂ ပုဒ်ကို ပေါင်း၍ ဥပရိဟု ဆိုထားသည်။ ဥ သည် ဥဒ္ဓံအနက်ဟော၊ ပရိကား သမန္တအနက်ဟောတည်း။ “ပဗ္ဗတာ-တောင်၏၊-ဥ+ ပရိ-အထက်+ပတ်ဝန်းကျင်၌၊ ဒေဝေါ-သည်၊ ဝဿတိ-၏”ဟု အနက်ပေး၊ ရှေးရှေးကပင် “ဥပရိပဗ္ဗတာ”ဟု ရှိနေခဲ့သော ကဗျာဦးဝတ္ထိပုံစံကို မလွန်ဆန်လို၍ မိန့်ဟန်တူသည်။

ဗုဒ္ဓသ္မာပတိ။ ပေ၊ တေမာသံ-ပတိဥပသဂ္ဂယောဂကို ပြလို၍ “ဗုဒ္ဓသ္မာ ပတိ” စသည်ကိုမိန့်၊ ဤပတိဥပသာရသည် ပတိနိမိ(အတူ)အနက်၊ ပတိဒါန (တစ်ဖန် ပေးခြင်း၊ အစားပေးခြင်း)အနက်ကို ဟော၏။ “ဗုဒ္ဓသ္မာပတိ” စသည်ကား ပတိနိမိအနက်၏ ပုံစံတည်း။ ဘုရားရှင်သည် ဝါတွင်း ၃ လပတ်လုံး အဖူးအမြော် ခံတော်မမူဘဲ တစ်ပါးတည်း ကိန်းအောင်းတော်မူနေသည့်အခါ အရှင်သာရိပုတ္တရာသည် ထို ၃ လပတ်လုံး ဘုရားရှင်၏ ကိုယ်တော်စားပြု၍ တရားဟောခြင်းငှာ ရဟန်း တို့ကို ခေါ်တော်မူသည်။ ဤ၌ အရှင်သာရိပုတ္တရာသည် ဘုရားရှင်၏ ကိုယ်စားဖြစ်၏။ ထိုသို့ ကိုယ်တော်စား (ကိုယ်စားလှယ်)ကိုပင် “အတူ”ဟု ဆို၏။ ပတိသဒ္ဓါကား ထိုအတူအနက်ကို ထွန်းပြသောကြောင့် အတူအနက်ကို ဟောရာရောက်၏။ [မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ၌ “ဗုဒ္ဓသ္မာ-မှ၊ပတိ-အတူတည်း”ဟု ပေး၏။ အဖွင့်ဋီကာများ ၌မူ “ဗုဒ္ဓဿ ပတိနိမိဟုတူ(ရှုပသိဒ္ဓိဋီကာ), ကေသဝါတိ+ပတိ=ကေသဝဿ+ တုလျော (မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ)” ဤသို့ ဆဋ္ဌိသာ ဖွင့်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓနောင် သမ္ဗန်အနက်၌ ဆဋ္ဌိ သက်ရလေမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ် ရှိသောကြောင့် အပါဒါန် မှည့်ရသည်ဟု-မှတ်။]

ဃတဿ၊ ပေ၊ ပတိဒဒါတိ-["ပတိဒါန"ဟုသည် လဲ၍ ယူရာ၌ အစားပေးခြင်း- ချေးငှားထားရာ၌ အစားပေးခြင်းတည်း၊ ပြတိဒါန- ပတိဒါနဟူသည်၊ဝိနိမယော= လဲလှယ်ခြင်းတည်း၊ (မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ)၊ ဒိန္နဿ- သူတစ်ပါးက ပေးအပ်ဖူးသော ဝတ္ထု ကို၊ ပတိနိယျာတနံ-ပြန်၍ အပ်နှင်းခြင်း ပြန်၍ဆပ်ခြင်းသည်။ ပတိဒါနံ-မည်၏။ (တတွဗောဓိနိ)။ ထို့ကြောင့် ချေးငှားခြင်း၌ဖြစ်စေ လဲလှယ်ရာ၌ဖြစ်စေ ဆီ၏အစား ထောပတ်ကို ပေးခြင်း၊ ပဒုမ္မာ၏

အသေ-ထိုပဒုမ္မာကြာကို အလိုရှိသူအား၊ ပဒုမသ္မာပတိ-ပဒုမ္မာကြာအစား၊ ဥပ္ပလံ-
ဥပ္ပလ မည်သော ကြာကို၊ ဒဒါတိ-၏၊ အသေ-ထိုငွေကို အလိုရှိသူအား၊ ဟိရည
သ္မာပတိ- ငွေအစား၊ ကနကံ-ရွှေကို၊ ဒဒါတိ-၏။

အာဒိဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ကာရကမဇ္ဈေပိ- ကာရက အလယ်၌လည်း၊ ပဉ္စမိ
ဝိဘတ္တိ- ပဉ္စမိ ဝိဘတ်သည်၊ ဟောတိ၊ လုဒ္ဒကော-မှဆိုးသည်၊ ဣတော-ဤ
နေ့မှ၊ ပက္ခသ္မာ-တစ်ပက္ခကြာမှ၊ မိဂံ-သမင်ကို၊ ဝိဇ္ဇတိ- ပစ်ဖောက်၏၊ (ဣတော-
ဤအရပ်မှ၊) ကောသာ-တစ်ကောသ ဝေးမှ၊ ကုဉ္ဇရံ-ဆင်ကို၊ ဝိဇ္ဇတိ- ၏၊ (ဣတော-
ဤနေ့မှ၊) မာသသ္မာ- တစ်လကြာမှ၊ ဘောဇနံ- ဘောဇဉ်ကို၊ ဘုဉ္ဇတိ-စား၏။

အစား ဥပ္ပလ ခေါ်သော ကြာကိုပေးခြင်း၊ ငွေ၏အစားရွှေကို ပေးခြင်းသည် ပတိဒါန
မည်၏၊ ဤပြယုဂ်တို့၌ “ပတိဒဒါတိ”ဟု တွဲဖက်ထားသော်လည်း ပတိတစ်ပုဒ်
ဒဒါတိတစ်ပုဒ်ဟုမှတ်၊ [မုဒ္ဒဗောဓဋ္ဌိကား “ဘတ္တောပတိအမြိတ် သမ္ဘေား”ဟု ပတိ
သက်သက် ပုံစံထုတ်၏၊ သမ္ဘေား-မဟာ ဒေဝ၏၊ ဘတ္တော-ဆည်းကပ်ခြင်းမှ၊
ပတိ- အစားပေးသော ဝတ္ထုကြား၊ အမြိတ်-အမြိုက်နိဗ္ဗာန်တည်း၊] ဤ၌လည်း
“ဆိ၏+အစား” စသည်ဖြင့်သမ္ပန်အနက်၌ ဆဋ္ဌိ သက်ရလေမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ်
ရှိသောကြောင့် တေလ စသည်ကို အပါဒါန် မှည့်ရသည်။

အာဒိဂ္ဂဟဏေပေ၊ ဝိဘတ္တိဟောတိ-ယောဂါဒိသ္မပိဋ္ဌိ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့်
ကာရကမဇ္ဈ၌ ပဉ္စမိဝိဘတ်သက်၊ “ကာရကမဇ္ဈ” ဟူရာ၌ “ကာရက” အရ အပါ
ဒါန ကာရကနှင့် ကမ္မကာရကကို ယူသော ဝါဒရှိ၏၊ ထိုဝါဒအတိုင်း ပုံစံများကို
ရှင်းပြအံ့၊ “ဣတော (ပက္ခသ္မာ ဝိဇ္ဇတိ မိဂံ လုဒ္ဒကော) ၌ ဣတောသည် အပါဒါန
ကာရက၊ မိဂံသည် ကမ္မကာရကတည်း၊ ထိုအပါဒါနကာရက ကမ္မကာရက ၂ ခုတို့
၏ အလယ်၌ အချိန်ကာလ အနက်ဟော ပက္ခနောင် ပဉ္စမိဝိဘတ်သက်သည်၊ [ဤ
၌ “ဝိဇ္ဇတိ မိဂံ”ဟု ဝိဇ္ဇတိကြိယာ ခြားနေသော်လည်း “ကာရကမဇ္ဈ”ဟု ဆိုသော
ကြောင့် ဝိဇ္ဇတိကို မယူဘဲ မိဂံကိုသာ ယူသည်၊] “ကောသာ ဝိဇ္ဇတိ ကုဉ္ဇရံ” ဤ၌
လည်း ဣတောပုဒ်ကို လိုက်စေ၍ ဣတော- ဤအရပ်မှ၊ (ကောသာ) “ဝိဇ္ဇတိ
ကုဉ္ဇရံ”ဟု မှတ်၊ ဣတော-အပါဒါနကာရက၊ ကုဉ္ဇရံ-ကမ္မကာရက၊ ထိုကာရက
၂ ခု၏ အလယ်၌ ခရီးအခွန်ကို ဟောသော ကောသနောင် ပဉ္စမိသက်သည်၊
“မာသ သ္မာ ဘုဉ္ဇတိ ဘောဇနံ” ၌လည်း “ဣတော-ဤနေ့မှ”ဟု ထည့်၊ ဣတော၊
ဘောဇနံ ဟူသော အပါဒါန ကမ္မကာရက ၂ ခုတို့၏ အလယ်၌ အချိန်ကာလကို
ဟောသော မာသနောင် ပဉ္စမိသက်သည်၊ ဤကား ကာရကအရ အပါဒါန-
ကမ္မကာရကကိုယူသော ဝါဒတည်း၊ [“ဣတော”သည် ဤသုတ်၏အရာ မဟုတ်၊
ဒူရန္တိကသုတ်လာ အဒ္ဓနိမ္မာန ကာလနိမ္မာန အရာတည်း။]

ကာရကအရ ကြိယာယူပုံ။ ။ နျာသ၌ “ကရုဏံ-ပြုခြင်း၊ ကာရော-ပြုခြင်း၊
ကာရောဝေ-ပြုခြင်းသည်ပင်၊ ကာရကော-ကာရကမည်၏”ဟု ဝိဂ္ဂိဟံပြု၍ “ကာရက”
အရ ကြိယာကိုယူပြီးလျှင် ထိုကြိယာတို့၏အလယ်ကို ကာရကမဇ္ဈ ခေါ်သည်-ဟု

အပိဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ နိပါတပ္ပယောဂေပိ- နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း၊ ပဉ္စမိ ဝိဘတ္တိ-သည်၊ ဟောတိ၊ ဒုတိယာစ-ဒုတိယာဝိဘတ်သည် လည်းကောင်း၊ တတိယာစ - လည်းကောင်း၊ (ဟောတိ)၊ မာတုဇာ-သားမှ၊ ရဟိတာ-ကင်း၍၊

တစ်နည်း ဖွင့်သေး၏၊ ပုံစံကား-“လုဒ္ဒကော အဇ္ဇ ဝိဇ္ဇိတွာ ပက္ခသ္မာ ဝိဇ္ဇတိ”တည်း၊ လုဒ္ဒကော-သည်၊ အဇ္ဇ-ယနေ့၌၊ ဝါ-ယနေ့လိုက၊ ဝိဇ္ဇိတွာ-ပစ်ဖောက်ပြီး၍၊ ပက္ခ သ္မာ-၌၊ ဝါ-တစ်ပက္ခကြာမှ၊ ဝိဇ္ဇတိ-ပစ်ဖောက်ပြန်၏၊ ဤ၌ ဝိဇ္ဇိတွာ-ဝိဇ္ဇတိ ဟူ သော ကြိယာ ၂ ခုတို့၏ အလယ်၌ အခါကာလကို ဟောသော ပက္ခ နောင် ပဉ္စမိ ဝိဘတ်သက်သည်၊ ဤကာရကမဇ္ဈအရာ၌ ပဉ္စမိသက်ရာပုဒ်များသည် ပက္ခကဲ့သို့ အချိန်ကာလကို ဟောသောပုဒ်- ကောသကဲ့သို့ ခရီးအခွန်ကို ဟောသော ပုဒ်ချည်း သာ ဖြစ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် ကာလဘာဝေသုစ သုတ်ဖြင့် ကာလဝါစက သဒ္ဓါ နောင် သတ္တမိသက်ခွင့်ကို တားမြစ်ခြင်းငှာ ဤပဉ္စမိဝိဘတ်သက်ပုံကို ပြရသည်။ [ဆောင်] ပါဒါနိ ကံလယ်၊ ကြိယာလယ်ဟု၊ ၂ သွယ်ကာလ၊ အခွန်ပြု၊ ကာရက မဇ္ဈဂေါ။

မှတ်ချက်။ ။ “ပဉ္စမိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ” ဟူရာ၌ ဤသုတ်လာ အာဒိသဒ္ဓါ ဖြင့် တကယ့်ကို ပဉ္စမိဝိဘတ် သက်ရမည်လော-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ ဤသုတ်သည် ဝိဘတ်သက်သော ဝိဘတ္တိဝိမိ မဟုတ်၊ အပါဒါနိ အမည်မှည့်သော သညာသုတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ပဉ္စမိဝိဘတ္တိဟူသော ပါဠိဖြင့် အပါဒါနိအမည် မှည့်ဖို့ရန် ပြသည်။ [အပါဒါန သညာကားဝိဘတ်သက်ရာ ဝိသယ၊ ပဉ္စမိဝိဘတ္တိကား ဝိသယိတည်း။ ဝိသယိ၏ ပဉ္စမိ အမည်ကို အပါဒါနသညာ ဝိသယပေါ် တင်စား၍ အပါဒါနသညာကိုပင် ပဉ္စမိဟု ဆိုထားသည်။ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌ “ပဉ္စမိတိ ဝိသယိနိဒ္ဒေသ အပါဒါန သညာ ဝုတ္တာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ”ဟု ဖွင့်သည်။ သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်းတို့၌မူ “သတ္တမိ ပဉ္စမိယော ကာရက မဇ္ဈေ”ဟု ဝိဘတ်သက်သော သုတ်အဖြစ်ဖြင့် လာ၏။ ထို့ကြောင့် ထို ပါဏိနိကို မှီ၍ဖွင့်သော ဝုတ္တိဆရာသည် တကယ်ပင် အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ် သက်စေလိုမည်ထင်သည်။ ထို့ကြောင့် “ပက္ခ-ကောသ”တည်း၊ ဤသုတ်၌ အာဒိသဒ္ဓါ ဖြင့် ကာရကမဇ္ဈဖြစ်သော ပက္ခ-ကောသကို (ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ အလို) အပါဒါနိမှည့်၍ အပါဒါနေ ပဉ္စမိသုတ်ဖြင့် သွာသက်ဟု ဆို၍ဖြစ်စေ၊ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် သွာသက်ဟုဆို၍ ဖြစ်စေ ရပ်တွက်၊ ဤကာရကမဇ္ဈ၌ ဝါဒအမျိုးမျိုးရှိ၏။ ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ ရူ။]

အပိဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ တတိယာစ-အပိသဒ္ဓါဖြင့် နိပါတပယောဂကို ဤ ကစွည်းဝုတ္တိက ဆည်းယူ၍ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ကာရက မဇ္ဈကို ယူသော်လည်း ရှဉ့်မူ အာဒိဖြင့် နိပါတ ပယောဂကိုယူ၍ အပိဖြင့် ကာရကမဇ္ဈကို ယူ၏၊ ဥပသဂ္ဂနှင့် နိပါတသည် တွဲဖက်ဖြစ်သောကြောင့် ဥပသဂ္ဂယောဂါဒိ၌ အာဒိဖြင့် နိပါတယောဂကို ယူသော ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်းသာ ရိုးရာကျသည်-ဟု ရှေး ဆရာတို့ မိန့်ကြသည်။ ဤ၌ “ပဉ္စမိဝိဘတ္တိ ဒုတိယာစ တတိယာစ”လည်း ရှေး၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အပါဒါန သညာကိုပြသော ဥပစာ စကားသာဟုယူကြ၏၊ အပိသဒ္ဓါဖြင့် အပါဒါနိ မှည့်ပြီးမှ

ပုည-ကောင်းမှုကို၊ ကတွာ-ပြု၍၊ ဒါန-အလှူကို၊ ဒေတိ- ပေးလှူ၏။ မာတုဇံ- သား ကို၊ ရဟိတာ-ကြင်၍၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ မာတုဇေန-သားနှင့်၊ ရဟိတာ- ကင်း၍၊ သဒ္ဓမ္မာ- သူတော်ကောင်းတရားမှ၊ ရိတေ-ကင်း၍၊ ကုတော-အဘယ်မှ၊ သုခံ- ချမ်းသာကို၊ လဘတိ-ရနိုင်အံ့နည်း၊ သဒ္ဓမ္မံ-ကို၊ ရိတေ-ကြင်၍။

အပါဒါနေ ပဉ္စမိသုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ်၊ ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဒုတိယာ-တတိယာဝိဘတ် သက်ရမည်-ဟု နိဒ္ဒေသ မိန့်သည်။ သို့သော် ပါဏိနိ၌ “ရိတေ ဒုတိယာစ၊ ဝိနာ တတိယာစ၊ ပုထုနာနာဟိ” ဟူသော ၃ သုတ် တို့ဖြင့် နိပါတ်ပုဒ် ယှဉ်ရာဝယ် ဒုတိယာ (စဖြင့် ယူအပ်သော) ပဉ္စမိ၊ တတိယာ ဝိဘတ်သက်-ဟု ဝိဘတ်သက်သောသုတ်အဖြစ်ဖြင့်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုကျမ်းကို မိုး၍ဖွင့်သော ကစွည်းပုထိုးဆရာလည်း ပဉ္စမိ ဒုတိယာ တတိယာတို့ကို ဤသုတ် ဖြင့်ပင် သက်စေလိုမည် ထင်သည်။

ရဟိတာ မာတုဇာ၊ ပေ၊ ဇေနဝါ-ရဟိတာသည် နိပါတ်မဟုတ်၊ “ရဟ-စာဂေ” ဟူ သော ဓာတ်နောင်တပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော ကိတ်နာမ်ပုဒ်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ရဟိ တာ မာတုဇာ” စသော ပုံစံကို နိဒ္ဒေသ ဖွင့်သော်လည်း ဆရာတို့ကား မသင့်ဟု မိန့်တော်မူကြသည်။ ဘာကြောင့်နည်း.... “ရဟိတဏှိ၊ ရဟ-စာဂေ၊ ကမ္မနိတ္တော၊ ဝဇ္ဇိတေ” ဟု ထောမနိမိ ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဤ နိပါတ်ယောဂအရာ၌ ရိတေ စသော နိပါတ်တို့ကိုသာ ပြု၍ ရဟိတ ပုဒ်ကို ပါဏိနိ၌ မပြသောကြောင့် လည်းကောင်းတည်း။

ရိတေ သဒ္ဓမ္မာ၊ ပေ၊ သဒ္ဓမ္မေနဝါ-ရိတေသည် ဝဇ္ဇနတ္ထ(ရှောင်ကြဉ်ခြင်းအနက်ရှိ သော)နိပါတ်တည်း။ “ရိဘေ-ကြင်၍” ဟု ပေးရမည်ဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဓမ္မာ၊ သဒ္ဓမ္မံ၊ သဒ္ဓမ္မနတို့၌ “သူတော်ကောင်းတရားကို” ဟုချည်း အနက်ပေးရသည်။ ထို့ကြောင့် ရူဋီကာ၌ “သဒ္ဓမ္မံ ဝိနာကျတ္တော” ဟု ဖွင့်သည်။ သဒ္ဓမ္မတည်း၊ ဤသုတ် ဖြင့် ရိတေနိပါတ်၏ ယှဉ်ရာ သဒ္ဓမ္မကို အပါဒါနိမိတ်၍၊ ဆိုင်ရာသုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိ ဒုတိယာ တတိယာသက်၊ တစ်နည်း- ဤသုတ်ဖြင့် (အပါဒါနိ မမှည့်ဘဲ) ပဉ္စမိ ဒုတိယာ တတိယာသက်၊ ရိတေနိပါတ်က ကြင်ခြင်း (ဝဇ္ဇန)အနက်ကို ဟောသော ကြောင့် ဒုတိယာချည်း သက်ရလေမည်လား-ဟု တွေးတောဖွယ်ရှိ၍ ပဉ္စမိ ဒုတိယာ တတိယာ သက်နိုင်ကြောင်းကို ပြရသည်။

တေ ဘိက္ခု နာနာကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ-ဤ နာနာနှင့် ဝိနာနိပါတ် ၂ ခုလုံးပင် (“အသဟာယတ္ထ=အဖော်မရှိ၊ အသိးအခြားဟူသော” အနက်ဟော)နိပါတ်တို့တည်း။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓမ္မာကို “သဒ္ဓမ္မေန ဝိနာ” ဟု ရူဋီကာ ဖွင့်သည့်အတိုင်း “ကုလာ- အမျိုး နှင့်၊ နာနာ-ကင်း၍” ဟု အနက်ပေးသင့်၏။ ဤကား “နာနာ ဇနသ္မာ၊ နာနာ ဒေဝဒတ္တေန၊ နာနာ ဒေဝဒတ္တာ” ဟု ပုံစံထုတ်ကြသော မောဂ္ဂုလ္လာန် စသည် တို့နှင့် အညီတည်း။ ထိုကျမ်းတို့အလို “နာနာ ကုလေန” ဟုလည်း ရှိသင့်၏။

မှတ်ချက်။ ။ နာနာကုလာ ပဗ္ဗဇိတာကို “ဝိဝိဂ္ဂေလာ နိက္ခမ္မ-ပဗ္ဗဇိတာ=အထူး ထူးသော ခတ္တိယဗြာဟ္မဏ စသော အမျိုးမှထွက်၍ ရဟန်းပြုကြကုန်၏” ဟုဖွင့်သော

ဝါ-တစ်နည်း၊ သဒ္ဓမ္မေန-နှင့်၊ ရိတေ-ကင်း၍၊ တေ ဘိက္ခု- ထိုရဟန်းတို့သည်၊ ကုလာ-အမျိုးမှ၊ နာနာ-အသီးအသီး ဖြစ်ကုန်၍၊ ပဗ္ဗဇိတာ-ရှင်ရဟန်း ပြုကုန်၏။ သဒ္ဓမ္မာ-မှ၊ ဝိနာ-ကင်း၍၊ အညော- အခြားသော၊ နာထော-ကိုးကွယ်ရာသည်၊ လောကေ-လောက၌၊ ဝိဇ္ဇတိ-ရှိသည်ကား၊ နတ္ထိ-မရှိ၊ သဒ္ဓမ္မံ-ကို၊ ဝိနာ-ကြည့်၍၊ ဝါ-သဒ္ဓမ္မေန-နှင့်၊ ဝိနာ-ကင်း၍၊ ဗုဒ္ဓသ္မာ-မှ၊ ဝိနာ-ကင်း၍၊ ဗုဒ္ဓံ-ကို၊ ဝိနာ-ကြည့်၍၊ ဝါ၊ ဗုဒ္ဓေန-နှင့်၊ ဝိနာ-ကင်း၍။

စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ အညတ္တာပိ-အခြားအနက်၌လည်း၊ ပဉ္စမိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ဘဂိနိ-နှမ၊ အဟံ-ငါသည်၊ ယတော- အကြင်အခါမှ (စ၍)။

ဝေရဉ္စကဏ္ဍ အဋ္ဌကထာ အလိုအားဖြင့်ကား “နာနာကုလာ” သည် ၂ ပုဒ် မဟုတ်၊ ကမ္မဓာရဲ့သမာသ် တစ်ပုဒ်တည်းသာ၊ နိက္ခမ္မ ဟူသော ဥပါတ္တကြိယာ၌ စပ်ရသော ကြောင့် ဘုလာသည် နိပါတယောဂ အပါဒါန်မဟုတ်၊ ဥပါတ္တဝိသယ (ထုတ်ဆောင် အပ်ခေ) ကြိယာဟူသော အရာရှိသော) အပါဒါန်သာတည်း။ ထို့ကြောင့် “နာနာ+ကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ” ဟု ပုံစံထုတ်ခြင်းသည် သဒ္ဓါကျမ်းတို့အလိုသာ ဟုမှတ်၊ ဤ၌ လည်း နာနာ နိပါတ်သည် အသဟာယအနက်ကို ဟောသောကြောင့် နာနာ ယှဉ်ရာ၌ တတိယာသာ သက်ရလေမည်လား-ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိ၍ ပဉ္စမိလည်း သက်ရကြောင်းကို ပြသည်။ သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်းတို့ဝယ် တတိယာ ပဉ္စမိ ၂ မျိုးသာ သက်သည်။

ပထနိပါတိ။ ။ နာနာ နိပါတ်ကဲ့သို့ အသီးအခြားဟူသော ဒ. နက်ဟော ပထနိပါတ်လည်း ရှိသေး၏။ “ပထ ဒေဝဒတ္တေန၊ ပထ ဒေဝဒတ္တာ” ဟည်း၊ ဒေဝဒတ္တေန-နှင့်၊ ဒေဝဒတ္တာ-မှ၊ ပထ-အသီးအခြားတည်း “အရိယေဟိ ပထ ဂေဝါယံ ဇနော၊ အယံ ဇနော-ဤ ပုထုဇဉ် လူအပေါင်းသည်၊ အရိယေဟိ-တို့မှ၊ ပထဂေဝ-အသီးအခြားသာတည်း” ဟူသော ပုံစံလည်း နည်းတူ။

[အောင်] ပထ နာနာ၊ နိပါတာ၏၊ ယှဉ်ရာမှန်လှ၊ ယင်း ပဒဝယ်၊ တနှင့် ပဉ္စမိ၊ သက်မြဲသာတည်း။

ဝိနာ သဒ္ဓမ္မာ၊ ပေ၊ ဗုဒ္ဓေနဝါ-ဤ ဝိနာနိပါတ်လည်း အသဟာယ အနက်ကိုပင် ဟော၏။ “ဝိနာ-ကင်း၍” ဟုပေးခြင်းသည် ထို အသဟာယ အနက်နှင့် လျော်၏။ “ဝိနာ-ကြည့်၍” ဟု ဝဇ္ဇနအနက် ပေးကြသည်ကိုကား စဉ်း ဖူးဖွယ်ပင်၊ ဤ ငါ့မှာ ၏ ယှဉ်ရာ၌ ပဉ္စမိ ဒုတိယာ တတိယာ ၃ မျိုးလုံးပင် သက်၏။ ဝိနာ၏ ယှဉ်ရာ၌ တတိယာ တစ်မျိုးသာ သက်ရလေမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ် ရှိသောကြောင့် ဝိဘတ် ၃ မျိုး သက်နိုင်ကြောင်းကို ပြရသည်။ ဝိနာနှင့် အလားတူအညတြနိပါတ်လည်း ရှိသေး၏။ “ဧကေန-တစ်ပါးသော၊ ပိဏ္ဍပါတ နိဟာရကေန-ဆွမ်းပို့မည့် ရဟန်းကို၊ အညတြ-ကြည့်၍၊ ဓမ္မာ-တရားမှ၊ အညတြ-ကင်း၍၊ ဓမ္မံ-ကို၊ အညတြ-ကြည့်၍” စသည်တည်း။

[အောင်] ရိတေ ဝိနာ၊ အညတြာတို့၊ ယှဉ်ရာ မှန်လှ၊ ယင်း ပဒဝယ်၊ ဒု-တ-ပဉ္စမိ သက်မြဲတည်း။

အရိယာယ ဇာတိယာ- အရိယာဇာတ်ဖြင့်၊ ဇာတော-ဖြစ်၏၊ ယတော-၍၊ အတ္တာ
 နံ-မိမိကို၊ သရာမိ-အမှတ်ရ၏၊ ယတော-၍၊ ဝိညုတံ-နားလည်သူ၏အဖြစ်သို့၊
 ပတ္တာ-ရောက်သည်၊ အသ္မိ-ဖြစ်၏၊ ယတွာဓိကရဏံ (ယတော အဓိကရဏံ)-
 အကြင် မစောင့်စည်းအပ်သော စက္ခုမြေ့ကြောင့်၊ စက္ခုန္တိယံ-စက္ခုမြေ့ကို၊ အသံဝုတံ-
 မစောင့်စည်းဘဲ၊ ဝိဟရန္တံ - နေသော၊ စနံ ဘိက္ခု-ထိုရဟန်းကို၊ အဘိဇ္ဈာဒယော-
 အဘဇ္ဈာ အစရှိကုန်သော၊ ပါပကာ-ယုတ်မာကုန်သော၊ အကုသလာ- အကုသိုလ်ဖြစ်
 ကုန်သော၊ ဓမ္မာ-တို့သည်၊ အန္ဓာဿဝေယျျ-အဖန်ဖန် နှိပ်စက်ကုန်ရာ၏။ (၃၀၉)

စဂ္ဂဟဏေန အညတ္ထာပိ ပဉ္စမိဝိဘတ္တိ-အခြားအရာဟူသည် ဓာတုယောဂ
 နာမယောဂ ဥပသဂ္ဂယောဂ နိပါတယောဂ ကာရကမဇ္ဈတို့မှ တစ်မျိုးတခြားသော
 ပဘုတိသဒ္ဓါ၏အနက်-ဟိတ်အနက်ဟူသော အရာတည်း၊ ထိုအနက်၌ စသဒ္ဓါဖြင့်
 အပါဒါန်မှည့်၍ ကွစိတော ပဉ္စမုတ္တေဖြင့် တောပစ္စည်းသက်၊ ဤနည်းအလို ဌာနိ
 ဝိသယိဖြစ်သော ပဉ္စမိဝိဘတ်၏အမည်ကို ဌာနဝိသယဖြစ်သော အပါဒါနသညာ၌
 တင်စား၍ “ပဉ္စမိဝိဘတ္တိ” ဆိုသည်ဟုမှတ်။ [အကျိုးဝိဘတ်၏ အမည်ကို အကြောင်း
 အပါဒါန သညာ၌ တင်စားသော ဖလုပစာရဟူလည်း နိဒ္ဒေသ စသည်၌ ပြ၏၊]
 တစ်နည်း ပဉ္စမိ ဝိဘတ္တိပါဠိဖြင့် တကယ့်ကို ပဉ္စမိဝိဘတ်အစား တောပစ္စည်းသက်ဖို့ရန်
 ပြသည်-ဟု ကြံ။

ယတောဟံ၊ ပေ၊ ယတော ပတ္တာ-ယတောကို ယတည်၊ ဤသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့်
 ပဘုတိအနက်၌ ယကို အပါဒါန်မှည့်၊ ကွစိတော ပဉ္စမုတ္တေသုတ်ဖြင့် တော
 ပစ္စည်းသက်၊ ဝိဘတ်မှည့်၊ တစ်နည်း-စသဒ္ဓါဖြင့် ပဘုတိအနက်၌ တောပစ္စည်းသက်၊
 ပြီး၏၊ ဤ၌ “ယတော-အကြင်အခါမှ+စ၍” ဟူရာဝယ် “စ၍” ဟူသော အနက်
 သည် ပဘုတိ အနက်တည်း၊ ထိုအနက်၌ ပဉ္စမိဝိဘတ်၏အစား တောပစ္စည်း သက်
 သည်။

ယတွာဓိကရဏံ-“ယတော+အဓိကရဏံ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ယတွာဓိကရဏံကို
 “ယံကာရဏာ၊ ယဿ စက္ခုန္တိယာ-သံဝရဿ ဟေတု-အကြင် စက္ခုမြေ့ကိုမစောင့်
 စည်းခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့်” ဟု အဋ္ဌသာလိနိ နိက္ခေပကဏ္ဍကထာ ဖွင့်
 ၏၊ ထိုတွင် “ယံကာရဏာ” ဖွင့်ပုံထောက်၍ အဓိကရဏသဒ္ဓါသည် “အကြောင်း”
 အနက် ဟောတည်း၊ အဓိကရဏာနောင် ပဌမာသီကို အံပြု၊ ထိုသီလည်း ဟိတ်
 အနက် ၌သက်၊ ယတောလည်း အဓိကရဏံနှင့် အရတူသောကြောင့် တောပစ္စည်းလည်း
 ဟိတ်အနက်၌သက်၊ ထို့ကြောင့် ယတောကို ယတည်၊ စသဒ္ဓါဖြင့် ဟိတ်အနက်၌ပင်
 ယကို အပါဒါန်မှည့်၍ ကွစိတော ပဉ္စမုတ္တေ၌ ကွစိတောဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်
 တောပစ္စည်းသက်၊ တစ်နည်း-စသဒ္ဓါဖြင့် ဟိတ်အနက်၌ တောပစ္စည်းသက်၊ယတော
 တစ်ပုဒ် အဓိ ကရဏံ တစ်ပုဒ်တည်း၊ အဓိကရဏံကား ဤနေရာ၌ ပုံစံမဟုတ်။

ရက္ခဏတ္ထာန
မိစ္ဆိတံ

၂၇၃။ ရက္ခဏတ္ထာနံ-စောင့်ရှောက်ခြင်း တားမြစ်ခြင်းအနက် ရှိကုန်သော၊ ဓာတူနံ-တို့၏၊ ပယောဂေ-၌၊ ယံ-အကြင် ကာရကကို၊ ဣစ္ဆိတံ-အလို ရှိအပ်၏၊ တံ ကာရကံ-သည်၊ အပါဒါနံသည်-ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ တဏှုလာ-ဆန်မှ၊ ကာဂေ-ကျီးတို့ကို၊ ရက္ခန္တိ-စောင့်ရှောက်ကုန်၏၊ ယဝါ-မုယောစပါးမှ၊ ဂါဝေါ-နွားတို့ကို၊ ပဋိသေဓေန္တိ - တားမြစ်ကုန်၏။ (၃၁၀)

၂၇၃။ ရက္ခဏတ္ထာနံ-အနီးအပါး၌ ရောက်လာသည်အခါ ဆန် စသည်ကို မစားရအောင် တားမြစ်ခြင်းသည် နိဝါရဏ အနက်ရှိသော ရက္ခဏတည်း။ အနီးအပါး မရောက်ခင် ကြိုတင်၍ စောင့်ရှောက်ထားခြင်းကား တာယန အနက်ရှိသော ရက္ခဏတည်း။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ထို ၂ မျိုးသော ရက္ခဏကို ဖွင့်ပြသည်။ “ရက္ခဏာနံ” ဟု အတ္ထသဒ္ဓါ မပါဘဲဆိုလျှင် ရက္ခဏာတစ်မျိုးသာ ရနိုင်၏။ “ရက္ခဏတ္ထာနံ” ဟု အတ္ထသဒ္ဓါနှင့် တကွ ဆိုခြင်းကြောင့်ကား စောင့်ရှောက် တားမြစ်ခြင်းအနက်ရှိသော ရက္ခဏာတံ-ပါလဓာတ်-တာဓာတ်-ပဋိပုဗ္ဗ သိဓုဓာတ်-ဝရဓာတ် စသော ဓာတ်အားလုံးကို ယူနိုင်၏။ ထိုသို့ ရက္ခဏအနက်ရှိသော ဓာတ် အားလုံးကို ယူခြင်းငှာ “ရက္ခဏတ္ထာနံ” ဟု အတ္ထသဒ္ဓါနှင့်တကွ ဆိုသည်။

ဣစ္ဆိတံ-ဆန်ကို ကျီးမလိုအောင် စောင့်ရှောက်ရာ၌ “ကာဂေဟိ ရက္ခန္တိ တဏှုလာနိ=ကျီးတို့မှ ဆန်တို့ကို စောင့်ရှောက်ကုန်၏” ဟု ကျီးသည် အပါဒါနံ ဖြစ်လေမည်လော-ဟု တွေးတောဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဣစ္ဆိတံ” ဟု မိန့်သည်။ ကျီးနှင့် ဆန် ၂ မျိုးတွင် ရက္ခဏာတစ်၏ ကတ္တာ-ဖြစ်သူဥစ္စာရှင်တို့ အလိုရှိအပ်သော ဝတ္ထုကား ဆန်တည်း။ ထိုသို့ အလိုရှိအပ်သော (ဣစ္ဆိတံဖြစ်သော) ဆန်သာ “တဏှုလာ” ဟု အပါဒါနံ ဖြစ်ရသည်။ တဏှုလာကို အခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်။ “ယဝါ ပဋိသေဓေန္တိ ဂါဝေါ” ၌လည်း ယဝသည် အလိုရှိအပ်သော ဣစ္ဆိတံဝတ္ထုတည်း။ ထို့ကြောင့် ရက္ခဏအနက်ရှိသော ပဋိပုဗ္ဗ သိဓုဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ ယဝကို ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါနံမှည့်။ “ကာဂေ ဝါရယ မစ္စမာ= ငါးမှ ကျီးတို့ကို တားလိုက်လော” စသည်လည်းနည်းတူ။

အနိစ္ဆိတ အပါဒါနံဖြစ်ပုံ။ ။ ဓာတုနာမာန သုတ်မှ စသဒ္ဓါကို လိုက်စေ၍ “ဣစ္ဆိတံစ” ဟု ထိုင်ပြီးလျှင် ထိုစသဒ္ဓါဖြင့် အနိစ္ဆိတဝတ္ထုကို အပါဒါနံမှည့်-ဟု ရှု၌ ဆည်းယူ၍ “ပါပါစိတ္တံ နိဝါရယေ-မကောင်းမှုမှ စိတ်ကို တားမြစ်ရာ၏၊ ရာဇတောဝါ၊ ပေ၊ အာရက္ခံ ဂဏှန္တု- မင်းဘေးမှလည်းကောင်း အစောင့်အရှောက်ကို ယူပါကုန်” ဟု ပုံစံထုတ်၏။ ဤပုံစံတို့၌ ပါပ-ရာဇတို့သည် ဣစ္ဆိတံ မဟုတ် အနိစ္ဆိတဝတ္ထုများတည်း။ ပါပါဟု အပါဒါနံဖြစ်၏။ စိတ္တံကား နဂိုကပင် အပါဒါနံမဖြစ်။

ဤသုတ်တည်ရာကျိုး ။ ။ ယသ္မာဒပေတိ-စသော သုတ်ဖြင့် ပူးပေါင်းပြီးမှခွဲခွာ ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဘယယောဂ စသည်၌လည်းကောင်း အပါဒါနံမှည့်၏။ ဤ၌

ယေနဝါ-ဒဿနံ ၂၇၄။ ယေန-အကြင် ကာရကသည်၊ အဒဿနံ-မမြင်ခြင်းကို၊ (အန္တရဓာယန္တေန-ပုန်းကွယ်သူသည်)၊ ဣစ္ဆိတံ- အလိုရှိအပ်၏၊ တံ ကာရကံ အပါဒါနသည် ဝါ ဟောတိ၊ သိသော-တပည့်သည်၊ ဥပဇ္ဈာယမှာ- ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာမှ၊ အန္တရဓာယတိ-ပုန်းကွယ်၏၊ ပုတ္တော-သည်၊ မာတရာစ-မှလည်းကောင်း၊ ပိတရာစ-မှလည်းကောင်း၊ အန္တရဓာယတိ-၏၊ ဝါတိ-သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ သတ္တမိဝိဘတျတ္ထံ-သတ္တမိဝိဘတ် သက်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ဘဂဝါ-သည်၊ ဇေတဝနေ- ဇေတဝန်ကျောင်း၌ တည်သူလူအပေါင်း၌၊ အန္တရဟိတော-ကွယ်တော်မူ၏။ (၃၁၁)

တဏှုလနှင့် ကာကစသည်တို့ ကာယသံယောဂအားဖြင့် မပူးပေါင်းမိခင် စောင့်ရှောက်ထားရသောကြောင့် ထိုယသ္မာဒပေတိ သုတ်ဖြင့် အပါဒါနံမုည့်နိုင်၊ ရက္ခဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဖြစ်၍ ဓာတုယောဂ အပါဒါနံဆိုဖို့ရန်လည်း ကာက တဏှုလ ၂ မျိုး ရှိနေသောကြောင့် ရှုပ်ထွေးဖွယ် ရှိပြန်၏။ ဤသို့လျှင် ရှေ့ ၂ သုတ်ဖြင့် အပါဒါနံ မုည့်ဖို့ရန် မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ဤသုတ်ကို ထပ်၍ အရှင်ကစည်း ဆရာတည်ရသည်။ ဤကား ပူးပေါင်းမှုရှိရာ၌ ကာယသံယောဂကိုသာ လိုလားသော ဆရာတို့အလိုတည်း၊ စိတ္တသံယောဂကိုလည်း လိုလားသော ဆရာတို့ အလိုအားဖြင့်ကား “ကာကနှင့် တဏှုလ” စသည်တို့ စိတ်အားဖြင့် ပူးပေါင်းနိုင်သောကြောင့် ယသ္မာဒပေတိဖြင့်ပင် ပြီးနိုင်ရကား ဤသုတ် အပိုပင်။

[တတွဗောဓိနိ] ယဝသံယောဂါ ပဂေဝ ဂါဝေါ နိဝါရယတီတိ “ဓုဝမပါယေ” ဣစ္ဆနေနာ သိဒ္ဓေယ မာရဗ္ဗော ဗုဒ္ဓိ ကပ္ပိတာပါယ မဂိကုဗ္ဗတော ဘာဿကာရဿ မတေတု ဗျတ္တတ္တမေတဿ ဖုဋ္ဌမေဝ။

မုယောစပါးနှင့် နွားတို့ မပူးပေါင်းမီ ရှေးဦးစွာ နွားတို့ကို တားမြစ်ရသောကြောင့် (ကာယသံယောဂ မရှိရကား) “ဓုဝမပါယေ” စသော သုတ်ဖြင့် (ကစည်းအလို “ယသ္မာ ဒပေတိ” သုတ်ဖြင့်) မပြီးနိုင်သောကြောင့် ဤသုတ်ကို အားထုတ်ရသည်။ ဗုဒ္ဓိ ကပ္ပိတာပါယ- စိတ်ဖြင့် ကြံစည်အပ်သော ပူးပေါင်းမှု (စိတ္တသံယောဂ) ရှေ့သွား ရှိသော ခွဲခွာမှုကို၊ အဂိကုဗ္ဗတော-ဝန်ခံသော၊ ဘာဿကာရဿ-မဟာဘာဿကျမ်းပြု “ပတဉ္ဇလိ” ရသေ့၏၊ မတေတု- အလို၌ကား၊ ဧတဿ-ဤသုတ်၏၊ ဗျတ္တတ္တံ(ဝိအတ္တတ္တံ)-အကျိုး မရှိသည်၏ အဖြစ်သည်၊ ဖုဋ္ဌမေဝ- ထင်ရှားသည်သာ။

၂၇၄။ ယေနဝါဒဿနံ- [“ယေန+ဝါ+အဒဿနံ” ဟု ၃ ပုဒ်။] ယေနကို အဒဿနံ၌ ကတ္တားအဖြစ်ဖြင့် စပ်၊ ဣစ္ဆိတံ၏ ကတ္တားကို “အန္တရဓာယန္တေန” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ထည့်သည်။ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာ မြင်မည်စိုး၍ (မြင်လျှင် တစ်စုံတစ်ခုကို စေခိုင်းမည် သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးမည်စိုး၍) တပည့်က ပုန်းကွယ်ရာ၌ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာသည် “ယေန” ၏ အရဖြစ်သော ကတ္တားတည်း၊ တပည့်ကား ဣစ္ဆိတံ၏ ကတ္တားတည်း၊ ထိုအဒဿနံ၏ ကတ္တားဖြစ်သော (ယေန-အရ) ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာသည် “ဥပဇ္ဈာယမှာ”

ဟု အပါဒန် ဖြစ်ရသည်။ မိဘမြင်မည်စိုး၍သားက ပုန်းကွယ်ရာ၌လည်း မိဘသည် အပါဒန်ဖြစ်၏။ ရုပ်ကို အခြေပြုစိုး၍ တွက်၊ မာတရာ ပိတရာတို့၌ မာတုပိတုတည်၊ အပါဒန်မှည့်၊ ပဉ္စမိ သ္မာသက်၊ အမှတုမှန္တဖြင့် သွာကို နာကဲ့သို့ ငဲ့၍ တွက်လေ။

ဝါတီး ပေ၊ သတ္တမိဝိဘတျတ္ထ- သတ္တမိဝိဘတ်ကို ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သက်ရမည်- ဟု ဆိုလိုသည်မဟုတ်၊ ဝါက ဝိကပ်ပြုသောကြောင့် အပါဒန်မမြဲ၍ (ဩကာသေ သတ္တမိသုတ်ဖြင့်) သတ္တမိ သက်ရခြင်း အကျိုးရှိသည်-ဟု ဆိုလိုသည်။ “ဇေတဝနေ အန္တရဟိတော ဘဂဝါ” ၌ ဘုရားရှင်သည် ဇေတဝန်ကျောင်း၌ တည်နေသူလူအပေါင်း ၏ မမြင်ခြင်းကို အလိုရှိတော်မူ၏။ ထို့ကြောင့် ဇေတဝန်သည် အဒဿနကြိယာ၏ ကတ္တာဖြစ်၍ ယေန အရလည်း ဟုတ်၏။ ဘုရားရှင်ကလည်း ထိုဇေတဝန်၏ မမြင်ခြင်း ကို အလိုရှိတော်မူ၏။ ဤသို့ “ယေန-အရလည်း ဖြစ်ခြင်း၊ မမြင်စေလိုခြင်း” ဟု သုတ်အင်္ဂါစုံသော်လည်း ဝါသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် အပါဒန် မမှည့်ရ၊ ဇေတဝန် ဟုတည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒန် မှည့်သင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် မမှည့်ရ-ဟု ဆို၍ ဩကာသမှည့်၊ သတ္တမိသက်၍ ရုပ်တွက်လေ။ [ဇေတဝန်ကို “ဇေတဝန်ဌေ- ဇေတဝန်၌ တည်သူ လူအပေါင်း၌” ဟု ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ ဖွင့်၏။ ထိုသို့ ဖွင့်သဖြင့် (ဌာန ဇေတဝန်ကျောင်း၏ အမည်ကို ဌာနီ လူအပေါင်း၌ တင်စားသော)-ဌာနူပစာ ဟု သိစေသည်။]

မှတ်ချက်။ ။ မြင်မည်ကို စိုးရိမ် ကြောက်ရွံ့၍ ပုန်းရှောင်ခြင်း တစ်မျိုး၊ မြင်မည်ကို မကြောက်ဘဲအကြောင်းအားလျော်စွာ မမြင်စေလိုသောကြောင့် ကွယ် ပျောက်နေခြင်း တစ်မျိုး-ဟု အန္တရဓာန ၂ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ပထမကွယ်ခြင်းမျိုး၌ ပုန်းရှောင်ခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် အပါဒန်သဘောသက်၍ အပါဒန် မှည့်ရသည်။ ဘုရားရှင်၏ ကွယ်ခြင်းကဲ့သို့သော ဒုတိယ ကွယ်ခြင်းမျိုး၌ အပါဒန် သဘောမရှိသော ကြောင့် အပါဒန် မမှည့်ရ။ “ယက္ခော တတ္ထေဝ အန္တရဓာယတိ=နတ်သည် ထို နေရာ ၌ပင် ကွယ်၏” ၌လည်း ကြောက်ရွံ့၍ ကွယ်ခြင်းမျိုး မဟုတ်သောကြောင့် အပါဒန် မမှည့်ရ။

ဤသုတ် တည်ရကျိုး။ ။ ပုန်းကွယ်ရာ၌ ဥပဇ္ဈာယ်နှင့် တပည့်သည် ပူးပေါင်းမှု ကာယသံယောဂ မရှိ၊ ထို့ကြောင့် ယသ္မာ ဒပေတိသုတ်ဖြင့် အပါဒန် မမှည့်နိုင်။ “ဥပဇ္ဈာယ-သိဿ” ဟု ၂ ခုရှိနေ၍ “ဥပဇ္ဈာယော အန္တရဓာယတိ သိဿာ” ဟု သိဿကိုပင် အပါဒန် မှည့်ရလေမည်လား ..... ဟု ယုံမှားဖွယ် ရှိသောကြောင့် ဓာတုယောဂအပါဒန်၌လည်း မသွင်းနိုင်။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ကို ယပ်၍ တည်ရပြန်သည်။ စိတ္တသံယောဂ ပုဗ္ဗက အပါဒန်ကို အလိုရှိကြသော ဆရာတို့၏ အလိုအားဖြင့်ကား “ဥပဇ္ဈာယ” ကို အာရုံပြုရာ၌ တပည့်နှင့် ဥပဇ္ဈာယ် ဆရာသည် စိတ်အားဖြင့် ပေါင်းမိ၍ စိတ္တသံယောဂ ဖြစ်၏။ ထိုနောက် ကြောက်ရွံ့၍ ပုန်းကွယ်ကာ စိတ်ခွာ ခွာနေ၏။ ထို့ကြောင့် ယသ္မာဒပေတိဖြင့် အပါဒန် မှည့်နိုင် ရကား ဤသုတ်ကို အပိုဟု ဆိုရပေလိမ့်မည်။

ဒုရန္တိက၊ ပေ၊
ကတ္တုသုစ

၂၇၅။ ဒုရတ္ထေ-ဒုရအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၊ ဒုရ အနက်၌ လည်းကောင်း၊ အန္တိကတ္ထေ-အန္တိက အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌ လည်းကောင်း၊ အဒ္ဓနိမ္မာနေ- အဓ္ဓန အတိုင်း အရှည်ကို ပြရာ၌လည်းကောင်း၊ ကာလနိမ္မာ နေ- ကာလအတိုင်း အရှည် ကို ပြရာ၌လည်းကောင်း၊ တွာလောပေ-တွာပစ္စယန္တ ပုဒ် ကျရာ၌လည်းကောင်း၊ ဒိသာယောဂေ-ဒိသာ အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၊ ဒိသာအနက်၌ လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ္ထေ-ဝေဖန်ခြင်း အနက်၌လည်းကောင်း၊ အာရပ္ပယောဂေ- ရှောင်ကြဉ်ခြင်း အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ သုဒ္ဓေ- စင်ကြယ်ခြင်း အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပမောစနေ- လွတ်ခြင်း အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ယှဉ်ရာလည်းကောင်း၊ ဟေတုတ္ထေ-ဟိတ် အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၊ ဟိတ်အနက်၌လည်းကောင်း၊ ဝိဝိတ္ထတ္ထေ- ကင်းဆိတ်ခြင်း အနက်ရှိသောသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပမာဏေ- နှိုင်းယှဉ်တိုင်းတာခြင်း အနက်၌လည်းကောင်း၊ ပုဗ္ဗယောဂေ- ပုဗ္ဗစသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဗန္ဓနေ-နောင်ဖွဲ့ခြင်း အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌ လည်းကောင်း၊ ဂုဏဝစနေ-ဂုဏဟိတ်ကို ဟောသော သဒ္ဓါ၌လည်းကောင်း၊ ပဉ္စေ-မေးခြင်း၌လည်းကောင်း၊ ကထနေ-ဖြေခြင်း၌လည်းကောင်း၊ ထောဂေ- အနည်းငယ်ဟူသော အနက်၌ လည်းကောင်း၊ အကတ္တရိစ-ဟေတု ကတ္တာ မဟုတ်သော ဟိတ်အနက်၌လည်းကောင်း၊ ဣစ္စေတေသု အတ္ထေသု- ဤအနက်တို့၌ လည်းကောင်း၊ ဣစ္စေတေသု ပယောဂေသု-ဤယှဉ်ရာတို့၌ လည်းကောင်း၊ တံကာရကံ- ထိုကာရကသည်၊ အပါဒါနသည်-ရှိသည်၊ ဟောတိ။ (၃၁၂)

(က) တာဝ- ရှေးဦးစွာ၊ ဒုရတ္ထေ-ဒုရ အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၊ ဒုရအနက်၌၊ (အပါဒါနံ- အပါဒါနံ အမည်သည်၊ ဟောတိ-၏) ဣတော-

၂၇၅။ ဤဝုတ္တိကို အနက်ပေးရာ၌ သဒ္ဓါရှိတိုင်း မဟုတ်ဘဲအချို့အနက်များကို အပိုထည့်၍ ပေးထားသည်။ ထိုသို့ အပိုထည့်၍ ပေးခြင်းမှာလည်း ပုံစံများကို ကြည့်၍ ပေးခြင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဤဝုတ္တိအနက်ပေးပုံကို ပုံစံကျမှ ရှင်းပြမည်။ ဒုရတ္ထေ စသည်၌ အတ္ထသဒ္ဓါလည်း ရသင့်၍ အပိုထည့်အပ်သော သဒ္ဓါတည်း။ သီဟိုဠ်မှ၌ “ဣစ္စေတေသု အတ္ထေသု ပယောဂေသု” ဟု ရှိ၏။ သဒ္ဓနိတိ၌ “ပယောဂေသုစ” ဟု စလည်းပါ၏။ ဒိသာယောဂေ-စသည်ဖြင့် ယှဉ်ရာ ပုဒ်များ ကိုလည်း ပြထားသောကြောင့် “ပယောဂေသု” ပါသော သီဟိုဠ်မှ၌သာ ပို၍ ကောင်းသည်။

(က)ဒုရတ္ထေ တာဝ-တာဝသဒ္ဓါသည် ပထမအနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်တည်း။ အန္တိကတ္တ စသည်တို့မှ ရှေးဦးစွာ-ဟုလို၊ [နိဒ္ဒေသ၌ကား တာဝကို “ဝတ္တဗ္ဗန္တရာပေက္ခ ဝစနံ-ဆိုအပ်လတ္တံ့သော အန္တိက စသည်ကို ငဲ့သောသဒ္ဓါ”ဟု ဆို၏။]ဒုရတ္ထေ၌ “ဒုရတ္ထ ပယောဂ+ဒုရတ္ထ”ဟု ၂ ပုဒ်ဖြစ်သင့်လျက် ဒုရတ္ထ ပယောဂကိုချေ-ဒုရတ္ထဟု

ဤအရပ်မှာ၊ နဋကောရ ဂါမော-ကျူထရံသည်တို့၏ ရွာသည်။ ကိဝဒုရော- ဘယံ လောကံ ဝေးသနည်း၊ ဒုရတောဝ- အဝေးမှပင်၊ အာဂမ္မ-လာ၍၊ တေ မောယ ပုရိသာ- ထိုမဂ်ဖိုလ်မှ အချည်းနှီးဖြစ်သော ယောက်ျားတို့သည်၊ ဣမသ္မာ ဓမ္မ ဝိနယာ-ဤသာသနာတော်မှာ၊ အာရကာ- ဝေးကုန်၏၊ ဒုတိယာစ- ဒုတိယာ ဝိဘတ် သည် လည်းကောင်း၊ တတိယာစ-တတိယာဝိဘတ်သည်လည်းကောင်း၊

ကေသေသံပြု၍ “ဒုရတ္ထေ” ဟု ဆိုထားသည် “ဒုရတ္ထပ္ပယောဂေါစ-ဒုရအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာလည်း၊ ဒုရတ္ထောစ-ဒုရအနက်လည်း၊ ဝါ-အဝေးဟူသော အနက် လည်း၊ ဒုရတ္ထော-ဒုရအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ ဒုရအနက်” ဟု ပေး၊ ထိုတွင် ဒုရတ္ထပ္ပယောဂ၌ အဝေးအနက်ကို ဟောသော ဒုရ အာရကာ သဒ္ဓါတို့ကို ယူ၊ “ဒုရဿ အတ္ထော ယေသံတိ ဒုရတ္ထာ” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု။

ထိုတွင် ဒုရတောဝါဂမ္မ၌ ဒုရတောသည် ဒုရအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ မဟုတ်၊ သူ့ကိုယ်တိုင် အဝေးအနက်ကို ဟောသော သဒ္ဓါတည်း၊ ထို ဒုရ သဒ္ဓါ၏ အနက် (ဒုရတ္ထ)၌ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်မည်သည်၊ ဒုရတောကို ဒုရ လိင် တည်၊ ဒုရန္တိက စသောသုတ်ဖြင့် ဒုရအနက်၌ အပါဒါန်မည်၊ ကွစိတော ပဉ္စ မျတ္တေသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်အနက်၌ တောပစ္စည်းသက်၊ ကိဝဒုရော ဣတော၌ ဣမ သဒ္ဓါ၊ အာရကာ ဣမသ္မာ ဓမ္မဝိနယာ၌ ဣမ-ဓမ္မဝိနယသဒ္ဓါတို့သည် ဒုရတ္ထပ္ပ ယောဂတို့တည်း၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ “ဒုရတ္ထပ္ပယောဂဖြစ်သော ဣမ-ဓမ္မဝိနယတို့ကို အပါဒါန်မည်” ဟုဆို၊ တောပစ္စည်းနှင့် သွာဝိဘတ်သက်၍ တွက်လေ။ [ယခုစာတို့၌ “အာရကာ ဝေါ” ဟု တွေ့ရ၏၊ ရှုနှင့် အခြားကျမ်းတို့၌ “အာရကာ တေ” ဟု ချည်း ရှိသည်။] ဤသို့ ဒုရတ္ထပ္ပယောဂ၊ ဒုရတ္ထ” ဟု ၂ မျိုးသာ ခွဲပြခြင်းသည် ရူပ သိဒ္ဓိ အလိုတည်း။

နိဒ္ဒေသ၌ကား “ဒုရေစ ဒုရပယောဂေစ ဒုရတ္ထပယောဂေစ” ဟု ၃ ပုဒ် ကေ သေသံပြ၏။ “ဒုရေစဖြင့် ဒုရတောကို ပြု၍ ဒုရပယောဂေစဖြင့် ဣမသ္မာ ဓမ္မ ဝိနယာကိုလည်းကောင်း၊ ဒုရတ္ထပယောဂေဖြင့် ဣတောကိုလည်းကောင်း ပြ၏” ဟု ဆိုသည်၊ ဒုရေစ+အဝေးအနက်၌လည်း၊ ဒုရပယောဂေစ- ဒုရသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း၊ ဒုရတ္ထ ပယောဂေစ-ဒုရအနက်ရှိသော အာရကာ နိပါတ်၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း၊ “ဒုရတ္ထ -ဒုရအနက်၊ ဒုရသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၊ ဒုရအနက်ရှိသော သဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၌” ဟု ဆို၊ သို့သော် ဒုရတ္ထပယောဂဝယ် “ဒုရဿ အတ္ထော ယေသံ တိ ဒုရတ္ထာ” ဟု ဝိဂ္ဂဟ ပြုလျှင် ဒုရသဒ္ဓါ အာရကာသဒ္ဓါ ၂ မျိုးလုံးကို ရသောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ “ဒုရတ္ထပယောဂ၊ ဒုရတ္ထ” ဟု ၂ မျိုးခွဲရုံဖြင့် နိဒ္ဒေသ၌ ပြသော ၃ မျိုးလုံးကို ခြုံနိုင်သည်-ဟု မှတ်။

ဒုတိယာစ တတိယာစ-ဒုရံ ဂါမံ၊ ဒုရေန ဂါမေနတို့၌ “ဒုရ-ဂါမ” တည်၍ ထောကာကတ္ထုသုစ၌ စ သဒ္ဓါဖြင့် ဒုတိယာ အံ ဝိဘတ် တတိယာ နာဝိဘတ်သက်ပါ၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ “စသဒ္ဓေန ယထာပယောဂံ ဒုတိယာ တတိယာ ဆဋ္ဌိစ” ဟုလည်း ကောင်း၊ ပါဏိနီသုတ် ပုတ္တိတို့၌ “ဒုရန္တိ ကတ္ထေဟိ ဒုတိယာစ (သုတ်)၊ တေဟိ ဒုတိယာ ဘဝတိ၊ စကာရေန ပဉ္စမိ တတိယာ” ဟု လည်းကောင်း မိန့်ကြသည်။

(ဟောတိ)၊ ဒူရ်-ဝေးသော၊ ဂါမံ-ရွာမှ၊ အာဂတော-လာ၏။ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဒူရေ န-သော၊ ဂါမေန-မှ၊ အာဂတော-၏။ ဣမံဓမ္မဝိနယံ-ဤသာသနာတော်မှာဝါ၊ အနေန ဓမ္မဝိနယေန-မှ၊ အာရကာ-ကုန်၏။ ဣစ္စေဝမာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

(ခ)အန္တိကတ္ထေ-အန္တိက အနက်ရှိသော သဒ္ဒါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနံ- သည်၊ ဟောတိ-၏။) ဂါမာ-၏။ အန္တိကံ-အနီးတည်း၊ (နောက်၌ အာသန္န သမိပံ- အနီးတည်း၊ သဒ္ဒမ္မာ- သူတော်ကောင်းတရား၏။ ဂါမံ၊ ဂါမေန၊ သဒ္ဒမ္မံ၊ သဒ္ဒမ္မေန-၏” ဟု ပေး၊) ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

[နိဒ္ဒေသ၌ကား “ဒုတိယာ တတိယာစ” ဟူသော စကားသည် အကျိုးဝိဘတ်၏ အမည်ကို အကြောင်း အပါဒါနသည်၌ ထင်စားသော ဖလူပစာရ စကားတည်း။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါ အမည်သံ မှည့်၍၊ ဒုတိယာ ပဉ္စမိသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဒုတိယာ တတိယာသက်-ဟု ဆို၏။ သို့သော် ကစွည်းဝုတ္တိဆရာသည် ပါဏိနိသုတ် ဝုတ္တိတို့ကို မှီသောကြောင့် နိဒ္ဒေသ အဆိုသည် ကစွည်းဝုတ္တိဆရာ၏ အလိုကျမည် မထင်။

ဒူရ် ဂါမံပေ၊ ဓမ္မဝိနယေနဝါ-ဒူရ် ဂါမံ၌ အံဝိဘတ်သည် ရိုးရာဖြစ်သော ကံအနက်ကို ဟောလိုလျှင် ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် သက်နိုင်သောကြောင့် ဤသုတ်၌ ဆိုဖွယ် မလို၊ ဒူရေန ဂါမေန၌ တတိယာဝိဘတ်လည်း ကရိုဏ်းအနက်ကို ဟောလိုလျှင် ကရဏေ တတိယာသုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်သောကြောင့် ဤ၌ ဆိုဖွယ်မလို။ ဤသုတ်၌ ဆိုခြင်းကြောင့်ကား ထိုဒုတိယာ တတိယာ ဝိဘတ်များသည် “မှ” ဟူသော အပါဒါနအနက်ကို ဟောလိုကြောင်း ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် ရှဉ့်လည်းကောင်း၊ သဒ္ဒနီတိ၌ လည်းကောင်း “ဒူရာ ဂါမာ (မှ) အာဂတော တျတ္ထော” ဟု ဖွင့်သည်။ အာရကာ ဣမံ ဓမ္မဝိနယံ အနေန ဓမ္မဝိနယေန တို့၌လည်း နည်းတူ။ [ပိနေတိ ဧတ္ထ ဧတေနာတိ ဝိနယော၊ ဓမ္မေန ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော- တရားသဖြင့် ဆုံးမရာ ဖြစ်သော သာသနာတော်။]

(ခ)အန္တိကတ္ထေ-“အန္တိကတ္ထပယောဂေ” ဟု ဆိုသင့်လျက် ပယောဂကို ချေထားသည်ဟု ကြံ “အန္တိကဿ အတ္ထော ယေသံတိ အန္တိကတ္တာ၊ ယေသံ- အကြင် အန္တိက အာသန္နသမိပတို့၏။ အန္တိကဿ-အန္တိကသဒ္ဒါ၏။ အတ္ထော-အနီး ဟူသော အနက်သည်၊ အတ္ထိ-၏” ဟု ပေး၊ ထိုအနီးအနက်ရှိသော သဒ္ဒါတို့၏ ယှဉ်ရာဖြစ်သော ဂါမ-သဒ္ဒမ္မတို့ကို အပါဒါနမှည့်၍ ရှေးနည်းအတိုင်း ရုပ်တွက်၊ သွာ ဝိဘတ်ဖြစ်လျက် “ဂါမာ-ရွာ၏” ဟု သာမိအနက် ပေးခြင်းကား၊ “ဂေါမဿ သမိပံတိ အတ္ထော” ဟု ဖွင့်သော ရှုနှင့် နီတိတို့ အလိုတည်း။ “ဂါမာ ဒူရ်၊ ဂါမာ ဝိပ္ပကဋ္ဌံ၊ ဂါမာ အန္တိကံ၊ ဂါမာ နိကဋ်၊ ဗဟိဂါမာ၊ အာရာ ဂါမာတိ ဗုဒ္ဓိ ကတာ ဝဓိတ္တာ (စိတ်သည် ပြုအပ်သော အဝဓိ၏ အဖြစ်ကြောင့်) ဟု ပဉ္စမိ” ဖွင့်သော ကာတန္တဋီကာအလိုအားဖြင့်ကား “ဂါမာ-ရွာမှ၊ အန္တိကံ-တည်း” ဟု အပါဒါန အနက်ပင် ပေးရမည်။ [သက္ကတအဆိုနှင့် စပ်၍ အခြား မှတ်ဖွယ်များကို ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ။]

(ဂ) အဒ္ဓနိမ္မာနေ- ခရီးအခွန်ကို တိုင်းတာရာ၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ ဣတော မထုရာယ-ဤမထုရာပြည်မှ၊ စတူသု ယောဇနေသု- ၄ ယူဇနာတို့၌၊ သင်္ကသံနာမ-သင်္ကသံ မည်သော၊ နဂရံ-မြို့သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ တတ္ထ- ထို သင်္ကသံမြို့၌၊ ဗဟူ-များစွာကုန်သော၊ ဇနာ-လူတို့သည်၊ ဝသန္တိ-နေကုန်၏၊ ဣစ္စေဝမာဒိ- ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

ကာလနိမ္မာနေ-ကာလကို တိုင်းတာရာ၌၊(အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ ဘိက္ခဝေ- တို့၊ ဣတော-ဤကမ္ဘာမှ၊ ဧကနဂုတိကပ္ပေ-ဉာ ကမ္ဘာထက်၌၊ ဝိပဿီနာမ- ဝိပဿီမည်တော်မူသော၊ ဘဂဝါ-သည်၊ လောကေ-လောက၌၊ ဥဒပါဒိ-ထင်ရှား ပွင့်တော်မူပြီ၊ ဣတော-ဤနေ့မှ၊ တိဏ္ဍိမာသာနံ- ၃ လတို့၏၊ အစ္စယေန- လွန်ရာအခါ၌၊ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမိ-ပရိနိဗ္ဗာန် ပြုတော်မူအံ့၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(ဂ)အဒ္ဓကာလနိမ္မာန-သုတ်၌ “အဒ္ဓကာလနိမ္မာန” ကို အဒ္ဓနိမ္မာန- ကာလ နိမ္မာနဟု ၂ မျိုးခွဲ၊ ထိုတွင် အဒ္ဓနိမ္မာနကို ရှေးဦးပြလိုသောကြောင့် “အဒ္ဓနိမ္မာနေ” စသည်ကိုမိန့်၊ နိမ္မာနသဒ္ဓါသည် တန်ခိုးဖန်ဆင်းခြင်းအနက်၊ အတိုင်းအရှည်ဟူသော အနက်စသည်ကို ဟော၏၊ ထိုတွင် ဤနေရာ၌ အတိုင်းအရှည်ကို နိမ္မာနဟု ခေါ်သည်၊ ထိုအတိုင်းအရှည်ကို ပြရာ ပါဠိရပ်ကိုကား (အနက်၏အမည်ကို သဒ္ဓါပေါ် တင်စား၍ ကာရဏူပစာရအားဖြင့်) နိမ္မာနဟု ခေါ်သည်၊ တစ်နည်း- “နိမ္မိယတေ ဧတေနာတိ နိမ္မာနံ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ တိုင်းတာကြောင်း စကားရပ်ကို “နိမ္မာန” ခေါ်သည်ဟု မှတ်။

အပါဒါနိမ္မာဉ်ရာ ပုံစံ။ ။ ထိုသို့ အခွန်-ကာလကို တိုင်းတာကြောင်း ပါဠိ ရပ် (ငါစစ်ဝါကျ) ၌ မူလစ၍ တိုင်းတာရာအရပ် ကာလသည် အပါဒါနိဖြစ်၏၊ ထိုမူလဌာန- မူလကာလနှင့် ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော ပုဒ်များတွင် အဒ္ဓါဟော သဒ္ဓါနောင် ပဌမာ ဝိဘတ်-သတ္တမီဝိဘတ် ၂ မျိုး သက်နိုင်၏၊ ကာလဟော သဒ္ဓါနောင်ကား သတ္တမီသာ သက်နိုင်၏-ဟု သက္ကတ ဗျာကရဏ်းတို့၌ သတ်မှတ်သည်၊ “ဣတော မထုရာယ၊ ပေ၊ အတ္ထိ”ဟူသော ဝါကျသည် “မထုရာပြည်နှင့် သင်္ကသံမြို့ ၄ ယူဇနာ ဝေးသည်”ဟု ခရီးအခွန်ကို တိုင်းတာပြသော ဝါကျတည်း၊ ဣတော မထုရာယသည် မူလတိုင်းတာရာ ဌာနတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဣမ-မထုရာတည်၊ ဤ သုတ်ဖြင့် အပါဒါနိမ္မာဉ်၊ တောပစ္စည်းသက်၊ သွာသက်၍ အာယပြု၊ စတူသု ယောဇနေသုကား ထိုဌာနနှင့် ယှဉ်ဖက်တည်း၊ ထို့ကြောင့်သတ္တမီ ဝိဘတ် သက်ထားသည်၊ ဤသတ္တမီကား ဤသုတ်နှင့် မဆိုင်၊ ဩကာသေ သတ္တမီနှင့်သာ ဆိုင်၏၊ “ဣတော မထုရာယ သင်္ကသံ နာမ နဂရံ စတ္တာရိ ယောဇနာနိ (၄ ယူဇနာတို့တည်း)”ဟု ပဌမာလည်း သက်နိုင်သည်၊ ကာလနိမ္မာန၌လည်း မူလတိုင်းတာရာ ဤကမ္ဘာကို “ဣတော”ဟု အပါဒါနိ မှည့်ပုံကို လည်းကောင်း၊ “ထိုနှင့် ယှဉ်ဖက်ကာလ ဝါစက သဒ္ဓါကို “ကပ္ပေ” ဟု သတ္တမီဖြင့် ထားပုံကို လည်းကောင်း သိလေ၊ ဣတော တိဏ္ဍိ မာသာနံ အစ္စယေန ” ၌လည်း အစ္စ

(ဃ) တွာလောပေ - တွာပစ္စယန္တပုဒ် ကျေရာ၌၊ ကမ္မာဓိကရဏေသု-
ကံအနက်၊ အဓိကရဏ အနက်တို့၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ) ၊ ပါသာဒါ- ပြာသာဒ်
သို့ (တက်၍)၊ သင်္ကမေယျ- ပြောင်းရွှေ့ရာ၏၊ ဝါ- တစ်နည်း၊ ပါသာဒ်-
ပြာသာဒ်သို့၊ အဘိရဟိတွာ-တက်၍၊ (သင်္ကမေယျ-၏)၊ ပဗ္ဗတာ-

ယေနကို “ဌ” ဟု ပေးရသောကြောင့် ဩကာသအနက်၌ တတိယာသက်ရကား
သတ္တမိဝိဘတ်ထားခြင်းနှင့် လဘောတူပင်။

[ဘောင်] အဒ္ဓကာလ၊ နိမ္မာန၌၊ မူလတိုင်းရာ၊ အပါဒါနံမှည့်၊ ထို၏ ယှဉ်ရာ၊
အဓ္ဓနိမ္မာမူ၊ ပဌမာ သတ္တမိ၊ နှစ်လိဝိဘတ်၊ သင်္ကမိ မှတ်၍၊ နောက်
ထပ်ကာလ- ဝါစကဝယ်၊ သတ္တမိမျှ၊ သက်ခွင့်ရ၊ သက္ကတ၌ဆို။

မထုရာပါဌ်မှန်ကြောင်း။ ။ မထုရာ၊ မခုရာ ဟု ပါဌ် ၂ ထွေ ရေးသားကြ
ရာ၌ မခုရာသည် “သတ္တုယနမင်း” တည်အပ်သော မြို့တည်း၊ ထို့နောက် “ယာဒဝ”
မင်းသည် ထိုမြို့၏ မနီးမဝေးဖြစ်သော ယမုနာမြစ်ကမ်း၌ “မထုရာ” ဟု သမုတ်၍
မြို့သစ် တည်ပြန်၏၊ ထိုအခါ မခုရာမြို့ဟောင်းပျက်၍ တောဖြစ်လေတော့၏၊
ယခုအခါ မခုရာမြို့နယ်၌ “မခုဝန” မည်သော ဟောသည် မခုရာမြို့၏ နေရာ
ပင်တည်း၊ ထိုမထုရာမြို့သည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း-မြောက်ပိုင်း ၂ နေရာ၌ ရှိ၏၊
ထို့ကြောင့် “မထုရာယန္တိ-ဥတ္တရ မထုရာယ” ဟု မဇ္ဈိမပဏ္ဍာသမာထုရိယသုတ်
ဋီကာဖွင့်၍ “ပဏ္ဍုရာဓာတိ- ဒက္ခိဏ မထုရာဓိပတိ” ဟု ဗြဟ္မဇာလသုတ် ဋီကာ
ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် မထုရာသာ ပါဌ်မှန်-ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ (ဏ္ဍာဒိကဏ္ဍ)၌
ဆုံးဖြတ်တော်မူသည်။

(ဃ) တွာလောပေ-အဘိရဟိတွာကဲ့သို့ တွာပစ္စယန္တကိုပင် “တွာ” ဟု ဆို
၏၊ အစိတ်တွာ၏ အမည်ကို အပေါင်းတွာ ပစ္စယန္တပုဒ်၌ တင်စားထားသော စက
ဒေသုပစာ စကားတည်း၊ လောပဟူသည် “လောပေါတိ အဒဿနံ အနုစာရဏံ”
နှင့် အညီ ထိုတွာပစ္စယန္တပုဒ်ကို မမြင်ရ- မရွတ်ဆိုရခြင်းတည်း။ [လောပေါတိ-
လောပဟူသည်၊ အဒဿနံ- မမြင်ရခြင်း၊ အနုစာရဏံ- မရွတ်ဆိုရခြင်းတည်း၊]
ဆိုလိုရင်းကား-ပါဌ်ကို ရိုးရိုးစီမည်ဆိုလျှင် ပါသာဒ် အဘိရဟိတွာ” သင်္ကမေယျ-
ပြာသာဒ်သို့ တက်ပြီး၍ ပြောင်းရွှေ့ရာ၏” ဟု စီရာ၏၊ သို့သော် “အဘိရဟိတွာ”
ဟူသော တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်ကို မထည့်သော်လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ် သိလောက်လျှင်
မထည့်ဘဲလည်း ပါဌ်စီနိုင်၏၊ ဤသို့လျှင် တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်ကို မထည့်သော်လည်း
ထိုပုဒ်၏အနက်က သိလောက်သောကြောင့် စကားကျဉ်းအောင် တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်ကို
မထည့်ခြင်း မရွတ်ဆိုခြင်းကို “တွာလောပ” ခေါ်သည်-ဟု မှတ်၊ တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်ကို
ထည့်ပြီးမှ ချေပစ်ခြင်းကို “တွာလောပ” ခေါ်သည်ဟု မမှတ်လင့်။

သက္ကတ။ ။ လျပ်လောပေ ကမ္မနာဓိကရဏေစ (ဝါတ္ထိကသုတ်)၊ ပါသာဒါ
ပေက္ခတေ၊ အာသနာ ပေက္ခတေ၊ ပါသာဒ် အာရယု၊ အာသနေ ဥပဝိဿ ပေက္ခတေ
ဣစ္စတ္ထော (သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ ပုတ္တိ)၊ လျပ်လောပေတိ-လျှပန္တဿ ဂဗျမာနတ္ထတာ
အပ္ပယောဂေါ ဣစ္စတ္ထော (၎င်းဋီကာ)၊ [လျပ်လောပေ-လျပ်ပစ္စည်း ကျေရာ၌၊ ကမ္မနိ-

တောင်သို့ (တက်၍)၊ သင်္ကမေယျ-၏၊ ဝါ၊ ပဗ္ဗတံ-သို့၊ အဘိရဟိတွာ-၍၊ (သင်္ကမေယျ)၊ ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ-ဆင်ကျောက်ကုန်းသို့(တက်၍)၊ သင်္ကမေယျ-၏၊ ဝါ၊ ဟတ္ထိက္ခန္ဓံ-သို့၊ အဘိရဟိတွာ-၍၊ (သင်္ကမေယျ)၊ အာသနာ-နေရာ၌ (ထိုင်၍)၊ သင်္ကမေယျ-၏၊ ဝါ၊ အာသနေ-၌၊ နိသီဒိတွာ-ထိုင်၍၊ (သင်္ကမေယျ)၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

ကံ၌လည်းကောင်း၊ အဓိကရဏေစ-၌လည်းကောင်း၊ အပါဒါနံ-ကို၊ ဥပသင်္ချာနံ-ဆိုအပ်၏။ (သုတ်နက်)၊ လျှပ်လောပေတိ-ဟူသည်ကား၊ လျှပ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ပုဒ်၏။ ဂမ္ပမာနတ္ထတာ- သိလောက်သော အနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ အပ္ပယောဂေါ-မယုတ်စပ် မသုံးစွဲခြင်းတည်း။ (လျှပ်ပစ္စယန္တဖြင့် တွာပစ္စယန္တကိုလည်း ယူ။)]

[ဆောင်] တွာပစ္စယန္တ၊ ဖော်ထုတ်ပြဖို့၊ မုချစာသွား၊ ရှိကံပြားလည်း၊ စကားလည်းကျဉ်း၊ သိလောက်ခြင်းကြောင့်၊ မူရင်းလျော်စေ၊ မဖော်ချေ၊ ခေါ်လေ တွာလောပ။

ကမ္မာဓိကရဏေသု-ထိုသို့ တွာလောပ ပြုထားသည့်အခါ ပါသာဒ်ဟူသောကံပုဒ်ကိုလည်း မရှိရတော့ဘဲကံအနက်၌ အပါဒါနံမှည့် ပစ္စမိသက်၍ “ပါသာဒါ” ဟု ရှိရတော့၏။ အာသနေဟု အာဓာရလည်း မရှိရတော့ဘဲ အာဓာရအနက်၌ အပါဒါနံမှည့်-ပစ္စမိသက်၍ “အာသနာ”ဟု ရှိရတော့သည်။ ထို့ကြောင့် အနက်ပေးသည့်အခါ “ပါသာဒါ-ပြာသာဒ်သို့” ဟု ကံအနက်ပေး၍ တွာပစ္စယန္တပုဒ်၏ အနက်ကိုကား သိလောက်သောကြောင့် (တက်၍) ဟု ထည့်ပေးရသည်။ “အာသနာ-နေရာ၌ (ထိုင်၍)”ဟု အနက်ပေးရာ၌လည်း နည်းတူ။

သိလောက်ပုံ။ ။ “ပါသာဒါ-ပြာသာဒ်သို့၊ (.....) သင်္ကမေယျ- ပြောင်းရွှေ့ရာ၏” ဟု ဆိုလျှင် ပြာသာဒ်သို့ မတက်သေးဘဲပြောင်းရွှေ့၍ မဖြစ်၊ တက်ပြီးမှသာ ပြောင်းရွှေ့၍ဖြစ်၏။ ကျောက်ဖျာ၏ အရှေ့စွန်း အနောက်စွန်း၌ သမင်၏ ခြေရာကို တွေ့လျှင် ကျောက်ဖျာပေါ်၌ သမင်ခြေရာ မတွေ့သော်လည်း သမင်ဖြတ်သွားကြောင်းကို မှန်းဆ၍ သိနိုင်၏။ ဤသို့ မှန်းဆ၍ သိနိုင်သည်ကို ဂမ္ပမာနတ္ထဟု ခေါ်သည်။ [ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ၊ အာသနာတို့၌လည်း နည်းတူ။]

အပါဒါနံအနက်ကို စဉ်းစား။ ။ “ပါသာဒါ-မှ၊ သင်္ကမေယျ-၏” ဟု အပါဒါနံ အနက်ပေးစေလိုလျှင် တွာလောပ အပါဒါနံပင် မဆိုထိုက်။ ပြာသာဒ်သည် ပြောင်းရွှေ့ ဖဲခွာရာဖြစ်သောကြောင့် “ယသ္မာ ဒပေတိ”အရ ရိုးရိုး အပါဒါနံသာ ဖြစ်ထိုက်သည်။ ဤ၌ကား “တွာလောပေ ကမ္မာဓိကရဏေသု” ဟု တွာလောပ အပါဒါနံလည်း ဆို၊ ကံအနက် အဓိကရဏအနက် ဟုလည်း ဆိုသောကြောင့် “ပြာသာဒ်မှ၊ နေရာမှ” ဟု ပေးကြသော အနက်ကို စဉ်းစားသင့်သည်။

ပုံစံရင်းများ။ ။ ပါသာဒါ၊ ပဗ္ဗတာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ၊ အာသနာတို့သာ ပုံစံတည်း။ “ပါသာဒ် အဘိရဟိတွာ ပေ၊ အာသနေ နိသီဒိတွာ” တို့ကား ပါသာဒါ

(င) ဒီသာယောဂေ- ဒီသာသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၊ ဒီသာအနက်၌၊ (အပါဒါန ဟောတိ)၊ အဝိစိတော- အဝိစိမု၊ ယာဝ ဥပရိဘဝဂ္ဂံ- အထက်ဘဝဂ်တိုင်အောင်၊ ဧတ္ထန္တရေ- ဤအတွင်း၌၊ ဗဟူ-များစွာကုန်သော၊ သတ္တနိကာယာ-သတ္တဝါ အပေါင်းတို့သည်၊ ဝသန္တိ- နေကုန်၏၊ ယတော- အကြင်အရပ်၌၊ ခေမံ- ဘေး မရှိ၊ တတော- ထိုအရပ်၌၊ ဘယံ- ဘေးရှိ၏၊ ပုရတ္ထိမတော- အရှေ့အရပ်၌၊ ဒက္ခိ ဏတော-တောင်အရပ်၌၊ ပစ္ဆိမတော-အနောက်အရပ်၌၊ ဥတ္တရတော-မြောက် အရပ်၌၊ အဂ္ဂိ- မီးတို့သည်၊ ပဇ္ဇလန္တိ-တောက်ကုန်၏၊ [သီမူ၌ “အဂ္ဂိ ပဇ္ဇလတိ” ဟု ဧကဝုစံရှိ၏၊] ယတော-အကြင်အရပ်မှ၊ ဘဂဝန္တံ- မြတ်စွာဘုရားကို၊ အသောသု- ကြားသိရကုန်ပြီ၊ ပါဒတလ- ခြေဖဝါးအပြင်မှ၊ ဥဒ္ဓံ-အထက်၌၊ ဧကသမတ္ထကာ- ဆံပင်ဖျားမှ၊ အစော-အောက်၌၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

အာသနာတို့၏အစား “ပါသာဒံ အဘိရဟိတော အာသနေ နိသိဒိတော” ဟုလည်း ပါဠိစီနိင်ကြောင်း ပြသော ဝါကျတည်း။ ထို ပါသာဒံ၌ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာဖြင့် အံသက်၍ (ပဗ္ဗတံ-ဟတ္ထိက္ခန္ဓံ၌လည်း နည်းတူ) အာသနေပုဒ်၌ကား ဩကာသေ သတ္တမီသုတ်ဖြင့် သတ္တမီသက်ရသည်။ ပါသာဒါ စသည်ကို အခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်ပါ။

(င) ဒီသာယောဂေ-ယာဝ ဥပရိဘဝဂ္ဂံ၌ ဥပရိသည် ဒီသာသဒ္ဓါတည်း။ အဝိစိတောကား ထို ဒီသာသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ ပုဒ်တည်း။ ယတော ခေမံ၌ “ယတော” သည် ဒီသာအနက်တည်း။ ဤသို့ ဒီသာသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဒီသာအနက်၌ လည်းကောင်း အပါဒါန မှည့်သောကြောင့် “ဒီသာစ ဒီသတ္ထောစ ဒီသာ” ဟု ဧက သေသံပြု၊ ဒီသာစ-ဒီသာသဒ္ဓါလည်း၊ ဒီသတ္ထောစ- ဒီသာအနက်လည်း၊ ဒီသာ- ဒီသာသဒ္ဓါ၊ ဒီသာအနက်တို့။ [ဒီသာအနက်ကို ဟောသော သဒ္ဓါကို ဒီသာ သဒ္ဓါဟု ဆိုသည်။]

အဝိစိတော၊ ပေ၊ ဧကသမတ္ထကာ-အဝိစိ၊ ပါဒတလ၊ ဧကသမတ္ထကာ တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဥပရိ၊ ဥဒ္ဓံ၊ အစောဟူသာ ဒီသာသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ အဝိစိ စသည်ကို အပါဒါနမှည့်၊ ကုစိတော ပဉ္စမတ္ထေဖြင့် တောပစ္စည်းသက်၊ ဝိဘတ်မှည့်၊ ယတော၊ ပုရတ္ထိမတော စသည်ကို “ယ၊ ပုရတ္ထိမ” စသည်တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် (အကြင်အရပ်- အရှေ့အရပ် စသော) ဒီသာအနက်၌ အပါဒါနမှည့်၊ တောပစ္စည်းသက်၊ ဝိဘတ်မှည့်။ [ယတော ဘယံ၌ “ယတော ခေမံ၊ တတော ဘယံ” ဟု ဒုတိယဒုဒ္ဓဒေါသ သိက္ခာ အပုဒ်အတိုင်း “တတော ဘယံ” ဟု ပြင်။]

ယတော စသည်ကို အနက်ပေးပုံ။ ။ယတော ပုရတ္ထိမတော စသည်၌ အပါဒါန မှည့်ရသော်လည်း “မှ” ဟုကား အနက်မပေးသင့်၊ ဘာကြောင့်နည်း....အရပ်နှင့် ဘေးမရှိခြင်း၊ အရှေ့အရပ် စသည်နှင့် မီးတောက်ခြင်း စသည်တို့သည်စိတ်ဖြင့်သော်မှ ခွဲခွာ၍ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် “အကြင်အရပ်၌ ဘေးမရှိ” စသည် ဖြင့် အဓိကရဏအနက်ကိုသာ ပေးရသည်။ သဒ္ဓါသာ အပါဒါနဖြစ်သော သဒ္ဓါအပါဒါန

(စ) ဝိဘတ္တော- ဝေဖန်ခြင်းအနက်၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ ယတော- အကြင်တရားတော်ထက်၊ ပဏီတ တရောဝါ- သာလွန် မွန်မြတ်သော တရားသည်လည်းကောင်း၊ ဝိသိဋ္ဌတရောဝါ- သာလွန်ထူးကဲသော တရားသည်လည်းကောင်း၊ နတ္ထိ-မရှိ၊ ဆဋ္ဌိစ- ဆဋ္ဌိဝိဘတ်လည်းသက်၊ ယဒိဒံ သုဂ တဝိနယံ-အကြင်ဘုရားရှင်၏ ဝိနည်းတရားတော်သည်၊ (အတ္ထိ- ရှိ၏၊ ဣဒံ-ဤဘုရားရှင်၏ ဝိနည်းတရားတော်သည်၊) ဆန္ဒုတီနံ- ငြိမ် ပါးကုန်သော၊ ပါသဏ္ဍာနံ-ပါသဏ္ဍ မည်ကုန်သော၊ ဓမ္မာနံ-တရားတို့ထက်၊ ပဝရံ-မြတ်၏၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

များတည်းဟု ဆိုလိုသည်။ တစ်နည်း- “ယတော ပုရတ္ထိမတော စသည်၌ အပါဒါနံ မမှည့်တော့ဘဲ ကွစိတောံ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သတ္တမိအနက်၌ တောပစ္စည်းသက်” ဟုလည်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ တစ်နည်း ကြံသေး၏။ သဒ္ဓနီတိ၌ကား ဤနေရာဝယ် ဤအတိုင်း ဖွင့်ပြီးလျှင် “ဘိရုတာယောဂေ” စသော သုတ်၌ကား “တတော-ထို အရပ်မှ၊ ဘယံ-ဘေးသည်၊ ဥပန္နံ-ဖြစ်၏” ဟု ဥပန္နံကြိယာကို ထည့်၍ စပ်ရမည်- ဟု ဖွင့်လေသည်။ “ယတော အသောသံ ဘဂဝန္တံ” ၌ကား “အကြင်အရပ်၌ ဘုရားရှင် ရှိတော်မူကြောင်းကို ကြားရပြီ၊ ထိုအရပ်၌နေ၏” ဟု အဓိပ္ပာယ်ဆိုလျှင် “ယတော-အကြင်အရပ်၌” ဟု ပေးသင့်၏။ “အကြင်အရပ်မှ ဘုရားအကြောင်းကို ကြားရပြီ၊ ထိုအရပ်မှ ဘုရားအထံသို့ သွား၏” ဟု အဓိပ္ပာယ်ဆိုလျှင် ဘုရားရှင်၏ သီတင်းသုံးရာ အရပ်နှင့် ကြားရသူ၏ နေရာအရပ်တို့ တခြားစီဖြစ်သောကြောင့် “ယတော-အကြင်အရပ်မှ” ဟု ပေးသင့်သည်။- (သဒ္ဓနီတိ)။

(စ)ဝိဘတ္တော-နဂိုက ကွဲပြားပြီးသော အရာဝတ္ထု ၂ ခုကို ဂုဏ်အားဖြင့် ထပ်၍ ခွဲခြားခြင်းသည် ဝိဘတ္တမည်၏။ [ဝိဘဇနံ- ခွဲခြားခြင်း၊ ဝိဘတ္တံ-ခွဲခြားခြင်း၊] “ယတော ပဏီတတရောဝါ ဝိသိဋ္ဌတရောဝါ” ပုံစံ၌ ဘုရားတရားတော်နှင့် အခြားတရားများသည် နဂိုကပင် ကွဲပြားခြားနားပြီး ဖြစ်၏။ ထိုသို့ ကွဲပြားပြီးသော ဘုရားတရားတော်ကို (သာလွန် မွန်မြတ်ခြင်း၊ ထူးကဲခြင်း ဂုဏ်အားဖြင့်) ထပ်၍ ခွဲခြားသည်။ ဆန္ဒုတီနံစသော ပုံစံ၌လည်း ပါသဏ္ဍ တရားတို့နှင့် ဘုရား၏ဝိနည်း တရားသည် နဂိုကပင် ကွဲပြားပြီးဖြစ်၏။ ထိုသို့ ကွဲပြားပြီးသော သုဂတဝိနယကို ပဝရဂုဏ်အားဖြင့် ထပ်၍ ခွဲခြားပြန်သည်။ ယတောကို အခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်၊ “မာထုရာ ပါဠိပုတ္တကေဟိ အမုတရာ (သုကုမာရတရာ)” ဟူသော သက္ကတ ပုံစံများကိုလည်း ထုတ်။ ဤ ဝိဘတ္တအပါဒါနံကို “ဝိဘတ္တ ဝိဘဇနံ-ခွဲခြားဝေဖန်အပ်ပြီး အနက်ကို ထပ်၍ ခွဲခြားခြင်း” ဟု ခေါ်၏။ နောက်လာမည့် နိဒ္ဒါရဏကို “အဝိဘတ္တ ဝိဘဇနံ” ဟု ခေါ်သည်။

ဆန္ဒိ၊ ဆန္ဒုတီနံ-ဆန္ဒုတီနံ ပါသဏ္ဍာနံ တို့၌ ဆဋ္ဌိ ဝိဘတ်ကို ဤသုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့်သက်၊ [စသဒ္ဓေန ယထာပယောဂံ ဒုတိယာ တတိယာ ဆဋ္ဌိစ (ရူပသိဒ္ဓိ)၊] “ဝိသဘျာဒိ၊ နဂုတိ၊ ဣတ္ထိ ဧကဂုစံ” နှင့်အညီ “ဆန္ဒုတီယာ” ဟုဧကဂုစံဖြင့်ရှိသင့် လျက် ဝစနဝိပလ္လာသ နည်းအားဖြင့် ဧကဂုစံမှ ဗဟုဂုစံ ပြန်နေသည်။ သုဂတဝိနယ၌

(ဆ) အာရပ္ပယောဂေ- ရှောင်ကြဉ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဒါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊
 (အပါဒါနံ ဟောတိ) ဂါမဓမ္မာ-ရွာသူရွာသားတို့၏ တရားမှ၊ ဝသလဓမ္မာ-
 ယုတ်မာသူတို့၏ တရားမှ၊ အသဒ္ဒမ္မာ-မသူတော်တို့၏ တရားမှ၊ အာရတိ-ဝေးစွာ
 ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ဝိရတိ-အထူးရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ပဋိဝိရတိ-တစ်ဖန်ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
 ပါဏာတိပါတာ-ပါဏာတိပါတမှ၊ ဝေရမဏီ-ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ဣစ္ဆေဝမာဒိ-တည်း။

လည်း “သုဂတ ဝိနယော” ဟု ပုလ္လင်ဖြင့် ရှိသင့်လျက် လိင်္ဂဝိပလ္လာသနည်းအားဖြင့်
 “သုဂတဝိနယံ” ဟု (မြန်မာမူသံဟိုဠ်မူ၌) ရှိ၏။ ရှု၌မူ “သုဂတဝိနယော” ပင် ရှိပေသည်။
 “ဆန္ဒပုတိ၊ ပါသဏှာ” တည်း၊ ဤသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဆန္ဒိ (နံ) ဝိဘတ်သက်၊
 ဒီဃပြု၍ တွက်လေး၊ [တဏှာဒိဋ္ဌိပါသံ-တဏှာဒိဋ္ဌိတည်း ဟူသော ကျော့ကွင်းကို
 ညွှန်၍ ဩဇ္ဈန္တိ- ထောင်တတ်ကုန်၏။ ဣတိ၊ ပါသဏှာ-တို့မည်၏” ဟု ဝိဂြိုဟ်
 ပြုကြ၏။ မူလပဏာသ-စူဠသီဟနာဒသုတ်ဋီကာ၌မူ “တဏှာပါသေန ချံသနတော၊
 အရိယ ဓမ္မဿ ဝါ ဝိဘာနေတော ပါသဏှာ” ဟု မိန့်၏။ ထိုအလို “ပါသေန-
 တဏှာကျော့ကွင်းဖြင့်၊ ချံသန္တိ-ကိုက်ဖြတ်တတ် (ထောင်တတ်) ကုန်၏။ ဝါ-အရိယ
 ဓမ္မကို တားမြစ်တတ်ကုန်၏။ ဣတိ-ပါသဏှာ” ဟု ပြု၊ ၉၆ ပါးသော ပါသဏှာအယူကို
 အဘိဓာန် နိဿယသစ် (၄၄၁) ဂါထာမှာ ရှု၊ “အောက်” ဟူသော အနက်လည်း
 ဝိဘတ္တ အပါဒါနံပင်။]

(ဆ) အာရပ္ပယောဂေ- “အာရတိပ္ပယောဂေ” ဟု ဆိုသင့်လျက် သုခစ္စာရဏ
 အကျိုးငှာ တိအက္ခရာကို ချေ၍ “အာရပ္ပယောဂေ” ဟု ဆိုသည်။ ဥပလက္ခဏနည်း
 အားဖြင့် အာရတိ တစ်ခုကို မှတ်၍ဆိုသော်လည်း အာရတိ၏ ယှဉ်ရာသာမက
 ရှောင်ကြဉ်ခြင်း အနက်ရှိသော ဝိရတိ စသည်၏ ယှဉ်ရာကိုပါ ယူ၊ ထို့ကြောင့်
 “အာရပ္ပယောဂေ- ရှောင်ကြဉ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဒါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌” ဟု
 ဆိုသည်။ “ဂါမဓမ္မ-ဝသလဓမ္မ-အသဒ္ဒမ္မ-ပါဏာတိပါတ” တည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့်
 အပါဒါနံမှည့် စသည်ဖြင့် ရုပ်တွက်။ [“အာရတိ ဝိရတိ ပါပါ” ဟူသော
 မင်္ဂလသုတ်ကိုလည်း ပုံစံထုတ်။]

သက္ကတ။ ။ ဇိဂုစ္ဆာဝိရာမ ပမာဒတ္တာန မုပသချာနံ (ဝတ္တိကသုတ်)၊ ဇိဂုစ္ဆာ
 ဝိရာမ ပမာဒတ္တာနံ-စက်ဆုပ်ခြင်း၊ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ မေလျော့ခြင်း အနက်ရှိသော
 ဓာတ်တို့၏ (ယှဉ်ရာ၌)၊ အပါဒါနံ-ကို၊ ဥပသချာနံ-ဆိုအပ်၏။ အဓမ္မာ ဇိဂုစ္ဆတေ-
 မတရားမှ စက်ဆုပ်၏။ အဓမ္မာ ဝိရာမတိ-မတရားမှ ရှောင်၏။ ဓမ္မာ ပမဒ္ဒတိ-
 တရားမှ မေလျော့၏။ ဤသို့ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း အနက်ရှိသော ဓာတ်နှင့် တွဲဖက်၍
 ဇိဂုစ္ဆ ပမာဒအနက်ကို ပြထားသော်လည်း ပါဠိ၌မူ ဇိဂုစ္ဆနတ္ထ၏ ယှဉ်ရာ၌ ဒုတိယာ
 နှင့် ကံအနက်၌ တတိယာသာရှိ၍ ပမာဒတ္တ ယှဉ်ရာ၌ ဒုတိယာနှင့် သတ္တမိသာ
 ရှိ၏။ [ဝိပလ္လင်ပုလ္လင် ဝိဇိဂုစ္ဆမာနော=ချစ်သူနှင့် ကွဲရခြင်းကို စက်ဆုပ်သည်။
 ဇိဂုစ္ဆတိ ပါပဂေဟိ ကမ္မေဟိ (အကုသိုလ်ကံတို့မှ)၊ မာ ဓမ္မံ ရာဇ ပါမဒေါ=မင်းမြတ်
 .....တရားကို မမေ့ပါလင့်၊ တွဲ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေသု မာ ပမဒ္ဒိ=သင်သည် ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ
 တို့၌ မမေ့ရစ်ပါလင့်၊ ဤကား မါဠိပုံစံများတည်း။]

(ဇ) သုဒ္ဓတ္ထေ- စင်ကြယ်ခြင်း အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ လောဘနိယေဟိ-လောဘ၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ဓမ္မေဟိ တရားတို့မှ၊ သုဒ္ဓေါ-စင်ကြယ်၏၊ မာတိတောစ-အိမ်ဘက်မှလည်းကောင်း၊ ပိတိ တောစ- အဘက်ဘက်မှလည်းကောင်း၊ သုဒ္ဓေါ-၏၊ အသံသဋ္ဌော-(အခြားအမျိုးနှင့်) မရောနှော၊ အနုပကုဋ္ဌော- မဆဲရေးအပ်၊ အဂရဟိတော- မကဲ့ရဲ့အပ်၊ ဣစ္စေဝမာဒိ- ဂည်း။

(ဈ) ပမောစနတ္ထေ-လွတ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါ ဒါနံ ဟောတိ)၊ ဒုက္ခသ္မာ-ဒုက္ခမှ၊ ပရိမုတ္တော- လွတ်၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဝဒါမိ- ဟောတော်မူ၏၊ မာရဗန္ဓနာ-မာရ်မင်း၏ အနှောင်အဖွဲ့မှ၊ မုတ္တော-လွတ်သည်၊ အသ္မိ-ဖြစ်၏၊ တေ- ထိုသူတို့သည်၊ မစ္စနာ-သေခြင်းမှ၊ နမုစ္ဆိ- မလွတ်ကုန်၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(ည) ဟေတွတ္ထေ-ဟိတံအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၊ ဟိတံအနက်၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ ကသ္မာ ဟေတုနာ- အဘယ်ကြောင်းကြောင့်၊ ကေန

(ဇ) သုဒ္ဓတ္ထေ- “လောဘနိယေဟိ ဓမ္မေဟိ သုဒ္ဓေါ” ပုံစံ၌ သုဒ္ဓေါကို အပါဒါနံ မမှည့်၊ သုဒ္ဓေါ၏ ယှဉ်ရာ လောဘနိယ-ဓမ္မတို့ကိုသာ အပါဒါနံမှည့်၏။ ထို့ကြောင့် “သုဒ္ဓတ္ထပယောဂ” ဟု ဆိုလိုလျက် ပယောဂပုဒ်ကို ချေ၍ “သုဒ္ဓတ္ထ” ဆိုထားသည် ဟုကြို၊ “ပမောစနတ္ထေ” ဟု ဆိုရာ၌လည်း ဤနည်းပင်၊ ဤသုဒ္ဓတ္ထ ပုံစံများ၌ “အသံသဋ္ဌော အနုပကုဋ္ဌော အဂရဟိတော” တို့ကား တွဲဖက်ဖြစ်၍ ထည့်အပ်သောပုဒ် များတည်း၊ သုဒ္ဓတ္ထမဟုတ်ကြ၊ သုဒ္ဓအနက်ရှိသော အခြားပုံစံများကို “ဝိသုဒ္ဓိလောဘ နိယေဟိ၊ သီလေန (ကိလေသ သံသာရတော) သုဒ္ဓိ” စသည်ဖြင့် ထုတ်၊ မာတိ တော ပိတိတောတို့၌ မာတု-ပိတုတည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် သုဒ္ဓတ္ထ ယှဉ်ရာ မာတု ပိတု ကို အပါဒါနံမှည့်၊ စသည် ဆို၍ ပိတောဒိနမသိမိ သဒ္ဓါဖြင့် ရုပ်ပြီးစေ။

(ဈ) ပမောစနတ္ထေ-ပရိမုတ္တော၊ မုတ္တော၊ မုစ္ဆိဟူသော ပမောစနတ္ထသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ “ဒုက္ခ၊ ဗန္ဓန၊ မစ္စ” တို့ကို အပါဒါနံမှည့်၊ မစ္စနာ၌ ကတ္တရိစသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် အပါဒါနံအနက်၌ နာဝိဘတ်သက် [“သုမုတ္တာ မဂ္ဂိ တေန မဟာသမ ဏေန” ၌ နာဝိဘတ်ကဲ့သို့တည်း။]

(ည) ဟေတွတ္ထေ “ဟေတွတ္ထောစ ဟေတွတ္ထပယောဂေါစ ဟေတွတ္ထော” ဟု ဧကသေသံပြု၍ ဟေတွတ္ထပယောဂကိုပါ ရူပသိဒ္ဓိ၌ယူ၏။ ကသ္မာ ဟေတုနာ၌ ဟေတု နာသည် ဟေတွတ္ထ၊ ကသ္မာကား ဟေတွတ္ထပယောဂ (ဟိတံအနက်ရှိသော သဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ)တည်း။ ကသ္မာကို ကိတည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါနံမှည့်၍ အပါဒါနေ ပဉ္စမိသုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိသာသက်၊ ဟေတုနာ၌ကား နောက်လာမည့် ဟေတွတ္ထာစသုတ်ဖြင့် နာဝိဘတ်သက်၊ ထို့နောက် “ကေနဟေတုနာ” ဟု တွေ့ရ၏ ။ + ဟေတု ၂ ၃ ၄ ၅

ဟေတုနာ-ကြောင့်၊ ကိဿဟေတု-အဘယ် အကြောင်းကြောင့်၊ ကသ္မာ- အဘယ် ကြောင့်၊ တမံ-သင်တို့၏၊ ကုလေ-(ဓမ္မပါလ) အမျိုး၌၊ ဒဟရာ(အသက် တစ်ရာနှစ် ဆယ် မပြည့်သေးသော) သူငယ်တို့သည်၊ နမိယရေန-မသေကုန်သနည်း၊ ကသ္မာ- အဘယ်ကြောင့်၊ ဣဓေဝ- ဤအရပ်၌ပင်၊ မရဏံ-သေခြင်းသည်၊ ဘဝိဿတိ- ဖြစ်လတ္တံ့နည်း၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

နောင် ဟေတွတ္တေစ သုတ်ဖြင့်ချည်း နာဝိဘတ်သက်နိုင်သောကြောင့် ဤနေရာ၌ ပုံစံထုတ်ထိုက်မည် မထင်၊ ရှု၍လည်း “ကေန ဟေတုနာ၊ ဝေ၊ တေန ဝုတ္တ မိစ္ဆာ ဒိသု ဟေတွတ္တေစာတိ တတိယာ”ဟု ဤသုတ်၌ ညွှန်ပြလျက်ရှိသည်။

ကိဿဟေတု။ ။ ဟေတုသဒ္ဒါသည်-ဟေတွတ္တေ (ဟိတ်အနက်ရှိသောသဒ္ဒါ) တည်း၊ ကိဿကား ဟေတွတ္တသဒ္ဒါ၏ ယှဉ်ရာတည်း၊ ဤသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ကိ နောင်ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်သက်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်လည်း “ဆဋ္ဌိ ဟေတွတ္တေဟိ= ဟေတွတ္တ သဒ္ဒါတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သက်” ဟု သုတ်တည်၍ “ဥဒရဿ ဟေတု၊ ဥဒရဿ ကာရဏာ”ဟု ပုံစံထုတ်သည်၊ ဟေတု နောက်၌ကား ပဌမာ သိဝိဘတ် သက်၊ ဟိတ်အနက်၌ ပဌမာသက်သော သုတ်ကို ကစွည်း၌ မတွေ့ရသော်လည်း သဒ္ဒနိတိ၌ “ဟေတုမိ-ဟိတ်အနက်၌၊ ပဌမာ-သက်”ဟု သုတ်တည်၍ “နအတ္တဟေတု (မိမိအတွက်ကြောင့်) အလိက ဘဏ္ဍိ၊ ကိနု (အဘယ်ကြောင့်)ဇာတိ နရောစေတိ” ဟု ထုတ်သည်။

ယတောနိဒါနံ၊ တတောနိဒါနံ-စသော ပါဠိများ၌ ယတော တတောတို့လည်း ဟေတွတ္တသဒ္ဒါတို့၏ ယှဉ်ရာတို့တည်း၊ နိဒါနံတို့၌ကား ဟေတုကဲ့သို့ ဟိတ်အနက်၌ ပဌမာတည်း၊ [“တတောနိဒါနံ- ထိုမြွေကိုက်ခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော၊ မရဏံဝါ- သို့သော်လည်း၊ နိဂစ္ဆေယျ-ရောက်ရာ၏” စသည်ဖြင့် အနက်ဖွင့်ရာ၌မူ တတောနိဒါနံ သည် (၂ ပုဒ်ကွဲ) ဝါကျမဟုတ်၊ ပဌမာ အနက်၌ သက်သော တောပစ္စည်း မကျေ သော (သို့မဟုတ် ပဌမာ သိကို ပြုထားသော တောသဒ္ဒါ မကျေသော) အလုတ္တ သမာသံ ပုဒ်သာတည်း-ဟုမှတ်။]

ကသ္မာ။ ။ ကသ္မာနု၊ ကသ္မာဣဓေဝ-တို့၌ ကသ္မာကား ဟေတွတ္တ၌ အပါဒါန် မှည့်ပုံတည်း၊ ဤဟေတွတ္တ၌ ဒုတိယာ ဆဋ္ဌိလည်း ဤသုတ်လာ စသဒ္ဒါဖြင့် သက်သေး၏၊ ကိကာရဏံ- အဘယ်အကြောင်းကြောင့်၊ ကိနိဒါနံ- အဘယ်အကြောင်းကြောင့်၊ ယိနိဒါနံ-အကြင်အကြောင်းကြောင့်၊[ဤ“ကိ ကာရဏံ” စသည်၌ ပဌမာ ဝိဘတ်လည်း ဆိုနိုင်၏၊ ဘာကြောင့်နည်း.....မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “သဗ္ဗာဒိတော သဗ္ဗာ”ဟု ဟေတွတ္တ ယှဉ်ရာ၌ သဗ္ဗစသည်နောင် ဝိဘတ်အားလုံး သက်ဟု ဆိုသောကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ်အားလုံး သက်နိုင်လျှင် သိဝိဘတ် သည် ဟေတွတ္တ၌ သက်နိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်းတည်း၊ “ကိဿ- အဘယ် ကြောင့်၊ တုမေ၊ ကိလမထ-ပင်ပန်းသနည်း” ဤကား ဆဋ္ဌိသက်ပုံတည်း။]

(၄) ဝိဝိတ္တတ္ထေ ကင်းဆိတ်ခြင်း အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတီ)၊ ပါပကာ-ယုတ်မာသော၊ ဓမ္မာ-တရားမှ၊ ဝိဝိတ္တာ-ကင်းဆိတ်၏၊ ကာမေဟိ-ကာမတို့မှ၊ ဝိဝိစ္စေ-ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်၊ အကုသလေဟိ- အကုသိုလ်ဖြစ်ကုန်သော၊ ဓမ္မေဟိ- တရားတို့မှ၊ ဝိဝိစ္စ (ဝေ)-ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်၊ ဣစ္စေဓာဒိ-တည်း။

(၅) ပမာဏတ္ထေ-နှိုင်းယှဉ်တိုင်းတာခြင်းအနက်၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတီ)၊ ဒီဃသော-အလျားအားဖြင့်၊ သုဂတဝိဒတ္ထိယာ- ဘုရားအထွာတော်ဖြင့်၊ နဝဝိဒတ္ထိယော- ၉ ထွာတို့ကို၊ မဇ္ဈိမဿ- အလယ်အလတ်ဖြစ်သော၊ ပုရိသဿ-၏၊ အနုတေလသဟတ္ထ- တစ်ဆယ့်သုံးတောင်ထွာတို့ကို၊ ပမာဏိကာ-ပမာဏနှင့် ယှဉ်သည်တို့ကို၊ ကာရေတဗ္ဗာ- ပြုစေထိုက်ကုန်၏၊ ဣစ္စေဓာဒိ-တည်း။

(၄) ဝိဝိတ္တတ္ထေ-လွတ်ကင်းခြင်း၊ ဆိတ်ငြိမ်ခြင်းကို “ကင်း+ဆိတ်” ဟု ခေါ်၏။ ထိုကင်းဆိတ်ခြင်းအနက်ရှိသော “ဝိဝိတ္တ” သဒ္ဓါ စသည်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ကား “ပါပက-ဓမ္မ” စသည်တည်း။ ထိုယှဉ်ရာ၌ အပါဒါနံမှ၌၍ “ပါပကာ-ဓမ္မာ-ကာမေဟိ-အကု သလေဟိ” ဟု ဖြစ်သည်။ ဤသို့လျှင် ဝိဝိတ္တအနက်၌ အပါဒါနံ မမှည့်ရ-ဝိဝိတ္တတ္ထသဒ္ဓါတို့ ယှဉ်ရာတို့၌သာ အပါဒါနံ မှည့်ရသောကြောင့် “ဝိဝိတ္တတ္ထပုယောဂေ” ဟု ဆိုလိုလျက် ပယောဂပုဒ်ကို ချေ၍ “ဝိဝိတ္တတ္ထေ” ဆိုသည်ဟု မှတ်။

(၅) ပမာဏတ္ထေ-ကာလအဒွ တိုင်းတာမှုကို ကာလဒွါနနိမ္မာန၌ ပြခဲ့ပြီးဖြစ်၍ ဤပမာဏတ္ထ၌ အရာဝတ္ထု တစ်ခုခုကို တိုင်းတာခြင်းဟု မှတ်။ “ဒီဃသော နဝဝိဒတ္ထိယော သုဂတဝိဒတ္ထိယာ” ကား ဘုရားရှင် သင်္ကန်းတော်၏ အတိုင်းအထွာ ပမာဏတည်း။ ဘုရားသင်္ကန်းတော်သည် ဘုရားအထွာတော်ဖြင့် အလျား ၉ ထွာ ရှိသည်-ဟုလို၊ ဒီဃတည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါနံမှည့်၊ အပါဒါနေ ပဉ္စမိဖြင့် သွာသက်၊ ဒီဃော ရေဟိသုတ်ဖြင့် သွာကို သောပြု။ [အပါဒါနံ မှည့်ရသော်လည်း ကိုယ်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ စိတ်အားဖြင့် လည်းကောင်း ခွဲခွာမှု မထင်ရှားသောကြောင့် “မှ” ဟု မပေးဘဲ “အားဖြင့်” ဟု ဝိသေသန အနက်ပေးလိုက်သည်။ ဆရာတို့ကား “အလျားမှ” ဟုပင် ပေး၏။ “အာယာမတောစ ဝိတ္ထာရတောစ ယောဇနံ” စသော ရူပသိဒ္ဓိပုံစံများကိုလည်း ဤ၌ ယူပါ။]

မှတ်ချက်။ ။ သုဂတဝိဒတ္ထိယာ၏ နောက်၌ “ပမာဏိကာ ကာရေတဗ္ဗာ၊ မဇ္ဈိမဿ ပုရိသဿ အနုတေဋ္ဌသဟတ္တာ” ဟု ရှိ၏။ ထိုအစီအစဉ်အတိုင်း ပါဠိ မှာ ရှိမည်မထင်၊ စာနေပုံလည်း မကောင်း။ ထင်ရှားစေအံ့- “ဒီဃသော နဝဝိဒတ္ထိယော” စသည်ဖြင့်လာသော သုဂတစီဝရ (နန္ဒတ္ထေရ) သိက္ခာပုဒ်၌ “ပမာဏိကာကာရေ တဗ္ဗာ” ဟု မပါ။ “ဝသိကသာဠိကာ ပန ဘိက္ခုနာ ကာရယမာနေန ပမာဏိကာ ကာရေတဗ္ဗာ” စသည်ဖြင့် လာသော သိက္ခာပုဒ်များ၌ကား ဝသိကသာဠိကာနှင့်ပမာဏိကာသည် အရတူသကဲ့သို့ ဤ၌ နဝဝိဒတ္ထိယောနှင့် ပမာဏိကာသည် အရတူ

(၃) ပုဗ္ဗယောဂေ-ပုဗ္ဗစသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ သမ္မောဓာ-သစ္စာ ၄ ပါးကို သိရာအခါမှာ ပုဗ္ဗေစ- ရှေ့၌ပင်၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(၅) ဗန္ဓနတ္ထေ- နောင်ဖွဲ့ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ သတသ္မာ-တစ်ရာသော ကြွေးမြီကြောင့်၊ နရော-လူကို၊ ဗန္ဓော- နောင်ဖွဲ့အပ်၏၊ တတိယာစ-တတိယာလည်းသက်၊ သတေန-တစ်ရာသော၊ ဣဏတ္ထေန-ကြွေးမြီဟူသော အကြောင်းကြောင့်၊ နရော-ကို၊ ရညာ-မင်းသည်၊ ဗန္ဓော- နောင်ဖွဲ့အပ်၏၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

မဖြစ်နိုင်၊ “အမုတေဋ္ဌသဟတ္တာ”လည်း ဘုရား ငွေ ထွာကို ၃ ဆတက်၍ စာချဆရာ တို့က ရေတွက်ပြရာမှ မှတ်သားထားဟန်တူသော ပါဠိတည်း၊ ငွေ ထွာ ၃ လီ ၁၃ တောင် ထွာရှိသည်-ဟူလို၊ သို့သော် “အမုတေဋ္ဌသဟတ္တာ- အခွဲနှင့်တကွ ၁၃ တောင် (၁၂ တောင်ထွာ)” ဟူသာ အနက်တွက်ရကား သဒ္ဓါနေ မမှန်၊ နိဿယ၌ စာရှိတိုင်း ပေးလိုက်ရတော့သည်။

(၃) ပုဗ္ဗယောဂေ-ဤပုဗ္ဗသဒ္ဓါသည် အရှေ့အရပ်ကို ဟောသော ပုဗ္ဗမဟုတ်၊ ရှေ့ဟူသော (ပထမအနက်ဟော) ပုဗ္ဗတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဒိသာယောဂ၌ မသွင်းဘဲ ပုဗ္ဗယောဂကို သီးခြား ဆိုရသည်။ [အရှေ့အရပ်အနက်ဟော ပုဗ္ဗသဒ္ဓါကား ဒိသာဟော၌ ပါဝင်လေပြီ-ဟူလို၊] ဤပုဗ္ဗသဒ္ဓါလည်း ဥပလက္ခဏမျှသာ၊ နောက်- အထက် စသော အနက်ဟောသဒ္ဓါစုကိုလည်း ဤ ပုဗ္ဗယောဂ၌ ယူရမည်ဟု ရှဉ့် ဆို၏။

(၅) ဗန္ဓနတ္ထေ-“ဗန္ဓနတ္ထပယောဂေ” ဆိုလိုလျက် ပယောဂကို ဖြုတ်ထားသည်၊ သတသ္မာ၌ အပါဒါနံမှည့်ရသော်လည်း အနက်မှာ ဟိတ်အနက်သာသင့်၏၊ ဘာကြောင့်နည်း..... ကြွေးမြီတစ်ရာသည် အချုပ်အနှောင်ခံရခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့်ပင် ပါဏိနီ၌ “အကတ္တရိဏေ ပဉ္စမိ”ဟု သုတ် တည်၍ “သတသ္မာ ဗဒ္ဓေါ”ကိုပင် ထုတ်သည်။ [အကတ္တရိ- ဟောတုကတ္တား၊ မဟုတ်သော၊ ဣဏေ- ကြွေးမြီဟူသော ဟိတ်အနက်၌၊ ပဉ္စမိ-ပဉ္စမိသက်။]

တတိယာစ၊ ပေ၊ ရညာ-ဟိတ်အနက်ဖြစ်သောကြောင့် ပဉ္စမိအစား တတိယာ လည်း သက်နိုင်၏။ ထို တတိယာကို ဤသုတ်လာ စ သဒ္ဓါဖြင့် သက်-ဟု ဆိုကြ၏၊ ဟေတွတ္ထေစသုတ်ဖြင့် သက်လျှင်လည်း သင့်ဖွယ်ရှိသည်။ [နိဒ္ဒေသကား ရှေ့ပဉ္စမိနှင့် ဤ တတိယာ ၂ မျိုးလုံး၌ပင် “မှ” ဟု အနက်ပေးစေလို၏၊ သို့သော် “အကတ္တရိဏေ ပဉ္စမိ” ဟူသော ပါဏိနီသုတ်နှင့် ဆန့်ကျင်သောကြောင့် လည်းကောင်း အဓိပ္ပာယ် မလှသောကြောင့်လည်းကောင်း ထို နိဒ္ဒေသစကားကို စဉ်းစားသင့်သည်။]

ဣဏတ္ထေန-“တတိယာစ၊ ပေ၊ ရညာ”၏ နောက်၌ မြန်မာမူဝယ် “ဣဏတ္ထေန” ဟုတွေ့ရ၏။ သိမ္မု၌ကား “သတသ္မာ ဗဒ္ဓေါ နရော ရညာ ဣဏတ္ထေန၊ တတိယာစ -သတေနဝါ ဗဒ္ဓေါနရော ရညာ၊ ဣစ္စေဝမာဒိ”ဟု တွေ့ရ၏၊ ဤသို့ မူကွဲသဖြင့်လည်း

(က) ဂုဏဝစနေ-ဂုဏဟိတ်ကို ဟောသော သဒ္ဓါ၌၊ (အပါဒါန် ဟောတိ)၊ ပညာယ-ကောင်းမှုကြောင့်၊ သုဂတိ-သုဂတိသို့၊ ယန္တီ-ရောက်ကုန်၏၊ စာဂါယ-စွန့်ကြဲခြင်းကြောင့်၊ ဝိပုလ-ပြန်ပြောသော၊ ဓနံ-ဥစ္စာသည်၊ (ဟောတိ)၊ ပညာယ-ပညာကြောင့်၊ ဝိမုတ္တိမနေ-ကိလေသာမှ လွတ်သောစိတ်ရှိ၏၊ ဣဿရိယာယ-အစိုးရသူ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ရာဇာ-မင်းသည်၊ ဓနံ-လူအပေါင်းကို၊ ရက္ခတိ-စောင့်ရှောက်၏၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

ရှေးပါဌ်အတိုင်း မဟုတ်တော့ကြောင်း သိသာ၏။ ဣဏတ္ထေနပါဌ်ကို ရှုနှင့် နိတိတို့၌လည်း မတွေ့ရ။ “သတေန-သော၊ ဣဏတ္ထေန-ကြောင့်” ဟု ယခုကာလ အနက်မျိုး ပေးစေလိုလျှင် ယခုလို ပုဒ်ချင်း ဝေးစွာလည်း မထားသင့်၊ ထို့ကြောင့် “ဣဏတ္ထေန” ကို ပါဌ်ပိုဟု ဆိုလိုသည်။ “ဗန္ဓနတ္ထယောဂဝယ် ကြွေးမြီအနက်သာ အပါဒါန် မှည့်ရသည်” ဟု စာချဆရာက အဓိပ္ပာယ်ပြောသည်ကို “ဣဏတ္ထေ” ဟု မှတ်သားထားရာမှ သတေနနှင့် ဝိဘတ်တူအောင် “ဣဏတ္ထေန” ဟု စာပြင်ဆရာတို့ ပြင်ဆင်ကာ အပိုပါနေဟန် တူသည်။

(က)ဂုဏဝစနေ-ဂုဏသဒ္ဓါသည် အပဓာနအနက်ကို ဟော၏။ အပဓာန ဟူသည်လည်း ဝိသေသနပင်တည်း။ ချဲ့ဦးအံ့-ပညဂုဏ် စာဂဂုဏ် ပညာဂုဏ် ဣဿရိယဂုဏ်သည် ထိုဂုဏ်ရှိသူကို အထူးပြုရသော ဝိသေသနအပဓာနတို့တည်း။ ဂုဏ်ရှိသူကား ဝိသေသပဓာနဖြစ်သည်။ ထိုဂုဏ်သည် အကောင်းဂုဏ်သာမက၊ မကောင်းဘက်က ထူးခြားမှုလည်း ထိုသူ့ကို အထူးပြုသော ဝိသေသန အပဓာန ဂုဏ်ပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ဇေတ္တာ ဗဒ္ဓေါ=မိုက်မဲသူ၏ အဖြစ် (အမိုက်ဂုဏ်)ကြောင့် အနှောင်အဖွဲ့ ခံရ၏” ဟု သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ၌ပုံစံထုတ်သည်။ ထိုဂုဏဟိတ်ကို ဟောသော သဒ္ဓါသည် ဂုဏဝစနေမည်၏။ ထို ဂုဏဝစနေသဒ္ဓါကို အပါဒါန်မှည့်ပါ-ဟူလို။

ထင်မှတ်ဖွယ်။ ။ “ပညာယ သုဂတိယန္တီ-ကောင်းမှုကြောင့် သုဂတိရောက်ကြ သည်” စသော စကားသည် ချီးမွမ်းစကား ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ပြောပြသော စကား များ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ဂုဏဝစနေ-ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ပြောဆိုရာ၌” ဟု အနက် ထင်ဖွယ် ရှိပေသည်။ သို့သော် သက္ကတ၌ “ဇေတ္တာ ဗဒ္ဓေါ”သည် ချီးမွမ်းစကား မဟုတ်၊ ကဲ့ရဲ့စကားပင် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ဂုဏဝစနေ-ဂုဏဟိတ်ကို ဟောသော သဒ္ဓါ၌” ဟု အနက်ပေးလိုက်သည်။ ပညာယ-စာဂါယ-ဣဿရိယာယတို့သည် လိင်္ဂဝိပလ္လာသ (ပုည၊စာဂေါ၊ ဣဿရိယံ ဟူသော ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်မှ ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်နေသော) သဒ္ဓါတို့တည်း။ ပညာ-စာဂါ-ဣဿရိယာ ဟု အာကာရ၌ ဣတ္ထိလိင်တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်မှည့်၍ သွာကို အာယပြု။

သက္ကတ။ ။ ဝိဘာသာ ဂုဏေ-ထိယံ (ပါဏိနိသုတ်)၊ အထိယံ-^{ဝိဂြိစ္ဆေလိင်} ဣတ္ထိလိင် မဟုတ်သော၊ ဂုဏေ-ဂုဏဟိတ်၌၊ ဝိဘာသာ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ ပဉ္စမိ-^{ဝိဂြိစ္ဆေလိင်} သင်္ကာ၊ (ဝိဂြိစ္ဆေလိင်) မသက်ရာ၌ တတိယာသက်၊ ဇေတ္တာ (ဇေတ္တေနဝါ) ဗဒ္ဓေါ၊ “ဝိဘာသာ-ဂုဏေ”

(တ)ပဉ္စ-မေးခြင်းအနက်၌၊ တွာလောပေ-တွာပစ္စယန္တပုဒ် ကျေရာ၌၊ ကမ္မာဓိကရဏေသု-ကံအနက်၊ အဓိကရဏအနက်တို့၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ အဘိဓမ္မာ-အဘိဓမ္မာကို (နာယူ၍)၊ ဝါ-အဘိဓမ္မာ၌ (တည်၍)၊ ပုစ္ဆန္တိ- မေးကုန်၏၊ အဘိဓမ္မ-ကို သုတွာ-နာယူ၍၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ အဘိဓမ္မေ-၌၊ ဌတွာ-တည်၍၊ (ပုစ္ဆန္တိ-မေးကုန်၏)၊ ဝိနယာ-ဝိနည်းကို နာယူ၍၊ ဝါ-ဝိနည်း၌ တည်၍၊ ပုစ္ဆန္တိ-၏၊ ဝိနယံ-ကို၊ သုတွာ-၍၊ ဝါ၊ ဝိနယေ-၌၊ ဌတွာ-၍၊ (ပုစ္ဆန္တိ)၊ ဒုတိယာစ-ဒုတိယာလည်းသက်၊ တတိယာစ-တတိယာလည်း သက်၊ အဘိဓမ္မ-ကို (နာယူ၍)၊ ဝါ တစ်နည်း၊ အဘိဓမ္မေ- အဘိဓမ္မာကို (နာယူ၍)၊ (ပုစ္ဆန္တိ-၏)၊ ဝိနယံ-ကို (နာယူ၍)၊ ဝါ၊ ဝိနယေန-ကို (နာယူ၍)၊ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ သုတ္တာ-သုတ်ကို (နာယူ၍)၊ ဝါ-သုတ်၌ တည်၍၊ ဂေယျာ-ဂေယျကို နာယူ၍၊ ဝါ-ဂေယျ၌ တည်၍၊ ဂါထာယ- ဂါထာကို (ရှေ့အတိုင်း ၂ နည်းစီပေး)၊ ဝေယျာကရဏာ-ဝေယျာကရဏ်းကို၊ ပေ၊ ဥဒါနာ-ဥဒါန်ကို၊ ပေ၊ ဣတိဝုတ္တကာ- ဣတိဝုတ်ကို ၊ ပေ၊ ဇာတကာ-ဇာတ်ကို၊ ပေ၊ အဗ္ဘတဓမ္မာ- အဗ္ဘတဓမ္မကို၊ ပေ၊ ဝေဒလ္လာ-ဝေဒလ္လာကို၊ ပေ၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(ထ) ကထနေ- ဖြေဆိုခြင်းအနက်၌၊ (တွာလောပေ-၌)၊ ကမ္မာဓိကရဏေသု-တို့၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ [ပုစ္ဆန္တိ၏ နေရာ၌ “ကထယန္တိ-ဖြေဆိုကုန်၏” ဟု အနက်ပေးရုံသာ ထူး၏၊ အကြွင်းမှာ ပဉ္စ အတိုင်းသာတည်း။]

ဟူသော ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် “ဣတ္ထိလိင်္ဂ၌လည်း ပဉ္စမိသက်” ဟု သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ ဖွင့်သတတ်၊ ဤ သက္ကတ၌ “အကတ္တရိဏေ ပဉ္စမိ”ဟု ရှေ့၌ သုတ်တည်ပြီးမှ ဤ သုတ်ကို ပဉ္စမိဝိဘတ် သက်ဖို့ရာ တည်၏၊ ရှေ့သုတ်၌ “သတသ္မာ ဗဒ္ဒေါ” ဤ သုတ်၌ “ဇေတ္တာ(ဇေတ္တာန ဝါ) ဗဒ္ဒေါ”ဟု ဗန္ဓနတ္ထပယောဂချည်း ပုံစံထုတ်သောကြောင့် သက္ကတအလိုအားဖြင့် ရှေ့ဟိတ်ကို ဣဏဟိတ်၊ ဤဟိတ်ကို ဂုဏ်ဟိတ်ဟု ခွဲခြားရာ၏၊ ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ကား (မောဂ္ဂလ္လာန် သဒ္ဒနိတိပါ) “ပညာယ” စသော ဟိတ်ကိုလည်း ဤနေရာ၌ ပြထားသောကြောင့် ရှေ့ဟိတ်ကို ဗန္ဓနပယောဂ ဟိတ်၊ ဤဟိတ်ကို ဂုဏ်ဟိတ်ဟု ခွဲခြားသင့်၏၊ သမ္ပန္နန္တိန္ဒာ နိဿယ၌ ရှေ့ဟိတ်ကို ခြပ်ဟိတ်၊ (တရား ခြပ်-ငွေ စသော အထည်ခြပ်ဟိတ်)၊ ဤဟိတ်ကို ဂုဏ်ဟိတ်ဟု ပြည်ဆရာတော် ခွဲခြားသတတ်။

(တ-ထ) ပဉ္စနှင့် တွဲဖက်၍ ပြသောအရာဖြစ်သောကြောင့် ကထနေအရ (ဖြေဆိုခြင်း သာမညကို မယူဘဲ) ဖြေဆိုခြင်းအနက်ကို ယူရသည်၊ တွာလောပေကမ္မာ ဓိက္ခတ္တရဏေသုတို့၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ တွာလောပ အပါဒါနံအတိုင်းသာတည်း၊ တွာ ပစ္စယန္တပုဒ်လည်းကျေ-ကံ၊ အဓိကရဏအနက်ကိုလည်း ဟောလိုရာ၌ အပါဒါနံမည် သော ကြောင့် “ကို၌”ဟု ကံအနက်-အဓိကရဏအနက် ၂ မျိုး ပေးပြီးလျှင် “နာယူ၍၊

(၃) ထောကတ္ထေ-အနည်းငယ်ဟူသော အနက်၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ) ထောကာ-အနည်းငယ်ဖြင့်၊ မုစ္ဆန္တိ-လွတ်ကုန်၏၊ အပ္ပမတ္တကာ- နည်းသော အတိုင်းအရှည်ဖြင့်၊ မုစ္ဆန္တိ၊ ကိစ္ဆာ- ပြိုင်ပွဲ ပင်ပန်းခြင်းဖြင့်၊ မုစ္ဆန္တိ၊ တတိယာ စ- တတိယာ ဝိဘတ်သည်လည်း၊ ဟောတိ၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ထောကေန၊ အပ္ပမတ္တကေန- ဖြင့်၊ ကိစ္ဆေန-ဖြင့်၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

တည်၍” ဟုတွာပစ္စယန္တ ပုဒ်၏ အနက်ကိုလည်း ထည့်စွက်ပေးရသည်။ “အဘိဓမ္မံ သုတွာ၊ အဘိဓမ္မေ ဌတွာ ဝါ” တို့ကား “အဘိဓမ္မာ ပုစ္ဆန္တိ” ဟူသော ပါဠိအစား “အဘိဓမ္မံ သုတွာ၊ အဘိဓမ္မေ ဌတွာ” ဟုလည်း ပါဠိ စီနိုင်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ အဘိဓမ္မာ ပုစ္ဆန္တိ၌ “အဘိဓမ္မာ” ပုဒ်၏ ကံအနက် အဓိကရဏအနက်ကို လည်းကောင်း ပြသော စကားတည်း၊ သုတွာ ဌတွာတို့နောက်၌ ပုစ္ဆန္တိ ဟူသော ကြိယာကို ထည့်၍ ပေးရသည်၊ အဘိဓမ္မာ ကထယန္တိ စသည်၌လည်း နည်းတူ။

စဝံသုတ္တာ၊ ပေ၊ ဝေဒလ္လှာ-ဝေဖြင့် “သုတ္တာ ပုစ္ဆန္တိ၊ သုတ္တံ သုတွာ၊ သုတ္တေ ဌတွာ ဝါ” စသည်ကို ညွှန်ပြသည်။ “သုတ္တာ ကထယန္တိ၊ သုတ္တံ သုတွာ၊ သုတ္တေ ဌတွာ ဝါ” စသည်ဖြင့် ဝေဒလ္လှာတိုင်အောင် သိလေ၊ အဘိဓမ္မာကို အဘိဓမ္မတည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် ပဉ္စအနက်၌ အဘိဓမ္မကို အပါဒါနံမှည့်- စသည်ဖြင့် ရုပ်တွက်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ ဤကဏ္ဍည်းပုံစံများကို ရူပသီဒ္ဓိ မနှစ်သက်၊ ထင်ရှားစေအံ့- ကံ၊ အဓိကရဏအနက်၌ တွာလောပဖြစ်လျှင် ရှေ့၌ ပြခဲ့သော တွာလောပ အပါဒါနံဖြင့်ပင် ပြီးနိုင်၏၊ ရှေးရှေးစကားဖြင့် (ရှေးရှေးသုတ်ဖြင့်) မပြီးနိုင်မှသာ နောက်နောက်စကား (သုတ်) ကို အားထုတ်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ရူပသီဒ္ဓိ၌ ဤ ပဉ္စကထနအရာဝယ် “ကုတောသိ တံ၊ ကုတော ဘဝံ” ဟု ပဉ္စပုံစံကိုလည်းကောင်း “ပါဠိပုတ္တတော” ဟု ကထနပုံစံကိုလည်းကောင်း ပြလေသည်၊ ထိုရူပသီဒ္ဓိပုံစံများ သည် “ကုတော ဘဝံ (ပဉ္စ)၊ ပါဠိပုတ္တော (ကထန)” ဟူသော ဝါတ္တိက ဆရာ၏ စကားနှင့် ညီမျှပေသည်။ [သဒ္ဓနိတိလည်းရှုနှင့် အလားတူပုံစံ ထုတ်သည်။]

(၃) ထောကတ္ထ-အပ္ပမတ္တကသဒ္ဓါသည် “အနည်းငယ်” ဟူသော အနက် ရှိသောကြောင့် ထောကတ္ထ၌ သွင်းခြင်းသည် သင့်ပေ၏၊ ကိစ္ဆသဒ္ဓါကား အနည်းငယ် အနက်ကို မဟောသည့်အပြင် “အားကြီး များပြား” ဟူသော အနက်သို့ပင် ပါဝင်နေ သေး၏၊ မှန်၏- “ကိစ္ဆေနမေ အဓိကတံ-ငါ ဘုရားသည် ပြိုင်ပွဲပင်ပန်းခံသဖြင့် သိအပ် သော တရားတော်ကို” ဟုရာ၌ ကိစ္ဆ သဒ္ဓါသည် ဘုရားရှင်၏ အလောင်းတော်ဘဝ ၌ အတော်များစွာ ပင်ပန်းခံတော်မူခဲ့ခြင်းကို ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် လောကတ္ထ၌ ကိစ္ဆသဒ္ဓါကို သွင်းခြင်းသည် စဉ်းစားဖွယ်တည်း၊ ပါဏိနီ၌ “ကရဏေစ ထောကပ္ပကိစ္ဆ ကတိပယဿာ-သတွဝစနဿ” ဟု ထောက အပ္ပတို့နှင့် တွဲဖက်၍ ကိစ္ဆကို ပြထား သောကြောင့် ကဏ္ဍည်း၌လည်း ကိစ္ဆအတွက် သီးခြား မပါရကား ထောကတ္ထ၌ ကိစ္ဆ ကိုပါ ဝုတ္တိဆရာ သွင်းပြထားဟန်တူသည်။

(ခ) အကတ္တရီ- ဟေတု ကတ္တာမဟုတ်သော ဟိတ်အနက်၌၊ (အပါဒါနံ ဟောတိ)၊ ကမ္မဿ-ကံ၏၊ ဝါ-ကံကို၊ ကတတ္တာ-ပြုအပ်ပြီး၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဥပစိတတ္တာ-ဆည်းပူးအပ်ပြီး၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဥဿန္တတ္တာ-များသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဝိပုလာ-ပြန်ပြောသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ စက္ခုဝိညာဏံ-စက္ခုဝိညာဏံသည်၊ ဥပ္ပန္နံ-ဖြစ်၏၊ ဣန္ဒြေဝမာဒိ-တည်း။

ပျိုဏ်းနိဗ္ဗာန်သုတ်နက်။ ။ အသတွဝစနဿ-ဒြပ်ကို မဟောသော၊ ထောကပ္ပကိစ္ဆံ ကတိပယဿ-ထောက၊ အပ္ပ၊ ကိစ္ဆ၊ ကတိပယ သဒ္ဓါ၏၊ ကရဏေ-ကရိုဏ်းအနက်၌၊ တတိယာဗ္ဗေ- တတိယာလည်းသက်၊ ပဉ္စမိလည်းသက်၊ ထောကေန၊ ထောကာ-ဖြင့်၊ မုတ္တော-လွတ်၏၊ အပ္ပေန၊ အပ္ပာ-ဖြင့်၊ မုတ္တော၊ ကိစ္ဆေန၊ ကိစ္ဆာ-ဖြင့်၊ ဝါ-အဆင်းရဲခံမှု၊ လဒ္ဓေါ-ရအပ်၏၊ တတိပယေန၊ ကတိပယာ-အနည်းငယ်သော ရက်ဖြင့်၊ ကတ္တာ-သွား၏၊ ဤသုတ်၌ “အသတွဝစနဿ”ဟု ဆိုသောကြောင့် ထောကံ စသည်တို့သည် အထည် ဝတ္ထုဒြပ်တစ်ခုခုကို ဟောခိုက် မဟုတ်ရ၊ အနည်းငယ်-ဟူသော ဂုဏ်ကိုသာ ဟောခိုက် ဖြစ်ရသည်။

ထောကေန ဝိသေန မတော-“အနည်းငယ်သောအဆိပ်ဖြင့် သေ၏” ဟုရာ၌ ထောကံသည် အနည်းငယ် အဆိပ်တည်းဟူသော ဝတ္ထုဒြပ်ကို ဟောခိုက် ဖြစ်သောကြောင့် ပဉ္စမိသာမက “ထောကံ ဝိသံ၊ ထောကာနိ ဝိသာနိ” စသည်ဖြင့် စပ်ပုဒ် ကြိယာလိုက်၍ ဝိဘတ်အားလုံး သက်နိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် “ကိစ္ဆံ ဝါသော နိဂစ္ဆတိ-မြို့ပြင်ပင်ပန်းခြင်း သို့သော်လည်း သူသည် ရောက်ရတတ်၏ (သတ္တတိ၊ သောဏ နန္ဒဇာတ်) စသည်၌ ပင်ပန်းခြင်း ကြိယာဒြပ်ကို ဟောသောကြောင့် နိဂစ္ဆတိကြိယာနှင့် စပ်ဖို့ရာ ကိစ္ဆံ ဟု ဒုတိယာ ရှိရသည်၊ သုတ်၌ “ကရဏေ”ဟု ဆိုသောကြောင့်လည်း ထောကာစသည်၌ ပဉ္စမိဝိဘတ်ကို ကရိုဏ်းအနက် ပေးရသည်၊ တတိယာသက်ရာ၌ကား ကရိုဏ်းအနက် ဖြစ်သောကြောင့် “ကရဏေ တတိယာ” သုတ်ဖြင့်သာ သက်၊ ထောကာ စသည်တို့သည် ကြိယာကို အထူးပြုသော ကြိယာ ဝိသေသနဖြစ်မှု “ထောကံ-အနည်းငယ်၊ စလတိ-လှုပ်၏” ဟု ဒုတိယာလည်း သက်လတ္တံ့၊ [ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ သုတ်ဖွင့်ကြည့်။]

(ခ)အကတ္တရီ- [“အကတ္တရီစ” ဟု စ ပါသည်ကား အပို၊ ထို စ အတွက် “စဂ္ဂဟဏေန” စသည်ဖြင့် သီးခြားဖွင့်လတ္တံ့၊ သီဟိုဠ်မူ၌လည်း စ-မပါ၊] ထောကာ ကတ္တာသုစ၌ အကတ္တရီ ကေဂုဏ်သို့ ဝိဘတ်ဖြင့်-အကတ္တရီဟု (သတ္တရီ ပီတရိကံသို့) ဆိုသည်၊ သုတ်၌ကား ဒုရန္တိကမုစ၍ ဒွန်ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် “ကတ္တာသု”ဟု ဗဟုဂုဏ် ဖြင့် ဆိုထားသည်၊ ဤ “အကတ္တရီ”ကို ပါဏိနီလာ “အကတ္တရီဏေ ပဉ္စမိ” သုတ် မှ အကတ္တရီပုဒ်ကို ခွဲထုတ်၍ ဆိုထားသောကြောင့် ထို ပါဏိနီသုတ်ကို ထုတ်ပြအံ့။

အကတ္တရီဏေ ပဉ္စမိ (သုတ်) ။ ။ ကတ္တာ ဝဇ္ဇိတံ ယံလူဏံ၊ တတော ပဉ္စမိ ဘဝတိ သတသ္မာဗဒ္ဓေါ၊ အကတ္တရီကံ၊ သတေန ဗန္ဓိတော၊ (သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ။) ကတ္တာ ဝဇ္ဇိတံ၊ ကတ္တာသည် ကြည်အပ်သော၊ ဝါ-ကတ္တာကာရက မဟုတ်သော၊ ယံလူဏံ အကြင်

ကြွေးမြီသည်။ ဝါ-ကြွေးမြီဟောသဒ္ဒါသည်။ အတ္ထိ-၏ တတော- ထိုကြွေးမြီဟော သဒ္ဒါမှ နောက်၌၊ ပဉ္စမိ ဘဝတိ-သက်၊ သတသ္မာ-တစ်ရာသော ကြွေးမြီကြောင့်၊ ဗဒ္ဒေါ-နောင်ဖွဲ့အပ်၏။ အကတ္တရိ- သဒ္ဒါသည်။ ကံ-အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း၊ သတေန ဗန္ဓိတော-ပြယုဂ်၌ ပဉ္စမိမသက်ရ (တတိယာသက်ရ) ခြင်း အကျိုးရှိ၏။ [သတေန-တစ်ရာသော ကြွေးမြီသည်။ ဝါ- ကြွေးမြီက၊ (ဟောတုကတ္တာ)၊ ဥတ္တမိ- ဏေန-မြီရှင်သည်။ (ဓာတ်ကတ္တာ)၊ အဓမ္မဏော-မြီစားကို၊ (ဓာတ်ကံ)ဗန္ဓိတော - နောင်ဖွဲ့စေအပ်၏။ ဤ၌ ကာရိတ်ကံကို မဟော၊ ဓာတ်ကံကို ဟောသောနည်း အရ “အဓမ္မဏော”ဟု ထားသည်။]

နီးနောချက်။ ။ ပါဏိနိသုတ် “အကတ္တရိဏေ”ဟု ဣဏေပါသော်လည်း ထိုဣဏကို ဗန္ဓနဟောတု အပါဒါနိဟု သီးခြားပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဣဏကို မထည့်ရတော့ပြီ။ အကတ္တရိကံ၏ ပုံစံ၌ “သတေန ဗန္ဓိတော”ဟု ဟောတုကတ္တာကို ပြထားသောကြောင့် “အကတ္တရိ-ဟောတုကတ္တာ မဟုတ်သော”ဟု သိရပြီး၊ သတ သ္မာ ဗဒ္ဒေါ-ဟု ဗန္ဓနဟောတုဟိတ်ကို ပြထားသောကြောင့် “အကတ္တရိ-ဟောတု ကတ္တာ မဟုတ်သော ဟိတ်အနက်၌” ဟုလည်း သိရပြန်သည်။ ထိုဟိတ်လည်း “သတသ္မာဗဒ္ဒေါ”၌ သတကဲ့သို့ ဟိတ်အနက်လည်း ရနိုင်-ဟောတု ကတ္တာအနက် လည်း ရနိုင်ရာ၌ ဟောတုကတ္တာအနက်ကို မဆိုလိုဘိတ်ဟိတ်အနက်ကို ဆိုလိုအပ်သော ဟိတ်တည်းဟု ဆိုလိုသည်။

ဆက်ဦးဆုံး- “ယတ္ထ အသကံ၊ တတ္ထ ပဋိသေဓော ကာတဗ္ဗော-အကြင်အနက် ၌ ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏။ ထိုအနက်၌ (န,အ, သဒ္ဒါတို့ဖြင့်) တားမြစ်မှုကို ပြုထိုက်၏” ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ၊ ဟိတ်အများတွင် အကြင် ဟိတ်အနက်၌ ဟောတု ကတ္တာနှင့် ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏။ ထိုဟိတ်အနက်၌သာ “အကတ္တရိ-ဟောတုကတ္တာ မဟုတ်သော (ဟောတုကတ္တာနှင့် ယုံမှားဖွယ် ရှိနေသော) ဟိတ်အနက်၌” ဟု ဆိုရ သည်။ ကမ္မဿ ကတတ္တာ-စသော ပုံစံ၌လည်း “ကမ္မဿ ကတတ္တေန ဥပစိတတ္တေန ဥဿန္တတ္တေန ဝိပုလတ္တေန စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပာဒိတံ” ဟု ဟောတု ကတ္တာလည်း ဖြစ်နိုင်ရကား ထိုဟောတုကတ္တာကို မဆိုလိုသည့်အခါ “ကတတ္တာ, ဥပစိတတ္တာ, ဥဿန္တတ္တာ, ဝိပုလတ္တာ” ဟု ကတတ္တ စသည်၌ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါနိ မှည့်ရ သည်။ [ထို့နောက် သ္မာသက်၍ အာပြုလေ၊ ကမ္မဿ-၏။ ကတတ္တေန- ပြုအပ် သည်၏ အဖြစ်သည်။ ပေ၊ ဝိပုလတ္တေန- ပြန့်ပြောသည်၏ အဖြစ်သည်။ (ဟောတု ကတ္တာ) စက္ခုဝိညာဏံ-ကို ဥပ္ပာဒိတံ- ဖြစ်စေအပ်၏။]

ရူပသိဒ္ဓိ။ ။ ရူပသိဒ္ဓိ စသည်ကား အကတ္တရိအရ ဟောတုကတ္တာ မဟုတ်သော ဥပကဟိတ်ကို ယူ၍ ဥပကဟိတ် ပုံစံများကိုလည်း ထုတ်ပြ၏။ ထိုအယူကို လိုက် ၍ ကတတ္တာ စသည်ကို ဥပကဟိတ် ဖြစ်အောင်လည်း နောက်ဆရာတို့ အဓိပ္ပာယ် ကြံကြ၏။ သို့သော် ကတတ္တာစသည်ကား ဥပကဟိတ်နှင့် မလျော်၊ (စက္ခုဝိညာဏံ ကိုဖြစ်စေတတ်သော ကံ၏ ကမ္မသတ္တိကိုသာ ကတတ္တစသည်တို့ အရကောက်ယူရသော ကြောင့်) ဇနကဟိတ်နှင့်သာ လျော်၏။ နိဒ္ဒေသ၌ကား ဇနကဟိတ် ဥပကဟိတ်

စဂ္ဂဟဏေက-ဖြင့်၊ သေသေဟုပိ-ဒုရန္တိက စသည်တို့မှ ကြွင်းသော အနက်၊ ကြွင်းသော ယှဉ်ရာတို့၌လည်း၊ မယာ-ငါသည်၊ အပါဒါန ပယောဂိကာ-အပါဒါန ပြယုဂ် ဖြစ်ထိုက်ကုန်သော၊ ယေ-အကြင် ပြယုဂ်တို့ကို၊ နောပဒိဋ္ဌာ(န+ဥပဒိဋ္ဌာ)-မပြုအပ်ကုန်၊ တေ-ထိုပြယုဂ်တို့ကို၊ ပယောဂဝိစက္ခဏေဟိ-ပြယုဂ်၌ ကျွမ်းကျင်ကုန်သော ပညာရှိတို့သည်၊ ယထာယောဂံ-ယှဉ်ထိုက်သည် အားလျော်စွာ၊ ယောဇေတဗ္ဗာ-ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏။

၂ မျိုးကို ယူ၏၊ သို့ရာဝယ် အကတ္တရိ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဇနကဟိတံ ဉပကဟိတံ ဟု သတ်မှတ်၍ ဆိုလိုရင်း မဟုတ်၊ ဟေတုကတ္တာနှင့် ယုံမှားဖွယ်ရှိသော ဟိတံ ကိုသာ ဆိုလိုရင်းဖြစ်ကြောင်းကို ပြခဲ့သော သက္ကတသုတ် ဝတ္တိများဖြင့် သိသာလေသည်။

ဆိုခဲ့ပြီး ဟိတံများနှင့် ခွဲခြားချက်။ ။ “သတသ္မာ ဗဒ္ဓေါ”၌ “သတေန ဗဒ္ဓိတော” ဟု ဟေတုကတ္တာ ဖြစ်နိုင်သော်လည်း ဗန္ဓနဟိတံအဖြစ်ဖြင့် ဆိုခဲ့ပြီး ဖြစ်၏။ “ပညာယ သဂတိံ ယန္တိ” ၌လည်း “ပုည-ကောင်းမှုသည်၊ သဂတိံ-သို့၊ ပါပေတိ-ရောက်စေ၏” ဟု ဟေတုကတ္တာ ဖြစ်နိုင်သော်လည်း ဂုဏဟိတံအဖြစ်ဖြင့် ဆိုခဲ့ပြီး ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုဟိတံများကို ဤ“အကတ္တရိ” အရ၌ မယူတော့ပြီ။ ဟေတွတ္ထ အပါဒါန်၌ ပြခဲ့သော “ကသ္မာ ဟေတုနာ” စသော ပုံစံကား ဟေတုကတ္တာနှင့် ယုံမှားဖွယ်ပင် မရှိချေ။ ထို့ကြောင့် ထိုဟေတွတ္ထဟိတံ ဗန္ဓနဟိတံ ဂုဏဟိတံတို့မှ ကြွင်းသော ဟေတုကတ္တာနှင့် ယုံမှားဖွယ် ရှိလောက်သော (ဟေတုကတ္တာလည်းဖြစ်၊ ဟိတံလည်း ဖြစ်နိုင်သော) ဟိတံကိုသာ ဤ အကတ္တရိ အရ၌ ယူရမည် ဟု မှတ်။

စဂ္ဂဟဏေက-ဤကစွည်းဝတ္တိ၌ “စသဒ္ဓါကို အဝုတ္တသမုစွည်းအနက်ကြံ၍ ဒုရန္တိက စသော အနက်တို့မှလည်းကောင်း- ဒုရန္တိက စသည်တို့၏ ယှဉ်ရာတို့မှလည်းကောင်း၊ ကြွင်းသော အပါဒါန်ပြယုဂ် ဖြစ်ထိုက်သော ပြယုဂ်စု ရှိသေးက ထိုပြယုဂ်များကို ဤသုတ်လာ (ကတ္တုသုစဉ်) စသဒ္ဓါဖြင့် အပါဒါန် မှည့်ပါလေ” ဟု ဆိုလို၏။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “ဤစသဒ္ဓါဖြင့် ပြယုဂ်အားလျော်စွာ ဒုတိယာ-တတိယာ-ဆဋ္ဌိသက်” ဟုဆည်းယူ၏။ အဝုတ္တသမုစွည်းပင်တည်း၊ ပြယုဂ်များကို “ဒူရံဂါမံ၊ ဒူရေန ဂါမေန၊ ဆန္ဒဝတိနံ ပါသတ္တာနံ” စသည်ဖြင့် သိလေ၊ [နာသဉ်မှ “ပဉ္စမိ ဝိဘတ်ကိုလည်း စသဒ္ဓါဖြင့်သက်” ဟု ဆိုထားသေး၏။ သို့သော် ဤသုတ်က အပါဒါန် မှည့်လျှင် “အပါဒါနေ ပဉ္စမိ” သုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိသက်နိုင်သောကြောင့် စဉ်းစားသင့်သည်။]

အမှာ။ ။ ဤနေရာ၌ အပါဒါနသညာသုတ်များ ပြီးပြီဖြစ်၍ “ကာယသံယောဂ ပုဗ္ဗက အပါဒါန်၊ စိတ္တသံယောဂ ပုဗ္ဗက အပါဒါန် ၂ မျိုးကိုလည်းကောင်း၊ နိဒ္ဒိဋ္ဌ ဝိသယ စသော ၃ မျိုးကိုလည်းကောင်း၊ စလ-အစလ-နေဝါစလနာစလ ၃ မျိုးကိုလည်းကောင်း မှတ်သားသင့်၏။ ထိုတွင် ကာယသံယောဂ စသော ၂ မျိုးကို ယသ္မာ ၁ ပေတိ သုတ်အဖွင့်၌၊ နိဒ္ဒိဋ္ဌ စသည်ကို ရူပသိဒ္ဓိ စာကိုယ်နှင့် ဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ။

ယဿဒါတုကာမော၊ ၂၇၆။ ယဿဝါ-အကြင်ကာရကအားလည်း၊ ဒါတု ကာမော-
 ပေးခြင်းငှာ အလိုရှိ၏။ ယဿဝါ-အားလည်း၊ ရောစတေ-
 ပေ၊ သမ္ပဒါနံ နှစ်သက်၏။ ယဿဝါ-အားလည်း၊ ဓာရယတေ-ဆောင်၏။
 တံ ကာရကံ-သည်၊ သမ္ပဒါနံသည်-သမ္ပဒါနံ အမည်ရှိသည်။

၂၇၆။ ယဿ၊ ပေ၊ သမ္ပဒါနံ-ကာရက ၆ ပါးတွင် အရာအကျယ်ဆုံးဖြစ်သော အပါဒါနသည်ကို ပြုပြီး၍ ကြွင်းသော ကာရက ၅ ပါးတွင် အရာကျယ်သော သမ္ပဒါန သညာကို ပြလိုသောကြောင့် “ယဿ ဒါတုကာမော” စသည်ကိုမိန့်၊ မှန်၏-သမ္ပဒါနံ အမည်မှည့်သော သုတ်သည် အပါဒါန မှည့်သော သုတ်လောက် မများသော်လည်း သိလာယစသော သုတ်ကြီးကို ထောက်လျှင် ကတ္တု-ကရဏစသော အမည်ကို မှည့်သော သုတ်တို့ထက်ကား ကျယ်ဝန်းများပြား၏။ ထို့ကြောင့် အပါဒါနသည်၏ အခြားမဲ့၌ သမ္ပဒါနသည်ကို ပြတော်မူသည်။

သမ္ပဒါနံ-သမ္ပာ ပဒီယတေ ယဿာတိ သမ္ပဒါနံ၊ ယဿ-အကြင် ကာရက အား၊ သမ္ပာ-ကောင်းစွာ၊ ပဒီယတေ-ပေးအပ်၏။ ဣတိ-ထိုသို့ ကောင်းစွာ ပေးရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ တံ-ထိုကာရကသည်၊ သမ္ပဒါနံ-မည်၏။ ရဟန်းစသော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သစ်ပင် စသော ဝတ္ထုတို့၏ ပေးဖို့ရာ သတ္တိသည် မရသမ္ပဒါနံမည်၏။ “သမဏဿ-ရက္ခဿ” စသည်၌ ရဟန်းဒြပ် သစ်ပင်ဒြပ် စသည်တို့သည် ထို သတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်၍ ဠာနျူပစာရအားဖြင့် သမ္ပဒါနံမည်၏။ သမဏ-ရက္ခ စသော သဒ္ဒါတို့ကား အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရကူပစာရအားဖြင့် သမ္ပဒါနံ မည်၏။ သံ+ပုဗ္ဗဒါဓာတ်၊ ယုပစ္စည်း၊ သံဥပသာရကို “သမ္ပာ”ဟု ဖွင့်၏။

ထိုသမ္ပာအရ ကောင်းစွာပေးခြင်းဟူသည် ငယ်သူအောက်တန်းကျသူက ကြီးသူအထက်တန်းကျသူအား ပူဇော်သော အနေအားဖြင့် ပေးခြင်း၊ လှူခြင်း၊ ကြီးသူ အထက်တန်းကျသူက ငယ်သူအောက်တန်းကျသူအား ချီးမြှောက်သော အနေအား ဖြင့် ပေးခြင်းမျိုးတည်း၊ ထိုသို့ ပေးရာ၌ ပေးအပ်သော ဝတ္ထုကို ပိုင်ဆိုင်သူ (အပိုင် ရသူ)သည် သမ္ပဒါနံဖြစ်၏။ ထိုသမ္ပဒါနံသည် “သမဏဿ စီဝရံ ဒဒါတိ”၌ သင်္ကန်း တည်း ဟူသော ဝတ္ထုကို ခံယူခြင်းကဲ့သို့ ဝတ္ထုကိုခံယူခြင်း လက္ခဏာ၊ “သမဏဿ ရောစ တေ သမ္ပံ” ၌ နှစ်သက်ခြင်း ကြိယာကို ခံယူခြင်းကဲ့သို့ ကြိယာကို ခံယူခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။

[ဘောဒစိန္တဝ] သမ္ပာ ပဒီယတေ ယဿ၊ သမ္ပဒါနံ တဒုစ္စတေ၊
 ဝတ္ထုဿဝါ ပဋိဂ္ဂါဟ-လက္ခဏံ တံ ကြိယာယဝါ၊
 ပူဇာနုဂ္ဂဟကာမေန၊ ဒိန္နံ သမ္ပာတိ မနျတေ၊
 ဒိန္နဿ သာမိကတ္ထေဝ၊ သမ္ပဒါနံ တဒုစ္စတေ။

ယဿ-အား၊ ပေ၊ တံ-ထိုကာရကကို၊ သမ္ပဒါနံ-ဟူ၍၊ ပုစ္ဆတေ-ဆိုအပ်၏။ တံ-ထို သမ္ပဒါနံသည်၊ ဝတ္ထုဿဝါ-ဝတ္ထုကိုသော်လည်းကောင်း၊ ကြိယာယဝါ-ကြိယာ ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ပဋိဂ္ဂါဟလက္ခဏံ-ခံယူခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ပူဇာနုဂ္ဂဟကာမေန- ပူဇော်လိုချီးမြှောက်လိုသူ၏ အဖြစ်ဖြင့်၊ ဒိန္နံ-ပေးအပ်သော ဝတ္ထုကို၊ သမ္ပာတိ-

ဟောတိ-၏၊ သမဏဿ-ရဟန်းအား၊ စီဝရံ-သင်္ကန်းကို၊ ဒဒါတိ-လှူ၏၊ သမဏဿ-အား၊ သစ္စံ-မှန်သော စကားသည်၊ ရောစတေ-နှစ်သက်၏၊ ဒေဝဒတ္တဿ - ဒေဝဒတ်အား၊ သုဝဏ္ဏဆတ္တံ - ရွှေထီးကို၊ ယညဒတ္တော - ယညဒတ်

ကောင်းစွာဟူ၍၊ ဝါ-ကောင်းစွာ ပေးအပ်၏ ဟူ၍၊ မနျတေ-သိအပ်၏၊ ဒိန္နဿ-ပေးအပ်သော ဝတ္ထု၏၊ သာမိကတ္တေ-အရှင်၏အဖြစ်သည်၊ ဝါ-ပိုင်ဆိုင်သူ၏ အဖြစ်သည်၊ (သတိ) ဧဝ-ရှိမှသာ၊ တံ-ထိုကာရကကို၊ သမ္ပဒါနံ-ဟူ၍၊ ဥစ္စတေ-၏။ [ပထမ ၂-ပါဒဖြင့် သမ္ပဒါနပုဒ်၏ ဝိဂြိုဟ်ကို၊ ဒုတိယ ၂-ပါဒဖြင့် သမ္ပဒါန၏ လက္ခဏာကို၊ တတိယ ၂-ပါဒဖြင့် သမ္ပဒါန၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ပြ၏။ စတုတ္ထ ၂ ပါဒဖြင့် “အပိုင်ရမ္မ သမ္ပဒါနဖြစ်သည်” ဟု သမ္ပဒါန၏ လက္ခဏာကိုပင် ထပ်၍ ပြသည်။]

သမ္ပာ မဟုတ်လျှင် သမ္ပဒါန မဖြစ်တဲ့။ ။ ခဝါသည်အား အဝတ်ဖွပ်ဖို့ရန် ပေးရာ၌လည်းကောင်း၊ ဒဏ်ငွေကို မင်းအား ပေးရာ၌လည်းကောင်း ပူဇော်ချီးမြှောက် လိုခြင်း မရှိ၍ သမ္ပာ မဟုတ်သောကြောင့် သမ္ပဒါန မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် “ရဇကဿ ဝတ္ထံ ဒဒါတိ၊ ရညော ဒဏ္ဍံ ဒဒါတိ”တို့၌ “ရဇကဿ-ခဝါသည်အား၊ ရညော-မင်းအား”ဟု မပေးဘဲ “ရဇကဿ-ခဝါသည်၏၊ (ဟတ္ထေ-လက်၌)၊ ဝတ္ထံ- အဝတ် ကို၊ ဒဒါတိ-၏”ဟုလည်းကောင်း၊ “ရညော-၏၊ ဒဏ္ဍံ-ဒဏ်ငွေကို၊ ဒဒါတိ၏”ဟု လည်းကောင်း သဒ္ဒါကျမ်းတို့အလို အနက်ဆိုရမည်။ [ပူဇာဒီနံ- ပူဇော်ခြင်း အစရှိ သည်တို့၏၊ အဘာဝတော-မရှိခြင်းကြောင့်၊ သမ္ပဒါနတ္ထံ- သမ္ပဒါနအဖြစ် (သမ္ပဒါန အမည်)သည်၊ န ဘဝေ-မဖြစ်ဟု ဂါထာ၌ အနက်ပေး။ (ဘေဒစိန္တာ)]

ရဇကဿ ဒဒေ ဝတ္ထံ၊ ရညော ဒဏ္ဍံတိ အာဒိသု၊
န ဘဝေ သမ္ပဒါနတ္ထံ၊ ပူဇာဒီနံ မဘာဝတော။

သမ္ပဒါနဖြစ်သည်ဟု ယူပုံ။ ။ “ရဇကဿ ဒဒေ ဝတ္ထံ” စသော ပုံစံ၌ သက္ကတ သဒ္ဒါကျမ်းတို့အလို သမ္ပဒါနမဖြစ်ဟု ဆိုသော်လည်း ပါဠိအဋ္ဌကထာအလိုမှာ သမ္ပဒါန ဖြစ်သည်ပင်၊ “ဘိက္ခုဿ ပဟာရံ ဒဒေယျ=ရဟန်းအား ပုတ်ခတ်ခြင်းကို ပေးအံ့”- (ပါစိတ်ပါဠိတော်)၊ ဧကော ပုရိသော ကိလိဋ္ဌဝတ္ထံ ရဇကဿ အဒါသိ-ယောကျားတစ်ယောက်သည် ညစ်ပေသော အဝတ်ကို ခဝါသည်အား ပေး၏- (အဋ္ဌသာလိနိ)၊ စသည်ကား ပုံစံ၊ ထိုကဲ့သို့ သမ္ပာ မဟုတ်ရာ၌ “သမ္ပာ ပဒီယတေ ယဿဟူသော ဝိဂ္ဂဟနှင့် မလျော်ရကား စတုတ္ထိသဝိဘတ် သက်ရခြင်း တူသောကြောင့် သဒိသုပစာ သမ္ပဒါနံဟု မှတ်။

[ဋီကာ] သတ္တဝေ-ရန်သူအား၊ ဘယံ-ဘေးကို၊ ဒဒါတိ-ပေး၏၊ ဣတိ အာဒိ ပယောဂေါတု-ဤသို့ အစရှိသော ပြယုဂ်သည်ကား၊ ဥပစာရာတ်- ဥပစာအားဖြင့်၊ ဘဝေ-သမ္ပဒါနပြယုဂ်ဖြစ်၏။ .... (မုဒ္ဒဇောဓ)

ဝိဂ္ဂဟတံစံမျိုး။ ။ သံ၏ အတွက် သမ္ပာအနက် ကြိရသဖြင့် (ပူဇော်လို ချီးမြှောက်လို၍) ပေးမှ သမ္ပဒါနအမည်ရလျှင် “ဘိက္ခုဿ ပဟာရံ ဒဒေယျ”စသည် ၌ သမ္ပဒါန မဖြစ်မည် စိုးသောကြောင့် “သံ+ပ”ဥပသာရ ၂ ချက်အတွက် “သမ္ပဒ္ဓ”

သည၊ မာရယတေ-ဆောင်၏၊ ဝါ-ဆောင်းပေး၏၊ သမ္မဒါနံ ဣတိ-သမ္မဒါနံ ဟူသော၊ အနေန-ဤအမည်ဖြင့်၊ ကွ-၌၊ အတ္ထော-သည်၊ (အတ္ထိ-နည်း၊) သမ္မဒါနေ စတုတ္ထိ-၏၊ ဝါတိ-ဝါဟူသောပုဒ်သည်၊ ဝိကပ္ပနတ္ထံ-ဝိကပ်အနက်ရှိ၏၊ ဓာတုနာမာနံ-ဓာတ်၊ နာမ်တို့၏၊ ပယောဂေါ-ယှဉ်ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ ဥပသက္ကပ္ပယောဂေါ-ဥပသာရပုဒ်တို့၏ ယှဉ်ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ နိပါတပ္ပယောဂေါ-နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ ယှဉ်ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ သတိ-ရှိလတ်သော်၊ အတ္ထဝိကပ္ပနတ္ထံ-အနက်တစ်မျိုးကို စီရင်ခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဝါတိပဒံ-ဝါဟူသော ပုဒ်ကို၊ ပယုဇ္ဇတိ-ယှဉ်အပ်၏။ (၃၀၂)

ဟု ဖွင့်၍ “သမ္မဇ္ဇ အဿ ဒဒါတိတိ သမ္မဒါနံ”ဟု နျာသ၌ ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ ဤအလိုကောင်းစွာ ပေးပေး-မကောင်းသဖြင့် ပေးပေး၊ အပိုင် ရရ-မရရ၊ ပေးရာ မှန်လျှင် သမ္မဒါနံ ဖြစ်သည်ချည်းတည်း။ [အဿ-ထိုသူအား၊ သမ္မဇ္ဇ-ကပ်ရောက်၍၊ ဒဒါတိ-ပေး၏၊ (တစ်နည်း၊ ဒီယတေ-ပေးအပ်၏)ဣတိ-ထိုသို့ ကပ်ရောက်၍ ပေးရာ ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သမ္မဒါနံ-မည်၏-] (အနိရုကရဏစသော ကမ္မာဓိပ္ပေတ စသော သမ္မဒါနံအပြားကို ရူပသိဒ္ဓိနှင့် ပုဒ်စစ်တို့မှာ ရူပါလေ။)

သမဏဿ စီဝရံ ဒဒါတိ-ယဿ ဒါတုကာမော၏ ပုံစံတည်း၊ ဤ“ယဿ ဒါတုကာမော” စသောသုတ်သည် “ယဿဒိစ္ဆာ၊ ရောစတေ၊ မာရယတေဝါ၊ တတ် သမ္မဒါနံ” ဟူသောကလပ်သုတ်ကို မှီသောသုတ်တည်း။ “ဒိစ္ဆာ (ဒါတုက္ကစ္ဆာ)-ပေး လိုခြင်း”ဟု အနက်ပေး၊ ထို့ကြောင့် ဒိစ္ဆာနှင့် ဒါတုကာမောကို အနက်တူဟု မှတ်၊ ထိုသဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ ပေးလို၍ ပေးမှသာ ခံယူသူ သမ္မဒါနံဖြစ်၏- ဟု ဆိုလို၏။

သမဏဿ ရောစတေ သန္တံ -ဤကား “ယဿရောစတေ” ၏ပုံစံတည်း၊ ဤပုံစံသည် ပါဠိရှိရင်းပုံစံ ဟုတ်ဟန်မတူ၊ ဒေဝဒတ္တယာ ရောစတေ မောဒကော= ဒေဝဒတ်အား လသူူးမှန်းသည် နှစ်သက်၏” ဟူသော သက္ကတပုံစံကို နည်းမှီဟန် တူသည်။ ရုစဓာတ်သည် “ရုစာ ဘူဒိတ္တိပီတိသု” ဟူသော ဓာတွတ္ထသင်္ဂဟနှင့်အညီ “ဒိတ္တိ-ထွန်းပထင်ရှားတင့်တယ်ခြင်း၊ ပီတိ-နှစ်သက်ခြင်း” အနက်တို့ကို ဟော၏၊ ထိုတွင် “သမဏဿ ရောစတေ” ၌ တင့်တယ်ခြင်းအနက် ကြံ၍ “ရဟန်းအားသစ္စာ သည် တင့်တယ်၏” ဟု အနက်ဖွင့်ကြ၏၊ ထိုအတိုင်းဖြစ်လျှင် သစ္စာသည် ရဟန်း ၏ သစ္စာဖြစ်သောကြောင့် ရဟန်းသည် ခံယူသူ မဟုတ်ရကား သမ္မဒါနံမဖြစ်နိုင်၊ သမ္မန်အနက်သာ ဖြစ်ရလိမ့်မည်၊ ဤပုံစံ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ “အခြားသူ၏ သစ္စာကို ရဟန်းက နှစ်သက်၏” ဟု သာ ဆိုလိုရင်းဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဤပုံစံ၌ ဒိတ္တိ အနက်ကိုမယူဘဲပီတိအနက်သာ ယူသင့်သည်။

မောဂ္ဂလ္လာနံ။ ။ ဤရောစနတ္ထနှင့် ယှဉ်ရာ၌ သက္ကတကျမ်းတို့က သမ္မဒါနံဖြစ်သည် ဟုဆိုကြသော်လည်း ပါဠိဝယ် သမ္မဒါနံ မဖြစ်၊ လိင်္ဂတ္ထ၌ ပဌမာသာ (ကတ္တားသာ) ဖြစ်သည်ဟု မောဂ္ဂလ္လာနံဆို၏။ [ကတ္တားဖြစ်လျှင် ထိုကြိယာ၏ ကံ၌ ဒုတိယာလည်း သက်ရတော့သည်၊] ကဿဝါတွံ ဓမ္မံ ရောစေသိ-ဘယ်သူ၏ တရားကို သင်နှစ်သက်

သနည်း၊ ဤ၌ “ကဿဝါ တေ” ဟု မရှိ၊ ထို့အတူ “ကိဿသု ဧကမေဿ ဝဓံ ရောစေသိ ဂေါတမ=အဘယ်တစ်ခုသော တရားကို သတ်ခြင်းကို နှစ်သက်ပါသနည်း၊ အရှင် ဂေါတမ (ဤ၌ “တွံ” ဟု ထည့်၍)၊ “ပုရိသဿ ဝဓံ န ရောစေယျံ” ၌ “အဟံ” ဟု ထည့်၍ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သမ္ပဒါန်အစား ကတ္တာ=အဖြစ်ဖြင့်သာ ပါဠိပုံစံကို တွေ့ရသည်။ “တဿ တေ သဂ္ဂကာမဿ၊ ဧကတ္တ မုပရစ္စတု” ဟူသော ဇနကဇာတ်၌ နိတိဝယ် ကေတ္တမုပရောစိတံ” ဟု တွေ့ရ၏။ “ရစ္စတု” သာ ပါဠိမှန်ဖြစ်သင့်သည်။]

ရစ္စနတ္ထ ယှဉ်ရာ၌ကား သမ္ပဒါန်။ ။ ရစ္စတိကို သဒ္ဒနိတိ၌ ဒိဝါဒိရုပ်ဟု ဆို၏။ ထိုဒိဝါဒိရစ္စနတ္ထ ယှဉ်ရာ၌မူ ပါဠိ သက္ကတ ၂ ဌာန၌ပင် သမ္ပဒါန် ပြယုဂ်ကို တွေ့ရ၏။ “န မေ ရစ္စတိ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ဥလူကဿာ ဘိသေစနံ=အရှင်တို့ ခင်ပွဲပုဂံက်ကို ဘိသိက်သွန်းခြင်းသည် ငါကျိုးငှက်အား မနှစ်သက်ပါ။ “မာယသ္မာန္တာနံပိ သံဃဘေ ဒေါ ရစ္စိတ္ထေ=အရှင်တို့အားလည်း သံဃာ ကွဲခြင်းသည် မနှစ်သက်ပါလင့်၊ ကဿ သာဒု နရစ္စတိ=ဘယ်သူ့အား အစားကောင်းသည် မနှစ်သက်ဘဲ ရှိအံ့နည်း၊ ခမတိ သံဃဿဥပသမ္ပဒါ=ပဉ္စင်းအဖြစ်သည် သံဃာအား နှစ်သက်၏၊ အဿ ဘတ္တံ နန္ဒာဒေသိ=ထိုသူ့အား ထမင်းသည် မနှစ်သက်(မဆာ)၊ ဤခမ-ဆဒ(စုရာဒိဂိုဏ်း) တို့လည်း ရစ္စနတ္ထ၌ ပါဝင်ကြသည်။ ခမုဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ “အပရာဓံ မဟာရာဇေ တွံနော ခမ ရထေသဘာ” ဟု သမ္ပဒါန် မဖြစ်သော ပါဠိလည်း ကုသဇာတ်၌ တွေ့ရ သေး၏။ [ဓာတုတ္တသင်္ဂဟ၌ ရစ္စတိကို ကမ္မရုပ်ကြံ၍ “မေ” စသည်ကို ဆင့် ကတ္တာ= ကြံပြီးလျှင် အဘိသေစနံ စသည်ကို ဝုတ္တကံဟု ကြံသေး၏။ အချို့ကလည်း “ခမုတိ” ဟု ကမ္မရုပ် ပြင်ကြ၏။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ သံဃဿ စသည်ကို ဆဋ္ဌိယန္တ ကြံ၍ “သံဃာ၏ စိတ်၌” ဟု အနက်ပိုထည့်လေသည်။]

ဒေဝဒတ္တဿ၊ ပေ၊ ဓာရယတေ-“ယဿ ဓာရယတေ”၏ ပုံစံတည်း၊ “ဓာရယတေ” ၌ ဓရဓာတ်၊ စုရာဒိဏယပစ္စည်း၊ “ဆောင်၏” ဟူရာ၌ ထီးကိုဆောင်းမိုး ပေးခြင်းတည်း၊ ကာတန္တဝုတ္တိ၌မူ “ဝိဿုမိတြာယ-ဝိဿုမိတြအား၊ ဂေါ-ကြွေးမြီကို၊ ဓာရယတေ-ဆောင်၏၊ ဝါ-ဆပ်ပေး၏” ဟု ပုံစံထုတ်၏၊ ထိုပုံစံမျိုးကို သိလာဃ သုတ်ဓရဓာတ်ယှဉ်ရာ၌ ပြလတ္တံ့၊ ဤကစွည်းဝုတ္တိပုံစံ၌ကား “ဓာတဿ ခေါပန ဘိက္ခဝေ ဝိပဿိဿ ကုမာရဿ သေတစ္ဆိန္တ ဓာရယိတ္ထ (ထီးဖြူသည် ဆောင်းမိုး ပြို)၊ “မေဆတ္တံ အဓာရေသိ” (မဟာပဒါနသုတ်၊ ဧကဆတ္တိက ထေရာပဒါန်) တို့ နှင့် လျော်ပေသည်။

ဝါတိဝိကပ္ပနတ္ထ၊ ပေ၊ ပယုန္တတိ- ဓာရယတေဝါ၌ ဝါသဒ္ဓါသည် ဝိကပ္ပန အနက်ရှိ၏၊ ဝိကပ္ပနဟူသည်လည်း ဤသုတ် အစီအရင် မမြဲကြောင်းကို ပြသောဝိကပ် မဟုတ်၊ အနက်တစ်မျိုးကို အပို စီရင်နိုင်သော အတ္ထန္တရ ဝိကပ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ထိုအတ္ထန္တရဝိကပ်အနက်ကိုပင် ထင်ရှားအောင် ပြခြင်းငှာ “ဓာတုနာမာနံ ပယောဂေါ” စသည်ကို မိန့်သည်။ ဓာတုနာမာနံ မုပသဂ္ဂ ယောဂါဒိသ္မဝိစ သုတ်သည် အပါဒါန် ကိုငဲ့သော ဓာတ်-နာမ်-ဥပသာရ-နိပါတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ အပါဒါန် မှည့်သကဲ့သို့ ဤ ဝါသဒ္ဓါလည်း သမ္ပဒါန်ကို ငဲ့သော ဓာတ်-နာမ်-ဥပသာရ-နိပါတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ သမ္ပဒါန် မှည့်သည်-ဟူလို။

သီလာယ၊ ပေ၊
သတ္တဗျတ္တေသုစ

၂၇၇။ သီလာယ၊ ပေ၊ ဣဿ ဣတိ-သီလာယ၊ ဟနု၊ ဌာ၊
သပ၊ ဓံရ၊ ပိဟ၊ ကုဓ၊ ဒုဟ၊ ဣဿ ဟုကုန်သော၊ စတေသံ
ဓာတုနံ- ဤဓာတ်တို့၏၊ ပယောဂေ- ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊
ဥဿယတ္တာနံ-ဥဿယအနက်ရှိကုန်သော ဓာတ်တို့၏၊ ပယော ဂေ-၌လည်းကောင်း၊
ရာဓိက္ခပယောဂေ-ရာဓဓာတ်၊ ဣက္ခဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပစ္စာသုဏ
အနုပတိဂိဏာနံ- ပတိရှေး အာရှေးရှိသော သုဓာတ်၊ အနုရှေး ပတိ ရှေးရှိသော
ဂိဓာတ်တို့၏၊ ပုဗ္ဗကတ္တရိ-ရှေးကတ္တာ၌လည်းကောင်း၊ အာရောစနတ္ထေ- အာရောစန
အနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ တဒတ္ထေ- ထိုကြိယာ၏
အကျိုးဟူသော အနက်၌လည်းကောင်း၊ တုမတ္ထေ-တုံပစ္စည်း၏ အနက်၌
လည်းကောင်း၊ အလမတ္ထေ-အလံအနက် ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊
မညတိပယောဂေ-မနဓာတ်၏ ယှဉ်ခြင်းသည်၊ (သတိ-ရှိလတ်သော်၊) အနာဒုရေ-
မလေးစားအပ်သော၊ အပ္ပာဏိနိ-သတ္တဝါမဟုတ်သော အနက်၌လည်းကောင်း၊
ဂတျတ္တာနံ-ဂတိအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏၊ ကမ္မနိ- ကံ၌ လည်းကောင်း၊ အာသီ

မှတ်ချက်။ ။ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ပြရာ၌ တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်သော အနက်ပိုကို
ယူလိုလျှင် ထို ဝါသဒ္ဓါကို “အတ္တန္တရဝိကပ္ပန” ခေါ်သော ဝိကပ်အနက် ရှိ၏-
ဟု ဖွင့်ပြလေ့ရှိကြ၏။ ဤအတ္တန္တရဝိကပ်အနက်သည် စသဒ္ဓါ၏ အဝုတ္တသမုစ္စည်း
အနက်မျိုးပင်တည်း။ စသဒ္ဓါမဟုတ်သောကြောင့် သမုစ္စည်းအနက်ဟု မဆိုဘဲ ဝိကပ္ပန
အနက်ဟု ဆိုသည်။ ဤဘာသာဋီကာ အလိုအားဖြင့်ကား ဝိကပ္ပနဟု မဆိုလို၊
(ယသ္မာ ဒပေတိ သုတ်၌ ဖွင့်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း) “ယဿ ဒါတုကာမော၊ ယဿ
ရောစတေ၊ ယဿ ဓာရယတေ” ဟု ၃ ဝါကျ ခွဲပြသော ဝါကျဘေဒတ္ထ ဝါသဒ္ဓါ
ဟုပင် ဆိုလိုသည်။ [ဝါကျဘေဒ အနက်ကို ဝုတ္တသမုစ္စည်း အနက်ဟုလည်းကောင်း၊
အတ္တန္တရဝိကပ္ပန အနက်ကို အဝုတ္တသမုစ္စည်းအနက်ဟု လည်းကောင်း ကြံ၍
ဤဝါသဒ္ဓါသည် ဝုတ္တ ဝုတ္တသမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏-ဟု နိဒ္ဒေသဖွင့်လေသည်။]

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ဤ ဝါသဒ္ဓါအတွက် ဝိကပ္ပနအနက်ရှိသည်-ဟု နျာသရူပ
သိဒ္ဓိတို့ မဖွင့်ကြ၊ ဤကမ္မည်းဝုတ္တိမှာလည်း ဓာတုယောဂပုံစံ၊ စသည်ဖြင့် ပုံစံကို
ထုတ်မပြဘဲ “ဝါတိ ဝိကပ္ပနတ္ထံ” စသည်ဖြင့်သာ ဆိုထား၏။ သီဟိုဠ်မူ “နိပါတ
ပယောဂေဝါ” ၏နောက်ဝယ် “န ဝါယောဂေ-မယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း” ဟုလည်း
အပိုတွေ့ရ၏။ “ဝါတိပဒံ” အရာဝယ် “ဝါသဒ္ဓါ” ဟုလည်း မှုကွဲရှိ၏။ ထို့ကြောင့်
ဤ “ဝါတိ ဝိကပ္ပနတ္ထံ” စသောစကားသည် မူရင်း ဟုတ်မှဟုတ်ပါရဲ့လား ဓာတု
နာမာနံသုတ်ကို နည်းဇိုး၍ ရှေးဆရာတို့ ထည့်ခဲ့သော စကားသာ ဖြစ်လေရောသလား-
ဟု စဉ်းစားဖွယ်ရှိသည်။

၂၇၈။ သီလာယ၊ ပေ၊ သုစ-ဒုရန္တိကသုတ်၌ (ဒုရန္တိက မှစ၍ ကတ္ထုသု
တိုင်အောင်တစ်ပုဒ်၊ စတစ်ပုဒ်ဟု) ၂ပုဒ်သာရှိသကဲ့သို့ ဤ၌ ၂ပုဒ်သာမခွဲဘဲ “သီလာယ၊
ပေ၊ ပါဏိနိ+ဂတျတ္တကမ္မနိ+အာသီသတ္တ၊ ပေ၊ သတ္တဗျတ္တေသု+စ” ဟု ၄ ပုဒ်ခွဲစေ

သတ္တေစ- တောင့်တခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ သမ္မုတိတိယျသတ္တမျှော့သုစ - သမ္မုတိသဒ္ဓါ၏ယှဉ်ရာ၊ ဘိယျသဒ္ဓါ ၏ယှဉ်ရာ၊ သတ္တမိဝိဘတ်၏ အနက်တို့၌လည်းကောင်း၊ တံကာရကံ-သည်၊ သမ္မဒါနသည်- ရှိသည်၊ ဟောတိ-၏။ (၃၀၃)

(က) တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ သီလာယပ္ပယောဂေ-သီလာယဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ-သည်၊ ဟောတိ)၊ ဗုဒ္ဓဿ-ဘုရားအား၊ သီလာယတေ- ချီးမွမ်း၏၊ [နောက် ၌ “ဓမ္မဿ-အား၊ တာဝ-သင့်အား၊ မမ-ငါ့အား” ဟုပေး၊] ဣစ္စေဝမာဒိ -တည်း။

(ခ) ဟနုပ္ပယောဂေ- ဟနုဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)၊ တုယုမေဝ-သင့်အားပင်လျှင်၊ ဟနုတေ-လိမ့်၏၊ မယုမေဝ- ငါ့အားပင်၊ ဟနုတေ- လိမ့်၏၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

ခြင်းကား ရွတ်ဆိုရာ၌ ရပ်နားကာ ရပ်နားကာ ရွတ်ဆိုရ၍ သက်သာချောမော စေလိုခြင်းကြောင့်တည်း။ ဤ သီလာယ စသော ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ (ဂတုတ္တကမ္မနိ၊ သတ္တမျှော့သု-တို့ကို ထောက်၍) အချို့အရာဝယ် ကံအနက် သတ္တမိ အနက် များကိုလည်း ပေးရလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓအပါဒါနံ အတ္ထအပါဒါနံသဒ္ဓတ္ထ အပါဒါနံ ခွဲသကဲ့သို့ သဒ္ဓါသာ သမ္မဒါနံဖြစ်၍ အနက်မှာ “ကို” ဟုလည်းကောင်း “၌” ဟု လည်းကောင်း ပေးရသော သဒ္ဓသမ္မဒါနံလည်း ရှိ၏။ သမ္မဒါနံ အမည်ရ၍ အနက် လည်း “အား” ဟုလည်းကောင်း “ငှာ” ဟုလည်းကောင်း ပေးရသော သဒ္ဓတ္ထ သမ္မဒါနံလည်း ရှိ၏-ဟု ၂ မျိုး ခွဲသင့်သည်။

(က) သီလာယဓာတ်သည် “ကတ္တန-ချီးမွမ်းခြင်း၊ ဝိကတ္တန-ကြီးဝါးခြင်း” ဟု ၂ နက်ရှိ၏။ ထိုတွင် ကတ္တန အနက်ကို ယူ၊ သီလာယဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ “ဗုဒ္ဓံ သီလာယတေ” ဟု ဒုတိယာ ဝိဘတ် သက်မည်စိုးသောကြောင့် ထို ဒုတိယာကို တားမြစ်ခြင်းငှာ ဤသုတ်ဖြင့် ဗုဒ္ဓကိုသမ္မဒါနံမည်၍ သမ္မဒါနေ စတုတ္ထိသုတ်ဖြင့် စတုတ္ထိသက်ရသည်။ မုဒ္ဓဗောဓဉ္စကား “ယဿ-အကြင် ဗိဿနီးအား၊ ဂေါပိဂဏော- န္ဗာနကျောင်းသူမ အပေါင်းသည်၊ သီလာယိတ္ထ- ချီးမွမ်းပြီ၊ ဝါ-ချီးမွမ်းသောအားဖြင့် မိမိအလိုကို သိစေပြီ” ဟု ပုံစံထုတ်၏။ ထို့ကြောင့် မိမိအလိုဆန္ဒကို သိစေလိုသောအားဖြင့် သူတစ်ပါးကို ချီးမွမ်းပြောဆိုရာ၌ ဤသီလာယဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဝယ် သမ္မဒါနံဖြစ် သည်-ဟုမှတ်။

(ခ) “ဟနု-ဟနုဓာတ်သည်၊ စောရိယေ-ခိုးသူ၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ လိမ်လည် ခြင်းအနက်၌” ဟု သက္ကတ ဓာတ်ကျမ်းတို့၌ ရှိ၏။ မုဒ္ဓဗောဓဉ္စ “ယဿ-အကြင် ဗိဿနီးအား၊ ဂေါပိဂဏော-သည်၊ ဟနုတေသ္မ-လိမ်လည်ပြီ၊ ဝါ-လှည့်စားသော အားဖြင့် မိမိအလိုကို သိစေပြီ” ဟု ပုံစံထုတ်၏။ ထို့ကြောင့် မိမိဆန္ဒကို သိစေလို၍ သူတစ်ပါးကို လှည့်စားပြောဆိုရာဝယ် ဤဟနုဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ သမ္မဒါနံဖြစ်သည်- ဟု မှတ်။ [သဒ္ဓနိတိ၌ကား “ဟနုတေတိ အပနယတိ၊ အပလပတိ၊ အလ္လာပသလ္လာပံ

(ဂ) ဌာ ပယောဂေ-ဌာဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ)၊ ဝဗ္ဗကီ-လက်သမားသည်၊ သကျပုတ္တာနံ-သာကီဝင် မင်းသားတို့အား၊ ဥပတိဋ္ဌေယျ-ပြုစုလုပ်ကျွေးရ၏။ ဘုဉ္ဇမာနဿ-ဆွမ်းစားဆဲဖြစ်သော၊ ဘိက္ခုဿ-ရဟန်းအား၊ ပါနိယေနဝါ-သောက်ရေဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဝိဓူပနေနဝါ-ယပ်ခတ်သဖြင့် သော်လည်းကောင်း၊ ဥပတိဋ္ဌေယျ-ပြုစုလုပ်ကျွေးအံ့။

နကရော တီတိ အတ္ထော”ဟု ဖွင့်၏။ “ဟနုတေ- စကားမပြောဘဲ နေ၏” ဟု အနက်ပေးစေလိုဟန်တူ၏။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ “ဟနု=အပနယနေ” ဟု ဓာတ်နက် ဆို၍ “ဟနု-တေ-ပယ်၏” ဟု နိဿယသစ် အနက် ပေးတော်မူသည်။]

(ဂ) ဌာဓာတ်သည် တန့်ရုပ် တည်နေခြင်းအနက်ကို ဟော၏။ ထို့ကြောင့် မုဒ္ဒဗောဓ်၌ “ယဿ-အကြင် ဗိဿနိးအား၊ ဂေါပိဂဏော-သည်၊ တိဋ္ဌတေ- ရပ်နေ၏။ ဝါ-ရပ်နေသောအားဖြင့် မိမိအလိုကိုသိစေ၏” ဟုထုတ်၏။ ဆိုလိုရင်းကား..... ဗိဿနိ.နတ်ကြီးနှင့် နွားကျောင်းသူမတို့သည် အလွန် ချစ်ကျွမ်းဝင်ရကား-ဗိဿနိး နတ်ကြီးလာလျှင် နွားကျောင်းသူမတို့က ရပ်ပေးသဖြင့် မိမိတို့ ဆန္ဒကို ဗိဿနိး နတ်ကြီးအား သိစေသည်-ဟု ဆိုလိုသည်။ ကာတန္တ၌လည်း “ဆာတြာယ-တပည့်အား၊ ဝါ-တပည့် အလိုငှာ၊ ကုမာရီ-သတို့သမီးသည်၊ တိဋ္ဌတေ-၏” ဟု ပုံစံထုတ်သည်။

ဥပတိဋ္ဌေယျ သကျပုတ္တာနံ-ပါဠိ၌ ဌာဓာတ်ချည်းသက်သက် သမ္ပဒါနံ ပြယုဂ် မရှိသောကြောင့် ဥပသာရနှင့် တွဲဖက်၍ “ဥပတိဋ္ဌေယျ” ဟု ထုတ်ပြသည်။ သို့သော် ဥပသာရနှင့် တွဲဖက်လိုက်လျှင် “ဥပ-အနီး၌+တိဋ္ဌေယျ-တည်ရာ၏” ဟု သဒ္ဒါနက် ထွက်သောကြောင့် သကျပုတ္တာနံ-ဘိက္ခုဿတို့ဝယ် သမ္ပဒါနံအနက် ထက် “သာကီမင်းတို့၏+အနီး၌ တည်နေရာ၏၊ ရဟန်း၏+အနီး၌ တည်နေအံ့” ဟု သမ္ပန်အနက်ကသာ၍ သင့်မြတ်ဖွယ်ရှိ၏။ ဘိက္ခုပါစိတ် ဝိတင်း၌လည်း “ဥပတိဋ္ဌေယျာ တိ- ဟတ္ထပါသေ တိဋ္ဌေယျ= ၂ တောင့်ထွာ ဟတ္ထပါသ်ဟူသော အနီးအပါး၌ + တည်နေအံ့” ဟုပင် မိန့်တော်မူသည်။ ဤသို့ အနီး၌ တည်နေခြင်းသည်ပင် ချဉ်းကပ် ခြင်းဖြစ်သောကြောင့် “ဧတ္ထေ ဥပဋ္ဌာနံနာမ ဥပဂမနံ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ဖွင့်သည်။

ပါရိစရိယ ဥပဋ္ဌာနတစ်မျိုး။ ။ “မာတာပိတု ဥပဋ္ဌာနံ-မိဘတို့ကို လုပ် ကျွေးခြင်း (မင်္ဂလသုတ်)၊ အပံ ဘောတိ ဥပဋ္ဌိဿ= ငါသည် ရှင်မကို လုပ်ကျွေးပါ အံ့ (ဝေဿနံ)” တို့၌ ပါရိစရိယာခေါ် ပြုစုလုပ်ကျွေးမှုကိုသာ ဥပဋ္ဌာနဟုခေါ်၏။ ဤ သို့ ပါရိစရိယာ ဥပဋ္ဌာန ယှဉ်ရာ၌ကား သမ္ပန် (သမ္ပဒါနံ) မဖြစ်ဘဲ ကံသာဖြစ် သည်။ [ဘိက္ခုဿ ဘုဉ္ဇမာနဿ-စသော ပြယုဂ်၌ ဘိက္ခုနီပါစိတ်ဝယ် “ယာပနဘိက္ခုနီ ဘိက္ခုဿ ဘုဉ္ဇန္တဿ ပါနိယေနဝါ ဝိဓူပနေနဝါ ဥပတိဋ္ဌေယျ” ဟုသာ ရှိ၏။ ထို့ ကြောင့် “အနေနဝါ-ဘိက္ခုနီ” တို့ကား အပို၊ ဘုဉ္ဇမာနဿလည်း ပါဠိရင်းမဟုတ်။]

(ဃ) သပပ္ပယောဂေ-သပဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)၊ တုယု-
-သင့်အား၊ သပတေ- ယုံကြည်စေလို သစ္စာဆို၏။ မယု သပတေ၊ ဣစ္စေဝမာဒိ။

(င) ဓာရပ္ပယောဂေ- ဓရဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)၊ တေ-
-သင် ကြွေးမြီရှင်အား၊ သုဝဏ္ဏံ-ရွှေကို၊ ဓာရယတေ-ဆောင်နှင်း၏။ ဝါ-ဆပ်၏။
ဣစ္စေဝမာဒိ။

(စ) ပိဟပ္ပယောဂေ-ပိဟဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)
အညတိတ္တိယာ- သာသနာပ တတ္ထိတို့သည်၊ ဗုဒ္ဓဿ-ဘုရားအား၊ ပိဟယန္တိ၊
မြတ်နိုးကန်၏။ တေ- အရှင်မင်းမြတ်အား၊ ဒေဝါ-နတ်တို့သည်၊ ဒဿနကာမာ-

(ဃ) သပပ္ပယောဂေ- သပဓာတ်သည် ယုံကြည်စေလို နှစ်သက်စေလို၍
သစ္စာဆိုခြင်းအနက်၊ ကျိန်ဆဲခြင်းအနက်တို့ကို ဟော၏။ ထိုတွင် သစ္စာဆိုရာ၌သာ
သပဓာတ် ယှဉ်ရာဝယ် သမ္မဒါနံဖြစ်သည်။ “ဂေါပိဂဏော-သည်၊ ယဿ-
အကြင်ဗိဿနိုးအား၊ အသမ္ဘ-ယုံကြည်စေလို သစ္စာဆိုပြီ၊ ဝါ-သစ္စာဆိုသောအားဖြင့်
မိမိအလိုကို သိစေပြီ” ဟု ဗုဒ္ဓဗောဓ ပုံစံထုတ်၏။ သပဿု မေ ဝေပစိတ္တိ အဒ္ဓူ၊
ဘာယ -အို ဝေပစိတ္တိ အသုရာ-နောင်ခါ တစ်ယောက်နှင့်တစ်ယောက် မဖြစ်မှားဖို့ရာ
ကျွန်ုပ်အား သစ္စာပြုပါလော၊ (သဂါထာဝဂ္ဂ-သက္ကသံသုတ်)၊ ကျိန်ဆဲခြင်း အက္ခောသ
သပထဖြစ်လျှင်ကား သမ္မဒါနံမဖြစ်၊ “တေ ဣသယော သီလဝန္ဏော ကလျာဏဓမ္မော
သမ္မရံ အသုရိန္တံ အဘိသပေတွာ (သမ္မရမည်သော အသုရိန်ကို ကျိန်ဆဲ၍)”
သက္ကသံယုတ်၊.... ယာပန ဘိက္ခုနီ အတ္တာနံ ဝါ ပရံဝါ နိရယေနဝါ၊ ပေ၊ အဘိ
သပေယျ- ကျိန်ဆဲအံ့ (ဘိက္ခုနီပိစိတ်)၊ ဤသို့ ကံသာ ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ မိမိဆန္ဒကို သိစေလို၍ သီလာဃစသော ဓာတ် ၄ မျိုးကို
သုံးစွဲရာ၌ သိစေလိုအပ်သူသည် သမ္မဒါနံဖြစ်၏။ မိမိဆန္ဒကို သိစေလို၍ မဟုတ်ဘဲ
ရိုးရိုးချိုးမွမ်းမှု စသည်ကို ပြုရာ၌ကား သမ္မဒါနံ မဖြစ်၊ [“သီလာဃ ဟနဋ္ဌာ သပါနံ
ဦန္တိယမာနေန” ပါဏိနိသုတ်၊ ဦန္တိယမာနော- သိစေခြင်းငှာ လိုလားအပ်သူသည်၊
သမ္မဒါနံ- ဟောတိ။]

(င) ဓာရပ္ပယောဂေ-စုရာဒိ ဓရဓာတ်ဖြစ်ကြောင်း သိစေလို၍ “ဓာ” ဟု
ဝုဒ္ဓိရောက်လျက် ပြထားသည်။ ဤဓရဓာတ်နှင့် ယဿ ဒါတုကာမောသုတ်လာ
ဓရဓာတ်သည် တစ်မျိုးတည်းပင် ဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် ကာတန္တသုတ်အတိုင်း
“ယဿ ဒါတုကာမော” စသော သုတ်ကို တည်ပြီးနောက် ပါဏိနိဉ္စိလာသော
“သီလာဃ ဟနဋ္ဌာ သပါနံ ဦန္တိယမာနော၊ ဓာရိဿဥတ္တမိဏော၊ စသော သုတ်တို့ကို
ပေါင်း၍ သီလာဃ စသောသုတ်ကို အရှင်ကစွည်း တည်ထားသောကြောင့် ၂ သုတ်
တို့၌ ဓရဓာတ်ပါလျက် ရှိသည်-ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယသစ် မိန့်တော်မူ၏။
[ဓာရိဿ-ဓရဓာတ်၏ (ယှဉ်ရာ၌)ဥတ္တမိဏော-မြီရှင်သည်၊ သမ္မဒါနံဟောတိ၊ဤသုတ်
အရ “သုဝဏ္ဏံ တေ ဓာရယတေ”ဟု ဖြိုရှင်ကို သမ္မဒါနံပြု၍ “တေ”ဟုထားသည်။]

တွေ့မြင်လိုပါကုန်၏။ ယတော- အကြင်ကြောင့်၊ ဘဒ္ဒန္တဿ- အရှင်အား၊ ဣစ္ဆာမိ - လိုလားပါ၏။ ဒလိဒ္ဓါ-ဆင်းရဲသူတို့သည်၊ သမိဒ္ဓါနံ-ကြွယ်ဝသူတို့အား၊ ပိဟယန္တိ- ချစ်ခင်ကုန်၏။ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(ဆ) ကုဓ ဒုဟ ဣဿ ဥဿုယပယောဂေ-ကုဓ, ဒုဟ, ဣဿ, ဥဿုယ ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ)၊ ဒေဝဒတ္တဿ-အား၊ ကောဓယတိ- စိတ်ဆိုး၏။ မဟာဝီရ-ကြီးသော လုံ့လရှိသော အရှင်ရသေ့၊ တဿ- ထိုကလာဗု မင်းအား၊ ကုဇ္ဈ-စိတ်ဆိုးတော်မူပါ။ [ဣဒံ ရဋ္ဌံ- ဤနိုင်ငံသည်၊ မာဝိနဿ-

(စ) ပိဟပယောဂေ-ပိဟဓာတ်သည် “ဣစ္ဆာ-လိုလားခြင်း နှစ်သက်မြတ်နိုး ချစ်ခင် ခြင်း” အနက်ကို ဟော၏။ စုရာဒိ ဂဏိကဓာတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဣယပစ္စည်းဖြင့် “ပိဟယန္တိ”ဟု ရှိရသည်။ “ဒဿနကာမာ-တွေ့မြင်လိုခြင်း” ဟူသည်လည်း ဣစ္ဆာ အနက်ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ပိဟပယောဂေ-ပိဟအနက်ရှိသော ဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ ၌” ဟု အနက်ဆိုမှ “ဒဿနကာမ”လည်း ပါဝင်နိုင်မည်၊ ဤပိဟဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ ၌ လိုလားနှစ်သက်အပ်သူသာ သမ္ပဒါနံဖြစ်၏။ [ပိဟိသိဒ္ဓိတော (ပါဏိနိ).ပိဟိဿ -ပိဟဓာတ်၏ (ယှဉ်ရာ၌)၊ ဣစ္စိတော-လိုလားအပ်သူသည်၊ သမ္ပဒါနံ ဟောတိ။]

ပါဠိအဋ္ဌကထာ။ ။ ဤ ပိဟဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ သမ္ပဒါနံဖြစ်သော်လည်း ကံအနက်၌ စတုတ္ထိသက်ရမည်-ဟု အဋ္ဌကထာ ဖွင့်၏။ ပိဏ္ဍပါတိကဿာတိစ ပိဟယန္တိ-တိပဒံ အပေက္ခိတွာ သမ္ပဒါနဝစနံ၊ တံ ဥပယောဂတ္ထေ(ဒုတိယာဝိဘတ်၏ အနက်၌) ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ (ဥဒါန်း၊ တတိယာဝဂ္ဂ, သတ္တမသုတ် အဋ္ဌကထာ) ပါဠိတော်၌ကား ဒုတိယာ ဝိဘတ်လည်း တိုက်ရိုက်ရှိ၏။ “သစေပိ မံ ပိဟယသိ (ဆက္ကနိပါတ်, ပါရာဝတဇာတ်) “မာ ဘိက္ခဝေ ဒေဝဒတ္တဿ လာဘသက္ကာရံ ပိဟယိတ္ထ” (နိဒါန, လာဘသက္ကာရသံယုတ်) စသည်တည်း။

(ဆ) ကုဓ ဒုဟ ဣဿ ဥဿုယဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ စိတ်ဆိုးအပ်သူ- ဖျက်ဆီးအပ်သော အရာ-ဗြူစူအပ် အပြစ်ပြောအပ်သူတို့သည် သမ္ပဒါနံဖြစ်၏။ ထိုတွင် ဖျက်ဆီးခြင်း ဗြူစူခြင်းအပြစ်ပြောခြင်းတို့သည် ဒေါသအရင်းခံ၍ ဖြစ်ရကား “ကုဓဒုဟိသော သုယတ္တာနံ ယံ ပတိကောပေါ”ဟု ပါဏိနီသုတ် တည်သည်။ ယံ ပတိ-အကြင်သူ့ကို စွဲ၍၊ ကောပေါ-ဒေါသဖြစ်၏။ သော-ထိုဒေါသဖြစ် ရာသည်၊ သမ္ပဒါနံ။

ကုဓပယောဂေ- “ကောဓယတိ”ကား ကုဓဓာတ်သည် စုရာဒိမဟုတ်သော ကြောင့် မကောင်း၊ နာမဓာတ်ကြံ၍ “စိတ်ဆိုးခြင်းကို ပြု၏”ဟုသော်လည်း ပေး၊ “တဿ ကုဇ္ဈ”၌ “မာကုဇ္ဈ”ဟု ရှိသည်။ ကလာဗုမင်းက ခန္တိဝါဒီရသေ့ကို နှိပ်စက် လေရာ, တိုင်းပြည်ပါ ဖျက်မည်စိုးသောကြောင့် “တိုင်းသူပြည်သားကို စိတ်မဆိုးဘဲ မင်းကိုသာ စိတ်ဆိုးပါ”ဟု ဆိုသော စကားတည်း။ “မာရဋ္ဌံ ပိနဿ ဣဒံ”ကား အဓိပ္ပာယ်ထည့်ပြောရာမှ မှတ်သားထား၍ အပိုပါနေဟန်တူသည်။ သီဟိုဠ်မှ၌မပါ။ ကုဓ အနက်ရှိသော ကုပဓာတ်ကိုလည်း ယု၍ “ယဒိဟံ တဿ ကုဓေယျ” ထုတ်။

မပျက်စီးပါစေလင့်] မေယော-မိုးသည်၊ ဒိသာနံ-အရပ်မျက်နှာတို့အား၊ ဒုဟယတိ-
 ဖျက်ဆီး၏။ တိတ္ထိယာ-တိတ္ထိတို့သည်၊ သမဏာနံ-ရဟန်းတို့အား၊ ဂုဏဂိဒ္ဓေန-
 ဂုဏ်ကို မက်မောခြင်းကြောင့်၊ ဣဿယန္တိ-ဠု စူကုန်၏။ (နောက်ပုံစံ၌ “လာဘဂိဒ္ဓေန-
 လာဘ်ကို မက်မောခြင်းကြောင့်” ဟု ပေး၊) ဒုဇ္ဇနာ- သူယုတ်မာတို့သည်၊ ဂုဏဝန္တနာနံ-
 ဂုဏ်ရှိသူတို့အား၊ ဂုဏဂိဒ္ဓေန-ကြောင့်၊ ဥဿယန္တိ-အပြစ်ပြောကုန်၏။ ဝိဇာနတံ-
 ပညာရှိသူတို့အား၊ ဥဿယာ-အပြစ်ပြောခြင်းသည်၊ ကာ-အဘယ်အကျိုးရှိအံ့နည်း၊
 ဣဇ္ဈေဝမာဒိ-တည်း။

ဒုဟယယောဂေ-ဒုဟ=ဇိပ်သာယံ-ဖျက်ဆီးခြင်း၌” ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဓာတ်
 နက်ပြု၍ စုရာဒိဂိုဏ်းတွင် ပါဝင်သော ဓာတ်ကြွင်းဟု မိန့်၏။ ဖျက်ဆီးခြင်း
 အနက်ဟော ဒုဘ ဒုသဓာတ်တို့ကိုလည်း ဤ၌ သွင်းယူ၍ “ယောမိတ္တာနံ နဒု
 ဘတိ- အကြင်သူသည် မိတ်ဆွေတို့အား မပြစ်မှား (မဖျက်ဆီး)၊ ယော အပ္ပ
 ဒုဋ္ဌဿ နရဿ ဒုဿတိ-မပြစ်မှားထိုက်သောသူအား ပြစ်မှား၏” ဖြစ်၏။

ဣဿ၊ ဥဿယပ္ပယောဂေ- “ဣဿော=ဣဿာယံ၊ ဥဿယော- ဒေါသာ
 ဝိကရဏေ-(အပြစ်ကို ထင်စွာ ပြုခြင်း၊ အပြစ်ပြောခြင်း)ဟူသော ဓာတ်များ
 တည်း၊ သိဒ္ဓန္တကောမဒိ၌ “ဣဿာ-အက္ခမာ(သည်းမခံနိုင်ခြင်း)၊ ဥဿယာ-ဂုဏေသု
 ဒေါသာ ဝိကရဏံ (သူ့ဂုဏ်တို့၌ အပြစ်ပြောခြင်း)” ဟု ဖွင့်၏။ ထို့ကြောင့် နှုတ်
 ဖြင့် ဖွင့်၍မပြောဘဲစိတ်ထဲ၌ သူများဂုဏ်ရှိသည်ကို သည်းမခံနိုင်ခြင်း လာဘ်လာဘ
 ပေါများသည်ကို မခံနိုင်ခြင်း၊ မခံနိုင်၍ နှုတ်ခမ်းစုခြင်း (ဠုစူခြင်း) သည် ဣဿာ
 တည်း၊ “သူများဂုဏ်ကို အပြစ်ဖြစ်အောင် ကြံဆောင်၍ နှုတ်ဖြင့် အပြစ်ပြောခြင်း၊
 စောင်းမြောင်းခြင်းသည် ဥဿယတည်း” ဟုသဒ္ဒါကျမ်းတို့အလိုခွဲပါ။ “သမဏ ဂုဏဝန္တ
 -ဝိဇာနန္တ” တည်၍ သမုမ္မဒါန်မှည့်၊ ဝိဇာနတံဖြစ်အောင် ဂုဏဝတ်ကဲ့သို့ စီရင်။

မှတ်ချက်။ ။ “ဓမ္မေန နယမာနာနံ၊ ကာဥဿယာ ဝိဇာနတံ” ဟူသော
 မဟာဝါ ပဗ္ဗဇ္ဇက္ခန္ဓက ပါဠိတော်၏ အဋ္ဌကထာ၌ “နယမာနာနန္တိ နယမာနေသု၊
 ဘုမ္မတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ ဥပယောဂတ္ထေဝါ၊ ကာ ဥဿယာ ဝိဇာနတန္တိ-ဓမ္မေန နယန္တိတိ-
 ဧဝံဝိဇာနန္တာနံ ကာ ဣဿာ” ဟု ဖွင့်၏။ ဤအလို “ဓမ္မေန-တရားသဖြင့်၊ နယမာ
 နာနံ-ဆောင်ယူကုန်သည်ရှိသော်၊ ဝါ-ဆောင်ယူသော ရဟန်းတို့ကို၊ ဝိဇာနတံ တရား
 သဖြင့် ဆောင်ယူပေသည်-ဟု သိကုန်သော ပညာရှိတို့၏ သန္တာန် ၌၊ ကာဣဿာ-
 အဘယ်မှာ ဠုစူခြင်း ဖြစ်တော့အံ့နည်း” ဟု ပေးရလိမ့်မည်။ ဤ၌ ဥဿယာကိုဣဿာ
 ဟု ဖွင့်သဖြင့် ပါဠိအလို ဣဿာနှင့်ဥဿယာသည် သဘောတူတည်း-ဟုဆိုသင့်၏။

ထို့ပြင်-“ဒေါနဣဿန္တိ ပုရိသပရက္ကမဿ-နတ်တို့သည် ယောက်ျား လုံ့လအား
 မဠုစူကုန်” ဤ၌ “ဣဿန္တိ” ဟု ဘူဝါဒိရုပ်ရှိသောကြောင့် ဣဿယန္တိကို ဣဿံ
 ဟူသော ဒုတိယန္တနာမ်ပုဒ်နောင် ကရဓာတ်၏ အနက်၌ ဇာယပစ္စည်း သက်၍ပြီးသော
 နာမဓာတ်ဟု မှတ်၊ “ဣဿယန္တိ-ဣဿာကို ပြုကုန်၏” ဟုလည်း သဒ္ဒါနက်ပေးပါ။

(ဇ) ရာဇ၊ ဣက္ခ ဣတိ-ရာဇ၊ ဣက္ခ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသံ ဓာတူနံ-
 ဤဓာတ်တို့၏၊ ပယောဂေ-၌၊ အကထိတဿ-စကားမပြောဘဲနေသော၊ ယဿ-
 အကြင် ကာရကအား၊ ဝါ-အကြင်သူအား၊ ဝိပုစ္ဆနံ-အထူးထူးမေးခြင်းသည်၊ ကမ္မ
 ဝိချာပနတ္ထဉ္စ-အမှုကို ထင်ရှားစေခြင်း အကျိုးရှိသည်လည်း၊ (ဟောတိ)-၏၊ တံ
 ကာရကံ-သည်၊ သမ္ပဒါနသည-ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ ဒုတိယာစ-ဒုတိယာလည်းသက်၊
 အဟံ-ကျွန်တော်မျိုးသည်၊ ရညော-မင်းအား၊ အာရာဇော-နှစ်သက်ပါ၏၊ အဟံ-
 သည်၊ ရာဇာနံ-ကို၊ အာရာဇော-၏၊ အဟံ-တပည့်တော်မသည်၊ အယျာနံ-
 အရှင်တို့အား၊ ကိံ အပရဇ္ဈာမိ- အဘယ် ချွတ်ယွင်းမိပါသနည်း၊ အဟံ-သည်၊

ဥသုယဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ကား “ဗြာဟ္မဏော ဝေဿကာရံ ဗြာဟ္မဏံ ဥသုယတိ” ဟု
 ဒုတိယာလည်း ပါဠိရှိသည်၊ ကုပဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း “ဘောဇေပုတ္တေ န
 ကုပ္ပာမိ- မုဆိုးသားတို့ကို စိတ်မဆိုးပါ” ဟု ဒုတိယာလည်းကောင်း၊ “ကာသိရာဇေ
 နကုပ္ပာမိ-ကာသိမင်း၌ စိတ်မဆိုးပါ” ဟု သတ္တမိ လည်းကောင်း ပါဠိရှိသည်။

(ဇ) ယဿ၊ ပေ၊ ကမ္မ ဝိချာ ပနတ္ထံ၊ ပေ၊ ဒုတိယာစ-“ကမ္မဝိချာပနတ္ထံ” ဟု
 စသဒ္ဒါ မပါဘဲ ရူပသိဒ္ဓိရှိ၏၊ [ဤ၌ စပါသည်အတွက် အနက်တစ်မျိုး ပေးရသည်။]
 စကားမပြောဘဲနေသော မင်း စသူအား အထူးထူး မေး၏၊ ထိုသို့ မေးခြင်းကား
 မိမိမှာ အမှုအပြစ်ရှိလျှင် ထင်ရှားစေလို (ထုတ်ဖော်ပြောဆိုစေလို)၍ မေးခြင်းတည်း၊
 ထိုအမေးခံရသော မင်း စသူသည် သိမ္ပဒါန်ဖြစ်၏-ဟူလို၊ ဤကား ပုံစံများကို
 ကြည့်၍ ယူဆရသော အဓိပ္ပာယ်တည်း၊ သက္ကတကျမ်းရင်း၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ ဤအတိုင်း
 မဟုတ်သေး၊ နောက်၌ ပြအံ့၊ “ဒုတိယာစ” ဟု ဆိုသောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် သမ္ပဒါန်
 အဖြစ်မမြဲ၊ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် ကံအနက်၌ ဒုတိယာလည်း သက်သေး၏-
 ဟူလို၊ [အာယသုန္တံ တိ-ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာတိ ဒုတိယာ” ရူ ငိုကာ။] နိဒ္ဒေသ၌ကား
 ဤစသဒ္ဓါဖြင့်ပင် သမ္ပဒါန်အနက်၌ ဒုတိယာသက်ဟု ဆို၏၊ ကံအနက်၌ ဒုတိယာ
 သက်သောသုတ် တိုက်ရိုက်ရှိပါလျက် စသဒ္ဓါဖြင့် သက်ခြင်းမှာ သင့်မည် မထင်။

အာရာဇောဟံ ရညော-ရှင်ဘုရင်မှာ ညဉ့်အခါ၌ အိပ်မက်မက်၏၊ ထိုအိပ်မက်၏
 အကျိုးအပြစ်ကို ပုရောဟိတ်အား မေးမည်ဟု ကြံ၍ နံနက်စောစော၌ ပုဏ္ဏားကို
 မျှော်နေ၏၊ ပုဏ္ဏားလည်း ဆောင်းအခါဖြစ်၍ မီးလှုံနေသဖြင့် အချိန်ကျသော်လည်း
 မရောက်လာဘဲရှိသောကြောင့် ပုဏ္ဏားအား ရှင်ဘုရင် စိတ်ဆိုးနေ၏၊ ထို့ကြောင့်
 ပုဏ္ဏားလာသောအခါ စကားမပြောဘဲ နေလေသည်။ ထိုသို့ မင်းအား မိမိမှာ အမှု
 အပြစ်ရှိလျှင် ထင်ရှားစေလိုသောကြောင့် “အာရာဇောဟံ ရညော= ကျွန်တော်မျိုးသည်
 အရှင်မင်းမြတ်အား နှစ်သက်ပါ၏” ဟု သံတော်ဦးတင်၏၊ ကျွန်တော်မျိုးကား
 နှစ်သက်ပါသည်၊ အရှင်မင်းမြတ်ကမူကျွန်တော်မျိုးအပေါ်၌ အဘယ်အပြစ်ရှိ၍
 စကားပြောတော် မမူပါသနည်း” ဟု မေးလိုရင်း ဖြစ်သည်၊ ဤသို့ စကားမပြောဘဲ
 နေသော မင်းအား အထူးထူးမေးရာ၌ မူပြစ်ထင်ရှားစေလို၍ မေးခြင်းလည်းဖြစ်ရကား
 “ယဿ အကထိတဿ ဝိပုစ္ဆနံ ကမ္မဝိချာပနတ္ထံ” ဟု မိန့်သည်။

အယျေ-တို့ကို၊ ကိံအပရဇ္ဈာမိ-နည်း၊ စက္ခု-မျက်စိကို၊ ဇနဿ-သူအပေါင်းအား၊ ဒဿနာယ-ကြည့်ရှုခြင်းငှာ၊ တံဝိယ-သင့်ကိုကဲ့သို့၊ မညေ-မှတ်ထင်၏၊ ဥပတိဿော-ဥပတိဿသည်၊ အာယသ္မတော ဥပါလိတ္ထေရဿ-အရှင် ဥပါလိထေရ်အား၊ ဥပသမ္ပဒါ ပေက္ခော-ပဉ္စင်းအဖြစ်ကို ရှုငဲ့၏၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ အာယသ္မန္တံ-အရှင်ဥပါလိထေရ်ကို၊ ဥပသမ္ပဒါပေက္ခော-၏၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

ဤ၌ အမေးခံရသူ ရှင်ဘုရင်သည် “ရညော” ဟု သမ္ပဒါန်ဖြစ်၏၊ ဒုတိယာသက်၍ “ရာဇာနံ” ဟု ကံလည်း ဖြစ်သည်။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ “အာရာဇော မေ ရညော” ဟု ရှိ၏။]

ကျာဟံ အယျာနံ အပရဇ္ဈာမိ-အပရဇ္ဈာမိ၌ အပပုဗ္ဗ ရာဇဓာတ် ဖြစ်၍ ဤ၌ ပုံစံ ထုတ်သည်။ မေတ္တိယဘူမိကောမည်သော ဆဗ္ဗဂ္ဂိရဟန်းတို့သည် အရှင်ဒဗ္ဗအပေါ်၌ မကျေမနပ်ဖြစ်သောကြောင့် မျက်နှာချင်းဆိုင် မှိုင်၍ ထိုင်နေခိုက်ဝယ် “မေတ္တိယာ” မည်သော (သူတို့အသင်းဝင်) ဘိက္ခုနီ ရောက်လာ၏။ ထိုဘိက္ခုနီကိုလည်း စကား မပြောဘဲနေသောကြောင့် ဘိက္ခုနီက “ကျာဟံ အယျာနံ အပရဇ္ဈာမိ” ဟု မေး၏။ “တပည့်တော်မသည် အရှင်ဘုရားတို့အား ဘာကို ချွတ်ယွင်းမိပါသနည်း၊ တပည့်တော်မမှာ ဘာအဖြစ်ရှိ၍ စကားမပြောဘဲနေကြပါသနည်း” ဟု မေးလိုရင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ မှုပြစ် ထင်ရှားအောင် မေးရာ၌ စကားမပြောဘဲနေသော ရဟန်းတို့သည် “အယျာနံ” ဟု သမ္ပဒါန်ဖြစ်၏။ ဒုတိယာသက်၍ “အယျေ” ဟု ကံလည်း ဖြစ်သည်။

စက္ခု ဇနဿ ဒဿနာယ တံ ဝိယ မညေ- ဤပြယုဂ်ကား ဣက္ခ အနက်ရှိသော ဒိသဓာတ်၏ ပုံစံတည်း။ “ဣက္ခ=ဒဿနကေသု” ဟု ဓာတ်ကျမ်းရှိသောကြောင့် ဣက္ခဓာတ်နက်ဖြစ်သော ဒဿနကြိယာကိုလည်း ထုတ်ပြသည်။ ဤပြယုဂ်၌ ဇနဿ အရ ထိုသူ၏ အကထိတဖြစ်ပုံ မေးအပ်ပုံကို နိဒ္ဒေသ ဖွင့်သေး၏။ သို့သော် ထိုအဖွင့်အတိုင်း အဓိပ္ပာယ် မရချေ။ သိဟိဋ္ဌိမုဋ္ဌိ “စက္ခု ဇနဿ ဒဿနာယ” ကို ပုံစံတစ်ခု၊ “တံဝိယ” ကို ပုံစံတစ်ခုဟု ၂ ခုခွဲ၍ ထုတ်၏။ တံကို ဒုတိယာဝိဘတ်သက်ဖို့ ပုံစံဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်။ ရူပသိဒ္ဓိ ဗာလာဝတာရတို့၌ ဤပုံစံကို မပြကြ၊ အဓိပ္ပာယ်လည်း အဆင်မပြေလှသောကြောင့် စဉ်းစားဖွယ်ရှိသည်။

အာယသ္မတော၊ ပေ၊ အာယသ္မန္တံ ဝါ- ဥပသမ္ပဒါပေက္ခော၌ ဥပသမ္ပဒါ+ အပေက္ခောဟုခွဲ၊ ထိုအပေက္ခောကား အပပုဗ္ဗဣက္ခဓာတ်ဖြစ်၍ ဤ၌ ပုံစံထုတ်သည်။ ထို ဣက္ခဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဖြစ်သောကြောင့် “အာယသ္မတော” ဟု သမ္ပဒါန်ဖြစ်၏။ ဒုတိယာသက်၍ “အာယသ္မန္တံ ဥပသမ္ပဒါ ပေက္ခော” ဟုလည်း ရှိသေး၏-ဟူလို၊ ဤပြယုဂ်၌လည်း “အာယသ္မတော ဥပါလိတ္ထေရဿ-အား၊ ဥပသမ္ပဒါပေက္ခော-ပဉ္စင်းအဖြစ်ကို ငဲ့သော၊ ဥပတိဿော-သည်၊ တုဏှိဘူတံ-စကား မပြော တုဏှိဘောနေသော၊ အာယသ္မန္တံ ဥပါလိတ္ထေရ်-ကို၊ ပုစ္ဆတိ-မေး၏” ဟု “အကထိတဿ၊

(ဈ) ပစ္စာသုဏ အနုပတိ ဂိဏာနံ-ပတိဇ္ဈေး အာရောဂ်ရှိသော သုဓာတ်၊ အနုဇ္ဈေး ပတိဇ္ဈေးရှိသော ဂိဓာတ်တို့၏၊ ပုဗ္ဗကတ္တရိ - ရှေးကြိယာ၏ ကတ္တာဒ္ဓိ၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)၊ သုဏောတိဿ-သုဓာတ်၏၊ ပစ္စာယောဂေ-ပတိ၊ အာ

ဝိပုစ္ဆနံ” နှင့် သင့်တင့်အောင် အပိုထည့်၍ နိဒ္ဒေသအနက် ပေး၏။ ရဟန်းခံ ကမ္မဝါစာ ပါဠိ၌ ရှိရိုးဖြစ်သော ပြယုဂ်ကို သဒ္ဓါကျမ်းအဆိုနှင့် ကိုက်အောင် ကြံစည်လိုက်သဖြင့် ပါဠိရင်းအဓိပ္ပာယ် ပျက်ပြယ်လေတော့၏။ အမှန်မှာ- ဤ ကစွည်းပုတ္တိဖွင့်ပုံကိုက သဒ္ဓါကျမ်းရင်းတို့ အလိုမကျခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် ကျမ်းရင်းအဆိုကို ပြဋ္ဌားအံ့။

ရာဇိက္ခာနံ ယဿ ဝိပဇ္ဇော။ ။(ပါဏိနိသုတ်)၊ ရာဇိက္ခာနံ-ရာဇ၊ ဣက္ခဓာတ် တို့၏။ ပယောဂေ-၌၊ ယဿ-အကြင် သူ့အတွက်၊ ဝိပဇ္ဇော-အထူးထူးမေးခြင်းကို။ ကရိယတေ-ပြုအပ်၏။ တံ ....ထိုမေးခြင်းနှင့် စပ်ဆိုင်သူသည်၊ သမ္မဒါနံ ဟောတိ၊ (သုတ်နက်)၊ ဤသုတ်၌ အမေးခံရသူကို သမ္မဒါနံဖြစ်သည်-ဟု မဆိုလို၊ မေးခြင်း နှင့် စပ်ဆိုင်သူ(မေးတတ်သူ)ကို သမ္မဒါနံဟု ဆိုသည်။ [ကစွည်းပုတ္တိ၌ကား အမေး ခံရသူကို သမ္မဒါနံဟု ဆိုထား၏။] ပုံစံကား -ကဏှာယ ရဇ္ဈတိ ဣက္ခဓာတ်၊ ဂဂ္ဂ ရသေ့ကို ကဏှ မည်သူက ကံဇာတာ ကောင်း-မကောင်းကို မေး၏။ ထိုအမေး ခံရသောဂဂ္ဂရသေ့သည် မေးတတ်သူကဏှ၏ ကံဇာတာ ကောင်း-မကောင်းကို ကြည့်ရှုစစ်ဆေးရာ၌ ပုံစံတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဂဂ္ဂေါ-သည်၊ ကဏှာယ- ကဏှအား၊ ဝါ-ကဏှအကျိုးငှာ၊ ရဇ္ဈတိ (ဣက္ခဓာတ်)-ကံဇာတာကို ကြည့်ရှု၏” ဟု အနက် ပေး။ “ရာဇ-သံသိဒ္ဓိယံ- ပြီးခြင်း၌”ဟု ဓာတ်ကျမ်းရှိသော်လည်း ဤ၌ကား ရာဇဓာတ်လည်း ကြည့်ရှုခြင်းအနက်ပင်။

မှတ်ချက်။ ။ပါဏိနိ၌ ဝိပဇ္ဇောကို ထောက်၍ “ဝိပုစ္ဆနံ” ဟုလည်းကောင်း၊ ကံဇာတာကောင်း မကောင်းကို ကြည့်ရှုခြင်း ဟူသောပုံစံကို ထောက်၍ “ကမ္မဝိ ချာပနတ္ထံ” ဟုလည်းကောင်း ကစွည်းပုတ္တိ ဖွင့်သော်လည်း “အာရာဇော ဟံ ရဇော” စသော ပုံစံတို့မှာ ထိုသက္ကတပုံစံတို့နှင့် အသွားမတူသောကြောင့် ကစွည်း ပုတ္တိစကား၌ အဓိပ္ပာယ်လှအောင် ယူဆဖို့ ခဲယဉ်း၏။ ရဇော-အယျာနံ-ဇနဿတို့ကို ဆဋ္ဌိကံကြံ၍ “ကို” ဟု အနက်ပေးပြီးလျှင် အာယသုတောကိုလည်း သမ္ပန္န ဆဋ္ဌိ ကြံ၍ “အရှင်၏+ပဉ္စင်းလောင်းပါတည်း” ဟုဆိုမှသာ အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ထို့ပြင်- “ဥပတိဿ”ဟူသော နာမည်သည် အရှင် သာရိပုတ္တရာ၏ နာမည်တည်း။ အရှင် သာရိပုတ္တရာက အရှင်ဥပါလိထက် ရဟန်းပြု အရှင်ကျသောကြောင့် ထိုပါဠိလည်း ကျမ်းရင်းပါဠိမဟုတ်ဟု ဆရာတို့ ယူဆတော်မူကြသည်။

(ဈ)ပစ္စာသုဏ၊ ပေ၊ ပုဗ္ဗကတ္တရိ-ဤဝါကျသည် အကျဉ်းသင်္ခေပဝါကျတည်း။ ထိုအကျဉ်းကိုပင် “သုဏောတိဿ၊ ပေ၊ သော သမ္မဒါနသညော ဟောတိ”ဟု လည်းကောင်း၊ “ဂိဏဿ အနုပတိယောဂေ၊ ပေ၊ သမ္မဒါနသညော ဟောတိ”ဟု လည်းကောင်းချဲ့ပြလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် “ပုဗ္ဗကတ္တရိ-၌သမ္မဒါနံ ဟောတိ”ဟုထည့်၍ အနက်ပေးရသည်။ သုဏဂိဏတို့၌ ဣ အက္ခရာသည် ဓာတ်ကို သွန်ပြုသော ဓာတုနိဒ္ဓိ အက္ခရာတည်း။ ဓာတ်သွန်ပြုပုံကား-သုဓာတ်သည် “သဝတိ-ယိုစိ၏”ဟု ဘူဝါဒိ ဝိုဏ်းလည်း ရှိ၏။ “သုနာတိ-ညှဉ်းဆဲ၏”ဟု ကိယာဒိဝိုဏ်းလည်း ရှိ၏။ ထိုသုဓာတ်

ဥပသာရတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌၊ ဗုဒ္ဓဿ-ရှေးဖြစ်သော၊ ယဿ ကမ္မဇော-အကြင်ကံ၏၊ ယောကတ္တာ-အကြင်ကတ္တားသည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏၊ တဿ ကမ္မဇော-တိုက်၏၊) သော-ထိုကတ္တားသည်၊ သမ္ပဒါနသညော-ရှိသည်၊ ဟောတိ-၏၊ တံ-ထိုဥဒါဟရဏ်သည်၊ ယထာ-နည်း၊ ဘဂဝါ ဘိက္ခု၊ ဧတဒဝေါစ-ဘဂဝါ ဘိက္ခု၊ ဧတဒဝေါစ၊ စသည်တည်း၊ ဘဂဝါ-သည်၊ ဘိက္ခု-တို့ကို၊ ဧတံ-ဤစကားကို၊ အဝေါစ-မိန့်တော်မူပြီ။

ဘိက္ခုတိ-ဘိက္ခုဟူသောကံသည်၊ အကထိတကမ္မံ-အကထိတ ကံတည်း၊ ဧတံတိ-ဧတံဟူသော ကံသည်၊ ကထိတကမ္မံ-ကထိတကံတည်း၊ [“ယဿကမ္မဇော ပုဗ္ဗဿ ယော ကတ္တာ၊ သော ဘဂဝါတိ၊ ယော ကရောတိ သ ကတ္တာတိ သုတ္တဝစနေန” ဟု ပါဠိမှန်ရှိစေ၊] ပုဗ္ဗဿ-သော၊ ယဿ ကမ္မဇော-အကြင်

မျိုးကို မယူရ၊ ဏာ ပစ္စည်း ဣပစ္စည်းသက်သော သွာဒိဂိုဏ်း သုဓာတ်ကိုသာ ယူပါ-ဟု(ဏ) အကွရာဖြင့် ညွှန်ပြသည်၊ “ဂိ-သဒ္ဓေ”ဟူသော ဓာတ်ကျမ်းတို့နှင့်အညီ ဤဂိဓာတ်သည် သွာဒိ ဏာပစ္စည်း သက်၍ ပြီးသော ဓာတ်တည်း-ဟု သိစေလို၍ “ဂိဏ”ဟု ညွှန်ပြသည်၊ [ဂိဏ၌ “ဂေ” ဓာတ်ဟု ကြံကြသေးသည်ကား “ဂိဏ” ပုဒ်နှင့် မလျော်။]

သုဏောတိဿ၊ ပေ၊ သမ္ပဒါနသညော-ဤ သုဏောတိဿ၌ တိအကွရာလည်း ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌပင်။ တိ အကွရာဖြင့် ညွှန်ပြရာ၌ ဝိကရဏ ပစ္စည်းလည်း ပါသေးသောကြောင့် “သုဏော”ဟု ဣပစ္စည်းပါ ထည့်ရသည်၊ [ရူပသိဒ္ဓိ ကိတ်အဆုံးမှာ ကြည့်ပါ။] ပတိရှေးရှိသော သုဓာတ်ဟူသည် “ပစ္စသောသံ” စသည်၌ သုဓာတ်တည်း၊ အာရှေးရှိသော သုဓာတ်ဟူသည် “အာသုဏန္တိ” စသည်၌ သုဓာတ်တည်း၊ ရှေးဝါကျ၌ ကတ္တားဖြစ်ခဲ့သော ပုဒ်သည် ပတိ အာရှေး ရှိသော သုဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ နောက်ဝါကျ၌ သမ္ပဒါန်ဖြစ်ရသည်။ [ယဿ ကမ္မဇော-စသည်၏ အဓိပ္ပာယ်ကို နောက်မှ ပြအံ့။]

ဘဂဝါ ဘိက္ခု ဧတဒဝေါစ၊ ဧတ ဘိက္ခု၊ ဘဂဝတော ပစ္စသောသံ-ဤသို့ ၂ ဝါကျ တွဲစပ်၍ အဓိပ္ပာယ်မှတ်၊ ထို ၂ ဝါကျတွင် ရှေးဝါကျ၌ ဘဂဝါဟူသော ကတ္တားသည် ပတိ၊ သုဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ နောက်ဝါကျ၌ “ဘဂဝတော”ဟု သမ္ပဒါန် ဖြစ်ရသည်။

ဘိက္ခု၊ ပေ၊ ကထိတကမ္မံ-ရှေ့ဝါကျ၌ “ဘိက္ခု + ဧတံ” ဟု ကံ ၂ ခုရှိ၏။ ထိုတွင်ဘိက္ခုသည် အကထိတကံဖြစ်၍၊ ဧတံကား ကထိတကံဖြစ်သည်ဟု-ဟု ခွဲပြသော အခွဲစကားတည်း၊ ဘိက္ခု+ဧတံဟူသော ကံ ၂ ခုတွင် “ဧတံ”အရစကားခြပ်သည် “အဝေါစ” အရ ဆိုခြင်း ကြိယာနှင့် အလွန် ရင်းနှီးစွာ ဆက်စပ်နေသောကြောင့် ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ် ဆိုလိုအပ်သော ကထိတပဓာနကံတည်း၊ ဘိက္ခုအရ ရဟန်းခြပ်ကား ဆိုခြင်းကြိယာနှင့် အလွန်ရင်းနှီးစွာ ဆက်စပ်သည် မဟုတ်၊ အဓိပ္ပာယ် စုံအောင်သာ ထည့်ရသောကြောင့် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က အရေးကြီးစွာ ဆိုလိုအပ်သောကံ မဟုတ်၊ [ကထိတ-ဆိုလိုအပ်သောကံ၊ အကထိတ-ဆိုလိုအပ်သော ကံ မဟုတ်။] ဤကား

ကံ၏။ ယောကတ္တာ-သည်(အတ္ထိ-၏။ တဿ ကမ္မုနော-ထိုကံ၏)။ သော-ထို
ကတ္တားဟူသည်။ ဘဂဝါတိ- ဘဂဝါဟူသည်တည်း။ (ကသ္မာ-အဘယံကြောင့်နည်း)။
ယော ကရောတိ သ ကတ္တာတိ သုတ္တ ဝစနေန-ယော ကရောတိ သကတ္တာ
ဟူသော သုတ်စကားကြောင့်တည်း။ [နောက်၌ “ကတ္တုသညော” မလို၊] ဝေ-
ဤသို့လျှင်၊ ပုဗ္ဗဿ-သော၊ ယဿ ကမ္မုနော-၏။ ယော ကတ္တာ-သည်၊ အတ္ထိ-
၏။ သော-ထိုကတ္တားသည်၊ သမ္ပဒါနသညော-ရှိသည်။ ဟောတိ။

ကထိတ အကထိတ ဟု ၊ မျိုးပြသော သဒ္ဒါကျမ်းတို့နှင့် သင့်လျော်သော (ယံ
ကရောတိ တံကမ္မံသုတံ၌ ရူပသိဒ္ဓိ ဖွင့်ပုံကိုလည်း နည်းမှီသော) အဓိပ္ပာယ်တည်း။

သက္ကတအဆို။ ။ ကမ္မုနာ ယံ ယုဇ္ဇတေလ္လတိ- ဟူသည်ကား၊ မုချ
ကမ္မုနာ- (“ဂါဝံ ပယော ဒုဟတိ-နွားမကို နို့ညှစ်၏” ဟူရာ၌ ပယော စသော)
ပဓာနကံနှင့် သဟ-အတူတွဲဖက်၍၊ ကြိယာယ-ညှစ်ခြင်းစသော ကြိယာနှင့်၊
သမ္ပဇ္ဈမာန-စပ်အပ်သော၊ ကာရကမေဝ-ဂေါစသော ကာရကသည်ပင်၊ အပါဒါနာဒိ
ဝိသေသေဟိ-အပါဒါန်စသော ကာရက အထူးတို့ဖြင့် ၊ အကထိတံ- မဆိုအပ်သည်။
သမာနံ-ဖြစ်လတ်သော်၊ ကမ္မသညကံ-ကံအမည်ရှိသည်။ ဘဝတိ-ဖြစ်၏။ ဤသို့
သိဒ္ဓန္တကောမုဒိဋ္ဌိကာ၌ “နွားမမှ+နို့ရည်ကို ညှစ်၏” ဟုလည်းကောင်း၊ “နွားမ၌
+နို့ရည်ကို ညှစ်၏” ဟုလည်းကောင်း၊ “နွားမ၏+နို့ရည်ကို ညှစ်၏” ဟု
လည်းကောင်း အပါဒါန်စသည်ဖြင့် ဆိုလျှင်လည်းဖြစ်နိုင်သော “ဂေါ” ကို အပါဒါန်
စသည်ဖြင့် မဆိုအပ်သောကြောင့် “အကထိတကံ” ဟု ခေါ်ကြောင်း မိန့်၏။ သာရ
သုတ၌လည်း “အကထိတံစ- အပါဒါနာဒိ ဝိသေသေဟိ အဝိဝက္ခိတံ ကာရကံ
ကမ္မသည သျာတံ” ဟု နည်းတူမိန့်၏။ ထိုအလို “အပါဒါန်စသော ကာရက အထူး
ဖြင့် မဆိုအပ်သော ကံကို အကထိတကံ ခေါ်သည်” ဟုမှတ်၊ ပယော စသည်ကို
“အပါဒါန်စသော ကာရက အထူးဖြင့် မဆိုအပ်သောကံ” ဟု ပြောင်းပြန် အဓိပ္ပာယ်
မရနိုင်သောကြောင့် “ကထိတကံ” ဟု မရှိတော့။

တဿတမ္မုနော ပုဗ္ဗဿ၊ ပေ၊ ဝစနေန- “ယဿ ကမ္မုနော ပုဗ္ဗဿ ယော
ကတ္တာ သော ဘဂဝါတိ” ဟူသောပါဠိဖြင့် ရှေး၌ဆိုအပ်ပြီးသော “ယဿ ကမ္မုနော
ပုဗ္ဗဿ ယော ကတ္တာ” ဟူသော စကား၌ ကတ္တား၏ သရုပ်ကို ပြ၏။ “ဘဂဝါ
ဘိက္ခု စတဒဝေါစ” ၌ ဘဂဝါသဒ္ဒါသည် “ယော ကတ္တာ” အရ ကတ္တားဖြစ်သည်-
ဟူလို၊ ဘာကြောင့် ဘဂဝါပုဒ်ကို ကတ္တားခေါ်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့်
“ယောကရော တိ၊ ပေ၊ ဝစနေန” ဟု မိန့်သည်။ “ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ”
ဟူသော သုတ်ကံ “အကြင် ကာရကသည် ပြုတတ် ပြီးစေတတ်၏။ ထိုကာရကသည်
ကတ္တားမည်၏” ဟု ဆိုသောကြောင့် ဘဂဝါလည်း “အဝေါစ” အရ ဆိုခြင်းကြိယာ
ကိုပြုတတ်ရကား ထိုသုတ်စကားနှင့်အညီ ကတ္တားအမည် ရနိုင်သည်-ဟူလို၊
[“သုတ္တ-ဝစနေန” ၏ နောက်၌ “ကတ္တုသညော” ဟု မြန်မာမူရှိသေးသည်ကား
စာသွားမကောင်းချေ၊ သိဟိုဠ်မူ၌လည်း မပါ။]

တံ-ထိုဥဒါဟရဏ်သည်၊ ယထာ-နည်း၊ တေ ဘိက္ခုဘဂဝတော ပစ္စသောသု-
စသည်တည်း၊ တေ ဘိက္ခု-တို့သည်၊ ဘဂဝတော-အား၊ ပစ္စသောသု- ရှေးရှု
နားထောင်ကုန်ပြီး၊ ဝါ-ဝန်ခံကုန်ပြီး၊ ဘိက္ခု-တို့သည်၊ ဗုဒ္ဓဿ-အား၊ အာသုဏန္တိ-
ရိုသေစွာ နားထောင်ကုန်၏။

ယဿကမ္မုနော ပုဗ္ဗဿ။ ။ ဤ၌ ပုဗ္ဗဿကို နောက်ထားသော်လည်း
ယဿကမ္မုနော၏ ဝိသေသနသာတည်း၊ ရှု၌ “ပုဗ္ဗဿ ကမ္မုနော”ဟု ပုဗ္ဗဿကို
ရှေ့ထားလျက်ဆိုသည်။ “ပုဗ္ဗဿ”အရ “ရှေး” ဟူသည် နောက်ဝါကျရှိ
သဝနကြိယာ၏ ကံကို ထောက်၍ ရှေးကျခြင်း (ရှေးဝါကျ၌ ဖြစ်ခြင်း) ဟူသော
ရှေးတည်း၊ ကမ္မုနောအရ “ကံ” ဟူသည်လည်း စတဒေါစဉ် “ဧတံ” ဟူသော
ကံတည်း၊ ဆိုလိုရင်းကား-ရှေးဖြစ်သော(စကားတည်ဟူသော ကံကို ပြုလုပ်တတ်
ဖြစ်စေတတ်သော ကတ္တားဟူသည် ဘဂဝါပင် ဖြစ်၏။ ထို “ဘဂဝါ” ကတ္တားသည်
နောက်ဝါကျသို့ ရောက်သည့်အခါ “ဘဂဝတော”ဟု သမ္ပဒါန်ဖြစ်ရသည်-ဟုလို။

[ရူဠိကာ]

ဝစန ကမ္မဿာတိ-ဧတံ အဝေါစာတိ ဧတ္ထ ပုစ္ဆမာနဿ
သဝနတော ပုဗ္ဗဿ နိပ္ပတ္တနိယကမ္မဘူတဿ ဝစနဿ၊ ကတ္တာ-
နိပ္ပတ္တကော။ [ဧတံ အဝေါစဉ် ဆိုအပ်သော နောက်ဝါကျရှိ
သဝန ကြိယာမှ ရှေ့လည်းဖြစ်သော (နိပ္ပတ္တိ ဝိကတိ ပတ္တိကံ
၃ ဗျိုးတွင်) နိပ္ပတ္တနိယခေါ် နိပ္ပတ္တိ ကံလည်းဖြစ်သော စကား
တည်း ဟူသော ကံ၏၊ (ဤကား ယဿကမ္မုနော ပုဗ္ဗဿ၏
အဖွင့်)၊ ကတ္တားဟူသည် ထိုနိပ္ပတ္တိကံကို ဖြစ်စေတတ်သော
ဘဂဝါသဒ္ဒါတည်း၊ (ဤကား ယောကတ္တာ၏ အဖွင့်)။]

ဝါဒန္တရ။ ။

သဒ္ဓနိတိ၌ ပစ္စာသုဏ ပြယုဂ်ကို ပြရာဝယ် “ပုဗ္ဗဿ”ဟု
ဝိသေသန မပါဘဲ အနုပတိ ဂိဏပြယုဂ်ကို ပြရာ၌သာ “ပုဗ္ဗဿ”ဟု ပါ၏။ “ဒွိသု
ကမ္မေသု ယံကမ္မံ၊ ပုဗ္ဗံ ကထိတကမ္မတ္တာ”ဟုလည်း မိန့်၏။ ဆိုလိုရင်းကား “ဘိက္ခု
ဇနံ ဓမ္မံ သာဝေတိ”၌ ဓမ္မံသည် ကထိတကံတည်း၊ ထိုကထိတကံကို ပုဗ္ဗဟု
ဆိုလိုသည်၊ သို့ဖြစ်လျှင် “ပုဗ္ဗဿ-ပဓာနဖြစ်သော” ဟု ပေးရလိမ့်မည်၊ ထို့ ပြင်-
“ယဿ ကမ္မုနော-အကြင် ကြိယာ၏” ဟုလည်း အနက်ပေးကြသေး၏။
သို့သော် “နိပ္ပတ္တနိယကမ္မ ဘူတဿ ဝစနဿ” ဟူသော ရူဠိကာနှင့်လည်းကောင်း၊
“အာမန္တန ကြိယာဝေသန ကမ္မဘူတာနံ ဘိက္ခုနံ (ဘိက္ခု ဟူသော ကံတို့၏)
ကတ္တာ ဟုတွာ” ဟူသော သဒ္ဓနိတိနှင့်လည်းကောင်း မညီ။

ဧဝံ၊ ဖေါ၊ သမ္ပဒါန သညောဟောတိ -

ဧဝံ စသော ဤ ဝါကျကား ဆိုခဲ့ပြီးသော
စကားကို ပြန်၍ အုပ်ဖုံးသော နိဂုံးဝါကျဖြစ်၍ အဓိပ္ပာယ် အထူး မရှိပြီ၊ ဤသို့လျှင်
သဒ္ဓါကျမ်းတို့က ပတိပုဗ္ဗ သုဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ ရှေ့ဝါကျရှိ ကတ္တားသည် သမ္ပဒါန်
ဖြစ်၏-ဟုဥပဒေသပြုကြသော်လည်း (မူလပဏ္ဏာသ-မူလ ပရိယာယသုတ် စသော)
အဋ္ဌကထာတို့၌ကား “ဘဂဝတော ပစ္စသောသုန္တိ- ဘိက္ခုဘဂဝတော အာမန္တဏံ”
(ဘုရားရှင်၏ ခေါ်တော်မူခြင်းကို) “ပတိအသောသု”ဟု (အာမန္တဏံ) ဟူသော

(၉) ဂိဏဿ-ဂိဓာတ်၏။ အနုပတိယောဂေ-အနုပတိသဒ္ဓါတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌၊ ပုဗ္ဗဿ-ရှေးဖြစ်သော၊ ယဿ ကမ္မုနော-အကြင်ကံ၏။ ယော ကတ္တာ-သည်၊ (အတ္ထိ-တဿ ကမ္မုနော-၏) သော-ထိုကတ္တာသည်၊ သမ္ပဒါနသညော ဟောတိ၊ တံ-သည်၊ ယထာ-နည်း၊ ဘိက္ခု ဇနံ ဓမ္မံ သာဝေတိ-စသည်တည်း၊ ဘိက္ခု-ရဟန်းသည်၊ ဇနံ-လူအပေါင်းကို၊ ဓမ္မံ-တရားကို၊ သာဝေတိ-ကြားနာစေ၏။ ဝါ-ဟော၏။ တဿ ဘိက္ခုနော-ထိုတရားဟောသော ရဟန်းအား၊ ဇနော-လူအပေါင်းသည်၊ အနုဂိဏာတိ-အားတက်စေလို၊ လျော်စွာ ဆို၏။ တဿ ဘိက္ခုနော-အား၊ ဇနော-သည်၊ ပတိဂိဏာတိ-အားတက်စေလို ခွန်းတုံ့ဆို၏။

သမ္ပန္နိပုဒ်ကို ထည့်စွက်၍ “ဘဂဝတော” ကို သဗ္ဗန္တ ခဋ္ဌိယန္တ ပုဒ်ဟု ဖွင့်ဆိုကြသည်။ ဋီကာတို့၌ကား သဒ္ဓါနည်းကိုပင် အတည်ပြု၍ “ဘဂဝတော တိ ဣဒံပန ပဋိဿဝ သမ္ပန္နေန သမ္ပဒါနဝစနံ၊ ယထာ-ဒေဝဒတ္တဿ ပတိသုဏောတိတိ” ဟု ဖွင့်ကြသေးသည်။

အာသုဏန္တိ ပုဗ္ဗဿ ဘိက္ခု - ဤကား အာပုဗ္ဗ သုဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဝယ် ရှေးဝါကျ၌ ကတ္တာဖြစ်ခဲ့သော ပုဒ်၏ သမ္ပဒါန်ဖြစ်ပုံတည်း၊ ဤ၌ ရှေးဝါကျကို သိလောက်၍ ထုတ်မပြ၊ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓေါ ဘိက္ခု ဇတဒဝေစ” စသည်ဖြင့် ရှေးဝါကျ တစ်ခုခုကို ဆက်စပ်၍ ဆိုခဲ့ပြီးအတိုင်း အဓိပ္ပာယ်မှတ်ပါ။

(၉) ဂိဏဿ၊ ပေ၊ ပတိဂိဏာတိ- ၎င်းတို့ကား “အနုပတိဂိဏ” ၏ အကျယ်တည်း၊ “ဘိက္ခု ဇနံ ဓမ္မံ သာဝေတိ” သည် ရှေးဝါကျတည်း၊ ဤ ရှေးဝါကျ၌ ဘိက္ခု ဟူသောကတ္တာသည် အနုပုဗ္ဗဂိဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ (နောက်ဝါကျသို့ ရောက်သည့်အခါ) တဿ ဘိက္ခုနော ဟု သမ္ပဒါန်ဖြစ်၏။ “တဿ ဘိက္ခုနော ဇနော ပတိ ဂိဏာတိ” ၌လည်း “ဘိက္ခု ဇနံ ဓမ္မံ သာဝေတိ” ဟု ရှေးဝါကျတစ်ခု ဆက်စပ်၍ အဓိပ္ပာယ်မှတ်ပါ။ [ရဟန်းက တရားဟောသည့်အခါ တရားနာ ပရိသတ်က “သာဓု သာဓု” ဟု ဆို၏။ ထိုဆိုခြင်းသည် ထိုရဟန်းအား အားတက် လာအောင် (တရား ဟောရာ၌ စိတ်ပါ လက်ပါရှိအောင်) လျော်စွာဆိုခြင်း- အတုံ့ ပြန်၍ ဆိုခြင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “သာဓုကာရဒါနာ ဒိနာ တံ ဥဿာဟယတိ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ဖွင့်သည်။]

သက္ကတံ။ ။ “ပစ္စာဟိ သုဏောတိဿ ပုဗ္ဗဿ ကတ္တာ (ပါဏိနီသုတ်)၊ ဧတေဟိ ပရဿ သုဏောတိဿ ယောဂေ ပုဗ္ဗဿ ပဝတ္တနရူပဗျာပါရဿ ကတ္တာ သမ္ပဒါနံ ဟောတိ၊ (သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ)။ ဧတေဟိ-ဤ ပတိအာ သဒ္ဓါတို့မှ၊ ပရဿ-သော၊ သုဏောတိဿ-၏။ ယောဂေ-၌၊ ပုဗ္ဗဿ-ရှေးဖြစ်သော၊ ပဝတ္တနရူပ ဗျာပါရဿ-နားကိုတောင်းခြင်း စသော သဘောရှိသော ကြိယာ၏” ဟုပေး။ [ဤအဖွင့်အလို “ယဿကမ္မုနော ပုဗ္ဗဿ” ၌ “ယဿ ကမ္မုနော- အကြင်ကြိယာ၏” ဟု ပေးသော အနက်လည်း သက္ကတနှင့် လိုက်လျောပေသည်။] အနုပတိဂိဏဿစ- (ပါဏိနီသုတ်)

ယော-အကြင်သူသည်၊ ဝဒေတိ-ဆို၏၊ သော- ထိုဆိုသူကို၊ ကတ္တာတိ- ကတ္တားဟူ၍၊ ဝုစ္ဆတိ-ဆိုအပ်၏၊ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်သော စကားကို၊ ကမ္မံတိ--ကံဟူ၍ ဝုစ္ဆတိ-၏၊ ယော-အကြင်သူသည်၊ ပဋိဂ္ဂါဟကော-ခံယူတတ်၏၊ တဿ-ထိုခံယူ တတ်သူ၏၊ သမ္ပဒါနံ-သမ္ပဒါနံ အဖြစ်ကို၊ ဝိဇာနိယာ-သိရာ၏၊ ဣစ္ဆေဝမာဒိ- တည်း။

(၄) အာရောစနတ္ထေ- ပြောဆိုခြင်း အနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္ပ ဒါနံ ဟောတိ)၊ ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ဝေါ-သင်တို့အား၊ အာရောစယာမိ-မိန့်တော်မူအံ့၊ (“အာမန္တယာမိ-သိစေတော်မူအံ့၊ ပဋိဝေဒယာမိ-သိစေတော်မူအံ့” ဟုပေး၊) မဟာရာဇ- မင်းမြတ်၊ တေ-အရှင်မင်းမြတ်အား၊ အာရောစယာမိ-သံတော်ဦးတင်ပါအံ့၊ (“ပဋိဝေဒယာမိ၊ အာမန္တယာမိ-သိစေလိုပါ၏” ဟု ပေး၊) ဣစ္ဆေဝမာဒိ-တည်း။

တေဟိ ဂိဏတိဿ ကာရကံ ပုဗ္ဗဗျာပါရဿ (ရှေးကြိုယာ၏၊) ကတ္တုဘူတံ ဝုတ္တသညံ (ဆိုအပ်ပြီးသော သမ္ပဒါနံ အမည်ရှိသည်) ဟောတိ၊ ဟောတု အနဂိ ဏာတိ၊ ပတိ ဂိဏာတိ၊ ဟောတာ ပဌမံ သံသတိ၊ တံ အဓ္မယျူ ပေါဿာ ဟယတိတျတ္ထော၊ [ဟောတု-ယဇ် ပူဇော်သူအား၊ အနဂိဏာတိ- လျော်စွာဆို၏၊ ပတိဂိဏာတိ- အတုံ့ဆို၏၊ ဟောတာ-ယဇ်ပူဇော်သူသည်၊ ပဌမံ သံသတိ-ပထမ ဆုတောင်း၏၊ တံ-ထို ယဇ်ပူဇော်သူကို၊ အဓ္မယျူ-ယဇ်ဆရာ ပုရောဟိတ်သည်၊ ပေါဿာဟယတိ (ပ+ဥဿာဟယတိ)- “အောထဝံ” စသော စကားတို့ဖြင့် အားတက်စေ၏။]

ယော ဝ ဒေတိ၊ ဝေါ ဝိဇာနိယာ-ဤဂါထာကား “ယဿ ကမ္မုနော ပုဗ္ဗဿ ယော ကတ္တာ၊ သော သမ္ပဒါနံသညော ဟောတိ” ဟူသော စကားနှင့် ဆက်သွယ်၍ ကတ္တား- ကံ-သမ္ပဒါနံတို့၏ သဘောကိုပြသော ဂါထာတည်း၊ ထိုသို့ ပြရာ၌ “ဘဂဝါ ဘိက္ခူ ဇောဒဝေါစ၊ တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ပစ္စဿောသံ” ပုံစံကို အခြေခံ၍ ပြခြင်းဖြစ်သည်။ ဘဂဝါ အရ (ဘုရားသည်) ဆိုသော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၏၊ ထိုဆိုတတ်သော ဘဂဝါကို ကတ္တားဟု ခေါ်၏၊ ဆိုအပ်သော စကားကို ကံဟု ခေါ်၏၊ သမ္ပဒါနံမှန်လျှင် ပဋိဂ္ဂါဟလက္ခဏာရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ရဟန်းတို့၏ ဝန်ခံ ခြင်း ကြိုယာကို ခံယူတတ်သော ဘုရားရှင်သည် သမ္ပဒါနံဖြစ်လာရသည်ဟုလို။ “ဘိက္ခူ ဇနံ ဓမ္မံ သာဝေတိ” ပုံစံအတွက် “ယော သာဝေတိ သကတ္တာတိ၊ သုတံ ကမ္မန္တဝုစ္ဆတိ၊ ယော ပဋိဂ္ဂါဟကော တဿ၊ သမ္ပဒါနံ ဝိဇာနိယာ” ဟုလည်း ဆိုနိုင်သည်။ [ဤ ဂါထာ၌ ရူဋီကာ အဖွင့်လွဲပုံကို ရုဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

(၄) အာရောစနတ္ထေ-“အာမန္တယာမိ ပဋိဝေဒယာမိ” အရ သိစေခြင်း ဟူသည် သိအောင် ပြောပြခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် အာပုဗ္ဗ မန္တဓာတ်၊ ပတိပုဗ္ဗ ဝိဒဓာတ်၊ “ဓမ္မံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ” ၌ ဒီသဓာတ်၊ “ယထာ နော ဘဂဝါ

(၄) တဒတ္ထေ- ထို၏ အကျိုးဟူသော အနက်၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)၊ ဦးနဿ-ယုတ်လျော့သော သင်္ကန်း၏၊ ပါရိပူရိယာ- ပြည့်စုံလုံလောက်ခြင်းငှာ၊ ဝတ္ထံ-အဝတ် ကို၊ နိက္ခိပိတဗ္ဗံ-သိမ်းထားနိုင်၏၊ ဗုဒ္ဓဿ-၏၊ အတ္ထာယ-အကျိုးငှာ၊ ဓမ္မဿ၊ ပေ၊ သံဃဿ၊ ပေ၊ ဇီဝိတံ-အသက်ကို၊ ပရိစ္ဆဇာမိ-စွန့်ပါ၏၊ ဣစ္ဆေဝမာဒိ-တည်း။

ဗျာကရေယျ” ၌ ဝိအာပုဗ္ဗ ကရဓာတ်များသည် အာရောစနတ္တပင်၊ ထို့ကြောင့် ထိုဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ “ဝေါ-သင်တို့အား၊ နော- ငါတို့အား”ဟု သမ္မဒါနံ ဖြစ်ရသည်။

သဒ္ဓနိတိ။ ။ အာမန္တနတ္တ ယှဉ်ရာ၌ သဒ္ဓနိတိဝယ် စတုတ္ထိမဟုတ်၊ ဒုတိယာသာ ဟု မိန့်၏၊ ဟန္တ ဒါနိ ဘိက္ခဝေ အာမန္တယာမိဝေါ (သင်တို့ကို)၊ အာမန္တယဿုဝေါ ပုတ္တေ (သင် သားတို့ကို)၊ အာမန္တ ခေါတံ ဂစ္ဆာမိ (တံ-သင့်ကို)၊ ဘဂဝါ ဘိက္ခု(တို့ကို) အာမန္တေ သိ ဘိက္ခဝေါတိ၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အာမန္တနတ္တ ယှဉ်ရာ၌ ဒုတိယာသာများသောကြောင့် “အာမန္တယာမိ ဝေါဘိက္ခဝေ” ၌ ဝေါလည်း ဒုတိယန္တသာ ဖြစ်သင့်၏၊ “အာမန္တယာမိ တေ မဟာ ရာဇ” ကား ပါဠိရင်းမဟုတ်၊ လုပ်ပြယုဂံ ဖြစ်ဟန်တူသည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ အာရောစနတ္တ အရာဝယ် အာမန္တနတ္တ ပြယုဂ်ကို မထုတ်ပြချေ။

(၅) တဒတ္ထေ- “တ+အတ္တ” ဟု ပုဒ်ခွဲ၊ တဿ+အတ္ထော တဒတ္ထော၊ တဿ-ထိုကြိယာ၏၊ ဝါ-ထိုဝတ္ထု၏၊ အတ္ထော-အကျိုးသည်၊ တဒတ္ထော-မည်၏၊ “ဦးနဿ ပါရိပူရိယာ ဝတ္ထံ နိက္ခိပိတဗ္ဗံ-နောင်သင်္ကန်းချုပ်သောအခါ မလောက်မင ဖြစ်နေလျှင် ဖြည့်စွက်ဖို့ရာ အဝတ်ကို သိမ်းထားနိုင်၏” ဟူရာ၌ အဝတ်ကို သိမ်း ထားခြင်းသည်အကြောင်း၊ မလောက်မငဖြစ်နေသော သင်္ကန်း၏ ပြည့်စုံ လုံလောက် ခြင်းသည် အကျိုး၊ ဤသို့ ထိုသိမ်းထားခြင်း ကြိယာ၏ +အကျိုးဖြစ်သော ပါရိပူရိ ကို တဒတ္ထ သမ္မဒါနံမှည့်၍၊ သမ္မဒါနေ စတုတ္ထိဖြင့် သ သက်၊ ပ မှည့် ယာပြု၍ “ပါရိပူရိယာ” ဟု ဖြစ်၏။

“ဗုဒ္ဓဿ၊ ပေ၊ ပရိစ္ဆဇာမိ-ဘုရားအကျိုးငှာ (ဘုရားအတွက်) အသက်ကို စွန့်ပါ၏” ဟု အဓိဋ္ဌာန်ပြုရာ ၌ အသက်စွန့်ခြင်းသည် အကြောင်း၊ ဘုရား၏ အကျိုးဖြစ်ခြင်းသည် အကျိုးတည်း၊ ဤသို့ စွန့်ခြင်း ကြိယာ၏ အကျိုးဖြစ်သော အတ္တကို တဒတ္ထ သမ္မဒါနံမှည့်၊ သ သက်၍ အာယစတုတ္ထေကဝစနဿတု သုတ်ဖြင့် အာယပြု၍ ပြီးသည်၊ ‘ကထိနဿ+ဒဿ=ကထိန်လျာသင်္ကန်းအလို့ငှာ (ကထိန်သင်္ကန်းဖို့) အဝတ်’ ဟူရာ၌ ကထိန်သင်္ကန်းသည် အကျိုး၊ အဝတ်ကား အကြောင်းတည်း၊ ဤ၌ အဝတ်တည်း ဟူသော ဝတ္ထု၏ အကျိုးဖြစ်သော ကထိန ကို တဒတ္ထသမ္မဒါနံ မှည့်သည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ “တဒတ္ထေ” ဟု သုတ်တည်၍ “ယူပါယ ဒါရ” ဟု ပုံစံ ထုတ်၏၊ ဤ၌ တဒတ္ထဟူသည် ထိုဝိကတိဟူသော အကျိုးရှိသော ပကတိတည်း၊ “ယူပါယ-ယဇ်တိုင်အလို့ငှာ၊ ဒါရ-သစ်သားတည်း” ဟူရာ၌ ဒါရသည် ပကတိ(ပင်ကို မူလ ဝတ္ထု) တည်း၊ ယူပကား ထိုပကတိ၏ အကျိုးဖြစ်သော (သစ်သားမှ ပြုပြင် ပြောင်းလွဲလာသော) ဝိကတိတည်း၊ ယဇ်တိုင် ပြုလုပ်ခြင်းကြောင့် သစ်သားခုတ်ရကား

(၃) တုမတ္ထေ-တုံပစ္စည်း၏ အနက်၌၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ)၊ လောကာနု ကမ္မာယ-
လောကကို သနားစောင့်ရှောက်ခြင်းငှာ၊ ဒေဝမနုဿာနံ-နတ်လူတို့၏၊ အတ္တာယ-
အကျိုးငှာ၊ ဟိတာယ-စီးပွားအလို့ငှာ၊ သုခါယ-ချမ်းသာခြင်းငှာ၊ ဗုဒ္ဓေါ-သည်၊
လောကေ- လောက၌၊ ဥပ္ပန္နတိ-ပွင့်တော်မူ၏၊ ဘိက္ခုနံ-တို့၏၊ ဖာသုဝိဟာရာယ-
ချမ်းသာစွာ နေနိုင်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ ဝိနယော- ဝိနည်းကို၊ ပညတ္တော-ပညတ်တော်
မူအပ်ပြီ၊ ဣစ္စေဝမာဒိ။

ယဇ်တိုင်သည် နိမိတ္တ၊ ဒါရုကား နိမိတ္တိတည်း၊ ထိုနိမိတ္တ နိမိတ္တိ ၊ ခုတို့၏
ဆက်သွယ်မှု သမ္ပန်သည် တာဒတ္ထ၊ မည်၏၊ ထိုတာဒတ္ထကို ထွန်းပြအပ်သည်ရှိသော်
(သမ္ပန္နဆဋ္ဌိ မသက်ဘဲ) စတုတ္ထိ သက်ရသည်၊ “ကထိနဿ ဒုဿ” ကိုလည်း
ဤအတိုင်း ပြောပြပါ။

(၃) တုမတ္ထေ-တုဿ-တုံပစ္စည်း၏ +အတ္တော-အနက်တည်း၊ တုမတ္ထော-
တုံပစ္စည်း၏ အနက်။ [ကိဿ-ကဲ့သို့ နိဂ္ဂဟိတံရေး၍ “တုဿ” ဟု ဆိုသည်။]
တုံပစ္စည်းဖြင့် ပါဠိစီလိုလျှင်လည်း ဖြစ်နိုင်လျက် တုံပစ္စည်းဖြင့် မစိဘဲ သ ဝိဘတ်ဖြင့်
ပါဠိစီရာ၌ တုမတ္ထ သမ္ပဒါနံဟု ဆိုသည်၊ တွာလောပ အပါဒါနံ၌ တွာပစ္စယန္တပုဒ်ကို
မသုံးစွဲဘဲအပါဒါနံ မှည့်သကဲ့သို့၊ ဤ၌လည်း တုံပစ္စယန္တပုဒ်ကို မသုံးစွဲဘဲထို
တုံပစ္စယန္တပုဒ် ဖြစ်ထိုက်ရာဝယ် သမ္ပဒါနံ မှည့်သည်။

[သက္ကတ] တုမန္တဿ လောပေါဝါ၊ တက္ကမ္မဏိစ (သုတ်)။ ။ တုမန္တဿ ဝါ
လောပေါ ဘဝတိ၊ တံ လောပေစ တဿ ကမ္မဏိ စတုတ္ထိ ဘဝတိ။
ကဋ္ဌ အာနေတုံ ယာတိ-ကဋ္ဌာယ ယာတိ (အာသုဗောဓ) ။

တုမန္တဿ- တုံ ပစ္စယန္တပုဒ်၏၊ လောပေါ ဝါ-ရံခါ ကျေခြင်းလည်း
ဖြစ်၏၊ တံ လောပေစ-ထိုတုမန္တ ကျေလတ်သော်လည်း၊ တက္ကမ္မဏိ-ထိုတုမန္တပုဒ်၏
ကံ၌၊ စတုတ္ထိ- စတုတ္ထိဝိဘတ်သက်၊ (သုတ်နက်)၊ ကဋ္ဌ အာနေတုံ-ထင်းကို
ဆောင်ခြင်းငှာ” ဟု ပါဠိစီလျှင် ဖြစ်နိုင်လျက် တုံပစ္စယန္တဖြစ်သော အာနေတုံကို
မသုံးစွဲဘဲ တုမန္တလောပ ပြုလိုက်သည့်အခါ “ကဋ္ဌာယ” ဟု ဖြစ်၏။ ကဋ္ဌာယ-
ထင်းအလို့ငှာ၊ ယာတိ-သွား၏။

လောကာနု၊ ပေါ ပညတ္တော-“လောကံ အနုကမ္မိတုံ၊ အတ္ထံ ကာတုံ၊ ဟိတံ
ကာတုံ၊ သုခံ ကာတုံ၊ ဖာသုဝိဟာရိတုံ” ဟု ပါဠိစီနိုင်လျက် တုံပစ္စယန္တပုဒ်ကို
မသုံးဘဲ တုမန္တလောပပြု၍ လောကာနုကမ္မ-အတ္ထ စသည်ကို သမ္ပဒါနံမှည့်၊ သ
သက်၊ သကို အာယ စတုတ္ထေက ဝစနဿတုဖြင့် အာယပြု၊ [အတ္တာယ စသည်၌
ကာတုံ ဟူသော တုမန္တပုဒ်၏ ကံဖြစ်သော အတ္ထစသည်ဝယ် (သမ္ပဒါနံမှည့်၍)
စတုတ္ထိသက်သောကြောင့် “တက္ကမ္မဏိ (စတုတ္ထိဘဝတိ)” နှင့် ညီပေ၏၊ လောကာနု
ကမ္မာယဋ္ဌိကား အနုကမ္မိတုံဟူသော တုမန္တပုဒ်၏ ကံ၌ သမ္ပဒါနံ မမှည့်ဘဲ တုမန္တ
ဖြစ်ထိုက်သော ပုဒ်ကိုပါ သမ္ပဒါနံ မှည့်ထားသောကြောင့် “တက္ကမ္မဏိစ” ဟူသော
စကားနှင့်မညီ၊ ထို့ကြောင့် “လောကံ အနုကမ္မိတုံ” ရူပသိဒ္ဓိအဖွင့်ဝယ် “လောကာ
နုကမ္မ ကာတုံ” ဟုဆိုရလျှင် သက္ကတနှင့် ညီဖွယ်ရှိသည်။ [တဒတ္ထနှင့် တုမတ္ထအထူးကို
ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ။]

(ပ) အလမတ္တပယောဂေ-အလံအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)၊ အလမိတိ-အလံ ဟူသော ဤသဒ္ဓါသည်၊ အရဟတိ ပဋိက္ခိတ္တေသု-အရဟတိ အနက်၊ ပဋိက္ခိတ္တအနက်တို့၌၊ ဝါ ထိုက်တန်၏ဟူသော အနက်၊ ပယ်မြစ်ခြင်းအနက်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ-ဖြစ်၏) မေ-ငါ့အား၊ ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားသည်၊ အလံ-ထိုက်၏၊ တေ-အား၊ ရန္တံ-မင်းအဖြစ်သည်၊ အလံ-၏၊ ဘိက္ခု-သည်၊ ပတ္တဿ-အား၊ အလံ-ထိုက်၏၊ မလ္လော-လက်ပမ်းသည်တစ်ယောက်သည်၊ မလ္လဿ-အား၊ အလံ-၏၊ မလ္လော မလ္လဿ၊ အရဟတိ-ထိုက်၏၊ ပဋိက္ခိတ္တေ-ပယ်မြစ်ခြင်းအနက်၌၊ (ဥဒါဂရဏံ-ကား)၊ မေ-အား၊ ကရဏီယံ-ပြုအပ်ပြုထိုက်သော၊ ရူပံ-ရူပါရုံသည်၊ အလံ-မရှိ၊ မေ-အား၊ ဟိရညသုဝဏ္ဏေန- ငွေရွှေဖြင့်၊ အလံ - အကျိုးမရှိ၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(ဏ) မညတိပယောဂေ-မနဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ အနာဒရေ-မရှိသေအပ်သော၊ အပ္ပာဏိနိ-သတ္တဝါလည်း မဟုတ်သော အနက်၌ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)၊ တုဝံ-နှင့်ကို၊ ကဋ္ဌဿ-ထင်းတုံးလောက်၊ မညေ-မှတ်ထင်၏၊ တုဝံ-နှင့်ကို၊ ကဋ္ဌံရဿ-

(ပ) အလမိတိ အရဟတိ ပဋိက္ခိတ္တေသု-ဤစကားကား အလံ သဒ္ဓါ၏အနက် ၂ မျိုး ရှိကြောင်းကို ပြသော စကားတည်း၊ အရဟတိအနက်၌ “ထိုက်” ဟု ပေး၍ ပဋိက္ခိတ္တအနက်၌ “မသင့်-မဟုတ်-မရှိ” ဟု ပေးနိုင်သည်။ ရှုနှင့် နီတိတို့၌ “အလံ သဒ္ဓဿ အတ္ထော(အတ္ထာ) အရဟပုဋိက္ခေပါ” ဟု ရှိ၏၊ သာ၍ စာသွားကောင်း ပေသည်။ “အလံ မေ ဗုဒ္ဓေါ၊ ပေ၊ အရဟတိ မလ္လော မလ္လဿ” တို့ကား အရဟ အနက်ဟော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာပုံစံတည်း၊ အလံသဒ္ဓါသာမက၊ အလံ အနက်ရှိသော အရဟတိသဒ္ဓါကိုလည်း “အလမတ္တ” ၌ ယူရ၏၊ မေ စသည်ကို အမှ-ပတ္တ-မလ္လ တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အလံသဒ္ဓါ၏ယှဉ်ရာ အမှကို သမ္မဒါနံမှည့်၊ အရဟတိသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ မလ္လကို သမ္မဒါနံမှည့်၊ စသည်ဆို။

ပဋိက္ခိတ္တေ၊ ပေ၊ သုဝဏ္ဏေန-“အလံ မေ ရူပံ ကရဏီယံ၌” ပါဠိရင်းကို သတိထားသင့်၏၊ စာသွားမကောင်း၊ ရှုနှင့် နီတို့၌လည်း မပါ၊ ဟိရညသဒ္ဓါသည် ရွှေသာမညကိုလည်း ဟော၏၊ အယဉ် အရိုင်းဖြစ်သော (အထည်ဝတ္ထုလုပ်ပြီး-မလုပ်ရသေးသော) ရွှေ ငွေ ၂ မျိုးလုံးကိုလည်း ဟော၏၊ (အဘိဓာန် ၄၈၆-စသည်ကို ကြည့်)၊ ဤ၌ သုဝဏ္ဏနှင့် တွဲပြသောကြောင့် ဟိရညသဒ္ဓါဖြင့် “ငွေ” ဟူသော အနက်ကိုယူ၊ အလံ တေ၌ တေကို တုမှတည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သမ္မဒါနံ မှည့်- စသည် စီရင်လေ။

(ဏ) မညတိ၊ ပေ၊ အပ္ပာဏိနိ- မညတိ၌ တိ အက္ခရာသည် မနဓာတ်ကို ညွှန်ပြသော ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌတည်း၊ ထိုသို့ တိအက္ခရာဖြင့် ညွှန်ပြရာ၌ ဝိကရဏ ပစ္စည်းလည်း ပါရသေးသောကြောင့် ဒိဝါဒိ ယပစ္စည်းဖြင့် မညတိဟု ညွှန်ပြသည်၊ ထိုသို့ ညွှန်ပြသဖြင့် “အပန်ပန် ဖြစ်ခြင်း၊ ပူဇော်ခြင်း” အနက်ကို ဟောသော မနဓာတ်

ထင်းပုပ် ထင်းဆွေးလောက်၊ ပါ-အနပ်အဖွဲလောက်၊ မညေ-၏ အနာဒရေတိ-
အနာဒရေ ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ သုဝဏ္ဏံဝိယ တံ မညေ- သုဝဏ္ဏံဝိယ တံ
မညေ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ [တံ--သင့်ကို၊ သုဝဏ္ဏံဝိယ-
ရွှေကဲ့သို့၊ မညေ-၏] အပ္ပာဏိနိတိ-အပ္ပာဏိနိ ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ ဂဒြဘံ
တုဝံ မညေ-ရှိ၏။ [တုဝံ-နှင့်ကို၊ ဂဒြဘံ-မြည်းသတ္တဝါကဲ့သို့၊ မညေ-၏။]
ဣစ္စေဝမာဒိ။

မဟုတ်၊ မှတ်ထင်ခြင်း သိခြင်း အနက်ဟော ဒီဝါဒိ မနဓာတ်ကို ယူပါဟု
သိစေသည်။ အပ္ပာဏိနိကား ဒဏ္ဍိနိကဲ့သို့ သို့ကို နိပြုသော ပုဒ်တည်း။

ကဋ္ဌဿ တုဝံ မညေ-မညေဝယ် မနဓာတ်လည်း ဟုတ်၏၊ “နှင့်လို
အကောင်ကို ထင်းတုံးလောက် ထင်သည်” ဟု မလေးမစား ပြောအပ်သော အနာဒရ
စကားလည်း ဟုတ်၏။ “ကဋ္ဌ”အရ ထင်းတုံးလည်း ပါဏိမဟုတ်-အပ္ပာဏိ
တည်း။ ဤသို့ ၁-မနဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဖြစ်ခြင်း၊ ၂-မလေးမစားခြင်း၊ ၃-သတ္တဝါ
လည်း မဟုတ်ခြင်း၊ ဤအင်္ဂါ ၃ ပါး စုံသောကြောင့် “ကဋ္ဌ”ကို သမ္ပဒါန် မှည့်ရ
သည်။ ဤ၌ သမ္ပဒါန် မှည့်ရသော်လည်း တုဝံနှင့် အရတူသောကြောင့် ကံအနက်ကိုပင်
သဝိဘတ်က ဟောရမည်။ ကဋ္ဌဿ-ထင်းတုံးကိုကဲ့သို့ ဟု ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့်
“မညတိပယ ယောဂေ အနာဒရေ အပ္ပာဏိနိ ကမ္မနိယေဝ-ကံအနက်၌သာ” ဟု ရှု၌
မိန့်သည်။ “ကဋ္ဌင်္ဂရဿ တုဝံ မညေ” ၌ အင်္ဂါ ၃ ပါးစုံပုံမှာ ရှေ့အတိုင်းပင်။
“နှင့်လိုအကောင်ကို ထင်းပုပ်ထင်းဆွေးလောက် ထင်တယ်” ဟု မလေးမစား
ပြောအပ်သော စကားတည်း။ ကဋ္ဌင်္ဂရ အဆုံးအဖြတ်ကို “တုမှဿ တုဝံ တုမမိ”
သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။ ကဋ္ဌ-ကဋ္ဌင်္ဂရတည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် သမ္ပဒါန်မှည့်။

အနာဒရေတိ ကိမတ္ထံ-“သုဝဏ္ဏံဝိယ တံ မညေ” ၌ သုဝဏ္ဏံသည်
မနဓာတ်၏ ယှဉ်ရာလည်းဟုတ်၊ အပ္ပာဏိလည်း ဟုတ်၏။ သို့သော် အနာဒရ
မဟုတ် (မင့်ကိုလေ..... ငါက ရွှေလိုမှတ်ပါတယ်-ဟု) လေးလေးစားစား ပြောအပ်
သော စကားဖြစ်၍ သမ္ပဒါန် မမှည့်ရ။ “ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ” ဖြင့် ကံမှည့်။

အပ္ပာဏိနိတိ-“ဂဒြဘံ တုဝံ မညေ” ၌ မနဓာတ်၏ ယှဉ်ရာလည်းဟုတ်၊
“နှင့်ကို ငါက မြည်းသတ္တဝါလို့ ထင်တယ်” ဟု အနာဒရ စကားလည်း ဟုတ်၏။
သို့သော် “ဂဒြဘံ” ဟု သတ္တဝါဖြစ်နေသောကြောင့် အပ္ပာဏိ အင်္ဂါပျက်ကွက်ရကား
ဤသုတ်ဖြင့် သမ္ပဒါန် မမှည့်ရ။ ကံအမည်မှည့်၍ ကံအနက်၌ ဒုတိယာသက်ရသည်။

ပါဏိနိ။ ။ မညကမ္မနာနာဒရေ ဝိဘာသာပ္ပာဏိသု (သုတ်)။ ။
အပ္ပာဏိသု-သတ္တဝါ မဟုတ်သော အနက်တို့၌၊ အနာဒရေ-၌၊ မညကမ္မနိ-မန
ဓာတ်၏ ကံ၌၊ ဝိဘာသာ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ စတုတ္ထိ ဘဝတိ၊ ဤသုတ်၌ စတုတ္ထိဝိကပ်ဟု
ဆိုသောကြောင့် “ဇီဝိတံ တိဏမိဝ နမညမာနော-အသက်ကို မြက်လောက်မျှ
မမှတ်ထင်” ဟူရာ၌ ကံအနက်၌ ဒုတိယာလည်း သက်သည်။

(တ) ဂတုတ္ထကမ္မနိ-ဂတိအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ကံအနက်၌၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ)၊ ဂါမဿ-ဓာသို့၊ ပါဒေန-ခြေဖြင့်၊ ဂတော-သွား၏၊ နဂရဿ-မြို့သို့၊ပေ၊ အပ္ပော-အနည်းငယ်သော သတ္တဝါသည်၊ သဂ္ဂါယ-သုဂတိ၊ နိဗ္ဗာန်သို့၊ ဂစ္ဆတိ- ဝရာက်၏၊ [သုဂတိံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ ဝါ ပါပုဏာတီတိ အတ္ထော၊ ဓမ္မပဒ။] သဂ္ဂဿ-နတ်ပြည်သို့၊ ဂမနေနဝါ-ရောက်ရခြင်းထက်လည်းကောင်း၊ သံဃော-သံဃာသည်၊ မူလာယ-အရှင်းသို့၊ ပဋိကဿေယျ-ငင်ရာ၏၊ ဒုတိယာစ-ဒုတိယာလည်းသက်၊ ဂါမံ-ဓာသို့၊ ပါဒေန-ဖြင့်၊ ဂတော-၏၊ (စသည်ဖြင့် အနက်ဆို၊) ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(ထ) အာသိသတ္ထေ-တောင့်တခြင်း အနက်၌၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ)၊ အာယသ္မတော-အရှင်အား၊ ဒီဃာယု-ရှည်သော အသက်သည်၊ ဟောတု-ဖြစ်ပါစေ၊ ဘဂဝတော-အရှင်အား၊ ဘဒ္ဒံ-ကောင်းခြင်း မင်္ဂလာသည်၊ ဟောတု-စေ၊ [“ကုသလံ-ကျန်းမာသူ၏ အဖြစ်သည်၊ အနာမယံ-အနာမရှိသူ၏ အဖြစ်သည်၊ သုခံ-ချမ်းသာခြင်းသည်၊ သွာဂတံ-ကောင်းသော လာခြင်းသည်၊ အတ္ထံ-ကောင်းကျိုးသည်၊ ဟိတံ-စီးပွားသည်” ဟုပေး၊] ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(တ)ဂတုတ္ထ ကမ္မနိ-ဂမု=ဂတိမှီ၊ ကဿ=ဂတိမှီ” ဟု ဂတိ သဒ္ဒါဖြင့် ဓာတ်နက် ဆိုရသော ဓာတ်ဟူသမျှကို “ဟတုတ္ထ” ဟု ခေါ်၏၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ “ဝေ=ဂတိမှီ” ဟု ဓာတ်နက်ဆိုရသော ဝေဓာတ်ကိုလည်း ယူ၍ “နိဗ္ဗာနာယ-နိဗ္ဗာန်သို့+ ဝန္တိယာ-သွားသော” ဟု ပုံစံထုတ်၏၊ ထို ဂတုတ္ထဓာတ်တို့၏ ကံအနက်၌ သမ္ပဒါနံမှည့်၊ သဝိဘတ်သက်၍ “ဂါမဿ, နဂရဿ, သဂ္ဂါယ, သဂ္ဂဿ, မူလာယ” ဟု ရှိရသည်၊ သဂ္ဂါယ မူလာယတို့၌ အာယ စတုတ္ထေက ဝစနဿတုဖြင့် သကို အာယပြု၊ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် ကံအနက်၌ (ထုံးစံ အတိုင်း) ဒုတိယာဝိဘတ်သက်၍ “ဂါမံ” စသည်လည်း ဖြစ်၏။ [ကလာပ်ကျမ်း အဆိုကို ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာ ငိုကာ၌ ရှု။ အာယပြုရာ ဌာနများကိုကား အာယ စတုတ္ထေက ဝစနဿတု သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

(ထ)အာသိသတ္ထေ-သိမူ၌ “အာသိသနတ္ထေ” ဟု ရှိ၏၊ သူတစ်ပါးအတွက် တောင့်တခြင်း ဆုတောင်းခြင်းကို အာသိသန ဟု ခေါ်၏၊ ထိုအာသိသန အနက်၌ “အာယု ဘဒ္ဒံ” စသော သဒ္ဒါများကို ယှဉ်စပ် သုံးစွဲရမည်ဟု ဆို၏၊ ထိုတွင် ကုသလံ အနာမယံတို့၌ ဘာဝပ္ပဓန ကြံ၍ ကျန်းမာသူ၏အဖြစ် (ကျန်းမာခြင်း) အနာမရှိသူ ၏အဖြစ် (အနာမရှိခြင်း)ကို ယူပါ၊ ဘဒ္ဒံနှင့် သောတ္ထိတို့သည် မင်္ဂလာအနက် ဟော နိပါတ်ပုဒ်တို့တည်း။

အာယု ဘဒ္ဒံစ ကုသလံ, အနာမယံ သုခံ အတ္ထံ၊
ဟိတံစ သွာဂတံသောတ္ထိ, အာသိသတ္ထမိ ယောဇယေ။

(၃) သမ္မုတိပ္ပယောဂေ-သမ္မုတိ သဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)၊ ဘိက္ခုဿ-အား၊ သံဃသမ္မုတိယာ-သံဃာ၏ သမုတ်ခြင်းကို၊ အညတြ-ကြည့်၍၊ ဝိပွဝတ္ထု-ကင်းနေခြင်းငှာ၊ န ဝဋ္ဋတိ-မအပ်၊ တဿ ဘဂဝတော-ထိုမြတ်စွာဘုရားကို၊ ဒဿနာယ-ဖူးမြင်ခြင်းငှာ၊ မေ-တပည့်တော်အား၊ သမ္မုတိ-သမုတ်ခြင်းသည်၊ သာဓု-ကောင်းပါ၏၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(၈) ဘိယျပ္ပယောဂေ-ဘိယျ သဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ)၊ မတ္တာယ- အတိုင်းအရှည်ထက်၊ ဘိယျောသော- လွန်စွာ၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

မှတ်ချက်။ ။ “အာယသ္မတော ဒီဃာယုကော ဟောတိ” ဟု ပါဠိပျက် တတ်၏။ “ဒီဃာယုကော-ရှည်သော အသက်ရှိသူသည်” ဟု ပေးရလိမ့်မည်။ သို့ဖြစ်လျှင် “အရှင့်အား ရှည်သော အသက်ရှိသူဖြစ်ပါစေသတည်း” ဟု သဒ္ဓါအနက် ပျက်ရာ၏။ တာကြောင့်နည်း... “အာယသ္မတောနှင့် ဒီဃာယုကော” သည် အရတူ နေသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အရတူလျှင် ဝိဘတ်တူမြဲဖြစ်၍ “အာယသ္မာ” ဟု ရှိရမည် ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ် တူပြန်လျှင် သမ္မဒါနံ မဟုတ်၍ ဤ၌ ပြယုဂ် မထုတ်နိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်းတည်း။ ထို့ကြောင့် “အာယသ္မ တော ဒီဃာယု ဟောတု” ဟု သီဟိုဠ်မှအတိုင်း ပါဠိမှန် ရှိရမည်။ “အရှင့်အား သက်တော် ရာကျော် ရှည်ပါစေသော” ဟု ဆုတောင်းသော စကားမျိုးတည်း။

(၃) သမ္မုတိပ္ပယောဂေ-“အညတြ၊ ပေ၊ နဝဋ္ဋတိ” ဤပုံစံ၌ သမ္မုတိပုဒ်ကို ဝဲ၍ “ဘိက္ခုဿ-အား” ဟု ပေးရသော်လည်း ပါဠိနေပုံမှာ “ဘိက္ခုဿ”ကို နဝဋ္ဋ တိ၌ သမ္မဒါနံ၊ ဝိပွဝတ္ထု၌ သမ္မုနံအဖြစ်ဖြင့် စပ်စေလိုမည် ထင်သည်။ “ရဟန်း+မအပ်၊ ရဟန်း၏+ကင်းနေခြင်း” ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိနှင့် သဒ္ဓနီတိတို့၌ ဤပုံစံကို သမ္မုတိပ္ပယောဂပုံစံအဖြစ်ဖြင့် မပြကြ။ “သာဓု သမ္မုတိ မေ” စသည်၌ “မေ” သာ သမ္မုတိပ္ပယောဂ သမ္မဒါနံဖြစ်၏။ “တဿ ဘဂဝတော” သည် ဒဿနံ စပ်ရ သော ဆဋ္ဌိကံ။ “ဒဿနာယ”ကား သမ္မုတိ၌ စပ်ရသော တဒတ္ထသမ္မဒါနံတည်း။

(၈) ဘိယျပ္ပယောဂေ-ဘိယျောနှင့် ဘိယျောသောကို သဘောတူဟု ယူ၍ ဘိယျပ္ပယောဂ၏ ပုံစံကို ဘိယျော သော မတ္တာယ” ဟု ထုတ်ဟန်တူသည်။ သဒ္ဓနီတိ၌လည်း “တတ္ထ ဘိယျောသောတိ ဣဒံ ဘိယျော သဒ္ဓေန အတိရေ- ကတ္တဝါစကေန နိပါတေန သမာနတ္ထံ နိပါတပဒံ” ဟု မိန့်သည်။ ဤစကားအရ ဘိယျောနှင့် ဘိယျောသော ၂ ပုဒ်သည် အလွန်အကဲ အနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်ချည်း တည်း- ဟု မှတ်။

မတ္တာယ-မတ္တသဒ္ဓါလည်း အတိုင်းအရှည်ပမာဏအနက်ကို ဟောရာ၌ နပုလ္လိင် တည်း။ ဘိယျ၏ ယှဉ်ရာ၌ မတ္တကို သမ္မဒါနံမှည့်၍ သ ဝိဘတ်ကို အာယစတုတ္ထက

သုတ်ဖြင့် အာယုဏ္ဍိယသုတ်၊ အနက်ကား “တိဏာဘိယျော”=မြက်ထက်+အလွန်” ဟူရာ၌ကဲ့သို့ မတ္တာယ၌ သဝိဘတ်လည်း ပဉ္စမိအနက် (ထက်-ဟူသော ဝိဘတ္တ အပါဒါန်အနက်) ကို ဟောရမည်-ဟု သဒ္ဒန်တိဆို၏။ သို့သော် အဘိဓာန်တို့၌ “အပွေဝဓာရဏမတ္တ” ဟု နပုလ္လိင် မတ္တသဒ္ဒါ၏ အနက်တို့တွင် ပမာဏအနက် မပါ။ “ပမာဏိသရိယေ မတ္တာ” ဟု ဣတ္ထိလိင် မတ္တသဒ္ဒါသာ ပမာဏအနက်ဟောဟု လာ၏။ ထို့ကြောင့် မတ္တာယ၌ မတ္တာနောင် (ကညာယကဲ့သို့) သွားကို အာယု ဖြုထားသည်။ ဘိယျ၏ ယှဉ်ရာ၌ သမ္ပဒါန်လည်း မဟုတ်၊ ဝိဘတ္တအပါဒါန်အနက်၌ သတ္တမိသာ ဟု ဆရာတို့ အလိုရှိတော်မူကြသည်။

အဋ္ဌကထာ ဋီကာဖွင့်ပုံ။ ။ ဘိယျောသော မတ္တာယာတိ ပမာဏတော ဥတ္တရိ (ဥဒါနဋ္ဌကထာ၊ သတ္တမဝဂ်၊ ဒုတိယသုတ်)။ မတ္တာယကို “ပမာဏတော” ဟု ဖွင့် သောကြောင့် မတ္တာယ၌ အာယသည် ကညာယကဲ့သို့ သွာဝိဘတ်၏ ကာရိယ တည်း-ဟုလည်းကောင်း၊ ဘိယျောသောကို “ဥတ္တရိ” ဟု ဖွင့်သောကြောင့် ဘိယျော သောသည် အလွန်အကဲ အနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်တည်း-ဟုလည်းကောင်း သိသာ၏။ သို့ဖြစ်လျှင် ဘိယျောသော၏ ယှဉ်ရာ၌ သမ္ပဒါန် မဖြစ်ထိုက်။ “တိဏာ ဘိယျော” ကဲ့သို့ ဘိယျောသောတို့သည် အပါဒါန်ငဲ့သော ပုဒ်များတည်း-ဟု မှတ်ထိုက်သည်။ ဘိယျော သောတိ-ဥပရိပိ၊ မတ္တာယာတိ-ပမာဏဿ” ဟူသော ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ဋီကာ ဖွင့်ပုံကို ထောက်လျှင် မတ္တာယ၌ ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်ကို ဖြုထားသော အာယဟု ဆိုသင့် ၏။ “မတ္တာယ-အတိုင်းအရှည်၏။ ဘိယျောသော-အထက်၌လည်း” ဟု ပေး။

ဘိယျောသော မတ္တာယာတိ-“အတိရောဂပ္ပမာဏေန” ဟု တစ်သမတ်တည်း ဖွင့်သော ဧဝဝဋ္ဌသုတ် အဋ္ဌကထာ စသည်တို့ အလိုအားဖြင့် “ဘိယျောသော- လွန်သော၊ မတ္တာယ-ဖြင့်” ဟုလည်း ပေးနိုင်၏။ ဘိယျောသောကား နိပါတ်ပင်၊ မတ္တာယ၌ကား နှာဝိဘတ်၏ ကာရိယတည်း-ဟု ကြိုသင့်၏။ ဤနည်း၌လည်း သမ္ပဒါန် မဖြစ်။ “ပုဗ္ဗေခေါ ဂါမဏိ သတ္တာ အဝိတရာဂါ၊ ပေ၊ တေ ဥပသံရဟတိ ဘိယျောသော မတ္တာယ” ဟူသော ဂါမဏိ သံယုတ်ပါဠိတော်၌ “ဘိယျောသော မတ္တာယာတိ-အဓိကပမာဏတ္တာယ (လွန်ကဲသော အတိုင်းအရှည် အလိုငှာ၊ ဝါ- ရာဂ တိုးပွားဖို့ရာ)” ဟုဖွင့်၏။ ဤအလိုလည်း တဒတ္တ သမ္ပဒါန်၌သာ၊ ထို့ကြောင့် ဘိယျုပ္ပယောဂ သမ္ပဒါန်ဆိုသည်ကို စဉ်းစားသင့်သည်။

အချို့အနက်ပေးပုံ။ ။ ဘိယျောသောကို နိပါတ်ပုဒ်ဟု အများဆုံးဖြတ် ကြပြီ။ အချို့ကား “သော-ထိုခွေးသည်၊ မတ္တာယ-ထက်၊ ဘိယျော-လွန်စွာ” ဟု ဘိယျော တစ်ပုဒ်၊ “သော” တစ်ပုဒ် ခွဲ၍ အနက်ပေးကြ၏။ ထိုအနက်ကိုကား “ဝေဠိ သော ဘိက္ခဝေ ကုက္ကုရော ဘိယျော သော မတ္တာယ စဏ္ဍတရော အဿ” ဟူသော သံဃဘောဒကက္ခန္ဓက ပါဠိတော်၌ ဘိယျောသောအပြင် “သော ကုက္ကုရော- ထိုခွေးသည်” ဟု ကတ္တားတိုက်ရိုက်ပါပုံကို ညွှန်ပြ၍ ပယ်ချပါလေ။ [မောဂ္ဂလ္လာန် ၌မူ “ဘိယျောသော မတ္တာယ” ကိုပင် အတိသယတ္ထနိပါတ် ၂ ပုဒ်အပေါင်းဟု ဆို သေး၏။ မတ္တာယကိုလည်း နိပါတ်ပင်ဟု ဆိုလိုသည်။]

(န) သတ္တဗျတ္တေ- သတ္တမိဝိဘတ်၏ အနက်၌၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ)၊ အဿ တုယံ-ထို သင့်၌၊ (ထို သင့်အထံ၌-ဟူလို)၊ အာဝိကရောမိ-ထင်စွာ ပြု၏၊ တဿ မေ-ထို ငါ့၌၊ (ထို ငါ့အထံ၌ ဟူလို) သက္ကော-သိကြားသည်၊ ပါတု ရဟောသိ- ထင်ရှားဖြစ်ပြီ၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

(ပ) အတ္တဂ္ဂဟဏေန- အတ္တသဒ္ဓါပိုဖြင့်၊ ဗဟူသု- များစွာကုန်သော၊ အက္ခ ရပ္ပယောဂေသု- အက္ခရာတို့၏/ယှဉ်ရာတို့၌၊ (သမ္ပဒါနံ-ကို)၊ ဒိဿတိ- တွေ့ မြင်အပ်၏၊ တံ-ထိုဥဒါဟရဏ်သည်၊ ယထာ-နည်း၊ တေ-သင့်အား၊ ဥပမံ- ဥပမာကို၊ ကရိဿာမိ-ပြုအံ့၊ ဝေါ-သင်တို့အား၊ ဓမ္မံ-ကို၊ ဒေသေဿာမိ-ဟောအံ့။

(န) သတ္တဗျတ္တေ-“သတ္တမိအနက်၌ သမ္ပဒါနံမှည့်” ဟု ဆိုသောကြောင့် “ထိုသင့်၌၊ ထိုငါ့၌” ဟု သတ္တမိအနက် ပေးရသည်၊ ဤသို့ အာဝိကရဏ-ပါတု ဘဝန ကြိယာတို့၏ ယှဉ်ရာဝယ် သတ္တမိအနက်၌ သမ္ပဒါနံမှည့်ဟု ဆိုထားသော်လည်း “ဂုယံ-လျှို့ဝှက်အပ်သော စကားကို၊ ကဿ ကထေတမ္ပံ-ဘယ်သူ့အား + ပြော ထိုက်ပါသနည်း” ဟု မေးရာ၌ “ယုတ္တဿ အာဝိကရေယျ-သင့်တော်သူအား ထင်စွာ ပြုထိုက်၏”ဟု မဟောသဓဇာတ်၌ အဖြေပြသောကြောင့် အာဝိကရဏ ယှဉ်ရာဝယ် သတ္တမိ မဟုတ်ဘဲ “အဿတုယံ-ထိုသင့်အား” ဟု အာရောစနတ္ထသမ္ပဒါနံ အနက်သာဟု ထင်သည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ “၏” ဟု ပေး၍ “အထံ၌” ဟု အပိုထည့် ပေးသည်၊ “ကဿ-အဘယ်သူ၏+အထံ၌၊ တဿ-ထို သိဝိမင်း၏+အထံ၌” စသည်ဖြင့် ပေးစေလိုသည်။

(ပ) အတ္တဂ္ဂဟဏေန၊ ပေါ ဒိဿတိ-“ဘိယျသတ္တမိသုစ” ဟု သာဆိုလျှင် သတ္တမိအနက်ဖြစ်ကြောင်း သိလောက်ပါလျက် “သတ္တဗျတ္တေသုစ” ဟု အတ္တသဒ္ဓါကို ဆို၏၊ ထိုအတ္တသဒ္ဓါပိုဖြင့် အဘယ်အနက်ပိုကို သိရပါသနည်း-ဟု မေးဖွယ် ရှိသောကြောင့် “အတ္တဂ္ဂဟဏေန” စသည်ကိုမိန့်၊ အတ္တသဒ္ဓါဖြင့် များစွာသော အက္ခရာ ယှဉ်ရာတို့၌လည်း သမ္ပဒါနံကို တွေ့မြင်အပ်၏ (များစွာသော အက္ခရာတို့ ယှဉ်ရာ၌လည်း အတ္တသဒ္ဓါဖြင့် သမ္ပဒါနံ မှည့်ပါဟု ဆိုလိုသည်၊ (ဤ၌ “အက္ခရပ္ပ ယောဂ” ဟု ဆိုသော်လည်း အက္ခရာတစ်လုံးတည်း၏ ယှဉ်ရာ မဟုတ်၊ အက္ခရာ အပေါင်းဖြစ်သော နာမ်ပုဒ်-ကြိယာပုဒ်ကိုပင် (ဧကဒေသုပစာရအားဖြင့်) အက္ခရပ္ပ ယောဂ ဟု ဆိုသည်၊ “များစွာသော ပုဒ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌” ဟု ဆိုလိုရင်းပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဥပမံ တေ ကရိဿာမိ”၌ ဥပမာပုဒ်၏ ယှဉ်ရာ “တေ” ဟု လည်းကောင်း၊ “ဓမ္မံ ဝေါ ဒေသေဿာမိ” ၌ ဒေသေဿာမိကြိယာ၏ ယှဉ်ရာ “ဝေါ” ဟုလည်းကောင်း သမ္ပဒါနံ ဖြစ်ရသည်။

မှတ်ချက်။ ။ “ဥပမာကို ပြုအံ့” ဟူရာ၌ ဥပမာပြောခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် အက္ခရပ္ပယောဂသမ္ပဒါနံ မဟုတ်၊ အာရောစနတ္ထသမ္ပဒါနံ၌ ပါဝင်နိုင်မည်ထင်သည်၊ ဗျာကရေယျ၌ ကရဓာတ်ပင် ဖြစ်သော်လည်း အာရောစနတ္ထ ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း၊ ဓမ္မံ ဝေါ ဒေသေဿာမိကိုကား အာရောစနတ္ထ သမ္ပဒါနံဟု တိုက်ရိုက်ဆိုထားပြီ။

သာရတ္ထေစ- မြတ်သော အနက်၌လည်း၊ ဝါ-ကြံစည်စေခြင်းအနက်၌လည်း၊
 (သမ္ပဒါနံ-ဒိဿတိ-၏) ဘန္တေ-မြတ်စွာဘုရား၊ ဘဂဝါ-သည်၊ ဘိက္ခုနံ-တို့အား၊
 ဓမ္မံ-ကို၊ ဒေသေတု-ဟောတော်မူပါ၊ တဿ-ထိုသူအား၊ ဖာသု-ချမ်းသာခြင်းသည်၊
 ဟောတိ-၏၊ ဧတဿ-ဤသူအား၊ ပဟိဏေယျ-စေလွှတ်ရာ၏၊ ယထာ-
 အကြင် အခြင်းအရာအားဖြင့်၊ ဘဂဝါ-သည်၊ နော- ငါတို့အား၊ ဗျာကရေယျ-
 ဖြေတော်မူ၏၊ တထာပိ-ထိုအခြင်းအရာအားဖြင့်လည်း၊ တေသံ- ထိုသူတို့အား၊
 ဗျာကရိဿာမိ- ဖြေဆိုအံ့၊ သမဏာနံ-တို့အား၊ အာယောဂေါ- အာယောဂပတ်သည်၊
 [ဒူးနှစ်ဖက်ကို လက်ဖြင့် ဖြစ်စေ၊ အဝတ်ဖြင့်ဖြစ်စေ ပတ်ဖွဲ့ထားခြင်းကို “အာယောဂ
 ပတ်” ဟု ခေါ်၏၊] ကပ္ပတိ-အပ်၏၊ အမှာကံ- ငါတို့အား၊ မဏိနာ-ပတ္တမြားဖြင့်၊
 အတ္ထော-အလိုသည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏၊) မေ-ငါ့အား၊ ဗုဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ကိံ အတ္ထော-
 အဘယ်အကျိုး ရှိအံ့နည်း၊ မေ- ငါ့အား၊ အတ္ထော-အနက်သည်၊ သေယျော-
 မြတ်၏၊ (သဒ္ဓါတွေ ဝေဆာနေသော်လည်း အသုံးမကျ၊ အနက်သာ လိုရင်းဖြစ်၍
 ကောင်းသည်-ဟုလို)။

ဘန္တေ-မြတ်စွာဘုရား၊ မဟာပဇာပတိ ဂေါတမီ-မဟာပဇာပတိ ဂေါတမီသည်၊
 ဘဂဝတော-အား၊ ဗဟူပကာရာ-များသော ကျေးဇူးရှိပါ၏၊ ဘိက္ခဝေ-တို့၊ မာတာ
 ပိတရော-မိဘတို့သည်၊ ပုတ္တာနံ-သား၊ သမီးတို့အား၊ [“ပုတ္တာစ ဓိတရောစ
 ပုတ္တာ” ဟု စကသေသံပြု။] ဗဟူပကာရာ-များသော ကျေးဇူးရှိကုန်၏၊ ဣစ္စေမာဒိ-
 ဤသို့ အစရှိသည်တည်း၊ သေသေသု-ကြွင်းကုန်သော၊ အက္ခရပ္ပယောဂေသုပိ-
 အက္ခရာတို့၏ ယှဉ်ရာတို့၌လည်း၊ အညေပိ-အခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ ပယောဂါ-
 ပြယုဂ်တို့ကို၊ ပယောဂဝိစက္ခဏေဟိ-ပြယုဂ်၌ ကျွမ်းကျင်ကုန်သော ပညာရှိတို့သည်၊
 ယောဇေတဗ္ဗာ-ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏။

သာရတ္ထေစ-“သာရတ္ထောနာမ ဥတ္တမတ္ထော (မြတ်သောအနက်) စိန္တာ
 ပနတ္ထောဝါ (ကြံစည်စေခြင်းအနက်)” ဟု နျာသ-သဒ္ဓနိတိတို့ ဖွင့်ကြ၏၊
 “ဘယ်ပုံမြတ်သည်-ဘယ်သို့ ကြံစည်စေခြင်း” ဟုကား အကျယ်မပြုကြ၊ သဒ္ဓနိတိ
 နိဿယ၌မူ “ဒေသနာဖာသုပဟိဏံ၊ ဗျာကရော ကပ္ပနံ အတ္ထော၊ ဥတ္တမတ္ထော ဣမေ
 စိန္တာပနတ္ထော ဗဟူပကာရာ” ဟုမိန့်၏၊ ဒေသေတု ဘန္တေ စသော ပုံစံ၌ ဒေသနာ
 အနက်၊ ဖာသု-ပဟိဏ-ဗျာကရဏ-ကပ္ပနံ-အတ္ထ၊ ဤအနက်တို့သည် ဥတ္တမတ္ထ
 တို့တည်း၊ “ဗဟူပကာရာ” ကား ကျေးဇူးဟောင်းကို ပြန်ပြောင်း ကြံစေခြင်း ဟူသော
 စိန္တာပနတ္ထတည်းဟု ဆိုလိုသည်၊ သို့ရာဝယ် “ကိမတ္ထော မေ ဗုဒ္ဓေန” ကိုကား
 “ငါ့မှာ ဘုရားဖြင့် အကျိုးမရှိ” ဟု ဆိုထားသောကြောင့် ဥတ္တမတ္ထဆိုဖို့ ခဲယဉ်း၏၊
 သီဟိုဠ်မှရှိ “သာဒရတ္ထေ” လည်း ပါဠိပျက်ပင် ဖြစ်ဟန်တူသည်၊ “သေသေသု၊
 ပေ၊ ယောဇေတဗ္ဗာ” ကား နိဂုံးတည်း။

စဂ္ဂဟဏံ-စသဒ္ဓါသည်၊ ဝိကပ္ပနတ္ထ ဝိဂ္ဂဟဏာနကမုနတ္ထံ-ဝိကပ်အနက်ရှိ ဝါသဒ္ဓါကို ငင်ခြင်း အနက်ရှိ၏။ သမ္မဒါန ပယောဂိကာ-သမ္မဒါန်ပြယုဂ် ဖြစ်ထိုက်ကုန်သော၊ ယေကေစိ-အမှတ်မရှိ အကြင် ပြယုဂ်တို့ကို၊ မယာ-သည်၊ နောပဒိဋ္ဌာ-မပြအပ် ကုန်သေး၊ တေသံ-ထိုပြယုဂ်တို့ကို၊ ဂဟဏတ္ထံ-ယူခြင်း အကျိုးငှာ၊ ဣဓ-ဤ သုတ်၌၊ ဝါသဒ္ဓေါ- ဝါသဒ္ဓါသည်၊ ဝိကပ္ပယတိ-ဝိကပ်ပြု၏။ တံ-ထို ဥဒါဟရဏံ သည်၊ ယထာ-နည်း၊ အယံ ဘဂဝါ-သည်၊ ဘိက္ခု သယဿ-အား၊ ပဘူအစိုးရ ၏၊ အယံ ရာဇာ-ဤမင်းသည်၊ ဒေသဿ-အရပ်အား၊ ပဘူ- အစိုးရ၏၊ အယံ-

ဒေသေတု၊ ပေ၊ ပုတ္တနံ- ရူပသိဒ္ဓိ အလိုအားဖြင့် “ဒေသေတု၊ ဗျာကရေယျ၊ ဗျာကရိသာမိ” တို့ကို အာရောစနတ္ထ၌ သွင်းသင့်၏။ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ ထိုပုံစံများကို ထုတ်မပြတော့ဘဲ ပဟိဏစသော ကြိယာ၊ ဖာသုစသော နာမ်ပုဒ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် သမ္မဒါန်မှည့်-ဟုသာ ပြသည်။ “တဿ ဖာသု ဟောတိ” ဟုသာ ရှိရမည်။ ဖာသု ဝိဟာရာယ ဟောတု ရှိလျှင် အာသိသတ္ထ ဖြစ်နေလိမ့်မည်။ ပါတိမောက်၌လည်း “အာဝိကတာဟိဿ ဖာသု ဟောတိ” ဟုပင် ရှိ၏။ အား- ဟု ပေးရသော ပုဒ်များ၌ အတ္ထသဒ္ဓါဖြင့်ချည်း သမ္မဒါန် မှည့်လေ။

စဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ နတ္ထံ-သတ္တမျတ္ထေသုစ၌ စသဒ္ဓါသည် အနုကမုနအနက်ရှိ၏။ အနုကမုနဟူသည် ယဿ ဒါတုကာမောသုတ်၌ လာသော ဝိကပ္ပနတ္ထ ဝါသဒ္ဓါကို ငင်ခြင်းတည်း-ဟု သိစေလို၍ “ဝိကပ္ပနတ္ထ ဝိဂ္ဂဟဏာနကမုနတ္ထံ” ဟု မိန့်သည်။ ဤအတိုင်းသာ ပါဠိမှန်ဖြစ်၏။ [အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထော- “စဂ္ဂဟဏံ အတ္ထန္တရ ဝိကပ္ပတ္ထဿာနန္တရသုတ္ထေ ဝိဂ္ဂဟဏဿာနယနတ္ထံ” န္တိ(နျာသ)။] “စဂ္ဂဟဏံ ဝိကပ္ပနတ္ထံ၊ ဝိဂ္ဂဟဏာနကမုနတ္ထံ” ဟု အချို့စာ ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်။

ယေကေစိ၊ ပေ၊ ဝါသဒ္ဓေါ- ဤဝါကျကား စ သဒ္ဓါဖြင့် ငင်ယူအပ်သော ဝါ သဒ္ဓါ၏ ဝိကပ် အနက်ရှိပုံကိုပင် အကျယ်ပြသော ဝါကျသည်။ ထို ငင်ယူအပ်သော ဝါ သဒ္ဓါဖြင့် သမ္မဒါန် ပြယုဂ် ဖြစ်ထိုက်လျက် မပြအပ်သေးသော ပြယုဂ်များကို ဝိကပ် ပြုသည်-ဟုလို့၊ “ဝိကပ်ပြု” ဟူသည် “သီးခြားစီရင်နိုင်သည်၊ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သမ္မဒါန် မှည့်နိုင်သည်” ဟု ဆိုလိုသည်။ [“ဣဓ ဝိကပ္ပိယတိ-ဝိကပ်ပြုအပ်၏” ဟု ကြိလျှင် ပါဠိပျက်၊ ဝိကပ္ပဟူသော နာမ်ပုဒ်နောင် ကရဓာတ်အနက်၌ ဣယ ပစ္စည်းသက်-ဟု နာမဓာတ် ကြိလျှင် တော်သေး၏။ သိဟိဋ်မှည့် “ဣတိ ဝိကပ္ပယတိ” ဟုသာ ရှိ၏။ ဣဓ ဝါ-သဒ္ဓေါတို့ မပါလျှင် သာ၍ရှင်းသည်။ “ဣတိ ဝိကပ္ပယတိ-ဤသို့ ဝိကပ်ပြု၏” ဟုပေး၊ ဝိကပ္ပဟူသော ဒုတိယန္တ နာမ်ပုဒ်နောင် ကရဓာတ်၏ အနက် ၌ ဣယပစ္စည်း သက်ထားသော နာမဓာတ်ဟု လည်းကောင်း၊ ကပ္ပဓာတ် စုရာဒိ ဣယပစ္စည်း ဟု လည်းကောင်း ကြိနိုင်သည်။]

ဘိက္ခုသံဃဿ ပဘူ-ပပုဗ္ဗ ဘူဓာတ် ကွဲပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော “ပဘူ” သဒ္ဓါသည်အစိုး ရသူ ဟူသော အနက်ကို ဟော၏။ ဤပဘူသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သမ္မဒါန်

အား၊ ပဘူ-အစိုးရ၏၊ အယံဂဟပတိ-ဤသူကြွယ်သည်၊ ခေတ္တဿ-လယ်အား၊ ပဘူ-၏၊ အယံ လုဒ္ဒကော-ဤမုဆိုးသည်၊ အရညဿ-တောအား၊ ပဘူ-၏၊ ဣစ္ဆေဝမာဒိ။

ကွစိ-အချို့အရာ၌၊ ဒုတိယာ တတိယာ ပဉ္စမိ ဆဋ္ဌိ သတ္တမုတ္တေသုစ- ဒုတိယာ၊ တတိယာ၊ ပဉ္စမိ၊ ဆဋ္ဌိ၊ သတ္တမိ အနက်တို့၌လည်း၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ)။

မှည့်၊ “ဘိက္ခုသံဃဿ-အား” ဟု သမ္ပဒါနံအနက်ပင် ပေး၊ “ကို” ဟု ကံအနက်လည်း ပေးကြသေး၏၊ ကံအနက် ပေးစေလိုလျှင် “ဆဋ္ဌိကံ” သာ ဖြစ်သင့်သောကြောင့် စတုတ္ထိ သက်ဖွယ်မလို၊ ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စ သုတ်ဖြင့် ဆဋ္ဌိ သ ဝိဘတ်သာ သက်ခွင့်ရှိမည်ထင်သည်၊ ဒေသဿ စသည်၌လည်း နည်းတူ။

ကွစိ ဒုတိယာ၊ ပေ၊ သတ္တ မုတ္တေသုစ-ဒုတိယာ စသော ဝိဘတ်တို့၏ အနက်၌ လည်း ဤ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သမ္ပဒါနံ မှည့်၍ စတုတ္ထိဝိဘတ် သက်ပါ-ဟူလို၊ “ဗုဒ္ဓဿသိလာဗာတေ ပိဟယန္တိ” တို့၌ “ဗုဒ္ဓဿ-ကို” ဒုတိယာဝိဘတ်၏ ကံအနက်လည်း ဖြစ်သင့်၏၊ ထိုသို့ဖြစ်သင့်ရာ၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သမ္ပဒါနံမှည့်၊ တတိယာဝိဘတ်၏ အနက်၌ “အသက္ကတာစ သွ ဓနဉ္စယာယ” ဟု သဒ္ဓနိတိ ထုတ်၏၊ မယံ-ကျေးညီနောင် ဖြစ်သော ငါတို့သည်၊ ဓနဉ္စယာယ-ဓနဉ္စယ မင်းသည်၊ အသက္ကတာစ- အလေးမပြုအပ်ကုန်သည်လည်း၊ အသွ-ဖြစ်ကုန်၏၊ (ကာလဗာဟုဇာတိ)၊ “ဝိနယာယာတိ- ကရုဏတ္ထေ ဟိ ဣဒံ သမ္ပဒါနဝစနံ” ဟူသော သဂါထာဝဂ္ဂ သံယုတ်ဋီကာကိုလည်း ထို နိဿယထုတ်၏၊ [ပဉ္စမိ အနက်၌ကား “ဘိယျော သော မတ္တာယ” ကိုပင် နိတိထုတ်၏၊] ဆဋ္ဌိအနက်၌ “မဟတော ဂဏာယ ဘတ္တာ မေ” ဟု ထုတ်၏၊ မဟတော- များစွာသော၊ ဂဏာယ-ဟင်္သာအပေါင်းသည်၊ ဘတ္တာ-အရှင်သခင်ဖြစ်သော၊ မေ-ငါ စစ်သူကြီး၏၊ (ရာဇာ-မင်းသည်၊ ဧကော-တစ်ယောက်တည်း၊ ဗျသနံ-ပျက်စီးခြင်းသို့၊ မာအဂါ-မရောက်ပါစေလင့်)၊ မဟာဟံသဇာတိ၊ ဤ၌ ဂဏာယသည် ဆဋ္ဌိအနက်၌ စတုတ္ထိ သကို အာယ ပြထားပုံတည်း၊ သတ္တမိအနက်၌ သမ္ပဒါနံ ဖြစ်ပုံကိုကား “တယုဉ္စဿ၊ တဿမေ” တို့ကိုပင် ထုတ်၏၊ ထို့ကြောင့် ပဉ္စမိ သတ္တမိ အနက်များ ထပ်၍ ပါနေခြင်းကို စဉ်းစားသင့်သည်။

သီဟိုဠ်မူ။ ။ သီဟိုဠ်မူ၌ကား “ကွစိ ဒုတိယာ တတိယာစ၊ ဆဋ္ဌိ သတ္တမုတ္တေသုစ” ဟု မူတစ်မျိုး ရှိသေး၏၊ ထိုပါဠိအလို သိလာဗာ စသည်တို့၌ ယှဉ်ရာဝယ် ဝါသဒ္ဓါကြောင့် သမ္ပဒါနံ မမြဲဘဲဒုတိယာ တတိယာလည်း သက်၏၊ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိအနက်တို့၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သမ္ပဒါနံ မှည့်၏-ဟု အဓိပ္ပာယ် ထွက်၏၊ အားလုံး ပါဠိများ ချွတ်ချော်နေဟန် တူသည်။ [အတ္ထဂ္ဂဟဏေကမ္ပစ၍ ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ စာသွား မကောင်းလှ။]

ယောဓာဇော
တ မောကာသံ

၂၇၈။ ယော-အကြင် ကာရကသည်၊ အာဓာဇော- ကြိယာ၏ မှီရာဖြစ်သော ကတ္တားကံတို့၏ တည်ရာသည် ၊ (ဟောတိ)၊ တံ-ထိုကာရကသည်၊ သြကာသ သည်း-သြကာသအမည်ရှိ သည်၊ ဟောတိ၊ သွာဓာဇော (သော +အာဓာဇော)-ထိုအာဓာဇရသည်၊ ဗျာပိကော- ဗျာပိကာဓာရလည်းကောင်း၊ သြပသိလေသိကော-သြပသိလေသိ ကာဓာရ လည်းကောင်း၊ ဝေသယိကော-ဝေသယိကာဓာရ လည်းကောင်း၊ သာဓိပိကော-

၂၇၈။ ယောဓာဇော, တမောကာသံ-ကျွန်ကာကရ ၄ ပါးတို့တွင် အရာကျယ်သော (ဗျာပကောကာသ စသော အပြားအားဖြင့် ကျယ်ဝန်းများပြားသော) သြကာသကာရကကို ပြလိုသောကြောင့် “ယောဓာဇော တမောကာသံ” သုတ်ကို မိန့်တော်မူသည်။ ဤသုတ်ကား “ယောဓာဇော တမဓိကရဏံ” ဟူသော ကလာပ သုတ်နှင့် တူ၏။ အဓိကရဏံနှင့် သြကာသံသည် “တည်ရာ” ဟူသော အနက်အားဖြင့် သဘောတူဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤကာရကကို အဓိကရဏ ကာရက, သြကာသ ကာရကဟု ၂ မျိုးလုံး ခေါ်နိုင်၏။ တချို့အရာ၌ “အာဓာရ ကာရက” ဟုလည်း ခေါ်သေး၏။

“တံ+သြကာသံ” ဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ထားပုံ။ ။ “ကာရကံ” ဟူသော အဘိဓေ ယျ (ဟောနက်) ၏ လိင်သို့ လိုက်၍ “တံ+သြကာသံ” ဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ထားသည် မှန်၏ - “ကြိယာနိမိတ္တံ ကာရကံ” နှင့် အညီ ကြိယာပြီးခြင်း၏အကြောင်းကို ဟောသော ကာရက သဒ္ဒါသည် နပုလ္လိင်တည်း။ “သြကာသ” အရလည်း သြကာသ မည်သော ကာရကကို ရသောကြောင့် “သြကာသံ” ဟု နပုလ္လိင်ထားရသည်။ ဝါကျ၌ တသဒ္ဒါသည် နောက်ပုဒ်လိင်သို့ လိုက်မြဲဖြစ်သောကြောင့် သြကာသံဟူသော နောက်ပုဒ်နှင့် လိင်တူအောင် “တံ” ဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ထားသည်။

ယောဓာဇော။ ။ “ယော+အာဓာဇော” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဤ “ယောဓာဇော” ဟူသော ဝါကျကား “မည်သည့်အနက်” ဟု သတ်မှတ်ချက် မရသေးသော အနိယမ ဝါကျတည်း။ သဒ္ဒါနေအတိုင်း အနက်ပေးရလျှင် “ယော-အကြင် အရာသည်၊ အာဓာဇော-တည်ရာဖြစ်၏” ဟု သာမညပင် ပေးရမည်။ ထိုသို့ “မည်သည့်အရာ မည်သည့်အနက်” ဟု သတ်မှတ်ချက် မရှိသေးသောကြောင့် အာဓာဇော ဟူသော ပုဒ်၏ နဂို သဒ္ဒါလိင်သို့ လိုက်၍ “ယော+ဓာဇော” ဟု ပုလ္လိင်ဖြင့် ထားရသည်။ မှန်၏ - အာဓာရသဒ္ဒါသည် အာပုဗ္ဗဓရဓာတ် ဝိသရုဗေဒါဒိတော ဏ သုတ်ဖြင့် သက်ရသော ဏ ပစ္စည်းတည်း။ အဘိဓေယျလိင်သို့ မလိုက်ဘဲ ဏ ပစ္စည်း၏ သဘောအတိုင်းဆိုလျှင် “အပစ္စယော ဏော ဒုတိယော, ဣပစ္စယော ပုမေသိယံ” နှင့်အညီ ပုလ္လိင် ပါဠိရှိရသည်။

အချုပ်ကား-မည်သည့်အနက်ဟု မသတ်မှတ်ရသေးသောကြောင့် နဂို သဒ္ဒါလိင် အတိုင်း “ယော အာဓာဇော” ဟု ပုလ္လိင်ဖြင့် အနိယမဝါကျထားပြီးလျှင် ကာရကံ ဟူသော အဘိဓေယျလိင်သို့လိုက်၍ “တံ သြကာသံ” ဟု နပုလ္လိင်နှင့် နိယမ ဝါကျကို

သာမိပိဝါဘောရလည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊ စတုဗ္ဗိဓော- ရှိ၏၊ တတ္ထ- ထို
၄ပါးတွင်၊ တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ ဗျာပိကော-ဗျာပိကာစာရကို၊ (ဝုစ္စတေ-ဆိုအပ်၏၊)
ဇေလသု-ရေတို့၌၊ ခိရ်-နို့ရည်သည်၊ [တိဋ္ဌတိ-တည်၏၊] တိလေသု-နှမ်းတို့၌၊
တေလံ-ဆီသည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏၊) ဥစ္ဆာယု- ကြံတို့၌၊ ရသော-အရည်သည်၊ (အတ္ထိ
-ရှိ၏၊) ဩပသီလေသိကော-ကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ ပရိယကေ-ပလ္လင်၌၊ ရာဇာ-မင်း
သည်၊ သေတိ-အိပ်၏၊ အာသနေ-နေရာ၌၊ သံဃော-သည်၊ ဥပဝိဇ္ဇော-ဝင်နေ၏။

ဝေသယိကော-ကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ ဘူမိသု-မြေတို့၌၊ မနုဿာ-လူတို့သည်၊
စရန္တိ- လှည့်လည်ကုန်၏၊ အန္တလိက္ခေ-ကောင်းကင်၌၊ ဝါယု-လေတို့သည်၊
ဝါယန္တိ-လာကုန်၏၊ အာကာသေ-ကောင်းကင်၌၊ သကုနာ-ငှက်တို့သည်၊ ပက္ခန္တိ-
ပျံကုန်၏၊ သာမိပိကော-ကို (ဝုစ္စတေ)၊ ဝနေ-တော၌၊ ဟတ္ထိနော-ဆင်တို့သည်၊
စရန္တိ-လှည့်လည်ကုန်၏၊ ဂင်္ဂါယံ-ဂင်္ဂါမြစ်၌၊ ယောသော-နွားကျောင်းသားရွာသည်၊
တိဋ္ဌတိ-တည်၏၊ ဝဇေ-နွားခြံ၌၊ ဂါဝေါ-နွားမတို့ကို၊ ဒုဟန္တိ- နို့ညှစ်ကုန်၏။

ထားသည်-ဟုမှတ်၊ [ယသဒ္ဓါဖြင့် ပြအပ်သော ဝါကျသည် အနိယမဝါကျ၊
တသဒ္ဓါဖြင့် ပြအပ်သော ဝါကျကား မည်သည့်အနက်ဟု သတ်မှတ်နိုင်သော
ကြောင့် နိယမ ဝါကျတည်း၊ ဤသုတ်၌ “ယောဓာရော (အနိယမဝါကျ)၊ တမော
ကာသံ (နိယမဝါကျ)” ဟု ၂ ဝါကျ ရှိသည်၊ ဤသုတ်နေပုံကို ထောက်၍
နိယမဝါကျနှင့် အနိယမဝါကျတို့ လိင်မတူဘဲလည်း ရှိနိုင်ကြသည်-ဟု မှတ်ချက်
တစ်မျိုး ရပြန်သည်။]

[ဆောင်] နဂိုလက်ရှိ၊ ပုလ္လိင်ကြည့်၍၊ အနိယမ၊ ဟောဝါကျ၌၊ ထားရပေသော၊
ယောဓာရောတည်း၊ မိန့်ဟော တစ်ဖန်၊ ကာရကဟု၊ ရပြန်နပုန်း၊ လိင်ကို
သုံး၍၊ မှတ်ထုံးတမော-ကာသံဟောသည်၊ မှတ်လော နိယမဝယ်တည်း။

ကြိယာကိုဆောင်ပုံ။ ။ “ကြိယံ ကရောတိ အဘိနိပ္ပာဒေတိတိ ကာရကံ”
နှင့်အညီ ကြိယာကို ပြီးစေ ဖြစ်စေနိုင်မှ ကာရကအမည် ရနိုင်၏။ “ကဋေ နိသိဒတိ
ဒေဝဒတ္တော၊ ထာလိယံ သြဒနံ ပစတိ” စသော ပြယုက်တို့၌-“ကဋေ-ဗျာပေါ၌၊
ဒေဝဒတ္တော-သည်၊ နိသိဒတိ-နေ၏” ဟူသော စကားအရ ဗျာပေါဝယ် ဒေဝဒတိ
ထိုင်နေပုံကို မှန်းဆကြည့်ပါ။ ဗျာသည် ဒေဝဒတိဟူသော ကတ္တာကိုသာ ဆောင်လျက်
ရှိ၏၊ ထိုင်နေခြင်းကြိယာကို တိုက်ရိုက်မဆောင်၊ “ထာလိယံ-ထမင်းအိုး၌၊ သြဒနံ-
ထမင်းကို၊ ပစတိ-ချက်၏(ကျက်အောင်လုပ်၏)” ဟူသော စကားအရ ထမင်းအိုး၌
ထမင်းကျက်ပုံကိုလည်း မှန်းဆကြည့်ပါ။ ထမင်းအိုးသည် ထမင်းကိုသာ ဆောင်
လျက်ရှိ၏၊ ကျက်ခြင်းကြိယာကို တိုက်ရိုက်မဆောင်နိုင်၊ ဤသို့ ကြိယာကို
တိုက်ရိုက် မဆောင်နိုင်ရကား အဘယ်နည်းဖြင့် ကဋ-ထာလိ စသည်တို့ ဩကာသ
ကာရက အမည် ရကြသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိသည်။

နို့ညှစ်ကုန်၏။ သာဝတ္ထိယံ-သာဝတ္ထိမြို့၌၊ ဇေတဝနေ-ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌၊ ဝိဟရတိ-နေတော်မူ၏။ ဩကာသံ ဣစ္စနေန- ဩကာသဟူသော ဤအမည်ကို ပြုခြင်းဖြင့်၊ ကွ-၌၊ အတ္ထော-သည်၊ အတ္ထိ-ရှိသနည်း၊ ဩကာသေ သတ္တမိ-၏။ (၉၃, ၃၂၈)

အဖြေကား-“ဖျာပေါ်၌ ဒေဝဒတ်နေ၏” ဟူရာဝယ် နေခြင်း ကြိယာသည် ကတ္တား၌ တည်၏။ ဒေဝဒတ်တည်းဟူသော ကတ္တားကား ဖျာ၌ တည်၏။ ထို့ကြောင့် ဒေဝဒတ်ဟူသော ကတ္တားကို ဆောင်ထားနိုင်လျှင် ထိုကတ္တား၌ တည်သော နေခြင်း ကြိယာကိုလည်း ဖျာကဆောင်သည် မည်တော့၏။ “ထမင်းအိုး၌ ထမင်း ကျက်အောင် ချက်၏” ဟူရာ၌လည်း ကျက်ခြင်း ကြိယာသည် ထမင်းတည်းဟူသော ကံ၌ တည်၏။ ထမင်းတည်းဟူသော ကံကား ထမင်းအိုး၌ တည်၏။ ထို့ကြောင့် ထမင်းတည်းဟူသော ကံကို ဆောင်ထားနိုင်လျှင် ထိုကံ၌တည်သော ကျက်ခြင်းကြိယာကိုလည်း ထမင်းအိုးက ဆောင်သည် မည်တော့၏။ ဥပမာ-ကိုယ်ဝန်ဆောင် မိန်းမကို ပွေ့ချီရာဝယ် မိန်းမကို ပွေ့လိုက်လျှင် ထိုမိန်းမ၌တည်သော ကိုယ်ဝန်သူငယ်ကိုလည်း ယူဆောင်ပြီးဖြစ်တော့သကဲ့သို့တည်း၊ ဤသို့လျှင် ကြိယာကို တိုက်ရိုက် မဆောင်နိုင်သော်လည်း ကြိယာ၏ မှီရာဖြစ်သော ကတ္တားနှင့် ကံကို ဆောင်လိုက်လျှင် ကြိယာကိုလည်း ဆောင်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ကဋ-ထာလီ စသည်တို့လည်း ပရမ္မရူပစာရအားဖြင့် ကြိယာ၏ တည်ရာ၊ ဩကာသလည်း မည်၏၊ ကတ္တား ကံနှင့် ဖက်စပ်၍ ကြိယာကို ပြီးစေတတ်ရကား ကာရကလည်း မည်နိုင်တော့သည်။

[ဘောဒစိန္တာ] ကြိယာနိဿယ ဘူတာနိ၊ ကတ္တာကမ္မာနိ တိဋ္ဌရေ၊
ယတ္ထောကာသောတိ သောယေဝ၊ ပရမ္မရူပစာရတော။

ယတ္ထ-အကြင် ကာရက၌၊ ကြိယာ နိဿယ ဘူတာနိ- ကြိယာ၏ မှီရာ ဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကတ္တာကမ္မာနိ-ကတ္တားကံတို့သည်၊ တိဋ္ဌရေ-တည်ကုန်၏။ သောယေဝ-ထိုကြိယာ၏ မှီရာဖြစ်သော ကတ္တားကံတို့၏ တည်ရာ ကာရကကိုပင်။ ပရမ္မရူပစာရတော-အဆက်ဆက် တင်စားအပ်သော ဌာနျူပစာရအားဖြင့်၊ ဩကာသောတိ- ဩကာသဟူ၍၊ ဝုတ္ထော-ဆိုအပ်၏။ [ကြိယာသည် ကတ္တားကံ၌ တည်၏။ ကတ္တားကံတို့ကား ဖျာ-ထမင်းအိုး စသော အာဓာရ၌ တည်၏။ ထို့ကြောင့် ကတ္တားကံတို့သာ ဩကာသနာမည် မုချ ရထိုက်၏။ သို့သော် ကတ္တားကံ တို့၏ ဩကာသအမည်ကို မိမိတို့ တည်ရာ ဌာန အာဓာရပေါ်၌ တင်ပေးလိုက်၏။ ဤသို့ ဌာနီကတ္တားကံတို့၏ ဩကာသအမည်ကို ဌာနအာဓာရပေါ်၌ ပြောင်းလဲတင်ပေး လိုက်ခြင်းကို ပရမ္မရူပစာရ (ပရံပရဥပစာ=အဆက်ဆက် တင်စားခြင်း) ဟု ဆို၏။ ဥပစာရ ၁၂ ပါးတွင်ကား ဌာနီ၏ အမည်ကို ဌာနပေါ် တင်စားသော ဌာနျူပစာရ ပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ယော- အကြင် ကာရကသည်၊ အာဓာရေ-ကြိယာ၏ မှီရာဖြစ်သော ကတ္တား ကံတို့၏ တည်ရာတည်း” ဟု သုတ်နက်ပေးရသည်။]

ဝိဂ္ဂဟ။ ။ ဤဂါထာနှင့်အညီ “ကြိယာနိဿယ ဘူတာနိ ကတ္တုကမ္မာနိ အဝကသန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ ဧတ္ထာတံ ဩကာသော” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ဧတ္ထ-ဤကာရက ဌံ၊ ကြိယာ နိဿယဘူတာနိ ကတ္တုကမ္မာနိ-တို့သည်၊ အဝကသန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ- တည်ကုန်၏၊ ဣတိ သော (ထို ကာရကသည်) ဩကာသော-မည်၏၊ “ကတ္တု ကမ္မသမဝေတာ ကြိယာ အဓာရိယတိ အသ္မိတိ အာဓာရော” ဟု ရူပသိဒ္ဓိအလို အဓိကရဏသာဓန ဝိဂြိုဟ်ပြု။ [ကာတန္တုပုတ္တိ၌လည်း “အာဓာရိယတိ ကြိယာ အသ္မိ တျာဓာရော” ဟု ပြု၏၊] အသ္မိ-ဤကာရက၌၊ ကတ္တုကမ္မသမဝေတာ- ကတ္တားကံနှင့် တကွ ဖြစ်သော၊ ကြိယာ-ကို၊ အာဓာရိယတိ-ဆောင်အပ်၏၊ ဣတိ သော အာဓာရော-မည်၏။

“အာဓာရယတိ ယော ကတ္တု၊ ကမ္မေ ဗျာပါရနိဿယေ၊
အာဓာရံ ကာရကံ အာဟု၊ တံ စတုဗ္ဗိဓမ္မေဝစ”

ဟူသော ရှေးဆရာတို့အလို “အာဓာရယတိတိ အာဓာရော” ဟု ကတ္တုသာဓန လည်းပြု။ [ယော-အကြင် ကာရကသည်၊ ဗျာပါရနိဿယေ- ကြိယာ၏ မှီရာ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကတ္တုကမ္မေ-တို့ကို၊ အာဓာရယတိ-လွန်စွာဆောင်တတ်၏၊ တံ- ထို ကာရကကို၊ အာဓာရံ ကာရကံ- အာဓာရ ကာရကဟူ၍၊ အာဟု-ဆိုကုန်၏၊ တံ-ထိုကာရကသည်၊ စတုဗ္ဗိဓမ္မေဝ-ဗျာပကာဓာရ စသည်ဖြင့် ၄ ပါး အပြားရှိသည် ပင်တည်း။]

ကတ္တားကံတို့ ဩကာသနာမည် မခံပုံ။ ။ ကြိယာ၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဩကာသဆိုလျှင် ကတ္တားကံတို့သည် မုချအားဖြင့် ကြိယာ၏ တည်ရာ ဖြစ်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဩကာသ ကာရကအမည်ကို မခံယူကြသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ ကတ္တားကံတို့ကား ကတ္တုကာရက ကမ္မကာရကဟူသော နာမည်ထူးကို ရပြီးဖြစ်သော ကြောင့် သူလည်း ရနိုင် ငါလည်း ရနိုင်သော သာမညနာမည်ကို မခံယူကြတော့ပြီ၊ မှန်၏-နာမည်ဟူသည် သူများနှင့် မရောအောင် မှည့်ခေါ်ရသော ပညတ်တစ်မျိုးတည်း၊ ဩကာသနာမည်ကို ယူထားလျှင် ကတ္တား ကံ ၂ မျိုးလုံးနှင့် ရောနေသောကြောင့် နာမည်မှည့်ရကျိုးမနပ်ဘဲရှိရာ၏၊ ထို့ကြောင့် ကတ္တု-ကမ္မ နာမည်ထူးတို့က ဩကာသဟူသော သာမညနာမည်ကို လက်သင့်မခံဖို့ရန် ပယ်လှန် တားမြစ်လိုက်လေ သည်။ ဥပမာ- “ရဟန်း” ဟု နာမည်ရပြီး ပုဂ္ဂိုလ်က “လူ” ဟူသော နာမည်ကို အခေါ်မခံတော့သကဲ့သို့တည်း။

[ဘာဒစိန္တာ] လဒ္ဒနာမ ဝိသေသတ္တာ၊ နေသံ နောကာသတာ သိယာ၊
သာမညဿ ဝိသေသောဝ၊ ဗာဓကောတိ ဟိ ဝုစ္စတေ။

နေသံ-ထို ကတ္တုကမ္မ ကာရကတို့၏၊ လဒ္ဒနာမ ဝိသေသတ္တာ-ကတ္တုကမ္မဟု ရအပ်သော နာမည်ထူးရှိကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဩကာသတာ-ဩကာသ၏ အဖြစ်သည်၊ ဝါ- ဩကာသ ကာရကအမည်သည်၊ န သိယာ- မဖြစ်တော့ရာ၊ ဟိ-မှန်၏၊ သာမညဿ-သာမညအမည်ကို၊ ဝိသေသောဝ-ဝိသေသအမည်ကသာ၊ ဗာဓကော-တားမြစ်နိုင်၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဝုစ္စတေ-ဆိုအပ်၏။

ယသ္မိံအာဓာရောဟု မဆိုပုံ။ ။ အခြားကာရကသညာသုတ်များ၌ သူ့
 ဝိဘတ်အားလျော်စွာ “ယသ္မာ ဒပေတိ၊ ယဿ ဓာတုကာမော၊ ယေနဝါ ကရိယတေ၊
 ယံ ကရောတိ၊ ယော ကရောတိ” ဟု သုတ်တည်သကဲ့သို့ ဤ ဩကာသ သညာ
 သုတ်၌လည်း “ယသ္မိံ အာဓာရော” ဟု သတ္တမိဝိဘတ်ဖြင့် သုတ်တည်သင့်သည်
 မဟုတ်လော၊ အဘယ့်ကြောင့် “ယော ဓာရော” ဟု ပဌမာဝိဘတ်ဖြင့် (ယော-
 ဟု) သုတ်တည်ရပါသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား ကလာပ်ကျမ်းကိုမှီ၍
 ဆိုအပ်သော သုတ်ဖြစ်သောကြောင့် ကလာပ်ကျမ်းအတိုင်းပင် သုတ်တည်ရသည်။
 သို့သော် ကလာပ်ကျမ်း၌လည်း ဘာကြောင့် “ယော ဓာရော” ဟု ဆိုသနည်းဟု
 မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား - အာဓာရသဒ္ဒါသည် တည်ရာ ကာရက ဟူသော အနက်
 ကိုပင် ဟော၏။ “ယသ္မိံ အာဓာရော” ထားလျှင် ယသ္မိံအရလည်း ကာရက ရ၍
 အရတူလျက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် အရတူလျှင် ဝိဘတ်တူမြဲထုံးစံအတိုင်း အာဓာရောနှင့်
 ဝိဘတ်တူအောင် “ယော” ဟုပင် ထားရလေသည်။ “ယသ္မိံ အာဓာရိယတိ” ဟု
 သုတ်တည်လျှင် ဖြစ်နိုင်၏။ သို့သော် “ယော ဓာရော” ဟု ဆိုရသလောက် စာနေ
 မကျဉ်းသောကြောင့် “ယောဓာရော”ဟုပင် ဆိုဟန်တူသည်။]

ဗျာပကော တာဝ၊ ပေ၊ ရသော-ဤဩကာသကာရကသည် ဗျာပကောကာသ
 စသောအားဖြင့် ၄ မျိုးရှိရာ ဗျာပကောကာသကို ဦးစွာပြလိုသောကြောင့် “ဗျာပကော
 တာဝ” စသည်မိန့်၊ ဗျာပိယတေ-နဲ့အပ်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ဗျာပကော-
 မည်၏။ “ဆီသည် ပျံ့နဲ့အပ်သော နှမ်းသည် ဗျာပကမည်၏” စသည်တည်း။ ဝိပုဗ္ဗ
 အပဓာတ်၊ ကံအနက်၌ ဣပုဗ္ဗစည်းသက်၍ “ဗျာပကံ” ဟု ပြီးသည်။ ဤကား
 “ကထံတိလာဒိကံ အဘိဗျာပကမုစ္စတေ၊ ကမ္မနိ ဝုဏ်ပစ္စယဿ(ဣပုဗ္ဗယဿ)
 သာဓုတ္တာတိဝါစွံ” ဟူသော ကဝိရာဇဋီကာနှင့် အညီတည်း။

ရူပသိဒ္ဓိံ ။ ။ “အာဓာရ ဗျာပကံ အာဓေယျဝတ္ထု ဧတဿ အတ္ထိတိ
 ဗျာပကော” ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ အလိုလည်း ဗျာပကပင်တည်း။ မှန်၏-
 “ဗျာပေတိတိ ဗျာပကံ” ဟု ရှေးဦးစွာ ကတ္တုသုတ်ပြု၍ ဆီစသော အာဓေယျဝတ္ထုကို
 အရကောကံ၊ [ဗျာပေတိ-ပျံ့နဲ့တတ်၏။ ဣတိ ဗျာပကံ၊] ထို့နောက် “ဗျာပကံ
 ဧတဿ အတ္ထိတိ ဗျာပကော” ဟု အဿတ္ထိပြု၊ ဧတဿ-ဤနှမ်းစသောအာဓာရ၏။
 ဗျာပကံ-ပျံ့နဲ့တတ်သော အာဓာယံဝတ္ထုသည်။ အတ္ထိ၊ ဣတိ ဗျာပကံ-မည်၏။
 ဤစကားလည်း “အညေသု အဘိဗျာပက သဒ္ဓုဝါစွဿ တေလာဒိနော သမ္ပန္နဿ
 လိတ္တာ (ဆက်စပ်ခြင်း ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်) တိလာဒိကမဘိဗျာပကမုစ္စတေ
 ဣစ္စာဟု” ဟူသော ကဝိရာဇဋီကာ အညေဝါဒနှင့် ညီမျှသည်။ ယခုစာများ၌ ဩပ
 သီလေသိက စသော ပုဒ်ကို နောက်ယောင်ခံ၍ “ဗျာပိကံ” ဟု ရှိသော ပါဠိကို
 အတည်ပြုကာ “ဗျာပနံ ဗျာပေ=ပျံ့နဲ့ခြင်း၊ ဗျာပေ ယဿ အတ္ထိတိဗျာပိကော”
 ဟု ဆိုကြသေးသည်။

အာဓေယျံခေါ်ပုံ။ ။ အာဓာရ၌ တည်သော ဝတ္ထုကို ပါဠိလို “အာဓေယျံ”
 မြန်မာလို (ထေရကို ထေရ်ဟု ခေါ်သကဲ့သို့) အာဓေယျံဟုခေါ်၏။ အာပုဗ္ဗ ဓာဓာတ်၊
 ဣကို ဓာတုန်နှင့်တကွ ဧယျပြု၍ အာဓေယျ ဟုပြီး၏။ အာဓိယတေတိ အာဓေယျံ။

အာဓိယလေ-အာဓာရသည် ဆောင်ထားအပ်၏။ ဣတိ အာဓေယျ မည်၏။ [အပါဒါန=အပါဒါနီကဲ့သို့ “အာဓာရ-အာဓာရီ” ဟု သုံးစွဲကြသည်ကား “အာဓာရဗျာပကံ အာဓေယျဝတ္ထု” စသော ပါဠိသုံးနှင့် မည်။]

ဇလေသုခီရံ၊ ပေ၊ ရသော။ ။ လက်ဖက်ရည်ပန်းကန်၌ ရှေးဦးစွာ လက်ဖက်ရည်ထည့်ပြီးနောက် နို့ရည်ထည့်ခတ်လိုက်သောအခါ ရေ၌ နို့ရည် ပျံ့နှံ့သွား၏။ ထိုကဲ့သို့သော ရေမျိုး၌ နို့ရည် ပျံ့နှံ့သောကြောင့် ရေသည် နို့ရည် ပျံ့နှံ့အပ်သော ဗျာပက ဩကာသတည်း။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “ခိရေသု ဇလံ” ဟု ပြောင်းပြန် ထုတ်၏။ နို့ရည်၌ ရေရောလိုက်သည့်အခါ နို့ရည်သည် ရေပျံ့နှံ့အပ်သောကြောင့် ဩကာသမည်၏-ဟု ဆိုလိုသည်။ နှမ်းစေ့တိုင်း၌ ဆီရှိ၏။ ကြံချောင်းတိုင်း၌ အရည်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် နှမ်းစေ့တို့သည် ဆီပျံ့နှံ့အပ်သော ဗျာပက၊ ကြံတို့သည် အရည်ပျံ့နှံ့အပ်သော ဗျာပက ဩကာသတို့တည်း။ သကလဗျာပက-ကေဒေသ ဗျာပက ၂ မျိုးအပြားကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ရူပါ။

သက္ကတ။ ။ အာဓာရဗျာပကံ တုလျဇာတျ ပုထဒေသဘာဂါန မဘိဗျာပိတွာ တိဋ္ဌတိတျဘိ ဗျာပကော၊ ယထာ-တိလေသု တေလံ၊ ယဒျပုတြ တိလေ တေလဿ သံယောဂေါ၊ တထာပိ ဒေသာဝိဘာဂတော လောကေ သံယောဂ ဝေါဟာရော နတ္ထိတိ ပုထဂေ ပုစ္စတေ၊ (ကာတန္တ ပဉ္စိကာ)။ အပုထဒေသဘာဂါန-သီးခြားအရပ်အဖို့ မရှိကုန်သော၊ အာဓာရဗျာပကံ-အာဓာရ အာဓေယျ ၂ ခုတို့တွင်၊ (အာဓေယျန-အာဓေယျဖြစ်သော ဆီ စသည်နှင့်။) တုလျဇာတိ-အတူဖြစ်သော သတ္တိထူးသည်၊ အဘိဗျာပိတွာ- နှမ်းခြပ် စသည်ကို ပျံ့နှံ့၍၊ တိဋ္ဌတိ-၏။ ဣတိ၊ အဘိ ဗျာပကော-မည်၏။

ဆိုလိုရင်းကား- နှမ်းနှင့် ဆီ ဟူသော အာဓာရ အာဓေယျ ၂ မျိုးတို့သည် (ရေနှင့် နို့ရည်တို့သည် ရေကတခြား နို့ရည်ကတခြားဟု အရပ်ဒေသ ကွဲပြားသကဲ့သို့) အရပ်ဒေသအားဖြင့် မကွဲပြားကြ။ ထိုသို့ မကွဲပြားသော အာဓာရ အာဓေယျတို့တွင် နှမ်းဟူသော အာဓာရ၌ အာဓေယျဆီနှင့် အတူတကွ အစက ဖြစ်ပေါ်ပါဝင်လာသော တည်ရာသတ္တိထူးရှိ၏။ ထိုသတ္တိထူးသည် နှမ်းခြပ်တစ်ခုလုံး၌ ပျံ့နှံ့လျက် ရှိရကား ထိုသတ္တိထူးကို မုချ ဗျာပကဟု ခေါ်၏။ နှမ်းခြပ်ကား ထိုသတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်၍ ဌာကျူပစာရအားဖြင့် ဗျာပကခေါ်သည်- ဟူလို။

အတြ-ဣ။ “တိလေသု တေလံ” ပြယုဂ်၌၊ တိလေ-၌၊ တေလဿ-၏။ သံယောဂေါ-ဩပသိလေသိကာဓာရကဲ့သို့ ရောနှောခြင်းသည်။ ယဒိပိ အတ္ထိ-အကယ်၍ကား ရှိပါပေ၏။ တထာပိ-သော်လည်း၊ ဒေသာဝိဘာဂတော-နှမ်းနှင့် ဆီတို့မှာ အရပ်ဒေသကွဲပြားမှု မရှိခြင်းကြောင့်၊ လောကေ-၌၊ သံယောဂ ဝေါဟာရော-ရောနှောခြင်းဟူသော အခေါ်အဝေါ်သည်။ နတ္ထိ၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ ပုထဂေဝ-ဩပသိလေကမှ သီးခြားသော၊ ပုစ္စတေ-(အဘိဗျာပကဟု) ဆိုအပ်သတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ဤ သက္ကတ အလိုအားဖြင့် ဖြစ်ကတည်းက အတူဖြစ်လာ၍ အာဓာရနှင့် အာဓေယျတို့ အရပ်ဒေသ မကွဲပြားသော “တိလေသု တေလံ၊ ဥစ္ဆူသု ရသော၊ ယဒေ ရူပံအိုး၌+အဆင်း” စသော အာဓာရကိုသာ ဗျာပကဟု ဆိုလို၏။ ရေကတခြား နို့ရည်ကတခြားဟု အရပ်ဒေသ ကွဲပြားသော “ဇလေသု ခီရံ၊ ခိရေသုဇလံ” စသည်

ကို ဗျာပကဟု မဆိုလို၊ နောက်မှ ရောနှောထားအပ်သောကြောင့် သြပသိလေသိကဟုသာ ဆိုလိုသည်။ ဤသက္ကတအလိုအားဖြင့် သကလဗျာပက ဧကဒေသဗျာပကဟု ခွဲခြားခွင့် မရှိပြီ။

သြပသိလေသိကော-“ဥပသိလေသနံ-ကပ်ငြိခြင်း၊ ဥပသိလေသော-ကပ်ငြိခြင်း၊ တစ်နည်း-ဥပရိ-အထက်၌၊ သိလေသော-ကပ်ငြိခြင်း၊ ဥပသိလေသော-ခြင်း၊ ဥပသိလေသော အဿ အတ္တိတိ သြပသိလေသိကော။ [ရူပသိဒ္ဓိကော၌ “ဥပသိလေသံ အရဟတိ တိ သြပသိလေသိကော” ဟုလည်းကောင်း၊ ကာတန္တရတ္တိပဋိကော၌ “ဥပသိလေသေ ဘဝေါ (ဖြစ်သောသတ္တိသည်) သြပသိလေသိကော” ဟုလည်းကောင်း မိန့်၏။] နဂိုက တက္ကတပြား တခြားစီနေသော အာဓာရအာဓေယံတို့၏ ပေါင်းစပ်မိခြင်းသည် သြပသိလေသိက၏ လက္ခဏာတည်း၊ ထို့ကြောင့် “အာဓာရဓေယျာနံ အညတြ သိဒ္ဓါနံ (တခြားတစ်နေရာ၌ အသီးသီးပြီးကုန် တည်နေကုန်သော) သံယော-ဂေါ ဥပသိလေသော” ဟု ကာတန္တရတ္တိပဋိကော၌ ဥပသိလေသ လက္ခဏာကို ပြသည်။

ပရိယကော၊ ပေါ သံယော-ပလ္လင်နှင့် ရှင်ဘုရင်သည် နဂိုက ပေါင်းစပ်ခြင်းမရှိ၊ အသီးသီး တက္ကတပြား တခြားစီ တည်ရှိကြ၏။ ထို့နောက် အကြောင်းအားလျော်စွာ ရာပေလွင်ပေါ်၌ ရှင်ဘုရင်နေသည့်အခါ ရာပေလွင် ဟူသော အာဓာရနှင့် ရှင်ဘုရင် ဟူသော အာဓေယံတို့ ပေါင်းစပ်မိကြသည်။ ထိုသို့ ပေါင်းစပ်ကြရာ၌ ပလ္လင်သည် ရှင်ဘုရင်၏ ကပ်ငြိခြင်း ရှိသောကြောင့် (ရှင်ဘုရင်၏ ကပ်ငြိခြင်း၊ အထက်၌ တည်နေခြင်းကို ထိုက်သောကြောင့်) သြပသိလေသိက သြကာသံ မည်၏။ အာသနနှင့် သံဃတို့ ပေါင်းစပ်ပုံကိုလည်း ဤနည်းမှီး၍ သိပါ။ အလ္လိယန သြပသိလေသိက၊ အနလ္လိယန သြပသိလေသိက ၂ မျိုး အပြားကို ရူမှာရူ။ [သက္ကတ၌ ရေဖနှင့် “ပရိယကံ” ပုဒ်သည် ပါဠိ၌ “ပရိယကံ” ဟု ဖြစ်၏။ “ပရိသမန္တတော-ထက်ဝန်းကျင်+အင်္ဂါယတေ-မှတ်သားအပ်၏” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “ပရိ+အကံ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ရိဉ္ဇိဏုကို ယပြု၊ ရကို လပြု၊ လျကို လပြု၊ ဒွေးဘော်လာလျှင် “ပလ္လကံ” ဟု ပါဠိသုံးရိုးအတိုင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ပရိယကော-ပလ္လင်၌” ဟု ပေးသည်။ ရှေးဆရာတို့ကား “ပြတည်း၌” ဟု ပေးကြသည်။]

ဝေသယိကော-“ဝိသေသေန သေန္တိ ပဝတ္တန္တိ ဧတ္တာတိ ဝိသယော” နှင့်အညီ အထူးအားဖြင့် ဖြစ်ရာဌာနကို ဝိသယဟု ခေါ်၏။ “အထူးအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း” ဟူသည် တစ်ပါးတခြားအရပ်၌ ဖြစ်လေ့မရှိခြင်း တစ်ခါတစ်ရံ ဖြစ်စေကာမူ(ဖြစ်ရိုးဖြစ်စဉ်မဟုတ်ဘဲ) မိမိတို့ ဖြစ်မြဲအရပ်၌သာ ဖြစ်လေ့ရှိခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဝိသယော တျနည တြဘာဝေါ-မှန်၏၊ ဝိသယဟူသည် အခြားအရပ်၌ မဖြစ်ခြင်းတည်း” ဟု ကာတန္တရတ္တိ ပဋိကော၌ ဝိသယ၏ လက္ခဏာကို မိန့်သည်။ “သေဝိတော ယေန ယော နိစ္စံ၊ တတ္ထာပိ ဝိသယော သိယာ” ဟူသော အဘိဓာန်လည်း ဤသဘောပင်တည်း။ [ယေန-အကြင် ငါး စသည်သည်။ ယော- အကြင် ရေ စသည်ကို၊ နိစ္စံ-အမြဲ သေဝိတော-မှီဝဲအပ်၏။ တတ္ထာပိ-ထိုငါးစသည်တို့ အမြဲနေရာ ရေ စသောအရာ၌လည်း၊ ဝိသယော-ဝိသယ သဒ္ဓါသည်။ သိယာ-ဖြစ်ရာ၏။] ဝိသယောယော-အထူးအားဖြင့် ဖြစ်ရာသည်ပင်၊ ဝေသယိကော- (ဏိကပစ္စည်း

သွတ္တဖြစ်၍) ဝေသယိကမည်၏။ ဤသို့ “အာဓေယျဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတာယ ဝိသယ ဘူတော ဝေသယိကော” ဟူသော ရူဇိကာနှင့် အညီ ဝိဂြိုဟ်ပြု။ [ကာတန္တ ပဋိကာ၌ကား ဝိသယေ ဘဝေါ (ဖြစ်သော သတ္တိသည်) ဝေသယိကော” ဟု ပြု၍ သတ္တိကို မုချ ဝေသယိက၊ သတ္တိ၏ တည်ရာ ရေ စသော ဒြပ်ကို ဌာနပူဇာရ ဝေသယိကဟု မှတ်။]

ဘူမိသု၊ ပေ၊ ပက္ခန္တိ—မြေသည် လူတို့အမြဲလှည့်လည်ရာတည်း၊ ကောင်းကင် သည် လေတို့ အမြဲတိုက်ခတ်ရာတည်း၊ ကောင်းကင်သည် ငှက်တို့ အမြဲပျံသန်းရာ တည်း၊ ထို့ကြောင့် မြေစသော အရာဌာနသည် လူစသည်တို့၏ ဝိသယဖြစ်ရကား မြေ စသည်ကို ဝေသယိက ဩကာသဟု ခေါ်၏။ နတ်ပြည်သည် နတ်တို့၏ ဝိသယ၊ ရေသည် ငါးတို့၏ ဝိသယ စသည်ဖြင့်လည်း သိလေ၊ အညတ္တာဘာဝဝိသယ၊ ဒေသန္တရာဝစ္ဆေဒ ဝိသယ ၂ မျိုး အပြားကို ရှဉ့် ရှုပါ။ [“ပက္ခန္တိ” ဟု ဝါဠုပျက်ရှိ၏၊ ပက္ခန္တိဓာတ်ဟူသာ ဓာတ်ကျမ်းရှိသောကြောင့် “သကုနာ ပက္ခန္တိ” ဟု သီဟိုဠ်မူအတိုင်း ရှိစေ။]

သာမိပိကော—အနီးအရပ်ကို သမိပ၊ ထိုအနီးအရပ်၌ ယှဉ်သော (အနီးရှိသော) အရပ်ကို “သာမိပိက” ဟု ခေါ်၏။ သမိပေ—အနီး၌+နိယုတ္တော—ယှဉ်သောအရပ်တည်း၊ သာမိပိကော—အနီး၌ ယှဉ်သောအရပ်၊ အနီးရှိသောအရပ်၌ အာဓေယံတို့၏ ဆက်၍ ဖြစ်ပုံကို ပြခြင်းငှာ အနီးရှိသော အရပ်ကို အနီးအရပ်၌ တင်စား၍ ပြုလုပ်ထား၏။ ထိုအာဓာရကို သာမိပိက ဩကာသဟု ခေါ်သည်။

ဝနေ ဟတ္ထိနော၊ ပေ၊ ဇေတဝနေ—ဝနေ သဒ္ဒါ၏ မုချအနက်ကား သစ်ပင် အပေါင်းဖြစ်သော တောတည်း၊ ဆင်တို့ လှည့်လည် သွားလာရာအရပ်ကား ထို တော၏ အနီးဖြစ်သော လမ်းတည်း၊ “ဆင်တို့သည် ထိုတော၌ ဆက်စပ်၍ ဖြစ်၏ (ထိုတောကို မှီ၍ နေ၏)” ဟု ပြခြင်းငှာ “ဝနေ သမိပေ” ဟု မဆိုဘဲ “ဝနေ” ဟု ဆိုထား၏။ “ဂင်္ဂါယံ ယောသော တိဋ္ဌတိ” ၌လည်း ဂင်္ဂါမြစ်ထဲ၌ နွားကျောင်းသားရွာ မတည်နိုင်၊ ဂင်္ဂါမြစ်၏ အနီးဖြစ်သော ကမ်းနား၌သာ တည်၏။ သို့သော် ထို နွားကျောင်းရွာ၏ ဂင်္ဂါမြစ်၌ ဆက်စပ်နေပုံ (ဂင်္ဂါမြစ်ကို အမှီပြု၍ တည်နေပုံ)ကို ပြခြင်းငှာ နွားကျောင်းရွာ၏တည်ရာ ကမ်းနားအရပ်ကိုပင် “ဂင်္ဂါတိရေ” ဟု မဆို ဘဲ “ဂင်္ဂါယံ” ဟု ဆိုထား၏။ “ဝဇေ ဂါဝေါ ဒုဟန္တိ” ၌လည်း နွားမတို့ကို နို့ညှစ် ရာအရပ်သည် နွားခြံ၏အနီး (နွားခြံပြင်ဘက်) အရပ်တည်း၊ သို့သော် ထိုနို့ညှစ်မှု၏ နွားခြံ၌ ဆက်စပ်နေပုံ (နွားခြံကို ချည်၍ နို့ညှစ်ပုံ)ကို ပြခြင်းငှာ “ဝဇေ သမိပေ” ဟု မဆိုဘဲ “ဝဇေ” ဟု ဆိုထား၏။ “သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ” ၌လည်း ဘုရားရှင်သည် သာဝတ္ထိမြို့တွင်း၌ သီတင်းသုံးတော်မူသည် မဟုတ်၊ သို့သော် သာဝတ္ထိမြို့၌ (ဆွမ်းခံရာအရပ်အဖြစ်ဖြင့် မှီ၍) သီတင်းသုံးတော်မူပုံကို ပြခြင်းငှာ သာဝတ္ထိမြို့၏ အနီး ဇေတဝန်ဥယျာဉ်ကိုပင် “သာဝတ္ထိယံ” ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်။ ။ သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိစသော ကျမ်းအချို့၌ ဤ သာမိပိကာဓာရ မပါ၊ အာဓာရ ၃ မျိုးသာ လာ၏။ ထိုဆရာတို့ကား “ဂင်္ဂါယံ ယောသော” စသည်၌ ဂင်္ဂါ သဒ္ဒါသည် အနီးဖြစ်သော ကမ်းနားဒြပ်၌ တင်စားထားသော သမိပူပဓာ (အနီးရှိ

ယေနဝါ ကရိယတော ၂၇၉။ ယေနဝါ-အကြင်ကာရကဖြင့်မူလည်း၊ ကရိယတော-
 ပြုအပ်၏။ ယေနဝါ-လည်း၊ ပဿတိ-မြင်၏။ ယေနဝါ-
 တံကရဏံ လည်း၊ သုဏာတိ-ကြား၏။ တံ ကာရကံ- သည်း၊ ကရဏ
 သည်-ကရိဏ်းအမည်ရှိသည်။ ဟောတိ၊ ဒါတ္တေန-တံစဉ်ဖြင့်၊ ဝိဟိ-ကေား၊ ဂ်ပင်ကို၊

ဓသာသမိပီ၏အမည်ကို အနီးဖြစ်သော သမိပဉ္စ တင်စားအပ်သော) သဒ္ဓါတည်း၊
 အာဓာရအားဖြင့်မူ ဂင်္ဂါယံသည် ဒေသန္တရာဝဇ္ဇေဒဝိဿာဓာရသာ ဖြစ်၏-ဟု
 ဆိုလိုကြ၏။ အဋ္ဌကထာတို့၌ကား “သမိပတ္တေ ဘုမ္မဝစနံ” ဟု များစွာ တွေ့ရ၏။
 ဆိုလိုရင်းကား-သာဝတ္ထိယံ၌ သို့ဝိဘတ်သည် အနီးအနက်ကို ဟောသော
 ဝိဘတ်တည်းဟု ဆိုလို၏။ ထို့ကြောင့် အဋ္ဌကထာနှင့် မုဒ္ဒဗောဓ စသည်တို့အလိုအားဖြင့်
 အာဓာရ ၄ မျိုးရှိသောကြောင့် ဤကစွည်းဝတ္ထိ၌လည်း ဩကာသ ၄ မျိုးဟု
 ပြထားသည်။

အနက်ပေးပုံ။ ။ သာမိပိက အာဓာရကို လိုလားသော ဆရာတို့အလိုအားဖြင့်
 “ဝနေ-တောအနီး၌၊ သာဝတ္ထိယံ-သာဝတ္ထိ၏အနီး၌” စသည်ဖြင့် အနီးဟူသော
 အနက်ကို ပါစေရမည်။ ဘာကြောင့်နည်း “သမိပတ္တေ ဘုမ္မဝစနံ” နှင့်အညီ
 သို့ဝိဘတ် ကိုယ်တိုင်က သမိပအနက်ကို ဟောသောကြောင့် တည်း၊ သာမိပိကာဓာရ
 ကိုမလိုလား၍ သမိပဗျူပစာရဟု ဆိုသော ဆရာတို့အလိုအားဖြင့် “ဝနေ-တော၌၊
 သာဝတ္ထိယံ- သာဝတ္ထိမြို့၌” ဟု ပေးရမည်။ သို့သော် အရကောက်သည့်အခါ၌ကား
 တောအနီးအရပ်- သာဝတ္ထိမြို့၏ အနီးအရပ်ကိုပင် ကောက်ယူရသည်။

အာဓာရ ၆ မျိုး။ ။ သိဒ္ဓန္တ စန္ဒြိကာနှင့် သာရသုတတို့၌ကား “နေမိတ္တိကာ
 ဓာရနှင့် ဩပစာရိကာဓာရ” ဟု ၂ မျိုး ဖြည့်၍ အာဓာရ ၆ ပါးဟု ဆိုသေး၏။
 ထိုတွင် “ယုဒ္ဓေ-စစ်တိုက်ရာ၌၊ သန္နယုတေ-ချုပ်ဝတ်တန်ဆာ ဖွဲ့အပ်၏” ဤ၌
 စစ်တိုက်ခြင်းသည် ချုပ်ဝတ်တန်ဆာ ဖွဲ့ခြင်း၏အကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ယုဒ္ဓေ
 သည် နေမိတ္တိ ကာဓာရတည်း။ အင်္ဂုလျဂ္ဂ(အင်္ဂုလိအဂ္ဂ)- လက်ညှိုးဖျား၌၊ ကရ
 သတံ- ဆင်တစ်ရာသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏။ ဤ၌ လက်ညှိုးအဖျားပေါ်ဝယ် ဆင်အကောင်
 တစ်ရာ မတည်နိုင်၊ လက်ညှိုးဖျားနှင့် ညွှန်ပြအပ်သော အရပ်ကို လက်ညှိုးဖျား
 (အင်္ဂုလျဂ္ဂ) ဟု တင်စားထားသောကြောင့် အင်္ဂုလျဂ္ဂသည် ဩပစာရိက အာဓာရတည်း။
 ထိုတွင် နေမိတ္တိကာဓာရသည် နိမိတ္တသတ္တမိ၌ ဝင်၏။ “ယုဒ္ဓေ-စစ်ထိုးခြင်းကြောင့်”
 ဟုပေး၊ ဩပစာရိကာဓာရကား ဝိဘတ်မသက်ခင် အင်္ဂုလျဂ္ဂ အခိုက်၌ ဥပစာ
 တင်၍ သို့ဝိဘတ်မှာ ဝိသယာဓာရ၌ သက်၊ ဤသို့ကြိလျှင် အာဓာရ ၄ ပါးဖြင့်ပင်
 ပြည့်စုံနိုင်သည်။

၂၇၉။ ယေနဝါ ကရိယတော-ကြွင်းသော ကာရက ၃ ပါးတို့တွင် ကမ္မ
 ကာရကသည် ကံအမျိုးမျိုးပြားလျက် အရာကျယ်၏။ သို့သော် ကရဏ ကာရကကား
 ကြိယာကို အထူးသဖြင့် ပြီးစေနိုင်သော ကြိယာ သာဓကတမသတ္တိ ရှိသောကြောင့်
 ကရဏ ကာရကသည်ကို ရှေးဦးစွာ ပြလိုရကား “ယေနဝါ ကရိယတော” စသည်
 ကို မိန့်၊ [ကလာပ်၌လည်း ကရဏသည်ကို ရှေးဦးစွာ ပြသည်၊] ဤဝါသဒ္ဓါကို

လုနာတိ-ရိတ်၏။ ဝါသိယာ-ဝဲခွပ်ဖြင့်၊ ကန္ဒ-သစ်သားကို၊ တစ္ဆတိ-ရွှေ၏။ [ပါးအောင်ပြုသည်ကို “ရွှေ”ဟု ခေါ်၏။] ပရသုနာ-ပုဆိန်ဖြင့်၊ ရုက္ခ-သစ်ပင်ကို၊ ဆိန္ဒတိ-ဖြတ်၏။ ကုဒါလေန-ပေါက်တူးဖြင့်၊ ပထဝီ-မြေကို၊ ခဏတိ- တူး၏။ သတ္တေန-ခားဖြင့်၊ ကမ္ဘ-အမှုကို၊ ကရောတိ-ပြု၏။ စက္ခုနာ-မျက်စိဖြင့်၊ ရူပ-အဆင်းကို၊ ပဿတိ - မြင်၏။ သောတေန - နားဖြင့်၊ သဒ္ဓ - အသံကို

ရူပသိဒ္ဓိ “ယံ ကရောတိ တံ ကမ္ဘ” သုတ်၌ အတ္တန္တရ ဝိကပ္ပန ဟု ဖွင့်၏။ ကရိယ တောအရ “ပြုခြင်းကြိယာ” အနက်မှ တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော မြင်ခြင်း- ကြားခြင်းအနက်တို့ကို ပြုစီရင်နိုင်သော ဝါသဒ္ဓါဟု ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် “ယေန ပဿတိ၊ ယေန သုဏာတိ” ဟု ဝုတ္တိဖွင့်နိုင်သည်။ “ယသ္မာဒပေတိ” သုတ်၌ ပြခဲ့သော ဝါကျဘေးဒအနက်ကား ဤသုတ်၌ မရနိုင်။ [နိဒ္ဒေသ၌ “ဝါသဒ္ဓါ ကို အဝုတ္တသမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏”ဟု ဆိုသေး၏။ ကလာပ၌ “ယေန ကြိယတေ”ဟု ရှိ၏။ ထိုအတိုင်း “ကရိယတေ-ပြုအပ်၏”ဟု မြန်မာမှု၌ ရှိ၏။ သိဟိဋ္ဌိမူနှင့် ရူပ သိဒ္ဓိကား “ယေနဝါ ကရဓာတ်” ဟု ရှိ၏။ ကရဓာတ်၊ တနာဒိ ယိရ ပစ္စည်း ဖြစ်၍ “ကယိရတေ-ပြုတတ်၏” ဟု ကတ္တုရုပ်ကြီး။]

ဝိဂ္ဂဟ။ ။ “ယေနဝါ ကရိယတေ” ဟု သုတ်နေပုံကို ရှု၍ “ကရိယတေ ယေနာ တံ ကရဏံ” ဟု ကရဏသာဓိ ဝိဂ္ဂိဟံပြု၊ ယေန-အကြင် ကာရကဖြင့်၊ ကရိယတေ-ပြုအပ်၏။ ဣတိ-ထိုသို့ပြုကြောင်း၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ တံ-ထို ကာရကသည်။ ကရဏံ- ကရိုဏ်းမည်၏။ ပြုကြောင်းဟူသည် ကြိယာကို ပြီးစေကြောင်းတည်း။ ထို့ကြောင့် ရိတ်ခြင်း စသော ကြိယာကို ပြုလုပ်ရာ၌ အထူးသဖြင့် ပြီးစေနိုင် (ပြီးလွယ်စေနိုင်) သော သတ္တိသည် တံစဉ်စသည်၌ ရှိ၏။ မှန်၏-ကောက်ရိတ်ရာ၌ တံစဉ် မပါဘဲ မပြီး၊ တံစဉ်ပါမှ (တံစဉ်ဖြင့် ရိတ်မှ) ပြီး၏။ ထိုသို့ ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော သတ္တိထူးကို ကြိယာ သာဓကတမသတ္တိဟု ခေါ်၏။ ထိုသတ္တိသည် မုချကရဏ ကာရက မည်၏။ တံစဉ် စသော ဒြပ်ကား သတ္တိ၏ တည်ရာ ဖြစ်သောကြောင့်၊ ဌာနျူပစာရအားဖြင့် ကရဏကာရက မည် ၏။ ဒါတ္တေနစသော သဒ္ဓါကား အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ကရဏကာရက မည်၏။

ကတ္တုကာရကထက် သတ္တိမသာ။ ။ “ကြိယာ သာဓကတမ သတ္တိရှိသည်”ဟု ဆိုသောကြောင့် ကရဏကာရကသည် ကတ္တုကာရကထက်ပင် ကြိယာကို သာ၍ ပြီးစေနိုင်သည်-ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိ၏။ အမှန်မှာ- ကတ္တုကာရကထက် သာလွန်၍ ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော သတ္တိရှိသည်ဟု မဆိုလို၊ ကတ္တုကာရကမှတစ်ပါး ကျန် ကာရက ၄ ပါးထက် သာလွန်၍ ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သည်-ဟု ဆိုလိုသည်။ ချဲ့ဦး အံ့ -ကြိယာကို ပြီးစေရာ၌ ကတ္တုကာရကသည် သူ့ကိုယ်တိုင် ကြိယာကို ပြီးစေရ (ပြီးအောင် လုပ်ရ)သောကြောင့် ပဓာနကာရကတည်း။ ကျန် ကာရက ၅ပါးကား ကတ္တု ကာရက၏ အဆောက်အဦမျှသာ (အကူအညီမျှသာ) ဖြစ်၏။ ကတ္တား၏အကူအညီ ဖြစ်သော ထိုကာရက ၅ပါးတွင်ကား ကရဏ ကာရကသည် ပိုမို၍ ကတ္တားအားကျေးဇူး

သုဏ္ဍာတိ-ကြား၏။ ကရုဏမိစ္ဆန္နေန-ကရုဏ ဟူသော ဤအမည်ကို ပြုခြင်းဖြင့်၊
ကွ အတ္ထော (အတ္ထိ)၊ ကရုဏေ တတိယာ-၏။ (၈၂, ၂၉၂)

**ယံ ကရောတိ
တံ ကမ္မံ**

၂၈၀။ ယံဝါ-အကြင် ကာရကကို မူလည်း၊ ကရောတိ-ပြု၏။
ယံဝါ-လည်း၊ ပဿတိ-မြင်၏။ ယံဝါ-လည်း၊ သုဏ္ဍာတိ-
ကြား၏။ တံကာရကံ-သည်၊ ကမ္မသည်-ကံအမည်ရှိသည်။
ဟောတိ၊ ဆတ္တံ-ထီးကို၊ ကရောတိ-ပြု၏ (လုပ်၏။) ရထံ-ရထားကို၊ ကရောတိ-
၏။ ရူပံ-အဆင်း ကို၊ ပဿတိ-မြင်၏။ သဒ္ဓံ-အသံကို၊ သုဏ္ဍာတိ-ကြား၏။
ကဏှကံ-ဆူးကို၊ မဒ္ဒတိ-နားချေ၏။ ဝိသံ-အဆိပ်ကို၊ ဂိလတိ-မျို၏။ ကမ္မမိစ္ဆန္နေန-
ကံ ဟူသော ဤအမည်ကို ပြုခြင်းဖြင့်၊ ပေ၊ ကံမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ-၏။ (၇၅, ၂၈၅)

များ၏၊ ပိုမို၍ အကူအညီ ရ၏။ မှန်၏-ကောက်ရိတ်ခြင်း ကြိယာကို ပြီးစေရာ၌
ကောက်ရိတ်သမားသည် ရိတ်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေသူတည်း။ ထိုရိတ်ခြင်း ကြိယာကို
ပြီးအောင် ပြုလုပ်ရာဝယ် တံစဉ်သည် များစွာ အကူအညီရ၏။ ထို့ကြောင့် ကတ္တား
မှတစ်ပါး ကျန် ကာရက ၅ ပါးတွင် ကရုဏကာရကသည် ကြိယာကို အထူးသဖြင့်
ပြီးစေနိုင်သော ကြိယာသာဓကတမ သတ္တိရှိသည်-ဟု ဆိုသည်။

ဘောဒမိန္ဒာ ။ ။ ယံ ကြိယာသာဓနေ ကတ္တာ-ပကာရံ တိသယေနတံ၊
ကရဏံ ကတ္တာတော သေသ-မမိကန္တိ မုဒိရိတံ။

ယံ-အကြင် ကာရကသည်၊ ကြိယာသာဓနေ-ကြိယာကို ပြီးစေရာ၌၊
ကတ္တာ-ကတ္တာအား၊ အတိသယေန-အလွန်အားဖြင့်၊ ဥပကာရံ-ကျေးဇူးများ၏။
တံကရဏံ- ထိုကရုဏ ကာရကကို၊ ကတ္တာတော-မှ၊ အညေသံ-အခြားကာရက
၄ ပါးတို့ထက်၊ အမိကန္တိ-သတ္တိအားဖြင့် သာလွန်၏ ဟူ၍၊ ဥဒိရိတံ-ဆိုအပ်၏။

ဒါတ္တေန၊ ပေ၊ သုဏ္ဍာတိ-“ဒါတ္တေန” မှစ၍ “သတ္တေန ကမ္မံ ကရောတိ”
တိုင်အောင် ယေနဝါ ကရိယတေ၏ ပုံစံတည်း။ “စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ” သည်
ယေန ဝါ ပဿတိ၏ ပုံစံတည်း။ “သောတေန သဒ္ဓံ သုဏ္ဍာတိ” သည် ယေနဝါ
သုဏ္ဍာတိ၏ ပုံစံတည်း။ [“ဒါတ္တ၊ ဝါသိ၊ ပရသု၊ ကုဒါလ၊ သတ္ထ၊ သောတ” တည်၊
ဤသုတ်ဖြင့် ကရိုဏ်းမှည့်၊ ကရုဏေ တတိယာသုတ်ဖြင့် နာသင်္ကရံ ရုပ်တွက်လေ။
“ပရံ သုနန္တိ ဟိံ သန္တိ ဧတေနာတိ ပရသု” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “ပရသု” ပုဒ်သာအမှန်၊
“ဖရသု” ဟု ဒုတိယအက္ခရာ ဖဖြင့် ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်ဟု ဓာတွတ္ထ သင်္ဂဟ၌
မိန့်၏။ ပရဟူသော ကံပုဒ်ရှိသော သုဓာတ်၊ ကိံ ပစ္စည်းဟု ကြံသည်။ ကြွင်းသော
မှတ်ဖွယ်နှင့် အဇ္ဈတ္တိက ဗာဟိယ ကရိုဏ်းအပြားကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်
ပြထားပြီ။]

၂၈၀။ ယံကရောတိ၊ တံ ကမ္မံ- ကတ္တာ၏ အဆောက်အဦဖြစ်သော ကာရက
တို့တွင် ကမ္မကာရကသာ ကျန်တော့သည်ဖြစ်၍ ထိုကမ္မကာရက သညာကို ပြုခြင်းငှာ

“ယံ ကရောတိ၊ တံ ကမ္မံ” သုတ်ကို မိန့်သည်။ ရှေ့သုတ်မှ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါကြောင့် “ယံ ပဿတိ၊ ယံ သုဏာတိ” ဟု ဝုတ္တိဖွင့်နိုင်၏။ “ယံ ကရောတိ၊ တံ ကမ္မံ” ဟူသော သုတ်လည်း အဝုတ္တ ကမ္မသာဓနကို ပြသောသုတ်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ယံ ကရောတိတံ တံ ကမ္မံ” ဟု အဝုတ္တ ကမ္မသာဓန ဝိဂြိုဟ်ပြုစေလိုသည်။ ယံ-အကြင် ကာရကကို၊ ကရောတိ-ပြု၏။ ဣတိ-ထိုသို့ ပြုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ တံ- ထိုကာရကသည်၊ ကမ္မံ-ကမ္မ မည်၏။

ဝုတ္တကမ္မသာဓန။ ။ “ကရိယတေတိ ကမ္မံ” ဟု ဝုတ္တကမ္မသာဓနလည်း ပြုနိုင်၏။ “ကရိယတေ=ပြုအပ်၏” ဟု အနက်ပေး။ “ဆတ္တံ ကရောတိ” ၌ ထီးဒြပ်ဝယ် ပြုလုပ်အပ်သည်၏ အဖြစ် (ပြုလုပ်စရာ၊ ပြုလုပ်ဖွယ်) ဟူသော သတ္တိတစ်မျိုးရှိ၏။ ပြုလုပ်ခြင်း ကြိယာသည် ထီးဒြပ်ပေါ်၌ ရောက်လျက် စပ်လျက် ကပ်လျက်ရှိသောကြောင့် ထိုသတ္တိကို ကြိယာ ပါပုဏနသတ္တိဟု ခေါ်၏။ [ကြိယာ ပါပုဏန-ကြိယာသည် ရောက်အပ် စပ်အပ် ကပ်အပ်သော သတ္တိ] ထီးဒြပ်၏ ကြိယာ ပါပုဏန သတ္တိသည် မုချကမ္မ ကာရက၊ ထီးဒြပ်သည် သတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်၍ ဌာနျူပစာရအားဖြင့် ကမ္မကာရက၊ ဆတ္တံသဒ္ဓါကား အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရကူပစာရ အားဖြင့် ကမ္မကာရက မည်၏။

ယံ ကြိယာယာ ဘိဂန္တမ္မံ၊ တံ ကမ္မံ ယံ ကရိယတေ။

ဣတိ သတ္တိ တဒါကမ္မံ၊ ကရဏန္တိ ကြိယာ တထာ။

ယံ-အကြင် ကာရကကို၊ ကြိယာယ-ကြိယာသည်၊ အဘိဂန္တမ္မံ- ရှေးရှုရောက်အပ်၏။ တံ-ထိုကာရကသည်၊ ကမ္မံ-ကမ္မမည်၏။ ယံ ကရိယတေ ဣတိ-ယံ ကရိယတေဟူ၍၊ တဒါ-ထို ကမ္မသာဓံ ဝစနတ်ပြုရာအခါ၌၊ သတ္တိ-ကြိယာ ပါပုဏန သတ္တိသည်၊ ကမ္မံ-ကမ္မမည်၏။ ကရဏံ-ပြုခြင်း၊ ဣတိ-ဤသို့ ဘာဝသာဓန ပြုရာအခါ၌၊ ကြိယာ-ကြိယာသည်၊ တထာ-ထို ကမ္မမည်၏။ (ောဒစိန္တာ) ။

မှတ်ချက်။ ။ ဤဂါထာ၌ “ယံ ကြိယာယာဘိဂန္တမ္မံ တံ ကမ္မံ” ပါ၌ဖြင့် ကမ္မ ကာရက၏ လက္ခဏာကို ပြ၏။ ကမ္မကာရကသည် ကြိယာပါပုဏန လက္ခဏာရှိ၏-ဟူလို။ “ယံ ကရိယတေ ဣတိ” ပါ၌ဖြင့် “ကရိယတေတိ ကမ္မံ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၏။ “သတ္တိ တဒါ ကမ္မံ” ပါ၌ဖြင့် ထို ကမ္မသာဓနဝိဂြိုဟ်အရ ကြိယာ ပါပုဏနသတ္တိ ရ၏-ဟု အရကောက်ကို ပြ၏။ “ကရဏန္တိ” ဖြင့် “ကရဏံ ကမ္မံ” ဟု ဘာဝသာဓန ဝိဂြိုဟ်ပြု၏။ “ကြိယာ တထာ” ဖြင့် ဘာဝသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုသည့် အခါ “ကမ္မံ” အရ ပြုခြင်းကြိယာရသည်- ဟု ပြသည်။ ထိုတွင် “ဘာဝသာဓန” ဝိဂြိုဟ်ကား ဤကာရကအရာနှင့် မဆိုင်၊ အခြားနေရာ၌ ကမ္မပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်လုပ်ဖို့ ပြုခြင်းဖြစ်သည်။ ကာရကအရာ၌ကား “သတ္တိ မုချေန ကာရကံ” နှင့်အညီ သတ္တိရအောင်သာ ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်။

ဆတ္တံ၊ ပေ၊ ဝိယံ ဂီလတိ။ ။ ဆတ္တံ၊ ရထံတို့သည် ယံ ဝါ ကရောတိ၏ ပုံစံတည်း။ ရူပံသည် ယံဝါ ပဿတိ၏ ပုံစံတည်း။ သဒ္ဓံသည် ယံဝါ သုဏာတိ၏ ပုံစံတည်း။ ပါဏိနိ၌ “တထာ ယုတ္တဋ္ဌာနိန္ဒိတံဟူသော သုတ်ဖြင့် အလိုမရှိအပ်သော ကံ၌ ကမ္မသညာ မှည့်သော သုတ်ကို သီးခြားပြု၏။ ဤ ကစဉ်း၌ကား ထိုကဲ့သို့ သီးခြားသုတ် မရှိ၊ အနိစ္စိတ (အလိုမရှိအပ်သော ဆူး-အဆိပ်စသော) ကံကိုကည်း

ယော ကရောတိ
သကတ္တာ

၂၅၁။ ယော-အကြင် ကာရကသည်။ ကရောတိ-ကိုယ်တိုင် ပြုတတ်၏။ သော-ထိုကာရကသည်။ ကတ္တုသညော-ကတ္တာ အမည်ရှိသည်။ ဟောတိ၊ အဟိနာ-မြွေသည်။ နရော-လူကို၊ ဒဋ္ဌော-ကိုက်အပ်၏။ ဂရဋ္ဌေန-ဂဋ္ဌုန်သည်။ နာဂေါ-နဂါးကို၊ ဟတော-သတ်အပ်၏။ ဗုဒ္ဓေန-သည်။ မာရော-မာရ်ကို၊ ဇိတော-အောင်တော်မူအပ်၏။ ဥပဂုတ္တေန- ဥပဂုတ်သည်။ မာရော-မာရ်နတ်ကို၊ ဗဒ္ဓေါ-နှောင်ဖွဲ့အပ်၏။ ကတ္တု ဣစ္စနေန- ကတ္တာဟူသော ဤအမည်ကို ပြုခြင်းဖြင့်၊ ပေ၊ ကတ္တရိစ-၏။

ဤသုတ်ဖြင့်ပင် ကမ္မ သညာမှည့်နိုင်သည်-ဟု ပြခြင်းငှာ၊ ကဏှကံ-ဝိသံဟူသော အနိစ္စိတကံများကိုလည်း ထပ်၍ ပြသည်။ ထိုကံများကိုလည်း နင်းချေမှုကို ပြအပ်၊ မျိုးမှုကို ပြအပ်သောကြောင့် “ယံဝါ ကရောတိ” အရ၌ ပါဝင်ကြသည်-ဟုလို၊ ဆတ္တ-ရထ စသည်တည်၍ ဤသုတ်ဖြင့် ကံအမည်မှည့်၊ ကမ္မတ္တေ ဒုတိယာဖြင့် အံဝိဘတ်သက်၍ ရုပ်တွက်လေ။

မှတ်ချက်။ ။ “နိဗ္ဗတ္တိ ဝိကတိ ပတ္တိ” စသော ကံအပြားကိုလည်း ရှု၌ ရှု၊ ဤသုတ်၌ လည်းကောင်း၊ ရှေ့သုတ်၌လည်းကောင်း ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်ပုံနှင့် ဤကမ္ဘာ့သားပုတ္တိ ဖွင့်ပုံသည် မတူ၊ ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်ပုံက သာ၍ ရှေးသဒ္ဓါကျမ်းများနှင့် လျော်သည်။ [ဤ သုတ်ဖြင့် ဝုတ္တ ကံကိုလည်း “ကမ္မ” အမည် မှည့်နိုင်၏။ သို့သော် သမာသံ တဒ္ဓိတ် အာချာတ် ကိတ်တို့က ဝုတ္တကံကို ဟောပြီးဖြစ်၍ ဝိဘတ်အနက် မဟုတ်သောကြောင့် ဝုတ္တကံပုံစံကို မပြ။]

၂၅၁။ ယော ကရောတိ၊ သ ကတ္တာ-ကတ္တာ၏ အဆောက်အဦဖြစ်သော ကာရက ၅ ပါးကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ ပဓာနဖြစ်သော ကတ္တုကာရကကို ပြလိုသော ကြောင့် “ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ” ဟု မိန့်၊ ဤသုတ်ကို ရှု၍ “ကရောတိ တိကတ္တာ” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၊ ကရောတိအရ “ပြုခြင်း” ဟူသည်လည်း မဖြစ်သေးသော ကြိယာကို ဖြစ်အောင် ပြုလုပ်ခြင်းတည်း။ ထို့ကြောင့် ကရောတိကို “အဘိနိပ္ပါဒေတိ- ဖြစ်စေ(ပြီးစီးစေ) တတ်၏” ဟု ဖွင့်သည်။ “အဟိနာ ဒဋ္ဌော” ၌ ကိုက်ခြင်းကြိယာကို ဖြစ်စေနိုင်သော ကြိယာနိပ္ပါဒနသတ္တိသည် (မြွေ၏ သတ္တိ သည်) မုချကတ္တုကာရက၊ မြွေခြပ်သည် သတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်၍ ဌာနုပဓာရအားဖြင့် ကတ္တုကာရက၊ အဟိနာကား ခြပ်နက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရကပဓာရအားဖြင့် ကတ္တုကာရက မည်၏။

[လက္ခဏာ] “ယော ကြိယံ ဗျာပျကတ္တုန္တံ၊ ကုရတေ မုချဘာဝတော၊ အပ္ပယုတ္တော ပယုတ္တောဝါ၊ သော ကတ္တာနာမ ကာရကံ”

ဟု ကတ္တုကာရက၏ လက္ခဏာကို ရှေးဆရာတို့ မိန့်၏။ [ယော-အကြင် ဒေဝဒတ် စသူသည်၊ အပ္ပယုတ္တောဝါ- ယညဒတ် စသူက မစေခိုင်းအပ်ဘဲ လည်းကောင်း၊ ပယုတ္တောဝါ-စေခိုင်းအပ်သည် ဖြစ်၍လည်းကောင်း၊ ဗျာပျကတ္တုန္တံ- ကံ ၌လည်းတည်၊ ကတ္တာ-၌လည်းတည်သော၊ ကြိယံ-ကို၊ မုချဘာဝတော- မုချအဖြစ်ဖြင့်၊ ဝါ-မိမိ ပြဋ္ဌာန်းသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်၊ ကုရတေ- ပြုနိုင်၏။ သော- ထိုဒေဝဒတ် စသူ သည်၊ ကတ္တာ-နာမကာရကံ-ကတ္တုကာရက မည်၏။]

ဗျာပျကတ္တန္တံ- ဗျာပိတဗ္ဗနှင့် ဗျာပျသည် အနက်တူ၏။ ကြိယာသည် ရောက်အပ်သော ကံကို ဆိုလိုသည်။ [ဗျာပျဋ္ဌ-ကံ၌ တည်သော ကြိယာ၊ ကတ္တန္တံ-ကတ္တာ၌ တည်သော ကြိယာ။] ချဲ့ဦးအံ- ကြိယာသည် ဖလကြိယာ ဗျာပါရကြိယာဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ ထမင်းချက်ရာ၌ ထမင်း၏ ကျက်ခြင်း ကြိယာသည် ချက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးဖြစ်၍ ဖလကြိယာမည်၏။ ထမင်းအိုးတည်ခြင်း၊ မီးထည့်ခြင်း စသော ချက်သူ၏ လုံ့လပယောဂသည် ဗျာပါရ ကြိယာမည်၏။ ထင်းခွဲရာ၌လည်း ထင်း၏ ကွဲခြင်း ကြိယာသည် ဖလကြိယာ၊ ဓားကိုင့်မှု ထင်းကိုင့်မှု ခွဲမှု စသော လုံ့လပယောဂသည် ဗျာပါရကြိယာ မည်၏။ ထင်းဖြတ်ရာ၌လည်း နည်းတူ။ ထိုတွင် “ပုရိသော သြဒနံ ပစတိ” ၌ ကျက်ခြင်း ဖလကြိယာသည် သြဒနံဟူသော (ထမင်းဟူသော) ကံ၌ တည်၏။ ချက်ခြင်း ဟူသော ဗျာပါရကြိယာကား ပုရိသော(ယောက်ျား) ဟူသော ကတ္တား၌ တည်၏။ “ပုရိသော ကန္တံ ဘိန္နတိ” ၌လည်း ဤနည်းအတိုင်း သိပါ။

[ကတု ဗောဓိနိ] ဖလံ ဗျာပါရောစ ကြိယာ၊ ဖလာဓာရ ကာရကံ ကမ္မံ၊ ဗျာပါရာ ဓာရကာရကံ ကတ္တာတိ ဝိဝေကော။ [ကံသည် ဖလကြိယာ၏ တည်ရာ ကာရကတည်း။ ကတ္တားသည် ဗျာပါရ ကြိယာ၏ တည်ရာ ကာရကတည်း- ဟု (ဝိဝေကော) ခွဲခွာခြင်း ဖြစ်၏။]

[မုဒ္ဒဗောဓ] “ကမ္မဋ္ဌော ပစ္စတေ ဘာဝေါ၊ ကမ္မဋ္ဌာစ ဘိဒါဒယော၊ ကတ္တုဋ္ဌော ဗုဇ္ဈတေ ဘာဝေါ၊ ကတ္တုဋ္ဌာစ ဂမာဒယော”- ဋီကာ။

[ပစ္စတေ ဘာဝေါ-ကျက်ခြင်းကြိယာသည်။ ကမ္မဋ္ဌော -သြဒါနံ ဟူသော ကံ၌ တည်၏။ ဘိဒါဒယောစ- ကွဲခြင်း အစရှိသော ကြိယာတို့သည်လည်း။ ကမ္မဋ္ဌာ-ကန္တံစသော ကံ၌ တည်ကုန်၏။ ဗုဇ္ဈတေ ဘာဝေါ-“သိသော မဓု ဗုဇ္ဈတေ” ၌ သိခြင်း ကြိယာသည်။ ကတ္တုဋ္ဌော-သိသော ဟူသော ကတ္တား၌ တည်၏။ ဂမာဒယောစ- “ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ” စသည်၌ သွားခြင်း စသော ကြိယာတို့သည်လည်း။ ကတ္တုဋ္ဌာ-ပုရိသော စသော ကတ္တား၌ တည်ကုန်၏။] ကတ္တုကာရကသည် ကံ၌ တည်သော ကြိယာ၊ မိမိဟူသော ကတ္တား၌ တည်သော ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် “ယော ကြိယံ ဗျာပျကတ္တန္တံ ကုရတေ” ဟု ဂါထာ၌ မိန့်၏။ “အတ္တကမ္မဋ္ဌံ ကြိယံ ကရောတိတိ ကတ္တာ” ဟုလည်း ဝိဂ္ဂဟ ပြုကြရသည်။

မုဇ္ဈဘာဝတော။ ။ “ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ” ၌ သွားခြင်း ကြိယာကို လမ်းခြပ်ကလည်း ပြီးစေနိုင်၏။ သို့သော် ယောက်ျားက ကိုယ်တိုင်သွားနေရသဖြင့် သွားခြင်း ကြိယာကို ယောက်ျားခြပ်ကသာ ပဓာနအဖြစ်ဖြင့် ပြီးစေနိုင်၏။ လမ်းခြပ်ကမူယောက်ျားက ပြီးစေရာဝယ် အကူအညီမျှသာ ဖြစ်၏။ “ဒတ္တေန ဝိဟိံ လုနာတိ” ၌ တံစဉ်ခြပ်က အကူအညီမျှ ဖြစ်၍ ရိတ်သူယောက်ျားကသာ ပဓာနအားဖြင့် ရိတ်ခြင်း ကြိယာကို ပြီးစေရပုံ၊ “ဘိက္ခုဿ စိဝရံ ဒေတိ” ၌ ပေးရာဖြစ်သော ရဟန်းခြပ်သည် ပေးခြင်း ကြိယာကို ပြီးစေဖို့ရန် အကူအညီမျှသာဖြစ်၍ အလှူရှင်ကသာ

ပေးခြင်း ကြိယာကို ပြီးစေရပုံ, “ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော” ၌ ဖဲခြင်း ကြိယာကို ပြီးစေဖို့ရာ ရွာသည် အကူအညီမျှသာ ဖြစ်၍ မုနိတို့ကသာ ဖဲခြင်းကြိယာကို ပြီးစေရပုံ, “ဘူမိသု မနုဿာ စရန္တိ” ၌ လှည့်လည်ခြင်း ကြိယာကို ပြီးစေဖို့ရာ မြေသည် အကူအညီမျှသာ ဖြစ်၍ မနုဿတို့ကသာ ကိုယ်တိုင် လှည့်လည်သောအားဖြင့် ပစာနုဖြစ်၍ ပြီးစေရပုံကို သိပါ။

ကတ္တုသုညာ ကြိယာနာမ နတ္ထိ ။ ။ ဤ စကားစဉ်အရ “ကရောတိ ကြိယံ အဘိနိပ္ပါဒေတိတိ ကာရကံ” ဟူသော ဝိဂ္ဂဟ၌ ကတ္တုကာရကသည် မုချအားဖြင့် ကာရက အမည်ရ၍, ကံအစရှိသော ကာရကတို့ကား ဖလူပစာရ နည်းအားဖြင့် ကာရက အမည်ရကြသည်ဟု မှတ်၊ ကတ္တုကာရက၏ အကူအညီ အဆောက်အဦဖြစ်သောကြောင့် အကျိုးကတ္တုား၏ ကာရကအမည်ကို အကြောင်းကံ စသော ၅ ပါး၌ တင်စားရကား ကံ စသည်တို့၏ ကာရကနာမည်သည် ဖလူပစာရ အားဖြင့် ရအပ်သော နာမည်ဖြစ်သည်- ဟူလို၊ ဤသို့လျှင် ဝါကျတိုင်း၌ ကတ္တု ကာရကသာ ပစာနုဖြစ်သောကြောင့် ကတ္တုကာရကကို သဗ္ဗဗျာပီကာရက (ကြိယာအားလုံး၌ ပျံ့နှံ့သော-ပါဝင်သော ကာရက) ဟု ခေါ်၍, ကံအစရှိသော ၅ ပါးကို ဝိသေသကြိယာ ဗျာပီကာရက (မိမိတို့ဆိုင်ရာ ကြိယာ အထူး၌သာ ပျံ့နှံ့သော ကာရက) ဟု ခေါ်စမှတ် ပြုကာ “ကတ္တုသုညာ ကြိယာနာမ နတ္ထိ” ဟုလည်း ပရိဘာသာ ပြုကြပေသည်။

အပ္ပယုတ္တော ဝါ ပယုတ္တောဝါ-“အဟိနာ ဒတ္တော နရော” ဝါကျ၌ မြွေဟူသော ကတ္တုားသည် တစ်စုံတစ်ယောက်က မစေခိုင်းအပ်ဘဲ သူ့အလိုလို ကိုက်ခြင်းကြိယာကို ပြုလုပ်တတ်၏။ “သူဒေါ သြဒနံ ပစတိ- စားဖိုသည်သည် ထမင်းကို ချက်၏” စသည်၌လည်း “သူဒေါ” ဟူသော ကတ္တုားသည် အပ္ပယုတ္တကတ္တုားတည်း၊ “အလမ္မာယော အဟိနာ နရံ ခွံသာပေတိ= အလမ္မာယံဆရာသည် မြေသည် လူကို ကိုက်စေ၏ စသော ဝါကျမျိုး၌ အဟိနာဟူသော ကတ္တုားသည် အလမ္မာယံ ဆရာက စေခိုင်းအပ်သော ပယုတ္တကတ္တုားတည်း၊ “သာမိကော သုဒေန သြဒနံ ပါစေတိ=သခင်သည် စားဖိုသည်သည် ထမင်းကို ချက်စေ၏” စသည်၌လည်း “သူဒေန” ဟူသော ကတ္တုားသည် ပယုတ္တပင်၊ ဤသို့လျှင် အပ္ပယုတ္တဖြစ်ဖြစ် ပယုတ္တဖြစ်ဖြစ် ကိုယ်တိုင်ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော ကာရကကို ကတ္တုကာရကဟု ဆိုသည်။

ောဒစိန္တာ ။ ။ သဗ္ဗဘာဝါဝိနာဘာဝိ, ကရဏာဒိ ပုရက္ခတော၊

ယော ကရောတုတ္တကမ္မဋ္ဌံ, ကြိယံ ကတ္တာ သ ကာရကော။

[ယော-အကြင် ကာရကသည်၊ သဗ္ဗဘာဝါဝိနာဘာဝိ - အလုံးစုံသော ကြိယာတို့နှင့် မကင်းမူ၍ ဖြစ်လေ့ရှိသည်၊ ကရဏာဒိပုရက္ခတော-ကရဏ စသော ကာရကတို့ရှေ့သွား ပြုအပ်သည်၊ (ကရဏ စသော ကာရက ၅ ပါး၏ ရှေ့သွား ခေါင်းဆောင် ဖြစ်သည်-ဟူလို၊) ဟုတွာ-ဖြစ်၍၊ အတ္တကမ္မဋ္ဌံ- မိမိ၌တည်, ကံ၌ တည်သော၊ ကြိယံ-ကို၊ ကရောတိ-၏၊ သ (သော) ကာရကော-ထိုကာရကသည်၊ ကတ္တာ-ကတ္တုကာရကမည်၏။]

ယော ကာရေတိ
သဟေတု

၂၈၂။ ယော - အကြင် ကာရကသည်၊ ကတ္တာရ်-အခြား
ကတ္တားကို၊ ကာရေတိ-ပြုစေတတ်၏။ သော-ထို ကာရက
သည်၊ ဟေတုသညော - ဟေတုအမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ၊
ကတ္တာစ-ကတ္တားလည်းမည်၏။ သော ပုရိသော-ထို ယောကျားသည်၊ တံ ပုရိသံ-
ထို ယောကျားကို၊ ကမ္မံ-အလုပ်ကို၊ ကာရေတိ-လုပ်စေ၏။ သော ပုရိသော -

အဟိနာ၊ ပေ၊ ဗန္ဓော-ဝုတ္တ-အဝုတ္တကတ္တား ၂ မျိုးလုံးကို ဤသုတ်က ကတ္တား
အမည်မှည့်နိုင်၏။ သို့သော် ဝုတ္တကတ္တား၌ သမာသံစသည်တို့က ကတ္တားအနက်ကို
ဟောပြီးဖြစ်၍ ဝိဘတ်က ကတ္တားအနက်ကို ဟောဖွယ်မလို၊ အဝုတ္တ ကတ္တား၌သာ
ဝိဘတ်က ကတ္တားအနက်ကို ဟောသောကြောင့် ဝိဘတ်အနက် ထင်ရှားအောင်
“အဟိနာ” စသော အဝုတ္တကတ္တားကိုသာ ပုံစံထုတ်ပြသည်။ [ဝုတ္တကတ္တား၌ ဤ
သုတ်က ကတ္တားအမည် မှည့်နိုင်ကြောင်းကို “သော ဘဂဝါတိ-ယော ကရောတိ
သကတ္တာတိ သုတ္တဝစနေန” ဟူသောစကားကို ထောက်၍ သိပါ။] “အဟိ၊ ဂရဋ္ဌ၊
ဥပဂုတ္တ” တည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် အဟိ စသည်ကို ကတ္တားအမည်မှည့်၊ ကတ္တရိစသုတ်
ဖြင့် နာ ဝိဘတ်သက်၍ ရုပ်တွက်လေ။

အရှင် ဥပဂုတ်။ ။ “တိဿနာဂ” မထေရ်ကိုပင် “ဥပဂုတ္တ=အရှင် ဥပဂုတ်”
ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြသတတ်၊ ထိုအရှင်သည် သမုဒ္ဒရာအတွင်း၌ ပြာသာဒ်ကို ဖန်ဆင်း၍
သမာပတ်ဝင်စားလျက် နေလေ့ရှိသော ဟူ၏။ ဓမ္မာသောက မင်းကြီးသည် စေတီ
ပူဇော်ပွဲကို ၇ လ ၇ ရက်ပတ်လုံး ကျင်းပသည့်အခါ ပူဇော်ပွဲအန္တ ရာယံကို မာရ်နတ်
နှောင့်ယှက်လိမ့်မည်ဟု တင်ကြိုသိနှင့်ကြ၍ ထို အရှင်ဥပဂုတ်ကို ပင့်ထားနှင့်ကြရ
သည်။ ပူဇော်ပွဲကျင်းပသည့်အခါ နှောင့်ယှက်လာသော မာရ်နတ်၏ လည်ပင်းကို
ခွေးသေပုပ်ဆွဲ၍ လွှတ်လိုက်ပြီးနောက် တောင်းပန်လာမှ ခွေးသေပုပ်ကို ချွတ်ပေး၍
တောင်နံရံ၌ ခါးပန်းကြိုးဖြင့် ချည်တုပ်ထား၏။ ထို့ကြောင့် “ဥပဂုတ္တေန မာရော
ဗန္ဓော” ဟု ပြယုဂ်လုပ်ထားသည်။ မာရ်နတ်လည်း ပူဇော်ပွဲမပြီးမချင်းတုပ်နှောင်
ခြင်းကိုခံရစဉ် ဘုရားကိုနှောင့်ယှက်စဉ်က ယခုကဲ့သို့ အနှိပ်စက် မခံခဲ့ရ၊ သာဝက
တွေသည် မေတ္တာ ကရုဏာ နည်းပါး၊ ဘုရားရှင်က မေတ္တာ ကရုဏာ ကြီးမားပါ
ပေစွ” ဟု ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ်တော်ကိုကြည့်ညို တ-သ သတိရသဖြင့် ထိုနေရာမှာပင်
ဘုရားဆုကို ပန်ဆင်လေသတတ်။ [အကျယ်ကို မဟာဝင်မှာ ရှုပါ။]

၂၈၂။ ယော ကာရေတိ သ ဟေတု-“ပုရိသော ကမ္မံ ကရောတိ” ဝါကျ၌
ပုရိသောသည် ကတ္တားတည်းဟု မှတ်ခဲ့ပါ။ “သော ပုရိသော တံ ပုရိသံ ကမ္မံ ကာရေ
တိ” ဝါကျ၌ “သော ပုရိသော” သည် ပြုစေသူ (ခိုင်းစေသူ) ကတ္တားတည်း၊ “တံ
ပုရိသံ” ကား “ပုရိသော ကမ္မံ ကရောတိ” ဝါကျ၌ပြုခဲ့သော ကတ္တားသည်ပင် ဤဝါကျ၌
အစေခိုင်းခံအပ်သည်ဖြစ်၍ ကံဖြစ်နေပုံတည်း။ ထို့ကြောင့် “ယော-အကြင် သောပုရိ
သော ကဲ့သို့သော ကာရကသည်၊ ကတ္တာရ် (ပုရိသော ကမ္မံ ကရောတိ၌ ပါဝင်သော

သည်။ တေန ပုရိသေန-ထိုယောကျ်ားသည်။ ဝါ-ကို၊ ကမ္မံ ကာရေတိ၊ သော ပုရိသော-သည်။ တဿ ပုရိသဿ-သည်။ ဝါ-ကို၊ ကမ္မံ ကာရေတိ၊ ဧဝံ - ဤအတူ၊ ဟာရေတိ-ဆောင်စေ၏။ ပါဠိတိ - ရွတ်ဆိုစေ၏။ ဝါ - ဖတ်စေ၏။ ပါစေတိ-ချက်စေ၏။ ဓာရေတိ-ဆောင်စေ၏။ ဟေတုဣန္ဒနေန-ဟေတု ဟူသော

ပုရိသော စသော) ကတ္တားကို၊ ကာရေတိ-ပြုလုပ်စေ၏။ ဝါ-စေခိုင်း၏။ သ-ထိုစေ ခိုင်းတတ်သော ကာရကသည်။ ဟေတု-ဟေတု မည်၏။” ဟု အဓိပ္ပာယ်နက်ပေးပါ။ ရှေ့သုတ်မှ “ကတ္တား” ပုဒ်လိုက်လာသောကြောင့် ထို ဟေတုသည်ပင် ကတ္တားအမည် လည်းရ၏။ နာမည် ၂ ခုပေါင်းစပ်၍ “ဟေတုကတ္တား” ဟု ခေါ်စမှတ်ပြုသည်။ [ရှေ့သုတ်ဖြင့် မှည့်အပ်သော ကတ္တားကို ဟေတု-ဟူသော ဝိသေသန မဖက် သက် သက်ဖြစ်၍ သုဒ္ဓကတ္တားဟု ခေါ်၏။]

ကာရိတံဓာတ်တို့၏ ကတ္တားကံ။ ။ကာရိတံ ပစ္စည်း၌စပ်ရသော ကတ္တားကံကို ကာရိတံကတ္တား ကာရိတံကံဟု ခေါ်၏။ ဓာတ်၌စပ်ရသော ကတ္တားကံကို ဓာတ် ကတ္တား ဓာတ်ကံဟု ခေါ်၏။ ပုရိသော ကမ္မံ ကရောတိ=ယောကျ်ားသည် အလုပ်ကို လုပ်၏။ ဤ၌ “ပုရိသော+ကမ္မံ” ဟူသော ကတ္တားကံသည် ကရောတိဝယ် ကရဓာတ်၌ စပ်ရသောကြောင့် ဓာတ်၏ကတ္တားကံတို့တည်း။ သာမိကော ပုရိသံ ကမ္မံကာရေတိ= သခင်သည် ယောကျ်ားကို အလုပ်ကိုလုပ်စေ၏။ ဤ၌ သာမိကောသည် ကာရေတိဝယ် ကာရိတံဓာတ်ပစ္စည်း၌ (သခင်သည်+စေ-ဟု) စပ်ရသောကြောင့် ကာရိတံ ကတ္တား တည်း။ ပုရိသံသည် ကာရိတံ ဓာတ်ပစ္စည်း၌ (ယောကျ်ားကို+စေ-ဟု) စပ်ရသော ကြောင့် ကာရိတံကံတည်း။ ကမ္မံသည် ကာရေတိဝယ် ကရဓာတ်၌ (အလုပ်ကို+လုပ် ဟု) စပ်ရသောကြောင့် ဓာတ်ကံတည်း။ အကယ်၍ “သာမိကော ပုရိသေန ကမ္မံ ကာရေတိ” ဟု ဝါကျလုပ်လျှင် “ပုရိသေန-ယောကျ်ားသည်” ဟုအနက်ပေး၍ကာရေ တိဝယ် ကရဓာတ်၌ စပ်ရသော ကတ္တားဖြစ်သောကြောင့် ပုရိသေနသည် ဓာတ် ကတ္တား တည်း-ဟု မှတ်။ ကာရိတံ ကတ္တားကို ဟေတုကတ္တားဟု လည်းကောင်း၊ ဓာတ်ကတ္တားကို သုဒ္ဓကတ္တားဟု လည်းကောင်း ခေါ်သည်။ ကာရိတံကံ ဓာတ်ကံ ၂ မျိုးလုံးကား “ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ” သုတ်ဖြင့် မှည့်ရသော ကံချည်းတည်း။

သော ပုရိသော၊ ပေ၊ တဿ ပုရိသဿ-“သော ပုရိသော တံ ပုရိသံ ကမ္မံ ကာရေတိ”၌ သော ပုရိသောအရ ယောကျ်ားတစ်ယောက်၊ တံ ပုရိသံအရလည်း အခြားယောကျ်ားတစ်ယောက်ဟု ၂ ယောက်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် “သော- တံ” ဟု အပိုထည့်ထားသည်။ “သော ပုရိသော တေန ပုရိသေန ကမ္မံ ကာရေတိ” ကား တံ ပုရိသံနေရာဝယ် တေနပုရိသေနဟု တတိယာ နေနိုင်၏ဟု ပြသော ဝါကျတည်း။ “သော ပုရိသော တဿ ပုရိသဿ ကမ္မံ ကာရေတိ” ဝါကျလည်း တံပုရိသံ အစား “တဿ ပုရိသဿ” ဟု ဆဋ္ဌိလည်း နေနိုင်၏-ဟု ပြ၏။

ဧဝံ ဟာရေတိ၊ ပေ၊ ဓာရေတိ-ဧဝံဖြင့် သော ပုရိသော တံ ပုရိသံ (တေန ပုရိသေန၊ တဿ ပုရိသဿကဲ့သို့) ဟေတုကတ္တား-ကံများကို ထည့်ပါလေ-ဟု

ဤ အမည်ကို မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ပေ၊ ဓာတူဟိ ဣ ဣယ ဣာပေ ဣာပယ
ကာရိတာနိ ဟေတွတ္ထေ-၏။ (၂၉၅)

၂၈၃။ ယဿ ဝါ - အကြင် ဥစ္စာရှင်၏လည်း၊ ပရိဂ္ဂ
ယဿဝါ ပရိဂ္ဂဟော၊ ဟော-ဥစ္စာတည်း၊ တံ-ထိုဥစ္စာရှင်သည်၊ သာမိသည်-
တံသာမိ သာမိ အမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ တဿ ဘိက္ခုနော - ထို
ရဟန်း၏၊ ပတိပိသော-အဖို့၊ [နောက်၌ “ပတ္တော-သပိတံ၊ စီဝရံ - သင်္ကန်း”
ဟုပေး၊] အတ္တနော-မိမိ၏၊ မုခ-မျက်နှာ၊ သာမိ ဣစ္စနေန-သာမိ ဟူသော ဤ
အမည်ကို ပြုခြင်းဖြင့်၊ ပေ၊ သာမိသို့ ဆဋ္ဌိ-၏။ (၉၁, ၃၁၆)

ညွှန်ပြ၏၊ ထို့ကြောင့် “သာမိကော ဒါသံ (ဒါသေန၊ ဒါသဿ) ဘာရံ ဟာရေတိ=
သခင်သည် ကျွန်ကို ဝန်ကိုဆောင်စေ၏၊ အာစရိယော သိသံ (သိသေန၊ သိသဿ)
ဓမ္မံ ပါဠေတိ=ဆရာသည် တပည့်ကို တရားကိုဖတ်စေ၏၊ သုဒဇေဋ္ဌောသုဒံ (သုဒေန၊
သုဒဿ) သြဒနံ ပါစေတိ=စဖိုသည်ကြီးသည် စဖိုသည်ငယ်ကို ထမင်းကို ချက်
စေ၏၊ အာစရိယော သိသံ (သိသေန သိသဿ) ဂန္ထံ ဓာရေတိ=ဆရာသည်
တပည့်ကို ကျမ်းစာကို ဆောင်ရွက်မှတ်သားစေ၏” ဟုသိပါ။

ပြုလိုရင်း။ ။ဤသုတ်သည် ဟေတုကတ္တာ အမည်မှည့်သော သုတ်တည်း၊
ထို့ကြောင့် “သော ပုရိသော-သာမိကော-အာစရိယော-သုဒဇေဋ္ဌော” တို့၌သာဤ
သုတ်ဖြင့် ဟေတုကတ္တာ မှည့်လိုရင်းတည်း၊ “တံ ပုရိသံ တေန ပုရိသေန တဿ ပုရိ
သဿ” စသည်တို့မှာ ဟေတုဝါကျ၌ ပါနေကျဖြစ်၍ ထည့်အပ်သော ပုဒ်များတည်း၊
တံ ပုရိသံ၌ ကံအနက်ဖြစ်ကြောင်းကား ထင်ရှားပြီ၊ တေန ပုရိသေန-တဿ ပုရိသဿ
တို့၌ကား ကံအနက်၊ ကတ္တာအနက်ဟု ၂-ဝါဒကွဲ၏၊ ထိုဝါဒတို့၏ အခြေအမြစ်ကို
ဂတိဗုဒ္ဓိ-စသောသုတ်ကျမှပြအံ့၊ [သော ပုရိသော-စသော ကတ္တာပုဒ်များကို ဟေတု
ကတ္တာဟု အမည်မှည့်သော်လည်း ဝုတ္တကတ္တာဖြစ်၍ လိင်္ဂတ္ထကိုထွန်းပြဖို့ရာ ပဋ္ဌမာ
ဝိဘတ်သာ သက်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဟေတု အမည် မှည့်ရခြင်းသည်
ကတ္တရိစသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်သက်ရခြင်းအကျိုးရှိသည်-ဟုမဆိုဘဲ “ဓာတူဟိ ဣဣယ
စသောသုတ်၌ ဟေတုဟုခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိသည်” ဟုဆိုထားသည်၊ “သာမိ
ကေန ဒါသော ဂါမံ ဂမယိယတေ” ဟူသော ကံဟော ဟေတု ဝါကျ၌ကား သာမိ
ကေနကို ဤသုတ်ဖြင့် ဟေတုကတ္တာ မှည့်သဖြင့် ကတ္တရိစသုတ်ဖြင့် နာဝိဘတ်
သက်ရခြင်း အကျိုးရှိသည်။

၂၈၃။ သာမိ-ကာရက ၆ ပါး ၏ သညာသုတ်ကိုပြုပြီး၍ ယခုအခါ၌ သာမိ
မည်သော အကာရက၏ သညာကိုပြုလိုသောကြောင့် ယဿဝါ-စသည်ကို မိန့်၊
သံယဿ အတ္တိတံ သာမိ၊ ယဿ-အကြင်ဥစ္စာရှင်၏၊ သံ-ဥစ္စာသည်၊ အတ္တိ-ရှိ၏၊

ဣတိ၊ သော- ထို ဥစ္စာရှင်သည်၊ သာမိ-မည်၏။ ဤ ဝိဂြိုဟ်အရ ဥစ္စာ၏ပိုင်ရှင် ဖြစ်သူသာ သာမိအမည်ရ၏။ သုတ်၌လည်း “ယဿ ပရိဂ္ဂဟော၊ တံ သာမိ” ဟု ပိုင်ရှင်ဖြစ်သူကိုသာ “သာမိ” ဟု ဆိုထား၏။ ပုံစံများကိုလည်း “တဿ ဘိက္ခု နော-အတ္တနော” ဟု ဥစ္စာရှင်ဖြစ်သော ဘိက္ခု-အတ္တတို့ကိုသာ သာမိမှည့်ဖို့ရန် ပြထား၏။ ထို့ကြောင့် သုတ်အဆိုအတိုင်း ဥစ္စာရှင်ကိုသာ မုချအားဖြင့် သာမိမှည့် သည်-ဟု မှတ်။ [သံ သဒ္ဒါသည် “ဥစ္စာ” အနက်ဟော၊ သံနောင် အဿတ္ထိအနက်၌ ထိပစ္စည်းသက်၊ ဣ အနုဗန်ဈေ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို (မိ)၊ သ၏ အကို ဒိဗယုဂ် သာမိ ဟု ပြီး၏။ သုတ်ကြီးဖြင့် အာမိ ပစ္စည်းသက်၍လည်း “သာမိ” ဟု ပြီးစေကြ၏။]

ဥပစာသာမိ အမည်ရပုံ။ ။ “အမ္မဝနံဿ+အဝိဒူရေ=သရက် ဥယျာဉ်၏+ အနိး” ဟူရာ၌ အမ္မဝနံသည် ဥစ္စာရှင်မဟုတ်၍ မုချအားဖြင့် သာမိအမည်မရထိုက်။ သို့သော် “ငါ၏+အနိး” ဟု အမ္မဝနက မသိမ်းပိုက်သော်လည်း သိမ်းပိုက်ထား သကဲ့သို့ ဆက်စပ်နေသောကြောင့် တကယ့်ဥစ္စာရှင်နှင့် တူရကား သဒ္ဒါပစ္စာရ အားဖြင့် အမ္မဝနကို သာမိဟု ဆိုရ၏။ ဤနည်းအတိုင်း “ဘာ၏ အနိးလံ” ဟု မေးလျှင် “သရက် ဥယျာဉ်၏+အနိး” ဟု သရက်ဥယျာဉ်က အခြားအရပ်တို့မှ ကွဲပြားအောင် ဝိသေသနပြုသောကြောင့် ဝိသေသန သမ္ပန်ဟူသမျှ၌ သုတ်ရင်းဖြင့် ဥပစာ သာမိ အမည်မှည့်နိုင်၏-ဟု မှတ်။

ဝါသဒ္ဒါဖြင့် သာမိမှည့်ပုံပယ်။ ။ ဒေဝါနံ+ဣန္ဒြော=နတ်တို့၏+အရှင်ဖြစ်သော သိကြားမင်း၊ ဤ၌ “ဒေဝ” သည် ဥစ္စာရှင်မဟုတ်၊ သိကြား၏ဥစ္စာ “သံ” သာ ဖြစ်၍ “ဣန္ဒြော” သာ သာမိဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဒေဝသည် သာမိ၏ ပြောင်းပြန် (သံ) ဖြစ်နေရကား သဒ္ဒါပစ္စာရ အားဖြင့်သော်လည်း သာမိအမည် မရနိုင်ချေ။ ထိုကဲ့သို့ ပုံစံမျိုး၌ သုတ်၌ပါသော “ယဿဝါ” ဝယ် အတ္ထန္တရ ဝိကပ္ပန ဝါသဒ္ဒါ ဖြင့် သာမိအမည် မှည့်ရသည်-ဟု မှတ်။ ရှဉ့်ကား တဗ္ဗပစ္စယန္တပုဒ်တို့၏ ယုဉ်ရာ- ရုဇ စသည်တို့၏ ယုဉ်ရာ၌လည်း ဝါသဒ္ဒါဖြင့် သာမိမှည့်သည်။ ဤသို့လျှင် ၁- မုချ သာမိ အမည်၊ ၂-သဒ္ဒါပစ္စာရသာမိ အမည်၊ ၃-ဝါသဒ္ဒါဖြင့် မှည့်ရသော သာမိ အမည်-ဟု သာမိအမည် ၃ မျိုးကို ခွဲခြားပါ။

တဿ ဘိက္ခုနော၊ ပေ၊ မုဗ္ဗံ- “ပတိဝိသောစ ကောဋ္ဌာသော” ဟု အဘိဓာန်၌ ပုလ္လိင်ရှိသောကြောင့် “တဿ ဘိက္ခုနော ပတိဝိသော” ဟုရှိရမည်။ သီဟိုဠ်မှ၌လည်း “ပတိဝိသော” ဟုပင် ရှိ၏။ “တ-ဘိက္ခု-အတ္တ” တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သာမိမှည့်၍ သာမိသို့ ဆဋ္ဌိသုတ်ဖြင့် ဆဋ္ဌိသက်။ [“တံ သာမိ” ဟု ဣကာရန္တဖြင့်စာရှိ၏။ (ဤ) ပစ္စည်းဖြစ်သောကြောင့် “သာမိ” ဟု ဤကာရန္တဖြင့် ရှိရမည်။ ဤ သာမိအနက်ကို ပင် အခြားသဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ သမ္ပန်အနက်ဟုဆို၍ သမ္ပန်၏အကြောင်းကို ကျယ်ဝန်းစွာ ပြကြ၏။ ဤကျမ်း၌ကား “သာမိသို့ ဆဋ္ဌိ” သုတ်ကျမှ သမ္ပန်အကြောင်းကိုပြမည်။]

အကာရက ခေါ်ပုံ။ ။ ဤသာမိ (သမ္ပန်) အနက်သည် ကြိယာနှင့်စပ်ခြင်းမရှိ၊ “ရညော+ပုရိသော=မင်း၏+အချင်းယောက်ျား” ဟူရာ၌ ရညောဟူသောသမ္ပန်သည်

ပုရိသော ဟူသောနာမ်ပုဒ်၌သာ စပ်ရ၏။ ကြိယာနှင့်စပ်ခြင်းမရှိလျှင် “ကရောတိ ကြိယံ အဘိနိပ္ပါဒေတိ” ဟူသော ဝစနတ်နှင့် မညီရကား ကာရကအမည် မရ၊ ကာရက မဟုတ်လျှင် “အကာရက” မည်ရတော့သည်-ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ မိန့်၏။ “သရတိ ရဇ္ဇဿ=တိုင်းပြည် အမှတ်ရ၏” စသော ပြယုဂ်၌ ရဇ္ဇဿသည် သရတိ ကြိယာ၌ စပ်လျက်ရှိပြန်ရကား ကြိယာဘိသမ္ပန္နာ-ဘာဝါ-ကြိယာနှင့်စပ်မှုမရှိခြင်းကြောင့်” ဟူသောစကားကို အဘယ်သို့ မှတ်ရမည်နည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- “ကြိယာနှင့်စပ်” ဟူရာ၌ ကြိယာဘိနိပ္ပါဒန (ကတ္တုသတ္တိ) ကြိယာပါပုဏန (ကမ္မ သတ္တိ) ဤသို့စသော သတ္တိမျိုးဖြင့် စပ်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ကြိယာနှင့် စပ်ရုံမျှကို ဆိုလိုသည်မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် “ရဇ္ဇဿ+သရတိ” စသည်၌ ကြိယာနှင့် စပ်သော် လည်း ကြိယာဘိနိပ္ပါဒန စသောသတ္တိမျိုးဖြင့် စပ်ခြင်းမဟုတ်သောကြောင့် ကာရက အမည် မရနိုင်။

[ရွှေငိုကာ] သာမိသ္မိံ နိပ္ပါဒနာဒိ ကြိယာဘိသမ္ပန္နာဘာဝါ ကြိယာဘိ
 ယောဂဿ အသမ္ပဝတော န ကာရကဘာဝေါ သမ္ပဝတိ။

မှတ်ချက်။ ။နိပ္ပါဒနာဒိ၌ “နိဗ္ဗတ္တနာဒိ” ဟု တွေ့ရ၏။ ပါဠိပျက်ဟန်တူသည်။ နိပ္ပါဒနာဒိ ဟူရုံမှ ပါပုဏန-သာဓကတမ-စသော အခြား ကာရကသတ္တိများကို အာဒိဖြင့် ယူနိုင်မည်။ ဤသို့ရှိမှလည်း “သောစ ဒုဝိဓော ကြိယာကာရကသမ္ပန္နော ဒဗ္ဗဂုဏသမ္ပန္နော စေတိ၊ အာဒိတော ဒုဝိဓော သာမညံ ဝိသေသောစ၊ ဝိသေသော ကမ္မတ္တာဒိရူပေါ၊ တတြ ဒုတိယာဒိအပဝါဒေါ၊ သာမညေ ဆဋ္ဌိံ တံယထာ-နဋဿ သုဏောတိ၊ မာသာနံ အသ္မာတိ၊ ပေ၊ သတံ ဂတံ၊ သပ္ပိဿ ဇာနာတိ၊ မာတုသရတိ” စသော သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ စကားနှင့်လည်း ထပ်မံဖွယ်ရှိသည်။

သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ အဓိပ္ပာယ်။ ။ကြိယာကာရကသမ္ပန်၊ ဒဗ္ဗဂုဏသမ္ပန် ဟု သမ္ပန် ၂ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ကြိယာနှင့် ကာရကတို့၏ စပ်ခြင်းသည် ကြိယာကာရက သမ္ပန်မည်၏။ ခြပ်နှင့် ဝိသေသန (ဂုဏ်) တို့၏ စပ်ခြင်းသည် ဒဗ္ဗဂုဏသမ္ပန်မည်၏။ အစဖြစ်သော ကြိယာကာရကသမ္ပန်သည် သာမညအားဖြင့် ကြိယာနှင့် စပ်ခြင်း- ဝိသေသအားဖြင့် ကြိယာနှင့် စပ်ခြင်းဟု ၂ မျိုးရှိပြန်၏။ ဝိသေသဟူသည် ကံ အစ ရှိသည်တို့၏အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သဘောတည်း။ ပုံစံကား- “နဋဿ သုဏောတိ- ကချေသည်ကို နားထောင်၏။ မာသာနံ အသ္မာတိ-ပဲတို့ဖြင့် စား၏” တည်း။ ဤသို့ ကံ ကရိုဏ်းစသော ဝိသေသအနက် ပေးရသော သမ္ပန်၌ ဒုတိယာဝိဘတ်စသည်ကို တားမြစ်၍ ဆဋ္ဌိသာသကရ၏။ သာမည သမ္ပန်၏ ပုံစံကား “သတံ ဂတံ-သူတော် ကောင်းတို့ သွားခြင်း၊ သပ္ပိဿ-ဇာနာတိ-ထောပတ် သီ၏။ မာတု သရတိ-အမိ အောက်မေ့၏။ ရဇ္ဇဿ သရတိ-တိုင်းပြည် အမှတ်ရ၏” စသည်တည်း။ ဤသို့ “ကို-ဖြင့်” စသော ဝိသေသအနက် မပေးရသော သမ္ပန်သည် သာမည ကြိယာ ကာရကသမ္ပန်မည်၏။ [ဒဗ္ဗဂုဏသမ္ပန်ကား “ရညော+ပုရိသော” (ပုရိသခြပ်နှင့် ရညော ဟူသော ဝိသေသဂုဏ်တို့၏ စပ်ခြင်း) စသော ရိုးရာသမ္ပန်များတည်း။]

လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ ၂၇၄။ လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္ထေ-လိင်အနက်ကို ဟောသော သဒ္ဓါမျှ၌၊ ပဌမာဝိဘတ္တိ - သည်၊ ဟောတိ၊ ပုရိသော - ယောကျ်ား၊ ပုရိသာ-ယောကျ်ားတို့၊ ဧကော-တစ်ခု၊ ဒွေ-၂ ခုတို့၊ စ-လည်း၊ ဝါ-သော်လည်း၊ ဟေ - ဟေး၊ အဟေ - အဟေး၊ ရေ - ရေး၊ အရေ - အရေး။ (၆၅, ၂၈၃)

သဒ္ဓါနိတိ။ ။“အပ္ပော-အနည်းငယ်သော သတ္တဝါသည်၊ (သဂ္ဂါယ)-နတ်ပြည် သို့၊ ဂစ္ဆတိ-ရောက်၏” ဟူရာ၌ သဂ္ဂါယသည် စတုတ္ထိသက္ကိ အာယုပြုထားသော ပြယုဂ်တည်း၊ ဤ၌ သဂ္ဂါယကို ကံအနက် ပေးရသော်လည်း ဂတျတ္ထကမ္မနိ အရ သမ္ပဒါန်မှည့်၍ သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထိဖြင့် သမ္ပဒါန ကာရက၌ စတုတ္ထိ သက်ရ၏။ ထို့ကြောင့် သဂ္ဂါယသည် သမ္ပဒါနကာရက ဖြစ်သကဲ့သို့ “ပိတုဿ+သရတိ-အဘကို+ အောက်မေ့၏” စသည်၌ “ကို” ဟု ကံအနက်ပေးရသော်လည်း ပိတုဿ သည် သာမိပင် ဖြစ်သင့်၏၊ သာမိဖြစ်လျှင် သရတိ ကြိယာနှင့် စပ်သောကြောင့် သာမိကာရကဟုပင် ဖြစ်သင့်မည်ထင်သည်။ သို့သော် ရှေးဆရာတို့က သာမိကို ချန်ထား၍ ကာရက ၆ ပါးဟု သတ်မှတ်ထားသောကြောင့် သာမိကာရကဟုကား မဆိုလိုကုန်၊ ကောင်းစွာ စိစစ်ကြပါလေဟု မှာထား၏။

စိစစ်ချက်။ ။ဂတျတ္ထဓာတ်တို့၏ ကံ၌ သမ္ပဒါန်မှည့်ခြင်းသည် ကစွန်းကျမ်း အလိုသာတည်း၊ ထိုသို့ သမ္ပဒါန်မှည့်ခြင်းမှာလည်း သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်းတို့ကဲ့သို့ ကံအနက်၌ စတုတ္ထိဝိဘတ်သက်ဖို့ရန် သုတ်သီးခြားမတည်ဘဲ သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထိသုတ် ဖြင့်ပင် ကိစ္စပြီးအောင် သမ္ပဒါန်မှည့်ခြင်း ဖြစ်သည်။ “ဂတျတ္ထကမ္မနိ ဒုတိယာ စတုတ္ထိယော စေဋ္ဌာယ မနဒ္ဓနိ” ဟု သီးခြားဝိဘတ်သက်မည့်သုတ်ရှိသော ပါဏိနိ အလိုအားဖြင့် သဂ္ဂါယ ပြယုဂ်မျိုးကို သမ္ပဒါန်အမည် မမှည့်၊ ကမ္မကာရကအနက်၌ စတုတ္ထိ သက်ထားခြင်းသာဖြစ်၏။ “ပိတုဿ သရတိ” စသည်၌လည်း ကံအနက် ပေးလျှင် သာမိအစစ်ပင် မဟုတ်၊ ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ်၏ အနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်ထားခြင်းသာ ဖြစ်၏။ [ကံအနက် မပေးလျှင်ကား သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ၌ပြသော ဝိသေသကြိယာကာရက သမ္ပန်ပင်တည်း၊] ထို့ကြောင့် သဂ္ဂါယ ကို ဥပမာပြု၍ ပိတုဿ စသည်ကို သာမိကာရကဟု သဒ္ဓါနိတိ ဆိုလိုခြင်းသည် သဂ္ဂါယပါဠိကို သမ္ပဒါနကာရကဟု ဆိုလိုခြင်းကစ၍ ကျမ်းရင်း အဘော်ကျမည် မထင်၊ ဆင်ခြင်ကြပါကုန်။

၂၇၄။ လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္ထေ-လိင်္ဂတ္ထဿ - လိင်အနက်ကို၊ အဘိဓာန-ဟောသောသဒ္ဓါသည်၊ လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာန-မည်၏၊ လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနံ ဧဝ မတ္တံ လိင်္ဂတ္ထာ ဘိဓာနမတ္တံ၊ လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနံ ဧဝ-လိင်အနက်ကို ဟောသောသဒ္ဓါသည်ပင်၊ မတ္တံ-သာမညတည်း၊ လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္တံ - လိင်အနက်ကို ဟောသော သမညသဒ္ဓါ၊ ချဲ့ဦးအံ-“မတ္တသဒ္ဓါသည် သာမညအနက်ကို ဟော၏” ဟု မောဂ္ဂုလ္လာန် ပဋိကာ မိန့်၏၊ ထိုသာမညအနက်ကိုပင် မြန်မာလို “မျှ=လောက်” ဟုပြန်ရ၏၊ “သည်မျှသာ၊

သည်လောက်သာ၊ သည်ထက်အပိုမပါ” ဟူရာ၌ “မျှ=လောက်” ဟုသုံးစွဲသကဲ့သို့ တည်း။ အဓိပ္ပာယ်ပြောရာ၌ မတ္တသဒ္ဒါကို “လိင်္ဂတ္ထမတ္တ” ဟု ရှေ့ပုဒ်နှင့်တွဲ၍ပြောမှ ရှင်းလင်းမည်။ “ပါဠိပဒိကတ္ထ လိင်္ဂ ပရိမာဏ ဝစနမတ္တေ” ပါဏိနိသုတ်၊ ဤ၌ “ပါဠိ ပဒိကတ္ထမတ္တေ၊ လိင်္ဂမတ္တေ၊ ပရိမာဏမတ္တေ၊ ဝစနမတ္တေ” ဟု မတ္တသဒ္ဒါကို အနက်နှင့်တွဲပြ၏။ “ပဌမာ-တ္ထမတ္တေ” မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်၊ ဤ၌ “အတ္ထမတ္တေ” ဟု အတ္တကို မတ္တနှင့် တွဲပြ၏။ ထို့ကြောင့် “လိင်္ဂတ္ထမတ္တာဘိဓာနေ” ဟု မတ္တကို လိင်္ဂတ္ထနှင့် တွဲစပ်၍ အဓိပ္ပာယ်ပြအံ့။

လိင်္ဂံ၊ လိင်္ဂတ္ထမတ္တ။ ။ပုရိသသဒ္ဒါသည် လိင်္ဂံ၊ ယောက်ျားခြပ်ဟူသောအနက် သည် လိင်္ဂတ္ထမတ္တ၊ “ကို=ဖြင့်” စသည် အနက်ပေးရသော “ကံ=ကရိုဏ်း” စသော အနက်များကား လိင်္ဂတ္ထထက် ပိုမိုလာသော ဝိသေသံအနက်များတည်း။ ထို့ကြောင့် “ယောက်ျား” ဟူသောအနက်သည် ကံ-ကရိုဏ်းစသော (ကို၊ ဖြင့်စသော) အနက် ထူး အပိုအမိုမပါသော် “လိင်္ဂတ္ထမတ္တ=လိင်္ဂအနက် သာမည=လိင်္ဂအနက်မျှ=လိင်္ဂ အနက်လောက်သာ” တည်း။ အနက်က လိင်္ဂတ္ထမတ္တ (လိင်္ဂအနက် သာမည) ဖြစ်လျှင် ထိုအနက်ကိုဟောသော ပုရိသသဒ္ဒါလည်း သာမညသဒ္ဒါပင် ဖြစ်တော့၏။ ပုရိသ နောင် ဝိဘတ်အမျိုးမျိုး သက်နိုင်ပုံ (ပုရိသော-ပုရိသာ-ပုရိသံ-ပုရိသေ) စသည်ဖြင့် ဖြစ်နိုင်ပုံကိုထောက်၍ ပုရိသသဒ္ဒါ၏ သာမညဖြစ်ပုံကိုလည်း သိပါ။ ထို့ကြောင့် “လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္တေ-ကို၊ ဖြင့် စသောအနက်ထူးအပိုမပါ လိင်္ဂအနက်မျှကိုသာ ဟောသော သာမည သဒ္ဒါ၌။ (ဝါ-သာမညသဒ္ဒါသည်၊ သတိ-ဖြစ်လတ်သော်၊) ပဌမာဝိဘတ္တိ ဟောတိ” ။

လင်္ဂတ္ထအမျိုးမျိုး။ ။ “လိင်္ဂံသု+အတ္တော၊ လိင်္ဂတ္ထော-လိင်္ဂ၏အနက်” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ပုရိသသည် လိင်္ဂံ၊ ယောက်ျားခြပ်သည် လိင်္ဂတ္ထ။ ထို့အတူ ရုက္ခသည် လိင်္ဂံ၊ သစ်ပင်ခြပ်သည် လိင်္ဂတ္ထ။ ကညာသည် လိင်္ဂံ၊ သတို့သမီးခြပ်သည် လိင်္ဂတ္ထ။ စိတ္တသည် လိင်္ဂံ၊ စိတ်ဟူသော သဘောတရားသည် လိင်္ဂတ္ထ။ ပထဝီသည် လိင်္ဂံ၊ ခိုင်မာခြင်းသဘောသည် လိင်္ဂတ္ထ။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပညတ်အနက်ဖြစ်စေ၊ ပရမတ်အနက်ဖြစ်စေ လိင်္ဂချည်းတည်း။ ဤ အလုံးစုံသော လိင်္ဂတ္ထကို “ပါဠိပဒိ ကတ္ထမတ္တေ” ဟု ပါဏိနိဆိုသည်။ [လိင်္ဂံနှင့် ပါဠိပဒိကဟူသည် သဘောတူပင်တည်း။]

ဣတ္ထိပုမနပုံသက-ဣတ္ထိလိင်္ဂပုလ္လိင်္ဂ နပုလ္လိင်္ဂ၊ ဤလိင်္ဂကို ပါဏိနိ၌ “လိင်္ဂမတ္တေ= လိင်္ဂမျှ၌” ဟုဆို၏။ ဒေါဏ-တစ်စိတ်၊ အဇ္ဇက-တစ်ပြည်၊ ဟတ္ထ-တစ်တောင်၊ ဤ အတိုင်းအရှည်ကို “ပရိမာဏမတ္တေ=အတိုင်းအရှည်မျှ၌” ဟုပါဏိနိဆို၏။ ဧက- တစ်ခု၊ ဒွေ-၂ခုတို့၊ ဤသင်္ချာကို ဝစနမတ္တေဟု ပါဏိနိဆို၏။ ဤသို့လျှင် ပါဏိနိ၌ “ပါဠိ ပဒိကတ္ထ+လိင်္ဂံ+ပရိမာဏ+ဝစနမတ္တေ” ဟု အသီးသီးပြထားသော်လည်း ထို ပါဠိ ပဒိကတ္ထ၊ လိင်္ဂံ၊ ပရိမာဏ၊ ဝစန ၄ မျိုးလုံးပင် လိင်္ဂတ္ထ၌ ပါဝင်ကြသည်-ဟုနလုံးပြ ၍ “လိင်္ဂတ္ထပဌမာ” ဟု အရှင်ကစ္ဆည်းဆရာ သုတ်တည်သည်။ ထို့ကြောင့် ဣတ္ထိ သည် လိင်္ဂံ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂဟူသော အနက်သည် လိင်္ဂတ္ထ။ ဒေါဏသည် လိင်္ဂံ၊ တစ်စိတ် ဟူသော အရေအတွက်သည် လိင်္ဂတ္ထ။ ဧကသည် လိင်္ဂံ၊ တစ်ဟူသော သင်္ချာအနက်သည် လိင်္ဂတ္ထ။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဣတ္ထိလိင်္ဂ စသည်တို့ လိင်္ဂတ္ထတွင် ပါဝင် ပုံကိုလည်းသိပါ။

ဝိဘတ်သွယ်ဆိုရိုး။ ။ [လိင်္ဂဟူသော နာမည်သည် “ဓာတုပစ္စယ ဝဇ္ဇိတ မတ္ထဝံ လိင်္ဂ” ဟု သတ္တတ-ကလာပ်သုတ်ဖြင့် မှည့်ထားသော ပရသမညာတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ပရသမညာပယောဂေ” ပရိဘာသာအရ လိင်္ဂအမည် မှည့်ရမည်။] ပုရိသောကို “ပုရိသ” တည်း၊ ယောက်ျားဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် “ပရသမညာပယောဂေ” ဟူသော ပရိဘာသာအရ ပုရိသကို လိင်္ဂအမည်မှည့်၊ လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ သုတ်ဖြင့် လိင်္ဂအနက်၌ (တစ်နည်း...လိင်္ဂအနက်မျှကို ဟောသောသဒ္ဒါ၌) ပဌမာဧကဝဂ်သီ ဝိဘတ်သက်၊ ဤသို့ ဝိဘတ်သက်ပုံကို ဆိုပါ။ ပုရိသာ၌ “ပဌမာဗဟုဝဇ္ဇိ ယော ဝိဘတ်သက်” ဟု ဆို။

ဝိဘတ်မပါလျှင် ပုဒ်ရာမဝင်။ ။ သိဝိဘတ် ယောဝိဘတ်တို့က အနက်အပိုကို မဟောလျှင် ဘာကြောင့် ထိုဝိဘတ်များကို သက်စေရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-ဝိဘတ်မပါလျှင် ပုဒ်အရာမဝင်သောကြောင့် ထိုဝိဘတ်များကို သက်စေရသည်။ ချဲ့ဦးအံ့-လူတစ်ယောက်၌ အဝတ်မဝတ်ခင် ပင်ကိုရုပ်ကဲ့သို့ ဝိဘတ်မသက်ခင် ပုရိသသည် ပင်ကို (ပကတိ) ရုပ်တည်း။ အဝတ်မဝတ်ဘဲနေလျှင် လူပရိသတ်တွင် မပါဝင်နိုင်သေးသကဲ့သို့ ဝိဘတ်မပါလျှင် ဝါကျအတွင်း၌ ပုဒ်တစ်ခုအဖြစ်ဖြင့် မပါဝင်နိုင် (အဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသဖြစ်သော တချို့အရာမှတစ်ပါး ထုံးစံအားဖြင့် ဝိဘတ်မပါဘဲ ရွတ်ဆိုရေးသားရိုး မရှိ-ဟူလို)၊ လူရာမဝင်နိုင်သူသည် မိမိကိုယ်တိုင် ထင်ရှားအောင် မပြနိုင်သကဲ့သို့၊ ရွတ်ဆိုရေးသားရာ၌ အသုံးပြု၍မဖြစ်သေးသဖြင့် ပုဒ်ရာမဝင်သော သဒ္ဒါတစ်ခုလည်း မိမိ၏ နဂိုရှိနေသော လိင်္ဂအနက်မျှကိုပင် အများသိအောင် ထင်ရှား မပြနိုင်ချေ။ ထို့ကြောင့် ပုဒ်ရာဝင်၍ နဂိုရှိနေသော လိင်္ဂအနက်ကို ထွန်းပြခြင်း (ကြားသိသူတို့ နားလည်အောင် ထင်ရှားပြခြင်း) အကျိုးငှာ တစ်ခုတည်းဖြစ်လျှင် သိ ဝိဘတ်၊ အများဖြစ်လျှင် ယောဝိဘတ် သက်ရသည်။ ဤအဓိပ္ပာယ်အရ သိယော ဝိဘတ်တို့သည် အနက်သိခြား မဟောတတ်၊ ထွန်းပြရုံ ထွန်းပြတတ်သည်-ဟု ပြောစမှတ် ပြုရသည်။ ထို့ကြောင့် မိမိနာမည်ကို ပါဠိလို လက်မှတ်ထိုးရာ၌ “အာယသ္မာ တိဿတ္ထေရော၊ သီရိရာဟုလတ္ထေရော၊ ဘဒ္ဒန္တ ကစ္စာယနတ္ထေရော၊ ဘိက္ခုဒ္ဒတ္တော၊ ဥပသမ္ပန္နော နာဂေါ၊ သာမဏေရော ကုမာရော” စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ ရေးထိုးရမည်- ဟူ မှတ်။

[သာရသုတဋီကာ] ယေ ပုလ္လိင်္ဂါဒယော ဣတ္ထိပစ္စယန္တာ ဥတ္တာ၊ တေ ဝိဘတ္တိ အန္တရာ န သဒ္ဒတံ ပါပုဏန္တိ=ပုလ္လိင်္ဂအစ၊ ဣတ္ထိပစ္စည်းအဆုံးရှိသော အကြင် သဒ္ဒါတို့ကို ဆိုအပ်ကုန်ပြီ။ ထိုသဒ္ဒါတို့သည် ဝိဘတ်ကိုကြည့်၍ သဒ္ဒါအဖြစ်သို့ မရောက်ကြ၊ (ဝိဘတ်မပါလျှင် သဒ္ဒါစာရင်း မဝင်နိုင်ကြ။)

ဧကော ဒွေ-ပါဏီနိ၌ “ဝစနမတ္ထေ-ဧကဝုဇ် ဒွိဝုဇ် ဗဟုဝုဇ်ဟူသော သင်္ချာ အနက်မျှ၌၊ ပဌမာဝိဘတ်သက်” ဟု တစ်ခု-နှစ်ခု-၃ ခုစသော သင်္ချာအတွက်သီးခြား ဆိုထား၏။ ဤကား ထိုသင်္ချာအနက်လည်း လိင်္ဂတ္ထပင်တည်း-ဟုပြလို၍ “ဧကော ဒွေ” ဟုပြယုဂ်ထုတ်သည်။ ဧကောကို ဧကတည်း၊ တစ်ခုဟု အနက်ပေးသောကြောင့် “ပရသမညာပယောဂေ” ပရိဘာသာအရ ဧကကို လိင်္ဂအမည်မှည့်၊ စသည်ဆို၊ ဒွေကို ဒွိတည်း၊ ၂ ခုတို့ဟု အနက်ပေးသောကြောင့်၊ ပေါဒွိကိုလိင်္ဂအမည်မှည့်စသည်ဆို၊ ယော

သက်၍ ယောသုဒ္ဓိန္ဒ ဒွေစသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ ဒွေပြု၍ ရုပ်တွက်လေ။ [ပရိမာဏ (အတိုင်းအရှည်) အနက်ကိုဟောသော ဒေါဏော စသည်ကိုလည်း “ဒေါဏ၊ ခါရီ” တည်, တစ်စိတ်-တစ်တို့ဟု အနက်ပေးသောကြောင့် စသည်ဆို။]

စဝါ၊ ပေ၊ အရေ-စ ဝါ စသော နိပါတ်ပုဒ်များသည် သမုစ္စည်းအနက်-ဝိကပ် အနက် စသော လိင်္ဂတ္ထုကိုသာ ဟော၏-ဟူသော ဆရာတို့ဝါဒနှင့် အလားတူ ကစ္စည်းဝုတ္တိဆရာလည်း အယူရှိသောကြောင့် “စ၊ ဝါ” ဟု ထုတ်ပြသည်။ [သဒ္ဓနီတိ ဌ်ကား “စဝါပနာဒယော ပဌမာဒိနံ သတ္တန္တံပိ အတ္ထေ ဝတ္တန္တိ” ဟုတစ်မျိုးမိန့်သည်။] စကို စတည်, လည်းဟု အနက်ပေးသောကြောင့်၊ ပေ၊ ဝါကို ဝါတည်, သော်လည်းဟု အနက်ပေးသောကြောင့်၊ ပေ၊ အဟေ စသည်ကို အဟေ စသည်ပင်တည်, “အဟေး- ရေး-အရေး” ဟုအနက်ပေးသောကြောင့် ပရသမညာ၊ ပေ၊ လိင်္ဂအမည်မှည့်, လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာသုတ်ဖြင့် လိင်္ဂအနက်မျှကို ဟောသော စ သဒ္ဓါနောင်၊ ပေ၊ အရေနောင် ပဌမာ ဧကဝုဓ် သိဝိဘတ်သက်, သဗ္ဗာသမာဝုသော စသောသုတ်ဖြင့် သိကိုချေ, ပြီး၏။ အတ္ထိ-ရှိ၏, ရှိကုန်၏၊ သက္ကာ-တတ်ကောင်း၏, တတ်ကောင်းကုန်၏၊ -လတ္တာ-ရနိုင် ပါ၏, ရနိုင်ပါကုန်၏” စသော နိပါတ်ပုဒ်များလည်း လိင်္ဂတ္ထုကိုသာ ဟောကုန်၏။

ဥပသာရနောင်လည်း ပဌမာသက်။ ။ပ-ပရာ စသော ဥပသာရပုဒ်တို့သည် “အစ အနက်-ကွေ့ကွင်းခြင်းအနက်” စသော များစွာသောအနက်ကို ဟောကုန်၏။ ထို ဥပသာရပုဒ်တို့နောင်လည်း ပဌမာ ဝိဘတ်သက်ခြင်းကိုသာ အလိုရှိကြ၏။ [ဆရာတို့ကား ဝိဘတ်အမျိုးမျိုး သက်ခြင်းကို အလိုရှိကြသည်။] ရှေးဆရာတို့ အဆိုအတိုင်း “(ပ) ဥပသာရသည် လိင်္ဂ, အာဒိကမ္မ အနက်သည် လိင်္ဂတ္ထ” ဟုခွဲ၍ ထို လိင်္ဂတ္ထုကို ဟောသော ဥပသာရနောင် ပဌမာ ဧကဝုဓ် သိသက်၍ သဗ္ဗသမာ ဝုသောဖြင့် ချေ။

သုဒ္ဓ, သံသဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထု ၂ မျိုး။ ။ “ပုရိသ-ယောကျ်ား၊ ဧက-တစ်ခု၊ ဒေါဏ- တစ်စိတ်၊ စ-လည်း၊ ပ-အစအနက်” စသည်၌ ပုရိသ စသည်တို့၏ အနက်ဖြစ်သော “ယောကျ်ား” စသောအနက်သည် ကံ စသောအနက်နှင့် မရောသောကြောင့် သုဒ္ဓ လိင်္ဂတ္ထမည်၏။ ထိုသုဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထကိုဟောသော သဒ္ဓါနောင် ပဌမာဝိဘတ်သာ သက်ရ၏။ “ယောကျ်ားကို၊ ယောကျ်ားဖြင့်၊ ယောကျ်ားသည် (ကတ္တားအနက်)၊ ပေ၊ ယောကျ်ား ၌” ဟု ပေးရသော လိင်္ဂတ္ထတို့ကား ကံ အစရှိသော အနက်နှင့် ရောသောကြောင့် သံသဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထမည်၏။ ထို သံသဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထ၌ကား ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်များ သက် ရသည်။

သံသဒ္ဓ လိင်္ဂတ္ထတစ်မျိုး။ ။ သမာသံ တဒ္ဓိတ် အာချာတ်ကိတ်တို့က ကတ္တားကံ ကရိုဏ်းစသော အနက်ကိုဟောထားသော “ဇိတိန္ဒြိယော-ဣန္ဒြေတို့ကို အောင်တော် မူတတ်ပြီးသော ဘုရား” (ကတ္တားဟောသမာသံ)၊ နာဝိကော-လှေဖြင့်ကူးတတ် သော လှေသူကြီး (ကရိုဏ်းနှင့် ကတ္တားကိုဟောသော တဒ္ဓိတ်)၊ ပုရိသော ဂစ္ဆတိ- ယောကျ်ားသွား၏၊ မဂ္ဂေါဂစ္ဆိယတေ-လမ်းသွားအပ်၏၊ (ကတ္တား-ကံကိုဟောသော အာချာတ်) ဂတော-သွားတတ်သော ယောကျ်ား၊ ကတံ - ပြုအပ်သောအမှု၊ (ကတ္တား-ကံကိုဟောသော ကိတ်)၊ ဤသို့စသော သံသဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထများ ရှိသေး၏။

ထိုသမာသ် တဒ္ဓိတ် အာချာတ်ကိတ်တို့က ကံ ကတ္တာ၊ ကရိုဏ်းစသော အနက် များကို ဟောထားသော သံသဋ္ဌလိင်္ဂတ္ထများ၌ကား ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်များ ဟောဖို့ရာ မလိုတော့ပြီဖြစ်၍ နဂိုရှိရင်းဖြစ်သော “ဘုရားဒြပ်” စသော လိင်္ဂတ္ထမျှကို ထွန်းပြဖို့ရာ ပဌမာဝိဘတ်သာ သက်ရသည်။ [အချုပ်မှာ-သမာသ်စသည်တို့ ဟော အပ်သော သံသဋ္ဌလိင်္ဂတ္ထတစ်မျိုး၊ ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်တို့ဟောအပ်သော သံသဋ္ဌလိင်္ဂတ္ထတစ်မျိုးဟု သံသဋ္ဌ လိင်္ဂတ္ထ ၂ မျိုးရှိကြောင်းကို သိပါ။]

နိဿယနက် မလိုက်ထိုက်။ ။ “ပုရိသော-ယောကျ်ားသည်၊ ဂစ္ဆတိ- သွား၏” ဟု နိဿယအနက်ရှိသော်လည်း “သည်” ဟူသောအနက်သည် ဝိဘတ်၏ အနက်မဟုတ်၊ ဂစ္ဆတိဟူသော အာချာတ်ကြိယာသည် ဟောအပ်သော ကတ္တာအနက် က ပုရိသောအပေါ်၌ ကူးစက်လာခြင်းသာ ဖြစ်၏။ “ပုရိသော ဂစ္ဆတိ-ယောကျ်ား+ သွား၏” ဟုဆိုလျှင်လည်း ပြီးနိုင်သည်သာ၊ “မဂ္ဂေါ-လမ်းကို၊ ဂစ္ဆိယတေ- သွား အပ်၏” ဟုရှာ၌လည်း “ကို” ဟူသောအနက်သည် သိဝိဘတ်၏ အနက်မဟုတ်၊ ဂစ္ဆိယတေ ကြိယာသည် ဟောအပ်သော ကံအနက်က မဂ္ဂေါအပေါ်၌ ကူးစက်လာ ခြင်းသာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ရုပ်တွက်ရာ၌ “သည် ဟူ၍၊ ကို ဟူ၍၊ အနက်ပေး သောကြောင့်” ဟုဆိုဘဲ “ယောကျ်ားဟု လမ်းဟု အနက်ပေးသောကြောင့်” ဟု သာဆို၍ ဝိဘတ်သက်သင့်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ ဆရာတို့ကား “ပုရိသောကို ပုရိသတည်း၊ သည်ဟူ၍ အနက် ပေးသော်လည်း နောက်ဝါစကကြီးက ဟောပြီးဖြစ်၍ ကတ္တာအနက် ဝိသေသကို မလို၊ လိင်္ဂအနက် သာမညကို အလိုရှိရကား၊ ပရသမညာ ပယောဂေသုတ်ဖြင့် ပုရိသကို လိင်္ဂအမည်မှည့်၊ လိင်္ဂတ္ထ ပဌမာ၊ ပေ၊ သိဝိဘတ်သက်” ဟုလည်းကောင်း၊ မဂ္ဂေါကို မဂ္ဂတည်း၊ ကိုဟူ၍ အနက်ပေးသော်လည်း နောက်ဝါစကကြီးက ဟောပြီး ဖြစ်၍ ကံအနက် ဝိသေသကို မလို၊ လိင်္ဂအနက် သာမညကို အလိုရှိရကား” စသည်ဖြင့်လည်းကောင်းဆို၍ ဝိဘတ်သက်စေတော်မူကြသည်။

ရှေးဆရာတို့ ဝိဘတ်သက်ပုံ။ ။ “ပုရိသောကို ပုရိသတည်း၊ သည်ဟူ၍အနက် ပေးသောကြောင့် လိင်္ဂအနက်ကို အလိုရှိရကား၊ ပရသမညာ ပယောဂေ သုတ်ဖြင့် လိင်္ဂအမည်မှည့်၊ လိင်္ဂတ္ထ ပဌမာသုတ်ဖြင့် လိင်္ဂအနက်ကို ဟောကာမျှ တည်သော် သဒ္ဓါ၌ ပဌမာဝိဘတ် ဧကပုဇ်သိသက်” ဟုဆိုကြ၏။ “သည်” ဟူသောအနက်သည် လိင်္ဂအနက် မဟုတ်သောကြောင့် ထိုအဆိုကို စဉ်းစားထိုက်၏။ “လိင်္ဂ အနက်ကို ဟောကာမျှတည်သော သဒ္ဓါ၌” ဟူသော စကားကား “လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္ထေ” ၏ မြန်မာပြန်တည်း၊ ထို ပါဠိအရ “လိင်္ဂအနက်ကို ဟောသော သာမညသဒ္ဓါ၌” ဟု မြန်မာပြန်ရလျှင် သာ၍ အဓိပ္ပာယ် ထင်ရှားဖွယ်ရှိသည်။

ပဌမာသက်ရာ လိင်္ဂတ္ထများ။ ။ ပြခဲ့သော အဓိပ္ပာယ်များကို အကျဉ်းချုပ်၍ ပဌမာဝိဘတ်သက်ရာ လိင်္ဂတ္ထများကို ရှေးဆရာတို့ ဂါထာဖြင့်မှတ်သားရာ၏။ ၁-၂ပ သာရပုဒ်၏အနက်၊ [ရှေးဆရာတို့က ၂ပသာရပုဒ်အားလုံး၏ “အာဒိကမ္မ၊ ဘုသ” စသောအနက်များ၌ ကံ စသော အနက်ထူးမပါ၊ လိင်္ဂတ္ထမျှသာ ဖြစ်သည်-ဟုယူ၏။

ဆရာများကား တချို့ဥပသာရပုဒ်များ၏ အနက်၌ ကံစသော အနက်ထူးလည်း ပါနိုင်၏။ ဟု ယူ၏။ အကျယ်ကို သဗ္ဗသမာဂုတော သုတ်အဖွင့်မှာရူ။ ၂-အချို့ နိပါတ်ပုဒ်များ၏ အနက်၊ [အတ္တိ၊ သက္ကာ လတ္တာ၊ စ ဝါ၊ ဟေ စသည်တို့၏ အနက်သည် လိင်္ဂတ္ထုမျှသာတည်း။ နမော-စသော နိပါတ်ပုဒ်များ၏ အနက်၌ကား ကံစသော အနက်ထူးလည်း ပါသည်။] ၂-သုဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထု [ဝိဘတ်အနက် အထူးနှင့် မရောသော ယောက်ျားခြပ်စသော လိင်္ဂတ္ထုများ၊ [၄-ကမ္ဘာဒိ သံသဒ္ဓ လိင်္ဂတ္ထု] [ပုရိသော ဂစ္ဆတိ၊ မဂ္ဂေါ ဂစ္ဆိယတေ၊ ပုရိသော ဂတော၊ စသည်တို့ကား ကတ္တား ကံအနက်တို့နှင့် ရော၏။ “ကရဏံ-ပြုကြောင်း”၌ ကရိဏ်း-အနက် ရော၏။ “ဇိတိန္ဒြိယော-ဣန္ဒြေကို အောင်တော်မူပြီးသောဘုရား” ဟူသော သမာသိ၌ ကတ္တား အနက်နှင့် ရော၏။ “နာဝိကော-လေ့ဖြင့် ကူးတတ်သော လေ့သူကြီး” ဟူသော တဒ္ဓိတံ၌ (ဖြင့်) ဟူသော ကရိဏ်းအနက်၊ တတ် ဟူသော ကတ္တား အနက်နှင့် ရော၏။

ပဌမာဂုပသဂ္ဂတ္ထေ၊ ဧကသဉ္စတ္ထေ နိပါတသဒ္ဓါနံ၊
 လိင်္ဂဒိကေစ သုဒ္ဓေ-ဘိဟိတေ ကမ္ဘာဒိ အတ္ထေပိ။

ဝုတ္တိဖွင့်ပုံ။ ။ သုတ်၌ “လိင်္ဂတ္ထေ-လိင်္ဂအနက်၌” ဟုဆိုထားပါလျက် ဝုတ္တိ၌ “လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္ထေ” ဟု သဒ္ဓါရအောင်ဖွင့်ရာဝယ် နှာသဆိုပုံကား-ဝိဘတ်သည် အနက်၌ သက်၍မဖြစ်၊ သဒ္ဓါ၌သာ သက်၍ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် လိင်္ဂတ္ထေ ဟူသော သက်ပုဒ်ကို လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာန မတ္ထေဟု သဒ္ဓါရအောင် ဝုတ္တိဖွင့်ရသည်။ [လိင်္ဂတ္ထေ ဝိဘတုပ္ပတျာ၊ ဘာဝါ လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနေတိ အတ္ထော ယုဇ္ဇတိ၊...နှာသ၊] ဤသို့ နှာသက ဖာထေး၍ ဖွင့်ပြသော်လည်း ဝုတ္တိဆရာကား “ပဌမာဂိဘတ္တိ လိင်္ဂတ္ထ ဝစနေ” ဟူသော ကလာပ်သုတ်ကိုမှီ၍ ဖွင့်ပြဟန်တူသည်။ မှန်၏-လိင်္ဂတ္ထဝစနကို “အဗျတိရိတ္တံ လိင်္ဂတ္ထဝစနေ” ဟု ကလာပ်ဝုတ္တိဖွင့်၏။ ထိုသုတ်ဝုတ္တိ ၂ မျိုးလုံးပင် သဒ္ဓါကိုရအောင် ဆိုထားကြ၏။ ထိုကိုမှီ၍ ဤကစွည်းဝုတ္တိဆရာလည်း “လိင်္ဂတ္ထာ ဘိဓာနမတ္ထေ” ဟု သဒ္ဓါရအောင် ဖွင့်ပြဟန်တူသည်။ [ထို၌ “အဗျတိရိတ္တ-အပို အလွန် မရှိ” ဟူသောစကားသည် ဤ၌ မတ္ထနှင့် အဓိပ္ပာယ်တူ၏။]

သာရသ္မတအဆို။ ။ “လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ” ဟုပင် သုတ်ဝါသည်၍ “ဓာတုပစ္စယာ တိရိတ္တ မတ္ထဝံ သဒ္ဓရူပံ လိင်္ဂံ၊ တဿေဝ အတ္ထေ (သံမာကြေ) ပံဌမာ ဝိဘတ္တိ ဘဝတိ” ဟု ဝုတ္တိဖွင့်၏။ [ဓာတ်ပစ္စည်းတို့မှ ကြွင်းကျန်သော (ဓာတ်ပစ္စည်း မဟုတ်သော) ပုရိသ စသော သဒ္ဓါအထည်ကိုယ်သည် လိင်္ဂမည်၏၊ ထို လိင်္ဂ၏ အနက်၌သာ (သဒ္ဓါ အထည်ကိုယ်ဝယ် နဂိုထင်ရှားသော အနက်မျှ၌သာ) ပဌမာ ဝိဘတ်သက်သည်။] ဤ၌ သုတ်ဝုတ္တိ ၂ မျိုးလုံးပင် အနက်ရအောင် ဆိုထားသည်။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း “ပဌမာတ္ထ မတ္ထေ” ဟု သုတ်တည်၍ “နာမသာာတိဓေယျမတ္ထေ (နာမ်၏ ဟောအပ်သော အနက်၊ သာမည၌) ပဌမာဝိဘတ္တိ ဟောတိ” ဟု အနက် ရအောင်ပင်ဖွင့်၏။ ဤသို့ အနက်ရအောင် ဖွင့်ပြသော်လည်း ဝိဘတ်သက်သည်အခါ သဒ္ဓါနောင် သက်ရမည်ကိုကား အထူးပြောနေဖွယ်မလို၊ တတောစ ဝိဘတ္တိယော သုတ်ဖြင့်ပင် ထင်ရှားပြီး ဖြစ်တော့သည်-ဟုလို။

အာလပနေစ ၂၈၅။ အာလပနတ္တာမိကေ-အာလုပ် အနက် အပို အလွန် ရှိသော၊ လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္တေစ-လိင်အနက်ကို ဟောသော သဒ္ဓါမျှ၌လည်း၊ ပဌမာဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ဘောပုရိသ-အိုယောကျ်ား၊ ဘောန္တော ပုရိသာ-အို ယောကျ်ားတို့၊ ဘော ရာဇ-အိုမင်း၊ ဘောန္တော ရာဇာနော- အိုမင်း တို့၊ ဟေ သခေ-အိုမိတ်ဆွေ၊ ဟေ သခိနော- အို မိတ်ဆွေတို့။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ဤသို့လျှင် အခြားသဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ သုတ်က အနက်ရအောင် ဆိုထားလျှင် ဝုတ္တိလည်း အနက်ရအောင် ဖွင့်ပြကြသောကြောင့် ဤကစွည်းသုတ်၌ လည်း “လိင်္ဂတ္တေ ပဌမာ” ဟုအနက်ကိုပြထားလျက် “လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္တေ” ဟု သဒ္ဓါရအောင် ဖွင့်ခြင်းသည် အခြားကျမ်းတို့ ဖွင့်ပုံနှင့် မတူရုံမက, “ကရဏေ တတိယာ” ဟု အနက်ကိုပြထားသော သုတ်၌ “ကရဏ ကာရကေ တတိယာ” ဟု အနက်ရအောင်ပင် ဖွင့်ပြလတ္တံ့သော နောက်နောက်သုတ်များ၏ ဝုတ္တိဖွင့်ပုံနှင့် လည်း စာသွားမတူရကား ဤသုတ်၌ ကစွည်းဝုတ္တိဖွင့်ပုံကို စဉ်းစားထိုက်သည်။ [နိဒ္ဒေသ၌ကား ကစွည်းဝုတ္တိ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို တစ်မျိုးပြထားသေး၏၊ ထိုအဓိပ္ပာယ် ကား ဝုတ္တိဆရာ၏ သဘောမျှပင် ကျရောက်ဖွယ် မရှိချေ။]

၂၈၅။ အာလပန-အာသဒ္ဓါသည် “အဘိမုခိကရဏ=ရှေ့ရှုပြခြင်း အနက်ရှိ၏။ လပန သဒ္ဓါကား ပြောဆိုခြင်းအနက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် အဘိမုခံ ကတွာ-ရှေ့ရှု ပြ၍+လပန-ပြောဆိုခြင်းသည်၊ အာလပန-အာလုပ်မည်၏” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။ [ခေါ်ဝေါ် အပ်သော ဝတ္ထုရအောင် “အာလပိယတေ-ရှေ့ရှုပြ၍ ပြောဆိုအပ်၏၊ ဝါ-ခေါ်ဝေါ် အပ်၏၊ ဣတိ အာလပနံ-မည်၏” ဟု ကမ္မသာဓ်လည်း တစ်နည်းပြုကြသေး၏၊] “ရှေ့ရှုပြ” ဟူသည် ခေါ်သူက အခေါ်ခံသူကို စိတ်အားဖြင့်ရည်မှန်းခြင်း အာရုံပြု ထားခြင်းတည်း၊ ထိုသို့ ရှေ့ရှုပြ၍ပြောခြင်းကို “ခေါ်ခြင်း-ထူးခြင်း” ဟုသုံးစွဲကြ၏၊ ထို့ကြောင့် “ဘိက္ခဝေါတိ ဘဒ္ဒန္တတိ တေဘိက္ခူ ဘဂဝတော ပစ္စသောသု” စသော ပါဠိတော်များ၌ “ဘိက္ခဝေါ-ရဟန်းတို့” ကား ခေါ်ရာ၌ အာလုပ်တည်း၊ “ဘဒ္ဒန္တေ-အရှင်ဘုရား” ကား ပြန်၍ထူးရာ၌ အာလုပ်တည်း။

ထင်ရှားရှိမူခေါ်၍-ထူး၍ဖြစ်ပုံ။ ။ ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထု၌သာ ဤခေါ်မူ ထူးမှု ၂ ခုလုံးကို သုံးစွဲ၍ဖြစ်၏၊ လုံးလုံးမရှိသေးသော ဝတ္ထုကိုလည်းကောင်း၊ ယခုမှဖြစ်ဖို့ရန် စီမံနေရသော ဝတ္ထုကိုလည်းကောင်း ခေါ်၍ ထူး၍ မဖြစ်၊ နဂိုက ရှင်ဘုရင်ဖြစ်သူကိုသာ “ဘောရာဇ” ဟုခေါ်၍ဖြစ်၏၊ ရှင်ဘုရင် မဟုတ်သူကိုလည်း ကောင်း၊ ယခုမှ ရှင်ဘုရင်လုပ်ဖို့ရန် စီမံအပ်ဆဲသူကိုလည်းကောင်း “ဘော ရာဇ” ဟုခေါ်၍မဖြစ်၊ “ထင်ရှားရှိ” ဟူရာ၌ အစစ်အမှန်အားဖြင့် ထင်ရှားရှိသည်ဖြစ်စေ- မိမိစိတ်ဖြင့် (ထင်ရှားရှိသကဲ့သို့) ကြိဖန်၍ဖြစ်စေ၊ ပြောဆိုအပ်သော ဝတ္ထုကို “ထင်ရှားရှိ” ဟုပင် ဆိုရမည်၊ ထို့ကြောင့် ထင်ရှားမရှိသော ယုံန့်ချိုကို ထင်ရှား ရှိသလို ကြံစည်၍ (တဒ္ဓမ္မူပစာရအားဖြင့် တင်စား၍) “ဘော သသဝိသာဏ- အိုယုန့်ချို” ဟုလည်း ခေါ်နိုင်သည်။

အာလုပ်ကို အကာရကဟုခေါ်ရပုံ။ ။“ဘော ပုရိသ-အို ယောကျ်ား” ဟု ခေါ်တုန့် အခိုက်၌ မည်သည့်ကြိယာနှင့်မျှ စပ်၍မဖြစ်သေး။ “အို ယောကျ်ား” ဟု ခေါ်ပြီးနောက်မှသာ “သွားလော၊ စားလော” စသည်ဖြင့် ကြိယာတစ်ခုခုနှင့်ယှဉ်စပ် ရသည်။ ဤသို့လျှင် ခေါ်တုန့်ထူးတုန့် အခိုက်အတန့်ဝယ် ကြိယာနှင့်မစပ်ရ၍ ကြိယာ ကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိမရှိသောကြောင့် အာလုပ်ကို အကာရကဟုခေါ်ရသည်။

သိဒ္ဓသာဘိ မုခိဘာဝ-မတ္တမာမန္တဏံ သိယာ၊
အတ္တော ကတာဘိမုခေါ ဟိ၊ ကြိယာယံ ဝိနိယုဇ္ဇတေ။

သိဒ္ဓသာ-ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထုကို၊ အဘိမုခိဘာဝ မတ္တ-ရှေးရှုသည်၏အဖြစ် (ရှေးရှုပြုခြင်း) မျှသည်။ အာမန္တဏံ-အာမန္တဏမည်သည်။ ဝါ-အာလုပ်မည်သည်။ သိယာ-ဖြစ်၏။ အတ္တော-အနက်ဒြပ်ကို၊ ကတာဘိမုခေါ-ပြုအပ်ပြီးသော ရှေးရှုခြင်း ရှိသည်။ ဝါ-ခေါ်အပ်ပြီးသည်။ သမာနော ဟိ-ဖြစ်သော်သာ၊ ဝါ-ဖြစ်မှသာ (ခေါ် ပြီးမှသာ-ဟုလို)၊ ကြိယာယံ-ဂစ္ဆ၊ ဘုဉ္ဇစသော ကြိယာ၌၊ ဝိနိယုဇ္ဇတေ-ယှဉ်စပ်အပ် ၏။ [ဟရိကာရိကာ ဂါထာတည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ဤ အဓိပ္ပာယ်မျိုးပါသည်။]

အာလပနတ္ထာမိကော ပေ၊ မတ္တေ-“ဘော ပုရိသ-အိုယောကျ်ား”ဟုခေါ်ရာ၌ ယောကျ်ားဒြပ်သည် လိင်္ဂတ္ထတည်း၊ ထိုယောကျ်ားဒြပ်၌ သူတစ်ပါး၏ခေါ်ဝေါ်ခြင်း ကြိယာနှင့်လည်း ဆက်သွယ်လျက်ရှိ၏။ ထိုခေါ်ခြင်းကြိယာကား အာလပနတ္ထတည်း၊ (ဤကား အာလပနတ္တ ဘာဝသာနေဝိဂ္ဂဟ အလိုတည်း၊) တစ်နည်း-ထို လိင်္ဂတ္ထ၌ ခေါ်ဝေါ်အပ်သောသဘောလည်း ပါ၏။ ထိုခေါ်ဝေါ်အပ်သောအနက်ကား လိင်္ဂတ္ထ တည်း၊ (ဤကား အာလပနတ္တ ကမ္မသာနေဝိဂ္ဂဟ အလိုတည်း၊) အာလုပ် မပါသော လိင်္ဂတ္ထမျှ၌ ရှေ့သုတ်ဖြင့် ပဌမာသက်ခဲ့၏။ ဤသုတ်ဖြင့်ကား ‘အာလုပ်အနက်အပိုပါ သော လိင်္ဂတ္ထမျှ၌ ပဌမာသက်သည်။ ထို့ကြောင့် ရှေ့သုတ်မှ လိင်္ဂတ္ထပုဒ်ကိုလိုက်စေ၍ အာလပနေကို “အာလပနတ္ထာမိကော” ဟုလည်းကောင်း လိုက်လာသော လိင်္ဂတ္ထ ကို “လိင်္ဂတ္ထဘိဓာနမတ္တေ” ဟုလည်းကောင်း၊ ဝုတ္တိဖွင့်သည်။ [ကလာပ်၌ကား ရှေ့သုတ်မှ မလိုက်စေဘဲ “အာမန္တဏေစ” ဟုသုတ်တည်၍ “အာမန္တဏေ အတ္တေ ပဌမာဝိဘတ္တိ ဘဝတိ=(ရှေ့သုတ်ဖြင့် လိင်္ဂတ္ထဘိဓာန၌သာ ပဌမာဝိဘတ်သက်သည် မဟုတ်သေး၊) ခေါ်ဝေါ်ခြင်းအနက်၌လည်း ပဌမာဝိဘတ်သက်သည်” ဟု ဝုတ္တိ ဖွင့်သည်။]

ဘောပုရိသ၊ ပေ၊ ဟေ သမိနော-ဘော၊ ဘောန္တော၊ ဟေတို့သည် အာလုပ် အနက် ထင်ရှားအောင် အပိုထည့်အပ်သော ပုဒ်များတည်း။ “ပုရိသ-ယောကျ်ား”ဟု ခေါ်ဝေါ်ပုံအခြင်းအရာပါလျှင် “ဘော၊ ဟေ” တို့မပါဘဲလည်း (မြန်မာလို “အို” ဟုမပါဘဲလည်း) အာလုပ်ပင်တည်း။ ပုရိသကို ပုရိသတည်း၊ ဟောကျ်ားဟုအနက် ပေးသောကြောင့် အာလုပ်အနက် အပိုအလွန်ရှိသော လိင်္ဂအနက်ကို အလိုရှိရကား ပရသမညာပယောဂေ ဟူသော ပရိဘာသာအရ ပုရိသကို လိင်္ဂအမည်မှည့် အာလ ပနေစသုတ်ဖြင့် အာလုပ်အနက်အပိုအလွန်ရှိသော လိင်္ဂအနက်၌ (တစ်နည်း-“အာ လုပ်အနက် အပိုအလွန်ရှိသော လိင်္ဂအနက်မျှကို ဟောသောသဒ္ဓါ၌) ပဌမာဇကဝုစ် သိဝိဘတ်သက်၊ ဤသို့ ဝိဘတ်သက်ပုံ အကျယ်ဆို၍ နာမ်ကျမ်း၌ ပြခဲ့သည်အတိုင်း

ပုရိသ-ပုရိသာ-ရာဇ-ရာဇာနော-သခေ-သခိနောတို့ကိုရုပ်တွက်လေ၊ ဘောကိုဘဝန္တ တည်၊ အိုဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့်၊ ပေ၊ ပရသမညာပယောဂေ ဟူသော ပရိ ဘာသာအရ လိင်အမည်မှည့်၊ စသည်ဆို၍ ဤသုတ်ဖြင့် သိဝိဘတ်သက်၊ ဂမည့်၊ ဘောဂေတုသုတ်ဖြင့်စီရင်လေ၊ ဘောန္တော၌ ယောသက်၍ ဘောဂေတု၌ တုသဒ္ဒါ ဖြင့် စီရင်။ [ထိုသုတ်ကို ပြန်ကြည့်ပါ။] ဟေကား နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊ အိုဟူ၍အနက် ပေးသောကြောင့် စသည်ဆို၍ သိ-ယောတစ်ခုခုသက်၊ သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့် ချေ။

ရှေးကဝိဘတ်သွယ်။ ။ရှေးဝိဘတ်သွယ်ဆိုရိုး၌ “အိုဟူ၍ အနက်ပေးသော ကြောင့် အာလုပ်အနက်ကို အလိုရှိရကား ပရသမညာပယောဂေသုတ်ဖြင့် အာလုပ် အမည်မှည့်၊ လိင်က္ခေ ပဌမာသုတ်ကိုလိုက်စေ၍ အာလပနေစသုတ်ဖြင့် အာလုပ် အနက်လွန်သော လိင်အနက်ကို ဟောကာမျှတည်သောသဒ္ဒါ၌ ပဌမာဝိဘတ် ဧကဝုစံ သိသက်၊ ဗဟုဝုစံ ယောသက်” ဟုတွေ့ရ၏။ “အို” ဟူသော အနက် မပါသော် လည်း “ဘန္တေ-မြတ်စွာဘုရား” ဟုခေါ်ရာ၌လည်း အာလုပ် အနက်ပင်၊ ဤဆိုရိုး၌ “အာလုပ်အနက်လွန်သော” ဟူသောစကားကား “အာလပနတ္ထာဓိကေ” ၏ မြန်မာ ပြန်တည်း။ ထို့ကြောင့် ‘အာလုပ်အနက် အပိုအလွန်ရှိသော’ ဟု အဓိပ္ပာယ်မှတ်။

ပဌမာဝိဘတ်သက်ရှင်အနက်များ။ ။၁-လိင်အနက်၊ ပုံစံ-ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရား၊ ၂-ဟေတု ကတ္တာအနက်၊ ပုံစံ-ယော ဗောဓိရုက္ခံရောပေတိ=အကြင်သူသည် ဗောဓိ ပင်ကို ပေါက်စေ၏၊ (ဤ၌ “ယော” သည် ဟေတုကတ္တာတည်း။) ၃-သုဒ္ဓကတ္တာ အနက်၊ ပုံစံ-ယော ပဗ္ဗဇ္ဇတိ=အကြင်သူရှင်ပြု၏၊ ဤ၌ “ယော” သည် သုဒ္ဓကတ္တာ တည်း။ ၄-ကံအနက်၊ ပုံစံ-ယော ဟတော=အကြင်သူ့ကို သတ်အပ်၏၊ ၅-ကရိဏ်း အနက်၊ ပုံစံ-ထေယျစိတ္တံ အာဒိယေယျ=ခိုးသူ၏ ဖြစ်ကြောင်းစိတ်ဖြင့် ယူအံ့၊ ၆- သမ္ပဒါန်အနက်၊ ပုံစံ-ပါပံ တေ-နရက် ဒဒေ=မကောင်းမှုသည် ထိုသူတို့အား ငရဲကို ပေးရာ၏၊ (ဤ၌ “တေ” သည် သမ္ပဒါန်အနက်၌ ပဌမာဗဟုဝုစံရှိသောသဒ္ဒါတည်း။ [နရက်ကား ပုလ္လိင်ဖြစ်၍ ဒုတိယာဝိဘတ်သာ။]) ၉-အပါဒါန်အနက်၊ ပုံစံ-ဗုဒ္ဓေါ မိစ္ဆာဒယော ဒုရော=ဘုရားသည် မိစ္ဆာဇီဝစသည်တို့မှ ဝေးတော်မူ၏၊ (ဤ၌ “မိစ္ဆာ ဒယော” သည် အပါဒါန်အနက်တည်း။) ၈-သာမိအနက်၊ ပုံစံ-သဗ္ဗေ ဗုဒ္ဓါ ဗလ ပုတ္တာ=အားစွမ်းသို့ ရောက်တော်မူကုန်သော အလုံးစုံကုန်သော ဘုရားရှင်တို့၏ (ယံ ဗလံ-အကြင်အားသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏” ဟုဆက်။) ၉-သတ္တမိအနက်၊ ပုံစံ-ဣဿရော ဘဂဝါ စိတ္တံ=ဘုရားရှင်သည် စိတ်၌အစိုးရတော်မူ၏၊ ၁၀-အာလုပ်အနက်၊ ပုံစံ-ဘော ဂေါတမ=(အို အရှင်ဂေါတမ) အဘိက္ကန္တံ-အလွန်နှစ်သက်အပ်ပါပေစွ။

လိင် ဟေတု ကတ္တာ ကမ္မေ၊ ကရဏေ သမ္ပဒါနကော၊
 အပါဒါနေ သာမိဘုမ္မာ-မန္တာဒေါ ပဌမာ ဘဝေ။
 ဗုဒ္ဓေါ ယော ဗောဓိရောပေတိ၊ ယော ပဗ္ဗဇ္ဇတိ ယော ဟတော၊
 ထေယျစိတ္တံ အာဒိယေယျ၊ ပါပံ တေ နရက် ဒဒေ။
 ဗုဒ္ဓေါ မိစ္ဆာဒယော ဒုရော၊ သဗ္ဗေ ဗုဒ္ဓါ ဗလပုတ္တာ၊
 ဣဿရော ဘဂဝါစိတ္တံ၊ ဘော ဂေါတမ အဘိက္ကန္တံ။

ကရဏေ တတိယာ ၂၅၆။ ကရဏ ကာရဏေ-ကာရဏ ကာရကန္တံ၊ တတိယာ
 ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ အဂ္ဂိနာ-မီးဖြင့်၊ ကုဋ် - တဲကုပ်ကို၊
 ဈာပေတိ-လောင်စေ၏၊ ဝါ - တိုက်၏၊ ပဒုဋ္ဌေန - ဖျက်ဆီးအပ်သော၊ မနသာ-
 စိတ်ဖြင့်၊ စေ (ဘာသတိဝါ) - အကယ်၍မှလည်း ပြောဆိုအံ့၊ ပဿန္နေန- ကြည်
 လင်သော၊ မနသာ-ဖြင့်၊ စေ (ဘာသတိဝါ)-အံ့၊ ကာယေန-ကိုယ်ဖြင့်၊ ကမ္မ-
 အမှုကို၊ ကရောတိ-ပြု၏၊ (၈၃, ၂၉၁)

အာဒိဖြင့်ယူရန်။ ။ဘုမ္မာ မန္တာဒေါကို “ဘုမ္မ-(သတ္တမိအနက်)+အာမန္တ-
 (အာလုပ်အနက်)+အာဒေါ” ဟုပုဒ်ဖြတ်၍ အာဒိဖြင့် “ယေန ဘဂဝါ-အကြင်
 အရပ်၌ ဘုရားရှင်ရှိ၏” ဟူရာဝယ် ဝေဒနသည် ဒိသာ အနက်ဟောတည်း၊ ထို
 ဒိသာအနက်ဟော သဒ္ဓါ၏ယှဉ်ရာ ဘဂဝါ၌ ပဌမာသက်ခြင်းကို ဒိသာယောဂ
 ပဌမာဟု ဆိုကြ၏၊ သို့သော် ဘဂဝါနောင် အတ္တိဟု ကြိယာကိုထည့်၍ စပ်ရသော
 ကြောင့် ကတ္တုအရ၌ ပါဝင်ပြီဟုထင်သည်။ [ဟေတု-ကတ္တု-ကမ္မ အနက်တို့၌
 ပဌမာလည်း စင်စစ်အားဖြင့် နောက်ကြိယာတို့က ဟေတုကတ္တု သုဒ္ဓကတ္တု ကံ
 အနက်များကို ဟောပြီးဖြစ်၍ သံသန္ဓလိင်္ဂတ္ထုများပင် ဖြစ်၏၊ တိုက်ရိုက်မပါသေးသော
 ကရိုဏ်းအနက်စသည်၌ နှာသဝယ် မည်သည့်သုတ်ဖြင့် သက်ရမည်-ဟု မပြသော်
 လည်း နိဒ္ဒေသ၌ကား စ သဒ္ဓါဖြင့် ပဌမာသက်ဟု ဆိုသည်။

[ဆောင်] လိင်-ဟေ-ကတ်-ကံ, ကရဏတ်သမိနှင့်, ပါဒါန်သာမိ, ဘုမ္မိအာလုပ်,
 စသည်ထုတ်တွေ, အာလပနေစ, သုတ်၌ စဖြင့်, ကျန်သမျှနက်,
 ပဌမာသက်, မိန့်မြွက်ကြလေသည်။

၂၅၆။ ကရဏ ကာရဏေ-ကာရက ဟူရာ၌ သတ္တိ-ဒြပ်-သဒ္ဓါ- ၃ မျိုးလုံး
 ပါဝင်ကြောင်းကို နားလည်ပြီး ဖြစ်ပေလိမ့်မည်၊ ထို ၃ မျိုးတွင် သတ္တိနှင့် ဒြပ်သည်
 အနက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် အဂ္ဂိနာ၌ မီး၏ လောင်ကျွမ်းခြင်းကြိယာကို ပြီးစေနိုင်
 သော ကြိယာသာဓက တမ သတ္တိသည် မုချ ကရဏကာရက (ဝါ-မုချကရိုဏ်း
 အနက်)တည်း၊ ထို ကရိုဏ်းအနက်၌ အဂ္ဂိနောင် နာဝိဘတ်သက်။

အဂ္ဂိနာပေ၊ ကမ္မကရောတိ- “အဂ္ဂိနာကို အဂ္ဂိလိင်တည်, ကရိုဏ်းအနက်ကို
 ဆိုလိုရကား “ယေန ဝါ ကရိယတေ တံ ကရဏံ” သုတ်ဖြင့် အဂ္ဂိကို ကရိုဏ်းအမည်
 မှည့်, ကရဏေ တတိယာသုတ်ဖြင့် ကရိုဏ်းအနက်၌ တတိယာဝိဘတ် ဧကဝုစံ
 နာသက်” ဟု ဝိဘတ်သွယ်ဆိုရိုးကို သိပါ၊ မနသာ ကာယေနတို့လည်း ဤနည်း
 အတိုင်း ဝိဘတ်သွယ် ဆိုရိုးပြု၍ နာဝိဘတ် သက်, နာမိ၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း
 နာမိရုပ် တွက်လေ။ [ဤကာရကအခန်း၌ ဝိဘတ်တို့၏ ဟောအနက်ကို သိဖို့သာ
 လိုရင်းတည်း၊ ဝိဘတ်နက်အတိုင်း ဆိုင်ရာသုတ်ဖြင့် နာမည်မှည့်မှု, ဝိဘတ်သက်မှုကို
 ပြုပြီးနောက် နာမိရုပ်ပြီးအောင် တွက်ဖို့မှာ နာမိအခန်း၏ တာဝန်သာ ဖြစ်၏၊ ထို
 နာမိရုပ် မကျေသေးသူတို့ကို ဤအခန်းကျမှ နာမိရုပ် တွက်ပြနေသဖြင့် အချိန်ကုန်
 လှပန်းရုံသာ ရှိမည်။]

စိစစ်ချက်။ ။ရှေးဝိဘတ်သွယ်ဆိုရိုးများ၌ “ဖြင့်” ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ကရိုဏ်းအနက်ကို အလိုရှိရကားစသည်ဖြင့် တွေ့ရ၏။ အမှန်မှာ ဖြင့် ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ကရိုဏ်းအနက်ကို ဆိုလိုသည်မဟုတ်၊ ဖြင့် ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် နာ ဝိဘတ်သက်ရသည်လည်း မဟုတ်။ ကရိုဏ်းအနက်ကို ဆိုလိုသောကြောင့် နာဝိဘတ်သက်ရခြင်း၊ နာဝိဘတ် သက်ထားသောကြောင့် “ဖြင့်” ဟု အနက်ပေးရခြင်း ဖြစ်သည်။ “အား ဟူ၍၊ ပေ၊ ၌ ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့်” ဟုရာတို့၌လည်း ဤနည်းအတိုင်း စိစစ်၍ “ကမ္မတ္ထဝစနိစ္ဆာယံ၊ ပေ၊ ကမ္မသည် ဟောတီ၊ ပေ၊ ဒုတိယေက ဝစနံ အံ” စသော ရူပသဒ္ဓိ ဝိဘတ်သက်ပုံလည်း သတိထားကြပါလေ။

ပဒုဋ္ဌေန၊ ပသန္နေန-ဖြင့်ဟူ၍ အနက်ပေးရာ၌ ဤသုတ်ဖြင့် နာဝိဘတ်သက်လျှင် ရှိပါစေတော့၊ “သော” ဟုအနက်ပေးရသော “ပဒုဋ္ဌေန၊ ပသန္နေန” တို့၌ အဘယ်သုတ်ဖြင့် နာဝိဘတ် သက်ရမည်နည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- “သော” ဟူ၍ပေးရသော အနက်သည် “တုလျာဓိကရဏ ဝိသေသန” အနက်တည်း။ ထို ဝိသေသန အနက်တို့သည် အပဓာနဖြစ်ရကား ပဓာနဖြစ်သော ဝိသေသျှတို့၏ နောက်လိုက်များသာတည်း။ ထို့ကြောင့် “လယ်ထွန်ရာ၌ ထွန်၏နောက်သို့ ရေအနည်းငယ်လိုက်သွားသကဲ့သို့ ပဓာနဝိသေသျှတို့နောင် ဝိဘတ်သက်သောသုတ်ဖြင့်ပင် အပဓာန ဝိသေသနတို့နောက်၌လည်း ဝိဘတ်သက်ရသည်”။

ပဓာနမပ္ပဓာနေသု၊ ပဓာနေ ဂဟိတေ သတိ၊
ဂဟိတံ အပ္ပဓာနံပိ၊ နင်္ဂလာနုဒကံ ယထာ။

ပဓာနမပ္ပဓာနေသု-ပဓာန အပဓာန ၂ မျိုးတို့တွင်၊ ပဓာနေ-ပဓာနအနက်ကို၊ ဂဟိတေ-ယူအပ်သော်၊ ဝါ-ယူလိုက်လျှင်၊ အပ္ပဓာနံပိ-ဝိသေသန အပ္ပဓာနအနက်ကိုလည်း၊ ဂဟိတံ-ယူအပ်တော့၏။ နင်္ဂလာနု (နင်္ဂလံ+အနု)-ထွန်နောက်လိုက်သော၊ ဥဒကံ ယထာ-ရေကဲ့သို့တည်း။

တစ်နည်း။ ။ “ဝိသေသန ပဒါနဉ္စ ပဌမံ ကြိယာပဒေန သမ္ပန္နံ ကတွာ ပစ္စာ ဝိသေသျှပဒေဟိ သမ္ပန္နော ကာတဗ္ဗော၊ ဧဝံ ဟိ တတော ဥပယောဂဝစနံ=ဝိသေသနပုဒ်တို့၏ ရှေးဦးစွာ ကြိယာနှင့်စပ်မှုကိုပြုပြီး၍ နောက်မှ ဝိသေသျှပုဒ်တို့နှင့် စပ်မှုကို ပြုထိုက်၏။ ဤသို့ ရှေးဦးစွာ ကြိယာနှင့်စပ်မှ ထိုဝိသေသန အပဓာနပုဒ်နောင် ဒုတိယာဝိဘတ် သက်နိုင်မည်” ဟူသော ရှေးဆရာတို့အလိုအားဖြင့် “ပဒုဋ္ဌေန” ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်ကို ဘာသတိဟူသော ကြိယာနှင့် ဦးစွာစပ်၍ “ပဒုဋ္ဌေန” ဘာသတိ-ဖျက်ဆီးအပ်သောအရာဖြင့်ဆို၏” ဟုအနက်မှတ်၊ ထို့နောက်မှ ပဒုဋ္ဌေနကို မနသာ၌ စပ်၍ “သော” ဟု ဝိသေသနအနက် မှတ်ရသည်။

ဝိဘတ်သက်ပုံ။ ။ပဒုဋ္ဌေနကို ပဒုဋ္ဌတည်၊ သော ဟူ၍ အနက်ပေးသော်လည်း မနသာ၌ စပ်ရသောကြောင့် ကရိုဏ်းအနက်ကိုပင် အလိုရှိရကား ယေနဝါ၊ ပေ၊ ကရိုဏ်းအမည်မှည့်၊ ကရဏေ တတိယာသုတ်ဖြင့်၊ ပေ၊ နာသက်၊ ဤကားပထမနည်းအလိုတည်း။ ဒုတိယနည်းအလိုသော် “ပဒုဋ္ဌ” တည်၊ ကရိုဏ်းအနက်ကို အလိုရှိရကား-စသည်ဖြင့် ဆိုရိုးအတိုင်း ဆိုရုံသာ။ [“ပသန္နေန” ၌လည်း နည်းတူ။]

သဟာဒီယောဂေစ

၂၈၇။ သဟာဒီယောဂေ-သဟ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့နှင့် ယှဉ်သောလိင်၌ လည်းကောင်း၊ အတ္ထေစ-သဟ သဒ္ဒါ၏ အနက်၌လည်းကောင်း၊ တတိယာ ဝိဘတ္တိ-သည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဂဂ္ဂေန-ရူးနေ သော ဂဂ္ဂ ရဟန်းနှင့်၊ သဟာပိ-တကွလည်း၊ သံဃော-သံဃာသည်၊ ဥပေါသထ- ဥပုသ်ကို၊ ကရေယျ - ပြုနိုင်၏၊ ဂဂ္ဂေန - နှင့်၊ ဝိနာပိ - ကင်း၍လည်း၊ (သံဃော ဥပေါသထ ကရေယျ)၊ မဟတာ - များစွာသော၊ ဘိက္ခုသံဃေန -

၂၈၇။ သဟာဒီယောဂတ္ထေစ-သဟာဒီယောဂေစ၌ စသဒ္ဒါသည် သဟတ္ထကို ဆည်းယူခြင်းဟူသော သမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုစသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းအပ် သော သဟတ္ထကိုထည့်၍ “သဟာဒီယောဂတ္ထေ” ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်။ “သဟာဒီ ယောဂေ+အတ္ထေ” ဟုပုဒ်ဖြတ်၍ အတ္ထေဖြင့် သဟတ္ထကို ပြသည်-ဟု ဆိုလိုသည်။ [စသဒ္ဒေန သဟတ္ထေပိ (ရူ)၊ အယံ ပနေတ္ထ ပဒစ္စေဒေါ- “သဟာဒီယောဂေ+ အတ္ထေ စာတံ” (နျာသ)၊] သဟ အာဒိ ယေသံတံ သဟာဒယော၊ ယေသံ - အကြင် သဒ္ဒိ၊ သမံ၊ နာနာ၊ ဝိနာ၊ အလံ၊ ကိံစသော သဒ္ဒါတို့၏။ သဟ - သဟ သဒ္ဒါ ဟူသော၊ အာဒိ-အစသည်။ အတ္တိ၊ ဣတိ၊ တေ၊ သဟာဒယော-သဟာဒီတို့ မည် ၏။ သဟာဒီဟိ-တို့နှင့်+ယောဂေါ-ယှဉ်ခြင်းသည်။ ဝါ-ယှဉ်သောသဒ္ဒါသည်။ သဟာဒီယောဂေါ-မည်၏။ “သဟာဒီ” ဟူသော သမာသ်ပုဒ်သည် (ပုဒ္ဒပ္ပမုခေါ- ပုဒ်ကဲ့သို့) အညပဒတ္တ တဂ္ဂဏ သံဝိညာဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိတည်း။ ထို့ကြောင့် သဟာဒီ အရ၌ သဟသဒ္ဒါလည်း ပါဝင်သည်။

သဟယောဂစသည်အခွဲ။ ။ဤပြုခဲ့သော စကားစဉ်ဖြင့် “သဟာဒီယောဂ သဟတ္ထ” ၂ မျိုး၌ ဤသုတ်ဖြင့် တတိယာသက်ဟု သိသာ၏။ ရှေးဆရာတို့ကား “သဟယောဂ-သဟာဒီယောဂ-သဟတ္ထ” ဟု ၃ မျိုးခွဲကြသေး၏။ “သဟာပိ ဂဂ္ဂေန” ကဲ့သို့ သဟသဒ္ဒါနှင့် တိုက်ရိုက်ယှဉ်သောလိင်သည် သဟယောဂ မည်၏။ “ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဒိ၊ ဝိနာပိ ဂဂ္ဂေန” စသည်ကဲ့သို့ သဒ္ဒိဝိနာစသော သဒ္ဒါတို့နှင့် ယှဉ်သောလိင်သည် သဟာဒီယောဂ မည်၏။ ထို့ကြောင့် ဝိနာပိ ဂဂ္ဂေန စသော ပုံစံတို့သည် အာဒိပုံစံများတည်း။ သဟာဒီသဒ္ဒါများနှင့် မယှဉ်ဘဲလျက် သဟသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ထည့်စွက်၍ပေးရာ၌ကား သဟတ္ထဖြစ်၏။ ပုံစံကား-ဒေဝဒတ္တော ရာဂေဟံ ပါဝိသိ ကောကာလိကေန ပစ္ဆာသမဏေန-ဒေဝဒတ်သည် နောက်လိုက် ရဟန်း ဖြစ်သော ကောကာလိကနှင့် (တကွ) ရာဇဂြိုဟ်မြို့သို့ ဝင်ပြီ၊ ဤ၌ “တကွ” ဟူသောအနက်ကို ထည့်စွက်ပေးရ၏။ သဟတ္ထဟူရာ၌ သဟသဒ္ဒတ္ထယောဂဟုလည်း ရှုငိုကာ ဆို၏။ ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု မှီ၍ဆို၊ “ဘိက္ခုသံဃ-မဟန္တ-သဟသ” တည်၍နည်းတူတွက်။

အပ္ပဓာနနောင် တတိယာသက်။ ။သဟာပိ ဂဂ္ဂေန သံဃော ဥပေါသထ ကရေယျ၊ ဤပုံစံ၌ ဂဂ္ဂရဟန်းသည်လည်းကောင်း၊ သံဃာသည်လည်းကောင်း အတူ တကွ ဥပုသ်ပြု၏-ဟု အဓိပ္ပာယ်ရ၏။ ဤသို့ဖြစ်လျှင် အတူတကွ အနက်ဟော သဟ သဒ္ဒါနှင့် ဂဂ္ဂသံဃာသဒ္ဒါ ၂ မျိုးလုံးပင်ယှဉ်ရကား ထိုဂဂ္ဂသဒ္ဒါ သံဃာသဒ္ဒါ ၂ မျိုးလုံးပင်

ရဟန်းအပေါင်းနှင့်၊ သဒ္ဓါ-တက္ခ၊ သဟဿေန-တစ်ထောင်နှင့်၊ သမံ-အညီအမျှ၊ မိတာ-နှိုင်းယှဉ်အပ်ကုန်၏။ (၂၉၆)

ကတ္တရိစ ၂၈၈။ ကတ္တရိစ-ကတ္တု၊ ကာရက ခွဲလည်း၊ တတိယာ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ရညာ-မင်းသည်၊ ပေါသော-ယောက်ျားကို၊ ဟတော-သတ်အပ်၏၊ ယက္ခေန-နတ်သည်၊ ဝရော-ဆုကို၊ ဒိန္နော-ပေးအပ်ပြီ၊ အဟိနာ-မြွေသည်၊ နရော-လူကို၊ ဒဋ္ဌော-ကိုက်အပ်ပြီ။ (၇၈, ၂၉၃)

ဟေတွတ္ထေစ ၂၈၉။ ဟေတွတ္ထေစ-ဟိတ်အနက်၌လည်း၊ တတိယာဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ အန္နေန-ထမင်းကြောင့်၊ ဝသတိ-နေ၏၊ [“ဓမ္မေန-တရားကြောင့်၊ ဝိဇ္ဇာယ-အတတ်ပညာကြောင့်၊ သက္ကာရေန - ပူဇော်သက္ကာရကြောင့်” ဟုပေး။] (၂၉၇)

သဟာဒိယောဂ ဖြစ်နေ၏၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓါ ၂ မျိုး၌ဖြစ်စေ-ထို သဒ္ဓါ ၂ ခုတွင် အမှတ်မရှိ တစ်ခုခု၌ဖြစ်စေ တတိယာ သက်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော-ဟု မေးဖွယ် ရှိ၏၊ အဖြေကား-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည် အပ္ပဓာနဝိသေသနနောင် သက်မှ သမ္ပန်အနက် ကို ထွန်းပြနိုင်သဖြင့် အပ္ပဓာနသမ္ပန္နိပုဒ်နောင် သက်ရသကဲ့သို့၊ ထို့အတူ အပ္ပဓာန သဒ္ဓါနောက်၌သာ သက်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် “တေဟိ သဟာဒိဟိ သဒ္ဓေဟိ ယောဂေ အပ္ပဓာနေ တတိယာ” ဟု ရှု၌လည်းကောင်း “တတိယာပိ ဆဋ္ဌိဝ အပ္ပဓာနေ ဧဝ ဘဝတိ” ဟု မောဂ္ဂုလ္လာန်၌လည်းကောင်း “သဟ ယုတ္တေ-ပူ ဓာနေ (သဟယုတ္တေ+အပ္ပဓာနေ)” ဟု ပါဏိနီ၌လည်းကောင်း မိန့်သည်။

ပဓာန အပ္ပဓာန အစွဲ။ ။သံဃာ၏ ဥပုသ်ပြုခြင်းသည် ပဓာနတည်း၊ ဂဂ္ဂ ရဟန်းကား ရူးနေရှာသဖြင့် ဥပုသ်ပြုရာ၌ ပါသည်ဖြစ်စေ မပါသည်ဖြစ်စေ အရေး မကြီးသူ အပ္ပဓာနတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဂဂ္ဂကို အပ္ပဓာနဟုဆိုသည်၊ ထို့အတူ “ပုတ္တေန သဟ ထူလော ပိတာ” ၌ အဖသည် ပဓာန၊ သားသည် အပ္ပဓာန၊ ဘဂဝါသဒ္ဓိ ဘိက္ခုသံဃေန”၌ ဘဂဝါသည် ပဓာန၊ ဘိက္ခုသံဃာသည် အပ္ပဓာန၊ စသည်ဖြင့် စွဲလေ။ [မောဂ္ဂုလ္လာန် ပဋိကာ၌ကား ပင်ကိုအတိုင်း ပဓာနဖြစ်သော် လည်း ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က အပ္ပဓာန အနေအားဖြင့် ပြောလိုလျှင် အပ္ပဓာန ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က သားကို ပဓာနထား၍ ပြောလိုရာ၌ အဖဟော သဒ္ဓါနောင် တတိယာသက်ပြီးလျှင် “ပိတရာ သဟဂတော ဒေဝဒတ္တော=သားဖြစ်သူ ဒေဝဒတ်သည် အဖနှင့်အတူသွား၏” ဟု ဖြစ်နိုင်ကြောင်းကို မိန့်သေးသည်။]

ပဉ္စမိ သတ္တမိလည်း သက်။ ။သဟယောဂ၌ ပဉ္စမိ သတ္တမိဝိဘတ်များလည်း သက်နိုင်၏၊ သဟ+ပရိနိဗ္ဗာနာ (ပရိနိဗ္ဗာန် စံရာကာလနှင့် တစ်ပြိုင်နက်) ဗြဟ္မာ သဟမ္ပတိ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ (ပရိနိဗ္ဗာနသုတ်၊ သဟယုဉ်ရာ၌ ပဉ္စမိသက်ပုံ)၊ သဟ ဝတ္ထုဇ္ဈာစာရာတိ-ဝတ္ထုဝိတိက္ကမေန+သဟ၊ သဟယောဂေ ကရဏဝစနပု သင်္ဂေ ဣဒံ နိဿက္ကဝစနံ (ဘိက္ခုနီ ပဌမာ သံဃာဒိသေသ၊ သာရတ္ထ)၊ သဟ သစ္စေ

ကတေ မယံ=ငါသည် သစ္စာကိုပြုအပ်သည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် (စရိယာပိဋက၊ သတ္တမိ သက်)၊ ဤဝိဘတ်များကို ကတ္တရိစဉ် စသဒ္ဓါဖြင့်သော်လည်းကောင်း “သဟာဒိ ယောဂေစ” ကို ဝိနာဒိကာရ ယောဝိဘာဂလုပ်၍ သော်လည်းကောင်း သက်ဟုကြံ။

၂၈၈။ ကတ္တရိစ-ကတ္တရိစဉ် စသဒ္ဓါသည် တိုက်ရိုက် မဆိုအပ်သော အနက် တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်သော ယှဉ်ဘက်များကို ဆည်းခြင်း (အဝုတ္တသမုစ္စည်း) အနက်ရှိ ၏။ ချဲ့ဦးအံ့-တတိယာ ဝိဘတ် သက်နိုင်သော သုတ်များသည် ကရုဏေ တတိယာ သုတ်မှစ၍ ဝိသေသနစသုတ် ဖိုင်အောင် ၇ သုတ်နှင့် မဏ္ဍိတုသုက္ကေသု သုတ်ပါ ၈ သုတ်ရှိ၏။ ထိုသုတ်များ၌ ပြထားသော အနက်နှင့် ယှဉ်ဘက်များမှတစ်ပါး အခြားသော အနက်နှင့် ယှဉ်ဘက်များ၌ တတိယာသက်လိုလျှင် ဤသုတ်လာ စ သဒ္ဓါဖြင့် သက်ရ၏။ ရှု၌ ပုံစံနှင့်တကွ ပြထား၏ အချုပ်မှတ်ရန်ကား: .....

[ဆောင်] ကတ္တရိစ၊ သုတ်၌စဖြင့်၊ သက်ကြဖို့ရန်၊ ဣတ္ထမ္မုတ-လက္ခဏနှင့်၊ ကြိယာပဝဂ်၊ နောက်ဆက်ပုဗ္ဗ၊ သဒိသဟု၊ သမုနုတ္တ၊ ကလဟတည်း၊ နိပုဏမိသကာ၊ သခိလာအတ္ထ၊ ယှဉ်သမျှပြင်၊ ကာလအဒ္ဓါ၊ ပစ္စတ္တာ ကမ္ပတ်၊ ပဉ္စမုတ်ဟု၊ များလတ်ပေစွ၊ နက် ယောဂ၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ဆို။

ဝိဘတ်သွယ်ဆိုရိုး။ ။ရညာကို ရာဇလိင်တည်၊ ကတ္တားအနက်ကို အလိုရှိရကား ယော ကရောတိ သကတ္တာသုတ်ဖြင့် ရာဇကို ကတ္တားအမည်မှည့်၊ ကတ္တရိစသုတ်ဖြင့် ကတ္တားအနက်၌ တတိယာဧကဝုဇ်နာဝိဘတ်သက်၊ ထို့နောက် နာမိရညာဝါသုတ်ဖြင့် စီရင်။ [ရှေးဝိဘတ်သွယ်၌ “ကရုဏေ တတိယာသုတ်ကို လိုက်စေ၍၊ ကတ္တရိစသုတ် ဖြင့်”ဟု လိုက်သုတ်ကိုပါ ထည့်ပြထားသည်။ “ယက္ခ-အဟိ” တည်၍ ယက္ခေန အဟိနာတို့၌လည်း ဝိဘတ်သက်ပုံကို သိပါ။ “သာမိကေန ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆာပိ ယတေ” စသော ကံဟော ဟောတုဝါကျ၌ “သာမိကေန” ကဲ့သို့သော ဟောတုကတ္တား ကို “ယော ကာရေတိ သဟောတု” သုတ်ဖြင့် ဟောတုကတ္တားအမည်မှည့်၍ ဤ သုတ်ဖြင့် နာသက်။]

၂၈၉။ ဟေတွတ္ထေစ-ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ ဖလံ ဒေတေနာတိ ဟေတု၊ ဟေတု ယေဝ အတ္ထော ဟေတွတ္ထော၊ ဒေတေန-ဤ အကြောင်းကြောင့်၊ ဖလံ-အကျိုးသည်၊ ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ-ဖြစ်ရ၏။ ဣတိ၊ ဟေတု-ဟိတ်မည်၏။ ဤဝိဂြိုဟ်နှင့်အညီ “အနေန ဝသတိ” ၌ စားရလိမ့်မည့် ထမင်းကြောင့် နေခြင်းကြိယာဟူသော အကျိုး ဖြစ်ရကား ထမင်းသည် နေခြင်းကြိယာ၏ ဖြစ်ကြောင်းတည်း။ ထို့ကြောင့် ထမင်း ဟူသောအနက်သည် မုချဟေတု မည်၏။ ထို ဟိတ်အနက်ကို အနုသဒ္ဓါကသာ ဟော၏။ တတိယာ ဝိဘတ်သက်ရသည်။ ဤကား ဝိဘတ်သည် ဝါစက မတပ်၊ ဇောတက (တွန်းပြရုံ) မျှသာဟု အယူရှိသော ဆရာတို့အလိုတည်း။ ထို့ကြောင့် ကာတန္တဝုတ္တိ၌ “ဟေတွတ္ထေ ဝတ္တမာနာ လိင်္ဂါ တတိယာ ဘဝတိ=ဟိတ်အနက်၌ ဖြစ်သော လိင်္ဂ်နောင် တတိယာသက်” ဟုဖွင့်သည်။

ဝါစကအယူ။ ။ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်များသည် ဝါစကသတ္တိရှိ၏-ဟုအယူ ရှိသော ဆရာတို့အလိုအားဖြင့် ထမင်းခြပ်၌ နေခြင်းကြိယာကို ဖြစ်စေနိုင်သော

ဟေတုသတ္တိ ရှိ၏။ ထမင်းခြပ်ကို အနုသဒ္ဒါကဟော၍ ဟေတုသတ္တိဟူသော ဟိတ် အနက်ကို တတိယာဝိဘတ်က ဟောသည်-ဟု ယူဆရသည်။ ထိုဆရာတို့ အလိုအ တိုင်း “ဟေတုတ္ထေ တတိယာဝိဘတ္တိ=ဟိတ်အနက်၌ တတိယာဝိဘတ်သက်” ဟု ဤကစွည်း ပုတ္တိုဖွင့်သည်။ ဝိဘတ်သက်သော သုတ်များ၌ ဤနည်းချည်းတည်း။

ဟိတ်နှင့် ကရိုဏ်းအထူး။ ။ဟိတ်နှင့် ကရိုဏ်း ၂ မျိုးလုံးပင် ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်နိုင်ရကား အဘယ်သို့ထူးသနည်း...ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- ကရိုဏ်းသည် ကာရကတည်း၊ ဟိတ်ကား ကာရကမဟုတ်။ “ကရောတိ ကြိယံ အဘိ နိပ္ပါဒေတိ” နှင့်အညီ ကြိယာကို တိုက်ရိုက်ပြီးစေနိုင်သောအကြောင်းသည် ကရိုဏ်း မည်၏။ ကြိယာကို တိုက်ရိုက်မပြီးစေနိုင်သော အကြောင်းသည် ဟိတ် မည်၏။ ထို့ကြောင့် “အန္တေန ဝသတိ”၌ စားရလတ္တံ့သောထမင်းသည် နေခြင်းကြိယာ၏ အကြောင်းမျှသာဖြစ်၏။ နေခြင်းကြိယာဟူသော အကျိုးကိုကား တိုက်ရိုက်မပြီးစေ နိုင်။ ထမင်း၏ တိုက်ရိုက် ပြီးစေနိုင်သောအကျိုးကား စားရခြင်း ကြိယာတည်း။ ထမင်းကြောင့် နေ၏၊ နေခြင်းကြောင့် စားရ၏။ ဤသို့လျှင် ကြိယာကို တိုက်ရိုက် မပြီးစေဘဲ ကြိယာ၏ အကြောင်းမျှဖြစ်သော အနက်သည် ဟိတ်ဖြစ်၏။ “ပရသုနာ ဆိန္ဒတိ=ပုဆိန်ဖြင့် ဖြတ်၏” ဟူရာ၌ ပုဆိန်သည် ဖြတ်ခြင်း၏ အကြောင်းလည်း ဟုတ်၏။ ဖြတ်တိုင်း ဖြတ်တိုင်း ပုဆိန်နှင့်မကင်းရကား ဖြတ်ခြင်းကြိယာဟူသော အကျိုးလည်း တိုက်ရိုက်ရှိ၏။ ဤသို့လျှင် ကြိယာ၏အကြောင်းလည်းဖြစ်- တိုက်ရိုက်အားဖြင့် ကြိယာဟူသော အကျိုးလည်းရှိသော အနက်သည် ကရိုဏ်းဖြစ်၏။

[ပါဠိဒီကာများ] ဟေတုအတ္ထော ဟိ ကြိယာကာရဏံ, န ကရဏံဝိယ ကြိယတ္ထော၊ ဟိတ် အနက်သည် ကြိယာ၏ အကြောင်း သာဖြစ်၏။ ကရဏကာရက (ကရိုဏ်း အနက်) ကဲ့သို့ တိုက်ရိုက်ကြိယာဟူသော အကျိုးကား မရှိ။]

သက္ကတအဆို။ ။ဟိတ်သည် ခြပ်ဂုဏ်ကြိယာ ၃ မျိုး၌စပ်ရသဖြင့် ထို ၃ မျိုး လုံးနှင့်ဆက်ဆံ၏။ ကရိုဏ်းကား ကြိယာတစ်မျိုးသာ အမြဲဆက်ဆံသည်။ ဟိတ်သည် အကျိုးကို ပြီးစေဖို့ရန် အချို့ဗျာပါရရှိ၍ အချို့ကား ဗျာပါရ မရှိ။ ကရိုဏ်းကား အကျိုးကြိယာကိုပြီးစေဖို့ရန် အမြဲဗျာပါရရှိသည်။ ချဲ့အံ-ဒဏ္ဍေနဃဋေ-တုတ်ကြောင့် အိုးဖြစ်၏ ဤ၌ ဒဏ္ဍကို ဃဋေ၌ (အိုးခြပ်၌) စပ်ရ၏။ အိုးလုပ်သော တုတ်လက်ခတ်၌ အိုးဖြစ်ဖို့ရန် ဗျာပါရကား ရှိနိုင်ပေ၏။ သို့သော် ကြိယာ၌ မစပ်ရသဖြင့် ကာရက မဟုတ်, ဟိတ်သာ၊ [အိုးလုပ်သူ၏ဗျာပါရကို တုတ်၌တင်စား၍ တုတ်ကိုလည်းဗျာပါရ ရှိသည်-ဆိုထားသည်။] “ပုညေန ဒိဋ္ဌော ဟရိ=ရှေးကောင်းမှုကြောင့် ဝိဿနိုးကို မြင်အပ်၏” ဟူရာ၌ ပုညေနကို ဒိဋ္ဌောဟူသော ကြိယာ၌စပ်ရ၏။ ထိုရှေးကောင်းမှု၌ နဂိုက ဝိဿနိုးမြင်ဖို့ရန် ဆုမတောင်း၍ပြုခဲ့လျှင် ဗျာပါရရှိ၏။ ဆုမတောင်းဘဲမြင်ရ လျှင် ဗျာပါရမရှိ။ “ပုညေန ဂေါရဝဏ္ဏော=ရှေးကောင်းမှုကြောင့် ဖြူစင်သောအဆင်း ရှိ၏” ဟူရာ၌ ပုညေနကို ဂေါရဝဏ္ဏော=ဟူသောဂုဏ်၌ စပ်ရ၏။ ဗျာပါရရှိ-မရှိမှာ ရှေးနည်းအတိုင်းတည်း။ “ပရသုနာ ဆိန္ဒတိ” စသည်၌ ပရသုကို ဆိန္ဒတိကြိယာ၌သာ စပ်ရပုံ-(ဖြတ်သူ၏ ဗျာပါရကို ပုဆိန်၌တင်စား၍) ပုဆိန်၌ ဗျာပါရရှိပုံကိုသိပါ။

[သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ] ဒဗ္ဗာဒိသာဓာရဏံ၊ နိဗ္ဗာပါရသာဓာရဏန္တ ဟေတုတ္တံ၊ ကာရဏတ္တံ တု ကြိယာမတ္တဝိသယံ ဗျာပါရနိယတဉ္စ။ [ဒြပ်-ဂုဏ် ကြိယာတို့နှင့် ဆက်ဆံသည်လည်းဖြစ်သော၊ ဗျာပါရ မရှိခြင်းနှင့် ဆက်ဆံသည်လည်းဖြစ်သော အနက်သည် ဟိတ် အဖြစ်တည်း၊ ကြိယာမျှသာ အရာရှိသော မြဲသော ဗျာပါရ ရှိသော အနက်သည် ကရိုဏ်းအဖြစ် မည်၏။]

ဒဗ္ဗာဒိန္ဒြ အာဒိဖြင့် ဂုဏ် ကြိယာတို့ကိုယူ။ ။နိဗ္ဗာပါရသာဓာရဏန္တဖြင့် သဗျာပါရကိုလည်း ဆည်းယူ၊ ထို့ကြောင့် တတွဗောဓိနိဋိကာ၌ “ဒဗ္ဗဂုဏကြိယာနိ ရူပိတံ-ဒြပ် ဂုဏ် ကြိယာတို့ကို ပြတတ်သော၊ နိဗ္ဗာပါရ သဗျာပါရဂုဏ်စ-ဗျာပါရ မရှိသူ၏ အဖြစ်၊ ဗျာပါရ ရှိသူ၏ အဖြစ်လည်းဖြစ်သော၊ ယံ-အကြင်အနက်သည်၊ (အတ္ထိ)၊ တံ ဟေတုတ္တံ” ဟုဖွင့်သည်၊ အချုပ်မှတ်ဖွယ်ကား-ဒြပ် ဂုဏ်တို့ကိုစပ်ရာ၌ ဟိတ် သက်သက်သာဖြစ်၍ ကရိုဏ်းနှင့် ယုံမှားဖွယ် မရှိ၊ ကြိယာကို စပ်ရာ၌ကား ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် အနှေ့နု ဝသတိ၌ နေခြင်းကြိယာသည် ထမင်းဒြပ်နှင့် အတူတကွ သဟစရဏ မဖြစ်၊ (နေခြင်းကား ရှေ့၊ ထမင်းကား နေပြီးနောက် အတော်ကြာမှ စားရမည်)၊ ထိုသို့ အကျိုးကြိယာနှင့်တကွ မဖြစ်သော အကြောင်း သည် ဟိတ်တည်း၊ “ပရသုနာ ဆိန္ဒတိ”၌ ဖြတ်တိုင်း ဖြတ်တိုင်း ပုဆိန်ပါရ၍ အကြောင်းနှင့်အကျိုး သဟစရဏ (တကွ) ဖြစ်၏၊ ထိုသို့ အကျိုးကြိယာနှင့် သဟ စရဏဖြစ်သော အကြောင်းသည် ကရိုဏ်းတည်း-ဟု ခွဲခြားရာ၏။

[ဆောင်] ကြိယာ၌၊ စပ်ခိုက်ကြိုမှု၊ အကြောင်းစုကို၊ ဟေတု-ကရိုဏ်း၊ ခွဲဝေ ပိုင်းသော်၊ ချင့်နှိုင်းဖွယ်တောင်း၊ ကျိုးကြောင်း နှစ်ဝ၊ တကွကျစ်လျစ်၊ မဖြစ်ဟေတု၊ ဖြစ်မှုကရဏ၊ မှတ်ချက်ရသည်၊ ရှုဆပုံစံ တွေ့တိုင်းတည်း။

ဝိဘတ်သွယ်ဆိုရိုး။ ။အနှေ့နုကို အနှုတည်၊ ဟိတ်အနက်ကို အလိုရှိရကား ဟေတွတ္တေစ သုတ်ဖြင့် ဟိတ်အနက်၌ တတိယာ ဧကဂုဏ် နာဝိဘတ်သက်။ [ဓမ္မ-ဝိဇ္ဇာ-သက္ကာရ တည်၍လည်း နည်းတူဆို] ရှေးဝိဘတ်သွယ်၌ “ဟိတ်အနက်ကို အလိုရှိရကား ပရသမပညာ ပယောဂေသုတ်ဖြင့် ဟိတ်အမည်မှည့်” ဟုဆိုသေး၏၊ ဟေတု-ဟူသောအမည်သည် သက္ကာတကျမ်းတို့က တမင်လော မှည့်အပ်သော နာမည် မဟုတ်၊ အကြောင်းအနက်ဖြစ်၍ “ဟေတု” ဟု သူ့ဘာသာရနေသော အန္တတ္ထ နာမည်တည်း၊ သက္ကာတ၌ ကိတ္တိမဟိတ်-လောကီကဟိတ်ဟု ဟိတ် ၂ မျိုး ပြ၏၊ ကိတ္တိမ (ပြုလုပ်အပ်-မှည့်ခေါ်အပ်သော) ဟိတ်ဟူသည် “ယော ကာရေတိ သဟေ တု” သုတ်ဖြင့် မှည့်အပ်သော ဟေတုကတ္တာတည်း၊ လောကီက (သုတ်ဖြင့်မမှည့်ရဘဲ လောက၌ ထင်ရှားသော) ဟိတ်ဟူသည် ဤဟိတ်ပင်တည်း၊ ဤလောကီကဟိတ်ကို ဖလသာဓနယောဂဟေတု (အကျိုးပြီးစေခြင်း၌ သင့်လျော်သော) ဟိတ်ဟုလည်း ခေါ်သည်။

သတ္တဗျတ္တေစ ၂၉၀။ သတ္တဗျတ္တေစ - သတ္တမိဝိဘတ်၏ အနက်၌လည်း၊ တတိယာ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ တေန ကာလေန၊ တေန သမယေန - ထိုအခါ၌၊ ယေန ကာလေန၊ ယေန သမယေန - အကြင်အခါ၌၊ တေန ခေါ် ပန သမယေန-ထိုအခါ၌။ (၂၉၈)

စ သဒ္ဓါအနက်။ ။ဟေတွတ္တေစ၌ စသဒ္ဓါသည် သဟာဒိယောဂေသုတ်မှ ယောဂသဒ္ဓါကိုငင်ခြင်း အနက်ရရှိ၏-ဟု နှုတ်ဆို၏။ ထို့ကြောင့်“ကေန ဟေတုနာ-ဘယ်အကြောင်းကြောင့်” ဟူရာ၌ ဟေတုနာ၌ နာကို သုတ်ရင်းဖြင့် ကေန၌ နာကို (ဟေတုယောဂ-ဟေတုသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့်) စသဒ္ဓါဖြင့် သက်-ဟု ခွဲခြားစေလိုသည်။ ဤစကားလည်း “သဗ္ဗနာမတော တတိယာစ (ပါဏိနိသုတ်)၊ သဗ္ဗနာမတော ဟေတုသဒ္ဓါသစ ပယောဂေ ဟေတုမိ ဇောတေ တဗ္ဗေ တတိယာ သိယာ ဆဋ္ဌိ၊ ကေန ဟေတုနာ ဝသတိ၊ ကိဿ ဟေတုဿ- အဘယ်အကြောင်းကြောင့် (၃၉၅)” ဤ ပါဏိနိကိုမှီ၍ ဆိုဟန်တူသည်။

ဝါတ္တိကသုတ်။ ။“နိမိတ္တပရိယာယပ္ပယောဂေ သဗ္ဗာသံ ပါယဒဿနံ”ဟု ဆို၏။ နိမိတ္တပရိယာယပ္ပယောဂေ-(ဟေတုသဒ္ဓါသာမက) နိမိတ္တသဒ္ဓါ၏ပရိယာယ် ဖြစ်သော ဟေတု၊ ကရဏ၊ ပယောဇနစသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ သဗ္ဗာသံ-(တတိယာ ဆဋ္ဌိ သာမက) အလုံးစုံသော ဝိဘတ်တို့ကို၊ ပါယဒဿနံ-များသော အားဖြင့် မြင်ရခြင်းသည်၊ ဟောတိ-၏။ ကိနိမိတ္တ-အဘယ်အကြောင်းကြောင့်၊ ဝသတိ-နေသနည်း၊ ကေန နိမိတ္တေန၊ ပေ၊ ကိသ္မိံ နိမိတ္တေ-ကြောင့်၊ ကိကာရဏံ ကိ ပယောဇနံ၊ ကော ဟေတု-အဘယ်အကြောင်းကြောင့်၊ ပေ၊ ကိသ္မိံ ဟေတုမိ- ကြောင့်၊ စသည်တည်း။ ထို့ကြောင့် စသဒ္ဓါဖြင့် ဟေတုပယောဂ၌သာမက၊ ဟေတွတ္တပယောဂ၌လည်း တတိယာသက်-ဟု ရှု၍ဆိုသည်။ စ သဒ္ဓါသည် ဟေတွတ္တ ပယောဂကို ဆည်းသော သမုစ္စယတ္တဟု ဆိုလိုဟန်တူ၏။ သက္ကတကျမ်းတို့ အဆိုမူ တတိယာသာ မက၊ ဟေတွတ္တပယောဂ၌ ယ-တ-ကိ စသော သဗ္ဗနာမ်ဖြစ်မှု ဝိဘတ်အားလုံးသက်၍၊ သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သော သုဒ္ဓနာမ်ဖြစ်မှု တတိယာ-ဆဋ္ဌိ ၂ မျိုးသက်ဟု မှတ်ချက်ချလိုက်သည်။

[ဆောင်] ဟေတွတ္တေစ၊ သုတ်၌ စဖြင့်၊ ယောဂ ငင်လို၊ နှုတ်ဆို၏။ ရူပသိဒ္ဓိမှ၊ မှတ်ယူဟေတွတ္တ-ပယောဂဆည်း၊ တစ်နည်း သက္ကတ၊ ယင်း ပယောဂ ဝယ်၊ ယ-တ-ကိမှန်၊ သဗ္ဗနာမ်သုံး၊ အားလုံးဝိဘတ်၊ သက်အပ်စုချ၊ သုဒ္ဓနာမ်ကား၊ ၂ ပါးတတိယာ၊ ဆဋ္ဌိလာသည်၊ မှတ်ပါပုံစံအရှိတည်း။

၂၉၀။ သတ္တဗျတ္တေစ-သတ္တမိယာ+အတ္တော၊ သတ္တဗျတ္တော=သတ္တမိဝိဘတ်၏ အနက်၊ စသဒ္ဓါ၏ အနက်ကို အထူးမဆိုကြ၊ တတိယာသက်ရာဖြစ်သော ရှေးရှုအနက် တို့ကို ပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဏနတ္တဟု ယူသင့်၏။ နိဒ္ဒေသဒ္ဓိကား ပဉ္စမိအနက်ကို ဆည်းခြင်း အဝုတ္တသမုစ္စည်းအနက် ရှိသည်-ဟု ဆိုသေး၏။ သို့သော် ပဉ္စမိအနက်၌ တတိယာဝိဘတ်ကို ကတ္တရိစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် သက်နိုင်သောကြောင့် နိဒ္ဒေသစကားကို စဉ်းစားသင့်၏။

ယေဒုဂံဝိကာဇော ၂၉၁။ ဗျာဓိမတာ-အနာရိသော၊ ယေန အဂေန-အကြင်
အဝိတ် အင်္ဂါဖြင့်၊ အဂိနော-အပေါင်း တကိုယ်လုံး၏၊
ဝိကာဇော-ဖောက်ပြန်ခြင်းကို၊ လက္ခိယဓတ-မှတ်သားအပ်၏၊ တတ္ထ-ထိုအဝိတ်
အင်္ဂါ၌၊ ဖတိယာ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ အက္ခိနာ-မျက်စိဖြင့်၊ ကာဏော-ကာဏ်းသူ၊

မှတ်ချက်။ ။ ဤသုတ်ဖြင့် တတိယာပိဏတ်ကို ကာလ-အခွါ-ဒိသာ-ဒေသအနက်
ဟော သဒ္ဓါတို့၌သာ သက်-ဟု သတ်မှတ်ကြ၏၊ ထို့ကြောင့် “ပုရတ္ထိမေန ဝေသာ
လိန္တိ-ဝေသာလိတော အဝိဇ္ဇာရေ ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ-ဝေသာလိမှ မဝေ-သာ
အရှေ့အရပ်၌” ဟု ပါထိကသုတ် အဋ္ဌကထာဖွင့်သည်၊ ဤ အဋ္ဌကထာ၌ “ဝေသာ-လိ”
ဟူသော ဒုတိယန္တကို “ဝေသာလိတော” ဟု ပဉ္စမ္မတ္ထနှင့်ရာ၌ တတိယာ ပဉ္စနဉ္စ
သုတ်ဝယ် ဝသာဒ္ဓါဖြင့် ပဉ္စမိအနက်၌ ဒုတိယာသက်-ဟု ကြံ၊ [ဗျာသ (ကမ္မဏှေ
ဒုဘိယာ သုတ်အဖွင့်) ၌ကား တနည်းကြိသေး၏။] ထို့ပြင်-“အဝိဇ္ဇာရေ” ဟု
ထည့်၍ ဖွင့်ခြင်းလည်း “အဇ္ဈေပဉ္စမာ” ဟူသော ပါဏိနိသုတ်ကို နိဗ္ဗိန္ဒ ဖွင့်ခြင်းတည်း။
[ဥပဉ္စမာ- (ရှေ့သုတ်မှ လိုက်လာသော ဝိဘတ် ဥ သွယ်တွင်) ပဉ္စမိဝိဘတ်မှ တပါး
သော၊ သတ္တမိ ပဌမန္တာ-သတ္တမုန္တ ပဌမန္တပြင်သော၊ ဥတ္တရာရေဒက္ခိကာ-ဥတ္တရ၊
အရှေ့၊ ဒက္ခိကာသဒ္ဓါမှနောက်၌၊ အဇ္ဈေ-အဝဓိမှ မဝေသောအရပ်၌၊ အညတဥဿ-
ဝိကာဝိအားဖြင့်၊ နေဝ-ပဉ္စည်းသက်၊ (သုတ်နက်)၊ နာဝိဘတ်၏ နေအမြို့ကို နေပ်
ပဉ္စည်း ဟု ဆိုသည်။] ရိကာများ အဖွင့်လွဲပုံနှင့် ဝိနိစ္ဆယကို မောဂ္ဂဉာနိဿယ
“ဓမ္မ ဒုတိယာ” သုတ်အဖွင့်၌ ရှု။

၂၉၁။ ယေန ဗျာဓိမတာ အဂေန-“အက္ခိနာ ကာဏော” ၌ အက္ခိသည်
ကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်းတည်း၊ ထိုအက္ခိလည်း ရိုးရိုးမျက်စိ မဟုတ်၊ ကာဏ်းနေ
သော မျက်စိတည်း၊ ဤ၌ ကာဏ်းခြင်း ကောကိခြင်း ဥင်ခြင်း ကုန်ခြင်းတို့ကို “အနာ”
ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ကာဏ်းသော မျက်စိသည် “ဗျာဓိမန္တအင်္ဂ-အနာရိသော
ကိုယ်အင်္ဂါ မည်၏။ [ဗျာဓိ သတ္တာတိ ဗျာဓိမံ၊ ယတ္ထ-အကြင် မျက်စိ၊ လက်၊ ခြေ၊
ကျောက်ကုန်းစသော ကိုယ်အင်္ဂါ၌၊ ဗျာဓိ-ကာဏ်းခြင်း ကောကိခြင်း ခွင်ခြင်း
ကုန်ခြင်းစသော အနာသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ ဣတိ-တ-ထို ကိုယ်အင်္ဂါသည်၊ ဗုဒ္ဓိပ-
ဗျာဓိမန္တမည်၏၊ ဤ “ယေန ဗျာဓိမတာ အဂေန” သည် ယေန-ဟူသော သုတ်ပုဒ်
၏အဖွင့်တည်း၊ အင်္ဂါဝိဘောဇော၌ အင်္ဂါ အဖွင့်မဟုတ်၊ ဤအဖွင့်ကို ကြည့်၍ “ယေန-
အကြင် အနာရိသော အင်္ဂါဖြင့်” ဟု အနက်ပေး။]

အဂိနော ဝိကာဇော-အင်္ဂိ ယဿ အတ္ထိတိ အဂိ၊ “အင်္ဂိ-ကိုယ်အင်္ဂါ (အပိတ်
အပိုင်း) သည်” ဟု ပေး၊ ကိုယ်အင်္ဂါရှိသော တကိုယ်လုံးကို အဂိဟု ခေါ်၏၊
ကာဏောအရ ကာဏ်းနေသူ လူတကိုယ်လုံးသည် အဂိမည်၏-စသည်တည်း၊
ဝိရူပေါ-ဖောက်ပြန်သော၊ ကာဇော-အခြင်းအရာသည်၊ ဝိကာဇော-မည်၏၊ သုတပ-
နှင့် မတူအောင် ကာဏ်းခြင်း စသည်ကို ဝိကာရ (ဖောက်ပြန်သော အခြင်းအရာ)

ဟတ္ထေန-လက်ဖြင့်၊ ကုဏီ-ကောက်သူ၊ နေတ္ထေန-မျက်စိဖြင့်၊ ကာဏံ-ကန်းသူ
ကို၊ ပဿတိ-မြင်၏၊ ပါဒေန-ခြေဖြင့်၊ ခဗ္ဗော-ခွင်သူ၊ ပိဋိယာ-ကျောက်ကုန်း
ဖြင့်၊ ခုဇ္ဇော-ကုန်းသူ။ (၂၉၉)

ဟုဆိုသည်။ သာရသ္မတဋီကာ၌ကား သူများထက်ပိုလွန်နေသော အခြင်းအရာကို
လည်း ဝိကာရဟုယူ၍ “မုခေန-မျက်နှာဖြင့်၊ တြိလောစနော-မျက်လုံး ၃ လုံးရှိသော
ဗိဿနိး” ဟုလည်း ပုံစံထုတ်၏။ ထိုအလို “ဝိသိဇ္ဇော-ထူးခြားသော+ကာရော-
အခြင်းအရာသည်၊ ဝိကာရော-မည်၏” ဟုပြု၊ ဤ “အင်္ဂီနော” သည် သုတ်၌ပါ
သော အင်္ဂါအဖွင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ပါသော အင်္ဂါကို “အင်္ဂယဿ
အတ္တိတိအင်္ဂ” ဟု အဿတ္တိဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဣပစ္စည်းသက်၊ “အင်္ဂယဿ+ဝိကာရော
အင်္ဂဝိကာရော” ဟု သုတ်ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၊ အင်္ဂယဿ-(အင်္ဂါရှိသော) တစ်ကိုယ်လုံး၏၊
ဝိကာရော-ဖောက်ပြန်သော အခြင်းအရာသည်၊ ဝါ-ထူးခြားသောအခြင်းအရာသည်၊
အင်္ဂဝိကာရော-မည်၏။ [“အင်္ဂ” အရ တစ်ကိုယ်လုံးရသောကြောင့် အင်္ဂဝိကာရဟု
ဆိုခြင်းထက် “အင်္ဂဝိကာရ” ဟုဆိုလျှင် သာ၍ရှင်းသောကြောင့် “ယေနင်္ဂီဝိကာရော”
ဟု ဆရာတို့ပြင်ကြ၏။]

လက္ခိယတေ-အနာရှိသော ကိုယ်အင်္ဂါသည် မှတ်သားကြော့ခွင်း (လက္ခဏာ)
ဖြစ်၏။ လူတစ်ယောက်ကိုညွှန်ပြရာ၌ သူများထက်ထူးခြားသော အမှတ်အသားရှိလျှင်
ထိုအမှတ်အသားဖြင့် ညွှန်ပြရသည်။ ဥပမာ-“မျက်စိကန်းတဲ့လူ၊ ခါးကုန်းကြီးနဲ့လူ”
စသည်ဖြင့် မှတ်သား၍ ပြောပြပုံမျိုးတည်း။ ထိုသို့မှတ်သားရာ၌ ယေနအရ
မှတ်သားကြောင်း အင်္ဂါအနက်ကို ဟောသော လိင်္ဂနောင် တတိယာဝိဘတ်သက်၍
“အက္ခိနာ ဟတ္ထေန” စသည်ဖြစ်ရသည်။ [“အက္ခိ ဟတ္ထ၊ နေတ္ထ၊ ပါဒ၊ ပိဋိ”
တည်၍ ရုပ်တွက်၊ ဝိဘတ်သက်ပုံကို အခြေပြု၍ ပြထားပြီ။]

အင်္ဂဝိကာရလက္ခဏ-စာစပ်သည့်အခါ “အက္ခိနာကား (ဖြင့်) ဟူ၍ အနက်
ပေးသောကြောင့် ကာဏော၌ အင်္ဂဝိကာရ လက္ခဏ၊ ကာဏောကား အင်္ဂဝိကာရ
လက္ခ” ဟုစပ်၊ ဤသုတ်ကိုလည်း အင်္ဂဝိကာရလက္ခဏအနက်၌ တတိယာသက်သော
သုတ်ဟုမှတ်။ [အင်္ဂဝိကာရ လက္ခဏနှင့် ဣတ္ထဗျူတလက္ခဏ အထူးကို ရူပသိဒ္ဓိ
ဘာသာဋီကာမှာရှု၊ ကလာပ်၌ ဤသုတ်ကို “ကုစ္စိတင်္ဂေ” ဟုဆို၏။ “ကုစ္စိတင်္ဂေ-
(ကန်းနေခြင်း စသည်ကြောင့်) စက်ဆုပ်ဖွယ်ရာဖြစ်သော ကိုယ်အင်္ဂါအနက်၌၊
ဝတ္တမာနာ-ဖြစ်သော လိင်္ဂမှနောက်၌၊ တတိယာ-သက်” ဟု သုတ်နက်ပေး။]

မှတ်ချက်။ ။ယေန၌ နာဝိဘတ်ကို ကရိုဏ်းအနက်ပေးခြင်းသည် “ယေနေတိစ
ကရဏေ သော တတိယာ” ဟုမိန့်သော ဘာဿကာရ ဆရာအလိုတည်း။ ကာသိကာ
ဝုတ္တိကို စီရင်သော ယောဒိစ္စဆရာကား “ယေနာတိစ တဒဝယဝေါ (ထိုအပေါင်း၏
အစိတ်ကို) ဟောတုတ္ထေန နိဒိဿတေ” ဟု ဟိတိအနက်ဖွင့်၏။ ကာတန္တ ကဝိရာဇဋီကာ
ဆရာကား “ယေနေတိ ကရဏေ တတိယာ၊ ဟောတုမှိဝါ” ဟု ၂ နက်လုံးပြ၏။

ဝိသေသနေစ ၂၉၂။ ဝိသေသနတ္ထေစ - ဝိသေသန အနက်၌လည်း၊ ပေ၊
 ဟောတိ၊ နာထော-မြတ်စွာဘုရားသည်၊ ဂေါတ္တေန-အနွယ်
 တော်အားဖြင့်၊ ဂေါတမော-ဂေါတမ မည်တော်မူ၏၊ သုဝဏ္ဏေန-ရွှေသော အဆင်း
 ဖြင့်၊ အဘိရူပေါ-လွန်ကဲသောအဆင်းရှိတော်မူ၏၊ တပသာ-အကျင့်ဖြင့်၊ ဥတ္တမော-
 မြတ်၏။ (၃၀၀)

၂၉၂။ ဝိသေသနေစ-ဝိသေသီယတိ ဝိသေသီတဗ္ဗံ အနေနာတိ ဝိသေသနံ၊
 အနေန-ဤအနွယ်စသည်သည်၊ ဝိသေသီတဗ္ဗံ-အထူးပြုထိုက်သော အနက်ကို၊ ဝိသေသီ
 ယတိ-အထူးပြုအပ်၏၊ ဣတိ-ထိုသို့၊ အထူးပြုတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ တံ-ထို
 အနွယ်စသော အနက်သည်၊ ဝိသေသနံ-မည်၏၊ အဝုတ္တ ကတ္တုသာဓနဖြစ်၍ အနေန
 ဟူသော ကတ္တာအနက်ကို အရကောက်၊ “အနေန-ဤအနွယ် စသည်ဖြင့်” ဟု
 ပေးလျှင် ကရဏသာဓနဖြစ်၍ ဝိသေသီယတိ၏ ကတ္တာကို “ဝဒန္တေန-ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်
 သည်” ဟုထည့်ပါ၊ ဤဝိဂ္ဂိုလ်အရ “အနွယ်၊ အမည်၊ အမျိုးဇာတ်၊ အတတ်၊ အရွယ်၊
 ဂုဏ်” ဤအနက် ၆ မျိုးကို ဝိသေသနခေါ်၏၊ အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ သဒ္ဓါ
 လည်း ကာရဏပစာရအားဖြင့် ဝိသေသနမည်၏။ ဤဝိသေသနေစ စသဒ္ဓါဖြင့်
 “ပကတိ” စသည်ကို ဆည်း-ဟု ရှု၍ မိန့်၏၊ ပုံစံကို ရှု၍ အပြည့်အစုံ ပြထားပြီ။
 [ဆောင်] အနွယ် နာမ်ဇာတ်၊ အတတ် အရွယ်၊ ဂုဏ်ခြောက်သွယ်၊ မှတ်ဖွယ်
 ဝိသေသန။

ဂေါတ္တေန ဂေါတမော နာထော-ဘုရားရှင်၏ “ဂေါတမ” အမည်တော်သည်
 ဇာတ်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဂုဏ်အားဖြင့်လည်းကောင်း ရအပ်သော အမည်တော်
 မဟုတ်၊ အနွယ်အားဖြင့် ရအပ်သော အမည်တော်တည်း၊ ဤသို့ ဂုဏ်စသည်မှ
 ထူးခြားအောင် ပြုတတ်သောကြောင့် ဂေါတ္တေနသည် ဝိသေသနမည်၏၊ ဂေါတမ
 ကား အထူးပြုအပ်သောကြောင့် ဝိသေသျှမည်၏၊ အထူးပြုရာ၌ ဂေါတ္တေနအရ
 အနွယ်တော်ရ၍ ဂေါတမောအရ ဘုရားခြပ်တော် ရသောကြောင့် အနက်အရ
 မတူရကား ဤဝိသေသနကို ဘိန္နာဓိကရဏဝိသေသနဟု ခေါ်သည်၊ ဘိန္န+အဓိကရဏံ
 ယသာတိ ဘိန္နာဓိကရဏံ၊ [ယသာ-အကြင်ဝိသေသန၏၊ ဘိန္န-ဝိသေသျှနှင့်
 အနက်အရချင်း ကွဲပြားသော၊ အဓိကရဏံ-တည်ရာအနက်သည်၊ အတ္ထိ။]

အနက်ပေး၊ စာစပ်။ ။ဤ ဝိသေသနပုဒ်တို့၌ “ဖြင့်၊ အားဖြင့်” ဟုသင့်သလို
 အနက်ပေးနိုင်၏၊ စာစပ်ကား “ဂေါတ္တေနကား ဖြင့် ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့်
 ဂေါတမော၌ ဘိန္နာဓိကရဏဝိသေသန၊ ဂေါတမောကား ဘိန္နာဓိကရဏ ဝိသေသျှ”
 ဟုဆို၍ စပ်၊ ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊ ဝိဘတ်သက်ရာ “ပရသမညာ
 ပယောဂေသုတ်ဖြင့် ဝိသေသနအမည်မှည့်” ဟု ဆိုကြသေး၏၊ သက္ကတ၌ ဝိသေသန
 နာမည်ကို တမင်လာမမှည့်-နဂိုအတိုင်းရသော အန္တတ္တနာမည်ဖြစ်၍ ထိုစကားကို
 မဆိုသင့်၊ “သုဝဏ္ဏ၊ တပ” တည်၍ နည်းတူဆို၊ တပသာ၌ မနသာကဲ့သို့ စီရင်၊
 သုဝဏ္ဏသည် အရွှေဂုဏ်၊ တပသည် အကျင့်ဂုဏ်ဖြစ်၍ ဂုဏ်ဝိသေသနများတည်း။

မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် သတ္တတ။ ။ “ဂေါတ္ထေန ဂေါတမော” ကဲ့သို့သော ပုံစံများ၌ ဘဝတိကြိယာကို သိအပ် ရအပ်သောကြောင့် ထိုကြိယာ၌ စပ်နိုင်ရကား ဂေါတ္ထေန စသော ဝိသေသနများနှင့် “ပကတိယာ အဘိရူပေါ” စသည်ကို ကရိုဏ်းဟုပင် ဆိုသည်။ “ဂေါတ္ထေန-အနွယ်ဖြင့်၊ ဂေါတမော-ဂေါတမမည်သည်၊ ဘဝတိ-ဖြစ်၏၊ ပကတိယာ-ပင်ကိုအားဖြင့်၊ အဘိရူပေါ-လွန်ကဲသော အဆင်းရှိသည်၊ ဘဝတိ-၏” ဟုပေး။

ကာတန္တ ပဋိကာ။ ။ ပကတျာဒိပိ ဥပသံချာနမိတျပိ-ပကတိ စသည်နောင် တတိယာကို သွင်းယူဟူ၍လည်း၊ နဝတ္တဗ္ဗံ-ဝါတ္ထိက ဆရာ မဆိုထိုက်၊ ဘဝတိယာ-ဘဝတိ ကြိယာ၏၊ ဂမ္မမာနတ္တာ-သိအပ်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ (တိုက်ရိုက် မပါသော် လည်း ဂမ္မမာနဖြစ်၍ ထည့်နိုင်သောကြောင့်-ဟူလို) ကရုဏတ္ထံ - ကရိုဏ်း အဖြစ်သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ တထာဟိ-ထိုစကားမှန်၏၊ ပကတိယာ အဘိရူပေါတိ- (ဘဝတိ ကြိယာမပါဘဲ) ပကတိယာ အဘိရူပေါဟူ၍သာ၊ ဥတ္ထေ-ဆိုအပ်သော်၊ ပကတိယာ အဘိရူပေါ ဘဝတိတိ-ဟူ၍၊ ဂမ္မတေ- (ဘဝတိ ကြိယာနှင့်တကွ) သိအပ်၏၊ အတော-ထို့ကြောင့်၊ အဘိရူပဘဝနေ-အဘိရူပဖြစ်ခြင်း၌၊ ပကတိ-ပင်ကိုသည်၊ ကရုဏ်-ကရိုဏ်းဖြစ်၏၊ တထာ ဂေါတ္ထေန ဂဂ္ဂေါလ္လာတိ-ဂေါတ္ထေန ဂဂ္ဂေါဟူရာ၌လည်း ထိုအတူ ဘဝတိကြိယာထည့်။

ဝိသေသန အမျိုးမျိုး။ ။ ကြိယာဝိသေသန၊ နာမဝိသေသန ဟု ဝိသေသန ၂ မျိုးကို ရှေးဦးစွာ မှတ်သားရာ၏၊ ထိုတွင် “သုခံ သယတိ-ချမ်းသာစွာ အိပ်ရ၏၊ သမေန ဓာဝတိ-ညီညီညာညာ ပြေး၏” စသည်၌ သုခံ-သမေနတို့သည် ကြိယာကို အထူးပြုသောကြောင့် ကြိယာဝိသေသနမည်၏၊ “မဟန္တော ပုရိသော=မြတ်သော ယောက်ျား၊ ဂေါတ္ထေန ဂေါတမော=အနွယ်အားဖြင့် ဂေါတမ မည်တော်မူ၏” စသည်၌ မဟန္တော-ဂေါတ္ထေနတို့သည် နာမပုဒ်ကို အထူးပြုသောကြောင့် နာမ ဝိသေသနမည်၏၊ ထိုနာမဝိသေသနကား-တုလျာဓိကရဏ ဝိသေသန၊ ဘိန္နာဓိကရဏ ဝိသေသန၊ အဘိန္နဝိသေသန၊ ဣတ္ထမ္ဘူတ လက္ခဏ ဝိသေသန၊ အင်္ဂဝိကာရ ဝိသေသန စသောအားဖြင့် များ၏၊ ထိုတွင် “မဟန္တော ပုရိသော”၌ မဟန္တော ကဲ့သို့သော ဝိသေသနသည် (“မြတ်သူလည်းယောက်ျား၊ ယောက်ျားလည်းမြတ်သူ” ဟု အရတူသောကြောင့်) တုလျာဓိကရဏ ဝိသေသန မည်၏ ။

“ဂေါတ္ထေန ဂေါတမော” ၌ ဂေါတ္ထေနကဲ့သို့သောဝိသေသနသည် (ဂေါတ္ထေန အရ အနွယ်ရ၍၊ ဂေါတမအရ ဘုရားရှင်ရသဖြင့် အရမတူသောကြောင့်) ဘိန္နာဓိ ကရဏ ဝိသေသနမည်၏၊ “ပရမတ္ထတော စတုဓာ”၌ ပရမတ္ထတော ဝိသေသနကို (ပရမတ္ထတောအရ ပရမတ္ထတရားရ၍ စတုဓာအရလည်း ပရမတ္ထ ၄ ပါးရသဖြင့် အရမပြားသောကြောင့်) အဘိန္နဝိသေသနဟု ခေါ်ကြ၏၊ [ပဋိသန္ဓိ ဘဝင် စုတိ ဝသေန တိကိစ္စာနိနာမ=ပဋိသန္ဓေ ဘဝင် စုတိ အပြားအားဖြင့် ၃ ကိစ္စရှိသော စိတ်တို့မည်၏၊ ဤ၌ ပဋိသန္ဓိ ဘဝင် စုတိဝသေနသည် ၃ ကိစ္စသရုပ်ကို ဖော်ပြသော ကြောင့် “သရူပချာ ဝိသေသန” မည်၏ဟု ဆိုကြသည်။] ဣတ္ထမ္ဘူတ လက္ခဏနှင့်

သမ္မဒါနေ စတုတ္ထိ ၂၉၃။ သမ္မဒါန ကာရကေ-သမ္မဒါန ကာရကန္တိ၊ စတုတ္ထိ
ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ဗုဒ္ဓဿဝါ - ဘုရားအားလည်းကောင်း၊
ဓမ္မဿဝါ-လည်းကောင်း၊ သံဃဿဝါ-လည်းကောင်း၊ ဒါနံ-အလှူကို၊ ဒေတိ-
ပေးလှူ၏။ သမဏဿဝါ-ရဟန်းအားလည်းကောင်း၊ ဗြာဟ္မဏဿဝါ-ပုဏ္ဏား
အားလည်းကောင်း၊ ဒါတာ-ပေးလှူတတ်သည်။ ဟောတိ-၏။ (၃၀၁)

နမောယောဂါဒီ ၂၉၄။ နမော ယောဂါဒီသ္မပိစ (ယောဂါဒီသု+အပိစ) -
သ္မပိစ နမော စသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ တို့၌လည်း၊ စတုတ္ထိ
ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ဝီရ - ရဲရင့်တော်မူသော၊ ဗုဒ္ဓ-မြတ်စွာ
ဘုရား၊ တေ - ရှင်တော် ဘုရားအား၊ နမော - ရှိခိုးခြင်းသည်၊ အတ္ထု - ဖြစ်ပါစေ

အင်္ဂဝိကာရတို့လည်း ဝိသေသနမှ ဖြာ၍ ထွက်လာသော နာမည်တစ်မျိုးတည်း၊
အရင်းခံမှာ ဝိသေသနပင်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂဝိကာရက ရှေ့သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။ ဣတ္ထန္တု
လက္ခဏာကို ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှု၊ ထို့ပြင်-ကြိယာကို အထူးပြုသော ကြိယာပဝဂ္ဂတစ်မျိုး
လည်း ရှိသေး၏။ ထိုကိုလည်း ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှုပါလေ။

မှတ်ချက်။ ။ဤတတိယာဝိဘတ်သက်သော သုတ်များ၌ “သဟာဒီယောဂေ”
မှစ၍ စသဒ္ဓါ ပါနေ၏။ ထို စသဒ္ဓါ၏အနက်ကို ကြိတြိဖန်ဖန် ဋီကာတို့ ဖွင့်ကြ
ရသည်။ ကလာပ်၌ကား “တတိယာ သဟယောဂေ၊ ဟေတုတ္ထေ၊ ကုစ္ဆိတင်္ဂေ၊
ဝိသေသနေ၊ ကတ္တရိစ” ဟု နောက်ဆုံးတစ်သုတ်၌သာ စသဒ္ဓါပါ၏။ ထို နောက်ဆုံး
စသဒ္ဓါဖြင့် တတိယာကိုလည်း ငင်နိုင်၏။ တိုက်ရိုက်မပါသေးသော အနက်များ၌
တတိယာ သက်ဖို့ရန်လည်း ဆည်းယူနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် ကကာပ်သုတ်စဉ်နေပုံသာ
စာသွားကောင်းပေသည်။

၂၉၃။ ယဿဒါတုကာမောသုတ်၊ သိလာဗသုတ်တို့ဖြင့် သမ္မဒါနံမှည့်အပ်သော
အရာ၌သာ ဤသုတ်ဖြင့်စတုတ္ထိသက်၊ နမောစသည်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌မသက်၊ ထို့ကြောင့်
နမောယောဂါဒီသ္မပိစသုတ်ကို သီးခြားဆိုလိမ့်မည်။ ရုပ်တွက်ပုံကိုအခြေပြုမှာကြည့်ပါ။

၂၉၄။ နမော ယောဂါဒီသ္မပိစ-“နမော အာဒီယောဂေပိစ” ဟု ဆိုသင့်
လျက် စကားပြေပြစ်စေခြင်းငှာ ယောဂနှင့် အာဒီကို ရှေ့နောက်ပြန်၍ “နမော
ယောဂါဒီသ္မပိစ” ဟုဆိုသည်။ ထို အာဒီသဒ္ဓါဖြင့် သွတ္ထိ=သွာဂတ စသည်ကိုယူ၊
“နမော သွတ္ထိ သွာဟ သွာဇာလံဝေ ယောဂေ စတုတ္ထိ” ဟူသော ပါဏိနီကလာပ်
သုတ်ကိုမှီ၍ ဤသုတ်ကိုတည်သည်။ သွဟာ သွာဓ ဝေတို့သည် ပါဠိ၌ အသုံးမရှိ၊
အလံကား သိလာဗသုတ်၌ “အလမတ္တပ္ပယောဂ” ဟုပါလေပြီ။ ထိုသုတ်၌ သွာဂတံ
ပုဒ်မပါသော်လည်း ပါဠိသုံးရှိ၍ ပါဠိဋီကာတို့ အာဒီအရတွင် သွင်းယူကြသည်။
သ္မပိစ၌ အပိသဒ္ဓါသည် ရှေ့သုတ်ဖြင့် စတုတ္ထိသက်ခြင်းကိုပေါင်းသော သမ္မိဏ္ဏနတည်း၊
သမ္မဒါန ကာရကအနက်သာ စတုတ္ထိ သက်သည်မဟုတ်သေး၊ ဤ နမောစသည်တို့
ယှဉ်ရာ၌လည်း (သမ္မဒါနကာရက မဟုတ်ဘဲလျက်) စတုတ္ထိသက်သည်-ဟူလို

သတည်း၊ ပစာနံ - သတ္တဝါတို့အား၊ သောတ္ထိ-ကောင်းကျိုး ချမ်းသာ မင်္ဂလာ ဖြစ်ပါစေ၊ နာဂဿ - နဂါးအား၊ ဝါ - ရဟန္တာအား၊ နမော - ရှိခိုးခြင်းကို၊ ကရောပဟိ - ပြုလော၊ မဟာရာဇေ - မင်းမြတ်၊ တေ - အရှင်မင်းမြတ်အား၊ သ္မာဂတံ - ကောင်းသော လာခြင်းပါတည်း။ (၃၈၅)

စ သဒ္ဓါကား ရှေ့သုတ်မှ စတုတ္ထိပုဒ်ကိုငင်သော အနုကဗျာတည်း။ [နမော စသည်တို့ ယှဉ်ရာ၌ “အား” ဟုပေးရသော်လည်း ကြိယာ၌ မစပ်ရ၊ နမော သုတ္တိနိပါတ်- သ္မာဂတံဟူသော နာမ်ပုဒ်၌ကား စပ်ရ၏။ ကြိယာ၌မစပ်ရလျှင် ကြိယာကို မပြီးစေ တတ်သောကြောင့် သမ္ပဒါနကာရက မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထိသုတ်ဖြင့် မပြီးနိုင်၍ ဤသုတ်ကို တည်ရသည်။

နမော တေ ဗုဒ္ဓ ဝိရတ္ထု- [ဝိရ+အတ္ထု] “နမတ္ထု ဗုဒ္ဓါနံ၊ ပေ၊ ဝိမုတ္တိယာတိ- အယံ မမ နမက္ကာရော အတိတာနံ ပရိနိဗ္ဗာတနံ ဗုဒ္ဓါနံ အတ္ထု=တပည့်တော်၏ ဤရှိခိုးခြင်းသည် လွန်လေပြီး ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူပြီးကုန်သော ဘုရားရှင်တို့အား ဖြစ်ပါစေ” ဟု ဧကနိပါတ် အဂ္ဂတ္ထရဋီကာဖွင့်၏။ ထိုအဖွင့်၌ ဗုဒ္ဓါနံကို နမော၌ မစပ်ဘဲ အတ္ထု၌ စပ်ပြသောကြောင့် နမောယောဂမဟုတ်၊ အာသိသနတ္ထံ၌ ပါဝင် သော သမ္ပဒါနံသာ ဖြစ်သင့်၏။ ဝိရ-သော၊ ဗုဒ္ဓ-ဘုရား၊ နမော-တပည့်တော်၏ ရှိခိုးခြင်းသည်၊ တေ-ရှင်တော်မြတ်ဘုရားအား၊ အတ္ထု-ဖြစ်ပါစေ၊ တပည့်တော်၏ ရှိခိုးခြင်းသည် အခြားသူအား မဖြစ်ပါစေလင့်၊ ရှင်တော်ဘုရားအားသာ (ရှင်တော် ဘုရားအတွက်သာ) ဖြစ်ပါစေ-ဟူလျှင် ထို့ကြောင့် သက္ကတ၌ “နမော ဒေဝေဘျး- နတ်တို့အား ရှိခိုးပါ၏” ဟု ကြိယာမပါဘဲ ပုံစံထုတ်သကဲ့သို့ “နမော တဿ ဘဂ ဝတော” စသော ကြိယာမပါသော ပြယုဂ်များကိုသာ နမောယောဂပုံစံ ထုတ်သင့် သည်။

မှတ်ချက်။ ။နမောနိပါတ်ပုဒ်၏ ယှဉ်ရာ၌သာ စတုတ္ထိသက်ရသည်။ “နမဿတိ ရှိခိုး၏ (ရှိခိုးမှုကိုပြု၏) စသောကြိယာ၏ ယှဉ်ရာ၌ကား စတုတ္ထိမသက်ရ၊ ဒုတိယာ သာ အမြဲသက်ရမည်-ဟု သက္ကတ၌ သတ်မှတ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပါဠိ၌လည်း “ဇိနံ နတ္တာ နိရုတ္တညံ၊...နမဿိတွာ တထာဂတံ၊...တဿ ပါဒေ နမဿိတွာ” ဟု နမုဓာတ် နမဿဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ ဒုတိယာပင်ရှိသည်။ [ဒေဝံ နမဿတိတိ အတြ နမဿ ဓာတု ကြိယာ ဝါဇကတ္ထေန ကာရကဝိဘတ္တိတ္တာ သဒါ ဒုတိယာယေဝ= ဒေဝံ နမဿတိ ဟူသောပြယုဂ်၌ နမဿဓာတ်က ကြိယာကိုဟောသည်၏ အဖြစ် ကြောင့် ကာရကဝိဘတ် ဖြစ်သည့်အတွက် အမြဲ ဒုတိယာသာ (ကဝိရာဇဋီကာ)။]

သောတ္ထိပစာနံ-သောတ္ထိကို “သု+အတ္ထိ” ဟု သက္ကတအဘိဓာန်၌ ပုဒ်ဖြတ်ပြ သော်လည်း ဘေးကင်းခြင်း၊ တောင့်တခြင်း၊ ဝန်ခံမှုကိုထင်ရှားပြခြင်း အနက်ဟော နိပါတ်ဟုဆို၏။ “သတ္တဝါတို့အား ဘေးကင်းပါစေ၊ ကောင်းကျိုးချမ်းသာ မင်္ဂလာ ဖြစ်ပါစေ”ဟူသော အာသိသ ၂ နက်ကို ဤနေရာ၌ဆို၊ “တေတေန သစ္စဝဇ္ဇေန သောတ္ထိတေ ဟောတု သဗ္ဗဒါ” ဟု တောင့်တရာ၌လည်း “တေ-အား၊ သောတ္ထိ- ဘေးကင်းခြင်းသည်၊ ဟောတု-ဖြစ်ပါစေ”ဟု အနက်ပေးလျှင် တေကို သောတ္ထိ၌

အပါဒါနေ ပဉ္စမိ ၂၉၅။ အပါဒါန ကာရကေ-၌၊ ပဉ္စမိဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊
 ပါပါ-မကောင်းမှုမှ၊ စိတ္တံ-စိတ်ကို၊ နိဝါရယေ - တားမြစ်
 ရာ၏၊ အဗ္ဘာ - တိမ်တိုက်မှ၊ မုတ္တော - လွတ်သော၊ စန္ဒိမာဏဝ - လက်သို့၊
 သော - ထိုလူသည်၊ ဘယာ - ဘေးမှ၊ မုစ္စတိ - လွတ်၏။ (၈၉)

စပ်ရသောကြောင့် ဤသုတ်၏ အရာတည်း၊ “သောတ္ထိ-သည်၊ တေ-သင့်အား၊
 ဟောတု-စေ” ဟု ပေးလျှင် တေကို ဟောတု၌ စပ်ရသောကြောင့် အာသိသတ္တ
 သမ္ပဒါန်တည်း။ [သု+အတ္ထိ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ ဝ အက္ခရာလာလျှင် “သုဝတ္ထိ” ဟု
 ဖြစ်၏၊ အနက်တူ ပင်တည်း၊ “ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတု” ဟူသော
 ရတနသုဗျာဠိကား သမ္ပဒါန်ပုဒ် တိုက်ရိုက်မပါ၊ “တေ-ဝေါ” ဟု သင့်သလို ထည့်
 ရမည်။]

နမော ကရောဟိ နာဂဿ-ဤ၌ ကရောဟိဟု ကြိယာပါသော်လည်း နာဂဿ
 ကို နမော၌သာ စပ်ရသောကြောင့် နမော ယောဂပင် ဖြစ်၏၊ နမော နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်
 သောကြောင့် နမော နောင် ဒုတိယာအံသက်၊ သဗ္ဗာသမာဂုသောဖြင့်ချေ၍ “နမော-
 ရှိခိုးခြင်းကို” ဟု ပေးနိုင်၏။ [ယဒါတု နမောသဒ္ဓေါ ဧဝ နမက္ကာရဝါစိ ကရောတိ
 ကြိယာယ ကမ္မသဘာဝ မာပန္နော၊ တဒါ စတုတ္ထိ-အကြင်အခါ၌ ရှိခိုးခြင်းကိုဟောသော
 နမော သဒ္ဓါသည်ပင် ကရဏကြိယာ၏ ကံသဘောသို့ သက်ရောက်၏၊ ထိုအခါ
 နမော ယှဉ်ရာ၌ စတုတ္ထိသက် (ကဝိရာဇဇိကာ)။]

သွာဂတံ တေ မဟာရာဇ-ဤစကားကား မိမိထံလာသော ရှင်ဘုရင်ကို
 ဝမ်းမြောက်စွာ နှုတ်ဆက်သော စကားတည်း၊ အရှင်မင်းမြတ်...အရှင်မင်းမြတ်အား
 ကောင်းသောလာခြင်းပါတည်း၊ အရှင်မင်းမြတ်လာခြင်းကို ဝမ်းမြောက်ပါသည်-ဟု
 ဆိုလိုသည်၊ သွာဂတံကို “သု+အာဂတံ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ထောမနိမိ၌ နပုလ္လိင်နာမ်ပုဒ်
 ဟုဆို၍ “သုဓေန အာ ဂမနေ-ချမ်းသာခြင်းဖြင့်လာခြင်း (ကောင်းသောလာခြင်း)၌”
 ဟုဖွင့်သည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုမိတွက်၊ ပစာ-နာဂတည် ‘သောတ္ထိ သွာဂတံ သဒ္ဓါ၏
 ယှဉ်ရာဟုဆိုရုံသာ။ [မဟာသုဒဿနသုတ် အဋ္ဌကထာ၌ကား “တဝ အာဂမနံ သု
 အာဂမနံ” ဟုဖွင့်သောကြောင့် တေ၌ သမ္ပဒါန် မဟုတ်၊ သမ္ပန္နဆဋ္ဌိသာ]။

သွာဟာ သုဓာဝသဋ်-ဘုရားစသည်ကို ရှိခိုးပူဇော်ရာ၌ “နမော” ဟုရွတ်
 သကဲ့သို့ မီးနတ်အား ထောပတ်ဖြင့် ပူဇော်သောအခါ “သွာဟာ” ဟု ရွတ်ရ၏၊
 ပိတရ်နတ်အား ပူဇော်သောအခါ “သုဓာ” ဟုရွတ်ရ၏၊ နေအား ပူဇော်သောအခါ
 “ဝသဋ်” ဟုရွတ်ရ၏၊ ထိုအသုံးအနှုန်းများ ပါဠိ၌မရှိ၊ သို့သော် မန္တန်ရွတ်သည့်
 အခါ အဆုံးတွင် “သွာဟာ” ဟု မြန်မာတို့ရွတ်လေ့ရှိ၏၊ ဟခုကာလ၌ သွာဟာ၏
 အစား “သွားဟ” ဟုရွတ်ဆိုမှားကြ၏၊ မကောင်းဆိုးဝါး နှင်ထုတ်သောအသံ ဟု
 မှတ်ထင်ကုန်ကြဟန်တူသည်။ ထို့အပြင် အရာဝယ် “သွားဟုံဟုံ” ဟုပင် ရွတ်ကြပြန်
 သေးသည်။

ကာရဏတ္ထေစ ၂၉၆။ ကာရဏတ္ထေစ-အကြောင်းဟူသော အနက်၌လည်း၊
 ပဉ္စမိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ စတုနံ-၄ ပါးကုန်သော အရိယသစ္စာနံ-
 အရိယာသစ္စာတို့ကို၊ အနနုဗောဓာ-လျော်စွာ မသိခြင်းကြောင့်။ (သန္ဓာဝိတ် -
 ပြေးသွားအပ်လှလေပြီ၊ သံသရိတ်-ကျင်လည်အပ်လှလေပြီ၊ ဟု ဆက်) ။

၂၉၅။ ယသ္မာဒပေတိ-မှ ဒူရန္တိကတိုင်အောင် ၅ သုတ်တို့ဖြင့် အပါဒါန်မှည့်
 အပ်သော လိင်္ဂ်နောင် ဤသုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ်သက်သည်။ “ပါပါ စိတ္တံ နိဝါ’
 ရယေ”၌ ပါပါသည် ရက္ခဏတ္တာနမိစ္ဆိတ်သုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် အပါဒါန်မှည့်ရသော
 ပုံစံ၊ အတ္တ-ဘယာတို့ကား ဒူရန္တိကသုတ်ဖြင့် ပမောစနတ္ထယောဂ အပါဒါန်မှည့်ရသော
 ပုံစံများတည်း။ ပါပါကို ပါပတည်၊ မှဟူ၍ အံနက်ပေးသောကြောင့် အပါဒါန်အနက်
 ကို အလိုရှိရကား ရက္ခဏတ္တာနမိစ္ဆိတ် သုတ်၌စသဒ္ဓါဖြင့် အပါဒါန်အမည်မှည့်၊
 အပါဒါနေ ပဉ္စမိသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်အနက်၌ ပဉ္စမိဧကပုဏ် သ္မာဝိဘတ်သက်၊ သ္မာကို
 အာပြု၍ပြီးစေ၊ အတ္တ-ဘယတည်း။ ပေ၊ ဒူရန္တိက စသောသုတ်ဖြင့် ပမောစနတ္ထယောဂ
 ဖြစ်သော အတ္တကို (ဘယကို) အပါဒါန်မှည့်၊ စသည်ဆို၍ ရပ်တွက်။

၂၉၆။ ကာရဏတ္ထေစ-“အတ္တနော ဖလံ ကရောတိတိ ကာရဏံ” နှင့်အညီ
 မိမိ၏ အကျိုးကိုပြုတတ်သော အကြောင်းသည် ကာရဏမည်၏။ အကြောင်းနှင့်ဟိတ်
 မှာ သဘောတူပင်။ သို့ဖြစ်လျှင် “ဒူရန္တိကသုတ်လာ ဟေတုသဒ္ဓါဖြင့် ဟိတ်အနက်၌
 အပါဒါန်မှည့်သောကြောင့် အပါဒါနေ ပဉ္စမိသုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ်သက်နိုင်ပြီ
 မဟုတ်လော” ဟုမေးဖွယ်ရှိ၏။ ဤသုတ်မရှိခဲ့သော် ဒူရန္တိကသုတ်ဖြင့် ဟိတ်အနက်၌
 အပါဒါန်မှည့်ထားသော်လည်း ဟိတ်အနက်ဖြစ်သောကြောင့် ဟေတုတ္ထေစသုတ်ဖြင့်
 တတိယာဝိဘတ် သက်လိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ဟိတ်အနက်၌ တတိယာအပြင် ပဉ္စမိ
 ဝိဘတ်ကိုလည်း ဝိကပ်ပြုခြင်း (သီးခြားစီရင်ခြင်း) ငှာ ဤသုတ်ကိုဆိုရသည်-ဟုလို။

[နိဒ္ဒေသ] နနု ဟေတုတ္ထေပိ အပါဒါနသညာယ ဝိဟိတတ္တာ ပုဗ္ဗသုတ္တေန (ရှေ့
 အပါဒါနေ ပဉ္စမိသုတ်ဖြင့်) သိဇ္ဈတိ၊ ကသ္မာ ဣဒံ ပုန ဝုတ္တတိ၊ သစ္စံ (ရှေ့
 သုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်သည်ကားမှန်ပေ၏)၊ တထာပိ ဟေတုတ္ထေ တတိယာ ဝိဟိ
 တတ္တာ ဝိကပ္ပနတ္ထံ (ပဉ္စမိကို ဝိကပ်ပြုခြင်း-သီးခြားစီရင်ခြင်းငှာ) ဣဒံဝုတ္တတိ။

မှတ်ချက်။ ။ဤနိဒ္ဒေသဆရာသည် ဤသုတ်မရှိလျှင် ရှေ့သုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိ
 သက်နိုင်သောကြောင့် ဤသုတ်ကိုအပိုဟုပင် ဆိုလိုဟန်တူ၏။ ဤသုတ်ရှိနေသော
 ကြောင့် ဖာထေး၍ဖွင့်ရဟန်တူသည်။ ဗာလာဝတရာ စာကိုယ်၌လည်း ဤသုတ်ကို
 မတွေ့ရ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း “ပဉ္စမိဏေဝါ” သုတ်ဖြင့် ကစွန်းသုတ်လာဗန္ဓနုဟေတု
 ဟိတ်ကိုယူ၍ ကျန်ပဉ္စမိဟိတ်အားလုံးကို “ဂုဏေ” ဟူသောတစ်ခုတည်းဖြင့် သိမ်းကျုံး
 ယူသည်။ (“ဟုတ္တာအဘာဝတော”ဟူသော “အကတ္တရီ” အရ ဟိတ်၊ သင်္ခါရ
 နိဂရောဓ” ဟူသော ဤသုတ်အရ ဟိတ်များသည် ဂုဏဟိတ်၌ ပါသွားလေတော့၏)၊
 ပါဏိနိကလာပတို့မှာလည်း ဤသုတ်မပါ။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ကိုတည်သော အရှင်

ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ ၃၉၇။ ကမ္မတ္ထေ၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ ဂါဝံ-နွားကို၊ ဟနတိ-
သတ်၏။ ဝိဟယော-ကောက်ပင်တို့ကို၊ လုနာတိ-ရိတ်၏။
ဆတ္တံ-ထီးကို၊ ကရောတိ-ပြုလုပ်၏။ ယဋံ-အိုးကို၊ ပေ၊ ရထံ-ရထားကို၊ ကရောတိ-

ကစည်းဆရာ၏အလိုမှာ (နိဒ္ဒေသဆရာကြိုသလိုပင်) ဟိတ်အနက်၌ တတိယာ
သက်သွားမည်စိုးသောကြောင့် ပဉ္စမိသက်စေခြင်းငှာ ဤသုတ်ကို ဆိုရဟန်တူသည်။

ရူပသိဒ္ဓိ။ ။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ဒူရန္တိကသုတ်လာ ဟေတုသဒ္ဓါဖြင့် “ကိ-ယ
-တ” ဟူသော သဗ္ဗနာမ်များကိုသာ အပါဒါန်မှည့်၍ ပဉ္စမိသက်၏။ ဗန္ဓနသဒ္ဓါဖြင့်
ဗန္ဓနဟိတ်ကိုသာ၊ ဂုဏဝစနသဒ္ဓါဖြင့် တကယ်ချီးမွမ်းခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော
ဂုဏ်ကိုသာ၊ အကတ္တရီ သဒ္ဓါဖြင့် သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သော ဥပကဟိတ်ကိုသာ၊ ဤ
ကာရကတ္ထေစသုတ်ဖြင့် သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သော ဇနကဟိတ်ကိုသာ ယူ၏။ ထိုသို့
ယူခြင်းကား ကစည်းသုတ်ရင်းကပင် ဟိတ်တွေများလှ၍ ခြားနားအောင် ခွဲယူခြင်း
ဖြစ်ဟန်တူသည်။

ပုံစံများ။ ။ အနနုဗောဓ၊ အပ္ပဋိဝေဓ၊ အဒဿနတည်း၊ ကြောင့်ဟူ၍
အနက်ပေးသောကြောင့် (နိဒ္ဒေသအလိုအားဖြင့် ဒူရန္တိကသုတ်ဖြင့် ဟေတုတ္ထ
အပါဒါန်အမည်မှည့်) ကာရကတ္ထေစသုတ်ဖြင့် ဟိတ်အနက်၌ ပဉ္စမိဧကဝုစံ သွာ
ဝိဘတ်သက်၊ သွာကို အာပြုလေ၊ ရူအလိုအားဖြင့် ဟေတုတ္ထအပါဒါန် မှည့်ဖွယ်မလို။
[စာပေသင်ကြားခြင်း တစ်ဆင့်ကြားခြင်းကြောင့် သစ္စာ ၄ ပါးကို သိခြင်းသည်
ထိတိမိမိရိလှ၊ ပဋိဝေဓဉာဏ်နှင့် သင့်တင့်လျော်ကန်သော အနုဗောဓ (ကာမဝစရ
ဉာဏ်သိသာ) တည်း။ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် သိခြင်းကား (အတွင်းရောက်အောင်
ထွင်းဖောက်၍သိသော) ပဋိဝေဓ အသိတည်း။ မဂ်ဉာဏ် ဖြင့်သိခြင်းကို ဟုတ်တိုင်း
မှန်စွာ မြင်သောကြောင့် ယထာဘူတဒဿန ဟုလည်းခေါ်၏။ ဤ အသိမျိုးဖြင့်
မသိခြင်းကြောင့်သာ သံသရာ၌ ကျင်လည်ပြေးသွားကြလေသည်။]

၂၉၇။ “ဂါဝံကို ဂေါလိင်တည်း၊ ကို ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့်
ကံအနက်ကို အလိုရှိရကား ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံသုတ်ဖြင့် ဂေါကို ကံ အမည်
မှည့်” စသည် ဆို၍ အဝိမိစသုတ်အတိုင်း ရုပ်တွက်၊ ဝိဟိတည်း၊ ဤအတိုင်းဆို၍
ဗဟုဂုစံယောသက်၊ ဈမှည့်၍ ယောသွကတရသော ဈောသုတ်ဖြင့် စီရင်၊ ရထံ
စသော နောက်ရုပ်များ လွယ်ပြီ၊ ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်သော ဝါစံကို “ဝါစာ” ဟု တည်း။

ဒုတိယာ ဝိဘတ်နက်များ။ ။ ၁-ဤသုတ်ဖြင့် သက်ရသော ကံအနက်၊ ၂၊
၃၊ ၄- ကွစိ ဒုတိယာ ဆဋ္ဌိနမတ္ထေ၊ တတိယာ သတ္တမိနုဉ္စသုတ်တို့ဖြင့် သက်ရသော
တတိယာ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိဝိဘတ်တို့၏ အနက် ၃ မျိုး၊ ၅-ဧနယုဒ်ရာ၊ [သုတ်သီးခြားမရှိ၊
သတ္တမုတ္ထေစသုတ်၌ မှတ်ချက်ပြခဲ့သော “ပုရတ္ထိမေန ဝေသာလိ” ၌ ဝေသာလိကိုပင်
ဆိုလိုသည်။ အနက်မှာ ပဉ္စမိအနက်တည်း။] ၆-စတုတ္ထိဝိဘတ်၏အနက်၊ [ဤအနက်
၌လည်း သုတ်သီးခြားမရှိ၊ တတိယာ သတ္တမိနုဉ္စသုတ်ဖြင့် စတုတ္ထိဝိဘတ်၏

၏၊ မမ္မ-တရားကို၊ သုဏ္ဍတိ-နာ၏၊ ဗုဒ္ဓ-ဘုရားကို၊ ပူဇော်-ပူဇော်၏၊ ဝါစ-
စကားကို၊ ဘာသတိ-ပြော၏၊ တဏှာလ-ဆန်ကို၊ ပစတီ-ချက်၊ စောရ် -
ခိုးသူကို၊ ယာတေတိ- သတိစေ၏။ (၇၆, ၂၈၄)

သမ္မဒါန်အနက်၌ ဒုတိယသက်၍ “ပစ္စာရောစေတီ တံ ဒေဝ, သဗ္ဗဘူတာန သီသရ”
၌ “တံ - အရှင် မင်းမြတ်အား” ဟုဖြစ်၏။] ၇ - ကာလဒွါန မစ္ဆန္တ သံယောဂေ
သုတ်ဖြင့် သက်ရသော အစ္ဆန္တသံယောဂအနက်၊ ၈ - ကမ္မပ္ပဝစနိယယုတ္တေသုတ်ဖြင့်
သက်ရသော ကမ္မပ္ပဝစနိယယုတ္တ၊ ၉ - “မုဒုံ ပစတီ” စသည့်၌ မုဒုံစသော
ကြိယာဝိသေသန အနက်, ဤ ၉ နက်၌ ဒုတိယသက်၏။

[ဆောင်] ကမ္မတ္တေ တတိယတ္တေစ, ဆဋ္ဌိယတ္တေစ သတ္တဗျေ၊
ဧနယောဂေ စတုတ္ထုတ္တေ, တထာ အစ္ဆန္တသံယုတေ၊
ကမ္မပ္ပဝစနိယေန-ယုတ္တေ ဓာတုဝိသေသနေ၊
နဝဋ္ဌာနေသု ဧတေသု, ဒုတိယာ သာဓု ဒိဿတေ။
[“ကမ္မပ္ပဝစနိယ + ဧန ယုတ္တေ” ဟုပုဒ်ဖြတ်။]

ကြိယာဝိသေသန။ ။ “မုဒုံ - နူးနပ်စွာ၊ ဝါ - နူးနပ်အောင်၊ ဝါ - နူးနူးနပ်နပ်၊
ပစတီ-ချက်၏” ဟူရာ၌ မုဒုံသည် ပစတီကြိယာကို (မနူးမနပ်ချက်ခြင်းမှ) ထူးခြား
အောင် ပြုတတ်သောကြောင့် ကြိယာဝိသေသနမည်၏။ [ကြိယာယ - ကြိယာ၏၊
ဝါ-ကို၊ ဝိသေသန-အထူးပြုတတ်သော ပုဒ်၊] ထို ကြိယာဝိသေသနသည် နပုလ္လိင်
ဧကဝုစ် ဒုတိယာဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်တည်း-ဟု သက္ကတသဒ္ဒါကျမ်းကို မှီ၍ဆိုကြ
၏၊ ချဲ့ဦးအံ့-အလုံးစုံသော ဓာတ်၏အနက်ကို ကရဓာတ်နက်သည် ပျံ့နှံ့အပ်၏၊
ထို့ကြောင့် ပစတီကို “ပစနံ ကရောတီ” ဟု ကရဓာတ်ဖြင့် ဖွင့်ပြနိုင်၏၊ ပစနံ
သည် ချက်ချင်းကြိယာ သာမညကိုဟော၏၊ ထိုသို့ သာမညကိုဟောရာ၌ နပုလ္လိင်ဖြင့်
ညွှန်ပြရိုးရှိ၏၊ သာမညဖြစ်သောကြောင့် ဧကဝုစ်ဖြင့်လည်း ညွှန်ပြရ၏ ၊ ဝိသေသန
ဖြစ်သော မုဒုံလည်း ပစနံကဲ့သို့ နပုလ္လိင်ဧကဝုစ် ဒုတိယန္တပင်။

[ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ] ကြိယာဝိသေသနနာမမ္မိ ကမ္မတာ နပုံသကတာ ဧကတာစ
ဉာယတော ဘဝတိ၊ သဗ္ဗော ဟိ ဓာတွတ္တော ကရောတျတ္တေန ဗျာပိ
တော၊ ထောက် ပစတီ=ထောက် ပစနံ ကရောတီတျတ္တော၊ ပေ၊
နပုံသကတ္တမေကတ္တဉ္စ ဥဿဂ္ဂတာယ ဘဝတ္တေ၊ ယထာ-ကဋကရောတီ
ဥဋ္ဌာရံ ဝိပုလံ ဒဿနိယဇီတိ၊ ဂုဏယုတ္တသာပိ ဗျာပျတာ သိဒ္ဓါ၊ ပစ္စေကံ
ကရောတျတိသမ္ပန္နံ၊ တဒဘိဗျတ္တိယာ ဒုတိယာ ယောဇေတဗ္ဗာ။

ကြိယာဝိသေသနတို့၏လည်း ကံအဖြစ် နပုလ္လိင်အဖြစ် ဧကဝုစ်အဖြစ်သည် အသင့်
ယုတ္တိအားဖြင့်ဖြစ်၏၊ ချဲ့အံ့-အလုံးစုံသော ဓာတ်နက်ကို ကရဓာတ်နက်သည် ပျံ့နှံ့
အပ်၏၊ ထောက်ပစတီ၌, ထောက်-အနည်းငယ်သော၊ ပစနံ-ချက်ချင်းကို၊ ကရောတီ-

ပြု၏”ဟု အနက်ဖြစ်၏။ ကြိယာဝိသေသန၏ နပုလ္လိင်ဧကဝုစအဖြစ်သည်လည်း (ဥဿဂုတယ-သာမည၏ အဖြစ်ကြောင့်) ဖြစ်နိုင်သည်သာ၊ ဥပမာ-ဗျာကိုပြု၏၊ ပြန်ကျယ်သည်ကိုပြု၏၊ မွန်မြတ်သည်ကိုပြု၏၊ ရှုချင်စဖွယ်ကိုပြု၏ ဟုရာ၌ကဲ့သို့တည်း၊ (ဂုဏယုတ္တသာပီ) ဂုဏ်အဖြစ်ဖြင့် ယှဉ်စပ်အပ်သော ဝိသေသန၏လည်း (ဗျာပျ တာ) ကြိယာသည် ပျံ့နှံ့အပ်သော ကံ၏အဖြစ်သည်ပြီး၏။ ဘာကြောင့်နည်း..... ဝိပုလံ ဥဋ္ဌာရံ ဒဿနီယံတို့ကို အသီးအသီး ကရောတိကြိယာနှင့် စပ်ရခြင်းကြောင့် တည်း။ ထိုကံအဖြစ် ထင်ရှားစေခြင်းငှာ ဒုတိယာဝိဘတ်ကို ယှဉ်စေထိုက်သည်။

“ကြိယာဝိသေသနံ ယံ တု၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ နပုံသကေ၊
ဒုတိယာ ယေကဝစနံ၊ ဂတိ တဿ ဟိ တာဒိသီ”

ဟူသော သမ္ပန္နစိန္တာလည်း ဤနည်းအတိုင်းပင်။ [ယံ ကြိယာဝိသေသနံ- သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ တံ-ထိုကြိယာဝိသေသနသည်၊ သဗ္ဗမ္ပိ-အလုံးစုံပင်၊ နပုံသကေ- နပုလ္လိင် ၌၊ ဒုတိယာယ-ဒုတိယာဝိဘတ်၏၊ ဧကဝစနံ-ဧကဝုစအဆုံးရှိ၏၊ ဟိ- မှန်၏၊ တဿ-ထိုကြိယာဝိသေသန၏၊ ဂတိ-ဖြစ်ပုံသည်၊ တာဒိသီ-ထို ပစနံကရော တိဝယ် ပစနံကဲ့သို့ သဘောရှိ၏။] (ပစနံသည် နပုလ္လိင် ဒုတိယာ ဧကဝစနန္တ ဖြစ် သကဲ့သို့ မုဒုံထောက်တို့လည်း နပုလ္လိင် ဒုတိယာ ဧကဝစနန္တ ဖြစ်သည်-ဟူလို။)

ပဌမာ ကြိယာဝိသေသန။ ။ “ဘူကရာ သဗ္ဗောတတ္ထဗျာပကော=ဘူဓာတ်ကရ ဓာတ်တို့သည် ဓာတ်နက်အားလုံး၌ ပျံ့နှံ့ကုန်၏”ဟု ပရိဘာသာပြု၍ “ပစတိ-ပစနံ ဘဝတိ-ကျက်ခြင်းသည်ဖြစ်၏”ဟု ဘောဒစိန္တာ၌ တစ်နည်းဖွင့်သေး၏။ ပစနံသည် ပဌမန္တဖြစ်သကဲ့သို့ မုဒုံလည်းပဌမန္တပင်။ [စက္ခု၊ ဥဒပါဒိကဲ့သို့ ဝါစာသိလိဋ္ဌနိဂ္ဂဟိတံ လာ၍ “မုဒုံ” ဟုဖြစ်သည်။] နပုလ္လိင်ဧကဝုစအဖြစ်မှာ ဒုတိယာဝိသေသနအတိုင်းပင်၊ သုခံ သယတိ၌လည်း “သုခံ-ချမ်းသာစွာ၊ သယတိ သယနံ ဘဝတိ-အိပ်ခြင်းသည် ဖြစ်၏” ဟုဖွင့်လျှင် သုခံသည် ပဌမန္တကြိယာဝိသေသန၊ “သယတိ သယနံကရောတိ- အိပ်ခြင်းကိုပြု၏” ဟုဖွင့်လျှင် သုခံသည် ဒုတိယန္တ ကြိယာဝိသေသနတည်း။

ဝိသမံ-မညီမညွတ်၊ စန္ဒိမသုရိယာ-တို့သည်၊ ပရိဟရန္တိ-လှည့်လည်ကုန်၏။ “ပရိဟရဏံ ကရောန္တိ” ဟုဖွင့်၍ ဝိသမံ၌ ဒုတိယာဧကဝုစသာ၊ ဤ၌ စန္ဒိမသုရိယာ ဟုဗဟုဝုစိရှိသောကြောင့် “ပရိဟရဏံ ဘဝတိ” ဟုမဖြစ်နိုင်၊ လှည့်လည်ခြင်းက တစ်မျိုးတည်း ဧကဝုစဖြစ်သောကြောင့် “ပရိဟရဏာနိ ဘဝန္တိ” ဟုလည်းမဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ဒုတိယန္တ ဟု ဆိုသောဝါဒသာ သာ၍ခြေမြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ “သိတ္တာ တေ လဟုမေသတိ” ၌ “လဟု-လျှင်စွာ+ဒေသတိ-ရောက်လတ္တံ့” ဟု ယဝမဒနသုတ်၌ (မ) အာဂမ၏ပုံစံပြသော ကစွည်းဝုတ္တိဆရာအလိုအားဖြင့် လဟုနောင် ဒုတိယာ မသက်နိုင်-ပဌမာသာ သက်နိုင်သောကြောင့် ပဌမာကြိယာ ဝိသေသနလည်းရှိ၏ဟု ယူလိုကြ၏။ ထို၌ လဟု+ဒေသတိ” ဟုပုဒ်ဖြတ်လျှင် ဒုတိယန္တဖြစ်၍ မဒါသရေ သုတ်၏ပုံစံသာဖြစ်၏။ ယဝမဒန သုတ်၏ပုံစံ မဖြစ်နိုင်။

ဝိဘတ်သက်သုတ်။ ။ ပစနံ ဘဝတိဉ္စ ပစနံသည် ကတ္တားဖြစ်သကဲ့သို့ ထို ပစနံ၏ ဝိသေသနဖြစ်သော မုဒုံလည်း ကတ္တားသဘောရှိ၏။ သို့ဖြစ်လျှင် ကတ္တား အနက်ကို ဘဝတိကြိယာက ဟောပြီးဖြစ်၍ လိင်္ဂတ္ထုမျှကိုထွန်းပြခြင်းမှာ လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာသုတ်ဖြင့် မုဒုနောင် ပဌမာသက်နိုင်၏။ ပစနံကရောတံ၌ ပစနံသည် ကံ ဖြစ် သကဲ့သို့ ထိုပစနံ၏ ဝိသေသနဖြစ်သော မုဒုံလည်း ကံသဘောရှိ၏။ သို့ဖြစ်လျှင် ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် မုဒုနောင် ဒုတိယာ သက်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ကြိယာ ဝိသေသနအနက်၌ ဝိဘတ်သက်သောသုတ်ကို ကစွည်း၌ သီးခြား မပြတော့ပြီ။

[ဘောဒစိန္တာ] ကြိယာ ဝိသေသနံ ကတ္တာ-ကမ္မတ္ထေ တိဋ္ဌတေ ယတော၊ သိဒ္ဓံ နျာယေန တံ တသ္မာ၊ န တဒတ္ထံ ဝိသုံ ဝိဓိ။

ယတော-အကြင်ကြောင့်၊ ကြိယာဝိသေသနံ-သည်။ ကတ္တာ၊ ကမ္မတ္ထေ-ကတ္တား အဖြစ် ကံအဖြစ်၌၊ တိဋ္ဌတေ-တည်၏။ တတော-ထိုကြောင့်၊ တံ-ထိုကြိယာ ဝိသေသနသည်။ နျာယေန-လိင်္ဂတ္ထေပဌမာ၊ ကမ္မတ္ထေဒုတိယာဟူသော သုတ်နည်းဖြင့်၊ သိဒ္ဓံ-ပြီး၏။ တသ္မာ-ထိုသို့ပြီးခြင်းကြောင့်၊ တဒတ္ထံ-ထို ကြိယာဝိသေသနအကျိုး မှာ၊ ဝိဓိ-ဝိဘတ်သက်မည့် ဝိဓိသုတ်ကို၊ ဝိသုံ-သီးခြား၊ နဂုတ္ထံ-မဆိုအပ်။

နိဒ္ဒေသ။ ။ နိဒ္ဒေသ၌ကား ဤကဲ့သို့မကြံဘဲ “ကမ္မဉ္စ ကမ္မတ္ထောစ ကမ္မတ္ထော” ကို ဧကဒေသ သရူပေကသေသံပြုပြီးလျှင် ကမ္မတ္ထုဖြင့် ကြိယာဝိသေသနအနက်ကိုယူ၍ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာသက်-ဟုကြံ၏။ ကမ္မဉ္စ-ကံလည်း၊ ကမ္မတ္ထောစ- ကြိယာဝိသေသနအနက်လည်း၊ ကမ္မတ္ထော-ကံ၊ ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ ကမ္မတ္ထော စ၌ ကမ္မကို “ကရဏံ ကမ္မံ” ဟုဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ကြိယာကိုအရကောက်သည်။ ကမ္မဿ- ကြိယာ၏။ အတ္ထော-ဝိသေသနအနက်သည်။ ကမ္မတ္ထော-မည်၏။ [သဒ္ဒနိတိ၌ကား စာသင်သားတို့ ကြိယာဝိသေသနအရာ၌ မတွေ့ဝေစေခြင်းအကျိုးမှာ “ဘာဝ နပုံသ ကေ ဒုတိယေကဝစနံ” ဟု သီးခြားသုတ်တည်ပြုပေး၏။ ကြိယာဝိသေသနကို အဋ္ဌကထာများ၌ “ဘာဝနပုံသကံ=ကြိယာ၌ စပ်ထိုက်သော နပုလ္လိင်ရှိသောပုဒ်” ဟုသုံးလေ့ရှိသောကြောင့် သဒ္ဒနိတိ၊ ဘရာလည်း “ဘာဝနပုံသကေ” ဟုဆိုသည်။]

ဝိဘတ်စဉ်အတိုင်း မဆိုပုံ။ ။ ဒုတိယာဝိဘတ်သက်သော ဤသုတ်ကို ပဌမာ ဝိဘတ်သက်သော အာလပနေစသုတ်၏နောက်၌ ဝိဘတ်အစဉ်ကျအောင်ဆိုသင့် လျက် တတိယာဝိဘတ်သက်သော သုတ်တို့၏နောက်မှ ဆိုခြင်းသည်” ဤဒုတိယာ ဝိဘတ်သည် မိမိ၏အနက်ဖြစ်သော ကံအနက်၌သာ သက်သည်မဟုတ်သေး၊ တတိယာ ဝိဘတ်၏အနက်စသော အခြား ကာရကအနက်များ၌လည်းကောင်း၊ သာမိစသော အကာရက အနက်များ၌လည်းကောင်း သက်သေး၏” ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ သည်။ [အယ် ဒုတိယာ ဝိဘတ္တိံ န ကေဝလံ အတ္တနော အတ္တဘူတေ ကမ္မကာရကေ ယေဝ ဟောတိ၊ အထခေါ ပဉ္စသု အဝသေသကာရကေသုစ ကာရကမုတ္တသာမျာ ဒျတ္ထေစ ဟောတိတိ ဉာပနတ္ထံ ဣဟ (တတိယာဝိဘတ်သက်သော သုတ်တို့၏ နောက်ဖြစ်သော ဤနေရာ၌ (ဥတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ (နိဒ္ဒေသ)။]

ကာလဒွါန

မစ္စန္ဒ သံယောဂ

၂၉၈။ ကာလဒွါန-ကာလ၊ အဓွန့်တို့၏၊ အစ္စန္ဒ သံယောဂ-ဒြပ်ဂုဏ် ကြိယာတို့နှင့် အဆက်မပြတ် ယှဉ်ခြင်းသည်။ (သတိ-ရှိသော်)၊ ဒုတိယာ ဝိဘတ္တိ

ဟောတိ၊ မာသံ - တစ်လပတ်လုံး၊ မံသောဒနံ - သားပြုမ်းထမင်းကို၊ ဘုဉ္ဇတိ-

၂၉၈။ ကာလဒွါန မစ္စန္ဒသံယောဂ တစ်လစသောအချိန်ကို ကာလဟု လည်းကောင်း၊ တစ်ယူဇနာစသောခရီးကို အဓွန့်ဟုလည်းကောင်း ခေါ်၏။ အစ္စန္ဒကို “အတိ+အန္တ” ဟုပုဒ်ခွဲ၊ အန္တသဒ္ဒါသည် အတိဓာန်လာ အနက်တို့တွင် သီမာ (အပိုင်းအခြား) အနက်ကိုဟော၏။ အတိသဒ္ဒါကား အတိက္ကန္တ အနက်ဟောတည်း။ အန္တ-အပိုင်-အခြားကို+အတိက္ကန္တ-လွန်သည်တည်း။ အစ္စန္ဒ-အပိုင်းအခြားကိုလွန် သည်။ “အပိုင်းအခြားကိုလွန်” ဟူသည် အကြားအကြား၌ ပိုင်းခြားကန်သတ်မှု ပြတ်နေမှုမရှိခြင်းတည်း။ ထင်ရှားစေအံ့-“မာသံ မံသောဒနော-တစ်လလုံးလုံး သားပြုမ်းထမင်း” ဟူရာ၌ တစ်လအတွင်းဝယ် သားပြုမ်းထမင်းချည်းဖြစ်၏။ တစ်ရက် တလေမျှ သားပြုမ်းထမင်း လစ်လပ်ပြတ်နေခြင်း မရှိချေ။ အစ္စန္ဒကို “နိရန္တရံ= နိ+အန္တရံ-အကြားမရှိအောင်” ဟုဖွင့်ခြင်းကား အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်တည်း။

သံယောဂ။ ။ “ကာလအဓွန့်တို့၏ အဆက်မပြတ်ယှဉ်ခြင်း” ဟူရာ၌ “ဘာ နှင့်ယှဉ်သနည်း” ဟု သံယောဂယှဉ်ဖက်ကို မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဒဗ္ဗဂုဏ်ကြိယာ ဟိ” ဟု သဟာဒိယောဂဖြစ်သော ယှဉ်ဖက်ပုဒ်ကို ထည့်စွက်၍ဖွင့်ကြသည်။ ကာလ အဓွန့်တို့၏ (ကာလအဓွန့်တို့မှာ) ဒြပ် ဂုဏ် ကြိယာတို့နှင့် အဆက်မပြတ် ယှဉ်ကြ သည်-ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် ကာလ၏ဒြပ်နှင့် အဆက်မပြတ်ယှဉ်ခြင်း၊ ဂုဏ်နှင့်အဆက် မပြတ် ယှဉ်ခြင်း၊ ကြိယာနှင့် အဆက်မပြတ်ယှဉ်ခြင်းဟု ကာလအတွက် ၃ မျိုး၊ ထို့အတူ အဓွန့်အတွက် ၃ မျိုးအားဖြင့် အစ္စန္ဒသံယောဂ ၆ မျိုးပြားသည်။

မာသံ မံသောဒနံ ဘုဉ္ဇတိ-သားပြုမ်းထမင်းဟူသည် အသားနှင့်ရောထားသော ဒံပေါက်ခေါ် ထမင်းတည်း။ ထိုထမင်းသည် အထည်ကိုယ် ရကောင်းသောဒြပ်တည်း။ တစ်လလုံးလုံးမပြတ်ဘဲ သားပြုမ်းထမင်းဒြပ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် မာသံဟူသော ကာလသည် ဒဗ္ဗအစ္စန္ဒ သံယောဂတည်း။ ဤ၌ “ယှဉ်” ဟူသော သားပြုမ်းထမင်းဒြပ် ရှိနေခြင်းတည်း။ “မာသံကား ပတ်လုံးဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် မံသောဒနံ၌ ဒဗ္ဗအစ္စန္ဒ သံယောဂ၊ မံသောဒနံကား ဒဗ္ဗအစ္စန္ဒ သံယောဂဝန္တံ” ဟု စာစပ်။ “တစ်လလုံးလုံး ဒံပေါက်ထမင်းချည်းပဲ” ဟူသော မြန်မာစကား၌ “တစ်လလုံးလုံး” ဟူသောစကားကို “ဒံပေါက်ထမင်းချည်းပဲ” ၌ဆက်စပ်၍ ပြောရပုံကို သတိပြုပါ။ ဘုဉ္ဇတိကြိယာပါနေသောကြောင့် ဘုဉ္ဇတိ၌စပ်၍ ကြိယာအစ္စန္ဒ သံယောဂဟုမှတ်မှား စရာရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ကြိယာမပါဘဲ “မာသံ ဂုဠဓာနာ - တစ်လပတ်လုံး ပေါက်ပေါက်ဆုပ်ပေါ၏” ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်ပုံစံကဲ့သို့ “မာသံ မံသောဒနော- တစ်လပတ်လုံး- သားပြုမ်းထမင်းပေါ၏” ဟု ပုံစံထုတ်ရလျှင် သာ၍ရှင်းမည်။

စား၏။ သရဒံ-သရဒ ဥတုပတ်လုံး၊ နဒိ-မြစ်ကို၊ ရမဏီယာ- မွေ့လျော်အပ်၏။ မာသံ-တစ်လပတ်လုံး၊ သဇ္ဈယတိ-သရဇ္ဈယ်၏။ (စာအံ၏)၊ ယောဝနံ-တစ်ယူဇနာ တိုင်တိုင်၊ ဝနရာဇိ-ဘောတန်းဖြစ်၏။ ယောဇနံ-တစ်ယူဇနာတိုင်တိုင်၊ ပဗ္ဗတော- လောင်သည်။ ဒိဗော-ရှည်၏။ ကောသံ-တစ်ကောသတိုင်တိုင်၊ သဇ္ဈယတိ-၏။

သရဒံ ရမဏီယာ နဒိ-မြစ်မှာအခေါ်အားဖြင့် တော်သလင်းလပြည့်မှ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်အထိ သရဒဥတု ခေါ်၏။ ထိုဥတု၌ လှိုင်းလေကင်းရှင်းသော မြစ်အတွင်း၌ မွေ့လျော် ပျော်ဖွယ်ကောင်း၏။ သရဒဥတုဟူသော ကာလသည် မွေ့လျော်ဖွယ်ဂုဏ်နှင့် အဆက်မပြတ်ယှဉ်သောကြောင့် ဂုဏအစွန္တ သံယောဂတည်း။ “သရဒံကား ပတ်လုံးဟူ၍၊ ပေ၊ ကြောင့် ရမဏီယာ၌ ဂုဏအစွန္တ သံယောဂ၊ ရမဏီ ယာကား ဂုဏအစွန္တ သံယောဂစွန္တ” ဟုစာစပ်။ [ကာလ အစွန္တသံယောဂ၌ “ပတ် လုံး” ဟု အနက်ပေးရိုးပြုကြ၏။ မြန်မာလို “တစ်လလုံးလုံး” ဟုဆိုလိုသည်။]

မာသံ သဇ္ဈယတိ-[အဓိပုဗ္ဗ ဣဓာတ်သည် စာအံခြင်း စာပြန်ခြင်း စာသင်ခြင်း အနက်ကိုဟော၏။ အဓိကို အဇ္ဈ၊ ဣကို ဧဝံ၊ ဧကို အယပြု၍ အဇ္ဈယတိဟုဖြစ်၏။ သံ ရှေးရှိရာ၌ နိဂုဟိတ်ချေ၍ သဇ္ဈယတိဟုဖြစ်၏။ အသံဖြင့် ရွတ်အံခြင်းကို “သရ- ဘသံဖြင့်၊ အဇ္ဈယန-ရွတ်အံခြင်း၊ ဝါ=သရဇ္ဈာယ်ခြင်း” ဟုခေါ်သည်။] တစ်လလုံး လုံးကာလသည် သရဇ္ဈာယ်ခြင်းကြိယာနှင့် အဆက်မပြတ်ယှဉ်သောကြောင့် (တစ် လပြည့်အောင် ဆရာအထံ၌ စာသင်ခြင်းကြိယာ ရှိသောကြောင့်) ကြိယာအစွန္တ သံယောဂမည်၏။ မာသံကား၊ ပေ၊ ကြောင့် သဇ္ဈယတိ၌ ကြိယာအစွန္တ သံယောဂ ဟုဆို၍ စာစပ်။

ယောဇနံ ဝနရာဇိ-ခုဒ္ဓိသဒ္ဓါသည် အကြားအပြတ်မရှိသော အစဉ်အတန်းကို လည်းကောင်း၊ အရေးအသားကိုလည်းကောင်း ဟော၏။ ဤ၌ အစဉ်အတန်းအနက် သာသင့်၏။ တောတန်းကြီးသည် တစ်ယူဇနာတိုင်အောင် အဆက်မပြတ်တည်ရှိ သည်-ဟူလို၊ ဤ၌ တစ်ယူဇနာဟူသော ခရီးအခွန်သည် တောတန်းခြပ်နှင့် အဆက် မပြတ်ယှဉ်သော (ရှိသော) ကြောင့် ပဗ္ဗအစွန္တ သံယောဂတည်း။ [ခရီးအခွန်အနက် ၌ “တိုင်တိုင်” ဟုပေးရိုးရှိ၏။ “တိုင်အောင်” ဟူသောစကားနှင့် သဘောတူပင်။ အားလုံးရပ်များကို အခြေမြှမိုး၍ ဆိုရိုးပြုကာ ထွက်ကြပါလေ၊ ရှေးဆရာတို့ကား “ပရသမညာ ပယောဂေသုတ်ဖြင့် အစွန္တသံယောဂ အမည်မှည့်” ဟုဆိုကြသေး၏။ သက္ကတ၌ အစွန္တသံယောဂ အမည်မှည့်သောသုတ် မရှိ၍ မဆိုသင့်။]

ယောဇနံဒိဗော၊ ပေ၊ သဇ္ဈယတိ- တစ်ယူဇနာခရီးသည် အရှည်ဂုဏ်နှင့်အဆက် မပြတ်ယှဉ်သောကြောင့် ယောဇနံပုဒ်သည် ဂုဏအစွန္တ သံယောဂတည်း။ တစ်ကောသ ခရီးသည် သရဇ္ဈာယ်ခြင်းကြိယာနှင့် အဆက်မပြတ်ယှဉ်သောကြောင့် (တစ်ကောသ တိုင်အောင် စာအံ၍သွားသောကြောင့်) ကောသံသည် ကြိယာအစွန္တ သံယောဂ တည်း။ [“ဓနုပဉ္စသတံ ကောသော” အရလေးအပြန် ငါးရာဝေးသောအရပ်သည် တစ်ကောသမည်၏။ လေးဆရာတို့ ကိုင်နေကျဖြစ်သောလေးသည် ညို့မတင်သည့်အခါ

အစ္စန္ဒသံယောဂေတိ-ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ သံဝစ္ဆရေ-တစ်နှစ်၌၊ ဘောဇနံ-
ဘောဇနံ-ကို၊ ဘုဉ္ဇတိ-၏၊ ဣတိ-ဤသို့စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း
အကျိုးရှိ၏။ (၂၈၇)

၄ တောင်ထွာရှည်၍၊ ညို့တင်ထားသည့်အခါ ကုပ်သွားသောကြောင့် ၄ ကောင်သာ
ရှည်၏။ ထိုကဲ့သို့ ညို့တင်အပ်သောလေးကို ကုပ်နေအောင် လုပ်သောကြောင့်
“ကုပ်လုပ်လေး” ဟုခေါ်၏။ ထို့ကြောင့် “ကုပ်လုပ်လေးတာ၊ ငါးရာပြည့်ညီ၊
တောကိုမှီလျက်” ဟုစပ်ဆိုကြသည်။ လောကီကျမ်းတို့၌ကား ၂၄ သစ် တစ်တောင်၊
အတောင် ရှစ်ထောင်ကို တစ်ကောသဟုဆို၏။]

ယူဇနာတွက်ပုံ။ ။ ၇ ဘောင် တစ်တာ၊ တာ ၂၀ တစ်ဥသဘ၊ ဥသဘရှစ်ဆယ်
တစ်ဂါပုတ်၊ ၄ ဂါပုတ် တစ်ယူဇနာ၊ မြင်းမိုရ်တောင်သည် ထိုကဲ့သို့သော ယူဇနာ
ပေါင်း (ရေတွင် ဝင်နေသောအရပ်ပါ) တစ်သိန်းခြောက်သောင်းမြင့်၏-ဟု သမ္မော၊
ဈာနပိဘင်္ဂဋ္ဌကထာ မိန့်၏။ အင်္ဂလိပ်တစ်မိုင်သည် အတောင် ၃၅၂၀ (သုံးထောင်
ငါးရာနှစ်ဆယ်) ရှိ၏။ ယခင်ပြခဲ့သော ယူဇနာသည် ထိုမိုင်ဖြင့် ၁၂ မိုင် ၅ ဖာလုံနှင့်
အတောင် ၃၆၀ ရှိသောဟူ၏။ မြန်မာတို့ကား ၆ တိုင်နှင့် တာလေးရာကို တစ်ယူဇနာ
ဟုတွက်ကြသည်။ လီလာဝတီကျမ်း အလိုအားဖြင့် တစ်ယူဇနာသည် ၉ မိုင်နှင့်
အတောင် ၃၂၀ ရှိ၏။ အယူတစ်မျိုးအားဖြင့် တစ်ယူဇနာသည် ၁ မိုင် တပ်ဖာလုံနှင့်
အတောင် ၄၀ ရှိ၏-ဟု ကျေးဇူးရှင် အဘယာရာမဆရာတော်၏ မောဂ္ဂလ္လာဒ်နိဿယ
သစ်၌မိန့်သည်။ မြို့ရွာအကွာအဝေးကို ယူဇနာဖြင့် ရေဟွက်ရာ၌ နောက်နည်းများ
ဖြင့် သင့်သလို တွက်သင့်သည်-ဟု ယူကြ၏။ သို့မှလည်း ဘုရားရှင် ကပ္ပိလဝတ်
ပြည်ဟော်သို့ ပထမကြွတော်မူရာ၌ တစ်နေ့လျှင် တစ်ယူဇနာကျ မြည်းမြည်းသက်
သာ ကြွတော်မူသည်-ဟူသော စကားနှင့် သင့်လျော်မည်။

အစ္စန္ဒသံယောဂေတိ ကိ- “သံဝစ္ဆရေ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇတိ” ၌ တစ်နှစ်လုံးလုံး
အဆက်မပြတ် စားနေသည်မဟုတ်၊ တစ်နှစ်၌သင့်လျော်ရာ ရက်များဝယ် စားသော
ကြောင့် အစ္စန္ဒသံယောဂ မဖြစ်ရကား ဤသုတ်ဖြင့်၊ ဒုတိယာ မသက်ဘဲ
သတ္တမိသာ သက်ရတော့သည်။ သံဝစ္ဆရတည်၊ ကာလအနက်ဟော သဒ္ဓါဖြစ်၍ ဤ
သုတ်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ် သက်သင့်သော်လည်း အစ္စန္ဒ သံယောဂ မဟုတ်သော
ကြောင့် မသက်ရဲ၌ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဩကာသ အနက်ကို အလိုရှိရကား၊
ပေ၊ ဩကာသေ သတ္တမိသုတ်ဖြင့်၊ ပေ၊ သို့ဝိဘတ်သက်-ဟု ဆို၍ရပ်တွက်။

ဤသုတ်တည်ရကျိုး။ ။ “မာသံ-တစ်လအချိန်ကာကို၊ သဗ္ဗယတိ-သရဗ္ဗာယ်ရာ
ကာလကိုပြ၏” ဟုအနက်ပေးလျှင် ကြိယာနှင့်ယှဉ်၍ ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော
ကာရကသတ္တိရှိသောကြောင့် ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာသက်မည်ဆိုလျှင်
သက်နိုင်ရာသေး၏။ ဒြပ်ဂုဏ်တို့နှင့်ယှဉ်သော ဒဗ္ဗ-ဂုဏ် အစ္စန္ဒသံယောဂတို့၌ကား
ကြိယာ၌ စစ်ပရု၍ ကြိယာကို မပြီးစေနိုင်ကြသဖြင့် ကမ္မကာရကမဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့်
ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ် မသက်နိုင်၊ မာသံ သဗ္ဗယတိ၌လည်း

ကမ္မပ္ပဝစနိယ
ယုတ္တေ

၂၉၉။ ကမ္မပ္ပဝစနိယ ယုတ္တေ-ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည်ရသော ဥပသာရနိပါတ်တို့နှင့်ယှဉ်လတ်သော်၊ ဒုတိယာဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ တံ ခေါပန ဘဝန္တံ ဂေါတမံအဘိ-ထို အရှင် ဂေါတမ၏၊ ဒေဝံ-သို့၊ ကလျာဏော-ကောင်းသော၊ ကိတ္တိသဒ္ဓေါ - ကျော်စောသံသည်၊ ဥဂ္ဂတော-တက်ပြီ၊ ပဗ္ဗဇိတံအနု - ဘုရားအလောင်း ရဟန်းပြုလတ်သော်၊ ပဗ္ဗဇိသု- အခြားသူတို့လည်း ရဟန်းပြုကုန်ပြီ။ (၂၈၈)

“မာသံ-တစ်လပတ်လုံး၊ ဂန္တံ-ကျမ်းဂန်ကို၊ သဇ္ဈယတိ-၏” ဟုဂန္တံသည်သာကံဖြစ် နိုင်၏။ မာသံကား စင်စစ်အားဖြင့် သရဇ္ဈာယံခြင်းကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော ကမ္မ သတ္တိမရှိ၊ ကမ္မကာရက မဟုတ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် အစွန္တသံယောဂအနက်၌ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ သုတ်ဖြင့် မပြီးနိုင်ရကား ဤသုတ်ကို အားထုတ်ရပေသည်။

[ပဉ္စိကာ] ယဒါကာလဒ္ဓါနံကြိယာယာ-စွန္တသံယောဂေါ၊ တဒါကာမံသိဇ္ဈတု ကမ္မတ္တာ ဒုတိယာ၊ ယဒါတု ဂုဏေဟိ ဒဗ္ဗေဟိဝိ သံယောဂေါ၊ တဒါ န သိဇ္ဈတိတိ သုတ္တမိဒမာရဒံ။ [“ကမ္မတ္တာ-ကံ၏အဖြစ်ကြောင့်၊ ဒုတိယာ-သည်၊ ကာမံ သိဇ္ဈတု-အကယ်၍ကား ပြီးနိုင်ရာသေး၏” ဟု ပေး၊ ကံဖြစ်သည်ဟုမဆိုလို၊ ကံဖြစ်၍ဆိုအပ်သောပရိကပ္ပစကားသာ။]

အဘာဝ အစွန္တ သံယောဂ။ ။ “မာသံ ဘောဇနာဘာဝေါ-တစ်လလုံးလုံး ဘောဇနံမရှိခြင်း” စသည်၌ တစ်လကာလသည် ဘောဇနံမရှိမှုနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် အဘာဝ အစွန္တ သံယောဂတည်း။ [အစွန္တ သံယောဂေါစ ဂုဏကြိယာဒဗ္ဗသာဝိယ အဘာဝသာပိ၊ အတော၎ “မာသံ ဘောဇနာဘာဝေါ” ဣတိ သိဇ္ဈတိ၊ (သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိဒပွဏိ) ။]

၂၉၉။ ကမ္မပ္ပဝစနိယ။ ။ “လက္ခဏိတ္တမ္ပုတာချာန ဘာဂဝိစ္ဆာသု ပတိပရိ အနဝေါ-လက္ခဏ၊ ဣတ္တမ္ပုတာချာန၊ ဘာဂ၊ ဝိစ္ဆာအနက်တို့၌ ပတိ ပရိ အနုတို့သည် ကမ္မပ္ပဝစနိယမည်၏” ဟု ပါဏိနိ၌ဆိုသောကြောင့် ကမ္မပ္ပဝစနိယဟူသော အမည် သည်သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်းတို့၏ နာမည်ရင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့်သက္ကတကျမ်းတို့အဆို ကိုဤ၌ပြုအံ့။ [ပါဠိသဒ္ဓါကျမ်းတို့ အဆိုကား ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌ ဖွင့်ပြထား သည်။] ကမ္မံ တြိယံ ပဝုတ္တဝန္တောတိ ကမ္မပ္ပဝစနိယာ၊ ကမ္မံ ကြိယံ-ကြိယာကို၊ ပဝုတ္တ ဝန္တော-ဥပသာရ ဖြစ်ခိုက်တုန်းက ဟောခဲ့ဖူးကုန်ပြီ၊ ဣတိ၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယာ-တို့ မည်၏။ “ကမ္မ+ပဝစနိယ” ဟု ခွဲ၍ ကမ္မကို ကြိယံဟုဖွင့်၏၊ ပဝုဗ္ဗ ဝစစာတ် အနိယပစ္စည်းကို တဝန္တပစ္စည်းဖြင့် ဖွင့်သောကြောင့် အနိယပစ္စည်းသည် (ဤနေရာ ၌) အတိတ်ကတ္တားဟောဟု သိစေသည်။

မှတ်ချက်။ ။ “ကြိယံ ပဝုတ္တဝန္တော=ကြိယာကို ဟောဖူးကုန်ပြီ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျကို ကောက်ချက်ချလျှင် “ပတိဇာနာတိ-ဝန်ခံ၏၊ ပရိဘာဝတိ၊ အဘိဘာဝတိ-

လွမ်းမိုး၏။ အနုဘဝတိ-ခံစား၏” စသည်ဖြင့် “ဓာတ်နှင့်တွဲဖက်၍ ဥပသာရအမည် ရခိုက်တုန်းက ကြိယာကိုဟောခဲ့ဖူး ထွန်းပြခဲ့ဖူးကုန်၏။ ယခုသော် ဥပသာရမဟုတ် ကြတော့၊ ကမ္မပ္ပဝစနီယဟူသော နာမည်ထူးက ဥပသာရဟူသော နာမည်ရိုးကို တားမြစ်လိုက်ပြီဖြစ်၍ ဓာတ်နှင့်လည်းမတွဲနိုင်၊ ကြိယာကိုလည်း မဟောနိုင်တော့” ဟုအဓိပ္ပာယ်စကား ကျလေသည်။ ထို့ကြောင့် ကဝိရာဇဋီကာ၌.....“အတိတေတိ ဇေတန ဥပသဂ္ဂတာ ဒသာယံ (ဥပသာရ၏အဖြစ်ဟူသော အခိုက်အတန့်၌) အဘျာ ဒယော ကြိယာ ဇောတကာ၊ တသ္မာ သမ္ပတိ ကမ္မပ္ပဝစနီယတာဒသာယံ န ကြိယံ ပတိပါဒယန္တိတိ (ကြိယာကို မသိစေနိုင်ကုန်ဟူ၍) ပတိပါဒိတံ” ဟုမိန့်သည်။

ဆက်၌အံ့-သက္ကတသဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ ကမ္မပ္ပဝစနီယပြယုဂ်များကို “အနုပဗ္ဗမိသု၊ အဗ္ဗဂ္ဂတော” စသောဝါဠိသဒ္ဒါကျမ်းတို့ ပြယုဂ်များကဲ့သို့ ကြိယာနှင့် တွဲဖက်၍ မထုတ်ကြ၊ “ရက္ခမဘိ+ဝိဇ္ဇောတတေဝိဇ္ဇု” စသည်ဖြင့် အဘိစသော ကမ္မပ္ပဝစနီယ နှင့် ကြိယာကို ခွဲခြား၍ထုတ်ကြသည်။ ကြိယာနှင့်မတွဲရလျှင် ဓာတ်နက်ကို မထွန်း ပြနိုင်သောကြောင့် “ဓာတွတ္တံ ဥပစေ့ သဇ္ဇေန္တိ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ဥပသာရ အမည်မရနိုင်ကြတော့ဘဲ၊ “ကမ္မံ ကြိယံ ပဝတ္ထဝန္တော” ဝိဂြိုဟ်အရ ကမ္မပ္ပဝစနီယ အမည်သစ်သာ ရကြတော့၏။ သက္ကတအဆိုသည် သူတို့ဝိဂ္ဂဟနှင့် သူတို့ပြယုဂ် ရှေ့၊ နောက် ညီညွတ်ပါပေသည်။

သမ္မန်ကိုထွန်းပြ။ ။ကမ္မပ္ပဝစနီယ အမည်ရကြသော ပတိစသော သဒ္ဒါတို့သည် ကြိယာကိုမထွန်းပြလျှင် ဘာကိုထွန်းပြကုန်သနည်းဟု မေးသော် “သမ္မန်ကို ထွန်းပြ ကုန်၏” ဟုဖြေ၊ ချဲ့ဦးအံ့-ရက္ခမဘိ ဝိဇ္ဇောတတေ ဝိဇ္ဇု၊ ဝိဇ္ဇု-လျှပ်စစ်သည်။ ရက္ခံ၊ အဘိ-သစ်ပင်ပေါ်၌၊ ဝိဇ္ဇောတတေ-တောက်ပ၏၊ ဤစကားသည် “လျှပ်စစ်ရောင် ဘယ်မှာတောက်သလဲ” ဟုတစ်စုံတစ်ယောက်ကမေးရာ၌ “လျှပ်စစ်ရောင် သစ်ပင် ပေါ်မှာ (သစ်ပင်ထိပ်ဖျားမှာ) တောက်သည်” ဟုပြောဆိုသော စကားမျိုးတည်း။ ဤ ပြယုဂ်၌ သစ်ပင်သည် တောက်ပသော လျှပ်စစ်ရောင်ကို မှတ်သားကြောင်း(ညွှန်ပြ ၍ပြောဆိုကြောင်း) ဖြစ်သောကြောင့် လက္ခဏတည်း။ တောက်ပသော လျှပ်ရောင် ကား မှတ်သားအပ်သောကြောင့် လက္ခဏတည်း။ သစ်ပင်နှင့် လျှပ်ရောင်တို့၏လက္ခဏာ+ လက္ခဏအဖြစ်ဖြင့် စာစပ်ရသော ဆက်သွယ်မှုသမ္မန်ကို ရက္ခမဘိသက်သော ဒုတိယာ ဝိဘတ်ကဟော၏။ [သမ္မန်အနက်၌ ဆန္တိ သက်သင့်သော်လည်း ကမ္မပ္ပဝစနီယ အမည်ရသော အဘိနှင့်ယှဉ်သောကြောင့် ဒုတိယာသာ သက်၍ သမ္မန်ကိုဒုတိယာ ကဟောသည်။] ထိုကဲ့သို့ လက္ခဏာ+လက္ခဏအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္မန်ကို အဘိသဒ္ဒါ ကြောင့်သာ ထင်ရှားစွာ သိရသောကြောင့် အဘိသဒ္ဒါက ထိုသမ္မန်ကို ထွန်းပြသည် ဟုမှတ်။ [ရက္ခမဘိတိ-လက္ခဏာ လက္ခဏဘာဝ သမ္မန္တော ဒုတိယာတ္ထော သောစ အဘျာဒိ ဇောတိယော။ (ဗာလမနောရမာဋီကာ)]

ကမ္မပ္ပဝစနီယနှင့် ထွန်းပြအပ်သော အနက်။ ။ကမ္မပ္ပဝစနီယမည်သော သဒ္ဒါ သည် အနု၊ ပတိ၊ ပရိ၊ အဘိ၊ ဥပ၊ အပ၊ အမိ စသော ဥပသာရနှင့် ဝီ၊ ဝိနာ ဟူသော နိပါတ်များတည်း။ ထိုတွင် ဒုတိယာ သက်ခန်း၌ အပ-အမိတို့ကို မပြုကြ၊ အပ+

သာလာယ၊ အဓိ+ဗြဟ္မဒတ္တေ-စသော ပဉ္စမိ သတ္တမိ သက်ခန်း၌သာ ပြကြသည်။ ဥပ
ကိုကား ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ မပြသော်လည်း သက္ကတ၌ပြ၏။ ထိုတွင် အနုပုဒ်သည်
လက္ခဏအနက်၊ ဣတ္ထုမ္ဘူတာချာနအနက်၊ ဝိစ္ဆာအနက်၊ ဘာဂအနက်၊ ဟိနအနက်၊
သဟအနက်တို့ကိုဟော၏၊ အချို့အရာ၌ ထွန်းပြ၏။ ပတိ-ပရိပုဒ်သည် ရှေ့အနက်
၄-ပါးကို၊ အဘိကား ရှေ့အနက် ၃ ပါး ကိုဟော၏။ ဓိဝိနာတို့၏အနက်မှာပုံစံဖြင့်
ထင်ရှားလတ္တံ့။ ထိုပုံစံကိုလည်း ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှု။

[ဆောင်] အနုပဒ်၊ လက္ခဏနှင့်၊ ဣတ္ထုမ္ဘူတ-ချာန ဝိစ္ဆာ၊ ဘာဂါ ဟိန၊
သဟတ္ထ ခြောက် ...၊ ထိုနောက် ပတိ၊ ပရိနှစ်မှာ၊ ရှေ့ ၄ ဖြာတည်း။
အဘိမှာရှေ့ကြို၊ ဓိ-ဝိနာလျှင်၊ စသည်ထင်၊ များဖြင့် ကမ္မပ္ပဝစနိယ။
[အနုပဒ်-အနုပုဒ်သည်။ ကြို ၃-ပါး၊ “စသည်ထင်” ဖြင့် ဥပ-အပ-
အဓိတို့ကို ပြသည်။]

လက္ခဏပုံစံ။ ။ [ပုတ္တိ၌ လက္ခဏပုံစံကို နောက်မှပြထားသော်လည်း ဆောင်ပုဒ်
အစဉ်အတိုင်း လက္ခဏအဓိပ္ပာယ်ကို ဦးစွာပြမည်။] လက္ခဏဟူသည် အမှတ်အသား
တည်း။ ထို အမှတ်အသားသည်လည်း သိစေတတ်သော ဥပကဟိတ် (ဥပကအမှတ်
အသား)၊ ဖြစ်စေတတ်သော ဇနကဟိတ် (ဇနကအမှတ်အသား) ဟု ၂ မျိုးပြား၏။
[လက္ခဏံ ဥပလက္ခဏံ ဇနကဉ္စ (ကာတန္တ ပုတ္တိဋီကာ)။] “ရက္ခမဘိ + ဝိစ္ဆော
တတေ ဝိဇ္ဇ” ၌ပြခဲ့သော လက္ခဏသည် တောက်ပသော လျှပ်စစ်ရောင်ကို သိစေ
တတ်သော ဥပကဟိတ် အမှတ်အသားတည်း။ ဇပမနု-မန္တန် စုတ်ခြင်းကြောင့် +
ပါဝသိ၊ မန္တန်စုတ်ခြင်းသည် မိုးရွာခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော ဇနကဟေတု
လက္ခဏတည်း။ မိုးရွာခြင်းသည် ထိုမန္တန်စုတ်ခြင်းဖြင့် မှတ်သားအပ်သော လက္ခဏ
တည်း။ ထိုလက္ခဏ လက္ခ ၂ မျိုးတို့၏ ဆက်သွယ်မှုသည် သမ္ပန်တည်း။ ထိုသမ္ပန်ကို
ဒုတိယာဝိဘတ်က ဟော၍ အနုဟူသော ကမ္မပ္ပဝစနိယပုဒ်က ထွန်းပြ၏။ ဟိတ်
အနက်ပေးရသော ဇပနောင် တတိယာဝိဘတ်သက်သင့်သော်လည်း ကမ္မပ္ပဝစနိယ
အနုနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဒုတိယာသာ သက်ရ၏။ အနုသည် လက္ခဏပုဒ်ဖြစ်သော
ဇပနှင့်ယှဉ်၍ သမ္ပန်ကိုထွန်းပြသောကြောင့် မိမိယှဉ်ရာပုဒ်၏ လက္ခဏအနက်ကို
မိမိလည်း ထွန်းပြရာရောက်သည်။ [ဇပမနု ပါဝသိ၊ ဟေတုဘူတဇပေါပလက္ခိတ်
ဝသယနမိစ္စတ္ထော (သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ)။]

လက္ခဏတစ်မျိုး။ ။ ပဗ္ဗဇိတ မနု+ပဗ္ဗဇိသု၊ (အနက်နိဿယကြည့်)။ ဤပုံစံ၌
“တသ္မိံ ပဗ္ဗဇိတေ အပရေ ပဗ္ဗဇိသု” ဟု ဋီကာကြီးများဖွင့်ပုံနှင့် ညီညွတ်အောင်
အနက်ပေးထားသည်။ ထိုဋီကာတို့၌ ပဗ္ဗဇိတ်အနုကို “တသ္မိံ ပဗ္ဗဇိတေ” ဟုလက္ခဏ
ရိုးရိုးဖြင့် ဖွင့်ပြထား၏။ ဤ၌ ဘုရားအလောင်းရဟန်းပြုခြင်းသည် (အခြားသူတို့ရဟန်း
ပြုခြင်းကို မှတ်သားကြောင်းဖြစ်၍) လက္ခဏတည်း။ အခြားသူတို့ ရဟန်းပြုခြင်းကား
လက္ခဏတည်း။ လက္ခဏ လက္ခဏအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်ကို ဒုတိယာဝိဘတ်ကဟော၍
အနုသဒ္ဒါကထွန်းပြ၏။ ထိုသို့သမ္ပန်ကိုထွန်းပြသော်လည်း ရှေ့လက္ခဏပုဒ်နှင့်တွဲဖက်
နေမှသာ သမ္ပန်ကိုထွန်းပြနိုင်သောကြောင့် မိမိတွဲဖက်ပုဒ်၏ လက္ခဏအနက်ကိုလည်း

ထွန်းပြရာရောက်၏။ ထိုလက္ခဏာအနက်ကို ထွန်းပြသောကြောင့် အနက်ကို ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည်မှည့်၊ သော်-ဟု အနက်ပေးရသော်လည်း သတ္တမိဝိဘတ် မသက်ရ၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ပဗ္ဗဇိတနောင် ဒုတိယာသာ သက်ရသည်။

အဋ္ဌကထာနှင့်ညီပုံ။ ။ပဗ္ဗဇိတ မနု စသည်၌ ပြခဲ့သော အယူအဆသည် “တံ မံ ပဓာန ပဟိတတ္ထံ၊ နဒိံ နေရဉ္စရံ ပတိ” ဟူသော သုတ္တန်ပါတ် ပဓာနသုတ် ပါဠိတော်၏ အဖွင့်ဖြစ်သော “နဒိံ နေရဉ္စရံ ပတိတိ လက္ခဏံ နိဒ္ဒိသတိ၊ လက္ခဏံ ဟိ ပဓာနပဟိတတ္တတာယ နေရဉ္စရာ နဒိံ၊ တေနေဝ စေတ္ထ ဥပယောဂ ဝစနံ၊ အယမ္မနတ္ထော-နဒိယာ နေရဉ္စရာယာတိ၊ နေရဉ္စရာယ တီရေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ” ဟူသော အဋ္ဌကထာနှင့်ညီသည်။ [နေရဉ္စရံ နဒိံ ပတိ-နေရဉ္စရာမြစ်ကမ်း၌၊ ပဓာနပဟိတတ္ထံ-ကမ္မဋ္ဌာန်းသို့ စေလွှတ်အပ်သော စိတ်ရှိသော၊ တံ မံ-ထိုငါ့ကို၊ နမုစိ-မာရ်နတ်သည်၊ ဥပဂမိ-ချဉ်းကပ်လာပြီ။] ပဗ္ဗဇိတ မနုသည် အခြားသူတို့ တောထွက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော ဇနကဟေတု လက္ခဏာတည်း၊ ဤပုံစံ၌ကား ပဓာနသို့ စိတ်စေလွှတ်ထားခြင်းကို မှတ်သားရုံမျှသာဖြစ်သော ဥပလက္ခဏာတည်း၊ ထို့ကြောင့် လက္ခဏာအနက်ဟူရာ၌ “သော်၌၊ကြောင့်” ဟု သင့်သလို အနက်ပေးနိုင်ကြောင်း (ပြခဲ့သောအဓိပ္ပာယ်အရ) သိပါ။ “ရက္ခံအဘိ” ကဲ့သို့ အဘိနေရာ၌ အနု ပတိ ပရိထည့်၍ “ရက္ခ မနုဝိဇ္ဇောတတေ စန္ဒော” စသောပုံစံများကိုလည်း သိလေ။

ဣတ္ထမ္မုတာချာန။ ။ထူးခြားသောဂုဏ်တစ်မျိုးမျိုးသို့ ရောက်သူကို ထွန်းပြခြင်း အနက်သည် ဣတ္ထမ္မုတာချာနအနက် မည်၏။ ချဲ့ဦးအံ-ဣတ္ထံ၌ ကိမိမေဟိထံသုတ်ဖြင့် ပကာရအနက်၌ သက်သောထံပစ္စည်းတည်း၊ ပကာရဟူသည်လည်း ထူးခြားသော အပြား (ထူးခြားသောဂုဏ်) တည်း၊ ထို့ကြောင့် “အယံ ပကာရောဣတ္ထံ” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၊ အယံ ပကာရော-ဤအထူးအပြားသည်၊ ဝါ-ဤဂုဏ်အထူးသည်၊ ဣတ္ထံ-ဣတ္ထံမည်၏။ ဘူတ၌ ဘူဓာတ်သည် “ဘူ=ပတ္တိယံ” ဟူသော ဓာတ်နက်အရ ရောက်ခြင်းအနက်ဟောတည်း၊ ဣတ္ထံ (ကဉ္စိပကာရံ)-တစ်စုံတစ်ခုသော အထူးအပြား သို့+ဘူတော (ပတ္တော) -ရောက်သူတည်း၊ ဣတ္ထမ္မုတော-တစ်စုံတစ်ခုသော အထူး အပြားသို့ရောက်သူ။ [“ဣတ္ထံ-ဤအထူးအပြား” ဟူရာဝယ် “မည့်သည့်ဂုဏ်” ဟုတိုက်ရိုက်ပြု၍ မဖြစ်သေးသောကြောင့် အများနှင့်ဆက်ဆံအောင် ဣတ္ထံကို “ကဉ္စိပကာရံ” ဟုဖွင့်၏။ သို့သော် ပြောဆိုသူ၏ စိတ်၌ကား ထိုဂုဏ်ကို မျက်မြင်ထင်ရှားပြီးဖြစ်သောကြောင့် “ဣတ္ထံ-ဤအပြား” ဟု ဣမသဒ္ဓါဖြင့် ညွှန်ပြနိုင်သည်၊ ဥပမာ- “သာဓု ဒေဝ ဒတ္တော မာတရမဘိ” ဟုပြောသူ၏စိတ်၌ ဒေဝဒတံ၏ ကောင်းခြင်းဂုဏ်သည်မျက်မြင်ထင်ရှားဖြစ်သကဲ့သို့တည်း။] ဣတ္ထမ္မုတဿ-တစ်စုံတစ်ခုထူးခြားသောဂုဏ်သို့ ရောက်သူကို၊ အာချာနံ-ဟောတတ် ထွန်းပြတတ်သော အနက်သည်၊ ဣတ္ထမ္မုတာချာနံ-မည်၏။ [“သွာချာတ=သွက္ခာတ” ဟူရာ၌ကဲ့သို့၊ က ဒွေဘော်လာ၍ “ဣတ္ထမ္မုတာက္ခာနံ” ဟုလည်းကောင်း၊ ချာဓာတ်=ခါဓာတ် ၂ မျိုးလုံးအနက်တူဟောသောကြောင့် “ဣတ္ထမ္မုတာက္ခာနံ” ဟုလည်းကောင်း ပါဠိအမျိုးမျိုး ရှိနိုင်သည်။]

ပုံစံ။ ။[သက္ကတသဒ္ဒါကျမ်းတို့ပုံစံကို ဦးစွာပြု၍ ကစွည်းဂုတ္တိပုံစံကို နောက်မှ ပြအံ့] သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရမဘိ၊ ဒေဝဒတ္တော-ဒေဝဒတ်သည်၊ မာတရံ+အဘိ-အမိ၌၊ သာဓု-ကောင်းသူဟည်း၊ ဝါ-ကောင်းခြင်းဂုဏ်သို့ ရောက်သူတည်း၊ ဤ၌ “ကောင်း” ဟူသည် အမိအပေါ်၌ ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်း စသည်ဖြင့် အကျင့်စာရိတ္တ ကောင်းခြင်း ဂုဏ်ထူးတည်း၊ ထိုကောင်းခြင်းဂုဏ်ထူးသည် ဣတ္ထံမည်၏။ [ဣတ္ထံဟု အဗျယတဒ္ဒိတ် ပုဒ်ရင်းအတိုင်း နိဂ္ဂဟိတ်နှင့်တကွဆို။] ထိုဂုဏ်ထူးသို့ရောက်သော ဒေဝဒတ်သည် ဣတ္ထံတ မည်၏။

အာချာနအဓိပ္ပာယ်။ ။အာချာန၌ အာပုဗ္ဗချာဓာတ်ဖြစ်၍ “ချာ=ကထနေ” ဟူသောဓာတ်နှင့်အညီ ပြောဆိုခြင်းအနက်ကိုဟော၏။ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ “ပြောဆိုခြင်း” ဟူရာဝယ် ကြားနာသူတို့သိသာအောင် ထင်ရှားပြခြင်း ထွန်းပြခြင်းပင်ဖြစ်၏။ “သာဓု ဒေဝဒတ္တော-ဒေဝဒတ်သည် အကျင့်ကောင်း၏” ဟုဆိုရုံမျှဖြင့် မခိုင်လုံသေး၊ “မည်သူ့အပေါ်၌ (မည်သူ့အတွက်) ကောင်းသည်” ဟု ကောင်းရာ ဝိသယကို ထုတ်ပြဦးမှ ခိုင်လုံသည်။ ထို့ကြောင့် မာတုသည် ကောင်းရာဖြစ်သော ဝိသယတည်း၊ သာဓုကား ထိုဝိသယရှိသော ဝိသယီတည်း၊ မာတုနှင့် သာဓုတို့၏ ဝိသယ+ဝိသယီ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသည် သမ္ပန်တည်း၊ ဆက်စပ်မှု သမ္ပန်ကြောင့်သာ ဒေဝဒတ်၏ ကောင်းခြင်းဂုဏ် ထင်ရှား၏။ အဓိကလည်း အမိတခြား အကောင်းဂုဏ်ကလည်း အကောင်းဂုဏ်တခြားဖြစ်နေလျှင် ဆက်သွယ်မှုသမ္ပန် မရှိသောကြောင့် ဒေဝဒတ်၏ အကောင်းဂုဏ် မထင်ရှားနိုင်၊ ထို့ကြောင့် အမိ၏+ကောင်းခြင်းဂုဏ်သို့ ရောက်ခြင်း ကြိယာနှင့် ဝိသယ=ဝိသယီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်သည် ဣတ္ထံတဘျာနမည်၏။

ဣတ္ထံတဘျာနမည်သော သမ္ပန်ကို အဘိသဒ္ဒါသည်ထွန်းပြ၏။ ထိုအဘိ သဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် “မာတရံ”ဝယ်“၌” ဟု သတ္တမီအနက် ပေးရသော်လည်း သတ္တမီဝိဘတ် မသက်မူ၍ (တစ်နည်း-“မာတရ မဘိ-အမိ၏၊ ဝါ-အမိအတွက်” ဟု သာမိအနက်-ပေးရသော်လည်း ဆဋ္ဌိဝိဘတ်မသက်မူ၍) ကမ္မပူ ဝစနိယ ယုတ္တေသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ်သာ သက်ရ၏။ ထို ဣတ္ထံတဘျာနမည် သော သမ္ပန်အနက်ကိုပင် ဒုတိယာဝိဘတ်ကလည်း ဟောသည်။ ဤဣတ္ထံတဘျာန နှင့်စပ်၍ ဝါဒန္တရကို ရူဘာသာဒီကာမှာ ရှု။

[**ကာတန္တပဋိကာ**] သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရံပတိတိ-ပတိနာ ဒေဝဒတ္တဿ မာတုဝိသယာ သာဓုဘာဝါပတ္တိ အာချာယဓိ၊ အတြာပိ မာတရံ ပတွာ သာဓုဘာဝါပတ္တိတိ ပတ္တိကြိယာဇနိတော ဝေမာတုယာ သာဓု ဘာဝါပတ္တိယာ ဝိသယဝိသယီဘာဝလက္ခဏော သမ္ပန္နောပတိနာ အာချာယတိ။ [အတြာပိစသော ဝါကျသည် ရှေ့ဝါကျကို ထင်ရှားပြသော ဝါကျတည်း။]

ဂုတ္တိပုံစံ။ ။တံခေါပန ဘဝန္တံ၊ ပေ၊ အပ္ပဂ္ဂတော=ထိုအရှင်ဂေါတမ၏ ဤသို့ကောင်းသော ကျော်စောသံသည် တက်ပြီ၊ ဥဂ္ဂတအရ ကျော်စောသံ၏တက်ခြင်း

ကျော်ကြားခြင်းသည် (ထူးခြားသော ဂုဏ်ဖြစ်သောကြောင့်) လူထွံမည်၏။ ထိုဂုဏ် သို့ရောက်သော ကိတ္တိသဒ္ဓါ (ကျော်စောသံ) သည် လူထွံမျှတမည်၏။ တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံကား ထို ကိတ္တိသဒ္ဓါဥဂ္ဂတ၏အရှင် (သာမိ) တည်း။ တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ အရ ထို အရှင်ဂေါတမ၏ + ကျော်ကြားခြင်းဂုဏ်နှင့် သာမိ+ သံ အဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဂုဏ် + ဂုဏ အဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း စပ်ခြင်း သမ္ပန်သည် လူထွံမျှတာ ချာနမည်၏။ ထိုသမ္ပန်ကို အဘိဟူသော ကမ္မပ္ပဝစနိယသည် ထွန်းပြ၏။ ထိုအဘိသဒ္ဓါ နှင့်ယှဉ်သောကြောင့် တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံပုဒ်တို့၌ “၏” ဟု သာမိအနက် ပေးရသော် လည်း ဆဋ္ဌိဝိဘတ်မသက်ဘဲ ဒုတိယာဝိဘတ်သာ ဤသုတ်ဖြင့်သက်ရသည်။ ဒုတိယာ ဝိဘတ်သည် လူထွံမျှတာချာနမည်သော သမ္ပန်အနက်ကိုပင် ဟော၏။ ထို့ကြောင့် “တံ ခေါ ပန ဘဝန္တံ ဂေါတမန္တိ-လူထွံမျှတာချာနထွေ ဥပယောဂဝစနံ” ဟု ပါရာမီကဏ္ဍစသော အဋ္ဌကထာတို့ ဖွင့်ကြသည်။ [တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံသည် မာတရံနှင့်၊ ကိတ္တိသဒ္ဓါသည် ဒေဝဒတ္တောနှင့်၊ ဥဂ္ဂတောသည် သာဓုနှင့်တူ၏။ အဘိချင်. တူပုံကား ထင်ရှားပြီ။]

[နိရုတ္တိသင်္ဂဟ] တံခေါ ပနာတိ အာဒိမိ၊ ဒေဝဒတ္တောဝ ကိတ္တိစ၊

မာတရံ ဝိယ ဂေါတမံ၊ သာဓုဘာဝေါဝ ဥဂ္ဂတော။

အဋ္ဌကထာဖွင့်ပုံ။ ။တံ ခေါပန ဘဝန္တန္တိ-လူထွံမျှတာချာနထွေ ဥပယောဂ ဝစနံ၊ တဿ ခေါပန ဘဝတောတိ အတ္တော၊ ပေါ အပ္ပဂ္ဂတောတိ သဒေဝကံ လောကံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဥဂ္ဂတော၊ (သာမညဖလသုတ် အဋ္ဌကထာ)။ အပ္ပဂ္ဂတော ၌ အဘိသဒ္ဓါသည် အဇ္ဈောတ္ထရဏ ကြိယာအနက်ကိုဟော၏။ ထိုအဘိသဒ္ဓါ၏ကံ ကို သဒေဝကံ လောကံဟုထည့်သည်။ ဤသို့ အဘိသဒ္ဓါသည် သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်း၌ ဆိုသကဲ့သို့ သမ္ပန်ကို မထွန်းပြဘဲ ကြိယာကို ဟောသောကြောင့် “ကမ္မံ ကြိယံ ပဝုတ္တပန္နော-ကြိယာကို ယခုမဟော၊ ရှေးကဟောဖူးကုန်ပြီ” ဟူသော ဝိဂ္ဂဟနှင့် မထပ်မံ။ ထို့ကြောင့် အဋ္ဌကထာ အလိုအားဖြင့် အဘိကို ကမ္မပ္ပဝစနိယဟု မဆိုလို။ တံ ဘဂဝန္တံ၌လည်း ကမ္မပ္ပဝစနိယနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဒုတိယာ သက်ရသည် မဟုတ်၊ ဒုတိယာဝိဘတ်ကိုယ်တိုင်ကို လူထွံမျှတာချာနအနက်ကို ဟောသောကြောင့် ဒုတိယာ သက်ရသည်။ အဋ္ဌကထာ အလို “တံ-ဘဂဝန္တံ-ထိုမြတ်စွာဘုရား၏၊ (တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ-ထိုအရှင်ဂေါတမ၏၊) ကလျာဏော-သော၊ ကိတ္တိသဒ္ဓေါ-သည်။ ဧဝံ-သို့၊ အပ္ပဂ္ဂတော- နတ်နှင့်တကွ လောကဥသံ့ အလုံးစုံကို လွှမ်းခြုံ၍တက် ပြီ” ဟုအနက်ပေး။

ဤသို့လျှင် အဋ္ဌကထာ၌ သဒ္ဓါကျမ်းနှင့်တိုက်ရိုက်မတူသော အဖွင့်ကိုတစ်ရံတစ်ခါ တွေ့ရသည်။ ဥပမာ-“ဘဂဝတော ပစ္စသောသံ” ၌ သဒ္ဓါကျမ်းတို့ဝယ် ဘဂဝတော ကို ပတိအာပုဗ္ဗသုဓာတ်၏ယှဉ်ရာ သမ္ပဒါန်ဟု ဆိုထားသော်လည်း အဋ္ဌကထာ၌ ဘဂဝတော ဝစနံဟုထည့်၍ သမ္ပန်ဖွင့်သကဲ့သို့တည်း။ ဤစကားအရ အဋ္ဌကထာ၌ ကမ္မပ္ပဝစနိယဟူသော နာမည်ကိုအသုံးပြုလေ့ မရှိ-ဟုလည်း သတိပြုဖွယ်ရှိသည်။ ဗာလာဝတာရ ၌ တံ ခေါပန ဘဂဝန္တံကို ဤသုတ်၌ ပုံစံမထုတ်ဘဲ ကွစိ ဒုတိယာ ဆဋ္ဌိနမထွေ သုတ်ကျမှ ထုတ်ပြခြင်းလည်း ဤအဋ္ဌကထာနှင့် ညီညွတ်ပါပေသည်။

ဋီကာဖွင့်ပုံ။ ။ယထာ “သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရမဘိ” တိ ဧတ္ထ အဘိသဒ္ဓိ ယောဂတော ဣတ္ထမ္ဘူတာချာနေ ဥပယောဂဝစနံ ကတံ၊ ဧဝမိဓာပိ တံ ခေါ ပန ဘဝံန္တံ ဂေါတမံ အဘိ ဧဝံ ဂုလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဓေါ ဥဂ္ဂတောတိ အဘိသဒ္ဓိ ယောဂတော ဣတ္ထမ္ဘူတာချာနေ ဥပယောဂဝစနံ။ (သာရတ္ထ ဋီကာ) .....ကြံ နေရာ၌ အဘိကို “ဂေါတမံ အဘိ” ဟု တွဲဖက်ဖွင့်ပုံသည် သဒ္ဓါကျမ်းတို့ ဆိုပုံနှင့် တစ် ထပ်တည်းကျ၏။ သို့သော် ထိုစကားနှင့်စပ်၍ နောက်နား၌ “ယထာဧတ္ထဒေဝ ဒတ္တော မာတုဝိသယေ (မာတုသမ္ပန္နံ) ကိတ္တိသဒ္ဓေါ အဗ္ဗဂ္ဂတောအဘိဘဝိတွာ ဥဂ္ဂမနပ္ပကာရပ္ပတ္တောတိ အယမတ္ထော ဝိညာယတိ” ဟု အဋ္ဌကထာအတိုင်း အဘိကို အဘိဘဝန ကြိယာအနက်ဟောကြံ၍ ဖွင့်ပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် ဋီကာဆရာသည် ဗျာကရုဏ်းဆရာတို့ အဆိုနှင့်လည်း မဆန့်ကျင်စေလို၊ အဋ္ဌကထာ အဆိုကိုလည်း မလွန်ဆန်ဝံ့၍ လှေ့နံ ၂ ဖက်နင်းဟန်တူ၏။ သို့သော် အဋ္ဌကထာနှင့် သဒ္ဓါကျမ်း အဆိုသည် ကိုယ့်နည်းနှင့်ကိုယ် တစ်မျိုးစီပင်-ဟုထင်၏။ ဆရာတို့ကမူ “တံဘဂဝန္တံ” နှင့်စပ်ဖို့ရာ ဣတ္ထမ္ဘူတာချာနေအောင်တကဖြစ်သော ကမ္မပ္ပဝစနိယ အဘိသဒ္ဓါ တစ်ခု၊ အဘိဘဝနကြိယာဟော ဥပသဂ္ဂအဘိသဒ္ဓါတစ်ခု၊ ဟု အဘိသဒ္ဓါ ၂ ခုရှိရာ တစ်ခု ကိုချေ၍ “အဗ္ဗဂ္ဂတော” ဆိုထားသည်-ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် “လက္ခဏိတ္ထမ္ဘူတဝိစ္စာ သွတ်နာ” သုတ် နိဿယသစ်၌ ကြံတော်မူကြသည်။

ရုပ်တွက်၊ စာစပ်။ ။တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံကို “တ၊ ဘဝန္တံ၊ ဂေါတမ” လိင် တည်၊ ၎င်းဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ကမ္မပ္ပဝစနိယအနက်ကို အလိုရှိရကား ပရသမညာပယောဂေ သုတ်ဖြင့် အဘိကို ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည်မှည့်၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယ ယုတ္တေသုတ်ဖြင့် ကမ္မပ္ပဝစနိယနှင့်ယှဉ်သော တ-ဘဝန္တံ-ဂေါတမလိင်နှောင် ဒုတိယာ ဧကဝုဓံ အံ ဝိဘတ်သက်၊ဟုဆို၍ ရုပ်တွက်၊ ပဗ္ဗဇိတံအနည်းလည်း “ပဗ္ဗဇိတံ” တည်၊ အနက်ကို ကမ္မပ္ပဝစနိယ” မှည့်ရုံသာ၊ “တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံကား အဘိ၌ ကမ္မပ္ပဝစနိယ ယုတ္တ၊ အဘိကား ကမ္မပ္ပဝစနိယ” ဟုဆို၍စာစပ်၊ “ပဗ္ဗဇိတံ အနံ” လည်းနည်းတူ၊ [တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံတို့နှင့် အဗ္ဗဂ္ဂတောဝယ် အဘိ သဒ္ဓါသည် စာနေအားဖြင့် ဧဝံ ကလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဓေါခြားနေ၍ ဝေးသော်လည်း အနက်အားဖြင့် ယှဉ်စပ်လျက် ရှိသော (ယှဉ်စပ်၍အနက်ပေးရသော) ကြောင့် အဘိနှင့် ယှဉ်သည်ဟုပင် (သဒ္ဓါ ကျမ်းတို့အလို) ဆိုနိုင်သည်။ “ယောဂေါတု အတ္ထနေဝ၊ နတုသဒ္ဓေန” .....မုဒ္ဒဗောဓ ဋီကာ။]

မှတ်ချက်။ ။ “ဓိ၊ ဝိနာ” နိပါတ်တို့ကို ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည်မှည့်ခြင်းသည် ပါဠိသဒ္ဓါကျမ်းတို့အလိုသာ ဖြစ်ဟန်တူ၏။ သက္ကတ ဗျာကရုဏ်းတို့အလိုမှာ “ကြိယာ ကို ရှေးကဟောဖူး၍ ယခုကြိယာကို ဟောဆဲမဟုတ်သော ဥပသဂ္ဂအမည် ရဖူး သော အဘိစသည်ကိုသာ ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည်မှည့်လို၏။ “ဓိ-စက်ဆုပ်ဖွယ်၊ဝိနာ- ကြည့်၍” ဟိုမှာ ယခုလည်းစက်ဆုပ်ခြင်း ကြည့်ခြင်း ကြိယာကို ဟောဆဲဖြစ်၍ ကမ္မပ္ပ ဝစနိယ အမည်မရနိုင်ဟု ယူဆသင့်သည်။ [ဝိစ္စာ ဘာဂစသော အနက်များ၏ ပုံစံ နှင့် အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်းကောင်း၊ ကြွင်းသောမှတ်ဖွယ်ကိုလည်းကောင်း ရူပသိဒ္ဓိ စာကိုယ်နှင့် ဘာသာဋီကာတို့မှာ ရှု။]

ဂတိဗုဓိပေ၊ ၃၀၀။ ဂတိ ဗုဓိ ပေ၊ သယာဒီနံ-ဂမုဓာတ်, ဗုဓဓာတ်,
ကာရိတေဝါ ဘုဇဓာတ်, ပဌဓာတ်, ဟရဓာတ်, ကရဓာတ်, သီအစရှိသော
 ဓာတ်တို့၏၊ ပယောဂေ-ယှဉ်ရာလိင်၌၊ ကာရိတေ-ကာရိတ်
 ပစ္စည်းသည်၊ (သတိ-ရှိလတ်သော်) ဒုတိယာဝိဘတ္တိ-သည်၊ ဝါ- ဟောတိ-

၃၀၀။ ဂတိ ဗုဓိ ပေ၊ သယာဒီနံ-ဂတိ၌ တိပစ္စည်း၊ ဗုဓိ၌ ဣပစ္စည်းများသည်
 ဓာတ်ကိုညွှန်ပြသော ဓာတုနိဒ္ဒိ၌ ပစ္စည်းများတည်း၊ ထိုပစ္စည်းများကို မောဂ္ဂလ္လာန်၌
 “ဣတိတိ သရူပေ” ဟူသော ခါဒိကဏ္ဍ ၅၂-သုတ်ဖြင့် သက်၏၊ ကစ္စည်း၌ထိုသုတ်မျိုး
 မရှိရကား ဣတ္ထိယ မတိယ ဝေါဝါ၊ သညာယံ ဒါ ဓာတောဣ သုတ်တို့ဖြင့်ပင်သက်
 သင့်တော့သည်။ [ဂတိတိ တိပစ္စယဝသေန ဂမုဓာတု ဝုတ္တာ၊ ဗုဓိတိ ဣပစ္စယဝသေန
 ဗုဓ ဓာတုဝုတ္တာ...ရူဋီကာ၊] ဂတိ၌ ဂမုတည်း၊ ဓာတွန်ချေ၊ တိပစ္စည်းသက်၊ ဂမ
 ခနဟန ရမာဒီနမန္တောသုတ်ဖြင့် ဓာတွန်(မ်)ကိုချေ၊ ဗုဓတည်း၊ ဓာတွန်ချေ၊ ဣပစ္စည်း
 သက်၊ များစွာသောစာတို့၌ “ဗုဒ္ဓိ” ဟုရှိ၏၊ ဗုဒ္ဓိဟုဆိုလျှင် ဣပစ္စည်းမဟုတ်၊ တိပစ္စည်း
 ဖြစ်၍ ရူဋီကာနှင့်မညီသော်လည်း သင့်သည်သာ၊ “ဂတိစ ဗုဓိစ ဘုဇောစ ပဌောစ
 ဟရောစ ကရောစ သယောစ ဂတိဗုဓိဘုဇပဌဟရကရသယာ” ဟု အသမာဟာရဒ္ဒန်
 ဝိဂ္ဂဟပြု၊ ဂတိ၊ ပေ၊ သယာ+အာဒယော ယေသံတိ ဂတိ၊ ပေ၊ သယာဒယော။

ဥပလက္ခဏနည်း။ ။ ဂတိ ဗုဓိ ပေ၊ သယတို့ကို ဥပလက္ခဏနည်းဖြင့် ဓာတ်
 တစ်ခုစီကို မှတ်၍ပြသောစကားဟု ယူသင့်၏၊ ထို့ကြောင့် ဂတိဖြင့် သွားခြင်းအနက်
 ရှိသော ဂမုဓာတ်-ယာဓာတ် စသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ဗုဓိဖြင့် သိခြင်းအနက်ရှိသော
 ဗုဓ-ဝိဒဓာတ် စသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ဘုဇဖြင့် ဘုဇ-အသဓာတ် စသည်ကိုလည်း
 ကောင်း၊ ပဌဖြင့် ရွတ်ခြင်းအနက်ရှိသော ပဌ-အဓိပုဗ္ဗ ဣဓာတ် စသည်ကိုလည်း
 ကောင်း၊ ဟရဖြင့် ဟရဓာတ်-အဓိအဝပုဗ္ဗ ဟရဓာတ် စသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ကရ
 ဖြင့်ကား ကရဓာတ်တစ်ခုကိုသာ လည်းကောင်း၊ (ဤဓာတ်၌ ဥပလက္ခဏနည်းမလို)၊
 သယဖြင့် သိ-အာသဓာတ် စသည်ကိုလည်းကောင်း ယူ။

ပါဏိနီ။ ။ “ဂတိဗုဓိ ပစ္စဝသဘုဒ္ဓတ္ထ သဒ္ဓကမ္မာ-ကမ္မကာနမဇာဏိကတ္တာ သဏိမ္မိ”
 ပါဏိနီသုတ်၊ ဤသုတ်၌ “ဂတိအတ္ထ-ဂတိ အနက်ရှိသောဓာတ်” ဟုဆိုလျှင် ဂမု-
 ယာဓသောဓာတ်များကို ယူရသည်။ [ဂတိ၊ ပေ၊ ကမ္မကာနံ-သွားခြင်းအနက်ရှိသော
 ဓာတ်, သိခြင်းအနက်ရှိသောဓာတ်, စားခြင်းအနက်ရှိသောဓာတ်, အသံဟူသောကံရှိ
 သောဓာတ် (“ဂန္ထံ ပဌတိ-ကျမ်းဂန်ကိုရွတ်၏” စသည်ဖြင့် ရွတ်ဖတ်အပ်, အသံပြုအပ်
 သော ကံရှိသောဓာတ်-ဟုလို) အကမ္မကဓာတ်တို့၏၊ ယော အဇာဏိကတ္တာ-အကြင်
 ကာရိတ်ကတ္တာ; မဟုတ်သောသုဒ္ဓကတ္တာ; သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ သ-ထိုသုဒ္ဓကတ္တာ;
 သည်၊ ဇာဏိ-ကာရိတ်ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်ရာ၌၊ ကမ္မသညော-ကံအမည်ရှိသည်၊ ဘဝတိ-
 ၏၊ (ပါဏိနီသုတ်နက်)၊ “ဂတိ ဗောဓာဟာရသဒ္ဓတ္တာ-ကမ္မကာဘဒ္ဒဒီနံ ပယော
 ဇေ” မောဂ္ဂလ္လာန်လည်း နည်းတူ။]

ဝိကပ်ဖြစ်၏။ ပုရိသော-ယောကျ်ားသည်၊ ပုရိသံ-အခြားယောကျ်ားကို၊ ဂါမံ-
ရွာသို့၊ ဂမယတိ- သွားစေ၏။ ပုရိသော-သည်၊ ပုရိသေန-အခြားယောကျ်ားသည်၊
ဝါ-ကို၊ (ဂါမံ ဂမယတိ)၊ ပုရိသော-သည်၊ ပုရိသဿ-အခြားယောကျ်ားသည်၊
ဝါ-ကို၊ (ဂါမံဂမယတိ)၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ ဗောဓယတိ-သိစေ၏။

အာဒိဝန္တဓာတ်။ ။သယာဒိနံ၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် အာသစသော အကမ္မက
ဓာတ်များကိုသာ ယူကြ၏။ သို့သော် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ဟရာဒိနံဝါ” သုတ်ဝယ် အာဒိ
ဖြင့် ကရဓာတ် ဒိဇဓာတ် အဘိပုဗ္ဗ ဝဒဓာတ် (တစ်နည်း “အဘိဝါဒိ” ဟူသော နာမ
ဓာတ်) ကိုလည်းကောင်း၊ ရှေ့သုတ်ဖြင့် ဘဒ္ဒဓာတ် စသည်ကိုလည်းကောင်း ယူ၏။
ထို့ကြောင့် ဤသုတ်လာ သယာဒိနံ၌ အာဒိဖြင့်လည်း ဒိသစသော ဓာတ်များကို
ပင် ယူမှသင့်မည် ထင်သည်။

ပယောဂေ ကာရိတေ၊ ပေ၊ ဝါ-ပယောဂေကို ဒုတိယာဝိဘတ္တိ ဟောတိ၌စပ်၊
“ဂမုစသော ဓာတ်များ၏ယှဉ်ရာလိင်၌ ဒုတိယာဝိဘတ်သက်” ဟူလို၊ ကာရိတေ
နောင် “သတိ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ထည့်၏။ ဂမုစသောဓာတ်တို့၌ “ဂမယတိ” စသည်ဖြင့်
ကာရိတ်ပစ္စည်းရှိလတ်သော်ထိုဓာတ်တို့၏ယှဉ်ရာလိင်၌ ဒုတိယာဝိဘတ်သက်-ဟူလို၊
“ကာရိတေဝါ” ဟု သုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါပါ၏။ ထို ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ် အမြဲ
သက်ရမည်မဟုတ်၊ တစ်ခါတစ်ရံသာ သက်ရမည်ဟုပြ၏။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည်
“ကမ္မတ္ထေဒုတိယာ” သုတ်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ် အမြဲသက်မည်စိုးသောကြောင့်
ဒုတိယာဝိဘတ် ဝိကပ်သက်ခြင်း အကျိုးရှိသောသုတ်-ဟုမှတ်၊ [“နိစ္စသမ္မတ္ထေ
ဝိကပ္ပတ္ထောယံ” ရူပသိဒ္ဓိ။] မှန်၏-ဤသုတ်ဖြင့်သက်ရသော ဒုတိယာသည် ကာရိတ်
ပစ္စည်း၏ ကံအနက်၌သက်၏။ ကံအနက်ဖြစ်၍ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် သက်လျှင်
အမြဲ ဒုတိယာချည်း နေရလိမ့်မည်၊ ကာရိတ်ကံအရာ၌ကား ထိုကဲ့သို့ ဒုတိယာချည်း
အမြဲမနေရ၊ တတိယာ ဆဒ္ဓိဝိဘတ်များလည်း ရှိရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့်
ဒုတိယာဝိဘတ်ကို ဝိကပ် (တစ်ရံတစ်ခါ) သက်စေရမည်၊ ထို့ကြောင့်ပင် ပုံစံ၌
“ပုရိသံ” အရာဝယ် “ပုရိသေန၊ ပုရိသဿ” ဟုပြထားသည်။

တတိယာ ဆဒ္ဓိဝိဘတ်၏အနက်။ ။“ပုရိသော ပုရိသေန ဂါမံ ဂမယတိ” ၌
ပုရိသေနဝယ် နာဝိဘတ်သည် ကံအနက်ကိုဟော၏ဟု လည်းကောင်း၊ ကတ္တား
အနက်ကိုဟော၏ဟု လည်းကောင်း ဝါဒကွဲပြား၏။ ထိုတွင် ကံအနက်ဟု ယူသော
ဆရာတို့သည် “နိစ္စသမ္မတ္ထေ ဝိကပ္ပတ္ထောယံ=ကံအနက်၌ ဒုတိယာ အမြဲရောက်မည်
စိုးသောကြောင့် ဤသုတ်သည် ကံအနက်၌ ဒုတိယာကို ဝိကပ်အားဖြင့် စီရင်သော
သုတ်တည်း၊ တေန ဒုတိယာပက္ခေ တတိယာ ဟောတိ၊ တေန-ထိုသို့ ဝိကပ်အားဖြင့်
ဒုတိယာသက်သောကြောင့်၊ ဒုတိယာပက္ခေ ဒုတိယာယ အဘာဝပက္ခေ (ဋီကာ)-
ဒုတိယာဝိဘတ် မသက်ရာအဖို့၌၊ တတိယာ ဟောတိ-တတိယာသက်” ဟူသော
ရူပသိဒ္ဓိစကားကို သာကေပြု၍ ပြောကြသည်၊ သို့သော် ဤရူပသိဒ္ဓိစကားသည်
ဒုတိယာမသက်လျှင် တတိယာသက်ဟူသာ အဓိပ္ပာယ်ထွက်၊ ကံအနက်၌တတိယာ

ဘောဇယတိ-စားစေ၏၊ ဝါ-ကျွေး၏၊ ပါဠိယတိ-ရွတ်စေ၏၊ ဝါ-ဖတ် စေ၏၊ ဟာရယတိ- ဆောင်စေ၏၊ ကာရယတိ-ပြုစေ၏၊ သယာပယတိ-အိပ်စေ၏၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော အဝုတ္တ ကံ၌၊ ကာရိတေ-ကာရိတ်ပစ္စည်းသည်၊ (သတိ-သော်) ဝေ-ဤအတူတည်း။ (၂၈၆)

သက်-ဟု အဓိပ္ပာယ်မထွက်။ [နိဒ္ဒေသ၌ “တေန ဒုတိယတ္ထေ တတိယာဟောတိ” ဟူသော ပါဠိပျက်ကို တွေ့၍ အဓိပ္ပာယ်ယူမှားလေသည်။] ထို့ပြင် ဘေဒစိန္တာ.....

“ဟေတု ကြိယာယ သမ္ပန္နိ-ဘာဝါ ကမ္မန္တိ မဿတေ၊
ဖလကြိယာယ ကတ္တာပိ၊ အညထာနုပပတ္တိတော။
ဖလကြိယာယ သမ္ပန္နိ၊ ကတ္တုတာ ဝါ ဝိဓာနတော၊
ဒုတိယာယ ဝိကပ္ပေန၊ ဣတရေသု ပတိယတေ”

ဟူသောစကား၌ “ဂမယတိ-သွား+စေ၏” ဟူရာဝယ် စေခြင်းကြိယာသည် ဟေတု ကြိယာ (အကြောင်းကြိယာ) တည်း၊ ထိုစေခြင်းခြင်းကြောင့် သွားရသဖြင့် သွားခြင်း ကြိယာသည် ဖလကြိယာ (အကျိုးကြိယာ) တည်းဟုခွဲ၍ အကြောင်းကြိယာ၌ စပ် ခိုက် “ယောကျ်ားကို+စေခြင်း” ဟုကံဖြစ်၍ အကျိုးကြိယာ၌ စပ်ခိုက် “ယောကျ်ား သည်+သွား” ဟု ကတ္တာဖြစ်ကြောင်းကိုသာ ဆို၏၊ ဤစကားဖြင့် တတိယာဝိဘတ် က ကံအနက်ကို ဟောသည်-ဟု မဆိုလို။

နိဒ္ဒေသ။ ။ “ကာရိတေ ပန သတိ သပရဗျာပါရေသု ပရဗျာပါရဿ ပဓာ နတ္တာ ပရဗျာပါရံ ပဋိစ္စ ကမ္မသညာ ယဒိ လမ္ဘတိ၊ ပုရိသေနာတိ ဧတ္ထာပိကတ္တု သညာ ကထံ သိယာ=သူတစ်ပါး၏စေခြင်းမှု ဗျာပါရက ပဓာနဖြစ်သောကြောင့် သူတစ်ပါး၏ ဗျာပါရကိုစွဲ၍ (စေခြင်းခံရ၍) ကံအမည် အကယ်၍ ရအပ်လို့ရှိလျှင် ပုရိသေန၌လည်း အဘယ်မှာ ကတ္တာအမည် ရနိုင်တော့မည်နည်း၊ ကံအမည်သာ ရသင့်သည်-ဟုလို” ဟူသော နိဒ္ဒေသစကားလည်း သူ့အထင်မျှသာဖြစ်၍ ခိုင်လုံလှ သေးသည် မဟုတ်၊ သို့ရာဝယ် မြန်မာဆရာတော် အဆက်ဆက်တို့ “ပုရိသေန- ယောကျ်ားကို” ဟုနှုတ်တက်နေကြသဖြင့် ကံအနက်ကိုလည်း ပေးလိုက်ရသည်။

ကတ္တာဟောဝါဒ။ ။ ပုရိသေန၌ နာဝိဘတ်သည် ကတ္တာဟောဟု ယူကြ သောဝါဒ၌ ထောက်ထားဖွယ်ကား- “ပုရိသေနဝါ လေခံ လေဓယတိတိ ဧဝံသဗ္ဗတ္ထ အနဘိဟိတေ ကတ္တရိ ပက္ခေ တတိယာပိ ယောဇောဗ္ဗာ” (ရူဋီကာ), “ပစိဿ ပယောဇ္ဇေ ကတ္တရိ တတိယာဝ ဟောတိ” (မောဂ္ဂုလ္လာန် ပဋိကာ)၊ “တဿပုရိသ သာတိ ဧတ္ထမဒ္ဓိစေတိ တတိယတ္ထေ ဆဋ္ဌိ” (နျာသ) ယော ကာရေတိသဟေတု သုတ်အဖွင့်။ [ဆဋ္ဌိဝိဟတ်သည် ကံအနက်၌ သက်လျှင် ဒုတိယာပစ္စမိနန္တ သုတ် ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ်၏ အနက်၌သက်သင့်၏၊ ယခုမူ တတိယတ္ထ၌ သက်ဟုနျာသ ဆိုသောကြောင့် ပုရိသဿ၌ သဝိဘတ်လည်း ကတ္တာဟောဖြစ်ကြောင်း၊ ပုရိသေန၌ နာဝိဘတ်လည်း ကတ္တာဟောဖြစ်ကြောင်း သိသာပြန်သည်။]

ပုရိသော ပုရိသံ ဂါမံ ဂမယတီ-ဤဝါကျ၌ ပုရိသောသည် ဂမယတီဝယ် ကာရိတ် ဣယပစ္စည်း၌ စပ်ရသော ကာရိတ်ကတ္တားတည်း။ “ယောကျ်ားသည်+စေခိုင်း=ယောကျ်ားက+စေခိုင်း” ဟူသော စကားသုံးကို ထောက်၊ ပုရိသံသည် ထို ဣယပစ္စည်း၌ စပ်ရသော ကာရိတ်ကံတည်း။ “ယောကျ်ားကို+စေခိုင်း” ဟူသော စကားသုံးကိုထောက်၊ ဂါမံသည် ဂမုဓာတ်၌စပ်ရသော ဓာတ်ကံတည်း။ “ရွာသို့+သွား” ဟူသော စကားသုံးကို ထောက်ပါ။ “ယော ကာရေတိ သဟေတု” သုတ်၌ လည်း ခွဲပြခဲ့ပြီ။ ပုရိသံကို ပုရိသတည်း၊ ကိုဟူ၍၊ ပေ၊ယံ ကရေတိ တံ ကမ္မံသုတ်ဖြင့် ကံ အမည်မှည့်၊ ဂတိ၊ပေ၊ကရိတေဝါသုတ်ဖြင့် ကံအနက်၌ ဒုတိယာဇကဝုစ် အံဝိဘတ်သက်ဟု ဆို၊ ဂါမံ၌ကား၊ ဓာတ်တံဖြစ်၍ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် အံဝိဘတ်သက်။

ပုရိသော ပုရိသေန ဝါ၊ပေ၊ပုရိသဿ ဝါ- “ပုရိသော ပုရိသေန ဂါမံ ဂမယတီ၊ ပုရိသော ပုရိသဿ ဂါမံ ဂမယတီ” ဟု ဆိုလိုလျက် စာနေကျဉ်းအောင် “ဂါမံ ဂမယတီ” ကိုချိုးထားသည်။ ပုရိသေန၌ “ယောကျ်ားသည်” ဟု ကတ္တား အနက်ပေးလျှင် ဂမယတီ၌ ဂမုဓာတ်တွင်စပ်၍ ဓာတ်ကတ္တားဟုမှတ်၊ ဓာတ်တို့ မည်သည် ကြိယာကိုသာဟော၍ ကတ္တားကံကို မဟောသောကြောင့် အပုတ္တကတ္တား ဖြစ်ရကား တတိယာဖြင့် နေရသည်။ ယော ကရေတိ သကတ္တာသုတ်ဖြင့် ကတ္တား အမည်မှည့်၍၊ ကတ္တရိစသုတ်ဖြင့် နာ ဝိဘတ်သက်။ “ပုရိသေန-ယောကျ်ားကို” ဟု ကံအနက်ပေးလိုသော ဆရာတို့အလိုမူ “ယံ ကရေတိ တံ ကမ္မံ” သုတ်ဖြင့်ကံအမည် မှည့်၍ ကတ္တရိစသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် နာသက်။ “ပုရိသဿ” ကား ဆဋ္ဌိကတ္တား၊ ရံခါငြားမူ၊ ကတ္တား တတိယာနှင့် တူမြဲတည်း” နှင့်အညီပုရိသေန၏ ကိုယ်စားလှယ် တည်း။ ကတ္တားအနက်ပေးသော ဆရာတို့အလို ယော ကရေတိ သကတ္တာသုတ်ဖြင့် ကတ္တားအမည်မှည့်၍ ဆဋ္ဌိစသုတ်ဖြင့် သ သက်၊ ကံ အနက်ပေးလိုသော ဆရာတို့ဝါဒ၌ကား ကံအမည်မှည့်ရ် ဒုတိယာပဉ္စမိနဉ္စသုတ်ဖြင့် သ သက်၊ မောဂ္ဂုဇ္ဇာန် သဒ္ဒနိတိတို့၌ ကာရိတ်ကံအရာဝေါ် ဒုတိယာမသက်လျှင် ကတ္တားအနက်၌ တတိယာ သက်၏။ ဆဋ္ဌိသက်သောပုံစံကံ မပြကြ၊ ဤသုတ်၌ ဒုတိယာ တတိယာ ဆဋ္ဌိ သက် ထားသော ပြယုဂ်ကို ကြည့်၍ .....

“ကာရိတ်ကံမှာ၊ ဒုတိယာနှင့်၊ တတိယာ-ဆဋ္ဌိ၊ သုံးလီ ဝိဘတ်၊ သက်တုံလတ်ဟု၊ ကျမ်းမြတ် ဤသို့မိန့်သတည်း .....

ထို ၃ ပါးမှာ၊ တတိယာ၊ ကျမ်းလာအရှိများသတည်း” ဟု

ရှေးဆရာတို့နိယာမံ စပ်ဆိုတော်မူကြသည်။ ထိုနိယာမံဖြင့် ထိုဝိဘတ် ၃ မျိုးလုံးပင် ကံအနက်၌ သက်ရမည်-ဟု ဆိုလိုသည်မဟုတ်။ ထို့ပြင်-ဂတိဗုဓိစသော အနည်းငယ် ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌သာ ဒုတိယာသက်ရသောကြောင့် ကာရိတ်ကံနေရာ၌ တတိယာ ဝိဘတ်သာအရှိများ၏။ ဒုတိယာဝိဘတ်မှာနည်းပါး၏။ ဆဋ္ဌိကား တတိယာ၏ ကိုယ်စားဖြစ်၍ အလွန်နည်းသည်။

ကာရိတ် ၂ ဆင့် ၃ ဆင့်သက်ပုံ။ ။ “သာမိကော ဒါသံ (ဒါသေန၊ ဒါသဿ ဝါ) ဂါမံ ဂမယတီ” ဤကဲ့သို့ ကာရိတ်ပစ္စည်းတစ်ချက်သာ သက်ရာဓာတ်၌ “ဒါသံ၊

ဒါသေန၊ ဒါသဿ” ဟု ဝိဘတ် ၃ မျိုးသက်လျှင် ရှိပါစေတော့၊ ဂမဓာတ် နောင်
 ဇာယ ပစ္စည်း ၂ ချက်သက်၍ ရှေ့ပစ္စည်းကို တေသုဝုဒ္ဓိ သုတ်ကြီးဖြင့်ချေလျှင်
 “ဂမယတိ-သွားပစေဟု စေခိုင်း၏” ဟုဖြစ်၏။ ထိုသို့ဖြစ်ရာ၌ ဒုတိယာ ကာရိတ်ကံ
 နေရာဝယ် ဝိဘတ် ဘယ်နမျိုး သက်ရမည်နည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-
 မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ဂတိဗုဓိ” စသော ဓာတ်များ၏ ယှဉ်ရာ၌သာ ဒုတိယာသက်ရသည်။
 ဒုတိယာ ကာရိတ် ပစ္စည်းသည် ဂတိ ဗုဓိစသော အနက်ကိုမဟော၊ စေခိုင်းခြင်း
 အနက်ကိုသာဟော၏။ ထို့ကြောင့် ထို ဒုတိယ ကာရိတ်ပစ္စည်း၏ ယှဉ်စပ်ရာဝယ်
 ဒုတိယာဝိဘတ် မသက်ရ၊ တတိယာသာ သက်ရမည်” ဟုမိန့်၏။ [ယဒါ စရတိ
 ဂမယတိ ဒေဝဒတ္တံ ယညဒတ္တော (တစ်ဆင့်သက်)၊ တမပရော (တံ+အပရော-ထို
 ယညဓာတ်ကို အခြားသော အဂ္ဂိဒတ္တသည်) ပယောဇေတိ (ကာရိတ် ၂ ဆင့်သက်)၊
 တဒါ “ဂမယတိ ဒေဝဒတ္တံ ယညဒတ္တောနေတိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ဂမယတိဿာ ဂမနတ္ထတ္တာ=
 ဘာကြောင့်နည်း....ဂမိဟူသော ဇာတိ ပစ္စယန္တဓာတ် (ကာရိတ်ဇာတိပစ္စည်းဆုံးသော
 ဓာတ်) ၏ ဂမနအနက် မရှိသောကြောင့်တည်း။]

[ဘောဒဗိန္နာ] သူဒေါ ပစတိ ပါစေတိ၊ သူဒဇေဋ္ဌောပိ တေနဝါ။

တံ ပိဝါ တဿဝါမစ္စော၊ တဿ ရာဇာ တထာပိဝါ။

သူဒေါ ပစတိ=စားဖိုသည် ချက်၏။ (သူဒကတ္တု ဝါကျ)၊ သူဒဇေဋ္ဌော တေန
 သူဒေန၊ တံ သူဒံ၊ တဿ သူဒဿ ပါစေတိ (ကာရိတ်တစ်ဆင့်သက် ဝါကျ)၊
 “သူဒဇေဋ္ဌော-စားဖိုသည်ကြီးသည်” ဟုပေး။) “အမစ္စော တထာ” ဖြင့် “အမစ္စော
 သူဒဇေဋ္ဌေန သူဒဇေဋ္ဌံ သူဒဇေဋ္ဌဿ၊ သူဒေန သူဒံ သူဒဿ ပါစေတိ=အမတ်သည်
 ချက်ပစေဟု စေခိုင်း” ဟုကာရိတ် ၂ ဆင့်သက်ပုံ၊ ဒုတိယ ကာရိတ်ပစ္စည်း၏ကံ၌
 “တေန-တံ-တဿ” ကဲ့သို့ ဝိဘတ် ၃ မျိုးသက်ရပုံကိုပြ၏။ “တထာ ရာဇာ” ဖြင့်
 “ရာဇာ အမစ္စေန အမစ္စံ အမစ္စဿ သူဒဇေဋ္ဌေန သူဒဇေဋ္ဌံ သူဒဇေဋ္ဌဿ သူဒေန
 သူဒံ သူဒဿ ပါစေတိ” ဟု ကာရိတ် ၃ ဆင့်သက်ပုံ၊ တတိယကာရိတ်၏ ကံ၌
 ဝိဘတ် ၃ မျိုးသက်ရပုံကိုပြသည်။ “မင်းသည် ....ချက်ပစေဟု စေခိုင်း၏” ဟု ပေး။
 သူဒံ သူဒေန၊ သူဒဿစသည်ကိုကား ပုရိသံ ပုရိသေန ပုရိသဿ ကဲ့သို့ပေး။

သော-ထိုကာရိတ်ပစ္စည်းကို၊ လောကပ္ပမာဏေန-လူတို့ သုံးစွဲရိုးပမာဏအားဖြင့်၊
 တိက္ခတ္တံ-၃ဆင့်၊ ပတိပဇ္ဇတေ-သိအပ်၏။ ဟိ-မှန်၏။ အတြ-ဤ ကာရိတ်ပစ္စည်း
 ၃ ဆင့်တွင်၊ ပုရိမော ကာရိတောစ-ရှေ့ ကာရိတ်ပစ္စည်းကိုလည်း၊ နိပါတနာ-
 သုတ်ကြီးဖြင့်၊ လုတ္တော-ချေအပ်၏။ (ဘောဒဗိန္နာ)။ [“ကာရိတ်ပစ္စည်း ၃ ဆင့်
 သက်နိုင်၏” ဟူသော စကားသည် လောကပ္ပမာဏ (လူတို့သုံးစွဲရိုး) လိုက်၍ ဆို
 အပ်သောစကားတည်း။ မင်း စသူကိုပင် သူထက် အထက်တန်းကျသူ မင်းကြီးများ
 က အဆင့်ဆင့်ခိုင်းရာ စသည်၌ ၄-၅-၆ ဆင့်မက အရာ အထောင်ပင် သက်
 နိုင်၏။ “ရှေးရှေးကာရိတ်ကို သုတ်ကြီးဖြင့်ချေ” ဟူသော စကားလည်း များသော
 အားဖြင့် ဆိုအပ်သော စကားတည်း။ “မာလ္လာဝစ္စံ - ပန်းပင်ငယ်ကို၊ ရောပေန္တိပိ-
 ကိုယ်တိုင်လည်း ပေါက်စေကုန်၏ (ကာရိတ်တစ်ဆင့်)၊ ရောပါပေန္တိပိ- သူတစ်ပါး

ကိုလည်း ပေါက်ပစေဟု စေခိုင်းကုန်၏ (၂ ဆင့်သက်)၊ ရဟဇာတ် ဇာပပစွည်း ၂ ဆင့်သက်၍ ထို ၂ ဆင့်ကိုပင် မရေးဘဲ ထားသည်။]

ကံဟော ဝါကျ။ ။“ကာရိတေ သုဒ္ဓကတ္တာစ၊ ကမ္မ မာချာတဂေါစရံ- ကာရိတ်ပစွည်းနှင့် ယှဉ်ရာ၌ သုဒ္ဓကတ္တားသည် အာချာတ်ဝိဘတ်၏ ကျက်စား ရာတည်း” နှင့်အညီ “ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိ” ဟူသော သုဒ္ဓကတ္တာ ဝါကျ၌ “ဒါ သော” ဟူသော သုဒ္ဓကတ္တားသည် ကာရိတ်ပစွည်း တစ်ဆင့်နှင့် ယှဉ်ရာ ကံဟော ဝါကျ၌ အာချာတ် ဝိဘတ် ဟောအပ်သော ဝုတ္တကံဖြစ်လာသည်-ဟုဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် “သာမိကေန ဒါသော ဂါမံ ဂမယီယတေ=သခင်သည် ကျွန်ကို ရွာသို့ သွားစေအပ်၏” ဟုဖြစ်၏။ ကာရိတ်ပစွည်း ၂ ဆင့် သက်ရာ၌ကား ဒုတိယကာရိတ်၏ ကံသည် ဝုတ္တကံဖြစ်၍ ပထမကာရိတ်၏ ကံနှင့် ဓာတ်ကံတို့မှာ အဝုတ္တကံချည်းတည်း။ “အမစ္စေန သာမိကော ဒါသံ ဂါမံ ဂမယီယတေ=အမတ်သည် သခင်ကို ကျွန်ကို ရွာသို့ သွားပစေဟု စေခိုင်းအပ်၏” တည်း။ မြန်မာလို “အမတ်က သခင်ကိုခိုင်း၏၊ သခင်သည် အခိုင်းခံရ၏” ဟူသော စကားကိုထောက်၍လည်း သခင်သည် ခိုင်းအပ် သူဖြစ်ကြောင်း ဝုတ္တကံဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။ ကာရိတ် ၃ ဆင့် သက်ရာ၌လည်း တတိယကာရိတ်၏ ကံသည် ဝုတ္တကံဖြစ်၏။ “ရညာ အမစ္စော သာမိကံ ဒါသံ ဂါမံ ဂမယီယတေ=မင်းသည် အမတ်ကို သခင်ကို ကျွန်ကို ရွာသို့သွားပစေဟု စေခိုင်းအပ်၏” တည်း။ ဤစကားကို ရည်ရွယ်၍ .....

“ကာရိတ် ၄ ရပ်၊ ယှဉ်သည့်ဓာတ်မှာ၊ ကံ ဟောရာ၊
ယင်းကံကိုသာ၊ ဟောစမြဲ” ဟု-

နိယံ စပ်ဆိုကြသည်။ [ဇော ဇာယ ဇာပပ ဇာပယ-ဟူသော ကာရိတ် ၄ ပစွည်းတွင် တစ်ခုခုနှင့်ယှဉ်နေသော ဓာတ်မှာ ကံဟောရာ၌ ယင်းကံ (ဟူသော ကာရိတ်ပစွည်း၏ ကံ) ကိုဟောစမြဲဟုလို၊ ဤစကားလည်း အများအားဖြင့်မှန်၏။အချို့ အရာ၌ကား ကာရိတ်ကံသည် ဝုတ္တကံမဖြစ်ဘဲ ဓာတ်ကံသာ ဝုတ္တကံဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “သာမိကေန ဒါသံ ဂါမော ဂမယီယတေ” စသော ဝါကျလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။]
[မောဂ္ဂုလ္လာနံ ပဉ္စိကာ] ဂမနာချတ္တာနံ ပယောဂါနုသာရေန (ပြယုဂ်ကို အစဉ်လျှောက် သဖြင့်၊ ပြယုဂ် ရှိသလို) ဥဘယတ္တာပိ (ကာရိတ်ကံ ဓာတ်ကံ ၂ မျိုးလည်း၊) တျာဒိ ပဘုတယော-တိ အစရှိသောဝိဘတ်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။.....ဒုတိယကဏ္ဍ၊ ၃ နံပါတ်သုတ် ဖွင့်။

အဝုတ္တကံ ကတ္တားများ။ ။ ကာရိတ် ပစွည်းတို့ မဟောအပ်သော အဝုတ္တကံ ဝယ် “မဟောသမ္ပ၊ အဝုတ္တ၌ သဒ္ဓ ၃ သွယ်၊ ဝုစံ ၂ သွယ်၊ လဲလှယ်သွင်း၍ဆင့်” နှင့်အညီ “ဂါမံ၊ ဂါမေ-တံ၊ တုမေ-မံ၊ အမေ” ဟုဖြစ်နိုင်ပုံကို လည်းကောင်း၊ အဝုတ္တဖြစ်သော ကာရိတ်ကံအရာ၌ “ဒါသံ၊ ဒါသေ၊ တံ၊ တုမေ၊ မံ၊ အမေ” ဟု လည်းကောင်း၊ တတိယာ ဆဋ္ဌိဖြင့် “ဒါသေန၊ ဒါသေဟိ၊ တယာ၊ တုမေဟိ၊ မယာ၊ အမေဟိ၊ ဒါသဿ၊ ဒါသာနံ၊ တဝ၊ တုမှာကံ၊ မမ၊ အမှာကံ” ဟု လည်းကောင်း နေနိုင်ပုံကိုသိပါ။ ကာရိတ် အဝုတ္တကံနေရာ၌ ဝိဘတ် ၃ မျိုးတည်း၊ ဝုစံ ၂ မျိုးဖြင့်

မြောက် ၆ မျိုး၊ နာမ တုမှ အမှ သဒ္ဒါ ၃ မျိုးဖြင့် ထပ်၍မြောက် ၁၈ ဖြစ်၏။ သို့ရာဝယ် မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုအားဖြင့် ဂမနတ္ထဓာတ်စသည်နှင့် မယှဉ်လျှင် ဒုတိယာ မသက်နိုင်ကြောင်းကိုလည်း သတိပြု၊ အဝုတ္တ ကတ္တား၌လည်း သဒ္ဒါ ၃ မျိုး ဝစ် ၂ မျိုး နေနိုင်ကြောင်းကို သိလေ။

ကာရိတ်ကံနှင့် ဓာတ်ကတ္တား။ ။ “ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိ” ဂမုဓာတ်၏ကတ္တား ဖြစ်သော “ဒါသော” သည် ကာရိတ်ကတ္တားဟောဝါကျ၌ “သာမိကော ဒါသံ ဂါမံ ဂမယတိ” ဝယ် ဒါသံဟု အဝုတ္တကံဖြစ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် “ကာရိတ်ကံကား၊ ဓာတ် ကတ္တား၊ မပြားဝုတ္တ အဝုတ္တတည်း” ဟုစပ်ဆိုကြသည်။ ကာရိတ်ကံအရလည်း ကျွန်ရ၍ ဓာတ်ကတ္တားအရလည်း ကျွန်ပင်ရသောကြောင့် အနက်အားဖြင့် မကွဲပြားသည်ကို “မပြား” ဟုဆို၍ ဓာတ်ကတ္တားအခိုက်၌ “ဒါသော” ဟု ဝုတ္တ၊ ကာရိတ်ကံ အခိုက် ၌ “ဒါသံ” ဟု အဝုတ္တဖြစ်၍ ကွဲပြားသောကြောင့် ဝုတ္တ-အဝုတ္တတည်းဟု ဆိုသည်။ တစ်နည်း-“သာမိကေန ဒါသော ဂါမံ ဂမယိယတေ” ဟု ကာရိတ်ကံဟော ဝါကျ လုပ်လျှင် ဒါသောဟု ဝုတ္တကံဖြစ်သောကြောင့် အနက်အရလည်း မပြား၊ ဝုတ္တ အဝုတ္တအားဖြင့်လည်း မပြား “ဝုတ္တရည်း ဖြစ်သည်” ဟုလို၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် အဓိပ္ပာယ်အမျိုးမျိုး ကြံဟန်တူ၏။ အချုပ်မှတ်ဖွယ်မှာ- “ဓာတ်ကတ္တားသည် ကာ ရိတ်ကံဖြစ်လာ၏” ဟုသာတည်း။

ယာဓာတ်။ ။ ဂမုဓာတ်ကဲ့သို့ ယာဓာတ်သည် “ယာ-ဂတိမိ” နှင့်အညီဂတိ အနက်ကိုဟော၏။ ထို့ကြောင့် “ဒေဝဒတ္တော မာဏဝကံ ဂါမံ ယာပယတိ=ဒေဝဒတ် သည် လုလင်ငယ်ကို ရွာသို့သွားစေ၏” ဟုဖြစ်၏။ မာဏဝကံသည် ပုရိသံနှင့်တူ ၏။ ထို့ကြောင့် “မာဏဝကေန၊ မာဏဝကဿဝါ” ဟု ကစ္ဆည်းဝုတ္တိ ကျမ်းအလို တတိယာဆဋ္ဌိဖြစ်နိုင်ပုံနှင့် “ဒေဝဒတ္တေန မာဏဝကော ဂါမံ ယာပယိယတေ” စ သောက်ဟောဝါကျကိုလည်း သိပါ။

ဧဝံ ဗောဓယတိ။ ။ ဧဝံဖြင့် “ပုရိသံ ပုရိသေန ပုရိသဿ” ကဲ့သို့ ဒုတိယာ တတိယာ ဆဋ္ဌိ ၃ လီဝိဘတ်သက်နိုင်ကြောင်းကို ညွှန်ပြ၏။ ဒေဝဒတ္တော မာဏဝကံ (မာဏဝကေန၊ မာဏဝကဿဝါ) ဓမ္မံ ဗောဓယတိ-တရားကို သိစေ၏၊ ဗုဒ္ဓနှင့် အနက်တူ ဝိဒဓာတ်ဖြင့်လည်း “ဒေဝဒတ္တော၊ ပေ၊ ဝေဒယတိ=သိစေ၏” ဟုဖြစ်၏။

ဘုဇပဋ္ဌဓာတ်။ ။ ဒေဝဒတ္တော မာဏဝကံ (မာဏဝကေန၊ တဿဝါ) မောဒကံ ဘောဓယတိ=လျှားမုန့်ကို စားစေ၏။ ဘုဇနှင့် အနက်တူ အသဓာတ်ဖြင့်လည်း “ဒေဝဒတ္တော၊ ပေ၊ မောဒကံ အာသယတိ=စားစေ၏” ဟုဖြစ်၏။ ဒေဝဒတ္တော မာဏဝကံ (ကေန ကဿဝါ) ဝေဒံ ပါဌယတိ=ဝေဒကို ဖတ်စေ၏။ ပဋ္ဌဓာတ်နှင့် အနက်တူ အဓိပုဗ္ဗ ဣဓာတ်ဖြင့်လည်း “ဒေဝဒတ္တော၊ ပေ၊ အဇ္ဈပယတိ=ဝေဒကို သရဇ္ဈာယ်စေ၏” ဟုဖြစ်၏။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဘုဇဓာတ်ကို “အာဟာရတ္ထ=စားမျိုးခြင်း အနက်ရှိသောဓာတ်” ဟုလည်းကောင်း၊ ပဋ္ဌဓာတ်တို့ “သဒ္ဓတ္ထ=အသံပြုခြင်းအနက် ရှိသောဓာတ်၊ (ပါဏိနိဋ္ဌိ)-အသံလျှင်ကံရှိသောဓာတ်” ဟုလည်းကောင်းဆိုသည်။]

ဟာရ၊ ကရဓာတ်။ ။ ဒေဝဒတ္တော မာဏဝကံ (ကေန၊ ကဿဝါ) ဘာရံ ဟာရေတိ=ဝန်ကိုဆောင်စေ၏။ ဒေဝဒတ္တော၊ ပေ၊ သတ္တုအဇ္ဈောဟာရေတိ=မုန့်မုန့်ကို

မျိုးစေ၏၊ ဝါ-စားစေ၏၊ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဘုဇ-အသဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဝယ် ဒုတိယာ သာသကံ၍၊ ဟရ အဓိပုဗ္ဗ ဟရဓာတ်ယှဉ်ရာဝယ် ဒုတိယာ တတိယာ ၂ မျိုးသက်ဟု လာသည်။] ဒေဝဒတ္တော မာဏဝကံ (ကေန၊ ကဿဝါ) ကမ္မံ ကာရေတိ=အမှုကို ပြုစေ၏၊ [ဟရ၊ ကရဓာတ်ကဲ့သို့ ဒိသဓာတ် အဘိဝါဒီဟူသော နာမဓာတ်ကိုလည်း မောဂ္ဂလ္လာန်၌ပြသေး၏၊ ဒေဝဒတ္တော ဇနံ (ဇနေန၊ ဇနဿ ဝါ) ရာဇံ ဒဿ ယတေ= လူအပေါင်းကို မင်းကိုကြည့်စေ၏၊ ဒေဝဒတ္တော မာဏဝကံ (ကေန၊ ကဿဝါ) ဂုရုံ အဘိဝါဒယတေ=ဆရာကို ရိုခိုးစေ၏။]

အကမ္မကဓာတ်။ ။ဒေဝဒတ္တော မာဏဝကံ (ကေန ကဿဝါ) သာယယတိ= အိပ်စေ၏၊ ဝါ-သိပ်၏။ ဒေဝဒတ္တော၊ ပေ၊ အာသယံတိ=နေစေ၏၊ အကမ္မကဓာတ် ဖြစ်သောကြောင့် ဓာတ်ကံမထည့်ရတော့ပြီ၊ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဘဇ္ဇ၊ ကောဋ္ဌ၊ သံပုဗ္ဗ ထံရဓာတ်များကိုလည်း ပြသေး၏၊ ဒေဝဒတ္တော မာဏဝကံ စသည်ထည့်၍ “ဓညံ ဘဇ္ဇာပေတိ ကောဋ္ဌာပေတိ=စပါးကို လှော်စေ၏၊ စပါးကိုထောင်းစေ၏၊ သေယျ သန္တ ရာပေတိ=အိပ်ရာကိုခင်းစေ၏” ဟုဖြစ်၏၊] ဗုဓစသော ဓာတ်များ၏ ယှဉ်ရာ၌ ကာရိတ်ကံဟော ဝါကျများကိုလည်း ဂမုဓာတ် ယှဉ်ရာကိုနည်းမှီး၍ “ဒေဝဒတ္တေန မာဏဝကော ဓမ္မံ ဗောဓယိယတေ” ဟုလည်းကောင်း ဓာတ်ကံကို ဟောလျှင် “ဒေဝ ဒတ္တေန မာဏဝကံ ဓမ္မော ဗောဓယိယတေ” ဟုလည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်ပုံကိုသိရာ၏။

စံ သဗ္ဗတ္ထ ကာရိတေ- “သဗ္ဗတ္ထာတိ-ပုရိသံ လေခံ လေခယတိ (ယောက္ခားကို စာကိုရေးစေ၏) ပုရိသေန ဝါ လေခံလေခယတိတိစံ သဗ္ဗတ္ထ အနဘိဟိတေ” ဟု ရူဋီကာဖွင့်သောကြောင့် “သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော အဝုတ္တကံ၌” ဟုပေးလိုက်သည်။ ဆက်ဦးအံ-ထိုဋီကာ၌ လိခဓာတ်ကို ပြသောကြောင့် တိုက်ရိုက်ပြအပ်သော ဂမု စသောဓာတ်မှတစ်ပါး အခြားဓာတ်အားလုံး၏ အဝုတ္တကံကို သဗ္ဗတ္ထဖြင့်ပြသည် ဟု ဆိုလိုသည်။ သို့ရာဝယ် များစွာသော သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ ဂမု ဗုဓ စသော တိုက်ရိုက်ပြထားသည့် ဓာတ်များ၌သာ ကာရိတ်ယှဉ်ရာဝယ် ဒုတိယာသက်စေ၍၊ အခြားဓာတ်များ၌ကား ဒုတိယာ မသက်စေဘဲ တတိယာ တစ်မျိုးသာ သက်စေကြ၏။ ထို့ကြောင့် လိခစသော (တိုက်ရိုက် မပြအပ်သည့်) ဓာတ်များ၌လည်း ဒုတိယာ တတိယာ (တတိယာ၏ကိုယ်စား ဆဋ္ဌိပါ) သက်ဟုဖွင့်ပြသော ရူဋီကာစကားသည် ဂတိ ဗုဓစသည်ဖြင့် ဒုတိယာ သက်ဖို့ရန် အနည်းငယ်သော ဓာတ်သာ သတ်မှတ် ပြသော အရှင်ကစွည်းဆရာ၏ အာဘော်ကျမည် မထင်၊ သို့သော် ရူဋီကာဖွင့်ပုံမှ တစ်ပါး အခြားနည်းဖြင့်လည်း “သဗ္ဗတ္ထ ကာရိတေ” ပါ၌ အဓိပ္ပာယ်မရသောကြောင့် ရူဋီကာအဖွင့်အတိုင်းပင် အနက်ပေးရတော့သည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်များ။ ။၁-ဂတိဗောဓာဟာရသဒ္ဓတ္ထာ-ကမ္မက ဘဇ္ဇာဒိနံ ပယောဇ္ဇေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် “ကာရိတ်ကံဟုခေါ်ကြသော ပယောဇ္ဇကတ္တား၌ ဒုတိယာ အမြဲသက်ရမည့် ဓာတ်များကိုပြ၏။ [ကစွည်း၌ “ကာရိတေဝါ” ဟု ဒုတိယာဝိကပ် သက်ရမည်ဆိုသော စကားနှင့်တစ်မျိုးစီ ဖြစ်နေကြောင်းကို သတိပြု။] ဘဇ္ဇာဒိဋ္ဌိ အာဒိဖြင့် ကောဋ္ဌ၊ သံပုဗ္ဗ ထရ ဓာတ်များကိုယူ။

၂-ဟရာဒီနိဝါ။ ။ဤသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ် ဝိကပ်သက်ရမည့် ဓာတ်များကိုပြု၏။ ဒုတိယာမသက်လျှင် တတိယာသက်၏။ ဆဋ္ဌိသက်ခြင်းကို မလိုလား။ ဟရာဒီနိဝါအာဒိဖြင့် အဓိပုဗ္ဗ ဟရ-ကရ-ဒိသ-အဘိဝါဒိ (နာမဓာတ်)ဓာတ်များကိုယူ။

၃-န ခါဒါဒီနိဝါ။ ။စားခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်များ၏ကံ၌ ဒုတိယာသက်-ဟု (၁-နံပါတ်သုတ်၌) ဆိုခဲ့သော်လည်း “ခါဒဓာတ် (အာဒိဖြင့်) အဒဘက္ခဏေ” ဟူသောဓာတ်များ၌ စားခြင်းအနက်ရှိစေကာမူ ဒုတိယာ မသက်ရဟုလည်းကောင်း၊ ခါဒါဒီနိဝါ အာဒိဖြင့် အသံပြုခြင်းအနက်ရှိသော အာပုဗ္ဗ ဝေဓာတ်-သဒ္ဓါယဟူသော နာမဓာတ်၊ ကန္တုဓာတ်များကိုလည်းကောင်း၊ ဆောင်ခြင်းအနက်ရှိသော နိဓာတ်ကိုလည်းကောင်းယူ၍(၁)နံပါတ်သုတ်၌ အသံပြုခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ကံ၌ ဒုတိယာသက်၏ဟု ဆိုခဲ့သော်လည်း အာပုဗ္ဗ ဝေဓာတ်စသည်တို့၏ ပယောဇ္ဇကတ္တာဝယ် မသက်ရ၊ တတိယာသာ သက်ရမည်ဟု လည်းကောင်း၊ ပြန်၍နုတ်သိမ်းသည်။

၄-ဝဟိံသာ . နိယန္တုကေ၊ (ဝဟိံသာ+အနိယန္တုကေ)။ ။လှေလှော်သူကို “နိယန္တု” ဟုခေါ်၏။ လှေလှော်သူသည် လှေကိုအမြဲပဲ့၍လှော်၍ ပေးရသကဲ့သို့၊ အမြဲလိုက်၍ တိုက်တွန်းပေးရခြင်းရှိသော စေခိုင်းအပ်သူသည် သနိယန္တုက မည်၏။ ထိုကဲ့သို့လိုက်၍ ပဲ့ပြင်မနေရ (တစ်ခါခိုင်းရုံနှင့်ပြီးလောက်) သောစေခိုင်းအပ်သူသည် အနိယန္တုကမည်၏။ ဝဟဓာတ်၏ အနိယန္တုကဖြစ်သော ပယောဇ္ဇကတ္တာ၌ ကတ္တုသတ္တိကပိုမိုနေသောကြောင့် တတိယာသာသက်၊ ပုံစံ-“ယညဒတ္တော ဒေဝဒတ္တေန (သည်) ဘာရံ ဝါဟယတိ” တည်း။ သနိယန္တုကဖြစ်သော ပယောဇ္ဇကတ္တာ၌ ကမ္မသတ္တိက ပိုမိုသောကြောင့် ဒုတိယာသာသက်၊ ပုံစံကား-“ဒေဝဒတ္တော ဗလိဗဒ္ဓေ (နွားလားတို့ကို) ဘာရံဝါဟယတိ” တည်း။ [ဤသုတ်အရ “ကမ္မသတ္တိထင်ရှားရာ၌ ဒုတိယာသက်၍၊ ကတ္တုသတ္တိထင်ရှားရာ၌တတိယာသက်” ဟု မှတ်ချက်တစ်မျိုးရသည်။

၅-ဘက္ခိသာ ဟိံသာယံ (အဟိံသာယံ)။ ။မုန့်စားခြင်းသည် ညှဉ်းဆဲသော စားခြင်းမဟုတ်၍ အဟိံသာတည်း။ နွားက ကောက်ကိုစားခြင်းသည် ကောက်ပင်အရင်ကို ညှဉ်းဆဲရာရောက်သောကြောင့် သဟိံသာတည်း။ ၁-သုတ်၌ စားမျိုးခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်ကိုပြုခဲ့ရာဝယ် ဘက္ခဓာတ်၏ယှဉ်ရာ၌ အဟိံသာဖြစ်မှု တတိယာသာသက်၊ ပုံစံ-“ယညဒတ္တော ဒေဝဒတ္တေန မောဒကေ ဘက္ခယတိ” တည်း။ သဟိံသာဖြစ်မှု ဒုတိယာသာ၊ ပုံစံ-“ဒေဝဒတ္တော ဗလိဗဒ္ဓေ သဿံ ဘက္ခယတိ” တည်း။

“ဂတိ ဗုဇျ သနသဒ္ဓါ-ကမ္မကာနဉ္စ ကာရိတေ၊
ဘဇ္ဇာဒီနဉ္စ ယောကတ္တာ၊ ကမ္မသညော သ ဓာတုနံ။
ဟရက္ကရာဘိဝါဒီနိံ၊ ဒိသဇ္ဈောဟရတိဿ ဝါ၊
နိခါဒါဂါဒ သဒ္ဓါယ-ကန္တာနံ သမ္ဘဝေ န သာ၊
ဝဟာနိယန္တုဟေတုမိ၊ ဘက္ခိသာ-ဟိံသနေပိစ”

ဟူသော ကစ္စာယနသာရလည်း ဤမောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်များကိုမှီ၍ ဆိုသည်။ (အနက်ကို ထိုကျမ်း၏ နိဿယများမှ ယူ၊ အရင်မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် ကစ္စာယနသာရ ကျမ်းဆရာ

၃၀၁။ သာမိသို့-သာမိအနက်၌၊ ဆဋ္ဌိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ။ သာမိသို့ ဆဋ္ဌိ [ပုံစံနက်များကို “ယဿဝါ ပရိဂ္ဂဟော တံ သာမိ” သုတ်၌ ပေးခဲ့ပြီ၊ ဒဏ္ဍိသို့ ကဲ့သို့ သာမိသို့ဟု ရှိရသည်။] (၉၂, ၃၁၅) ။

အရှင် သံဃရက္ခိတတို့သည် ဆရာတပည့် ဖြစ်ကုန်သတတ်။[ဒုဟ၊ ယာစ-နိ၊ဝဟ-စသော ဒွိကမ္မကဓာတ်တို့၏ သုဒ္ဓကံ ကတ္တားဟော ဝါကျ၊ ကာရိတ်ကံ ကတ္တားဟော ဝါကျများကို ဓာတုဟိ ဣဏယ-စသော သုတ်ကျမှ ပြဦးမည်။] ဤသို့လျှင် သဒ္ဓါ ကျမ်းဆရာတို့သည် ဂတိ ဗုဒ္ဓိစသော ဓာတ်များ၏ယှဉ်ရာ၌သာ ဒုတိယာ သက်ရ မည်ဟုသတ်မှတ်၍ ပြထားသော်လည်း ပါဠိ အဋ္ဌကထာတို့၌ကား သဒ္ဓါဆရာတို့ သတ်မှတ်သလို မဟုတ်ဘဲဒုတိယာ-တတိယာ ၂ မျိုးလုံးပင် သင့်သလို သက်ထား သည်ကို တွေ့ရသည်။ [ရူဘာသာဒီကာနှင့် တွဲကြည့်ပါ။]

၃၀၂။ သာမိသို့ ဆဋ္ဌိ-ရှေ့၌ “ယဿဝါ ပရိဂ္ဂဟော၊ တံ သာမိ” သုတ်ဖြင့် သာမိဟု အမည်မှည့်ခဲ့သောကြောင့် ဤ၌ “သာမိသို့ ဆဋ္ဌိ” ဟုသုတ်တည်သည်၊ သို့သော် ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည် သာမိအနက်ကို ဟောသည်မဟုတ်၊ (၏) ဟု အနက် ပေးရသော သမ္ပန်အနက်ကိုသာဟော၏။ ထို့ကြောင့် “သာမိသို့” ဟူသော စကား သည် ဌာနပစာရ စကားတည်း။ [“ရာဇ+ပုရိသ” ဟူရာ၌ ရာဇသည် သာမိတည်း၊ မင်း-နှင့် အချင်းယောက်ျားတို့၏ “သခင်+ကျွန်” အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသည် သမ္ပန်တည်း၊ ထိုသမ္ပန်အနက်သည် မင်းနှင့် ယောက်ျား ၂ ဦးလုံးအပေါ်မှာ တည်၏။ သာမိဖြစ် သော ရာဇသည် ဌာန၊ သမ္ပန်ကား ဌာနီတည်း၊ ဌာန၏ သာမိအမည်ကို ဌာနီသမ္ပန် ၌ တင်စားထားသောကြောင့် သာမိသို့ကို “ဌာနပစာရ” ဟုဆိုသည်။]

ဝိဘတ်သက်ပုံ ဆိုရိုး။ ။ “ရညော-မင်း၏” ဟူရာ၌ ရညောကို ရာဇလိင်တည်း၊ “၏” ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် သာမိအနက်ကို အလိုရှိရကား ယဿဝါ ပရိဂ္ဂဟော တံ သာမိသုတ်ဖြင့် ရာဇကို သာမိအမည်မှည့်၊ သာမိသို့ ဆဋ္ဌိသုတ်ဖြင့် သာမိအနက်၌ ဆဋ္ဌိ ဧကဝစ် သဝိဘတ်သက်၊ တဿ ဘိက္ခုနော အတ္တနောတို့ကို လည်း ဤနည်းအတိုင်း အကျယ်ဆို၍ ဝိဘတ်သက်ပုံကို သိပါ။

ဆဋ္ဌိသမ္ပန္နေ။ ။ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည် သမ္ပန်အနက်ကိုဟောသောကြောင့် “ဆဋ္ဌိ သမ္ပန္နေ” ဟုသုတ်တည်သော သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ (၁) သမ္ပန်ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ (၂) ထိုသမ္ပန်ကို အဘယ်သို့ သိနိုင်သနည်း၊ (၃) ထိုသမ္ပန်သည် အဘယ်သို့ဖြစ် လာသနည်း၊ (၄) ထိုသမ္ပန်သည် အဘယ်လက္ခဏာ (အမှတ်အသား) ရှိသနည်း၊ (၅) အဘယ်လိင်နှောင် ဆဋ္ဌိဝိဘတ် သက်ရသနည်း၊ (၆) ထိုသမ္ပန်အမျိုးအစား ကား အဘယ်မျှ ပြားသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ ထိုတွင် .....

(၁) နံပါတ်အဖြေကား-ရှင်ဘုရင်၌ ခစားသူယောက်ျားတစ်ယောက်ရှိ၏။ ထိုယောက်ျားကို “ရညော+ပုရိသော=မင်း၏+အချင်းယောက်ျား” ဟုခေါ်၏။ မင်းနှင့်ယောက်ျား ၂ ဦးတို့သည် “အရှင်+ကျွန်” အဖြစ်ဖြင့် တော်ကြစပ်ကြ၏။

ထိုအရှင်+ကျွန်အဖြစ်ဖြင့် တော်မူစပ်မူသည် သမ္မန်ပင်တည်း၊ ယခုကာလ၌ “ဆရာ+တပည့်၊ ညီ+အစ်ကို၊ သား+အမိ၊ သမီး+ခင်ပွန်း” စသည်ဖြင့် တော်မူစပ်မူဟူသမျှသည် သမ္မန်ချည်းတည်း၊ ထိုသမ္မန်သည် ကာရက ၆ ပါးတွင်မပါဝင်၊ “အရှင်+ကျွန်” ဟု တော်စပ်မူ သမ္မန်သည် ရှင်ဘုရင်ခြံပိတ် ယောက်ျားခြံပိတ်ဟူသော ခြံ ၂ ခုကိုမှီ၏။ ဥပမာ-ပျဉ်တစ်ချပ်တည်း၌ အစပ်သမ္မန်မရှိ၊ ပျဉ် ၂ ချပ်တော်မိမှ အစပ်သမ္မန်ပေါ်လာ၏၊ ထိုအစပ်သမ္မန်သည် ပျဉ် ၂ ချပ်လုံး၌ မှီနေသကဲ့သို့တည်း၊

ဆက်ဦးအံ့-အချို့သမ္မန်သည် ကြိယာနှင့် ကာရက ရှေ့သွားရှိ၏။ ရညော+ပုရိသောဟူသော သမ္မန်မျိုး၌ မင်းသည် လစာရိက္ခာကိုပေး၏၊ ယောက်ျားသည် ထိုရိက္ခာကိုယူ၏။ ဤ၌ ပေးခြင်း ယူခြင်းကြိယာ-မင်းယောက်ျားဟူသော ကာရကတို့ကြောင့် “မင်း၏+အချင်းယောက်ျား”ဟု တော်စပ်မူသမ္မန် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်။ အကယ်၍ မင်းက ရိက္ခာကို မပေးလျှင် လည်းကောင်း-ယောက်ျားက ရိက္ခာကို မယူလျှင်လည်းကောင်း ထိုသူသည် မင်းချင်းယောက်ျားမဖြစ်နိုင်၊ မင်းချင်းယောက်ျားမဖြစ်သေးလျှင် “အရှင်+ကျွန်” ဟုတော်စပ်မူ၊ ပါဠိလို “ရညော+ပုရိသော” ဟု သမ္မန်မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ရညော+ပုရိသောကဲ့သို့သော အချို့သမ္မန်မျိုး၌ ကြိယာနှင့် ကာရကတို့ ရှေ့သွားရှိကြရသည်။ “အမ္မဝနဿ+အဝိဒူရေ=သရက် ဥယျာဉ်၏+အနီး၌” အဝိဒူရေသည် သမိပ၊ အမ္မဝနကား အနီးရှိသောကြောင့် သမိပိတည်း။ ဤသမိပ+သမိပိအဖြစ်ဖြင့် တော်စပ်မူသမ္မန်မျိုး၌ ကြိယာနှင့် ကာရကတို့ ရှေ့သွားမရှိကြ။ -

ထို့ပြင်- မည်သည့်သမ္မန်မဆို သမ္မန္တိခြံ ၂ ခုကို သိအောင်ပြုတတ်၏။ ချဲ့ဦးအံ့-မင်းသည် ရိက္ခာကိုပေး၏၊ ယောက်ျားသည်ယူ၏။ ဤပေးမှု ယူမှုကို ကိုယ်တိုင်သော်လည်း မြင်ရ၏၊ သူတစ်ပါးပြော၍သော်လည်း ကြားသိရ၏။ ဤ မြင်မှုကြားမှုကို စက္ခုဒွါရ-သောတဒွါရ ဝိထိတို့၏ အရာဟုမှတ်၊ ဤ မြင်ခိုက် ကြားခိုက်၌ ဤသူတို့သည် “မည်သို့တော်စပ်ကြသည်” ဟုမသိသေး၊ ထိုမြင်မှု ကြားမှုကြောင့် ထိုသူ ၂ ဦးတို့၏ “အရှင်+ကျွန်” အဖြစ်ဖြင့် တော်စပ်မှုကို မှန်းဆ၍သိရ၏။ ဤ သိခြင်းသည် မနောဒွါရ ဝိထိ၏အရာတည်း၊ ထိုတော်စပ်မှု သမ္မန်ကိုသိပြီးမှ “ဤသူကား အရှင်သခင်+ဤသူကားကျေးကျွန်” ဟု သမ္မန္တိခြံ ၂ ခုကို ခွဲခြား၍သိရသည်။ သမ္မန္တိခြံ ၂ ခုကိုခွဲခြား၍သိခြင်းသည် တော်စပ်မှုကို သိပြီးမှဖြစ်ရကား တော်စပ်မှုက သမ္မန္တိခြံ ၂ ခုကို သိအောင်ပြုတတ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။ အမ္မဝနဿ အဝိဒူရေ၌လည်း ဤနည်းအတိုင်း ခွဲပါ။]

[ဘေဒစိန္တာ] သမ္မန္တော ကာရကေဟညော၊ ကြိယာကာရကပုဗ္ဗကော၊ သမ္မန္တိ ဗုဒ္ဓိဇနကော၊ သမ္မန္တိဒ္ဓယ နိဿိတော။

သမ္မန္တော-သည်၊ ကာရကေဟံ-တို့မှ၊ အညော-တစ်ပါးတခြားတည်း၊ ကြိယာ ကာရက ပုဗ္ဗကော-ကြိယာနှင့် ကာရက ရှေ့သွားရှိ၏။ သမ္မန္တိဗုဒ္ဓိဇနကော-သမ္မန္တိခြံ ၂ ပါးကို သိခြင်းကိုဖြစ်စေတတ်၏။ သမ္မန္တိဒ္ဓယ နိဿိတော-သမ္မန္တိခြံ ၂ ပါးကိုမှီ၏။

သမ္မန်ကိုသိရပုံ။ ။သမ္မန်ကိုအဘယ်သို့ သိရမည်နည်း-ဟူသော ၂ နံပါတ် အမေး၏အဖြေကား-မင်းခြပ်ကိုလည်းကောင်း၊ ယောက်ျားခြပ်ကိုလည်းကောင်း မြင်ရသကဲ့သို့ တော်စပ်မှုသမ္မန်ကိုကား တိုက်ရိုက်မြင်နိုင်သည် မဟုတ်ပါ။ ပါးနပ် သူတို့မှန်းဆ၍သာ သိနိုင်၏။ သိပုံကား-မင်းနှင့် ယောက်ျားတို့၏ ရိက္ခာပေးခြင်း ရိက္ခာယူခြင်းကိုသိရသဖြင့် ဤမင်းနှင့် ဤယောက်ျားသည် “အရှင်+ကျွန်” အဖြစ် ဖြင့် တော်စပ်၏-ဟု မှန်းဆ၍သိနိုင်၏။ ယောက်ျားနှင့်မိန်းမတို့ နေပုံ ထိုင်ပုံ ပြောပုံ ဆိုပုံကိုမြင်ရသဖြင့် သူတို့ ၂ ဦး၏ တော်စပ်ပုံကို မှန်းဆ၍သိနိုင်၏။ ပါးနပ် သူမဟုတ်လျှင်ကား မေးကြည့်မှ သိရပေလိမ့်မည်။

[ဘောဒစိန္တဝ] သမ္မန္တိဝိယ သမ္မန္တော၊ ရူပတော န ကုဒါစနံ။

ဒဋ္ဌံ သက္ကာတိ ဝိညဟိ၊ မနုတေ သော နုမာနတော။

သမ္မန္တိဝိယ-သမ္မန္တိဒြပ်ကဲ့သို့ (သမ္မန္တိဒြပ်ကို တိုက်ရိုက်မြင်ရသကဲ့သို့)၊ သမ္မန္တော- သမ္မန်သည်။ ဝါ-ကို၊ ရူပတော-သရုပ်သကောင်အားဖြင့်၊ ကုဒါစနံ-တစ်ရံတစ်ဆစ်မျှ၊ ဒဋ္ဌံ-မြင်ခြင်းငှာ၊ န သက္ကာ-မတတ်ကောင်း၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ဝိညဟိ-ပညာရှိ တို့သည်၊ ဝါ-ပါးနပ်သူတို့သည်၊ သော-ထိုတော်စပ်မှုသမ္မန်ကို၊ အနုမာနတော- သင့်လျော်အောင် မှန်းဆတတ်သော ဉာဏ်ဖြင့်၊ မနုတေ-သိအပ် သိနိုင်၏။

သမ္မန်ဖြစ်ပုံနှင့် လက္ခဏာ။ ။သမ္မန်သည် အဘယ်သို့ဖြစ်သနည်း၊ အဘယ် လက္ခဏာရှိသနည်းဟူသော အမေး ၂ ရပ်၏အဖြေကား-မင်းသည် ရိက္ခာကိုပေး ခြင်း၊ ယောက်ျားသည် ရိက္ခာကိုယူခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ “ကျွန်+အရှင်” အဖြစ် ဖြင့် တော်စပ်မှုသမ္မန် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ပေးလည်းမပေး၊ ယူလည်းမယူလျှင် ကျွန်+အရှင် အဖြစ်ဖြင့် တော်စပ်မှုသမ္မန်မဖြစ်နိုင်။ “အမွဝနဿ+အဝိဒူရေ” ဌ်လည်း သရက်ဥယျာဉ်၏+အနီးအပါးဖြစ်ခြင်းဟူသော ကြိယာကိုစွဲ၍ “သမိပ+သမိပိ” အဖြစ်ဖြင့် တော်စပ်မှုသမ္မန် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထိုသမ္မန်သည် သမ္မန္တိဒြပ် ၂ ခုတို့၏ အပြန်အလှန် ငဲ့ခြင်းဟူသော လက္ခဏာရှိ၏။ မှန်၏-မင်းသည် ယောက်ျားအပေါ်၌ ငါ၏ ကျွန်ဟု ငဲ့မှုရှိ၏။ ယောက်ျားကလည်း ငါ၏သခင်ဟု ငဲ့မှုရှိ၏။ ထိုသို့ အပြန် အလှန်ငဲ့ခြင်းသည် သမ္မန်၏အမှတ်လက္ခဏာပင်တည်း။ အမွဝနဿ+အဝိဒူရေ ဌ်လည်း (စိတ်မရှိစေကာမူ) တခြားအရပ်၏ အနီးမဟုတ်၊ အမွဝနဟူသော ငါ၏ အနီးဟု အမွဝနက ဝိသေသနအဖြစ်ဖြင့် ငဲ့လျက်ရှိ၏။ အဝိဒူရေကလည်း ငါသည် အမွဝန၏ အနီးဖြစ်သည်-ဟု ဝိသေသနအဖြစ်ဖြင့် ငဲ့လျက်ရှိ၏။ ဤသို့ စိတ်စေတနာ မရှိရာ၌လည်း သဒ္ဓါသဘောအားဖြင့် ငဲ့လျက်ရှိသည်သာ။

[ဘောဒစိန္တဝ] ရာဇာ ဒဒါတိ ဂဏှာတိ၊ ပုရိသောတိ ပဝတ္တတိ။

ကြိယံ နိဿာယ သမ္မန္တော၊ အညောညာပေက္ခလက္ခဏော။

ရာဇာ-မင်းသည်၊ ဒဒါတိ-ရိက္ခာကိုပေး၏၊ ပုရိသော-သည်၊ ဂဏှာတိ-ယူ၏။ ဣတိ-ဤသို့၊ ကြိယံ-ပေးခြင်း ယူခြင်းကြိယာကို၊ နိဿာယ-မှီ၍၊ အညောညာပေက္ခ လက္ခဏော-အချင်းချင်းငဲ့ခြင်း လက္ခဏာရှိသော၊ သမ္မန္တော-သည်၊ ပဝတ္တတိဖြစ်၏။

ဝိသေသန လိင်နောင် ဆဋ္ဌိသက်။ ။သမ္ပန်သည် သမ္ပန္နိဒြပ် ၂ ပါး၌တည်နေလျှင် ထိုသမ္ပန်ကိုပြသော ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည် အဘယ် လိင်နောင်သက်ရမည်နည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-ဝိသေသနဖြစ်သော လိင်နောင် ဆဋ္ဌိဝိဘတ် သက်ရ၏။ ချဲ့ဦးအံ့-“ရညော+ပုရိသော”ဟူရာ၌ မင်းသည် ယောက်ျားကို (အခြားသူ၏အချင်း ယောက်ျားမဟုတ်, မင်းတည်းဟူသော ငါ၏ အချင်းယောက်ျားဟု) အခြားအရှင် သခင်မှ ကွဲပြားအောင် အထူးပြုတတ်၏။ ထို့ကြောင့် မင်းတည်းဟူသောအနက်သည် လည်းကောင်း ထိုအနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ရာဇဟူသော သဒ္ဒါသည်လည်းကောင်း ဝိသေသနတည်း။ ယောက်ျားဟူသော အနက်သည် လည်းကောင်း ထိုအနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ပုရိသသဒ္ဒါသည် လည်းကောင်း အထူးပြုအပ်သော ဝိသေသတည်း။ ထိုဝိသေသန ဝိသေသဖြစ်သော (ရာဇ+ပုရိသ) လိင် ၂ မျိုးတွင် ဝိသေသန (ရာဇ-စသော) လိင်နောင် ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သက်မှသာ ထို ဆဋ္ဌိဝိဘတ်က ရာဇနှင့် ပုရိသ တော်စပ်မှုသမ္ပန်ကို ထွန်းပြနိုင်၏။ ဝိသေသျှ (ပုရိသ-စသော) လိင်နောင်သက်လျှင် သမ္ပန်ကို မထွန်းပြနိုင်။ မြန်မာစကား၌လည်း “မင်း (၏) ယောက်ျား” စသည်ဖြင့် ဆဋ္ဌိဝိဘတ်၏ အနက်ကို ဝိသေသနဖြစ်သော ရှေ့စကားနှင့်တွဲဖက်၍ သုံးစွဲလေ့ရှိသည်။

[ဘောဒစိန္တာ] ဝိသေသျှသ ဝိသေသေဝါ, သမ္ပန္နိဒ္ဓယဇောတိတံ။
 သမ္ပန္နံ ဇောတိတုံ ဆဋ္ဌိ, သဒ္ဓသတ္တိသဘာဝတော။

ဝါ-(ဘောဒစိန္တာ၌ ၂ နည်းပြရာတွင် ရှေ့နည်းမှ) တစ်မျိုးကား၊ သမ္ပန္နိဒ္ဓယ ဇောတိတံ-သမ္ပန္နိဒြပ် ၂ ပါးအပေါင်းသည် ထွန်းပြအပ်သော၊ [သမ္ပန္နိဒြပ် ၂ ခု ပေါင်း မိမိ သမ္ပန်ထင်ရှားသဖြင့် သမ္ပန္နိဒြပ် ၂ ပါးက ထွန်းပြထားသကဲ့သို့ဖြစ်သော] သမ္ပန္နံ-သမ္ပန်ကို၊ ဇောတိတုံ-ထွန်းပြခြင်းငှာ၊ ဝိသေသျှသ-ဝိသေသျှသမ္ပန္နိ၏။ ဝိသေသေ-ဝိသေသနဖြစ်သော သမ္ပန္နိလိင်၌ (လိင်မှနောက်၌)၊ ဆဋ္ဌိ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ် သည်၊ ဇာယတိ-ဖြစ်၏။ ကသ္မာ-နည်း၊ ဆဋ္ဌိသဒ္ဓသတ္တိ သဘာဝတော-ဆဋ္ဌိဝိဘတ် တည်းဟူသော သဒ္ဓါ၏ (ဝိသေသန လိင်နောင်သက်မှ သမ္ပန်ကိုထွန်းပြနိုင်သော) အစွမ်းသတ္တိ ထုံးစံရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

သမ္ပန်၏ အရာမကများပုံ။ ။ထိုသမ္ပန်သည် အဘယ်မျှ များပြားသနည်း-ဟူသော အမေး၏အဖြေကား-ထိုသမ္ပန်သည် အရာမက များ၏။ ဝိသေသန ဝိသေသျှ ၂ မျိုးတွင် ဝိသေသျှဖြစ်သော လိင်ကိုကြည့်၍ သမ္ပန်နာမည်အမျိုးမျိုးဖြစ်၏။ ရညော+ပုရိသော၌ ပုရိသောသည် သံ (ဥစ္စာ) တည်း။ ထို့ကြောင့် ရညောသည် သံသမ္ပန် (သံ၌စပ်ရသောသမ္ပန်) မည်၏။ မေ+ဓနလည်းနည်းတူ၊ အမ္မဝနဿ+အဝိဒ္ဓရေသည် သမိပတည်း။ ထို့ကြောင့် အမ္မဝနဿသည် သမိပသမ္ပန်မည်၏။ [သမိပ၌စပ်ရသောသမ္ပန်-ဟူလို] ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဝိသေသျှ၏ နာမည်ကိုလိုက်၍ သမ္ပန်နာမည် အမျိုးမျိုး ရ၏။ ထိုသမ္ပန်အချို့သည် ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်ပါရှိသည်။

ဩကာသေ သတ္တမိ

၃၀၂။ ဩကာသ ကာရကေ-ဩကာသ ကာရကဉ္စ၊ သတ္တမိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ဂမ္ဘီရေ-နက်သော၊ ဩဒကန္တိကေ-ရေ၏အဆုံးဖြစ်သောအရပ်၌၊ (နိမိ-ရွှေအိုးကို၊ နိဓေတိ-မြှုပ်၏ ဟုဆက်၊) ပါပသ္မိ-မကောင်းမှု၌၊ မနော-စိတ်သည်၊ ရမတိ-မွေ့လျော်၏၊ ကုလပုတ္တော-အမျိုးကောင်းသားသည်၊ ဘဂဝတိ-မြတ်စွာဘုရား၌၊ (ဘုရားအထံတော်၌၊) ဗြဟ္မစရိယံ-မြတ်သောအကျင့်ကို၊ ဝုဿတိ-ကျင့်သုံး၏။ (၉၄, ၃၁၉)

၃၀၂။ ဂမ္ဘီရေ၊ ဩဒကန္တိကေ-သည်၊ ခုဒ္ဒကပါဌ-နိမိကဏ္ဍပါဠိနှင့် တူ၏။ ထို့ကြောင့် ဒုတိယရိုက်စာအုပ်၌ တစ်မျိုးအနက်ပေးလိုက်သည်။ [ဝိသေသနပုဒ်များကို ရှေးဦးစွာ ဆိုင်ရာကြိယာ၌ စပ်ရကြောင်းကို ရှေ့၌ပြခဲ့ပြီ။] ဂမ္ဘီရေကို ဂမ္ဘီရတည်း၊ ၌ ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဩကာသ အနက်ကို အလိုရှိရကား “ယောဓာရော တမောကာသံ” သုတ်ဖြင့် ဩကာသ အမည်မှည့်၊ ဩကာသေ သတ္တမိ သုတ်ဖြင့် ဩကာသအနက်၌ သတ္တမိဧကဝုဇ် သို့ ဝိဘတ်သက်၊ စသည်ဆို၍တွက်၊ ဩဒကန္တိက ပါပတည်၍လည်းတွက်၊ ဘဂဝတိကိုကား ဘဂဝန္တုတည်း၊ နည်းတူဆို၍ ဝိဘတ်သက်ပြီးနောက် တောတိတာ သသ္မိနာသု သုတ်ဖြင့် (ဂုဏဝတိကဲ့သို့) စီရင်။

သတ္တမိ အနက်များ။ ၁-ဤသုတ်ဖြင့် သက်ရသောဩကာသအနက် (ဘုမ္မအနက်လည်းခေါ်၏)၊ ၂-သာမိဿရာဓိပတိစသော သုတ်ဖြင့် သက်ရသော သာမိစသည်တို့၏ ယှဉ်ရာအနက်၊ ၃-နိဒ္ဒါရဏေစသုတ်ဖြင့်သက်ရသော နိဒ္ဒါရဏအနက်၊ ၄-အနာဒရေစဖြင့် သက်ရသော အနာဒရအနက်၊ ၅, ၆, ၇-ကမ္မကရဏနိမိတ္တတ္ထေသု သတ္တမိသုတ်ဖြင့် သက်ရသော ကမ္မ, ကရဏ, နိမိတ်အနက်၊ ၈-သမ္ပဒါနေစသုတ်ဖြင့်သက်ရသော သမ္ပဒါန်အနက်၊ ၉-ပဉ္စမျတ္တေစသုတ်ဖြင့် သက်ရသော အပါဒါန်အနက်၊ ၁၀, ၁၁-ကာလဘာဝေသုစသုတ်ဖြင့် သက်ရသောကာလ, ဘာဝလက္ခဏ ၂ နက်၊ ၁၂, ၁၃-ဥပချာဓိကိဿရာစနေသုတ်ဖြင့် သက်ရသော ဥပ, အဓိယှဉ်ရာအဓိက ဣဿရ ၂ နက်၊ ၁၄, ၁၅-မဏ္ဍိတုဿုက္ကေသုစသုတ်ဖြင့်သက်ရသော မဏ္ဍိတဥဿုက္က ယှဉ်ရာအနက်၊ ၁၆-နိဒ္ဒါရဏေစ၌ စဖြင့်သက်ရသော ပဌမာအနက်။ (“ဣဒံပိဿ ဟောတိ သီလသ္မိ၊ ဣဒံပိ-ဤ ရှောင်ကြဉ်မှုသည်လည်း၊ အဿ-ထိုဘုရားရှင်၏၊ သီလသ္မိ-သီလတစ်ပါးသည်၊ ဟောတိ-၏၊) [သာမိ ဣဿရ ရှစ်ဌာနကို အသီးသီးယူလျှင် ၂၃ နက်ရှိ၏။]

[ဆောင်] သာမိဿရ, ရှစ်ဌာနနှင့် ဘုမ္မ-နိဒ္ဒါ, အနာဒရ, သမိ-ပါဒါန်လျှင်, ကမ်-ကရဏတံ, ပစ္စုတ်-နိမိတ်, ဓိ ကိဿရာ, ဥပါမိယှဉ်, ထို့ပြင် မဏ္ဍိတ, ဥဿုက္ကနှင့်, ဘာဝလက္ခဏ, ကာလပေါင်းရုံး, နှစ်ဆယ့်သုံး, သက်ထုံးသတ္တမိ။

သာမိဿရာ၊ပေ၊
ကုသလေဟိစ

၃၀၃။ သာမိဿရာ၊ ပေ၊ ကုသလ ဣစ္ဆေတေဟိ-သာမိ၊
ဣဿရ၊ အမိပတိ၊ ဒါယာဒ၊ သက္ခိ၊ ပတိဘူ၊ ပသုတ၊
ကုသလဟုကုန်သော ဤသဒ္ဓါတို့နှင့်၊ ပယောဂေ-ယှဉ်ရာ
လိင်၌၊ ဆဋ္ဌိ ဝိဘတ္တိ-သည်လည်းကောင်း၊ သတ္တမိစ-သည်လည်းကောင်း၊ ဟော
တိ-၏၊ ဂေါဏာနံ-နွားတို့၏၊ သာမိ-အရှင်တည်း၊ ဂေါဏေသု-နွားတို့၌၊ သာမိ-
တည်း၊ ပေ၊ ဣဿရော-အစိုးရသူတည်း၊ အမိပတိ-အကြီးအကဲတည်း၊ ဒါယာဒေါ-
အမွေခံတည်း၊ ဝါ-ဆွေမျိုးတည်း၊ သက္ခိ-မျက်မြင်တည်း၊ ပတိဘူ-တာဝန်ခံ
တည်း၊ ပသုတော-မွေးဖွားသူတည်း၊ ကုသလော-ကျွမ်းကျင်သူတည်း။ (၄၂၁)

နိဒ္ဒါရဏေစ

၃၀၄။ နိဒ္ဒါရဏတ္ထေစ-နိဒ္ဒါရဏ အနက်၌၊ ဆဋ္ဌိ ဝိဘတ္တိ၊
သတ္တမိစ ဟောတိ၊ ဂါဝိနံ-နွားမတို့တွင်၊ ကဏှာ-နွားနက်မ
သည်၊ သမ္ပန္နဓီရတမာ-သာ၍ပြည့်စုံသော နို့ရည်ရှိ၏၊ ဝါ-အလွန်ချိုသော နို့ရည်ရှိ
၏၊ ဂါဝိသု-တို့တွင်၊ ပေ၊ နာရိနံ-မိန်းမတို့တွင်၊ သာမာ-ရွှေအဆင်းရှိသော
မိန်းမသည်၊ ဒဿနိယတမာ-သာ၍ရှုချင်စဖွယ် တင့်တယ်၏၊ နာရိသု-တို့တွင်၊
ပေ၊ မနဿာနံ-လူတို့တွင်၊ ခတ္တိယော-မင်းသည်၊ သူရတမော-သာလွန်၍ ရဲရင့်၏။

၃၀၅။ ဤသုတ်ကို ဆိုရကျိုး။ ။ “ဂေါဏာနံသာမိ” စသည်၌ “၏” ဟု
ပေးရသောကြောင့် သာမိသို့ ဆဋ္ဌိသုတ်ဖြင့် ဆဋ္ဌိသက်နိုင်၍ “ဂေါဏေသု သာမိ”
စသည်၌ ဩကာသေ သတ္တမိသုတ်ဖြင့် သတ္တမိ သက်နိုင်သည် မဟုတ်ပါလော၊
ဤသုတ်ကို ဆိုရခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်းဟု မေး၊ အဖြေကား--သာမိ
စသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာလိင်၌ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ ၊ မျိုးလုံး သက်နိုင်ကြောင်းကို သိ
စေခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ရှု၌ “ဥဘယတ္ထံ ဝစနံ” ဟုမိန့်သည်။ [ဝစနံ-
သီးခြားဆိုအပ်သော ဤသုတ်သည်၊ ဥဘယတ္ထံ-ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ ၊ မျိုးလုံးကို သက်ရ
ခြင်း အကျိုးရှိ၏။]

ဗျူအံ-ဤသုတ်မရှိလျှင် သာမိဣဿရ စသည်ယှဉ်ရာတို့၌ “နွားတို့၏အရှင်၊
နွားတို့၏ အစိုးရ၊ နွားတို့၏ အကြီးအကဲ၊ နွားတို့၏ အမွေခံ၊ နွားတို့၏ သက်သေ၊
နွားတို့၏ အာမခံ၊ နွားတို့၏အတွက် မွေးဖွားသူ၊ နွားတို့အတွက် ကျွမ်းကျင်သူ” ဟု
အနက်တစ်မျိုးကိုသာယူ၍ ဆဋ္ဌိတစ်မျိုးသာ သက်ရမည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏၊ သို့မဟုတ်
“နွားတို့၌ အရှင်သခင်ဖြစ်သူ၊ အစိုးရသူ၊ အကြီးအကဲဖြစ်သူ၊ အမွေခံဖြစ်သူ၊ မျက်
မြင်ဖြစ်သူ၊ အာမခံဖြစ်သူ၊ မွေးဖွားသူ၊ နွားတို့၌ ကျွမ်းကျင်နားလည်သူ” ဟု အနက်
တစ်မျိုးကိုသာယူ၍ သတ္တမိတစ်မျိုးသာ သက်နိုင်၏ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့်
သာမိစသည်တို့ ယှဉ်ရာ၌ သူ့အနက်နှင့်သူ အဓိပ္ပာယ်အားလျော်စွာ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ
၂ မျိုးလုံးပင် သက်နိုင်သည်-ဟု သိစေခြင်းငှာ ဤသုတ်ကိုဆိုရသည်၊ [ရုပ်
တွက်ပုံမှာ အခြေပြုအတိုင်းပင်၊ ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်ကို ရူဘာသာဋီကာမှာရှု။]

မနုဿေသု-တို့တွင်၊ ပေ၊ ပထိကာနံ-ခရီးသွားသူတို့တွင်၊ ဓာဝန္တော-ပြေးသူသည်၊ သီဟတမော-သာ၍ လျှင်မြန်၏၊ ပထိကေသု-တို့တွင်၊ ပေ၊ (၃၂၂)

၃၀၃။ နိဒ္ဒါရဏေစ-“နိဟရိတွာ-အပေါင်းအစုမှ ထုတ်၍+ခရရဏံ-ဆောင်ခြင်းသည်၊ နိဒ္ဒါရဏံ-မည်၏” နှင့်အညီ အပေါင်းအစုထဲမှ တစ်စိတ်တချို့ကိုခွဲ၍ ထုတ်ယူခြင်းသည် နိဒ္ဒါရဏံ-မည်၏။ [“နိ+ခရရဏံ” ဟုခွဲ၍ နိဥပသာရသည် နိဟရဏ (ခွဲခြား၍ထုတ်ခြင်း) အနက်ဟောတည်း၊ ခရရဏ-ဆောင်ခြင်းဟူသည်လည်း တစ်စိတ်တချို့ကို ဆောင်ယူခြင်းတည်း၊ ထိုထုတ်ဆောင်ခြင်းကိုပင် အပေါင်းအများထဲမှ တစ်စိတ်တချို့ကို “ပုထုက္ကရဏံ-သီးခြားပြုခြင်း”ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ကြသည်၊ နိဒ္ဒါရဏေစ၌ စသဒ္ဒါသည် ပဌမာအနက်၌ သတ္တမိသက်ခြင်းကို ဆည်းသော အဝုတ္တသမုစွည်း အနက်ရှိ၏-ဟု နှာသ၌ ဖွင့်၏၊ ပုံစံကို ရှေ့သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

သမုဒါယဝါစီလိင်္ဂနောင်သက်။ ။ဗြပ် ၂ ခုတို့၏ စပ်မှုသမ္ပန်သည် အထည်ဗြပ်အထင်အရှားမရှိသကဲ့သို့ အပေါင်းအစုမှ တစ်စိတ်တစ်ခုကို သီးခြားထုတ်ယူခြင်းဟူသော နိဒ္ဒါရဏလည်း အထည်ဗြပ်မထင်ရှားချေ၊ သမ္ပန်အနက်၌ သက်ရသော ဆန္ဒီဝိဘတ်သည် ဝိသေသန လိင်္ဂနောင် သက်ရသကဲ့သို့ နိဒ္ဒါရဏအနက်၌ သက်ရသောဝိဘတ်များလည်း အပေါင်းအနက်ကို ဟောသော သမုဒါယ ဝါစီလိင်္ဂ နောင်သာသက်ရသည်၊ မြန်မာလို ပြောဆိုရာ၌လည်း “လူတို့တွင်+မင်းသည်ရဲ၏” ဟု “လူတို့” ဟူသော အပေါင်းလိင်္ဂနှင့်တွဲ၍ “တွင်” ဟူသော နိဒ္ဒါရဏအနက်ကို သုံးစွဲရသည်၊ ထိုသို့သုံးစွဲမှုလည်း ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ ဝိဘတ်ဟူသော သဒ္ဒါ၌ နိဒ္ဒါရဏအနက်ကို ပြစွမ်းနိုင်သော သတ္တိရှိသည်၊ အကယ်၍ “လူတို့+မင်းတွင်” ဟု အစိတ်ပုဒ်နှင့်တွဲ၍ သုံးစွဲလျှင် တွင်ဟူသော သဒ္ဒါ၌ အပေါင်းမှ အစိတ်ကို ထုတ်ယူခြင်းဟူသော နိဒ္ဒါရဏအနက်ကို ပြစွမ်းနိုင်သော သတ္တိမရှိချေ။

နိဒ္ဒါရဏအပြား။ ။ဇာတိနိဒ္ဒါရဏ၊ ဂုဏ၊ ကြိယာ နိဒ္ဒါရဏဟု သဒ္ဒနိတိကလာပ်နှင့် ကစွည်းဝုတ္တိတို့၌ ၃ မျိုးသာပြ၏၊ ရှ၌ နာမနိဒ္ဒါရဏထည့်၍ ၄ မျိုးပြ၏၊ သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ၌ “ဇာတိ ဂုဏ ကြိယာ သင်္ချာဟိ သမုဒါယတော ဧကဒေသ သပုထုက္ကရဏံ” ဟု သင်္ချာနိဒ္ဒါရဏကိုထည့်၏၊ အဖေဂ္ဂုသာရ၌ကား ဒဗ္ဗ သင်္ချာ ၂ မျိုးကို ထည့်၏၊ အားလုံးပေါင်းသော် နိဒ္ဒါရဏ ၆ မျိုးပြား၏၊ ထိုတွင် “ဇာတိအားဖြင့် သီးခြားထုတ်ယူခြင်းသည် ဇာတိနိဒ္ဒါရဏမည်၏” စသည်ဖြင့် သိလေ။

ဇာတိယာ ဂုဏကြိယာဟိ၊ ဒဗ္ဗနာမေဟိ သင်္ချယာ၊
သမူဟတော ဝယဝဿ၊ နိဒ္ဒါရဏံ ဆဓာ ဘဝေ။

ဇာတိယာ-ဇာတိအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ပေ၊ (သင်္ချာယ-ဟုဆိုလိုလျက်ဆန်းနေသင့်အောင် အက္ခရာပြောင်းရွှေ့၍ “သင်္ချယာ” ဟုဆိုသည်၊) သင်္ချယာ-သင်္ချာအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ သမူဟတော-အပေါင်းအစုမှ၊ အဝယဝဿ-တစ်စိတ်တချို့ကို၊ နိဒ္ဒါရဏံ-ထုတ်ဆောင်ခြင်း နိဒ္ဒါရဏသည်၊ ဆဓာ ဘဝေ-၆ မျိုးပြား၏။

ကဏှာပေသမ္ပန္နီရတမာ-သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ “ဗြူ၊ နိ၊ ကြောင်၊ ကျား၊ အနက်” စသည်များကို (အတ္တနော ဒဗ္ဗံ ဂုဏေတိ ပကာသေတိတိ ဂုဏော=မိမိ၏ တည်ရာ ခြပ်ကို ထင်ရှားပြတတ်သောကြောင့်) “ဂုဏ်” ဟုခေါ်၏။ ဂါဝီနံအရ၌ ဗြူသော နွားမ-နီသော-ကြောင်သော-နက်သော နွားမစသည်ဖြင့် နွားမအားလုံးပါဝင်၏။ ထို နွားမအပေါင်းထဲမှ အနက်ဂုဏ်အားဖြင့် နက်သောနွားမကို ခွဲခြားထုတ်ယူ ခြင်းသည် ဂုဏ်နိဒ္ဓါရဏတည်း။ [“သမ္ပန္န-ပြည့်စုံ” ဟူသည် များပြားခြင်းတည်း။ တခြားနွားမများ၏ နို့ရည်ထက် ချိုမြိန်ခြင်းကိုလည်း “သမ္ပန္န” ဟု ဆိုကြသေး၏။ ဂါဝီသုကား သတ္တမိသက်ပုံတည်း။ သာမာနာရီနံလည်း ဗြူသော-မဲသော-ရွှေသော မိန်းမအားလုံးထဲမှ အရွှေဂုဏ်အားဖြင့် သီးခြား ထုတ်ယူခြင်းကြောင့် ဂုဏ်နိဒ္ဓါရဏ ပင်တည်း။]

မနုဿာနံ ခတ္တိယော သူရတမော-မနုဿာနံအရ၌ ခတ္တိယ၊ ဗြာဟ္မဏ၊ ဝေဿ၊ သုဒ္ဓဟု ဇာတ် ၄ မျိုးလုံး ပါဝင်၏။ ထိုလူအပေါင်းထဲမှ ခတ္တိယလူမျိုးကို သီးခြားခွဲထုတ်ခြင်းသည် ဇာတ်အားဖြင့် ထုတ်ခြင်းဖြစ်သောကြောင့် ဇာတ်နိဒ္ဓါရဏ တည်း။ [နိဒ္ဓါရဏ အမျိုးမျိုးခွဲရာ၌ ခွဲထုတ်အပ်သော အစိတ်ကိုကြည့်၍ခွဲလျှင် ရဲခြင်းဂုဏ်ကို ကောက်ယူ၍ ဂုဏ် နိဒ္ဓါရဏ-ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ခွဲထုတ်အပ်သော အစိတ်က ဇာတ်သဒ္ဓါဖြစ်လျှင် ဇာတ်နိဒ္ဓါရဏ၊ ဂုဏ်သဒ္ဓါဖြစ်လျှင် ဂုဏ်နိဒ္ဓါရဏ၊ ကြိယာသဒ္ဓါဖြစ်လျှင် ကြိယာနိဒ္ဓါရဏ-စသည်ဖြင့် သိပါ။]

ပထိကာနံ ဓာဝန္တော သီဃတမော-ပထိကာနံအရ၌ ဖြည်းဖြည်းသွားသူ၊ မှန်မှန်သွားသူ၊ မြန်မြန်သွားသူတို့ ပါဝင်စုပေါင်းနေ၏။ ထို အပေါင်းအစုထဲမှ အပြေးသွားသူကို ခွဲခြားထုတ်ယူခြင်းသည် သွားခြင်း ကြိယာအားဖြင့် ထုတ်ယူခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာနိဒ္ဓါရဏတည်း။ [သီဃတမောကို ကြည့်၍ နာမည်တပ်လျှင် လျင်မြန်ခြင်းဂုဏ်ဖြစ်၍ ဂုဏ်နိဒ္ဓါရဏဟု ဆိုရလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် သီဃတမောကို ကြည့်၍ နာမည်တပ်ရ။ ဓာဝန္တောသည် ပြေးသွားခြင်းကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သော ကြိယာသဒ္ဓါတည်း။ ဤပုံစံများကို ထောက်၍ ကစွည်းဂုတ္တိ၌ ၃ မျိုးသာ ပြထားသည်ဟုမှတ်။]

နာမနိဒ္ဓါရဏ။ ။အရဟတံ အာနန္ဒော အညတရော၊ အရဟတံအရ၌ အရှင် သာရိပုတ္တရာ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန် အရှင်မဟာကဿပ အရှင်အာနန္ဒာစသော နာမည်အမျိုးမျိုးရှိသော ရဟန္တာများ ပါဝင်စုပေါင်းနေ၏။ ထိုရဟန္တာများထဲမှ အရှင်အာနန္ဒာကို ထုတ်ယူခြင်းသည် နာမည်အားဖြင့် ထုတ်ယူခြင်းဖြစ်သောကြောင့် နာမနိဒ္ဓါရဏ မည်၏။ [အရဟတံ-ရဟန္တာတို့တွင်၊ အာနန္ဒော-အရှင်အာနန္ဒာ သည်၊ အညတရော-တစ်ပါး အပါအဝင်တည်း။]

ဗ္ဗု နိဒ္ဓါရဏ။ ။ယောဓာနံ-သူရဲကောင်းတို့တွင်၊ ဝမ္ဗိကော-စစ်ဝတ်တန်ဆာကို ဝတ်ဆင်ထားသူသည်၊ သူရတမော-သာ၍ ရဲရင့်၏။ ဤ၌ “ချပ်မိန်ညို” ဟုခေါ်ကြ သော စစ်ဝတ်တန်ဆာသည် အထည်ခြပ်တည်း။ စစ်ဝတ် ဝတ်ထားသူ၊ မဝတ်သူ

၃၀၅။ အနာဒရေ-မရိသေခြင်း ကြိယာကို၊ (ဂမ္မာနေ၊ သိအပ်သော်၊ အနာဒရိယတော-အနာဒရိယလိင်မှ နောက်၌)- ဆဋ္ဌိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ သတ္တမိစ-သတ္တမိလည်းသက်၊ ဒါရကဿ- သူငယ်သည်၊ ရုဒတော-ငိုစဉ်၊ (ပိတာ-အဖသည်၊) ပဗ္ဗဇိ-ရဟန်းပြုပြီ၊ ဒါရကေ- သည်၊ ရုဒန္တသ္မိ-စဉ်၊ (ပိတာ) ပဗ္ဗဇိ-ပြီ။ (၃၂၉)

အများထဲမှ ဝတ်ထားသူကို ထုတ်ယူခြင်းသည် ခြပ်အားဖြင့် ထုတ်ယူခြင်းဖြစ်သော ကြောင့် ဒဗ္ဗနိဒ္ဓါရဏမည်၏။ [ဝမ္ဘိကော အရာ၌ “ဝမ္ဘိတော” ဟု အဘိဓာန်ရှိ၏။] **သချ်နိဒ္ဓါရဏ။** ။တိက္ခန္န-ရဟန်းတို့တွင်၊ ဒွေတယော-၂ ပါး ၃ ပါးတို့ကို၊ သမ္မနိတဗ္ဗာ-သမုတ်ထိုက်ကုန်၏၊ ရဟန်းအများထဲမှ ၂ ပါး ၃ ပါးကို ခွဲခြား ထုတ်ယူခြင်းသည် ၂-၃ ဟူသော သချ်အားဖြင့် ထုတ်ယူခြင်းဖြစ်သောကြောင့် သချ်နိဒ္ဓါရဏမည်၏။ ရုပ်ဝွက် စာစပ်ကို အခြေပြုအတိုင်း မှတ်၊ ဝိဘတ်သက်ရာ၌ ပရသမညာသုတ်ဖြင့် နိဒ္ဓါရဏ အမည်မှည့်ကြသေး၏။ သက္ကတ၌ တမင်္ဂလာ နိဒ္ဓါရဏ မမှည့်၊ သူ့အနက်အားလျော်စွာ ရအပ်သော အန္တတ္ထနာမည် ဖြစ်သောကြောင့် ပရ သမညာသုတ်ဖြင့် မှည့်ဖွယ်မလို၊ အခြားမှတ်ဖွယ်များကို ရူဘာသာဋီကာမှာရှု။

ဤသုတ် ဆိုရကုဋ္ဌိ။ ။ “ရက္ခဿ+သာခါ=သစ်ပင်၏+သစ်ခက်ဟူရာ၌အဝယဝိ +အဝယဝ (အပေါင်း + အစိတ်) အဖြစ်ဖြင့်စပ်ခြင်း၊ သမ္မန်အနက်ဖြစ်သကဲ့သို့၊ “မနုဿာနံ+ခတ္တိယော”၌ “လူတို့၏+မင်း” ဟု သမ္မန်အနက်မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် မနုဿာနံဝယ် ဆဋ္ဌိဝိဘတ်မသက်နိုင်။ “ရက္ခေ+သာခါ=သစ်ပင်၌+သစ်ခက်” ဟု ရာဝယ် အပေါင်း အာဓာရ+အစိတ် အာဓေယံ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်နိုင်သကဲ့သို့ “မနု သေသု+ခတ္တိယော” ဝယ် “လူတို့၌+မင်း” ဟု အပေါင်း အာဓာရ အစိတ် အာ ဓေယံလည်း မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် သတ္တမိဝိဘတ်လည်း မသက်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် နိဒ္ဓါ ရဏအနက်၌ ဝိဘတ်သက်သော ဤသုတ်ကို သီးခြားဆိုရသည်။ [“ဗုဒ္ဓိပ္ပသာဒနိ” ဋီကာနည်းတည်း၊ ထိုဋီကာ၌ “သာလယော သူကဓညာနံ (သူကဓညေသု) ပထျ တမာ = အမြီးမွေး (အချွန် အဖျား) ရှိသောစပါးတို့တွင် သလေးစပါးတို့သည် သာ၍ ကျကျက်လွယ်ကုန်၏” ဟု ပုံစံထုတ်သည်။ ဇိနိန္ဒုဗုဒ္ဓိ နျာသဋီကာ၌မူ “သမ္မန် အနက် အာဓာရအနက် ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ရှေ့သုတ်များဖြင့်ပင် ပြီးသော်လည်း သာ၍ထင်ရှားအောင်ပြခြင်းငှာ ဤသုတ်ကို ဆိုရသည်-ဟု ဆို၏။]

၃၀၅။ အနာဒရေစ-အာဒရဏ-ရိသေခြင်း လေးစားခြင်း၊ အာဒရော-ခြင်း၊ န+အာဒရော၊ အနာဒရော-ရိသေလေးစားခြင်း မဟုတ်၊ ဝါ-မရိသေ မလေးစား ခြင်း၊ ရုဒတော ဒါရကဿ ပဗ္ဗဇိ (ပိတာ-ဟုထည့်)၊ “အဖ ရဟန်းပြုခြင်းကိုမလို လားသော သားကလေးငိုနေစဉ် အဖသည် ရဟန်းပြု၏” ဟူရာ၌ ရဟန်းပြုခြင်း ကြိယာသည် သား၏ငိုခြင်းကို မလေးစားရာ ရောက်သောကြောင့် အနာဒရတည်း၊ သားကလေး၏ ငိုခြင်းကြိယာကား မလေးစားအပ်သောကြောင့် အနာဒရိယတည်း။

[န အာဒရိယတေ-မလေးစားအပ်၊ ဣတိ၊ အနာဒရိယော-မည်၏။] ပဗ္ဗဇိသည် အနာဒရိယကြိယာ၊ ရုဒတော၊ ရုဒန္တသ္မိတို့သည် အနာဒရိယကြိယာတည်း။ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိဝိဘတ်သည် ပဗ္ဗဇိကဲ့သို့သော အနာဒရိယာနောင် မသက်၊ ရုဒတော၊ ရုဒန္တသ္မိ ကဲ့သို့သော အနာဒရိယ လိင်နောင်သာသက်၏။ ထို့ကြောင့် “အနာဒရေ-ကို၊ ဂမ္ပမာနေ-သော်၊ အနာဒရိယတော-မှ နောက်၌” ဟုထည့်၍ ပေးသည်။ ရူပသိဒ္ဓိ-မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌လည်း “ဂမ္ပမာနေ” ဟုထည့်ကြသည်ပင်။ ဆိုလိုရင်းကား+ “အနာဒရ ကြိယာကို ကြားနာသူတို့ သိအပ်-သိအောင် ပြောပြအပ်ရာဝယ် အနာဒရိယ လိင်နောင် ဆဋ္ဌိ သတ္တမိဝိဘတ်သက်” ဟုလို၊ စသဒ္ဓါဖြင့် သာမိသ္မိ ဆဋ္ဌိ-ဩကာသေ သတ္တမိသုတ်တို့မှ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိကိုင်။

လက္ခဏပေါ် အနာဒရတက်။ ။ သားကလေး၏ငိုခြင်းသည် အဖ၏ ရဟန်း ပြုခြင်း ကြိယာကို မှတ်သားကြောင်းဖြစ်၍ ဘာဝလက္ခဏာလည်း ဟုတ်၏။ မလေးစား အပ်သောကြောင့် အနာဒရလည်း ဟုတ်၏။ [ဤ၌ “န အာဒရိယတေ အနာဒရော-မလေးစားအပ်” ဟုပြု] လိင်အနက်ပေါ်တွင် အာလုပ်အနက် အပိုဝင်လာသော အခါ ပဌမာကို လိင်ထွေ ပဌမာသုတ်ဖြင့် မသက်ဘဲ အာလပနေစသုတ်ဖြင့် သက်ရ သကဲ့သို့ ဘာဝလက္ခဏာအနက်ပေါ်တွင် အနာဒရအနက် အပိုဝင်လာသောအခါ ကာလဘာဝေသုစသုတ်ဖြင့် သတ္တမိမသက်ဘဲ ဤသုတ်ဖြင့် ဆဋ္ဌိသတ္တမိသက်ရသည်။ အကယ်၍ အနာဒရအနက် အပိုမပါဘဲ ကြိယာတစ်ပါးကိုမှတ်သားကြောင်း ဘာဝ လက္ခဏ အနက်မျှသာဖြစ်လျှင် “စဉ်” ဟုပေးရသော်လည်း ကာလဘာဝေသုစ သုတ်ဖြင့်သာ သတ္တမိသက်ရသည်။ ထို့ကြောင့် “ဗြဟ္မဒတ္တေ ရန္တ ကာရန္တေ ဗောဓိ သတ္တော ပဋိသန္ဓိ ဂဏှိ=ဗြဟ္မဒတ်မင်း မင်းပြုစဉ် ဘုရားအလောင်း ပဋိသန္ဓေယူပြီ” စသည်၌ ကာရေန္တေဝယ် “စဉ်” ဟုပေးရသော်လည်း ဘာဝလက္ခဏာသာဟုမှတ်။ ပါဏိနီ။ ။ ဆဋ္ဌိစာနာဒရေ။ ။ အနာဒရာဓိကေ ဘာဝလက္ခဏေ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ ယော ဟောန္တိ။ ရုဒတိ ရုဒတောဝါ ပဗ္ဗဇိ၊ ရုဒန္တ ပုတ္တာဒိကံ အနာဒရိတွာ ပဗ္ဗဇိတျတ္ထော (သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ)။ [အနာဒရာဓိကေဣတိ ဂေဝလဘာဝ လက္ခဏေ သတ္တမေ၊ အနာဒရာဓိကေ တု ဆဋ္ဌိ သတ္တမိယောတိ ဘာဝေါ။ (၎င်းဋီကာ) ။]

မှတ်ချက်။ ။ “ရုဒန္တ ပုတ္တာဒိကံ အနာဒရိတွာ” ကိုထောက်၍ တကယ့်ကို မလေးစားမှု ပါရာ၌သာ အနာဒရဖြစ်နိုင်သည်-ဟု သဒ္ဓါကျမ်းတို့က ဆိုလို၏။ ပိတာ ပဗ္ဗဇိ၌ အဖ၏ မလေးစားမှုစိတ်သည် မုချအနာဒရတည်း။ သားသည် မလေးစား အပ်သောကြောင့် မုချ အနာဒရိယတည်း။ သို့သော် မလေးစားမှုစိတ်ကြောင့် ရဟန်း ပြုခြင်းကြိယာ ဖြစ်ရကား အကြောင်းစိတ်၏ အမည်ကို အကျိုးရဟန်းပြုခြင်း ကြိယာ ပေါ်၌တင်စား၍ ကာရဏပုစာရအားဖြင့် ရဟန်းပြုခြင်းကြိယာကို အနာဒရဟု လည်းကောင်း၊ ဌာန သား၏အမည်ကို ငိုခြင်းကြိယာ၌ တင်စား၍ ဌာနပုစာရ အားဖြင့် ငိုခြင်းကြိယာကို အနာဒရိယဟုလည်းကောင်း ခေါ်ရသည်။

နိဒ္ဒေသ။ ။ “ရှင်မြေချင်၍ငိုနေသော သားကလေးကို အဖလုပ်သူက အတင်းရှင်ပြုပေး၏” ဟု အဓိပ္ပာယ်ပြု၍ ရှဒတောကိုလည်း ကံအနက်ပေးရမည်-ဟု နိဒ္ဒေသဖွင့်၏။ “ပဗ္ဗဇီဟု လာသမျှ၌ ကိုယ်တိုင် ရှင်ရဟန်းပြုခြင်းသာ၊ သူတစ်ပါးကိုရှင်ပြုပေးရာ၌ကား “ပဗ္ဗာဇေဝိ-ရှင်အဖြစ်သို့ ရောက်စေ၏။ ဝါ-ရှင်ပြုပေး၏” ဟုကားရိတ်ပစ္စည်းဝင်စေရသည်။ ထို့ကြောင့် နိဒ္ဒေသအကြံသည် သဒ္ဓါအနက် ၂ မျိုးလုံးမမှန်၊ ထိုသို့ မမှန်ကြောင်းကိုလည်း မစ္စု ဂစ္ဆတိ အာဒါယ၊ ပေက္ခမာနေ မဟာ ဇနေ” ဟူသော အလားတူပုံစံဖြင့် သာ၍သိသာ၏။ ထိုပုံစံ၌ လူအများကြည့်စဉ် အခြာလူတစ်ယောက်ကို သေမင်းယူသွား၏” ဟု ဆိုလို၏။ နိဒ္ဒေသဖွင့်သလိုကြီးလျှင် “ကြည့်နေသော လူအများကို သေမင်းယူသွား၏” ဟု အဓိပ္ပာယ်ထွက်လိမ့်မည်။

ကြိယာပြိုင်လျှင် အနာဒရတဲ့။ ။ပြခဲ့သော သက္ကတ ပါဠိသဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ ၁-ကြိယာ ၂ ခု ပြိုင်လျက်ရှိခြင်း၊ ၂ ရှေ့ကြိယာဖြင့် နောက်ကြိယာကို မှတ်သားမှု ဘာဝ လက္ခဏာလည်း ဖြစ်ခြင်း၊ ၃ ထိုလက္ခဏာအနက်ပေါ်တွင် မလေးစားမှု အနာဒရ အပိုပါဝင်လာခြင်း၊ ဤအင်္ဂါ ၃ ပါးစုံရာ၌သာ အနာဒရိယ-အနာဒရ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလို၏။ ယခုခေတ်၌ကား လေးစားမှု ရှိသည်ဖြစ်စေ-မရှိသည်ဖြစ်စေ ကြိယာ ၂ ခု ပြိုင်နေလျှင် နောက်ကြိယာသည် ရှေ့ကြိယာကို မလေးစားသည် မည်သောကြောင့် အနာဒရဖြစ်သည်ဟုယူ၍ “မနာပံ ဘာသမာနဿ၊ ဂရုံ ဘာရုံ ဥဒဗ္ဗဟိ=နှစ်သက်ဖွယ် စကားကိုဆိုစဉ် လေးလံသောဝန်ကို ထုတ်ဆောင်ပြီ” ဟူသော ပါဠိ၌ အနာဒရ ဖြစ်သည်-ဟု ယူကြ၏။ ထင်ရှားစေအံ့-နှစ်သက်ဖွယ်ကို ဆိုခြင်းကြိယာ၊ ဝန်ကို ဆောင်ခြင်း ကြိယာဟု ကြိယာ ၂ ခုပြိုင်နေရကား ဥဒဗ္ဗဟိသည် အနာဒရ၊ ဘာသမာနဿသည် အနာဒရိယဟု ခွဲ၍ ဝန်ကိုဆောင်ခြင်းသည် မလေးမစား မဟုတ်သည့် ပြင် လေးစားမှု သာဒရပင် ဖြစ်သေး၏။ ထို့ကြောင့် လေးစားမှု-မလေးစားမှုမှာ ပဓာနမဟုတ်၊ ကောင်းကောင်း ဆိုးဆိုး ကြိယာ ၂ မျိုးပြိုင်နေလျှင် အနာဒရပင်ဟု ဆိုလိုသတတ်။ သို့သော် နန္ဒိဝိသာလဇာတ် အဋ္ဌကထာ၌ “ဘာသမာနဿ ဗြဟ္မဏဿ-ပြောဆိုသော ပုဏ္ဏား” ဟုဖွင့်သောကြောင့် “ဘာသမာနဿ-ဆိုစဉ်” ဟု ပေးခြင်းသည်ပင် အဋ္ဌကထာနှင့် ဆန့်ကျင်နေ၏။ နှစ်သက်ဖွယ်ပြောသောပုဏ္ဏား၏ လေးလံသောဝန်ကိုဆောင်ပြီ” ဟုသာ ဆိုလိုသည်။

သီလက္ခန္ဓံ ဋီကာသစ်။ ။ “သန္ဓေန္တဿာတိ-ပရိမဒ္ဓိတွာ ပိဏ္ဏကရောန္တ သေဝ ဘိဇ္ဇတိ၊ ပေ၊ အနာဒရလက္ခဏေ စေတိ သာမိဝစနံ၊ ကြိယာန္တ ရဿ ပဝတ္တနက္ခဏေ ယေဝ ကြိယာန္တ ရဿပဝတ္တနဉ္စိ အနာဒရလက္ခဏံ” ဟူသော သာမညဖလသုတ်ဖွင့် ဋီကာသစ်၌လည်း “သန္ဓေန္တဿ-အခဲပြုစဉ်၊ ဘိဇ္ဇတိ-ကွဲ၏” ဟူရာ၌ သန္ဓယနကြိယာ ဘိဇ္ဇနကြိယာ ၂ ခု ပြိုင်နေသောကြောင့် သန္ဓေန္တဿသည် ဘိဇ္ဇန ကြိယာကိုမှတ် သားကြောင်း အနာဒရလက္ခဏာတည်းဟုဆို၍၊ ကြိယာတစ်ခု ဖြစ်ဆဲခဏ၌ အခြား ကြိယာတစ်ခု၏ ဖြစ်ခြင်းသည် အနာဒရ၏ အမှတ်လက္ခဏာတည်း-ဟု မှတ်ချက် ချလေသည်။ ဆပ်ပြာခဲ ပြုလုပ်သူသည် မကွဲတန်ဘူးဟုအထင်ရှိ၍ မြေခွက်၌နယ်၍ အခဲပြုလုပ်စဉ် ကွဲသွားရာ၌ ကွဲခြင်းကြိယာသည် ပြုလုပ်သူ၏ အလိုဆန္ဒကိုမရိသေ-

ကွစိဒုတိယာ
ဆဋ္ဌိနမဇ္ဈ

၃၀၆။ ဆဋ္ဌိနံ အတ္ထေ ကွစိ ဒုတိယာ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊
အဂ္ဂိဝေဿန - အဂ္ဂိဝေဿန၊ အဝိဿု - စင်စစ်၊ တယော
ဥပမာ-ဥပမာ ၃ မျိုးတို့သည်၊ မံ-ငါ၏၊ ပဋိဘံသု-

ဉာဏ်၏အာရုံ ဖြစ်လာကုန်ပြီ။ (၂၈၆)

မလေးစားရာ ရောက်သောကြောင့် အနာဒရဖြစ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤ “သန္ဓေန္တဿ ဘိဇ္ဇတိ” ၌ ကြိယာ ၂ ခု ပြိုင်နေရုံမက မလေးမစားမှုလည်း ပါသောကြောင့် သန္ဓေန္တဿကို အနာဒရလက္ခဏာဟု ဆိုလိုက်သည်။ ဤပါဠိကိုထောက်၍ ကြိယာ တစ်ပါးဖြစ်နိုင် အခြားကြိယာတစ်မျိုး ဖြစ်ခြင်းမျှသည် အနာဒရ၏ လက္ခဏာ တည်းဟူကား ဆိုသင့်မည်မထင်၊ လုံလောက်သောသာဓကကို ရှာသင့်သေး၏။

အမှာ။ ။အနာဒရ၊ အနာဒရဝန္တ၊ အနာဒရိယ၊ အနာဒရိယဝန္တ” ဟုအနက် ၄ ပါးခွဲခြားပုံ၊ ရုပ်တွက်၊ စာစပ်ပုံများကို အခြေပြု၍ ပြထားပြီ၊ ရဒန္တသို့နေရာဝယ် သို့ကိုတိပြု၍ “ရဒတိ” ဟုရုပ်ရှိ၏။ ဝိဘတ်သက်ရာ၌ “ပရသမညာပယောဂေသုတ် ဖြင့် ရဒန္တကို အနာဒရအမည်မှည့်” ဟုဆိုကြသေး၏၊ အနာဒရအမည်သည် ပရသ မညာမဟုတ်၊ အန္တတ္ထအမည်သာ၊ ရဒန္တလည်း အနာဒရမဟုတ်၊ အနာဒရိယသာ၊ ထို့ကြောင့် ထိုဝိဘတ်သက်ဆိုရိုးကို ဆင်ခြင်ကြပါလေ၊ ထိုပြင်-ဤ အနာဒရိယ ကြိယာသည် ပစ္စုပ္ပန်ကာလကို ဟောသော မာနအန္တပစ္စည်းတို့ဖြင့် ရှိရသောကြောင့် အနက်ကိုလည်း “ငိုစဉ်၊ ငိုတုန်း၊ ငိုခိုက်” ဟုပစ္စုပ္ပန်သံပါအောင် ပေးရသည်။ [ရဒန္တပေက္ခသဒ္ဒါ ပစ္စုပ္ပန်ကာလိကာ ဟောန္တိ၊ ပစ္စုပ္ပန်ကာလေစ အနာဒရတ္ထော ဒိဿတိ၊.....မဏိဒီပ။]

၃၀၆။ အန္တရာ အဘိတော ပရိတော ပတိ ပဋိဘာသဒ္ဒါတို့၏ ယှဉ်ရာသာ ဆဋ္ဌိအနက်၌ ဒုတိယာသက်-ဟု ရှဉ့်သတ်မှတ်၏၊ သက္ကတ၌ကား သမယာ နိက သာဟာတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း ဆဋ္ဌိအနက်၌ ဒုတိယာသက်၏၊ “သမယာ ဂါမံ၊ နိကသာလကံ၊ ဟာ ကဏှော ဘတ္တံ” တည်း၊ ပါဠိ၌ကား ထိုပုံစံမျိုးမရှိ၊ အန္တောတိ ရောတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာသက်-ဟုဆို၍ “အန္တော ရဋ္ဌံ၊ တိရော ရဋ္ဌံ” ဟု ပုံစံပြကြသေး၏၊ သို့သော် ထိုပုံစံများ၌ကား “ရဋ္ဌဿ+အန္တော၊ အန္တောရဋ္ဌံ” စသည်ဖြင့် ပြီးသော အဗျယိတောသမာသံ ထင်သည်။

[ဆောင်] အန္တရာနော၊ အဘိတောနှင့်၊ ပရိတော ပဋိဘာ၊ ဤမျှသာလျှင်၊ ယှဉ်ရာလင်တွက်၊ ဆဋ္ဌိနက်၌၊ သက်ဒုတိယာ၊ ရှဉ့်လော၊ ကြွင်းမှာ ပါဠိမရှိ။ [ကြွင်းသောသဒ္ဒါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌ ပါဠိသုံးမရှိ-ဟူလို။]

အဝိဿုမံ၊ ပေ၊ ပဋိဘံသု-ဤ၌ မံသဒ္ဒါသည် ပဋိပုဗ္ဗဘာဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဖြစ်၍ သာမိအနက်၌ ဒုတိယာသက်ပုံတည်း။ [ပတိ ဥပသာရကို ပဋိပြုလျှင် “ပဋိဘာ” ဟုဖြစ်၏။ မံကိုသာမိအနက်ပေးရာ၌ “ပတိဘံသု-ဉာဏ်၏အာရုံဖြစ်လာကုန်ပြီ” ဟု

တတိယာ သတ္တမိနဉ္စ ၃၀၇။ တတိယာ သတ္တမိနဉ္စ-တတိယာ သတ္တမိ
 ဝိဘတ်တို့၏လည်း၊ အတ္ထေ-အနက်၌၊ ပေ၊ ဟောတိ၊
 သမဏော ဂေါတမော-ရဟန်းဂေါတမသည်၊ မဲ-ငါနှင့်တကွ၊ သစေ နာလ
 ဝိဿတိ-အကယ်၍ စကားမပြောအံ့၊ တွဉ္စ-အရှင်မင်းမြတ်သည်လည်း၊ မဲ-ကျွန်မ
 နှင့်တကွ၊ နာဘိဘာသသိ-စကားပြောတော်မမူ၊ တတိယတ္ထေ - တတိယာ
 ဝိဘတ်၏ အနက်၌၊ ဧဝံ-ဤ၊ အတူတည်း၊ ပုဗ္ဗဏှသမယံ-နံနက်အခါ၌၊ ။

ဖွင့်လှေရှိကြ၏။ “ငါ၏+ဉာဏ်” ဟုမံကို ဉာဏ်တွင် စပ်စေလိုဟန်တူသည်၊ ပတိ
 ဘံသု (ဥပဋ္ဌဟံသု) - ထင်လာကုန်ပြီ” ဟုပေးလျှင် “မဲ-ငါ့အား” ဟု သမ္ပဒါန်
 အနက်ဖွင့်လှေရှိ၏။ “ငါ့အား+ထင်လာ” ဟု စပ်စေလိုဟန်တူသည်။

[မူလပံ] မန္တိ-မမ၊ ပတိဘံသုတိ-ပတိဘာနသင်္ခါတဿ ဉာဏဿ ဂေါစရာ
 အဟောသုံ၊ (ပါသရာသိ သုတ္တဋ္ဌကထာ).....မန္တိ-ပတိယောဂေ
 သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံတိ အာဟ-မမာတိ။ (ဋီကာ)

[မူလပံ] ဥပမာ မဲ၊ ပေ၊ ပတိဘာတိတိ-မယံ အာဂုသော သာရိပုတ္တ-ဥပမာ
 ဥပဋ္ဌာတိ (ထင်လာ၏) ပတိဘာတုတန္တိ-တုယံ ပတိဘာတုဥပဋ္ဌာတု၊
 (အနက်ကသုတ္တဋ္ဌ)....မဲတန္တိ စ ဥပယောဂဝစနံ ပတိသဒ္ဓယောဂေန၊
 အတ္ထော ပန သမ္ပဒါနမေဝါတိ အာဟ-မယံ တုယုန္တိစ (ဋီကာ)။

တစ်နည်း-“မဲ-ငါ၏၊ ပဋိဘံသု-ဉာဏ်အား ထင်လာကုန်ပြီ” ဟုပေး၊
 ဤသို့ပေးလျှင်လည်း “ဘဂဝန္တညေဝ ပတိဘာတူတိ-ဘာဂဝတောစေ ဧတဿ
 ဘာသိတဿ အတ္ထော ဥပဋ္ဌာတု=မြတ်စွာဘုရား၏သာ ဤဟောအပ်သော ပါဠိ
 တော်၏အနက်သည် ဉာဏ်အားထင်ပါစေလော” ဟူသော မူလပဏ္ဏာသ၊ မဟာသမာ
 ဒါနသုတ် အဋ္ဌကထာ၊ “ဥပဋ္ဌာတူတိစ-ဉာဏဿ ပစ္စုပဋ္ဌာတု” ဟု တစ်နည်းဖွင့်
 သောဋီကာတို့နှင့် ညီသည်၊ ရုပ်တွက် အခြေပြုမှာ။

ဗဟုဂုဏ် သဒ္ဓါလွန်။ ။ဆဋ္ဌိဝိဘတ်တစ်မျိုးတည်းရှိပါလျက် “ဆဋ္ဌိနံ” ဟုဗဟုဂုဏ်
 ဖြင့်ဆိုခြင်းသည် “ပုဗ္ဗေန+ဂါမဲ=ရွာမှ+အရှေ့၌၊ ပုရတ္ထိမေန+ဝေသာလိ=ဝေသာလီ
 ပြည်မှ + အနီးအရှေ့၌” စသောပုံစံများဝယ် အပါဒါန်အနက်၌လည်း ဒုတိယာသက်-
 ဟုသိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ တစ်နည်း-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်၏ ဟောနက်ဖြစ်သော သမ္ပန်
 တွေက များလွန်းလှ၍ “ဆဋ္ဌိနံ” ဟု ဗဟုဂုဏ်ဖြင့်ဆို၏၊ အပါဒါန်အနက်၌ဒုတိယာ
 ကား နောက်၌ စသဒ္ဓါဖြင့်သက်။ (ကမ္မတ္ထေဒုတိယာသုတ်ဖွင့် နျာသ)

၃၀၇။ တတိယာ သတ္တမိနဉ္စ-သဟတ္ထဝယ် လပဓာတ် ဘာသဓာတ်တို့ယှဉ်ရာ၌
 လည်းကောင်း၊ ဝိနာ အန္တရေန နိပါတ်တို့၏ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း တတိယာ
 အနက်၌ ဒုတိယာသက်၏၊ ကာလအနက်၌လည်းကောင်း၊ ဥပ-အနု အမိ-အာ

နိဝါသေတွာ-သင်းပိုင်ကို ပြင်ဝတ်တော်မူပြီး၍၊ ဧကံ သမယံ-အခါတစ်ပါး၌၊ ဘဂဝါ-သည်၊ သတ္တဗျတ္တေ-သတ္တမိဝိဘတ်၏ အနက်၌၊ ဧဝံ-တည်း။ (၂၉၀)

ဆဋ္ဌိစ

၃၀၈။ တတိယာ၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ မေ-ငါသည်၊ ကလျာဏော-ကောင်းမှုကို၊ ကတော-ပြုအပ်ပြီ၊ မေ-သည်၊ ပါပံ-မကောင်းမှုကို၊ ကတံ-ပြီ၊ တတိယတ္ထေ-တတိယာ ဝိဘတ်၏အနက်၌၊ ဧဝံ-အတူတည်း၊

ရှေ့ရှိသော ဝသဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ အမိ ရှေ့ရှိသော သီဓာတ်ဌာဓာတ် အာသဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ထို၌သောက်ခြင်း၊ ထို၌ လှည့်လည်ခြင်း အနက်တို့၌ လည်းကောင်း၊ သတ္တမိ အနက်ဝယ် ဒုတိယာ သက်၏-ဟု ရှု၌ သတ်မှတ်သည်၊ ပုံစံကို ထိုမှာရှု။

[ဆောင်] သဟတ္တ၌၊ လပ-ဘာသတ်၊ ဓာတ် ၂ ရပ်နှင့်၊ ယှဉ်လတ် တစ်ဖြာ၊ ဝိနာ-အန္တရေန၊ နိပါတတို့၊ ယှဉ်ကြလေဘိ၊ နက်တတိမှာ၊ ဒုတိယာ တည်း၊ တစ်ဖြာကာလ၊ ဥပါန္တမိ၊ အာရှေ့ရှိလတ်၊ ဝသဓာတ်တည့်၊ အမိရှေ့လာ၊ သီဌာ အာသ၊ ဓာတ်သုံးဝနှင့် တတ္ထပါန၊ တစ္စာရ၌၊ သတ္တဗျတ္တာ-ဒုတိယာ ဟု၊ ရု-မှတ်ပြုသည်၊ သောတုမှတ်ဖွယ် အချုပ် တည်း။

သစေ မံ၊ ပေ၊ နာလပိဿတီ-လပဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ သဟတ္ထဝယ် “မံ” ဟု ဒုတိယာ သက်ပုံတည်း၊ သဂါထာံဝဂ္ဂ မာနတ္ထဒုဗြာဟ္မဏ သံယုတ် ဝါဠိတော်ရင်း၌ ကား “သစေ မံ သမဏော ဂေါတမော အာလပိဿတီ၊ အဟမ္မိ အာလပိဿာမိ၊ သစေ သမဏော ဂေါတမော နာလပိဿတီ၊ အဟမ္မိ နာလပိဿာမိ” ဟုရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် “သစေ မံ” ဟု မံပါသော ဝါကျ၌ န သဒ္ဒါမပါမှ ပါဠိတော်နှင့်ညီမည်၊ သဟတ္ထဖြစ်သောကြောင့် “မံ-ငါနှင့်တကွ” ဟုပေးသည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြု အတိုင်း တွက်။

တွဉ္စမံ နာဘိဘာသသိ-ဝေသံဇာတ်တော်၌ မဒ္ဒိမိဖုရားက ဝေသံမင်းမြတ် အား သံတော်ဦးတင်ပုံတည်း၊ ထိုအဋ္ဌကထာ၌ “ဣဒံ တဝ မယာ သဒ္ဓိံ အကထနံ” ဟု အဖြောင့်ဖွင့်ရာ၌ “မယာ သဒ္ဓိံ” ဟုဖွင့်သောကြောင့် “မံ-ကျွန်မနှင့် တကွ၊ ကျွန်မနှင့်အတူ” ဟု သဟတ္တ၌ ဒုတိယာသက်ကြောင်း ထင်ရှားပြီ၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “မံ-ငါကို” ဟု ရှေ့ပြုယုဂ်၌ အနက်ပေး၍ ကမ္မတ္တ၌ပင် ဒုတိယာသက်-ဟုမိန့်သည်။

ပုဗ္ဗဏှသမယံ၊ ဧကံ သမယံ-ကာလအနက်၌ သတ္တမိအနက်ဝယ် ဒုတိယာ သက်ပုံတည်း၊ ထို့ကြောင့် “၌” ဟုချည်း ပေးရသည်၊ “ဣမံ ရတ္တိံ-ဤည၌” စသောပုံစံများလည်း နည်းတူ။ [အဋ္ဌကထာတို့၌ကား သတ္တဗျတ္တဝယ် ဒုတိယာ သက်ခြင်းကိုခွင့်ပြု၍ “ပုဗ္ဗဏှသမယံ-နံနက်တွင် တစ်ခုသော အခါပတ်လုံး၊ ဧကံ သမယံ-များစွာသောအခါတွင် တစ်ခုသော တရားဟောရာ အခါပတ်လုံး၊ ဣမံ ရတ္တိံ-ဤည၌သန်းခေါင်ပတ်လုံး” ဟု အစွန္တ သံယောဂအနက်၌ ဒုတိယာသက်ခြင်းကိုလည်း မိန့်တော်မူကြသည်။]

နစ္စ ဂီတဿ-ကခြင်း သီဆိုခြင်း၌၊ ကုသလာ-ကျွမ်းကျင်ကုန်သော၊ စာတုရာ-
 တင့်တယ်ကုန်သော၊ ဣတ္ထိယော-မိန်းမတို့သည်၊ (ပရိဝါရေန္တိ-မြဲရုံကုန်၏၊ ဟု
 ထည့်)၊ တွံ - သည်၊ ရထဿ - ရထား၏၊ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ-အင်္ဂါကြီးငယ်တို့၌၊
 ကုသလော-ကျွမ်းကျင်သည်၊ မဟုတ်လော၊ သတ္တဗျတ္ထေ-သတ္တမိ ဝိဘတ်၏
 အနက်၌၊ ဧဝံ-တည်း၊ က္ခစိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဒေသိတော၊ ပေ၊ ဝိစက္ခဏော-
 ဒေသိတော၊ ပေ၊ ဝိစက္ခဏော စသောပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊
 [အာနန္ဒ - အာနန္ဒာ၊ မယာ - ငါသည်၊ ဓမ္မော - သုတ် အဘိဓမ္မာကိုလည်း။
 ဒေသိတော - ဟောတော်မူအပ်ပြီ၊ ဝိနယောစ - ဝိနည်းကိုလည်း၊ ပညတ္ထော-

၃၀၈။ တတိယာ သတ္တမိနံ-ဆဋ္ဌိစဉ် စဖြင့် တတိယာ သတ္တမိကို ငင်၏။
 တတိယာဝိဘတ်၏ အနက်ဟူသည် ကရိုဏ်းအနက် သဟာဒိယောဂအနက် အဝုတ္တ
 ကတ္တာအနက်များတည်း၊ ပူဇော်ခြင်းအနက်ဟော ယဇဓာတ်-ဟုဓာတ်ဒွေဘော်
 ပြုလျှင် (ဧ ဟု) ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပြည့်စုံလုံလောက်ခြင်း အနက်
 ဟော ပူရဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း ကရိုဏ်းအနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်၊ တုလျ
 အနက်ရှိသော သဒ္ဓါ ကိ အလံ သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာဝယ် သဟာဒိ ယောဂအနက်
 ဆဋ္ဌိသက်။ [ကိ အလံယှဉ်ရာ၌ “နင့်” ဟု မပေးရသော်လည်း သဟာဒိယောဂစ
 သုတ်၌ ရူပသိဒ္ဓိ သွင်းထားသည်။] ကိ တပစ္စည်းဟု ရှေးဆရာတို့သတ်မှတ်အပ်သော
 (တ) စသော ပစ္စည်း၏ ယှဉ်ရာဝယ် ကတ္တာအနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်၊ ကုသလ-
 ပဿန္န- ဝါရအနက်ဟော က္ခတ္တံ ပစ္စည်းစသည်တို့၏ ယှဉ်ရာဝယ် သတ္တမိ အနက်၌
 ဆဋ္ဌိ သက်သည်။

[ဆောင်] ပူဇေတ္ထ၊ ယဇ-ဇဟု၊ ယင်းဓာတ်စုနှင့်၊ ပူရဏဓာတ်၊ ယှဉ်စပ်ရာတွက်၊
 ကရိုဏ်းနက်တည်း၊ အနက်တုလျံ၊ ကိအလံနှင့်၊ ယှဉ်ပြန်လေသော၊
 သဟာဒိယောတု၊ ရှေးသောကာလ၊ ကိတကဟု၊ မုည့်ကြလေပြီး၊
 ပစ္စည်းတ-တိ၊ စသည်ရှိက၊ ထိုသည့်ယှဉ်ရာ၊ ကတ္တာသာရူ၊ ကုသ
 လတ္ထ၊ ပဿန္နတစ်ဖုံ၊ က္ခတ္တံတစ်ရပ်၊ ယှဉ်လတ်ကုန်မူ၊ သတ္တဗျတ်နက်၊
 ဆဋ္ဌိသက်ဟု၊ မှတ်ချက်ဓမ္မာ၊ ပုံစံလာသည်၊ သက်ပါဆဋ္ဌိ စဖြင့်တည်း။

ကတော မေ၊ ပေ၊ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ-ကတော ကတ်တို့၌ တပစ္စည်းသည် ကိတက
 အမည်ရ၏။ ထိုပစ္စည်း၏ ယှဉ်ရာ မေ၌ ကတ္တာအနက်ဝယ် ဆဋ္ဌိဝိဘတ် သက်ထား
 ၏၊ ကုသလ၏ ယှဉ်ရာ နစ္စဂီတဿ-အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံတို့၌ သတ္တမိအနက်ဝယ် ဆဋ္ဌိ
 သက်ထားသည်။ ကြွင်းပုံစံများကို ရှုမှာရူ။ ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်းတွက်။ [ဝါ တတိ
 ယေစ-သုတ်၌ “ကတံ မေ ပါပံ” ဝယ် မေ၌ တတိယာ ဝိဘတ်သက်ဟု ဆိုခဲ့၏။
 ထို့ကြောင့် “ကတောမေ” စသည်ကို ဆဋ္ဌိထုတ်ခြင်းသည် မကောင်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌
 ပြသော “ရညော သမ္မတော” စသောပုံစံများသာ ကောင်းသည်။ “သိက္ခိတာ စာတု
 ရိတ္ထိယော” ကား ကုသလာ နစ္စဂီတဿနှင့် တွဲဖက် ဂါထာပါဒ ဖြစ်၍ပါနေသည်။]

ပညတ်တော်မူအပ်ပြီ၊ (အလွယ်ပေးသည်)၊ အာနန္ဒော-သည်၊ အတ္ထေသု- အနက် တို့၌၊ ဝိစက္ခဏော- စူးစမ်း စိစစ်တတ်ပေ၏။] (၃၁၇)

ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စ ၃၀၉။ ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စ-ဒုတိယာ ပဉ္စမိဝိဘတ်တို့၏ လည်း၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ တဿ-ထိုသူ့ကို၊ ဝတ္တာရော- ပြော ဆိုမည့်သူတို့သည်၊ ဘဝန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏၊ သဟဿာ-အဆောတလျင်၊ ကမ္မဿ- အမှုကို၊ ကတ္တာရော-ပြုလုပ်တတ်ကုန်၏၊ ဒုတိယတ္ထေ-ဒုတိယာဝိဘတ်၏အနက်၌၊ ဧဝံ-တည်း၊ ဓမ္မဿ-တရားတော်ကို၊ အဿဝဏတာ-နာရခြင်း မရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဓမ္မဿ-အကျင့်တရားမှ၊ ပရိဟာယန္တိ-ဆုတ်ယုတ်ကုန်၏၊ ကိံ-နုခေါ- အဘယ်ကြောင့်၊ အဟံ-ငါသည်၊ တဿသုဓဿ-ထိုဈာန်ချမ်းသာမှ၊ ဘာယာမိ- ကြောက်ရအံ့နည်း၊ သဗ္ဗေ-အလုံးစုံသော သတ္တဝါတို့သည်၊ ဒဏ္ဍဿ-ဒဏ်မှ၊ တဿန္တိ-ထိတ်လန့်ကုန်၏၊ သဗ္ဗေ-တို့သည်၊ မစ္စုနော-သေခြင်းမှ၊ ဘာယန္တိ-ကုန် ၏၊ အာသိဝိသာနံ-လျင်သော အဆိပ်ရှိကုန်သော၊ ယောရဝိသာနံ- ကြမ်းတမ်း သော အဆိပ်ရှိကုန်သော၊ စတုနံ-မြေလေးမျိုးတို့မှ၊ ဘီတော-ကြောက်၏၊ ယောရ ဝိသဿ-သော၊ နာဂဿ-နဂါးမှ၊ ဘာယာမိ-ကြောက်၏၊ ပဉ္စမ္ပတ္ထေ-၌၊ ဧဝံ- တည်း။ (၃၁၈)

ကုစိတိ၊ ပေ၊ ဝိစက္ခဏော-ဒေသိတော ပညတ္တောတို့၌ တပစ္စည်းသည် ကတော ကဲ့သို့ ကိတကအမည်ရသော်လည်း ထို၏ယှဉ်ရာ မယာ၌ ကုစိသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် ဆဋ္ဌိမသင်္ဂရ၊ တတိယာသင်္ဂရသည်၊ ဝိစက္ခဏောသည် ကုသလအနက်ရှိသော် လည်း ထို၏ယှဉ်ရာ အတ္ထေသု၌ကုစိသဒ္ဓါမြစ်သောကြောင့် ဆဋ္ဌိမသင်္ဂရ၊ ဩကာသေ သတ္တမိဖြင့် သတ္တမိသာ သက်ရမည်။

၃၀၉။ ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စ-စသဒ္ဓါဖြင့် ကုစိ၊ အတ္ထေ၊ ဆဋ္ဌိတို့ကို ငင်၏၊ ကတ္တား အနက်ဟောသော တပစ္စည်း၊ ဣပစ္စည်းတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဘောအနက်ကို ဟောသော ယုပစ္စည်း၊ ဣပစ္စည်းတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ သရဓာတ် ဣသုဓာတ် ပြုခြင်းအနက်ဟော ကရဓာတ်တို့၏ ကံ၌လည်းကောင်း ဆဋ္ဌိသက်၏။ [ဥပါဒါယ- နိဿာယဟူသော တွာပစ္စယန္တပုဒ်၏ ကံ၌လည်း ဆဋ္ဌိသက်သေး၏။] ဆုတ်ယုတ် ခြင်း ပရိဟာနိအနက်၊ ကြောက်ခြင်း ဘယအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ယှဉ်ရာဝယ် ပဉ္စမိအနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်၊ ဤကား ရူပသိဒ္ဓိ ပုံစံကိုကြည့်၍ သတ်မှတ်ခြင်းတည်း။

[ဆောင်] ကတ္တားနက်ဟု၊ တုဣပြု၊ ယုနှင့်ဣမှာ၊ ဘောဟောသာတည်း၊ ထိုပစ္စည်းတို့၊ ယှဉ်မှီးလေရာ၊ သရိစ္ဆာလျှင်း၊ ပြုပြင်ခြင်းမှတ်၊ ကရဓာတ်ကံ၊ တစ်ဖန်မှတ်ရာ၊ ပရိဟာန၊ ဘယတ္ထတွင်၊ ပဉ္စမိနက်၊ ဆဋ္ဌိသက်သည်၊ မှတ်ချက် ရူပသိဒ္ဓိမှာတည်း။

ကမ္မကရဏ နိမိတ္တဇောသု သတ္တမိ
 ၃၁၀။ ကမ္မ၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ အာဂုသော-ငါ့ရှင်တို့၊ လူမေ အာဇီဝကာ-ဤတက္ကတွန်းတို့သည်၊ သုန္ဒရာ-တော်ပါပေကုန်၏၊ ဘိက္ခုသု-ရဟန်းတို့ကို၊ အဘိဝါဒေန္တိ-ရှိခိုးကုန်၏၊ ကမ္မဇော-၌၊ ဧဝံ-ဤအတူပင်တည်း၊ ဟတ္ထေသု-လက်တို့ဖြင့်၊

တဿ၊ ပေါနာဂဿ-ဝတ္တာရော ဝတုဓာတ်၊ တုပစ္စည်း၊ ကတ္တာရော၌ ကရဓာတ် တုပစ္စည်း၊ ထို တုပစ္စည်း၏ယှဉ်ရာ၌ “တဿ၊ ကမ္မဿ” ဟု ဒုတိယာအနက်၌ ဆဋ္ဌိ သက်ထားသည်။ ဆုတ်ယုတ်ခြင်းအနက်ဟော ပရိဟာနီ၏ယှဉ်ရာ၌ “ဓမ္မဿ” ဟု လည်းကောင်း၊ ကြောက်ခြင်းအနက်ရှိသော ဘာယန္တိ-ဘိတော-ဘာယာမိတို့၏ ယှဉ်ရာ၌ “ဒဏ္ဍဿ-မဇ္ဈဇော၊ စတုန္ဒ၊ အာသီဝိသာနံ ယောရဝိသာနံ” ဟုလည်းကောင်း ပဉ္စမိအနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်ထားသည်။ ကြွင်းပုံစံများကို ရှုမှာလူ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုမိုး၍တွက်။ [“ဓမ္မဿ” ကား အဿဝဏ၌စပ်ခိုက် ဒုတိယာအနက်၌ ဆဋ္ဌိ သက်နိုင်သေး၏။ ထို့ကြောင့် ရှေ့လည်းစပ် နောက်လည်းစပ်ဖို့ရာ ကာကောလောကနနည်းဖြင့် အလယ်၌ထားသည်။]

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ ဆဋ္ဌိစ-ဒုတိယာ ပဉ္စမိနိဗ္ဗ ၂ သုတ်တို့ဖြင့် တတိယာ သတ္တမိ ဒုတိယာ ပဉ္စမိဝိဘတ်တို့၏အနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်ရသော ပုံစံများဝယ် သမ္ပန်အနက်၌ သက်သော ဆဋ္ဌိဟုချည်း မောဂ္ဂလ္လာန်ဆို၏။ ထို့ကြောင့် “ရညော-မင်း၏၊ သမ္ပတော-သမုတ်အပ်သူ၊ နစ္စ ဂိတဿ-ကခြင်း သိဆိုခြင်း၏ (အမူအရာအထူးတို့၌)၊ ကုသလာ-ကျွမ်းကျင်ကုန်သော၊ တဿ-ထိုသူ၏၊ ဝါ-ကို၊ ဝတ္တာရော-တို့သည်၊ ဘဂ္ဂန္တိ-ကုန်၏၊ ဓမ္မဿ-၏၊ ပရိဟာယန္တိ-ဆုတ်ယုတ်ကုန်၏၊ ဒဏ္ဍဿ-ဒဏ်၏၊ တညန္တိ-ထိတ်လန့်ကုန်၏” စသည်ဖြင့် မောဂ္ဂလ္လာန်အလို အနက်ပေးရလိမ့်မည်။

သဒ္ဓနီတိ။ ။ ကြောက်ခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ယှဉ်ရာ၌ ပဉ္စမိသက်ခြင်းကို အလိုမရှိ၊ ဆဋ္ဌိ-ဒုတိယာနှင့် တတိယာသက်ခြင်းကိုသာ အလိုရှိ၏။ [ဆဋ္ဌိပုံစံ ဤသုတ် မှာ၊ ဒုတိယာ၊ တတိယာပုံစံများကို ယသ္မာဒပေတိ၌ပြခဲ့ပြီ။] “တတော ဘယံ” စသည်၌ ဥပ္ပန္နံဟုထည့်၍ “တတော၊ ထိုအရပ်မှ၊ ဘယံ-သည်၊ ဥပ္ပန္နံ-ဖြစ်၏” ဟု တတောကို ဥပ္ပန္နံ၌စပ်၊ “စောရာ ဘယံ ဇာယတိ” ၌လည်း ဇာယတိကြိယာကြောင့် စောရာဟု ပဉ္စမိရှိရသည်။ ဘယံကြောင့် ပဉ္စမိမဟုတ်-ဟု အကျယ်ချဲ့၍ အောက်ပါ ဂါထာကို သဒ္ဓနီတိမိန့်သည်။ [“ယတော ခေမံ၊ တတော ဘယံ” ၌ကား ယတော-အကြင်အရပ်၌၊ ခေမံ-ဘေးမရှိ၊ တတော-ထိုအရပ်၌၊ ဘယံ-ဘေးသည်၊ အတ္ထိ-ယခုရှိ၏၊ ဟု အာဓာရအနက်လည်း ဖွင့်ကြသည်။]

ဆဋ္ဌိစ ဘိရုတာယောဂေ၊ ဒုတိယာ တတိယာ ပိစ၊
 တိဏေဝ ပါဠိယံ ဟောတိ၊ နတု သမ္မောတိ ပဉ္စမိ။

၃၁၀။ ကမ္မကရဏတ္ထ။ ။ ဤကဗျာစဉ်းသုတ် အလိုအားဖြင့်သာ “ဘိက္ခုသု-တို့ကို” ဟု ကံအနက်၊ “ဟတ္ထေသု-တို့ဖြင့်” ဟု ကရိုဏ်းအနက်ပေးရ၏။ မောဂ္ဂလ္လာန် ကား “တို့၌” ဟု အာဓာရအနက်ပင်ပေး၏။ ထိုတွင် “ပါဒေသု ဂဟေတွာတိ-ပါဒေ

ပိဏ္ဏာယ-ဆွမ်းအလိုငှာ၊ စရန္တိ-လှည့်လည်ကုန်၏။ ပတ္တေသု-သပိတ်တို့ဖြင့်၊ ပေ၊ စရန္တိ၊ ပထေသု-လမ်းတို့ဖြင့်၊ ဂစ္ဆန္တိ-သွားကုန်၏။ ကရဏတ္ထေ-၌၊ ဧဝံ-တည်း၊ ဒီပိ-သစ်ကို၊ စမ္ပေသု-အရေတို့ကြောင့်၊ ဟညတေ-သတ်အပ်၏။ ကုဉ္ဇရော-ဆင်ကို၊ ဒန္တေသု-အစွယ်တို့ကြောင့်၊ ဟညတေ-၏။ နိမိတ္တတ္ထေ-၌၊ ဧဝံ-တည်း။ (၃၂၄)

(ခြေတို့ကို) ဂဟေတွာ၊ ဥပယောဂတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ” ဟု သုဒိန္နကဏ္ဍ အဋ္ဌကထာ ဖွင့်သောကြောင့် ဂဟဓာတ်၏ရှေ့ဖြစ်သော သတ္တဗျန္တပုဒ်များ၌ ကံအနက်ပေးခြင်း သည် အဋ္ဌကထာနှင့်ညီ၏။ “ဟတ္ထေသု ပိဏ္ဏာယ စရတိတိ ပါဠိပဒဿ ဟတ္ထေသု လဘိတဗ္ဗပိဏ္ဏတ္ထာယ စရတိတိ အတ္ထော” ဟု မဟာဝဂ္ဂခန္ဓကသာရတ္ထ ဖွင့်သော ကြောင့် “ဟတ္ထေသု-လက်တို့၌၊ ပိဏ္ဏာယ၊ ရထိုက်သော ဆွမ်းအလိုငှာ၊ စရတိ-လှည့်လည်၏” ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်အလို အာဓာရအနက်ပေးခြင်းလည်း ဋီကာဖွင့်နှင့် ညီပေသည်။

နိမိတ္တတ္ထ။ ။ဤ၌ “နိမိတ်” ဟူသည် ရအပ်လတ္တံ့သော အကျိုးတည်း၊ ထိုရအပ်လတ္တံ့သော အကျိုးကိုပင် သတ်ခြင်း၏ အကြောင်းလည်းဖြစ်သောကြောင့် နိမိတ် (အကြောင်း) ဟုဆိုသည်။ သစ်ကိုသတ်လျှင် အရေရမည်၊ ထိုရအပ်လတ္တံ့သော အရေအတွက်ကြောင့် သစ်ကို သတ်ရ၏။ ဆင်ကိုသတ်လျှင် အစွယ်ရမည်၊ ထို ရအပ်လတ္တံ့သော အစွယ်ကြောင့် ဆင်ကို သတ်ရသည်-ဟူလို။

ပါဏိနိ။ ။နိမိတ္တာ ကမ္မသံယောဂေ (သုတ်)၊ ကမ္မသံယောဂေ-ကံနှင့်စပ်ယှဉ် ရာ၌၊ နိမိတ္တာ-နိမိတ်ဟောသဒ္ဒါမှနောက်၌၊ သတ္တမိ-သတ္တမိဝိဘတ်သက်၊ (သုတ်နက်)၊ “ဒီပိ စမ္ပေသု ဟညတေ”၌ ဒီပိသည် ကံတည်း၊ ထိုကံနှင့် အရေသည် တွဲယှဉ် နေသောကြောင့် သံယောဂဖြစ်၏။ ထိုကဲ့သို့ ကံနှင့် သံယောဂဖြစ်ရာ၌သာနိမိတ်ဟော သဒ္ဒါနောင် သတ္တမိသက်ဟုဆိုသည်။ “နိမိတ္တ မိဟ ဖလံ၊ ဣဟ-ဤသုတ်၌၊ နိမိတ္တံ-ဟူသည်၊ ဖလံ-အကျိုးတည်း၊ (သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ) “နိမိတ္တ မိဟ ဖလမိတိ-ယဒိတု ကာရဏမိတိ ပုဇ္ဈေယျ၊ တဒါ ဇေဋ္ဌတ္တာ ဗဒ္ဒေါ ဣစ္စာဒေါ-တိပုသင်္ဂေါ ဘဝတိတိ ဘာဝေါ=အကျိုးကို နိမိတ်ဟုမဆိုဘဲ အကြောင်းကို နိမိတ်ဟုဆိုလျှင် “ဇေဋ္ဌတ္တာ ဗဒ္ဒေါ” စသော ဟိတ်တို့နှင့် ရောနှောဖွယ်ရှိသည်။ (တတွဗောဓိနိ) ဤသို့ဖွင့်၍...

“စမ္ပနိ ဒီပိနံ ဟန္တိ၊ ဒန္တေသု ဟန္တိ ကုဉ္ဇရံ၊

ကေသေသု၊ စမရိ ဟန္တိ၊ သိမနိ ပုက္ခလော ဟတော” ဟု

သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ ပုံစံထုတ်သည်။ [စမ္ပနိ-အရေကြောင့်၊ ဒီပိနံ-သစ်ကို၊ ဟန္တိ (ဟနတိ)-သတ်၏။ ပေ၊ ကေသေသု-မြီးဆံတို့ကြောင့်၊ စမရိ-စမရိမည်သော တိဗက် နွားကို၊ ဟန္တိ-၏။ (“စာမရိ” ဟူသည် တိဗက်ပြည်၌ရှိသော နွားတစ်မျိုးဖြစ်သတတ်၊) သိမနိ-ဝေးစေ့ကြောင့်၊ ပုက္ခလော-ကတိုးကောင်ကို၊ ဟတော-သတ်အပ်၏။ တစ်နည်း သိမနိ-နယ်ပယ်ကြောင့်၊ ပုက္ခလော-နယ်ခြားမှတ်တိုင်ကို၊ ဟတော-သတ်အပ်၏။ တစ်နည်း-သိမနိ-နယ်ပယ်ကြောင့်၊ ပုက္ခလော-နယ်ခြားမှတ်တိုင်ကို၊ ဟတော-စိုက် အပ်၏။] “ကမ္မသံယောဂ” အရ ယှဉ်စပ်မှုသည် သမဝါယသမ္ပန္န၊ သံယောဂသမ္ပန္န

သမ္မဒါနေစ ၃၁၁။ သမ္မဒါနေစ-သမ္မဒါန်အနက်၌လည်း၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ သံဃေ-သံဃာအား၊ ဒိန္နံ-ပေးလှူကြောင်း စေတနာသည်၊ မဟပ္ပလံ - များသော အကျိုးရှိ၏၊ ဂေါတမိ-ဂေါတမိ၊ တွံ-သင်သည်၊ သံဃေ-အား၊ ဒေဟိ-လှူလော၊ သံဃေ-အား၊ ဒိန္နေ-လှူအပ်သော်၊ အဟဉ္ဇေဝ-ငါဘုရားသည်လည်း၊ ဝါ-ကိုလည်း၊ ပူဇိတော-ပူဇော်အပ်သည်၊ ဘဝိဿာမိ-ဖြစ်လိမ့်မည်။ (၃၂၅)

ပဉ္စမုတ္တေစ ၃၁၂။ ပဉ္စမုတ္တေစ-ပဉ္စမိဝိဘတ်၏ အနက်၌လည်း၊ သတ္တမိ-သတ္တမိဝိဘတ်သည်၊ ဟောတိ-၏။ ကဒလိသု-ငှက်ပျောပင်တို့မှ၊ ဂဇေ-ဆင်တို့ကို၊ ရက္ခန္တိ-စောင့်ရှောက်ကုန်၏။ (၃၂၆)

ဟု ၂ မျိုးရှိရာ “သစ်နှင့်အရေ” စသည်သည် နဂိုက အမြဲယှဉ်စပ်နေသော သမဝါယသမ္ပန္နတည်း၊ နယ်ပယ်နှင့် မှတ်တိုင်ကား နဂို မစပ်-နောက်မှ စပ်သော သံယောဂသမ္ပန္နတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ကံနှင့် သံယောဂဖြစ်ရာဝယ် နိမိတ်နှောင် သတ္တမိသက်-ဟူသော ပါဏိနီသုတ်ကိုလိုက်၍ “တတြ ဝတ မန္တိ-တသ္မိ အနိယျာနိကဓမ္မေ မံ” ဟူသော မူလပံ မဟာသိဟနာဒသုတ် အဋ္ဌကထာဝယ် “တသ္မိ အနိယျာနိကဓမ္မေတိ-တသ္မိ ပရေဟိ ပရိကပ္ပိတ အနိယျာနိက ဓမ္မနိမိတ္တံ။ နိမိတ္တတ္ထေဟိ ဣဒံ ကမ္မသံယောဂေ ဘုမ္မံ” ဟု ဋီကာဖွင့်သည်၊ သို့သော် “သမ္ပဇာနမုသာဝါဒေ ပါစိတ္တိယံ” ဟူသော ပါဠိတော်၏ အဋ္ဌကထာ၌ကား “နိမိတ္တတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ” ဟု ကမ္မသံယောဂ မဟုတ်သော နိမိတ်သက်သက်ကိုလည်း ဖွင့်၏၊ ဤ “မုသာဝါဒေ” ကား ဖလဖြစ်သော နိမိတ်လည်း မဟုတ်။ ကာရဏဖြစ်သော နိမိတ်ပင်၊ “မုသာဝါဒသည် အကြောင်း၊ ပါစိတ် အာပတ် သင့်ခြင်းကား အကျိုး” ဟူလို၊ [ဟိတ် ၃ မျိုးနှင့် စိစစ်ချက်ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဠိကာမှာ ရှု။]

၃၁၁။ စ သဒ္ဓါသည် ရှေ့သုတ်လာ ကမ္မကာရဏ နိမိတ္တအနက်ကို ပေါင်းဆည်းသော (သမ္ပိဏ္ဍနခေါ်) ဝုတ္တသမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏-ဟု ကြံသင့်၏၊ “ကံ ကရိုဏ်း နိမိတ်အနက်တို့၌သာ သတ္တမိ သက်သည် မဟုတ်သေး၊ သမ္မဒါန် အနက်၌လည်း သတ္တမိ သက်သေး၏” ဟုပေါင်းပါ၊ နိဒ္ဒေသ၌ကား “စသဒ္ဓါသည် ကတ္တားအနက်ကို ဆည်းသော အဝုတ္တသမုစ္စည်း အနက်ရှိ၏ဟုဆို၍ “မဏိမိ ပဿ နိမိတ်=ပတ္တမြားသည် ဖန်ဆင်းအပ်သော စည်းစိမ်ကိုကြည့်ပါလော” ဟု ဝိရုရဇာတ်ကို ပုံစံထုတ်၏၊ သမ္မဒါန်အနက်ဖြစ်သောကြောင့် “သံဃာအား” ဟုချည်းပေး၏၊ မောဂ္ဂုလ္လာန်၌မူ ဘုရားရှင် ကိုယ်တော်တိုင်ပင် အာဓာရအနက်ကို အလိုရှိတော်မူသောကြောင့် “သံဃေ ဒိန္နံ” စသည်ကို မိန့်တော်မူရကား ဘုရားစကားတော်အတိုင်းပင် အာဓာရအနက်သာဖြစ်သင့်ရကား “သံဃေ-သံဃာ၌” ဟုသာ ပေး-ဟုမိန့်သည်။

၃၁၂။ စသဒ္ဓါသည် “ရှေ့ ၂ သုတ်တို့ဖြင့် သက်ရသော ကံ ကရိုဏ်းနိမိတ် သမ္မဒါန်အနက်၌သာမက၊ ပဉ္စမိအနက်၌လည်း သတ္တမိသက်သည်” ဟုပေါင်းသော

ကာလဘာဝေသုစ ၃၁၃။ ကာလဘာဝေသုစ-ကာလအနက်၊ ဘာဝ
 လက္ခဏ အနက်တို့၌လည်း၊ ကတ္တရိ-ကတ္တားကို၊ ပယုဇ္ဇ
 မာနေယျဉ်အပ်သော်၊ သတ္တမိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ပဗ္ဗဏှသမယေ-နံနက်အခါ၌၊
 ဂတော-သွား၏။ သာယနသမယေ - ညချမ်းအခါ၌၊ အာဂတော - ပြန်လာ၏။
 ဘိက္ခုသု - တို့ကို၊ ဘောဇီယမာနေသု - ဆွမ်းကျွေးအပ်ကုန်သော်၊ ပုရိသော -

(သမ္ပိဏှန ခေါ်) ဝုတ္တသမုစွဉ်း-ဟု နိဒ္ဒေသဖွင့်၏။ ပဉ္စမိအနက်ဟုဆိုသောကြောင့်
 “ကဒလီသု-တို့မှ” ဟု ပေးရသည်။ မောဂ္ဂုလ္လာနိဉ်းကား ငှက်ပျောပင်သည် စောင့်
 ရှောက်ခြင်း ရက္ခဏကြိယာ၏ ဝိသယ (အရာ) ဖြစ်သောကြောင့် “တို့၌” ဟု
 ပေးသည်။

၃၁၃။ ကတ္တရိပယုဇ္ဇမာနေ-ဤ “ကတ္တရိပယုဇ္ဇမာနေ” သည် ရူပသိဒ္ဓိစသည်
 တို့၌ မပါသောကြောင့် ကစ္စည်းဝုတ္တိဆရာ၏ အဘော်ကို သိဖို့ခဲယဉ်းလှ၏။ နိဒ္ဒေသ
 ၌ကား “ကတ္တရိလက္ခဏကြိယာယ ကတ္တဘာဝေန ပယုဇ္ဇမာနေ = လက္ခဏကြိယာ၏
 ကတ္တားအဖြစ်ဖြင့် ကတ္တားကို ယှဉ်အပ်သော်” ဟုဖွင့်၏။ “ဘိက္ခုသု ဘောဇီယမာ
 နေသု ဂတော ပုရိသော”၌ ဂတောသည် လက္ခဏကြိယာတည်း၊ ပုရိသောသည်
 လက္ခဏကြိယာ၏ ကတ္တားတည်း၊ ဤ၌ လက္ခဏကြိယာ၏ ကတ္တားကို ယှဉ်အပ်သည်
 ဖြစ်စေ-မယှဉ်အပ်သည်ဖြစ်စေ “ဘိက္ခုသု ဘောဇီယမာနေသု” တို့၌ သတ္တမိသက်ရ
 မည်သာ၊ ထို့ကြောင့် နိဒ္ဒေသဖွင့်ပုံသည် အကျိုးမရှိလှ၊ သို့မဟုတ် နိဒ္ဒေသ၌ ပါ၌
 သော်လည်း ပျက်နေတန်ရာသည်။ “ကတ္တရိ ပယုဇ္ဇမာနေ” ဟူသော ပါဠိသည်
 မပါလျှင် သာဓ်ရင်း၏၊ ပါသည်အတွက် ဖြစ်သင့်သော အဓိပ္ပာယ်ကား: .....

“ဘိက္ခုသု ဘုတ္တေသု ဂတော ပုရိသော”၌ ဘုတ္တေသုသည် လက္ခဏကြိယာ
 တည်း၊ ဘိက္ခုသုကား လက္ခဏကြိယာ၏ ကတ္တားတည်း၊ ကာလဘာဝေသု၌ ဘာဝ
 အရဖြင့် ဘာဝလက္ခဏ (လက္ခဏကြိယာ) ၌ သတ္တမိသက်ခံသော် ထိုလက္ခဏ
 ကြိယာ၏ ကတ္တား၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့် သတ္တမိသက်နိုင်၏။ ဘာကြောင့်နည်း...
 ပဓာနကြိယာကိုယူလျှင် အပဓာနကတ္တားလည်း (ထွန့်နောက် ရေပါသကဲ့သို့)
 ပါပြီးဖြစ်သောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကာလဘာဝေသုစ-ကာလအနက်၊ ဘာဝ
 အနက်တို့၌လည်းကောင်း၊ ပယုဇ္ဇမာနေ-ယှဉ်စပ်အပ်သော၊ ကတ္တရိ-ကတ္တား၌လည်း
 ကောင်း၊ သတ္တမိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ” ဟု သုတ်နက်ပေးသင့်၏။ [နိဿယ၌ကား
 ပေးရိုးအတိုင်း ပေးထား၏။] နိဒ္ဒေသ၌လည်း “ကတ္တရိ” လက္ခဏကြိယာယ
 ကတ္တဘာဝေန ပယုဇ္ဇမာနေ” ဟု ပါဠိရှိသင့်သည်။ [ဤ၌ “ကတ္တရိ” ဟူသောစကား
 လည်း ဥပလက္ခဏနည်းသာ၊ ဘိက္ခုသု-တို့ကို” ဟူသော ကံ၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့်
 ပင် သတ္တမိသက်နိုင်သည်။]

ကာလအနက်။ ။ပဗ္ဗဏှသမယေ-သာယနသမယေတို့ကား ကာလအနက်၌
 သတ္တမိသက်ပုံတည်း၊ ဤကာလအနက်၌ သတ္တမိသည် ဝိသယအာဓာရ ဖြစ်သော
 ဒါကြောင့် “ဩကာသေ သတ္တမိ” ကဲ့သို့သော သုတ်ဖြင့်ပင် သက်နိုင်၏။ ထို့ကြောင့်

သည်။ ဂတော-သွား၏၊ (ဘိက္ခုသု-တို့သည်) ဘုတ္တေသု-ဆွမ်းစားကုန်ပြီးသော်၊ အာဂတော-ပြန်လာ၏။ ဂေါသု-နွားတို့ကို၊ ဒုယုမာနာသု-နို့ညှစ်အပ်ကုန်သော်၊ ဂတော-၏။ (ဂေါသု-တို့ကို) ဒုဒ္ဓါသု-နို့ညှစ်အပ်ကုန်ပြီးသော်၊ အာဂတော-၏။ (၃၂၇)

ဤသုတ်၌ ကာလသဒ္ဓါကိုဆိုခြင်းသည် အကျိုးမရှိ-ဟု ဆိုကြ၏။ [ဤအဆိုကိုသဘော တူ၍ မောဂ္ဂုလ္လာန်၌လည်း သတ္တဗျာဓာရေသုတ်ဖြင့်ပင် ဝိသယာဓာရ၌ သတ္တမိသင်္က ၍ “အကာလေ ဝဿတိ တဿ၊ ကာလေ တဿ နဝဿတိ = ထိုမတရားမင်း၏ နိုင်ငံဝယ် မရွာသင့်ချိန်၌ မိုးရွာ၏၊ ရွာသင့်ချိန်၌ မရွာ” ဟု ပုံစံထုတ်သည်။]

သို့သော် “ပုဗ္ဗဏှသမယေဂတော” ဝယ် ပုဗ္ဗဏှသမယကို အာဓာရ၊ ဂတောကို အာဓေယံအဖြစ်ဖြင့် ပြလိုရင်းမဟုတ်၊ “ယောကျ်ားသည် နံနက်အချိန်၌ သွား၏၊ ညနေအချိန်၌ ပြန်လာ၏” ဟု ယောကျ်ား၏ သွားခြင်း ပြန်လာခြင်း၏ အချိန်ကို သတ်မှတ်သော ဝိသေသနကိုပင် ဆိုလို၏။ [ထိုသို့ ဝိသေသနဖြစ်လျှင် တတိယာ သက်ရလေမည်လား-ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် ကာလသဒ္ဓါကို ဆိုရကား အကျိုးမရှိမဟုတ်၊ အကျိုးရှိသည်သာ-ဟုလို။ [ကာတန္တ၌လည်း “ကာလဘာဝေသု သတ္တမိ” ဟု သုတ်ရှိ၏။]

[**ကာတန္တဋီကာ**] ကောစိ အာဟ-ကာလဂ္ဂဟဏ မနုတ္တကံ၊ ဝိသယသတ္တ မိယာဝ သိဒ္ဓတ္တာတိ၊ နေဒ မာဓာရာဓေယဝိဝစ္ဆာယံ သုတ္တံ၊ ကိန္တု ဝိသေသနဝိသေယုဘာဝေ တတိယာ သိယာတိ။ [ဤသုတ်သည် အာဓာရ အာဓေယုကို ဆိုလိုရာ၌ တည်အပ်သော သုတ်မဟုတ်၊ စင်စစ်မှာ ဝိသေသန ဝိသေယုအဖြစ်၌ တတိယာ ဖြစ်ရာ၏-ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် တည်အပ်သောသုတ်တည်း။]

ဘာဝအနက်။ ။ “ဘဝန-ဖြစ်ခြင်း၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ခြင်း” နှင့်အညီ ဘူဓာတ်သည် ကြိယာအားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသောကြောင့် သွားခြင်းစားခြင်းစသော ကြိယာအားလုံး ကိုပင် ဘာဝအနက်ဟုခေါ်သည်။ ထိုကြိယာသည် လက္ခဏကြိယာ လက္ခကြိယာဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် မှတ်သားကြောင်း-မှတ်သား၍ ပြောဆိုကြောင်း ကြိယာသည် လက္ခဏကြိယာမည်၏။ ဤလက္ခဏကြိယာသည် အခြားကြိယာတစ်ခုကိုမှတ်သား ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ထင်ရှားသော (အများသိဖြစ်သော) ကြိယာဖြစ်ရမည်။ ထို လက္ခဏကြိယာဖြင့် မှတ်သားအပ်သော (မထင်ရှားသော အများသိမဟုတ်သော) ကြိယာသည် လက္ခကြိယာမည်၏။ [“လက္ခိယတိ အနေနာတိ လက္ခဏံ၊ လက္ခိ တဗ္ဗတိ လက္ခံ၊ ဤ၌ လက္ခဓာတ်ဏှပစ္စည်း။] ဤသုတ်၌ ဘာဝအရ လက္ခဏကြိယာ ကိုယူ၊ ဤလက္ခဏကို ကျမ်းစာတို့၌ “ဘာဝေန ဘာဝလက္ခဏ”ဟု သုံးစွဲ၏။ ဘာ ဝေန-ကြိယာတစ်ခုဖြင့်၊ ဘာဝ လက္ခဏံ-အခြားကြိယာတစ်ခုကို မှတ်ခြင်းသည်၊ ဘာဝေန ဘာဝလက္ခဏံ-မည်၏။

ဘိက္ခုသု၊ ပေ၊ ဂတောပုရိသော-ရဟန်းတို့ကို ဆွမ်းကျွေးခြင်းကြိယာသည် (တစ်ရပ်လုံးအမြင် ဖြစ်သောကြောင့်) ထင်ရှားသောကြိယာတည်း၊ ထိုအချိန်၌ပင် သွားဖို့ကိစ္စရှိ၍ ယောက်ျားတစ်ယောက်သည် အရပ်တစ်ပါးသို့သွား၏၊ ထိုယောက်ျား၏သွားခြင်းကား မထင်ရှား (အများသိမဟုတ်)၊ ထို့ကြောင့် ထိုယောက်ျား ဘယ်အချိန်သွားသလဲဟု မေးလာလျှင် ထင်ရှားသော ဆွမ်းကျွေးခြင်းကြိယာဖြင့် မှတ်သား၍ “ဘိက္ခုသု၊ ပေ၊ ပုရိသော” ဟုပြောရသည်၊ ထို ပါဠိ၌ ဘောဇီယမာနေသုသည် လက္ခဏကြိယာတည်း၊ ထိုလက္ခဏကြိယာ နောင် ဤသုတ်ဖြင့် တိုက်ရိုက် သတ္တမိသက်နိုင်၏၊ ဘိက္ခုသုသည် ဘောဇီယမာနေသုဟူသော လက္ခဏကြိယာ၏ကံတည်း၊ (လက္ခဏရှိသော-ဝုတ္တကံလည်း ဖြစ်သောကြောင့်) လက္ခဏဝန္တ ဝုတ္တကံ ဟုခေါ်သည်၊ ထိုဘိက္ခုသု၌ကား ဘောဇီယမာနေသုနှင့် တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့်ပင် သတ္တမိသက်ရသည်။ [“ပဓာနမပ္ပဓာနေသု၊ ပဓာနေဂဟိတေသတိ၊ ဂဟိတံ အပဓာနံပိ၊ နဂံလာနုဒကံ ယထာ” နှင့် အညီတည်း။]

[အနုဝါဒ ဋီကာ] သမာနာဓိကရဏနာန မေကာဝ ဝိဘတ္တိ ဣစ္ဆိယတိတိ ဝုတ္တတ္တာ “နာမမိပ္ပယုဇ္ဇမာနေ” တိ ဉာပကသာမတ္တိယာစ သမာနာဓိကရဏသဒ္ဓါနံ သမာနလိင်္ဂသမာန ဝိဘတ္တိတာ သိယာတိ ဂေါသဒ္ဓတောပိ (ဂေါသု၌ ဂေါသဒ္ဓါမှ နောက်၌လည်း) သတ္တမိ ဘဝတိ။ (ကာတန္တ ဝုတ္တိ ဋီကာ၏ အနုဝါဒ ဋီကာ)။

သဒ္ဓနီတိ။ ။ “ဘိက္ခုသု ဘောဇီယမာနေသု” ၌ ဘောဇနကြိယာသည် ဘာဝမည်၏၊ ထိုဘာဝ၏အစွမ်းကြောင့် ရအပ်သော ဘိက္ခုသု၌ သတ္တမိဝိဘတ်ကို “ဘာဝသတ္တမိ” ဟုခေါ်၍ ထိုဘိက္ခုသု၌ သတ္တမိဝိဘတ်ကို ဤသုတ်ဖြင့် တိုက်ရိုက်သက်၏၊ ဘောဇီယမာနေသု၌ကား တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် သက်ရသည်-ဟု သဒ္ဓနီတိ၌ ပြောင်းပြန်ဆိုသည်။ [ဘိက္ခုသုတံ အယံ ဘာဝဝသေန လဒ္ဓသတ္တမိတိ ဘာဝသတ္တမိနာမ သိယာ၊ ဘောဇီယမာနေသုတိ ဒေသာ ပန ကတရာနာမ သတ္တမိသိယာ၊ ကတရေနစ လက္ခဏေန သာဓေတဗ္ဗာတိ၊ တုလျာဓိကရဏသတ္တမိနာမ၊ ဒေသာ အနေနေဝစ လက္ခဏေန သာဓေတဗ္ဗာတိ။]

ဘုတ္တေသု အာဂတော-“ဘိက္ခုသု ဘုတ္တေသု အာဂတော ပုရိသော” ဟု စုံအောင်ထည့်၍ ရှေ့အတိုင်း လက္ခဏ စသည်၌၊ ရှေ့ဝါကျသည် ဘောဇီယမာနေသု ဟု ကံဟောလက္ခဏကို ပြသောဝါကျတည်း၊ ဤ၌ကား ဘုတ္တေသုဟု ကတ္တားဟောလက္ခဏကိုပြ၏၊ ထို့ကြောင့်ဘုတ္တေသုဟူသော လက္ခဏကြိယာ၏ ကတ္တားဖြစ်သော ဘိက္ခုသုကို လက္ခဏဝန္တ ဝုတ္တကတ္တားဟုမှတ်၊ “ဂတော-အာဂတော” ဟူသော ကြိယာ၏ကတ္တားဖြစ်သော ပုရိသောသည် လက္ခဏဝန္တ ဝုတ္တကတ္တားမည်၏၊ “ဥပါသကေဟိ ဘိက္ခုသု ဘောဇီယမာနေသု ဂါမံ ဂတော ပုရိသော” ဟု သာ၍စုံလင်အောင် ဝါကျစီလျှင် ဥပါသကေဟိသည် ဘောဇီယမာနေသု၏ လက္ခဏဝန္တ အဝုတ္တကတ္တားတည်း၊ ဂါမံသည် ဂတောဟူသော လက္ခဏကြိယာ၏ လက္ခဏဝန္တ အဝုတ္တ

ဥပါရာ ဝိကိဿရ

ဝစနေ

၃၁၄။ ဥပ အဓိ ဣစ္ဆေတေသံ-ဥပ, အဓိဟူသော ဤ သဒ္ဒါ တို့၏၊ ပယောဂေ - ယှဉ်ရာလိင်၌၊ အဓိက ဣဿရ ဝစနေ-အဓိက အနက်၊ ဣဿရ အနက်ကို ဟောသော သဒ္ဒါသည်၊ (သတိ-ရှိလတ်သော်) သတ္တမိဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ခါရိယံ -တို့၌၊ ဝါ-တို့၏၊ ဥပ-ပိုလွန်သော၊ ဒေါဏော-တစ်စိတ်၊ နိက္ခေ-တစ်နိက္ခေ၌၊ ဝါ-တစ်နိက္ခေ၏၊ ဥပ-ပိုလွန်သော၊ ကဟာပဏံ-တစ်ကျပ်၊ ပဉ္စာလာ-ပဉ္စာလ တိုင်းသားတို့သည်၊ ဗြဟ္မဒတ္ထေ-ဗြဟ္မဒတ်မင်း၏၊ အဓိ-ဥစ္စာတို့တည်း၊ ဝါ-ကျေး ကျွန် တို့တည်း၊ ဂေါတမိ-ဂေါတမိသည်၊ နစ္ဆေသု-ကခြေသည်တို့၌၊ ဝါ-ကခြေ သည်တို့၏၊ အဓိ-အရှင်သခင်တည်း၊ ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားသည်၊ ဒေဝေသု-နတ်တို့၌၊ ဝါ-နတ်တို့၏၊ အဓိ-အရှင်သခင်တည်း။ (၃၂၅)

ကံတည်း-ဟု ခွဲရာ၏၊ ဤတွင် “လက္ခဏ-လက္ခဏဝန္တ၊ လက္ခ-လက္ခဝန္တ၊ ဤလေးဝ, တက္ခရှိစမြဲ” ဟူသည့်အတိုင်း အနာဒရဉ္စ အနက် ၄ ပါး ခွဲခြားသကဲ့သို့ လက္ခဏစသော အနက် ၄ ပါးလည်း နားလည်လောက်ပြီ၊ “ဂေါသု၊ ပေ၊ အာဂတော” လည်းထင်ရှားသော နို့ညှစ်ခြင်းကြိယာဖြင့် မထင်ရှားသော သွားခြင်းကြိယာကို မှတ်သား၍ ပြောသောစကားတည်း၊ “ဂေါသု ဒုယုမာနာသု ဂတော=နွားမတို့ကို နို့ညှစ်နေတုန်း သွားသည်၊ ဒုဒ္ဓါသု အာဂတော=နို့ညှစ်ပြီးချိန် ပြန်လာသည်” ဟူလို၊ [ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်များကို ရူဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

၃၁၄။ ဥပအဓိဣစ္ဆေတေသံ-“ဥပါမိ+အဓိကိဿရဝစနေ” ဟု ၂ ပုဒ်ခွဲ “ဥပါ မိနံ” ဟုဆိုလိုလျက် သုတ်ကြီးဖြင့် နိဝိဘတ်ကို ချေထား၏၊ ထို့ကြောင့် ဝုတ္တိ၌ “ဥပ အဓိဣစ္ဆေတေသံ” ဟု ဆဋ္ဌိဖြင့်ဖြင့်၍ ပယောဂေကိုလည်း ထည့်၍ဖြင့်သည်၊ ရူဋီကာ ၌မူ “ဥပအဓိ ဣစ္ဆေတေဟိ” ဟူသောဝုတ္တိကိုထောက်၍ ဟိကျေသည်ဟု-ဖြင့်သည်၊ ဥပနှင့်အဓိကိုလည်း “ဥပေါစ အဓိစ ဥပါမိ” ဟုဒွန်သမာသံတွဲ၊ ဥပသည် အန ကရဏ သဒ္ဒါတည်း၊ ထို့ကြောင့် အတိဿစန္ဒသဉ္စ “အတိဿ” ကဲ့သို့ ဝိဘတ် မချော် “ဥပေါ” ဟုထားနိုင်သည်။ [ဥပေါ-ဥပလည်း၊ အဓိစ-အဓိလည်း၊ ဥပါမိ- ဥပအဓိတို့၊] ဤ ဥပအဓိဣစ္ဆေတေသံ ပယောဂေကို သတ္တမိဝိဘတ္တိ ဟောတိ၌စပ်၊ “ဥပအဓိတို့၏ ယှဉ်ရာလိန၌ သတ္တမိ ဝိဘတ်သက်” ဟူလို။

အဓိက ဣဿရ ဝစနေ-အဓိက ဝစနေ ဟုဆိုလိုလျက် အဓိကနေောင် ဝစနေကို ချေထားသည်၊ တစ်နည်း..ဣဿရ ဝစနေမှ ဝစနေသဒ္ဒါလိုက်၍ စပ်သည်၊ အဓိကသဒ္ဒါ သည် အဇ္ဈာရဋ္ဌ သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်တည်း၊ အဇ္ဈာရဋ္ဌ=အဓိ+အာရဋ္ဌ၊ “အဓိ-လွန်၍ +အာရဋ္ဌ-တက်သည်” နှင့်အညီ လွန်တက်ပိုလျှံသော အရာဝတ္ထုသည် အဇ္ဈာရဋ္ဌ မည်၏၊ ဣဿရသဒ္ဒါသည် (လက်ခတ်တစ်ကြိမ်ခတ်လျှင် ချည် ၂ ထပ်ဖြစ်ရသောတန္တ

နည်းခေါ် ရက်ကန်းရက်နည်းအားဖြင့်) အစိုးရသူ အရှင်သခင် (သာမိ) ကိုလည်းကောင်း၊ မိမိအပေါ်၌ အစိုးရသူရှိသော ကျေးကျွန် (သံ) ကိုလည်းကောင်း ဟော၏။ ဣဿရဿ-အစိုးရသူ၊ အစိုးရရှိသူကို၊ ဝစနံ-ဟောသောသဒ္ဒါသည်။ ဣဿရဝစနံ-မည်၏။ ဥပ+အဓိနှင့် အဓိက+ဣဿရတို့ကို အစဉ်အတိုင်းဟပ်၍ ဥပသဒ္ဒါသည် အဓိကအနက်ကိုဟော၏။ အဓိသဒ္ဒါသည် ဣဿရအနက်ကိုဟော၏-ဟုမှတ်။ ဤအဓိပ္ပာယ်သည် “အဓိကဿရတ္ထောပါမီဟိ” ဟု သုတ်တည်သော မုဒ္ဒဗောဓနှင့် ညီ၏။ အဓိကဿရတ္ထောပါမီဟိ-အဓိကအနက်၊ ဣဿရအနက်ရှိသော ဥပအဓိသဒ္ဒါတို့နှင့်၊ ယောဂေ-၌၊ သတ္တမိ-သက်” ဟုသုတ်နက်ပေး။ [ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ ဝုတ္တိအဖွင့်တစ်မျိုးဖြင့် အဓိက ဣဿရဝစနံကို အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုး မှတ်ရလိမ့်မည်။]

ဥပခါရိယံဒေါဏော-ဥပသဒ္ဒါသည် အဓိကအနက်ကိုဟော၏။ ထို အဓိကအနက်ဟော ဥပနှင့် ယှဉ်ရာလိင်ကား ခါရိတည်း။ ထို့ကြောင့် ခါရိနောင် သတ္တမိသက်၍ (ဣတ္ထိယံကဲ့သို့) ခါရိယံဟုဖြစ်သည်။ “တို့၌+ပိုလွန်သော တစ်စိတ်” ဟူသည် တစ်တို့နှင့် တစ်စိတ်တည်း။ ဤစပါး ဘယ်လောက်ရှိသလဲဟုမေးရာဝယ် “တစ်တို့နှင့် တစ်စိတ်” ဟုဖြေသောကားမျိုးတည်း။ ရောင်းဝယ်ရာ၌ တစ်တို့ပေးပြီးနောက် တစ်စိတ်ကိုထပ်၍ပေးရာ၌ “တစ်တို့၏+အပိုအလွန်ဖြစ်သောတစ်စိတ်” ဟု အဓိပ္ပာယ်ရနိုင်သောကြောင့် “ခါရိယံ-တို့၏” ဟု သမ္ပန်အနက်လည်း ပေးကြသေး၏။ သမ္ပန်အနက်ပေးသော်လည်း ဥပနှင့်ယှဉ်သောကြောင့် သတ္တမိပင် သက်ရသည်။ [“တို့ထက်+ပိုလွန်သောတစ်စိတ်” ဟုခါရိယံ၌ ဝိဘတ္တအပါဒါန် အနက်ပေးကြသေး၏။ ထိုအနက်ကား ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်ပုံနှင့်ညီမျှ၍ ရူပသိဒ္ဓိမှာ အဓိပ္ပာယ်ပြထားသည်။]

စာစပ်၊ ဝိဘတ်သက်။ ။ခါရိယံကား ၌ဟူ၍ (၏ဟူ၍) အနက်ပေးသောကြောင့် ဥပ၌ အဓိကီ၊ ဥပကား အဓိကတည်း။ [အဓိကရှိသောသဒ္ဒါကို အဓိကီဟုခေါ်သည်။] ဥပကား “သော” ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဒေါဏော၌ တုလျာဓိကရဏ ဝိသေသန၊ ဒေါဏောကား တုလျာဓိကရဏ ဝိသေသု၊ တစ်နည်း- ဒေါဏော-တစ်စိတ်သည်။ ခါရိယံ-၌၊ ဥပ-ပိုလွန်၏” ဟုပေးလျှင် ဒေါဏောကား (သည်) ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဥပ၌တုလျက်၊ ဥပကား လိင်္ဂံတံ” ဟုစပ်၊ ခါရိယံကို ခါရိတည်း၊ အဓိကအနက်ဟော ဥပသဒ္ဒါနှင့်ယှဉ်သောကြောင့် ဥပါဓိရာဇိကီဿရဝစနံသုတ်ဖြင့် ခါရိနောင် သတ္တမိကေဝုစံ သိဿက်၊ ဣတ္ထိယံကဲ့သို့ ရုပ်တွက်။ [၄ ပြည်သည် တစ်စိတ်၊ ၁၆ စိတ်သည် တစ်တို့=၄တင်းတည်း။ တို့ ၂၀ ကား လှည်းတစ်စီးတိုက်ရသော တစ်ဝါဟတည်း။]

ဥပနိက္ခေ ကဟာပလံ- “တစ်နိက္ခ၌+ပိုလွန်သော တစ်ကျပ်=တစ်နိက္ခ၏+အပိုအလွန်ဖြစ်သောတစ်ကျပ်” ဟူသည် “တစ်နိက္ခနှင့်တစ်ကျပ်၊ ဝါ-တစ်နိက္ခအပြင်အပိုတစ်ကျပ်” တည်း။ နိက္ခဟူသည် ကျပ်ချိန်တစ်ရာ(တစ်ပိဿာ)တည်း။ [“စတ္တာရော ဝိဟယော ကုဉ္ဇာ၊ ပေ၊ နိက္ခံတွနိတ္ထိ ပဉ္စ တေ” ဟူသော ၄၈၀ အဘိဓာန်ကိုကြည့်။] စာစပ်-ဝိဘတ်သက်ပုံမှာ ရှေးအတိုင်းတည်း။ ရူပသိဒ္ဓိဝါဒကို ရူဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။ ဤအဓိပ္ပာယ်များမှာ မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် သက္ကတတို့ ဖွင့်ပုံအတိုင်းတည်း။

မဏ္ဍိတုသုက္ကေသု
တတိယာစ

၃၁၅။ မဏ္ဍိတ ဥဿုက္က ဣတိ-မဏ္ဍိတ ဥဿုက္က ဟုကုန်
သော၊ ဧတေသု အတ္ထေသု-ဤအနက်တို့ကို၊ (ဂဗျမာနေသု-
သိအပ်ကုန်သော်) တတိယာ ဝိဘတ္တိ-သည်၊ ဟောတိ-၏။

သတ္တမိစ-သတ္တမိလည်းသက်၊ တထာဂတောဝါ-ဘုရားရှင်သည်လည်းကောင်း၊
တထာဂတဂေါတ္ထောဝါ-ဘုရားအနွယ်တော်သည်လည်းကောင်း၊ ဉာဏေက- ဉာဏ်ဖြင့်၊
ပသီဒိတော-ကြည်လင်၏။ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဉာဏသိ-ဉာဏ်၌၊ ပသီ ဒိတော-၏။
နောက်၌ “ဥဿုက္ကော-အားထုတ်ခြင်းရှိ၏” ဟုပေး၊ [တထာဂတ ဂေါတ္ထောဝါ
၏နောက်၌ “တထာဂတ သာဝကောဝါ” ဟုလည်း သိဟိဋ္ဌိမုဉ် ရှိသေး၏။] (၃၂၉)

အဓိဗြဟ္မဒတ္တေ ပဉ္စာလာ-အဓိသဒ္ဓါသည် ဣဿရ (အစိုးရရှိသူ-ကျေးကျွန်) အနက်ဟောတည်း၊ မဟောသဇေတိတော်၌ ပဉ္စာလတိုင်းကို စူဠနိဗြဟ္မဒတ်မင်း အုပ်စိုးသည်-ဟုလာ၏။ ထို့ကြောင့် ပဉ္စာလတိုင်းသူတိုင်းသားတို့သည် ဗြဟ္မဒတ် မင်း၏ ကျေးကျွန်-ဗြဟ္မဒတ်မင်း၏ ဥစ္စာတို့တည်း၊ အဓိ+နှင့် ဗြဟ္မဒတ္တေကိုလည်း “သံ+သာမိ”အဖြစ်ဖြင့် စပ်ရသောကြောင့် “ဗြဟ္မဒတ္တေ-ဗြဟ္မဒတ်မင်း၏” ဟုသာမိ အနက်ပေးရသည်၊ ဗြဟ္မဒတ္တေကား “၏” ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် အဓိ၌ သာမိ၊ အဓိကား သံ (ဥစ္စာ) တည်း-ဟု စာစပ်၊ ပဉ္စာလာနှင့် အဓိကား တုလျက် လိင်္ဂံစပ်၊ ဝိဘတ်သက်ရာ၌ “ဣဿရ အနက်ရှိသော အဓိသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်သော ကြောင့်” ဟု ဆိုရုံသာ။

အဓိနစ္စေသုပေ၊ ဗုဒ္ဓေါ-ဂေါတမိသည် ကချေသည်အပေါင်း၌ အစိုးရသူတည်း၊ ဝါ-ကချေသည်အပေါင်း၏ အရှင်သခင်တည်း၊ ဘုရားရှင်သည် သမ္မုတိနတ် ဥပပတ္တိ နတ် ဝိသုဒ္ဓိနတ်ဟူသော နတ်သုံးမျိုးတို့၌ အစိုးရတော်မူ၊ နတ်သုံးမျိုးတို့၏ အရှင် သခင် ဖြစ်တော်မူ၏။ ဤပုံစံ ၂ ခု၌ အဓိသဒ္ဓါသည် ဣဿရ(အစိုးရသူ၊ အရှင်သခင်၊ သာမိ) အနက်ကိုဟော၏။ “ဂေါဏာနံ ဂေါဏေသု ဣဿရော” ဟု သာမိဿရာ ဝိပတိသုတ်၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း သာမိအနက်၊ အာဓာရအနက် ၂ ချက်ငဲ့သော ဣဿရအနက်ဟော အဓိသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သောကြောင့် နစ္စေသု ဒေဝေသု တို့ကိုလည်း အာဓာရ-သာမိ ၂ နက်ပေးရသည်၊ ဤသို့လျှင် အဓိဗြဟ္မဒတ္တေ၌ အဓိသဒ္ဓါသည် အစိုးရရှိသူ (သံ) အနက်ကိုဟော၍ ဤ ၂ ပုံစံ၌ အစိုးရသူ(သာမိ) အနက်ကို ဟောသောကြောင့် သုတ်၌ပါသော ဣဿရဝစနေဝယံ ဣဿရသဒ္ဓါသည် တန္တနည်းအားဖြင့် အနက် ၂ မျိုးကို ဟော၏-ဟုဆိုခဲ့သည်၊ အဓိဒေဝေသု ဗုဒ္ဓေါ ဝယံ ရူပသိဒ္ဓိ၌ အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုးပြသေး၏၊ ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာ ရှု၊ စာစပ် ဝိဘတ်သက်ပုံမှာ ရှေးအတိုင်းတည်း။

၃၁၅။ မဏ္ဍိ၊ ပေ၊ သွေတ္တေသု-မဏ္ဍာ ယဿ အတ္တိတိ မဏ္ဍိတော၊ “မဏ္ဍာ- ကြည်လင်ခြင်းသည်” ဟုပေး၊ ပညာရှိသူကို “မဏ္ဍိတ” ဟုခေါ်ကြသကဲ့သို့၊ ကြည်လင် ခြင်းရှိသူကို မဏ္ဍိတဟုခေါ်၏။ ဥဿုက္ကသဒ္ဓါသည် အားထုတ်တတ်သူကိုဟော၏။

နာမကပ္ပေ- နာမ်ကျမ်း၌၊ ကာရကကပ္ပေါ- ကာရကကျမ်း မည်သော၊
ဆဋ္ဌောကဏ္ဍော-ဆဋ္ဌအခန်းသည်၊ ဣတိ-ပြီးပြီ။

“ဥဿုကဿ ဘာဝေါ ဥဿုက္ကံ” ဟုပြုလျှင် အားထုတ်တတ်သူ၏အဖြစ် (အားထုတ်ခြင်းကြိယာ လုံ့လဝီရိယ) ကိုရ၏။ “ဥဿုက္ကံ ယဿ အတ္ထိတိဥဿုက္ကော” ဟုပြုလျှင် အားထုတ်ခြင်းရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ရသည်။ ပသိဒ္ဓိတောသည် မဏ္ဍိတအနက်တည်း၊ ထိုမဏ္ဍိတ ဥဿုက္ကအနက်၌ တတိယာမသက်ဘဲ၊ ထိုအနက်၏ယှဉ်ရာ ဉာဏနောင်သက်သောကြောင့် “ဧတေသု အတ္ထေသု-ဤအနက်တို့ကို၊ ဂဗျမာနေသု-ကုန်သော်” ဟု ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်းပေးသည်။ မဏ္ဍိတ ဥဿုက္ကအနက်တို့ကို သိအပ်ကုန်သော် (ဝါကျအတွင်း၌ သိအပ်လို့ရှိလျှင်) ထိုအနက်တို့၏ ယှဉ်ရာလင်နောင် တတိယာသက်၊ စသဒ္ဓါဖြင့် သတ္တမိလည်း သက်ပါ-ဟူလို။ [သိဟိုဠ်မူ၌ စသဒ္ဓါပါသည်။]

ဉာဏေန၊ပေ၊ဉာဏသ္မိဝါ- “ဉာဏေန-ဖြင့်၊ ဉာဏသ္မိ-၌” ဟု တတိယာသတ္တမိဝိဘတ်တို့၏ ဟောရိုးအတိုင်း ကရိုဏ်းအနက် အာဓာရအနက်တို့သာ ဆရာတို့ပေးစေလိုကြ၏။ ဘုရားရှင်နှင့် ဘုရားအနွယ်တော်သည် ဉာဏ်ဖြင့် ကြည်လင်-ထိုထိုကိစ္စဝယ် ဉာဏ်ဖြင့် အားထုတ်၏။ ဉာဏ်အရာ၌ (ဉာဏ်နှင့်ဆိုင်ရာ ရောက်လျှင်) ကြည်လင်-ဉာဏ်အရာ၌ (ဉာဏ်၏အာရုံ-ဉာဏ်ဖြင့် လုပ်ရမည့်ကိစ္စ၌) အားထုတ်၏-ဟူလို၊ တတိယာသတ္တမိတို့၏ ဟောရိုးအနက်ကို ပေးစေလိုလျှင် ကရဏေ တတိယာ-ဩကာသေ သတ္တမိသုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်သည် မဟုတ်လော၊ ဤသုတ်ကိုဆိုခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-ဤသုတ်မရှိလျှင် မဏ္ဍိတတ္ထဥဿုက္ကတ္ထံသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌ တတိယာဖြစ်စေ သတ္တမိဖြစ်စေ တစ်မျိုးသာသက်နိုင်၏-ဟု ယူမှားဖွယ်ရှိ၏။ ဤသုတ်ကိုဆိုခြင်းကြောင့် ထိုသဒ္ဓါတို့၏ယှဉ်ရာဝယ် တတိယာသတ္တမိ ၂ မျိုးလုံးပင် သက်နိုင်၏-ဟု သိစေခြင်းအကျိုးရှိသည်။ [သာမိဿရာမိပတိသုတ်၌ “ဥဘယတ္ထံ ဝစနံ” ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိအဆိုကိုနည်းမှီး၍ ဖြေခြင်းဖြစ်သည်။] နိဒ္ဒေသ၌မူ တတိယာ သတ္တမိ ၂ မျိုးလုံးပင် နိမိတ်အနက်၌ သက်၏” ဟုဆို၏။ ဉာဏ်ကြောင့်ကြည်လင်၍ ဉာဏ်ကြောင့် အားထုတ်သည်-ဟူလို။

ဣတိ၊ ပေ၊ ကဏ္ဍော-နာမကပ္ပ (နာမ်ကျမ်း) ဟူသော အပိုင်းကြီးဝယ် ကာရကကပ္ပဟူသော အပိုင်းလည်းပါဝင်၏။ ထို ကာရကကပ္ပသည် နာမ် ပဉ္စမကဏ္ဍကိုထောက်၍ ၆ ခန်းမြောက်လည်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ကာရကကပ္ပေါ ဆဋ္ဌောကဏ္ဍော” ဟု မိန့်သည်။ သိဟိုဠ်မူ၌ကား “နာမကပ္ပေ” မပါ၊ “ဣတိ ကာရကကပ္ပေါ ဆဋ္ဌော ကဏ္ဍော” ဟုသာရှိ၏။ အဓိပ္ပာယ် မထူးလှချေ။

ဤကား ကာရက ဘာသာဋီကာ။

သမာဿိ ဝဘာသောနိကာ

အရိနိဒါန်း

သမာဿိခေါ်ရကြောင်း။ ။သမသနံ - ချိုးခြင်း၊ သမာသော - ချိုးခြင်း၊ ကျဉ်းအောင် ကြိုအောင်ပြုခြင်းကို “ချိုးခြင်း” ဟုခေါ်၏။ [သံပုဗ္ဗ အသုဓာတ်လည်း သင်္ခေပအနက်ကိုဟော၏။ ဇာ ပစ္စည်းသက်၊ အာပုဒ္ဓိပြု။] ချိုးဦးအံ့-“ရေညော+ ပုရိသော” ဝါကျအနက်၌ ရေညောတစ်ပုဒ် ပုရိသောတစ်ပုဒ်ဖြစ်၍ သဒ္ဓါလည်းကျယ်၏။ ရေညောအရ မင်းဒြပ်ရ၍၊ ပုရိသောအရ ယောကျ်ားဒြပ်ရသောကြောင့် အနက်အရ လည်း ကျယ်နေ၏။ “ရာဇပုရိသော” ဟု သမာဿိပြုလိုက်သောအခါ တစ်ဝိဘတ် ဆုံး၍ တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်သွားသောကြောင့် သဒ္ဓါလည်း ကျဉ်း၏။ “မင်းသား” ဟု အနက်တစ်ခုတည်းသာ ရသောကြောင့် အနက်လည်းကျဉ်းလာ၏။ ဤသို့လျှင် ကျယ် နေသော သဒ္ဓါကိုလည်းကောင်း၊ ထိုသဒ္ဓါ၏ အနက်ကိုလည်းကောင်း၊ ကြိုအောင် ချိုးခြင်း ကျဉ်းအောင် ချဉ်းခြင်းကို “သမာဿိ” ဟုခေါ်သည်။ [“သမာသော ပဒသင်္ခေပေါ = ၂ ပုဒ် ၃ ပုဒ် စသည်တို့ကို ချိုးခြင်းသည် သမာဿိမည်၏” (ရူပသိဒ္ဓိ)။]

နိစ္စဝါဒီဝစနတ်။ ။ “သဒ္ဓါဟူသည် အစဉ်အဆက်ခေါ်ဝေါ် ပညတ်အပ်သော ပညတ်တည်း။ ပညတ်ဖြစ်၍ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်းမရှိ၊ မြဲ၏” ဟုပြောလေ့ရှိသော ဆရာသည် နိစ္စဝါဒီမည်၏။ ထိုဆရာကား “ရူပံ ဇီရတိ မစ္စာနံ၊ နာမဂေါတ္တံ န ဇီရတိ” နှင့်အညီ “သတ္တဝါတို့၏ ရုပ်တရားသည် ဆွေးမြေ့ပျက်စီး၏။ အမည်အနွယ် ပညတ်ကား မပျက်စီး” ဟု ဆိုလိုသည်။ ထိုဆရာ အလိုအားဖြင့် “ရာဇ ပုရိသော” ဖြစ်အောင် မည်သူမျှစပ်ဟပ်၍ ပေးရသည်မဟုတ်၊ သူ့နဂိုရ်အတိုင်း စပ်ပြီးဖြစ်ရကား “သမသ္မာတေ-ပေါင်းစပ်တတ်၏။ ဣတိ သမာသော” ဟု ကတ္တုသျာဓိဝစနတ် ပြုရသည်။ [“ပေါင်းစပ်ခြင်း အနက်ဟော” အသုဓာတ်သည် သွာဒိဂိုဏ်း၊ ဇာ ကို န ပြု၍ “အသ္မာ” ဟု ဖြစ်သည်။]

အနိစ္စ ဝစနတ်။ ။ “သဒ္ဓါဟူသည် ရုပ် ၂၈ ပါးတွင် ပါဝင်သော သဒ္ဓါရုပ် ပရမတ်တည်း။ ပရမတ်ဖြစ်သောကြောင့် မမြဲ” ဟုပြောလေ့ရှိသော ဆရာသည် အနိစ္စ ဝါဒီမည်၏။ ထိုဆရာအလိုအားဖြင့် “ရာဇပုရိသော” ဟု ပြောဆိုသောအခါ ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်က စပ်ဟပ်၍ပြောဆိုအပ်သောကြောင့် “သမသ္မာတေ-စပ်အပ်၏။ ဣတိ သမာသော” ဟု ကမ္မသျာဓိဝစနတ်ပြုရသည်။ “သမသနံ သမာသော” ဟူသော ဘာဝသျာဓိဝစနတ်ကိုကား ဆရာ ၂ ဦးလုံးပင်ခွင့်ပြု၏။ ဘာကြောင့်နည်း..... စပ် တတ်သည်ဖြစ်စေ၊ စပ်အပ်သည်ဖြစ်စေ ရှာနေနှင့် ပုရိသတို့ စပ်နေခြင်းကြိယာသာ အစစ်အမှန် ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

[ဆောင်] သမာဿိ ဝစနတ်၊ ကတ္တုသျာဓိကို၊ နိစ္စဝါဒီ၊ ဆရာဆို၏။ ကမ္မသျာဓိကို၊ အနိစ္စဝါဒီ၊ ဆရာဆို၏။ ဘောဆိုသည်ကား၊ ၂ ပါး ဆရာအလိုတည်း။

ဆက်ဦးအံ့-ပုရိသောစသော သဒ္ဒါအားလုံး၌ပင် ဤကဲ့သို့ ပညတ်-ပရမတ် ၂ မျိုး ကွဲ၏။ “ပု” ဟုလည်းကောင်း “ရိ” ဟုလည်းကောင်း ရွတ်ဆိုခိုက် အသံသည် သဒ္ဒရုပ် (ပရမတ်) တည်း။ ဤသဒ္ဒရုပ်ကိုပင် “သဒ္ဒါ” ဟုခေါ်ရကား “ပုရိသော” စသော သဒ္ဒါသည် မမြဲသော အနိစ္စတရားတည်း-ဟု အနိစ္စဝါဒီဆရာတို့က ယူကြသည်။ နိစ္စဝါဒီဆရာတို့ကမူ ထိုရွတ်ဆိုခိုက် သဒ္ဒရုပ်တရားသည် “ယောကျ်ား” ဟူသော အနက်ကိုမပြုနိုင်သေး။ “ပုရိသော” ဟု အက္ခရာ ၃ လုံးပေါင်းမိမှ “ယောကျ်ား” ဟူသော အနက်ကိုပြုနိုင်၏။ ထိုအက္ခရာ ၃ လုံးပေါင်းမိသောအခါ ပရမတ်မဟုတ် တော့၊ သမူဟပညတ်ဖြစ်လေပြီ။ ထိုပညတ်ကား ပျောက်ကွယ် ပျက်သွားခြင်းမရှိ၊ ကမ္ဘာစဉ်ဆက် ခြံလျက်တည်သည်-ဟု ယူသည်။ ဤအဓိပ္ပာယ်အရ သမာသဝစနတ် ကို ၃ မျိုးပြုရသကဲ့သို့ “သန္တဟတိတိ သန္တိ=စပ်တတ်သောကြောင့် သန္တိ၊ သန္တိ ယတိတိ သန္တိ=စပ်အပ်သောကြောင့် သန္တိ၊ သန္တဟနံ သန္တိ=စပ်ခြင်းသည် သန္တိ” ဟု သန္တိဝစနတ်ကိုလည်း ၃ မျိုးပင် ပြုကြရသည်။

သန္တိစပ်နှင့် သမာသ်စပ်အထူး။ ။ “ယဿ+ဣန္ဒြိယာနိ” ၌ ယဿဝယ် သဝိဘတ်မကျေဘဲ နောက်ပုဒ်နှင့် “ယဿိန္ဒြိယာနိ” ဟုစပ်၏။ “ယဿ-အကြင်သူ ၏၊ ဣန္ဒြိယာနိ-ဣန္ဒြေတို့” ဟု အနက်လည်းမစပ်ဘဲ ခွဲ၍အနက်ပေးရ၏။ ဤသို့ အနက်လည်းမစပ် ဝိဘတ်လည်းမကျေဘဲ ရွတ်ဆိုရာ၌ ရှေ့ပုဒ်နှင့် နောက်ပုဒ်တို့ ချောမောပြေပြစ်ရုံမျှ စပ်ခြင်းသည် သန္တိစပ်တည်း။ ရာဇ ပုရိသောကဲ့သို့ ရှေ့ပုဒ်၏ ဝိဘတ်ကျေ၍ တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်အောင်လည်းကောင်း “မင်း၏+ယောကျ်ား” ဟု မင်းဒြပ်တခြား ယောကျ်ားဒြပ်တခြား-ဟု အနက် ၂ မျိုးမပြားစေဘဲ “မင်းချင်း ယောကျ်ား” ဟု (ယောကျ်ား) တစ်နက်တည်းရအောင်လည်းကောင်း စပ်ခြင်းသည် သမာသ်စပ်တည်း။ ဤသို့ သမာသ်စပ် သန္တိစပ် အထူးကိုမှတ်ရာ၏။ [ဂဝံပတိ စသော အလုတ္တသမာသ်၌ ဝိဘတ်မကျေသော်လည်း အနက်ကားစပ်လျက်ပင်။ ထို့ ကြောင့် သမာသ်စပ်၌ အနက်စပ်ခြင်းသည် သာ၍လိုရင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ကေတ္တိဘာဝေါသမာသလက္ခဏံ” ဟု မိန့်ကြလေသည်။

[ဆောင်] ဝိဘတ်ကျေပျက်၊ ပုဒ်အနက်၊ စပ်ချက် သမာသ်ထုံး။

အနက်မစပ်၊ ဝိဘတ်မကျေ၊ ပုဒ်သာပြေ၊ မှတ်လေ သန္တိသုံး။

သမာသ် ၂ မျိုး။ ။ သဒ္ဒသမာသ် အတ္ထသမာသ်ဟုလည်းကောင်း၊ လုတ္တသမာသ် အလုတ္တသမာသ်ဟုလည်းကောင်း၊ ယုတ္တသမာသ် အယုတ္တသမာသ်ဟုလည်းကောင်း၊ နိစ္စသမာသ် အနိစ္စသမာသ်ဟုလည်းကောင်း ၂ မျိုးစီပြား၏။ ထိုတွင် “ရညော+ပုရိသော” ဟု ၂ ဝိဘတ်ဆုံးသော သဒ္ဒါ ၂ ပုဒ်ကို “ရာဇပုရိသော” ဟုတစ်ပုဒ် တည်းဖြစ်အောင် ချုံးခြင်းသည် သဒ္ဒါကိုချုံးခြင်းဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဒသမာသ်မည်၏။ “ရညော+ပုရိသော” ဟူသော ဝါကျအခိုက်၌ မင်းဒြပ် ယောကျ်ားဒြပ်ဟု အနက် ၂ ရပ်ရ၍ “ရာဇပုရိသော” ဟု သမာသ်ဖြစ်လာသည့်အခါ “ယောကျ်ား” ဟူသော အနက်တစ်ခုကိုသာရခြင်းသည် အနက်ကိုချုံးခြင်းဖြစ်သောကြောင့် အတ္ထသမာသ် မည်၏။ ရာဇပုရိသောဝယ် ရာဇနောင် သဝိဘတ်ကျေသောကြောင့် လုတ္တသမာသ် မည်၏။ “ဂဝံပတိ” စသည်၌ကား ဂဝံနောင် နိဝိဘတ်မကျေသောကြောင့် အလုတ္တ

သမာဿ်မည်၏၊ ရာဇပုရိသသည် စပ်သင့်သောအနက်ရှိသောကြောင့် ရာဇပုရိသော သည် ယုတ္တသမာဿ်မည်၏။ (ယုတ္တတ္ထသမာဿ်ဟုလည်းခေါ်၏) အသဒ္ဒဘောဇီ စသော ပြုယုဂ်၌ “န+သဒ္ဒံ အသဒ္ဒံ” ဟုသမာဿ်စပ်ထားသော်လည်း စပ်သင့်သော အနက်မရှိသောကြောင့် အတ္ထ (အယုတ္တတ္ထ) သမာဿ်မည်၏။ [အကျယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ ကမ္မဓာရဲသမာဿ် အဆုံးနားမှာ ရှု။] ကုမ္ဘကာရော၌ “ကုမ္ဘံ+ကာရော” ဟု ဝါကျ မရှိရ၊ ကုမ္ဘကာရောဟု အမြဲသမာဿ်သာ ဖြစ်ရသောကြောင့် နိစ္စသမာဿ်မည်၏။ “ရာဇပုရိသော” ကား ရညော+ပုရိသော” ဟု ဝါကျလည်းရှိနိုင်၍ သမာဿ်မမြဲ သောကြောင့် အနိစ္စသမာဿ်မည်၏။

သမာဿ် ၃ မျိုး။ ။သဒ္ဒသမာဿ် အတ္ထသမာဿ် သဒ္ဒတ္ထသမာဿ် ဟုလည်း ကောင်း၊ အာဒိပဒလောပ-မဇ္ဈေပဒလောပ-ဥတ္တရပဒလောပဟု လည်းကောင်း ၃ မျိုးစီပြား၏။ အသဒ္ဒဘောဇီ၌ “န+သဒ္ဒံ၊ အသဒ္ဒံ” ဝယ် နနှင့် သဒ္ဒတို့သည် သဒ္ဒါ သာစပ်၍ အနက်မစပ်သောကြောင့် သဒ္ဒသမာဿ်မည်၏။ ဒီပင်္ကရောသည် ဒီပံ၌ အံဝိဘတ်မကျေသောကြောင့် သဒ္ဒါမစပ်ဘဲ ဒီပင်္ကရောဘုရား” ဟု အနက်အားဖြင့်သာ စပ်သောကြောင့် အတ္ထသမာဿ်မည်၏။ ရာဇပုရိသော စသည်ကား သဒ္ဒါအနက် ၂ မျိုးလုံးစပ်သောကြောင့် သဒ္ဒတ္ထသမာဿ်မည်၏။ “ဒေဝေန+ဒတ္တော၊ ဒတ္တော-ဒေဝဒတ်” ဟူရာ၌ ဒေဝဟူသော အစပုဒ်ကျေသောကြောင့် အာဒိလောပသမာဿ် မည်၏။ “အသေန+ယုတ္တော+ရထော-အသရထော” ဟူရာ၌ (ယုတ္တော ဟူသော အလယ်ပုဒ်ကျေသောကြောင့်) မဇ္ဈေပဒလောပသမာဿ် မည်၏။ “ရူပဿ ဘဝေါ ရူပံ-ရူပဘဝံ” ဟူရာ၌ (ဘဝေါဟူသော နောက်ပုဒ်ကျေသောကြောင့်) ဥတ္တရပဒ လောပသမာဿ် မည်၏။

သမာဿ် ၄ မျိုး။ ။ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာန-ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာန-ဥဘယပဒတ္ထပဓာန- အညပဒတ္ထပဓာနသမာဿ်ဟု သမာဿ် ၄ မျိုးရှိ၏။ အဗျယိဘောသမာဿ်သည် ရှေ့ပုဒ် အနက်ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာနသမာဿ် မည်၏။ တပျရိသ် ကမ္မဓာရဲ ဒီဂုသမာဿ် တို့သည် နောက်ပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ဥတ္တရ ပဒတ္ထပဓာန သမာဿ်မည်၏။ ဒွန်သမာဿ်သည် ၂ ပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ဥဘယပဒတ္ထ ပဓာနသမာဿ် မည်၏။ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဿ်သည် အညပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် အညပဒတ္ထ ပဓာနသမာဿ်မည်၏။ ထို ၄ မျိုးသည်ပင် ကမ္မဓာရဲဒီဂုကို သီးခြားယူလျှင် “ဗျ-ကမ်-ဒီ-တပ်၊ ဗ-ဒွန္တတ်၊ ခြောက်ရပ် သမာဿာ” ဟု သမာဿ် ၆ မျိုးဖြစ်သည်။

သမာဿ် လက္ခဏာ။ ။ “ဘိန္နတ္ထာနံ-ကွဲပြားသော အနက်ရှိသော ပုဒ်တို့၏။ ဧကတ္ထိဘာဝေါ-တစ်ခုတည်းသော အနက်ရှိကုန်သည်၏အဖြစ်သည်။ သမာဿလက္ခဏံ သမာဿ်၏လက္ခဏာတည်း” နှင့်အညီ နဂိုက အနက်အရချင်းကွဲပြားသောပုဒ်တို့၏ အနက်တစ်မျိုးတည်းကိုသာ ဝိုင်းဝန်း၍ဟောရခြင်းသည် သမာဿ်မည်၏ အမှတ် အသားတည်း။ ချဲ့ဦးအံ့-လက္ခဏာဟူသည် ထူးခြားသော အမှတ်အသားတည်း။ လူအများ စုနေရာ၌ လူတစ်ယောက်ကို အခေါ်ခိုင်းလိုလျှင် ထိုသူ၏ ထူးခြားသော အမှတ်အသားကိုညွှန်ပြ၍ “မျက်နှာ၌ အမာရွတ်ရှိတဲ့သူကို ခေါ်ချေ” စသည်ဖြင့် ခိုင်းရသည်။ ထိုသို့ခိုင်းရာ၌ အမာရွတ်သည် အခြားလူတို့နှင့်မတူ ထူးခြားကွဲပြားသော

အမှတ်အသားဖြစ်သကဲ့သို့၊ ထိုအတူ နဂိုရ်က အနက်ချင်းမတူသော ပုဒ်တို့၏ အနက်-၃ဖြစ်လာခြင်းသည် တဒ္ဒိတ် အာချာတ် ကိတ်တို့မှ ထူးခြားသော အမှတ် အသား-၄ည်း၊ မှန်၏-တဒ္ဒိတ်သည် နာမ်ပုဒ်နှင့် ပစ္စည်းတို့ ချဉ်းကပ်၍ ကိတ်သည် ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းတို့ချဉ်းကပ်၏။ အာချာတ်လည်း ဓာတ်နှင့် ဝိဘတ်ချဉ်းကပ်ခြင်း ဖြစ်၏။ ထိုအားလုံးပင် ၂ပုဒ် ၃ပုဒ် စသည်တို့၏ ပေါင်းစပ်ခြင်းမဟုတ်ရကား ကွဲပြားသော အနက်ရှိသော ၂ပုဒ် ၃ပုဒ် စသည်တို့၏ အနက်တစ်မျိုးတည်းကို အတူတကွဟောခြင်း” ဟူသော အမှတ်လက္ခဏာ မပါကြချေ။ သမာသဋ္ဌိသမာ “ထို လက္ခဏာ ပါရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “ဘိန္နတ္ထာနံ ဧကတ္ထိဘာဝေါ သမာသလက္ခဏံ” ဟု ရှေးဆရာတို့ မိန့်တော်မူကြသည်။

ဆက်ဦးအံ့- “ရညော+ပုရိသော” ဟု သမာသမစပ်ခင် အခိုက်အတန့်၌ ရညော အရ မင်းဒြပ်ရ၍၊ ပုရိသောအရ ယောက်ျားဒြပ်ရ၏။ ထို့ကြောင့် ရညော+ပုရိသော ၂ ပုဒ်တို့အနက်အားဖြင့်ကွဲပြား၍ ဘိန္နတ္ထဖြစ်ကြသည်။ “ရာဇပုရိသော” ဟု သမာသ စပ်လိုက်သောအခါ “မင်းချင်းယောက်ျား (မင်းကိုခစားသော ယောက်ျား)” ဟု အနက်တစ်ခုတည်းသာရတော့သည်။ [ဧကော အတ္ထော ယေသံတိ ဧကတ္ထာ။ ယေသံ- အကြင်ပုဒ်တို့၏။ ဧကော-တစ်ခုတည်းသော၊ ဝါ-တူသော၊ အတ္ထော- သည်၊ အတ္ထိ-၏။ ဧကတ္ထာနံ-တစ်ခုတည်းသော (တူသော) အနက်ရှိသော ပုဒ်တို့ ၏။ ဘာဝေါ- ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာသည်။ ဧကတ္ထိဘာဝေါ-မည်၏။]

မှတ်ချက်။ ။ သိဟိဋ္ဌိဗ္ဗံ “ဧကတ္ထဘာဝေါ” ဟုရှိ၏။ မြန်မာ့၌ သကတ် အနက်၌ (ဤ) ပစ္စည်းသက်၍ ဧကတ္ထိဘာဝေါဟုရှိ၏။ ဣတ္ထိဘာဝေါကဲ့သို့ “ဧကတ္ထိ ဘာဝေါ” ဟု ရသယရှိစေ၊ ဧကတ္ထိဘာဝေါကို “ဧကသ္မိ အတ္ထေ ဝုတ္တံ” ဟုဋီကာဖွင့် ပုံကို ထောက်လျှင် “ဧကော-တစ်ခုသော” ဟုပေးသင့်၏။ “သာဓာရဏတ္ထတာ- ဆက်ဆံသော အနက်ရှိကုန်သည်၏အဖြစ်” ဟုမောဂ္ဂလ္လာန် ပဋိကာဖွင့်ပုံကိုထောက် လျှင် “ဧကော=တူသော” ဟုအနက်ပေးသင့်၏။ ဘိန္နတ္ထ၏ ပြောင်းပြန်ဖြစ်သော ကြောင့် “ဧကတ္ထ=တူသောအနက်ရှိ” ဟုဆိုခြင်းက သာ၍သင့်ဖွယ်ရှိသည်။

သဒ္ဒနိတိ။ ။ “နာနာပဒါန-မေကပဒတ္တာပဂမနံ သမာသလက္ခဏံ”-ဟုဆို၍ ပြခဲ့သော လက္ခဏာကို ဧကစိဝါဒဟုဆိုသည်။ နာနာပဒါနံ-အမျိုးမျိုးသော ၂ ပုဒ် ၃ ပုဒ် စသည်တို့၏။ ဧကပဒတ္တာပဂမနံ-တစ်ပုဒ်တည်းအဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ရခြင်း သည်၊ သမာသလက္ခဏံ-တည်း၊ “ရညော+ပုရိသော” ဟု ၂ပုဒ်ကွဲပြားနေရာမှ “ရာဇပုရိသော” တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်လာရခြင်း၊ ဒွန်၌ “ပဝရ သုရာ သုရ ဂရဋ္ဌ မနုဇ ဘုဇံ ဂန္ဓဗ္ဗာ” စသည်ဖြင့် တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်လာရခြင်းသည် တဒ္ဒိတ်စသည်၌မရှိ၊ သမာသဋ္ဌိသာရှိသော ထူးခြားသော လက္ခဏာတည်းဟု ဆိုလိုသည်။ ဤသဒ္ဒနိတိ ဆရာသည် ဒွန်သမာသဋ္ဌိ အနက်အများကိုရသဖြင့် ဧကတ္ထ မဟုတ်နိုင်သောကြောင့် “ဧကတ္ထိ ဘာဝေါ သမာသလက္ခဏံ” ကို ဧကစိဝါဒဟု ဆိုဟန်တူ၏။ သို့သော် ဒွန်၌လည်း ရူပသိဒ္ဓိပြထားသည့်အတိုင်း ဧကတ္ထိဘာဝ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

မူလအနက် ရှုန့်-မစွန့်။ ။ “ရာဇပုရိသော” ဟုသမာသ်ဖြစ်သည့်အခါ “ရာဇ
 ကဲ့သို့သော အပ္ပဓာနပုဒ်တို့သည် မိမိ၏မူလအနက်ကို စွန့်လွှတ်၍ ပဓာနပုဒ်နှင့်
 စပ်ကုန်၏” ဟုယူသော ဇောမာန သကတ္ထဝါဒ, “မိမိ၏ မူလအနက်ကို မစွန့်ဘဲ
 စပ်ကုန်၏” ဟုဆိုသော အဇောမာနသကတ္ထာ ဝါဒဟု ၂ ဝါဒကွဲ၏။ ဇောမာနာနိ
 သကတ္ထံ ယဿာတိ ဇောမာနသကတ္ထာ၊ ယဿာ ဝုတ္တိယာ-အကြင် သမာသ်၏။
 သကတ္ထံ-မိမိအနက်ကို၊ ဇောမာနာနိ-စွန့်သော ပုဒ်တို့သည်။ သန္တိ ဣတိ၊ သာဝုတ္တိ
 -ထိုသမာသ်သည်။ ဇောမာနသကတ္ထာ-မည်၏။

ဇောမာန သကတ္ထဝါဒ။ ။ရာဇသဒ္ဒါသည် မင်းဒြပ်တည်းဟူသော
 အနက်ကိုမစွန့်လျှင် “ရာဇ ပုရိသော” ဟူသောသမာသ်၌ မင်းဒြပ်-မင်းချင်း ယောက်ျား
 ဒြပ်ဟု အနက် ၂ မျိုးရှိသောကြောင့် ဧကတ္ထိဘောမဖြစ်နိုင်၊ ဧကတ္ထိဘော မဖြစ်
 လျှင်လည်း သမာသ်လက္ခဏာမရှိ၍ သမာသ်မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ရာဇသဒ္ဒါသည်
 မင်းဒြပ်တည်းဟူသော မိမိအနက် (သကတ္ထ) ကိုစွန့်လွှတ်၍သာ ပုရိသောနှင့်စပ်၏။
 ထိုသို့စွန့်လွှတ်သော်လည်း ပုရိသောနှင့် သဘောတူသော ဝိသေသနအနက်ကိုကား
 မစွန့်၊ ဥပမာ-လက်သမားသည် မင်း၏ကိစ္စ၌ ရွက်ဆောင်ခိုက်ဝယ် မင်းကိစ္စနှင့်
 မသက်ဆိုင်သော လက်သမားအလုပ်ကိုသာ စွန့်ထား၍ မင်းမှုကိစ္စနှင့် ဆန့်ကျင်
 ဘက်မဖြစ်သော ပြီးရယ်ခြင်း အယားဖျောက်ခြင်း စသောကိစ္စကိုကား အခါအား
 လျော်၍ ဥန့်ဖို့မ-ပိုသကဲ့သို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် ရာဇပုရိသောဟူသော သမာသ်၌
 မင်းဒြပ်လည်းဟူသောအနက်ကို စွန့်လွှတ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် မင်းဒြပ်-ယောက်ျား
 ဒြပ်ဟု အနက် ၂မျိုးမရ၊ ရာဇ သဒ္ဒါဖြင့် အထူးပြုထားသောကြောင့် ယောက်ျား
 သာမန်ကိုလည်း မရ၊ မင်းချင်းယောက်ျားကိုသာ ရသည်။

[ပုဒ္ဓိပ္ပသာဒနိ] ထပတိ (လက်သမားသည်) ရာဇကမ္မေ ပဝတ္တမာနော သက
 တစ္ဆ ကမ္မံ (လက်သမားအလုပ်ကို) ရာဇကမ္မဝိရဒ္ဓံ (မင်းမှုနှင့်
 ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်၍) ဇောတိ၊ နာ-ဝိရဒ္ဓံ (န + အဝိရဒ္ဓံ) ဟသိတ
 ကတ္ထုယနာဒိ၊ တထာ ရာဇသဒ္ဒေါပိ ဝိသေသျတ္ထဝိရဒ္ဓမတ္ထံ
 (ဝိသေသျှအနက်၌ ဖြစ်ခြင်းနှင့် ဆန့်ကျင်သောအနက်ကို) ဇောတိ၊
 န တု ဝိသေသနံ။

ဇောမာန သကတ္ထဖြစ်ပုံတစ်နည်း။ ။စကားပန်းထည့်ထားသော ခွက်၌
 စကားပန်းတို့ကို မှောက်သွန် ပစ်လိုက်သော်လည်း စကားပန်း ထည့်ထားစဉ်ကနှင့်
 ဆက်သွယ်၍ “စကားပန်းခွက်” ဟူသောအသုံးအနှုန်း မပျက်သကဲ့သို့၊ ထိုအတူ
 “ရညော=ပုရိသော” ဟူသော ဝါကျအခိုက်၌ မြင်အပ်သော ရာဇသဒ္ဒါနှင့် “ရာဇ
 ပုရိသော” ဟူသော သမာသ်အခိုက်၌ ရာဇသဒ္ဒါသည် တစ်ခုတည်းပင်ဟုပြောဆိုသူ
 ဉာဏ်၌ ဆုံးဖြတ်ထားသောကြောင့် ရာဇပုရိသောဝယ် ရာဇသဒ္ဒါ၏အနက် (မင်းဒြပ်
 တည်းဟူသော အနက်) ကိုစွန့်လွှတ်လိုက်ရသော်လည်း ရညောတုန်းက ရခဲ့သော
 ဝိသေသနအနက်မှာ ဆက်နွယ်လျက်ရှိရကား “ရာဇပုရိသံ အာနယ=ရာဇပုရိသကို

ခေါ်ခဲ' ဟုဆိုရာ၌ ယောက်ျားသာမန်ကိုမခေါ်ရ၊ ရာဇသဒ္ဒါဖြင့် အလူးပြုအပ်သော မင်းချင်း ယောက်ျားကိုသာ ခေါ်ဆောင်ရ၏။

[ဗုဒ္ဓိပ္ပသာဒနိ] အထဝါ-န္ဒယတော (ဝေက်နွယ်သောအားဖြင့်) ရာဇဝိသိဋ္ဌဿ ဂဟဏံ၊ တံ ယထာ (ဥပမာ ဘယ်လိုနည်း)၊ စမ္ပကပုဋေဝ မလ္လိကာ ပုဋေဝတိ (စကားပန်းခွက် စမ္ပယ်ပန်းခွက်ဟူရာ၌) နိဋ္ဌဘောသု ကုသု မေသု (ပန်းတို့ကို မှောက်သွန်အပ်ကုန်ပြီးသော်လည်း) ဗျာပဒေသော (စကားပန်းခွက်၊ စမ္ပယ်ပန်းခွက်ဟူသောအမည်သည်) အန္ဒယတော ဘဝတိ၊ တထေဟာပိ (ဤ၌လည်း ထို့အတူပင်)၊ တေန ရာဇဝိသိ ဋ္ဌဿ အာနယနံ၊ န တု ပုရိသမတ္တဿ။

ည်း ၂ ပါးအတူ။ ။ပထမနည်း၌ “ရာဇသဒ္ဒါသည် မိမိအနက်ကိုစွန့်၏”ဟု ဆိုသော်လည်း အကုန်အစင်စွန့်သည်မဟုတ်၊ ပုရိသောအား မျှေးဇူးများသော ဝိသေသနအနက်ကို ချန်ထားသေး၏။ သို့သော် စွန့်အပ်သောအနက်ကို ရည်ရွယ်၍ “ဧဟမာနသကတ္ထံ” ဟုဆိုသည်။ ဒုတိယနည်း၌ကား ပန်းတွေကို သွန်လိုက်သကဲ့သို့ ရာဇသဒ္ဒါသည် အနက်အားလုံးကိုပင် စွန့်လိုက်၏။ ရာဇပုရိသောဟု သမာသိဖြစ်သည့် အခါ၌ကား ဝါကျတုန်းက ရာဇသဒ္ဒါနှင့် ဆက်နွယ်သောအားဖြင့် ဝိသေသနအနက်ကို ပြန်၍သိရသည်ဟု ဆိုလိုသည်။ ဤကားဧဟမာနသကတ္ထဝါဒ၌ အဓိပ္ပာယ်တည်း။

အဗောမာန သကတ္ထဝါဒ။ ။“အပ္ပဓာန ဝိသေသနပုဒ်သည် ၎င်း၏ မူလ အနက်ကို မစွန့်မူ၍ ပဓာနပုဒ်နှင့် သမာသိစပ်၏” ဟူသောဝါဒ၌ “မိမိအနက်ကို မစွန့်” ဟူရာဝယ် “ရာဇပုရိသော” ၌ရာဇသဒ္ဒါသည် “ဂဠော+ပုရိသော” ဟူသော ဝါကျအနက်တုန်းက မိမိမှာရှိသော ဝိသေသနအနက်ကို မစွန့်ခြင်းဟု မှတ်သင့်၏။ ဤသို့ ဝိသေသနအနက်ဟူသော သကတ္ထကိုမစွန့်ဘဲ ပုရိသောပုဒ်ပေါင်းစပ်၍ “မင်းချင်း ယောက်ျား” ဟူသောအနက်ကိုဟောသည်။ ဥပမာ-ဆွမ်းခံသောရဟန်းသည် နောက် တစ်အိမ်၌ ဆွမ်းရသော်လည်း ပထမရခဲ့သောဆွမ်းကို ဖွန့်မပစ်ဘဲ ဆွမ်းများအောင်သာ အားငုတ်သကဲ့သို့၊ ထို့အတူရာဇသဒ္ဒါလည်း ပရိသောနှင့်ပေါင်းစပ်၍ ယောက်ျား ခြပ်ဟူသော အနက်ကိုရသော်လည်း မူလရှိသော ဝိသေသနအနက်ကိုမစွန့်ဘဲ “မင်း ချင်းယောက်ျား” ဟူသောအနက်အပေါင်းရအောင်သာ အားထုတ်သည်-ဟူလို။

[ကာတန္တ ပုတ္တိဒီကာ] အဗောမာနသကတ္ထာ ပုတ္တိတေျကော၊ အဗောန္တဉ္စသကတ္ထ မုပသဇ္ဇနံ ပဓာနတ္ထ မာဟေတိ ဘာဝေါ၊ ယထာ ဘိက္ခကော အပရံ ဘိက္ခမာသဇ္ဇ ပုဋ္ဌန ဇောတိ၊ သဉ္စယာယဇေ ယတတိတိ၊ ပေ၊ တထာပိ ပဓာနောပသဇ္ဇနာ ပဓာနတ္ထံ သဟ ပြုဝန္တိတိ။

ပုတ္တိ-သမာသိသည်၊ အဗောမာန သကတ္ထာ-မစွန့်အပ်သော မိမိအနက်ရှိ၏။ ဣတိ-ဤသို့၊ ဧကေ-အချို့ဆရာတို့ဆိုကုန်၏၊ သကတ္ထံ-ကို၊ အဗောန္တံ-သော၊ ဥပသဇ္ဇနံစ- ဝိသေသနသည်လည်း၊ ပဓာနတ္ထံ-ပဓာနအနက်ကို (ပုရိသောဟူသော ပဓာနပုဒ်၏ အနက်ကို)၊ အာဟ-ဟော၏၊ ဣတိ ဘာဝေါ-ဤကား ဆိုလို၊ ငါ့။

အဓိပ္ပာယ်တည်း။ ဘိက္ခုကော-ဆွမ်းခံသူသည်။ အပရံ ဘိက္ခ-အခြားဆွမ်းကို၊ အာသန္တ-ရ၍၊ ပုဗ္ဗ-ရှေ့ဆွမ်းကို၊ န ဇဟာတိ-မစွန့်၊ သဗ္ဗယာယ ဇေ-စုဆောင်း များပြားခြင်းငှာသာ၊ ယတတိ-အားထုတ်၏။ ဣတိ-ဤဥပမာကဲ့သို့တည်း။ ပေ၊ တထာဟိ-ထိုစကားမှန်၏၊ ပဓာနော ပသန္တနာ-ပဓာန အပ္ပဓာန (ရညောနှင့် ပုရိသောကဲ့သို့သော) ပုဒ်တို့သည်။ ပဓာနတ္ထံ-ပဓာနပုဒ်၏ အနက်ကို၊ သဟ-အတူ၊ ဗြုဝန္တိ-ဟောကုန်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဇောမာနသကတ္ထဝါဒ၌ ပထမနည်းနှင့်ဤအဇောမာနသကတ္ထဝါဒသည် စကားဆိုပုံချင်း ကွဲသော်လည်း ဝိသေသနအနက်ကိုမစွန့်ခြင်းကား သဘောတူလျက်ပင်ရှိသည်။ သမဏဗြာဟ္မဏာစသော ဒွန်သမာသံ၌ သမဏသဒ္ဒါသည် မိမိ၏ ရဟန်းခြပ်တည်းဟူသော အနက်ကို လုံးလုံးမစွန့်မှသာ ရဟန်း ပုဏ္ဏား ၂ ပါးစုံကို ရနိုင်၏။ ရာဇပုရိသော စသည်၌ကား ရာဇသဒ္ဒါသည် မင်းခြပ်အနက်ကို စွန့်မှသာ သမာသံစပ်ရကျိုးရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ထို ဝါဒ ၂ မျိုးလုံးကို သမာသံတစ်မျိုးတည်း၌ မသုံးဘဲ သူ့နေရာနှင့်သူ သင့်အောင်သုံးလျှင် ၂ ဝါဒလုံးပင် သင့်မြတ်ဖွယ်ရှိသည်။

သမာသံစပ်ရကျိုး။ ။ဝိဘတ်ဆုံးသောပုဒ်များကို တစ်ကွဲစီမထားဘဲ သမာသံစပ်၍ရှုတ်ဖတ်ရေးသားရာ၌ ရထိုက်သောအကျိုးကို နှာသ၌ ၁-ဝိဘတ်ကျေခြင်း၊ ၂-ပုဒ်တစ်ပါးတို့ သမာသံအကြား၌ မဝင်နိုင်ခြင်း၊ ၃-စပ်ချင်တိုင်းစပ်၍ မဖြစ်ခြင်း၊ ၄-သင်္ချာ အထူးအထွေမရှိခြင်း၊ ၅-ရှေ့ပုဒ်၏ ဝိသေသနမရှိခြင်း၊ ၆-စနိပါတ် ကျေပျောက်ခြင်းဟု ၆ မျိုးပြ၏။ ချဲ့ဦးအံ-

၁။ ဝါကျအချိန်၌ “ရညော+ပုရိသော” ဟု ရညောဝယ် ဝိဘတ် မကျေနိုင်၊ သမာသံဖြစ်သည့်အခါ၌ကား ရညော၌ ဝိဘတ်ကျေ၍ “ရာဇပုရိသော” ဟုဖြစ်၏။ဤသို့ဝိဘတ်ကျေခြင်းသည် သမာသံစပ်သည့်အတွက် ရအပ်သောအကျိုးတစ်မျိုးတည်း။

၂။ ဝါကျ၌ “ရညော မာဂဓဿ ပုရိသော-မဂဓတိုင်းကို အစိုးရသောမင်း၏ အချင်းယောက်ျား” ဟုစပ်ကြား၌ ပုဒ်တစ်ပါး ဝင်နိုင်သော်လည်း “ရာဇပုရိသော” ဟူသော သမာသံ၌ကား ပုဒ်တစ်ပါးမဝင်နိုင်။

၃။ ဝါကျ၌ “ရညော ပုရိသော” ဟု ရညောကို ပုရိသော၌လည်း ဝင်နိုင်၊ “ပုရိသော ရညော သန္တကော=ယောက်ျားသည် မင်း၏ဥစ္စာ” ဟု ရညောကို သန္တကော၌လည်း စပ်နိုင်၏။ ဤသို့ဝါကျတွင်းဝယ် စပ်လိုရာပုဒ်နှင့် စပ်နိုင်သော်လည်း “ရာဇပုရိသော” ဟူသော သမာသံ၌ကား စပ်ချင်တိုင်းစပ်၍မရ၊ ရာဇကို ပုရိသော နှင့်သာစပ်ရသည်။ ဤသို့ စပ်ရပုံသန့်ရှင်းခြင်းလည်း သမာသံစပ်ရကျိုးတစ်မျိုးပင်တည်း။

၄။ ဝါကျ၌ “ရညော+ပုရိသော” ဟုလည်းကောင်း “ရည ပုရိသော” ဟုလည်းကောင်း ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ သင်္ချာ ၂ မျိုးရှိသော်လည်း သမာသံ၌ ထိုကဲ့သို့ သင်္ချာအထူးအထွေမရှိ၊ “ရာဇ ပုရိသော” ဟုချည်းသာရှိသည်။ ဤသို့ သင်္ချာအမျိုးမျိုး မရှုပါပေခြင်းလည်း သမာသံ စပ်ရကျိုးပင်တည်း။

၅။ ဝါကျ၌ “ကောသလဿ ရညော ပုရိသော” ဟူ၍ပုဒ်၏ ဝိသေသန ရှိနိုင်သော်လည်း သမာသ်၌ ကောသလဿ စသော ဝိသေသန မရှိခြင်းလည်း သမာသ်စပ်ရကျိုး တစ်မျိုးတည်း။

၆။ ဝါကျ၌ “ပုရိသော စ ဂါဝေါစ အသောစ” ဟု စနိပါတ် မကျေသော် လည်း သမာသ်၌ “ပုရိသဂဝဿာ” ဟု စနိပါတ်ကျေခြင်းလည်း သမာသ်စပ်ရကျိုး တစ်မျိုးတည်း။

ယေဘုယျနည်း။ ။ဤ ၆ မျိုးလည်း များသောအားဖြင့် ရှိတတ်သောအကျိုး တည်း။ အလုတ္တသမာသ်၌ ဝိဘတ်မကျေခြင်း၊ “အပုန ဂေယျာ-နောင်တစ်ဖန်မသီဆို အပ်သောဂါထာ” ၌(အ)ကို ဂေယျာ၌စပ်ပါလျက် “ပုန” ဟူသော ပုဒ်တစ်ပါး အကြားဝင်ခြင်း၊ “အာဟိတဂ္ဂိ = အဂျာဟိတော-ပူဇော်အပ်သောမီး” ဟူရာ၌ “အဂျာဟိတော ဗြာဟ္မဇော-မီးပူဇော်တတ်သော ပုဏ္ဏား” ဟု အာဟိတပုဒ်ကို စပ်လိုရာပုဒ်တစ်ပါးနှင့် စပ်နိုင်ခြင်း၊ ဒေဝဒတ္တဿ ဂုရုကုလံ” ကဲ့သို့သော ဂမက သမာသ်၌ ရှေ့ပုဒ်ဝိသေသနရှိခြင်း၊ ဤအကြောင်းများကြောင့် နျာသ၌ပြသော အကျိုး ၆ ပါးသည် ယေဘုယျအားဖြင့်ရနိုင်သော အကျိုးသာဖြစ်၍ ရူပသိဒ္ဓိဆရာ မနုစံသက် သောကြောင့် “ဒွေဟိ သမာသဿ ပယောဇနာနိ ဧကပဒတ္တ-မေကဝိဘတ္တိတ္တဉ္စ” အကျိုး ၂ မျိုးကိုသာ ပြသည်။ ၁-ဧကပဒတ္တဟူသည် ဝါကျအစိုက်၌ “ရညော+ ပုရိသော” စသည်ဖြင့် ၂ ပုဒ် ၃ ပုဒ် စသည်ရှိ၍ သမာသ်အစိုက်၌ “ရာဇ ပုရိသော- ပုရိသဂဝဿာ” စသည်ဖြင့် တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်ခြင်းတည်း။ ၂-ဧက ဝိဘတ္တိတ္တဟူသည် “ရာဇပုရိသော” စသည်ဖြင့် တစ်ဝိဘတ်တည်း ရှိခြင်းတည်း။

[အောင်] ထိုထိုသမာသ်၊ စပ်ကျိုးမှတ်လော၊ ဝိဘတ်ကျေငြား၊ ပုဒ်တစ်ပါးတို့၊ ကြားမဝင်နိုင်၊ စပ်လိုပိုင်ရာ၊ မစပ်ပါတည်း၊ သင်္ချာအထူး၊ မရှိဘူး မှတ်၊ ရှေ့ပါ၌ဝိသေ၊ မရှိလေသား၊ စ-ကျေပျောက်မှု၊ ယေဘုယျနု၊ ဆရာပြသည်၊ နျာသမှု၊ ၆ ပါးဟူ၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၊ အမိန့်ရှိကား၊ တစ်ဝိဘတ်တည်း၊ တစ်ပုဒ်တည်းဟု၊ ၂ နည်းကျိုးမျှ၊ ယူရပါသည်၊ မှတ်ကြ လွယ်ဖို့ ကဗျာတည်း။

မှတ်ဖွယ်။ ။သမာသ်စပ်ရခြင်းအကျိုးကိုပြရာ၌ “တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်ခြင်း” ဟူသောအကျိုးကိုထောက်၍ အနက် မြန်မာပြန်ရာ၌လည်း တစ်နက်တည်းဖြစ်အောင် ပြန်မှ သမာသ်စပ်ရကျိုးနပ်မည်။ “ရာဇပုရိသော-မင်း၏+အချင်းယောက်ျား” ဟု မြန်မာပြန်လျှင် ရညော+ပုရိသော ဝါကျကို မြန်မာပြန်ပုံနှင့်တူနေ၍ သမာသ်စပ် ရကျိုးမနပ်။ “မင်းချင်းယောက်ျား-မင်းခယောက်ျား” ဟုပြန်မှ မြန်မာသမာသ်သံ လည်းဖြစ်မည်။ မြန်မာ၌လည်း “မင်းသား-မြို့အနီး-ယောက်ျားမြတ်” စသည်ဖြင့် သမာသ်တွေရှိ၏။ ထို့ကြောင့် သမာသ်ပုဒ်ကို အနက်ပေးရာ၌ ဝါကျအတိုင်းကျအောင် အနက်ပေးခြင်းထက် မြန်မာလို ချုံးနိုင်သမျှချုံး၍ပေးမှသာ သမာသ်စပ်ရကျိုးနပ် မည်ဖြစ်၍ ကျဉ်းနိုင်သမျှကျဉ်းအောင် မြန်မာပြန်နည်းကို လေ့လာကြပါကုန်။

နာမာနံ သမာသော
ယုတ္တတ္ထော

၃၁၆။ ပယုဇ္ဇမာန ပဒတ္တာနံ-ယုဉ်စပ် ထိုက်သော
ပုဒ်နက်ရှိကုန်သော၊ တောသံ နာမာနံ-ထို နာမ်ပုဒ်တို့၏၊
ယော ယုတ္တတ္ထော-အကြင် ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သော
အနက်သည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏၊) သော-ထိုပေါင်းအပ် စပ်အပ်သော အနက်သည်၊
သမာသသညော-သမာသံ အမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ကထိန ဒုသံ-ကထိန်လျာ

၃၁၆။ ကာရကအခန်းဖြင့် နာမ်ဝိဘတ်တို့၏ သတ္တိနက်ကိုပြပြီး၍ ယခုအခါ၌
ထိုနာမ်ပုဒ်တို့၏ ပေါင်းစပ်ပုံကိုပြလိုသောကြောင့် “နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော”
ဟူသောသုတ်ကို မိန့်တော်မူသည်။ [နာမာနံပုဒ် ယုတ္တတ္ထောပုဒ်တို့ကို ဆိုရခြင်း၏
အကျိုးကို “နာမာနမိတိ ကိမတ္ထံ” စသည်ဖြင့် နောက်၌ပြလတ္တံ့။]

တောသံ၊ ပေ၊ ပယုဇ္ဇမာန ပဒတ္တာနံ-“ယုဉ်စပ်ထိုက်သော ပုဒ်နက်ရှိသောနာမ်”
ဟူသည် အနက်အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် တစ်ပုဒ်နှင့်တစ်ပုဒ် ငဲ့စပ်နေသော နာမ်ပုဒ်များ
တည်း၊ ရဲ့ဦးအံ့-“ယုတ္တတ္ထောတိ ကိမတ္ထံ”စသောဝါကျ၌ ပြလတ္တံ့အတိုင်း” ဘဇော
ရညော၊ ပုတ္တော ဒေဝဒတ္တဿ” ဟူသောပြယုဂ်၌ ရညောနှင့်ပုတ္တောသည် ပုဒ်နေပုံ
နီးကပ်သော်လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် ငဲ့မှုစပ်မှု မရှိချေ၊ ရညောသည် ဘဇော
ကိုငဲ့စပ်၍ ပုတ္တောကား ဒေဝဒတ္တဿကိုငဲ့စပ်၏၊ “မင်း၏ကျေးကျွန်၊ ဒေဝဒတ်၏
သား” ဟုလို၊ ထို့ကြောင့် ဤ၌ပြအပ်သော ရညောနှင့် ပုတ္တောကဲ့သို့ အချင်းချင်း
လုံးလုံးမငဲ့မစပ်သော ပုဒ်များသည် “ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တ-ယုဉ်စပ်ထိုက်သော ပုဒ်နက်
ရှိသောနာမ်များ မဟုတ်ကြ။

ထို့ပြင် “ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာဒန္တာ=ဒေဝဒတ်၏ မည်းနက်ကုန်သောသွားတို့”
ဟူရာ၌ ဒေဝဒတ္တဿသည် ကဏှာကိုလည်း ငဲ့၊ ဒန္တာကိုလည်း ငဲ့နေသောကြောင့်
“ဒေဝဒတ္တဿ+ကဏှာ ဒေဝဒတ္တကဏှာ” ဟုယုဉ်စပ်၍မဖြစ်၊ [“ဒေဝဒတ္တဿ
ကဏှာ ဒန္တာ”၌ အနက်အမျိုးမျိုးကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာရှု။] ဤသို့ သမာသံ
စပ်ရမည့်ပုဒ်မှတစ်ပါး အခြားပုဒ်ကိုငဲ့လျက်ရှိသော ပုဒ်များလည်း ပယုဇ္ဇမာန ပဒတ္တ
မဟုတ်ကြ၊ “ရာဇပုရိသော” ကဲ့သို့ သမာသံစပ်ရမည့် ပုဒ်အချင်းချင်း ငဲ့စပ်မှုရှိ
သော ရညောနှင့် ပုရိသောစသော နာမ်ပုဒ်များသာ ယုဉ်စပ်သင့် ယုဉ်စပ်ထိုက်
ယုဉ်စပ်ဖို့သင့်လျော်သော ပယုဇ္ဇမာန ပဒတ္တနာမ်များဖြစ်ကြသည်။ [ပယုဇ္ဇမာနော
ပဒတ္တောယေသံတိ ပယုဇ္ဇမာန ပဒတ္တာနိ၊ ယေသံ-အကြင်နာမ်ပုဒ်တို့၏၊ ပယုဇ္ဇမာ
နော- ယုဉ်ထိုက်သော၊ ပဒတ္တော-ပုဒ်နက်သည်၊ အတ္ထိ။]

တောသံ နာမာနံ။ ။နာမာနံသမာသော၌ နာမာနံအရ နာမ်ခန်း၌ ပြခဲ့သော
ထိုနာမ်များပင် ဖြစ်သည်-ဟု သိစေလို၍ “တောသံ” ဟု တသဒ္ဓါညွှန်ပြသည်၊
“တောသံ နာမာနံ-ထိုနာမ်အခန်း၌ ပြခဲ့သောနာမ်” ဟုဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့်
နာမ်ဝိဘတ်သက်ရသော ဥပသာရ-နိပါတ်ပုဒ်များနှင့် သမာသံနမ် တဒ္ဓိတ်နာမ်
ကိတ်နာမ်အားလုံးပင် နာမာနံအရတွင် ပါဝင်ကြပြီး-ဟုမှတ်။

အဝတ်၊ အာဂန္တုကြာတတ္တံ-ဧည့်သည်ဖို့ထမင်း၊ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ-ဇီဝိတိန္ဒြေ၊ သမဏ
ဗြာဟ္မဏာ - ရဟန်း ပုဏ္ဏားတို့၊ သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနာ - သာရိပုတ္တရာ
မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၊ ဗြာဟ္မဏ ဂဟပတိကာ - ပုဏ္ဏား သူကြွယ်တို့၊ နာမာနမိတိ-

ဆက်ဦးအံ့-“လိင်္ဂံ နာမံ သမံ” ဟူသော စကားရပ်၌ ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော
ပုရိသ-စိတ္တ စသည်ကိုသာ “နာမံ” ဟု ခေါ်ဝေါ်ရိုးရှိသော်လည်း ဤသုတ်၌ကား
ဝိဘတ်သက်ပြီးသော “ရညော+ပုရိသော” စသည်ကိုသာ “နာမံ” ဟုဆိုလိုသည်။
ဘာကြောင့်နည်း-“တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစ” သုတ်က “နာမံတို့၏ ဝိဘတ်
တို့ကိုချေ” ဟုဆိုသဖြင့် နာမာနံအရ ဝိဘတ်ဆုံးသော ဝိဘတုန္တ နာမံပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း
သိသာသောကြောင့်တည်း။

ယော ယုတ္တ ဣော-ယုတ္တော-ပေါင်းအပ်စပ်အပ်သော၊ အတ္တော-အနက်တည်း၊
ယုတ္တတ္တော-ပေါင်းအပ်စပ်အပ်သော အနက်၊ ဤကား ကမ္မဓာရဲ သမာသ်တည်း၊
“ယုတ္တော အတ္တော ယဿာတိ ယုတ္တတ္တော” ဟု ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသ်လည်း တစ်နည်း
ပြုသေး၏။ ထိုတွင် ပထမနည်း၌ “နာမံတို့၏ ပေါင်းအပ်စပ်အပ်သော အနက်သည်
သမာသ်မည်၏” ဟုဆိုရကား ဤသုတ်သည် “မင်း၏=အချင်းယောက်ျား” စသော
အနက်ဒြပ်ကို သမာသ်မှည့်သောသုတ်ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိ၏။ သို့သော်အနက်ကို
သမာသ်မှည့်၍မဖြစ်၊ ရညော+ပုရိသော” စသော သဒ္ဒါကိုသာ သမာသ်မှည့်၍ ဖြစ်
သောကြောင့် “ယုတ္တော အတ္တော ယုတ္တတ္တော” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “ရညော+
ပုရိသော” စသော နာမံပုဒ်အပေါင်းကိုသာ သမာသ်မှည့်ရသည်။

[နျာသ] အတ္တေ အသမ္ဘဝတော သဒ္ဓေ ဝုတ္တဝိဓာနံ ဟောတိ=အနက်၌သမာသ်
အမည်မဖြစ်သင့်သောကြောင့် သဒ္ဒါ၌ ဆိုအပ်သော သမာသ်အစီအရင်
သည်ဖြစ်၏။ ကဒါစိ ဟိ သဒ္ဓေ အသမ္ဘဝတော အတ္တေ ဝုတ္တဝိဓာနံ
ဟောတိ-အဂ္ဂိဿ ဇုဟောတိ တျာဒိသု။ [“အဂ္ဂိဿ” ဟု ဆိုသော်လည်း
အဂ္ဂိသဒ္ဒါကို ယူ၍မသင့်၊ “မီးဖြင့်ပူဇော်၏” ဟု မီးဟူသောအနက်၌
သာ ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း။] ကဒါစိ အတ္တေ အသမ္ဘဝတော သဒ္ဓေ
ဝုတ္တဝိဓာနံ ဟောတိ-အဂ္ဂိဿိနိတျာဒိသု။ [အဂ္ဂိဿိနိသုတ်၌ “အဂ္ဂိဿ-
မီး၏၊ ဣနိ-ဣနိပြု” ဟု မီးတည်းဟူသောအနက်၌ မဖြစ်သင့်ရကား
“အဂ္ဂိသဒ္ဒါ၏” ဟုသဒ္ဒါ၌ ဖြစ်ရသည်။]

[ကာတန္တ ပဉ္စိကာ] နာမာနံ ယုတ္တတ္တော သမာသော ဘဝတိ၊ ယဒိပိ ကမ္မဓာရ
ယေ၊ [“ယုတ္တော အတ္တော ယုတ္တတ္တော” ဟူသော ကမ္မဓာရဲသမာသ်၌)
အတ္တော ပဓာနံ၊ တထာပိ တတြ ကာရိယာသမ္ဘဝတော (သို့သော်လည်း
ထို အနက်၌ သမာသ် အစီအရင် မဖြစ်သင့်ခြင်းကြောင့်) တဗ္ဗာစကာ သဒ္ဒါ
စဝ သမာသသညာဖလံ ပပေျေန္တိ (ထိုအနက်ကိုဟောသော သဒ္ဒါတို့သာ

နာမာနံဟူသော ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဒေဝဒတ္တော-သည်၊ ပစတိ-ချက်၏၊ ယညဒတ္တော-ယညဒတ်သည်၊ ပစတိ-၏၊ (ဣတိ-ဤ ပြုယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။) ယုတ္တတ္တောတိ-ယုတ္တတ္တော ဟူသော ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ရညော-မင်း၏၊ ဘဠော-အစေား၊ ဒေဝဒတ္တဿ-၏၊ ပုတ္တော-သား၊ (ဣတိ-ဤပြုယုဂ်

သမာသံ အမည်ဟူသော အကျိုးကိုရကြသည်။) ဘာကြောင့်နည်း..... သဒ္ဒတ္တာနံ ဝစ္စဝါစကသမ္ပန္နိ လက္ခဏဿ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ (သဒ္ဒါနှင့် အနက် တို့မှာ ဝါစ္စ ဝါစကအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိသောကြောင့်တည်း)၊ ဝါစ္စဖြစ်သော အနက်က ယုတ္တတ္ထဖြစ်လျှင် “ရညော ပုရိသော” စသော သဒ္ဒါလည်း ယုတ္တတ္ထ ဖြစ်တော့သည်-ဟူလို။

ဤကား “ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သောအနက်သည်” ဟုပေးအပ်သော အနက်၏ အဓိပ္ပာယ်တည်း။ “ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သောအနက်ရှိသော ပုဒ်အပေါင်းသည်” ဟု ပေးအပ်သော အနက်နှင့် အဓိပ္ပာယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြထားပြီ။

ပေါင်း-အဓိပ္ပာယ်။ ။ယုတ္တတ္တော၌ ယုတ္တ သဒ္ဒါသည် သင်္ဂတံ (ပေါင်းအပ်) အနက်၊ သမ္ပန္န (စပ်အပ်) အနက်ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ၂ နက်ပြ၏။ ထိုတွင် “ပေါင်း” ဟူသည် “ရညော ပုရိသော” ၌ မင်းဒြပ်+ယောကျားဒြပ်ဟု နဂိုက ၂ နက်ရှိ သော်လည်း “မင်းချင်းယောကျား” ဟုတစ်နက်တည်းရအောင် ပေါင်းလိုက်ခြင်း တည်း။ ဥပမာ-နဂိုက ၂ ပုံခွဲထားသော အရာဝတ္ထုကို ပေါင်းလိုက်လျှင် တစ်ပုံ တည်း တစ်ခုတည်း ဖြစ်သွားတော့သကဲ့သို့တည်း။ ဤသို့ သင်္ဂတံအနက်ရှိသော ယုတ္တတ္ထသဒ္ဒါကိုထောက်၍ “ဧကတ္ထိဘာဝေါ သမာသလက္ခဏံ” ၌ ဧကတ္ထိဘာ ဝေါ-တစ်ခုတည်းသော အနက်ရှိကုန်သည်၏ အဖြစ်သည်” ဟု ဧကအရ “တစ်ခု” ဟူသောအနက်ကိုလည်း ယူရသည်။

စပ်-အဓိပ္ပာယ်။ ။လောက၌ သုံးစွဲရိုး ပြောဆိုရိုးကျအောင် တစ်နက်နှင့်တစ် နက် အချင်းချင်း ငဲ့စပ်ဆက်သွယ်လျက်ရှိခြင်းကို “စပ်” ဟုဆိုသည်။ ဤသို့ အ ချင်းချင်းငဲ့စပ်မှ ယုတ္တတ္ထဖြစ်ရကား ဤသမ္ပန္နအနက်ရှိသော ယုတ္တတ္ထသဒ္ဒါဖြင့် ဘဠော ရညော၊ ပုတ္တော ဒေဝဒတ္တဿ”ဟူသော ဝါကျ၌ ရညောနှင့် ပုတ္တောကဲ့သို့ သမာသံစပ်ရမည့် ပုဒ်အချင်းချင်း (အနက်အချင်းချင်း) အလျဉ်းမငဲ့စပ်သော် လည်းကောင်း၊ “ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာ ဒန္တာ” ကဲ့သို့ သမာသံစပ်ရမည့် ပုဒ်မှတစ်ပါး အခြားပုဒ်ကိုငဲ့လျက် စပ်လျက်ရှိနေသော်လည်းကောင်း၊ ယုတ္တတ္ထမဖြစ်ရကား “ရာဇပုတ္တော၊ ဒေဝဒတ္တဒန္တာ” စသည်ဖြင့် သမာသံမဖြစ်-ဟုပြသည်။ [ဘဠော ရညော စသည်တို့၏ အဓိပ္ပာယ်အကျယ်ကို ရှေ့၌ပြခဲ့ပြီ။]

အချုပ်ကား-နာမ်ပုဒ်တို့၏အနက်များကို တစ်နက်တည်းဖြစ်အောင်ပေါင်းလိုက် ခြင်း ထိုအနက်များသည် အချင်းချင်းငဲ့စပ်လျက်ရှိခြင်းကို ယုတ္တတ္ထဟုခေါ်၏။ ထိုသို့ ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သောအနက်ဟော ပုဒ်အပေါင်းကို ဤသုတ်က သမာသံအမည်

တို့၌၊ ပေ၊ ၏၊) သမာသလ္လစုနေန-သမာသ်ဟူသော အမည်ကို မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ကွ-
၌၊ အတ္ထော-သည်၊ အတ္ထိ-နည်း၊ ကွစိ သမာသန္တ ဂတာန မကာရန္တော- ကွစိ၊
ပေ၊ ရန္တောစသော သုတ်တို့၌ သမာသ်ဟု ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၃၃၁)

မှည့်၏။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် သမာသ် ၆ ပါးလုံးအတွက် သမာသ်အမည်မှည့်
သော သာမညသညာသုတ် ဟုမှတ်၊ အဗျယ်ဘော အမည်စသော ဝိသေသ သညာ
ပြုမည့် သုတ်တို့ကိုကား နောက်၌ အသီး အသီးလာလိမ့်မည်။

ပုံစံများ။ ။ကထိနဿ ဒုဿံ ကထိနဒုဿံ၊ ကထိနဿ=ကထိန်အလိုငှာ၊ ဝါ-
ကထိန်ခင်းဖို့ရာ၊ ဒုဿံ-အဝတ်တည်း၊ ကထိနဒုဿံ-ဝတ်၊ အာဂန္တုကာနံ-ဧည့်
သည်တို့အလိုငှာ၊ ဝါ-ဧည့်သည်တို့ကျွေးဖို့ရာ၊ ဘတ္တံ-ထမင်းတည်း၊ အာဂန္တုကာ
ဘတ္တံ-မင်း၊ ဤဝိဂြိုဟ်များ၌ သဝိဘတ်သည်၊ တဒတ္ထသမ္ပဒါန် အနက်ဟောဖြစ်၍
“ကထိနဒုဿံ အာဂန္တုကာဘတ္တံ” တို့လည်း စတုတ္ထိတပျူရိသ်ဟုမှတ်၊ အချို့ကား
“ကထိနဿ-ကထိန်အလိုငှာ၊ အာဘတ်-ဆောင်ယူအပ်သော၊ ဒုဿံ-တည်း” ဟု
အာဘတ်ပုဒ်ကိုထည့်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုကြ၏။ ထိုကဲ့သို့မပြုသင့်ကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိ၊
တပျူရိသ် သမာသ်ခန်းကြည့်၍သိပါလေ၊ ဇီဝိတဉ္စ တံ ဣန္ဒြိယဉ္စာတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ၊
သမဏောစ ဗြာဟ္မဏောစ သမဏဗြာဟ္မဏာ၊ သာရိပုတ္တောစ မောဂ္ဂလ္လာဘောစ သာရိ
ပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနာ၊ ဗြာဟ္မဏောစ ဂဟပတိကောစ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ” တို့
ကား ကမ္မဓာရီနှင့် ဒွန်သမာသ်တို့တည်း၊ [ဤသုတ်၌ ရုပ်တွက်ဖွယ်မလိုသေး၊ ကမ္မ
ဓာရီ တပျူရိသ် ဒွန်အမည်မှည့်သော သုတ်များသို့ရောက်လျှင် အလွယ်နှင့်ပြီးပါ
လိမ့်မည်။]

ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ။ ။ဝိသေသန အတ္ထော ဂယုတိ တောနာတိဝိဂ္ဂဟော၊ စတေန-
ဤဝါကျဖြင့်၊ အတ္ထော-နိပ္ပန္နပုဒ်၏ (သမာသ်ပုဒ်၏) အနက်ကို၊ ဝိသေသေန-မလိုရာ
အနက်တို့မှ ထူးခြားသောအားဖြင့်၊ ဂယုတိ-ယူအပ်သိအပ်၏၊ ဣတိ ဝိဂ္ဂဟော-
မည်၏။ “ကထိနဒုဿံ-ကထိန်သည် အဝတ်၊ ဝါ-ကထိန်နှင့်စပ်သောအဝတ်၊ ဝါ-
ကထိန်အလိုငှာ အဝတ်၊ ဝါ-ကထိန်၏အဝတ်၊ ဝါ-ကထိန်၌အဝတ်၊” ဤသို့
စသည်ဖြင့် အနက်အမျိုးမျိုးယူဖွယ်ရှိ၏။ “ကထိနဿ+ဒုဿံ” ဟုဝါကျခင်း၍ အနက်
ဖွင့်ပြလိုက်သည့်အခါ ထိုအနက်အမျိုးမျိုးနှင့် မရောစပ်ဘဲ” ကထိန်အလိုငှာ(ကထိန်
ခင်းဖို့) အဝတ်” ဟူသော အနက်ကို- ဘ သိရ၏။ ဤသို့ မလိုရာအနက်တို့မှ
ထူးခြား၍ လိုရာအနက်ကိုသိကြောင်းဖြစ်သော ဝါကျအတိုစားကို ဝိဂြိုဟ်ဟုခေါ်၏။

ဝိဂြိုဟ် ၂ မျိုး။ ။ဝိဂြိုဟ်ဟုခေါ်အပ်သော ထိုဝါကျသည် လောကီက ဝါကျ
အလောကီက ဝါကျဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ လောကီကဟူသည် လောက၌ထင်ရှား၍
အများသိဖြစ်သော “ရညော+ပုရိသော၊ ကထိနဿ+ဒုဿံ” စသောဝါကျမျိုးတည်း၊
လောကေ-လောက၌၊ ဝိဒိတံ-ထင်ရှားသော ဝါကျတည်း၊ လောကီကံ-ကျ၊ အလော
ကီကဟူသည် လောက၌ မထင်ရှားသော သုံးစွဲရိုးမဟုတ်သော (သမာသ် ရုပ်တွက်

သည့်အခါမှ တည်ထားရသော) “ရာဇ-သ+ပုရိသ-သိ” စသော ဝါကျတည်း။ ထို ၂ မျိုးတွင် လောကီက ဝါကျသည် “ရညော” စသည်ဖြင့် ပြယုဂ် ပုံစံဖြစ်ထိုက်၍ ကောင်း၏။ အလောကီက ဝါကျကား ရုပ်တွက်ရာ၌သာ အသုံးပြုရ၍ ပြယုဂ်ပုံစံ မဖြစ်ထိုက်။ သမာသ်အမည် စသည်ကိုလည်း ထို အလောကီက ဝါကျ၌ပင် စီရင်ရလိမ့်မည်။

[လဗုဘာသာ] တံဝါကျ၌ဓာ-လောကီက-မလောကီကဉ္စ၊ အာဒိမံ ပယော ဂါရပံ ပရိနိဋ္ဌိတံ သာဓု (အစ လောကီကဝါကျသည် ပြယုဂ်ဖြစ်ထိုက်၏၊ ရုပ်ပြီးပြီဖြစ်၍ သဒ္ဒါကောင်းတည်း)။ ယထာ-ရညော+ပုရိသော၊ ဒုတိယံ အပရိနိဋ္ဌိတံ ပယောဂါ-နာရပံ သာဓု (ပြယုဂ် မထုတ်ထိုက်သော်လည်း သဒ္ဒါကောင်းပင်)။ ယထာ-ရာဇ-သ+ပုရိသ-သိ၊ ဣတိ၊ သမာသသညာ ဒိကဉ္စ တသ္မိယေဝ ပဝတ္တတိ။

နာမာနမိတိ၊ ဝေ၊ ပစတိ-ဝိဘတ်သက်ပြီးသော “ရညော+ပုရိသော” စသော ပုဒ်များကို သမာသ်စပ်ရသောကြောင့် “ပဒါနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော” ဟုသုတ်တည် သင့်လျက် မတည်ဘဲ “နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော” ဟုနာမာနံကိုဆိုခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း။ နာမာနံဟူသော ပါဠိဖြင့် “ဒေဝဒတ္တော ပစတိ” စသော ဝါကျမျိုး၌ ပစတိစသော အာချာတ်ပုဒ်တို့နှင့် သမာသ်မဖြစ်ဟု တားမြစ်ခြင်းအ ကျိုးရှိသည်။ ထိုသို့ နာမာနံ ပါဠိဖြင့် အာချာတ်ကို တားမြစ်ထားသောကြောင့် ဒေဝဒတ္တော ပစတိ”၌ “ဒေဝဒတ်သည်+ချက်၏” ဟု အနက်အားဖြင့် ငဲ့စပ်၍ ယုတ္တတ္ထဖြစ်သော်လည်း “ဒေဝဒတ္တ ပစတိ” ဟု သမာသ်ကားမဖြစ်နိုင်-ဟူလို၊ “ယည ဒတ္တော ပစတိ” ၌လည်း နည်းတူ။

ဣတိနိပါတ်နှင့် သမာသ်ဖြစ်ပုံ။ ။အနညာတံ-မသိအပ်ဘူးသော သစ္စာ၄ပါး ကို၊ ဥဿာမိ-သိအံ၊ ဣတိ-ဤသို့နှလုံးသွင်း၍၊ ပဋိပန္နဿ-ကျင့်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ (သန္တာန်၌)၊ ပဝတ္တံ-ဖြစ်သော၊ ဣန္ဒြိယံ-ဣန္ဒြေသည်၊ အနညာတညဿာမိတိန္ဒြိယံ-မည်၏။ ဤပုဒ်၌ “ဥဿာမိ” ဟု အာချာတ်ပုဒ် ပါနေသော်လည်း ထိုအာချာတ်ပုဒ် နှင့် သမာသ်ဖြစ်သည်မဟုတ်။ “အနညာတံ+ဥဿာမိ+ဣတိ” ၃ ပုဒ်ကို သန္တိစပ်၍ “အနညာ တညဿာမိတိ” ဟုဖြစ်၏။ ထိုနောက် နာမာနံ အရတွင် ပါဝင်သော ဣတိနိပါတ်နှင့် ဣန္ဒြိယံကို ကမ္မဓာရဲတွဲစပ်၍ အနညာတညဿာမိတိန္ဒြိယံဟု သမာသ် ဖြစ်ရသည်။ “ဧဟိဘိက္ခုဣတိ ဥပသမ္ပဒါ-ဧဟိဘိက္ခုပသမ္ပဒါ” ၌ကား ဣတိနိပါတ် ကျေလျက်ပင် သမာသ်ဖြစ်၏။ ဧဟိဘိက္ခုတိ-ဟူသော၊ ဝစနေန-စကားတော်ကြောင့်၊ ဥပသမ္ပဒါ-ပဉ္စင်းအဖြစ်သို့ရောက်ခြင်းသည်၊ ဧဟိဘိက္ခုပသမ္ပဒါ-မည်၏။ ဧဟိ- လာလော၊ သွာဂတံ (သု+အာဂတံ)-ကောင်းသော လာခြင်းပါတည်း။ ဣတိ-ဤသို့၊ ဝါဒိ-ဆိုလေ့ရှိသူသည်၊ ဧဟိသွာဂတဝါဒိ-မည်၏။ ဤ၌လည်း ဣတိနိပါတ်ကျေသည်။

ရူဠိနာမ်နှင့်သမာသ်ဖြစ်။ ။“ဂစ္ဆတိဓာတု-ဂမုဓာတိ၊ ပစတိဓာတု-ပစ ဓာတ်” စသည်၌ ဂစ္ဆတိ-ပစတိတို့လည်း အာချာတ်ပုဒ်အစစ်မဟုတ်ကြ။ အာချာတ်

နှင့်တူသော နာမ်ပုဒ်တစ်မျိုးတည်း၊ ထိုနာမ်ပုဒ်မျိုးကို ဂမုဓာတ်စသည်အပေါ်၌ထင်ရှားနေသော အထင်ရူဠိနာမ်ပုဒ်ဟုခေါ်သည်။ ထိုအထင်ရူဠိနာမ်ပုဒ်များလည်း နာမာနံအရတွင် ပါဝင်ရကား “ဂစ္ဆတိစ+သော+ဓာတုဓာတ်-ဂစ္ဆတိဓာတ်” ဟု သမာသ်ဖြစ်၏။ ထို့အတူ “ယေဝါပနကာ-ယေဝါပနကမည်ကုန်သော၊ ဓမ္မာ-တရားတို့တည်း၊ ယေဝါပနကဓမ္မာ-တို့၊ ဂမိစ+သော+ဓာတုဓာတ်-ဂမိဓာတ် (ဂမုဓာတ်)၊ သိစ+သာ+ ဝိဘတ္တိ ဓာတ်-သိဝိဘတ္တိ (သိဝိဘတ်)၊ အာစ+သော+ပစ္စယောဓာတ်-အာပစ္စယော (အာပစ္စည်း)၊ အညာသိကောဏှညော၊ မာခလိဂေါသာလောတို့၌ အညာသိ မာခလိတို့လည်း ရူဠိနာမ်များပင်၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် သိလေ။ [“ယေဝါပနသဒ္ဓေန-ယေဝါပနသဒ္ဓါဖြင့်၊ ကိယန္တိ-ဟောအပ်ကုန်၏၊ ဣတိ-ယေဝါပနကာ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင် “ယေဝါပနက” ပုဒ်သည် ရူဠိနာမ် မဟုတ်၊ အန္တတ္ထနာမ်ပင်။]

ယုတ္တတ္ထောတိ၊ ပေတ္တဿ- “ဘဇော ရညော၊ ပုတ္တော ဒေဝဒတ္တဿ” ၌ ရညောနှင့် ပုတ္တောသည် နာမ်ပုဒ်များဖြစ်သော်လည်း အချင်းချင်းငဲ့စပ်ခြင်း မရှိကြ။ “ငဲ့စပ်” ဟူသည် ယခုကာလစာစပ်သကဲ့သို့ စာစပ်၍ဖြစ်နိုင်လောက်အောင်တစ်ပုဒ်နှင့်တစ်ပုဒ် အနက်အဓိပ္ပာယ် ဆက်သွယ်ခြင်းတည်း၊ ရညောနှင့် ပုတ္တောကား ထိုကဲ့သို့ မငဲ့စပ်ကြ၍ ယုတ္တတ္ထမဖြစ်၊ ရညောကို ဘဇော၌ စာစပ်ရ၍ ပုတ္တောကား ဒေဝဒတ္တဿ၏စာစပ်ရာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ယုတ္တတ္ထသဒ္ဓါဖြင့် “ရာဇပုတ္တော” ဟုသမာသ်ဖြစ်မှုကိုကားဖြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိသည်။ [“ဘဇော ရညော၊ ပုတ္တော ဒေဝဒတ္တဿ-ဟူသော ဝါကျမျိုး၌သာ “ဘဇော ရာဇပုတ္တော ဒေဝဒတ္တဿ” ဟုသမာသ်မဖြစ်ဘဲ ရှိရသည်။ “တဒါ ဗောဓိသတ္တော ရညော ပုတ္တောအဟောသိ” ဟူသော ဝါကျမျိုး၌ကား ရညောသည် ပုတ္တော၌စပ်၍ ယုတ္တတ္ထဖြစ်သောကြောင့် “တဒါ ဗောဓိသတ္တော ရာဇပုတ္တော အဟောသိ” ဟုသမာသ်ဖြစ်နိုင်သည်သာ။] ဤသုတ်၌ “နာမာနန္တိ ကိမဗ္ဗံ၊ ယုတ္တတ္ထောတိ ကိမဗ္ဗံ” ဟု ကိံဝါကျ ၂ ချက် ထုတ်ပုံကိုကြည့်၍ “နာမ်ပုဒ်လည်းဖြစ်ခြင်း၊ ယုတ္တတ္ထလည်းဖြစ်ခြင်း” ဟု သုတ်အင်္ဂါ ၂ ပါးကိုသိနိုင်သည်။

သဒ္ဓါစဉ်အတိုင်း အနက်မပေးပုံ။ “နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော” ဟု သောသဒ္ဓါအစဉ် ရှိသည့်အတိုင်း “နာမာနံ-နာမ်တို့၏၊ သမာသော-သမာသ်သည်၊ ယုတ္တတ္ထော-ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သော အနက်ရှိ၏” ဟု အနက်ပေးပါတော့လော၊ အဘယ်ကြောင့် “နာမာနံ-တို့၏၊ ယုတ္တတ္ထော-သည်၊ သမာသော-၏” ဟု အနက်ပေးရသနည်း၊ အဖြေကား-ဤသုတ်မှတစ်ပါး သမာသ်အမည်မှည့်သော သုတ်မရှိသောကြောင့် ဤသုတ်သည် သမာသ်အမည်မှည့်သော သညာသုတ်တည်း၊ ထိုသို့ သညာသုတ်ဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဓါစဉ်ရှိတိုင်း အနက်မပေးဘဲ “နာမာနံ ယုတ္တတ္ထော သမာသော-မည်၏” ဟု သညာသုတ်မှန်းသိသာအောင် အနက်ပေးရသည်။ [တံ န-အညဿ သမာသသညာ ဉာပကဿ ယောဂဿ .ဘာဝတော၊ တသ္မာ နာမာနဂ္ဂဟဏဿ ယုတ္တတ္ထဂ္ဂဟဏေနာနန္တိ ရိကေနာပိ သမ္ပန္နောဟောတိ=ထိုသဒ္ဓါစဉ်အတိုင်း အနက်ပေးရခြင်းသည် မသင့်၊ ဘာကြောင့်နည်း...အခြားသော သမာသ်အမည်ကို သိစေသောသုတ် မရှိသောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် နာမာနံသဒ္ဓါ၏ သမာသော သဒ္ဓါခြား ဣယံအပ်သည်လည်းဖြစ်သော ယုတ္တတ္ထသဒ္ဓါနှင့် စပ်ခြင်းဖြစ်သည်။]

တေသံ ဝိဘတ္တိယော
လောပါစ

၃၁၇။ ယုတ္တတ္ထာနံ-ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သော အနက်
ရှိကုန်သော၊ တေသံ သမာသာနံ-ထိုသမာသ်တို့၏၊
ဝိဘတ္တိယော-တို့သည်၊ လောပါစ-ချေအပ်ကုန်သည်

လည်း၊ ဟောန္တိ၊ ကထိနဒုဿံ၊ အာဂန္တုကဘတ္တိ၊ (ရှေ့အတိုင်းပေး၊) တေသံ
ဂဟဏေန-တေသံသဒ္ဓါဖြင့်၊ သမာသတဒ္ဓိတာချာတကိတကာနံ-သမာသ်တဒ္ဓိတ်
အာချာတ် ကိတ်တို့၏၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယ ပဒက္ခရာဂမာစ-ဝိဘတ်၊ ပစ္စည်း၊ ပုဒ်၊
အက္ခရာ၊ အာဂုံတို့သည်လည်း၊ လောပါ - ချေအပ်ကုန်သည်၊ ဟောန္တိ -

အနက်စဉ်အတိုင်း သုတ်မတည်ရကျိုး။ ။ သဒ္ဓါစဉ်အတိုင်း အနက်မပေးလျှင်
ရှိပါစေတော့၊ အနက်စဉ်ကျအောင် “နာမာနံ ယုတ္တတ္ထော သမာသော” ဟု သုတ်
မတည်ဘဲကလောင်လည်းကောင်း၊ ဤကစွည်း၌လည်းကောင်း “နာမာနံ သမာသော
ယုတ္တတ္ထော” ဟုသုတ်တည်ခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း-ဟုမေး၊ အဖြေကား
အနက်စဉ်အတိုင်း သုတ်မတည်ခြင်းသည် ယောဂဝိဘာဂပြုလုပ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။
ချဲ့ဦးအံ့ “အစန္ဒမုလ္လောကိကာနိ-လကိုမော်၍မကြည့်ကုန်သော မျက်နှာတို့” ဟုရာ၌
“န+စန္ဒ+ဥလ္လောကိကာနိ-အစန္ဒမုလ္လောကိကာနိ” ဟု သမာသ်တွဲရာ၌ နသည် စန္ဒ
နှင့် သမာသ်တွဲသော်လည်း ယုတ္တတ္ထမဟုတ်၊ (စပ်အပ်သောအနက်မရှိ)၍ အယုတ္တ
တည်း၊ ထိုကဲ့သို့ အယုတ္တတ္ထနာမ်များကို “နာမာနံ သမာသော” ဟူသော ယောဂ
ဝိဘာဂဖြင့် သမာသ်မှည့်ရသည်။ ထိုသို့ ယောဂဝိဘာဂအကျိုးငှာ အနက်အစဉ်အတိုင်း
သုတ်မတည်ဘဲ “နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော” ဟု သုတ်တည်ရပေသည်။
[“အတ္တာနက္ကမဝသေန အဝစနံ ယောဂဝိဘာဂတ္ထံ”-နာသ။]

၃၁၈။ ဝိဘတ္တိယော လောပါ-ရူပသိဒ္ဓိ၌ “ဝိဘတ္တိယော လောပနိယာ
ဟောန္တိ” ဟု လောပါကို ကံဟောအနိယပစ္စည်းဖြင့် ဖွင့်သောကြောင့် “လုပ္ပန္တေတိလော
ပါ” ဟုဝိဂ္ဂဟပြု၍ “ချေအပ်ကုန်သည်” ဟုအနက်ပေးသည်။ လုပဓာတ်၊ ကံဟော
ဏပစ္စည်းတည်း၊ လောပေါ-ဟု ဧကဝုစံဖြင့်မဆိုဘဲ “လောပါ” ဟု ဗဟုဝုစံဖြင့်
ဆိုခြင်းကြောင့်လည်း ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်တိုင်း “ချေအပ်” ဟု ကံအနက်ဆိုခြင်းသာသင့်
မြတ်ပေသည်။ မှန်၏-“ချေအပ်” ဟုဆိုလျှင် ချေအပ်သော ဝိဘတ်တွေကများသော
ကြောင့် ဗဟုဝုစံဖြင့် ဆိုရ၏။ “ကျေ” ဟုဆိုလျှင်ကား ဝိဘတ်တွေ မည်မျှပင်
များသော်လည်း “ကျေခြင်း” ကြိယာတစ်မျိုးသာ ဖြစ်သောကြောင့် ဧကဝုစံဖြင့်
“လောပေါ” ဟုထားရလိမ့်မည်။ [ဤသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်ချေပုံမှာ ရုပ်တွက်သည့်
အခါ ထင်ရှားပါလိမ့်မည်။ ဤငုံစံများ၏ရုပ်ကိုလည်း နောက်မှတွက်၊ “ဝိဘတ်ကို
ချေ” ဟုရာ၌လည်း ဝိဘတ်အတိုင်းသာမက၊ ဝိဘတ်၏ ကာရိယ (သိကိုပြုထား
သောဩစသည့်) ကိုလည်း ချေရသောကြောင့် ဝိဘတ္တိယောအရ၌ ထိုအပြုကာရိယတို့
ကိုလည်း ကာရဏူပဇာရ အားဖြင့်ယူပါ။]

ဝါသိဋ္ဌော-ဝသိဋ္ဌသာ၊ ဝေနတေယျော-ဝိနတောသာ၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အဝဇာရဏတ္ထံ-နိဝတ္တာပနအဝဇာရဏအနက် ရှိ၏။ ပဘင်္ဂရော-အရောင်ပြုတတ်သော နေ၊ အမတ် ဒဒေါ-အမြိုက်နိဗ္ဗာန် ပေးတတ်သော ဘုရား၊ မေဓေရော-ပညာပြုတတ်သော ဘုရား၊ ဒီပင်္ဂရော-ဆီမီးပြုတတ်သော ဘုရား။ (၃၂၂)

တေသံ ဂဟဏေန ပေ၊ ဟောန္တိ-ရှေ့သုတ်မှ “သမာသော ယုတ္တတ္ထော” ပုဒ်တို့ကိုလိုက်စေလျှင် “ယုတ္တတ္ထဿ-ပေါင်းစပ်အပ်သော အနက်ရှိသော၊ သမာဿ-၏၊ ဝိဘတ္တိယော-တို့သည်၊ လောပါ-ကုန်သည်၊ ဟောန္တိ” ဟု တေသံသဒ္ဒါမပါဘဲ ပြီးနိုင်ရကား ထိုတေသံသဒ္ဒါပို၏ အနက်ပိုကို ပြုလိုသောကြောင့် တေသံ ဂဟဏေန-စသည်ကိုမိန့်၊ တေသံ သဒ္ဒါပိုဖြင့် သမာသံ တဒ္ဒိတ် အာချာတ်ကိတ်တို့၏ ဝိဘတ်ပစ္စည်း ပုဒ် အက္ခရာ အာဂုံတို့ကို ချေနိုင်သည်-ဟူလို၊ ချဲ့အံ့-သမာသံ၌ တေသံသဒ္ဒါဖြင့် သအာဂုံ စနိပါတ်ပုဒ် စသည်ကိုချေရ၏။ ဟိမဝတော-ဟိမဝန္တာ၏၊ ပဿ-နံပါးတည်း၊ ဟိမဝန္တာပဿ-ပါး၊ ဤ၌ “ဟိမဝန္တာပဿ” ဟုဖြစ်သင့်လျက် ၂ အက္ခရာကိုချေ ရ၏။ (သဒ္ဒနိတိပုံစံ)။ ဝါသိဋ္ဌောစသော တဒ္ဒိတ်၌ချေပုံကို တွေ့ရလတ္တံ့၊ ပဗ္ဗတာ ယတိ ပဗ္ဗတာယန္တော-စသော နာမဓာတ် (အာချာတ် ကိတ်) တို့၌ “ပဗ္ဗတာ ဣဝ” ဝယ် သိဝိဘတ် ဣဝပုဒ်တို့ကို ချေရ၏။ ဝါသိဋ္ဌော ဝေနတေယျောတို့ကို တဒ္ဒိတ်ကျမှ ရုပ်တွက်၊ အာချာတ် ကိတ် ပုံစံများကို “အာယ နာမတော ကတ္တူပမာနာ ဒါစာရေ” စသောသုတ်၌ တွေ့ရလတ္တံ့။

မူကွဲ။ ။ “သမာသ တဒ္ဒိတာချာတ ကိတကပ္ပာနံ ဝိဘတ္တိ ပစ္စယ ပဒက္ခရာဂမာနဉ္စ လောပါဟောန္တိ” ဟုမူကွဲရှိ၏။ ထို၌ “သမာသ၊ ပေ၊ ကိတကပ္ပာနံ-သမာသံကျမ်း တဒ္ဒိတ်ကျမ်း အာချာတ်ကျမ်း ကိတ်ကျမ်းတို့၏”ဟု အနက်ပေးနိုင် အဓိပ္ပာယ်လည်းရနိုင်သောကြောင့် မထောင့်သာ၊ “ဂမာနဉ္စ”ဟု ဆဋ္ဌိယန္တရီသည်ကားမကောင်း၊ “ဝိဘတ္တိ၊ ပေ၊ ဂမာနဉ္စ-တို့၏လည်း၊ လောပါ-ကျေကုန်သည်” ဟု အနက်ပေးနိုင် စေကာမူ ကျေခြင်းကြိယာတစ်မျိုးသာဖြစ်၍ “လောပါ” ဟုဧကဝုဒ်ဖြင့်ရှိမှ စာသွားရိုးရာကျ၏။ ထို့ကြောင့် “ဝိဘတ္တိ၊ ပေ၊ ဂမာနဉ္စ လောပေါ ဟောတိ” ဟုဖြစ်စေ “ဝိဘတ္တိ၊ ပေ၊ ဂမာစ လောပါ ဟောန္တိ” ဟုဖြစ်စေ ရှိမှ စာသွားကောင်းသည်။

စဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ ဒီပင်္ဂရော-“လောပါစ”၌ စသဒ္ဒါသည် အဝဇာရဏ အနက်ရှိ၏ -ဟုပြုလို၍ စဂ္ဂဟဏံ စသည်ကိုမိန့်၊ အဝဇာရဏဟူသည်လည်း ဝိဘတ်ချေခြင်းကိုတားမြစ်သော နိဝတ္တာပနာဝဇာရဏတည်း၊ ထို့ကြောင့် လောပါ-ချေအပ်ကုန်သည်၊ ဟောန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏၊ စ-မချေအပ်သည်လည်း ရှိသေး၏”ဟု အနက်ပေးစေလိုသည်၊ “ပဘင်္ဂရော”၌ ပဘာသဒ္ဒါပပဒ ကရတည်း၊ ဓာတ်မှည့် စသည်၊ ပဘာနောင် အံသက်ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ် “ပဘ” ဖြစ်၏၊ ကရဓာတ်နောင် သဗ္ဗတော ဣတ္တာဝိဝါ သုတ်ဖြင့် အ ပစ္စည်းသက်၊ နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ ဩပြု၊ ပဘံ-အရောင်ကို၊ ကရောတိ-

ပကတိ စဿ
သရန္တဿ

၃၁၈။ ဝိဘတ္တိသု-ဝိဘတ်တို့ကို၊ လုတ္တာသု-ချေအပ်ကုန်ပြီး
သော်၊ သရန္တဿ-သရ အဆုံးရှိသော၊ အဿလိင်္ဂဿ-ထို
လိင်္ဂ၏၊ ပကတိရူပါနိ-ပကတိ ရုပ်တို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ စက္ခု
သောတံ-မျက်စိ နား၊ မုခ နာသိကံ-ခံတွင်း နှာခေါင်း၊ ရာဇပုတ္တော-မင်းသား၊
ရာဇပုရိသော-ကျား။ (၃၄၃)

ပြုတတ်၏၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ အမာဒယော ပရပဒေဘိသုတ်ဖြင့် သမာသံစပ်၍ ဒုတိယာ
တပျူရိသံ မှည့်၊ နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောသုတ်ဖြင့် သမာမှည့်၊ တေသံ
ဝိဘတ္တိ ယော လောပါစသုတ်ဖြင့် ကရုနောင် သိကိုချေ၊ ပဘိ၌ အံကိုကား ဤ
စသဒ္ဒါဖြင့် တားမြစ်၍မချေရ၊ နာမိင်္ဂံ၊ သိသက်၊ ဩပြု၊ ကဝဂ္ဂန္တံ (င်) ပြုပဘာကံရော
ပြီး၏၊ ဤ ပဘာကံရော စသည်တို့ကို ရုပ်မတွက်ပါစေသေးနှင့်၊ ဝိဘတ်မချေပုံ နား
လည်ရုံမျှသာ ပြောပြကြပါ။

၃၁၈။ လုတ္တာသု၊ ပေ၊ ဟောန္တိ-လုတ္တာသု ဝိဘတ္တိသုတို့သည် ရှေ့သုတ်မှ
ဝိဘတ္တိယော လောပါစတို့ ဝိဘတ်ပြင်၍လိုက်လာသော အနုပတ္တနုပတ္တိများတည်း၊
လိင်္ဂဿကား အဿ၏ အစွဲကိုပြလို၍ ထည့်ရသော ပကတိပနုပတ္တိတည်း၊ ဟောန္တိ
လည်း ပကတိပနပင်၊ ကြွင်းပုဒ်များကား သုတ္တဝတ္တိချည်းတည်း၊ ဤကစွန်းဝတ္တိ၌
စသဒ္ဒါ၏ အနက်ကိုမပြ၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား “စသဒ္ဒါဖြင့် ဗျဉ္ဇနန္တ လိင်္ဂများကို ပကတိ
ပြုပိုရန် ဆည်းယူသည်” ဟုဆိုသည်၊ ဤသုတ်သည် သန္တိကျမ်းက ပကတိပြုပုံမျိုး
ကိုပြသော သုတ်မဟုတ်၊ ပျောက်ကွယ်နေသော သရ စသည်ကိုပြန်ပေါ်အောင်
ပကတိပြုသော တံ ရူပတာ အတိဒေသသုတ်တည်း။

ပကတိပြုပုံနှင့် လိင်္ဂထည့်ပုံ။ ။စက္ခုသောတံကို “စက္ခု+သောတ” တည်း၊
[ရုပ်တည်ထားခိုက် ဝိဘတ်မသက်သေးသော “စက္ခု + သောတ” တို့ကို လိင်္ဂဟု
ခေါ်သည်။] စက္ခုနောင် သိသက်၊ချေ၊ သောတနောင် သိသက်၊ အံပြု၊ “စက္ခု+
သောတံ” ဟု သမာသံဝါကျဖြစ်၏၊ ထို့နောက် သမာသံစပ်၍ ဒွန်မှည့်၊ သမာသံ
မှည့်၊ ဝိဘတ်ကိုချေ၊ [စက္ခုနောင် နဂိုက ချေပြီးဖြစ်၍ ချေဖွယ်မလို၊ သောတံ၌
သိ၏ ကာရိယဖြစ်သော အံကိုသာ ချေရသည်။] ထို့နောက် ဤသုတ်ဖြင့် စက္ခုကို
စက္ခုဟု လည်းကောင်း၊ သောတကို သောတဟုလည်းကောင်း ပကတိပြု၊ ဤသို့
မူလရုပ်တည်စဉ်ကအတိုင်း နဂိုပကတိဖြစ်အောင်ပြုခြင်းကို “ပကတိပြု” ဟုဆို
သည်၊ ထို့ကြောင့် ပကတိပြုရာ၌ မူလရုပ်တည်ထားစဉ်က လိင်္ဂ ၂ ခုဖြစ်လျှင် စက္ခု
ကို စက္ခုဟုလည်းကောင်း၊ သောတကို သောတဟုလည်းကောင်း ၂ ကြိမ်ခွဲ၍ဆို၊
ဤသို့ နဂိုရုပ်တည်စဉ်က ဝိဘတ် မသက်ရသေးသော လိင်္ဂအတိုင်းပြန်ဖြစ်အောင်
ပကတိပြုရသောကြောင့် “အဿ လိင်္ဂဿ” ဟု လိင်္ဂသဒ္ဒါကို ထည့်၍ဖွင့်ရသည်။

ပကတိပြုရကျိုး။ ။ “သောတံ” ကဲ့သို့သော ပုဒ်များ၌ သိ ဝိဘတ်၏ ကာရိယ
ဖြစ်သော အံကို ချေလိုက်သည့်အခါ “တံ”၌ သရ မရှိတော့၊ “သောတံ” ဟု

ဖြစ်လျက် ကျန်ရစ်၏။ ထို့ကြောင့် မူလရုပ်တည်စဉ်က သရဆုံးလျက်ရှိသော (သရန္တ ဖြစ်သော) သောတကို သောတအတိုင်း ပြန်၍ဖြစ်အောင် “တ” ၌ သရအစားပြန် ရဖို့အကျိုးငှာ ပကတိပြုရသည်။ ထို့ကြောင့် “သရန္တဿ-သော၊ အဿ လိင်္ဂဿ- ၏ ပကတိရူပါနိ ဟောန္တိ” ဟုမိန့်သည်။ ကိံ သမုဒယောဒ္ဓိကား “ကိံ+သမုဒယ+ ယ”၊ တည်း၊ ကော သမုဒယော ယဿ-ဟု ဝါကျဖြစ်ပြီးနောက် သမာသံဆိုင်ရာ စီရင်၍ ဝိဘတ်စသည် ချေပြီးသည့်အခါ “ကိံ+သမုဒယ” ဟုကျန်ရစ်၏။ ထို့ ကြောင့် ကိံ၌ နိဂ္ဂဟိတံဗျည်း ဆုံးလျက်ရှိအောင် ဣသရနှင့် နိဂ္ဂဟိတံဗျည်းကို အစားပြန်ပေါ်လာစေခြင်းငှာ ဤသုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့် ပကတိပြုရသည်။ စက္ခု၌ ကား နဂိုကပင် သရမပျောက်၊ သို့သော် နဂို သရန္တအတိုင်း စက္ခုဟုရှိကြောင်း ထင်ရှားစေခြင်းငှာ စက္ခုဟု ပကတိပြုရသည်။

ပဇ္ဇန္တဂတိကနည်း။ ။ပဇ္ဇန္တသဒ္ဓါသည် မိုးတိမ်ဟူသော အနက်ကိုဟော၏။ မိုးတိမ်သည် ရေမရှိရာ၌လည်း ရေရှိအောင်ရွာချ၍ ရေရှိပြီး သမုဒရာ၌လည်း ရွာချ သကဲ့သို့ ဤသုတ်သည် သရဗျည်းတို့ ကွယ်ပျောက်နေရာ၌ သရဗျည်းတို့ ပြန်၍ ပေါ်လာအောင်လည်း ပကတိပြု၏။ ထို့ပြင်-ရာဇပုတ္တောကဲ့သို့ သမာသံများ၌ “ရညော+ပုတ္တော” ဟု ဝါကျခင်း၍ ဝိဘတ်ချေသည့်အခါ ရညော၌ သဝိဘတ် ချေလျှင် ရညဟု ကျန်လေမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏။ ထိုကဲ့သို့ ရာဇမု ရညော ဖြစ်အောင် စီရင်ထားရာ၌လည်း ရာဇအတိုင်း ပြန်ဖြစ်အောင် ပကတိပြု၏။ နဂို ကပင် စက္ခုစသည်ကဲ့သို့ သရမပျောက်ကွယ်ရာ၌လည်း ပကတိပြု၏။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ကို ပဇ္ဇန္တဂတိကနည်းဟု ဆရာတို့ မိန့်ကြသည်။ “ပဇ္ဇန္တ- မိုးတိမ်၏ +ဂတိက -ဖြစ်ပုံနှင့် တူသောနည်း။”

[ဆောင်] ပျောက်သည့်သရ၊ ဗျည်းဟူသမျှကို၊ မူလအနေ၊ ပြန်ပေါ်စေ၍၊ တစ်ထွေထူးခြား၊ စီရင်များလည်း၊ မခြားနဂို၊ တည်စေလို၏။ နဂိုတိုင်းတုံ၊ တည်လျက်ကြိုသော်၊ ပဇ္ဇန္တနည်း၊ မြဲအောင်တည်း သို့၊ ကစွည်း စာတော်၊ သုတ်ညွှန်း ဖော်သည်-ရှုမျှော် ပကတိ တွေ့တိုင်းတည်း။

သုရိယကာန္တနည်းအရ သုတ်တည်ရသည်။ ။သောတ၌ “သောတ” တည်၊ သိကိုအံပြု။ “သောတ+အံ” သရလောပေါ်သုတ်ဖြင့် အံ အပြုကြောင့် တ၏ အကို ချေ၊ (တံ) ကို အံသို့ကပ်၊ ဤ၌ အံအပြုသည် နိမိတ္တ (အကြောင်း)၊ တ၏ အသရ ကျေခြင်းကား နေမိတ္တိက (နိမိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော အကျိုး) တည်း။ သုရိယကာန္တ ကျောက်ကြောင့် မီးဖြစ်၏။ အကြောင်း ကျောက်ကို ဖယ်ထုတ်လိုက်သော်လည်း အကျိုး မီးကား မပျောက်ဘဲ တည်မြဲ တည်နေသကဲ့သို့၊ ထိုအတူ အံ အပြုကြောင့် တ၏ အသရကျေခြင်း အကျိုးဖြစ်၏။ အကြောင်းနိမိတ် အံကို ချေလိုက်သော်လည်း အကျိုးဖြစ်သော အသရ ကျေခြင်းကား မပြောင်းလွဲဘဲ ကျေမြဲကျေနေ၏။ ဤသို့ အကြောင်းမရှိသော်လည်း အကျိုးမှာမူ ရှိမြဲရှိနေသောနည်းကို သုရိယကာန္တနည်းဟု ခေါ်၏။ စန္ဒြကာန္တ ကျောက်ကြောင့် ရေတွက်ရာ၌လည်း နည်းတူ၊ ထိုသုရိယကာန္တ- စန္ဒြကာန္တနည်းအရ ကျေမြဲ ကျေနေသော သရဗျည်းတို့ ပြန်ပေါ်လာစေခြင်း နှာ

ဥပသဂ္ဂနိပါတ်၊ ပေ၊
အဗျယိဘာဝေါ

၃၁၉။ ဥပသဂ္ဂ နိပါတ်ပုဗ္ဗကော-ဥပသာရ နိပါတ်
ပြဋ္ဌာန်း ရှေးရှိသော၊ သမာသော - သမာသံသည်၊
အဗျယိဘာဝ၊ သညော-အဗျယိဘော အမည်ရှိသည်၊
ဟောတိ၊ ကထာ-စကားသည်၊ နဂရဿ-မြို့၏၊ သမိပေ၊ အနီး၌၊ ပဝတ္တတိ-

ဤ ပကတိစသ သရန္တဿသုတ်ကို တည်ရသည်ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ဗာလာဝကတရ စသည်တို့ ယူကြသည်၊ ပြခဲ့သော အဓိပ္ပာယ်များသည် ရူပသိဒ္ဓိဝါဒကို နှိမ့်သော အဓိပ္ပာယ်များတည်း။

မဟီရဟနည်းအရ တည်ရသည်။ ။သစ်ပင်ကို “မဟီရဟ” ဟုခေါ်၏။သစ်ပင်ကြောင့် သစ်ရိပ်ထွက်၏။ သစ်ပင်သည် အကြောင်း နိမိတ်၊ သစ်ရိပ်ကား အကျိုး နေမိတ္တိကတည်း။ အကြောင်းသစ်ပင်ကို ခုတ်လိုလိုက်လျှင် အကျိုး သစ်ရိပ်လည်း ပျောက်ရသကဲ့သို့ အကြောင်းမရှိလျှင် အကျိုးလည်းမရှိသောနည်းသည် မဟီရဟနည်းမည်၏။ ထို မဟီရဟနည်းအရ သောတ၌ အံအပြုကြောင့် ကျေနပ်သော အသရသည် အံအပြုကို ချေလိုက်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ကျေနပ်သော အဖြစ်မှ ကွယ်ပျောက်လေတော့၏။ ကျေမြဲကျေမနေဘဲ အလိုလိုပြန်ပေါ်လာသည်။ “ပြန်ပေါ်လာအောင် သုတ်ဖြင့်စိရင်ဖွယ်မလို” ဟုလို၊ သို့သော် သတ္တကကို ရုပ်တွက်သည့်အခါ သိကြောင့် ထွ်၌ ဥကိုချေ၍၊ သိကျေသည့်အခါ ဥကား ပြန်၍ပေါ်မလာဘဲကျေမြဲ ကျေနပ်သကဲ့သို့ သောတ၌ အံအပြုကို ချေသည့်အခါ အံကြောင့် ကျေခဲ့ရသော အသရသည် ပေါ်မလာဘဲ ကျေမြဲ ကျေနပ်သည်ဟု ထင်မှားမည်စိုးသောကြောင့် ဤ ပကတိစသ စသော သုတ်ကိုတည်ရသည်ဟု ကာတန္တီဋီကာ-ကဗျာယန ဝတ္ထနာ စသော ကျမ်းတို့ကယူဆသည်။ [“ကထိနဒုဿ တျာဒယောပယောဂါ မဟီရဟနယနိဿိတာ”- (“ကဗျာယန ဝတ္ထနာ)။] မောဂ္ဂလ္လာန်စသော အခြား ပါဠိသက္ကတသဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ကား ပကတိပြုသောသုတ် မပါ၊ ပျောက်ကွယ်နေသော သရဗျည်းတို့ မဟီရဟနည်းအားဖြင့် အလိုလိုပြန်ပေါ်ကြသည်-ဟု ယူကြသည်၊ ဤသုတ်၌လည်း ရုပ်တွက်ဖို့မလိုသေး။

၃၁၉။ ဥပသဂ္ဂနိပါတ် ပုဗ္ဗကော-“ပုဗ္ဗက” သဒ္ဒါသည် ပုဗ္ဗက ၂ ပုဒ်ကို ဧကသေသိပြုထားသော သဒ္ဒါတည်း။ ပုဗ္ဗက တစ်ခုသည် “ရှေ့” ဟူသောအနက်ကို ဟော၍ အခြားတစ်ခုကား “ပြဋ္ဌာန်း” ဟူသောအနက်ကို ဟော၏။ ပထမ ပုဗ္ဗကကို “ပုဗ္ဗေ-ရှေ့၌၊ ပဝတ္တာ-ဖြစ်သော သဒ္ဒါတို့သည်၊ ပုဗ္ဗက-တို့မည်၏” ဟုပြု၊ ပြဋ္ဌာန်းအနက်ဟော ပုဗ္ဗကသဒ္ဒါကား “ပုဗ္ဗေ-ရှေ့၌၊ ဝါ-ပဓာနအဖြစ်၌၊ ဂစ္ဆန္တိပဝတ္တန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏။ ဣတိပုဗ္ဗက” ဟုပြု၊ မနော ပုဗ္ဗင်္ဂမာ၌ ပုဗ္ဗင်္ဂမသဒ္ဒါသည် ပဓာနအနက်ကို ဟောသကဲ့သို့ ဤ ပုဗ္ဗကသဒ္ဒါလည်း ပဓာန အနက်ဟောတည်း။ ထို့နောက် “ကုလူပဂေါ=ကုလူပကော” ကဲ့သို့ ဂကို ကပြု၍ ပုဗ္ဗကဖြစ်၏။ “ပုဗ္ဗကာစ-ရှေ့ဖြစ်သော ဥပသာရနိပါတ်တို့လည်း၊ ပုဗ္ဗကာစ-ပြဋ္ဌာန်းသော ဥပသာရနိပါတ်တို့လည်း၊ ပုဗ္ဗကာ-တို့” ဟု ဧကသေသိပြုပါ၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတ်+ပုဗ္ဗကာ ယသ္မာတိ ဥပသဂ္ဂနိပါတ်ပုဗ္ဗကော၊ ယသ္မာ-အကြင်သမာသံ၏၊ ပုဗ္ဗကာ-ရှေ့၌လည်းဖြစ်၊ ပြဋ္ဌာန်းလည်း

ဖြစ်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ဥပနဂရံ-ဥပနဂရမည်၏။ ဒရထာနံ-ပူလောင်မှုတို့၏။ အဘာဝေါ-မရှိခြင်းတည်း၊ နိဒ္ဒရထံ-ပူလောင်မှု မရှိခြင်း၊ မသကာနံ - ခြင်တို့၏။ အဘာဝေါ- မရှိခြင်းတည်း၊ နိမ္မသကံ-ခြင် မရှိခြင်း၊ ဝုဗ္ဗာနံ - ကြီးသူတို့၏။ ပတိပါဠိ-အစဉ်တည်း၊ ယထာဝုဗ္ဗံ-ကြီးသူတို့အစဉ်၊ ဝါ- ကြီးစဉ်ငယ်လိုက်၊ ဝါ - တစ်နည်း၊ ယေယေ-အကြင် အကြင်သူတို့သည်၊ ဝုဗ္ဗာ - ကြီးသူတို့တည်း၊ ယထာဝုဗ္ဗံ၊ ကြီးသူတို့၊ ကြီးသူတို့၊ ဇီဝဿ-အသက်၏၊ ယတ္ထကော-

ပြဋ္ဌာန်းကုန်သော၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတာ-တို့သည်၊ သန္တိ၊ ဣတိ၊ သော သမာသော၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော-မည်၏။ ဤဝိဂ္ဂဟနှင့်အညီ ကျနစွာပေးလိုလျှင် “ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော-ရှေ့၌လည်းဖြစ်၊ ပြဋ္ဌာန်းလည်း ပြဋ္ဌာန်းသော ဥပသာရနိပါတ်ရှိသော” ဟုအနက်ပေးသင့်၏။ သို့သော်လွယ်ကူအောင် ရိုးရာအတိုင်း ပေးရတော့သည်။

[နျာသ] ကထံ ဥပသဂ္ဂနိပါတ ပုဗ္ဗကောတိ ဝစနေန နိပါတောပသဂ္ဂ ပုဗ္ဗကတာ နိပါတောပသဂ္ဂ ပုဗ္ဗင်္ဂမတာစ ဝိညာယတိတိ စေ၊ ကတေ ကဿ သတ္တာ၊ တတ္ထ စေကော ဥပသဂ္ဂနိပါတ ပုဗ္ဗဂေါတိ ဝတ္တဗ္ဗေ ကုလူပကောတိ အာဒိသုဝိယ ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကောတိ ဝုတ္တော။

ဤသို့ကြံရကျိုးနှင့် လက္ခဏာ။ ။ပုဗ္ဗကော “ရှေ့” ဟုလည်းကောင်း “ပြဋ္ဌာန်း” ဟုလည်းကောင်း ၂ နက်ရအောင် ဧကသေသံ ကြံလိုက်ရသဖြင့် “သုဂန္ဓော-ကောင်းသောအနံ့ရှိသူ၊ အ သမော-အတူမရှိသော ဘုရား” စသော သမာသ်များ၌ သုဥပသာရန နိပါတ်တို့ရှေ့ကျသော်လည်း ထို ဥပသာရနိပါတ်၏ အနက်များ မပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် “အဗျယိဘော မည်လေသလား” ဟုလျဉ်းပါးဖွယ်မရှိရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ ထို့ပြင်-အဗျယိဘော သမာသ်၌ “၁-ဥပသာရ နိပါတ်တို့ ရှေ့ရှိခြင်း၊ ၂-ထိုဥပသာရနိပါတ်တို့၏ အနက်သာပြဋ္ဌာန်းခြင်း” ဟုလက္ခဏာ ၂ ပါးရှိကြောင်းကိုလည်းသိရသည်။ “ပြဋ္ဌာန်း” ဟူရာ၌ ထိုဥပသာရ နိပါတ်တို့၏ အနက်သာ ရသည်ဟုဆိုလိုသည်။ ဥပမာ- “ဥပနဂရံ-မြို့အနီး” ဟူရာ၌ နဂရ၏ အနက်ဖြစ်သော “မြို့” မရဘဲ ဥပ၏ အနက်ဖြစ်သော “အနီး” သာ ရသကဲ့သို့တည်း။ ဤအဗျယိဘော သမာသ်ကို ရုပ်တွက်သောအခါ ရှေ့ပုဒ်ဝယ် (များသောအားဖြင့်) ပဌမာ ဝိဘတ်ကျေ၍ နောက်ပုဒ်၌ ဝိဘတ် ၇ သွယ်တွင် သင့်ရာ ဝိဘတ်များ ကျေနိုင်သည်ဟုလည်းမှတ်။

အဗျယိဘာဝေါ- “အဗျယ”ဟူသော အမည်သည် ဥပသာရပုဒ် နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အမည်တည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-ဥဒယဝယ၌ ပျက်ခြင်းအနက်ဟော ဝယသဒ္ဓါသည် ဝိ+အယကို သန္တိ စပ်ထားသကဲ့သို့ ဗျယ သဒ္ဓါလည်း ဝိ+အယကို သန္တိစပ်ထားသော သဒ္ဓါတည်း၊ ဝိသဒ္ဓါလည်း “န” နှင့်အနက်တူ၏။ န အယတိ-မဖြစ်တတ်၊ ဝါ-ပျက်တတ်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ဗျယော-ဗျယမည်၏။ “န+ဗျယော၊ အဗျယော-ပျက်တတ်သော သဒ္ဓါမဟုတ်” ဟူသောဝိဂြိုဟ်အရ ဝိဘတ် ၇ သွယ် ဝုဒ် ၂ ပါးတို့

အကြင်မျှလောက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ပရိစ္ဆေဒေါ အပိုင်းအခြားတည်း၊
 ယာဝဇီဝ-အသက်ရှည်သမျှ၊ တေ ဓမ္မာ-ထို တရားတို့သည်၊ စိတ္တံ - စိတ်ကို၊
 အဓိကိစ္စ-စွဲမှီ၏၊ ပဝတ္တန္တိ - ဖြစ်ကုန်၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ အဓိစိတ္တံ-မည်၏၊
 ပဗ္ဗတဿ-တောင်၏၊ တိရော-တစ်ဖက်တည်း၊ တိရောပဗ္ဗတံ-တောင့် တစ်ဖက်၊
 နာဝါ- လှေသည်၊ သောတဿ-ရေအလျဉ်၏၊ ပတိ ပတ္တတိ-ဆန့်ကျင်ဘက်
 ဖြစ်၏၊ ဣတိ, ပတိသောတံ-ပတိသောတ မည်၏၊ ပါသာဒဿ-ပြာသာဒ်၏။

ကြောင့် ရုပ်အနေအထား မပြောင်းလွဲ မပျက်ပြားရကား ဥပသာရ နိပါတ်များကို
 “အဗျယ” ဟုခေါ်သည်၊ မှန်၏ - “ပသတ္ထော” ဟုပုလ္လိင်ဖြစ်စေ, “ပဏိတံ” ဟု
 နပုလ္လိင်ဖြစ်စေ, “ပဓာ” ဟု ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်စေ ပဥပသာရအတွက်မှာ ရုပ်နေမပြောင်း
 တော့၊ ထို့အတူ “ပသတ္ထော, ပသတ္တံ, ပသတ္ထေန” စသည် ဝိဘတ်အမျိုးမျိုး ဝစ်
 အမျိုးမျိုး ကွဲပြားသော်လည်း ရုပ်နေ မပြောင်း၊ နိပါတ်များလည်း နည်းတူ။

သဒိသံ တီသု လိင်္ဂေသု, သဗ္ဗာသုစ ဝိဘတ္တိသု၊

ဝစနေသုစ သဗ္ဗေသု, ယံ နဗျေတိ တဒဗျယံ။

[ယံ-အကြင်ပုဒ်သည်၊ တီသု လိင်္ဂေသု-လိင်္ဂ ပါးတို့၌လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗာသု
 ဝိဘတ္တိသုစ-ဝိဘတ် အားလုံးတို့၌လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗေသု ဝစနေသုစ-ဝစ် အားလုံး
 တို့၌လည်းကောင်း၊ နဗျေတိ-(နဝိ+ဧတိ)-မပျက်တတ်၊ ဝါ-ရုပ်နေ မပြောင်းတတ်၊
 တံ-ထို ပုဒ်သည်၊ အဗျယံ-အဗျယ ပုဒ်မည်၏။]

အဗျယာနံ-အဗျယ ပုဒ်တို့၏၊ အတ္ထံ-အနက်ကို၊ ဘာဝေတိ-ထင်ရှားစေ
 တတ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ အဗျယိဘာဝေါ-မည်၏၊ “ဥပနဂရံ” ပုဒ်၌ မြို့ဟူသော
 အနက်ကိုမရ၊ ဥပ ဥပသာရ၏ အနက်သာ ရသောကြောင့် “ဥပနဂရံ” ဟူသော
 သမာသ်သည် အဗျယမည်သော ဥပ၏အနက်ကို ထင်ရှားစေ၏၊ “ထင်ရှားစေ”
 ဟူရာ၌ ကြားနာသူတို့ကို သိစေသည်-သိအောင် ပြောတတ်သည်-ဟု ဆိုလိုသည်။
 [အဗျယတ္ထ သဒ္ဓါပ ပဒ ဘူဓာတ်, ကာရိတ် ဇောပစ္စည်း, ဇာပစ္စည်း၊ ဇာ အနုဗန်
 ချေ, ကာရိတ် ဧကိုလည်း သုတ်ကြီးဖြင့်ချေ၊ ဘူ၏ဦကို ဩဝုဒ္ဓိ, ဩကို အာဝပြု၍
 “အဗျယတ္ထဘာဝ” ဟု ဖြစ်သင့်လျက် တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် အတ္ထပုဒ်ကိုချေ
 “ပစ္စယာ ဒနိဋ္ဌာ နိပါတနာ” သုတ်ဖြင့် အဗျယနောင် (ဤ) ပစ္စည်းသက်၍ “အဗျ
 ယိဘာဝ” ဟုပြီးသည်၊ အခြားနည်းများကို ရုဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

နာသဝါဒ။ ။ “အဗျယ- ရုပ်နေ ပျက်ပြားလျက်၊ ဘဝန္တိ-ဖြစ်တတ်ကုန်၏” ဟု
 ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ လိင်္ဂဝိဘတ် ဝစ်အမျိုးမျိုး၌ ရုပ်နေ ပျက်ပြားတတ်သော ဒွန်-ဒီဝစသော
 သမာသ်များကို “ဗျယိဘာဝ” ဟုဆိုလိုက်၏၊ ဤသမာသ်ကား “အံဝိဘတ္တိန.
 မကာရန္တာ, အညသ္မာလောပေါစ” ၂ သုတ်ကိုထောက်၍ “ဥပနဂရံ” ဟုနိဂ္ဂဟိ
 တန္တ ရုပ်တစ်မျိုး “အဓိတ္တိ” ဟုဝိဘတ်ချေထားသော ရုပ်တစ်မျိုး, ဤရုပ်၂မျိုးမှ
 ဟစ်ပါး များသောအားဖြင့် ရုပ်အနေမပြောင်းတတ်သောကြောင့် “န+ဗျယိဘာဝေါ,
 အဗျယိဘာဝေါ” အရ အဗျယိဘာဝမည်၏၊ ဤသို့ ရုပ်နေ မပျက်ပြား တတ်ခြင်း

အန္တော-အတွင်းတည်း၊ အန္တောပါသာဒံ-ပြာသာဒ်တွင်း၊ အဗျယိဘာဝ ဣစ္စနေန-
အဗျယိဘာဝဟူသော ဤအမည်ကို ပြုခြင်းဖြင့်၊ ပေ၊ အံဝိဘတ္တိန မကာရန္တာ-
ဗျယိဘာဝါ-၌.....၏။ (၃၃၀)

ဟူသော မိမိသဘောကို ထင်ရှားပြခြင်းငှာ ဃ-ပ-ဈ-လ အမည်တို့ကဲ့သို့ အက္ခရာ
တစ်လုံးတည်းဖြင့် လဟု သညာမပြုဘဲ “အဗျယိဘာဝ” ဟု ဂရုသညာပြုရသတတ်။

[နျာသ] ဂရုသညာကရုဏမဿ သဘာဝဒိပနတ္ထံ၊ အယံဟိ အံဝိဘတ္တိနမကာ
ရန္တာ ဗျယိဘာဝါ-အညသ္မာ လောပေါဓာတိ ဝုတ္တတ္တာ ယေဘုယျေန တတ္ထ
ဝုတ္တံ ရူပဒွယံ ထပေတွာ ရူပန္တရာနာပဇ္ဇနတော “ဗျယံ ဘဝန္တိတိ ဗျယိ
ဘာဝါ” တိ ဝတ္တဗ္ဗာနံ ဒွန္ဒသမာသာဒီနံ ပဋိပက္ခသဘာဝတ္တာ “န ဗျယံ
ဘဝတိတိ အဗျယိဘာဝေါ” တိ ဝတ္တဗ္ဗော။

သုတ်နက်ဖွင့်ပုံ။ ။ ဤသုတ်၌ ဝုတ္တိ (သုတ်နက်) ဖွင့်ပုံသည် ရူပသိဒ္ဓိ ပထမနည်း
ဖွင့်ပုံနှင့်မတူ၊ ယုတ္တတ္ထော-သမာသော ၂ ပုဒ်ကို လိုက်စေ၍ “ဤသုတ်သည် သမာသ်
စပ်ပေးသော (သမာသ်စီရင်သော) ဝိဓိသုတ်လည်း ဟုတ်၏၊ အဗျယိဘော အမည်
မှည့်သော သညာသုတ်လည်း ဟုတ်၏” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ဆိုလို၏၊ (အကျယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ
မှာရှု)၊ ဤကစွဲလည်း ဝုတ္တိ၌ကား ယုတ္တတ္ထောပုဒ်ကို မလိုက်စေဘဲ “ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗ
ကော သမာသော အဗျယိဘာဝသညော ဟောတိ” ဟု သမာသော တစ်ပုဒ်ကိုသာ
လိုက်စေသည်၊ ဤကစွဲလည်းဝုတ္တိ အလိုအားဖြင့် ဤသုတ်သည် အဗျယိဘော အမည်
မှည့်သော သညာသုတ်သာတည်း၊ သမာသ်စပ်မှု အစီအရင်ကိုကား ဤသုတ်က
တမင်တကာ မပြောဘဲ အညထာနုပပတ္တိ နည်းအားဖြင့် ပြသည်။

ချဲ့ဦးအံ-နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောသည် သမာသ်စပ်ပေးသော ဝိဓိသုတ်
မဟုတ်၊ သမာသ်အမည်မှည့်သော သာမညသညာသုတ်တည်း-ဟု ဆိုခဲ့ပြီ၊ ဤသုတ်
ကလည်း (ကစွဲလည်းဝုတ္တိအလိုအားဖြင့်) အဗျယိဘာဝအမည်မှည့်သော ဝိသေသ
သညာသုတ်သာ ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်လျှင် ဥပနှင့် နဂရဿစသည်တို့ကို အဘယ်နည်းဖြင့်
ပေါင်းစပ်၍ သမာသ်စီရင်မည်နည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိသည်၊ အဖြေကား-အဗျယိဘော
အမည်၊ ကမ္မဓာရည်းအမည်စသည်ဖြင့် ဝိသေသအမည်မှည့်သော ဤသုတ်နှင့် “ဒ္ဓိ
ပဒေတုလျာဓိ ကရုဏေ ကမ္မဓာရယော” စ ဟေသုတ်များသည် သညာစီရင်မှုကို
ပဓာနပြု၍ အညထာနုပပတ္တိအစွမ်းဖြင့် သမာသ်စပ်မှုကိုလည်း စီရင်ပြီးဖြစ်တော့
သည်၊ ဆက်ပါဦးအံ- ဥပနှင့် နဂရဿတို့ကို အဗျယိဘောဟု နာမည်မှည့်လိုက်
လျှင် လည်းကောင်း၊ မဟန္တောနှင့် ပုရိသောကို ကမ္မဓာရဟု နာမည်မှည့်လိုက်လျှင်
လည်းကောင်း၊ ထိုအဗျယိဘောကမ္မဓာရစသော နာမည်ကိုရရှိသော ပုဒ်အပေါင်း၏
ဝါကျမဖြစ်သင့်ခြင်း၊ သမာသ်သာ ဖြစ်သင့်ခြင်းကို “အညထာနုပပတ္တိနည်း” ဟု
ခေါ်သည်။ [အညထာ-အခြားတစ်မျိုး၏ + အနုပပတ္တိ-မဖြစ်သင့်ခြင်း၊] ထို့ကြောင့်
ရုပ်တွက်သည့်အခါ “ဥပနှင့် နဂရဿကို သမာသ်စပ်၍ အဗျယိဘောအမည်မှည့်”
ဟု ဆိုရိုးပြုလိမ့်မည်။

[ရူဋီကာ] ဣစ အဗျယိဘာဝါဒိ သညာဝိဇယကသုတ္တာနေဝ ဝါ သညာဝိဇယ မုခေန သမာသ ဝိဇယကာနိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ၊ ယေဟိ ပန ဧကဝါကျတယ ယောဇေတုံ (ရူပသိဒ္ဓိဆရာကဲ့သို့ ၂ ဝါကျမခွဲဘဲ တစ်ဝါကျတည်း ယောဇနာ ခြင်းငှာ) ယုတ္တတ္ထဂ္ဂဟဏာဓိကာရော အနိစ္ဆိတော၊ တေသံ (ထို ကိစ္စည်း ဝုတ္တိဆရာတို့၏) မတေ တဿ တဿ သမာသဿ အဗျယိဘာဝတပျုရိ သာဒိသညာနံ မုချတော ဝိဟိတတ္တာ အညထာနုပပတ္တိဝသေန တံတံ သညာဝိဇယကသုတ္တာနေဝ အတ္တတော သမာသဝိဇယကာနိ။

ကလာပ်ဝုတ္တိ။ ။ယခုပြခဲ့သော အဓိပ္ပာယ်သည် နှာသကိုမှီးသော အဓိပ္ပာယ် တည်း။ ဤ နှာသအဓိပ္ပာယ်ကိုပင် ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဒုတိယတစ်နည်းအဖြစ်ဖြင့် ပြထားသည်။ ကလာပ်ဝုတ္တိ၌ကား “နှာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္တာ” သုတ်ဖြင့် မှည့်အပ်သော သမာသ်အမည်သည် “သမသနံ-စပ်ခြင်း၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ သမသိ ယတိ-စပ်အပ် ၏” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသို့ အစဉ်လိုက်သော အန္တတ္ထအမည် ဖြစ်သောကြောင့် ထို “သမာသ” ဟူသော နာမည်သည်ပင် ဥပနှင့် နဂရဿ စသည်ကို စပ်ပေးခြင်း ဟူသော အစီအရင်ကိုလည်း ပြုအပ်၏-ဟု ဆိုသည်။ ဤကလာပ်ဝုတ္တိ အလိုအားဖြင့် “နှာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္တာ” သုတ်ဖြင့် ဥပ+နဂရဿကို သမာသ်အမည်မှည့်- ဟု ဆိုလိုက်သည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် သမာသ်စပ်ပြီးလည်း ဖြစ်တော့သည်-ဟု ဆိုလို သည်။ သို့ဖြစ်လျှင် ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော စသော ဝိသေသသညာ သုတ်တို့ဖြင့် အဗျယိဘော စသောအမည်ကိုသာ မှည့်ရတော့၏၊ သမာသ်စီရင်ဖွယ်ကား မလို တော့ချေ။ [သညာယဇဝဝါ ဝိမိအန္တာချာတော၊ သညာယဇဝ-သမာသ ဟူသော အမည်သည်ပင်၊ ဝိမိ-စပ်ပေးခြင်း အစီအရင်ကို၊ အန္တာချာတော-အန္တတ္ထ အားဖြင့် ဆိုအပ်၏ (ကလာပ်ဝုတ္တိ)။]

နိစ္စသမာသ်ဖြစ်ပုံ။ ။ရညော ပုတ္တော (ဝါကျ၊) ရာဇပုတ္တော (သမာသ်)၊ ဤသို့ ဝါကျအတိုင်းဖြစ်စေ၊ သမာသ်အဖြစ်ဖြင့်ဖြစ်စေ ၂ မျိုးလုံး ပါဠိအသုံးရှိနိုင် သော သမာသ်သည် အနိစ္စသမာသ်ဖြစ်၏။ အနိစ္စ-သမာသ်အဖြစ်ဖြင့် မမြဲသော (ဝါကျလည်းရှိနိုင်သော) သမာသ်-ဟူလို၊ ထိုကဲ့သို့ ၂ မျိုးလုံး ပါဠိသုံးမရှိဘဲသမာသ် အဖြစ် တစ်မျိုးတည်းသာ (ဝါကျမရှိနိုင်သော) သမာသ်-ဟူလို၊ ဤ “ဥပနဂရံ” စသော အဗျယိဘော သမာသ်သည် “ဥပနဂရံ” ဟု သမာသ်အဖြစ်ဖြင့်သာ ပါဠိ စီနိုင်၍ “နဂရဿ-မြို့၏+ဥပ+အနီး” ဟု ဝါကျအနေအားဖြင့် ပါဠိမစီနိုင်၊ ထို ကြောင့် အဗျယိဘောသမာသ်ကို များသောအားဖြင့် “နိစ္စသမာသ်” ဟုမှတ်။

[နိယာဓိ] အဗျယိဘာဝ၊ သမာသမ္မာ၊ နိစ္စကေနံ၊ စင်စစ်မှန်၍၊ ပြုရန်ဝိဂြိုဟ်၊ မရှိဆီ၏။ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ၊ ပြုလိုကမူ၊ တစ်ပါးကပုဒ်၊ ဆောင်ကာထုတ်၍၊ လုပ်လေဝိဂြိုဟ် ဝါကျတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ပြုရန်ဝိဂြိုဟ်၊ မရှိဆီ၏” ဟူရာ၌ “နဂရဿ+ဥပ” ဟုမိမိပုဒ်ရင်း အတိုင်း ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ မဖြစ်ဟုဆိုလိုသည်။ ဘာကြောင့်နည်း-ဥပသဒ္ဒါသည် ပုဒ်၁၀

ပါးနှင့်မတွဲဘဲ သူ့ချည်းသက်သက် တစ်ဝိဘတ်ဆုံးသော တစ်ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် ပါဠိသုံး မရှိသောကြောင့်တည်း။ သမာသ်ပုဒ်၏ အနက်မှန်ကိုနားလည်စေရန် ဝိဂြိုဟ်ပြုလုပ် လိုသေးလျှင် ဥပ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော “သမိပ” ပုဒ်၊ အခါ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော “အခိကိစ္စပဝတ္တာ” ပုဒ်၊ ဤကဲ့သို့ ပရိယာယ်ဖြစ်သော တစ်ပါးပုဒ်ကိုဆောင်ယူ၍ “နဂရဿ+သမိပံ၊ စိတ္တံ အခိကိစ္စ ပဝတ္တာန္တိ” စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုလုပ်ပါလေ- ဟုလို။

မှတ်ချက်။ ။ “အဗျယိဘော သမာသ်၌ မိမိပုဒ်ရင်းဖြင့် ဝိဂြိုဟ်မပြုရ၊ ပရိယာယ် ပုဒ်တစ်ပါးကို ဆောင်ယူ၍ ပြုရမည်” ဟူသော စကားလည်း ယေဘုယျအားဖြင့် များရာကိုလိုက်၍ ဆိုအပ်သောစကားတည်း။ “အန္တော ပါသာဒံ” စသည်၌ “ပါသာ ဒဿ+အန္တော” ဟုလည်းကောင်း၊ အစ္စတံ၌လည်း “အတ္တာနံ+အခိ” ဟု လည်းကောင်း မိမိပုဒ်ရင်းဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုထားသော အဗျယိဘောများလည်း တွေ့ရ သေးသည်။ ဤ၌ အန္တောသည် နိပါတ်အဗျယ၊ အခိကား ဥပသာရ အဗျယတည်း။ [သော စ ခေါ (ထိုအခြားပုဒ်ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟ ပြုခြင်းသည်လည်း) ယေဘုယျနေဝ နိပါတပုဗ္ဗကေသု အန္တောပါသာဒါဒိသု ပန သကပဒနာပိ က္ခမိ ဝိဂ္ဂဟဝါကျ သမ္ပဝတော။...ရူပသိဒ္ဓိဒိကာ၊ ဤ၌ “နိပါတ်ရှေးရှိရာဝယ် မိမိပုဒ်ဖြင့်လည်း တချို့ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျဖြစ်နိုင်” ဟူသော စကားလည်းမန့်သေး။ ဘာကြောင့်နည်း...ဥပသာရ ရှေးရှိရာမှာလည်း မိမိပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ ဖြစ်နိုင်ပုံကို “အတ္တာနံ+အခိ၊ အစ္စတံ၊ အတိသယေန အတ္တာနံ အခိကိစ္စ ဥဒ္ဓိဿ ပဝတ္တဓမ္မာ အစ္စတံ” ဟု ကောသလ သံယုတ်ဒိကာ စသည်၌ပြထားသောကြောင့်တည်း။]

နဂရဿ၊ ပေ၊ ဥပနဂရံ- “ယထာ ဣတ္ထိသု ပဝတ္တာ ကထာအဓိတ္တိတိ ဝုစ္စတိ” စသည်ဖြင့် (ဧကရံတ္တရ၊ ဧကဓမ္မဝဂ္ဂဒိကာ) စသည်တို့ ဖွင့်ပုံကိုနည်းမှီး၍ “နဂရဿ သမိပေ ပဝတ္တတိ ကထာ” ကို “ဥပနဂရံ” ဟူသော သမာသ်ပုဒ်၏ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ အဖြစ်ဖြင့် ကစွည်းဝုတ္တိဆရာ ဆိုထားဟန်တူ၏။ သို့သော် ရူပသိဒ္ဓိဆရာကား ဥပ သဒ္ဓါသည် “သမိပေ ပဝတ္တတိ ကထာ” ဟူသောအနက်ကို မပြနိုင်၊ သမိပ အနက် ကိုသာပြနိုင်၏-ဟု ယူ၍ “နဂရဿ သမိပံ” ဟုသာ ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ ထို ရူပသိဒ္ဓိ ဆရာ၏ ဝိဂြိုဟ်သာ “ဥပကမ္မံ” ကို “ကမ္မဿ...သမိပံ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုကြသော ကာတန္တဒိကာ မောဂ္ဂလ္လာန် ပဉ္စိကာဒိကာတို့နှင့် ညီညွတ်သည်။

တစ်နည်းကြံကြပုံ။ ။ “နဂရဿ သမိပေ ပဝတ္တတိ ကထာ” သည် ဝိဂြိုဟ်စစ် မဟုတ်သေး။ “နဂရဿ သမိပံ” ဟုသာ ဝိဂြိုဟ်ပြုလိုရင်းဖြစ်၏။ “ပဝတ္တတိ ကထာ” ကား “မြို့အနီး၌” ဟူသော အာဓာရ၏ အာဓေယျကို အပိုထည့်ပြသော စကားသာ တည်း-ဟု တစ်နည်းကြံကြသေး၏။ ထိုအကြံသည် “ဣတ္ထိသုတိ အညပဒဝါကျံ ဝုတ္တံ၊ ကထာ ပဝတ္တာတိ အာဓေယျောပဒဿနံ” ဟူသော ပဉ္စိကာဒိကာကို နည်းမှီဟန် ရှိသော်လည်း ထိုအကြံအတိုင်း မဖြစ်နိုင်၊ ထင်ရှားစေအံ့-အဓိတ္တိသည် ဝိဘတျတ္တ အဗျယိဘောသမာသ်တည်း။ ထို့ကြောင့် အဓိအတွက် သတ္တမိဝိဘတ်အနက် ထင်ရှား အောင် အဓိတ္တိကို “ဣတ္ထိသု” ဟုဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “အဓိတ္တိ-မိန်းမတို့၌” ဟုအနက်ပေး ရ၏။ “မိန်းမတို့၌” ဟု အာဓာရချည်း ဖြစ်နေပြန်သောကြောင့် “ကထာ ပဝတ္တာ” ဟု

အာဓေယံကို အပိသက်သက် ထည့်စွက်ရသည်။ ဤ ဥပနဂရံကားသမိပတ္တ အဗျယိ ဘောတည်း။ ထို့ကြောင့် “နဂရဿ+သမိပံ” ဟု ဥပ၏ကိုယ်စား “သမိပံ” ဟု ပရိယာယ်ပုဒ်တစ်ပါးထည့်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုရ၏။ “ဥပနဂရံ-မြို့အနီး” ဟုဆိုလျှင် အာ ဓာရမပါသောကြောင့် “ပဝတ္တတိကထာ” ဟူသော အာဓေယံလည်း ထည့်ခွင့်မရှိ။

ဆက်ဦးအံ့။ “ဥပ” ဟူသော အဗျယပုဒ်သည် သမိပ (အနီးဝုဏ်) ကိုလည်း ကောင်း၊ သမိပိ (အနီး၌ဖြစ်သော အရာဝတ္ထုဒြပ်-စကား စသည်) ကိုလည်းကောင်း ဟော၏။ ထိုတွင် သမိပအနက်ကို ဟောရာ၌သာ အဗျယိဘော ဖြစ်၏။ သမိပိကို ဟောရာ၌ကား “နဂရဿ သမိပေ ယာ ကံထာ ပဝတ္တတိတိ ဥပနဂရာ ယံ ဝစနံ ပဝတ္တတိတိ ဥပနဂရံ၊ ယော ရက္ခော ပဝတ္တတိတိ ဥပနဂရော” ဟု လိင်အားလျော် စွာ အညပုဒ်အနက်ပြဋ္ဌာန်းသော ဗဟုဗွိဟိ သမာသံသာဖြစ်၏-ဟု သက္ကတဋီကာတို့ မိန့်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် “နဂရဿ သမိပေ ပဝတ္တတိ ကထာ” ဝါကျလည်း အရာရာ ထောက်လျှင် ဥပနဂရံ၏ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ အစစ်မဆိုထားဘိ၊ အတုမျှဖြစ်ဖို့ပင် ခဲယဉ်းလေသည်။

[တတုဗောဓိနိ] အဗျယိဘာဝ ဣတျန္တုတ္ထသညာနိသိတတ္တာ သမိပတ္တဝါစိ ဥပါ ဗျယတ္ထပါဓာဓေယဝါယံ သမာသော၊ သမိပပဝတ္တိပါဓာဓေယတု “သချာ- ယာဗျယာသန္နာ” ဣတိ ဗဟုဗွိဟိ ဝက္ခတိ-ဥပဒသာတိ ယထာ၊ ဥပ သဒ္ဒေါ သမိပေ သမိပိနိစ ဝတ္တတေ၊ အာဒိမေ အဗျယိဘာဝေါ၊ ဒုတိယေ တု ဗဟုဗွိဟိတိ ဝိဝေကော။

[ဥပသာရ အဗျယပုဒ်သည် ဒြပ်အနက်ကို မဟော၊ ဤသမာသံကလည်း အဗျယိ ဘာဝ (အဗျယအနက်ကို ထင်ရှားပြ၏) ဟူသော အန္တုတ္ထသညာကို မှီသောကြောင့် သမိပ အနက်ဟော ဥပ အဗျယအနက် ပြဋ္ဌာန်းရာ၌သာ အဗျယိဘောသမာသံ ဖြစ်၏။ သမိပ၌ဖြစ်သော ဒြပ်အနက်ပြဋ္ဌာန်းရာ၌ကား ဥပဒသာပုဒ်ကဲ့သို့ “သချာယာ ဗျယာ သန္နာ” သုတ်ဖြင့် ဗဟုဗွိဟိသမာသံကို ဆိုလိမ့်မည်။]

ဒရထာနံ အဘာဝေါ နိဒ္ဒရထံ-“နိ+ဒရထ” ဟုပုဒ်ခွဲ၊ “တစ်ပါးက ပုဒ်၊ ဆောင်ကာထုတ်၍ လုပ်လေဝိဂြိုဟ်ဝါကျတည်း” နှင့်အညီ နိဥပသာရပုဒ်၏ကိုယ်စား “အဘာဝ” ပုဒ်ကိုဆောင်ယူ၍ “ဒရထာနံ+အဘာဝေါ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ “မသ ကာနံ+အဘာဝေါ နိမ္မသကံ” လည်း နည်းတူ။ “နိ+မသက” ဟုပုဒ်ခွဲ၊ အဘာဝ (မရှိခြင်း) အနက်၌ နိနှင့် ဒရထ၊ နိနှင့် မသကတို့ကို သမာသံ စပ်ထားသော ကြောင့် ဤသမာသံကို “အဘာဝ အဗျယိဘော” ဟုခေါ်၏။ နိ ဥပသာရပုဒ် အနက်ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ဤသမာသံအရလည်း အဘာဝပင် ရ၏။ ထိုအဘာဝ သည် အတ္တာဘာဝ-ဣဒ္ဓါဘာဝ-ပဓံသာဘာဝ-ဥပဘောဂါဘာဝဟု ၄ မျိုးရှိ၏။ အကျယ်ကို ရူဘာသာဋီကာမှာ ရှု။

ဝုမှာနံ၊ ပေ၊ ယထာဝုမံ-“ဝုမှာနံ ပဋိပါဋိ” ဖြင့် ယထာသဒ္ဓါသည် အာနုပုဗ္ဗိယ (အစဉ်အတိုင်း) အနက်ကို ဟော၏-ဟုပြ၏။ “ယေယေ” ဖြင့် ယထာ သဒ္ဓါသည်

ပစ္စာအနက်ဟောဟု ပြ၏။ မည်သို့ပင် ပြစေကာမူ ပဋိပါဠိနှင့် ယေယေတို့သည် ယထာ နိပါတ်၏ ကိုယ်စားချည်းတည်း။ ထို့ကြောင့် ဤ “ယထာဝရံ” ဟူသော သမာသံသည် ယထာသဒ္ဒါ၏ အနက်၌ ယထာနှင့် ဝုပုဒ်တို့စပ်ထား၍ ယထာ၏ အနက်ကိုပင် အရကောက်ရသောကြောင့် “ယထာတ္ထ အဗျယိဘော” ဟုခေါ်၏။ တစ်နည်း- “ဝုပုနံ+ပဋိပါဠိ” ဟုဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင် ယထာဝရံသည် အာနုပုဗ္ဗိယအဗျယိ ဘောတည်း။ “ယေယေ+ဝုပုနံ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင် ယထာဝရံသည် ဝိစ္ဆာတ္ထ အဗျယိ ဘောတည်း။ [ယထာ၏အနက်များကို ရှုစာကိုယ်နှင့် ဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

စီဝဿ၊ ယေ၊ ယာဝဇီဝံ-“ယတ္ထကော ပရိစ္ဆေဒေါ” သည် ယာဝဇီဝိပါတ်၏ ပရိယာယ်ကိုယ်စားပုဒ်များတည်း။ “အသက်၏ အကြင်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော အပိုင်းအခြား” ဟူသည် “အသက်တစ်ရာရှည်သူ” ဖြစ်လျှင် ထိုတစ်ရာမျှလောက်သော အပိုင်းအခြားတည်း။ မြန်မာလို “အသက်ရှည်သမျှ၊ အသက်ထက်ဆုံး” ဟု ဆိုလို သည်။ ဤယာဝသဒ္ဒါသည် အဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ဤသမာသံကို “အဝဓာရဏ အဗျယိဘော” ဟုခေါ်သည်။ [သင်္ချာဒီကာ-သင်္ချာ အစရှိသည်ဖြင့်၊ ဧတ္တကတာ ပရိစ္ဆေဒေါ-ဤမျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ပိုင်းခြားခြင်းသည်၊ အဝဓာရဏံ-မည်၏၊ တဗ္ဗောဓကံ ယာဝတုဗျယံ-ယာဝ ဟူသော အဗျယသည် ထို အဝဓာရဏအနက်ကို သိစေတတ်၏။ (သိဒ္ဓန္တကောမုဒိဋီကာ)] မောဂ္ဂုလ္လာန်၌ ယာဝန္တာနိ-အကြင်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိကုန်သော+အမတ္တာနိ-ခွက်တို့တည်း။ ယာဝါ မတ္တံ-ခွက်ရှိသလောက်” ဟု ယာဝ၏ကိုယ်စား “ယာဝန္တာနိ” ဟုပြ၏။ ဤ ယတ္ထ ကောနှင့် ထို ယာဝန္တာနိသည် ပရိစ္ဆေဒ အနက်ဟောချင်း သဘောတူပင်။

စိတ္တံ၊ ယေ၊ အဓိစိတ္တံ-အဇ္ဈတ္တပုဒ်ကို ဖွင့်သောအဋ္ဌကထာဋီကာတို့ကို နည်းမှီး၍ “အဓိစိတ္တံ” ကိုဝိဂြိုဟ်ပြုဟန် တူသည်။ ထို့ကြောင့် အဇ္ဈတ္တပုဒ်ဖွင့်ပုံကို ရှေးဦးစွာ ပြအံ့-အတ္တာနံ အဓိကာရံ ကတွာ ပဝတ္တာတိ အဇ္ဈတ္တာ (အဋ္ဌသာလိနိ)၊ အတ္တာနံ- အတ္တကို၊ အဓိကာရံ-စွဲမှီရည်စူးမှုကို၊ ကတွာ-ပြု၍၊ ပဝတ္တာ-ဖြစ်သောတရားတို့တည်း။ ဣတိ၊ အဇ္ဈတ္တာ-တို့ မည်၏။ အဇ္ဈတ္တာကို “အဓိ+အတ္တ” ဟုခွဲ၊ အဓိသဒ္ဒါသည် သမာသံအတွင်း၌ အဓိကာရအနက်နှင့် ပဝတ္တိအနက် ၂ မျိုးကိုဟောနိုင်၏။ (ဝါကျ ရိုးရိုး၌ကား ထိုကဲ့သို့မဟောနိုင်။) ထို့ကြောင့် အဓိ၏ကိုယ်စား “အဓိကာရံ ကတွာ ပဝတ္တာ” ဟုပရိယာယ်ပုဒ်များကို ဆောင်ယူ၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ “အံ ပြု မမြဲသော ကြောင့် ယောက်အာပြု၍ အဇ္ဈတ္တာဟုလည်း ရှိသည်။ ဤ အဓိစိတ္တံ၌လည်း အဓိ သဒ္ဒါ၏ အဓိကိစ္စအနက် ပဝတ္တိအနက်ကိုယူ၍ “စိတ္တံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တန္တိ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ “တေ ဓမ္မာ” ဟုဆိုသောကြောင့် အဓိစိတ္တံအရ စိတ်ကိုမှီ၍ဖြစ်သော စေတသိက် အားလုံးကိုယူ။

[မူလဋီကာ] အတ္တာနံ+အဓိ၊ အဇ္ဈတ္တာတိ - အဓိသဒ္ဒေါ သမာသဝိသယေ အဓိ ကာရတ္ထံ ပဝတ္တိအတ္ထဉ္စ ဂဟေတွာ ပဝတ္တတိတိ အတ္တာနံ အဓိကိစ္စ ဥဒ္ဓိဿ ပဝတ္တာ အဇ္ဈတ္တာ။

သဒ္ဒါနိတိ။ ။ သဒ္ဒါနိတိ၌ကား “အဓိကိစ္စ ပဝတ္တိယံ-အတ္တာနံ အဓိကိစ္စပဝတ္တိ အဗျတ္တံ၊ စက္ကာဒိ၊ စိတ္တမဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ ဓမ္မဇာတံ အဓိစိတ္တံ သာမညနိဒ္ဒေသောပိ သမာဓိယေဝ ဝုစ္စတိ သင်္ကေတဝသေန အတ္ထဿ ဂဟေတဗ္ဗတ္တာ၊ သာမည ဇောတနာပိ ဝိသေသေ အဝတိဋ္ဌတိတိ ဝစနတောစ” ဟုမိန့်၏။ အဓိစိတ္တံအရ စိတ်ကိုစွဲမှီ၍ဖြစ်သော စေတသိက်အားလုံးကို ယူသင့်သော်လည်း လောကသင်္ကေတ အတိုင်း အနက်ယူထိုက်သောကြောင့်လည်းကောင်း “အများနှင့်ဆက်ဆံ၍ သာမန် အနက်ကိုထွန်းပြသော သဒ္ဒါပင်ဖြစ်လင့်ကစား ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်ဆိုလိုရာ အနက်အထူး၌ တည်နိုင်၏” ဟု ပရိဘာသာရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း အဓိစိတ္တအရ သမာဓိ ကိုသာယူဟု ဆိုသည်။ “အဓိကိစ္စ ပဝတ္တိယံ” ကိုထောက်၍ “အဓိကိစ္စ ပဝတ္တုတ္ထ အဗျယိဘော” ဟု နာမည်တပ်သင့်သည်။

တစ်နည်းဝိဂ္ဂဟ။ ။ “အဓိသိလံ-လွန်ကဲသော စတုပါရိသုဒ္ဓိ သိလ၊ အဓိစိတ္တံ- လွန်ကဲသော သမထ ဝိပဿနာစိတ်၊ ဝါ-သမာဓိ၊ အဓိပညာ-လွန်ကဲသော လောကုတ္တရာပညာ” ဟုလာရာ၌ အဓိစိတ္တံပုဒ်ကား အဗျယိဘောမဟုတ်၊ အဓိသဒ္ဒါ သည် အဓိကအနက်ကို ဟော၏။ “အဓိကံ-လွန်ကဲသော၊ စိတ္တံ-တည်း၊ အဓိစိတ္တံ- စိတ်” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ကမ္မဓာရဲသမာသ်ဟုမှတ်။ [အဓိစိတ္တန္တိ-သမထဝိပဿနာစိတ္တံ (အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌ)၊ အဓိစိတ္တေတိ အဋ္ဌသမာပတ္တိသင်္ခါတေ အဓိကစိတ္တေ (ဓမ္မပဒဋ္ဌ)။]

ပဗ္ဗတဿ၊ ဝေ၊ အန္တောပါသာဒံ- “ပဗ္ဗတဿ+တိရော၊ ပါသာဒဿ + အန္တော” ဟု မိမိပုဒ်ရင်း အတိုင်းပင် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသောကြောင့် “တစ်ပါးက ပုဒ်၊ ဆောင်ကာ ထုတ်၍” စသောစကားကို ယေဘုယျဟု ဆိုခဲ့ရသည်။ ဤသို့ ပုဒ်ရင်းဖြင့် ဝိဂြိုဟ် ပြုနိုင်ခြင်းမှာလည်း “တိရော-အန္တော” တို့က အခြားတစ်ပုဒ်နှင့်မတွဲဘဲ အနက်တစ်ခုကို ဟောနိုင်သောကြောင့်တည်း၊ ဥပ-စသည်တို့ကား အခြားတစ်ပုဒ် နှင့်မတွဲဘဲ သူတို့ချည်းသက်သက် အနက်တစ်ခုကိုမဟောနိုင်။

ပတိသောတံ- “သောတဿ+ပတိ” ဟုသာ ဝိဂြိုဟ်ပြုလိုရင်းတည်း၊ “ပဝတ္တတိ နာဝါ” ကား အဓိပ္ပာယ်စုံလင်အောင် အပိုထည့်ပါ၌များတည်း၊ မှန်၏-ဤသို့ အဓိပ္ပာယ် မယူလျှင် “ပတိသောတဂါမိနိပုဏံ” စသော ပါဠိတော်၌ “ပတိသောတံ” အရ ရေအလျဉ်၏ ရှေးရှုဖြစ်သောလှေကို ရဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပတိသောတဂါမိ- ရေ အလျဉ်၏-ရှေးရှုဖြစ်သော လှေသို့သွားသော” ဟုသာ မဆီမဆိုင် အနက်များကို ယူရလိမ့်မည်၊ “ပတိသောတံ” အရ “သောတဿ+ပတိ” ဟုသာ ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင်ကား “ပတိသောတဂါမိ-ရေညာသို့ဆန်တက်သော” ဟုအနက်မှန်ယူနိုင်သည်။ စုပသိဒ္ဓိ ၌ “သောတဿ+ပဋိလောမံ၊ ပတိသောတံ-ရေအလျဉ်၏ ဆန်ကျင်ဘက်၊ ဝါ-ရေ ညာ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသောကြောင့် သာ၍ရှင်းပေသည်။ ပတိ ဥပသာရလည်း ပတိ လောမ အနက်ဟောတည်း။

ကြွင်း အဗျယိဘောများ။ ။ “အသရံ၊ ဝိဘတ္တိသမိပါဘာဝပစ္စာယထာ ယုဂပဒသမ္ပတ္တိသာကလျုတ္ထေ” ဟုသုတ်တည်၍ ဝိဘတ္တိ အနက်၊ သမိပအနက်၊ အဘာဝအနက်၊ ပစ္စာအနက်၊ ယထာအနက်၊ ယုဂပဒအနက်၊ သမ္ပတ္တိအနက်၊ သာကလျုအနက်တို့၌ဖြစ်သော အသရံမည်သော ဥပသာရ နိပါတ်သည် သျှာဒန္တ၊

သော နပုံသက လီဂေါ ၃၂၀။ သော အဗျယိဘာဝ သမာသော-ကို၊ နပုံသက လီဂေါဝ
 -နပုလ္လိင်ရှိ၏ ဟူ၍သာ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော-၏၊ ကုမာရီသု- သတို့
 သမီးတို့၌၊ အဓိကစ္စ - စွဲမှီ၍၊ ကထာ - စကားသည်၊
 ပဝတ္တတိ-ဖြစ်၏၊ ဣတိ၊ အဓိကုမာရီ-အဓိကုမာရီ မည်၏၊ ဝဇယာ-ရွေးမ၏

(နာမ်)ပုဒ်နှင့် အဗျယိဘာဝသမာသ်ဖြစ်၏-ဟု စန္ဒဝတ္တိစသောကျမ်းတို့၌ ဆိုသတတ်
 [“နတ္ထိသင်္ချာ ယဿာတိအသင်္ချ”အရ ဧကဝဇ္ဇံ ဗဟုဝဇ္ဇံအားဖြင့် သင်္ချာအကွဲအပြား
 မရှိသောအဗျယပုဒ်ကို “အသင်္ချ” ဟုခေါ်၍ အဗျယိဘာဝသမာသ်ကိုလည်း “အသင်္ချ
 သမာသ်”ဟုခေါ်သည်။] ထိုအနက် ရှစ်မျိုးတွင် သမိပတ္တ အဘာဝတ္ထ ယထာတ္ထ
 အဗျယိဘောတို့ကိုသာ ပြခဲ့ရသေး၏၊ ကြွင်း အဗျယိဘော အချို့ကို အညသ္မာ
 လောပေါစသုတ်ကျမှ ပြမည်၊ ရုပ်တွက်ပုံကိုကား အဗျယိဘောဆိုင်ရာ သုတ်စုံမှပြအံ့။

၃၂၀။ နပုံသက လီဂေါဝ-“နပုံသက လီဂံ-ဧတဿာတိ နပုံသကလီဂေါဝေ”
 ဟု ရှုဒိကာဖွင့်အတိုင်း, “နပုလ္လိင်ရှိ၏ ဟူ၍သာ” ဟုအနက်ပေးရ၏။ [ဧတဿ-ဤ
 သမာသ်၏၊ နပုံသက-နပုံဟူသော၊ လီဂံ-သည်၊ အတ္ထိ၊ဣတိ နပုံသကလီဂေါ။]
 နပုံသက လီဂေါဝကို “နပုံသကလီဂေါဣဝ” ဟုပုဒ်ဖြတ်မည်စိုးသောကြောင့် “နပုံ
 သကလီဂေါဝေ” ဟုရှုဒိကာ၌ဖွင့်၏၊ ထိုသို့ဖွင့်သဖြင့် (နပုလ္လိင်ကဲ့သို့ ငဲ့ညွှန်းသော)
 အတိဒေသသုတ် မဟုတ်ဟု သိစေသည်၊ မှန်၏-အတိဒေသ သုတ်ဖြစ်လျှင် အခြား
 အတိဒေသသုတ်များကဲ့သို့ အတိဒေသ အထိမ်းအမှတ် တစ်ခုခုပါရာ၏။” တဒ္ဒိတ
 သမာသ၊ ပေ၊ နာမံဝါ.တဝေတု နာဒိသုစ” သုတ်၌ နာမံဝ (နာမံဣဝ) ဟုဣဝ
 သဒ္ဒါပါ၏၊ “တထာ ကတ္တရိစ” သုတ်၌လည်း တထာသဒ္ဒါပါ၏၊ “အနပဒိဋ္ဌာနံ
 ဝတ္တယောဂတော” သုတ်၌လည်း “ဝတ္တယောဂတော” ဟု သာ၍ထင်ရှားသော
 အထိမ်းအမှတ်ပါ၏။] ဤသုတ်ကား ထိုကဲ့သို့ အတိဒေသ အထိမ်းအမှတ် မပါ
 သဖြင့် ဤသုတ်သည် အတိဒေသသုတ် မဟုတ်။

ဆက်ဦးအံ-ဝတ္ထိ ဖွင့်အပ်သော လီဂေါဝ၌ ဧဝကား အခြား လိင်များကို
 တားမြစ်သော နိဝတ္တပနာ.ဝဓာရဏသာတည်း၊ မှန်၏-ဤ အဗျယိဘော သမာသ်
 သည် ဥပသာရပုဒ် နိပါတ်ပုဒ် အနက်ပြဋ္ဌာန်း၏၊ ထို့ကြောင့် ဥပသာရ နိပါတ်သည်
 အလိင်ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤသမာသ်လည်း အလိင်ဖြစ်လေသလားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏၊
 “ဥမ္မတ္တာ ဂင်္ဂါ ယသ္မိ ကာလေ (ဒေသေဝါ) ဥမ္မတ္တဂံ” ဤပုဒ်ကိုလည်း အည
 ပဒတ္တ အဗျယိဘောဟု သက္ကတ၌ဆို၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် အညပုဒ်အရ ကာလဒေသကိုရ၍
 ပုလ္လိင်ဖြစ်သင့်သောကြောင့် အချို့ အဗျယိဘောများ အဘိဓေယျလိင် ရှိလေရော
 သလားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏၊ ထိုသို့ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် “နပုလ္လိင်သာ” ဟု
 သိစေဖို့ရာ ဤသုတ်ကို အရှင်ကစ္စည်းဆရာ တည်ရကား ဝတ္ထိဆရာလည်း ဧဝသဒ္ဒါ
 ထည့်၍ ဖွင့်ပြလေသည်၊ ထိုသို့ဖွင့်ပြသဖြင့် နဂိုက ဣလ္လိလိင်ရှိသော ကုမာရီစသော
 ပုဒ်, ပုလ္လိင်ရှိသော ဒရထောစသော ပုဒ်များသည် ဤ အဗျယိဘော သမာသ်ဖြစ်သည်

သမိပေ-၌၊ ကထာ ပဝတ္တတိ ဣတိ ဥပဝဇ-မည်၏၊ ဂင်္ဂါယ-ဂင်္ဂါမြစ်၏၊ ပေ၊ ဥပဂင်-ဂင်္ဂမည်၏၊ မဏိကာယ-မဏိကာ မည်သော မိန်းမ၏၊ ပေ၊ ဥပမဏိက-မည်၏။ (၃၃၅)

အခါ “အဓိကုမာရိ၊ နိဒ္ဒရထံ” စသည်ဖြင့် နပုလ္လိင်ရှိရတော့၏။ “ဥပနဂရံ” စသည် နပုလ္လိင်၌ ဖြစ်ကြောင်းမှာ အထူးပြောဖွယ်မလို၊ အချုပ်ကား-ဤသုတ်သည် အတိ ဒေသသုတ်မဟုတ်၊ နပုလ္လိင်ဖြစ်အောင် စီရင်သော ဝိစိသုတ်တစ်မျိုးတည်း-ဟုမှတ်၊ [သရော ရသော နပုံသကေသုတ်ဖြင့် စီရင်ဖို့ရာ အစီအရင်ကို သိစေသော ဝိချင်ပရိ ဘာသာသုတ်ဟုလည်း ဆိုကြသေး၏၊ သို့သော် ဝိချင် ပရိဘာသာဟူသည် နယေပရံ ယုတ္တေသုတ်ကဲ့သို့ သူ့ကိုယ်သူ စီရင်လေ့ရှိသောကြောင့် ထိုအဆိုကို စဉ်းစားပါကုန်။]

[ကုသိကာ ဝုတ္တိ] ပုဗ္ဗပဒတ္တ ပမာနဿ အလိင်္ဂတာ ပတ္တာ၊ အညပဒတ္တ ပမာ နဿ အဘိဓေယျလိင်္ဂတာ၊ အတော ဣဒမုစ္စတေ၊ [အဓိတ္ထိကဲ့သို့ရှေ့ပုဒ် အနက်ပြဋ္ဌာန်းသော အဗျယိဘော၏ အလင်္ဂအဖြစ်၊ ဥမ္မတ္တဂင်္ဂ ကဲ့သို့ အညပုဒ်အနက်ပြဋ္ဌာန်းသော အဗျယိဘော၏ အဘိဓေယျလိင်္ဂရှိသည် ၏ အဖြစ် ရောက်ရာ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ကို တည်ရသည်။]

နပုလ္လိင်မမြဲ။ ။ “နပုံသကလိင်္ဂေါ” ဟု ဧဝသဒ္ဓါဖြင့် ကစွည်းဝုတ္တိဆရာဖွင့်ပြ ထားသော်လည်း “ယထာပရိသာယ ပါတိမောက္ခဥဒ္ဓိသန္တိ” ဟူသော မဟာဝါဠပေါ သထကန္တက၌ “ယထာပရိသာယ” ဟု ဣတ္ထိလိင်္ဂရှိသောကြောင့် နပုလ္လိင်ရှိရမည်သာ ဟု တထာရံဗျထိစိန်၊ “ယာယာ+ပရိသာ၊ ယထာပရိသာ၊ ယထာ ပရိသာ ဝါ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ “ယထာသမာဒိဋ္ဌာယ (ဆောက်တည်အပ်တိုင်းဖြင့်) အကရဏပစ္စယာ ဝုတ္တိ-ကုဋီကာရ သိက္ခာပဒဋ္ဌ၊ “ယထာပဋိညာယ (ဝန်ခံအပ်တိုင်းဖြင့်) အာပတ္တိ အာရောပေတွာ” -ကုလဒူသက သိက္ခာပဒဋ္ဌ၊ ထိုသို့နပုလ္လိင် မမြဲသောကြောင့် “အဗျယိဘာဝ သမာသော နပုံသကလိင်္ဂသျှာတ်” ဟု ဧဝသဒ္ဓါမပါဘဲ ကလာပ် ဝုတ္တိ၌ ဖွင့်ပြသည်။

နျာသအဆို။ ဤသုတ်ကို ကာရိယာတိဒေသသုတ်ဟု နျာသဆို၏။ “နပုံ သက လိင်္ဂေါ” ဟူသော သဒ္ဓါလည်း ဌာနပစာသဒ္ဓါတည်း၊ ချဲ့ဦးအံ-“မဇ္ဇာ ဥက္ကု ဌိကရောန္တိ” ဟူရာဝယ် လင့်စင်၌ တည်နေသူ (မဇ္ဇဋ္ဌ) ကို မဇ္ဇာဟုခေါ်သကဲ့သို့ သရော ရသော နပုံသကေသုတ်ဖြင့် နပုလ္လိင်အရာ၌ စီရင်အပ်သော ကာရိယကို “နပုံသကလိင်္ဂေါ” ဟုခေါ်ထားသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် နပုလ္လိင်အရာ၌ စီရင်ဖွယ် ကာရိယကိုညွှန်ပြသော ကာရိယာတိဒေသသုတ်တည်းဟု နျာသဆို၏၊ ထိုအဆိုကိုကား ရူပသိဒ္ဓိ ပယ်သည်။

[နျာသ] နပုံသကလိင်္ဂေါတိ ကာရိယာတိဒေသော၊ မဇ္ဇဋ္ဌာ မဇ္ဇာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တထာ နပုံသကလိင်္ဂ ဌကာရိယံ နပုံသကလိင်္ဂန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တေနေန ဝိညာယတိ သော နပုံသကလိင်္ဂကာရိယဘာဝေါ ဟောတိတိ အတ္ထော။

အဓိကုမာရီစသည်။ ။အဓိကုမာရီ ဝိဂြိုဟ်၏ အဓိပ္ပာယ်ကို အညသ္မာ
 လောပေါစ သုတ်အဓိပတိပုဒ်ကျမှ စိစစ်အံ့။ ဥပနဂရ်ပုဒ်၌ပြုခဲ့သည့်အတိုင်း ဥပသဒ္ဒါ
 သည် အနီးဝုဏ်ကို ဟောရ၍သာ အဗျယ်ဘော ဖြစ်သင့်၍ “ဝဓယာ သမိပေ
 ပဝတ္တတိ ကထာ” စသော ဝိဂြိုဟ်သည် ဝိဂြိုဟ်စစ် ဝိဂြိုဟ်ပြ ၂ မျိုးလုံးပင် မဖြစ်သင့်
 သောကြောင့် “ဝဓယာ+သမိပံ, ဥပဝဓ-ချေးမအနီး၊ ဂင်္ဂါယ+သမိပံ, ဥပဂင် -ဂင်္ဂါ
 မြစ်အနီး၊ မဏိကာယ+သမိပံ, ဥပမဏိကံ-မဏိကာမည်သော မိန်းမအနီး” ဟု
 ရူပသိဒ္ဓိ အလိုအတိုင်း ဝိဂြိုဟ်ပြုခြင်းသာ သင့်မြတ်ဖွယ်ရှိသည်။ [“မဏိကာတိ
 ဥဒကစာဋိ-မဏိကာ ဟူသည် ရေအိုး စရည်း” ဟု ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ ဖွင့်သော်လည်း
 “အိုးစရည်း” အနက်ဟော မဏိကာသဒ္ဒါက “ကောဇမ္ဗော စာထ မဏိကံ, ဘာဏ
 ကောစ အရဉ္စရော” ဟု အဘိဓာန်၌ “မဏိကံ” ရှိသောကြောင့် လည်းကောင်း၊
 ထိုမဏိကံ၏ ပရိယာယ် အရဉ္စရကို “အရဉ္စရောတိ ဗဟုဥဒက ဂဏှကာဟာစာဋိ”
 ဟု သာရတ္ထ (သေနာသနက္ခန္ဓက) ဋီကာ ဖွင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဤ၌ပါသော
 ဣတ္ထိလိင် မဏိကာသဒ္ဒါသည် အိုးစရည်းအနက်ကို မဟောသင့်၊ ဝါစပုတိ
 အဘိဓာန်၌ မဏိနှောင် အမည်သညာ အနက်၌ ကပစ္စည်းသက်၍ “မဏိကာ”
 ဟုရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “မဏိကာမည်သော မိန်းမ” ဟု သပြေကန်နိဿယ အနက်
 ပေးသည်။]

အဗျယ်ဘောသမာသ် ရုပ်တည်ပုံ။ ။ “နဂရဿ သမိပေ ပဝတ္တတိ ကထာ”
 စသည်ဖြင့် ရှည်လျားစွာ ဝိဂြိုဟ်ပြထားသောကြောင့် ရုပ်တွက်သည့်အခါ “နဂရ+
 သမိပ+ပဝတ္တတိ+ကထာ” ဟု တည်ရမည်ကဲ့သို့ ထင်တတ်၏။ အမှန်မှာ-ထိုဝိဂြိုဟ်
 ဝါကျရှိတိုင်း ရုပ်မတည်ရ၊ မူလပုဒ်ရင်းအတိုင်းသာ ရုပ်တည်ရသည်။ ဥပမာ-ဥပ
 ပုဒ်နှင့် နဂရဿပုဒ်ကို စပ်ထားသော ဥပနဂရ်ကို “ဥပလိင်, နဂရလိင်” တည်၊
 ဤသို့ စသည်ဖြင့် ရုပ်တည်ရမည်-ဟုလျှောက် ထိုကဲ့သို့ ရုပ်တည်ပြီးနောက် ဆိုင်ရာဝိဘတ်
 သက်၍ “ဥပ+နဂရဿ” စသည်ဖြင့် နာမ်ပုဒ်ပြီးသည့်အခါ “နဂရဿ-မြို့၏+
 သမိပံ-အနီးတည်း” ဟု ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်းဖြစ်စေ “နဂရဿ-မြို့၏၊ သမိပေ-၌၊
 ကထာ-သည်၊ ပဝတ္တတိ-၏” ဟု ကစ္စည်းဝုတ္တိအတိုင်းဖြစ်စေ (သင်ပုန်း၌မရေးဘဲ
 နှုတ်ဖြင့်သာ) ဆို၍ “ဣတိအတ္ထေ-ဤအနက်၌၊ ဥပသဂ္ဂ၊ ပေ၊ အဗျယ်ဘာဝေါသုတ်
 ဖြင့် ဥပနှင့် နဂရဿကို သမာသ်စပ်၍ အဗျယ်ဘော အမည်မှည့်၊ ဤသို့ စသည်
 ဆို၍ ရုပ်တွက်ရလိမ့်မည်။

သာရသ္မတ။ ။ “အဓိ+ဣတ္ထိ” ဣတိဋ္ဌိတေ (ရုပ်တည်ပြီးသော်) ဣတ္ထိသဒ္ဒါ
 ဒုတိယကဝစနံ၊ ဣတ္ထိ အဓိကိစ္စ ဘဝတိတိ ဝိဂ္ဂဟေ(စာကိုယ်).. “အဓိ+ဣတ္ထိ”
 ဣတိတာဝ လိချတေ၊ ပေ၊ အဓိကိစ္စသဒ္ဒေါ အလိမိတောစဝ အဂ္ဂေ ဥစ္စာရိယတေ။
 [အဓိ-ဣတ္ထိဟု ရှေးဦးစွာ သင်ပုန်း၌ရေးပါ၊ (ဣတ္ထိနောင် အံသက်၍) “အဓိ+
 ဣတ္ထိ” ဟုဖြစ်သောအခါ အဓိသဒ္ဒါကို မရွတ်အပ်၊ အဓိ၏အနက်ကို ဟောသော
 အဓိကိစ္စသဒ္ဒါကို သင်ပုန်း၌ မရေးအဘဲပင် ဣတ္ထိ၏အဆုံး၌ရွတ်အပ်၏။ (ဣတ္ထိ-
 ကို၊ အဓိကိစ္စ-၍ ဘဝတိ-ဖြစ်၏” ဟု) ရွတ်အပ်၏-ဟုလျှောက် .... ၎င်းဋီကာ။] ဤရုပ်
 တည်ပုံ အစဉ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ပြထားသည်။

သမာသ်အားလုံး ရုပ်တွက်စဉ်။ ။ရုပ်တွက်ရာ၌ ဆိုရိုးအစဉ်ကို အခြေပြု၌ မှာထားပြီးဖြစ်သော်လည်း ဤ၌ အကျယ်ထပ်၍ ပြဋ္ဌာန်းအံ့၊ ၁-“နာမာနံ သမာသော” နှင့်အညီ ဝိဘတျန္တ နာမ်ပုဒ်များကို ပေါင်းစပ်လိုက်မှ သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်ရသောကြောင့် ရှေးဦးစွာ ဝိဘတ်ဆုံးသော နာမ်ပုဒ်ဖြစ်အောင် နာမ်ရုပ်တွက်ရ၏။ ထိုနာမ်ရုပ်တွက် ပြီးသောအခါ “မဟန္တော စ+သော+ပုရိသောစ” ဤသို့ စသည်ဖြင့် သမာသ်၏ ဝိဂြိုဟ် ဝါကျဖြစ်လာရသည်။ ထို့ကြောင့် “ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ၊ ဖြစ်အောင်ပြု၊ မူလနာမ်ရုပ် တွက်” ဟု အခြေပြု၌ ဆိုခဲ့သည်။ [အဗျယိဘော သမာသ်၌ကား “ဥပ+နဂရဿ” ဟု နာမ်ရုပ်တွက်ပြီးသော်လည်း ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ မဟုတ်သောကြောင့် “နဂရဿ+သမိပံ+ နဂရဿ သမိပေ ပဝတ္ထတိ ကထာ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ဝါကျတစ်မျိုး ပြုရကြောင်းကိုလည်း ခြွင်းချက်မှတ်။]

၂။ ထိုသို့ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျဖြစ်ပြီးနောက် “မဟန္တော စ-မြတ်သူလည်း ဟုတ်၏။ သော-ထိုမြတ်သူဟူသည်။ ပုရိသောစ-၏။ ဣတိအတ္ထေ-၌” ဟု ဝိဂြိုဟ်နက်ကိုဖော်ပေး ရသည်။ ဤအဓိပ္ပာယ်ကိုရည်ရွယ်၍ “ဣတိအတ္ထေ၊ ဆိုရိုးပေ၊ ဖော်လေဝိဂြိုဟ်နက်” ဟု (စတုတ္ထအကြိမ်ရိုက်) အခြေပြု၌ ဆိုထားသည်။ “ဘဒ္ဒကြောင့် ဤဝိဂြိုဟ်နက်ကို ဖော်ပြရသနည်း” ဟူမှ...ဥပနှင့် နဂရ်ကို အဗျယိဘောသမာသ် စပ်လိုလျှင် “မြို့၏+ အနိ” ဟူသော အနက်၊ သို့မဟုတ် “မြို့၏အနိ၌ ဖြစ်၏” ဟူသော အနက်၌သာ စပ်နိုင်၏။ “ဥပ-နိးကပ်သော+နဂရ်-မြို့ (နိးသောမြို့)” ဟူသော အနက်ဖြစ်လျှင် (“ဥပ-မြို့အနိးဖြစ်သော၊ ဝနံ-ဥယျာဉ်၊ ဥပဝနံ-မြို့အနိးဥယျာဉ်” ၌ ကမ္မဓာရဲ ဖြစ်သကဲ့သို့) အဗျယိဘောသမာသ်မဖြစ်နိုင်ဘဲ ကမ္မဓာရဲသမာသ်သာ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ဤသို့လျှင် ဆိုင်ရာအနက်၌သာ ဆိုင်ရာသမာသ် ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် “ဣတိအတ္ထေ- ဤအနက်၌ဟု ဝိဂြိုဟ်နက်ကို ဖော်ပြရသည်။ မှန်၏-ဝိဂြိုဟ်ဟူသည် ထိုသမာသ် ပုဒ်၏ ဟောလိုရင်းအနက်ကို (အခြားအနက်နှင့် မရောရအောင်) စိစစ်၍ဖွင့်ပြသော ဝါကျတစ်မျိုးတည်း။ သကပဒေဟိ ဝါ အညပဒေဟိ ဝါ ဝိဝိစ္စ+ဂဟဏံ-ဝိဂ္ဂဟော၊ သကပဒေဟိ-ဝါ- “မဟန္တော+ပုရိသော” ကဲ့သို့ မိမိပုဒ်တို့ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ အညပဒေဟိ ဝါ- “နဂရဿ+သမိပံ” ကဲ့သို့ အခြားပုဒ်တို့ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ဝိဝိစ္စ-လိုရာအနက်ကို ရွေးချယ်စိစစ်၍၊ ဂဟဏံ-ယူကြောင်းဝါကျသည်။ ဝိဂ္ဂဟော-ဝိဂြိုဟ်မည်၏။ [ဝိဂ္ဂဟ ပုဒ်၏ အနက်တစ်မျိုးကို နာမာနံ သမာသောသုတ်ဖွင့်၌ ပြခဲ့သေးသည်။]

၃။ “ဣတိ အတ္ထေ-ဤအနက်၌” ဟုဆိုပြီးနောက် “ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော အဗျယိဘောဝေါသုတ်ဖြင့် ဥပနှင့် နဂရဿကို သမာသ်စပ်၍ အဗျယိဘော အမည် မှည့်ဟုဆိုရသည်။ ဆိုလိုရင်းကား “မြို့၏အနိ” ဟူသောအနက်၌ ဥပနှင့် နဂရဿ ဟူသော နာမ်ပုဒ် ၂ ခုကို သမာသ်လည်းစပ်၊ အဗျယိဘောလည်း မှည့်သည်။ “အနိး ဖြစ်သော+မြို့” ဟူသော အနက်ဖြစ်လျှင်ကား အဗျယိဘော မမှည့်နိုင်-ဟုလို၊ ဤ “အဗျယိဘော” ဟူသောအမည်သည် (ကမ္မဓာရဲစသော နာမည်များနှင့် မရော သော) ဝိသေသ နာမည်တည်း။ ဤသို့ ဝိသေသ နာမည်မှည့်ခြင်းကို ရည်ရွယ်၍ သမာသ်စပ်ကာ၊ ဆိုင်သင့်ရာ၊ သညာ အထူးမြွက်” ဟု ဆိုခဲ့သည်။

၄။ ထို့နောက် နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော သုတ်ဖြင့် ဥပ+နဂရဿကို

“သမာဿ်” အမည်မှည့်ရသည်။ ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော အဗျယိဘာဝေါသုတ်ဖြင့် ဥပ+နဂရဿကို သမာဿ်စပ်ပေးခြင်းဟူသော အစီအရင်ကိုသာ ပြုခဲ့၏။ “သမာဿ်” ဟူသော နာမည်ကို မပေးခဲ့ရသေး။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် “သမာဿ် နာမံ၊ သာမညံ၊ တစ်ဖန် ထပ်၍ဆက်” ဟု ဆိုခဲ့သည်။

၅။ “တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပေါစ” ဟုဆိုသောကြောင့် “ဥပ+နဂရဿ” ဝယ် သံဝိဘတ် “မဟန္တောစ” စသည်၌ သိဝိဘတ်၏ ကာရိယဖြစ်သော “ဩ” တို့ကို ချေပစ်ရမည်။ ဥပနှင့် စံတို့နှောသိကား နာမ်ရုပ်တွက်စဉ်တုန်းကပင် ချေပြီး ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် “ဝါကျတွင်းဆို၊ ဝိဘတ်ကို၊ မလိုရှင်းအောင်ဖျက်” ဟုဆိုခဲ့ သည်။ ဆက်ဦးအံ-နဂိုက ၂ပုဒ် ၃-ပုဒ် စသည်ကွဲပြားနေသော ပုဒ်တွေကို တစ်ပုဒ် တည်းဖြစ်အောင် ပေါင်းစပ်လိုက်မှုကို “သမာဿ်စပ်ခြင်း” ဟုခေါ်၏။ ဝိဘတ်တွေ မချောဘဲထားလျှင် ပုဒ်တွေကွဲပြားမြဲ ကွဲပြားနေသဖြင့် သမာဿ်စပ်ရကျိုးမခံဘဲရှိမည်။

၆။ ဝိဘတ်မှ ကြွင်းကျန်သော စ နိပါတ်ပုဒ်သ အာဂုံ ယ-တ စသောပုဒ်များကို ကား နှာသနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ “ဝုတ္တတ္ထာန မပ္ပယောဂေါ” ဟူသော ပရိဘာသာဖြင့် ချေ၏။ ထို့ကြောင့် “ပရိဘာသာ၊ သူ့တွက်တာ၊ ကြွင်းရာအားလုံးပျက်” ဟု ဆိုခဲ့ သည်။ [“ဝုတ္တတ္ထာန-ဟောအပ်ပြီးသော အနက်ရှိသော ပုဒ်တို့ကို၊ ဝါ-အနက်ကို ဟောပြီးဖြစ်၍ မလိုအပ်သော ပုဒ်တို့ကို၊ အပ္ပယောဂေါ-မသုံးစွဲရတော့ခြင်းသည်။ ဟောတံ” နှင့်အညီ ဝါကျတွင်း၌ စနိပါတ် ယ-တ စသောပုဒ်များသည် သူတို့ဆိုင်ရာ အနက်များကို ဟောပြီးဖြစ်၍ သမာဿ်ပုဒ်က သူတို့အနက်တွေကို အမွေခံယူလိုက် လေပြီ။] ကစွည်းဝုတ္တံ၌ ထို စနိပါတ်စသည်ကို “တေသံ ဝိဘတ္တိယော” သုတ်လာ တေသံ သဒ္ဓါပိုဖြင့် ချေသည်ကိုလည်း သတိပြု။

၇။ ထိုသို့ဝိဘတ်နှင့် စ နိပါတ် စသည်ကိုချေပြီးသည့်အခါ ပကတိခတ်ရသည်။ နာမ်ရုပ်တည်စဉ်က “နဂရ” ကဲ့သို့ သရဆုံးနေလျှင်လည်းကောင်း “ကိ” ကဲ့သို့ ဗျည်းဆုံးနေလျှင်လည်းကောင်း နဂို ပကတိရှိသည့်အတိုင်း ပြုခြင်းကို “ပကတိ ခတ်” ဟုဆိုသည်။ [ပကတိခတ်သည့်အခါလည်း “ဥပကို ဥပဟု၊ နဂရကို နဂရဟု ပကတိပြု” ဟုဆိုမှ ရုပ်တည်စဉ်က “ဥပ+နဂရ” ဟု ၂ မျိုးခွဲ၍တည်ခြင်းနှင့်ရှေ့နောက် အဆင်သင့်မည်။ “ဥပနဂရကို ဥပနဂရဟု ပကတိပြု” ဟု လုံး၍ဆိုရာ၌ကား ပြီး စလွယ်ဆိုခြင်းဟူသာ မှတ်။] ထို့နောက် နာမ်ပုဒ်အများကို ပေါင်းကားသော “သမာဿ်” ဖြစ်နေရကား နာမ်ဝိဘတ်သက်ဖွယ် မလိုတော့ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိသော ကြောင့် (အခြားအကြောင်းလည်း ရှိသေး၏၊ ထိုအကြောင်းကို တဒ္ဓိတ သမာဿ သုတ်မှာ ရှု) နာမ်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် နာမ်ပုဒ်ရ၏။ ထိုသို့ နာမ်ပုဒ်ပြီးမှ ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ ပဌမာ ဒုတိယာစသည်ဖြင့် ဆိုင်ရာဝိဘတ်များ သက်ရသည်။ “မဟာ ပုရိသံ-ယောကျ်ားမြတ်ကို” ဟုဆိုလျှင် ဒုတိယာ ဧကဝုစံသက်၊ စသည်ဖြင့် သိ လေ။ ထို့ကြောင့် “ပကတိခတ်၊ နာမ်ပုဒ်လတ်၊ ဝိဘတ် သင့်ရာသက်” ဟုဆိုခဲ့သည်။

၈။ ဤပြုခဲ့သော သမာဿ်ရုပ်တွက်စဉ်ကို နျာသ-ရူပသိဒ္ဓိတို့ ဖွင့်ကြ၏။ သို့သော် နျာသ၌ “နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောတိ အဓိကိစ္စ အနေန (ဤ)ဥပသဂ္ဂနိပါတ

ဒီဂုဏ် ၃၂၁။ ဒီဂုဏ်-သမာဟာရဒီဂုဏ်သော၊ သမာသဿ-
ဒီဂုဏ် ကမ္ဘာ သမာသဿ၏၊ ဧကတ္ထံ-လည်းကောင်း၊ နပုံသက လိင်္ဂတ္ထု-
လည်းကောင်း၊ ဟောတိ၊ တယော-၃ ပါး ကုန်သော၊ လောကာ - လောက

ပုဗ္ဗကော စသောသုတ်ဖြင့်) . သမာသံ ကတွာ အဗျယိဘာဝသညဉ္စ၊ နာမာနံ
သမာသော ယုတ္တတ္ထောတိ သမာသသညဉ္စ ကတွာ” ဟု သမာသံစပ်မှုနှင့်
အဗျယိဘောအမည် မှည့်မှုကို တစ်ဆက်တည်းပြ၍ ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ
ကမ္မဓာရယောသုတ်၌ “ဣမိနာ သမာသံ ကတွာ နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောတိ
သမာသသညဉ္စ ကတွာ ဣမိနာ (ဤဒွိပဒေစသော သုတ်ဖြင့်) ကမ္မဓာရယသညဉ္စ
ကတွာ” ဟု သမာသံစပ်မှု ပြုပြီးနောက် သမာသံအမည် မှည့်မှုကို၊ ထို့နောက်မှ
ကမ္မဓာရဲအမည် မှည့်မှုကို ပြသဖြင့် ရှေ့နောက်မညီဘဲရှိ၏။ ရှုဉ်ကား ရှေ့နောက်
ညီပေသည်။ မှန်၏-အဗျယိဘော သမာသံခန်း၌ “ဥပ+နဂရံ ဣတိဥပသဒ္ဒတော
ပဋ္ဌမေကဝစနံ” စသည်ဖြင့် နာမ်ရုပ်တွက်ပြီးနောက် “နဂရဿ+သမိပတိ အညပဒေန
ဝိဂ္ဂဟေ” ဟု ဝိဂ္ဂဟ်နက်ကိုပြ၍ ဥပသဂ္ဂနိပါတ ပုဗ္ဗကော စသောသုတ်ဖြင့်
သမာသံစပ်မှု အဗျယိဘောအမည် မှည့်မှုကိုပြုပြီးမှ နာမာနံ သမာသောသုတ်ဖြင့်
သမာသံသာမညအမည်ကို ပြသကဲ့ သို့၊ ကမ္မဓာရဲ သမာသံခန်း၌လည်း သမာသံစပ်မှု
ကမ္မဓာရဲအမည်မှည့်မှုကို ပြုပြီးမှ “ပုရေဝိယ သမာသသညာ ဝိဘတ္တိလောပ
ပကတိဘာဝါ” ဟု မိန့်သည်။

အမှာ။ ။ “ဥပနောင် သိသက်၊ ချေ၊ နဂရနောင် သသက်၊ သလာ” စသည်
ဖြင့် နာမ်ရုပ်တွက်မှုသည် နာမ်အခန်း၏ တာဝန်သာတည်း။ ဤ သမာသံခန်း၌
နာမ်ရုပ်တွက်နေသဖြင့် နာမ်ရုပ်ပြီးပြီးသူမှာ အချိန်ကုန်ရုံသာ၊ နာမ်ရုပ်ရိုးရိုးမျှမပြီး
သေးသူကို သမာသံရုပ် တွက်ပေးနေသဖြင့်လည်း ခရီးရောက်မည်မဟုတ်။ သို့ဖြစ်၍
“ဥပ+နဂရဿ” ဟု သမာသံဝါကျ ပြီးပြီးသောအနေမှစ၍ သမာသံရုပ်ကို တွက်ပြ
သင့်သည်။ “ဥပ+နဂရ” ဟု ရုပ်တံည်ရကြောင်းကိုကား ပြောပြသင့်၏။ သို့မှ ပကတိ
ပြုသည့်အခါ နဂိုတည်ရင်းအတိုင်း ပြုရကြောင်း နားလည်ပေလိမ့်မည်။ [ဤသုတ်
အပြီးတွင် အံဝိဘတ္တိန မကရန္တာ ဗျယိဘာဝါစသော ၃ သုတ်က ခုန့်ကျော်လေ့
လာမှ အဗျယိဘော သမာသံရုပ်များကို လွယ်ကူစွာ နားလည်မည်။

၃၂၁။ ။ ဒီဂုဏ်-သမာဟာရဒီဂု၊ အသမာဟာရဒီဂု ဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ [သံ+
အာဟာရ] သမာဟာရဏံ-တစ်ပေါင်းတည်း ဆောင်ခြင်း၊ သမာဟာရော-ခြင်း၊
“တစ်ပေါင်းတည်းဆောင်ခြင်း” ဟူသည်လည်း စိတ်ဖြင့်မှန်း၍ ပေါင်းစုထားခြင်းတည်း။
ချဲ့အံ့-သတ္တဝါအပေါင်းကို “လောက” ဟုခေါ်၏။ သတ္တလောကဟု ဆိုလိုသည်။ ထို
လောကသည် လူ၊ နတ်၊ ဗြဟ္မာဟု ၃ မျိုးပြား၍ များ၏။ ထို ၃ မျိုးကို စိတ်ဖြင့်မှန်း၍
ပေါင်းလိုက်သောအခါ “တိလောကံ-၃လောက” ဟု တစ်စုတည်းဖြစ်၏။ ထိုပေါင်းစု
ပုံကိုပြသော သမာသံသည် “သမာဟာရဒီဂု” မည်၏။ ထိုသို့ပေါင်းစုဘဲ နဂိုကွဲ
ပြားမြဲအတိုင်းပြသော ပဋိန္ဒြိယာနိ- ၅ ဣန္ဒြေတို့” စသော သမာသံသည် “အသမာ

တို့တည်း၊ တိလောကံ-၃လောက၊ ဝါ-လောက ၃ ပါး၊ တယော-၃ ချောင်းကုန်
သော၊ ဒဏ္ဍာ-တုတ်တို့တည်း၊ တိဒဏ္ဍံ-၃ချောင်းတုတ်၊ ဝါ-တုတ် ၃ ချောင်း၊
တိတိ-၃ လုံးကုန်သော၊ နယနာနိ-မျက်လုံးတို့တည်း၊ တိနယနံ-၃ မျက်လုံး၊ ဝါ-
မျက်လုံး ၃ လုံး၊ တယော-၃ချောင်းကုန်သော၊ သိင်္ဂါ-ဦးချိုတို့တည်း။

ဟာရ ဒိဂု” မည်၏။ ဤသုတ်သည် သမာဟာရဒိဂုကို စီရင်သောသုတ်တည်း။

ဧကတ္ထံ-ဧကဿ-တစ်ခုတည်းသော (ဝါ - တစ်ပေါင်းတစ်ခုတည်းသော)
အနက်၏။ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ ပေါင်းစုခြင်းသည်၊ ဧကတ္ထံ-မည်၏။
လောက ၃ ပါးကို စိတ်ဖြင့်ပေါင်းစုလိုက်ခြင်းကြောင့် ဧက (တစ်ခုတည်း) ဖြစ်လာ၏။
ထို့ကြောင့်ဧက၏ ဖြစ်ကြောင်းဟူသည် စိတ်ဖြင့်ပေါင်းစုခြင်း ကြိယာပင်တည်း။
ဥပမာ-ငွေတစ်ဆယ်ပုံ ဆယ်ပုံ ပုံထား၍ များနေသော်လည်း တစ်ခုတည်း ပေါင်းစု
လိုက်လျှင် တစ်ရာတစ်စုသာ ဖြစ်၏။ ထိုသို့ တစ်ခုတည်းဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကား
ပေါင်းစုခြင်းပင်တည်း။ အနက်က ဧကတ္ထံဖြစ်လျှင် ထိုအနက်ကိုဟောသော သဒ္ဓါလည်း
ဧကဝစန (ဧကဝုစံ) ဖြစ်တော့၏။ ဤသို့ တစ်နက်တည်း တစ်ခုတည်းကိုဟောသော
သဒ္ဓါကိုလည်း အနက်ကိုအကြောင်းပြု၍ ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ဧကအရ ယူနိုင်
သောကြောင့် “ဧကတ္ထံ-ဧကဝုစံအဖြစ်” ဟုအနက်ပေးကြရသည်။ ရုပ်စဉ်သော
အခါလည်း “တိ လောကံ၊ တိလောကံ၊ တိလောကေန” စသည်ဖြင့် ဧကဝစနန္တ
ရုပ်ချည်း စဉ်ရသည်။

နပုံသက လိင်္ဂတ္ထု-“သော နပုံသကလိင်္ဂေါ” သုတ်မှ “နပုံသကလိင်္ဂေါ”
ပုဒ်လိုက်လာ၏။ သို့သော် “ဒိဂုဿ” ဟုသုတ်၌ရှိသော ဆဋ္ဌိယန္တပုဒ်၏စပ်ဖို့ရာ
“နပုံသကလိင်္ဂတ္ထံ” ဟု ဣ ပစ္စည်းဖြင့် ဖွင့်ပြသည်။ ထို ဣ ပစ္စည်းလည်း ဧကတ္ထံမှ
ရသော ပစ္စည်းတည်း။ နပုံသကလိင်္ဂံ ယသ္မာတိ နပုံသကလိင်္ဂေါ (ဒိဂုသမာသ်ရ)၊
နပုံသကလိင်္ဂံဿ ဘာဝေါနပုံသကလိင်္ဂတ္ထံ။ “နပုလ္လိင်္ဂီသည်၏ အဖြစ်” ဟုပေး၊
ဤသုတ်အရ “သမာဟာရ ဒိဂု၌ နပုလ္လိင်္ဂီ ဧကဝုစံချည်းသာ” ဟုသိရ၏။

အတိဒေသသုတ် ဟုတ်-မဟုတ်။ ။ဤသုတ်ကို အတိဒေသသုတ်ဟု နိဒ္ဒေသ
ဆို၏။ သော နပုံသကလိင်္ဂေါသုတ်ကိုလည်း ကာရိယာတိဒေသသုတ်ဟု နိဒ္ဒေသ
ဆိုခဲ့၏။ သို့သော် သော နပုံသကလိင်္ဂေါ သုတ်ကို အတိဒေသသုတ် မဟုတ်ဟု
ရူပသိဒ္ဓိ ပယ်ချသကဲ့သို့ ဤသုတ်လည်း အတိဒေသသုတ် မဟုတ်ဟု ပယ်ချသင့်၏။
ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်က တစ်ခုတည်း တစ်ခုတည်းဖြစ်အောင် ပေါင်းစပ်၍ “တိလောက” ဟု
ရွတ်ဆိုထားလျှင် ထိုတစ်ပေါင်းတစ်ခု တစ်ခုအနက်ကို ဧကတ္ထံဖြစ်အောင် ညွှန်ပြနေ
ဖွယ်မလို၊ နဂိုသဘောအတိုင်းပင် ဧကတ္ထံဖြစ်နေသောကြောင့် လည်းကောင်း၊
ဣဝတထာ စသော အတိဒေသ အထိမ်းအမှတ်လည်း မပါ၊ ဝုတ္တိဆရာလည်း မဖွင့်
ပြသောကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဧကတ္ထံ-နပုံသကတ္ထံ အဖြစ်ကိုစီရင်သော ဝိဇီသုတ်
တစ်မျိုးသာဟု မှတ်သင့်သည်။

တိသိင်္ဂ -၃ ဦးချို၊ ဝါ-ဦးချို ၃ ချောင်း၊ စတသော-၄ ပါးကုန်သော၊ ဒိသာ၊ အရပ်တို့တည်း၊ စတဒ္ဓိသံ-၄ ရပ်၊ ဝါ-အရပ် ၄ ပါး၊ ပဉ္စ-၅ ပါး ကုန်သော၊ ဣန္ဒြိယာနိ- ဣန္ဒြေတို့တည်း၊ ပဉ္စိန္ဒြိယံ - ၅ ဣန္ဒြေ၊ ဝါ- ဣန္ဒြေ ၅ ပါး။ (၃၄၉)

ကာသိကာဂုတ္တိနှင့် ဋီကာ။ ' "ဒိဂု ဧကဝစနံ" ပါဏိနိသုတ် (၂-၄-၁)၊ "ဒိဂုသမာသော ဧကဝစနံ ဘဝတိ၊ ပေ၊ တဒနေန ပကာရေနဒိဂုတ္တဿဧကတ္တဘာဝေါ ဝိမိယတေ၊ ဒိဂုတ္တော ဧကတ္တံ ဘဝတိတိ" ... (ကာသိကာဂုတ္တိ)၊ ဤဂုတ္တိ၌ "ဧကတ္တဘာဝေါ ဝိမိယတေ" ကိုထောက်လျှင် ဝိမိသုတ်ဟုပင် ဆိုထိုက်၏။ သို့ပါလျက် "နဇာနေကတ္တာ ဘိဓာယိနော သဒ္ဓဿ ဝစနသတေနာပိ ဧကတ္တာဘိဓိယိတ္တံ သက္ကတေ ကတ္တံ၊ သဒ္ဓါနံ အတ္တာဘိဓာယိတ္တဿ သာဘာဝိကတ္တာ၊ ဥစ္စတေ စေဒံ ဝစနံ၊ တတော သာမတ္ထိယာ အတိဒေသေယံ ဝိညာယတိ၊ အတော အာဟ- "ဒိဂုတ္တဿေကတ္တဘာဝေါ ဝိမိယတေ ဣတိ" ဟု အတိဒေသသုတ်ဖြစ်အောင် ဖိနိန္ဒနာသ ဖွင့်လေသည်။ [အနက်အများကို ဟောလေ့ရှိသော သဒ္ဓါ၏ တစ်နက်ကို ဟောလေ့ရှိ သော သဒ္ဓါဖြစ်အောင် သုတ်ပေါင်း တစ်ရာသော်လည်း မပြုစွမ်းနိုင်၊ (ဘာကြောင့်နည်း) သဒ္ဓါတို့၏အနက်ကို ဟောလေ့ရှိသည်၏ အဖြစ်က ပင်ကို သဘောအတိုင်း ဖြစ်ရသောကြောင့်တည်း၊ ဤသုတ်ကိုလည်း ဆိုထား၏။ သို့ဆိုထားသောကြောင့် ဤသုတ်ကို အညထာနပပတ္တိ အစွမ်းအားဖြင့် အတိဒေသ သုတ်တည်းဟု သိနိုင်သည်။]

နပုလ္လိင်မမြဲ။ ။ပါဏိနိစသော ဗျာကရိဏ်းတို့၌ "ပဉ္စပူလိ-ဒသရထိ-တြိလောကီ-ဒသဂါမိ" စသော အကာရန္တဒိဂုနောင် (ဤ) ပစ္စည်းသက်၍ ဣတ္ထိလိင်လည်း ရှိကြောင်း ဆိုကြသေး၏။ ပဉ္စနံ+ပူလာနံ သမာဟာရော၊ ပဉ္စပူလိ၊ ပဉ္စနံ-ငါးခုကုန်သော၊ ပူလာနံ-အထုပ်တို့၏၊ ဝါ-အခိုင်တို့၏၊ သမာဟာရော-အပေါင်းတည်း၊ ပဉ္စပူလိ-ငါးထုပ်၊ ဝါ-ငါးခိုင်၊ ဝိဘတ်ချေ၊ သမာဟာရပုဒ်ကိုချေ၍ "ပဉ္စပူလ" ဟု ဖြစ်သည့်အခါ နဒါဒိတောဝါ ဤသုတ်ဖြင့် (ဤ) ပစ္စည်းသက်၊ နာမ်နှင့် စသည်စီရင်၊ "ဒသရထိ-ဆယ်စင်းသော ရထားတို့၏အပေါင်း၊ ဝါ-ရထားဆယ်စင်း၊ [တြိလောကီ-၃ ပါးသောလောကတို့၏အပေါင်း၊ ဝါ-၃ လောက၊ ဒသဂါမိ-ဆယ်ခုသောရွာတို့၏အပေါင်း၊ ဝါ-ဆယ်ရွာ]" တို့လည်းနည်းတူ၊ [ပဉ္စပူလိပါ၌ "ပူလ" ဟူသော နာမ်ပုဒ်ကိုမတွေ့ရ၊ "ပူလ=သံဟတေ-ပေါင်းစပ်ခြင်း၌" ဟု ဓာတ်ကိုသာတွေ့ရ၏။ ရှေးနိဿယများ၌ "ငါးထုပ်" ဟုလည်းကောင်း ကလာပိစသော နိဿယ၌ "ငါးခုသော အခိုင်တို့၏အပေါင်း" ဟုလည်းကောင်း ပေးသည်၊ သာရသုတဋီကာ၌ကား "ပဉ္စပူလိ-ငါးခုသော အဖြစ်တို့၏အပေါင်း" ဟု တွေ့ရ၏။]

ပတ္တာဒိတို့ ဣတ္ထိလိင် မဟုတ်။ ။အကာရန္တ ဒိဂုနောင် ဤ ပစ္စည်းသက်၍ ဣတ္ထိလိင်ဟု ဆိုသော်လည်း ပတ္တစသော အကာရန္တ နောင်ကား ဤပစ္စည်းမသက်၍ ပုလ္လိင်သာဖြစ်၏။ "ဒွေ+ပတ္တာ၊ ဒွိပတ္တံ-၂ ခွက်၊ တိဘုဝနံ-၃ လောက၊ စတယုဂ်-ယုဂ် ၄ ကြိမ်" စသည်တည်း၊ ဤသို့ ပတ္တစသော အကာရန္တဒိဂုများ၌ ဣတ္ထိလိင်မဖြစ်ဘဲ

တထာ ဒွန္ဓေ၊ ပေါ ၃၂၂။ တထာ-တု၊ ဒွန္ဓေ သမာသေ-ဌ၊ ပါဏိတုရိယ၊
ဝိသဘာဂတ္တာဒိနုဉ္စ ပေါဝိသဘာဂတ္တ ဣန္ဒေဝမာဒိနံ-တို့၏၊ ဧက.....လည်း
 ကောင်း၊ နပုံသက လိင်္ဂတ္တဉ္စ - သည်လည်းကောင်း၊
 ဟောတိ၊ [အခြေပြု အတိုင်း အနက်ဆို၊] တံ-ထိုဥဒါဟရုဏ်သည်၊ ယထာ-နည်း။

နပုလ္လိင်မြိသောကြောင့် “ပတ္တာဒိပက္ခေပေန ဟိဿ နဣတ္ထိလိင်္ဂတာ၊ ယံထာ-ပဉ္စပတ္တံ
 စတုယုဂံ တိဘုဝနံတိ” ဟု သစ္စဝိဘင်း အနုဋီကာဖွင့်သည်။ [အသ-ထို စတုသစ္စံ
 ပုဒ်၏၊ ပတ္တာဒိပက္ခေပေန-ပတ္တာဒိဂိုဏ်း၌ သွင်းခြင်းကြောင့်၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂတာ-(ပဉ္စပုလိ
 စသည်ကဲ့သို့) ဣတ္ထိလိင်္ဂ၏ အဖြစ်သည်၊ န-မဖြစ်၊ မဓုဋီကာ၌ကား “ပတ္တာဒိပက္ခေ
 နေနဟိဿ န ဣတ္ထိလိင်္ဂတာ န ပုလ္လိင်္ဂတာ တိ ဝတ္တဉ္စ” ဟု န ပုလ္လိင်္ဂတာ ထည့်
 သင့်ကြောင်းကိုဆို၏၊ အကာရန္တ ဒိဂုနောင် ပုလ္လိင်လားဟု ယုံမှားဖွယ်မရှိ၊ ဤ
 ပစ္စည်းသက်၍ ဣတ္ထိလိင်္ဂနှင့်သာ ရောထွေးဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “န ပုလ္လိင်္ဂတာ”
 မထည့်သော အနုဋီကာ အတိုင်းသာ ဗျာကရုဏ်း၏ ထုံးစံကျသည်။

ဝိဂြိုဟ်ပြုပုံ။ ။ “စတ္တာရိ သစ္စာနိ သမာဟဋ္ဌာနိတိ စတုဿန္တံ၊ စတုန္တံ သစ္စာနံ
 သမာဟာရော စတုဿန္တံ” ဟု သမာဟဋ္ဌ-သမာဟာရ ပုဒ်တို့ကိုထည့်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြု
 ခြင်းသည်သမာဟာရဒိဂု ဖြစ်ကြောင်းကိုပြ၏။ [သမာဟဋ္ဌာနိတိ ဧတေန သမာဟာရော-
 ယံ သမာသောတိ ဒေသေတိ” အနုဋီကာ။] သမာသ်ရုပ် တွက်သည့်အခါ “စတု+
 သစ္စ+သမာဟဋ္ဌ=စတု+သစ္စ+သမာဟာရ” ဟု ကြိုက်ရာတည်၍ ထိုဝိဂြိုဟ်ဝါကျ
 ဖြစ်အောင် တွက်၊ ဝိဘတ်များချေပြီးလျှင် ထို သမာဟဋ္ဌ-သမာဟာရ ပုဒ်များကို
 လည်း “ဝုတ္တတ္တာနမပ္ပယောဂေါ” ဟူသော ပရိဘာသာအရ ချေရမည်၊ ထိုပုဒ်များ
 မပါဘဲ “တိဏိ+မလာနိ တိမလံ” ဟုလည်း ဖြစ်နိုင်သည်ပင်၊ သင်္ချာပုဏ္ဏောဒိဂု
 သုတ်ကျမှ သမာဟာရဒိဂုကို ပြမည်၊ ရုပ်ကိုလည်း ထိုသုတ်ကျမှ တွက်။ [“သမာဟ
 ဋ္ဌာနိ-ပေါင်းအပ်ကုန်သော၊ စတ္တာရိ-ကုန်သော၊ သစ္စာနိ-တို့တည်း၊ စတုန္တံ+သစ္စာနံ-
 သမာဟာရော-အပေါင်းတည်း” ဟုပေး။]

၃၂၂။ တထာဒွန္ဓေ-ဒိဂုသေကတ္တံသုတ်၏ အခြားမဲ့၌ ဤသုတ်ကို ဆိုသော
 ကြောင့် တထာသဒ္ဓါသည် ဧကတ္တံနှင့် နပုံသကလိင်္ဂတ္တုကို ပြန်၍ညွှန်ပြခြင်း (အတိ
 ဒေသ) အနက်ရှိ၏-ဟုမှတ်၊ ထိုသမာဟာရ ဒိဂုသမာသ်အတိုင်းပင် ဤဒွန်သမာသ်
 ၌လည်း ဧကတ္တ နပုံသကတ္တဖြစ်သည်-ဟုလို၊ ဒိဂုကဲ့သို့ သမာဟာရဒွန် အသမာဟာရ
 ဒွန်ဟု ၂မျိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “တထာဒွန္ဓေ” ၌ ဒွန္ဓေအရ သမာဟာရဒွန်ကို ယု၊
 ချဲ့ဦးအံ့-သမာဟာရ ဒိဂုဒွန်တို့၌ အပေါင်းအစုအနက်သာ ပဓာနဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့်
 “စက္ခုသောတ” အရ မျက်စိနှင့်နားဟု အထည်ခြပ် ၂ ခုဖြစ်၍ များသော်လည်း
 မျက်စိနှင့် နားကို ပေါင်းစုလိုက်သည့်အခါ တစ်စုတည်းဖြစ်သောကြောင့် “စက္ခု
 သောတ” ဟု ဧကတ္တ (ဧကဂုဏ်) ဖြင့်ရှိရသည်၊ အထည်ခြပ်ကို ပဓာနမဟောဘဲ
 အပေါင်းအစုကို ဟောသောကြောင့် စက္ခု+သောတ ၂ ပါးလုံးနှင့် ဆက်ဆံ၍
 သာမညဖြစ်နေ၏၊ ထိုကဲ့သို့ သာမည သဒ္ဓါမျိုး၌ အများအားဖြင့် နပုလ္လိင်ဖြင့် သုံးစွဲရိ-

စက္ခုစ-မျက်စိလည်း၊ သောတာပ-နားလည်း၊ စက္ခုသောတ-မျက်စိ နား၊ မုခဗ္ဗ-
 ခံတွင်းလည်း၊ နာသိကာစ-နာခေါင်းလည်း၊ မုခနာသိက-ခံတွင်း နာခေါင်း၊
 ဆဝိစ-အရေလည်း၊ မံသဗ္ဗ-အသားလည်း၊ လောဟိတဗ္ဗ-အသွေးလည်း၊ ဆဝိမံ
 သလောဟိတ-အရေ အသား အသွေး၊ ပါဏျင်္ဂတ္ထေ-သတ္တဝါ အင်္ဂါ အနက်ဟော
 သဒ္ဒါ၌၊ ဧဝံ-ဤအတူတည်း။

ရှိသည်။ [နပုလ္လိင် မမြဲကြောင်းကို နောက်၌ပြအံ့၊] အသမာဟာရ ဒွန်၌ကား အစိတ်
 အစိတ် ဩပနက်တွေ ပဓာနဖြစ်နေသောကြောင့် ဗဟုဝစ်ချည်းလည်းကောင်း၊ နောက်
 ပုဒ်၏ လိင်သို့လိုက်၍ ပု-နပု- ဣတ္ထိလိင်. ၃ မျိုးလည်းကောင်း ရှိနိုင်သည်။

ပါဏိ၊ပေါ၊ဣဇ္ဇေဝ ဓာဒီနံ-သမာဟာရဒွန်တွဲရာ၌ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ဆိုလိုတိုင်း
 ရောစပ်လိုတိုင်း တွေ့ကရပုဒ်စုကို သမာဟာရဒွန် ပြုရိုးမရှိ၊ ပါဏိ အင်္ဂါ စသည်ဟော
 ပုဒ်စုကိုသာ သမာဟာရပြုရိုးထုံး ရှိသည်ဟုပြလို၍ “ပါဏိ တူရိယ” စသည်ကို
 မိန့်ရသည်။ ဤ ပါဏိတူရိယစသည်၌ “ပါဏိတူရိယ ယောဂ္ဂ သေနင်္ဂ+ခုဒ္ဒန္တုက+
 ဝိဝိဓ ဝိရုဒ္ဓ+ဝိသဘာဂ” ဟု ၄ ပါးခွဲ၊ ထို့နောက် သေနင်္ဂမှ အင်္ဂသဒ္ဒါကို ရှေ့သို့
 လိုက်စေ၍ “ပါဏိ အင်္ဂ (ပါဏျင်္ဂ)+တူရိယင်္ဂ+ယောဂ္ဂင်္ဂ+သေနင်္ဂ” ဟု တွဲစပ်ပါ။
 ခုဒ္ဒန္တုက စသည်ကား အင်္ဂါ (အစိတ်အပိုင်း) မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် ခုဒ္ဒန္တုက
 စသည်ဖြင့်မတွဲရ၊ ထိုသို့ နောက် ခုဒ္ဒန္တုက စသည်တို့နှင့် မတွဲစေလိုသောကြောင့်ပင်
 အင်္ဂသဒ္ဒါကို သေနာ၏ နောက်၌ထားသည်။ ဝိသဘာဂတ္ထမှ အတ္ထ သဒ္ဒါကိုကား
 ရှေ့ပုဒ်အားလုံးနှင့်တွဲ၍ “ပါဏျင်္ဂတ္ထ၊ တူရိယင်္ဂတ္ထ၊ ယောဂ္ဂင်္ဂတ္ထ၊ သေနင်္ဂတ္ထ၊
 ခုဒ္ဒန္တုကတ္ထ၊ ဝိဝိဓ ဝိရုဒ္ဓတ္ထ၊ ဝိသဘာဂတ္ထ” ဟု တွဲစပ်ပါ။ ဤသို့ ရှေ့ပုဒ်အားလုံးနှင့်
 တွဲစပ်စေလိုသောကြောင့်ပင် အတ္ထသဒ္ဒါကို နောက်ဆုံး၌ထားသည်။

ဒွန်၏နောက်၌ရှိသောပုဒ်။ ။ထိုပုဒ်များကို “ပါဏိနောစ+တူရိယာနိစ+
 ယောဂ္ဂါနိစ+ သေနာစ၊ ပါဏိ တူရိယ ယောဂ္ဂ သေနာယော” ဟု အသမာဟာရဒွန်
 ဝိဂ္ဂဟပြု၊ ထို့နောက် “ပါဏိတူရိယယောဂ္ဂသေနာနံ+အင်္ဂါနိ၊ ပါဏိတူရိယ ယောဂ္ဂ
 သေနင်္ဂါနိ” ဟု ဆဋ္ဌိ တပျာရိသံ ဝိဂ္ဂဟပြု၊ “ပါဏိ တူရိယ ယောဂ္ဂသေနာ” ဟုသော
 ဒွန်ပုဒ်၏ နောက်၌ရှိသော အင်္ဂပုဒ်ကို ရှေ့ပုဒ်အားလုံး၌ လိုက်စေ၍ “ပါဏိအင်္ဂ”
 စသည်ဖြင့် အနက်ပေးသည့်အခါ တွဲစပ်ရိုး ထုံးစံရှိသောကြောင့် “ဒွန္တော ပရံ
 ယံ သုယျမာနံ၊ တံ ပဇ္ဇေကမဘိသမ္ဗုဇ္ဈတေ” ဟုလည်းကောင်း “ဒွန်၏နောက်၌၊
 ရှိသောပုဒ်၊ ယုဉ်လိုက်ပုဒ်တိုင်းသာ” ဟုလည်းကောင်း ရှေးဆရာတို့ ပရိဘာသာ
 ပြုတော်မူခဲ့ကြသည်။ [ဒွန္တော-ဒွန်ပုဒ်မှ၊ ပရံ-နောက်၌၊ ယံ-အကြင်ပုဒ်ကို၊
 သုယျမာနံ-ကြားသိတွေ့မြင်အပ်၏၊ တံ-ထိုဒွန်၏ နောက်၌ရှိသောပုဒ်ကို၊ ပဇ္ဇေကံ-
 ရှေ့ပုဒ် အသီးသီးနှင့်၊ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတေ-အပ်၏၊] ခုဒ္ဒန္တုက စသည်တို့နှင့် သမာသံ
 တွဲပုံကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ကြည့်ရှုပါ။ ပါဏိယင်္ဂ အချင်းချင်း၊ တူရိယင်္ဂ အချင်းချင်း
 မသည်သာ ဒွန်တွဲရ၏၊ ပါဏိယင်္ဂနှင့် တူရိယင်္ဂစသည်ကား ဒွန်မတွဲရ၊ စသော
 မှတ်ချက်ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာသင်္ဂဟမှာရှု။

နပုလ္လိင် မမြဲ။ ။ သမာဟာရဒွန်မှန်လျှင် ဧကတ္တသည် မြဲ၏။ နပုံသကတ္တကား မမြဲ။ သဘာပရိသာယ-သဘာပရိသာ သဒ္ဓါမှ (နောက်၌၊ သို့-သို့ကို) တိ-တိပြု၊ ဤ၌ “ပရိသာယ” ဟု ဧကဝုစံဖြင့် ထားသောကြောင့် သမာဟာရဒွန်ဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ သမာဟာရဒွန်ဖြစ်လျှင်လည်း “သဘာ စ+ပရိသာ စ” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၍ “သဘာ ပရိသံ” ဟုလည်းကောင်း သ္မာဝိဘတ်ဖြင့် “သဘာပရိသဿ” ဟုလည်းကောင်း နပုံဧကတ်ဖြစ်သင့်လျက် “ပရိသာယ” ဟု ဧကဝုစံ ဣတ္ထိလိင်ဖြင့်ပြထား၏။ ထိုပါဌ်ကိုထောက်၍ သမာဟာရဒွန်၌ နပုလ္လိင်မမြဲကြောင်း ပုလ္လိင် ဣတ္ထိလိင်လည်း ရှိနိုင်ကြောင်းသိသာသည်။ [“ကတ္ထစိ နဟောတိ-သဘာပရိသာယာ တိ ဉပကာ=တိ သဘာပရိသာယသုတံ၌ “သဘာပရိသာယ” ဟု ဣတ္ထိလိင်ရှိကြောင်းကို သိစေ တတ်သော သာဓကကြောင့် အချို့အရာ၌ နပုလ္လိင် မဖြစ်ဟု သိရသည်။ (မောဂ္ဂလ္လာန်)] ရှု၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်မျိုး ပါသည်။ သမာဟာရဒွန်မှာ ရှု။

စက္ခု၊ စ၊ ပေ၊ ပါဏျင်္ဂတ္ထေ-ပါဏိ တူရိယ-စသော အစဉ်အတိုင်း ရှေးဦးစွာ ပါဏျင်္ဂတ္ထသဒ္ဓါတို့၏ ဒွန်ပုံစံကိုပြလို၍ “စက္ခုစ+သောတဉ္စ စက္ခုသောတံ” စသည် ကိုမိန့်။ ပါဏိနံ-သတ္တဝါတို့၏+အင်္ဂ-အင်္ဂါတည်း၊ ပါဏျင်္ဂံ -သတ္တဝါတို့၏အင်္ဂါ၊ တစ်ကိုယ်လုံး၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော မျက်စိ-နားစသည်ကို “ကိုယ်အင်္ဂါ” ဟု လည်းခေါ်၏။ [ပါဏိ+အင်္ဂံ= (ဣကို ယပြုသန္တိစပ်၍) ပါဏျင်္ဂံ။] ပါဏျင်္ဂံ =အတ္ထော ယသ္မာတိ ပါဏျင်္ဂတ္ထော၊ ယသ္မ-အကြင်သဒ္ဓါ၏။ ပါဏျင်္ဂံ-သတ္တဝါတို့ အင်္ဂါ ဟူသော၊ အတ္ထော-အနက်သည်။ အတ္ထိ၊ ဣတိ၊ သော (ထို “စက္ခုသောတံ” စသော သဒ္ဓါသည်)၊ ပါဏျင်္ဂတ္ထော-မည်၏။ ဤစကားအရ စက္ခုသဒ္ဓါ သောတံသဒ္ဓါ စသည် ကို ပါဏင်္ဂတ္ထ ဟုမှတ်၊ ဧဝံ ပါဏင်္ဂတ္ထ၌ ဧဝံဖြင့် ပါဏင်္ဂတ္ထသဒ္ဓါစုကို “စက္ခု သောတံ” စသည်ဖြင့် ဒွန်တွဲရသကဲ့သို့ ဒွန်တွဲပါလေ-ဟု ညွှန်ပြသည်။ နောက် “ဧဝံတူရိယင်္ဂတ္ထေ” စသည်၌လည်း ဤနည်းတည်း။

ရုပ်တွက်ပုံ။ ။ ရုပ်တွက်ပုံကို နောက်မှညွှန်ပြလျှင် ရှုပ်ထွေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဤသုတ်မှာပင် သူ့အခန်းနှင့်သူ ညွှန်ပြအံ့။ စက္ခုသောတံတွက်ပုံကို အခြေပြု “နာမာန သမုစ္ဆယော ဒွန္တော” သုတ်မှာရှု။ “မုခ+စ+နာသိကာ+စ” တည်၊ သိ ၄ လုံးသက်၍ “မုခဉ္စ+နာသိကာစ” ဟု ပြီးအောင် နာမ်ရုပ် သန္တိစပ်တွက်၊ မုခဉ္စ-လည်း၊ နာသိ ကာစ-လည်း၊ ဣတိအတ္ထေ-၌ စသည်ဖြင့် စက္ခုသောတံနည်းမှီ၍ဆို၊ ပကတိပြုသည့် အခါ “မုခ” ဟုလည်းကောင်း “နာသိကာ” ဟု ဣတ္ထိလိင် အာကာရန္တ အတိုင်း လည်းကောင်းပြု၊ (မုခနာသိကာ)၊ နပုံဧကတ်စီရင်၊ သရော ရသော နပုံသကေသုတ် ဖြင့် နာသိကာ၌ အာကို ရသပြု၊ (မုခနာသိကာ) နာမ်ငဲ့၊ သိ အံပြု၊ ပြီး၏။ “ဆဝိ+စ+ မံသ+စ+လောဟိတ=စ” ဟုတည်၍ သိ ၆ လုံးသက်ရုံသာ၊ အကြွင်းကိုစက္ခု သောတံ နည်းမှီလေ။

မှတ်ချက်။ ။ ဤသုတ်သည် သက္ကတဋီကာအလို (ဒီဂုဿေကတ္တံ၌ ပြခဲ့သည့် အတိုင်း) ဧကတ္တငဲ့သော အတိဒေသသုတ်တည်း။ နပုံအဖြစ်ကိုကား မငဲ့ကြောင်း ပြခဲ့ပြီ။ ကစ္ဆည်း ရူပသိဒ္ဓိတို့အလို အတိဒေသမဟုတ်၊ ဝိစိတစ်မျိုးသာ၊ ထို့ကြောင့်

သင်္ခါစ-ခရသင်းလည်း၊ ပဏသေါစ-ထက်စည်လည်း၊ သင်္ခပဏဝံ-ခရသင်းထက်စည်း၊ ဂီတဉ္စ-သီချင်းလည်း၊ ဝါဒိတ္တဉ္စ-တီးမှုတ်ခြင်းလည်း၊ ဂီတဝါဒိတ္တ-သီချင်းတီးမှုတ်ခြင်း၊ ဒဒ္ဒရိစ-ဖားစည်လည်း၊ ဒိုဏ္ဍိမောစ-ပတ်သာလည်း၊ ဝါစည်တိုလည်း၊ ဒဒ္ဒရိသိုဏ္ဍိမံ-ဖားစည် စည်တို၊ တူရိယာဂီတ္ထေ- တူရိယာ အင်္ဂါအနက်ဟော သဒ္ဒါ၌၊ ဧဝံ-တည်း၊ ဖာလောစ-ထွန်သွား (ထယ်သွား) လည်း၊ ပါဇနဉ္စ-နှင်တံ (တံဖျာ) လည်း၊ ဖာလပါဇနံ-ထွန်သွားနှင်တံ၊ ယုဂဉ္စ-ထမ်းပိုးလည်း၊ နဂံလဉ္စ-ထွန်တုံး (ထယ်တုံး) လည်း၊ ယုဂနဂံလံ-ထမ်းပိုး ထွန်တုံး၊ ယောဂူဂီတ္ထေ-လယ်ထွန်ဘဏ္ဍာ အနက်ဟောသဒ္ဒါ၌၊ ဧဝံ-တည်း။

“နပုံဧကတ်ငဲ့” ဟု ရိုးရာအတိုင်းမဆိုဘဲ “နပုံဧကတ်စီရင်” ဟု ဆိုလိုက်သည်။ ထို့ပြင်-နာသိကာ၌ သရောရသော နပုံသကေသုတ်ဖြင့် ရသပြုခြင်းလည်း ရူပသိဒ္ဓိအလိုအတိုင်းသာ၊ “အဗျယိဘာဝ သမာသဿ” ဟု (သရော ရသောသုတ်ကို) ဖွင့်သော ကစွည်းဝတ္ထိအလိုမူ အဗျယိဘော မဟုတ်သောကြောင့် ကွစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံဖြင့် ရသပြုသင့်ကြောင်းကိုလည်း သတိပြုပါ။

သင်္ခါစ၊ ပေါ၊ ဧဝံ တူရိယာဂီတ္ထေ-တူရိယသဒ္ဒါသည် တီးမှုတ်အပ်သောတူရိယာမျိုးကို ဟောသော်လည်း သဟစရဏ (တကွတွဲဖက်) နည်းအားဖြင့် သီချင်းဆိုမှုကိုလည်းကောင်း၊ ဌာနတူရိယာ၏အမည်ကို ဌာနီတီးခြင်း၌ တင်စားသော ဌာနပစာရအားဖြင့် တီးမှုတ်ခြင်းကြိယာကိုလည်းကောင်း ယူ၊ ထို့ကြောင့် “ဂီတ ဝါဒိတ္တံ” ဟု တူရိယာဂီ၌ ပြနိုင်သည်။ ပဏဝမည်သော စည်သည် အလယ် (ခါး) ၌သေး၍ အရင်းအဖျား၌တုတ်၏။ ဒဒ္ဒရိမည်သော စည်သည် စစ်ထွက်သည့်အခါ တီးရသော စစ်စည် (ဖားစည်) တည်း။ အဘိဓာန်၌ “ဒဒ္ဒရိ ပဋဟော” ဟု ပရိယာယ်ဆို၏။ ပဋဟောကိုကား “ပဋယတိ ဂမယတိ ယောစေ ယုဒ္ဓါယ ဥဿာဟ ဝဒ္ဒကတ္တာတိ ပဋဟော” ဟု ဘာရတဋီကာ၌ ဝိဂြိုဟ်ပြုသတတ်၊ သူ့အသံကို ကြားရသူတို့အတွက် အားတက်စေတတ်သောကြောင့် စစ်တိုက်ဖို့ရာ စစ်သည်တို့ကို သွားစေတတ်သော စည်မျိုးဖြစ်သည်။

ဒိုဏ္ဍိမ (ဒေဏ္ဍိမ) မည်သော စည်ကား စည်ငယ် (စည်တို) တည်း။ [“ဒိုဏ္ဍိမာတိ-တိဏဝါ (တိဏဝလည်းမည်ကုန်သော) ခုဒ္ဒကဘောရိယော ဝုစ္ဆန္တိ၊ ပဏဝါတိ-တနမဇ္ဇာ (ခါးသေးကုန်သော) တူရိယ ဝိသေသာ” ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌ။] ဒဒ္ဒရိဟု ဤဒိယဆုံးလျက်လည်းကောင်း “ဒိန္နိမံ” ဟုလည်းကောင်း မူကွဲတွေ့ရ၏။ ဒဒ္ဒတိ သဒ္ဓဝိသေသေန ပရိဏမတိတိဒဒ္ဒရိ(ရိ)=အသံ အထူးဖြင့်ညွတ်တတ်သောကြောင့် ဒဒ္ဓဓာတ် နောင် ရိပစွည်းသက်၍ “ဒဒ္ဒရိ” ဟု အဘိဓာန်ဋီကာ ဆို၏။ ဒိုဏ္ဍိမ-ပု၊ ဒိုဏ္ဍိဏ္ဍတိသဒ္ဓံ မိနောတိ ပကာသယတိ၊ မိ-ဒု၊ ဒိုဏ္ဍိ သဒ္ဓါပပဒ မိဓာတ်၊ ဒုအနုဗန်ရှိသော အပစွည်း၊ ပုလ္လိင်ဟု ထောမနိဓိ၌ ဆို၏။ ထို့ကြောင့် “ဒိန္နိမံ” ဟုရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ သူ့ဝါကျရှိတိုင်းဖြစ်အောင် နာမ်ရုပ်တူက်၊ စကျသောတံ နည်းမီးရံ ပြီးစေ။

အသိစ-သန်လျက်လည်း၊ စမ္မဉ္စ-မြားကာလည်း၊ အသိစမ္မ-သန်လျက်မြား
ကာ၊ ဓနစ-လေးလည်း၊ ကလာပေါစ-တောင့်လည်း၊ ပါ-မြားပုံးလည်း၊ ဓနက
လာပံ-လေး၊ တောင့်၊ ဟတ္ထိနောစ-ဆင်တို့လည်း၊ အဿာစ-မြင်းတို့လည်း၊
ဟတ္ထိအသံ-ဆင် မြင်း၊ ရထားစ-ရထားတို့လည်း၊ ပတ္တိကာစ-ခြေလျင်တို့လည်း၊
ရထပတ္တိကံ-ရထား ခြေလျင်၊ သေနင်္ဂတ္ထေ-စစ်အင်္ဂါ အနက်ဟောသဒ္ဓါ၌၊ ဧဝံ-
တည်း။

ဖာလဉ္စ၊ ပေါ၊ ယောဂ္ဂင်္ဂတ္ထေ-ယောဂ္ဂသဒ္ဓါသည် “လှည်း၊ ရထား” စသော
ယာဉ်မျိုးကို ဟောရိုးရှိသော်လည်း ဤနေရာ၌ “လယ်ထွန်ဘဏ္ဍာ” ဟူသောအနက်ကို
မောဂ္ဂလ္လာန်ပဒ္ဓိက၌ ဆို၏။ ဖာလ စသည်ကိုထောက်၍ ထိုစကား သင့်ပေသည်။
[ယုဂဿ-ထမ်းပိုး၏။ ဟိတာ-စီးပွားဖြစ်သော နွားတို့သည်၊ ယောဂ္ဂါ-တို့ မည်၏။
ယောဂ္ဂါနံ-နွားတို့၏။ ဣဒံ-ဥစ္စာသည်၊ ယောဂ္ဂံ-မည်၏။ ကသိကမ္မံ-လယ်ထွန်မှုရ၏။
ယောဂ္ဂဿ-လယ်ထွန်မှု၏။ အင်္ဂံ-အကြောင်း အင်္ဂါဖြစ်သော လယ်ထွန်ဘဏ္ဍာသည်၊
ယောဂ္ဂင်္ဂံ-မည်၏။ (သာရတ္ထ ဝိကာသိနိဝိဂြိုဟ်များ)] ရုပ်ကို “ဖာလ+စ+ပါဇန+
စ” စသည် တည်၍တွက်။

ဖာလ နင်္ဂလ။ ။ ထွန်သွား ထယ်သွား ၂ မျိုးလုံးကို ဖာလဟုခေါ်၏။ “ဖလံ၊
နိရိသံ၊ ကုဋကံ၊ ဖာလော၊ ကသကောတိ ပဉ္စ လာကံလဿ (ပါဠိလို နင်္ဂလဿ-
ထွန်တုံး ထယ်တုံး၏) အခောဋ္ဌိတော ကဋေ၊ ယဿ-ယင်းထွန်အောက် ထယ်အောက်ရှိ
သစ်သား၏။ အဂ္ဂံ-အဖျားကို၊ လောဟေန-သံဖြင့်၊ ပဗဇ္ဈတေ-ဖွဲ့(စွပ်) ထားအပ်၏။
(အမရကောသဒ္ဓိကာ)၊ ဤသို့ ထယ်သွားအဖျား၌ သံ စွပ်ထားသောကြောင့် ဂန္ဓ
တိဏ္ဍုကဇာတ်ဝယ် “သာလိယော နာမ ဗလိဗဒ္ဓေါ ဖာလေန ပဟဋော သေတိ=
သာလိယနွားလားကြီးသည် ထယ်သွားဖြင့် ထိုးမိရလဲ၏” ဟုမိန့်သည်။ ထိုအဖျားစွပ်
သံကို ရည်ရွယ်၍ပင် “တတ္ထဖာလေ-လောလောပူသော ထယ်သွား၌” ဟု ထိုထို
နေရာ၌ တွေ့ရ၏။ ထိုထယ်သွားကိုပင် “ဖရင်း” ဟု ရှေးနိဿယတို့ မိန့်သည်။

ပါဇန။ ။ “ပပုဗ္ဗ အဓောတ် ယုပစ္စည်းဖြင့် သက္ကတ၌ရှိသောကြောင့် “ပါဇန”
ဟု တတိယကွရာ ဧဖြင့် ပြင်ရိုးပြုကြသော်လည်း၊ ပါဇေတိ ဧတေနာတိ ပါဇနံ=
နွားတို့ကို သွားစေကြောင်း (မောင်းနှင်ကြောင်း) ဖြစ်သော နှင်တံ၊ တံ ဣာ ပါဇနံ
(ဧကို စပြု-ဟူလို)၊ ပတောဒဿေတံ အဓိဝစနံ” ဟု သုတ္တနိပါတ အဋ္ဌကထာ
ရှိသောကြောင့် “ပါဇနံ” ဟု ပထမအက္ခရာ စဖြင့်လည်း ရှေးပါဌ်ရှိသည်ဟု မှတ်။

အသိစ၊ ပေါ၊ သေနင်္ဂတ္ထေ-ဆင်တပ်၊ မြင်းတပ်၊ ရထားတပ်၊ ခြေလျင်တပ်၊ ဤ
၄ ရုပ်ကို စစ်အင်္ဂါဟုခေါ်၏။ ထိုစစ်အင်္ဂါတို့၏ အသုံးအဆောင်ဖြစ်သော သန်လျက်
စသည်ကိုလည်း သဟစရဏ (တကွဖြစ်ဖက်) နည်းအားဖြင့် သေနင်္ဂအရ၌ သွင်းယူ၊
ဆင် မြင်း ရထား ခြေလျင်များကို ဒွန်တွဲရာဝယ် “ဆင်အများ-မြင်းအများ-ရထား
အများ-ခြေလျင် စစ်သားအများဖြစ်မှ သမာဟာရဒွန်ဖြစ်သည်။ ဆင်တစ်စီးမြင်းတစ်စီး

သံသရာ-မှတ်တို့လည်း၊ မကသာစ-ခြင်တို့လည်း၊ သံသ မကသံ-မှတ်၊ မြင်၊ ကန္တာစ-ပိုးရွတ်တို့လည်း၊ ကိပ်လို့ကာစ-ခြပုန်းတို့လည်း၊ ကန္တ ကိလို့ပိက်-ပိုးရွတ်၊ ခြပုန်း၊ ကိဋာစ-ပေါက်ဖတ်တို့လည်း၊ သရိသပါစ-ကင်းတို့လည်း၊ ကိဋသရိသပံ-ပေါက်ဖတ်၊ ကင်း၊ ခုဒ္ဒန္တ၊ ကတ္ထေ-ငယ်သော သတ္တဝါ အနက်ဟောသဒ္ဒါ၌၊ ဧဝံ-တည်း။

မျှသာဖြစ်လျှင် ဣတရိတရယောဂတည်း” ဟု သက္ကတ၌ ခွဲခြား၏။ ထို့ကြောင့် “ဟတ္ထိနောစ အဿာစ” ဟု ဗဟုဝစ်ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ ဆင်တစ်စီး မြင်းတစ်စီးသာ ဖြစ်မှ “ဟတ္ထိစအဿောစ ဟတ္ထိအဿာ” ဟု ဣရိတရ ယောဂဒ္ဒန်ပြုပါ-ဟုလို။ [သေနဂါနံ ဗဟုတ္ထေ- “ဟတ္ထိနောစ အဿာစ ဟတ္ထိအဿ” ဗဟုတ္ထေတိကိ- ဟတ္ထိစအဿောစ ဟတ္ထိအဿာ” မုဒ္ဒဗောဓိကော။]

ထိုစစ်တပ်၏ အသုံးအဆောင်များအတွက်ကား “အသိစ စမ္ပဉ္စ” ဟု ဧကဝုစ်ပင် ဝိဂြိုဟ်ဝါကျပြုရမည်။ ထိုတွင် “စမ္ပ” ဟုသည် တစ်ဖက်စစ်တပ်မှ ပစ်အပ်သောမြားကို ကွယ်ကာသော လက်ကိုင် သားရေပြားတည်း။ ထို့ကြောင့် “စမ္ပန္တိ-သရဝါရဏ ဖလကံ” ဟုမိန့်သည်။ ဤ၌ “ဖလကံ” ဆိုသော်လည်း “ပျဉ်ချပ်” မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် ဖလ (ဖလက) ကို “စမ္ပမယေ သတ္ထပဋိဃာတနိဝါရဏေ” ဟုလည်းကောင်း၊ “ဖလကပါဏိ” ၌လည်း “ဖလကော+ပါဏိမိ ယဿ-စမ္ပိနိ (မြားကာရီသု၌)” ဟုလည်းကောင်း ထောမနိဓိဆို၏။ မြားထည့်ရာ မြားပုံးကို “တောင့်” ဟုရှေးက သုံးသည်။ ကလာပနှင့် တူဏီရသဒ္ဒါတို့ကား “တောင့်” ဟုခေါ်သော မြားပုံး၏ ပရိယာယ်တည်း။

ရုပ်တွက်။ ။ “အသိစ စမ္ပဉ္စ” စသော ဧကဝုစ်ဝါကျများ၌ စက္ခုသောတံ အတိုင်းတည်း။ “ဟတ္ထိနောစ” စသော ဗဟုဝစ်ဝါကျများ၌ကား “ဟတ္ထိ+စ+အဿ+စ” တည်း။ ဟတ္ထိနှင့် အဿနောင် ယော ၂ လုံးသက်၊ နာမ်ရုပ်တွက်၊ စ နောင်ကား ဆရာတို့က လိင်္ဂတ္ထကို ထွန်းပြရုံမျှ အကျိုးငှာ ဧကဝုစ် သိကိုသာ သက်စေလိုကြ၏။ ရှေးကမူ ဟတ္ထိနောစသော တွဲဖက်ပုဒ်နှင့်အတူ ယောဝိဘတ်ပင် သက်စေလို၏။ ထို ဝိဘတ်များကို သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့် ချေ။ ပကတိပြုသည့်အခါ နဂိုတည်ရင်းအတိုင်း (ဤ) ကာရန္တဖြင့် “ဟတ္ထိ” ဟုပကတိပြု၊ (ဟတ္ထိ အဿ) ကွစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံဖြင့် ဤကို ဣရဿပြုပါ။ ပတ္တိကာသည် ဣတ္ထိလိင် အာကာရန္တဖြစ်၍ “ရထ+စ+ပတ္တိကာ+စ” ဟုတည်း။ ရထပတ္တိကာဟု ပကတိပြု၊ နာသိကာကဲ့သို့ အာကိုလည်း ရဿပြု။

သံသရာ၊ ပေ၊ ခုဒ္ဒန္တ၊ ကတ္ထေ-သက္ကတ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ “ဝ-အရီး လုံးလုံး မပါသော သတ္တဝါသည် ခုဒ္ဒန္တ၊ ကမည်၏။ တစ်နည်း- “ကမ္ပည်းနိ” ကဲ့သို့ အလွန် သေးငယ်၍ ရုတ်တရက် မမြင်ရ၊ အားစိုက်၍ကြည့်မှ မြင်ရသော သတ္တဝါသည် ခုဒ္ဒန္တ၊ ကမည်၏။ တစ်နည်း- တစ်လက်ဖက်အတွင်း၌ အကောင်ရေ တစ်ရာလောက် ပင်နိုင်သော ပိုးကောင်ကလေးများသည် ခုဒ္ဒန္တ၊ ကမည်၏။ တစ်နည်း-အကြီးဆုံး ဖြစ်ပုံ၊ တို့အောက် သေးငယ်သော သတ္တဝါကလေးများသည် ခုဒ္ဒန္တ၊ ကမည်၏။

ဤသို့ အမျိုးမျိုး သတ်မှတ်ကြသည်။ ဂါထာကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာ။
ဗဟုဝစ် ဝိဂြိုဟ်ပြု။ ။ဤ ခုဒ္ဒန္တုကတို့လည်း ဟတ္ထိအသံ-ရထ ပတ္ထိကံတို့ကဲ့သို့ သတ္တဝါအများချင်း ဒွန်တွဲရာ၌သာ သမာဟာရဒွန်ဖြစ်၏။ တစ်ကောင်ချင်း ဒွန်တွဲရာ၌ ကား ဣတရိတရယောဂခေါ် အသမာဟာရဒွန်သာ ဖြစ်၏-ဟု သက္ကတသဒ္ဒါကျမ်း တို့၌ ဆို၏။ [ခုဒ္ဒန္တုကာနံ အဏ္ဍပိ ဗဟုတ္ထမေဝ-သံသာစ မကသာစ သံသမကသံ၊ ဗဟုတ္ထေတိ ကီ-သံသာစ မကသောစ သံသမကသာ....မှဒ္ဒဗောဇဋီကာ၊] ဤအဆို အတိုင်း “သံသာစ” စသည်ဖြင့် သိဟိုဠ်မူ၌လည်းကောင်း ရူ၌လည်းကောင်း ဗဟုဝစ် ဝိဂြိုဟ်ဝါကျကိုသာ တွေ့ရ၏။ မြန်မာမူ၌ကား “ကုန္တောစ ကိပိလ္လိကောစ၊ ကိဋေစ သရိသပဉ္စ” ဟု ဧကဝစ်ဝါကျကို တွေ့ရ၏။ နိရုတ္တိပိဋက၌လည်း သေနင်္ဂ ခုဒ္ဒန္တုက တို့အတွက် ဧကဝစ်ဝါကျကိုသာ ပြ၏-ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ မိန့်၏။ ထို့ကြောင့် ဧကဝစ်ဝါကျလည်း ရှေးနည်းတစ်မျိုးဟုမှတ်။ [“သရိသပဉ္စ” ဟု နပုလ္လိင်ကား မရှိရ၊ အထီး ဟောရာ၌ ပုလ္လိင်၊ အမ ဟောရာ၌ ဣတ္ထိလိင်သာ။] ဝိဂြိုဟ်ဝါကျဖြစ်အောင် မှစ၍ ရုပ်တွက်ပုံ လွယ်ပြီ။

သံသ၊ မကသ။ ။သံသကို “ဝနမက္ခိကာ-တောမှက်”ဟု ထောမနိဓိဖွင့်၏။ သံသ (ဒံသ) ဓာတ်သည် ကိုက်ခြင်းအနက်ကိုဟောရကား ကိုက်တတ်သော မှက် သတ္တဝါကို သံသဟု ဆိုခြင်းသည်သင့်၏။ “မကသ” ပုဒ်ကား သက္ကတ၌ မသဓာတ် ဝန် ပစ္စည်း (ဏ္ဍ၊ ပစ္စည်းမျိုး) ဖြင့်ရှိ၏။ ဏ္ဍကို အကပြု၍ “မသက” ဟုရှိရာမှ ရှေ့နောက်ပြန်၍ ပါဠိ၌ “မကသ” ဟုဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒနိတိ၌ “မကသောတိ မသကော” ဟု ပရိယာယ်ဖွင့်သည်။ “သုစိမုခေါစ မကသော” ဟု အဘိဓာန်ဆို သောကြောင့် နှုတ်ခမ်း၌ အပ်နှင့်တူစွာ ထိုးစရာပါသော “ခြင်” သတ္တဝါကို မကသခေါ်၏။ ပါဠိ၌လည်း “မကသကုဋီ-ခြင်ထောင်” ဟုရှိသည်။

ကုန္တ၊ ကိပိလ္လိက။ ။ “ကုန္တာ-သုခမကိပိလ္လိကာ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်၏။ ကိပိ လ္လိက သဒ္ဒါသည် “ခြ” ကဲ့သို့ ငယ်သောသတ္တဝါကို ဟောလျှင် “သုခမ ကိပိလ္လိက” ဟု ဖွင့်သော ကုန္တသဒ္ဒါသည် ခြထက်ပင် ငယ်သင့်၏-ဟု နှလုံးပိုက်၍ “ကုန္တ- ပိုးရွ” ဟု ရှေးဆရာတို့ ပေးဟန်တူသည်။ မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယသစ်၌မူ “ခြ၊ ပုရွက်” ဟု ပေးသည်။

ကိဋ။ ။ကိဋကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ “ကပါလပိဋိက ပါဏ-အိုးခြမ်း ကျောက်ကုန်း နှင့်တူသော ကျောက်ကုန်းရှိသော ပိုးကောင်” ဟုဖွင့်၏။ ရှေးဆရာတို့က “ပေါက်ဖတ်” ဟု အနက်ပေးကြသည်။ သပြေကန် နိဿယ၌ကား “သုအမွေးဖြင့် လူကိုထိလျှင် နာကျင်စေတတ်-သစ်ရွက်၌ ကပ်နေသော ကြက်မောက်ဆူးကဲ့သို့ အမွေးရှိသော ပိုးစိမ်းကောင်တစ်မျိုး” ဟုအဓိပ္ပာယ်ဆို၏။ အဘိဓာန်၌မူ “ကိဋေတု ပုဠုဝေါကိမိ” ဟုလာသောကြောင့် “ပိုးလောက်” ကိုပင် ကိဋခေါ်သည်ဟုယူရလျှင် သာ၍ရှင်းလင်း မည်ထင်သည်။ သရိသပ (သိဟိုဠ်မူ၌ သိရိသပ) သဒ္ဒါကား မြွေ ကင်း ၂ မျိုးလုံးကို ဟောသော်လည်း မြွေသည် ခုဒ္ဒန္တုက မဖြစ်နိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း နောက် ၌ သီးခြားလာလတ္တံ့ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း “ကင်း” ကိုသာယူလိုက်သည်။

အဟိစ-မြေလည်း၊ နကုလောစ-မြေပါလည်း၊ အဟိ နကုလံ-မြေ၊ မြေပါ၊
 ဝိဠာရောစ-ကြောင်လည်း၊ မုသိကောစ-ကြွက်လည်း၊ ဝိဠာရမုသိကံ-ကြောင်
 ကြွက်၊ ကာကောစ-ကျီးလည်း၊ ဥလူကောစ-ခင်ပုပ်လည်း၊ ကာကောလုကံ-
 ကျီး ခင်ပုပ်၊ ဝိဝိဓဝိရဒ္ဒတ္ထေ-အထူးထူး ဆန့်ကျင်ဘက် အနက်ရှိသော သဒ္ဒါ၌၊
 ဧဝံ-တည်း၊ သီလဉ္စ-သီလလည်း၊ ပညာဏဉ္စ-ပညာလည်း၊ သီလပညာဏံ-သီလ
 ပညာ၊ သမထောစ-လည်း၊ ဝိပဿနာစ-လည်း၊ သမထ ဝိပဿနံ-သမထ
 ဝိပဿနာ၊ ဝိဇ္ဇာစ-ဝိဇ္ဇာလည်း၊ စရဏဉ္စ-လည်း၊ ဝိဇ္ဇာစရဏံ-ဝိဇ္ဇာစရဏ၊
 ဝိသဘာဂတ္ထေ-လက္ခဏာကွဲလျက် ကိစ္စတူ အနက်ဟော သဒ္ဒါ၌၊ ဧဝံ တည်း။

အဟိစ၊ ပေါဝိရဒ္ဒတ္ထေ-“ဝိရဒ္ဒ-ဆန့်ကျင်ဘက်” ဟု ရာဌ၌ အပုနှင့်အအေး၊
 နေရိပ်နှင့်နေပူကဲ့သို့ သဘောမတူရုံမျှမဟုတ်၊ ကမ္ဘာရန်ဖက် ဖြစ်နေသော ဆန့်ကျင်မှု
 ကိုယူစေလိုသည်။ ထို့ကြောင့် “ဝိဝိဓ” ဟု ဝိသေသန ကုမ၍ ပုံစံကိုလည်း ကမ္ဘာ
 ရန်ဖြစ်ကြသော အဟိနှင့် နကုလ စသည်ကိုထုတ်ပြသည်။ ဤ၌ “အများ (ဗဟုတ္တ)
 ဖြစ်မှ ဒွန်တွဲနိုင်သည်” ဟု သတ်မှတ်ချက် မရှိရကား “အဟိစ+နကုလောစ” ဟု
 ဧကဝစ်လည်းကောင်း “အဟိစ+နကုလာစ” ဟု ဗဟုဝစ်လည်းကောင်း ဝိဂြိုဟ်ပြု
 နိုင်၏။ ရုပ်တွက်ပုံလွယ်ပြီ။

သီလဉ္စ၊ ပေါဝိသဘာဂတ္ထေ-သီလသည် အေးမြခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ပညာကား
 သိခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ဤသို့ လက္ခဏာချင်း မတူသည်ကို “ဝိ-ထူးခြားကွဲလွဲသည်”
 ဟုဆိုသည်။ ဤသို့ လက္ခဏာချင်း ကွဲလွဲသော်လည်း ကိလေသာတို့ကို ဆန့်ကျင်ဘက်
 ပြုခြင်းဟူသော လုပ်ငန်းကိစ္စအားဖြင့်ကား သဘောတူကြသောကြောင့် “သဘာဂံ”
 ဟုဆိုသည်။ ဝိဝိဓစ-လက္ခဏာအားဖြင့် ကွဲလွဲထူးခြားကုန်သော တရားတို့လည်း
 ဟုတ်၏။ တေ-ထိုတရားတို့ဟူသည်၊ သဘာဂါစ-ကိစ္စအားဖြင့် သဘောတူသော
 တရားတို့လည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ဝိသဘာဂါ-တို့မည်၏။ ဝိသဘာဂါ
 အတ္ထာ ယဿာတိ ဝိသဘာ ဂတ္ထော၊ “ယဿ-အကြင်သဒ္ဒါ အပေါင်း၏” ဟုပေး၊
 ဤသို့ လက္ခဏာကွဲလျက် ကိစ္စတူအနက်ရှိသော သဒ္ဒါအပေါင်းကို ဒွန်တွဲရာ၌
 ဝိသဘာဂတ္ထဒွန်ဟု ဆိုသည်။ [ပုပုဗ္ဗညာဓာတ် ယု ပစ္စည်းဖြင့် “ပညာဏံ” ဟု
 နပုလ္လိင် ရှိနိုင်သည်။]

သမထသည် နိဝရဏတို့ကို ငြိမ်းစေခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ဝိပဿနာကား
 အထူးထူးရှုခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ဤသို့ လက္ခဏာအားဖြင့် ကွဲသော်လည်း-ကိလေသာ
 ကို ပယ်ခြင်းကိစ္စအားဖြင့်ကား တူကြ၏။ [“ဝိပဿနာ”သည် အာကာရန္တု ဣတ္ထိလိင်
 ဖြစ်၍ ပကတိပြုသည့်အခါ “ဝိပဿနာ” ဟု ပြု၊ ရဿပြု၊ ဝိဇ္ဇာသည် သိခြင်း
 လက္ခဏာရှိ၏။ စရဏကား ကျင့်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ဤသို့ လက္ခဏာကွဲသော်လည်း
 နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း ကိစ္စအားဖြင့် သဘောတူကြသည်။ [“ဝိဇ္ဇာ” ဟု အာကာရန္တု
 အတိုင်၊ ပကတိပြု၊ အာကိုလည်း ကုစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံ၌ ကုစိသဒ္ဒါဖြင့် ရဿ
 မပြုဖို့ရာ တားမြစ်၊ ဤ ဝိသဘာဂတ္ထကိုပင် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “စရဏ-သာဓာရဏ-
 စရဏ အဖြစ်ဖြင့်တူသော သဒ္ဒါတို့၏ဒွန်” ဟုဆိုသည်။

အာဒိဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ ဒါသီစ-ကျွန်မလည်း၊ ဒါသောစ-
 ကျွန်ထီးလည်း၊ ဒါသိ ဒါသံ-ကျွန်မ ကျွန်ထီး၊ ဣတ္ထိစ-လည်း၊ ပုမာစ-လည်း၊
 ဣတ္ထိပုမံ-မိန်းမယောက်ျား၊ ပတ္တောစ-လည်း၊ စိဝရဉ္စ-လည်း၊ ပတ္တစိဝရံ- သပိတ်
 သင်္ကန်း၊ ဆတ္တဉ္စ၊ ဥပါဟနာစ-လည်း၊ ဆတ္တုပါဟနံ-ထီး၊ မိနပံ၊ တိကဉ္စ-၃ ခု
 အပေါင်းလည်း၊ စတုက္ကဉ္စ-လည်း၊ တိကစတုက္ကံ-၃ ခုအပေါင်း ၄ ခုအပေါင်း၊
 ဝေနောစ-နီး ရွေသမားလည်း၊ ရထကာရောစ-ရထားလုပ်သမားလည်း၊ ဝေနရ
 ထကာရံ-နီးရွေသမား ရထားလုပ်သမား၊ သာကုဏိကောစ-၄က် မုဆိုးလည်း၊
 မာဂဝိကောစ-သားမုဆိုးလည်း၊ သာကုဏိက မာဂဝိကံ-၄က်မုဆိုး သားမုဆိုး၊
 ဒီယောစ-အရှည်လည်း၊ မဇ္ဈိမောစ-အလတ်လည်း၊ ဒီယမဇ္ဈိမံ-အရှည် အလတ်၊
 ဣဇ္ဇေဝမာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း၊ (ဣတိ-ဤသို့ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့ကို
 ယူရခြင်း အကျိုးရှိ၏) [အာဒိဂ္ဂဟဏံ ကိမတ္ထံ-အမေးကို ပြန်၍ဖြေဖို့ရန် “ဣတိ”
 ဟု ထည့်သည်။ (၃၄၉)

အာဒိဂ္ဂဟဏံ၊ ဣဇ္ဇေဝမာဒိ-ဝိသဘာဂတ္တာဒိနံ အာဒိအရ ရူပသိဒ္ဓိကိုမှီ၍
 “၁-လိင်အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော သဒ္ဓါ၊ ၂-သင်္ချာသဒ္ဓါ၊ ၃-အတိုင်း
 အရှည်ဟော ပရိမာဏသဒ္ဓါ၊ ၄-ပစန အနက်ဟောသဒ္ဓါ၊ ၅-စဏ္ဍာလ အနက်ဟော
 သဒ္ဓါ၊ ၆-အရပ်မျက်နှာ (ဒီသာ) အနက်ဟောသဒ္ဓါ” များကိုယူ၊ ထိုတွင် “ဒါသိ
 ဒါသံ၊ ပေ၊ ဆတ္တုပါဟနံ” တို့ကား ၁ ၏ ပုံစံတည်း၊ “တိက စတုက္ကံ” ကား
 ၂ ၏ပုံစံတည်း၊ “ဒီယမဇ္ဈိမံ” ကား ၃ ၏ပုံစံတည်း၊ “ဝေနရထကာရံ၊ သာကုဏိ
 ကမာဂဝိကံ” တို့ကား ၄ ၏ပုံစံတည်း၊ ၅-၆ ပုံစံများမပါ၊ ဤသို့ ပုံစံစုံအောင် မပြ
 နိုင်သောကြောင့် “ဣဇ္ဇေဝမာဒိ” ဟု သုတ်ဆရာ၏ အာဒိအပေါ်ထပ်၍ ဝတ္ထိဆရာက
 အာဒိဆင့်ပြန်သည်၊ ထိုကြွင်းပုံစံများနှင့် အဓိပ္ပာယ် ရုပ်ပြီးပုံများကို ရှုနှင့် ရူဘာသာ
 ငိုကာမှာ ရှု။

မောဂ္ဂလ္လာနံ ။ မောဂ္ဂလ္လာနံ၌ “ဧကဇ္ဈယန ပါဝစန-တစ်နေရာတည်း၌ရွတ်
 ဖတ်အပ်သော ပါဠိ” ကိုလည်းကောင်း၊ နဒီဝါစကသဒ္ဓါစုကိုလည်းကောင်း ယူသေး၏၊
 ဒီယမဇ္ဈိမံ-ဒီယနိကာယ် မဇ္ဈိမနိကာယ်၊ အင်္ဂုတ္တရသယုတ္တကံ-ကာယ်၊ ခန္ဓကဝိဘင်္ဂံ -
 ခန္ဓက၊ ဝိဘင်္ဂံ၊ ဂင်္ဂါယမုနံ-ဂင်္ဂါမြစ် ယမုနံနာမြစ်၊ စသည်တည်း၊ ဗာလာဝတာရဋ္ဌိကား
 “အပ္ပာဏိယဇာတိနံ-သတ္တဝါဇာတ် မဟုတ်သော အနက်ဟောသော သဒ္ဓါတို့၏”
 ဟုဆို၍ “အာရသတ္ထံ-ဈေး၊ လက်နက်၊ ဝါ-ဈေး၊ ဓားလွယ်” ဟု ပုံစံထုတ်သေး၏။

[ဆောင်] လိင်ချင်း ဆန့်ကျင်၊ သင်္ချာသဒ္ဓါ၊ ပရိမာဏ၊ ပစနနှင့်၊ စဏ္ဍာလမူ၊
 ပေါင်းစုရွတ်ဖွယ်၊ ပါဠိ သွယ်သွယ်ဆက်၊ မြစ်နက်ဟောဘိ၊ အပ္ပာဏိ
 ဇာတ်၊ ဒွန်သမာသံ၊ ဒကတ် နပုံငဲ့သတည်း။

ဝိဘာသာ၊ ပေါ
ဇနပဒါဒိနု

၃၂၃။ ဒွန္ဒ-သော၊ သမာသေ-၌၊ ရုက္ခ တိဏ ပည ဓန
ဓည ဇနပဒါဒိနု-သစ်ပင်၊ မြက်၊ သားကောင်၊
ဥစ္စာ၊ စပါး၊ ဇနပုဒ် အနက်ဟော သဒ္ဒါအစရှိသော သဒ္ဒါ
တို့၏။ ဝိဘာသာ-ဖြင့်၊ ဧကတ္ထံ နပုံသကလိဂံတ္ထု ဟောတိ၊ အဿတ္ထောစ-
ညောင်ဗုဒ္ဓဟေလည်း၊ ကပိတနောစ-ညောင်ချဉ်လည်း၊ အဿတ္ထ ကပိတနံ-
ညောင် ဗုဒ္ဓဟေ၊ ညောင်ချဉ်၊ အဿတ္ထ ကပိတနာဝါ - အဿတ္ထ ကပိတနာဟု

နပုံဇကတ်မမြဲပုံ။ ။မောဂ္ဂလ္လာန်စာကိုယ်-နိဿယသစ်တို့၌ “ပါဏျက်တ္ထ၊စသည်
ဖြစ်သော်လည်း ဧကတ္ထမမြဲဟု မိန့်သေး၏။ “ဟတ္ထပါဒါစ ဝါနရ”-သိင်္ဂါလ သကုန
ဇာတ်၊ “ဟတ္ထပါဒါအနုဿဝါ” ....ဓမ္မပဒ၌၊ ဤ၌ ပါဏျက်တ္ထဖြစ်လျက် “ဟတ္ထပါဒါ”
ဟု ဗဟုဝုစ်ရှိ၏။ “တတော ကိဋေ ပဋကေစ၊ ယာဝကုန္တကိပိလ္လိကေ”--သုတ္တနိပါတ်၊
ဝါသေဋ္ဌသုတ်၊ ဤ၌ ခုဒ္ဒန္တ၊ကတ္ထဖြစ်လျက် “ကုန္တကိပိလ္လိကေ” ဟု ဒုတိယာဗဟုဝုစ်
ဖြင့်ရှိ၏။ ထို့ပြင်-“စိဝရဉ္စပိဏ္ဍပါတောစ သေနာသနန္တ ဂိလာန ပစ္စယဘေသဇ္ဇ
ပရိက္ခာရောစ” ဟု လိင်ချင်းဆန့်ကျင်ရာ၌လည်း “ယဒိဒံ စိဝရပိဏ္ဍပါတ သေနာ
သန ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ” ဟု စတုတ္ထသံဃာဒိသေသံ၌ သမာဟာရဒွန်
အဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း “လာဘိ ဟောတိ စိဝရ၊ ပေါ ပရိက္ခာရနံ” ဟု စတုတ္ထ
ပါရာဇိက၌ ဣတရိတရယောဂ အဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း ပါဠိတော်ရှိ၏ [“သဗ္ဗောဟိ
ဒွန္ဒောဝိဘာသာယေကတ္ထံ ဘဝတိ”-မုဒ္ဒဗောဓဋီကာ။] ဗဟုဝုစ်ချသမျှ အသမာ
ဟာရဒွန်၌ ဝင်သည်ဟု မှတ်။

၃၂၃။ ဝိဘာသာ၊ ပေါဒိနု-ဤသုတ်ကို အတိဒေသသုတ်ဟု သက္ကတဋီကာတို့
ဆိုလို၏။ သို့သော် ဒိဂုဿေကတ္ထံသုတ်၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အတိဒေသ ဖြစ်ထိုက်
မဖြစ်ထိုက် စိစစ်ပါလေ။ ဤသုတ်၌ “ဝိဘာသာ” ဟုဆိုသောကြောင့် ရှေ့သုတ်လာ
ပါဏျက်တ္ထ စသောသဒ္ဒါတို့၌ ဧကတ်နပုံမြဲ၏၊ ဤသုတ်လာ ရုက္ခစသော သဒ္ဒါတို့၌
နပုံဇကတ်မမြဲ (“အဿတ္ထကပိတနံ” အဿတ္ထ ကပိတနာ” ဟု ၂မျိုးရှိ၏) ဟူလို၊
ဤ ၂ သုတ်၏ သုတ်ရင်း အာဒိသဒ္ဒါတို့ဖြင့် မယူအပ်သော “သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနာ”
စသော သဒ္ဒါစု၌ကား အမြဲဗဟုဝုစ်ချည်းဟုလည်း ဆိုလိုရာရောက်၏။ သို့သော်
ရှေ့သုတ်ဖြင့် နပုံ ဇကတ် မမြဲကြောင်းကို ပြခဲ့ပြီ။ ဤသုတ် ရှေ့သုတ်တို့တွင် မပါ
သော်လည်း ဗဟုဝုစ်မြဲသည်ဟု ဧကန်မမှတ်ထိုက်။ ....“သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနံ” ဟု
လည်းကောင်း “အဘိဘူစ-အဘိဘူထေရ်လည်း၊ သမ္ဘဝေါစ-လည်း၊ အဘိဘူ
သမ္ဘံ” ဟုလည်းကောင်း “ခဏ္ဍောစ-ခဏ္ဍထေရ်လည်း၊ တိဿောစ-လည်း၊
ခဏ္ဍာဒိဿံ” ဟုလည်းကောင်း နပုံဇကတ် ရှိပြန်သည်။

[မဟာပဒါဒိနုသုတ်] ခဏ္ဍတိဿံ နာမ သာဝကယုဂံ၊ ပေါ အဘိဘူသမ္ဘဝံနာမ၊ ပေါ
သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနံ နာမ သာဝကယုဂံ အဟောသိ၊ (ပါဠိတော်)၊ ခဏ္ဍ
တိသန္တိ ဒွေပိ ဧကန္တံကတ္တာ ဧကတ္ထဝသေန ဝုတ္တန္တိ အာဟ-ကဏ္ဍော စ
တိဿော ဇာတိ။ (၎င်းဋီကာ)

ဗဟုဝဏ်လည်းရှိ၏။ [“ညောင်ဗုဒ္ဓဟော၊ ညောင်ချဉ်တို့” ဟုပေး၊] ဥသီရဉ္စ- ပန်းရင်းလည်း၊ ဗိရဏဉ္စ-မြိတ်မြိတ်လည်း၊ ဝါ-မြက်မွှေးလည်း၊ ဥသီရဗိရဏ်-ပန်းရင်း မြိတ်မြိတ်၊ ဥသီရဗိရဏာဝါ-ဥသီရဗိရဏာဟုလည်းရှိ၏။ အဇောစ-

မှတ်ချက်။ ။ဤ၌ “သာဝကယုဂ်” ဟူသော နပုလ္လိင်ကိုလည်းကောင်း သာဝက ၂ပါးမှ တစ်စုံသာဖြစ်၍ ဧကတ္တဖြစ်ရပ်ကိုလည်းကောင်း လိင် ဝဏ်တူအောင် သာဝက ၂ပါးကိုစိတ်ဖြင့် ပေါင်းစု၍ “ဇဏ္ဍတိသံ” ဟု သမာဟာရဒွန် ပြုနိုင်သည်။ ထိုကဲ့သို့ နောက်ဥပရာပဒ်မရှိလျှင် “ဇဏ္ဍတိဿ၊ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ” ဟုသာ ဣတရိ တရယောဂဒွန် ပြုရမည်ဟုမှတ်၊ ထို့ပြင်- “ဝိဘာသာ ဧကတ္တ နပုံသကလိင်္ဂတ္ထ” အရ ဤသုတ်ဖြင့် နပုံဧကတ် ရံခါစီရင်၍၊ ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်သည့်အခါ ဗဟုဝဏ်ချည်းသာ ဖြစ်၏။ လိင်အားဖြင့်လည်း နောက်ပုဒ်၏ ရိုးရာလိင်သို့လိုက်၍ “သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ” ဟု ပုလ္လိင် လည်းကောင်း၊ “ဥသီရဗိရဏာနိ” ဟု နပုလ္လိင်လည်းကောင်း (ဗိရဏာ၌ နိကို အာပြုထားသည်) ရှိစေရမည်။ ထိုသို့ ဗဟုဝဏ်နှင့် နောက်ပုဒ် လိင်ရှိ အောင်ကား သုတ်ဖြင့် အထူးစီရင်ဖွယ် မလို၊ သဒ္ဓါထုံးစံအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်-ဟု မှတ်။ [“ဧကတ္တာဘာဝေ (ဤသုတ်ဖြင့် ဧကတ္တ မဖြစ်ရာ၌) ဗဟုဝဏ် ပရဿေဝ လိင်္ဂဉ္စ”-ရှု၊ ဤစကားအရ “ဒိဂု ဒွန္တာ၊ အသမာ၊ ဆုံးရာ လိင်နှင့်တိုက်” ဟုလည်း ဆိုခဲ့သည်။]

သစ်ပင်စသည် အနက်ဟောသဒ္ဓါ။ ။ရက္ခ တိဏစသည်၌ “သစ်ပင်အနက် ဟောသဒ္ဓါ” ဟူရာဝယ် ရက္ခသဒ္ဓါ၏ အနက်ဟောဖြစ်သော သစ်ပင်သာမန်ကို ဆိုလို သည်မဟုတ်။ “ညောင်ပင်-မန်ကျည်းပင်” စသည်ဖြင့် နာမည်ထူးရှိသော သစ်ပင်ကို ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် “ရက္ခောစ အဿတ္တောစ” စသည်ဖြင့် သစ်ပင်သာမန် (သစ်ပင်အားလုံး) ကိုဟောသော ရက္ခသဒ္ဓါမျိုးနှင့် ဒွန်မတွဲရာ တိဏစသော ဒွန်၌ လည်း “တိဏဉ္စ ဗိရဏဉ္စ” စသည်ဖြင့် မြက်သာမန်ဟော သဒ္ဓါနှင့် လည်းကောင်း၊ “ဝသုစ ဟတ္ထိစ” စသည်ဖြင့် သားကောင် သာမန်ကိုဟောသော ပသုသဒ္ဓါနှင့် လည်းကောင်း ဒွန်မတွဲရာ၊ ဓန ဓည စသည်လည်း နည်းကူ။ [ရက္ခာဒိဂ္ဂဟဏေက- ရက္ခ အစရှိသော သဒ္ဓါဖြင့် (တိဏ ပသု စသည်ကိုယူ)၊ ဣဟ-ဤသုတ်၌၊ ရက္ခာဒိ ဝိသေသ ဝါစိန်-သစ်ပင်နာမည်အထူး မြက်နာမည်အထူး စသည်ကိုဟောသော သဒ္ဓါတို့ကို၊ ဂဟဏ်-ယူရခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ဇိနိန္ဒုဗုဒ္ဓိနာသ။]

ရက္ခဗျင်း တိဏဗျင်း စသည်သာဒွန်တွဲ။ ။ရက္ခ တိဏ စသည်ဖြင့်ခွဲခြား၍ ပြထားသောကြောင့် သစ်ပင်ဟော သဒ္ဓါချင်းသာ “အဿတ္တကပီတန်” စသည်ဖြင့် ဒွန်တွဲရ၏။ သစ်ပင်ဟော သဒ္ဓါနှင့် မြက်ဟော သဒ္ဓါစသည်ကို “အဿတ္တဗိရဏ်” စသည်ဖြင့်ဒွန်မတွဲရာ၊ ထိုအဘူ တိဏသဒ္ဓါနှင့် ပသုသဒ္ဓါ၊ စသည်ကိုလည်း ဒွန်မတွဲရာ၊ ဤသို့လျှင် သစ်ပင်ဇာတ် မြက်ဇာတ် စသည်ဖြင့် ဇာတ်တူသဒ္ဓါချင်းသာ ဒွန်တွဲသော ဟုမှတ်။ ထိုဇာတ်တူချင်း ဒွန်တွဲရာ၌လည်း သတိတူသဒ္ဓါချင်း မတွဲရာ၊ ၃ပမာ ၄ ကာ ဗုဒ္ဓဟေပင် အမာ ကိုပြုလိက၌ “အဿတ္တောစ အဿတ္တောစ အဿတ္တ အဿတ္တ”

ဆိတ်လည်း၊ ဧဋ္ဌကောစ-သိုးလည်း၊ အဇေဋ္ဌက-ဆိတ်သိုး၊ အဇေဋ္ဌကာ ဝါ-
အဇေဋ္ဌကာ ဟုလည်းရှိ၏၊ ဟိရညဉ္စ-ငွေလည်း၊ သုဝဏ္ဏဉ္စ-ရွှေလည်း၊ ဟိရည
သုဝဏ္ဏ-ငွေ ရှေး၊ ဟိရည သုဝဏ္ဏာ ဝါ-ဟိရည သုဝဏ္ဏာလည်းရှိ၏၊ သာလိစ-
သလေးလည်း၊ ယဝေါစ - မုယောလည်း၊ သာလိယဝံ - သလေး မုယော၊

စသည်ဖြင့် ဒွန်မတွဲရ၊ ဘာကြောင့်နည်း....သုတိတူ ပုဒ်များကို “အဿတ္ထောစ
အဿတ္ထောစ အဿတ္ထာ” စသည်ဖြင့် ဧကသေသံ လုပ်ရသောကြောင့်တည်း၊
ဇာတ်တူ သဒ္ဒါပင်ဖြစ်သော်လည်း ပရိယာယ်သဒ္ဒါချင်းကား ဒွန်မတွဲရ၊ ဥပမာ-
အဘိဓာန်၌ “ပိလက္ခော ပိပုလိတ္တိယံ” ဟုပြထားသော ပိလက္ခနှင့် ပိပုလိကို “ပိလ
က္ခောစ-ညောင်ကြတ်လည်း၊ ပိပုလိစ-ညောင်ကြတ်လည်း၊ ပိလက္ခပိပုလိ-ညောင်
ကြတ် ညောင်ကြတ်တို့” ဟုဒွန်မတွဲရ၊ ဘာကြောင့်နည်း.... “အရက္ခ ဒွန်တွဲ” ဟူသည်
နှင့်အညီအနက်အရ မတူမှသာ ဒွန်တွဲနိုင်သောကြောင့်တည်း။

[စိနိန္ဒုဒ္ဒိ] အတြဟိ ရက္ခာဒိဟိ ဒွန္ဒော ပစ္စေကံ ဝိသေသိယတေ၊ တေနေသံ
ဝိဘာသာ တုလျဇာတိယေသ္မဝါ-ဝတိဋ္ဌတေ၊ ဝိရူပေသု တုလျဇာတိယေ
သ္မဝပိ၊ န သရူပေသု၊ တေသံ ဒွန္ဒော နတ္ထိ၊ ဧကသေသဝိဇာနတော၊ ဝိရူ
ပေသုပိ န ပရိယာယေသု၊ တေသံ ဒွန္ဒောဘာဝတော၊ ပေ၊ ဘိန္နာမိဋ္ဌာနာ ဟိ
စတ္တတာ၊ န ပရိယာယာနံ ဘိန္နတ္တတာ သမ္မဝတိ။

အဿတ္ထော၊ ပေ၊ ကပိတနာဝါ-“ဤကားရက္ခ” အရဒွန်တည်း၊ “အဿတ္ထော
ဇောဓိစ ဒွိသု” အဘိဓာန်နှင့်အညီ ဘုရားပွင့်တော်မူရာ ညောင်ပင်မျိုးကို “ဗုဒ္ဓဟေတု-
ဘုရားဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း” ဟုကြံ၍ အဿတ္ထကို “ညောင်ဗုဒ္ဓဟေ=ဇောဓိညောင်”
ဟု အနက်ပေးကြ၏။ [“အဿံ (စိရံ) ကြာရည်စွာ+ ဌာတိ (တိဋ္ဌတိ)- တည်တတ်
၏၊ ဣတိ အဿတ္ထော” ဟု ထောမနိဓိဝိဂြိုဟ်ပြု၏၊ အဿံ (ဇောဓိဉာဏံ) တိဋ္ဌတိ
တ္ထောတိ အဿတ္ထော=ဇောဓိဉာဏံ၏ တည်ရာဖြစ်သောသစ်ပင်” ဟုလည်း
ဝိဂြိုဟ်ကြံကြ၏။ သို့သော် “အဿတ္ထ” ဟူသောအမည်သည် ဘုရားမပွင့်မီကဖြစ်ခဲ့
သောကြောင့် ထိုဝိဂြိုဟ်သည် နောက်ဆရာတို့ အကြံမျှသာတည်း၊] အဘိဓာန်၌ “ဂဒ္ဒ
ဘဏ္ဍော၊ ကပိတနော-ညောင်ချည်” ဟုပေးကြသောကြောင့် ဤ၌လည်း ထိုအတိုင်း
ပေးလိုက်သည်၊ ထောမနိဓိ၌ကား “ကပိ+ဤ+တနံ” ဟုခွဲ၍ ကပိနံ-မျောက်တို့၏၊
ဂု (လက္ခံ)-အသရေကို၊ တနောတိ-ချဲ့တတ်၏၊ ဣတိ ကပိတနော” ဟုဝိဂ္ဂဟပြု၍
“အာမြာတက-ဝေးပင် (ဝေးပင်)၊ သရိသ-ကုက္ကိုပင်” ဟု အနက်ဖွင့်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ ကပိတနကို “ကပိတ္တန”-ဟုပြင်၍ “ကပိတ္တန-ညောင်ကြတ်ပင်” ဟု
ပေးကြ၏၊ “ကပိတ္တန” ပါဠိကို ပါဠိသက္ကတ အဘိဓာန်တို့၌မတွေ့ရ၊ ကပိတ္တ-ပါဠိကို
သာသနာ့ ရ၏၊ ထိုကပိတ္တကို “ကပိ တိဋ္ဌတိ အတြာတိ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ထိုအသီးကို
ဗာ သောမျောက်များ၏ တည်ရာသစ်ပင် (သီးပင်) ဟုအနက်ဆိုကြသည်၊ ပကို ဗပြု၍

သာလိယဝါ ဝါ-သာလိယဝါဟုလည်းရှိ၏။ ကာသီစ-ကာသီတိုင်းတို့လည်း၊ ကောသလာစ-လောသလတိုင်းတို့လည်း၊ ကာသီကောသလ- ကာသီတိုင်း ကောသလတိုင်း၊ ကာသီကောသလာ ဝါ - ကာသီ ကောသလာဟုလည်း ရှိ၏။ အာဒိဂ္ဂဟဏ် ကိမတ္ထံ၊ သာဂဇ္ဇဉ္စ-အပြစ်ရှိသော တရားလည်း၊ အနဝဇ္ဇဉ္စ-အပြစ်မရှိသော တရားလည်း၊ သာဝဇ္ဇာ နဝဇ္ဇာ-အပြစ်ရှိသော တရား၊ အပြစ် မရှိသော တရား၊ သာဝဇ္ဇာ-နဝဇ္ဇာ ဝါ- ဟုလည်း ရှိ၏။ ဟိနဉ္စ- အယုတ်လည်း၊

“ကဗိတ္ထ” ဟုလည်းရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “အဿတ္ထောစ ကပိတ္ထောစ အဿတ္ထကပိတ္ထံ” ဟု ရှိမည်ဆိုလျှင်ရှိနိုင်သေး၏။ “အဿတ္ထကပိတ္ထနံ” ဟုကား မရှိသင့်၊ “အဿတ္ထကပိတနံ” သည် ဤသုတ်ဖြင့် နပုံဧကတ် စီရင်ထားသော ပုံစံတည်း။ “အဿတ္ထကပိတနာ” ကား ဝိဘာသာသဒ္ဓါမြစ်၍ နပုံဧကတ် မစီရင်ရသော ပုံစံတည်း။ နောက်၌ ဝါနှင့်လာသမျှ ဤနည်းချည်းသာ၊ နပုံဧကတ်ရုပ်များကို စက္ခုသောတနည်းမိုး၍တွက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နပုံဧကတ် စီရင်ရုံသာ၊ နပုံဧကတ် မစီရင်ရသော ရုပ်များကို သမဏာဗြာဟ္မဏာ နည်းမိုး၍တွက်၊ ထိုရုပ်များကို အခြေပြု “နာမာနံ သမုစ္စယော ဒွန္ဒော” သုတ်၌ ပြထားပြီ။

ဥသီရဉ္စ၊ ပေ၊ ဝိရဏာဝါ။ ။ဤကား “တိဏ” အရ ဒွန်တည်း။ “သျှာဒ္ဓိရဏံ ဝိရတနံ၊ မုလေ-သျှာသီရ-ဣဒ္ဓိယာမိ” ဟု အမရကောသနှင့် ပါဠိအဘိဓာန်အတိုင်း ဝိရဏခေါ်သော မြက်၏အမြစ်ကိုပင် “ဥသီရ” ဟုခေါ်၏။ ဓမ္မပဒေ ကလိလမစ္ဆတ္ထု၌လည်း “ဥသီရတ္ထောဝ ဝိရဏံ = ဥသီရကို အလိုရှိသူသည် ဝိရဏကိုတူးသကဲ့သို့” ဟု ဟောတော်မူ၏။ “ဥသီရံ-ပန်းရင်း” ဟု ပေးရိုးရှိ၍ ထိုအတိုင်း ပေးရသည်။ သို့သော် အမရကောသ၌ “ပန်းရင်း” အနက်ဟောသဒ္ဓါစုတွင် “အဘယံ နလဒိ သေဗျံ” စသည်သာပါ၍ “ဥသီရ” သဒ္ဓါ မပါချေ။ ဝိသဒ္ဓါပပဒ၊ ဤရဓာတ် ယုပစ္စည်းဖြင့် “ဝိရဏ” ဟုရှိသော ဝိရဏသဒ္ဓါကို အမရကောသ အဘိဓာန် နိဿယသစ်၌ “မြိတ်မြက်၊ ရှင်မွှေးလွန်းမြက်၊ မြက်မွှေး” ဟု အနက် ၃ မျိုးပေး၏။ ထို ဝိရဏမြက်သည် ချုံမျိုးဖြစ်၍ “ဝိရဏထမ္မ” ဟု ချုံဟော ထမ္မသဒ္ဓါနှင့် တွဲလေ့ရှိသည်။

အဇောစ၊ ပေ၊ ကာသီ ကောသလာဝါ- [အဇောကနှင့်တွဲသော အသေဒ္ဓါကို “သားကောင်” အနက်ဟောဟု ဖုဿထေရဂါထာ အဋ္ဌကထာဆို၏။ ဤ၌ ရိုးရာအတိုင်း အနက်ပေးသည်။] “အဇောက” သည် ပသုဒ္ဓနံ၊ “ဟိရည နုဝဏ္ဏ” သည် ဓနဒ္ဓနံ “သာလိယဝံ” သည် ညေဒ္ဓနံ၊ “ကာသီကောသလာ” သည် ဇနပဒဒ္ဓနံတည်း ၊ ဟိရည သဒ္ဓါသည် အယဉ် အရိုင်းဖြစ်သော ရွှေ ငွေ ၂ မျိုးလုံးကို ဟောသော်လည်း သဝဏ္ဏ (ရွှေ) နှင့် တွဲ၍ပြသောကြောင့် ငွေကိုသာ ဟောသည်။ ဇနပဒဒ္ဓနံကိုပိုင်သော မင်းသားအများကို ဇနပဒဒ်တစ်ခုပေါ်၌ ကင်စား၍ ငွှာကျူပစာရအားဖြင့် ဇနပုရံ တစ်ခုကိုပင် ဗဟုဂုဏ်ဖြင့် သုံးစွဲရ၏။ ထို့ကြောင့် “ကာသီစ ကောသလာစ” ဟုဗဟုပုရံ ဝိဂ္ဂိုဟ်ပြုသည်။ [“ဇနပဒ” ဟူသည် ယခုခေတ်၌ မြို့နယ် (ဒိစတြိတ်) တစ်ခုလုံးဟုလည်း။]

ပဏီတာဝ-အမြတ်လည်း၊ ဟိန ပဏီတံ-အယုတ်အမြတ်၊ ဟိနပဏီတာဝါ-ဟိန ပဏီတာဟုလည်း ရှိ၏။ ကဏောစ-အမည်းလည်း၊ သုက္ကောစ-အဖြူလည်း၊ ကဏ သုက္က-အမည်း အဖြူ။ ကဏ သုက္ကာဝါ-ကဏသုက္ကာဟုလည်းရှိ၏။ (ဣတိ-ဤသို့ စသော ပြယုဂ်တို့ကို ယူရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ (၃၆၀) .

အာဒိဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ ကဏသုက္ကာဝါ-“ဇနပဒါဒိနံ”၌ အာဒိဖြင့် ဂုဏ်အားဖြင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော အနက်များနှင့် ငှက်မျိုးကို ယု-ဟု ရူ၌ဆို၏။ ရှေးသုတ်၌ ဝိဝိဓ ဝိရုဒ္ဓတ္ထအဖြစ်ဖြင့် ဆန့်ကျင်ဘက် အနက်များကိုယူခဲ့ပြီး သို့သော် “ဝိဝိဓဝိရုဒ္ဓ” အရ ဆန့်ကျင်ဘက်များသည် “အဟိနကုလံ=မြွေခြပ်, မြွေပါခြပ်” စသည်ဖြင့် ခြပ်အနက်များတည်း၊ ဤသုတ်လာ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ယူရသော ဆန့်ကျင်ဘက်ကား “အပြစ်ရှိခြင်းဂုဏ်-အပြစ်မရှိခြင်းဂုဏ်, မည်းနက်ခြင်းဂုဏ်, ဖြူစင်ခြင်းဂုဏ်, ကုသိုလ်၏ ကောင်းကျိုးပေးခြင်းဂုဏ်-အကုသိုလ်၏ မကောင်းကျိုးပေးခြင်းဂုဏ်” ဤသို့ ဂုဏ်အားဖြင့် ဆန့်ကျင်ဘက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ခြပ်ချင်း အမြဲရန်ဘက်ဖြစ် ရာ၌ ရှေ့သုတ်ဖြင့် အမြဲ ဧကတ် နပုံ စီရင်၊ ဒွန်တွဲရာ၌ ရှေ့နောက် ထားရပုံ ဥပဒေကို ရူဒ္ဓန်သမာသ်အဆုံး၌ ဆို၏။ ပုံစံများနှင့် ရုပ်စီရင်ပုံကို မှုမှာ ရှု။

ဗာလာဝတာရ။ ။ဗာလာဝတာရ၌လည်း “နိစ္စဝိရောဒိနံ- (ကုသိုလ် + အကုသိုလ်, အမည်း=အဖြူ, နေ့+ည၌, အရိပ်+နေပူ စသည်ဖြင့်) အမြဲဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ကုန်သော၊ အဒဗ္ဗာနံ-အဟိနကုလကဲ့သို့) ခြပ်လည်း မဟုတ်ကုန်သော သဒ္ဓါ တို့၏” ဟု အာဒိအတွက်ဆို၍ “ကုသလာ ကုသလံ, ကုသလာ ကုသလာနိ” ဟု ပုံစံထုတ်၏။ ရူပသိဒ္ဓိကဲ့သို့ ငှက်များကိုလည်းယူ၏။ ထို့ပြင်-“ဗျဉ္ဇနာနံ-ဒဓိဃတံ (နို့ခမ်းထောပတ်), ဒဓိဃတာနိ၊ ဒိသာနံ-ပုဗ္ဗာပရံ, ပုဗ္ဗာပရာ ဣစ္စာဒိ” ဟု (ဗျဉ္ဇန) ဟင်းလျာ အနက်ဟော သဒ္ဓါ-အရပ် ဒိသာဟော သဒ္ဓါစုကိုလည်း ယူသေးသည်။ ထိုတွင် ဒိသာဟော ဒွန်ကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ရှေ့သုတ်လာ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ယူခဲ့၏။ သို့ သော် “နာညံ သဗ္ဗနာမိကံ” သုတ်၌ “ပုဗ္ဗာပရာနံ” စသည်ဖြင့် ဒိသာဟော ဒွန်ပုဒ် တို့၏ ဗဟုဂုဏ်ကို ပြခဲ့သောကြောင့်လည်းကောင်း ပါဏီနီ၌ “ဝိဘာသာ ရက္ခမိဂ တိဏ ဓည ဗျဉ္ဇန ပသု သကုန အဿ ဝဠဝ ပုဗ္ဗာပရာ-ဧရာတ္တရာနံ” ဟု ပုဗ္ဗာ ပရစသော ဒိသာဟော သဒ္ဓါစုကို ဤသုတ်၌ ယူထားသောကြောင့်လည်းကောင်း ဤ သုတ်လာ အာဒိဖြင့် ဗာလာဝတာရ ယူပုံသာလျှင် ရူပသိဒ္ဓိထက် စုံလင်သင့်မြတ် ၏ ဟုမှတ်။

[ဆောင်] ခြပ်မဖက်, ဆန့်ကျင်ဘက်ဂုဏ်, ငှက်မျိုးစုံနှင့်, တစ်ပုံဟင်းလျာ, နက်ဒိသာဟု, ဝိဘာသာသုတ်, အာဒိပုဒ်, ဖွင့်ထုတ် ဗာလာဝတာ။

ဒွိပဒေါ ပေါ
ကမ္မဓာရယော

၃၂၄။ တုလျာဓိကရဏာနိ-တုသော တည်ရာအနက် ရှိကုန်
သော၊ ဒွေ ပဒါနိ - ၂ ပုဒ်တို့ကို၊ ယဒါ-အကြင်အခါ၌၊
သမဿုန္တေ - သမာသံ စပ်အပ်ကုန်၏။ တဒါ-ထိုအခါ ၌၊
သော သမာသော-သည်။ ကမ္မဓာရယ သညော-ကမ္မဓာရ အမည် ရှိသည်။ ဟောတိ
-၏။ မဟန္တောစ-မြတ်သူလည်း ဟုတ်၏။ သော-ထိုမြတ်သူ ဟူသည်။

၃၂၄။ ဒွေပဒါနိ တုလျာဓိကရဏာနိ- “တုလျံ+အဓိကရဏံ ယေသံတိ
တုလျာဓိကရဏာနိ၊ ယေသံ-အကြင် (“မဟန္တော+ပုရိသော” စသော) ၂ ပုဒ်တို့၏။
တုလျံ-တုသော၊ အဓိကရဏံ-တည်ရာအနက်သည်။ အတ္တိ ဣတိ၊ တာနိ-ထို ၂ ပုဒ်
တို့သည်။ တုလျာဓိကရဏာနိ-တို့ မည်၏။ ဘုရားအလောင်းတော်သည် အခြားသူတို့
ထက် မြင့်မြတ်သောဂုဏ်ထူးရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “မဟန္တ” မည်၏။ ယောကျ်ားဇာတ်
လည်းရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “ပုရိသ” လည်းမည်၏။ ဤသို့လျှင် “ဘုရားအလောင်း
တော်” ဟူသော အနက်တစ်ပါးအပေါ်၌ “မဟန္တော+ပုရိသော” ဟူသော ပုဒ် ၂ ခုတို့
တည်ကြသည်။ [အနက်ရှိမှ သဒ္ဒါဖြစ်ပေါ်နိုင်ရကား အနက်သည် တည်ရာ (အဓိက
ရဏ) ဖြစ်၍ သဒ္ဒါကား တည်ရာရှိသော (အဓိကရဏံ) ဖြစ်သည်။ “ဒွိပဒါနိ” ဟု
ပါ၌ရှိသည်ကား မကောင်း၊ “ဒွေ+ပဒါနိ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိဗာလာဝတာရတို့ ရှိတိုင်းသာ
ကောင်း၏။ ဘာကြောင့်နည်း!... “ဒွိပဒေ” ဟူသော သုတ်ပုဒ်ကို “ဒွေ+ပဒါနိ” ဟု
ဝါကျဖြင့်သာ ဖွင့်ပြထိုက်သောကြောင့်လည်းကောင်း “အသမာဟာရဒိဂု” ဆိုဖို့ရာ
လည်း “ဒွိပဒါနိ” ဟု ပါဠိသုံး မရှိသောကြောင့် လည်းကောင်းတည်း။]

ယဒါ သမဿုန္တေ၊ တဒါ၊ ပေါ၊ ဟောတိ- “သတ္တမိ” ဝိဘတ်ဆုံးလျက်ရှိသော
“တုလျာဓိကရဏေ” ကဲ့သို့သော ပုဒ်များသည် လက္ခဏာအနက်ကိုဟောလျှင် ယဒါ+
တဒါထည့်၍ ဖွင့်ရိုးရှိ၏။ ဘာကြောင့်နည်း!... အချို့အရာဝယ် လက္ခဏာအနက်သည်
အာဓာရသဘော သက်သောကြောင့်တည်း၊ ဥပမာ- “ဂေါသု ဒုယုမာနာသု ဂတော
ပုရိသော” ၌ “ဒုယုမာနာသု” ဟူသောလက္ခဏာသည် “နွားမတို့ကို နို့ညှစ်ချိန်၌+
ယောကျ်ား သွားသည်” ဟု ကာလာဓာရအနက် သက်ရောက် သကဲ့သို့တည်း။
“တုလျာဓိကရဏဖြစ်သော ၂ ပုဒ်တို့ကို သမာသံစပ်ရာ အခါ၌+ထိုသမာသံသည်
ကမ္မဓာရ မည်သည်” ဟုလို့၊ ကမ္မဓာရမည်ခြင်းအကြောင်းနှင့် ပစနတ္ထကို ရှု၍ ရှု။
ဤသုတ်ဖြင့် သမာသံလည်းစပ်။ ။ ဤ ဝုတ္တိဖွင့်ပုံကိုထောက်လျှင် ဤ
သုတ်သည် ကမ္မဓာရအမည်မှည့်သောသုတ်ဟုသာ သိရ၏။ မဟန္တောနှင့် ပုရိသော
၂ ပုဒ်ကို သမာသံစပ်ပေးသော သုတ်ဟု မသိရသေး။ သို့သော် ကမ္မဓာရအမည်ရ
သော ၂ ပုဒ်သည် ဝိဘတ်ကွဲနေသော ဝါကျဖြစ်နိုင်၊ တစ်ဝိဘတ်တည်း ရှိရမည့်
သမာသံသာဖြစ်ထိုက်၏။ ထို့ကြောင့် ကမ္မဓာရဟူသော နာမည်မှည့်မှုကို ပဓာနပြု၍
ဤသုတ်သည် အညာဏနပပတ္တိနည်းဖြင့် သမာသံစပ်ပေးမှုကိုလည်း စီရင်သောသုတ်ဟု
မှတ်၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတ ပဗ္ဗကောသုတ်၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ကိုရေးခဲ့ပြီ။ သာ၍နာလည်
အောင် ဤသုတ်၌ထပ်ရှုရေးသည်။ နောက်နောက် အမာဒိတပျာရိသံ ဗဟုဗ္ဗိဟိ- ဒွန်

ပုရိသောစ - ယောက်ျားလည်းဟုတ်၏။ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ မဟာပုရိသော-
မဟာပုရိသ မည်၏။ ကဏောစ-အနက်လည်း ဟုတ်၏။ သော - ထိုအနက်
ဟူသည်။ သပ္ပောစ-မြွေလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ ကဏသပ္ပော-မည်၏။ နိလဉ္စ-
အညိုလည်း ဟုတ်၏။ တံ-ထို အညိုဟူသည်။ ဥပ္ပလဉ္စ-ကြာလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ
နိလုပ္ပလံ-နိလုပ္ပလ မည်၏။ လောဟိတဉ္စ-အနီလည်း ဟုတ်၏။ တံ-ထိုအနီ

အမည်ပေးသော သုတ်များ၌လည်း ဤနည်းချည်း မှတ်ပါ။ ဒီဂု-ဥဘောတပျူရိသံ
အမည်မှည့်သော သုတ်များ၌ကား ကမ္မဓာရဲ၏ နောက်လိုက်ဖြစ်၍ သမာသံ စပ်
ပေးဖွယ် မလို၊ ဤသုတ်က စပ်ပေးပြီးဖြစ်သည်။

တိပဒကမ္မဓာရဲမရှိ ဝါဒ။ ။ “ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ” ဟု ဆိုသောကြောင့်
ကမ္မဓာရဲ သမာသံ၌ ၂ ပုဒ်သာ တွဲစပ်ရမည်ဟုလည်းကောင်း၊ ဒွိပဒေဟူသော စကား
သည် ၂ ပုဒ်တွဲ များသောကြောင့် ယေဘုယျအားဖြင့် ဆိုအပ်သော စကားတည်း၊
တိပဒ ကမ္မဓာရဲလည်း ရှိနိုင်သည်ဟုလည်းကောင်း ဝါဒကွဲ၏။ ထိုတွင် ၂ ပုဒ်သာ
စပ်ရမည်ဟူသော ဆရာတို့သည် “ဒွန်နှင့် ဗဟုဗ္ဗိဟိမှတစ်ပါး အခြားသမာသံများ၌
၂-ပုဒ်သာ တွဲစပ်ရမည်” ဟုဆိုကြ၏။ အကယ်၍ တိပဒ ကမ္မဓာရဲရှိခဲ့လျှင် “မဟာတံ
မဟာ တုလျာဓိကရဏေပဒေ၊ ကမ္မဓာရယသညေစ” စသောသုတ်များဖြင့် ဥတ္တရပဒ
ကြောင့် မဟန္တကို မဟာပြုရာ၌လည်းကောင်း ဥတ္တရပဒကြောင့် ရှေ့ပုဒ်ကို ပုဗ္ဗောဒရာ
၌လည်းကောင်း အခက်အခဲတွေ့ဖွယ်ရှိ၏။ ထင်ရှားစေအံ့-“မဟန္တဉ္စ+တံ+နိလဉ္စ+
တံ+ဥပ္ပလဉ္စ” ဟု တိပဒတွဲလျှင် နောက်ဆုံးပုဒ်ကို ဥတ္တရပဒဟု ခေါ်သောကြောင့်
ဥပ္ပလံသည် ဥတ္တရပဒဖြစ်၏။ ထိုဥတ္တရပဒဖြစ်သော ဥပ္ပလံကြောင့် နိလခြားသော
မဟန္တကို မဟာမပြုနိုင်တော့ချေ။ ဤသို့စသည် အခက်အခဲရှိသောကြောင့် တိပဒ
မတွဲဘဲ “နိလဉ္စ တံ ဥပ္ပလဉ္စ-နိလုပ္ပလံ” ဟု ပထမတွဲ၍ “မဟန္တဉ္စ+ တံ+နိလုပ္ပလဉ္စ၊
မဟာ နိလုပ္ပလံ” ဟုထပ်၍တွဲရမည်။ ဤကား တိပဒ ကမ္မဓာရဲမရှိဟူသောဝါဒတည်း။

[သံစိတ္တသာရ] ဒွန္ဒုဗဟုဗ္ဗိဟိဝဇ္ဇံ ပဒဗဟုတ္တေစ၊...ဒွန္ဒုသမာသံ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာ
သဉ္စ ဝဇ္ဇယိတွာ ပဒဗဟုတ္တေ သမာသော နဘဝတိ၊ ပေ၊
မဟန္တဉ္စတံ နိလဉ္စတံ ဥပ္ပလဉ္စတံ - ပဋေစ (လိမ္မာသု)+ သာ+
သာမာစ+သာ+ကညာဇာတိ ပဒဗဟုတ္တေ န ဘဝတိ ကမ္မ
ဓာရယော၊ ပေ၊ သမာသေ သဗ္ဗန္တပဒ မုတ္တရပဒ မုစ္စတေ
(သမာသံ၌ အားလုံး၏ အဆုံးပုဒ်ကို ဥတ္တရ ပဒဟု ဆိုအပ်၏)၊-
၎င်းဋီကာ။

တိပဒကမ္မဓာရဲ အရှိဝါဒ။ ။ မုဒ္ဒဗောဓ၌ကား တိပဒ ကမ္မဓာရဲမရှိ ဟူသော
ရှေ့ဝါဒကို ဝန်မခံလိုသောကြောင့် “သံစ+သော+စိစ္စ+သော+အာနန္ဒောဇာတိ သန္တိ
ဒါနန္ဒော” ဟု တိပဒ ကမ္မဓာရဲပြုလေသည်။ သံစ-မြဲလည်း မြဲ၏။ သော-ထိုမြဲသု
ဟူသည်။ စိစ္စ-တစ်ကိုယ်လုံး ဉာဏ်တံးလည်း ဟုတ်၏။ သော-ထိုဉာဏ်တံးဟူသည်။

ဟူသည်။ စန္ဒနဋ-စန္ဒကူးလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ လောဟိတစန္ဒန-မည်၏။
ဗြာဟ္မဏီစ-ပုဏ္ဏားမလည်း ဟုတ်၏။ သာ-ထိုပုဏ္ဏားမ ဟူသည်။ ဒါရိကာစ-
သူငယ်မလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ ဗြာဟ္မဏဒါရိကာ-မည်၏။ ခတ္ထိယာစ-မင်းသမီး
လည်းဟုတ်၏။ သာ-သည်။ ကညာစ-သတို့သမီးလည်းဟုတ်၏။ ဣတိ၊ ခတ္ထိယ
ကညာ-မည်၏။ ကမ္မဓာရယုက္ခန္ဓနေန-ကမ္မဓာရယဟူသော ဤအမည်ကို ပြုခြင်း
ဖြင့်၊ ကွ၊ အတ္ထော၊ ကမ္မဓာရယသညေစ-ရှိ၏။ (၃၃၉)

အာနန္ဒောစ-တစ်ကိုယ်လုံး ချမ်းသာတုံးလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ သစ္စိဒါနန္ဒော-မည်၏။
သစ္စိဒါနန္ဒော-မြိသောဉာဏ် ချမ်းသာတုံးဖြစ်သော ဝိဿနိး၊ ဤအလို “မဟာ နိလုပ္ပလံ၊
ပဋျသာမာ ကညာ (လိမ်မာသော ရွှေအဆင်းရှိသော သတို့သမီး)” တို့ လည်း
တိပဒကမ္မဓာရတည်း။ ဥတ္တရပဒ ဟူရာ၌လည်း မဟာပဋျတို့၏ နောက်၌
ကပ်လျက်ရှိသော “နီလ-သာမာ” တို့တည်းဟုမှတ်။ [စိတ္တသံသဋ္ဌာစ+တေ+
စိတ္တသမုဋ္ဌာနာစ+စိတ္တသဟဘုနော ဝေ စာတိ စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနသဟဘုနော
(အဋ္ဌသာလိနိ)။]

[မုဒ္ဒဇောဓဋ္ဌိ] ဥတ္တရပဒဒိဂု ဒွန္ဒ ဗဟုဗ္ဗိဟိဝံစံ ပဒဗဟုတ္ထေ သမာသော နတ္ထိတိ
ဒုဂ္ဂသံဟကြမဒိသွရး၊ တမ္မတ.မသ္မိကုဗ္ဗံ (ထိုအယူကို လက်မခံလိုသည်
ဖြစ်၍) တိဟိပဒေဟိ ကမ္မဓာရယ.မာဟ-သစ္စိဒါနန္ဒော ဣတိ။ [ဥတ္တရပဒ
ဒိဂုကို သင်္ချာပုဏ္ဏော ဒိဂုသုတ်၌ပြအံ၊ စ-တသဒ္ဓါထည့်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုခြင်းနှင့်
တသဒ္ဓါ၏ လိင်ဝတ်ကို ရုဘာသာဋီကာမှာ ရှ။]

နောက်ပုဒ်လိင်သာပဓာန။ ။ “အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယော-ဝိသတိစိတ္တာနိ” စသည်
ဖြင့် ရှေ့နောက် ၂ ပုဒ် လိင်ဝတ်မတူလျှင် နောက်ပုဒ် လိင်ဝတ် လိုက်ရမည်။ [နောက်
ပုဒ်၏ လိင်ဝတ်အတိုင်း နာမ်ရုပ် ပဒမာလာ ရှိစေရမည်-ဟူလို၊] ထို့ကြောင့် အဝိဇ္ဇာ
ပစ္စယောကို ပုလ္လိင် ပုရိသာဒိဂိုဏ်း သွင်း၊ ဝိသတိစိတ္တာနိကို စိတ္တာဒိဂိုဏ်း သွင်း၍
ဗဟုဝတ်ချည်း ရုပ်စဉ်၊ မဟန္တ ကဲ့သို့ ၃ လိင်ဆက်ဆံသော ဝိသေသန ပုဒ်များလည်း
ဝိသေသျှ နောက်ပုဒ် လိင်လိုက်၍ မဟန္တောစ+သော+ပုရိသောစ, မဟန္တ စ တံ ခနံစ,
မဟန္တိစ သာ ဒေဝိစ” စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်တွင်း၌ ရှိစေရမည်။ ပုရိသော-ခနံ- ဒေဝိ
ဟူသော နောက်ပုဒ်လိင်အတိုင်း ပုရိသာဒိ စိတ္တာဒိနဒါဒိဂိုဏ်းသွင်း၍ ရုပ်စဉ်၊ ထို့
ကြောင့် “ကမ်-တပ်ထုံး၊ အဆုံးလိင်နှင့်တိုက်” ဟု အခြေပြု၌ ဆိုခဲ့သည်။

အနက်ပေးပုံ။ ။နိဿယ၌ “မဟန္တောစ-မြတ်သူလည်း ဟုတ်၏၊ သော-ထို
မြတ်သူ ဟူသည်” စသည်ဖြင့် “သော” ကို သူ့နေရာရှိတိုင်း အလယ်ထား၍ အနက်
ပေးခြင်းသည် ပေးရိုးပေးစဉ် အနက်တည်း၊ မောဂ္ဂလ္လာနံ နိဿယသစ်၌ကား
“ဆိန္ဒူတံ-ဖြတ်အပ်သည်လည်း ထိုဝတ္ထုပင်၊ ပရဋ္ဌစ-စည်ပင်သည်လည်း ထိုဝတ္ထု

သင်္ချာပုဗ္ဗော
ဒီဂု

၃၂၅။ သင်္ချာပုဗ္ဗော-သော၊ ကမ္မဓာရယ သမာသော-သည်၊ ဒီဂုသညော-ဒီဂု အမည်ရှိသည်။ ဟောတိ၊ တိတိ - ၃ လုံး ကုန်သော၊ ဖလောနိ-သစ်သီးတို့တည်း၊ တိဖလံ-၃ လုံးသစ်သီး၊ ဝါ-သစ်သီး ၃ လုံး၊ တယော လောကာ၊ ပေ၊ ပဉ္စိန္ဒြိယံ၊ [ဒီဂုသောကတ္တံ သုတ်၌

ပင်” ဟု တစ်မျိုးပေးပုံတွေ့ရ၏။ ညေ ယျာစ တေ ဓမ္မာစာတိ ညေ ယျဓမ္မာ” ဟူသော မူလဒီကာကို “တေပဒတ္တာ ညေ ယျာစ ဟောန္တိတိ အတ္ထော” ဟု ဖွင့်ပြသော မဇ္ဈိကာကိုထောက်၍ “သော-ထိုသူသည်၊ မဟန္တောစ-မြတ်သူလည်း၊ ဟောတိ-ဟုတ်၏။ ပုရိသောစ-လည်း၊ ဟောတိ-၏။ ဟု တသဒ္ဒါကို ရှေးဦးစွာ အနက်ပေးသော နည်းလည်းရှိ၏။ သို့သော် တသဒ္ဒါသည် ရှေ့ပုဒ်အရကိုပြန်၍ (လက်ညှိုးညွှန်သကဲ့သို့) ညွှန်ပြသောကြောင့် “မဟန္တောစ-၏။ သော-သည်၊ ပုရိသောစ-၏” ပေးသော နည်းသာလျှင် သင့်မည်ထင်သည်။ [“ဟုတ်၏” ဟု ထည့်ပေးခြင်းကား “ဟောတိ” ကို မြှုပ်၍ ပေးခြင်းတည်း။]

အချုပ်မှတ်ဖွယ်။ ။ “ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ” ဟူသော သုတ်စကား၌ “တုလျာဓိကရဏေ” ကိုထောက်၍ သမာသံချင်း အရတုလျှင် ကမ္မဓာရံ သမာသံ ၏ လက္ခဏာဟုမှတ်။ [“ပဒ နှစ်ဆူ၊ အရတု၊ မှတ်ယူ ကမ္မဓာရံ”] ဝိဂြိုဟ်တွင်းက ပုဒ်များသည် နောက်ကြိယာကို ငဲ့သောပုဒ်များမဟုတ်၊ နိပ္ပန္နပုဒ်၏ အနက်ကို ထင်ရှားစေဖို့ရာ အနက်ဖွင့်ပုဒ်များတည်း။ ထို့ကြောင့် မည်သည့် ကြိယာကိုမျှ မငဲ့မစပ်ဘဲ လိင်္ဂတ္ထကို ထွန်းပြခြင်းငှာ ပဌမာ ဝိဘတ်သာသကရသည်။ [“၂ ပုဒ်လုံးမှာ၊ ပဌမာ၊ သက်ပါ ဝိဂြိုဟ်ထံ”] “မဟန္တောစ+သော+ပုရိသောစ” ဟု ဖြစ်စေ၊ “မဟန္တော+ပုရိသော” ဟုဖြစ်စေ ပြုနိုင်သည်ချည်း မှတ်။ [“စ-တ သဒ္ဒါ၊ ဝါ-မပါ၊ နှစ်ဖြာ သင့်ချည်းပဲ”] လိင်္ဂဝစ်မတုလျှင် ရှေ့ပုဒ်၏ လိင်္ဂဝစ်နှင့်တူအောင် ဝိဂြိုဟ်ဝါကျတွင်း၌ တ သဒ္ဒါ၊ ထားရမည်။ [“မတုလိင်္ဂဝစ်၊ ရှေ့နောက်ပုဒ်တွင်၊ ရှေ့ပုဒ်တူစွာ၊ တ သဒ္ဒါ၊ ထားပါ ဝိဂြိုဟ်ထံ” ဟု အခြေပြု၌ ဆိုခဲ့သည်။] ဝိသေသန ပုဗ္ဗပဒ စသော ကမ္မဓာရံ အပြားကို ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှု၊ ရုပ်ကို ဤသုတ်-မဟာတ မဟာတုလျာဓိကရဏေ ပဒေသုတ်နှင့် ကမ္မဓာရယသညောစ သုတ်၌ အခြေပြုတွက်ပုံ တို့ကို နည်းမှီး၍ တွက်ပါ။

၃၂၅။ သင်္ချာပုဗ္ဗော- သင်္ချာပုဗ္ဗော ကမ္မဓာရယ သမာသော” ဟုဖွင့်သော ကြောင့် ဤဒီဂုသမာသံသည် ကမ္မဓာရံသမာသံမျိုးပင်တည်းဟု သိသာ၏။ ထို့ကြောင့် “၁-ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ် အရတုခြင်း၊ ၂-သင်္ချာပုဒ် ရှေ့ရှိခြင်း” အားဖြင့် ဒီဂုသမာသံ လက္ခဏာ ၂ပါးရှိသည်ဟုမှတ်၊ ဒီဂုအမည်ရခြင်း၏ အကြောင်းနှင့် ဝိဂြိုဟ်ကိုရူပသိဒ္ဓိ၌ ရှု။ [ကမ္မဓာရယ၊ သမာသပင်၊ ရှေ့ကသင်္ချာ၊ ရှိလေရာ၊ ဆင့်ကာဒီဂုခေါ်။] “သင်္ချာ ပုဗ္ဗော” ဟုဆိုသောကြောင့် ရှေ့ပုဒ်က သင်္ချာပုဒ်ဖြစ်ခြင်းသာ လိုရင်းတည်း။ နောက်ပုဒ်မှာ “တိဖလံ” စသည်ကဲ့သို့ သင်္ချာမဟုတ်သည်ဖြစ်စေ “တိသဟဿ- ၃-ထောင့်” စသည်ဖြင့် သင်္ချာ ဟုတ်သည်ဖြစ်စေ လိုရင်းမဟုတ်။

အနက်ပေးခဲ့ပြီ။ သတ္တ-ခုနစ်စင်းကုန်သော၊ ဂေါဒါဝရိယော-ဂေါဒါဝရီ မြစ်တို့ တည်း။ သတ္တ ဂေါဒါဝရ်-၇ စင်း ဂေါဒါဝရီမြစ်၊ ဝါ-ဂေါဒါဝရီမြစ် ၇ စင်း၊ ဒီဂ၊ ပေါ၊ ဒီဂုဿကတ္တံ။ (၃၄၇)

တိဏိ၊ ပေါ သတ္တဂေါဒါဝရ်-“တိဏိ+ဖလာနိ” ၌ တိဏိ အရ ၃ လုံးဟူသည် သစ်သီးတည်း။ ဤသို့ တိဏိနှင့် ဖလာတို့ အရတူကြသောကြောင့် ကမ္မဓာရဲလက္ခဏာ လည်းရှိ၏။ တိ-ဟူသော သင်္ချာသဒ္ဒါလည်း ရှေးရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “တိဖလံ” သည် ကမ္မဓာရဲအမည်သာ မက၊ ဒီဂုအမည်လည်း ရပြန်သည်။ သတ္တဂေါဒါဝရ်လည်း နည်းတူ။ [“ဂေါဒါဝရ်-ထိ၊ နဒိဘောဒေ” ဟု ထောမနိခိ၌ ဣတ္ထိလိင်ဟု ဆိုသော ကြောင့် “ဂေါဒါဝရိယော” ဟု ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်း ရှိရမည်။ “ဂေါဒါဝရာနိ” ကား ပါဠိပျက်။]

ရုပ်တွက်သည့်အခါ၌ “သတ္တ+ဂေါဒါဝရီ” တည်၊ ယောသက်၍ နာမ်ရုပ်တွက်။ “သတ္တ+ဂေါဒါဝရိယော” ဟု သမာသ်ဝါကျပြီးစေ၊ ဝိဂြိုဟ်နက်ဆို၊ ကမ္မဓာရဲသမာသ် စသည်စီရင်၍ “သတ္တ+ဂေါဒါဝရီ” ဟုပကတိပြု။ ဤသုတ်ဖြင့် ဒီဂုမှည့်၊ နောက်သုတ် ဖြင့် တပျူရိသ်လည်း မှည့်၊ နပုံဧကတ်စီရင်၊ ကွစိသမာသန္တဂတာန မကာရန္တော သုတ်ဖြင့် သမာသ်၏အဆုံး (ဤ) ကို (အ) ပြု။ [တစ်နည်း-အပစ္စည်းသက်၍၊ ရခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်။] “သတ္တဂေါဒါဝရ်” ဟုဖြစ်၏။ နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ အံပြု၍ “သတ္တ ဂေါဒါဝရ်” ဟုပြီးသည်။ စိတ္တာဒီဂိုဏ်းသွင်း၍ ဧကဂုဏ်ချည်း ရုပ်စဉ်၊ ရုပ်များက အခြေပြုကြည့်၍တွက်။

ရုပ်တွက်ရာ၌ မှတ်ချက်။ ။ကမ္မဓာရဲသမာသ်တွင် ဒီဂုထပ်၍ ဝင်သောကြောင့် “တိဏိ+ဖလာနိ” ဟု သမာသ်ဝါကျပြီး၍ ဝိဂြိုဟ်နက် (ဣတိ အတ္ထေ) ဟုဆိုပြီး နောက် ရှေးဦးစွာ “ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ ကမ္မဓာရယော” သုတ်ဖြင့် သမာသ် စပ်၍ ကမ္မဓာရဲ အမည်မှည့်ရမည်။ ထို့နောက် နာမာနံ သမာသောသုတ်ဖြင့် သမာသ် အမည်မှည့်၊ ဝိဘတ်ချေ၊ ပကတိပြု (တိဖလ)။ ဤသို့ ပကတိဖြစ်ပြီးမှ ဤသုတ်ဖြင့် ဒီဂုအမည်မှည့်ရမည်။ [ဤသုတ်ဖြင့် သမာသ်စပ်နေဖွယ်မလို၊ ဒွိပဒေသုတ်တုန်းက စပ်ခဲ့ပြီ။] ဥပမာ တပျူရိသာဟု ဆိုလတ္တံ့ဖြစ်သောကြောင့် ထိုသုတ်ဖြင့် တပျူရိသ်လည်း မှည့်ရဦးမည်။ ထို့နောက်မှ သမာဟာရဖြစ်လျှင် ဒီဂုဿကတ္တံသုတ်ဖြင့် နပုံဧကတ် စီရင်၊ နာမ်ငဲ့၊ သိ အံစသော ဧကဂုဏ်ချည်းသက်၍ စိတ္တာဒီဂိုဏ်း ရုပ်စဉ်ရမည်။ ဤ အစဉ်ကို နျာသနှင့် ရူတို့၌ ပြထားသော်လည်း သတိမမူမိဘဲ ရှိတတ်သည်။

[ဆောင်] ဒီဂုသမာသ၊ ရုပ်တွက်ကြမှု၊ ကမ္မဓာရည်း၊ ရိုးရာနည်းဖြင့်၊ ပကတိမှု၊ တိုင်အောင်ပြုလော၊ ဒီဂု-ထိုနောက်၊ တပျူရိသ်လျှောက်၍၊ ထိုနောက် ဆက်လက်၊ ဧကတ်နပုံ၊ သုံးသင့် သုံးပါ၊ နာမ်ငဲ့ကာ၊ ဆိုင်ရာ ဂိုဏ်းသွင်းလေ။

အသမာဟာရဒီဂု။ ။သမာဟာရဒီဂုအကြောင်းကို ဒီဂုဿကတ္တံသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ ပုံစံကား-ဧကောစ+သော+ပုဂ္ဂလော စာတိ-ဧက ပုဂ္ဂလော=တစ်ယောက်တည်းသောပုဂ္ဂိုလ်၊ ဤ၌ ဧကဟူသော သင်္ချာပုဒ် ရှေးရှိသော်လည်း သမာဟာရဒီဂုကဲ့သို့ ပေါင်းစုခြင်း၊ မပြုရ၊ နပုံဧကတ်လည်း မစီရင်ရ၊ နဂိုလိုင်ဝုတ်အတိုင်း ပုလ္လိင်ဧကဝုတ် ရှိရသည်၊ ပုလ္လိင် ပုရိသာဒီဂိုဏ်း ဧကဝုတ်ချည်း ရပ်စဉ်၊ ထို့အတူ “ဧကောစ+သာ+ဣတ္ထိ စာတိ-ဧကိတ္ထိ=တစ်ယောက်တည်းသော မိန်းမ” ဣတ္ထိရုပ်အတိုင်း ဣတ္ထိလိုင် ဧကဝုတ်ချည်း စဉ်၊ “ဧကကုလံ-တစ်ဦးသောအမျိုး” လည်း စိတ္တာဒိ ဧကဝုတ်ချည်းစဉ်၊ တယော+ဘဝါ တိဘဝါ-၃ ဘဝတို့၊ ပုရိသာဒီဂိုဏ်း ပုလ္လိင်ဗဟုဝုတ်ချည်းစဉ်၊ [ရူပသိဒ္ဓိနှင့် သဒ္ဓနိတိတို့၌ “တိဘဝံ” ဟု အသမာဟာရဒီဂု၌ သွင်း၏၊ ကစွည်းဝုတ္တိ “ဈလနမိယုဝါ” သုတ်၌ “တိဘဝံ” ဟု သမာဟာရပုံစံကို တွေ့ရ၏။]

စတယော+ဒိသာ၊ စတဒ္ဓိသာ-အရပ် ၄ မျက်နှာတို့၊ ကညာဒိ ဗဟုဝုတ်ချည်း ရပ်စဉ်၊ [သမာဟာရ၌လည်း ဤရုပ်ပါ၏၊ ထို့ကြောင့် တချို့ရုပ်များသည် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်ဆိုလိုသည့်အတိုင်း သမာဟာရလည်း ဖြစ်-အသမာဟာရလည်း ဖြစ်နိုင်ဟန် တူသည်။] ဒသသဟသံစ-တစ်သောင်းလည်း ဟုတ်၏၊ တံ-ထို တစ်သောင်းဟူသည်၊ စက္ကဝါဠာ နိစ-စကြဝဠာတို့လည်း ဟုတ်ကုန်၏၊ ဣတိ၊ ဒသသဟဿ စက္ကဝါဠာနိ-တစ်သောင်း စကြဝဠာတို့၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း ဗဟုဝုတ်ချည်းရပ်စဉ်၊ ဤသို့လျှင် အသမာဟာရဒီဂု၌ နပုံဧကတ် မစီရင်ရဘဲ နောက်ပုဒ်လိုင်သို့လိုက်၍ (ဧကဝုတ်ချည်း ဖြစ်စေ၊ ဗဟုဝုတ်ချည်းဖြစ်စေ ရပ်စဉ်ရမည်၊ ထို့ကြောင့် “ဒီဂုဒ္ဓန္တာ၊ အသမာ၊ ဆုံးရာလိုင်နှင့်တိုက်” ဟုဆိုခဲ့သည်၊ အသမာဟာရဖြစ်သောကြောင့်လည်း “သမာဟာဋာ” ပုဒ်ကိုဝိဂြိုဟ်တွင်း၌ မသွင်းရ၊ စ၊ တသဒ္ဓါကား ပါ-မပါ ၂ မျိုးသင့်ပင်၊ ရုပ်တွက်ပုံမှာ သမာဟာရဒီဂုအတိုင်းတွင် နပုံဧကတ် မစီရင်ရသည်သာထူး၏၊ တွက်ပြပါလေ။

ဒီဂုသမာသံအပြား။ ။တဒ္ဓိတတ္ထဒီဂု-သမာဟာရဒီဂု-ဥတ္တရပဒပရဒီဂုဟု ဒီဂုအပြား ၃ ပါးကို သက္ကတဗျာကရဏ်းတို့၌ ဆိုသေး၏၊ ထိုတွင် တဒ္ဓိတတ္ထဒီဂုသည်လည်း တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း၏အနက် (တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းသက်ရာ) ဖြစ်သော ဒီဂု၊ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ဟောအပ်သောအနက်၌ ဖြစ်သော (ပစ္စည်းမသက်ဘဲ ထိုပစ္စည်းအနက်ကို အမွေခံ၍ဟောနိုင်သော) ဒီဂုဟု ၂ မျိုးပြားပြန်၏၊ သမာဟာရဒီဂုကား ပါဠိ၌ သုံးစွဲရိုးဖြစ်သော “တိလောကံ” စသော ဒီဂုပင်တည်း၊ ဥတ္တရပဒပရဒီဂုမှာ ပုံစံ၌ ထင်ရှားလတ္တံ့၊ တဒ္ဓိတတ္ထ-ဥတ္တရပဒဒီဂုတို့၌ နပုံဧကတ် ငဲ့ဖွယ်မလို၊ အသမာဟာရဒီဂုမျိုးတွင် ပါဝင်သွားလိမ့်မည်။ [တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း မသက်ရသော ဒီဂု၌ အပစ္စံအနက်ရှိသော ဇာတိစသော ပစ္စည်း၏အနက်မဟုတ်၊ (ထိုပစ္စည်းကိုစွန့်၍) အစ၌ သရရှိသော ဇာတိစသော ပစ္စည်းများ၏ အနက်၌ဖြစ်သည်-ဟုလည်း ဆိုသည်။]

[မုဒ္ဒဗောဓ] တဿ-တ္ထေ ဝိသယေ ဝါဇ္ဇေ၊ အပစ္စတ္တဏိကာဒိကံ၊

ဟိတွာ-ဇာဒေ သမာဟာရေ၊ ဂေါ တိဗောတ္တရပဒေ ပရေ။

တဿ-တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း၏၊ အတ္ထေ-အနက်ဖြစ်သော၊ ဝိသယေ-အရာ၌လည်း

ကောင်း၊ အပစ္စတ္တဏီကာဒိကံ-အပစ္စအနက်ဟော ဏီစသော ပစ္စည်းကို၊ [ဏီကဋ္ဌိ “က” သည် ဆန္ဒာနုရက္ခဏာ] ဟိတွာ-စွန့်၍။ [ကျမ်းရင်း၌ “ပြောဇ်တျ” ဟုရှိ။] အဇာဒေး-သရ အစရှိသော၊ တဿ-တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း၏၊ ဝါဇ္ဇေ-ဟောနက်၌လည်း ကောင်း၊ [ဤစကားဖြင့် တဒ္ဓိတတ္ထ ၂ မျိုးပြားကြောင်းကို ပြ၏၊] သမာဟာရေ-အပေါင်းအစု ပဓာနပြုရာ သမာဟာရဒီဂုဋ္ဌိလည်းကောင်း၊ ဥတ္တရပဒေ-နောက်ပုဒ် သည်၊ ပရေ-နောင်းလတ်သော် လည်းကောင်း၊ ဝါ-နောင်းရာ၌ လည်းကောင်း၊ (ဘဝန်-ဖြစ်သည်ဖြစ်၍)၊ ဂေါ-ဒီဂုသမာသ်သည်၊ တိဓာ-၃ မျိုးပြား၏၊ [“တဒ္ဓိ တတ္ထေ သမာဟာရေ၊ ဥတ္တရသ္မိံ ပဒေ ပရေ” - ကစ္စာယနုသာရ။]

ပစ္စည်းသက်ရသော တဒ္ဓိတတ္ထပုံစံ။ ။ဒွိန္ဒံ မာတရာနံ အပစ္စံ ဒွေမာတုရော-မိခင် ၂ ယောက်တို့၏သား၊ “ဒွိ+မာတု+အပစ္စံ” တည်၍ “ဒွိန္ဒံ မာတရာနံ+အပစ္စံ” ဟု သမာသ်ဝါကျပြီးစေ၊ ဆိုင်ရာ သမာသ်စပ်၊ ဒီဂုမှည့်၊ (ကမ္မဓာရံ တပျူရိသ် မမှည့်လင့်)၊ ဝိဘတ် အပစ္စပုဒ်တို့ကိုချေ၊ “ဒွိ+မာတု” ပကတိပြု။ [တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ထပ်၍ မသက်တော့ဘဲ ဝိဘတ်သက်လျှင် “ဒွိမာတာ” ဟုသာ ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၏၊] ထို့ ကြောင့် အပစ္စ အနက်၌ ထံ ပစ္စည်းသက်၊ ထံ အနုဗန်ချေ၊ ဒွိ၌ ဝုဒ္ဓိပြု (ဒွေမာတု) နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ ဥကိုဥရ်ပြု၍ “ဒွေမာတုရော” ဟုပြီး၏။ [“ဒွိန္ဒံ မာတရာနံ အပစ္စံ ဣတုတြ၊ ပေါဒ္ဓိမာတြိ (ဒွိမာတု) ယဒါကတေ ဒွိလူတုဿ ဝုဒ္ဓိံ မုဒ္ဒဗောဓဋီကာ။] [ဤ၌ သင်္ချာရေးရှိသော ၂ ပုဒ်ဖြစ်၍ ဒီဂုသမာသ်လည်းဟုတ်၊ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း၏အနက် ရောစွက် ပါဝင်ရသောကြောင့် တဒ္ဓိတတ္ထလည်း ဟုတ်ရကား “တဒ္ဓိတတ္ထဒီဂု” ဟုဆိုသည်။]

မပစ္စည်းမသက်ရသော တဒ္ဓိတတ္ထပုံစံ။ ။ပဉ္စဘိ ဂေါဘိ ကိတော ပဉ္စဂု-နွား ငါးကောင်တို့ဖြင့် ဝယ်အပ်သော ဥစ္စာ၊ ဤ၌ “ပဉ္စ+ဂေါ+ကိတ” တည်၍ “ပဉ္စဘိ+ဂေါဘိ+ကိတော” ဟုဝါကျပြီးစေ၊ သမာသ်စီရင်၊ ဝိဘတ်နှင့် ကိတပုဒ်တို့ကိုချေ၊ “ပဉ္စဂေါ” ဟုပကတိပြု၊ သမာသ်သည်ပင် ကိတပုဒ်၏အနက်ကို အမွေခံ၍ဟောနိုင် သောကြောင့် ကိတပုဒ်၏ အနက်၌ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း မသက်ရ။ [သမာသေနေဝ တဒ္ဓိတဿ ဥတ္တတ္ထတ္ထေ-ဝုတ္တတ္ထာန မပ္ပယောဂါတိ နှာယတော တဒ္ဓိတ ပစ္စယဿ အနုပ္ပတ္တိံ” .....ဋီကာ။ [ဤ၌ နပုံဧကတိ မစီရင်ရသဖြင့် နပုလ္လိင်မဟုတ်၊ ပုလ္လိင်ပင် ဖြစ်သော်လည်း ဂေါ၌ ဩကို ဥရသပြု၊ နာမ်ငဲ့ စသည်စီရင် “ပဉ္စဂု” ပြီး၏။

ကစ္စာယနုသာရဋီကာ၌ “ပဉ္စသု ကပါလေသု သင်္ခရိတံ ဩဒနံ ပဉ္စကပါလံ” ဟု ရှိသောကြောင့် “သမာဟာရဒီဂု” ဟုထင်မှားဖွယ်ရှိ၏။ အမှန်မှာ အသမာဟာရ ပင်၊ “ပဉ္စသု ကပါလေသု သင်္ခရိတော ပဉ္စကပါလော-ဩဒနော” ဟုလည်း ဖြစ် နိုင်သည်ပင်၊ [ဩဒနသဒ္ဓါပုံ-နပုံ ၂ လိင်တည်း၊] မောဂ္ဂုလ္လာန်၌ကား “ပဉ္စကပါလော ပူဝေါ” ကာ၌ ဝုဒ္ဓိရောက်၍ ဏ ပစ္စည်းလည်း သက်သေး၏။ [ပဉ္စသု ကပါလေသု သင်္ခရိတောတိ ဝိသေသနသမာသေ အညသ္မိံတိ ဧဏာ၊ လောပေါတိ ဏ လောပေါ၊ နာယံ သမာဟာရေကတ္ထော-သမာဟာရ ဧကတ္ထသမာသ် မဟုတ်၊ အသမာဟာရ ဧကတ္ထဖြစ်သည်-ဟုလို့.....မောဂ္ဂုလ္လာန် ပဉ္စိကာ။]

ဥဒောတပျရိသော ၃၂၆။ ဥဒော - ၂ ပါးကုန်သော၊ ဒီဂု ကမ္မဓာရယ သမာ
 သာ-ဒီဂု ကမ္မဓာရေ သမာသံတို့တည်း၊ တပျရိသ သညာ-
 တပျရိသ အမည်ရှိကုန်သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဗြာဟ္မဏော-ပုဏ္ဏားသည်၊ န-မဟုတ်။

တဒ္ဒိတတ္ထ မလိုပုံ။ ။မောဂုလ္လာန်၌ “တယော ပုတ္တာ အသေတိ တိပုတ္တာ
 သား ၃ ယောက်ရှိသော အဖ”ကိုလည်း ကာလာပေါ နည်းတူပြ၏။ သင်္ချာရေးရှိ
 သောကြောင့် ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံဟု မဆိုလိုဘဲ အသုတ္တိအနက်၌ (အ) ပစ္စည်း
 သက်ထားသော တဒ္ဒိတတ္ထဒီဂုဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်။ သို့ဖြစ်လျှင် “စာတုဒ္ဒိသော-
 အရပ် ၄ မျက်နှာရှိသော ရဟန်း” လည်း ဤနည်းပင်ဖြစ်ရာ၏။ သို့သော်ပါဠိကျမ်းဂန်
 တို့၌မူ “စတုသု ဒိသာသု သုခ ဝိဟာရဋ္ဌာနဘုံတာ စတသော ဒိသာ စတသသာတိ
 စတုဒ္ဒိသော” ဟု ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသံ သတ်သတ် ရှေးဦးစွာပြုပြီးမှ “စတုဒ္ဒိသောစေ
 စာတုဒ္ဒိသော” ဟု သကတ္တ၌ ဣ ပစ္စည်းသက်ဖို့ရာ တဒ္ဒိတံဆက်ပြလေသည်။ (သာမည
 ဖလံသုတံ ဋီကာဖောင်း၊ သစ်)။ ထို့ကြောင့် ပါဠိကျမ်းဂန်သုံးအားဖြင့် “ပဉ္စ+ကပါ
 လာနိပဉ္စကပါလံ-အိုးကွဲ ငါးခု (အိုးခင်း ငါးခု)၊ တယော+ပုတ္တာ တိပုတ္တံ-သား
 ၃ ယောက်” ဟု သမာဟာရဒီဂု ရိုးရာပြု၍ “ပဉ္စကပါလေ သင်္ခံတော ပဉ္စကပါလော”
 ဟု သင်္ခံတဒ္ဒိတံလည်းကောင်း “တိပုတ္တံ ယသသာတိ တိပုတ္တာ” ဟု အသုတ္တိ
 လည်းကောင်း ဆင့်သင့်သည်။ သို့ဖြစ်လျှင် ပါဠိအားဖြင့် တဒ္ဒိတတ္ထဒီဂု မလိုတော့ချေ။

ဥတ္တရ ပဒပရပုံ။ ။ပဉ္စ+ဂါဝေါ+ခနံ ယသသာတိ ပဉ္စဂဝဓနော (ပုရိသော)
 ပဉ္စဂဝဓနံ (ကုလံ)=ခွားငါးကောင် ဥစ္စာရှိသူ၊ ဤ၌ ခနံဟု နောက်ပုဒ်ရှိသောကြောင့်
 ဥတ္တရပဒပရ၊ သင်္ချာရေးရှိသော ပုဒ်လည်းပါသောကြောင့် ဒီဂုအမည်ရသည်။ ပါဠိ
 ထုံးစံအတိုင်းအားဖြင့် “ပဉ္စ+ဂါဝေါ၊ ပဉ္စဂဝံ” ဟု ရှေးဦးစွာ သမာဟာရဒီဂု သတ်
 သတ်ပြု၍ “ပဉ္စဂဝံ ခနံ ယသသာတိ ပဉ္စဂဝဓနော” ဟု ဗဟုဗ္ဗိဟိပြုလျှင် ပြီးနိုင်၏။
 သို့သော် သင်္ချာရေးရှိလျှင် ဗဟုဗ္ဗိဟိဟု မဆိုလိုသော ဗျာကရုဏ်းတို့အလိုအားဖြင့်သာ
 “ဥတ္တရပဒဒီဂု” တစ်မျိုးဖြစ်ရသည်။ ဤသို့လျှင် တဒ္ဒိတတ္ထ-ဥတ္တရပဒပရ ဒီဂုတို့ပါဠိ
 အသုံးဝယ် မလိုသောကြောင့် ဤကမ္ဘာ့စည်းဝတ္ထိနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့ မပြသော်လည်း ကမ္ဘာ
 ယနသာရ၌ တွေ့ရသောကြောင့် အဓိပ္ပာယ်ထင်ရှားအောင် ထည့်သွင်းပြလိုက်ရသည်။

၃၂၆။ ဥဒောဒီဂုပေါသမာသာ-ဥဘသဒ္ဓါသည် (စွဲဖို့ရာအနက်) ယှဉ်ဘက်
 ရှိရသော ပယောဂဝန္တ ခေါ် သဗ္ဗနာမ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဥဘသဒ္ဓါ၏ စွဲရာအနက်ကို
 ပြလို၍ “ဒီဂုကမ္မဓာရယ သမာသာ” ဟုဖွင့်သည်။ ထိုသို့စွဲရာ၌ “ဒီပဒေါပေါကမ္မ
 ဓာရယော၊ သင်္ချာပုဗ္ဗောဒီဂု” ဟုသုတ်စဉ်အတိုင်း ကမ္မဓာရေကို ရှေ့ကမထားဘဲဒီဂုကို
 ရှေ့ထား၍ “ဒီဂုကမ္မဓာရယ သမာသာ” ဟု စွဲခြင်းက လွန်ခဲ့သော ရှေ့လူများကို
 လက်ညှိုးညွှန်၍ ပြောသည့်အခါ အနီးဆုံးလူကို ပထမ ညွှန်မိလျက်သား ဖြစ်သကဲ့သို့
 အနီးဖြစ်သော ဒီဂုကို ပထမစွဲမိလျက်သား ဖြစ်တော့၏။ ဤနည်းကို ပစ္စာသတ္တိနည်း
 ဟု ဆိုသည်။ ထို့ပြင်- သရနည်းသောပုဒ်ကို ဒွန်၌ ရှေ့ကထားရိုး ရှိသောကြောင့်လည်း
 ဒီဂုကို ကမ္မဓာရယ၏ ရှေးကထားသည်ဟု မှတ်။

(နောက်၌ဤနည်းချည်းပေး) အပြာဟူ၍-ပုဏ္ဏား မဟုတ်၊ ဝသလော- သူယုတ်သည်၊ န၊ အဝသလော-သူယုတ်မဟုတ်၊ ဘိက္ခု-သည်၊ န၊ အဘိက္ခု၊ ရဟန်းမဟုတ်၊ ပဉ္စဝသံ- ငါးနှစ်သည်၊ န၊ အပဉ္စဝသံ- ငါးနှစ် မဟုတ်၊ ပဉ္စပူလီ- ငါးခုသော အထုပ်သည်၊ န၊ အပဉ္စပူလီ-ငါးထုပ်မဟုတ်၊ သတ္တဂေါဒါဝရံ- ဂေါဒါဝရီမြစ် ၇ စင်းသည်၊ န၊ အသတ္တဂေါဒါဝရံ- ဂေါဒါဝရီမြစ် ၇ စင်း မဟုတ်၊ ဒသဂဝံ-နွား ဆယ်ကောင်သည်၊ န၊ အဒသဂဝံ-နွား ဆယ်ကောင်မဟုတ်၊ ပဉ္စဂဝံ-နွား ငါးကောင်သည်၊ န၊ အပဉ္စဂဝံ၊ တပျရိသ ဣစ္စနေန-တပျရိသ်ဟူသော ဤအမည်ကို ပြုခြင်းဖြင့်၊ ပေ၊ အတ္တံ နဿတပျရိသေ-၏။ (၃၅၁)

တပျရိသ သညာ-ဤသုတ်ဖြင့် ကမ္မဓာရ်နှင့် ဒီဂုတို့ကို တပျရိသ်ဟု အမည်တစ်မျိုး တိုး၍မှည့်ပြန်သည်။ သင်္ချာပုဏ္ဏားဒီဂုဖြင့် ကမ္မဓာရ်ကို ဒီဂုလည်းမှည့်ခဲ့ပြီ။ ဤတပျရိသ်၏ လက္ခဏာကား နောက်ပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းခြင်းတည်း။ [တပျရိသ နာမည်ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်ပြထားပြီ။] “မဟာပုရိသော - မြတ်သော ယောက်ျားဟူရာ၌ မဟန္တနှင့် ပုရိသတို့ အရတူသောကြောင့် ကမ္မဓာရ်လည်း ဟုတ်၊ ယောက်ျားဟူသောအနက်သာ လိုရင်းပဓာနရ၍ ပုရိသဟူသော နောက်ပုဒ်၏အနက် ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် တပျရိသ်လည်း ဟုတ်၏။ ထို့ကြောင့် မဟာပုရိသောသည် ကမ္မဓာရယ မိဿက တပျရိသ် မည်၏။

“တိလောကံ-၃လောက” ဟူရာ၌ တိနှင့် လောကတို့ အရတူသောကြောင့် ကမ္မဓာရ်လက္ခဏာ၊ သင်္ချာ ရှေးရှိသောကြောင့် ဒီဂုလက္ခဏာ၊ လောကဟူသော နောက်ပုဒ် အနက်ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် တပျရိသ်လက္ခဏာတို့ ပါဝင်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် တိလောကံသည် ကမ္မဓာရယ ဒီဂုမိဿက တပျရိသ်တည်း။ ဤသို့လျှင် ကမ္မဓာရယ မိဿက တပျရိသ်၊ ကမ္မဓာရယ ဒီဂုမိဿက တပျရိသ်ဟု မိဿကတပျရိသ် ၂ မျိုးရှိသည်ဟုမှတ်။

ရုပ်တွက်သတိပြုဖွယ်။ ။ကမ္မဓာရ်သတ်သတ်၊ ဒီဂုသတ်သတ် မရှိ-တပျရိသ်နှင့်ရောလျက်ချည်းရှိသောကြောင့် ရုပ်တွက်ရာ၌ သမာသံစပ်၍ ကမ္မဓာရ်လည်း အမည်မှည့်ပြီးနောက် (ဒီဂုပါလျှင် ဒီဂုလည်းမှည့်ပြီးနောက်) ဤသုတ်ဖြင့် တပျရိသ်ထပ်၍ မှည့်ရသေးသည်။ ဒီဂုအမည် တပျရိသ်အမည် မှည့်ရာ၌ကား “သမာသံစပ်၍” ဆိုသောစကားကို ထည့်ဖွယ်မလို၊ ဘာကြောင့်နည်း...သမာသံစပ်မှုကို စွဲပဒေ တုလျာဓိကရဏေသုတ်က ပြုခဲ့ပြီဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဒွိပဒေသုတ်၏ ဝတ္တိ၌ “ယဒါ သမသျန္တေ” ဟု သမာသံစပ်မှုနှင့် ဆိုင်သောစကား ပါ၍၊ တပျရိသ်မှည့်သော နောက် ၂ သုတ်၌ “သမသျန္တေ” ဟုစကားမသုံးတော့ဘဲ ဒီဂုမှည့်ရုံ-တပျရိသ်မှည့်ရုံသာ ပြတော့သည်။ ရူပသိဒ္ဓိဝတ္တိ၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်အတိုင်း “ဒွိပဒေ-သင်္ချာပုဏ္ဏား-၂ဘော” ၃ သုတ်၌ ဖွင့်ပြထားသည်ကို သတိပြုပါ။

သဒ္ဓနီတိ။ ။သုဒ္ဓ တပျရိသ်-ကမ္မဓာရယ တပျရိသ်-ဒီဂု တပျရိသ်ဟု ၃

မျိုးခွဲ၍ နောက်သုတ်၌ ဒုတိယာတပျူရိသ်စသည်ကို သုဒ္ဓတပျူရိသ် (ကမ္မဓာရဒိဂုနှင့် မရောသော တပျူရိသ်) ဟုလည်းကောင်း၊ ပြုခဲ့သော ကမ္မဓာရယမိသသက တပျူရိသ်ကို ကမ္မဓာရယတပျူရိသ်ဟုလည်းကောင်း၊ ကမ္မဓာရယဒိဂု မိသကတပျူရိသ်ကို ဒိဂုတပျူရိသ်ဟုလည်းကောင်း သဒ္ဓနိတိ အမည်ပေး၏။ ဤ၌ ဒိဂုတပျူရိသ်ဟု (ကမ္မဓာရယမပါဘဲ) အမည်ပေးခြင်းကို စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏။ ကစွည်းကျမ်း၌ “သင်္ချာပုဗ္ဗော ကမ္မဓာရယသမာသော ဒိဂုသညော ဟောတိ” ဟုဂုတ္တိပွင့်သည့်အတိုင်း ဒိဂုမှန်လျှင် ကမ္မဓာရယ အရင်းခံသောကြောင့် ကမ္မဓာရယဒိဂု တပျူရိသ်ဟုသာ အမည်ပေး ညာင့်၏။ ခေါ်ဝေါ်လွယ်စေခြင်းအကျိုးငှာ ကမ္မဓာရယသဒ္ဓါကိုချေ၍ ပေးထားသော နာမည်ဖြစ်သည်ဟုသော်လည်း ကြိုသင့်သည်။

န+ဗြဟ္မဏော-န နိပါတ်ပုဒ်သည် ပဋိသေခ (တားမြစ်ခြင်း) အနက်ရှိ၏။ ထိုပဋိသေခလည်း ပသဇ္ဇပဋိသေခ-ပရိယဒါသ ပဋိသေခအားဖြင့် ၂ ပါးပြား၏။ ထိုတွင် “ပသဇ္ဇ- (တားမြစ်ထိုက်သောအနက်ကို) ကပ်ငြိထိရောက်၍၊ ပဋိသေခေ- သည်၊ ပသဇ္ဇပဋိသေခေ-မည်၏” နှင့်အညီ တားမြစ်ရမည့်အနက်ကို မသွယ်မပိုက် တိုက်ရိုက်ကပ်ငြိ၍ (ထိထိမိမိရောက်၍) တားမြစ်ခြင်းသည် ပသဇ္ဇပဋိသေခမည်၏။ ပုံစံကား+ “အကတွာ-မပြုမူ၍” တည်း။ ဤ၌ ပြုခြင်းကြိယာသည် တားမြစ်ထိုက်သော အနက်တည်း။ ထိုပြုခြင်းကြိယာကို ကပ်ငြိထိရောက်၍ “မပြု” ဟုတားမြစ်သော ကြောင့် အကတွာ၌ နသဒ္ဓါသည် ပသဇ္ဇပဋိသေခ မည်၏။

ပရိ (တုလိတ်)-အလားတူအနက်ကို၊ ဥဂ္ဂယု-မြောက်ယူ၍၊ အသနံ-နောက်ပုဒ် အနက်ကို တားမြစ်ခြင်းသည်၊ ပရိယဒါသော-မည်၏။ ပုံစံကား- “အဗြဟ္မဏော- ပုဏ္ဏားမဟုတ်” တည်း။ ဤ၌ ဗြဟ္မဏသဒ္ဓါ၏ ဟောရင်းအနက်သည် “ပုဏ္ဏားစစ်” အနက်တည်း။ အသဒ္ဓါသည် ဗြဟ္မဏဟူသော နောက်ပုဒ်၏ပုဏ္ဏားအစစ်ဟူသော အနက်ကို တားမြစ်သော်လည်း ပုဏ္ဏားတုဟူသော အနက်ကိုကား ငဲ့ကွက်ယူငင် လျက်ရှိသေး၏။ ထို့ကြောင့် “အဗြဟ္မဏော-ပုဏ္ဏားမဟုတ်” ဟုရာ၌ ပုဏ္ဏားစစ် ကိုမရသော်လည်း ပုဏ္ဏားနှင့်တူသော (စလွယ်ကြီးနှင့် ကြေးအိုးသုံးစွဲပုံကို မြင်ရ၍ ပုဏ္ဏားဟုထင်ရသော ပုဏ္ဏားတု) ချစ်တီးကို ရသည်။ အဗြဟ္မဏော-ပုဏ္ဏားမဟုတ်။ ဝါ-ပုဏ္ဏားတု၊ ပဋိသေခ ၂ မျိုး၏ဂါထာနှင့် အကျယ်ကို ရှုနှင့် ဘာသာဋီကာမှာစူ။

နနှင့် သမာသ်မစပ်သင့်ဟု စောဒနာပုံ။ ။ “အဗြဟ္မဏော-ပုဏ္ဏားမဟုတ်” ဆိုရာ၌ ပုဏ္ဏားဟုတ်သူကို (ပုဏ္ဏား အစစ်ကို) ပုဏ္ဏား မဟုတ်ဟု န သဒ္ဓါဖြင့် မတားမြစ်နိုင်၊ ဘာကြောင့်နည်း.....ပုဏ္ဏား ဟုတ်သူကို “ပုဏ္ဏား မဟုတ်” ဟု တားမြစ်ရုံမျှဖြင့် ပုဏ္ဏားမဟုတ်အောင် မတတ်နိုင် သောကြောင့်တည်း။ [တကယ် ရှိနေသော အရာကို န သဒ္ဓါဖြင့် တားမြစ်နိုင်သည့်အတွက် မရှိအောင် တတ်စွမ်းနိုင်ပါ လျှင် မည်သည့် ရှင်ဘုရင်မျှ ရန်သူကို နှိမ်နင်း ကာကွယ်ဖို့ရန် ဆင် မြင်း စသော စစ်အင်္ဂါများကို မွေးမြူထားတော့တန်ရာ၊ “ငါ့မှာ ရန်သူများမရှိကြ” ဟု တားမြစ် ရုံမျှဖြင့် ရန်သူမင်းတွေ ကင်းရှင်းလေကုန်ရာ၏။] ထို့ကြောင့် န သဒ္ဓါသည် တကယ် ရှိနေသောအရာကို မတားမြစ်နိုင်၊ ထင်ရှားမရှိသူ (ပုဏ္ဏားမဟုတ်သူ) ကိုလည်း

“အဗြာဟံဇာ” ဟု ပြောဆိုတားမြစ်နေဖွယ်မလို၊ ဘာကြောင့်နည်း.....သူ့နဂို အတိုင်းပင် (မရှိ၍) တားမြစ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ ရှိ-မရှိ ။ မျိုးအပြင် တတိယ တစ်မျိုးတစ်စားလည်း မရှိတော့ချေ။ ထို့ကြောင့် န နိပါတ်နှင့်တကွ “အဗြာဟံဇာ” ဟု သမာသ်မစပ်ထိုက်သည် မဟုတ်ပါလော၊ ဤကား စောဒနာပုံတည်း။

ကာတန္တ ပဋိကာ။ ။အဗြာဟံဇာတိ အထာ-ယံနဉ် ပဋိသေဝေစနော၊ [သက္ကတ၌ “နဉ်” ကိုပင် ပါဠိ၌ “န” ဟုသုံးစွဲသည်] သောကီသတော ပဋိသေဝံ ပဋိပါဒယတိ၊ ဥဒါဟု အသံတော၊ န တာဝ သတော၊ တဿာ-ကက္ကသာမနတ္တာ (ထိုထင်ရှားရှိနေသောအရာကို မရှိအောင် ပြီးစေခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်သည်၏အဖြစ် ကြောင့်တည်း)၊ ယဇ္ဇေတံ နဉ်ဿ (နဿ) သမတ္ထိယံသိယာ၊ (ထင်ရှားရှိသောအရာကို မရှိအောင် ပြီးစေခြင်းသည် နသဒ္ဒါ၏ အစွမ်းသတ္တိဖြစ်လျှင်) တဒါ န ကေစိ ရာဇာ နော ဟတ္ထိအဿာဒယော ဝိဟရေယျ၊ “န သန္တိ မေ သတ္တဝေါ” ဣစ္စေဝံ ဗြုဝေယျ၊ နာပိ အသတော၊ တဿ သယမေဝ ပဋိသိဒ္ဓတ္တာ၊ နစသန္တာ-သန္တေပီ အပရောပကာ ရော အတ္ထိ၊ ယတြ (အကြင် တတိယ ပကာရ၌) နဉ်ဿ ဗျာပါရော၊ တဒတ္ထံ.....

“န သတံ ပဋိသေဝေတ္ထိ၊ သော-သန္တေသု နဝိဇ္ဇတိ၊

လောကသ္မိမနေန ဉာယေန၊ နဉတ္တော ပလယံဂတော” တိ။

ဂါထာနက်။ ။သတံ-ထင်ရှားရှိသော အရာဝတ္ထုကို (“ပုဏ္ဏားအစစ်ကို)၊ ပဋိ သေဝေ-တားမြစ်ခြင်းသည်၊ န အတ္ထိ-မရှိနိုင်၊ အသန္တေသု-နဂိုကပင် မရှိသော အရာတို့၌၊ သော-ထိုတားမြစ်ခြင်းသည်၊ န ဝိဇ္ဇတိ-မရှိ၊ ဝါ-မလိုတော့၊ လောကသ္မိ- လောက၌၊ အနေန ဉာယေန-ဤနည်းဖြင့်၊ နတ္တော-နဉ်ပဋိသေဝေ၏ အနက်သည်၊ ပလယံ-ပျောက်ခြင်းသို့၊ ဂတော-ရောက်လေတော့၏၊ [န ပဋိသေဝေဖြင့် တားမြစ် နေဖွယ်မလို၊ န ပဋိသေဝေ၏ အနက်မရှိ။ ထို့ကြောင့် “အဗြာဟံဇာ” ဟု သမာသ် မစပ်သင့်-ဟုလို၊ စုဏ္ဏိယံအနက်ကိုကား ပြခဲ့သော စကားပြေကိုကြည့်၍ သိကြလေ။

ထိုစောဒနာကို ချေပပုံ။ ။ “အဗြာဟံဇာ” ဟူသော ဤသဒ္ဒါကို စောဒနာ တင်ထားသောအပြစ်များကြောင့် သမာသ်မစပ်သင့်ဟုမမှတ်ထိုက်၊ ချဲ့ဦးအံ့-ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်သည် (မှားသည်ဖြစ်စေ မှန်သည်ဖြစ်စေ) မိမိသိပြီးသောအနက်ကို သူတစ်ပါး လည်းသိစေခြင်းငှာ ထိုထိုသဒ္ဒါများကို သုံးစွဲပြောဆို၏၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါဟူသမျှ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်ကိုလိုက်၍ ဆိုင်ရာအနက်၌ ဖြစ်ရ ဟောရသည်၊ ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်မှန်လျှင် သဒ္ဒါကလည်း အနက်မှန်ကို ဟောရလိမ့်မည်၊ ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်က အသိဉာဏ်မှားလျှင် ထိုသူရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဒါလည်း အနက်မှားကိုပင် ဟောရလိမ့်မည်၊ ဤသို့ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ် ဉာဏ်၏ အမှား အမှန် ၂ မျိုးရှိနေခြင်းသည် ဤ အဗြာဟံဇာ၌ ဗြာဟံဇာသဒ္ဒါကို သုံးစွဲဖို့ရန်အကြောင်း အခြေခံဖြစ်၏၊ ပုဏ္ဏား အစစ်ကိုသိ၍ “ဗြာဟံဇာ” ဟုပြောဆိုလိုက်လျှင် ထိုဗြာဟံဇာသဒ္ဒါသည် ပုဏ္ဏား စစ်ကို ဟောသောကြောင့် နသဒ္ဒါဖြင့်တားမြစ်၍ မဖြစ်တော့ချေ၊ ပုဏ္ဏားနှင့်တူသော ချစ်တီးကို ပုဏ္ဏားထင်နေသူက “ဗြာဟံဇာ” ဟု ပြောဆိုရာ၌မူ ထိုဗြာဟံဇာသဒ္ဒါ ပုဏ္ဏားတူ ချစ်တီးကိုပင် ဟောနေရကား “န+ဗြာဟံဇာ=ပုဏ္ဏား မဟုတ်” ဟု

န သဒ္ဒါဖြင့် တားမြစ်နိုင်သည်။ ထိုသို့ တားမြစ်ရာဝယ် ဗြာဟ္မဏ သဒ္ဒါသည် ထိုသူ၏ အထင်မှားမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းကို န သဒ္ဒါက ထင်ရှား ပြလေသည်။ [သင်က ပုဏ္ဏားထင်၍ “ဗြာဟ္မဏော” ဟု ပြောနေသော်လည်း န+ ဗြာဟ္မဏော-သင် ထင်နေသည့်အတိုင်း ဗြာဟ္မဏမဟုတ်ဘူး-ဟူလို၊]

ထို့ကြောင့် “န+ဗြာဟ္မဏော” ဟု သဒ္ဒါဖြင့်တားမြစ်ရာ၌ ၁-ထင်ရှားရှိနေသော ပုဏ္ဏားစစ်ကို တားမြစ်ခြင်းလည်းမဟုတ်၊ ၂-လုံးလုံးမရှိသောအရာကို တားမြစ် ခြင်းလည်း မဟုတ်၊ ပုဏ္ဏား မဟုတ်သူကို ပုဏ္ဏားဟုထင်မှား၍ ပြောဆိုအပ်သော ဗြာဟ္မဏသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို တားမြစ်ခြင်းတည်း။ ထို.တားမြစ်အပ်သော အနက်ကား ပုဏ္ဏားနှင့်တူသူ ချစ်တီးဟူသော အနက်ဖြစ်၍ (ပုဏ္ဏား အစစ်အမှန်အားဖြင့် ထင် ရှားရှိသော အနက်လည်းမဟုတ်၊ လုံးလုံးမရှိဟုလည်း မဆိုနိုင်) ထို ထင်ရှားရှိ- လုံးလုံးမရှိ ၂ မျိုးမှ ကွဲပြားသော တတိယ အမျိုးအစားပင်တည်း။ [ဤစကားဖြင့် “စောဒကပုဂ္ဂိုလ်၏ တတိယအမျိုးအစားမရှိနိုင်” ဟူသော စကားကိုချေပသည်။] ဤသို့လျှင် ပုဏ္ဏားစစ် အနက်ကို တားမြစ်နိုင်သောကြောင့် နနှင့် ဗြာဟ္မဏောကို တွဲစပ်၍ “အဗြာဟ္မဏော” ဟု သမာသ်လည်း ဖြစ်နိုင်၏။ န သဒ္ဒါသည် အစစ်ကို တားမြစ်၍ ပုဏ္ဏားတုကို ထွန်းပြ၏။ ဗြာဟ္မဏသဒ္ဒါကလည်း ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ် ရွတ်ဆို သည့်အတိုင်း ပုဏ္ဏားတုကိုပင် ဟောပြသဖြင့် တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်သောကြောင့် ကမ္မဓာရ်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ (ကမ္မဓာရယ မိဿကတပျူရိသ်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်- ဟူလို)၊ ဤစကားဖြင့် “နနှင့် ဗြာဟ္မဏောကို သမာသ်မစပ်သင့်” ဟူသော စောဒက၏ စကားကို ချေပသည်။

ကာတန္တ ပဋိကာ။ ။ နေတ မေဝံ၊ သဗ္ဗော ဟိ သဒ္ဓေါ ပယောဂံပတိ သကတ္ထေ ပယောတ္တ (သုံးစွဲသူ၏) ဉာဏ မပေက္ခတိ၊ သယံ ဟိ ဉာဏ မတ္ထံ ပရံ ပတိပါဒယိတု ကာမေန (သိစေလိုသူသည်) သဒ္ဓေါ ပယုဇ္ဇတေ (သုံးစွဲပြောဆိုအပ်၏)၊ တဉ္စ ဉာဏံ ဒုဝိဝံ-သမ္မာ၊ မိစ္ဆာစ၊ ဒွယမပျေတံ ဗြာဟ္မဏသဒ္ဓပယောဂေ ကာရဏံ၊ တတြ သမ္မာ ဉာဏပုဗ္ဗကေ ဗြာဟ္မဏ သဒ္ဓပယောဂေ နတ္ထိ နဉ်ဿ ဗျာပါရော၊ နဟိ တေန တတြ ကိဉ္စိ ကရိယတေ၊ ဗြာဟ္မဏ သဒ္ဓဿ ယထာတ္ထဝိသယတ္ထေန တဒတ္ထဿ ပဋိသေဓိတု မသက္ကာဏေယျတ္တာ၊ မိစ္ဆာဉာဏပုဗ္ဗကေတု အတ္ထိ နဉ်ဿ ဗျာပါရော၊ တတြဟိ တေန ဗြာဟ္မဏသဒ္ဓဿ မိစ္ဆာဉာဏပုတဝတ္ထ မာချာယတေ၊ ပေ၊ ဝေဉ္စ သတိ န သတော ပဋိသေဓော၊ နာပျသတော၊ ကိန္တုဘမေန-တသ္မိံတမိတိ ပယုတ္တဿ (အထင်မှားသဖြင့် ထိုဗြာဟ္မဏမဟုတ်သည့် ထိုဗြာဟ္မဏအစစ်ဟု သုံးစွဲ အပ်သော) ဗြာဟ္မဏသဒ္ဓဿအတ္ထော ပဋိသေဓိယတိတိ ကထံ တတိယပုကာရော ဘာဝေါ (အဘယ်မှာ တတိယအမျိုးအစား မဖြစ်နိုင်ဘဲရှိအံ့နည်း၊ တတိယ အမျိုး အစားလည်း ရှိနိုင်သေးသည်-ဟူလို)၊ ယုတ္တတ္တတာ တေနေဝ (ထိုနနိပါတ်နှင့်ပင်) သမာသော၊ တုလျာဓိကရဏတ္တာစ အနေန ကမ္မဓာရယော။ [အနက်ကိုဆိုခဲ့ပြီး စကားပြင်ကြည့်၍ သိပါလေ၊ ဤပြခဲ့သော သောဓနာမျိုးသည် ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ပါ၏၊ စကားသုံးစွဲပုံသာ ကွဲပြားသည်။]

ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာန ဝါဒ။ ။ဤ အဗြာဟ္မဏောဟူသော သမာသ်ကို ကာတန္တ ပဉ္စိကာ-ပဒသာဓနဋီကာ စသောဆရာတို့က ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာန (န-ဟူသော ရှေ့ပုဒ် အနက်ကို ပဓာနယူရသော) သမာသ်ဟု ဆိုကုန်၏။ ဆိုပုံကား- [န သဒ္ဓါသည် ပရိယုဒါသ-ပဿဇ္ဇ ပဋိသေခေဟု အနက် ၂ မျိုးရှိကြောင်းကို ပြခဲ့ပြီ။] “အဗြာဟ္မဏော-ပုဏ္ဏား မဟုတ်သူ၊ ဝါ-ပုဏ္ဏားတု” ဤသို့ အနက်ပေးလျှင် န သဒ္ဓါသည် ပရိယုဒါသ ပဋိသေခေအနက်ကိုဟော၏။ ထိုသို့ဟောရာ၌ ဗြာဟ္မဏသဒ္ဓါ၏ (ပုဏ္ဏား) ဟူသောအနက်ကိုမရ၊ န သဒ္ဓါ၏ အနက်ဖြစ်သော ပုဏ္ဏားတုကိုရ၏။ [နသဒ္ဓါက ပုဏ္ဏားစစ်ကို တားမြစ်၍ ပုဏ္ဏားတုကို ထွန်းပြသောကြောင့် န၏ အနက်ကိုရသည်- ဟုလို] ထို့ကြောင့် နသဒ္ဓါက ပရိယုဒါသအနက်ကို ဟောရာ၌ အဗြာဟ္မဏောသည် ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာန ကမ္မဓာရည်း သမာသ်တည်း။ န သဒ္ဓါက ပဿဇ္ဇပဋိသေခေအနက်ကို ဟောရာ၌လည်း “အဗြာဟ္မဏော- (ဤသူကား) ပုဏ္ဏားမဟုတ်” ဟု ပုဏ္ဏားဖြစ်ခြင်း ကြံယာကို တားမြစ်သောကြောင့် န သဒ္ဓါ၏အနက်ပင် ပဓာနရ၍ ပုဗ္ဗပဒတ္ထ ပဓာန ပင်တည်း။

ဆက်ဦးအံ-ပဿဇ္ဇ ပဋိသေခေအနက်ဖြစ်သော ဒုတိယနည်း၌ “ပုဏ္ဏားမဟုတ်” ဟုဆိုလျှင် မဟုတ်ခြင်း အဘာဝမျှကိုရ၍ အဗျယိဘောသမာသ် (နိဒ္ဒရတ်-စသည်) ကဲ့သို့ နပုလ္လိင် ဧကဝုဇ် သင်္ချာချည်း ဖြစ်ရာသလောဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- လူတစ်ယောက်က ချစ်တီးကို ပုဏ္ဏားဟု အထင်မှား၍ မိစ္ဆာဉာဏ်ဖြစ်သောကြောင့် “အဗြာဟ္မဏော-ပုဏ္ဏားမဟုတ်” ဟုပြော၍ ထိုသူ၏မိစ္ဆာဉာဏ်ကို တားမြစ်၏။ ထိုမိစ္ဆာဉာဏ် (အထင်မှားမှု) ဖြစ်ရခြင်းလည်း စက္ခုမြေ့နှင့် (မျက်စိဖြင့်) မြင်ရခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ဖြစ်၏ (အတုကိုမမြင်ရလျှင် အထင်မှားနိုင်-ဟုလို) ဤသို့လျှင် ပုဏ္ဏားတုကို မြင်ရသောကြောင့်သာ မိစ္ဆာဉာဏ် ဖြစ်နိုင်ရကား အရင်းစစ်၍ တရားကိုယ် ကောက်လိုက်လျှင် အဗြာဟ္မဏောအရ “ပုဏ္ဏားတု” ပင်ရ၏။ (“ပုဏ္ဏား မဟုတ်” ဟုဆိုသော်လည်း မဟုတ်ခြင်း (အဘာဝ) ကိုမရ၊ ပထမနည်းကဲ့သို့ ပုဏ္ဏားတုပင် ရ၏-ဟုလို) ထို့ကြောင့် ပုဏ္ဏား၌ရှိသော ပုလ္လိင် ဧကဝုဇ်သင်္ချာဖြင့် အဗြာဟ္မဏော (ဗဟုဝုဇ်ဖြင့်) အဗြာဟ္မဏာ စသည်ရှိနိုင်သည်။ “အဗြာဟ္မဏီ - ပုဏ္ဏားမ မဟုတ်” ဟုရာ၌ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်ပုံကိုလည်း သိလေ။

ကာတန္တ ပဉ္စိကာ။ ။သ စ န ဉ် ဒုဝိဓော ပရိယုဒါသဂုတ္တိ ပဿဇ္ဇဂုတ္တိစ၊ တတြာ ဒိမိ ပက္ခေ ဗြာဟ္မဏသဒိသော ဧဝ ခတ္တိယာဒိ အဗြာဟ္မဏောတိ ဝုတ္တေ ပတိယတေ၊ ဒုတိယေတု မိစ္ဆာဉာဏနိဝတ္တိယေဝ (ပတိယတေ), ဗြာဟ္မဏော-ယံ န ဘဝတိတိ၊ အဗြာဟ္မဏောတိ ဗြာဟ္မဏတ္ထေနာ.ဇ္ဈာသိတော န ဘဝတိတုတ္ထော၊ တဉ္စ မိစ္ဆာဉာဏ မိန္ဒြိယဟေတုကံ သာဒိဿ . မန္တ ရေန န သမ္ဘဝတိတိ အတ္တတော သဒိဿ ပဋိပတ္တိ၊ တဂ္ဂတာစ လိဂံသင်္ချာ ဘဝန္တိ။ ပေ၊ တဒေဝ မုဘယပက္ခေပိ ပုဗ္ဗပဒတ္ထဿ ပဓာနတ္ထိ၊ တဗ္ဗသေန (ထိုရှေ့ပုဒ်အစွမ်းကြောင့်) သဒိဿဿ နိဝတ္တိယာ ပတိယမာနတ္ထာ၊ သ စ န ဉ်-ထို န ဉ် (န) ပဋိသေခေသည်လည်း၊ ဒုဝိဓော၊ ပရိယုဒါသဂုတ္တိ-အလားတူကို မြောက်ယူထား၍ အခြားအနက်ကို ပစ်ပယ်ခြင်းဖြင့် အထူးပြုအပ်သော အနက်၌ ဖြစ်ခြင်းရှိသော ပဋိသေခေလည်းကောင်း၊ ပဿဇ္ဇဂုတ္တိစ-တားမြစ်ထိုက်သောအနက်ကို

တိုက်ရိုက် ရောက်ထိ ကပ်ငြိ၍ဖြစ်ခြင်းရှိသော ပဋိသေခလည်းကောင်းတည်း။ တကြ-
တွင်း၊ အာဒိမိပက္ခေ-၌၊ အဗြာဟ္မဏောတိပုတ္တေ-ရွတ်ဆိုအပ်သော်၊ ဗြာဟ္မဏသဒ္ဓါသော
ဧဝ-သော၊ ခတ္တိယာဒိ-ချတ်ကြီး (ချစ်တီး) 'စသူကို၊ ပတိယတေ-သိအပ်၏။
ဒုတိယေတ-ဒုတိယ ပသဇ္ဇပုတ္တိပက္ခန္ဓကား၊ အယံ-ဤသူကား၊ ဗြာဟ္မဏော-သည်၊
နဘဝတိ-မဟုတ်၊ ဣတိ-သို့၊ မိစ္ဆာဉာဏနိဝတ္တိယေဝ-အထင်မှားမှု တားမြစ်ခြင်း
ကိုသာ၊ ပတိယတေ-၏၊ အဗြာဟ္မဏောတိ-ဟူရာ၌၊ ဗြာဟ္မဏတ္ထေန-ဗြာဟ္မဏ
အစစ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ ပုဏ္ဏားအကျင့်၊ ဝေဒအတတ်၊ ပုဏ္ဏား အမျိုးဇာတ်
ဤ ၃ ရပ်သည်၊ အဇ္ဈာသိတော (အမိ+အာသိတော) = စွဲမှီတည်နေအပ်သူသည်၊
ဝါ-ထို ၃ မျိုးနှင့် ပြည့်စုံသူသည်၊ န ဘဝတိ-ဣတိ အတ္ထော၊ (မိစ္ဆာဉာဏ်ကိုသာ
တားမြစ်လျှင် နိဒ္ဒရတ် စသော အဗျယ်ဘောကဲ့သို့ နပုလ္လိင် ဧကဂုဏ်သင်္ချာချည်း
ရှိရမည်လော-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ "တဉ္စ" စသည် မိန့်၊) တဉ္စ မိစ္ဆာဉာဏ်-လည်း၊
ဣန္ဒြိယဟေတုကံ-စက္ခုန္ဒြေဖြင့် မြင်ရခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသည်၊ (ဟုတွာ)၊ သာ
ဒိသံ-ကို၊ အန္တရေန-ကြည့်၍၊ န သမ္ဘဝတိ-မဖြစ်နိုင်၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ အတ္ထ
တော-လိုရင်းအနက်အားဖြင့်၊ သဒ္ဓါသ ပဋိပတ္တိ-တူသူဒြပ်၌ (မိစ္ဆာဉာဏ်၏) ဖြစ်
ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ ကဂ္ဂတာ-ထိုဒြပ်၌ တည်ကုန်သော၊ လိင်္ဂသင်္ချာ-တို့သည်
လည်းကောင်း၊ ဘဝန္တိ၊ ဧဝံ-ဤသို့လျှင်၊ (တံ-အနက်မရှိ) ဥဘယပက္ခေပိ-ပရိယု
ဒါသပက္ခ ပသဇ္ဇပက္ခ ၂ မျိုး၌လည်း၊ ပုဗ္ဗပဒတ္ထဿ-နှင့် ဟူသော ရှေ့ပုဒ်အနက်၏၊
ပဓာနတ္ထံ ဟောတိ။

ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာန ဝါဒ။ ။အဗြာဟ္မဏောကို မဟာဘာဿ ပြောပ မနော
ရမာ ဋီကာ၊ တတွဗောဓိနိဋီကာ စသည်တို့၌ ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာန (ဗြာဟ္မဏ
ဟူသော နောက်ပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းသော) သမာသ်ဟု ဆိုကုန်၏။ ဆိုပုံကား-
ဗြာဟ္မဏသဒ္ဓါသည် ပုဏ္ဏားစစ်ကို ဟောရိုးတည်း၊ သို့သော် တစ်ရံတစ်ခါ အထင်မှား
သူက ချစ်တီးကို "ဗြာဟ္မဏော" ဟုပြောဆိုမိရာ၌ ဗြာဟ္မဏသဒ္ဓါသည် ပုဏ္ဏားတုကို
သဒ္ဓါသပဓာရ နည်းအားဖြင့်ဟော၏။ "ပုဏ္ဏားစစ် မဟုတ်" ဟု တားမြစ်သော န
သဒ္ဓါသည် ပုဏ္ဏားတုဖြစ်ကြောင်းကို ထင်ရှားအောင် ထွန်းပြလျက် ရှိ၏။ ထို့ကြောင့်
န သည် ဗြာဟ္မဏဟူသော နောက်ပုဒ်အနက်ကို ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြ၍ ဗြာဟ္မဏ
ကိုယ်တိုင်ကသာ ပုဏ္ဏားတု အနက်ကို ဟောရသောကြောင့် အဗြာဟ္မဏောသည်
(ဗြာဟ္မဏဟူသော နောက်ပုဒ်အနက်ကို လိုရင်း အရကောက်ရသော) ဥတ္တရ ပဒတ္ထ
ပဓာန သမာသ်တည်း၊ ဤသို့ ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာနဟု ယူလိုက်ရသဖြင့် "တပျရိသံ
သမာသ်သည် နောက်ပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်း၏" ဟူသော စကားနှင့်လည်း အတား
အမြစ် မရှိ-ထိုစကားနှင့် ညီညွတ်ခြင်း အကျိုးရှိသည်။ "ပုဗ္ဗပဒတ္ထဟု ယူလျှင်
'ထိုစကားနှင့် ဆန့်ကျင်လိမ့်မည်" ဟုလို။

တတွဗောဓိနိ။ ။ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာနော . ယံ သမာသော၊ တထာဟိ အာရောပိ
တတ္ထံ (တင်စားအပ်သော ပုဏ္ဏားတုအနက်ကို) နေန- (န ပဋိသေခသည်၊) ဧဝ
တိယတေ၊ တထာစ အဗြာဟ္မဏသဒ္ဓါတော (အဗြာဟ္မဏသဒ္ဓါကြောင့်) အာရော
ပိတော ဗြာဟ္မဏောတိ ဗောဓေ (တင်စားအပ်သော ပုဏ္ဏားတုအနက်ကို သိအပ်

သော်) အတ္တတော (လိုရင်းအနက်အားဖြင့်) “ဗြာဟ္မဏဘိန္နော” ဣစ္စတ္တော- ပရိယောသတိ (“ပုဏ္ဏားမှ ကွဲပြားသူ” ဟူသောအနက်သည် အဆုံးသတ်၏)၊ ပေ၊ တပျူရိသဿ ဥဿဂ္ဂိက . မုတ္တရပဒတ္ထပဓာနတ္ထမပျေဝံသတိ နိဗ္ဗာန် (ဤသို့ဖြစ်လျှင် တပျူရိသ်၏ သာမညဖြစ်သော ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာန အဖြစ်လည်း အတားအမြစ်မရှိ၊ လွတ်လပ်သည်) ။

မှတ်ချက်။ ။ ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာန ဟု ယူကြသော ဆရာတို့သည် ဗြာဟ္မဏပုဒ်၏ အနက်ကပဓာနဖြစ်အောင် ကြံဆောင်၍ ဗြာဟ္မဏသဒ္ဒါ၏ ဟောရင်း ရိုးရာအနက်မှ အခြားသော (အတု) အနက်ကိုတင်စားကြရသေး၏။ ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာနဟုယူကြသော ဆရာတို့ကား ထိုသို့မတင်စားရဘဲ ဗြာဟ္မဏသဒ္ဒါ၏ ဟောရိုး ပုဏ္ဏားစစ်အနက်ကို န သဒ္ဒါက တားမြစ်သည်ဟု ဆိုကြ၏။ “အဗြာဟ္မဏော-ပုဏ္ဏားမဟုတ်” ဟူသော အနက်သံ မြန်မာပြန်မှာလည်း န သဒ္ဒါ၏ အနက်က ပဓာနဖြစ်လျက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “ပုဗ္ဗပဒတ္ထ ပဓာန” ဟူသောဝါဒသည် သာ၍ အားရှိသကဲ့သို့ ထင်ပေသည်။ ရူဠိလာသော အမာဒိပရတပျူရိသ်များသည် ရှေ့ပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းသည်ချည်းတည်း။

တချို့ အနက်ပေးပုံ။ ။ န သဒ္ဒါ၏ သဒ္ဒါသ အနက်လည်း ထင်ရှားအောင် နောက်ပုဒ်အနက်လည်း ပဓာနဖြစ်အောင် ကြံ၍ “န-အတုဖြစ်သော+ဗြာဟ္မဏော-ပုဏ္ဏားတည်း၊ အဗြာဟ္မဏော - အတုဖြစ်သော ပုဏ္ဏား၊ ။ ဝါ-ပုဏ္ဏားတု” ဟု လည်းကောင်း၊ န ၏ ဝိရုဒ္ဓအနက်ကို ယူရာ၌ “န-ကုသိုလ်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ကုန်သော +ကုသလာ-အကုသိုလ်တို့တည်း၊ အကုသလာ-ကုသိုလ်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော အကုသိုလ်တို့၊ န-မိတ်ဆွေ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော + မိတ္တော-ရန်သူတည်း၊ အမိတ္တော-သူ” ဟုလည်းကောင်း၊ န ၏ အညအနက်ကိုယူ၍ “န-ကုသိုလ် အကုသိုလ်တို့မှ တစ်ခြားကုန်သော + ဗျာကတာ-ဟောအပ်သော တရားတို့တည်း၊ အဗျာကတာ-တို့” ဟု လည်းကောင်း၊ အနက်ပေးကြသေး၏။ ထိုသို့ပေးရာ၌ န ၏ ပုဂ္ဂိုလ်ရင်းဖြစ်သော ပဋိသေခအနက် မပါသဖြင့် စဉ်းစားသင့်၏။ မှန်၏-နသဒ္ဒါ၏ မူလဟောရင်းအနက်မှာ တားမြစ်ခြင်း ပဋိသေခအနက်သာတည်း။ ထိုသို့ တားမြစ်ရင်းပင် “တံ သဒ္ဒါသ-ထို တားမြစ်အပ်သော အနက်နှင့်အလားတူ” စသောအနက်များကို ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြသည်။ ထို့ကြောင့် “ပုဏ္ဏားမဟုတ်” စသည်ဖြင့် ပဋိသေခသံပါအောင် မြန်မာပြန် (အနက်ပေး) ၍ အရကောက်သည့်အခါ၌သာ န ၏ ထွန်းပြရာဖြစ်သော သဒ္ဒါသ (ပုဏ္ဏားတု) စသောအနက်ကို ကောက်ယူသင့်သည်။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ဋီကာ။ ။ အမနုဿောတိတ္ထေ (အကာရော) တဗ္ဘဝမတ္တနိဝတ္တိယံ။ မနုဿမတ္တံ နတ္ထိ၊ အညံ သမာနန္တိ သဒ္ဒါသတာပေတ္တ သူစိယတိ=အမနုဿော ဟူရာ၌ “အ” သည် ထိုလူ့အဖြစ်မျှကို တားမြစ်ခြင်း (ပဋိသေခ) အနက်၌ဖြစ်၏။ (နတ်ဘီလူး စသူတို့၌) လူ့အဖြစ်-လူ့ဇာတ်သာ မရှိသည်။ အခြားသော လက်၊ ခြေ အင်္ဂါပေါက်ရောက်ပုံကား လူနှင့်တူသည်ဟု သဒ္ဒါသ အဖြစ်ကို ထွန်းပြအပ်သည်။ [“အမနုဿော-လူမဟုတ်” ဟု ပဋိသေခသံပါအောင် အနက်ပေး၍ အရကောက်သည့်အခါ လူနှင့်တူသူ နတ်-ဘီလူးကို ကောက်ပါ-ဟူလို။ (ပညာဘူမိနိဒ္ဒေသ အဝိဇ္ဇာပုဒ် အဖွင့်)။]

န ဝသလော၊ ပေ၊ အပဉ္စဂဝံ-အဗြာဟ္မဏော၊ အဝသလော၊ အဘိက္ခုတို့ကို သင်္ချာသဒ္ဒါ မပါသောကြောင့် ကမ္မဓာရယမိဿက တပျူရိသ်ဟုမှတ်၊ အပဉ္စ ဝသံမှ စ၍ အပဉ္စဂဝံတိုင်အောင်ကား သင်္ချာသဒ္ဒါပါသောကြောင့် ကမ္မဓာရယဒိဂု မိဿက တပျူရိသ်ဟု ဂုဏ္ဍိဆရာ ဆိုလိုဟန်တူသည်။ သို့သော် “ပဉ္စ+ဝသာနိ၊ ပဉ္စဝသံ- ငါးနှစ်” ဤသို့ နနှင့်မတွဲမီ သင်္ချာပုဒ်ရှေးရှိခိုက်၌သာ ဒိဂုလက္ခဏာပါဝင်သည်။ “သင်္ချာပုဇ္ဇော ဒိဂု-သင်္ချာရှေးရှိမှ ဒိဂု” ဟုဆိုထားသောသုတ်ကို ထောက်ပါ။ တိ လောကံကို ရုပ်တွက်ရာ၌ ကမ္မဓာရဲအမည် ဒိဂုအမည် တပျူရိသ်အမည် ၃ မျိုးမဲ့၍ ရူပသိဒ္ဓိ ရုပ်တွက်ပြသကဲ့သို့ သတ္တဂေါဒါဝရံ-ပဉ္စဂဝံပုံစံများကိုလည်း တိလောကံနှင့် အလားတူသွင်း၍ ရှဉ့် ရုပ်တွက်ပြသည်။ ထို့ကြောင့် နနှင့်မတွဲမီ “ပဉ္စဝသံ၊ ပဉ္စ ပူလီ၊ သတ္တဂေါဒါဝရံ၊ ဒသဂဝံ၊ ပဉ္စဂဝံ” တို့သာ ကမ္မဓာရယဒိဂုမိဿက တပျူရိသ် ဖြစ်သည်။ နနှင့်တွဲ၍ “အပဉ္စဂဝံ” စသည်ဖြစ်သော အခါ၌ကား သင်္ချာပုဒ် ရှေးမရှိ ဘဲ န နိပါတ်ပုဒ် ရှေးရှိသောကြောင့် ဒိဂုလက္ခဏာမပါ၊ ကမ္မဓာရယမိဿကတပျူရိသ် သာတည်း။ ထို့ကြောင့် အပဉ္စ ဝသံ စသည်၌ န နိပါတ်ပုဒ် ရှေးရှိလျက်ပင် ဒိဂု ပါဝင်သည်ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိရကား ထိုပုံစံများကို စဉ်းစားသင့်သည်။

ရုပ်တွက်ပုံ။ ။အဗြာဟ္မဏောကို အခြေပြု အတ္တနဿ တပျူရိသ်သုတ်၌တွက်ပြ ထားပြီး ထိုနည်းမှီး၍ အဝသလော အဘိက္ခုတို့ကိုတွက်၊ နနှင့် မတွဲသေးဘဲ “ပဉ္စ ဝသံ” စသည်ကို သီးခြားရုပ်တွက်ရမည်။ “ပဉ္စ+ဝသ၊ ဒသ+ဂေါ” ပဉ္စ+ဂေါတည်၊ ယော ၂ လုံးစီသက်၍ “ပဉ္စ+ဝသာနိ၊ ဒသ+ဂါဝေါ၊ ပဉ္စ+ဂါဝေါ” ဟုဝါကျပြီးစေ၊ ဝိဂြိုဟ်နက်ပေး၊ ဣတိ အတ္ထေ-၌၊ ဒွိပဒေ စသောသုတ်ဖြင့် သမာသ်စပ်၍ ကမ္မဓာရဲ မှည့်၊ သမာသ်မှည့်၊ ဝိဘတ်ချေ၊ ဒသဂေါ၊ ပဉ္စဂေါ-ဟု ပကတိပြု၊ ထို့နောက်သင်္ချာ ပုဇ္ဇော ဒိဂုသုတ်ဖြင့် ဒိဂုမှည့်၊ ဥဘော တပျူရိသာသုတ်ဖြင့် တပျူရိသ်မှည့် ဒိဂုသော ကတ္တံသုတ်ဖြင့် နပုံဧကတ်စီရင်၊ ကုစိသမာသန္တသုတ်ဖြင့် အ ပစ္စည်း သက်၍ ဩအဝ သရေသုတ်ဖြင့် ဩကို အဝပြု (ဒသဂဝ၊ ပဉ္စဂဝ) နာမိင့်၍ သိအံပြု၊ ပဉ္စ ဝသံ-ဒသဂဝံ-ပဉ္စဂဝံဟုပြီး၏။ ဤသို့ ပဉ္စဝသံ စသည်ပြီးပြီးနောက်မှ “န+ပဉ္စ ဝသံ” စသည်ဖြင့် ကမ္မဓာရယမိဿက တပျူရိသ်ရုပ် ထုံစံအတိုင်း တွက်ပါ။ ထို ရုပ်များကိုကား အဗြာဟ္မဏောနည်းမှီး၍ တွက်တတ်လောက်ပြီ။

အပဉ္စပူလီ။ ။ပဉ္စ+ပူလာ၊ ပဉ္စပူလီ၊ ပဉ္စ-ငါးခုကုန်သော+ပူလာ-အထုပ် (အမြတ် အခိုင်) တို့တည်း။ ပဉ္စပူလီ-ငါးထုပ် (ငါးခိုင်)၊ “ပဉ္စ-ပူလ” တည်၊ ထုံးစံအတိုင်း ဝါကျပြီးစေ၊ ဝိဂြိုဟ်နက်ပေး၊ သမာသ်စပ်၍ ကမ္မဓာရဲမှည့်၊ သမာသ်မှည့်၊ ဝိဘတ်ချေ၊ ပကတိပြု၊ ဒိဂုမှည့်၊ တပျူရိသ်မှည့်၊ (ပဉ္စပူလ)၊ နဒါဒိတော ဝါ ဤသုတ်ဖြင့် ဤပစ္စည်း သက် (ပဉ္စပူလီ)။ ဒိဂုသောကတ္တံသုတ်ဖြင့် ဧကတ်သာ စီရင်၊ [နပုလ္လိင်မင့်ရ၊ ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်သည်။] နာမိင့် သိသက်ချေ၊ ဣတ္ထိ ဣတ္ထိ စသည်ကဲ့သို့ ဧကဂုစံ ဣတ္ထိလိင်ရုပ် ချည်းစဉ်၊ မုဒုဗောဓ၌ “တြိလောကီ-၃ လောက” ဟု အလားတူ ရုပ်ကိုပြု၍ (၃၆၉ သုတ်ဖြင့် “ဤပံ” (ပ အနဗန်ရှိသော ဤပစ္စည်း) သက်၏။ ဋီကာ၌လည်း “သမာဟာရ ဒိဂုနံ-တို့၏။ ဝတ္တိတွေ-နပုလ္လိင်အဖြစ်သည်။ (သတိပိ-သော်လည်း)၊ ဤပဿ-

အမာဒယော
ပရပဒေဘိ

၃၂၇။ အမာဒယော-အံ အစရီကုန်သော၊ တေ-ထိုဝိဘတ်
အပေါင်းတို့ကို၊ ပရပဒေဘိ-နောက်ပုဒ်ဖြစ်ကုန်သော၊ နာမေဟိ-
နာမ်တို့နှင့်၊ ယဒါ-အကြင် အခါ၌၊ သမသျှန္တေ - သမာသ်
စပ်အပ်ကုန်၏၊ တဒါ-ထိုအခါ၌၊ သော သမာသော-သည်၊ တပျရိသသညော-
တပျရိသ် အမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ ဘူမိ-မြေသို့၊ ဂတော - သွားသူတည်း၊
ဘူမိဂတော-မြေသို့သွားသူ၊ သဗ္ဗရိတ္တိ-အလုံးစုံ ညဉ့်ပတ်လုံး (ဝါ-ညဉ့် ၃ ယံ
ပတ်လုံး)၊ သောဘနော-တင့်တယ်သူတည်း၊ သဗ္ဗရတ္တိသောဘနော - သူ၊

ဤပုံစုစည်းကို၊ ဝိဓာနာ-စီရင်ခြင်းကြောင့်၊ နိစ္စထိ တွဲ-နိစ္စဣတ္ထိလိင်ဖြစ်ကို၊ သူစိတ်-
ပြအပ်၏” ဟုမိန့်သည်။ ထို့နောက် အပဉ္စပုလိကို ကမ္မဓာရယမိဿကတပျရိသ်
ရုပ်တွက်ပါ။ [ပုလပုဒ်ကို သက္ကတ အဘိဓာန်၌ မတွေ့ရသဖြင့် “ပဉ္စ+ပုလာ” ဟု
ပုလ္လိင်အနေမှန်း၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုလိုက်သည်။ ကာတန္တ၌ကား “ပဉ္စနံ+ပုလာနံ+သမာဟာ
ရော၊ ပဉ္စပုလိ” ဟုဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။] သတ္တဂေါဒါဝရံကို ရှေ့သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။ ထို့
နောက်မှ “န+သတ္တဂေါဒါဝရံ၊ အသတ္တဂေါဒါဝရံ” ဟု ပြု။

တပျရိသ၊ ပ၊ အတ္တံ နဿ တပျရိသေ “ကမ္မဓာရံ ဒိဂ ၂ ခုတို့ကို ဤသုတ်ဖြင့်
တပျရိသ်အမည်မှည့်ရခြင်းသည် အတ္တံ နဿ တပျရိသေသုတ်၌ တပျရိသဟုခေါ်ဝေါ်
ရခြင်းအကျိုးရှိ၏” ဟု ဝုတ္တိဆရာ ဆိုထားသော်လည်း ထို အတ္တံ နဿ တပျရိသေ
သုတ်နှင့်ဆိုင်သော ပါဠိဟူသမျှသည် ဒီဂုမဟုတ်၊ ကမ္မဓာရယ တပျရိသ်ချည်းတည်း၊
ထို့ကြောင့် ကမ္မဓာရံဒီဂုတို့ကို တပျရိသ်ဟု နာမည်မှည့်ခြင်းသည် ကမ္မဓာရံဒီဂုမှန်လျှင်
နောက်ပုဒ်အရ ပြဋ္ဌာန်းခြင်းဟူသော တပျရိသ်လက္ခဏာ ပါဝင်သည်ချည်းဟု သိစေ
ရခြင်းအကျိုးရှိ၏ဟု တစ်နည်းကြံသင့်၏။ မှန်၏-ပုဗ္ဗပဒတ္တပဓာန သမာသ်စသည်ဖြင့်
သမာသ် ၄ မျိုးခွဲနည်း၍ ဤကမ္မဓာရံနှင့် ဒီဂုတို့ တပျရိသ်လက္ခဏာ ခေါင်းတပ်လျက်
ဥတ္တရ ပဒတ္တ ပဓာနသမာသ်ဟု အမည်ရကြသည်။ [ကလာပ် ဝုတ္တိကား တပျရိသ
အမည်ကို မှည့်ရခြင်းသည် (တပျရိသသဒ္ဓါ လိုက်ရာဖြစ်သော) “ကဒံ ကုဿ” ကဲ့
သို့သော ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ဝယ် ကဒံ မပြုရခြင်းအကျိုးရှိ၏ဟု ဆိုသည်။]

၃၂၇။ တေ အမာဒယော-မြန်မာမူ၌ “တာ အမာဒယော” ဟုရှိအံ့၊ အံ+
အာဒိယေသံတိ အမာဒယော၊ ယေသံ-အကြင် ဝိဘတ်အပေါင်းတို့၏၊ အံ-အံဝိဘတ်
ဟူသော၊ အာဒိ အတ္ထိ ဣတိ၊ တေ-ထိုဝိဘတ်အပေါင်းတို့သည်၊ အမာဒယော-အမာဒိ
တို့မည်၏၊ ဤသို့ဝိဂြိုဟ်ပြုရသော “အမာဒယော” ပုဒ်သည် ပုလ္လိင်သာရှိ၍ “တာ”
ဟူသော ဣတ္ထိလိင်ပုဒ်နှင့် လိင်မတူနိုင်၊ ထို့ကြောင့် “တာ” ဟုရှိသောမူနှင့် “တာ
ဝိဘတ္တိယော” ဟုဖွင့်ကြသော အဖွင့်တို့ကိုပါ စဉ်းစားကြပါကုန်၊ သီဟိုဠ်မူ၌ “တေ+
အမာဒယော” ဟုရှိ၏၊ ပုလ္လိင်ချည်းဖြစ်၍ ကောင်းပေသည်။ “ဘူဝါဒယော ဓာတ
ဝေါ” သုတ်၌ “ဘူ ဣစ္စေဝ မာဒယော ယေ သဒ္ဓဂဏာ” ဟု ဝုတ္တိဖွင့်ပုံကို နည်း
မှီး၍ “တေ (ဝိဘတ္တိဂဏာ) - ထိုဝိဘတ်အပေါင်းတို့သည်” ဟု ပေးလိုက်သည်။

[ဝိဂြိုဟ်အတိုင်း ဖော်၍ဆို။] အပါယ် - အပါယ်သို့၊ ဂတော - ရောက်သူတည်း၊ အပါယဂတော-သူ၊ ဣဿရေန-ဣဿရ၊ မည်သော ဗြဟ္မာသည်၊ ကတ-ပြုလုပ် ဖန်ဆင်းအပ်သော အကျိုးတည်း၊ ဣဿရကတ - ကျိုး၊ ဘလ္လေန - မြားဖြင့်၊ ဝိဒ္ဓေါ-ပစ်ဖောက်အပ်သော သမင်တည်း၊ သလ္လဝိဒ္ဓေါ - သမင်၊ ကထိနဿ- ကထိန်းအလိုငှာ (ကထိန်ခင်းဖို့ရာ)၊ ဒုဿ-အဝတ်တည်း၊ ကထိနဒုဿ-ကထိန်ဖို့၊

အမာဒယောဟုဆိုပုံ။ ။ “ဘူမိ+ဂတော” ခွဲ ဘူမိသည် အံဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်တည်း၊ ဂတော ဟူသော နောက်ပုဒ်သည် အံဝိဘတ်နှင့် သမာသ်စပ်သည်မဟုတ်၊ အံဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်နှင့်သာ သမာသ်စပ်၏။ ထို့ကြောင့် “အမာဒယော-အံအစ ရှိသော ဝိဘတ်တို့ကို” ဟုဆိုသော်လည်း ဝိဘတ်ချည်း မယူဘဲ ဝိဘတ်၏ တည်ရာ နာမ်ပုဒ် တစ်ပုဒ်လုံးကို အဝိနာဘာဝ (ဝိဘတ်မှန်သမျှ ပကတိလိင်နှင့်ကင်း၍မဖြစ် နိုင်သော) နည်း၊ သဟစရဏ (တကွတွဲဖက်) နည်းအားဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ “အမာဒိ ဝိဘတုန္တရနိ-အံ အစရှိသော ဝိဘတ် အဆုံးရှိသော နာမ်တို့ကို” ဟုဖွင့်သည်။

သို့ဖြစ်လျှင် “အမာဒန္တာ ပရပဒေဘိ” ဟု သုတ်တည်ပါတော့လော့၊ အဘယ် ကြောင့် “အမာဒယော ပရပဒေဘိ” ဟုတည်ရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အံစသော ဝိဘတ်နှင့် သမာသ်စပ်၍မဖြစ်၊ ဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်နှင့်သာ စပ်ရကြောင်းကို အများ နားလည်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း “အမာဒေါ တပျရိသး” (သာရ သူတ)၊ ဝိဘတ္တိယော ဒွိ ယောဒျာ” စသော ကလပ်သုတ်များ၌လည်း ဝိဘတုန္တ ပုဒ်ကိုမပြု-ဝိဘတ်ကိုသာ ပြသဖြင့် ထိုသုတ်များကို မှီရသောကြောင့် လည်းကောင်း “အမာဒန္တာ” ဟုမတည်ဘဲ “အမာဒယော” ဟု သုတ်တည်ရသည်။ အာဒိဖြင့် တတိယာ စသော နောက်ဝိဘတ် ၅ သွယ်ကိုယူ။ [ဤ သုတ်သည် သမာသ်စပ်မှု တပျရိသ်မှည့်မှု ၂ မျိုးလုံးပြု၏။ ထို့ကြောင့် “ယဒါ သမဿန္တေ” ဟုလည်းကောင်း “တပျရိသညာ” ဟု လည်းကောင်း ဖွင့်သည်။]

တပျရိသ်အမျိုးမျိုး။ ။ ဥဘော တပျရိသာသုတ်၌ ပြခဲ့သော တပျရိသ်သည် ကမ္မဓာရ-ဒိဂုတို့နှင့် ရောသောကြောင့် မိဿကတပျရိသ်မည်၏။ “န+ဗြာဟ္မဏော” စသည်သည် ရှေ့ပုဒ်၌ ပဌမာကျေသောကြောင့် ပဌမာ တပျရိသ်လည်းမည်၏။ ဤ တပျရိသ်ကား ကမ္မဓာရယ-ဒိဂုနှင့် မရောသောကြောင့် သုဒ္ဓတပျရိသ်လည်းမည်၏။ ရှေ့ပုဒ်၌ အံစသော ဝိဘတ် ၆ မျိုး (တစ်မျိုးမျိုး) ကျေသောကြောင့် အမာဒိတပျရိသ် လည်းမည်၏။ “သုဒ္ဓတပျရိသ်-မိဿကတပျရိသ်၊ တစ်နည်း-ပဌမာတပျရိသ်၊ အမာဒိတပျရိသ်” ဟု ၂ မျိုးစီပြား၏-ဟူလို၊ အမာဒိတပျရိသ်လည်း ရှေ့ပုဒ်၌ ကျေသော ဝိဘတ်ကိုခွဲ၍ “ဒုတိယာတပျရိသ်၊ ပေ၊ သတ္တမိတပျရိသ်” ဟု ၆ မျိုး ပြားသည်။ “ဘူမိဂတော၊ သဗ္ဗရတ္တိသောဘနော၊ အပါယဂတော” သည် ရှေ့ပုဒ်၌ ဒုတိယာကျေသော ဒုတိယာ တပျရိသ်တည်း။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် “ဣဿရ ကတ” စသည် တို့ကိုလည်း နာမည်တပ်ပါလေ။ ဤ အမာဒိ တပျရိသ်၏ လက္ခဏာကား “၁-ရှေ့ပုဒ်၌ ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်တစ်မျိုးမျိုးကျေခြင်း ၂-နောက်ပုဒ်၌ ပဌမာ ဝိဘတ်သာ ကျေခြင်းတည်း။

အဝတ်၊ ဝါ - ကထိန်လျာ အဝတ်၊ အာဂန္တုကဿ - ဧည့်သည် အလို့ငှာ၊ဝါ-
ဧည့်သည် ကျေးဖိုရာ၊ ဘတ္တံ - ထမင်းတည်း၊ အာဂန္တုကဘတ္တံ - ဧည့်သည်ဖို့
ထမင်း၊ မေထုနာ-မေထုနမု၊ အပေတော-ကင်းသူတည်း၊ မေထုနာပေတော-သူ၊
စောရာ - ခိုးသူမု၊ ဘယံ - ဘေးတည်း၊ စောရဘယံ - ဘေး၊ ရညော ပုတ္တော

အဘိဓမ္မေယျ လိင်ဝုဗ္ဗိလိက်ပုံ။ ။သမာသ်ပုဒ်က ဟောအပ်သော အနက်ကို
“အဘိဓမ္မေယျ” ဟုခေါ်၏။ “မြေသို့သွားသော ယောက်ျား” ဟု ဟောအပ်သော
အနက်က ပုလ္လိင် ဧကဝုဗ္ဗိ အနက်ဖြစ်လျှင် “ဘူမိဂတာ” ဟု ပုလ္လိင် ဧကဝုဗ္ဗိသဒ္ဒါ
ဖြစ်၏။ “ယောက်ျားတို့” ဟု ဗဟုဝုဗ္ဗိအနက်ဖြစ်လျှင် “ဘူမိဂတာ” ဟု ဗဟုဝုဗ္ဗိသဒ္ဒါ
ဖြစ်၏။ ပုရိသာဒိသုဉ်း၍ ရုပ်စဉ်၊ မိန်းမတစ်ယောက်ဖြစ်လျှင် “ဘူမိဂတာ-မြေသို့သွား
သောမိန်းမ” ဟု လည်းကောင်း၊ မိန်းမအများဖြစ်လျှင် “ဘူမိဂတာယော” ဟု
လည်းကောင်းဖြစ်၏။ ကညာဒိဂိုဏ်း ရုပ်စဉ်၊ အမျိုးတစ်ခုဖြစ်လျှင် (ကုလံ) ပုဒ်၏
လိင်ဝုဗ္ဗိနှင့်တူစွာ “ဘူမိဂတံ-မြေသို့သွားသော အမျိုး” ဟု လည်းကောင်း၊ အမျိုး
များဖြစ်လျှင် “ဘူမိဂတာနိ” ဟုလည်းကောင်း ဖြစ်၏။ စိတ္တာဒိရုပ်စဉ်၊ ဤသို့ အဘိ
ဓမ္မေယျ၏ လိင်ဝုဗ္ဗိကို လိုက်ရခြင်းဟူသည်လည်း နောက်ပုဒ်၏လိင်ဝုဗ္ဗိသို့ လိုက်ရခြင်း
နှင့် သဘောတူပင်ဖြစ်၏။ ဥပမာ-“အာဂန္တုကဘတ္တံ” ပုံစံ၌ ဘတ္တံပုဒ်သည် နုပုလ္လိင်မြဲ၏။
ထို့ကြောင့် “အာဂန္တုကဘတ္တံ၊ အာဂန္တုကဘတ္တာနိ” ဟု စိတ္တာဒိဂိုဏ်းသာ ဖြစ်နိုင်
၏။ ထို့ကြောင့် “ကမ်၊ တပ်ထံး၊ အဆုံးလိင်နှင့် တိုက်” ဟု အခြေပြု၌ ဆိုခဲ့ပြီ။

မဇ္ဈေလောပီတပျူရိသ်။ ။ဂုဠေန-တင်လဲနှင့်+သံသဠော-ရောနှောအပ်သော+
ဩဒနော-ထမင်းတည်း၊ ဂုဠောဒနော-တင်လဲနှင့် ရောအပ်သော ထမင်း၊ “ဂုဠ+
သံသဠ-ဩဒန” တည်၊ နာ+သိ ၂ လုံးသက်၍ “ဂုဠေန+သံသဠော+ဩဒနော” ဟု
ဝါကျဖြစ်၏။ (ဝိဂြိုဟ်နက်ပေး၊) ဣတိအတ္ထေ-၌၊ သမာသ်စပ်၍ တပျူရိသ်မှည့်၊
သမာသ်မှည့်၊ ဝိဘတ်ချေ၊ တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစ သုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့်
(တစ်နည်း- ပုတ္တတ္ထာနမပယောဂေါဟူသော ပရိဘာသာဖြင့်) သံသဠဟူသော
အလယ်ပုဒ်ကိုချေ “ဂုဠ+ဩဒန” ဟု ပကတိပြု၊ နာမိငဲ့စသည်၊ ဂုဠောဒနောပြီး၏။
မဂ္ဂေန+သမ္ပယုတ္တံ+စိတ္တံ၊ မဂ္ဂစိတ္တံ-(သမ္ပယုတ္တ အလယ်ပုဒ်ကျေ)၊ အသေေန+
ယုတ္တော+ရထော အသေရထော-မြင်းနှင့် ကပ်ယှဉ်အပ်သော ရထား (မြင်းရထား)၊
ယုတ္တကျေ၊ ဇမ္ဗုယာ+သညာတော (မှတ်အပ်သော) + ဒီပေါ ဇမ္ဗုဒီပေါ-သညာ
တကျေ၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် မဇ္ဈေလောပီတပျူရိသ် ရှိသေးသည်။

မဇ္ဈေလောပီ၏ သဘော။ ။“ဂုဠောဒနော” ၌ “ဂုဠ-တင်လဲ+ ဩဒန-
ထမင်း” ဟု အနက်ထွက်၏။ ထို့ကြောင့် ထို အနက် ၂ ခုအတိုင်းသာ ဆိုလျှင်
တင်လဲလည်းတခြား ထမင်းလည်းတခြားဖြစ်၍ ယုတ္တတ္ထမဖြစ်နိုင်၊ ယုတ္တတ္ထ မဟုတ်၍
အချင်းချင်း ငဲ့စပ်မှုမရှိလျှင် သမာသ်လည်း မဖြစ်နိုင်၊ ဂုဠနှင့် ဩဒနအကြား၌ လုတ္တ
နိဒ္ဒိဋ္ဌ (ကျေနေသော ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော) ဂမ္ပမာန (တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်ဘဲ

ရာဇပုတ္တော-မင်းသား၊ သံသာရေ-သံသရာ၌၊ ဒုက္ခ-ဆင်းတည်း၊ သံသာရဒုက္ခ-
သံသရာဆင်းရဲ။ (၃၅၁)

သိလောက်သော “သံသဋ္ဌ” ဟူသော ကြိယာတစ်ပုဒ်ရှိ၏။ ထိုပုဒ်က ဂုဋ်နှင့် ဩဒနကို
ယုတ္တတ္ထဖြစ်အောင် “တင်လဲနှင့် (ရောစပ်အပ်သော) ထမင်း” ဟု ဆက်သွယ်ပေး
သည်။ ဤသို့လျှင် ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ်တို့ ယုတ္တတ္ထ မဖြစ်ကြ၍ ဆက်သွယ်ပေးရမည့်
ပုဒ်တစ်မျိုးပါမှ ယုတ္တတ္ထဖြစ်သောပုဒ်များ၌ “မဇ္ဈေလောပီ” သမာသံ ပြုကြရသည်။

သာကပတ္တိဝဂိုဏ်း။ ။သာကော ပိယော ယဿာတိ သာကပ္ပိယော၊ယဿ-
အကြင်သူ၏၊ ပိယော-နှစ်သက်အပ်သော၊ သာကော (သတ္တိ) အစွမ်းသည်၊ အတ္တိ-
ရှိ၏။ ဣတိသာကပ္ပိယော၊ ပထဝိယာ-မြေကို၊ ဣဿရော-အစိုးရမင်းသည်၊ ပတ္တိဝေါ-
မည်၏။ [“ရာဇ ဘူပတိ ဘူပါလော၊ ပတ္တိဝေါစ နရာဇိပေါ” အဘိဓာန်။] သာကပ္ပိ
ယော+ပတ္တိဝေါ၊ သာကပတ္တိဝေါ-နှစ်သက်အပ်သော အစွမ်းသတ္တိရှိသောမင်း၊ ဝါ-
အစွမ်းသတ္တိကို အားကိုးသောမင်း၊ ဤသာကပတ္တိဝပုဒ်၌ “သာကပ္ပိယပတ္တိဝ” ဟု
ဖြစ်သင့်လျက် “ပိယ” ဟူသောအလယ်ပုဒ် ကျေသောကြောင့် (ဗဟုဗ္ဗိဟိ အတွင်း
ငုပ်သော) ပဇ္ဈေလောပီ ကမ္မဓာရဲတည်း၊ တစ်နည်း-“သာကပ္ပိယ” ဟူသောရှေ့ပုဒ်
ဝယ် “ပိယ” ဟူသောနောက်ပုဒ်ကို ချေထားသောကြောင့် ဥတ္တရပဒလောပီ ကမ္မ
ဓာရဲတည်း၊ ဤသို့ မဇ္ဈေလောပ-ဥတ္တရလောပ ၂ နည်းရနိုင်သောကြောင့် “ဂိဇ္ဈသဒိ-
သော ကူဇောတိ ဂိဇ္ဈကူဇောတိဝါ မဇ္ဈေပဒလောပီ သမာသော၊ ယထာ-သာကပတ္တ
ဝေါတိ” ဟု သာရတ္ထဋီကာ၌လည်းကောင်း၊....“တိဏာဘက္ခော သိဟောတိ တိဏ
သိဟော ဥတ္တရပဒလောပေန၊ ယထာ - သာကပတ္တိဝေါတိ” ဟု သံယုတ်ဋီကာ၌
လည်းကောင်း မိန့်ကြသည်။

မှတ်ချက်။ ။ “သာကပ္ပဓာနော ပတ္တိဝေါ-သာကပတ္တိဝေါ-အစွမ်းသတ္တိပဓာန
ရှိသောမင်း” ဟု ပဓာနပုဒ် ကျေရာ၌လည်းကောင်း၊ “သာကဘက္ခော ပတ္တိဝေါ
သာကပတ္တိဝေါ-ဟင်းရွက်ကိုစားသောမင်း=ဟင်းရွက်ကြိုက်သောမင်း” ဟုဘက္ခပုဒ်
ကျေရာ၌လည်းကောင်း ဤနည်းပင်၊ နောက်နည်း၌ သာကသဒ္ဒါ ဟင်းရွက်ဟော
တည်း၊ “ပတ္တဝေါ” ဟုလည်းရှိ၏။ “ပုထုနော အပစ္စံ” ဟုလည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုကြသည်၊
သက္ကတ၌ “ပြိထာ” ပါဠိလို “ပတ္တာ” ဟုခေါ်သော ကုန္ဒီနယ်စား မင်းသမီးရှိ၏။
ထိုမင်းသမီး၏ သားဖြစ်သော “ယုဓိဋ္ဌိ” စသောမင်းကို ဆိုလိုလျှင် “ပတ္တာယ အပစ္စံ
ပတ္တဝေါ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသင့်၏။ မည်သို့ပင်ရှိစေ၊ ထိုသာကပတ္တိဝ (ပတ္တဝ) နှင့်
မဇ္ဈေလောပ ဥတ္တရလောပချင်းတူသော “ဂုဋ္ဌောဒနော၊ အဿရထော” စသော
သဒ္ဒါများကို သာကပတ္တိဝ (သာကပတ္တဝ) ဂိုဏ်းဟုမှတ်။

ကထိနဿ ဒုဿ-ကထိနဿ၌ သဝိဘတ်သည် တဒတ္ထသမ္ပဒါန်၏အနက်၌
သက်၏။ ထို့ကြောင့် “ကထိနစိဝရတ္ထာယ” ဟုရူပသိဒ္ဓိဖွင့်သည်။ “ကထိနဿ-ကထိန်
သင်္ကန်းအလိုတ-ဟုပေးပါ-ဟူလို၊ “အလိုတ” ဟုဆိုခြင်းနှင့် “အကျိုးတ” ဟုဆိုခြင်း

အညပဒတ္တေသု
ဗဟုဗ္ဗိဟိ

၃၂၈။ အညေသံ-သမာသ်ပုဒ်မှတစ်ပါးကုန်သော၊ ပဒါနံ-
ပုဒ်တို့၏၊ အတ္တေသု-အနက်တို့၌၊ ဒွေနာမာနိ-၂ပုဒ်ကုန်သော
နာမ်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဗဟုနိ နာမာနိ-များစွာကုန်သော
နာမ်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ယဒါ သမသျုန္တေ၊ တဒါ၊ သောသမာသော၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိ
သညော-ဗဟုဗ္ဗိဟိ အမည်ရှိသည်။ ဟောတိ၊ ယံ သံဃာရာမံ-အကြင် သံဃာ
အံရံသို့၊ သမဏာ - ရဟန်းတို့သည်၊ အာဂတာ - လာရောက်ကုန်၏၊ ဣတိ-
ထို့ကြောင့်၊ သော-ယံ (သော+အယံ) သံဃာရာမော-ထိုသို့သော ဤသံဃာ

သည် အဓိပ္ပာယ်တူပင်တည်း၊ အချုပ်မှာ “ကထိနဒဿ-ကထိနသင်္ကန်းဖို့ အဝတ်၊
ကထိနသင်္ကန်းချုပ်ဖို့ အဝတ်” ဟုဆိုလိုသည်၊ အချို့ကား “ကထိနဿ-ကထိန
အလိုငှာ၊ အာသတံ-ဆောင်ယူအပ်သော၊ တစ်နည်း၊ ပဋိယတ္တံ-စီရင်အပ်သော၊ ဒဿ-
တည်း” ဟုအာဘတ်၊ ပဋိယတ္တံပုဒ်တို့ကိုထည့်၍ အနက်ပေးကြ၏၊ ထိုအနက်မှာ
အဓိပ္ပာယ်ပေါ်လွင်ရုံ ထည့်ပေးရသော အဓိပ္ပာယ်နက်သာတည်း၊ သဒ္ဓါနက်မဟုတ်၊
ထို့ကြောင့် သဒ္ဓနိတိ၌ “ကထိနစိဝရတ္ထာယ ပဋိယတ္တံ အာဘတ် ဝါ ဒုဿန္တိ
အဓိပ္ပာယော” ဟု အဓိပ္ပာယ်သဒ္ဓါနှင့်တကွ ဖွင့်ပြလေသည်၊ အာဂန္တုကာဘတ္တံ၌လည်း
နည်းတူ။ [ဤ အမာဒိတပျုရိသ်အကျယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိနှင့် ဘာသာဋီကာမှာ ရှုပါ
လေဦး။]

၃၂၉။ အညေသံ၊ ပေါ၊ သမသျုန္တေ - “အညေသံ ပဒါနံ အတ္တေသု သမသျုန္တေ -
သမာသ်ပုဒ်မှ အခြားပုဒ်တို့၏ အနက်တို့၌ သမာသ်စပ်အပ်ကုန်၏” ဟူသောစကား
အရ “အာဂတာ+သမဏာ (ဣမံ သံဃာရာမံ) တိ အာဂတသမဏော” ဟူသော
သမာသ်၌ “သမာသ်ပုဒ်မှတစ်ပါး တခြားပုဒ်” ဟူသည် “သံဃာရာမံ” ဟူသော
ပုဒ်တည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-“အာဂတသမဏော-လာရောက်သော ရဟန်းရှိသော သံဃာ
အရံ” ဟူရာ၌ သူ့အနက်အားလျော်စွာ “အာဂတသမဏသံဃာရာမော” ဟု
သမာသ်ဖြစ်သင့်လျက် “သံဃာရာမံ” သဒ္ဓါသည် သမာသ်တွင်း၌ မပါဝင်သော
ကြောင့် အညပဒ ဖြစ်ရလေသည်။ [အည-သမာသ်ပုဒ်မှတစ်ပါးသော သမာသ်
ပုဒ်တွင် မပါဝင်သော + ပဒံ-ပုဒ်။]

အညပုဒ်အနက်၌ သမာသ်ဖြစ်ရပုံ။ ။အာဂတာနှင့် သမဏတို့သည် သမာသ်
စပ်ကြသော်လည်း “လာရောက်ကုန်သော+ရဟန်းတို့” ဟူသော မိမိတို့အနက်ကို
ပဓာနအားဖြင့် မဟောနိုင်ကြ၊ မိမိတို့အနက်၌ သမာသ်မစပ်ကြ၊ သံဃာရာမဟူသော
အညပုဒ်၏ အနက်၌သာ သမာသ်စပ်ကြရသည်၊ ထို့ကြောင့် “အာဂတ သမဏော-
လာရောက်သော ရဟန်း” ဟု အနက်ထွက်ဘဲ “လာရောက်သော ရဟန်းရှိသော
သံဃာအရံ” ဟု အနက်ထွက်လာသည်၊ ဤလို အညပဒ၏ အနက်၌ သမာသ်
စပ်ရသောကြောင့် “အညေသံ ပဒါနံ အတ္တေသု သမသျုန္တေ” ဟု မိန့်သည်၊
ဤ စကားအရ အညပဒ (အညပုဒ်) ဟူသည် ယခုကာလမှ မှတ်ထင်ကြသော

အရံသည်၊ အာဂတ သမဏော-အာဂတ သမဏောမည်၏၊ ယေန သမဏေန-
အကြင် ရဟန်းသည်၊ ဣန္ဒြိယာနိ-တို့ကို၊ ဇီတာနိ-အောင်အပ်ကုန်ပြီ၊ ဣတိ၊
သောယံ သမဏော-ထိုသို့သော ဤရဟန်းသည်၊ ဇီတိန္ဒြိယော-မည်၏၊ ယဿ

“ယ-တ-တေ-ဣမ” ဟူသော သဗ္ဗနာမ် ၄ ပုဒ်ကို ဆိုလိုရင်းမဟုတ်၊ သံဃာရာမံ၊
(ဇီတိန္ဒြိယော စသည်တို့အတွက်) သမဏေန၊ ရညော၊ ဂါမာ၊ ပုရိသဿ၊ ဇေနပဒေ
ကဲ့သို့သော ဝိဘုတ်ဆုံးသော နာမ်ပုဒ်များတည်း၊ ဝါသဒ္ဓါ၏ အနက်၌ စပ်ရသော
သမာသံ၌ကား ဝါသဒ္ဓါသည်ပင် အညပုဒ်တည်း၊ ဣမံ၊ အနေန၊ ယေန စသည်ဖြင့်
ဝိဂြိုဟ်တွင်း၌ ပါဝင်သော သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်များကိုကား “သံဃာရာမံ” စသော ပဓာန
ပုဒ်များ၏ ဝိသေသနဖြစ်သောကြောင့် အပဓာနအားဖြင့် “အညပုဒ်” ဟုခေါ်လိုလျှင်
ခေါ်လေဦးတော့၊ အစစ်အမှန်မှာ-သံဃာရာမံ စသည်ကိုသာ အညပုဒ်ဟု မှတ်။
[ဇတ္ထစ အာဂတသဒ္ဓေါ သမဏသဒ္ဓေါစ အတ္တဇော အတ္ထေ အဋ္ဌတွာ ဒုတိယာ-
ဝိဘတျတ္ထဘူတေ သံဃာရာမသင်္ခါတေ အညပဒတ္ထေ ဝတ္တန္တိ။] အနက် အဓိပ္ပာယ်ကို
ရူဘာသာဋီကာမှာ ရှု။

ဗာလာဝတာရဋီကာ။ ။ဗဟုဗ္ဗိဟိ သဒ္ဓေန အနေကဓညာဒိယုတ္တော မဟာ
ဘာဂေါ ပုရိသော ပုစ္ဆတိ၊ တထာပိ ပုရိသဝါစကော အထဝါ ပါဏိဝါစကောသဒ္ဓေါ
ကတ္ထ နဝိဇ္ဇတိ၊ ပေးအသ္မိံ သမာသေ ဗဟုသဒ္ဓဝိဟိသဒ္ဓါနံ သမဝါယော ဒိဿတိ၊
ဇော ပါဏိဝါစကဿ ယဿ ကဿစိ သဒ္ဓဿ သင်္ဂမော၊ အညဿ သဒ္ဓဿ
အတ္ထေ သမာသော ဇာတော၊ တသ္မာ ဗဟဝေါ ဝိဟယော ယဿ သန္တိ၊ သော
တိဿော ဝါ ဟောတု ဖုဿော ဝါ ခတ္တိယော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ သုဒ္ဓေါ ဝါ
ဗဟုဗ္ဗိဟိ နာမ ဇာတော။ [ဗဟုဗ္ဗိဟိသဒ္ဓါသည် များသော ကောက်စပါးရှိသူ
ယောက်ျားဟူသော အနက်ကိုဟော၏၊ သို့သော် “ဗဟုဗ္ဗိဟိ” ဟူသော သမာသံပုဒ်၌
ပုရိသသဒ္ဓါလည်း မပါ၊ သတ္တဝါ သာမန်ကိုဟောသော ပါဏိသဒ္ဓါလည်း မပါ၊
ဗဟုနှင့် ဝိဟိကိုသာ တွေ့ရ၏။ “ဗဟုဗ္ဗိဟိ ပုရိသော၊ (တစ်နည်း) ဗဟုဗ္ဗိဟိပါဏိ” ဟု
မတွေ့ရချေ၊ သမာသံပုဒ်မှ အခြားဖြစ်သော ပုရိသ-ပါဏိ စသည်၏ အနက်၌
သမာသံစပ်ထားခြင်းဖြစ်သောကြောင့် အကြင်သူ့မှာ များသော ကောက်စပါးရှိ၏၊
ထိုသူသည် တိဿမည်သူဖြစ်စေ၊ ဖုဿမည်သူဖြစ်စေ၊ မင်းဖြစ်စေ၊ ပုဏ္ဏားဖြစ်စေ၊
သဒ္ဓလူမျိုးဖြစ်စေ၊ ဝေဿလူမျိုးဖြစ်စေ ဗဟုဗ္ဗိဟိ အမည် ရနိုင်သည်။]

ဤဋီကာ၌ တိဿမည်သူကို ဗဟုဗ္ဗိဟိဟုခေါ်လိုလျှင် “တိဿဿ” ပုဒ်သည်
အညပုဒ်မည်၏၊ ဖုဿကို ဗဟုဗ္ဗိဟိဟုခေါ်လိုလျှင် “ဖုဿဿ” ပုဒ်သည် အညပုဒ်
မည်၏၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် သိလေ၊ အချုပ်မှာ-အခြားသမာသံများ၌ ထိုထိုအနက်ကို
ဟောလိုရင်းဖြစ်သော ပဓာနပုဒ်သည် သမာသံပုဒ်တွင် ပါဝင်လျက်ရှိ၏။ ဥပမာ-
မြို့အနီးကို ဟောလိုရာ၌ “ဥပနဂရံ” ဟု ဥပပုဒ်သည် ပါဝင်၏၊ ယောက်ျားမြတ်
ကို ဟောလိုရာ၌ “မဟာပုရိသော” ဟု ပုရိသောပုဒ်ပါဝင်၏၊ ဤဗဟုဗ္ဗိဟိ၌ကား
ဟောလိုရင်းဖြစ်သော ပဓာနပုဒ်သည် သမာသံပုဒ်တွင်း၌ မပါ၊ ထိုသို့ သမာသံပုဒ်

ရညော - အကြင်မင်းအား၊ သုကော - အခွန်ကို၊ ဒိန္နော - ပေးအပ်ပြီ၊ ဣတိ၊
သောယံ ရာဇာ-ထိုသို့သော ဤမင်းသည်၊ ဒိန္နသုကော-မည်၏၊ ယသ္မာ ဂါမာ-
အကြင်ရွာမှ၊ ဇနာ- လူတို့သည်၊ နိဂ္ဂတာ-ထွက်ကုန်ပြီ၊ (ဣတိ) သောယံ ဂါမော-

တွင်း၌ ပါဝင်သင့်လျက် မပါသော “သံဃာရာမံ” စသော ပဓာနပုဒ်များကို အညပဒ
ခေါ်ရသည်ဟု ဆိုလိုသည်။ ဝိဂြိုဟ်တွင်း၌ “သံဃာရာမံ” မပါဘဲ “အာဂတာ
သမဏာ ယံတိ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင်လည်း ယံ၏ ရွဲနက်ပြသော ဝိသေသျုပုဒ်မှာ
“သံဃာရာမံ” သာတည်း။ ထို့ကြောင့် ယံသည် စစ်အမှန် အညပုဒ်မဟုတ်၊ သံဃာ
ရာမံသာ အစစ်အမှန် အညပုဒ်တည်း။

[ဆောင်] ယတေ.တိမ, ဤလေးဝကို, အညပုဒ်ဟု, ခေါ်လေ့ပြုလည်း, အန
စိတ်ကာ, မိပ္ပာယ်ရှာမှု, သံဃာရာမ, စသည်ပြုလျက်, ပဓာနထုတ်,
ထိုသည်ပုဒ်သာ, အညပုဒ်ခေါ်, သင့်လျော်သည်, ချင့်မျှော် သူတို့
မှတ်ဖွယ်ကို။ [ယတေတိမ=ယ+တ+ဒေတ+ဣမ။]

ဒွေနာမာနိ ဗဟုနာမာနိ-ဤ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်၌ “အာဂတာ+သမဏာ”
ကဲ့သို့ နာမ် ၂ ပုဒ်ကိုလည်း စပ်နိုင်၏။ “မတ္တာ+ဗဟဝေါ+မာတဂါ အသ္မိတိမတ္တ
ဗဟုမာတဂ်=အမှန်ယစ်ကုန်သော များကုန်သော ဆင်တို့ရှိရာတော “ဤသို့ ၃ ပုဒ်
မြှုပ်၍ များသော နာမ်ပုဒ်တို့ကိုလည်း စပ်နိုင်၏။ (“ဗဟု” နေရာ၌ “ဗဟုနိ” ဟု
အခြားကျမ်းများဝယ် ရှိ၏။) ဗဟုဗ္ဗိဟိ မည်ခြင်း၏ အကြောင်းကိုလည်းကောင်း
တဂ္ဂုဏသံဝိညာဏ အတဂ္ဂုဏသံဝိညာဏ အခွဲကိုလည်းကောင်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်
ပြထားပြီး ဤသမာသ် အညပုဒ် အနက်သာ ပဓာနရသောကြောင့် “အညတ္ထ
သမာသ်” - “အညပဒတ္ထသမာသ်” ဟု နာမည်တပ်ကြသေး၏။

အညပုဒ်၏ လိင်ဝုစ်လိုက်ပုံ။ ။ “အာဂတာ+သမဏာ ဣမံ သံဃာရာမံ တိ
အာဂတ သမဏော” သံဃာရာမသဒ္ဓါသည် ပုလ္လိင်ရှိသော သဒ္ဓါတည်း။ “သံဃာ
ရာမံ” ဟု ဆိုထားသောကြောင့် “ဧကဝုစ်လည်း ရှိ၏။ ဤသို့ သံဃာရာမံဟူသော
အညပုဒ်၏ လိင်ဝုစ်ကိုလိုက်၍ “အာဂတ သမဏော” ဟု ပုလ္လိင်ဧကဝုစ်ထားရသည်။
“အာဂတာ+သမဏာ” ဟု သမာသ်ပုဒ်က ဗဟုဝုစ်ရှိသော်လည်း ထိုသမာသ်ပုဒ်၏
ဝုစ်ကို မလိုက်ရ။ “ဧတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ယေန သမဏေန” ၌လည်း သမဏဟူသော
အညပုဒ်၏ ပုလ္လိင် ဧကဝုစ်ကိုလိုက်၍ “ဧတိန္ဒြိယော” ဟုထားရသည်။ ဧတာနိ+
ဣန္ဒြိယာနိ” ဟူသော သမာသ်ပုဒ်က နပုလ္လိင် ဗဟုဝုစ်ရှိသော်လည်း ထိုသမာသ်ပုဒ်၏
လိင်ဝုစ်ကို မလိုက်ရ။ အကယ်၍ “ဧတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ (ယာယ ဘိက္ခုနိယာတိ)
ဟု အညပုဒ်က ဘိက္ခုနိဟုဖြစ်လျှင် “ဧတိန္ဒြိယာ” ဟု ဣတ္ထိလိင် ဧကဝုစ်ထားရ
မည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အညပုဒ်၏ လိင်ဝုစ်လိုက်ပုံကို သိပါ။

[နိယာမိ] အညပဒတ္ထ, သမာသမ္မာ, လိင်သင်္ချာကို, မြိစ္ဆာမယုတ်, အညပုဒ်၏,
လိင်ဝုစ်ယုလတ်, တူမြဲမှတ်။

ထိုသို့သော ဤစွာသည်၊ နိဂုတဇနော - မည်၏၊ ယဿ ပုရိသဿ- အကြင်
 ယောက်ျား၏၊ ဟတ္ထော-လက်သည်၊ ဆိန္နော-ပြတ်ပြီ၊ (ဣတိ) သောယံ ပုရိသော-
 ထိုသို့သော ဤယောက်ျားသည်၊ ဆိန္နဟတ္ထော-မည်၏၊ ယသ္မိံ ဇနပဒေ- အကြင်
 ဇနပုဒ်၌၊ သဿာနိ-ကောက်တို့သည်၊ သမ္ပန္နာနိ-ပြည့်စုံကုန်၏၊ (ဣတိ) သောယံ
 ဇနပဒေါ-ထိုသို့သော ဤဇနပုဒ်သည်၊ သမ္ပန္နသံသော-သမ္ပန္နသဿမည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ “ဗဟုဗ္ဗိဟိ စာယံ အဘိဓေယျလိင်္ဂံ ဝဇနော=အဘိဓေယျပုဒ်၏
 လိင်္ဂဝစ်နှင့်တူသော လိင်္ဂဝစ်ရှိ၏၊ ဝါ-အဘိဓေယျပုဒ်၏ လိင်္ဂဝစ်သို့လိုက်၏” ဟူသော
 ရူပသိဒ္ဓိ၌ ‘အဘိဓေယျဟူသည်လည်း အာဂတသံမဏော၏ ဟောနက်ဖြစ်သော
 “သံဃာအရံ” အနက်တည်း၊ ထို သံဃာအရံ ဟူသော အနက်သည် သဒ္ဓါဆရာတို့
 သတ်မှတ်အပ်သော ပုလ္လိင်ရှိ၏၊ အရံတစ်ခုကိုသာ ပြသော အရာဌာနဖြစ်၍ ဧက
 ဝစ်လည်းရှိ၏၊ ထိုအဘိဓေယျ လိင်္ဂဝစ်တို့ကို လိုက်၍ “အာဂတ သမဏော” ဟု
 ပုလ္လိင် ဧကဝစ်ထားရသည်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အညပုဒ်၏ လိင်္ဂဝစ်လိုက်ပုံနှင့်
 သဘောတူပင်ဟုမှတ်၊ ဆက်ဦးဆုံး-ယ၊ တ၊ ဧတ၊ ဣမဟူသော သဗ္ဗနာမ်တို့ကိုသာ
 အညပုဒ်ဟုယူလျှင် ထိုသဗ္ဗနာမ်တို့သည် လိင်္ဂသုံးပါးလုံးနှင့် ဆက်ဆံနေကြသော
 ကြောင့် အညပုဒ်၏ လိင်္ဂကို အတိကျယူဖို့ မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ဤ သမာသံအရာ၌
 အညပုဒ်နှင့် အဘုဓေယျပုဒ်ကို သဘောတူဟုသာမှတ်။

အာဂတာ၊ ပေါ သံဃာရာမော-“ယံ သံဃာရာမံ” ဟု အညပုဒ်၌ ဒုတိယာ
 ဝိဘတ်ဆုံးသောကြောင့် ဒုတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံမည်၏၊ ဤသို့ အညပုဒ်၌ဆုံးသော
 ဝိဘတ်ကိုအကြောင်းပြု၍ တတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-စတုတ္ထိ-ပဉ္စမိ-ဆဋ္ဌိ-သတ္တမိ ဗဟုဗ္ဗိ
 ဟိဟု ကွဲပြားသည်၊ ထို ဗဟုဗ္ဗိဟိတို့ကို “ဇိတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ယေန” စသည်ဖြင့်
 အစဉ်အတိုင်းပြု၍ ပဌမဗဟုဗ္ဗိဟိကိုလည်း နောက်၌ ပြလတ္တံ၊ “အာဂတာ သမ
 ဏာ ဣမံ သံဃာရာမံ” သော ယံ အာဂတ သမဏော-သံဃာရာမော” ဟု မြန်မာ
 မူ၌ တွေ့ရ၏၊ “ဣမံ” ဟု အနီးကိုညွှန်ပြသော ဣမသဒ္ဓါဖြင့် ရှေးဦးစွာ သုံးစွဲပြီး
 နောက် “သော+အယံ” ၌ “သော” ဟု အဝေးကိုညွှန်ပြသော ဣမသဒ္ဓါဖြင့် သုံး
 စွဲခြင်းသည် သဒ္ဓါထုံးစံမကျ၊ ထို့ကြောင့် “အာဂတာ သမဏာ ယံ” ဟု သီဟိုဠ်
 မူအတိုင်း အနိယမဝါစက ယသဒ္ဓါဖြင့် ညွှန်ပြပြီးနောက် “သော.ယံ” ဟု တ သဒ္ဓါ
 ဖြင့် ထပ်၍ပြခြင်းသာ ထုံးစံကျ၏၊ သို့မဟုတ်ဘဲ “အာဂတာ သမဏာ ဣမံတိ
 အယံ အာဂတ သမဏော” ဟု ဣမချည်း ဆက်၍ဖြစ်စေ၊ အယံ မပါဘဲပင်ဖြစ်
 စေ ပြလျှင်လည်း ထုံးစံကျသေး၏၊ နောက်၌လည်း သီဟိုဠ်မူအတိုင်း “ယေန-
 ယဿ” စသည်ဖြင့် အနက်ပေးထားသည်။

စွဲနက် ၂ ထပ် စဉ်းစားဖွယ်။ ။ “ယံ သံဃာရာမံ” ဟု သံဃာရာမံကိုတိုက်
 ရိုက်ပြထားခြင်းသည် စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏၊ ဘာကြောင့်နည်း.....အာဂတ သမဏော၏
 နောက်၌ “သံဃာရာမော” ဟု အဘိဓေယျကို တိုက်ရိုက်ပြထားလျှင် ရှေ့၌ “သံဃာ
 ရာမံ” ဟု အပိုထည့်ဖွယ် မလိုသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အခြား ဝိပြုဟ်များ၌

ဤကဲ့သို့ အဘိဓမ္မာကို ၂ ထပ်ပြလေ့မရှိ၊ “သဗ္ဗဓမ္မေ ဗုဒ္ဓဇာတိ ဗုဒ္ဓေါ-ဇိနော” စသည်ဖြင့် တစ်ထပ်သာ ပြလေ့ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဗာလာဝတာရ၌ “အာဂတာ သမဏာ ယံ၊ သော အာဂတ သမဏော-ဝိဟာရော” ဟု အဘိဓမ္မာ တစ်ခုသာ ပြထားသောကြောင့်လည်းကောင်း ကလာပ် ဤသုတ်၌ “အာရဇ္ဇော ဝါနရော ယံ၊ သော အာရဇ္ဇ ဝါနရော-ရက္ခော” ဟု နောက်ဆုံးမှ အဘိဓမ္မာ တစ်ခုသာ ပြသောကြောင့် လည်းကောင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဣမံ သံဃာရာမံ၌ သံဃာရာမံသည် နိဿယတို့ ထည့်စွက်၍စွဲရာမှ ကူးယူထည့်မှားသော ပါဠိပိုဖြစ်မည် ထင်သည်၊ ဝိဂြိုဟ်တွင်း၌ စွဲနက်ကို တိုက်ရိုက်ပြထားသော အရာလည်း အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ တွေ့ပါ၏၊ ထိုသို့စွဲနက်ကို တိုက်ရိုက်ပြထားလျှင် နိပ္ပန္နပုဒ် အဆုံးမှာ အဘိဓမ္မာကို ထပ်၍ပြလေ့မရှိ၊ ဆိုလိုရင်းကား-ဝိဂြိုဟ်တွင်း၌ စွဲနက်ကို တိုက်ရိုက် ပြလျှင် အဆုံး၌ အဘိဓမ္မာ မထည့်ရ၊ အဆုံး၌ အဘိဓမ္မာထည့်လျှင် ဝိဂြိုဟ်တွင်း ၌ စွဲနက်ကို ပြဖွယ်မလို-ဟု ဆိုလိုသည်။

သော-ယံဟု ၂ ထပ်ဆိုရပုံ။ ။ဗာလာဝတာရ၊ ကလာပ်တို့၌ “သော” ဟု နိယမပုဒ်ကို တစ်ခုတည်းသာဆိုသော်လည်း ဤကဏ္ဍ၌၌ ‘သော ယံ’ (သော-အယံ) ဟု နိယမဝါစက တသဒ္ဓါ ဣမသဒ္ဓါ ၂ ထပ်ပါနေသည်ကို တွေ့ရ၏၊ ထိုသို့ ထပ် နေရာ၌ ရှေးဆရာတော်တို့သည် “သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်၊ ဆင့်၍ထုတ်မှု၊ နောက်ပုဒ်တစ်ခု၊ အနက်မဲ့သာ များသတည်း” ဟု မိန့်တော်မူကြ၏၊ “အနက်မဲ့သာများ” ဟုဆိုသဖြင့် အနည်းငယ်သောအရာဝယ် “အနက်ရှိသေးရဲ့” ဟု ခွင့်ပြုရာရောက်၏၊ ထို့ကြောင့် ယံသဒ္ဓါ စွဲအပ်သောအရပ်ကို “ဘယ်အရပ်” ဟု အတိအကျမပြနိုင်ဘဲ “ရဟန်းများ လာရောက်အပ်သော ထိုကဲ့သို့သော အရပ်” ဟု တသဒ္ဓါဖြင့် မျက်ကွယ်အနေ ညွှန် ပြရလေသည်၊ ထိုကဲ့သို့ “သော” ဟု ညွှန်ပြပြီးသည့်အခါ စိတ်ထဲမှာ အတော် ထင်မြင်လာသဖြင့် စိတ်၌ နီးကပ်လာသောကြောင့် “အယံ” ဟု ဣမသဒ္ဓါဖြင့် ထပ်၍ညွှန်ပြပြန်သည်၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်စွယ်၍ “သော+အယံ-ထိုကဲ့သို့သော ဤအရံသည်” ဟု အနက်ပေးလိုက်သည်၊ နောက်၌လည်း ဤနည်းချည်းတည်း၊ ရှေးနိယာမ်အတိုင်းပေးလျှင် အယံအတွက် အနက်မရှိကြ၍ “သော အယံ+ထို သံဃာအရံသည်” ဟုသာ ပေးပါ။

ဒုတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိဖြစ်ရပုံ။ ။ “လာရောက်သော ရဟန်းရှိသော အရံ” ဟု မြန်မာလို ဆိုရိုးရှိသောကြောင့် “အာဂတာ+သာမဏာ ယသံ” ဟုဝိဂြိုဟ်ပြု၍ စတုတ္ထိ ဗဟုဗ္ဗိဟိဖြစ်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ်ကြောင့် ဒုတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဖြစ်ရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား “အာဂတ-လာရောက်” ဟုသော ကြိယာသည် ကံကိုဦးနေသော ကြိယာတည်း၊ “အဘယ်သို့+လာရောက်သနည်း” ဟု မေးဖွယ်ရှိပုံကိုကြည့်၍ ကံကိုဦးနေကြောင်း သိပါ၊ ဤသို့လျှင် အာဂတ ကဲ့သို့သော သမာသ်ပုဒ် တစ်စိတ်သည် ကံကိုဦးနေရာ၌ (အညာပုဒ်နှင့် သမာသ်ပုဒ် တစ်စိတ်တို့ကမ္မ+ ကမ္မိစပ်၍ နေရာ၌) ဒုတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိသာ ဖြစ်ရသည်၊ “ယံ သံဃာရာမံ” ကား သို့ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် အာဂတာ၌ ကံ၊ အာဂတာကား ကံရှိသော ကမ္မိ ကြိယာ၊ ဤသို့ စပ်ရသည်ကို “ကမ္မ+ကမ္မိ” စပ်သည်ဟု ဆိုသည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြအပ် သော ဒုတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိ အားလုံးပင် ဤသို့စပ်ရပုံကို သိလေ၊ “အကြင်သို့+

လာရောက်” ဟုဆိုလျှင် ထိုအရပ်၌ “လာရောက်အပ်သည်၏ အဖြစ်” ဟူသော ကမ္မသတ္တိရှိ၏။ သို့ဖြစ်၍ “ဣတိ-ထိုသို့ ရဟန်းတို့ လာရောက် (အပ်) သည်၏အဖြစ် ကြောင့်” ဟု ကမ္မသတ္တိသံပါအောင် “အပ်” ဟုပေးမှ သာ၍ကျေနပ်သည်။

ဇိတာနိ၊ ယေဇိတိန္ဒြိယော-ဇိတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ယေန၊ သောယံ ဇိတိန္ဒြိယော-သမဏော” ဟု ပါဠိမှန်ရှိစေ။ ယေနကို ဇိတာနိ၌ ကတ္တား+ကြိယာ အဖြစ်ဖြင့်စပ်ရသောကြောင့် တတိယာ ဗဟုဗွိဟိ၊ “ဇိတိန္ဒြိယော” အရ စက္ခုစသော ဣန္ဒြေတို့ကို အောင်ပြီးသော (နိုင်နင်းပြီးသော) ရဟန္တာရ၏။ အနက်ပေးရာ၌ “ယေ-အကြင် ပုဂ္ဂိုလ်သည်။ ဇိတာနိ-ကုန်သော၊ ဣန္ဒြိယာနိ-တို့သည်။ (သန္တိ-ရှိကုန်၏။)” ဟု သန္တိကြိယာကို ထည့်၍ ပေးလေ့ရှိကြ၏။ “ဣတိ-ထိုသို့ အောင်အပ်သော ဣန္ဒြေ ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်” ဟု “ရှိ” ဟူသောစကားကို သုံးခြင်းလည်း “သန္တိ-အတ္ထိ” ကြိယာကိုထည့်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်၏။ အတ္ထိ-သန္တိကြိယာတို့ကိုလည်း မထည့်ဘဲ “ဣတိ-ထိုသို့ ဣန္ဒြေတို့ကို အောင်ပြီး၏အဖြစ်ကြောင့်” ဟု ကတ္တာ့သတ္တိပေါ်အောင် ပေးသင့်၏။ “ဇိတိန္ဒြိယော-ဣန္ဒြေတို့ကို အောင်ပြီးသော ရဟန်း” ဟုလည်း အနက်မှန်ပေးပါ။

အညပုဒ်၏လိင်ဝုစ်လိုက်ပုံ။ ။ “သမဏာ” ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြစ်လျှင် “ဇိတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ယေဟိ၊ တေ ဇိတိန္ဒြိယာ” ဟု ဗဟုဝုစ်ရှိ၏။ “သမဏီ-ရဟန်းမ” ဟု ဣတ္ထိလိင် ဧကဝုစ်ဖြစ်လျှင် “ယာယ” ဟုလည်းကောင်း “ဇိတိန္ဒြိယာ-ဣန္ဒြေတို့ကို အောင်ပြီးသောရဟန်းမ” ဟုလည်းကောင်းဖြစ်၏။ “သမဏီယော”-ဟုဗဟုဝုစ် ဖြစ်လျှင် “ယာဟိ-ဇိတိန္ဒြိယာယော” ဟုဖြစ်၏။ “စိတ္တံ” ဟု နပုလ္လိင်ဧကဝုစ်ဖြစ် လျှင် “ယေန-ဇိတိန္ဒြိယံ” ဟု နပုလ္လိင်ဖြစ်၏။ “ဇိတိန္ဒြိယံ-ဣန္ဒြေတို့ကို အောင် ပြီးသော အရဟတ္တုပ္ပါယ်စိတ်” ဟုပေး၊ ဗဟုဝုစ်ဖြစ်လျှင် “ယေဟိ-ဇိတိန္ဒြိယာနိ” ဟုရှိစေ။ [ဗဟုဗွိထုတ်, အညပုဒ်, လိင်ဝုစ်ကြည့်၍ကိုက်။]

ကရုဏတ္ထ သဟာဒိယောဂတ္ထ။ ။ “ဆိန္ဒော ရုက္ခော ယေန၊ သော ဆိန္ဒ ရုက္ခော-ပရသု၊ ယေန-အကြင်လက်နက်ဖြင့်၊ ရုက္ခော-သစ်ပင်ကို၊ ဆိန္ဒော-ဖြတ် အပ်၏။ ဣတိ-ထိုသို့သစ်ပင်ကိုဖြတ်ကြောင်း၏အဖြစ်ကြောင့်၊ သော၊ ဆိန္ဒရုက္ခော-မည်၏။ ပရသု-ပုဆိန်တည်း၊ ယေနနှင့် ဆိန္ဒောတို့သည် ကရိုဏ်း+ကရိုဏ်း၏ ကြိယာအဖြစ်ဖြင့်၊ စပ်ရသောကြောင့် ကရုဏတ္ထ တတိယာ ဗဟုဗွိဟိအဖြစ်ဖြင့် ဗာ လာဝတာရဋီကာ ပြ၏။ “သုခေါ+သံဝါသော ယေန၊ သော သုခသံဝါသော-ဓိရော၊ ယေန-အကြင်သူနှင့်၊ သံဝါသော-ပေါင်းသင်းရခြင်းသည်၊ သုခေါ-ချမ်းသာ၏။ ဣတိ-ထိုသို့ပေါင်းသင်းရခြင်း၏ ချမ်းသာကြောင်း၏အဖြစ်ကြောင့်၊ သော၊ သုခသံဝါသော-မည်၏။ ဓိရော-ပညာရှိ သူတော်ကောင်းတည်း၊ ဤ၌ ယေနနှင့် သံဝါသောတို့ သဟာဒိယောဂ+သဟာဒိယောဂဝန္တ စပ်ရ၍ သဟာဒိယောဂတ္ထ ဗဟုဗွိဟု သဒ္ဒနိတိဆိုသည်။

အသံဝါသော။ ။နတ္ထိ သံဝါသော ယေနာတိ အသံဝါသော - ဟုလည်းကောင်း၊ နတ္ထိ သံဝါသော ယသ္မိတိ အသံဝါသော-ဟုလည်းကောင်း၊ တတိယာ-သတ္တမိ ဗဟုဗွိဟိ သမာသ်ပြု၊ [တတိယာ ပြုရာဝယ် “သော တေန သဒ္ဓိ” ဟူသော ပါဠိတော်နှင့် သတ္တမိပြုရာဝယ် “သံဝါသောပိ တဟိနတ္ထိ” ဟူသောဂါထာကိုထောက်။]

ဒိန္နော၊ ပေ၊ ဒိန္နသုကော၊ ရာဇာ-“ဒိန္နော သုကော ယဿ၊ သောယံ ဒိန္န သုကော ရာဇာ” ဟု ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ ယဿနှင့် ဒိန္နောတို့ သမ္ပဒါနံ+သမ္ပဒါနီ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ရသောကြောင့် စတုတ္ထိ ဗဟုဗ္ဗိဟိသာဖြစ်၏။ “ဣတိ-ထိုသို့အခွန်ကို ပေးရာ၏အဖြစ်ကြောင့်” ဟုအနက်ဆို၊ မှန်၏-မင်းသည် အခွန်ကို လက်ခံသူတည်း၊ ထို့ကြောင့် ပေးခြင်းကြိယာသည် မင်းအပေါ်၌ တည်ရကား မင်းသည် “ပေးရာ= ပေးခြင်း၏တည်ရာ” ဖြစ်၏။ “ဣတိ-ထိုသို့ ပေးအပ်သော အခွန်ရှိသည်၏အဖြစ် ကြောင့်” ဟုပေးကြသော အနက်မှာ ဒိန္နသုကော ပါဠိ၏ဆိုလိုရင်းမဟုတ်၊ မှန်၏- တိုင်းသူပြည်သားက ပေးထားသော အခွန်တွေရှိနေသော မင်းကို “ဒိန္နသုကော” ဟု ဆိုလိုလျှင် ဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိဟိပြု၍ “ယဿ-အကြင်မင်း၏၊ ဒိန္နော-ပေးအပ်ပြီးသော သုကော-အခွန်သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏” ဟုဖြစ်ရလိမ့်မည်၊ အမှန်မှာ-အခွန်ပေးဆက်ရာ ဖြစ်သောကြောင့်သာ “ဒိန္နသုကံ” ဟု ဆိုလိုရင်းတည်း၊ ဗာလာဝတာရ ဋီကာ၌မူ “မင်း၏+အခွန်” ဟု သုကောကိုလျှင် ဆဋ္ဌိ ဗဟုဗ္ဗိဟိလည်း ဖြစ်၏-ဟုဆို၏။ စဉ်းစားကြပါလေ။

နိဂ္ဂတာ၊ ပေ၊ နိဂ္ဂတာဇနော၊ ဂါမော-“နိဂ္ဂတာ ဇနာ ယသ္မာ၊ သောယံနိဂ္ဂတာ ဇနော-ဂါမော” ဟု ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ ယသ္မာနှင့် နိဂ္ဂတာတို့ အပါဒါနံ+အပါဒါနီ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ရသောကြောင့် ပဉ္စမိ ဗဟုဗ္ဗိဟိသာ ဖြစ်သည်၊ အညပုဒ်နှင့် သမာသ်ပုဒ် တစ်စိတ်တို့ အပါဒါနံ+အပါဒါနီ စပ်၍ရသမျှ၌ ပဉ္စမိ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဟုချည်းမှတ်၊ အဘိဓမ္မေယျကို “ဂါမော” ဟု နောက်ဆုံးမှပြမည်ဖြစ်သောကြောင့် “ယသ္မာ-အကြင် ရွာမှ” ဟုမပေးသေးဘဲ ရွာဟူသော အနက်ကို မသိသေးဟန်ဆောင်၍ “ယသ္မာ- အကြင်အရပ်မှဟု သာမညစ္ဆမ္ပ ပါဠိသွား၏ အဘော်ကျမည်၊ ထို့ကြောင့် “ယသ္မာ- အကြင်အရပ်မှ၊ ဇနာ-လူတို့သည်၊ နိဂ္ဂတာ-ထွက်ကုန်ပြီး၊ ဣတိ-ထိုသို့ လူတို့ထွက်ခွာ ရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သော အယံ-ထိုသို့သော ဤအရပ်သည်၊ နိဂ္ဂတာဇနော-မည် ၏၊ ဂါမော-ရွာတည်း၊ ဝါ-ရွာကိုရ၏” ဟုပေးပါ၊ “ယံ-အကြင်အရပ်သို့၊ ယေန- အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်သည်၊ ယဿ-အကြင်သူအား” စသည်ဖြင့် ရှေ့နောက် ဝိဂြိုဟ်များ၌ အနက်ပေးပါ၊ နိဿယ၌ကား “သံဃာရာမံ” စသည် ရှိနေ၍ ထိုပါဠိရှိ အတိုင်းပင် ပေးထားသည်။

ဆိန္နော၊ ပေ၊ ပုရိသော-“ဆိန္နော+ဟတ္ထော ယဿ၊ သောယံ ဆိန္နဟတ္ထော- ပုရိသော” ဟုရှိစေ၊ ယဿကို ဟတ္ထော၌ “အကြင်သူ၏+လက်” ဟုသာမိ+သံအဖြစ် ဖြင့် စပ်ရသောကြောင့် ဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိဟိသာဖြစ်၏၊ ဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိဟိ ဟူသမျှ၌ အညပုဒ်နှင့် သမာသ်ပုဒ်တစ်စိတ်တို့ သာမိ+သံ၊ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ရပုံကိုသိပါ၊ လူတစ်ယောက်မှာ ဓားခုတ်မိ၍ လက်ပြတ်နေ၏၊ ထိုသူကို “ဆိန္နဟတ္ထော” ဟုခေါ်၏၊ ထိုသူသည် လက်ပြတ်ရှိနေသူ ဖြစ်ရကား ဤ ဆဋ္ဌိ ဗဟုဗ္ဗိဟိ၌ “အတ္ထိ-သန္တိ” ကြိယာထည့်၍ အနက်ပေးလိုက ပေးနိုင်သည်၊ “ယဿ-အကြင်သူ၏၊ ဆိန္နော-သော၊ ဟတ္ထော- သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ ဣတိ-ထိုသို့ ပြတ်သောလက်ရှိသူ၏ အဖြစ်ကြောင့်” ဟုဥစ္စာရှင် ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားဖို့ရာ “ရှိ” ဟူသော စကားလုံးကို သုံးစွဲရသည်။

နိဂြောဓသ-ပညောင်ပင်၏၊ (ညောင်ပိန္နဲ၏) ပရိမဏ္ဍလော-ထက်ဝန်းကျင် အဝန်းအဝိုင်း တည်း၊ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော- ပညောင်ပင်၏ ထက်ဝန်းကျင် အဝန်းအဝိုင်း၊ ယော ရာဇကုမာရော-အကြင် မင်းသားသည်၊ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော ဣဝ - ပညောင်ပင်၏ ထက်ဝန်းကျင် အဝန်းအဝိုင်း ကဲ့သို့ ပရိမဏ္ဍလော-ထက်ဝန်းကျင် ဝန်းဝိုင်း၏၊ (ဣတိ-ကြောင့်)၊ သော အယံ -

သမ္ပန္နာနိ၊ ပ၊ ဇနပဒေါ-“သမ္ပန္နာနိ+သဿာနိ ယသ္မိံ၊ သောယံ သမ္ပန္န ယသော၊ ဇနပဒေါ” ဟု ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ ဇနပုဒ်သည် ကောက်စပါးများ ပြည့်စုံရာဌာန ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ယသ္မိံ” ဟု တည်ရာဌာန အာဓာရဖြင့် ထားရသည်။ သတ္တမိ ဗဟုဗ္ဗိဟိဟူသမျှ၌ ဤနည်းချည်းတည်း၊ ဤသို့လျှင် အညပုဒ်နှင့် သမာသ်ပုဒ် တစ်စိတ်တို့ အာဓာရ+အာဓေယံအဖြစ်ဖြင့် စပ်၍ရကောင်းရာ၌ သတ္တမိဗဟုဗ္ဗိဟိသာ ဖြစ်ရသည်။ ဇနပဒဟူသော အဘိဓေယျပုဒ်ကို မသိသေးဟန်ဆောင်၍ “ယသ္မိံ-အကြင် အရပ်၌” ဟု သာမညစွဲ၊ “ဣတိ-ထိုသို့ ကောက်စပါးတို့ ပြည့်စုံရာ၏အဖြစ်ကြောင့်” ဟု “ရာ” ဟူသောစကားလုံးကို သုံးစွဲပါ။ [တချို့နေရာ၌ နိဿယပေးပုံနှင့် အဓိပ္ပာယ် ရေးပုံမှာမတူဘဲရှိ၏။ ထိုသို့ မတူခြင်းမှာ နိဿယ၌ ပါဠိရှိတိုင်း ပေးထားခြင်းဖြစ်၍ အဓိပ္ပာယ်၌ မိမိသဘောကျပါဠိကို ပြင်၍ ရေးထားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။]

အရူပမှတ်ဖွယ်။ ။ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်၌ “ယံ သံဃာရာမံ” စသည်ဖြင့် သံဃာ ရာမံကဲ့သို့ အဘိဓေယျကို တိုက်ရိုက်ပြထားခြင်းသည် မကောင်း၊ နောက်ဆုံး၌သာ “သံဃာရာမော” ဟု အဘိဓေယျကို ဖော်ပြသင့်သည်။ ယံ-ယေန စသည်တို့၏စွဲနက် ကိုလည်း အဘိဓေယျကို မသိသေးဟန်ဆောင်၍ “အကြင်အရပ်သို့၊ အကြင်ပုဂ္ဂိုလ် သည်” စသည်ဖြင့် သာမညသာ စွဲထားသင့်သည်။ “ဣတိ-ထိုကြောင့်” ဟု ဣတိ သဒ္ဒါထည့်၍ အနက်ပေးရာ၌ အနက်ကျယ်ပေးလိုလျှင် ဒုတိယာ၌ “အပ်” သံပါ အောင်၊ တတိယာ စသည်၌လည်း “တတ်” သံ- “ကြောင်း” သံ စသည်ပါအောင် ပေးပါ။ သံဃာရာမော ကဲ့သို့သော အညပုဒ်နှင့် သမာသ်ပုဒ် (၂ ပုဒ်တွင် တစ်စိတ် တစ်ပိုင်း ဖြစ်သော) တစ်ပုဒ်နှင့် ကမ္မ+ကမ္မိ စပ်ရလျှင် ဒုတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဖြစ်၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အကျယ်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း မှတ်ပါ။

အမှာ။ ။ရှေးတုန်းက “ဧယျဓမ္မ” မည်သောရဟန်းကို ဆရာတော်တစ်ပါးက ဝိဂြိုဟ် လုပ်ခိုင်းရာ သဒ္ဒါ အတော်တတ်ပြီဟု ထင်မှတ်နေသော ကိုယ်တော်က “ဧယျော ဓမ္မော ယဿ” ဟုပြုမိသဖြင့် အပြစ်တင်ခံရဖူးသတတ်၊ ဧယျဟူသော ပုဒ်က ကတ္တာကို ငဲ့နေသောပုဒ် ဖြစ်သောကြောင့် “ဧယျော ဓမ္မော ယေန” ဟု တတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ပြုစေလိုသတတ်၊ ရုပ်ကိုကား အခြေပြု၌ “သဝိတက္ကာ” တွက် ပုံကိုနည်းမှီ၍ “အာဂတ+သမဏ+ယံ” တည်၊ ယော ၂ လုံးနှင့် အံသက်၍ “အာ ဂတာ+သမဏာ+ယံ+” ဝါကျပြီးစေ၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် တွက်ပါလေ၊ [ဣမံ သံဃာ ရာမံ” ဟုရှိရာ၌ “ဣမံ” တည်ရုံသာ၊ သံဃာရာမံကား ဣမံ၏ စွဲနက်ကို ထည့်၍ ပြခြင်းသာဖြစ်၍ ရုပ်တွက်ရာ၌ ထည့်ဖွယ်မလို။]

ထိုကဲ့သို့သော မင်းသားသည်၊ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော - မည်၏၊ အထဝါ-
 တစ်နည်းကား၊ ယဿ (ရာဇကုမာရဿ)-၏၊ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလောဣဝ-ပညောင်
 ပင်၏ ထက်ဝန်းကျင် အဝန်းအဝိုင်းကဲ့သို့သော၊ ပရိမဏ္ဍလော-ထက်ဝန်းကျင်
 အဝန်းအဝိုင်းသည်၊ (အတ္ထိ-၏) ဣတိ၊ သောယံ-သည်၊ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော-
 မည်၏၊ ရာဇကုမာရော-မင်းသားတည်း၊ စက္ခုနော-မျက်စိ၏၊ ဘူတော-ဖြစ်ခြင်း
 တည်း၊ စက္ခုဘူတော-ခြင်း၊ ယော (ဘဂဝါ)- အကြင်ဘုရားရှင်သည်၊ စက္ခု-
 ဘူတော ဣဝ-မျက်စိ၏ ဖြစ်ခြင်းကဲ့သို့၊ ဘူတော-ဖြစ်တော်မူ၏၊ (ဣတိ) သော
 အယံ-သည်၊ စက္ခုဘူတော-မည်၏၊ ဘဂဝါ-တည်း။

နိဂြောဓဿ၊ ပေါ၊ ဗြဟ္မဿရော-ဒုတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိမှစ၍ သတ္တမီ ဗဟုဗ္ဗိဟိ
 တိုင်အောင် ပုံစံများကိုပြုပြီး၍ ဥပမာနပုဗ္ဗပဒ (ဥပမာနပုဒ် ရှေးရှိသော) ဗဟုဗ္ဗိဟိ
 တစ်မျိုးကို ပြုပြန်လိုသောကြောင့် “နိဂြောဓဿ” စသည်ကိုမိန့်၊ ဤ ဥပမာန ပုဗ္ဗပဒ
 ဗဟုဗ္ဗိဟိလည်း “သော ရာဇကုမာရော” စသည်ဖြင့် အညပုဒ်၌ ပဌမာကျေသော
 ပဌမတ္ထ ဗဟုဗ္ဗိဟိ, “ယဿ ရာဇကုမာရဿ” စသည်ဖြင့် ဆဒ္ဒိကျေသော ဆဒ္ဒိ
 ယတ္ထ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဟု (ဤကစွည်းပုတ္တိအလို) ၂ မျိုး ရှိ၏။

နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော-“နိဂြောဓဿ+ပရိမဏ္ဍလော, နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍ
 လော” ကား ဆဒ္ဒိတပျူရိသ်သာ၊ ဥပမာနပုဗ္ဗပဒ ဗဟုဗ္ဗိဟိမျိုး၌ ရှေးဦးစွာ တပျူရိသ်
 စသော အခြားသမာသ်များ တွဲစပ်ရကြောင်းကို သိစေလို၍ အပိုသက်သက် ထည့်ဟန်
 တူသည်၊ “နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော ဣဝ ပရိမဏ္ဍလော ယော (ရာဇကုမာရော)သောယံ
 နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော” ကား ပဌမတ္ထ ဗဟုဗ္ဗိဟိတည်း၊ ဆဒ္ဒိယတ္ထ တစ်နည်းပြလို
 သောကြောင့် “အထဝါ” စသည်ကိုမိန့်သည်၊ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော ဣဝ+ပရိ
 မဏ္ဍလော ယဿ, သောယံ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော” တို့သာ လိုရင်းတည်း၊ ရာဇ
 ကုမာရဿ, ရာဇကုမာရောတို့ကား အဘိဓေယျပုဒ်များတည်း၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ ထိုအဘိ
 ဓေယျနှင့် သောယံတို့ကို ထည့်ဖွယ်မလို။

ရုပ်တွက်။ ။ ပဌမတ္ထ၌ “နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော+ဣဝ+ပရိမဏ္ဍလော+ယ” တည်,
 သိ ၄ လုံးသက်, “နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော+ဣဝ+ပရိမဏ္ဍလော+ယော” ဟု သမာသ်
 ဝါကျပြီးစေ (အနက်ပေး)၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ ဤသုတ်ဖြင့် သမာသ်စပ်၍ ဗဟုဗ္ဗိဟိမှည့်,
 သမာသ်မှည့်, ဝိဘတ်ချေ, တေသံဝိဘတ္တိယောလောပါစ သုတ်၌ တေသံသဒ္ဒါဖြင့်
 (ရူပသိဒ္ဓိအလို “ဝုတ္တတ္တာ နမပ္ပယောဂေါ” ဟူသော ပရိဘာသာသုတ်ဖြင့်) ဣဝ-
 ယတို့ကိုချေ၊ “နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလ ပရိမဏ္ဍလ” ဟု ပကတိပြု၊ ထို့နောက် နိဂြောဓ
 ပရိမဏ္ဍလ၌ ပါသော ပရိမဏ္ဍလပုဒ်ကို တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့်ချေ၍ “နိဂြောဓ
 ပရိမဏ္ဍလ” ဟုဖြစ်၏၊ နာမိင့်, သိ သြပြု၊ ဆဒ္ဓိယံတ္ထ၌ “နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော+
 ဣဝ+ပရိမဏ္ဍလော+ယဿ” ဟု ဝါကျဖြစ်စေရုံသာ ထူးသည်။

စက္ခုနော၊ ပေါ၊ စက္ခုဘူတော-“စက္ခုနော+ဘူတော, စက္ခုဘူတော” ကား
 ဆဒ္ဒိတပျူရိသ်သာတည်း။ “စက္ခုဘူတော+ဣဝ+ဘူတော+ယော, သောယံ စက္ခု

ဘူတော” ဖြင့် ပဋ္ဌမတ္ထဗဟုဗ္ဗိကိုပြု၏။ ဘုရားပွင့်တော်မူလာမှ အသိဉာဏ်မျက်စိကို ရကြသောကြောင့် ဘုရားရှင်သည် သတ္တဝါအပေါင်း၏ ဉာဏ်စက္ခုသဖွယ်ဖြစ်တော် မူပါပေသည်။ တစ်နည်း-အလွန်သိမ်မွေ့သော ပရမတ္ထတရားတို့ကိုပင် မြင်တော်မူနိုင် ခြင်းကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဉာဏ်စက္ခုတုံးကြီးသဖွယ် ဖြစ်တော်မူပါပေသည်-ဟု လို၊ ဤပုဒ်၌ ဆဋ္ဌိယတ္ထကို မရနိုင်၍ မပြကြ၊ ရုပ်ကိုရှေးနည်းမှီး၍တွက်၊ “စက္ခု ဘူတ ဘူတ” ဟုဆိုလိုလျက် အလယ်ဘူတကို ချေထားသည်။

ပါဠိအမျိုးမျိုး ရှိပုံ။ ။နိဂြောဓဿ ပရိမဏ္ဍလော နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော၊ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော ဣဝ ပရိမဏ္ဍလော ရာဇကုမာရော သောယံ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍ လော၊ အထဝါ-နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော ဣဝ ပရိမဏ္ဍလော ယဿ ရာဇကုမာရဿ သောယံ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော-ရာဇကုမာရော၊ စက္ခုနော (စက္ခုဿ) ဘူတော- စက္ခုဘူတော၊ စက္ခုဘူတော ဣဝ ဘူတော ယော ဘဂဝါ သောယံ စက္ခုဘူတော- ဘဂဝါ၊ ဤကား ယခုတွေ့ရသော ပါဠိတည်း၊ ဤပါဠိအတိုင်း နိဿယပေး၍ ရုပ် တွက်ခဲ့သည်၊ ရှုပသိဒ္ဓိ သဒ္ဓနိတိတို့၌ကား “နိဂြောဓော ဣဝ ပရိမဏ္ဍလော ယော ရာဇကုမာရော သောယံ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော-ရာဇကုမာရော” ဟုလည်းကောင်း၊ “စက္ခုဣဝ ဘူတော အယံ ပရမတ္ထဒဿနတောတိ စက္ခုဘူတော-ဘဂဝါ” ဟု လည်းကောင်းရှိ၏။ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော၌ ဆဋ္ဌိယတ္ထ မပါခြင်း၊ “နိဂြောဓောဣဝ- စက္ခုဣဝ” ဟု ပရိမဏ္ဍလ တစ်ပုဒ်-ဘူတ တစ်ပုဒ် အပိုမပါခြင်းသည် ကမ္ဘာ့စည်းဝတ္ထိမှ ထူးခြား၏။

နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော စိစစ်ချက်။ ။နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလောတိ-နိဂြောဓော ဝိယပရိမဏ္ဍလော (မဟာပဓာနသုတ္တဋ္ဌကထာ)၊ နိဂြောဓော ဝိယ ပရိမဏ္ဍလောတိ- ပရိမဏ္ဍလနိဂြောဓောဝိယပရိမဏ္ဍလော၊ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလပရိမဏ္ဍလောတိ ဝတ္ထုဗ္ဗေ ဧကဿ ပရိမဏ္ဍလသဒ္ဓဿ လောပံ ကတွာ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလောတိ ဝုတ္တော၊ ပေ၊ ပရိမဏ္ဍလ သဒ္ဓသဒ္ဓိဓာနေနဝါ ပရိမဏ္ဍလောဝ နိဂြောဓော ဂယုတိတိ၊ ဧကဿ ပရိမဏ္ဍလ သဒ္ဓဿ လောပေန ဝိနာပိ အယမတ္ထော လတ္တတိတိ အာဟ-နိဂြောဓော ဝိယ ပရိမဏ္ဍလောတိ (၎င်းဋီကာ)၊ ဤအဋ္ဌကထာအလို ဥပမာနပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရ်သာ ပြုစေလို၏။ ထိုသို့ပြုရာ၌ ဋီကာ ပထမနည်းအလို “နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလောဝိယ ပရိမဏ္ဍ လော (နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလ ပရိမဏ္ဍလော-ဟု ဖြစ်သင့်လျက် ပရိမဏ္ဍလ တစ်ပုဒ်ကို ချေ၍) နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော” ဟုဖြစ်၏။ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလောဝိယ-ထက်ဝန်းကျင် ဝန်းဝိုင်းသော ပညောင်ပင်ကဲ့သို့၊ ပရိမဏ္ဍလော-ထက်ဝန်းကျင် ဝန်းဝိုင်းသော မင်းသားတည်း၊ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော-မင်းသား။ [အထက်၌ ယူဇနာ ၅၀ မြင့်၍ ဘေးပတ်လည် အရှေ့ အနောက် တောင် မြောက်၌လည်း ယူဇနာ ၅၀ ကျယ်ပြန့် သော ပညောင်ပင်ကို “နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလ” ဟုခေါ်၏။ ထိုအတူ မိမိအတောင်ဖြင့် အထက်၌ ၄ တောင်မြင့်၍ လက် ၂ ဖက် ဆန့်အပ်သောအလယ်၌လည်း ၄ တောင် ရှိသော မင်းသားသည် နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလ မည်၏။]

ဋီကာ ဒုတိယနည်းအလို ပရိမဏ္ဍလသဒ္ဒါနှင့် တွဲနေသော နိဂြောဓဟူသည် အမြင့်-အဝိုင်းညီမျှသော နိဂြောဓဖြစ်ကြောင်း သိသာပြီ။ ထို့ကြောင့် ပရိမဏ္ဍလပုဒ်ကို ချေဖွယ်မလို၊ နိဂြောဓောဝိယ+ပရိမဏ္ဍလော၊ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော” ဟုသာပြုစေ လိုသည်။ ဤသို့လျှင် အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ ပရိမဏ္ဍလောအရ ရာဇကုမာရနှင့် အရတူအောင် ဖွင့်ကြသဖြင့် (ဝန်းဝိုင်းသော ပုံသဏ္ဍာန်သာမက) အဝန်းအဝိုင်း ညီမျှသော မင်းသား ရသောကြောင့် အညပုဒ်အနက် သီးခြားရှာနေဖွယ် မလိုရ ကား “နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော” ပုဒ်၌ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဿ် ကြံစည်ပြုလုပ်ခြင်းသည် အဋ္ဌကထာဋီကာတို့နှင့် မညီရုံသာမက သဒ္ဒါထုံးလည်း မကျချေ။

စာနေပုံလည်း မကောင်း။ ။မဟာနိရုတ္တိဆရာ စသော ရှေးဆရာအချို့က ဤဥပမာပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရ်ကိုပင် “ယော” ဟု အညပုဒ်ထည့်၍ ပဌမဗဟုဗ္ဗိဟိဟု ဆိုကြ သေး၏။ ထိုသို့ဆိုလိုလျှင် “နိဂြောဓဿ+ပရိမဏ္ဍလော၊ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော” ဟု တပျူရိသ်ကို ရှေ့၌ပြထားခြင်းသည် မကောင်း၊ ဘာကြောင့်နည်း.....ဤတပျူရိသ် အနိုက်၌ “ပညောင်ပင်၏+ထက်ဝန်းကျင်အဝန်းအဝိုင်း” ဟု ဝိုင်းဝန်းသော ပုံသဏ္ဍာန် သာ ရ၍ ပုံသဏ္ဍာန်ရှိသော မင်းသားတိုင်အောင် မရနိုင်၊ ထိုသို့ မရနိုင်လျှင် “နိဂြော ဓောဣဝ ပရိမဏ္ဍလော (နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော ဣဝ ပရိမဏ္ဍလော) ယော ရာဇ ကုမာရော”၌ ပရိမဏ္ဍလောနှင့် ရာဇကုမာရောတို့ အရမတူသဖြင့် “အကြင်မင်းသား သည် ပညောင်ပင်ကဲ့သို့ ဝန်းဝိုင်းသော ပုံသဏ္ဍာန်တည်း” ဟု အနက်ထွက်၍ အဓိပ္ပာယ်မသင့်သောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် ပဌမာ ဗဟုဗ္ဗိဟိဆိုလိုလျှင် “နိဂြော ဓဿ+ ပရိမဏ္ဍလော နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော” ဟုရှေ့၌ တပျူရိသ်မရှိစေဘဲ “နိဂြော ဓော ဣဝ (နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော ဣဝ) ပရိမဏ္ဍလော ယော ရာဇကုမာရော သောယံ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော-ရာဇကုမာရော” ဟုသာ ရှိစေသင့်သည်။

အထဝါ-“နိဂြောဓဿ+ပရိမဏ္ဍလော၊ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော၊ နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော ဣဝ ပရိမဏ္ဍလော ယဿ ရာဇကုမာရဿ သောယံ -နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော- ရာဇကုမာရော” ဤသို့ စာရှိစေ၍ ပရိမဏ္ဍလောအရ ဝန်းဝိုင်းသော ပုံသဏ္ဍာန်ကိုသာယူလျှင် “ပညောင်ပင်၏ ထက်ဝန်းကျင်” ဝန်းဝိုင်းပုံနှင့်တူသော ထက်ဝန်းကျင် ဝန်းဝိုင်းသော ပုံသဏ္ဍာန်ရှိသော မင်းသားသည် နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလ မည်၏” ဟု အနက်အဓိပ္ပာယ်မှန်ရ၏။ ထို့ကြောင့် ဤဆဋ္ဌိယတ္ထဗဟုဗ္ဗိဟိသည် အဋ္ဌကထာဋီကာတို့ ဖွင့်ပုံနှင့် မညီမျှသော်လည်း တစ်နည်းအားဖြင့် သင့်ပေသေး၏။

စက္ခုဘူတော စိစစ်ချက်။ ။“စက္ခုနော+ဘူတော၊ စက္ခုဘူတော” ဤ တပျူရိသ် ဝိဂြိဟ်အရ မျက်စိ၏ ဖြစ်ခြင်းကြိယာ ရ၏။ “စက္ခုဘူတော ဣဝ+ဘူတော ယောဘဂဝါ” ၌လည်း “အကြင် မြတ်စွာဘုရားသည် မျက်စိ၏ဖြစ်ခြင်းနှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်းတည်း” ဟု အနက်ထွက်သဖြင့် သင့်မြတ်သောအဓိပ္ပာယ် မရနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ယခုလက်ရှိ ပါဠိသည် မကောင်းစင်စစ်တည်း။ ထို့ကြောင့် ရှုနှင့် နီတိတို့ပါ၌ကိုနည်း မိုး၍ “စက္ခု ဣဝ+ဘူတော ယော ဘဂဝါ စက္ခုဘူတော” ဟုရှိစေလျက် “ယော

သုဝဏ္ဏဿ-ရွှေ၏၊ ဝဏ္ဏော-အဆင်းတည်း၊ သုဝဏ္ဏ ဝဏ္ဏော - ရွှေအဆင်း၊ ယဿ (ဘဂဝတော)-၏၊ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောဝိယ-ရွှေအဆင်းကိုသို့သော၊ ဝဏ္ဏော-အဆင်းတော်သည်၊ (အတ္ထိ၊ ဣတိ) သော-ယံသည်၊ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော-မည်တော်

ဘဂဝါ-သည်၊ စက္ခုဣဝ-သတ္တဝါအပေါင်း၏ မျက်လုံးသဖွယ်၊ ဘူတော-ဖြစ်တော် မူ၏” ဟု အနက်ပေးရလျှင် “အဓိပ္ပာယ်မှန်လည်း ထွက်၏” စက္ခု ဘူတောတိ ပညာ စက္ခု မယတ္တာ (ပညာ စက္ခုအတိ ပြီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့်) သတ္တေသုစ တဒုပ္ပါဒန တော (သတ္တဝါတို့၌လည်း ထို ပညာစက္ခုကို ဖြစ်စေတော်မူခြင်းကြောင့်) လော ကဿစက္ခုဘူတော (သတ္တဝါအပေါင်း၏ ပညာစက္ခုသဖွယ် ဖြစ်တော်မူပါပေ၏)” ဟူသော မူလဋီကာနှင့်လည်း ညီပေသည်၊ အနုဋီကာ၌ကား “ပညာစက္ခုနာ ဥပ္ပန္နတ္တာ ဝါ စက္ခုဘူတော” ဟုလည်းကောင်း၊ “အထဝါ ဒိဗ္ဗစက္ခု အာဒိကံ ပဉ္စဝိမံပိ စက္ခု ဘူတော ပတ္တာတိ စက္ခုဘူတော” ဟုလည်းကောင်း မူလဋီကာနည်းမှ တစ်မျိုး ဖွင့်ပြလေသေး၏၊ ထိုအလို “စက္ခုနာ-ပညာစက္ခုကြောင့်+ဘူတော-ဖြစ်တော်မူသည် တည်း၊ စက္ခုဘူတော-သည်” ဟု တတိယာ တပျူရိသ်လည်းကောင်း “စက္ခု-ဒိဗ္ဗ စက္ခု စသော ငါးပါးသောစက္ခုသို့+ဘူတော-ရောက်တော်မူသည်တည်း၊ စက္ခုဘူ တော-သည်” ဟု ဒုတိယာတပျူရိသ်လည်းကောင်းပြု။

ဥပမာန ပုဗ္ဗပဌမတ္တ ဗဟုဗ္ဗိဟိတိမနုဗ်သက်။ ။နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော၌ ပရိ ပဏ္ဍလောအရ မင်းသားရလျှင် နောက်ပုဒ်အနက် ပမာနဖြစ်သောကြောင့် ဥပမာန ပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရဲသမာသံသာဖြစ်ထိုက်၏။ [“ဥပမာပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရဲကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာ ဋီကာ၌ ပြထားသည်၊] စက္ခုဘူတောလည်း “စက္ခုဣဝ+ဘူတော” ဟုလည်းကောင်း “စက္ခု”ဟုတွာ ဘူတော” ဟုလည်းကောင်းပြုရာ၌ ကမ္မဓာရဲသာတည်း၊ “ယော” ဟုထည့်ရ၍ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဆိုလိုလျှင် “မုနိ+သီဟော ယော ဘဂဝါ သောယံ မုနိ သီဟော=အကြင် မြတ်စွာဘုရားသည် မုနိလည်း မည်တော်မူ၏၊ ခြင်္သေ့နှင့်လည်း တူတော်မူ၏၊ ထိုမြတ်စွာဘုရားသည် မုနိသီဟ မည်တော်မူ၏” - “ဘူမိဂတော ယောတိ ဘူမိဂတော” စသည်ဖြင့် ပဌမတ္တ ဗဟုဗ္ဗိဟိတွေ အများပင် ရှိလေရာ၏၊ ထို့ကြောင့် နိဂြောဓ ပရိမဏ္ဍလော၊ စက္ခုဘူတောတို့၌ ဗဟုဗ္ဗိဟိဆိုခြင်းကို မဏိဒီပ စသော နောက်ဆရာတို့ ထောက်ခံကြသော်လည်း ဆရာတို့မနှစ်သက်ကြ။

ရူပသိဒ္ဓိဋီကာလည်း မနှစ်သက်သောကြောင့် “အယံ ပဌမတ္တာ ဥပမာပုဗ္ဗပဒေါ၊ မဟာနိရုတ္တိယံ အညပဒတ္ထဝသေန ဒသိတတ္တာ ဣဓာပိ အညပဒတ္ထေယေဝ ဝုတ္တော= မဟာမုနိရုတ္တိကျမ်း၌ ဆိုသောကြောင့် ဤရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြရသည်” ဟု မဟာရုတ္တိကျမ်းပေါ် တာဝန်လွှဲခဲ့လေသည်၊ သို့ဖြစ်၍ ရူပသိဒ္ဓိ၌ပါသော ဥပမာနပုဗ္ဗပဒ ဗဟုဗ္ဗိဟိအားလုံး သည် မဟာနိရုတ္တိကျမ်းအဆိုကို မှီး၍ဆိုအပ်သော ဗဟုဗ္ဗိဟိများဟုမှတ်၊ အားလုံး ဆရာတို့သဘောကျဖြစ်သော ပဌမတ္တ ဗဟုဗ္ဗိဟိမှာ “သဟ+ဟောတုနာ ယော ဝတ္တ တိတိ သဟောတုကော၊ သဟ+ဝိတက္ကေန ယေ ဝတ္တန္တိ တိ သပိတက္ကာ” စသည်တို့ သာတည်း၊ ၎င်းတို့ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာ ရှု။

မူ၏။ ဘဂဝါ-တည်း၊ ဗြဟ္မဏော-ဗြဟ္မာမင်း၏၊ သရော-အသံတည်း၊ ဗြဟ္မဿရော-
သံ၊ ယဿ (ဘဂဝတော)-၏၊ ဗြဟ္မဿရောဝိယ-ဗြဟ္မာမင်း၏ အသံကဲ့သို့
သော၊ သရော-အသံတော်သည်၊ (အတ္ထိ၊ ဣတိ) သောယံ-သည်၊ ဗြဟ္မဿရော-
မည်တော်မူ၏။ ဘဂဝါ-ဘုရားတည်း။

သုဝဏ္ဏ ဝဏ္ဏော-“သုဝဏ္ဏဿ+ဝဏ္ဏော၊ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော သည် ဗဟုဗ္ဗိဟိ
သမာသ်၏ ရှေ့တော်ပြေးဖြစ်သော တပျူရိသ်တည်း။ “သုဝဏ္ဏဿ၊ ပေါ သုဝဏ္ဏ
ဝဏ္ဏော” ၌ “သုဝဏ္ဏ ဝဏ္ဏ+ဝဏ္ဏ+ယ” ဟု တည်၍ဆိုငံရာ စီရင်ပြီးနောက်
“သုဝဏ္ဏ ဝဏ္ဏ ဝဏ္ဏ” ဟု ပကတိပြုရသောကြောင့် ဝဏ္ဏတစ်ပုဒ်ကိုချေရသည်။ ထိုသို့
ချေရာ၌ သုဝဏ္ဏ ဝဏ္ဏ၌ပါသော “ဝဏ္ဏ”သည် ရွှေအဆင်းကိုဟောသော ဝိသေသနပုဒ်
ဖြစ်သောကြောင့် ပဓာနမဟုတ်၊ နောက်ဆုံး “ဝဏ္ဏ” ကား ဘုရားအဆင်းတော်ကို
ဟောသောကြောင့် ပဓာနတည်း။ ထို့ကြောင့် အပဓာနဖြစ်သော ရှေ့ဝဏ္ဏကို တေသု
ပုဒ်သုတ်ကြီးဖြင့်ဖြစ်စေ၊ တေသံ ဝိဘတ္တိယောသုတ်၌ တေသံသဒ္ဒါဖြင့်ဖြစ်စေ (ရူပ
သိဒ္ဓိအလို “ဥတ္တတ္ထာန မပ္ပယောဂေါ” ဖြင့် ဖြစ်စေ) ချေရမည်။ [ရူပသိဒ္ဓိဝယ်
“ဥတ္တရပဒလောပေါ” ၏ ဆိုလိုရင်းလည်း-သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော၌ပါသော နောက်ဝဏ္ဏ
ပုဒ်ကို ချေဟု ဆိုလိုသည်။]

သက္ကတကျမ်းအဆို။ ။ဤ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောပုဒ်သည် သက္ကတကျမ်းတို့၌ ပြလေ
ရှိကြသော သြဋ္ဌမုခေါပုဒ်နှင့်တူ၏။ သြဋ္ဌမုခမိဝ+မုခံ ယဿာတိ သြဋ္ဌမုခေါ၊ ယဿ-
အကြင်သူ၏။ သြဋ္ဌမုခမိဝ-ကုလားအုတ်၏ မျက်နှာကဲ့သို့သော၊ မုခံ-သည်။ အတ္ထိ၊
ဣတိ သြဋ္ဌမုခေါ=ကုလားအုတ်၏ မျက်နှာနှင့်တူသော မျက်နှာရှိသူ။ [ဥပမာနံ ပုဗ္ဗပဒံ
ယဿ ဥတ္တရပဒဿ၊ တံ ပဒန္တ ရေန သမဿတေ-တဿ ဥပမာနပုဗ္ဗပဒဿ ဥတ္တရပ
ဒလောပေါ ဝိဓိယတေ၊ သြဋ္ဌမုခမိဝ+မုခံ+အဿ၊ သြဋ္ဌမုခေါ၊ အတြဿဋ္ဌော ဥပမာနံ
ပုဗ္ဗပဒံ၊ မုခံ အဿ၊ နန သြဋ္ဌမုခံ ဥပမာနံ ဒေဝဒတ္တမုခဿ၊ နတု သြဋ္ဌော၊ ဥပမာ
နာဝယဝတ္ထာ သြဋ္ဌောပိ ဥပမာန မုစုတေ ဣတျ-ဒေါသော၊ (ကာသိကာ ဝိဝရဏ
ပဋိကာ)၊ “သြဋ္ဌမုခ မုခ” ဟုရှိရာ၌ ဥပမာနပုဒ်အစစ်မှာ “သြဋ္ဌမုခ” တည်း။ သို့
သော် ဥပမာန၏ အစိတ်ဖြစ်သော သြဋ္ဌကိုသာ ဥပမာနပုဒ်ဟု (ဧကဒေသျူပစာရ
အားဖြင့်) ခေါ်ထားသည်။ ထို ဥပမာနပုဗ္ဗပဒ်ဖြစ်သော သြဋ္ဌ၏ ဥတ္တရပဒဟူသည်
“သြဋ္ဌမုခ” ဟု တွဲနေသော “မုခ” ပုဒ်တည်း။ ထိုသြဋ္ဌ၏ နောက်ဖြစ်သော မုခကို
(ယခု မျက်မြင်အားဖြင့် အလယ်ဖြစ်သော မုခကို) ချေပါ-ဟုလို။]

သာရသ္မတ။ ။ဝေယမိကရဏျ ဗဟုဗ္ဗိဟိမိ မဇ္ဈပဒလောပေါ၊ ကုမုဒဿ ဂန္ဓော
ဣဝ ဂန္ဓော ယဿ၊ သော ကုမုဒဂန္ဓိ-ကုမုဒြာ ကြာပန်းအနံနှင့်တူသော အနံရှိသူ၊
[ဝေယမိကရဏျ-ဘိန္နာမိကရဏဖြစ်သော (ကုမုဒဿနှင့် ဂန္ဓောကဲ့သို့ အရမတူ
သော) ဗဟုဗ္ဗိဟိမိ-၌၊ မဇ္ဈပဒလောပေါ-အလယ်ပုဒ်ကိုချေ၊ “ကုမုဒ+ဂန္ဓ+ဂန္ဓ” ဟု

သယံ ပတိတ ပဏ္ဍ ပုပ္ဖ ဖလ ဝါယု တောယာဟာရာတိ-သယံ၊ ပေါ၊
 ဟာရာ ဟူသောသမာသ်ဌိ၊ (အဝယဝဝိဂ္ဂဟော-အစိတ် အစိတ် ဝိဂြိဟ်ကား)၊
 ပဏ္ဍဉ္စ-အရွက်လည်း၊ ပုပ္ဖဉ္စ-အပွင့်လည်း၊ ဖလဉ္စ-အသီးလည်း၊ ပဏ္ဍပုပ္ဖဖလာ-
 အရွက် အပွင့်၊ အသီးတို့၊ သယမေဝ-အလိုလိုသာလျှင်၊ ပတိတာနိ-ကြွေကျကုန်
 သည်တည်း၊ သယံ ပတိတာနိ-အလိုလို ကြွေကျကုန်သည်၊ သယံပတိတာနိစ-
 အလိုလို ကြွေကျကုန်သည်လည်း ဟုတ်ကုန်၏၊ တာနိ-ထို အလိုလို ကြွေကျကုန်
 သည်တို့ဟူသည်၊ ပဏ္ဍပုပ္ဖဖလာနိစ-အရွက် အပွင့် အသီးတို့လည်း ဟုတ်ကုန်၏၊
 ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ သယံ၊ ပေါ၊ ဖလာနိ-သယံ၊ ပေါ၊ ဖလတို့မည်၏၊ ဝါယုစ-
 လေလည်း၊ တောယဉ္စ-ရေလည်း၊ ဝါယုတောယာနိ-လေရေတို့၊ သယံ၊ ပေါ၊
 ဖလာနိစ-အလိုလို ကြွေကျကုန်သော အရွက် အပွင့် အသီး တို့လည်း၊ ဝါယု
 တောယာနိစ- လေ ရေတို့လည်း၊ သယံ၊ ပေါ၊ တောယာနိ- အလိုလို ကြွေကျ
 ကုန်သော အရွက် အပွင့် အသီး လေ ရေတို့၊ ယေသံ- အကြင်သူတို့၏၊ သယံ
 ပတိတ ပဏ္ဍပုပ္ဖဖလ ဝါယုတောယာနိ-အလိုလိုကြွေကျကုန်သော အရွက် အပွင့်
 အသီး လေ ရေ ဟူကုန်သော၊ အာဟာရာ - အာဟာရတို့သည်၊ (သန္တိ- ရှိကုန်၏၊
 ဣတိ) တေ - ထိုသူတို့သည်၊ သယံ၊ ပေါ၊ ဟာရာ - သယံ၊ ပေါ၊ ဟာရတို့
 မည်၏၊ ဣသယော - ရသေ့တို့တည်း၊ [ဧတ္ထ-ဤသမာသ်ဌိ၊ ယံ-အကြင်စကားကို၊
 ဝတ္ထဋ္ဌံ-ဆိုထိုက်၏၊ တံ - ထိုစကားကို၊ ဟေဋ္ဌာ - အောက်၌၊ ဝုတ္တမေဝ - ဆိုအပ်

၃ ပုဒ် ပကတိပြုပြီးသည့်အခါ အလယ် ဂန္ဓပုဒ်ကို ချေပါ-ဟူလို၊ အချုပ်မှာ-
 “သုဝဏ္ဏသု+ဝဏ္ဏော ဝိယ+ဝဏ္ဏော ယသု” ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုလျှင် ပကတိပြုရာ၌
 “သုဝဏ္ဏ+ဝဏ္ဏ+ဝဏ္ဏ” ဟု ၃ ပုဒ်ရှိသောကြောင့် အလယ်ဝဏ္ဏပုဒ်ကို ချေဟုဆိုလို
 ၏၊ “သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဝိယ ဝဏ္ဏောယသု” ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုလျှင် ပကတိပြုရာ၌ “သုဝဏ္ဏ
 ဝဏ္ဏ+ဝဏ္ဏ” ဟု ၂ ပုဒ်သာရှိ၏၊ ထို ၂ ပုဒ်တွင် ဥတ္တရပဒလောပဟု ဆိုရာ၌သုဝဏ္ဏ
 ဝဏ္ဏဟူသော ရှေ့ပုဒ်တွင် နောက်ပုဒ်ဖြစ်သော ဝဏ္ဏကိုချေပါ-ဟု ဆိုလိုသည်၊
 ဗြဟ္မသု-ရော၌လည်း ဤနည်းမျိုး၌ သိလောက်ပြီ။ [“သုရ” ဟု ရှိသောကြောင့်
 ပါဠိ၌ ပျောက်သော ဝဆွဲအစား ဒွေဘော်ရောက်လာရသည်။]

သယံ၊ ပေါ၊ တုလျာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ။ ။ “သယံပတိတပဏ္ဍ ပုပ္ဖဖလဝါယု
 တောယာဟာရာတိ” ကား အစိတ်အစိတ် သမာသ်တွဲ၍ နောက်ဆုံး၌ ဗဟုဗ္ဗိဟိတွဲရပုံ
 ကို ပြဖို့ရန် အခြေတည်ထားသော စကားတည်း၊ အဋ္ဌကထာတို့၌ ဣတိသဒ္ဓါဖြင့်
 တည်ရသော သံဝဏ္ဏောတဗ္ဗမျိုး ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် “ဟာရာတိ” ဟု ဣတိရှိစေရမည်၊
 “အဝယဝ ဝိဂ္ဂဟော” ကား အပိုထည့်ပါဠိတည်း၊ “ပဏ္ဍဉ္စ၊ ပေါ၊ ပဏ္ဍပုပ္ဖဖလာနိ”
 သည် ဒွန်သမာသ်၊ “သယမေဝ+ပတိတာနိ သယံပတိတာနိ” သည် ကမ္မစာရံ၊

ပြီးသည်သာ] ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ အယံ-ဤ သမာသ်သည်၊ ဒွန္ဒကမ္မဓာရယ ဂဗ္ဘော- အတွင်း၌ ဒွန် ကမ္မဓာရ ရှိသော၊ ဝါ-ဒွန် ကမ္မဓာရဲအတွင်း ၎င်းသော၊ တုလျာ ဝိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-တုလျာဝိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသ်တည်း။

အထဝါ- တစ်နည်းကား၊ ယေသံ - အကြင် ရသေ့တို့၏၊ သယံပတိတ ပဏ္ဍပုပ္ဖဗလ ဝါယုတောယေတိ - အလိုလို ကြွေကျကုန်သော အရွက် အပွင့် အသီး လေ ရေတို့ဖြင့်၊ အာဟာရာ - အာဟာရတို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) တေ -

သယံပတိတာနိစ+တာနိ+ပဏ္ဍပုပ္ဖဗလာနိ စာတိ၊ သယံပတိတ ပဏ္ဍပုပ္ဖဗလာနိ” လည်း ကမ္မဓာရပင်၊ “ဝါယုစ၊ ပေ၊ တောယာနိ” သည် ဒွန်၊ “သယံ၊ ပေ၊ ပတိတာ နိစ+ဝါယုတောယာနိစာတိ သံယံ၊ ပေ၊ တောယာနိ” လည်း ဒွန်ပင်၊ ထိုနောက်မှ “သယံ၊ ပေ၊ တောယာနိ+အာဟာရာ+ယေသံ၊ တေ သယံ၊ ပေ၊ ဟာရာ” ဟု ဗဟုဗ္ဗိဟိ ပြုရသည်၊ ဤသို့လျှင် ဤဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသ်တွင်း၌ ဒွန် ကမ္မဓာရ ၂ မျိုး ပါဝင်လျက် (အတွင်း၌ ၎င်းလျက်မြုပ်လျက်) ရှိသောကြောင့် “ဒွန္ဒကမ္မဓာရယ ဂဗ္ဘော” ဟုလည်းကောင်း၊ “သယံပတိတပဏ္ဍပုပ္ဖဗလ ဝါယု တောယာနိ” နှင့် “အာဟာရာ” ဟူသော သမာသ်ပုဒ် ၂ ခုတို့ အရတူသောကြောင့် “တုလျာဝိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ” ဟုလည်းကောင်း နိဂုံးစကားကို ဆိုသည်။ [ဒွန္ဒကမ္မဓာရယာ+ဂဗ္ဘေ ယသာတိ ဒွန္ဒကမ္မဓာရယဂဗ္ဘော၊ ယသာ-အကြင် ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသ်ကြီး၏၊ ဂဗ္ဘေ-ဝမ်းတွင်း၌၊ ဒွန္ဒကမ္မဓာရယာ-ဒွန်ကမ္မဓာရဲ တို့သည်၊ သန္တိ ဣတိ၊ သော-ထို ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသ်ကြီးသည်၊ ဒွန္ဒကမ္မဓာရယဂဗ္ဘော-မည်၏။]

ယမေတ္ထ၊ ပေ၊ ဝုတ္တမေဝ-“ဣသယော” သည် သမာသ်ပုဒ်၏ ဟောအပ်သော အနက်ကိုပြသော (အရကောက်ကိုပြသော) အဘိဓေယျပုဒ်တည်း၊ ဤအဘိဓေယျ ပုဒ်၏နောက်၌ “ယမေတ္ထ” စသောစကားကို တွေ့ရ၏၊ ထိုစကားသည် သီဟိဋ်မူ၌ မပါ၊ နျာသ၌ ပြသောစကားကို ဤကစွည်းဝုတ္တိ၌ ကူးယူထည့်ထားသော စကား ဖြစ်သောကြောင့် မြန်မာမူ၌ နျာသရှိတိုင်း ပါနေခြင်း ဖြစ်ဟန်တူသည်၊ နျာသ၌ဆိုလို ရင်းကား-“ပဏ္ဍပုပ္ဖ” မှစ၍ ဒွန် ကမ္မဓာရဲသမာသ်များကိုလည်းကောင်း ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသ်ကိုလည်းကောင်း ပြထားရာ၌ ရုပ်တွက်ပုံကို အသီးအသီး ပြဆိုထိုက်၏၊ ထိုဆိုထိုက်သမျှကို အောက်အောက်သုတ်များ၌လည်းကောင်း ဤသုတ်ဝယ် အာဂတ သမထော ရုပ်တွက်ပုံ၌လည်းကောင်း ပြဆိုခဲ့ပြီဟု ညွှန်ပြသော အမှာစကားတည်း၊ ထိုစကားမျိုးကို နျာသ၌သာ ဆိုထိုက်၏၊ ဤကစွည်းဝုတ္တိ၌ကား ရုပ်တွက်ပုံကိုမပြခဲ့ သဖြင့် မဆိုထိုက်။

ဘိန္နာဝိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-“သယံပတိတပဏ္ဍပုပ္ဖဗလ ဝါယုတောယေဟိ+ အာဟာရာ” ဟု သမာသ်ပုဒ် ၂ ခုတို့ ဝိဘတ်မတူကြ၊ “သယံ ပတိတ ပဏ္ဍပုပ္ဖဗလ ဝါယုတောယ” တို့အရ အလိုလို ကြွေကျနေသော အရွက်အပွင့် အသီးများနှင့် လေ

ထိုရသေ့တို့သည်၊ သယံ၊ ပေ၊ ဟာရာ-သယံ၊ ပေ၊ ဟာရတို့မည်၏၊ [ဣသယော-ဟု အဘိဓမ္မာ မပါသဖြင့် “ယေသံ-တေ” အရ “ရသေ့” ဟု တိုက်ရိုက်စွဲသည်၊] အယံ ပန-ဤ သမာသံသည်ကား၊ ဘိန္နာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-ဘိန္နာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသံတည်း။

နာနာဒုမပတိတပုပ္ဖ ဝါသိတသာနူတိ - နာနာဒုမ၊ ပေ၊ သာန ဟူသော သမာသံပုဒ်၏၊ (အဝယဝဝိဂ္ဂဟော - ကား၊) နာနပုကာရော - အထူးထူး အပြားပြား ကုန်သော (အမျိုးမျိုးကုန်သော)၊ ဒုမာ - သစ်ပင်တို့တည်း၊ နာနာ ဒုမာ-အမျိုးမျိုးသော သစ်ပင်တို့၊ နာနာဒုမေဟိ - အမျိုးမျိုး သစ်ပင်တို့မှ၊ ပတိ တာနိ - ကြွေကျကုန်သောတည်း၊ နာနာဒုမ ပတိတာနိ - အမျိုးမျိုး သစ်ပင်

ရေးအားလုံးရ၍ “အာဟာရာအရ ရသေ့တို့ စားအပ်သမျှသော အစာ တချို့သာ ရသော်ကြောင့်၊ အနက်အရ မတူကြသဖြင့် ဝိဘတ်လည်း မတူဘဲ ရှိရသည်၊ ထိုသို့ သို့မဟုတ်ပုဒ် ၂ ခု၏ ပြုတည်ရာဖြစ်သော အနက်က မတူကြသောကြောင့် ဘိန္နာဓိကရဏ (ကွဲပြားသော တံညှပ်ရာအနက်ရှိသော) ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဖြစ်ရသည်၊ ရှေ့ တုလျာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ အနိကံ၌မူ “သယံ၊ ပေ၊ တောယ” တို့အရ ရသေ့တို့ စားသောက်ကောင်းသော အရွက် အပွင့် အသီးနှင့် လေ ရေ ကိုသာ ယူသောကြောင့် အရတူကြသည်။ [လေကောင်း လေသန့်ရ၍ အားပြည့်သောကြောင့် လေကိုလည်း “အာဟာရ” ဟု ဆိုထားသည်။] နောက်နောက်၌ တုလျာဓိကရဏ-ဘိန္နာဓိကရဏ ၂ မျိုးကွဲသမျှ ဤနည်းချည်း ကြံပါ၊ ဤသမာသံကြီး၌ အသီးသီးသော သမာသံများ၏ ရုပ်ကိုနောင်ခါ အလိုလို နားလည်ပါလိမ့်မည်။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ “သယံ ပတိတ ပဏ္ဍ” စသော ဤသမာသံမှစ၍ “နာနာ မုသလဖာလ” စသော သမာသံတိုင်အောင် ကစွည်းဝုတ္တိနှင့် နျာသတို့၌ အများအားဖြင့် စာနေပုံ ထပ်တူကျလျက်ရှိ၏၊ ကစွည်းဝုတ္တိ၌ ဗဟုဗ္ဗိဟိ သက်သက်အကျဉ်းမျှ ပြထားသည်ကို နျာသ၌ အစိတ်အစိတ် ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ အကျယ်ဖွင့်ပြခြင်း ဖြစ်ဟန်တူ၏ နောက်နောက် ဆရာတို့ လက်ထက်ကျမှ နျာသ၌ရှိသောအကျယ်ကို ကစွည်းဝုတ္တိ၌ ကူးယူသွင်းထားသဖြင့် ကစွည်းဝုတ္တိမှာ (နျာသအတိုင်း) ကျယ်ဝန်းစွာ ရှိနေရလေသည်၊ ထို့ကြောင့် “ယမေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ” ဟူသောစကားလည်း နျာသ၌ အသုံးပြုလေ့ရှိသော စကားဖြစ်ပါလျက် ဤကစွည်းဝုတ္တိမှာ ပါဝင်နေရသည်၊ ဤသို့ စဉ်းစားမိပါသည်၊ ထို့ကြောင့် “ပဏ္ဍေ ဝုပ္ပဉ္စ” စသော အစိတ်အစိတ် ဝိဂြိုဟ်များကို ရုပ်မတွက်စေဘဲ အနက်မျှကိုသာ ချပေးပါ၊ အနက်မျှပင် ဝန်လေးသည်ဟုထင်ရသော စာသင်သားတို့ အတွက်မှာ “သယံပတိတပဏ္ဍပုပ္ဖဖလ ဝါယု တောယာဟာရာ” စသည်တို့၏ အနက်ကိုမျှ မချဘဲ (ဤသုတ်ကုန်သည့်တိုင်အောင်) ခုန်ကျော် ပို့ချကြပါလေ၊ နောင် အနက်ဉာဏ်ကြီးလာသောအခါ အလိုလို နားလည်ကြပါလိမ့်မည်။

တို့မှ ကြွေကျကုန်သည်။ နာနာဒုမ ပတိတာနိစ - အမျိုးမျိုးသော သစ်ပင်တို့မှ ကြွေကျကုန်သည်လည်း ဟုတ်ကုန်၏။ တာနိ - ထိုအမျိုးမျိုးသော သစ်ပင်တို့မှ ကြွေကျကုန်သည်တို့ ဟူသည်။ ပုပ္ဖါနိစ-ပန်းတို့လည်း ဟုတ်ကုန်၏။ ဣတိ၊ နာနာဒုမ ပတိတပုပ္ဖါနိ-နာနာ၊ ပေ၊ ပုပ္ဖတို့မည်၏။ နာနာဒုမ ပတိတပုပ္ဖေဟိ-အမျိုးမျိုးသော သစ်ပင်တို့မှ ကြွေကျကုန်သော ပန်းတို့ဖြင့်၊ ဝါသိတာ-ထုံအပ်ကုန်သည်တည်း။ နာနာဒုမပတိတပုပ္ဖဝါသိတာ-အမျိုးမျိုးသော သစ်ပင်တို့မှ ကြွေကျကုန်သောပန်းတို့ဖြင့် ထုံအပ်ကုန်သည်။ ယဿ ပဗ္ဗတရာဇဿ - အကြင်ဟိမဝန္တာတောင်မင်း၏။ နာနာ၊ ပေ၊ ဝါသိတာ-အမျိုးမျိုးသောသစ်ပင်တို့မှ ကြွေကျကုန်သော ပန်းတို့ဖြင့် ထုံအပ်ကုန်သော၊ သာနု-တောင်အပြင်တို့သည်။ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ-ထို ဟိမဝန္တာတောင်မင်းသည်။ နာနာဒုမ ပတိတပုပ္ဖဝါသိတသာနု - နာနာ၊ ပေ၊ သာနု မည်၏။ ပဗ္ဗတရာဇာ - ဟိမဝန္တာတောင်မင်းတည်း။ ပန - ဆက်ဦးအံ့၊ အယံ - ဤသမာသ်သည်။ ကမ္မဓာရယ တပျူရိသဂဗ္ဘော - အတွင်း၌ ကမ္မဓာရတပျူရိသ်သမာသ်ရှိသော၊ ဝါ-ကမ္မဓာရံ တပျူရိသ် သမာသ်အတွင်းငုပ်သော၊ တုလျာဓိကရဏဗဟုဗ္ဗိဟိ-တည်း။

အထဝါ-ကား၊ ဝါသိတာ-ထုံအပ်ကုန်သော၊ သာနု - တောင်အပြင်တို့တည်း။ ဝါသိတသာနု-ထုံအပ်ကုန်သော တောင်အပြင်တို့၊ သာပေက္ခတ္တေ - ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့ခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်သည်။ သတိပိ - ရှိပါသော်လည်း၊ ဂမကတ္တာ-သိစေနိုင်သော သတ္တိ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သမာသော - ဝါသိတသည်။

နာနာ၊ ပေ၊ သာနုတိ-["သာနုတိ" ဟု ဣတိသဒ္ဓါ ပါစေ၊ ပဗ္ဗတဋ္ဌေ သမဘူမိဒေသေ (တောင်၌တည်သော ညီမျှသော မြေအရပ်)" ဟု ထောမနိဓိဖွင့်သောကြောင့် "တောင်အပြင်" ဟုပေးသည်။ ထိုတောင်အပြင်တွေ များစွာရှိသောကြောင့် "သာနု" ဟု ဘိက္ခုကဲ့သို့ ဗဟုဝစ်လည်းရှိစေ၊ ယဿကိုလည်း သာနု၌စပ်၍ "၏" ဟု ဆဋ္ဌိအနက်ပေး၊ "ဟိမဝန္တာ၏တောင်အပြင်" ဟုလို၊ "အား" ပေးခြင်းကား မကောင်း။] နာနာဟူသော နိပါတ်ပုဒ်သည် "နာနာ နေကတ္ထဝဇ္ဇနေ" ဟူသော အဘိဓာန်နှင့်အညီ အနေကတ္ထအနက်ဟောဟု ပြလို၍ "နာနပွကာရာ" ဟုပရိယာယ်ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ ရုပ်တွက်ရာ၌မူ "နာနာ+ဒုမ" တည်၊ ယော ၂ လုံးသက်၊ ဤကား ကမ္မဓာရ်တည်း။ "နာနာဒုမေဟိ+ပတိတာနိ" တပျူရိသ်တည်း။ နောက် ၂ မျိုးလည်း ကမ္မဓာရ်နှင့် တပျူရိသ်ပင်၊ ဤသို့လျှင် "နာနာဒုမ ပတိတပုပ္ဖဝါသိတသာနု" ဟူသော ဗဟုဗ္ဗိဟိတွင်း၌ ကမ္မဓာရ်နှင့် တပျူရိသ် ငုပ်လျက်ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ "နာနာဒုမ ပတိတပုပ္ဖဝါသိတာ+သာနု" ဟု သမာသ်ပုဒ် ၂ ခုအရ တူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ "အယံပန ကမ္မဓာရယတပျူရိသဂဗ္ဘော တုလျာဓိကရဏဗဟုဗ္ဗိဟိ" ဟုမိန့်သည်။

သာနုနှင့် သမာသိဖြစ်နိုင်၏ ယဿ ပဗ္ဗတရာဇဿ-၏၊ နာနာဒမ ပတိတပုပ္ဖေဟိ- အမျိုးမျိုး သစ်ပင်တို့မှ ကြွေကျကုန်သော ပန်းတို့ဖြင့်၊ ဝါသိတသာနု - ထုံအပ်သော တောင်အပြင်တို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ-သည်၊ နာနာဒမ ပတိတပုပ္ဖဝါသိတသာနု-မည်၏၊ ပဗ္ဗတရာဇာ-တည်း၊ အယံ ပန-ဤ သမာသိသည်ကား၊ ဘိန္နာဓိကရဏဗဟုဗ္ဗိဟိ-တည်း။

အထဝါ၊ ပေ၊ ဘိန္နာဓိကရဏ- “နာနာဒမ ပတိတပုပ္ဖေဟိ+ဝါသိတသာနု” ဟု သမာသိပုဒ် ၂ ခုတွင် ရှေ့ပုဒ်အရ ပန်းများရုံ၍၊ နောက်ပုဒ်အရ ထုံအပ်သော တောင်အပြင်ရသော ဘိန္နာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိကို တစ်နည်းပြလို၍ “အထဝါ” ဟု တက်သည်။ ဤသို့ ဘိန္နာဓိကရဏဖြစ်အောင်ကြံရာ၌ “ဝါသိတာ+သာနု” ဟုသမာသိတွဲသည့်အခါ “ဝါသိတ-ထုံအပ်” ဟုရာ၌ ဝါသိတသဒ္ဓါသည် ရှေ့ “ပုပ္ဖ” ကိုငဲ့လျက် ရှိ၏။ [“ပန်းတို့ဖြင့်+ထုံအပ်” ဟု ရှေ့ပုဒ်ကို ငဲ့နေပုံ-ရှေ့ပုဒ်နှင့်တွဲမှ အဓိပ္ပာယ်ပြည့်စုံပုံကိုသိပါ။] ဤသို့လျှင် ဝါသိတသဒ္ဓါသည် မိမိနှင့်တွဲစပ်နေသော သာနုသဒ္ဓါအပြင် ရှေ့ပုပ္ဖကိုလည်း ငဲ့လျက်ရှိသောကြောင့် ဝါသိတသဒ္ဓါသည် သာနုသဒ္ဓါနှင့် သမာသိမဖြစ်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော-ဟု စောဒနာဖွယ်ရှိရကား “သာပေက္ခတ္ထေသတိပိ ဂမကတ္တာ သမာသော” ဟုမိန့်သည်။ “မိမိနှင့်တွဲစပ်နေသော သာနုပုဒ်မှတစ်ပါး ရှေ့ပုဒ်ကို ငဲ့ခြင်းရှိသော်လည်း ဂမကသတ္တိရှိသောကြောင့် ဝါသိတသည် သာနုနှင့် သမာသိ ဖြစ်နိုင်ပါ၏” -ဟုလို။

သာပေက္ခတ္ထေ သတိပိ။ ။သံဝိဇ္ဇတိ အပေက္ခာ ယဿာတိ သာပေက္ခော၊ ယဿ-အကြင်ဝါသိတသဒ္ဓါ၏၊ အပေက္ခာ-ရှေ့ပုပ္ဖသဒ္ဓါကိုငဲ့ခြင်းသည်၊ သံဝိဇ္ဇတိ-ရှိ၏၊ ဣတိ၊ သော-ထို ဝါသိတသဒ္ဓါသည်၊ သာပေက္ခော-မည်၏၊ သာပေက္ခဿ+ဘာဝေါ၊ သာပေက္ခတ္ထံ-ငဲ့ခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်၊ “နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော” သုတ်၌ ယုတ္တတ္ထသဒ္ဓါကို ဆိုခြင်းကြောင့် သမာသိစပ်နေခိုက် ပုဒ်မှတစ်ပါး အခြားပုဒ်ကိုငဲ့နေသေးလျှင် သမာသိဖြစ်ရိုးထုံးစံ မရှိရကား ဤဝါသိတသဒ္ဓါလည်း ပုပ္ဖသဒ္ဓါကို ငဲ့လျက်ရှိသောကြောင့် သာနုသဒ္ဓါနှင့် သမာသိမဖြစ်သင့်” ဟု စောဒနာပုဂ္ဂိုလ်က စောဒနာ၏၊ ပရိဟာရ ဆရာကမူ ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့နေသော်လည်း (ငဲ့နေပေမယ့် လို့) ဝါသိတသဒ္ဓါသည် သာနုသဒ္ဓါနှင့် သမာသိဖြစ်နိုင်၏ - ဟု စောဒနာ၏ အကြောင်းပြ သာပေက္ခတ္တာကို ပယ်ချလိုသောကြောင့် “သတိပိ” ဟု ကဲ့ရဲ့ရွတ်ချခြင်း အနက်ပြသော အပိသဒ္ဓါနှင့်တကွ ဆိုသည်။

ဂမကတ္တာ။ ။ “ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့နေပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် (ဘယ်နည်းဖြင့်) သမာသိဖြစ်နိုင်ရသနည်း” .....ဟု စောဒနာပုဂ္ဂိုလ်က အကြောင်းကို တစ်ဆင့်မေးဖွယ် ရှိသောကြောင့် “ဂမကတ္တာ” ဟု အကြောင်းပြရပြန်သည်။ “နာနာဒမ ပတိတ

ဗျာလမ္မဗျာဓရဗိန္ဒုစုတ္တကုဋေတိ - ဗျာလမ္မဗျာ ပေ၊ ကုဋေ ဟူသော သမာသ်ပုဒ်၏။ (အဝယဝဝိဂ္ဂဟော - ကား၊) အမ္ပ - ရေကို၊ ဓာရေတိ - ဆောင် တတ်၏။ ဣတိ၊ အမ္ပဓရော - အမ္ပဓရ မည်၏။ သော-ထို အမ္ပဓရ ဟူသည်။ ကော - အဘယ်သူနည်း၊ ပဇ္ဇန္တော - မိုးတိမ်တည်း၊ ဝိဝိဓာ - အထူးထူးအားဖြင့် (အမျိုးမျိုးအားဖြင့်) အာလမ္မော - တွဲရ၍ ဆွဲအပ်သည်တည်း၊ ဗျာလမ္မော -

ပုပ္ဖဟိ+ဝါသိတာ+သာနူ” ဟုဝါကျပြုလျှင် ပုပ္ဖဟိကို ဝါသိတ၌သာ စပ်၍ “ပန်း တို့ဖြင့်ထုံအပ်” ဟူသော အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သိရသကဲ့သို့ “ဝါသိတသာနူ” ဟု သာနူနှင့် သမာသ် တွဲလိုက်သော်လည်း ဝါသိတ သဒ္ဒါသည် ပုပ္ဖဟိကို မိမိမှာစပ်၍ “ပန်းတို့ဖြင့် ထုံအပ်” ဟူသောအနက်ကို (ဝါကျတုန်းကကဲ့သို့) သိစေနိုင်၏။ ဤသို့ သိစေနိုင်သော သတ္တိကို “ဂမကသတ္တိ” ဟုခေါ်သည်။ [ဂမယတိ ဇောဓေတိ- သိစေတတ် သိစေနိုင်၏။ ဣတိ၊ ဂမကော-မည်၏။ ဂမကဿ-သိစေနိုင်သော ဝါသိတ သဒ္ဒါ၏+ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်း သတ္တိသည်။ ဂမကတ္တံ-ဂမကတ္တ မည်၏။] ဤသို့ ဂမကသတ္တိရှိသော ပုဒ်များသည် သမာသ်စပ်ခိုက်ပုဒ်မှ အခြားပုဒ်ကို ငဲ့နေသော် လည်း သမာသ်ဖြစ်နိုင်ရကား ပုပ္ဖဟိကိုငဲ့နေသော ဝါသိတ သဒ္ဒါသည် သာနူနှင့် သမာသ်ဖြစ်နိုင်ပါ၏-ဟူလို။ [နောက်သမာသ်၌ ထပ်၍ ဤအဓိပ္ပာယ် ပြဦးမည်။]

ဗျာလမ္မာပေ၊ ကုဋေ- “ဗျာလမ္မ+အမ္ပဓရ” ဟုခွဲ၊ “အမ္ပဓရ” အရမည်သူ့ကို ရသနည်း-ဟု ကျမ်းဆရာကိုယ်တိုင် ပုစ္ဆာထုတ်၍ “ပဇ္ဇန္တော” ဟု ကိုယ်တိုင်ပင် ဖြေ၏။ ဤသို့ အမေးအဖြေမလုပ်ဘဲ “အမ္ပ+ဓာရေတိတိ အမ္ပဓရော-ပဇ္ဇန္တော” ဟု ဆိုလျှင်လည်း ပြီးနိုင်သည်ပင်။ “အမ္ပဓရော” ကား ကိတန္တတပျာရိသ် သမာသ် တည်း။ ဤ သမာသ်၏သဘောကို ကိတ်-ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမိဏော စသော သုတ် များ၌ သိရလတ္တံ့။ “ပဇ္ဇန္တော-မိုးနတ်၊” “ဝါ-ပဇ္ဇန္တနတ်” ဟု ပေးရိုးရှိသော်လည်း “မေယော ဝလာဟကော ဒေဝေါ၊ ပဇ္ဇန္တော.မ္ပဓရော ယနော” စသည်ဖြင့် “မိုးတိမ်” အနက်ဟောဟု အဘိဓာန် ဆိုသည်။

ဗျာလမ္မဗျာဓရော။ ။[“ဝိ+အာလမ္မ” ဟုပုဒ်ဖြတ်၍ ဝိ၏အနက်ကို ဟောသော “ဝိဝိဓာ” ပရိယာယ်ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်လုပ်သည်။ ရုပ်တွက်ရာ၌ကား “ဝိ+အာလမ္မ” တည်၍ပင် တွက်ရမည်။ အာပုဗ္ဗ + လဝိဓာတ်၊ ကံဟော (အ) ပစ္စည်း (သက္ကတ၌ ဃနံ-ပစ္စည်း) ဖြင့် ပြီးသော အာလမ္မသဒ္ဒါသည် “တွဲရ၍ ဆွဲအပ်” ဟူသော အဝလမ္မအနက်၊ “မိုအပ်” ဟူသော အာသယအနက် ဤ ၂ ချက်ကို ဟော၏ဟု ထောမနိဓိ၌ ဖွင့်၏။ မိုးတိမ်မှ မိုးပေါက်များ ကျနေခြင်းသည် ညိုမည်းသော မျက်နှာကြက်မှ ပန်းကုံးကလေးတွေ တွဲရ၍ဆွဲနေသကဲ့သို့ ဖြစ်ရကား မိုးတိမ်သည် “အာလမ္မိယတေ-တွဲရ၍ ဆွဲအပ်၏” နှင့်အညီ အာလမ္မမည်၏။ အချို့ကား အာ လမ္မော-ကောင်းကင်၌ မှီသည်တည်း” ဟု အနက်ပေး၏၊ ဆင်ခြင်။]

အထူးထူး တွဲရ၍ ဆွဲအပ်သည်လည်း ဟုတ်၏။ သော-ထို အထူးထူး တွဲရ၍ဆွဲအပ် သော အရာဟူသည်။ အမွှာဓရာစ-မိုးတိမ်လည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ၊ ဗျာလမ္မဗျ ဓရာမည်၏။ ဗျာလမ္မဗျဓရာဿ - အထူးထူး တွဲရ၍ ဆွဲအပ်သော မိုးတိမ်၏။ ဝိန္နု - မိုးပေါက်တို့တည်း။ ဗျာလမ္မဗျဓရဝိန္နု - အထူးထူး၊ ပေါ မိုးပေါက်တို့၊ ဗျာလမ္မဗျဓရ ဝိန္နုဟိ-အထူးထူး တွဲရ၍ ဆွဲအပ်သောမိုးတိမ်၏ မိုးပေါက်တို့သည်။ စုမ္မိတော-စုပ်အပ် (စိမ့်ဝင်အပ်) သည်တည်း။ ဗျာလမ္မဗျဓရဝိန္နု စုမ္မိတော-အထူး ထူး၊ ပေါ မိုးပေါက်တို့ စိမ့်ဝင်အပ်သည်။ ယဿ ပဗ္ဗတရာဓဿ-အကြင် ဟိမဝန္တာ တောင်မင်း၏။ ဗျာလမ္မဗျဓရဝိန္နု စုမ္မိတော-အထူးထူး တွဲရ၍ ဆွဲအပ်သော မိုးတိမ် ၏ မိုးပေါက်တို့ စိမ့်ဝင်အပ်သော၊ ကုဋော - တောင်ထွတ်သည်။ (အတ္တိ၊ ဣတိ) သောယံ ပဗ္ဗတရာဓာ-သည်။ ဗျာလမ္မဗျဓရဝိန္နု စုမ္မိတကုဋော-ဗျာလမ္မဗျ၊ ပေါ ကုဋော မည်၏။ [“ပဗ္ဗတရာဓာ” ဟု နှာသ၌ အဘိဓေယျ ပါသေး၏။] ပန- ဆက်ဦးဆုံး၊ အယံ-ဤသမာသ်သည်။ ကမ္မဓာရယ တပျူရိသဂဏ္ဍော-သော၊ တုလျာ မိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-တည်း။

အထဝါ-ကား၊ စုမ္မိတော-စုပ်အပ် (စိမ့်ဝင်အပ်) သော၊ ကုဋော-တောင် ထွတ်သည်။ စုမ္မိတကုဋော-ထွတ်၊ သာပေက္ခတ္ထေ-ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်သည်။ သတိဝိ-သော်လည်း၊ ဂဓကတ္တာ-သီဇေတတ်သော သတ္တိ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သမာသော-စုမ္မိတသဒ္ဓါသည် ကုဋသဒ္ဓါနှင့် သမာသ် ဖြစ်နိုင်၏။

စုမ္မိတကုဋော။ ။စုဝိဓာတ်၊ တစ်နည်း စုမ္မဓာတ်သည် စုပ်ခြင်းအနက်ကို ဟော၏။ “ပုတ္တံ စုမ္မတိ-သားကို စုပ်၏” ဟူရာ၌ သားကိုချစ်၍ ပါးစပ်ဖြင့် နဲ့ဖူး စသည်ကို စုပ်ခြင်းတည်း။ [မြန်မာတို့က နမ်းရှုပ်လေ့ရှိသော်လည်း အချို့ လူမျိုး များမှာ ရုပ်လေ့ရှိသည်။] ဤနေရာ၌ “စုမ္မိတ” ဟု ကံဟော တ ပစ္စည်းဖြင့် ပြသောကြောင့် စုပ်အပ် (အစုပ်ခံရ) သော တောင်ထွတ်များ ရ၏။ မိုးပေါက်တို့က “စုပ်” ဟူရာ၌ “မိုးပေါက်တို့ စိမ့်ဝင်အပ်” ဟု အဓိပ္ပာယ်ထွက်သည်။ “တောင်ထွတ်၌ မိုးရေမိုးပေါက်များ စိမ့်ဝင်လျက်ရှိသည်” ဟူလို၊ [အချို့ကား “စုပ်မှုတ်အပ်” ဟု ပေး၏။ ဆင်ခြင်၊] ဟိမဝန္တာတောင်၌ အထူးထူး အထွေထွေ (အမျိုးမျိုးအဖုံဖုံ) တွဲရ၍ဆွဲအပ်သော မိုးတိမ်များ၏ မိုးပေါက်တို့ စိမ့်ဝင်အပ်သော တောင်ထွတ်ရှိသည်- ဟူလို၊ ဤ သမာသ်အတွင်း၌ ကမ္မဓာရဲ တပျူရိသ်တို့ ပါဝင်ပုံကိုလည်း “ဝိဝိဓာ အာလမ္မော ဗျာလမ္မော” သည် ကမ္မဓာရဲ၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ခွဲခြား သိလေ။ သာပေက္ခတ္ထေ၊ ပေါ သမာသော-“စုမ္မိတော+ကုဋော၊ စုမ္မိတကုဋော” ဟု သမာသ်တွဲရာ၌ စုမ္မိတသဒ္ဓါသည် မိမိနှင့်တွဲဖက်ဖြစ်သော ကုဋမ္မတစ်ပါး အခြားသော ဝိန္နုကို ငဲ့လျက်ရှိ၏။ ဤသို့ ငဲ့လျက်ရှိသည်ကို “သာပေက္ခတ္ထ” ဟုဆိုသည်။ ဤသို့

ယဿ ပဗ္ဗတရာဓဿ-၏၊ ဗျာလမ္မဗ္ဗုဓရ ဗိန္နုဟိ-အထူးထူး၊ ပေ၊ မိုးပေါက် တို့သည်၊ စုမ္ဗိတကုဋေ-စိမ့်ဝင်အပ်သော တောင်ထွတ်သည်၊ (အတ္ထိ၊ ဣတိ) သောယံ-သည်၊ ဗျာလမ္မဗ္ဗုဓရ ဗိန္နုစုမ္ဗိတကုဋေ-ဗျာ၊ ပေ၊ ဋေ-မည်၏၊ အယံ ပန-ကား၊ ဘိန္နုဓိကရုဏဗဟုဗ္ဗိဟိ-တည်း။

သမာသ် စပ်ဖက်ပုဒ်မှ အခြားပုဒ်ကို ငဲ့နေလျှင် (ထိုပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့နေမှုကြောင့်) စုမ္ဗိတသည် ကုဋနှင့် သမာသ် မစပ်ထိုက်သည် မဟုတ်ပါလောဟု စောဒနာဖွယ် ရှိသောကြောင့် “သာပေက္ခတ္တေ သတိပိ သမာသော” ဟုမိန့်သည်။ ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့နေသော်လည်း (ငဲ့နေပေမယ်လို့) သမာသ်ဖြစ်နိုင်သည်-ဟုလို့၊ ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့နေလျက် အဘယ်ကြောင့် သမာသ်ဖြစ်နိုင်သနည်း-ဟု အကြောင်းကို မေးဖွယ် ရှိသောကြောင့် “ဂမကတ္တာ” ဟုမိန့်သည်။

ဇွဲဦးဆုံး-ဂမကတ္တံဂမုဓာတ် ကာရိတ်ဏေပစ္စည်းကျေ၊ ဣပစ္စည်း၊ “သိစေတတ်” ဟု အနက်ထွက်၏။ “ဘာကို သိစေတတ်သနည်း” ဟု မေး၊ “အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သိစေတတ်၏” ဟု ဖြေ၊ ဘယ်ကဲ့သို့ သိစေတတ်သနည်း၊ သမာသ်မစပ်ခင် ဝါကျ တုန်းကကဲ့သို့ သိစေတတ်သည်။ “ဗိန္နုဟိ+စုမ္ဗိတော+ကုဋေ” ဟူသော ဝါကျဝယ် ဗိန္နုဟိကို စုမ္ဗိတော၌စပ်၍ “မိုးပေါက်တို့သည်+စိမ့်ဝင်အပ်” ဟူသော အနက်ကို သိစေတတ်သကဲ့သို့ “စုမ္ဗိတကုဋေ” ဟု သမာသ်ဖြစ်သည့်အခါလည်း ထိုအနက် အဓိပ္ပာယ်ကိုပင် သိစေနိုင်သည်-ဟုလို့၊ “ဤကဲ့သို့ သိစေနိုင်သော သတ္တိသည် အဘယ်မှာရှိသနည်း” ..... စုမ္ဗိတသဒ္ဒါမှာ ရှိသည်၊ “စုမ္ဗိတသဒ္ဒါက ထိုအနက် အဓိပ္ပာယ်ကို မည်သူ့အား သိစေသနည်း” ..... “ဗျာလမ္မဗ္ဗုဓရ ဗိန္နုဟိ + စုမ္ဗိတ ကုဋေ ယဿ” ဟူသော ပါဠိကို ကြည့်၍ ကြားနာသော ဆရာနှင့် တပည့်တို့ကို သိစေနိုင်သည်။

ရှေးဆရာတို့က ဝါကျ၌ကဲ့သို့ ဗိန္နုဟိကို မိမိ၌သာ စပ်ရခြင်းဟူသော အစပ် သမ္ပန်ကို သိစေခြင်း” ဟု အဓိပ္ပာယ် ပြောကြ၏။ အမှန်မှာ-စုမ္ဗိတကုဋေဝယ် စုမ္ဗိ တပုဒ်တစ်စိတ်၌ စပ်ရခြင်းကိုလည်းကောင်း၊ ထိုကဲ့သို့စပ်၍ “မိုးပေါက်တို့+ စိမ့် ဝင်အပ်” ဟူသော အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်းကောင်း သိစေတတ်သည်-ဟု မှတ်၊ ဤကဲ့သို့ ဂမကသတ္တိရှိသော ပုဒ်များကား မိမိနှင့် သမာသ်စပ်ခိုက်မှ အခြားပုဒ်ကို ငဲ့လျက်ရှိသော်လည်း သမာသ်ဖြစ်ကောင်း၏၊ ဘာကြောင့်နည်း.....သမာသ် စပ်သော် လည်း အဓိပ္ပာယ်မှန်ကို သိစေနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အဓိပ္ပာယ်မှန်ကို သိစေ နိုင်ခြင်းသာ သဒ္ဒါဟူသမျှ၏ လိုရင်းဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်းတည်း။

[ဘောဒစိန္တာ] သာပေက္ခတ္တာ သမာသဿာ-ဘာဝေပိ ဂမကေ သတိ၊ ဝါကျေဝိယ သမာသေပိ၊ ဘဝေကျေဝ သမာသတာ။

အမိတဗလပရက္ကမဇုတီတိ-အမိတ ဗလပရက္ကမဇုတီ ဟူသော သမာသ်၏။ (အဝယဝဝိဂ္ဂဟော-ကား) မိတာ - နှိုင်းယှဉ်အပ်ကုန်သည်။ န - မဟုတ်ကုန်။ အမိတာ-မနှိုင်းယှဉ်အပ်ကုန်။ ဗလဉ္စ-အားလည်း။ ပရက္ကမောစ - လုံ့လလည်း။ ဇုတီစ-တန်ခိုးလည်း။ ဗလပရက္ကမဇုတီယော-တို့။ ယဿ-အကြင် မြတ်စွာဘုရား၏။ အမိတာ - မနှိုင်းယှဉ် အပ်ကုန်သော။ ဗလပရက္ကမဇုတီယော - အား လုံ့လ တန်ခိုးတို့သည်။ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ-ထို မြတ်စွာဘုရားသည်။ အမိတဗလ ပရက္ကမဇုတီ-မည်တော်မူ၏။ ပန-ဆက်။ အယံ-သည်။ ကမ္မဓာရယဒ္ဒန္တ ဂဗ္ဘော- သော။ တုလျာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-တည်း။

ပီဏောရက္ခံသဗာဟုတိ-ပီဏော၊ ပေ၊ ဗာဟု ဟူသောသမာသ်၏။ (အဝယဝ ဝိဂ္ဂဟော - ကား) ဥရောစ-ရင်လည်း။ အက္ခဉ္စ - ညှပ်ရိုးလည်း။ အံသောစ - ပခုံးလည်း။ ဗာဟုစ - လက်မောင်းလည်း။ ဥရက္ခံသ ဗာဟုဝေါ-တို့။ ယဿ ဘဂဝတော - ၏။ ပီဏာ-ပြည့်ဖြိုးကုန်သော၊ ဥရက္ခံသဗာဟုဝေါ - ရင်၊ ညှပ်ရိုး၊ ပခုံး၊ လက်မောင်းတို့သည်။ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ - သည်။ ပီဏောရက္ခံ သဗာဟု - မည်တော်မူ၏။ ပန-ဆက်။ အယံ - သည်။ ဒ္ဒန္တဂဗ္ဘော-အတွင်း၌ ဒွန် သမာသ်ရှိသော။ ဝါ-ဒွန်သမာသ်အတွင်း၌ပင်သော။ တုလျာဓိကရဏဗဟုဗ္ဗိဟိ- တည်း။

သာပေက္ခတ္တာ-သမာသ်ပုဒ်မှ အခြားပုဒ်ကိုခွဲခြားရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင်းသမာ သဿ-၏။ အဘာဝေ-မဖြစ်သင့်ခြင်းသည်။ သမ္ပတ္တေပိ-ရောက်ပါသော်လည်း။ ဝါကျေ ဝိယ-ဝါကျကဲ့သို့။ သမာသေပိ-၌လည်း။ ဂမကေ-ဆိုလိုရင်း အနက်ကို သိစေနိုင် သည်။ သတိ-ရှိသော်။ သမာသတာ-သမာသ်အဖြစ်သည်။ ဘဝတေျေဝ-ဖြစ်နိုင်သည် သာ။ [“ဂမကေ-ဒေဝဒတ္တဿ+ဂုရုနော+ကုလံတိ အတ္တဿ ဇာနနကေ သတိ” (ဘောဒစိန္တာဒီပနီ)၊ ဤ၌ ဂမကေ “အတ္တဿ ဇာနနကေ” ဟု ဖွင့်ပုံကို သတိ ပြုပါ။]

အမိတ၊ ပေ၊ ဇုတီ-ဤ “သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ” တည်ပါ၌များ၌ ကဗျာသင်္ဘောဝယ် “ဣတိ” မပါဘဲ နှာသ၌သာ “ဣတိ” ပါ၏။ ထိုသို့ ကွဲပြားပုံကို ထောက်၍လည်း ရှေးကဗျာသင်္ဘောဝယ် “န+မိတာ၊ အမိတာ” စသော ဝိဂ္ဂိဟ်များဖြင့် အကျယ်ဖွင့်ပြခြင်း မရှိကြောင်း၊ နှာသ၌သာ ထိုဝိဂ္ဂိဟ်များရှိကြောင်း သိရပြန်သည်။ “န+မိတာ၊ အမိတာ” သည် ကမ္မဓာရတည်း။ ဇုတီယောနှင့် အရတူသောကြောင့် မိတာ၌ ဣတ္ထိလိင် ယော ဝိဘတ်ဟု မှတ်။

ပီဏောရက္ခံသဗာဟုတိ-“ပီဏာ+ဥရ+အက္ခဉ္စ+အံသ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်။ အက္ခဉ္စနှင့် အက္ခဉ္စကံ ဤနေရာ၌ ပရိယာယ်ဟု မှတ်။ “ဂလန္တဋ္ဌိတု အက္ခဉ္စကော” အဘိဓာန်နှင့် အညီ လည်ချောင်း၏ အောက်အစွန်း၌ တည်သောအရိုးသည် “ညှပ်ရိုး” မည်၏။

ပီဏ ဂဏ္ဍ ဝဒန ထန္နရူပေနာတိ-ပီဏ၊ ပေ၊ ဇေယနာ ဟူသော သမာသ်၏၊
 (အဝယဝ ဝိဂ္ဂဟော-ကာ၊) ဂဏ္ဍောစ - ပါးလည်း၊ ဝဒနဉ္စ - နှုတ်ခမ်း (ပါးစပ်)
 လည်း၊ ထနောစ-သားမြတ်လည်း၊ ဥရစ-ပေါင်လည်း၊ ဇေယနဉ္စ-တင်ပါးလည်း၊
 ပီဏ ဂဏ္ဍ ဝဒန ထန္န-ရူပေနာ-တို့၊ ယဿာ-အကြင် (ယသောရော) မိဖုရား၏၊
 ပီဏာ-ပြည့်ဖြိုးကုန်သော၊ ဂဏ္ဍဝဒနထန္န-ရူပေနာ-ပါး၊ နှုတ်ခမ်း၊ သားမြတ်၊
 ပေါင်၊ တင်ပါးတို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) သာယံ-သည်၊ ပီဏ၊ ပေ၊ ဇေယနာ-
 မည်၏၊ ပန-ဆုဂ်၊ အယံ-သည်၊ ဒွန္ဒဂဗ္ဘော-သော၊ တုလျာဓိကရဏဗဟုဗ္ဗိဟိ -
 တည်း။

ပဝရသုရာသုရ၊ ပေ၊ စရဏောတိ-ပဝရ၊ ပေ၊ စရဏော ဟူသော သမာသ်၏၊
 (အဝယဝဝိဂ္ဂဟော-ကာ၊) သုရာစ-နတ်တို့လည်း၊ အသုရာစ-အသုရာတို့လည်း၊
 ဂရုဗ္ဗာစ-ဂဠုန်တို့လည်း၊ [သက္ကတဉ္စ “ဂရုဉ္စ” ဟုရှိသော်လည်း ပါဠိ၌ ဒုကို ဋ ပြု၍
 “ဂရုဋ္ဌ” ဟုရှိသည်၊] မနဇာစ - လူတို့လည်း၊ ဘုဂေါစ - နဂါးတို့လည်း၊
 ဂန္ဓဗ္ဗာစ-ဂန္ဓဗ္ဗ နတ်တို့လည်း၊ သုရာ-သုရ၊ ပေ၊ ဂန္ဓဗ္ဗာ-တို့၊ ပဝရာစ - မြတ်သူ

ဘုရားရှင်မှာ ပြည့်ဖြိုးသော ရင်-ညှပ်ရိုး-ပခုံး-လက်မောင်းတော်များ ရှိသည်၊
 သက္ကတဉ္စ ပြီဇာတ် ယုပစ္စည်းကို အနုပြု၊ နကို ဏပြန်၍ “ပြီဏ” ဟုရှိ၏၊ ထို့ကြောင့်
 “ပီဏောရက္ခ” စသည်ဖြင့် သက္ကတနည်းလိုက်၍ ဏကြီးဖြင့် ရှိရသည်၊ ပီဇာတ်သည်
 တပွန (နှစ်သက်ခြင်း) အနက်၌ ကံရှိ၏၊ ဘူဝါဒိ၊ စုရာဒိ၊ ကိယာဒိ ၃ ဝိဇ္ဇာတည်း၊
 ပိတိ၊ ပါန-ချစ်ခြင်း၊ သောကံခြင်း အနက်၌လည်း ကံရှိ၏၊ ဒိဝါဒိဝိဇ္ဇာတည်း၊
 ကန္တိ (တင့်တယ်ခြင်း) တိတ္ထိ (ရောင့်ရဲခြင်း) အနက်၌ ကံမရှိ၊ ဒိဝါဒိ၊ ကိယာဒိ
 တည်း၊ ထိုတွင် သောကံခြင်းမှတစ်ပါး အခြားအနက်၌ ပြီဇာတ်မှ ဖြစ်လာသည်၊
 ပိယန္တေတိပီဏာ၊ ပိယန္တေ-နှစ်သက်အပ်ကုန်၏၊ ဝါ-တင့်တယ်ကုန်၏၊ ဣတိ
 ပီဏာ၊ ပီဏာ-နှစ်သက်စဖွယ် တင့်တယ်ပြည့်ဖြိုးသောရင် စသည်တို့၊ “ဥရောစ+
 အက္ခဉ္စ” စသည်ဖြင့် ဒွန်တစ်မျိုးသာ အတွင်းငုပ်သော ဗဟုဗ္ဗိဟိတည်း။

ပီဏ၊ ပေ၊ ဇေယနာ-“ဂဏ္ဍ-ပါးစောင်” ဟုပေးကြ၏၊ ပါးကိုပင် “ပါးစောင်”
 ဟုခေါ်သည်၊ “ဇေယန-ခါးစောင်” ဟုပေးကြ၏၊ “ခါးစောင်၏ ပြည့်ဖြိုးတုတ်ထွား
 ခြင်းသည် ချီးမွမ်းဖွယ်မဟုတ်၊ “တနမဇ္ဈိမာ-သေးသောခါးရှိသူ” ခါးသေးခြင်းကို
 သာ ချီးမွမ်းကြရ၏၊ “ဇေယနံတုနိတမ္မောစ” ဟုအဘိဓာန်၌ နိတမ္မနှင့် ပရိယာယ်ဟု
 ဆို၏၊ နိတမ္မသဒ္ဒါကား “နိဘရိတံ-ရက်ရက် စက်စက် (မက်မက် မောမော) +
 တဗျတေ-လိုလားအပ်၏” ဟူသော ဝိပြိုဟ်အရ “ထိနံ ပစ္စာ ကဋိတဋေ-မိန်းမ
 တို့၏ နောက်တင်ပါးဆုံ၌” ဟု ထောမနိမိ ဖွင့်၏၊ အမရကောသ၌ကား “ထိကဋိ
 ယာ-မိန်းမတင်ပါး၏၊ ပစ္စာ-နောက်အဖို့ (တင်ပါးဆုံ) သည်၊ နိတမ္မံ-မည်၏၊
 ပုရာ-ရှေ့အဖို့သည်၊ ဇေယနံ-မည်၏” ဟုဆိုသည်။

တို့လည်း ဟုတ်ကုန်၏။ [မကိုင့်သရဖူ ဆောင်းနိုင်သူများ ဖြစ်၍ မြင့်မြတ် အထက်တန်းကျသူများ = ဟုလို] တေ-ထို မြတ်သူတို့ ဟူသည်။ သုရာ - သုရ ဂရုဠ မနဇ ဘုဇဂ ဂန္ဓဗ္ဗာစ - နတ်, အသူရာ, ဂဠုန်, လူ, နဂါး, ဂန္ဓဗ္ဗ နတ်တို့လည်း ဟုတ်ကုန်၏။ ဣတိ, ပဝရ သုရာ သုရ ဂရုဠ မနဇ ဘုဇဂ ဂန္ဓဗ္ဗာ- တို့ မည်၏။ ပဝရာ၊ ပေ၊ ဂန္ဓဗ္ဗာနံ - တို့၏။ မကုဋာနိ - မကိုင့်တို့တည်း။ ပဝရ၊ ပေ၊ မကုဋာနိ - တို့၊ ပဝရ၊ ပေ၊ မကုဋာနံ - မြတ်ကုန်သော နတ် အသူရာ ဂဠုန် လူ နဂါး ဂန္ဓဗ္ဗနတ်တို့၏ မကိုင့်တို့၏။ ကုဋာနိ - အထွတ်တို့တည်း။ ပဝရ၊ ပေ၊ ကုဋာနိ - မြတ်ကုန်သော၊ ပေ၊ အထွတ်တို့၊ ပဝရ၊ ပေ၊ ကုဋေသု - မြတ်ကုန် သော နတ်၊ ပေ၊ အထွတ်တို့၌၊ စုမ္ဗိတာ - စုပ်အပ်ကုန်သည်တည်း။ ဝါ - တပ် ထားအပ်ကုန်သည်တည်း။ ပဝရ၊ ပေ၊ စုမ္ဗိတာ - မြတ်ကုန်သော နတ် အသူရာ ဂဠုန် လူ နဂါး ဂန္ဓဗ္ဗနတ်တို့၏ မကိုင့်တို့၏အထွတ်တို့၌ တပ်ထားအပ်ကုန်သည်။ ပဝရ၊ ပေ၊ စုမ္ဗိတာစ - မြတ်ကုန်သော၊ ပေ၊ တပ်ထားအပ်ကုန်သည်လည်း ဟုတ် ကုန်၏။ တေ - ထို တပ်ထားအပ်သော အရာဝတ္ထုတို့ ဟူသည်။ သေလာစ - ကျောက်ပတ္တမြားတို့လည်း ဟုတ်ကုန်၏။ ဣတိ - ကြောင့်၊ ပဝရ၊ ပေ၊ သေလာ- တို့မည်၏။ ပဝရ၊ ပေ၊ သေသေဟိ-မြတ်ကုန်သော၊ ပေ၊ တပ်ထားကုန်အပ်သော ကျောက်ပတ္တမြားတို့သည်။ သံဃဋီတာ-ထိခိုက်အပ်ကုန်သည်တည်း။ ပဝရ၊ ပေ၊ သံဃဋီတာ-မြတ်ကုန်သော၊ ပေ၊ ကျောက် ပတ္တမြားတို့ ထိခိုက်အပ်ကုန်သည်။ ယဿ တထာဂတဿ-အကြင် မြတ်စွာဘုရား၏။ ပဝရ၊ ပေ၊ သံဃဋီတာ၊ မြတ် ကုန်သော နတ် အသူရာ ဂဠုန် လူ နဂါး ဂန္ဓဗ္ဗနတ်တို့၏ မကိုင့်တို့၏ အထွတ် တို့၌ တပ်ထားအပ်ကုန်သော ကျောက်ပတ္တမြားတို့သည် ထိခိုက်အပ်ကုန်သော၊ စရဏာ - ခြေတော်တို့သည်။ (သန္တိ၊ ဣတိ)၊ သောယံ-သည်။ ပဝရ၊ ပေ၊ စရဏော-မည်တော်မူ၏။ တထာဂတော - မြတ်စွာဘုရားတည်း။ ပန - ဆက်၊ အယံ-ဤသမာသံသည်။ ဒွန္ဒကမ္မဓာရယ တပ္ပရိသဂဗ္ဗော-သော၊ တုလျာဓိ ကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-တည်း။

ပဝရ၊ ပေ၊ စရဏော-သိကြားမင်းသည် မကိုင့်ဆောင်း၍ ဘုရားရှင်ခြေတော် ကို ဦးခိုက်လာသည့်အခါ မကိုင့်အထွတ်အဖျား၌ တပ်ထားအပ်သော ပတ္တမြားသည် ဘုရားခြေတော် ထိခိုက်မိလေ၏။ ဘုရားရှင်ခြေတော်ကို နတ်မင်း အသူရာမင်းစသည်တို့ ဦးခိုက်လာရသည်ကို “မြတ်ကုန်သော နတ်စသည်တို့၏ မကိုင့်ထွတ်တို့၌ တပ်ထား အပ်သော ပတ္တမြားသည် ထိခိုက်အပ်သော ခြေတော်ရှိသည်” ဟု အလင်္ကာနည်းဖြင့်

အထဝါ-ကား သံဃဋီတာ-ထိခိုက်အပ်ကုန်သော၊ စရဏာ - ခြေတော် တို့တည်း၊ သံဃဋီတစရဏာ - ထိခိုက်အပ်ကုန်သောခြေတော်တို့၊ [သာပေက္ခတ္ထေ- သည်၊ သတိပိ - လည်း၊ ဂမကတ္တာ - ကြောင့်၊ သမာသော - သမာသံဖြစ်၏၊ (ဤဝါကျကား သီဟိုဠ်နှင့် နှာသတို့၌ မရှိ)]၊ ယဿ တထာဂတဿ - ၏၊ ပဝရ၊ ပေ၊ သေလေဟိ * - မြတ်ကုန်သော နတ် အသူရာ ဂဠုန် လူ နဂါး ဂန္ဓဗ္ဗနတ် တို့၏ မကိုင့်တို့၏ အထွတ်တို့၌ တပ်ထားအပ်ကုန်သော ကျောက် ပတ္တမြားတို့ သည်၊ သံဃဋီတစရဏာ-ထိခိုက်အပ်ကုန်သော ခြေတော်တို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ-ထိုမြတ်စွာဘုရားသည်၊ ပဝရ၊ ပေ၊ စရဏော-မည်တော်မူ၏၊ အယံပန- ကား၊ ဘိန္နာဓိကရဏပဟုဗ္ဗိဟိ-တည်း။

ယဿ-အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်၏၊ စတသော - ၄ ပါးကုန်သော၊ ဒိသာ - အရပ် တို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ-ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည်၊ စတုဒ္ဒိသော-မည်၏၊ ဘဂဝါ- တည်း၊ ယဿ တထာဂတဿ - ၏၊ ပဉ္စ - ငါးပါးကုန်သော၊ စက္ခုနိ - စက္ခု တို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ - သည်၊ ပဉ္စစက္ခု - ပဉ္စစက္ခု မည်တော်မူ၏၊ တထာဂတော - တည်း၊ ယဿ - အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်၏၊ ဒသ - ဆယ်ပါးကုန်သော၊ ဗလောနိ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ - သည်၊ ဒသဗလော - မည်တော်မူ၏၊ ဘဂဝါ- တည်း။

တန်ဆာဆင်လျက် သွယ်ဝိုက်၍ သုံးစွဲအပ်သော စကားဖြစ်သည်။ စုမ္ဗိတသံဒွါသည် “စုပ်အပ်” ဟု အနက်ထွက်သော်လည်း (“ဝက်အူစုပ်ထားသည်” ဟူသကဲ့သို့) “တပ်ထားအပ်” ဟု အဓိပ္ပာယ်မှတ်ပါ။ “သံဃဋီတ=သံဃဋီတ” ဟု ပါ၌ ၂ ထွေ ရှိ၏။ ယဋ္ဌဓာတ်သည် အားထုတ်ခြင်း၊ ညှဉ်းဆဲခြင်း၊ တောက်ပခြင်း၊ ပေါင်းစုခြင်း များကို ဟော၏။ ယဋ္ဌဓာတ်ကား ပုတ်ခတ်ထိခိုက်ခြင်း၊ အားထုတ်ခြင်း၊ တုန်လှုပ်ခြင်း အနက်ကိုဟော၏။ ထို့ကြောင့် ယဋ္ဌဓာတ်ဖြင့် “သံဃဋီတာ” ပါ၌သာ အမှန်တည်း။

စတုဒ္ဒိသော၊ ပေ၊ ဒသဗလော-ဘုရားရှင်သည် အရပ် ၄ မျက်နှာ၌ အဆီး အတားမရှိ လှည့်လည်ကြွသွားနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အရပ် ၄ မျက်နှာတို့၌ မေတ္တာစိတ် ဖြန့်လျက်ရှိသောကြောင့် လည်းကောင်း စတုဒ္ဒိသ မည်တော်မူ၏။ “စတသော ဒိသာ+ယဿ” ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၍ “စတုဒိသာ” ဟု ပကတိပြု၊ ကုစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံသုတ်ဖြင့် သာ၌ ရသေ့ပြု၊ ဒွေးဘော်လာ နာမိဋ်၊ “ဗုဒ္ဓ-ဓမ္မ၊ သမန္တ နှင့် ဒိဗ္ဗ-ပညာ” ငါးဖြာသော စက္ခုရှိတော်မူသောကြောင့် ဘုရားရှင်သည် “ပဉ္စ စက္ခု” မည်တော်မူ၏။ ဆယ်ပါးသော ကိုယ်တော်အား ဉာဏ်တော်အား ရှိတော်မူ သောကြောင့် “ဒသဗလ” လည်း မည်တော်မူ၏။ [ပကတိဆင်ကို “ဂေါစရိ” ဟု ခေါ်၏၊ ထိုဆင်၏အားကို ဆယ်ဆတိုးလျှင် ကဋ္ဌမ္မဆင်တစ်စီး၏ အားဖြစ်၏၊ ဤသို့

အနန္တဉာဏောတိ-အနန္တဉာဏောဟူသော သမာသ်၏၊ (အဝယဝဝိဂ္ဂဟော-
 ကား)၊ အဿ - ထိုဉာဏ်၏၊ အန္တော - အဆုံးသည်၊ န - မရှိ၊ (ဣတိ) အနန္တ-
 အနန္တမည်၏၊ ယဿတထာဂတဿ-၏၊ အနန္တ-အဆုံးမရှိသော၊ ဉာဏ် - ဉာဏ်
 တော်သည်၊ (အတ္ထိ၊ ဣတိ) သောယံ-သည်၊ အနန္တဉာဏော-၏၊ တထာဂတော-
 တည်း၊ အမိတဗနသရီရောတိ-၏၊ (အဝယဝ ဝိဂ္ဂဟော-ကား) မိတံ-နှိုင်းယှဉ်
 အပ်သည်၊ န - မဟုတ်၊ အမိတံ - မနှိုင်းယှဉ်အပ်၊ ဗနံဇေ - တစ်ခဲနက်သာလျှင်
 ဖြစ်သော၊ သရီရံ-ကိုယ်တော်တည်း၊ ဗနသရီရံ-တစ်ခဲနက် ကိုယ်တော်၊ ယဿ
 တထာဂတဿ - ၏၊ အမိတံ - မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ ဗနသရီရံ - တစ်ခဲနက်
 ကိုယ်တော်သည်၊ (အတ္ထိ၊ ဣတိ) သောယံ-သည်၊ အမိတဗနသရီရော-မည်တော်
 မူ၏၊ တထာဂတော-တည်း၊ အမိတဗလပရက္ကမ ပတ္တောတိ - ၏၊ (အဝယဝ
 ဝိဂ္ဂဟော-ကား) မိတာ - ကုန်သည်၊ န - မဟုတ်ကုန်၊ အမိတာ - မနှိုင်းယှဉ်
 အပ်ကုန်၊ ဗလဉ္စ - အားလည်း၊ ပရက္ကမောစ - လုံ့လလည်း၊ ဗလပရက္ကမာ-အား၊
 လုံ့လတို့၊ အမိတာဇေ - မနှိုင်းယှဉ်အပ်ကုန်သည်သာလျှင်ဖြစ်ကုန်သော၊ ဗလ
 ပရက္ကမာ - အား၊ လုံ့လတို့တည်း၊ အမိတဗလပရက္ကမာ - မနှိုင်းယှဉ်အပ်ကုန်သော
 အား၊ လုံ့လတို့၊ ယေန - အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်သည်၊ အမိတဗလပရက္ကမာ - မနှိုင်းယှဉ်
 အပ်ကုန်သော အား၊ လုံ့လတို့ကို၊ ပတ္တာ - ရောက်အပ် ရအပ်ကုန်၏၊ (ဣတိ)
 သောယံ - သည်၊ အမိတဗလပရက္ကမပတ္တော - မည်တော်မူ၏၊ ဘဂဝါ - တည်း၊
 ပန - ဆက်၊ အယံသည်၊ ဒွန္ဒကမ္မဓာရယဂဗ္ဘော - ဒွန် ကမ္မဓာရဲ အတွင်းငုပ်သော
 တုလျာမိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ - တည်း။

စသည်ဖြင့် ဆင်ဆယ်မျိုးရှိရကား တစ်မျိုး၏အားကို ဆယ်ဆတိုးလျှင် 'အထက်
 တစ်မျိုး၏ အားဖြစ်၏၊ နောက်ဆုံး "ဆဒ္ဒန်" ဆင်မျိုး၏အားသည် ပကတိဆင်
 ကုဋေတစ်ထောင်၏အားနှင့် ညီမျှ၏၊ ဘုရားရှင်၏ နဂိုကာယဗလသည် ပကတိ
 ဆင်၏အားကို ဆင့်ကာ ဆင့်ကာ ဆယ်ဆတိုးထားသော အားနှင့် ညီမျှ၏၊
 "ပကတိဆင် ကုဋေတစ်ထောင်၏အားနှင့် ညီမျှ၏" ဟုလို့ ဉာဏဗလဆယ်ပါးကို
 ဒသအင်္ဂုတ္တိုရ်မှာ ရှု။

အနန္တ၊ ပေ၊ ပတ္တော-အဆုံးမရှိသော သဗ္ဗညုတ ဉာဏ်တော်ရှိသောကြောင့်
 အနန္တဉာဏ မည်တော်မူ၏၊ ["နာဿ အန္တော အနန္တံ" ဟူရာ၌ သီဟိုဠ်နှင့် နာဿ
 တို့ဝယ် "န+အန္တံ၊ အနန္တံ" ဟု ရှိပြန်၏၊ မြန်မာမူ၌ကား ရှေးကပင် "နာဿ
 အန္တော အနန္တံ" ဟု ရှိခဲ့ဟန်တူသည်၊ ထို့ကြောင့် "အာဒိ-မဇ္ဈ-အန္တ အညပဒ"
 ဟု ၃ မျိုးခွဲပြီးလျှင် ဤပုဒ်ကို မဇ္ဈအညပဒဟု ဆိုခဲ့ကြသည်၊ အကျယ်ကို
 ပုဒ်စစ်မှာရှု။]

မတ္တာမရ၊ ပေ၊ ကန္တရောတိ-မတ္တ၊ ပေ၊ ကန္တရော ဟူသော သမာသ်၏၊
 (အဝယဝ ဝိဂ္ဂဟော-ကား) မတ္တာဇေ - ယစ်မူးသည်သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော၊
 ဘမရာ - ပိတုန်းတို့တည်း၊ မတ္တာဘမရာ - ယစ်မူးသော ပိတုန်းတို့၊ မတ္တာဘမရာန-
 ယစ်မူးသော ပိတုန်းတို့၏၊ ဂဏာ - အပေါင်းတို့တည်း၊ မတ္တာမရဂဏာ-တို့၊
 မတ္တာမရဂဏေဟိ - ယစ်မူးကုန်သော ပိတုန်းအပေါင်းတို့သည်၊ စုဗ္ဗိတာနိ -
 စုပ်အပ်ကုန်သည်တို့တည်း၊ မတ္တာမရဂဏစုဗ္ဗိတာနိ-ယစ်မူးကုန်သော ပိတုန်း
 အပေါင်းတို့သည် စုပ်ကုန်အပ်သည်၊ ဝိကသိတာနိ ဇေ - ပွင့်သည်သာလျှင်
 ဖြစ်ကုန်သော၊ ပုပ္ဖာနိ - ပန်းတို့တည်း၊ ဝိကသိတပုပ္ဖာနိ - တို့၊ ယေသံ - အကြင်
 နွယ်၊ ကံကော်ပင်တို့၏၊ မတ္တာမရဂဏ စုဗ္ဗိတာနိ - ယစ်မူးကုန်သော ပိတုန်း
 အပေါင်းတို့သည် စုပ်ကုန်အပ်သော၊ ဝိကသိတပုပ္ဖာနိ - ပွင့်ကုန်သော ပန်းတို့
 သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) တေ-ထိုနွယ်၊ ကံကော်ပင်တို့သည်၊ မတ္တာမရဂဏ စုဗ္ဗိတ
 ဝိကသိတပုပ္ဖာနိ - တို့ မည်၏၊ ဝလ္လိစ - နွယ်လည်း၊ နာဂရက္ခောစ - ကံကော်
 ပင်လည်း၊ ဝလ္လိနာဂရက္ခော - တို့၊ မတ္တာမရဂဏ စုဗ္ဗိတ ဝိကသိတ ပုပ္ဖာစ -
 ယစ်မူးကုန်သော ပိတုန်းအပေါင်းတို့ စုပ်အပ်ကုန်သော ပွင့်သောပန်းရှိသည်လည်း
 ဟုတ်ကုန်၏၊ တေ - ထို ယစ်မူး၊ ပေ၊ ပန်းရှိကုန်သော အရာတို့ ဟူသည်၊
 ဝလ္လိနာဂရက္ခောစ - နွယ်၊ ကံကော်ပင်တို့လည်း ဟုတ်ကုန်၏၊ ဣတိ - ကြောင့်၊
 မတ္တ၊ ပေ၊ နာဂရက္ခော - တို့ မည်၏၊ မတ္တ၊ ပေ၊ နာဂရက္ခောဟိ - ယစ်မူးကုန်သော
 ပိတုန်းအပေါင်းတို့ စုပ်အပ်ကုန်သော ပွင့်သော ပန်းရှိကုန်သော နွယ်၊ ကံကော်
 ပင်တို့ဖြင့်၊ ဥပသောဘိတာနိ - တင့်တယ်ကုန်သည်တည်း၊ မတ္တ၊ ပေ၊ ရက္ခောပ
 သောဘိတာနိ - ယစ်မူးကုန်သော ပိတုန်း အပေါင်းတို့ စုပ်အပ်ကုန်သော

ဘုရားရှင်၏ ကိုယ်တော်သည် ခွဲ၍ ဖျက်ဆီး၍ မရနိုင်အောင် တစ်ခဲနက် စည်းလုံး၏၊
 ထိုသို့ စည်းလုံးသော ကိုယ်တော်ရှိသောကြောင့် “အမိတ ယနသရီရ” မည်တော်
 မူ၏၊ ဘုရားရှင်သည် မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော အားတော် လုံ့လတော်ကို ရရှိတော်မူရ
 ကား “အမိတဗလ ပရတ္တမပတ္တ” လည်း မည်တော်မူ၏၊ ဤ၌ “အယံ ပန ဒွန္န
 ကမ္မဓာရယ တပ္ပုရိသဂဗ္ဘော” ဟု စာအများရှိ၏၊ “န မိတာ-အမိတာ၊ အမိတာ
 ဇေ+ဗလပရတ္တမာ” တို့သည် ကမ္မဓာရဲဖြစ်၍ “ဗလဉ္စ၊ ပေ၊ ဗလပရတ္တမာ” သည်
 ဒွန် ဖြစ်ရကား တပ္ပုရိသံ မပါ၊ ထို့ကြောင့် “ဒွန္နကမ္မဓာရယ ဂဗ္ဘော” ဟုသာ
 ရှိသင့်၏။

မတ္တ၊ ပေ၊ ကန္တရော-ဟိမဝန္တာတောင်၌ ချောက်များသည် နွယ်ကံကော်ပင်များ
 ပေါက်နေသဖြင့် တင့်တယ်ကြ၏၊ ထို နွယ် ကံကော်ပင်တို့မှာလည်း ပန်းပွင့်များ
 ရှိကြသည်၊ ထို ပန်းပွင့်များကို (အရက်မူး၍ ယစ်နေသူများကဲ့သို့) ပန်းအရက်ကို
 သောက်ရသဖြင့် မူးယစ်နေကြသော ပိတုန်းတို့ စုပ်နေကြသည်။
 ရတနာဂုဏ်ရည် (၆၉)

ပွင့်ကုန်သော ပန်းရှိကုန်သော နွယ်၊ ကံကော်ပင်တို့ဖြင့် တင့်တယ် ကုန်သည်။
 ယဿ ပဗ္ဗတရာဇဿ - အကြင် ဟိမဝန္တာတောင်မင်း၏၊ မတ္တ၊ ပေ၊ ရက္ခော
 ပသောဘိတာနိ - ယစ်မူးကုန်သော ပိတုန်းအပေါင်းတို့ စုပ်အပ်ကုန်သော ပွင့်
 ကုန်သော ပန်းရှိကုန်သော နွယ်၊ ကံကော်ပင်တို့ဖြင့် တင့်တယ်ကုန်သော၊ ကန္တ
 ရာနိ-ချောက်တို့သည်၊ (အတ္ထိ၊ ဣတိ) သောယံ - သည်၊ မတ္တ၊ ပေ၊ ကန္တရော-
 မည်၏၊ ပဗ္ဗတရာဇာ-တည်း၊ ပန-ဆက်၊ အယံ-သည်၊ ဒွန္တ ကမ္မဓာရယ တပျူရိသ
 ဂဗ္ဘော-သော၊ တုလျာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-တည်း။

အထဝါ-ကား၊ ဥပသောဘိတာနိ-တင့်တယ်ကုန်သော၊ ကန္တရာနိ-ချောက်
 တို့တည်း၊ ဥပသောဘိတ ကန္တရာနိ - တို့၊ သာပေက္ခတ္ထေ - ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့ခြင်း
 ရှိသည်၏ အဖြစ်သည်၊ သတိပိ-လည်း၊ ဂမကတ္တာ-ကြောင့်၊ သမာသော - ဥပ
 သောဘိတသဒ္ဓါသည်၊ ကန္တရသဒ္ဓါနှင့် သမာသ်ဖြစ်၏၊ ယဿ ပဗ္ဗတရာဇဿ-
 ၏၊ မတ္တ၊ ပေ၊ ပုပ္ဖဟိ - ယစ်မူးကုန်သော ပိတုန်းအပေါင်းတို့ စုပ်အပ်ကုန်သော
 ပွင့်သော ပန်းရှိကုန်သော နွယ်၊ ကံကော်ပင်တို့ဖြင့်၊ ဥပသောဘိတ ကန္တရာနိ -
 တင့်တယ်ကုန်သော ချောက်တို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ)၊ သောယံ - သည်၊ မတ္တ
 ဘမရ၊ ပေ၊ ကန္တရော - မည်၏၊ ပဗ္ဗတရာဇာ - တည်း၊ အယံ ပန-ကား၊ ဘိန္နာဓိ
 ကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-တည်း။

နာနာရက္ခတိဏ၊ ပေ၊ ကန္တရောတိ-နာနာ၊ ပေ၊ ကန္တရောဟူသော သမာသ်၏၊
 (အဝယဝဝိဂ္ဂဟော-ကား၊) ရက္ခောဓ - သစ်ပင်လည်း၊ တိဏဉ္စ - မြက်လည်း၊
 ရက္ခတိဏာနိ - သစ်ပင် မြက်တို့၊ နာနပ္ပကာရာနိ ဧဝ - အထူးထူး အပြားပြား
 သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော၊ ရက္ခတိဏာနိ - သစ်ပင် မြက်တို့တည်း၊ နာနာရက္ခ
 တိဏာနိ - အထူးထူး အပြားပြားကုန်သော သစ်ပင် မြက်တို့၊ နာနာရက္ခတိဏဟိ-
 တို့မှ၊ ပတိတာနိ-ကြေကျကုန်သည်တည်း၊ နာနာရက္ခတိဏပတိတာနိ-အထူးထူး
 အပြားပြားကုန်သော သစ်ပင် မြက်တို့မှ ကြေကျကုန်သည်၊ နာနာရက္ခတိဏ
 ပတိတာနိဓ-အထူးထူး၊ ပေ၊ ကြေကျကုန်သည်လည်း ဟုတ်ကုန်၏၊ တာနိ -

နာနာရက္ခ၊ ပေ၊ ကန္တရောတိ-“ဟိမဝန္တာတောင်၌ ရှိသော ချောက်တို့သည်
 အမျိုးမျိုးသော သစ်ပင် မြက်ပင်တို့မှ ကြေကျကုန်သော ပန်းများဖြင့် တင့်တယ်
 သာယာကြပေသည်” ဟု ချီးကျူးသော သမာသ်ပုဒ်တည်း၊ နာနာ၏ အနက်ကို
 “နာနပ္ပကာရာနိ ဧဝ” ဟုဖွင့်၏၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ “နာနာ+ရက္ခတိဏ” ဟု တည်း၊
 ကန္တရသဒ္ဓါကို “ကန္တရော ဒွိသု” ဟု မာဂဓအဘိဓာန်ဆိုသောကြောင့် “ကန္တရာနိ”
 ဟု နပုလ္လိင်ထားသည်၊ သတ္တဘအဘိဓာန်၌မူ “ကန္တရောရှိလျှင် ပုလ္လိင်၊ ကန္တရိရှိ
 လျှင် ဣတ္ထိလိင်” ဟုသာ တွေ့ရ၏။

ထို အထူးထူး၊ ပေ၊ ကြွေကျကုန်သည်တို့ဟူသည်၊ ပုပ္ဖာနိစ၊ - ပန်းတို့လည်း ဟုတ်ကုန်၏၊ (ဣတိ) နာနာရက္ခ၊ ပေ၊ ပုပ္ဖာနိ-တို့ မည်၏၊ နာနာ၊ ပေ၊ ပုပ္ဖေဟိ- အထူးထူး အပြားပြားကုန်သော သစ်ပင် မြက်တို့မှ ကြွေကျကုန်သော ပန်းတို့ ဖြင့်၊ ဥပသောဘိတာနိ - တင့်တယ်ကုန်သည်တည်း၊ နာနာရက္ခ၊ ပေ၊ ပုပ္ဖောပ သောဘိတာနိ - အထူးထူး၊ ပေ၊ ပန်းတို့ဖြင့် တင့်တယ်ကုန်သည်၊ ယဿ ပဗ္ဗတ ရာဇဿ-၏၊ နာနာ၊ ပေ၊ သောဘိတာနိ - အထူးထူး အပြားပြား ကုန်သော သစ်ပင် မြက်တို့မှ ကြွေကျကုန်သော ပန်းတို့ဖြင့် တင့်တယ်ကုန်သော၊ ကန္တရာနိ- ချောက်တို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ - သည်၊ နာနာရက္ခ၊ ပေ၊ ကန္တရော- မည်၏၊ ပဗ္ဗတရာဇာ - တည်း၊ ပန၊ အယံ ဒွန္တကမ္မဓာရယတပ္ပုရိသဂစ္ဆော တုလျာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ။

အထဝါ-ကာ၊ ဥပသောဘိတာနိ ဧဝ - တင့်တယ်ကုန်သည်သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော၊ ကန္တရာနိ - ချောက်တို့တည်း၊ ဥပသောဘိတကန္တရာနိ - တို့၊ သာပေက္ခတ္ထေ - သည်၊ သတိပိ-သော်လည်း၊ ဂမကတ္တာ-ကြောင့်၊ သမာသော- ၏၊ ယဿ ပဗ္ဗတရာဇဿ-၏၊ နာနာရက္ခ၊ ပေ၊ ပုပ္ဖေဟိ - အထူးထူးအပြားပြား ကုန်သော သစ်ပင် မြက်တို့မှ ကြွေကျကုန်သော ပန်းတို့ဖြင့်၊ ဥပသောဘိတ ကန္တရာနိ - တင့်တယ်သော ချောက်တို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) သောယံ - သည်၊ နာနာ၊ ပေ၊ ကန္တရော - မည်၏၊ ပဗ္ဗတရာဇာ - တည်း၊ အယံ ပန ဘိန္နာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိ။

နာနာ မုသလ၊ ပေ၊ တောမရဟတ္တာတိ - နာနာ၊ ပေ၊ တောမရဟတ္တာ ဟူသော သမာသ်၏၊ (အဝယဝ ဝိဂ္ဂဟော-ကာ၊) မုသလောစ - ကျည်ပွေ့လည်း၊ ဖာလောစ - ထယ်သွားလည်း၊ ပဗ္ဗတောစ - တောင်လည်း၊ တရုစ - သစ်ပင် လည်း၊ ကလိဂံရောစ - ထင်းတုံးလည်း၊ သရောစ - မြားလည်း၊ ဓနုစ - လေး လည်း၊ ဂဒါစ - ချွန်းလည်း၊ အသိစ - သန်လျက်လည်း၊ တောမရောစ -

နာနာ မုသလ၊ ပေ၊ ဟတ္တာ-ဘုရား ဖြစ်ခါနီးဝယ် မာရ်နတ် စစ်သည်တို့ လာရောက်ကြသည့်အခါ ထိုစစ်သည်တို့၏ လက်တို့၌ ကျည်ပွေ့စသော လက်နက်များ ပါလာကြကြောင်းကိုပြသော သမာသ်ကြီးတည်း၊ သက္ကတအဘိဓာန်တို့၌ “ပလရာမ” မည်သော နတ်ကို “မုသလီ-ကျည်ပွေ့ (ဂျုပွေ့) လက်နက်ရှိသူ” ဟု လည်းကောင်း၊ “ဟလီ (ဟလာယုခ)-ထွန်တုံးလက်နက်ရှိသူ” ဟု လည်းကောင်းဆို၏၊ ထို့ကြောင့် “မုသလဖာလ” ဟု စာအများရှိသော်လည်း “မုသလ ဟလ” ဖြစ်ကောင်းဖြစ်လိမ့် မည်ထင်သည်၊ ကိဗ္ဗိဂံရသဒ္ဒါသည် “နိရတ္ထံဝ ကဗ္ဗိဂံရံ” စသည်၌ အသုံးမကျသော ထင်း အနုပိအဖွဲကိုဟောသော်လည်း ဤနေရာ၌မူ ထင်းတုံး သာမန်ကို ယူသင့်၏။

လုံလည်း၊ မုသလ၊ ပေ၊ တောမရာ-တို့၊ နာနပ္ပကာရာ ဝေ - အထူးထူး အပြားပြား သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော၊ မုသလ၊ ပေ၊ တောမရာ - ကျည်ပွေ့၊ ထယ်သွား၊ တောင်၊ သစ်ပင်၊ ထင်းတုံး၊ မြား၊ လေး၊ ခွဲနံး၊ သန်လျက်၊ လုံတို့တည်း၊ နာနာ မုသလ၊ ပေ၊ တောမရာ-အထူးထူး အပြားပြားကုန်သော ကျည်ပွေ့၊ ပေ၊ လုံတို့၊ ယေသံ-အကြင် မာရ်နတ်စစ်သည်အပေါင်းတို့၏၊ ဟတ္ထေသု - လက်တို့၌၊ နာနာ မုသလ၊ ပေ၊ တောမရာ-တို့သည်၊ (သန္တိ၊ ဣတိ) တေ-ထို မာရ်နတ်စစ်သည် အပေါင်းတို့သည်၊ နာနာမုသလ၊ ပေ၊ တောမရာဟတ္တာ-တို့မည်၏၊ ပန-ဆက်၊ အယံ-သည်၊ ဒွန္ဒကမ္မဓာရယဂဗ္ဘော-သော၊ ဘိန္နာဓိကရဏဗဟုဗ္ဗိဟိ - တည်း၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဣစ္စနေန-ဗဟုဗ္ဗိဟိဟူသော ဤအမည်ကို ပြုခြင်းဖြင့်၊ ကွ-၌၊ အတ္ထော- သည်၊ အတ္ထိ-နည်း၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိမိစ္စ-ဗဟုဗ္ဗိဟိမိစ္စ သုတ်၌ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဟု ခေါ်ဝေါ် ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၃၅၂)

အဘိဓာန်၌ “တောမရာ နိတ္ထိယံ ပါဒေ၊ သိယာ ဝိဇ္ဇန ကဏ္ဍကော- ဆင်၏ခြေထောက်ကို ထိုးဆွကြောင်းလက်နက်ကို တောမရ” ဟုဆို၏။ ထို့ကြောင့် “လုံ” ဟုပေးသည်။ “မိန်း” ဟုလည်း ပေးကြ၏။ “ဖဏောဝ သီသဒေသော.သ တောမရာတော.ယသော တထာ=ယသ-အကြင်လက်နက်၏၊ သီသဒေသော- ဦးခေါင်း (အဖျား) အရပ်သည်၊ ဖဏောဝ-မြွေ.ပါးပျဉ်းနှင့် တူ၏၊ အာယသော- သံအထည်ကိုယ် ဖြစ်၏၊ သော-ထိုသည်၊ တောမရာ-မည်၏” ဟူသော သာရင်္ဂရ ကျမ်းကိုထောက်၍ ယခုခေတ်၌ “လုံ-မိန်းမျိုး” ပင်တည်း၊ အခြားကျမ်းများ၌မူ “ပုဆိန်ငယ်-ရဲတင်း” ကိုလည်း “တောမရ” ဟုဖွင့်သေးသတတ်၊ ရုပ်များကို နောင်ခါ အလိုလိုတွက်တတ်ပါလိမ့်မည်။

ဤတွင် ပထမအုပ် တစ်ခန်းရပ်။

